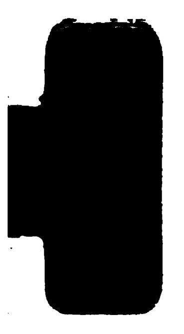

RIKSKANSLEREN

AXEL OXENSTIERNAS

SKRIFTER OCH BREFVEXLING

UTGIFNA AF KONGL. VITTERHETS- HISTORIE-
OCH ANTIQVITETS-AKADEMIEN

SENARE AFDELNINGEN

ANDRA BANDET

HUGO GROTII BREF, 1633—1639

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM 1889.
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

HUGONIS GROTII

EPISTOLAE

AD

AXELIUM OXENSTIERNA

REGNI SVECIAE CANCELLARIUM

TOMUS PRIOR

1633—1639

STOCKHOLM
APUD P. A. NORSTEDT ET FILIOS 1889

PRÆFATIO.

Hugo Grotius per librum illum, qui est »de jure belli et pacis», se valde commendaverat Gustavo Adolpho, et quum Hamburgi habitaret, rex ille non multo ante quam e vita decessit legato suo Johanni Salvio ibi degenti mandatum dederat, ut temptaret, si Grotium adducere posset, ut in regis auctoritate esset eique industriam navaret suam.

Sed morte regis et curis familiaribus Grotii res usque ad vergentem annum 1634 prolata est, postquam Grotius jam æstate se ad Cancellarium Oxenstierna contulerat, qui tunc Francofurti et in aliis locis ad Rhenum versatus est. Inde Grotius post initium anni sequentis Lutetiam versus Parisiorum profectus est, ubi deinde per decem annos usque ad ver anni 1645 Sueciæ legati munere functus est.

Quamquam epistolæ, quas Grotius toto hoc tempore ad Cancellarium dedit, longe ultra quingentos numero excedunt, non amplius 102 exstant, ipsius manu confectæ, quas nobis licuit in archivo regni videre; maxima tamen pars earum aut typis expressa aut manu fideliter descripta ad posteritatem venit.

Nam Grotii nepotes jam annis 1686 et 1687 Amstelodami quam poterant plurimas ejus epistolas aut ex ipsis exemplaribus aut ex libris epistolaribus, quos avus reliquerat, in magno volumine imprimendas edendasque curaverunt.

In quam editionem relatæ sunt nullæ aliæ ad Cancellarium Oxenstierna epistolæ quam quas intra annos 1635 et 1640 scripserat auctor, sed eæ pæne omnes et integræ, exceptis tamen quibusdam additamentis, quæ festinandi necessitas ipsi contextui inserere impediverat. Sed habet ea editio id incommodi, quod quibusdam in locis res secretiores per notas et nomina commenticia occultantur, quorum nulla clavis vel explicatio adjuncta est.

Eæ vero epistolæ, quas Grotius annis suis ultimis seu post 1640 ad Cancellarium Oxenstierna scripsit, neque typis expressæ

in publicum provenerunt, nisi quod quædam paucæ Johannem et forsan alios datæ fere idem continent, nec tum scimus, historicis usui fuerunt. Exstant ex hoc tem amplius sex in originali, sed continentur 224 codice manuscripto, qui in bibliotheca regia Dresdensi, (sign. »C servatur, cujusque nobis liberalitate regiminis Saxonici facta est copia.

Insunt huic volumini præterea 34 epistolæ ad reginam nam et nonnullæ ad alios proceres Svecanos, Johannem stierna, Johannem Salvius, Scheringum, Gustavum Rose omnes ex eodem quinquennio, una ad Cancellarium ex ann et una ex anno 1634, quas hic sub N:o 1 et 2 inseruimus, decim ad Petrum Schmalze ex annis 1635 ad 1637. Cc in toto 289 epistolas.

Quarum epistolarum descriptionem, editione, quam ne Grotii procurarunt, jam ad finem perducta, confectam esse ex eo colligere possumus, quod quæ ibi inveniuntur episto hoc codice desunt, præter quasdam, quæ postea obliteratæ sine dubio non alia de causa quam quod jam in editione stelodamensi erant.

Ex ipsa scriptura apparet, tres manus in describendo o patas fuisse, earumque unam in ceterarum etiam correction completione. Cujusnam fuerit hæc manus detegere nobis adhuc contigit, sed illum hujus collectionis auctorem fuisse patet, et e sub finem seculi decimi septimi, quo collectio Oxenstierniana prædio Fiholm Sudermanniæ servata fuit, opus suum confeci verisimile est*).

Non sine mendis hæc collectio est, sed nihil omnino est caus cur ei fidem derogemus, neque omissæ illæ in extremis episto salutationes magnum secum afferunt detrimentum, nisi quod fo tasse interdum minus facile intelligitur, ad quem quæque scrip sit epistola.

In hoc opere edendo, dum præter epistolas, quæ nunc Groti manu scriptæ exstant, hæc duo quæ attigimus subsidia sequimur

---

*) In libro: »Brefvexling emellan E. Benzelius och Gustaf Benzelstjerna», impr. Linköping 1791, legitur de collectione nova epistolarum Grotii, quam frater eorum, Olaus Benzelius, anno 1715 edere voluerat, sed ut ex pag. 79 videtur, hæc collectio parum ultra sexaginta ex eis ad Axelium Oxenstierna continere potuit. Eam partem frustra quæsivimus; sed reliquæ ad filium Johannem scriptæ in bibliotheca Lincopensi servantur et in duobus minoribus libris annis 1806 et 1829 Harlemi editæ sunt.

nihil in toto mutavimus scribendi morem, nisi quod ad instar editionis primariæ notis arabicis in omnibus locis usi sumus ad designandum tempus, quo quæque epistola scripta est, et quod pro *i* et *u*, ubi consonantes sunt, *j* et *v* scripsimus. Nonnullis quoque locis usi sumus minoribus literarum formis pro majoribus.

Locos vero, qui in editione anno 1687 curata typis expressi sunt per notas tantum et nomina commenticia, plerumque ab antiquitate petita, mutavimus secundum explicationem, quam secretarii Cancellarii in ipsis epistolis dederunt, et secundum clavem quandam, quæ manu ipsius Grotii scripta etiam nunc exstat et quam hic subjunximus, non vero in forma sua originaria, sed juxta aliud exemplar, quod nomina in ordinem secundum literas initiales redacta continet et eodem tempore confectum est. Sed quia hac clave adhibita in dubium vocari non potest, quin omnes loci recte intellecti ac redditi sint, et editio illa in omnibus bibliothecis reperitur, putavimus prorsus supervacaneum esse eos referre quales ibi sunt; sed satis esse visum est nobis asterisco initium et finem eorum locorum significasse.

Nonnullæ tamen epistolæ, quas Grotius anno 1638 scripsit, non per easdem ac ceteræ confectæ sunt notas, neque ulla earum exstat clavis. Sed nihilo minus hos locos recte reddere potuimus, adjuti sagacitate ejus viri, R. Torpadie, qui in opere periodico Svecano »Historisk Tidskrift» 1888, pag. 376—383 epistolam Regis Gustavi Adolphi N:o 602 in volumine I hujus collectionis explanavit et hoc genus scripturæ illustravit. Eodem signo igitur in his quoque locis usi sumus.

Mendæ editionum sæpe cum mendis scripturæ originalis cohærent, et quamquam Grotius manum satis perspicuam in suis epistolis perhibet, hoc loco non est tacendum — neque id mirandum — ejus scripta festinationem magnam aliquando prodere, ut valde difficile sit literas probe dignoscere. Editio igitur Amstelodamensis, quæ, quod ad has epistolas attinet, ex libris epistolaribus auctoris prodiit, multa habet quæ plane corrupta sunt. Non vero sine cura excusa est; verba per se mendosa raro occurrunt, sed contextus eorum aliquando nullum sensum præbet. Sed levi adhibita literarum mutatione vel transpositione veram lectionem restituere potuimus, novum verbum [intra uncos] addere raro coacti sumus.

Nomina vero propria, quæ Grotius plerumque ad Latini sermonis consuetudinem mutavit, et quæ ipsi non semper cum scriberet satis nota fuerunt, difficilius est corrigere.

Formas eorum minus justas, quæ in fontibus nostris s
currunt, e. g. nomen Schmalchii pro Schmalzii, non plane eli
potuimus, præsertim quia hic vir non satis sibi constans i
bendo suo nomine fuit, alias, quæ variæ sunt, non sem
unitatem, sed ad paucitatem revocare conati sumus.

Maximam difficultatem efficiunt nomina tam locorum
hominum, quæ minus cognita fuerunt, et excusationem qu
habent editores, quos nominavimus, æque ac scriptores collec
Dresdensis, si talia non recte legere potuerint.

Multa illorum vitia, adjuti tabulis et libris tam vetustis
novis, nonnunquam etiam scriptis aliis ejusdem ætatis, correx
sed confitendum est nobis, nomina nonnulla in illa edition
tiose scripta in hanc etiam irrepsisse incorrecta.

Cum autem index nominum expletus, respectu formæ
insolitæ, in hoc opere magis necessarius sit quam in aliis, t
posteriori volumini subjungemus et ibi errata quoque omnia
rigere conabimur.

E re visum est in hoc opere etiam epistolas Grotii ad Petr
Schmalzium, quem supra diximus, edere, præsertim quum sæ
sime contineant talia, quæ ad eas, quæ Cancellario ipsi datæ su
illustrandas et complendas pertinent. Erat nempe is secretar
Cancellarii Oxenstierna in Germania et eum in itinere suo p
Galliam sequebatur.

Unde etiam explicatur, quasdam harum cum epistolis
Cancellarium in uno volumine, quod in archivo regni semp
servatum est, illigatas esse; aliæ in collectione Oxenstiernian
erant, ut totus numerus epistolarum manu propria Grotii scrip
tarum quinquaginta sex fiat, ceteræ in editione Amstelodamensi
quæ etiam magnam partem illarum, quarum mentio supra fact
est, continet.

Nonnulli loci in his epistolis per easdem etiam notas clandestinas scripti sunt, et eodem modo, quem supra diximus, lecti et signati.

Editionem harum epistolarum curavit J. Fr. Nyström.

H. GROTII CLAVIS.

A.

Avena .... Rhenus.
Aristoteles ... Philippiburgum.
Arcesilaus ... Landgravius Hassiæ.
Æmilius .... Peditatus.
Attilius .... Machinæ bellicæ.
Asdrubal ...... La Grange.
Alexander ... Rex Britanniæ.
Apuleius ...... Cardinalis Infans Hispaniæ.
Ahala .... Aytona.
Antonius ...... Moscovia.
Augustus ...... Rex Poloniæ.
Antoninus ... Paderbornensis ditio.
Æschylus ... Calviniani.
Aristophanes Turca.
Accius .... Holsatia.
Alcæus .... Indutiæ.
Abel .... Legatus Hispanus Lutetiæ.
Abraham ...... Ruptura Galli cum Cæsare.
Alcmon .... Mare Balthicum.
Annibal .... Imperator.

B.

Bacchylides . Maguntiacum.

C.

Cerasa. .... Ratisbona.
Cardui .... Bohemia.
Cimon .... Belgica libera.
Coriolanus ... Rhæti.
Camillus .... Geneva.
Catilina .... Piccolominius.
Clodius .... Hispania.
Cæsar .... Polonia.
Cajus .... Suedia.
Claudius ...... Polonia.
Cleon .... Urbs Constantia.
Cicero .... Palatina domus.
Crassus .... Rhætia.
Callimachus . Bellum.
Catullus .... Indutiæ.
Coluthus ...... Elector Maguntiacensis.
Calaber .... Princeps Arausionensis.
Clemens ..... Peditatus.
Calvus .... Princeps Condæus.
Cæcilius ...... Boutilier filius.
[**Curius** .... Svecia.]

D.

Diogenes .... Basilea.
Domitianus .. Lubeca.
Demosthenes Bavaria.
Diphilus ...... Custos sigillorum Galliæ.

E.

Epicurus ...... Helvetii.
Euripides .... Pontificii.
Eusebius .... Cardinalis Riceliacus.
Enoch .... Residens Cæsareus Lutetiæ.

F.

Fraga .... Suedia.
Fabius .... Davaux Legatus Galliæ.

G.

Gracchus ... Princeps Arausionensis.
Galba .... Elector Brandeburgicus.

H.

Hordeum ..... Albis.
Hanno .... D. de Feuquière.
Hannibal ..... Imperator.
Hyperides ... Lacus Acronius.
Hortensius... Austria.
Horatius...... Urbes.
Homerus...... Comes Suessionensis.

I.

Isæus .... Helvetiorum regio.
Ion .... Italia.
Justinus ...... Hugo Grotius.

L.

Lilium......... Anglia.
Lactuca ...... Gallia.
Laco .... Italia.

M.

Mala .... Dania.
Mespila ...... Silesia.
Mustafa....... Belgica Hispaniensis.
Miltiades .... Cancellarius Suediæ.
Manlius ...... Rex Hungariæ.
Mimnermus.. Pax.
Martialis .... Calviniani.
Memo.......... Amstelodamum.
Menander.... Boutillier pater.

N.

Numa.......... Palatinatus.
Nero .... Brema.
Nerva .... Hamburgum.
Nævius .... Mare Balthicum.
Nonius .... Bullion ærarii præfectus.
Noe .... Dux Lotharingus.

O.

Oryza .... Pontifex.
Otho........... Prussia.

P.

Pira .... Catholici in Ge
Persica .... Visurgis.
Præcoqua ... Colonia.
Plato .... Alsatia.
Potamo .... Elector Saxoniæ.
Pyrrhon ...... Dux Vinariensi
hardus.
Porsena....... Exercitus.
Perseus .... Unio Evangelicor
maniæ.
Philippus..... Pontifex.
Pertinax...... Elector Saxoniæ.
Philemon..... Suedia.
Pacuvius ..... Oceanus.
Pindarus ..... Bellum.
Propertius .. Elector Treverensi
Plautus .... Præses Memmius.
Philosophia.. Benfeldt.

R.

Rosa .... Germania.
Romulus...... Lunenburgensis Dux

S.

Sultanus...... Rex Daniæ.
Sophi .... Suedia.
Socrates...... Francofurtum.
Scipio......... Equitatus.
Spartacus ... Johannes de Waert.
Saturninus .. America sive India occ
dentalis.
Severus ...... Westfalia.
Seneca .... Anglia.
Stesichorus .. Pax.
Simonides ... Pecunia.
Stella .... Pavius, legatus in Ger-
mania.
Sallustius ... Rex Poloniæ.

T.

Tulipa......... Hispania.
Themistocles Argentoratum.
Thucydides.. Maguntiacum.
Tullus......... Lotharingia.

Tarquinius	Treveri.	Vindex	Rex Galliæ.
Tiberius	Dux Moscoviæ.	Virginius	Rex Hispaniæ.
Titus	Gedanum.	Vitellius	India orientalis.
Trajanus	Bremensis ditio.	Vespasianus.	Pomerania.
Theodectes ..	Bruxella.	Virgilius......	Lutherani.
Terentius	Gallia.	Valerius	Camerarius Legatus.
Titinnius	Nobilitas.		
Tibullus	Elector Palatinus.		
Tryphiodorus	Lutherani.	**X.**	
Thucydides ..	Suediæ Cancellarius.	Xenocrates ..	Cancellarius Suediæ.
Tacitus	Nobilitas Polona.		
Theodoretus.	Equitatus.		
Tertullianus.	Machinæ bellicæ.	**Z.**	
U.		Zeno	Confluentes Rheni et Mosellæ.
Viola	Evangelici.		
Verres.........	Dux Lotharingiæ.	Zosimus	Charnassæus.

[Explicatio notarum.]

Z.	1.	c.	22.	b.	43.	p.	64.	e.	85.	eu.	108.
y.	2.	m.	23.	d.	44.	q.	65.	cl.	86.	ii.	109.
t.	3.	n.	24.	l.	45.	r.	66.	cr.	87.	ie.	110.
r.	4.	p.	25.	n.	46.	s.	67.	i.	89.	sm.	200.
p.	5.	t.	26.	p.	47.	t.	68.	dr.	90.	sn.	300.
n.	6.	a.	27.	u.	48.	u.	69.	o.	91.	oi.	600.
l.	7.	t.	28.	a.	49.	a.	70.	fl.	92.	bb.	800.
i.	8.	ap.	29.	b.	50.	i.	71.	u.	93.	cc.	900.
g.	9.	m.	30.	c.	51.	e.	72.	fr.	94.	dd.	1000.
d.	10.	n.	31.	e.	52.	o.	73.	aa.	95.	ff.	1010.
b.	11.	s.	32.	d.	53.	e.	74.	gl.	96.	gg.	1020.
c.	12.	e.	33.	f.	54.	e.	75.	gr.	97.	ll.	1030.
f.	13.	s.	34.	i.	55.	s.	76.	ae.	98.	mm.	1040.
h.	14.	n.	35.	g.	56.	t.	77.	pl.	99.	nn.	1050.
on.	15.	p.	36.	h.	57.	n.	78.	ai.	100.	pp.	1060.
m.	16.	i.	37.	k.	58.	i.	79.	vi.	101.	rr.	1070.
o.	17.	t.	38.	o.	59.	a.	80.	ai.	102.	ss.	1080.
qu.	18.	c.	39.	l.	60.	u.	81.	st.	103.	tt.	1090.
a.	19.	s.	40.	m.	61.	p.	82.	›	105.	w.	2000.
x.	20.	n.	41.	n.	62.	bl.	83.	ei.	106.	us.	2010.
s.	21.	o.	42.	n.	63.	br.	84.	tr.	107.	ils.	2040.

x

Nihil significantia	113.	Prædictus ....
	118.	
	217.	
	246.	Vir ....
	273.	
	366.	
	1009.	Femina ....
Repetentia præcedentes literas...	112.	
	115.	
	119.	Regnum ....
	223.	
	234.	
	265.	Regio ....
	1006.	
		Idem ....

1. Hamburgi $\frac{18}{28}$ Febr. 1633.

Eminentissime Domine.

Magnos semper viros videndi cupidus, nemo est, quem propius nosse magis aut desideraverim aut desiderare debuerim, quam eum, quem sibi instrumentum loco principe Rex judicio non minus quam omni virtute consummatissimus ad res in æternam memoriam exituras delegerat. Nunc cum id felicitatis ultro mihi obtulerit tua (non quæram verba novitate adulandi blandientia, sed rem, si possum, suo nomine signabo) non tam humanitas quam divinæ imitatrix bonitas, est hoc tanto lætius, quanto solent magis se nobis commendare, quæ optantibus et nondum sperantibus obveniunt. Me quidem semper in tot et tam pertinacibus adversis solata est mens non nisi honestissimorum consiliorum sibi conscia: sed tamen ad erigendum animum magna virium adjectio est, iis placere, quibus qui placent habent, cur sibi non displiceant. Audebo igitur tuæ eminentiæ fretus æquitate in jure manu consertum vocare fortunam: magnumque mihi erit ad res meliores auspicium illam contingere dextram pace ac bello nobilem et tantorum operum ministram, cui solam Speciæ curam injunxisse injuria fuerat humani generis. D. Salvio quantum debeam, satis intelligo, qui me immensa maximorum negotiorum mole non obruto (nec enim potest) sed occupato semper animo non passus est excidere. Cum illo igitur de tempore locoque comparabo, et dum intuta sunt itinera mihique in hac cæli mutatione nondum satis firma valetudo, sublimitati tuæ placita illo interprete cognoscam. Deum interim venerans, ut quæ pro Europæ quiete suscepta sunt consilia glorioso exitu secundet, teque, Eminentissime Domine, non principibus tantum ac nationibus sed et literis salutarem diu servet. Hamburgi $\frac{18}{28}$ Februarii anni 1633.

Tuæ Eminentiæ toto dedicatus animo
Hugo Grotius.

Ex originali, jam in Bibliotheca Imper. Petropolitana adservato.

2. Hamburgi $\frac{18}{28}$ Ja

Eminentissime Domine.

Sicut illæ gentes, quas natura sub extremos mundi relegavit, lætari solent, ubi sol e longo divortio propii redit, ideo quod eius munere duo recipiant vitalia humano bona, calorem et florem caloris lucem; ita Saxoniæ huic n tulamur, quod Tuæ Eminentiæ iubar post longa alibi spat se retroegit; totoque optamus animo, ut secum adferat du minus salutaria Germaniæ bona, pacem et pacis alumnas Ego, sicut omnes Eminentiæ Tuæ virtutes quo debui cul neratus sum semper, ita illud nunquam satis mirari potero, tantæ legationis onus sustinens, tot arma et armatos rege Agamemnonis instar principum princeps, destrictum imm negotiis animum ad me usque passus es descendere, quo nu unquam majus pretium cepi mei in literas cultus; eoque m quicquid unquam a me proficisci poterit Tuæ Eminentiæ gra id omne ei prætoriis verbis do, dico addicoque. Cur autem r minus ab hac urbe et uxore abscedere liceat, quam ante causas ex domesticis meis rebus D. Salvio enuntiavi, quas ip pro sua æquitate Eminentiæ Tuæ probaturum confido: cui pittacium reddidi illud pecuniarium, eo beneficio, etiamsi itin vacuum tempus habuissem, non usurus; quippe qui magnum sa honorem iudicarem tuis affatibus frui, ut ad eos, non merce invitatus, sed sponte festinare deberem. Quo uno nunc possu modo tam propensæ in me voluntati respondere, Deum preco Eminentissime Domine, consilia actaque tua ad optimos exitu gubernet. Hamburgi $\frac{18}{28}$ Januarii anni 1634.

Tuæ Eminentiæ addictissimus devotissimusqu

H. Grotius.

Ex orginali. Præsent. Magdeburg d. 30 Januarij 1634.

---

3. Meti $\frac{18}{28}$ Jan. 1635.

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Itinere quanquam non intermisso, sed multum circumducto ad vitandas prædonum manus, cœni voragine detenti primum,

deinde omnia rumpente gelu, multo serius destinato Metim, jam quintus dies agitur, pervenimus, ubi me colici dolores, frigore intenso contracti, non diutius restare coegerunt, quam quanto opus erat tempore ad refovendum corpusculum, quod nunc habens se meliuscule spem mihi facit intra biduum aut triduum persequendi itineris, non minore animi dolore quam is fuit, quem in corpore sensi, ob tot res et hunc morbum præcipue intersecantem festinationis meæ studium. Dederat mihi D. de la Grange literas alias ad omnes, alias ad eos, qui Hagenoviæ et Tabernis præsidia curant, quorum uterque me salutavit gallica humanitate. Et Hagenoviæ quidem currus reperimus, duos milliones, ut ajebant, nummi francici ferentes ad excercitus: alius millio cis paucos dies exspectari dicebatur. Cum multa et de præsente pecunia et de disciplinæ reverentia apud suos loquantur Galli, maximos tamen questus de iis audivimus qua per agros, qua per oppida, ita ut homines nullarum partium jam alios, de quibus questi sunt hactenus, novorum hospitum comparatione absolvant. Metim jam nunc introducitur vectigal salis, quale in Gallia penditur, imperiosius jam hic multo agentibus Gallis, ex quo per Lotharingiæ et Alsatiorum oppidorum accessionem urbs hæc esse limitanea desiit, haud dubio omine, idem et Lotharingis et Alsatis exspectandum, ubi ipsis circumjecta fuerint alia. In Lotharingia demoti omnes muneribus publicis, qui ducis mandatu ea obierant. Ecclesiastici suis locis relicti, sed ut ipsi non minus quam ceteri sacramentum regi dicerent. *La Grange* ardentem amorem ostendebat *Benfeldii*. Credi volebat jam rem venisse ad *rupturam Galli cum Cæsare* usque. At *præfecti illi* non ita censebant, sed exspectandum *eventum conventis Wormatiensis. Fabula de pecunia in Sveciam* transmissa etiam hic *calet*. Deum veneror, Illustrissime et Excellentissime Domine, tuæ ut Illustrissimæ Excellentiæ valetudinem et generosa consilia tutelæ suæ peculiaris esse cupiat. Meti $\frac{18}{28}$ Jan. 1635.

Ab Hanoviæ comite ajunt sui nondum visum regem: magnam ab eo spem in D. Genguario collocari; qui *Genevam Meti* sequuntur, ajunt qvotidie se haberi durius. De *Philipsburgo* rumores nos sollicitos habent.

Illustr. Excell. Vestræ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali.

---

4. Meti $\frac{22 \text{ Jan.}}{1 \text{ Febr}}$

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Meine cura an aliis de causis suaserit D. de la Gran
ambitiosi itineris dispendium, ne nunc quidem satis mihi c
Cum septem per dies vagati essemus, nihilo propius Meti
mus, quam quo tempore exiveramus Maguntiaco. Quæ pr
incommoda intercesserint, quis status fuerit sitque valet
meæ, pro qua quod solicita esse voluit Illustrissima Excel
vestra, gratias referre nunquam, ne agere quidem digne p
significavi ante hoc biduum, id est simul atque respirare mi
acerrimis doloribus licuit, ex quo tempore primum quod
gaudium fuit ex adventu Spiringii nostri Illustrissimæ Exce
tiæ vestræ incolumitatem mihi nuntiantis. De Philipsburgo
heic inaudieram, sed parum certa auctoritate. Est quidem in
malum publicum, sed non sine spe aliqua boni. Pyrrhus eg
sus Italia cum Siciliam præterveheretur, quantum, inquit, pu
campum Romanis et Pœnis relinquimus. Si post id infortuni
redditæ sunt Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ literæ Galliar
regis, haud dubitem esse opus D. de la Grange. Solent en
gallici legati multas habere subscriptiones regis in charta pu
quibus præscribant quæ in horas conducere existiment. Quæ
sermone addidit D. de la Grange, haud obscure eo pertinent,
reconciliatæ amicitiæ, quam labefactavit ipse, honos et gratia ap
ipsum sint. Regi Galliarum liberum esse debet, voluntatis suæ ub
cunque volet edere significationem, sed ita ut tantundem Illustri
simæ Excellentiæ vestræ regni Svecici vices gerenti liceat. Ea qu
de pecuniis flagitandis, rebusque aliis Illustrissima Excellenti
vestra præcipit, meminero et præscriptis lineis insistam. Et vasa me
et, quod præcipuum, corporis mei status jam is est, ut crastino mane
moliar redauspicari iter, mirum in modum viis per has nives
blandientibus. Det Deus, Illustrissime et Excellentissime Domine,
ut diu summæ ipsius bonitati gratias debeamus pro Illustrissima
Excellentia vestra sospite et florente. Meti $\frac{22 \text{ Jan.}}{1 \text{ Febr.}}$ 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ devotissimus cultor
H. Grotius.

Post scriptum.

Mercatores, per quos literæ Lutetiæ ad me recte perveniunt, hos dilegimus:

Monsieur Olivier: rue de Quincampois.

Marchand Flamen:
Monsieur Francquer, maistre tailleur à la croix de fer, rue St. Martin.

Wormatiæ vero Petrum Beex mercatorem Belgam.

Ex originali.

---

5. **Meldis 7 Febr. Cal. n. 1635.**

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Veni jam ad eum locum, unde diei iter abest Lutetia, substiturus tamen diem forte unum proxime urbem ad ædem Dionysii ad comparanda quæ mihi restant ad legationis choragium. Obvium, quod doleo, Feuquerium non habui. Alio itinere equis dispositis Vicum iit, præfecturam suam. Haud dubie valde eum perculerit de Philipsburgo nuntius ob publicas privatasque rationes. De Lotharingiæ locis, quæ munimentis nudantur, nihil comperire aliud potui, quam ea aut introrsus sita esse, aut in Galliam obversa; quæ vero in germanicos aut belgicos fines prospectant, muniri etiam operosius: ita ut conjectura sit, propositum Gallis insistere possessis, unde et illud nascitur, quod a multis audivi in itinere, saxonicas de pace molitiones valde ipsis displicere. Propiora scribam, postquam urbem, ubi nunc rex esse dicitur, iniero. Interim Deus, Illustrissime et Excellentissime Domine, diu sospitem rebusque inclitam præstet Illustrissimam vestram Excellentiam. Meldis, 7 Februarii ex calendario novo, anni 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

6. **S. Dionysii 4/14 Febr. 1635.**

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Quas Meldis Illustrissimam Excellentiam vestram miseram literas per amicum, qui Lutetiæ erat curandas, eas non suo tempore tabellario datas dolens intelligo. Huc ad ædem Dionysii ubi veni, monitus ab amicis sum, edocendos de adventu meo regis admissionales, ut sollennia observentur. Id nunc feci et re-

sponsum exspecto eo celerius quod rex in urbe est. He
subsisto, accipio plures e Batavia literas: et quanquam
continentur haud dubitem nota D. Camerario, et ab eo p
fide ac diligentia nuntiari, tamen ne mihi quidem retice
existimavi, cum aliquid lucis aut ipsius literæ meis aut m
sius possint adferre. Miserant duplici via Fœderati Ordine
data sua ad legatos, qui sunt Lutetiæ, peritis rerum judicar
nihil magnum ex tracta tam diu collatione sperandum, q
non videatur rex Galliæ cum Hispano in bellum erupturus
Anglia naves armari certum est. Viginti quinque ajunt
nulli: sunt qui numerum augent ad quadraginta. Putant B
ea molitione imperium quæri in fauces maris inter Galliam
tanniamque, aut etiam id agi, ut Flandriæ portus, quorum a
Anglis non belli tantum, sed et induciarum batavicarum tem
præclusus fuit, aperiantur et Brugis, ut olim, forum consti
tur anglicanis mercibus. Danica navis ex Orientali India
versa Hiberniam attigit, et quidem caryophyllis onusta, quæ,
in solis nascantur Moluccis, haberi non potuerunt, nisi aut
amicitiam Hispanorum, qui tale jus externis concedere vix sole
aut ad mutandam fidem excitatis iis, qui se in Batavorum tutel
dederunt, polliciti soli sui fruges non aliis se venditur os. Id
pertinere videtur, ut magis magisque inflammentur nunqu
bene sanata Danos inter et Batavos odia. Venetiolæ, quæ Am
ricæ pars est, objacet insula Quuracao, proxima alteri insul
quam Boni aëris vocant. Eam Batavi suam non ita dudum f
cere, judicantque servari posse quingentorum militum præsidi
non alio quanquam proventu quam pecoris, piscis ejus, qui fust
bus cædi solet, ligni ad colores inducendos utilis, et salis. I
Portugallia viginti parantur naves, bipartito ituræ, partim ut re
tundantur Batavorum in Brasilia conatus, partim ut e sinu ejus
regionis, qui Omnium Sanctorum dicitur, tuta educatur classis sep-
tuaginta ferme navium onusta saccharo. Fama in Bataviam ve-
nerat, Paraibam non longe a Fernambuco septentrionem versus
sitam partim a Batavis mari, partim ab indigenis hostibus terra
premi, sed qui Portugallensium in Batavorum prædonum manus
venere, ajunt Batavos infelici assultu amissis suorum quadrin-
gentis ab obsidione destitisse. Polonus nobilis in Angliam mis-
sus, per Hollandiam cum transiret, ita est locutus, quasi indu-
ciarum cum Svedis spes esset nulla: de regis sui matrimonio
cum Friderici Bohemiæ regis filia et ibi sermones habuit, et ha-
biturus in Anglia putatur, sed, ut Batavorum primores judicant,

exitu nullo; cum rex ille matrimonium suum pluribus ostentet, eaque spe ab Anglis ea se putet impetraturum, quæ nec Angli si velint, præstare possint, et si possint, forte non velint. Suspecta tamen Anglis esse ea, quæ et a Svedis et a Batavis cum Gallis aguntur, nemo dubitat. Creditur sacerdos quidam aliorum negotiorum obtentu ad Batavos venisse, qui clam jussu cardinalis infantis animos principis procerumque tentet, quorum plerique minus nunc quam antehac ab induciis abhorrere creduntur. Quod ex literis Illustrissimi Excellentiæ vestræ per Spiringium ad me delatis, idem cognosco apertius ex parte literarum D. de la Grange, quam ad me miserat jam ante Smalckius, sed ego nunc demum accepi. Dum res bene agatur, ubi et per quos agatur, mihi in æquo est. Sed scit Illustrissima Excellentia vestra solere illos Germanis omnia enuntiare, quibus eos ad se pertrahi posse existiment. Id quia vitari omnino non potest, danda, ni fallor, opera est, ut faciant quam maxime potest sero, et utinam confecto demum negotio. Ad serenissimam ac potentissimam Svetiæ reginam, dominam meam clementissimam, scribam, simul a rege auditus fuero: quem sub ver appetens ad fines iturum Lotharingicos fama loquitur. Mercator quidam Parisiensis mihi notus sortem sexaginta millium francorum et usuras adversum nobilem Polonum in Polonia, quod externo durum est, persecutus diu frustra, cujus rei etiam a sacerdotibus polonis testimonia accepit, nunc iterum eo profectus Varsoviæ jus suum urget, nisi obtineat, ab aulæ hujus primoribus, etiam a cardinali promissis suffultus repressaliarum. Utar amicorum opera, ut ejus negotii æquitas fautores inveniat. Venit modo ad me Hebbius: dixit avere scire *patrem Josephum*, an *Grotius* venisset *Maguntiacum Gallo* traditurus. Ex *Belgico* idem *mihi* scribitur. Venit ad me itidem magni Thuani filius maximus natu, qui in laudes paternas succrescit. Ait *Riceliacum* ejus esse ingenii, ut *negotia* malit tractari *apud se*; videbimus brevi. Postea Heufdium vidi. Dicebat nuper subito admodum enatam heic fuisse calumniam de *pecunia* ad *Sveciam* misso: fabro, ut ipse arbitrabatur, *La Grange*. Addebat *Feuquierium* ad *Vestram Excellentiam* missum cum optimis mandatis. Canutius Ordinum Fœderatorum legatus putatur die Veneris abiturus et heic relicturus Pavium. Ego heic adhuc diem exspecto, quem ut in urbem veniam, mihi significaturi sunt admissionales. Poloni nobiles, qui Lutetiæ sunt, ferme omnes eundem in modum loquuntur. De Svediæ regno se arma moturos non fuisse, de Prussia et Livonia non posse dissimulari.

Brandeburgico videntur infensi, cui tamen regem suum quidam susurrant. Et sunt qui de rege in imperatorem el si locus vacare inceperit, sermones ferant. Ajebat H *Bulionium* de pensione, quæ Novembri elapso deberi spem facere: de illa circa mortem regis, nullam. Aub pastor reformati cœtus, qui Lutetiæ habitat, sed Carenton venit, libro scripto de eucharistia et extra regnum edito, jus fronte posuit, refutari ibi a se cardinales Bellarminum ronium et alios adversarios ecclesiæ, duas has voces post luit, interdicta sibi a rege functione pastoralis muneris. nunc erant quæ scriberem. Nam ubi in urbem venero, pr me omnia cogniturum spero. Deum oro, Illustrissime et cellentissime Domine, ut Illustrissimam Excellentiam ves sospitet ac prosperet. Ad Dionysii ædem $\frac{1}{1?}$ Februari 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotissi

H. Grotius.

Ex originali. Præsent. Wormat. d. 18 Febr.

---

7. S. Dionysii $\frac{12}{22}$ Febr. 163

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Scripsi primum Meti ad Illustrissimam Excellentiam vestram priusquam ejus acciperem literas, scripsi indidem acceptis jam Illustrissimæ Excellentiæ vestræ literis per Spiringium, deinde Meldis rursus ab æde Dionysii, ubi nunc quoque sum et has scribo: quarum utinam illæ quidem curatæ sint recte, et hæ non minus recte curentur; non enim sine causa metuo insidias. Comes Brulonus regis admissionalis, quod nondum me in urbem introducere potuerit, causatur motus aulæ, qui, octo jam dies sunt, erupere, capto duce Puylaurentio et intimis ejus Fargisio, et Montpenserio. Secutæ mox choreæ, quas iste casus distulit, et hilaritati dicati dies duo, hodiernus vero expiationi culparum probabilem reddunt excusationem, nisi illud magis actum est, ut ex Feuquerio Lagrangioque resciscerent, quid ab Illustrissima Excellentia vestra sperare deberent, priusquam legationi mihi impositæ honorem haberent, quem aliis habuerunt: quod nunc

se et quidem re in consilium missa cis tres quatuor dies effecturos pollicentur. Obtulerat mihi idem admissionalis jus spectandi choreas regias, quæ die dominico ductatæ sunt. At ego, cum in urbem clam ingredi non placeret, rogaram, ut id beneficium a me in generosissimos Barones Axelios transferret. Non tantum id in se recepit, sed et cum tempus advenisset, magnam speciem prætulit satagentis, ut spectaculi fierent participes, sed perditis horis aliquot turbam questus est esse tantam, ut nullus pateret aditus. Sane multi illustres exclusi dicuntur. Legati batavici ægre admissi, quibus cum Sabaudico de loco priore certamen ortum separatis sedibus elusum est. Inter hæc de Puylaurentio aliisque captis sermones ut solent pro studiis hominum. Qui suspicaciores sunt, quales ferme esse protestantes Gallos in historia dicit Thuanus, cum primum inductus est Puylaurentius, ut in Galliam e Brabantia fratrem regium adduceret, id fuisse destinatum, quod nunc apparuit, volunt. Titulos ducis et paris, liberalitatem regis ad octingenties mille scutatos, propinquæ nunquam cardinali multum curatæ matrimonium, escas fuisse hamatas. Qui cardinali minus male volunt, sic rem narrant. Inter pacta, sub quibus ut huc veniret illectus fuit frater regius, fuisse, ut de connubii sui jure legibus judiciisque Galliæ staret. At triduo antequam ea perficerentur, dum sub incude erat negotium, scripsisse fratrem regium Pontifici, arbitrari se religionis suæ esse, stare contractis cum Margareta Lotharingica nuptiis; si quid contra regi promitteret, id se facere summa adactum necessitate contra animi sui sententiam, idem testatum suis ad Pontificem literis Puylaurentium. Masarinum cum jam hic esset frater regius, conantem omnibus modis impedire, ne dissueretur illud matrimonium, objecta sibi fratris regii aversa ab eo conjugio voluntate, ostendisse exempla earum literarum, quarum archetypa Pontifex curate servaret. Attonitum hac re cardinalem quæsisse ex Puylaurentio, cur tantis regi beneficiis obstrictus, negotium tanti ad rempublicam momenti celasset; nec illum manifestis indiciis deprehensum habuisse, quod responderet, nisi non interrogatum se. Simul emanasse alia: Margaretam apud domesticos regii fratris non alio nomine appellari, quam quo ejus fastigii matronæ solent: pecunias missas, ut in Brabantia splendorem tantæ fortunæ parem obtineret. Super hæc, quæ vigilem neque opperiri pericula solitum excitare poterant cardinalis animum, accessisse fastum Puylaurentii aulæ impendiis ac fulgore et principum se colentium numero nihil cedentis ipsi cardinali. Nunc

Puylaurentius et Fargisius in carcere silvæ Vincennen
dræus, cui adjecti postea alii, in Bastilia tenentur, fra
tacente ad hæc et composito quantum potest vultu prem
tus animi, cui dixit rex, coactum se inimicos semper et
suos prohibere, nequid gravius admitterent. Literæ regis
vincias missæ nihil aliud de captis quam colloquia cum s
hominibus promunt, et constat, Blesis fuisse quendam e
numero, qui reginam parentem sectantes regiæ indulgent
ficio nominatim exclusi sunt. Judicant omnes sapientes, n
improvisum aliquid injecerit, jacta esse dissidii civilis
auctoritate parlamenti contra matrimonium paucos, plure
tracturo Pontifice, cujus veneratio his in locis perpetu
magisque gliscit, favente illi conjugio, neque episcoporum
si qua ad regis voluntatem accommodetur pronuntiatio, s
videtur hos æstus. Nam externi theologi Ecclesiæ Roma
hærentes consulti hac de re respondent: primum nullo
documento patere sibi vetita in Galliis principum regii sa
regis impermissu conjugia. Ut vetita sint, non sequi etian
esse, nisi et hoc constitutum doceatur, neque a rege aut
magistratibus sed ab Ecclesia, cui soli jus esse cassa redd
tura conjugia; ita receptum inter eos est, ut vix sit re
dissentientes. Ut vero aut principis Condæi aut ducis Ma
filia aut alia ulla eminentis fortunæ eam conditionem elig
qua ab aliis pro justa matre familias, ab aliis pro pellice l
tur, vix sperandum est. Et protestantium affinitates quære
plenum. Mirum est, omnium Lotharingorum animi quam s
ducem suum proni, aversi a Gallis: idque nunc cummaxime
culosum, postquam dux eo penetravit, ut a Nancæo minimum
De oppido eo ejusque præfecto Brassaco video optime existi
Et Castilionæus parat se, ut eo ducat exercitum. Philips
jactura mirum quam et regem et cardinalem permoverit, i
sæpe dixerit cardinalis sibi, ex quo rebus admotus est, nihil
nisse tristius, et discendenti hinc D. Feuquerio et roganti,
boni facere possit, responderit: nihil habeo quod dicam, fac
quid vis. Regis autem excepta vox est dicentis, tales esse
fectos, qui a monachis commendentur, nam gratia patris Jos
cognati sui ut in aliis rebus ita in hac usus erat Feuque
Fuit autem peccatum eo gravius, quod castellum tanto peti
ambitu tantæ utilitatis ad res regias prædicatum juveni fuit
ditum, nec juveni tantum, sed ei, qui adversam famam jam
buit capta Mantua: nam qua parte ipse curabat, irrupit hostis,

tam quidem leviter incusata ipsius negligentia: cujus rei memoriam refricat damnum recens. Cardinalis dicit per duos menses se laborasse, antequam regi persuaderet, ut Arnaldo is locus permitteretur. Dominus d'Avaux Stockholmii esse fertur. Rex Poloniæ etiam Florentiæ duci spem facit de ducenda ejus filia, gibbosa, ut fert rumor, cujus ob id mentionem frater regius semper exhorruit. A Spiringio postremæ ad Heufdium literæ fuere Ambiano scriptæ $\frac{6}{16}$ mensis hujus. Deum immortalem rogo, Illustrissime et Excell. Domine, ut Illustrissimæ Excellentiæ vestræ valetudinem resque omnes suæ curæ esse velit. ad Dionysii $\frac{12}{22}$ Februarii 1635.

Laborant Poloni, ut legati a Fœderatis Ordinibus ad se mittantur. Ea de re hoc Hollandiæ conventu instituetur consultatio.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali.

---

8. S. Dionysii $\frac{19 \text{ Febr.}}{1 \text{ Mart.}}$ 1635.

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Sextæ hæ meæ sunt literæ, quarum primas tantum pervenisse et nunc demum disco: de ceteris bene spero, quanquam multa interveniunt, ob quæ dubitem. Gratum erit hoc metu liberari. Ego hic ad Dionysii detentus sum hactenus initu in urbem, qualis aliorum est legatorum, et promisso semper et dilato ob aulæne turbamenta, an quod illic malint rem transigi, haud liquide dixerim. Sextus jam dies est, cum huc ad me venit regis admissionalis comes Brulonus, scire voluit, quo nomine advenirem. Dixi reginæ serenissimæ Suedorum legatum ex potestate Illustrissimæ Excellentiæ vestræ concessa. Disputare cœpit et dicere nunquam admissos legatos, quos olim misisset dux Maynius potestate regis Hispani instructus. Dixi, non mirum id fervente bello et Maynii odio factum. Hagæ cum induciæ fierent, legatos, quos archiduces nomine regis Hispaniæ miserant, ut regis Hispani legatos honoratos a Galliæ Britanniæque legatis. Et cum cardinalis Riceliacus a rege potestate liberrima, belli Italici tempore, instructus esset, si legatos misisset, apud sapientes omnes eodem futuros loco fuisse, quo ii quos a suo latere rex mi-

sisset. Potestatem vero tuæ Illustrissimæ Excellentiæ
universo datam non posse in controversiam trahi, cum
ex ea potestate missos complures etiam postremos re:
tos regios excepisset et regis legati cum Illustrissima E
Vestra, ut talem habente potestatem, fœdus fecissent.
motam in Anglia controversiam, respondi et omissam hoı
legationi ut regiæ habitum. Me dicebat a rege fieri pl
que repetebat aliquoties, ferme quasi me a Suedicis
Gallica negotia vellet perducere. Quærenti de serenissim
ætate, quod erat, respondi; et sciscitanti ultra, an de ej
monio consilia agitarentur, dixi apud septentrionales
justam maturitatem exspectari solere. Laudabat. Redit
significabat cis tres aut quatuor dies. Non venit inte
moneri me fecit, diem Mercurii, is hesternus fuit, mihi a
pro more intrandam destinatum. Iterum deinde regem,
urbe diei iter abierat, consultum de iis, quæ ad rem pert
itaque biduum interponi debere. Quidam Leffleri et Strei
objiciunt exempla, qui nullis sollennibus exspectatis in
irrepserint. Ego, qui illorum facta mihi pro exemplari n
memineram, neque exueram animo dignitatem regni mihi
lustrissima Excellentia vestra commendatam, exspectare, q
turi essent, tam prope urbem malui, rerum interim urbis
narus, per eos, quos mitto, perque eos, qui ad me adventan
modo et refugium regis Galliæ legatum diu Rotterodami
tasse memini, et britannicum Anstruterum in villa non
Hamburgo. Fratrum Axeliorum minor repetitis choreis
spectator; major iis choreis, quæ apud cardinalem Ricel
non minore quam apud regem pompa ductatæ sunt. Fuit
me et D. Skytte filius ex Italia veniens et patrem, ut pu
Anglia reperturus. Pacem cum Polono temporariam redimi
posse, retenta Livonia, concessa Prussia: vectigal apud Ged
sumptibus exhauriri. Puylaurentii calamitas mire commovit
cipes regii sanguinis: existimant, antequam in Galliam ve
destinatam ei necem, bona fisco et per fiscum novæ nuptæ,
maritum quærat aulæ gratiorem. De judicibus in ipsum del
dis multus sermo. De jure matrimonii fratris regii nunquam
pus Sorbonæ consultum; metu, ne contra quam potentibus e
dit, responderet; sed e Sorbona selecti nonnulli homines
quiosi. Frater ipse regius Blesam missus est. Puylaurentii
in agrum Pictaviensem. Dum ego jussus ante omnia præten
Gallorum animos in res Suedicas, occasionem reperio quam

taveram uberiorem, injectis in me, ut oportet, admittendo tot moris, aliud incidit Caleti, contumeliose ibi tractato populari meo, qua de re epistolarum ad me scriptarum et actorum transmitto exempla. Scripsi ea de re et expostulavi apud Boutellerium ab arcanis regi, cui res externæ obvenerunt, sed quid fecerint, quid facturi sint, ut sciam, nunc quoque laboro. Ego si ea consecutus fuero, quæ legatis omnibus extraordinariis ordinariisque evenerunt, quæque ab ipso initio promissa mihi sunt, neque post exspectationem tantam remitti possunt, dabo operam, ut a rege audiar, sive ad Chantiliacum, ubi nunc est, sive simul redierit, si modo brevi est rediturus. De regis in finem Germanicum itinere rumor non omnibus creditur. Nisi valde fallor, Galli et Germanis et Austriacis se jactitant, quasi qui nos de amicitia sua sollicitos non multum curent. Tamen si opinionem demere illis poterimus, nos non ea pressos egestate, neque adeo pecuniæ ipsorum esse avidos, ut propterea quidvis facere ac pati propositum habeamus, puto et æqua et honesta posse impetrari. De duce Bernhardo percunctatores habui aliquammultos: laudo celsum ejus animum et fidem in patriam dignam tanto sanguine. De prælio ad Nortlingam ita sermonem tempero, ut neque consilium probem, neque quicquam dicam acerbius, quod illi captare videntur. Famam heic spargunt, jam eum militare regi Galliæ. Abiit Canutius Charnassæo comitatus. Manet hic Pavius, sed invitus et non legatum se sed relegatum interpretans. Beaumontii quotidie crescit auctoritatis et plerunque Hollandiæ mandata ad conventum perfert Fœderatorum. Intelligo laborare Gallos, ut Batavi aperte et ipsi Cæsarem sibi hostem sumant. In ipso puncto cum finire has vellem, commodum accipio literas $\frac{7}{17}$ Februari datas, pro quibus gratias quantas possum habeo, nec omittam præscripta curate sequi. In eodem temporis articulo a Caleto ad me literæ ostendunt, rem popularis mei eodem esse in loco. Apparet, calumniæ materiam quæsitam: sed bene elusa est, cum nec pecunia sit reperta, nec chartæ, quæ colorem aliquem late sparso mendacio circumdarent. Illud Lagrangii, quid facere possint et velint Suedi, incertis adhuc cum Polonis rebus, insidiosum mihi videtur et ad abalienandos a Suedis Germanos repertum. Det Deus, Illustrissime et Excellentissime Domine, eos Illustrissimæ Excellentiæ vestræ successus, quibus res Suedica facile se ab omni contemptu vindicet. Ad Dionysii Ψ $\frac{\text{Febru.}}{\text{Martii.}}$ 1635.

Ex originali. Præs. Vormatia Ψ 1635.

---

9. Lut. Paris. 23 Fel / 5 Ma

Habuit patientia mea quem debuit fructum, idque a
quentes omen amplector. Intellectis rationibus meis, del
rex mareschallos regni Estræum, qui de Cœure dictus
et Sanctilucium. Huic ægrotanti successit comes Brulon
admissionalis, is ipse cujus mentionem feci antehac. Di
ris, qui proxime exiit, deduxerunt ii me carruca regis et
comitantibus aliis permultis, partim legatorum ut Vene
vetii, Mantuani (nam principes regii sanguinis aberant
frater regius Andegavi, Condæus ad litem persequendan
magi, Suessionensis in aula, quæ nunc est Sylvanecti)
amicorum Suedicæ primum gentis, deinde et Germanicæ e
vicæ. Digresso hinc domum Canutio rogatus a me Pavius
mesticorum meorum unum, multa præfatus de sua in me ben
tia, ajebat scripsisse se ad patriæ rectores, quid agendu
esset, nequedum accepisse responsum, et verum erat scr
eum: sed Fœderati Ordines pluribus sententiis voluerant,
sorum huc legati in me ita se gererent, sicut in amicorun
tos fieri solet. Hoc ille non contentus etiam ad Hollandiæ
serat proceres; qui quid sint decreturi (sunt enim plerumq
cordes, et levi momento huc illuc flectuntur) equidem nes
minime anxius, quid sit futurum, exspecto. Veneti magna
regnum Svedicum reverentia, in me comitas. Neque enin
tum cum obviam mihi suos mitteret, sed et postea per do
cum omnia officia liberaliter detulit. Helvetiorum itidem et
tuani humanitati multum debeo. Hæc dum scribo, venit a
a rege missus comes Nanciacus, mei salutandi causa. Sign
regi nihil gratius quam me huic legationi destinatum, cum
tis aliis ad honorem meum pertinentibus. Respondi quam
in regem reverenter, in gentem totam benigne, nihil ret
eorum, quæ aut in honorem Galliæ fecissem ipse, aut m
Gallis honorifica contigissent. Nunc in horas exspecto,
rege dies mihi significetur, qua Sylvanectum eam, incertus
huc, eodem venturusne sit cardinalis an non. Nihil omi
quod ad urgendum negotium pertinere poterit. Brulonu
mihi et uxori meæ indicavit, imperatum sibi, ut ipsam,
vellet, ad reginam, quæ in urbe est, deduceret. Distuli id,
nec viderem, quomodo mihi succederet primus ad regem adi
Est apud regem et pater Boutellerius, qui nunc, filio cancell

munus apud fratrem regium obtinente, filii sui munus, id est rerum externarum curam fungitur. Per eum rem popularis mei, nisi jam sanata est, sanabo. Nam hactenus, ita mos est loci, prodire mihi non licet: et per eos, quos mitto, non satis promoveo. Quod Princeps Arausionensis amico cuidam batavo dixit, citra menses tres exactos turmas et legiones gallicas fore intra fines Belgicos, quos Hispanus possidet, idem heic spargi video ab iis, qui cardinali sunt intimi. An qui hæc dicunt credant ipsi, nescio, certe, cur id credi velint et hi et ille, causas videre me arbitror. De Paraiba capta prosperi rumores; vereor, ne commentum sit societatis Americanæ, talium artificis. Castilionæus nescio quo pacto tam non festine adversus Lotharingum mittatur. Fuit apud me e domesticis fratris regii unus, qui exilii ipsi comes fuit. Ait in familia ejus principis neminem de Margareta Lotharingica aliter quam de uxore ipsius loqui; planeque ipsi constitutum, quicquid de jure ejus matrimonii disputetur, nunquam aliam ducere. Contra sperant, qui nunc res gubernant, amoto Puylaurentio ejusque adjutoribus, fratrem regium, ut est ductilis ingenii, permoveri posse, ut scripto testetur, id sibi connubium cordi non fuisse, sed fecisse se exulem quod necessitas expressisset. Ea deinde professione ostensa, Sorbonæ rationibus et beneficiis elici responsum posse temporibus conveniens, ac postea etiam episcoporum Galliæ par judicium, quibus auctoritatibus ni Pontifex, quod tamen sperant, velit accedere, satis præsidii fore in nomine ecclesiæ Gallicanæ ejusque libertate longe antiquissima. Sapientes omnes rem intricatissimam judicant. Et multa accedunt alia, quæ motus concire possint: plebs agrestis exhausta, commercia oneribus et multo magis exactorum iniquitate prostrata: nobilitas ipsa animo multum abalienato, quod eorum bona immunitate tot sæculorum exuantur, si non omnia, quod tentatum tamen, ea quæ acquisita et adjecta veteribus hactenus eodem jure fruebantur: quod de ipsa nobilitate qui judicarent homines dati de plebe, quos electos vocant, minime ad vocabulum respondente eventu, cum jam nunc tantæ eorum deprehendantur sordes, ut in eos ipsos judices novi dati sint judices. Qui metus, etiam pecuniæ regiæ tractatoribus incussus, effecit, ut septem millionibus nummorum francicorum et eorundem sexcentis millibus quærant redimere factas jam rapinas, et, quod præcipuum est, rapiendi in decem annos licentiam. At ego memini me antehac videre hominem unum, qui solam anteactæ rapicitatis impunitatem duobus millionibus æstimaverit, impetraveritque. Et talia regna tamen

manent, vigent, florent mira Dei in homines lenitate. .
quaginta millionibus a Rege sepositis, quod nostri anteh
hinc venientes jactaverant, ejus plane nihil est, sed ex
est, quod erat æs alienum, ita ut jam non ex annis fu
antea, sed ex præsenti erogatio fiat. Quam ob causam
ærarii præsidi multum debet Gallia. Venit ad me et
juvenis comitis de Lesno filius, sermone injecto de cont
regni Suedici; edocui eum, de quibus edoctum me ab Illus
Excellentia Vestra gaudeo, gratiasque eo nomine habeo m
De pace aut perpetua aut temporaria loquenti, et de resti
quæ Poloniæ regno armis adempta sunt, dixi non esse, (
Hispanis valentiores existiment, qui cum Batavis inducia
sent, relictis rebus quomodo tunc possidebantur. Videbat
is adolescens spem facere boni profectus. Dixit mihi H
exspectare se in horas, ut bis centena francicorum num
millia sibi numerentur, imputanda in id, quod circa regis
sum debebatur; ea spes si non fallit, dabo operam, ne q
formula acceptilationis fraudis committatur. Multi hic ser
fuere de Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ itu in Saxoniam
natem. Dico rationes esse in partem utramque: nequedun
quam me gnaro constitutum. Sed publicis negotiis, quantı
exigit, commemoratis, quid vetat apud literarum omnium tu
ac præsidem, aliquid de literis præsertim severioribus, atte
Fratris Pauli Veneti librum de inquisitione, ea rerum perit
scriptum judicio, quo sunt illius viri omnia, nunc apud me h
habiturus et viri illius nosci ab omnibus dignissimi vitam a
gentio scriptam, comite quondam ipsius laborumque socio.
libros editos nunquam antehac, nisi id Illustrissimæ Excell
Vestræ displiceat, velim per amicos in lucem proferendos cı
additis etiam ejusdem opificis minoribus opusculis, ut sunt .
logetici Reipublicæ Venetæ contra Pontificem, ejusdem co
versiæ accuratissima historia et de ecclesiarum immunitate
gata quidem pridem, sed ita distracta, ut vix venalis sit repe
Historia Tridentini Concilii justum per se volumen ab hac
gerie excludi poterit, facta tamen et ejus mentione in antiloq
ut quibus minus est notus scriptor innotescat. Nactus sun
Lovaniensium tum theologorum tum jurisconsultorum respo
quo ratum esse fratris regii matrimonium contra parlamenti
risiensis sententiam contendunt. Inter scribendum signific
crastino die hinc discedendum ita, ut perendie diviso itinere
aulam veniam. Docent me Batavicæ literæ Bickerum et Be

nostium opinione multorum ad legationem pacificationis Suedicæ ac Polonicæ destinari. Anglos Hispano naves dare viginti commodati lege, locati lege quadraginta. In Brasilia esse nunc Batavorum naves quinquaginta duas, nautarum militumque sex millia magnam in spem bene gerendæ rei. In Belgica Hispaniensi legi militem cum magnis in Galliam minis, quas et Gallassius spirare dicitur. In Hispania Arscotium custodia, quam ante, haberi duriori. Si heic subsistere licuisset, et alias e Batavis recentiores exspectare literas, fuisset, quod adderem, credo, sed nunc regis vocatus, me et ipso ad peragenda, quorum sum ergo missus, properante, me avocat. Det Deus, Illust. et Excell. Domine, ut meæ diligentiæ fideique successus videam lætos et qui Illustrissimam Excellentiam Vestram in rebus lætis inveniant. Lutetiæ Parisiorum, $\frac{22 \text{ Febr.}}{5 \text{ Martii}}$ 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

10. Lut. Paris. $\frac{27 \text{ Febr.}}{8 \text{ Mart.}}$ 1635.

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Ad aulam cum proficiscerer mediustertius, scripseram. Citius inde reversus, quam putaram, literis illis nondum hinc missis, novas addo, ut norit Illustrissima Excellentia Vestra ea, quæ deinceps secuta sunt, honorifica omnia. Quo loco Lutetiam inter et Silvanectum pernoctaveram, mane cum regis carruca obviam mihi venit dux Mercæurius, Vindocinensis ducis filius, Henrici Quarti ex naturali filio nepos, simul cum comite Brulono regis admissionali. Dicebant avide me a rege exspectari multaque in me humana. Ab his ad regem perductus sum trans prætorianos milites, qui in legationis reverentiam in armis erant, quorum ductor aliis me deducentibus se adjunxit. Statim ut regem adii, iussus fui capite esse tecto: et si quando inter loquendum nudabam caput, rex idem fecit. Oratio mea narrationem continebat fœderum Suetiam et Galliam inter: excusationem non probatorum, quod Suediam attineret, pactorum Parisiensium: gratias pro benevolentia regis, mutuique animi a regina et rectoribus testationem: de tua quoque Illustrissima Excellentia ea, quæ et regi erant grata et Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ non indecora, plane ex præscripto partis primæ mandatorum. Audiebat

rex attentus et hilaris: postea miratum se dicebat (et
tur quam solet expeditius, quod pro cœli statu ei even
factæ pactiones ab iis, qui tanta potestate instructi essent,
non essent. Dixi non definite factas, sed si placerent ii
bus venerant: placuisse Germanis, idque nos facile perp
quod Suedicum regnum attineret, probari omnino non
idque non eo accidisse, quod minoris quam par sit regi
tiam faceret Tua Illustrissima Excellentia, sed ex cau
contraria, quod rebus ipsis manifestum fore. Subjiciebat
bitrari, sibi fuisse liberum de pecunia sua suoque milit
vellet, statuere: fatebar, dummodo antiquiori fœderi iniu
fieret. Quod maxime mihi placebat, erat id, quod postre
dicebat, nisi Romanensibus exercitium religionis permit
nihil inter nos fieri posse. Se neminem odisse religionis
sed sicut nostra nobis cordi esset, ita et suam sibi, neq
curam a se posse negligi. Respondi, regis sincerum a
circa religionem notum omnibus: sperare me cogniturum
in eo negotio nostram et æquitatem et studium eius bene
tiam demerendi. Suspicabar a D. Feuquerio relatum aliqu
quasi ab Illustrissima Excellentia Vestra dictum in eo n
durius. Interjecerat in sermone et aliud de quorundam lo
custodia, negans eum esse rerum nostrarum statum, ut a
rectius quam a se defendi quirent: id silentio præterii, q
quid ad rem respondissem, id exprobrationem amissi Pl
burgi in se habiturum videbatur. Summa hæc fuit, delega
se qui mecum agerent, quo et postrema pars orationis me
liter tetenderat. Gratiis actis, deduxerunt dux ille et c
me ad prandium sane opiparum, cui et barones Axelii ad
quos rex salutationis officio perfungentes benignissime acce
Circuiit poculum in salutem reginæ nostræ, regis Galliæ,
strissimæ quoque Excellentiæ Vestræ. Cras aut perendie
rum puto, ut ad Cardinalem primum, ita enim mos est, de
ad principes et regis ministros, qui in urbe adhuc sunt, ded
In Batavis de mittenda ad res Polonicas Suedicasque legat
pendet adhuc deliberatio. Rex Daniæ nescio unde metum
cepit de Bremensi episcopatu a Suedis tradendo in manum
principis Arausionensis: qua de re cum Cracovio est locu
Paraibam tandem Batavorum venisse in manus iam constat.
copias non longe habet Albuquercius et in Lusitania vig
naves parantur, quæ sacchari copiam ex Sancti Salvatoris po
petant. In Anglia fervet adhuc navium armandarum labor,

stributis in provincias urbesque impendiis, ita ut ad septenas instruendas Londinium XXVI millia librarum Sterlingarum promiserit. Deus, Illustrissime et Excellentissime Domine, diu Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ res prosperet. $\frac{27 \text{ Febr.}}{8 \text{ Martii}}$ 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotissimus.

H. Grotius.

Ex originali.

---

11. Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Mart. 1635.

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Qva de re scripseram nuper, scriptionem repeto, a V. Cl. Elia Diodati rogatus, quicum amicitia mihi est vetus ab annis viginti et ultra. D. de Villeroy magni vir judicii semper eum fecit plurimi, tractandis civilibus negotiis maximis idoneum existimavit. Usi ejus opera et postea Cancellarius Sileriacus, aliique; etiam cardinalis Riceliacus in Germania illi res tractandas mandavit, ipsumque suo merito magni facit, carumque habet. Quod petit est pecunia D. Raschio necessario tempore credita. Eam si auctoritate Ill. Exell. vestræ consequetur, quanquam nihil nisi suum consequetur, pro beneficio accipiet, et quo est animo, si qua se det occasio, gratum se præstabit. Restat, Illustrissime et Excellentissime Domine, id optem, ut quamplurimis benefaciendi semper Ill. Excell. vestræ benigna sit occasio. $\frac{4}{14}$ Martii 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ devotissimus cultor.

H. Grotius.

Ex originali.

---

12. Lut. Paris. $\frac{5}{15}$ Mart. 1635.

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Miras in curandis literis difficultates esse video: nam et meæ aliquot aut interceptæ sunt Meti ut puto, aut sane multo quam oportuit serius ad Illustrissimam Excellentiam vestram pervenerunt. Cui malo quod quæri possit remedium, haud satis video: sed omnia experiar, et quæ via optime successerit insistam. Et

hodie venit Meti tabellarius, sed sine ullis Wormatia a
nia literis, quas Lagrangius, qui Meti nunc est, supprim
tur, ne quis ante ipsum adveniat huc rerum, quæ ibi
nuntius. Postremæ, quas ego scripsi, reditum a rege m
tinebant. Cardinalis ex eo abiit in abbatiam quandam s
longe Chantiliaco, ubi rex est et regina, quam eodem p
hinc tempore, cum ego huc venirem, videre mihi nond
tigit, ut nec fratrem regium, qui improvisus et inexspect
familia, cum Blesa huc venisset, statim ad aulam abiit.
dinalem admissionales regii diu est, quod me deducturo
mittunt: sed, ut video, voluit per alios prætentare, quid
venissem. Itaque ad Butillerium patrem, qui nunc filio
larium apud fratrem regium agente, et suum circa æra
filii circa res externas munus fungitur, perducor. Post
universim ad amicitiam mutuam pertinentia dici solent,
quæ Lutetiæ nuper concepta essent pacta, non definite in
si probarentur, Suetiæ nomine (nam de Germania fa
pati) probari non posse. Everti enim vim Heilbronensi
torum, quibus standum putaremus. Hæc omnia ille ita æq
dicebat, ut mihi satis appareret, non didicisse eum omn
ad rem istam pertinerent. Venit postea ad me Venetus, i
tiam*, quantum sermone conjici poterat, bene affectus. In
dicebat credere se *Gallos* in hoc nunc *Sueciæ* subb
ut *Oxenstiernii* ope retineant *Germanos*, ne *Pragam
pacis* causa. Ceterum id ipsos optare, ut *Cancellarius
stierna* ad *mare Balticum* ejusque vicinos abeat, qu
lius *Moguntiam* sibi adjungant. Spargere *Gallos* ru
de *Bernhardo duce Vinariensi*, quasi qui ab ipsis *pecu
sumeret, se non credente. Optabat idem, aut *Grotium
alium a *Svecia* pridem heic fuisse, potuisse multum præ
Heufdius vero non dubitat, quin et meæ tamdiu mo
Dionysium, et eorum, quæ *Caleti* acta sint, faber fueri
Grange*, incitantibus ex *confœderatis evangelicis* aliq
Ego *La Grange* heri adjutorem fuisse *Charnaceum*, cert
ratus mihi videor. Venit ad me et Susæ comes, qui et in
in urbem meum carruca condecoraverat. Narrabat, regem
num Gustavum sua uti voluisse opera: se nunc quoque ea
ferre Suetiæ et Illustrissimæ Excellentiæ vestræ, sed m
spirat, nam cum campimareschallus fuerit, ductare exercitu
pit. Rogo, sciam, ecquid ei respondere debeam; bona est i
ma, et rex ei permisit sociis Galliæ militare. Vidi postea

meæ et Helvetios legatos, et Vicum res agentem Angliæ, qui mandata se habere ab aula Anglica dicebat colendæ mecum amicitiæ, et Suedici regni causa, et quod ego in illa aula plurimi fierem. Egi gratias et mutuum promisi. Post hæc ab admissionalibus adductus sum ad salutandum regium sanguinem, fratris regii filiam, principem Condæum et uxorem ejus, comitem Suessionensem et matrem. Ad quos literas habebam dedi. Omnes benevolentiam in reginam testati sunt. Sed præcipue Condæus, qui postridie eo nomine ad me venit, multa de Illustrissima Excellentia Vestra amice admodum et honorifice locutus. Heri misit ad me pater Butillerius, velle se ad me venire cum patre Josepho cappucino, cujus maxima nunc est apud cardinalem auctoritas, et qui ob summam versutiam ab ipso cardinali, siquid ipsi evenerit humanitus, successor destinari solet; verum cum vapide se haberet monachus, rogare se, ad monasterium ut venirem. Annui: nam et cardinalis non ita pridem inviserat ægrotantem. Eo cum venissem, ad proximos monasterio hortos deductus regios, ibi et Butillerium reperi et Josephum. Post ea, unde auspicari sermones mos est, ad res præcipuas ubi delapsi sumus, urgere Josephus pactorum Parisiensium scripturam manifeste ostendere, ex vi potestatis plene initum contractum sine conditione approbationis. Dixi me contrarium intellexisse non ex Illustrissima Excellentia Vestra sola, sed ex aliis quoque: neque id unquam negasse D. Feuquerium, idem sensisse civitates, quæ ne nunc quidem ea probassent: quanquam Germaniæ quatuor circulos quod attineret, Illustrissimam Excellentiam Vestram habere ea pro probatis, ob majoris partis sententias, ac proinde in directione ea secuturam quatenus res Suedica iis non læderetur. Addidi exemplum Ratisbonensium pactorum, quæ signasset ipse Josephus, rex habuisset irrita. Dicebat, antequam signarent, palam professos se et Leonium quarundam partium se non habere potestatem. Ejus rei se habere testes. Respondi igitur, et nobis, si id negarent, quod in Germania negasset nemo, quærendas probationes: eaque de re me ad Illustrissimam Excellentiam Vestram scripturum. Cum sine hujus quæstionis præjudicio (nam institi semper pactis Heilbronensibus, hoc addito, siquid rex pro rerum præsentium statu vellet adjungi, paratos nos ad æqua omnia) rogarer dicere, quod rei Suedicæ noxium in pactis Parisiensibus reperiretur, incepi ab auxiliari pecunia, cujus fide facta tanto nos bello implicuissemus ad usus IV Circulorum derivata. Cum dicerent illi, et milites auxiliares et pe-

cunias nostris quoque rebus prodesse, ostendi, libertat
demptam utendi pecunia in usum nostrorum exercituun
que Pomeraniæ et vicinarum. De Benfeldio ostendeba
esset iniquum, datam nobis a Germania hypothecam (id
negabant liquere) eripi nobis sine ulla compensatione.
quid dicerent non haberent, relabebantur ad illud vetus,
tractu perfecto. Cum Josephus inseruisset aliquid de
Gallica erogata in usus alios, graviter conquestus sum d
tate calumniæ, unde et nuper illa Caleti nata esset in
evictum rebus ipsis mendacium. Adhibuere et minas et
tias, ut pactorum Parisiensium approbationem mihi, quasi
sioribus mandatis concessam, exprimerent. Perstiti dice
tale sperandum. Modo in Suedia conquesturos se de I
sima Excellentia Vestra dicebant, modo regem me ampl
legato non habiturum, modo velle per Feuquerium se
sime cum Illustrissima Excellentia Vestra de pactis violat
soque rege expostulare. Dixi jamdudum Feuquerium id
sine profectu volvere. Mei, si hic non placerem, alibi usu
In Suedia non dubie futurum, ut intellectæ rationes Illustr
Excellentiæ Vestræ probarentur. Ad blandiora versi laud
strissimæ Excellentiæ vestræ per Davausium prædicatas n
auctoritatem ipsius sibi maxime cordi, et in Suedica aul
rare se, ut constitueretur, ne Illustrissima Excellentia Ves
rectione se abdicaret, Maguntiaci velle se curam gerere.
feldium, quanquam id non curare se præ se ferebant, m
eos urgebat. Directionem credo eos facile pati, si ipsi ej
nisterio omnia sibi destinata possent exsequi. Ceteris, q
pactis Parisensibus culpari poterant, aliquid adhibebant ten
menti. De generalatu paratum regem sic interpretari, ut
honore Suedi, quamvis principes non essent, non excluder
Conditionem illam de Saxone et Brandeburgico tantum
nere ad causam rumpendæ pacis cum imperatore. Dixi et
eo pertinere, etiam de Benfeldio. Alia ita ambigue posit
ad belli aperti an ad auxiliorum tantum tempus pertinerent
gnosci nequiret. De admissione ad jus neutralitatis ajebant
ditiones referri ad consensum fœderatorum: hoc ita verum
ut tamen pars major juris in ea re regi adscriberetur. I
bant regi et cardinali se scripturos: nihil posse peragi, fi
eludi. Respondi humane et, digresso Josepho, paulo mitius a
cœpit Butillerius, cui ostendi, quanto nos bello implicuisse
illorum promissis nixi: potentem esse hostem et qui non al

neat etiam alios in nos concitare: quæ commoda ab auctoritate Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ fluxerint et fluere etiamnum possint. Si tamen rex nos nollet fœderatos, videndum, quæ capienda sint consilia. Illud sæpe repetii, non invidere nos Germanis regiam liberalitatem, dum integra manerent, quæ Suediæ essent promissa, neque Suedorum consensu immutata. Ego donec responsum ab Illustrissima Excellentia Vestra accepero, nisi aliquid se ostendat novi, otio fruar et eos, qui ad me venerunt, officiose resalutabo. Heufdio spem quidem pecuniæ olim debitæ ostentant, sed eminus et ita, ut satis appareat, escam esse, qua piscari posse sperent. Spero effecturum me, ne de nobis deceptis se jactent. Crebras ut literas et tuto habeam, multum refert. Consentiunt pæne omnes, cardinalem sub onere negotiorum fatiscentem pleraque in illos, quibuscum agere cœpi, rejicere. Quod sæpe experta est Illustrissima Excellentia Vestra, ut duriores initio Galli mitescant paulatim, ubi illam ferociam nihil efficere vident, idem hic futurum spero. Interim Deum oro, Illustrissime et Excellentissime Domine, ut vestram Illustrissimam Excellentiam diu sospitet foveatque. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Martii 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotissimus.

H. Grotius.

Honardum et Beaumontium se de legatione in Prussiam excusare intelligo. Beaumontii jam recepta excusatio. De Honardo dubium. Bicherus eo it et Andreas ex Frisia. Laudat *princeps Arausionensis Grotii* curam in dignitate tuenda. Quod ad eum non venerit *Pavius*, improbat.

Ex. originali. Præs. Wormatiæ 14 Martii 1635.

---

13. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Mart. 1635.**

Illustrissime Domine.

Quod nondum ad cardinalem, qui Realmonti agit, deducor, causam esse potissimam puto exspectatum Lagrangii adventum, qui nunc ad ipsum ivit res statumque Germaniæ renuntiaturus, comitibus Butillerio patre et Josepho capucino, qui negotia cruda accipiunt, cocta ad cardinalem deferunt. Et sic interpretor, quod mihi dixit Josephus, pactorum Parisiensium cardinalem esse opificem, ut nempe Josephus ea suggerentibus legatis et Lagrangio

conceperit, viderit probaritque cardinalis. Abiit jam i
ringiam Castilionæus cum XII peditum millibus, equitun
Profectus et in Angliam legatus extra ordinem Seniterri
nunc apud cardinalem in gratia. Mandatum ei, ut Angl
sit fœderis cum Batavis ineundi, ut junctis viribus, m
Hispanicas oppugnent, donec Palatinatus reddatur do
Batavis detur pax cum plenissima libertatis affirmatione.
eo venturos vix est credibile. At Hispani paratus fer
dique. In Italia putatur brevi futurus triginta millium e
collectus ex Tirolensi connexisque locis, ex Slavonibu
banis, ex ipsa quoque Hispania et Italia. Putant Itali id
consilium, quod antehac Ferræ et cardinali Hispano fuit,
ad tempus aliquod in Italia his copiis territandi principe
ne Placentiæ exemplo Gallicas partes sectentur. Postea fi
ut sex ferme millia relinquantur in tutelam agri Mediola
Ceteri in Germaniam et pars in Belgicum finem transeant.
naves longæ instructæ habentur, quasi in oram Gallicam
turæ, siquid Galli in Italia aut alibi moverint. In Hispania
et vetus militia sarcitur et nova conscribitur, tributa quoq
dicuntur asperius quam mos est, conquerentibus imminui l
tem suam Catalanis tam calide, ut nisi mitigetur exactio,
sit civilium armorum. Principem Arausionensem et pecuni
dem debitæ sed in hoc tempus dilatæ exhibitione et pollic
nibus impellit Charnassæus, ut quam primum producat exer
ac sic copias Hispanicas in Belgico fine retentet, ne in l
ringiam, in quam se nunc injecit princeps Thomas, aliaque
maniæ irruant. Exspectatio de irruptione belloque ape
Belgicas provincias apud multos refrigeratur. Reformati
queruntur de captionibus, quibus libertas concessa quondam
cumciditur, et quanquam pæne prostratis tantum animi nuper
ut Loduni scholam ab ipsis possessam, sed monachis re
jussam, vi armata defenderint; ego, si sapiant, quieturos
Et tamen non arbitror futurum, ut adeo contemnantur hom
etiam nunc in quibusdam Galliæ partibus numero validi et
daces, si aut in Hispanum bellum agitaretur, aut Hispanu
agitare crederetur. Dicit sæpe cardinalis Ricceliacus, expedita
habere cum Cæsare pacis rationes; id rumor sic interpreta
redditum iri Lotharingiam, Nanciaco nudato; quominus id
dam, me movet et regis et cardinalis animus gloriæ cupiens
magna Galliæ in possessione Lotharingiæ utilitas, et quod
nitiones intelligo dejici per Campaniam velut objectu Lothai

giæ satis tutam. Fertur ab aula nobilis vir in Suetiam mitti: id quo pertineat, cum ibi sit Davausius, non satis video, nisi et illic volunt iis grassari artibus, quibus apud Batavos grassatus est Charnassæus. Iam ex Batavia literas accipio. Hagæ erat Spiringius statim abiturus. Honardus ad res Polonicas Suedicasque legationem suscepit. Promittitur ibi a *rege Galliæ bellum* cum *Hispania*; credunt pauci. Regina Bohemiæ definite ait se filiam malle cælibem semper servare, quam Poloniæ regi nuptum dare. *Gallum* cum *Heppio* sæpe *consultant*. Deum precor, Illustrissime et Excellentissime Domine, ut Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ valetudinem et res prosperet $\frac{12}{22}$ Martii, 1635.

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali.

---

14. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Mart. 1635.**

Illustrissime et Excellentissime Domine.

Nudius tertius per D. Gemmingium literas mihi ab Illustrissima Excellentia vestra partim 9 partim 10 Martii vet. Cal. scriptas accepi. Vetustiores aliæ datæ 2 Martii, hodie demum ad me pervenerunt. Pro quibus omnibus conjunctisque chartis res quæ geruntur edocentibus, gratias maximas habeo. Gemmingius heri ad aulam profectus obvio in itinere cardinali facto huc rediit. Hoc mane misit ad me cardinalis, velle se mecum loqui, et simul adduci eum, qui literas ab Illustrissima Excellentia Vestra attulerat. Ubi eo ventum est, pauca cum patre Josepho collocutus, qui ob id eo vocatus fuerat, cardinalem, qui se in reditum hunc suum in urbem distulisse colloquia mecum dicebat, nomine reginæ rectorumque Suециæ ac Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ salutavi, in amicitia et officiis benevolis ut perstaret rogavi, et literas illas mihi commendatas tradidi. De negotio mihi commisso agere statim cœpit, et adhibito ad sermonem Josepho urgere pacta Parisensia perfecta sine ulla conditione. Satis regem præstare, quod milite ac pecunia res Germanicas, quibus et Suedicæ juvarentur, sustentaret: de pecuniis Gallicis non, ut sperabantur, impensis addebat duriora quædam. Ego steti præscriptis

finibus, causas attuli cur credibile non esset a Lefflero e
definite aliquid actum; si esset, tamen adeo inopinata
Suedico noxia non venire sub potestate verbis generali
cessa. Adjiciebat monachus edoctum regem, me horum
rum Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ fuisse auctorem,
fecisse, me per amicos multa pactis Parisiensibus melio
traturum. Dixi confictum hoc ut multa antehac contra
simam Excellentiam Vestram, præcipue questus de atroc
lumniæ super aversis alio pecuniis. Dixit deinde cardi
dere se inter me et Josephum minus convenire. Velle
conciliatorem mutuæ inter nos benevolentiæ. Multum e
gis opes, facile illum rebus Germaniæ illæsis posse etia
dico regno, quod tam difficili bello ac sumptuoso, dum
hortatus spemque auxilii factam sequitur, implicatum est,
lere. Cardinalis sicut de millione annuo spem destricte
bat, ita quid quantumque rex dare vellet, non dicebat. Ex L
gio didicisse se dicebat Josephus, nihil aliud petiisse Ill
mam Excellentiam Vestram, quam ut illud de generalatu
geretur (in id paratum regem dicebat cardinalis) et ut
tiaci curam in bello et, si pax fieret, ejus quod Illustrissin
cellentiæ Vestræ decederet, rationem habere rex vellet.
quoque re nihil difficultatis fore cardinalis testabatur;
vero Ill. Exc. Vestram tot totiesque voluntatis suæ signi
nibus nunc per me multo majora postulare. Ego ad pacta
bronensia redii, eorumque ostendi æquitatem. Tot aliis ap
regis liberalitatem Suediæ, quæ exercitus, quæ classes suste
non debere præcludi. Venimus mox ad ea, quæ Gemmingi
tulerat, qui introductus literas obtulit. Iis lectis cardinalis
ad regem se missurum; eum haud dubie, quod facit Ill. Exc. V
facturum vicissim, et compendione transire malit an regem
dinalemque videre, arbitrio ejus permissurum. Videndæ qu
Ill. Exc. Vestræ desiderio teneri et se et regem, sed ni
pactis Parisiensibus conveniri possit, plus mali quam bo
mutuo conspectu fore. Suum fore consilium mitti quam
sime Lagrangium, qui de hoc ipso Ill. Exc. Vestram, reddit
lutatione officiosa, certam faceret. Si quod habere posse
documentum, Lutetiæ pacta liberæ probationi servata, in eo
tum momenti video fore. Ajunt hi et Lefflerum et Streif
privatim publiceque contrarium dicere. Charnassæum mag
viatorem (nam ex Hollandia subito huc revolabit) apud card
lem vidi. Videtur hoc agi, ut Gallia cum Batavis transmitte

inter se copiis itinera tuta habeant per citeriorem aut etiam ulteriorem Rheni ripam. Videntur *Coloniæ* locisque vicinis injecisse oculos sub tutelæ nomine: certe ita video peritos rerum *Belgicæ liberæ* existimare, non diu se in *bello cum imperatore* fore. Pacta Charnassæana et hæc nova spem quidem belli aperti e Gallia in Hispanum faciunt, sed ita ut nihil sit, quod regem obstringat. Ego nihil dum video, cur id futurum putem, mihique assentientes multos in Batavis habeo. Sunt heic duo, qui res agunt anglicanas Wychus et Ogerus. Cum Boutillerius dixisset injunctum sibi, nequid cum Ogero ageret, isque id in anglicam aulam renunciasset, mandatum inde utrique est, ne quicquam cum regis Galliæ ministris agerent. Ita ambo nunc otiosi agunt, nisi quod diligenter, quæ heic aguntur, observant. Legatos et ordinarium et extraordinarium hinc in Angliam missos, ut illud regnum novo suo cum Batavis fœdere illigent, non multum profecturos intelligo. Inter alia quærebat cardinalis abeunte Ill. Exc. Vestra in partes Saxonicas, quis sponsor foret non eum fore exitum, ut seorsim Suedi rebus suis consulant. Ego priores actiones posteriorum sponsores esse dixi. Fuisse semper Ill. Exc. Vestram bonæ fidei nec quicquam egisse, quod non generoso dignum esset animo. Inter alias itineris ejus causas et hanc esse, ut principes ac civitates ab omni pace protestantium corpus divellente abducat. Non addidi, quod tamen cogitabam, multo talia justius a Gallia metui, exemplo pactorum Monsonensium, quibus Rhætorum probe eversa res esset. Venetus legatus, præter ea, quorum mitto exemplum, dixit mihi a Vienna doceri se theologos in consilium ab imperatore adhibitos. Item electores tres ecclesiasticos laudare formulam Pirnensem paucis additis aut leviter immutatis. Pontificis arma putabat non diuturna fore, collecta tantum tutandis finibus, donec magna illa procella Hispanicarum copiarum parte sui levasset Italiam. Extra pontificem ad fœdus Germaniæ catholicum ex Italia nullum principem quicquam conferre: sed ab ecclesiasticis aliquantillum pecuniæ corrogari. Et hæc quidem sunt quæ comperi hactenus. Conjectura vero mea de Gallicis consiliis hæc est. Primum pecuniæ parcere, quantum fieri potest; deinde etiamsi novum quid paciscendum, id ita facere, ut appendix fiat non Heilbronensium pactorum, quorum ad mentionem trepidant, sed Parisiensium, quæ astu ipsorum facta multas in se insidias continent. Conspectum Ill. Exc. Vestræ non expetunt, nisi spem firmam conceperint ea se occasione eripere posse, quod hactenus per Feuquerium et La-

grangium frustra moliuntur. Dixit mihi Charnassæus
nensem principem amice admodum de me statuque rer
rum ex ipso percunctatum. Ego, si Ill. Exc. Vestra s
non venit, videor eum posse convenire Remis. Sed t
quo ipsa Meti discessura est, certior fieri, si qua est ra
cupiam. Naves præsidio maritimi itineris a Gallis vix e
spectem, adeo omnia eo pertinentia apud ipsos sunt i
Principem Arausionensem puto curaturum, si admoneatu
admoneatur, faciam), ne ex Hollandia desint. Deus, Illust.
Domine, diu Ill. Exc. Vestram servet incolumem iterq
sospitet $\frac{18}{28}$ Martii 1635.

Hæc postquam finieram, intelligo, et præsidiariam nav
mitti et paulo apertius testari proceres adventum Ill.
Vestræ in aulam, quæ non longe futura est ab urbe, des
Id facit, ut credam remissuros illos nonnihil de solito rig
ad æquales fœderis leges venturos: quod ut fiat e re
regni et Illustriss. Excell. Vestræ existimatione, opto toto
Literæ e Batavis recentes significant, apud provincias adh
liberari super iis, quæ Charnassæus proposuit. E Dunquer
naves in Oceanum Hispanicum abiere, Brasiliam ituræ, ut
tur. D. Skyttus oratione ad Fœderatos Ordines habita d
stratis causis, cur regni spe interclusa sit Sigismundi post
petiit, nequid armorum e Batavis in Poloniam mitteretur $\frac{18}{28}$ 1

Illustrissimæ Excellentiæ Vestræ cultor devotis

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Neustadii 24 Martii 1635.

---

15. **Lut. Paris. $\frac{23 \text{ Mart.}}{1 \text{ April}}$**

Trevirorum urbem Gallis ereptam pro certo habet cardi
aula. Lagrangius negare et pernegare non desinit. Fuit
heri apud me: quo minus est, cur ei credam affirmanti p
eadem quæ pater Josephus dixerat: Illustriss. Excell. Vest
si inter regnum Gallicum et Svedicum conveniret de pace
pactione cum Cæsare non instituenda nisi communi consensu
in eo, ut haberetur ratio impendiorum Svedicorum, Maguntiaci
tutelam rex susciperet, nihil ultra postulare: quibus id ultro
didisse regem velle se, et si pace redderetur Maguntiacum, eti

damnum, quod in eo factura esset Illustriss. Excell. Vestra, sarciretur. Ego quod cardinali dixeram, repetii, esse quidem illa præcipua sed injuncta mihi et alia, a quibus discedere non possem. Cum et de pecunia auxiliari injecissem sermonem, ejus ne teruncium quidem sperandum dicebat, fine tamen colloquii ad rem eandem delapso, addidit, si quid rex dare vellet, id daturum liberaliter, sine ulla obligationis necessitate. De negotio, quod Spiringio fuit exhibitum, mirabatur ut plane ignarus. Ut directionis nomen Illustriss. Excell. Vestræ conservaretur, multum ajebat a se et Feuquerio laboratum, eorumque opera rem confectam. Electoris Saxonis referebat verba in Illustriss. Exc. Vestram aspera, neque illum hac pacifica in speciem actione alio tendere, quam ut totius Evangelici corporis in se transferat directionem. Ego vero testabar, existimare me Saxonem re ipsa appetere pacem, si modo eam tutam satis reddere possit, multis in ejus societatem perductis. Mitti hinc virum nobilem dicebat in Svetiam, unde jam discessisset Davausius. Sermones multos cum D. Skytti filio, ut rescivi, miscuit et quantum conjicere potui, suasit ei, quamvis a patre in Angliam vocato, heic ut subsisteret. Sed is juvenis et patris præcepta et mea secutus consilia abiit. Cum Heppio quid moliatur, nescio. Inter alia quæ attuli, cur Svedis pecunia auxiliaris negari non deberet, quamvis in Germaniæ usus militem rex aleret, Hollandorum exemplum attuli quibus præter XII militum millia duos milliones hoc anno rex promitteret; et cum diceret desiturum regem hæc dare, si ipse hostilia in Hispanum captaret, respondi nihilo magis imperatoris hostem esse regem quam Hispani. Custodem sigillorum francicorum vidi; magni facit Illustriss. Excell. Vestram et ait velle id se rebus posse ostendere. Puto eum ex animo loqui. Est enim honestorum studiorum et priscæ probitatis: sed ipsius auctoritas majore potentia premitur. Paratur in hac urbe (ubi rex sub ipsum pascha futurus creditur, nam hactenus ad S. Germani vicum agit), hospitium Illustriss. Excell. Vestræ domus destinata omnibus extraordinariis legatis, et ajunt admissionales cuncta fore magnifica. Comes Suessionensis mandatum habet obviam eundi Illustrissim. Excell. Vestræ. Præcurret, ut ipse dicit, Lagrangius. Ego simul sciero, ex duobus itineribus utrum sit institura Illustriss. Exc. Vestra, quam potero celerrime eam ut videam, operam dabo. Duo metuo, ne ea Illustriss. Excell. Vestræ proponant, quæ accipere parum ex usu sit, recusare odii plenum, deinde ne properanti variis obtentibus injiciant moram.

Sed ea est tam exercitæ mentis prudentia, ut rebus et
cilioribus apta remedia facile sit repertura. In quo ac
et super omnia in divino præsidio, quod Illustriss. Excel
Illustriss. et Excell. D. perpetuum precor $\frac{22 \text{ Mart.}}{\text{Cal. April.}}$ 1635.

---

16. **Lut. Paris. 8 Maji Cal.**

Excellentissime Domine.

Lutetiam hac vespera cum venissem, D. Brœrsonum
peri ægriorem, quam vellem. Tenet enim eum febris s
vida, sed, quod in iuvenili corpore spem bonam facit, vi
proiiciens extrinsecus. Neque medici consilio deerunt,
mus nostra auxilio: cuius rei quo magis certa sit Sublimi
rogo credat, ipsum a me dilectum, non tantum pro rev
quam Sublimitati tuæ debeo, verum etiam ob proprias v
Quod meæ conjugi Sublimitas tua munus misit, vellem
excusare ipsi licuisset, cum nihil a nobis Sublimitati tua
præstitum, quod non ipsius esset pleno iure, et mihi
multo præstitissem maiora, quam aut mea ferebat copia, a
patiebatur frugalitas, abunde id pensatum fuisset honore e
tanti hospitis. Sed quando Sublimitati tuæ visum est sup
beneficia nos hac etiam benevolentiæ suæ testatione ornare,
unum possum, memorem gratumque spondeo animum.
nunc quidem nihil intelligo: sed ad ea venanda et quæ
mandata sunt explicanda, cras accingar. Deus, Excellenti
Domine, et iter hoc et res ceteras Sublimitatis tuæ bene
peret. Lutetiæ 8 Maji novi Cal. 1635.

Sublimitatis tuæ devotissimus c

H. Grotius.

Postridie, quam hæc scripseram, misi ad Butillerium fil
Dictus est abiisse in Britanniam Armoricam, ubi est frate
gius et forte non rediturus intra menses aliquot. Restat ig
ut conveniam Bulionium et ex ipso sciam, quid mandati acc
rit. Scribit mihi ex Cassellis Hermannus Wolfius, tres coho
hostium cæsas a Guilielmo duce ad urbem Neustadium et
lacus Magnum Parvumque. Eundem ducem $\frac{3}{13}$ Aprilis ivisse
desheimium, ut cum Bannerio agat de exercitu viginti milli

componendo, quo eatur in Thuringiam et Hersfeldum contra copias Piccolominæi, Isolani et Carpi, et porro, si ista bene succedant, Mansfeldius cogatur in prœlium. Pacem Pirnensem vult evanuisse, castello Coburgo contra induciarum fidem capto a cæsarianis, de quo ultum se electorem cæsis tribus Cæsarianorum in Bohemia cohortibus. Addit Neustadium et Nyburgum de deditione agere. Sed puto et ipsum Wolfium tuæ Sublimitati scripsisse. 8 Maji novi Cal. hora nona matutina.

Ex originali.

---

17. **Lut. Paris. 9 Maji Cal. n. 1635.**

Excellentissime Domine.

Meliuscule se habet D. Broersonus, non quod periculum desierit, sed quod venæ heri sectio, hodie cum exigua sanguinis missione repetenda, et mitior quies exacta modo nocte, tum levamenti aliquid attulerint summis ardoribus, tum spei nonnihil valetudinis ipsius consilia tractantibus. Nostra sane cura et ad Deum preces ipsi non deerunt. Ad Bulionium, quando quidem ante meum huc adventum abierat, ut scripsi, minor Butillerius, neque vero venerat, nisi ut statim exiret, misi jam bis: et ille jam bis se excusavit prætexens haberi domi suæ consilium, quod vocant finantiæ. Faxo, ne ei desit interpellator. Heufdius cum intellexisset ex Bulionio, nihil ipsum per Butillerium aut alios accepisse novi mandati, existimat e re fore, si Sublimitas tua scribat et ad cardinalem et ad minorem Butillerium, quanquam is longe abest, ut promissa expleantur. Rex ad S. Quintini est. Residentem, quem Bruxellis habuerat, ad se revocatum nec remittit, nec ei dat successorem. Quomodo hinc discesserit Hispanicus legatus, dicet hæc rumigerula chartula. Deus, Excellentissime Domine, itineri rebusque Sublimitatis tuæ adsit propitius. Lutetiæ, 9 Maji novi calendarii, 1635.

Sublimitatis tuæ cultor devotissimus

H. Grotius.

---

18. **Lut. Paris. 10 Maji Cal. no**

Excellentissime Domine.

Ex quo heri scripsi tuæ Sublimitati, edictum hoc acce
mercatura omnis inter subditos Galliæ regis et Hispani
tollitur. Laforcium intelligimus jam in Burgundiæ comit
bere castra, et missus ad eum Botruius Nogani comes, q
Sublimitate tua cœnavit Compendii; adferre dicitur mand
dendi hostilia. Bulionius dux mari in Galliam venit pr
missu Arausionensis, ut communicet cum rege belli geren
silia, regem ipsum sperans se inventurum Masieræ ad M
Perronam rex munit diligenter. Electorem Trevirensem
repoposcit. Exercitus regis in hostem iturus dicitur esse
millium et quinque peditatus, sex millium equitatus: nec
alter exercitus relinqui ad Picardiæ Campaniæque fines. I
sunt, quæ professi belli spem plerisque faciunt. Non desu
men hominibus rem tam diu promissam tarde credentibu
argumenta. Nam dicitur rex cœlum istud Belgico vicinun
satis ferre et jam omnia ad Germani parari ejus hospitic
ad Castellum Tiderici ad Matronam amnem loco non inar
substiturum putant. Legatus Venetus affirmat certo compe
sibi, Masarinum jam obtinuisse ab imperatore et ab Hispan
legati ab ipsis ad tractandum pacis negotium destinentur.
utramque in partem dubia expediet tempus, ut videtur,
longum. De fratre regio conceptus ingens metus residere
pit. Nannetas usque se proripuerat, omnibus qui circum i
erant consilii ejus incertis, nisi quod creditur voluisse lon
ire ad Nazaræ portum, qui Ligerim mari immittit, inde Angl
qui ferme unus illi receptus restabat, consumpta apud Hisp
fide, petiturus. Illico missi confessionarius et majorum ipsi
canorum conscius minor Butillerius, qui quovis modo con
tam male cocta impedirent. Et jam mutato animo retro ve
ad Turonas, ut fama est, pervenit. Vallis Telinæ habitatores
olim multa questi de duris Rhætorum imperiis et Monsoni
pactis beneficio Galliæ libertatem nacti Rhætis vix imagine
perii relicta, dederunt se in fidem tutelamque Galliæ et Ro
nium sibi præfectum poscunt. Ita Galli, illo Italiæ Germaniæ
transitu insesso, occupandi et transitus alterius, quem Mont
Godardi vocant, Helvetiorum in finibus creduntur agitare co

lia, suis consulentes rebus, sociis an eadem sint placitura, non nimis solliciti. Præses Malisæus, qui Galliæ legationem obiturus erat illis in regionibus, ad quas Sublimitas Tua proficiscitur, subita cæcitate percussus, alterius subrogandi laborem aulæ reliquit. Ad ærarii curatorem Bulionium misi rursum: domi esse negabatur. Forte non sit abs re, quando tam longe abest filius Butillerius, si Sublimitas Tua ad patrem, qui aulam sequitur, scribat, et a filio regis nomine promissa ut præstentur, flagitet. Brœrsonus hac nocte quievit melius, medicisque spes crescit. Deus ipsi sit propitius, idemque, Excellentissime Domine, Tuam Subl. sospitet. Lutetiæ, anno 1635 Maji decimo ex cal. novo.

Sublimitatis tuæ cultor devotissimus
H. Grotius.

Jam cum has vellem claudere, accipio e Batavis literas. Princeps Arausionensis gravi tentatus podagra commodum ea levatur, præmisso jam Noviomagum exercitu, ituro quantum ex pecuniarum rerumque aliarum paratu colligi potest longius ab finibus. Ipsi rex etiam in suum exercitum concedit imperium, nisi aut rex ipse, aut frater ejus aut dux cardinalis adsint. Angli, hæc omnia suspectantes, illam viginti sex navium classem paratam habent velis faciendis: quos in usus, incertum. Ærarii Anglicani præfectura multis destinatur, sed proximus ei spei habetur Cottingtonus. Exercitus Hispanicus ad Diestam urbem Netamque amnem coit, et putatur ibi in vicina illis partibus descensurus cum Piccolominio Mansfeldius.

Ex originali.

---

19. **Lut. Paris. 11 Maji Cal. nov. 1635.**

Excellentissime Domine.

Alter nunc septimus est dies, quod nobilissimus D. Broersonus in morbo cubat: hoc ipso tempore, quod criticum vocant medici, sudor sponte ei exortus laborantis pro se naturæ indicium dedit. De augendis navibus longis quod edictum a rege exiit, mitto. Conjectura non absurda est, qua novæ e Gallia copiæ sub imperium principis Arausionensis ituræ dicuntur, nomen prælaturæ non regis ipsius, sed eorum principum ac comitum, qui ex

Brabantia exsulant, ut adhuc sub aliena persona lateat be
versa quo libet interpretatione, pax aliis manere, aliis rı
catur, ut ille apud Martialem,

Subsellio qui semifultus extremo,
Et vix receptus altero genu jactat
Equiti sedere Lectioque se stare.

Rex Feram venit, inde Laodunum, ac porro Castelli
derici petiturus, ubi mihi erit aditu multo propior: abest ε
locus ab urbe non toto bidui itinere. Frater regius jam
rediit, ad præscriptum sibi secessum. Mazarinus non desin
agere. Comes Salazaius e præcipua Hispanica nobilitate in
diam heri heic datus est. Exercitus Gallicus a Meziera m
propius Hispanicas partes dicitur. Deus hæc omnia ad b
commune christiani orbis regat, idemque, Excell. Domine
sublimatis iter ac consilia fortunet. Lutetiæ, 11 Maji novi Cal.

Sublimitatis Tuæ devotissimus c

Hugo Grotius.

Ex originali.

---

20. **Lut. Paris. 13 Maji Cal. nov. 1**

Excellentissime Domine.

A Meziera accepimus die septimo mensis hujus ex n
Cal., primum agmen regii exercitus ponte ejus oppidi transi
Mosam: id autem constare XII cohortibus, quæ regimenta voc
et sexaginta duabus turmis, quæ cornettæ appellantur. Die oct
sequi debuisse tormenta bellica tum majora tum minora num
sexaginta, belli instrumenta, sarcinas et quæ victui necessaria
dies quinquaginta, cum ipso medio agmine. Die nono agn
postremum par primo ac medio: quibus omnibus imperatum c
jungere se cum copiis principis Arausionensis. Nobilissimi
Broersoni morbus quidem minus videtur vehemens, sed tam d
turna vi mali attritæ vires certamen dubium relinquunt. Huma
opis nihil ei deerit. Deus rogandus est, opem suam addat, cuj
paternæ, Excellentissime Domine, Subl. Tuam, quotquot heic s
mus, commendamus. 13 Maji, novi Cal. 1635.

Sublim. Tuæ cultor devotissimı

Hugo Grotius.

D. Thuanus Sublim. Tuæ omnia officia offert, rogatque librum de bello Suedico sibi retineat, ipse aliunde parem recepturus.

Chartæ, quæ his accedunt literis, nihil eximii continent præter famem durantem ad Augustam Vindelicorum et postulatum regis Galliæ super restituendo in libertatem electore Trevirensi, responsumque Cardinalis Infantis, quod quidam pro belli indictione habent.

Ex originali.

---

21. **Lut. Paris. 16 et 17 Maji Cal. nov. 1635.**

Excellentissime Domine.

Quo major spes affulserat, eo tristius mihi, uxori, familiæque meæ evenit, quod hujus diei mane D. Broersonum amisimus, aut, ut christianius loquar, ad Deum præmisimus. Facta sunt quæ fieri oportuit: nihil omissum humanæ opis, quod aut corpori levando esse videretur aut animo in spem meliorem erigendo, fideli in illud medicorum, in hoc D. Hambræi opera. Nefas sit aut summæ providentiæ constitutioni obstrepere, aut ipsi beatius ævum, quo per tot labores et ærumnas tenditur, invidere. — Decimo hujus mensis die pars ultima regii exercitus Mosam transiit; equitatus insignis, peditatus et numero et corporibus armisque impar famæ. Non recta in Hispano parentes terras itum, sed in solum pacatum Leodiense. Ad decimum quintum sperabant se cum Batavico exercitu, cujus peditatus præpollet, equite impari, conjungi posse, sed quæ heri advenerunt a Mareschallo Castilionæo literæ difficile id judicant ob interjectas Hispani copias tales, quas spernere haud tutum sit. Quadraginta bellica tormenta secum habere dicuntur regii. Interim et in Germania fervent arma: pontemque Brisacensem cæsariani transiere, octo ut scribitur equitum millibus, peditum duobus, secuturo aliis cum copiis Hungariæ rege. Arx Wilsteina capta ab ipsis multa oppida insultibus opportuna facit. Clausique iterum aditus Montispellicardi et Luræ; sed quibus spes est auxilii a Laforcio. Ringaviam rursus a Mansfeldianis teneri, ex ipsius Hogendorpii, puto, literis Sublimitas tua cognoverit. Gallasius ex adverso Spiræ ripam ulteriorem premit. Quod de Salazaro Hispano in urbe hac capto scripseram, id in ultionem factum est capti in Hispania Aligrii, cujus pater, ademta

functione, cancellarii Franciæ nomen retinet. Hispani id
suum defendunt exemplo Gallorum, qui Perpiniani præfe
Gallicis finibus deprehensum ceperant; sed is incognito
regni alieni munimenta speculatum venerat. Ita undique
dentur rerum majorum semina. Presbyter, Tonnelerius ı
eorum unus, qui regis fratrem secuti sunt, in Bastiliam dat
silia in vitam cardinalis inita detexit, spe veniæ. Princi
dæo potestatem in Lotharingiam a rege concessam, charta, c
litteras comitatur, explicat. Accepi ab archiepiscopo Cantu
literas valde benignas in me. Pro Suedorum rebus, quas ip
mendaveram, ait se omnia, quæ ipsum decent, dicturum fac
que, ubi plenius intellexerit, quid maxime conducere poss
regnoque Angliæ. Ita generali postulationi responsum æq
definitum reddidit. De Gallorum consiliis sermones utr
in partem varii; alii jamjam futurum putant, ut indicatu
lum, alii ostentari arma, quo honestius pax resarciatur. R
Rhemis. Audio Namurci oppidum teneri sex millibus mi
hoc ipso tempore immissis. Magnum tamen terrorem es
circaque habitantium, et, quæ moveri possunt, tramitti ad int
Belgarum loca: nec minus trepidare Italiam, quanquam
adhuc expertem, ad inalpinos Crequiaci paratus. Cras Bulio
conveniam. Inde commendandis regni Suedici amicorum ı
tiis aulam, ubi ubi erit, petiturus Tuæque Sublim. quic
ibi compercro, quantocius potero, significaturus: ipsam int
Excell Domine, summo omnium Domino unice commen
Lutetiæ, 16 Maji, novi Cal. anni 1635.

Sublimitatis Tuæ cultor devotissi

H. Grotius.

His signatis vidi Bulionium; promisit mihi, præsente Heuf
se de ducentis millibus ipsi cis paucos dies satisfacturum. D
tabat tamen Heufdius, tractus jam diu. De cetera pecunia sc
millionis dicebat exspectare se Bulionius regis imperium. N
Butillerium minorem non viderat; iturum se intra dies quin
aut sex ad regem, quem futurum putabat eo tempore ad castell
Tiderici. Regis exercitum jam in solo Hispanorum esse cr
volebat, et parari edictum a rege de belli causis, præsertim i
de electore Trevirensi. 17 Maji mane.

Ex originali.

22. **Lut. Paris. 19 Maji Cal. nov. 1635.**

Excellentissime Domine.

Literas Sublimitatis tuæ Diepa die $\frac{13}{3}$ Maji datas per Metensem hominem heri recte accepi: pro ipsis proque illa singulari in me nihil tale merentem, nihil tale mereri idoneum, benevolentia gratias habeo immortales: etiam pro illo ad Heufdium pittacio, quo decrevi non uti, nisi res urgeat: confido enim D. Spiringium, ut est amicis amicus, popularis sui non immemorem fore. Quæ de libris ad rem ærarii spectantibus deque imaginibus imperat Subl. Tua, diligenter curabuntur. Literæ quoque novæ ad cardinalem et Butillerios curæ mihi erunt. Aula adhuc vagatur, sed intra paucos figet se aut ad castellum Tiderici aut etiam propius: quo tempore ituri eo sunt et custos sigillorum, vir Subl. Tuæ optima fide studiosus, et Bulionius. Id tempus et ego ad meam profectionem exspecto. De bello regi Hispaniæ indicendo rumores sunt calidi, eoque magis quod vocaverit ad se rex fecialem suum, credo, ut, quod privatim factum est per residentem, id nunc publico ritu fiat, postuleturque libertas electori Trevirensi. Pacis Pirnensis ajunt, qui heic sunt, duas esse moras, quod præter imperatorem et Saxonem velit et Bavarus retinere exercitum ad viginti millia, quod imperator edici cupiat, quis judex sit futurus earum controversiarum, quæ per hanc pactionem non tolluntur, sed dilatæ manent. Ad præcidendos eos nodos laborare Darmstadiensem. Quod Rohanius regis nomine in Valle Telina publice proposuit, mitto, nondum id ad pacem frangendam pertinens, sed arma sub alieno velans nomine, intraque certos fines cohibens. Nobilissimo D. Broersono supremum officium persolvimus, non quidem ea magnificentia, quam nobilitas ipsius egregiæque virtutes merebantur, sed eo more modoque, quo a romanis sacris alienos terræ reddi jura permittunt. Deum precamur omnes, ut Subl. Tuæ maritimum hoc iter tutum præstet. Si fieri posset, ut principem Arausionensem videret Subl. Tua, quin id e re futurum sit communi, non dubito. Vitam, valetudinem et res omnes Subl. Tuæ, Excellentissime Domine, Deo iterum iterumque commendamus. 19 Maji Cal. novi 1635. Lutetiæ.

Sublimitatis Tuæ cultor devotissimus
H. Grotius.

Ex originali.

---

23. Lut. Paris. 23 Maji Cal. no

Excellentissime Domine.

Sollicitum me habuerunt venti perpetuo ferme adv
vehementes satis, ex quo Subl. Tua Diepa solvisse nunti
sed Deus, quos magnarum rerum ministros delegit, eos si
præsidio tutatur; cujus ope sospitem Subl. Tuam in Holl
jam pervenisse speramus. Salutis suæ ut diligentiorem
antehac curam habeat Subl. Tua, videntur tempora exigere.
Hispani, videntes tantam in se molem belli surgere, cui vi
sint, solent ad indigna regnantibus consilia se vertere, fan
blicique odii securi. Et in Cardinalem quidem insidias co
earum presbyter Tonnelerius luit capite. Femina illustris
vella, ab eo ut particeps nominata, bis atrociter torta, admi
patientiæ silentio vitam redemit, habenda tamen in custodia.
magis monendam de sui tutela Subl. Tuam judicem, facit
D. Grubii literæ, quæ mihi in D. Mareschallum Bannerium
ratas molitiones nuntiant. Omnia heic ita aguntur, quasi
dubie bellum nulla cum dissimulatione futurum sit. Rex e
pias, quas cum Batavicis jungi voluit, non auxiliares, sed un
vocat. Mandatum militi, ut fecialis habitu (nam rex armorum
dicitur, quasi pater patratus, excusavit, dicens, se non nisi a
ges mitti) significaret cardinali Hispano, se, quando libertati
ditus non sit elector Trevirensis, ereptus tutelæ Gallicæ, ca
que bello, cum hostis nemini esset, id factum ut juri gentium
versum armis vindicaturum. An id jam denuntiatum sit, n
mus, nondum restituto literarum inter has gentes comme
Sed et merces resque omnes Hispani subditorum decreto p
menti, subsecuto regis id imperantes literas, custodibus pub
permissæ ante belli indictionem, cum antehac, etiam indicto b
tempus sua educendi soleret mercatoribus extra bellorum ca
positis dari. Ne nunc quidem, tot editis infesti animi inter re
signis, desunt, qui minas paratusque istos non minus ad extorqu
dam pacem, regi honestam, quam ad bellum, si opus sit, infer
dum spectare existiment, argumentumque suæ opinionis adfert
quod hoc ipso tempore, rege conscio, Bruxellas iverit nunt
Pontificis Mazarinus, quæsiturus, ut credibile est, rationes aliq
expediendi illius de Trevirensi electore negotii, quod, ut s
ciosissimum, a Gallis unicum ad belli causam profertur. Et q

minus Galli pacem externam spernere debeant, adferuntur metus ab internis motibus. Jam enim Burdegallæ gravis exorta seditio ob duorum scutatorum vectigal annuum, tabernis injunctum vinariis, ad accensi publici aliorumque civium sanguinem prorupit, portasque et basilicam oppidi etiamnunc tenet. Id exemplo quoque perniciosum querelas undique de oneribus impositis suscitat: intra decem hos annos expressos plebi ducentos et aliquot supra octuaginta milliones, quantum vix omnes ab initio regni Francici reges in summam congesti abstulerint. Crequiacus Alpes nondum transiit. Cum Mantuano ac Parmensi ajunt Galli etiam Sabaudum in suis fore partibus. Apud Belgas Machliniensi judicio damnatur absens princeps Espinojus, alii, qui capti habebantur, non dissimulata causa, junctorum cum Gallis consiliorum ad defectionem populorum concitandam Namurcumque capiendum. Res omnes in eo sunt tumore, ut prorumpere brevi debeant. Exspectatur heic minor Butillerius: id solum in mora est, quominus me ad aulam, quæ ad castellum Tiderici est, contulerim, quo proficiscuntur hodie custos sigillorum et Bulionius verba adhuc dans Heufdio. Deus, Excellentissime Domine, vitam resque Subl. Tuæ protegat. Lutetiæ, 23 Maji novi Cal. 1635.

Sublimitatis Tuæ cultor devotissimus

H. Grotius.

Scripsit Ioachimius, Ordinum Fœderatorum in Anglia legatus, Seniterrum, Galliæ legatum, minime, sicut promiserat, secum sociare consilia: quin Anglis eum dixisse, omnes regis sui paratus neutiquam ad bellum tendere, sed ad Batavos ab induciarum consiliis abstinendos. Confluentes Lotharingiæ tenent, ut huc scribitur, Cæsariani, Viroduno imminent. Sed ex Belgicis partibus fama nos adflat melior, capto oppido Marchæ in Famina non sine multo sanguine aperte in causam descendisse Gallos. Libros ad rem ærarii spectantes colligere cœpi. Qualia sint nunc pleraque ad reperiendas pecunias commenta, ex hoc specimine, quod mitto, poterit intelligi.

Ex originali.

---

24. **Lut. Paris. 6 Juni Cal. n**

Excellentissime Domine.

Luctatam cum ventis diu tandem in Hollandiam sal
venisse ibique pro meritis exceptam Subl. Tuam læti ac
Ego imminente pentecostes die novi calendarii in aulam
ob nostra, tum ob amicorum negotia. Cardinalis fluxa va
tribus leucis ab aula ad castellum Tiderici agente secesse
illo inchoare res mihi mandatas cum vellem, excusavit se
poris ægritudinem, cui levandæ ipso pentecostes die pedi
secari sibi fecerat, quod levamenti nonnihil attulit. Quar
ipse voluerat, Butillerium adii patrem, agente adhuc Bles
Quæ commendavi ipsi, hæc erant: de pecunia nobis del
Ringraviis, de Colmaria, de Magdenburgo. Nam de ceter
itidem a Subl. Tua mandatis nihil speciale ab ipsis, quor
erat, acceperam, quare in aliud tempus distuli ea, de quil
tis certa edoctus non eram, nisi quod obiter intellexi, c
fore Argentoratense negotium ea de causa, quod Cochelbe
ager juris esset episcopi, qui nunc partes Gallicas sectaret
objectioni quanquam scirem quid regeri possit, tamen, neq
norantia laberer, exspectare malui, donec rem omnem p
cognoscerem. De Ringraviis rem facilem fore ostendebat;
ros se etiam, quid statuendum esset de pactis cum Colmar
jus civitatis procurator in aulam sub idem venerat tempus
nus questuum, quod fiducia pactionum initarum cum Lafor
Insulano acceptum esset præsidium, pactionibus vero nondum
batis incerta maneret status sui civitas. Pro Magdenburgo
præcidebat, multum exaggeratis horum temporum necessita
Cardinalis, cum ad ipsum minus recte se habentem misissen
rum, regem a me adiri voluit; quod feci statimque admissus
tionem exorsus sum a gratulatione ob victoriam, a Castilic
Brezæoque mareschallis partam de principe Thoma et Hispani
Arduenna silva, qua de re dixi aliquammulta, ipsi non ing
Postea rem nummariam ipsi commendavi, benigneque aud
responsum abstuli, ut omnium postulatorum indiculum Butill
patri darem. Cum digrediens dixissem, me, siqua in re bo
ipsi publicoque navare possem operam, id habiturum me fel
tatis loco, dixit non dubitare se, quin possem in iis maxime
bus, quæ ad partes Belgicas pertinent. Simul narravit mihi

terum felix prœlium Lafortii cum Crabatis, de quo recentes tunc nuntii advenerant. Antequam ad Butillerium iterum me conferrem, a cardinali significatum mihi, gratum sibi fore adventum colloquiumque meum; ubi cum mihi mandata repetissem de pecunia, quæ ante regis Gustavi magni mortem deberi cœperat perque Butillerium minorem Tuæ Sublimitati promissa fuerat nuper, negabat satis sibi rem cognitam, majoribus curis et adversa valetudine distracto, sicut et pater Butillerius dicebat, neque sibi neque Bulionio cognitam ea super re regis voluntatem, quare exspectandum ipsum, cujus verbis niteremur, minorem Butillerium, quem in aulam venturum post aliquot dies. De Colmaria promisit cardinalis futurum, ut pacta recognoscerentur, et certi constitueretur aliquid. De ceteris nihil definite respondit. Sed res Butillerio curæ fore: cui cum indiculum, ita ut rex voluerat, obtulissem, addidissemque et Marini dotale negotium, recepit se facturum, ut literas haberem regis ad eos, qui exercitibus circa Rhenum Mosellamque præsunt, ut ab insessione militum libera ipsis, quæ donata erant bona, relinquerentur Ringraviis tribus: item pro Marino ad legatum et Rohanium. De pecunia, idem quod cardinalis. De Colmaria acturos se cum eo, qui negotia civitatis ageret. His intellectis nihil causæ esse intellexi, cur ibi in magna turba onerato oppido cum incommodo sumptuque hærerem diutius. Itaque Lutetiam redii, relicto e meis, qui et literas illas flagitaret et pecuniæ negotium commendaret Butillerio Bulionioque et, si forte in aulam veniret minor Butillerius, ejus me certum faceret. Is quid effecerit, nondum didici, sed literas exspecto. Atque hæc quidem isto sunt in loco. Cardinalis de Belgicis rebus ultro mecum loqui cœpit, de constiuenda ibi religione romana ac libertate: ad quæ ea dixi, quæ mihi ex historia priorum temporum a nostris temporibus non aliena videbantur. Res belli hunc ad modum se habent, ut ea quæ ad Philippinam insulam contra Hispanum defensam facta sunt et illatos ab Hispano in Geldram commeatus prætercam, ut illis in locis, in quæ jam pervenit Sublimitas Tua, melius nota prætereoque id, quod de Marcha in Famina scripsi antehac. Decimo Maji novi calendarii edictum prodiit a principe Condæo, quo Lotharingos omnes profugos aut latitantes ad fidem operamque regi præstandam revocat. Miles, qui fecialis ornatu Bruxellas missus fuerat, die 19 Maji eo advenit, cumque admitti ad cardinalem Hispanum totum per diem sperasset, trahique se videret, id, quod dicere jussus erat cardinali, dixit ei, qui ad ipsum missus erat, vigilum præfecto, deinde et

perscriptum projecit in viam publicam, quod a fecialil
gicis, qui juxta aderant, populus vetitus est contingere.
tinebat regis voluntatem de exsequenda armis injuria fac
tori Trevirensi et regi, in cujus is tutela erat, et per ex
principibus aliis. Similem chartam, tuba præcanente, in ulti
Belgarum apud Galliam, loco, cui Avennæ nomen est,
palo affixit, significavitque adstantibus. Hæc tanta cum
facta denuntiatio sitne peremptoria, an adstricta conditio
dedatur elector, sunt, qui dubitant, eo quoque moti, qu
Marcham in Famina irrupto Orchimontio oppido a Gallis
gis sui nomen, sed principis Arausionensis, sub ductu c
Castilionæus et Bulionius dux militiam habent, inclamatu
Ceterum vigesimo Maji pugnatum est illud prœlium, de q
gratulatum me dixi. Intra Arduennam non longe a Rupi
et Huberti vicis princeps Thomas cum novem cohortibus,
tum millibus quatuor, Gallorum itineri se objecerat, vallo
sus. Cum Brezæus vi aperta oppugnandos censeret, præ
est Castilionæi consilium, cui successus adfuit. Simulato a
valli, quasi dejecti recipiebant se regii milites, cum Hispa
lut in fugientes proruptione facta duabus ex partibus, in q
Galli diviserant, invaduntur, facileque fuso equite magna pe
strages facta est. Galli ajunt cæsa hostium sex millia, su
vix amissis quinquaginta. Qui propius ista rimati sunt, aju
lorum quatuor millia periisse, Gallos ferme quingentos. Mac
captæ sedecim, signa sexaginta, multumque famæ partum,
multum quidem in bello semper, plurimum vero circa initi
let. Rex in literis, quas de hac victoria ad præfectos misit,
denuntiatum abs se regi Hispaniæ bellum: eodemque tem
edictum misit aliud, quo omnes, qui feuda possident vasalli
vasallique, ad arma evocantur. Id bannum et retrobannum Fr
antiquitus vocant. Infelicis prœlii reliquias ad Namurcum
colligit cardinalis Hispanus, additque novum ex Atrebatibus
lectum. 23 Maji die dux Bulionius cum Batavorum equitatu G
accessit: postridie ad Trajectum ad Mosam venit princeps A
sionensis, qui nunc quoque Gallis conjunctus creditur. Sed
illis in locis, per quos transiit Subl. Tua, non minus certo d
potuere. Interea et in Lotharingia fervent arma. Vidimus n
mos argenteos, ex altera parte fulmen habentes cum dicto, *Flam
metuenda tyrannis*, ex altera gladium e cælo, quo lilia secan
cum dicto, *Talem dabit ultio messem*, additumque, *Deo d
et auspice Carlo*, misera eversæ fortunæ solatia. Comes Su

Montem Pellicardi non sine periculo ingressus est. Lafortius valde premebatur a Lotharingicis copiis, et Deinsfeldii ala, ipsi subsidio veniens, adversam erat experta fortunam: neque Feuquerium ei, ut destinaverat, venire auxilio permiserat imminens Rheno Gallasius, ipsis Feuquerii copiis minime ei qui dicitur numero respondentibus, ut et Solmensis ad me scripsit. Interim frequentes Lafortio pugnæ ex occasionibus, et eventu, ut in bellis fieri amat, vario. In his, quæ vigesimo secundo et vigesimo tertio Maji pugnatæ sunt Gallis satis felices, sexcentos aut septingentos hostium Crabatos absumserunt, laudata multum Hebronis opera. Norimbergam dolens intelligo famo pressam propriam cum Cæsare pacem agitare, et metui, ne ad Ulmam manet exemplum. Scribitur Hungaricus equitatus metu a Turca retentari, Dubatellus a locis ad Heilbronam multa equorum præda Manheimum rediise. Ducis Bernhardi cohortes sedere contra Rynhusium partim in ripa citeriore, partim in Rheni illic insula, eques ejus ad Hundsruckum agere impediendis Hispanorum e Trevirensi agro excursibus. Comes Hebersteinius, a Landgravio missus ad Hirsfeldo vicina, prædæ non multum, receptum sine damno reperit, Carpo quamvis insequente. Heufdium ego non tam ex instrumento, quod mihi Sublimitas Tua Diepa miserat, quam ex Spiringii literis, qui ipsum mihi delegaverat, conveni, neque ut solveret id, quod vixdum deberi cœperat, sed ut susciperet solutionem. Verum cum ille de ducentis millibus, majoris ut ait pecuniæ creditor, nihil adhuc perscripti a Bulionio expresserit, de trecentis millibus reliquis ne verba quidem, fidem suam obligare abnuit: itaque ad Spiringium scripsi, quem popularis sui habiturum rationem non dubito: scioque et Sublimitati Tuæ cordi id fore, ut dignitatem sustentem. Mitto acta quædam polonica ad jesuitas pertinentia. Alia cis biduum, (nam duæ sunt curandi literas viæ) missurus. Deus, Excellentissime Domine, Sublimitatem Tuam sospitet. Lutetiæ 6 Junii novi Cal. anni 1635.

Sublimitatis Tuæ cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

25. **Lut. Paris. 8 Juni Cal. n**

Excellentissime Domine.

Biduum jam est, quod Rothomagensi via scripsi: qu
terarum tenorem, quando eas recte pervenisse arbitror,
peto. Interim ad urbem venit Butillerius, ad quem l
cursantem mittere sæpius non cessavi: sed cum horam i
diernam octavam matutinam condixisset, eo ubi veni, j
eum sub vesperam cum Combaletta abiisse, cognovi, non i
tamen, ad locum, qui Buscum Vicecomitis dicitur, quo se
lit cardinalis, rege et ipso urbem propius accedente, qu
diei vespere Monticellis (Monceaux plebs vocat) futurus
Hoc iter subitane ex causa Butillerio supervenerit, an, q
cardinalis sermonibus conjectabam, diem de die trahunt,
negent aut profiteantur promissum, opperientes eas res,
Saxonia gestura est Sublimitas Tua, donec propius aliquid
in medio relinquam. Si cognovero, certo aliquo in loco
cum comitatu regem, non omittam eo me conferre. Pos
in Arduenna prœlium alio in loco clades aliquantula acce
Hispanis omni modo restituere se in famam molientibus.
rei ubi historiam pernovero, perscribam. Interim cum quot
ibi fiant armorum certamina, mirantur multi plerisque Hispa
institoribus et Hispaniensium Belgarum reddi merces, com
literas aliaque præter fruges; Castelleti, quod Picardiæ op
est, milites pecora, quæ e Belgico fine abduxerant, redder
sos: Caleti flandricas naves, quæ a Gallis captæ erant, non
captas judicari: quæ omnia id multis persuadent, comminati
illam potius fuisse, quæ facta est Bruxellis, quam justam plena
belli indictionem, eoque magis, quod ingens conspiciatur stu
Pontificis nuntiorum, et Roma scribatur, decretum Pontifici,
propinquos suos ad Cæsarem alterum, ad Galliæ regem alt
mittere. Video a multis laudari principis Arausionensis in
ducendo exercitu cunctationem, per quam factum putant, ut
et progressi sint longius et in res protrusi apertiores, quam
qui ipsis fuerat destinatum. Ex Batavia scribitur mihi, G
neque adhuc se hostes Hispano profiteri, neque tamen velle c
manere cum Hispano pacem, quia, si ea maneat, pecuniam
magnam præstare Batavis ex fœdere teneantur. Interim et
Italia bellum intra minas stat, diciturque Crequiacus habere q

decim peditum, quatuor equitum millia; Hispanus magnam ex galeris et galionibus classem ad oram Ligusticam, quarum pars circa Stœchadas (Ieres hæc ætas vocat) conspecta, incertum venisset eo consilio an vi tempestatum, Gallis metum pro iis insulis et muniendi curam injecit. Lotharingos retro per pontem Brissacensem se referentes insecutus Lafortius, Belfortum premit. Is, qui res Colmariæ agit, ab aula refert spem bonam, sed verbis generalibus, tamen, ni fallor, interest Galliæ ad suam tutelam Belgas vocantis illos humane habere, qui se jam ante ipsorum fidei crediderunt. Sprecherus noster per literas ad me et communem patriæ suæ causam et se regno rebusque Suedicis addictissimum Sublimitati Tuæ commendari voluit. Defert etiam officia sua pater infelicis Deshaies, qui paulatim in sui infortunii oblivionem et in veterem regis gratiam venit. Libros ad rem Galliæ nummariam spectantes mittendi quæro occasionem. Deus, Excellentissime Domine, florentem Sublimitatem Tuam diu servet. Lutetiæ, 8 Jun. nov. Cal. 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Burdegallæ seditio ita resedit, ut tamen ad pœnas sumendas procedere nondum ausi tpublica auctoritas. Jam nunc intelligo, classem Neapolitanam fuisse XXXV galerarum, XII galionum; earum navium partem plane interiisse impactam Corsicis rupibus; alias ita exarmatas, ut intra mensem usui esse nequeant. Vallis Telinæ statum, ni mature succurratur, esse in periculo; sex millia ab Helvetiis Pontificis in agrum Mediolanensem pervenisse; in Carinthia vicinisque partibus maximos dilectus agi, intraque duos menses Hispanicum ibi exercitum ad XX millia fore. Crequiacum ipsum esse Pignerolæ, ejus copias nondum Alpes transiise, ideo quod exhaustæ essent missis Lafortio periclitanti et in Picardicum finem auxiliis, cui damno supplementa quæri, sed tempore opus. Ab imperatore postulatum transitum suo militi per agrum Venetum.

Ex originali.

---

26. **Lut. Paris. 15 Jun**

Venit huc ante dies aliquot minor Butillerius, ad qu
tidie misi, nec semel sed sæpius. Sæpe domo exierat: s
gotiis distinebatur. Etiam condictam ad horam cum ve
dicebatur ad regem profectus, qui Monticellas jam vener
versus huc cum iterum tempus condixisset, excusavit, res
enatas. Tandem cum Ruellas venisset cardinalis non opt
lens, et eo ipse etiam se contulisset, secutus eum sum, tu
me urgente, cum tricari nequiret amplius, admisit me. C
dum cum Bulionio eum reperi, locutus sum utrique de o
negotiis, quæ regi patrique Butillerio commendaveram et ca
de quingentis millibus maxime. Literas ab Sublimitate Tu
recte datas sibi, fatebatur, promissum disertum non agno
tantum dixisse se regis nomine, facturum regem, quicquid r
ferrent, ut Sublimitas Tua causas querendi non haberet. Bul
ut pecuniæ parcus est, adferre magna regni onera, tamen se
dio de ducentis millibus satisfacturum, delegatis ipsi no
edictorum redemtoribus. Butillerius sæpe perseverans in
tione fidei suæ obligatæ, Feuquerium ajebat sibi testatum,
esse, cum Heilbronense fœdus pangeretur, ipsum de hac pe
Feuquerium regis suamque fidem interposuisse. Itaque r
justam commendabat Bulionio: ego quoque causas adfereban
leves, cur sine longiore mora desideriis Sublimitatis Tuæ sat
ex usu esset regis ipsius. Responsum aliud a Bulionio non e
quam visurum, quid ferrent regni res. Prælegi deinde illis,
ad cardinalem ob dolores aditus non erat, Ringravii Otton
teras, quibus significabat, auxiliares copias ex partibus ad A
frustra ad Mœnum exspectari, retentatas incerto Saxonicæ p
Addidi ex Batavis literas de induciis Lunemburgici. Roga
ut petierat Ringravius, Feuquerio, qui, retro nunc a Laforti
gressus, Rheno propiora rediit, mitterentur quamprimum mi
ad supplendum eum, qui promissus esset, numerum XII mill
quorum nunc pars altera, neque ea integra, sub ejus ductu
periretur. Dicebant constitutum regi mittere eo, supra quam
licitus esset, ad XVII milia. Rogavi, ut facta verbis responder
et celeritas auxilii rebus urgentibus, quando rex Hungariæ
magna vi copiarum, ni in tempore trans Rhenum ipsi iretur
viam, quod nisi aucto nostrorum exercitu fieri nequiret, paratu
esset tranferre bellum in ripam Cisrhenanam magno et amicor

communium et Galliæ ipsius periculo: qua de re monuerat me etiam Solmensis: cujus itidem ut ratio haberetur in præstanda liberalitate regis annua, ita ut ipse a me postulaverat, rogavi. Dixerunt inter ea, quæ rex erogari vellet, etiam ipsius honorarium esse perscriptum. Postea ex batavicis literis satis recentibus eos edocui, post conjunctos exercitus batavicum gallicumque, cardinalem Hispanum munimentis se continere inter Gelam Demeramque amnes cum peditum duodecim, equitum sex millibus. Eum numerum augeri undique ex oppidis educto milite vetere, in ejusque locum ad custodiam oppidorum submissis aliis ex novo delectu. Ea fore impedimento, quominus recto itinere in Brabantiam nostri pervaderent: quod si supra Gelam iter caperetur tridui, in eo dispendium fore, et eundum per loca sterilitate vasta. Animos crescere hostibus, quod ex Picardia, qua parte nudi satis Belgarum fines, bellum non ingrueret. Coqui in Batavis panem ad usque centies quinquagies mille pondo pro Batavico exercitu, pro Gallico ad bis centies quinquagies mille, penetrandi longe hostilis soli meditamenta. De novo prœlio feliciter pugnato rumorem heic sparserant Espinoji literæ: sed eum languescere video, nec a regiis ministris affirmabatur. Inter hos armorum paratus non desinitur et de pace agi. Certo comperi, jam a rege Hispano ad conventum super ea re habendum loco, quem Pontifex indixerit, nominatos comitem de Ognate eumque qui, confessionarius reginæ Hungariæ fuit, et alium quendam. Regem Galliæ, cui id a Pontificis nuntiis indicatum, non recusare quominus conveniatur, non tam, ut Venetus aliique judicant, cupiditate pacis, adeo blandientibus per Belgicam successibus, quam ne apud exteros subditosque invidia laboret pacis dispretæ. Palam dicit rex, nullas se admissurum pacis conditiones, quibus non sociis omnibus abunde caveatur. Dum hæc scribo, prodit regis edictum de causis belli in Hispanum, quod mitto. Mitto et de victoria apud Arduennam literas, quales rex ad duces suos in Germaniam misit. Addidi et eas, quas rex ad duces itidem suos pro Ringravio scripsit, quæ ipsum frui possessis volunt, ipsius quidem in Galliam commemorata fide, at donationum Suedicarum dissimulata mentione. Non indignæ item, quæ legantur, imperatoris ad principes Italos literæ, graviter sugillantes regis Galliæ fidem in negotio Vallis Telinæ. Galli facile se ab hac culpa purgare arbitrantur, læsis ab Hispano jam pridem illis pactionibus, cum ne rogatis quidem aut Rhætis, quorum ibi jus summum est, aut ipsis Vallis Telinæ habitatoribus, quod pacta volebant, traduxit illac exercitum: neque minus incusandis parum

curatæ fidei Vallis Telinatibus, non soluta pecunia an
libertatem jussi erant redimere. Tam ex edicto regis typ
quam ex illa de victoria apud Arduenam epistola appare
ratori bellum minime indictum, neque cum pro hoste et
haberi. Dicitur rex Hispaniæ factum suorum in capien
nendoque Trevirensi improbare. Sed ut maxime ea ca
ducatur, restant aliæ satis multæ, quæ edicto continentur,
cumdandam juris speciem, armis per Brabantiam feliciter
moventibus. Jam nunc nuntiatur minora oppida, Diesta
montium, aliaque teneri a nostris, e Bruxella Machliniaq
fieri fugam, timeri Antverpiæ. Imminutam tempestatum
Hispani italicam classem, satis constat; amissarum navi
merus varie refertur. Et sunt, qui non longe a Toulono
Provinciæ, post acceptum id damnum spectatam classem
non sine oræ ejus metu. Nihil tamen etiamnunc hostile a
illic aut terra actum, Pigneroli adhuc hærente Crequiaco.
Colmariensi negotio dixit cardinalis, Insulano potestatem
cendi datam non fuisse: regem tamen facturum, ne Colma
imploratæ tutelæ suæ pœniteret. Arnaldus, Philipsburgi
custos, elapsus hostium manus, huc venit, ultroque in Ba
se conjecit, paratus causam dicere: jamque scriptum sparsi
manos, qui ibi fuere, proditionis faciens reos. Fiduciamne t
ex innocentia, an ex auctoritate faventis sibi patris Joseph
ceperit, dies nos docebit. Felicem Sublimitatis Tuæ in ist
adventum quamprimum intelligere desideramus, Deumqu
camur, Excellentissime Domine, ut Sublimitati Tuæ favens
Lutetiæ 15 Junii 1635.

Ex variis narrationibus de prœlio in Arduenna unam
quæ a viro istarum rerum perito profecta mihi videtur e
digna. Residentem Cæsareum abire parantem manere hic,
cardinalis.

Sublimitatis Tuæ devotiss

H. Grotius.

27. Lut. Paris. 22 Junii Cal. nov. 1635.

Excellentissime Domine.

Scripturus stato tempore Sublimitati Tuæ, literas ejus Haga ad me missas accipio veteres, ut nunc curandi eas ratio tarda et incerta est; sunt enim scriptæ XIX Maji. Meas quoque multas, scripsi enim crebro nec una via, video nondum perlatas. In iis inter alia significaveram, perfunctum me jam apud regem gratulatione de victoria nobili in silva Arduenna, eique simul commendata a me negotia, quorum mihi cura erat credita. Post uberes hac de re literas, postremæ meæ, quas scripsi ante dies hos septem, fuere de significato a me periculo transeundi ab hoste Rheni, et iis, quæ de pecuniæ negotio minor Butillerius Bulioniusque perplexa atque indefinita responderant. Post id interpellatus ab Heufdio Bulionius de ducentis millibus, tam diu totiesque promissis, ne chartam quidem delegatoriam, ut facturum se dixerat, dedit, sed daturum se dixit, neque ex iis, quæ nunc parata sunt, edictis nummariis, sed ex aliis postea secuturis. Cum ea res tam liquido debita confessaque trahatur per tot tricas, quid de cetero nobis sperandum sit, non video; neque tamen urgere unquam desinam. Instabo et in hoc, ut quamprimum legatus a rege in Saxoniam eat. Ex Belgicis partibus raros habemus nuntios, mari ferme, nec admodum recentes. Nam terra inde huc nondum tenentur a nostris itinera. Militis unius, qui forte ad oppidum Capellam ex iis locis, ubi res geruntur, pervenit, relatu creditur hic cardinalis Hispanus clade accepta, dum pons Wingæ defenditur, Lovanium cum multo milite se contulisse, secutisque eum regis et Batavorum exercitibus, post eruptionem improsperam teneri undique inclusus. Publicam ob hæc lætitiam imminuit Gallasius eo quo Ringravius præmonuerat loco, id est, ad Philipsburgum transgressus Rhenum scaphis, quem ponte facto secutæ majores copiæ Spira castellisque captis terrorem late sparserunt. Fama heic est esse cum eo XXX admodum millia, gravia futura Cisrhenanis partibus, nisi a Condæo ac Lafortios ubveniant justæ copiæ, quod futurum heic ajunt. Ne ipsi quidem Gallasio destinatum creditur aliquid, quod morari eum possit, aggredi, sed quam poterit celerrime ægris Brabantiæ rebus succurrere. Post edictum illud, quod misi nuper de causis belli, alterum a parlamento probatum prodiit, in quo rex loquitur ipse et Belgas aperte ad libertatem

vocat, sed adscriptis legibus quibusdam, quæ suspicionem
injicere possunt Belgarum animis. Hactenus nulla civ
Hispano sponte defecit. Abjecta a Saxone pacis consilia
gus jacitur: clam mussitantur contraria, et eo magis accedu
e Germania huc scribuntur. In Lotharingio fine captum
lerio regio duce castellum Spisembergum: edictoque regis
tur nobiles Lotharingi relictis patriæ sedibus ire in Galli
interiora, quæ singulis præscribentur, renovato post multa
veteri deportatorum populorum exemplo, ut ad cavendas
nes utili, ita duram egestatem multis impposituro, quibus ex
magis fructibus et domestica parsimonia, quam ex pecuni
suppetebat. Interim ad sua quoque collatione res regni juv
collecti huc triginta ferme episcopi, arreptaque occasio cons
eos regis nomine, designato magis quam expresso regii
negotio, an valeant legitimaque sint conjugia, inita a prii
sanguinis, jus sibi ad successionem in regnum vindicantibus,
mis maxime, speratisque hæredibus, non sine consensu
regnum tenentis, sed et contra ejus voluntatem et interdi
Hoc ipsum, quod ea res in consultationem mittitur, et dilec
ad præparandam disquisitionem ii, quibus maxima cum car
amicitia est, dubitare neminem sinunt, futurum responsum
præsentibus congruens. Et hæc quidem in hac urbe, unde
longe aula utraque, regis ad Fontem Bellaqueum sed ventu
ædem Germani, ut creditur cardinalis ad Ruellam. Ceteru
illis Galliæ locis, ubi populus milite validior, insurgunt qu
de oneribus supra onera crescentibus, renascente Burdegala
ditione, aliisque orientibus novis Narbone, Condomi, Mausaci.
plebis insaniam accessit Tolosæ, quæ plena hominum urbs
parlamenti quoque auctoritas, nova tributa vetantis exigi, quæ,
nitiosi quanquam exempli, facile tolerantur a multis, aut per
vidiam in regentes, aut per miserationem plebis, oppressæ
tam iis, quæ regni necessitas exigit, quam publicanorum et
rum id genus hirudinum vexationibus. Ad hæc mala et al
malum, non repente quidem sed sensim noxium, superstitio
cit, eo progressa, ut libri duo editi sint, alter preces omnes, et
illam christianis omnibus solennem, in Mariam vertens, alter
nem damnationis divinæ metum illis adimens, qui Carmelitar
eponide, quod scapulare vocant, induti ab hac vita exibunt.
libros cum Sorbona carbone nigro notare vellet, missus a consi
regis apparitor intercessit. Amicitiæ cum Bavaro minor hic,
norque spes, quod novo affinitatis vinculo innecti Cæsari credat

Ex Guinea in Bataviam marcæ auri bis mille et centum adferuntur. E Brasilia sacchari plurimum et nuntius ad promontorium Augusti castella Lusitanorum duo Rede et Nazaretas arcta Batavorum obsidione premi. Edicti posterioris regii, ad Belgas maxime pertinentis, mitto latinam interpretationem, si forte per Germaniam usui esse possit. Mirantur Batavorum nonnulli, quod non ex Picardia in Atrebates, Hannonios, Cameracenses bellum inferatur. Deus omnia hæc ad publicum bonum dirigat, idemque, Excellentissime Domine, Sublimitatem Tuam sospitet. Lutetiæ, 22 Junii novi Cal. 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Kalbe 28 Julii 1635.

---

28. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Junii 1635.**

Excellentissime Domine.

Advenisse pridem in Saxonicas partes Sublimitatem Tuam, sicut conjecturis credimus, ita certi esse percupimus. Literas, quamdiu de via per Germaniam incertus sum, via per Bataviam pergo adhuc mittere. Epistolam Sublimitatis Tuæ ad regem misi ad minorem Butillerium, qui Ruellæ erat, qui se curaturum recepit; simul ei meis literis commendavi negotium promovendæ in Saxoniam legationis. Id ipsum cum ei in urbem reverso coram commendare cuperem, tot effugiis tractus sum etiam condictis temporibus frustra habitus, non sine despectu mandatæ mihi dignitatis, ut coactus sim, me ad sigillorum custodem transferre, a quo et honeste et amice exceptus sum, benigne etiam percunctante de rebus Sublimitatis Tuæ. Cum is mihi diceret, destinatum huic legationi senatorem dictum de la Cour, latine eruditum, sed quominus mitteretur obstitisse pacis Saxonicæ nuntium, ostendi eo magis celeriusque mittendum Sublimitati Tuæ adjutorem ad sanandum id malum, si sanari possit, si non possit, ad inhibendum ne contage serpat: responsumque accepi, rem ipsi cordi fore. Alterum colloquendi cum ipso argumentum mihi præbebant Gemmingii literæ, quarum admonitu orabam, primum ut XII millia Germanis promissa implerentur, redderetur duci Bernhardo equitatus Suedicus ad Borentrudæ obsi-

dium retentus, postremo, ut mareschalli Lafortii exercitu
promissum fuerat, ad ripam citeriorem Rheni accederet, d
Bernhardo in ripa ulteriore res gerendi, et, si fieri posse
Bannerio se conjungendi occasionem daret. De priorib
facta, ultimum sic excusabat, quomodo et Lafortium ex
Gemmingius scripserat, refovendas otio mensis aut majori
poris copias, acri laboriosaque militia attritas. Non destiti
dere, quantum in illo temporis damno esset damni. Apu
gas magnis initiis cetera minus respondent: Tilemontio vi
tam immanis Gallorum militum libido fuit, ut ad vetus c
quo Galli apud Belgas laborant, multum accesserit, neque
sperandum sit, ut illæ civitates ultro se Gallis adjungant.
Venetus, nobilitatem Belgicæ Hispaniensis non facile ab *His
discessurum, quod metuat, ne *Gallia* mox sine ipsis *be
aggrediatur. Lovanium captum jam, credo, erit. Sed enim m
exiguum ibi amnem, et subitaria munimenta cardinalis Hi
qui ex oppido evasit, tantorum exercituum cursum mora
tuisse. Interim Cæsarianus exercitus, quem triginta esse mi
fama fert, prudentiores viginti esse millium existimant,
dit utraque Rheni ripa, pars transgressa jam Rhenum, pa
Antonnacum, ut creditur, transitura, incertum ipsone cum Gal
quem Italicæ literæ per Tirolanam regionem venisse reg
apud Mediolanum armis scribunt, nisi forte alius est ejusden
minis. Hæ copiæ, si salvæ, quo volunt, pervenerint, dubium
est, quin vehementer perturbare possint principis Arausion
conatus. Alii contra eundem prœlio censent, alii agrorum va
famem ei faciendam; quod et in Atrebates Hannoniosque e Pic
moliri regem dicitur, mirantibus multis ex illa parte, qua ma
patet Belgica, tamdiu cessare arma. Ad externas curas accedun
ternæ. Cardinalis resurgentibus ulceribus assiduus dolor, s
et morbus: seditio ob tributa multis in locis a milite vacanti
Burdegalæ tanta obstinatione, ut conjurati omnes se confession
communione ad certam mortem, ni sperata proveniant, par
rint, lapidato etiam sacerdote, qui regi parendum circa talia
cuerat. At Tolosæ non plebs sed ipse parlamentarius sen
vetuit, tributa ab anno XXIV hujus sæculi indicta exigi, præt
dens ita a se occursum imminenti seditioni, sed remedio r
minus apud aulam exoso. Jam de Italicis rebus quid dicam, n
cio. Video, Mantuanum Parmensemque jam spe involasse
agrum Mediolanensem, quem inter ipsos et Sabaudum partiri
rex velle dicit, laudabili exemplo, de bello nihil aliud sibi sump

rus quam gloriam. Sed dum illi his deleniuntur, Sabaudus, ut plane credat, induci nondum potest; erecti, quid futurum sit, expectant Veneti, ne ipsi quidem occasionibus defuturi. Vallis Telina modicis sane copiis defensa non levi in periculo est; et ad alia mala accedit, ut Venetiis scribitur, ipsorum Rhætorum cum Gallis nec suspicionum nec offensarum vacua societas. Sunt in agro Mediolanensi jam olim XII millia peditum, duo equitum, accesserunt Neapolitanorum bis mille sexcenti, ab Helvetiis Pontificiis quatuor millia: eorum, qui ex Germania per Tirolanum agrum ducuntur, ab ipso, ut ibi fama est, Gallasio, varie numerus traditur. D. Marinus scribit dici decem esse millia; Italicæ literæ, quas ad me misit Venetæ Reipublicæ legatus, quinque peditum, duo equitum millia. Crequiacus adhuc in aula est Taurinensi, et quominus in Hispanicum solum arma inferantur, ajunt Galli obstare sibi Sabaudi cunctationem, non facile, ut videtur, in bellum descensuri, nisi et magnam et certam videat prædam. Classis Neapolitana non tam male a ventis habita, quam ferebatur, apparere scribitur ad Monaci portum. Signa ad centum in Belgico fine de hoste rapta, perque Batavos huc mari missa, in æde S. Virginis suspensa hic sunt. Rex adhuc ad fontem est Bellaqueum, quo, amans solitudinis, sequi se legatorum quenquam noluit. In itinere viso, qui Ruellis est, cardinali, ejus sermonibus ad bellum redaccensus dicitur, cum eum non parum in eo proposito refrigerassent sacerdotes quidam, quod Sanctisimonius, flagrantissimæ apud regem gratiæ, compertum sibi renuntiarat cardinali. Chartæ rumigerulæ res minime credendas ferunt, de Poloniæ rege mutata religione ducturo nostram reginam. Davausius, a quo ista proficisci intelligo, quid talibus commentis venetur, non satis video. Ab Anglis nihildum hostile, sed suppara ad suum conspectum dimitti postulantium arrogantiam nec Batavi toleraturi videntur, veteres maris possessores, nec Galli, in partem venire cupientis ejus possessionis, non publicis tantum, quas lente satis armant, navibus, sed et privatis, potestate facta ruendi in prædam e Flandris. Sunt, qui susurrant, oppida ejus oræ, si a Gallis Batavisque oppugnentur, Anglos sibi tutanda sumsisse, nec abhorret conjectura ab ingenio Anglorum utrique illarum gentium æmulo. De justis divortii causis aut colore probabili disceptant adhuc episcopi, postulatis etiam sententiis non quidem Sorbonæ, sed e Sorbona aliquorum. Sunt, quibus arridet edictum Henrici III in conventu ordinum Blesensi irrita matrimonia pronuntians, quæ sine trina publica denuntiatione fiant, vetita observationis

ejus gratia, nisi petentibus sanguine proximis eorum, qui co
expetunt. Aliis magis placet Caroli Calvi potestas, ut a
lunt regia, ut alii, paterna, ratum vetantis esse filiæ suæ
monium eum raptore, sed quo tempore lex talis adversu
tores exstabat, quam post secuti pontifices valere non pass
Hæc pontificum mentio in mentem revocat scapulare nu
literis meis positum, de quo librum mitto, argumentum i
superstitionis eo provectæ, ut frontem perdiderit, simul cun
toritate consilii regii, qua Sorbonæ censuræ securim jam di
genti intercessum est. Et hi sunt, qui in edictis suis contı
reticos tam belle declamant. Laudatur multum principis
sionensis et prudentia et animi magnitudo, qui principem obt
in republica non impotenti locum, tres menses totos cum (
pactionem novam distulit, donec ipsi in ipsos Franciæ mares
los datum esset imperium. Ita mos est gentis hujus urgere
qui cedunt, cedere urgentibus. Ipsi illi inter se mareschalli
obscuros æmulatus agunt, eo usque ut Brezæus Gallicas c
cum Batavicis confundere agitaverit, quod Castilionæus, c
major est apud eum militem auctoritas, improbavit. Jam
intelligo, et fratrem regium et Condæum principem in aula
spectari, ut, ubi prolocuti fuerint episcopi, quod ab ipsis exs
tatur, eorum accedat approbatio, qui partes facere possent. I
fiat, sperari video a Pontifice obtineri posse, ut aliquos huc
tat, qui cum episcopis Galliæ, non fortuito ut nunc, sed sy
dice coactis rem ex regis voluntate definiant: de quo tamen
bitant multi, gnari aulam per se invalidam, stantem existimati
hominum, quam principes maxime sustinent, qua est pruden
non facile incursuram in eorum imperiorum alterum, quæ su
trahunt cetera. Pecuniæ penuria maxime laborare Hispani di
bantur in Italia res, sed ei malo, si non plenum remedium, ce
levamenti aliquid attulere Genuæ mercatores. Et Spinola no
ea in regione pro Hispanis dilectus agit. Equorum, helciarioru
carrorum, machinarum ingens quantum intelligo ex ea parte
ratus ostendit spes nondum prostratæ partis. Cremonam in tan
motibus sapientes, ut solent, muniunt Veneti. In aulam ve
ex Lotharingia Valetta cardinalis, Espernonii Languedociam
gentis filius, in spem, futurum, ut alicui præsit exercitui, quid
exemplo ejus, qui dubium plusne ipsi, cum status ejus nutar
an ipse ei debeat, qui Rupellam cepit galeatus, loricatus exig
vitta superpendente, ecclesiastici honoris memor. Eo devenit il
quondam Romanæ urbis presbyterorum, et diaconorum illa inn

cens cognominatio, minime suspicantibus regibus, qui eam dignitatem foverunt, venturum eam ad regibus proximum et regibus ipsis minax fastigium. Legatus ab Anglia brevi heic aderit, qui per affinem suum benevolum affectum suum mihi jussit nuntiari. Deus, Illustrissime et Excellentissime Domine, Sublimitatem Tuam salvam diu publico nobisque præstet, $\frac{18}{28}$ Junii 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Secretarius legati Hispaniæ cum ultra præfinitum in urbe mansisset, custoditus et nunc dimissus est. Ego pecuniam mihi quondam debitam oblatamque iterum, iterum comiter recusavi. Tentatus, an, si a Suetia deserer, operam meam vellem regi ad res Belgicas Germaniasque addicere, dixi non impedire legationem mihi creditam, quo minus utilitates communes persequerer, ceterum fidem me Sublimitatis Tuæ habiturum servaturumque.

Ex originali. Præs. Kalbe 28 Julii 1635.

---

29. **Lut. Paris. 5 Julii Cal. nov. 1635.**

Excellentissime Domine.

Non omisi scribere statis diebus, sæpe et extra ordinem, quoties occasio se dedit, nec una via. Faciunt tamen infesta per omnes partes qua terra qua mari itinera, ut dubitem, pervenerintne aut omnes, aut pleræque. Neque vero tam eius certus esse cupio, quam prosperi adventus Sublimitatis Tuæ in illas partes, quæ ipsius præsentiæ cummaxime indigent. Vellem habere multa, quæ nuntiare possem, unde animus adderetur labascentibus. Et ad alios quidem non nisi prospera scribo, aut spes prosperorum. Ceterum id quod res est neque aliorum diligentia latere Sublimitati Tuæ patietur, neque a me apud eam taceri, fides patitur. Prætereo Belgica, ubi quæ post secundam prœlii fortunam accidere, minime respondent exspectationi. Nulla defectio populorum aut nobilium, nulla expugnatio urbium, quæ id nomen mereantur: contra mira et nobilitatis et plebis fides in Hispanum, nec minus

in Gallos odium accensum novis quotidie plus quam militari
tiæ exemplis. Quid futurum sit, ubi ingens ille, qui ı
Rheni ripa incedit, exercitus hostilis ad Antonnacum alteı
transitu vires suas junxerit, erectis animis opperimur.
haud dubie onere levabit Germaniam tantarum copiarum
gicum solum abitus, non ita tamen, ut non satis et ibi cis R
maxime belli restet. Pars ea, quæ ad superiora ejus ripæ
captis Beinemio, Seltzio locisque aliis, junxit se Lotharing
qui ad Brisgraviam duo peditum quatuor equitum millia r
gerat. Dux ipse XVIII Junii ad Marckelsheimum erat, Colm
et Slestadum prope, Joannes Waertus Argentorato non
cui magnus honos obtigit, quod duas cohortes, quas regi
vocant, Gallicas Lafortiani agminis, quarum altera erat regi
toria, concidit. Pars vero altera, quæ Spiram et vicina cepit, i
genter custodita a Bipontinis, tantum intulit metum duci
hardo, metuenti, ne multis ex partibus velut indagine claude
ut Sarræpontem primum, inde propius Mosellam ad S. Avo
contulerit, Feuquerium inibi exspectans, et multum querens,
non in tempore redditus sibi sit equitatus auxiliaris Suec
non impleta promissa Lutetianis pactis duodecim millia, non
pius ad Rhenum admotæ Lafortii copiæ. De ceteris quereli
hil nunc dicam. Lafortii miles rerum omnium penuria lab
tantumque licentiæ usurpat, ut, magisne ipsius an Cæsaris n
agrestium plebi metuendus sit, jure dubitetur. Hæc ipsa, q
dixi, pars Cæsarianorum, antequam in Treviros Belgasque
missis equitum duobus millibus populata est agrum Bipontin
et nimia hujus festinatio ad pericula Belgica servare ad tem
videtur Wormatiam et Maguntiacum. Transrhenana autem
Gallasiani exercitus, ad quinque millia, draconarii plerique,
tonnacum petit citis itineribus; eorundem portio alia est,
Manheimum et Heidelbergæ arcem aut oppugnet, aut jam ce
Tanta est eorum, qui in illis erant locis, consternatio, quæ
ministratorem Rusdorfium, Colbium, Streiffium, omnes Me
compulit, forte nec ibi constituros, nam multi inde ad hanc
que urbem retrocedunt. Administrator Sedanum iturus credit
secum ferens infortunati Friderici regis Bohemiæ corpus, ne
prehensum alicubi hostibus ludibrium præbeat. Mansfeldium
Argentorato literæ scriptæ XVIII Junii in Ringravia dicebant, cen
acto exercitus, reperisse duodecim peditum, decem equitum mill
Jam vero et rex Hungariæ dicitur novum et magnum exercitu
trahere, nullo ultra a Turca metu, versis ejus in Persam armi

De Nurimberga audimus, orare eam pacem a Cæsare, paratam recipere quater mille milites in sui custodiam, mulctam pendere 300,000 florenorum, et quæ ecclesiæ ecclesiasticorumque fuere eis reddere. Vereor, ne longius eat exemplum. Nam par et magnitudine et fide in partes Argentoratensium civitas non eadem quidem sed eodem euntia mala sentire incipit, imminutis commerciis rerum ad vitam necessariarum pretio in triplum incenso. Adversus hæc tam longe lateque patentia Germaniæ incommoda ac pericula tarde heic consulitur. Principe Condæo huc vocato, primum ut divortio fratris regii suam auctoritatem illiget, deinde, credo, ut seditiones tum alibi tum in Aquitania maxime gliscentes aut comprimat, aut sopiat: successor ei cum imperio in omnes cis Rhenum extra regni limitem regis copias mittitur cardinalis Valetta. Sub eo erunt Halerii, Lafortii, Feuquerii copiæ auctæ, addito e proximis præsidiis milite, ita ut omnes futuræ putentur ad millia viginti. Seditio tum alibi magna est tum Burdegallæ, quanquam in urbe ea agente Espernonio cum armata nobilitate; ipsa quiete recolligit vires, palam clamante plebe: »vivat rex, sed sine tributis,» nec quoquam audente aut pœnam aut nova tributa exposcere. Ad Italiam venio. Ibi crescentibus indies Hispani viribus tanta fuit Gallorum contra ingenium cunctatio, ut evenerit quod eventurum prudens nemo dubitabat; Bormioque et aliis Vallis Telinæ castellis expulsus impar tanto certamini Rohanius vix Clavenam Ripamque retineat, si tamen nunc retinet. Causam tantæ patientiæ aut negligentiæ potius maxime credibilem illi adferunt, qui Pontificem omni modo per nuntios id egisse ajunt, ne extra Telinam Vallem in Italiam promoverentur arma, spe facta inani, quieturum, si nihil ultra moveretur, Hispanum. Accedit aliud ad hæc non minus malum, quod certo discimus, Americanam classem nullo damno Hispaniæ portus attigisse, resurgentis belli alimentum. Puylaurentii mors dat fabulis locum, post multas in Bastiliano Vincennique carcere clausorum antehac subitas mortes. Ego minime suspicax, satis ad mortem causæ in ipso carceris tædio esse arbitror hominibus præsertim, fortunæ nihil nisi blanditias expertis, nulloque literarum præsidio munitis contra rerum humanarum vices. Qui res Colmariæ heic agit, multum queritur tutelæ regiæ conditiones longe alias addi, quam Lafortius Insulanusque pepigerant: maxime eum offendit adscriptum, ut oppidani ad suæ salutis custodiam ea conferant, quæ necessitas exigat, quanquam addito ultro, ut id faciant non coacti. At meliorem suorum municipum sub Suedorum tu-

tela, sub Cæsaris quoque imperio statum fuisse: omnem butorum mentionem in fœdere initium esse ad servituten multum hæc querendo apud Butillerium patrem Serviai parum proficeret, postremo Ruellas ivit, si forte conveni dinalem posset. Post rerum quæ geruntur vindemiam, ı tionem addo, conjecturus in eam quæ minus explorata Tres Suedorum turmas ad Landstulium disjectas: ducis Bei copias exhaustas dici relictis præsidiis, Maguntiaci maxime. duci, si Gallis se totum addicat, Alsatiam pro dono ost Contra Arnaldum magna a Germanis parari documenta reje‹ infamiæ. Missos a Cameracensi agro vicinisque locis, qui dia et vastationes, ut apud Batavos fieri solet, a rege pe redimant; legatum Galliæ Davausium potentissimum esse iı Suedica, honoribusque non antehac auditis exceptum. Nih beo præterea, nisi ut Deum precer, Excellentissime Domine, ; mitati Tuæ ut præsens adsit. Lutetiæ, 5 Julii, novi Cal.

Sublimitatis tuæ devotissimus c

H. Grotius.

---

30. **Lut. Paris. 9 Julii 1**

Cum videam lento itinere progressurum D. Mullerum quidem, quæ nuntianda existimavi, scribam, mittamque per ta larios. Ceterum arripiam hanc datam mihi ab ipso occasioı mittendi edicta nummaria annorum aliquammultorum longo bore collecta. Cuduntur et nova, quæ mittam postea. Amb subditorum magnum regi vectigal est. Alia sic administran ut ditescant ad invidiam pauci, pars ingens inops sit ad mis cordiam. Satis potens regnum, si eorum, quæ populus tole vel quinta pars ad veros usus perveniret. Deus, Excellentissi Domine, Sublimitatem Tuam communi bono servet ac sospit Lutetiæ, 9 Julii 1635.

Tuæ Sublimitatis devotissimus cul

H. Grotius.

31. Lut. Paris. 10 Julii Cal. nov. 1635.

Excellentissime Domine.

Disturbatis literarum per Brabantiam commerciis, nequedum dispositis qui mari ea curent, evenit, ut quas scripseram nuper ad mercatorem, cujus utor opera, delitescentes huc usque occasionem mihi dederint et has addendi iisque complectendi, quæ ex eo didici. Venit medio tempore ad me Mullerus ab epistolis Sublimitati Tuæ, qui, quando per Hollandiam transit, forte serius aliquanto istuc est perventurus quam hæ literæ, si nihil mali intervenerit. Quare ea etiam addam, quæ ab ipso plenius discere poterit Sublimitas Tua, ut lucrer temporis interusurium. Ait ducem Bernhardum concitatum adversus Sublimitatem Tuam Feuquerii maxime relatu, asseverantis nullam in iis, quæ cum rege acta sunt, ipsius Germaniæve habitam rationem. Vidi, quam utile esset, me eorum, quæ acta sunt, non esse ignarum, testari enim potui, testatusque sum, adfuisse me, cum fœderatorum res regi magna Sublimitatis Tuæ cura commendarentur. Addidi et hoc placuisse, ne pax induciæve fierent, nisi communiter cum fœderatis. Et quia non omnia per se peragere poterat Sublimitas Tua, mandatum mihi, ut sociorum negotiis adessem, idque me tum sponte mea, quantum mihi notæ erant eorum res, tum etiam incitatu Ringravii apud omnes, qui possunt aliquid, fecisse; institisse, ut impleretur promissus Germaniæ numerus, redderetur equitatus Suedicus, adducerentur propius Lafortii copiæ. Addidi quid super singulis accepissem responsi, de quo nihil repetam, quando satis id continent scriptæ antehac literæ. Mullerus Argentoratensium laudat fidem et retento penes Suediam Benfeldio multum accessisse ad affectum, quo res nostras prosequuntur, affirmat. Ducem Wirtembergensem fidum partibus, sed ab exsulante indigena nobilitate labefactari ejus animum. Marchionem Durlachium anxium esse, ne, ceteris pacem cum imperatore facientibus, deseratur ab aliis, ab aliis opprimatur. Idem Palatini Pirckeveldii narrat consilia adversus Sublimitatem Tuam adeo ab omni aliena ratione, ut ea mirum sit venire potuisse in Germani et protestantis principis animum, nisi nihil tam est portentosum, quod non his temporibus parere possit Germania. Hispanica classis ad Ilvam apparere dicitur. De Lovanio capto nihil habemus præter rumores, credibiles tamen, quando infirma urbs est contra vim tantam, cujus

magnitudo sua ipsius mole maxime laborat, ægre suppet
alimentis, quæ, cum corrupti transitu et cursibus sint ag
ab Hollandia usque debent, ipsa sibi alendæ impari, pend
a mari Balthico. Aula hæc, quæ partim est apud Fonte
laqueum cum rege, partim hinc non longe Ruellis, ubi
nalis agit, meliore nunc valetudine, regemque intra sex,
dies propius se exspectans, credit pacem Saxonis: sperat
stras cum Polonia inducias, ex quo missus a Davausio dc
corum ejus unus advenit. Legatum a Pontifice exspecta
spargunt, ex verone, an ut, metu ne ipsi res suas cum Au
domo transigant, nos ad lubita sua paratiores habeant, non
rim. Seditiones desæviunt magis quam emoriuntur, et cr
etiam nunc iturus in eas partes princeps, qui obtendens v
dinis curam ex aula se proripuit ad aquas Pugences in ip
ticulo temporis, cum episcopi parati essent suum pro di
fratris regii responsum in aulam deferre. Crequiaci tenues
intelligo copias, nec quicquam spei, ut brevi magni aliqu
Italia captetur. De tardis rerum Belgicarum processibus
sant heic satis aperte Arausionensem principem, quasi qui
sua existimet, bellum trahi sine fine: et dicitur cum Gallis
cibus convenire ei non optime. At Batavi ne ipsi quidem
gues non hoc aut abs se speratum aut a rege promissum s
ut tanta vis militum in regionem unam coacta in famem
quam in hostem incurreret, sed ut, ipsis relicta finitimarum
rum cura, Galli in Atrebates et Hannonios arma inferrent.
Chaunius, cui mandata dicebatur ea irruptio, in aula nunc
que detinetur; scribuntque Ordines tum Fœderati tum Hollan
minime satisfactum suæ exspectationi. Mirum quam infes
mare Dunquercani habeant, atque id ad curandarum litera
difficultates accedit. Ex Anglia literas recentes habeo, qui
edoceor ad odium illud in Batavos, quod Ambonæ satum
accedentibus novis alimentis ex societate Gallica semper An
suspecta, simul cum classis majore indies paratu colorem nc
conatibus quæri ex vetere controversia: jusso viro pererud
Seldeno librum scribere, qui nunc editur, quo maris Britanni
Belgicamque interluentis, maxime vero partis ejus, quæ ipson
litora respicit, dominatum sibi Anglia vindicet. Quid partur
hæc rupta obducti diu vulneris cicatrix, avemus omnes cons
cere, optantes, ut sine communi malo transeat. Hæc scripsera
cum venit ad me Priandius a patre Josepho, apud quem lite
viderat nuntium ferentes certum non minus quam triste, in ma

hostium esse Wormatiam, Oppenhemum, Maguntiacum, Gustavi Castellum: metuique non Lotharingiæ tantum sed et Campaniæ Gallicæ. Hæc opto quamprimum sciat Sublimitas Tua, ideoque scribo duabus viis. Dum rex solitudinem quærit, cardinalis et Josephus, infirma imo afflicta ambo valetudine, rerum omnium notitiam et actus penes se detinent; Butillerius filius abest apud fratrem regium, et ubi non abest, cursitat: pater multum putat, si negotia se prementia semper differat; Bulionius pecuniam regis non sine lucro suo comprimit. Talia evenire necesse est magno regni, magno amicorum malo. Et jam hoc quoque nuntiatur, Burdegallæ rursum insurgere cum multo sanguine seditionem, aliis quoque in locis trucidari magistratus. His diebus cum adesset regi princeps Condæus simulque Bulionius, acriter in hunc princeps invectus est, quod ipsius tenacitate miles defuisset Valli Telinæ tutandæ; addebat non id a se dici ulla Rohanii cura, quem abs se non amari notum esset omnibus, sed quod labes Francici nominis merito ipsi dolori esset. Regem et cardinalem passis velis ad pacem ferri ajebat amicus ille, multum eo adremigantibus nuntiis Pontificis. Ego his malis causæ communis vehementer commoveor, duoque Deum precor, meliora ut largiatur, meque reddat Suetiæ Tuæque Sublimitati non inutilem. Ejus bonitas, Excellentissime Domine, Sublimitati Tuæ faveat. Lutetiæ, 10 Julii, novi Cal. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus.

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Kalbe 28 Julii 1635.

---

32. Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Julii 1635.

De Maguntiaco ii ipsi, qui tristem sparserant nuntium, nunc eum dubium videri volunt, an quod parum certa fuerit auctoritas, an quod ita conducere rebus existiment, non dixerim. Sed si verum est, Wormatiam versus ivisse magnam partem Cæsariani exercitus, est plus quod metuam quam quod sperem. Cum pater Butillerius, cui, filio apud fratrem morante regium, res externæ curæ sunt, apud regem negotia fugientem ad Fontem ageret Bellaqueum, Servianum secretarium status unum e quatuor,

cui bellicarum rerum tractatio mandata est, conveni, a c
gulari quadam humanitate et amicitiæ testatione except
Commendavi ei tria, Colmariense negotium, ut ea æquitat
igeretur, unde et huic civitati amor in res Gallicas cresc
aliis exemplum daretur tutelæ regis expetendæ; legatus u
primum mitteretur, cujus opera adjuta Sublimitas Tua faciliu
tatem protestantium inter se devinctam contineret; post
ut pecunia per Feuquerium sæpius, nuper et per Butiller
lium promissa Sublimitati Tuæ, non ultra sineretur in manib
pensantium hærere, magnos in his rerum momentis usus
tura: quod ut credibilius facerem, explicavi quæ de Arn
et fluctuantibus nonnullis exercitus Saxonici ducibus int
ram. Promisit large operam suam, optare, ut D. de la
consiliarius parlamenti hujus et primi quondam præsidis I
magensis filius, non leviter literis tinctus, in vestras parte
teretur, addens optari idem a sigillorum custode. Cum di
alios Davausio destinare eam legationem, dixi arbitrari me
esse, ut Davausius permaneret in tractandis rebus ad ind
cum Polono pertinentibus, neque vero vestri tractus rem
moram pati, ut post exitum demum colloquii cum Polonis a
legatus istuc adventaret. Literæ a Vienna narrant fuisse
aula Polonum secretarium, cui ab Ognatensi pecunia sit n
rata Cossaccorum tribus millibus conducendis, quæ in Gal
Hispani vellent immittere. Sane ita judicare prudentiores vi
Poloniæ regem protestantibus blandiri quidem sed per m
fida cum Cæsare connecti, præsertim quamdiu cum Suetia
pacisque incertus manet. Septimus jam dies est, cum venit
a Duce Bernhardo Ponica, rebus fessis subsidium rogans. M
mecum locutus purgavit famam ducis, quod in magno metu,
inde a Gallasio, altera parte a Mansfeldio includeretur, pec
inops, quem in oppidorum præsidia distribuisset, tam longe ces
iisset. Amicitiam Sublimitatis Tuæ in ipso abitu cum duce fœ
ratam prædicabat, addebatque plurima in laudem Sublimitatis T
sæpius repetens melius ipsam Germanis consultum voluisse qu
ipsos sibi Germanos. Nec tacebat, magnam ipsius ducis c
Feuquerio conjunctionem. Putavi officii esse mei ex gener
mandato socios juvandi, ipsius postulata commendare Servia
qui id non ingratum habuit. Locutus est et ipsi Ponica, et I
tri Josepho, dein cardinali heri et regi, qui ad Germani nu
fanum venit, Catalaunum ut dicitur iturus. Promittitur ei
magnus exercitus sub cardinali Valetta, et pecuniæ aliquid p

ducis Bernhardi milite, ne vastatis jam ceteris, quod facere cœperat, Gallia solum populetur. Suedis nostris parta gloria est defensa contra magnam hostium vim Cæsaris Lautera. In Valle Telina res non quidem restitutæ sunt, sed spem ostentant meliusculam, nam Rohanius, qui se nimium festina, ut multi existimant, cautione Clavennam Ripamque receperat, Tiranum castellum, ad multas res utili positu, recuperavit, auctusque tribus Helvetiorum millibus diu desideratis, hostium sex millia ad pontem Adduæ, qui Tiranum inter et Bormium est, partim interfecit, partim compulit in montes inque Bormium fugere, unde majora audendi pulchra se illi præbet occasio. Sabaudus dicitur jam fœdus fecisse cum rege, quod quale sit, ostendet dies. Certe hoc tempore non eæ sunt in illis partibus regis vires, ut magni quicquam possint aggredi: imo ad tutandam Lotharingiam et quæ Lotharingiæ adhærent, miles inde abducitur ut et ex Picardia is, qui in Atrebates et Hannonios, multum id exspectantibus Batavis, incubiturus dicebatur. Sed æquum est ad ea reverti, quæ urgent magis. Ringravium Francofurti ad Mœnum esse audio, eaque fiducia animum addere sociis et civitatis fidem retinere, quod utinam sit diuturnum. Nam antequam eo adveniret, intelligo controversiam ei motam de directione vicaria ab ipsa civitate. De Belgicis rebus sera huc omnia adferuntur et incerta. Piccolomini exercitus, quem non admodum esse speciosum Sedano scribitur, Mosam Namurci transiit, interiora Belgarum petiturus. De regio Batavicoque exercitu plerique conjecturam faciunt, iter illis in Wasiam quæri, initium ad claudendam Antverpiam. Ajunt ibi grave odium exortum inter duos cardinalis propinquos Brezæum et Mileræum. Ex Hispania secretarius legati, qui ibi fuit, Gallici honorifice et sine suo impendio ad fines deductus est. Ea comparatio efficit, ut quæ hic in secretarium Hispanicum durius acta sunt ob tractam longius præfinito moram, custodito ipso, neque chartis intactis, eorum nunc defugiatur auctoritas. Ex Italia qui scribunt, memorant magna ibi Hispanorum diligentia reparari classem. Ab iisdem Parmensi principi ingentes intentari metus. At ex Vienna præter ea, quæ dicere occupavi, regem Hungariæ Budacium ivisse, eo venturos eos, qui exercitu sub ipso sunt præfuturi: missos in Hispaniam cursores ad socianda consilia super pace generali a Pontifice commendata, sed quam Austriaci, nonnullis successibus inflati, carius quam antehac indicare dicuntur, ne hoc quidem dissimulantes, non multum ex legatorum opera sperandum, quamdiu

non prius exploratus esset ipsius regis Galliæ in pacem :
In eo instrumento, quo dux Neoburgicus medius inter par
permittitur, adscriptum, ne Gallis aut aliis domus Austriac
bus iter per sua concederet. A Rohanio missas Viennam
quo significet, quod factum in Valle Telina a Gallis, n
spectare, quam ad tutandam catholicam romanensium relig
et jus Rhætorum. Sponsalia Bavarica quinto Augusti
Pacis Saxonicæ occultari pleraque. Venisse in aulam Vi
sem a rege Daniæ virum nobilem commendaturum Cæsa
sessionem Bremensis episcopatus. Et hæc quidem inde
vero episcopi sententiam suam adversus conjugium fratri
perscriptam dedere, quam nancisci nondum potui, missuru
qui. Ducissa de Croy se Sublimitati Tuæ commendat, facit
D. Diodati. Mitto edictum regis, quo districtius quam anteha
dorum possessores ad arma evocat, et responsum theologor
fratris regii matrimonio, cui congruenter et episcopi regi re
derunt; præterea recentes Meti literas, quibus Cæsaris La
tandem vi hostium pressa intelligitur malaque omnia, quibus
medeatur. Rusdorfius hic est, sed eum videre necdum con
Omnia optima publico, Excellentissime Domine, et Sublin
Tuæ precor $\frac{7}{17}$ Julii, 1635.

Ponicæ magnus honos habetur, nempe ut *equitatus c
Vinariensis* totus *Galliæ regis* fiat; sunt qui mussitant obse
Colmariam.

Tuæ Sublimitatis devotissimus c

H. Grotius.

---

33. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Julii 16**

Interclusam literis viam per terras Belgicas aperurere nu
Pontificii, qui et ante Augusti exitum pacem spondere audiunt
Id fecit, ut omitteretur illud consilium disponendi homines,
per Caletum literas curarent et ut meæ ad Sublimitatem Tuam p
triduum heic retentarentur. Medio tempore pervenerunt ad
literæ, quas Sublimitas Tua Stada 9 Junii vet. cal. ad me destinav
ex quibus disco interceptas, nescio ubi, eas quas octavo ante d
ex illis partibus ad me scripserat. Quæ literæ illæ Stadens
mihi injungunt, ea jam ante urgere non desieram, legationis
pecuniæ negotium et cardinalem Ruellæ ob eam causam co

venire volueram heri aut hodie, sed impediit id fratris regii recens superventus, ita ut cras quidem sperem futurum, ut eum videam, sed serius quam curari hæ literæ possint. At hodie apud me fuit Servianus, secretarius status res belli curans, qui dixit Davausio legationem in illas partes impositam, et, quamdiu ille aliis rebus detinetur, acturum ibi res, qui hactenus res gallicas in aula saxonica egit. Malueram aliquem ibi esse et nunc quidem, qui cum legati nomine atque auctoritate sustentare posset consilia et actus Sublimitatis Tuæ. Videbimus, si ferat res mutationem. Pecuniam a rege missam in vestras partes ad Sublimitatem Tuam Lunemburgium et Hassum non quidem ex regis ministris, sed ex amicis intelligo, aliis credere debeam necne incertus, nam Bulionius nihil ejus dicit. Aulæ consilia in partem ex quo scripseram variant. Rex non abit in Campaniam, sed manet apud regni sedem, tum quod cardinali valetudo vix permittat abitum, tum quod metus est, ne crebri ex Aquitania seditionum nuntii (ubi in Liburni oppido magnæ factæ sunt cædes) plebem hujus urbis satis mobilem in consensum trahant mali. In Aquitaniam mittitur dux Valetta, veniæ dandæ jure nec dato illi, nec prohibito, ut quam ipsi liberum erit dare, tam regi, si ita usus ferat, liberum sit datam rescindere. In loca Rhenum versus spectantia pro uno duo mittuntur exercitus, ducibus itidem duobus, in Lotharingia imperaturo Valetta cardinali, propius Rhenum duce Incolismensi, velut Lafortio per senectutem impare. Ita mos est cardinali Riceliaco partiri imperia, quod quam sit in bello periculosum, si vetera exempla admodum illustria non haberemus, ista nuper Brezæi, aulæ gratia præferocis, cum Castilionæo certamina satis nos docerent. Contra episcoporum responsum de fratris regii matrimonio video multos, qui consulti non sunt, dicere ex historia actisque publicis, nullum afferri posse exemplum nisi patriæ in liberos potestatis; ut vero antiquitus creditum fuerit, idem regi in propinquos jus esse, non videri probabile, cum ipsi Galliæ ordines sub Henrico Tertio ad Germani ædem coacti et a rege consulti, an feloniam committeret regii sanguinis princeps externo se matrimonio regis impermissu obstringens, sibi id non parere dixerint. Exempla autem episcopalis responsi ideo suppressa arbitror, quod noluerit cardinalis ea vulgo nosci, priusquam Pontificis super eo tentatus esset animus: cujus etiam nomen regio nomini præpositum nuper est in elogio, quo sacerdos quidam, apud reginam matrem vivens, ob libellos contra et regis et Pontificis æstimationem factos absens ideoque, ut mos hic est, per

imaginem rota frangendus judicaretur; neque tamen illa ı
Pontificem reverentia inhibuit ipsum, quominus jesuitis al
se postulantibus diceret iratus ipsorum sectam suis rebus
sari, rejecto eo, quod jesuitæ opponebant, locorum, in quibu
rent, discrimine. Colmaria obsessa creditur, graviterque pec
quod non ante capta sit a regiis locorum illorum missis.
matiæ qui in præsidio erant plerique in imperatoris m:
transierunt. Est nunc hic doctor ab Insula, qui Argentor
curare regias solebat, eo rediturus necne nescio: habet fa
habet adversarios. Graves de ipso ut ubique invadente S
possessa questus perscripsit ad me Ringravius, de quibu
agere cum ministris regiis cœpi, et porro agam. Ad Saba
postquam fœdus cum Gallia signavit, missi sunt codicilli, q
imperium ipsi in Crequiacum gallicumque trans Alpes i
militem datur, dubio adhuc an sit accepturus. Veneti certi pe
speculari fortunas partium. Mitto epistolas Rohanii ad r
de victoria, quam aliorum literæ non æque grandem fa
Mitto et vetus nunc vero renovatum edictum de evocatione e
qui feuda possident, quod Normannica nobilitas ita interpre
ne extra Normanniæ fines trahi possint. Magnas pecunias
lisse dicitur in Hispaniam Americana classis, quarum pars
dem plurima ad privatos pertinet, sed illa quoque regias m
ubi necessitas urgeret, non solita effugere. Præfectum Pica
Chaunium in Atrebates populabundum ivisse rumor est, sed
tus; contra inde in Lotharingiam ducitur miles. Hæc sunt,
addenda prioribus literis putavi, Deum iterum rogans, Excel
tissime Domine, Tuam ut Sublimitatem tutetur atque adju
Lutetiæ, $\frac{8}{18}$ Julii 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cu

H. Grotius.

---

34. **Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Julii 16**

Tertiæ hæ sunt literæ, quas intra quintum diem scribo, ita
exigente, ne qua in melius pejusve mutatio Sublimitatem Tuam
teat. Hodie Ruellæ egi cum cardinali, satis diu locutus est mec
liberaliter non de germanicis tantum, sed et de italicis belgic
que rebus. E belgicis partibus victoriam novam perscribi dic

bat, nondum tamen certa auctoritate: in Italia parari ingentia. Cum post gratulationem de rebus in Valle Telina prosperis, actasque gratias pro perpetuis ejus in bonum commune vigiliis, venirem ad ea, quæ mihi injuncta sunt de legatione et pecunia; legationem ad Saxonem et vicinos principes ajebat jam impositam Davausio. Si tamen illum alia attinerent, et res moram ferre non posset, de alio legato mittendo negotium non fore difficile. De pecunia non negabat quidem, sed exaggerabat magna impendia, quæ pro re fœderatorum fierent, sed de utroque volebat, cum patre Josepho, qui in eadem domo, sed alio in conclavi erat, agerem. Cum eo collocutus, vidi plane eum id agere, ut quamdiu abest Davausius, is, qui hactenus apud Saxonem moratus est, hæc quoque negotia peragat, et, si opus sit, legati dignitate ornetur. Laudabat eum multis nominibus et quod Germanice calleret. Rem jam eo perductam dicebat, ut facile mutari non posset. De pecunia cum exposuissem, quam justis de causis, et quamdiu deberetur, adderem interpositam Feuquerii fidem, dicta Butillerii: Bulionium autem sola ducenta millia polliceri pridem erogata ab Heufdio et ipsi debita, ita nihil restare, quo nunc tam necessario tempore uti Sublimitas Tua posset: hac illius tenacitate elabi occasiones pulchras, inter alias abducendi a Saxone militis; dixit sibi semper improbatas illas moras, velle se operam dare, ut promissa impleantur, et retineatur amicitia utilis utrisque; et si Ruellæ fuisset Bulionius, secum eo acturum fuisse. Addebat jam in itinere esse copias ad augendas eas, quæ sub Feuquerio sunt, atque ita sperare se servari posse Maguntiacum, quod tamen jam amissum, ut ille antehac dixit, ita multi credunt, utinam falso. In sermone cardinalis et hoc observaveram, præferre eum metum, ne sociorum aliqui seorsim sibi consulant; ego illum de Suetia, ille me vicissim de Gallia securum esse jussit. De pecunia non quiescam, et puto successum adfore. Deus, Excellentissime Domine, Sublimitatis Tuæ curam pergat gerere. Lutetiæ, 18/28 Julii, 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali.

---

35. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Julii**

Excellentissime Domine.

Edicta ad rem pecuniariam pertinentia ab annis aliquamm
et aliud de maritimis vectigalibus, quæ nuper speraveram m
D. Mullerum posse mittere, cum is justis de causis se excu
aliam nactus occasionem mitto. Quicquid est rerum nova
(et utinam sint, quam sunt, meliores), differo nuntiare in
diem, quo proficiscuntur tabularii, ut si non certa, vix enim
percipimus inseesis itineribus, tamen non nimis vetera perscri
Nihil addam igitur, nisi ad Deum preces, Excellentissime Don
pro Sublimitatis Tuæ valetudine rebusque prosperis. Lut
$\frac{14}{24}$ Julii 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cu

H. Grotius.

Ex originali.

---

36. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Julii 16**

Literas, quas Tua Sublimitas Stada ad me dedit 4 Junii, h
demum accepi, ex iisque didici eas intercidisse, quæ Amste
damo datæ fuerant: nec multum miror, tam incertis itineribus, n
hostium tantum timendis insidiis, sed et curiosorum, magis j
per communem hanc licentiam latentibus. Ego intra præterit
proxime dierum hebdomadam ter scripsi, nec una via. Si eæ re
pervenerunt literæ, jam norit Sublimitas Tua, legationem in il
partes mandatam Davausio; siquid eum detinet, interim res
raturum eum, qui hactenus apud Saxonem res gallicas egit.
pecunia et olim debita et promissa nuper spem verbis indefini
ostentari satis ambiguam: cui hoc recens edoctus addam, Buli
nium, a quo maxime res pendet, a me quæsitum, morbum aut al
causari, ne vel promisso obstringatur, vel detrectationis sit man
festus. Non desinam modo ipse, modo per meos urgere, nequ
inutile putem, si Sublimitatis Tuæ literæ ipsi regi aurem vellan
De Maguntiaco nihildum certi habemus. Mali rumores, quos nup
affirmaverat pater Josephus, sicut certo auctore non nitebantu

ita nec de nihilo nati erant; post captam Wormatiam clausis ab hoste ad illud oppidum aditibus. Sed quæ hactenus iis in partibus acta sunt, optime Sublimitatem Tuam docebit Sadlerus missis ad ipsam literis, et Gemmingii diligentia, ad me ea scribentis, quorum exemplum transmitto. Ex eo iterum cum Ponica locutus sum, large prædicante sui ducis cum Sublimitate Tua fidam amicitiam. Trecenta millia florenorum jam eo missa credit, minusque nunc quam nuper dissimulat, eo Gallos omnia dirigere, ut ille quoque miles ipsorum sit. Peditum decem millia daturum regem duci Bernhardo, sed ita ut majus imperium sit futurum in eos cardinali Valettæ, cui nunc propiora Rheno mandant, Lotharingiæ cura in ducem Incolismensem translata. Daturum se operam dicit Ponica, ut dux Bernhardus inania contemnat, quæque ad pompam pertinent cardinali Valettæ largiendo ipsum sibi devinciat. Ponicæ privatim rex commoda ostentavit, quæ non spreturum arbitror. Colmaria ipsumque Argentoratum non tam per vim periclitantur hostium quam famem metuunt, prærepta ab hostibus messe, diuque frustra rogatis Gallis, ut ipsi in eo hostem anteverterent. Sed si unquam, nunc certe, cardinali Riceliaco cuncta ad se vocante neque per valetudinem pari tot negotiis, plurima neglectu peccantur, immenso majoribus impendiis sananda postea, quam præcaveri potuerant: quod et in Valle Telina accidisse et in Germania accidere quotidie, verissime nuper apud me conquerebatur Venetus. Sabaudi fœdus cum Gallia quid in se complectatur, adhuc incertum est. Nihildum ibi Galli movent, Hispanus et classem diligenter reparat, et, per famam Americanæ advectionis fide refecta, pecunias Genuæ alibique invenit, ad trecenta septem et viginti millia scutatorum, unde et equitatum auget et novos pedites e Tirolensi agro locisque aliis colligit. Angli adhuc se medios gerunt, sed ita tamen, ut gallicam navem a Dunquercanis captam libertati reddiderint, idem pro Hispanis facturi, ut sic arbitrium maris ad se trahant. Galli, eam possessionem interpellare volentes, ostendunt Anglis æquum se arbitrari, ut quæ naves suæ aut Anglicæ ad alterius regni accedent oras aut regiæ classi occurrent, suppara demittant, ipsæ inter se classes amicitiæ tantum signa demonstrent; eam conditionem Angli accepturi vix videntur. Legato gallico edictum regis sui ejusque voluntatem liberandi Belgas nullo sui imperii incremento significanti, responsum datum ab Anglis est benignum magis quam apertum, pariterque ei, qui ab Hispano cardinali missus eo advenerat. Sed hæc alii plenius nuntiabunt: ego

interim, quæ satis fidis auctoribus didiceram, reticere nolu
Vienna habemus, Coloredum juvenem in Belgicas partes
ducturum sexdecim millia peditum. His addunt qui ex B
scribunt equitum millia sex. Videtur princeps Arausionens
Diestam aut alia ad Demeram loca muniturus. Interim c
Wilhelmus alibi magni tentaturus aliquid. Lovanii non
culpam Galli in principem Arausionensem conjiciunt, ips
Fœderatos Ordines scripsit, se a mareschallis Franciæ admoni
ob famem militum ab obsidio abiisse. Addunt Batavi in
hærere famis causam ob sævitiam licentiamque in agros et agre
unde alimenta habere debuerant. Meti scribitur, cardinalem
lettam id moliri, ut Suedi equites in verba Galliæ jurent, ne
licet ulla ad Rhenum usque nisi Gallorum arma sint. Feu
rium dixit mihi Ponica secum vix mille hactenus habere mili
reliquos, ne ipsos quidem multos per præsidia, Manheimi, Fr
kendalii et alibi distributos; ego, ut dixi, de pecunia assiduus
interpellator; tanto autem plus auctoritatis mea habebunt ve
quanto majora mihi credi hi homines viderint. Quare gra
habeo Sublimitati Tuæ, quod me de rebus, quæ isthic gerun
cupiat edoceri. Deumque precor, Excellentissime Domine,
bores Sublimitatis Tuæ ut prosperet. Lutetiæ, $\frac{14}{24}$ Julii, 1635.

Tuæ Sublimitatis devotissimus cul

H. Grotius.

Mitto responsum episcopale, de quo scripseram nuper.

Ex originali. Præsent. Stasfurt die 17 Augusti 1635.

---

37. **Lut. Paris. 2 Aug. 163**

Omnes experior scribendi vias, nec ullam satis tutam reperi
Nunc subita quædam occasio efficit, ut extra statum tempus, quo
et antehac feci sæpe, literas deproperem. Et res quidem Belgica
non modo quia alii propius eas inspiciunt, omitto, sed et qui
quas e Batavis exspectabamus literas, forte et eæ, quas Sublimita
Tua ad me miserat, (nam post illas Hamburgo datas nullas ac
cepi) in Brabantia retinentur. Dux Chaunius exigua cum man
in Cameracensem agrum ingressus nullo operæ pretio facto re

diit. Ajunt Batavi convenisse, ut et illam in partem rex arma Hispaniensibus inferret. Negant Galli. Quidam didicisse se existimant, perscriptum aliquid fuisse ea de re, sed non signatum. Mercatorum heic consilia audiuntur de ratione restituendi commercia, majore, ut apparet, Gallorum quam Hispaniensium malo interrupta. Sabaudum serio in arma venturum, prudentes rerum Italicarum sibi non persuadent. Solere eum sic agere, ut semper posticum aliquod excipiat, quo elabatur. Et regis minus firma valetudo, et cardinalis Riceliaci aliquanto pejor, et nuntiorum Pontificiorum labor, et voces quædam ab aulicis exceptæ faciunt, ut non pauci credant, aulam hanc non surdam fore ad pacis conditiones. Quæ si futura est, utinam talis sit, quæ protestantes relinquat in statu tolerabili. Rohanii literæ 4 Junii datæ vet. cal. nuntiant alteram ipsius ad Mazzum victoriam, prælio commisso mane pridie, captis mille, cæsis multis, fugatis aliis ita, ut de sex mille vix sexcenti restarent, Bormium refugi. Addunt recentiores literæ, etiam hunc locum desertum ab hostibus, qui se in Monasterii vallem receperint, sed novum ab iis colligi exercitum ad Lindavium octo ad millia militis veteris, in spem recuperandæ Vallis Telinæ: Helvetios ob negatum Hohenemsio iter trepidos et ipsos exercitum conscribere ad Torgaviam. Rohanii exercitus cum tribus Helvetiorum millibus, quos nuper accepit, ad decem pervenire millia putatur. Cæsaris Lautera, quod ex metu festino fama vulgaverat, tandem implevit, capta impetu, multo cum sanguine etiam innocentis ætatis et sexus. Scribit ad me Gemmingius $\frac{18}{28}$ Julii Meti frustra se institisse ad cardinalem Valettam, ut in tempore ei oppido succurreretur. Ejus cardinalis copias omnes ad id tempus fuisse non majores decem aut duodecim peditum millibus, equitibus mille octingentis; promitti quidem magnas accessiones, sed ita ut non desint dubitandi causæ. Eo ipso quo scribebat die, ducis Bernhardi copiæ se cum Valettanis erant juncturæ, Bipontino oppido jam obsesso ab hostibus. Comes Leiningius et Hohenloiorum pauperiores pacem Saxonicam recepere. Aliunde additur Ulmam et Memmingam, pacis cupidas, legatos misisse Heilbronam ad Hungariæ regem, multumque metui, ne Norimbergæ exemplum alias quoque civitates ad privata, ac ob id publico noxia pacta deducat. Regiæ Gallorum Anglorumque naves nuper inter se obviæ, amica salutatione et compotatione facta discesserunt. Legatum huc venturum nescio quid retinet. Frater regius nuper jocans cum rege dicebat, se magnam illi pecuniam conficere posse nulla cum po-

puli ingratia. Id erat, ut pergerent episcopi eos, qui gravar conjugiis liberare: se aliquos nosse, qui prompto animo duo daturi sint scutatorum millia. Vidimus responsum in Brab factum contra indictionem belli a Gallia, in quo non tacetur tum esse de capto Trevirensi obtentum, cum multis ante d de bello Belgis inferendo fœdus cum Batavorum legatis sign esset. Conferuntur itidem status Belgarum sub Hispano, et lorum sub rege, in tributis, jure dicundo rebusque aliis. Ad dixisse mareschallum Brezæum captivo Belgæ, suscitatos a G Suecos, ut metu injecto Trevirensi eum cogerent confuger gallicam tutelam. A Colmaria abiere jam hostes, et qui eju in hac aula agit, sperat conditiones meliores quam antehac tinere se posse. Audio quotidie Gallorum questus de prin Arausionensi, quod pugnam detrectaverit, de alimentis non viderit in tempore. Sed cardinalis Riceliacus ejus famam tue factorum omnium interpretationem in melius trahens. Mi est, quantum supra vetera odia Galli Belgas in se irritave sævitia ac libidine Tilemontii exercita. Ad Arnhemium pecu hinc mitti dicitur, ut Saxoni militem subducat. Rex Chantil est, cardinalis Ruellæ, dictitans interdum Vallem Telinam et thuringiam tanti esse domui Austriacæ, ut nunquam Galliæ pa faciendæ ratio sit defutura. Duo, qui in Belgicis partibus su exercitus minus quam quinque millionibus in mensem sustent nequeunt. Pecunia a Batavis ægre reperitur, idque in m fuisse dicitur, quominus comes Wilhelmus magni aliquid in Fl dria cœptaret. Totæ autem Galliæ res cum partim in eccles sticorum, partim in eorum, qui pecunias tractant, sint manu, ha adeo mirum est, si segnius sæpe expediantur negotia, interdu et multa admisceantur consilia, Gallorum forte rebus, at socioru haud æque congruentia. Butillerius filius dux et par futur brevi creditur. Mitto narrationem de rebus in Belgicis regior bus mensis Julii parte priore gestis, ita ut eas Galli credi v lunt, multum dissidentibus aliis, præsertim ubi de Tilemont male tractato culpam in Anglos rejiciunt. Addo exemplum l terarum sed veterum, quas Memphide accepi, in quibus aliqu sunt ad Asiæ Africæque res pertinentia. Habemus heic que dam, qui se imperatoris Abyssinorum filium dicit, regnique sp a patruo depulsum. Principes ad eum itant, regem nondum v dit. Alii fabulam putant, alii hunc inter eos esse, qui ejecti sun quod romana pro æthiopicis sacra vi voluissent inducere. Sper me brevi intellecturum et valere Sublimitatem Tuam et res agere s

dignas. Deus, Excellentissime Domine, in utrumque Sublimitati Tuæ adsit. Lutetiæ, 2 Aug. novi cal. 1635.

Tuæ Sublimitatis devotissimus cultor
H. Grotius.

Jam nunc mihi dicitur, Gallos, ut illud dignitatis in mari certamen cum Anglis evitent, seposito regis nomine, velle pro auxiliis censeri Batavorum, qui Anglis cedere turpe non existimant. Ituros autem cum Batavis in Hispaniam aut Americam bellum portaturos. Multa sunt indicia, unde quis colligat id agere Gallos, ut suum nomen paullatim bello subducant. Argentoratenses nutantes admodum rex magna spe suffulcit.

Ex orginali. Præsent. Stasfurt die 17 Augusti 1635.

---

38. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Aug. 1635.**

Excellentissime Domine.

Qui his meis coniunctas literas Sublimitati Tuæ scribit, est domo nobilis et in honorata militia, adiutor sive locumtenens, ut loquuntur, cohortis prætoriæ regiæ. Multos in aula hac amicos habet, qui omnes me rogarunt, ut ipsius negotium summæ æquitati Sublimitatis Tuæ commendarem. Accepit in dotem nomen aliquod militare ex bello, ni fallor, Livonico, de quo rex immortalis memoriæ Gustavus suum ipsius auctori chirographum dedit. Ego, qui ignorarem, quid in Suetiæ regno de id genus nominibus esset constitutum, nihil definite dicere ei potui, neque tamen putavi negandas ei meas ad Sublimitatem Tuam literas, rogante præsertim id comite Brulono, qui suas et ipse preces scriptas adjungit: quibus Sublimitas tua tantum, quantum æquitas feret, tribuet ponderis. Deus te, Excellentissime Domine, diu servet incolumem. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Augusti 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Ex originali.

---

39. **Lut. Paris. 10 Aug.**

Excellentissime Domine.

Spero quas antehac statis diebus, interdum et pro occa crebriores scripsi literas, quanquam longo nec ab hostibus l itinere, recte ad Sublimitatem Tuam pervenisse, quibus quæcu heic aut comperta aut rumoribus vulgata acceperam, signi quam potui diligenter. Multum metuo, ne quod heic ante pus creditum de Maguntiaco fuerat, verum fiat. Namque h cardinali Valetta et duce Bernhardo urgentibus, derelicto Bi tini oppidi obsidio, deserta et Cæsaris Lautera, quam tanto no rum ac suorum ceperat sanguine, vim omnem Wormatiam t tulit, quo venturus et rex Hungariæ scribitur. Addunt li a Meti et Argentorato, nam a locis longius absitis habemus las, jam Maguntiacum obsideri aut potius castellum, quod in c propinquo est, quo omnem militem retractum ajunt. Au cum primum convenerunt Valetta et dux Bernhardus, Valet ita præ se tulisse majus fastigium, ut ea res non exiguam of sam in animo ducis reliquerit, qui nunc juncti exercitus prim agmen ductare dicitur. Lafortius apud Spinalium parvas ha copias, exhaustas, dum inde suppletur Valettæ exercitus. Inco mensis, observator Lafortii futurus, nondum advenit. Ducis] tharingi copias postremi nuntii dicebant non longe abesse a] miremontio. Argentoratenses, missis ad se Galassii literis ip ad pacem cum Saxone factam invitantibus, cum circum se nu nisi hostilia conspicerent arma, literas ad regem scripserant libertate, quam exprimere res extremæ solent, si manerent pericula, sperare se cum bona regis gratia posse se ad pace consilia sua flectere. Ea scriptio ita aulam commovit, ut illi mitterentur, et eo, et Colmariam, qui eas civitates magnis pol citationibus in fœdere retinerent: eodemque tempore syndico Co mariensi, tam diu hic inciviliter tracto, concessæ sunt condition non iniquæ societatis, quarum mitto exemplum. Magnis laudib celebratur Rohanius iterum cæso hoste ejectoque ex omni Vall Telina ac Monasterii et Bormii comitatu: et nunc in Tirolen agro persecutus hostem ibi se recolligentem dicitur: quarum r rum narrationem adderem fusiorem, nisi id faceret suis, quas mitt literis Sprecherus, vir ob summam reverentiam ac fidem in re Suedicas virtutesque magnas, amari a Sublimitate Tua optimo earun

judice, sane dignissimus. Quanto autem majore fama attollitur Rohanius, eo acerbiora ubique verba in principem Arausionensem audiuntur; non quidem cardinalis aut eorum qui ipsius lateri sunt proximi, qui obstinato silentio premunt animorum motus, sed eorum, qui ab exercitu missi huc veniunt. Longa apud Trajectum Mosæ mora periisse vera agendi tempora: de victu non provisum: non oppugnatum Lovanium, aliaque id genus. Nec omittit princeps Arausionensis rejectare in Gallos culpam, quorum copiæ serius constituto adfuissent; agrum et fruges, alimenta exercituum, licentia et raptu ipsorum corrupta, Mareschallis ipsorum urgentibus, quod impatientes inediæ essent Galli, discessum a Lovanio. Brezæo ferocius agenti ajunt dixisse principem, se quidem et Castilionæum pridem imperiis parere didicisse, ipsum autem nihil nisi imperare. Multum metuo, ne veteres simultates, nequid dicam gravius, ob prope interversam principatus Arausionensis possessionem, et fidem auxiliorum, cum in Flandriam quondam pellectus esset princeps, non præstitam, rupta cicatrice recrudescant. Ad hæc mala cum accedant tot infortunia, quæ nemo animo anteceperat, amissa omnia tam sumptuosæ expeditionis præmia; tum vero quod castellorum Batavicorum opere firmissimum, situ eximium erat ad ipsum Rheni divortium, Gravewarta aut Schenckianum nomine, amissum, et post irrita hæc tentamenta desperatio belli per victoriam finiendi, sequetur haud dubie in rectorum populorumque animis ingens induciarum cupiditas. Repositam Gallis a cardinali Infante belli indictionem, factam demum post Lovanium obsidioni exemtum, verbis magnificam satis, miserit dominus Camerarius. Ego alterum scriptum, priori regis scripto oppositum, mitto, in quo multa in Hispanos jacta remittuntur in Gallos, allaborante et Gallorum, qui cum regina matre vivunt, ingenio, dum aliud non reperiunt, quo se hospitibus suis approbent. Eos inter eminet vir non ineruditus Sanctigermanius nomine, supplicio nuper hic imaginario, ut in absentes mos est, affectus, virulentorum librorum in cardinalem scriptor, eoque merito apud Brabantos abbatiam consecutus episcopatum sperans. His aliisque indiciis satis conspiciens cardinalis, quam infensus, præter odia inter gentes, sibi privatim sit Hispanus, per residentem Cæsaris, quicum multum locutus est his diebus, persuadere conatur Cæsari, et belli causas et pacis moras penes Hispanum esse, ægre, ni fallor, distracturus familias tot non tantum cognationibus, verum et communibus utilitatibus colligatas. In pecuniario nostro negotio moveo quotidie ipse et

per meos, promoveo nihil et prope est, ut cum Heufdio c
ludibrio nos haberi. Nec de legatione aliud, quam quod
seram, futurum puto. Si ad hæc accedet, ut sua quidem se
Galli, Maguntiacensem autem regionem ad Cæsarem et
episcopum redire patiantur, imperare mihi non potero, quin s
cer non optima fide nobiscum agi. A Vienna scribitur, mu
ibi ad constituendas cum Gallo conditiones laborare Pont
nuntium. Masarinus Ruellæ ægrotat, magna pro ejus valetu
regis cura. At Ricceliaci frater, Lugdunensis cardinalis, tanti
Romæ manere, ut jussis episcopis cardinalibus ad suas ire s
archiepiscopatu se potius abdicaverit, quam Romam et neg
ibi tum de dissuendo matrimonio fratris regii, tum alia pul
privataque desereret. In Belgarum ea, quæ Picardiæ adjac
levi manu ingressus Chaunius, rediit nulla re facta memora
magno cum Batavorum dolore, qui inde hostium damna sp
bant magna et facilia. Lustrantur non longe hinc feudorum j
sessores e Normannia atque aliunde ad arma, quod nisi in m
nis periculis fieri non suevit, exciti. Sed multis paupertat
suam aliaque fortuita excusantibus numerus omnis ultra dec
millia futurus non putatur. Seditiones tributariæ tantum ab
ut desierint, nuper ex novis magistratibus, quos electos sol
vocare, quidam e fuga Burdegalam reversus a plebe trucida
est. Fuit apud me vir huc missus a marchione Badensi D
lachano, qui rebus adeo ambiguis certus esse voluerat de re
in publicum ac se voluntate. Retulit qui missus erat (nam r
accessit, voluitque suum principem Sublimitati Tuæ commendare
scriptum regis, pacem nullam facturum se promittentis, nisi i
sius, quantum æquitas et res ferrent, habita ratione. Idem Co
mariensibus promissum est. Cardinali Valettæ præceptum, r
prælii fortunam subeat, ex iis qui nobis favent intelligo. D
duce Luuemburgico varii heic sermones. Existimant non in
periti rerum Valli Telinæ novum imminere periculum, et multa
eos in locos copias ab hoste mitti, Vienna et aliunde nuntiatu
De Sabaudo video ab Italis ita judicari, nihil illum sincere agere
nihil cujus non conscios faciat Hispanos, ut solet duabus selli
sedere. At in Neapolitano regno, ex quo bellari in Belgicis re
gionibus cœptum est, edictum Galli excederent, res eorum custo
diri jussæ, ut talio servaretur. Francofurtum, Hanonia, Franquen-
dalia ut se habeant, nescimus, nisi quod difficiles esse dicuntur
aditus, hoste circumfuso. Ajunt heic D. Davaux, regis legatum
in conventu, qui res Suediæ Poloniæque tractat, verba fecisse de

controversiis regnorum compromittendis in arbitrium parlamenti Parisiensis. Ego non puto, virum judicio valentem credere potuisse, id persuaderi posse iis, qui in possessione sunt. Rediit ad Hollandos Charnassæus, et pecuniam adfert non minus ibi quam aliis in locis necessariam. Vestris quæ gerantur in locis, scire et expetunt alii et ego imprimis, ut inde mihi sit benigna compellandi proceres, et res nostras commendandi occasio, deinde quia ita mos est humani ingenii, ignorata mala majora sibi fingere. Ex India orientali, quæ Batavis venit, naves sex millionum merces ferunt. In Hispania bellum in Brasiliam paratur strenue. Legatus Pavius iterum laboravit, ut domum reverti sibi liceret, sed frustra hactenus. Deus, Excellentissime Domine, res valetudinemque Sublimitatis Tuæ curet. Lutetiæ 10 Augusti 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali. Præs. München Neuburg d. 25 Aug. 1635.

---

40. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Aug. 1635.**

Excellentissime Domine.

Vidi orationem, quam legatus regis D. Davaux, in conventu Suetiæ Stockholmiensi habuit, in qua illud miror, conari eum Suedis persuadere, ut damno rerum propiorum et ipsos intime tangentium pacem Polonicam redimant ad curandas rectius res longe abeitas, neque ad ipsos spectantes, nisi per longos consequentiarum gradus. Gallicas naves, quæ ad Sanctonicum Oceanum venerant, retrogressas jam intelligo, in præsidium ejus pecuniæ, quam Charnassæus fert in Batavos, an quod Anglorum vim metuant, quorum naves bellicæ aliquammultæ in Hispaniam eunt advehendo, ut creditur, inde militi, pecuniaque in Flandriam, secundum pacta nuper cum Hispanis inita. Id initium videtur futurum majoris cum Anglis Batavisque discordiæ. In mari Ligustico revixit classis Hispana viginti magnis navibus, minoribus aliis, conspecta non longe ab insulis, quas Stœchadas antique, nostra ætas Ieres vocat, inde conatibus suis, quantum colligere est, initium factura. Alioqui nisi mari exitetur, terra videtur hoc certe anno quieturum Italiæ bellum, Sabaudo res Gallicas magis in speciem

sequente, quam fido animo, tum ob dolorem erepti Pigr
tum ob spem honorum, quos ex Hispania domus illa exsp
potest. In Valle Telina res manent eo, quo scripseram,
Duodecim millia Helvetiorum regi permissa conscribere: c
decem millia e Germania in Tirolanam regionem mittit
gariæ rex, propius et ipse ad eum accedens finem, tum ut H
tiorum studia cum Gallo dividat, tum ut Ulmam labescente
imitationem Norimbergæ impellat. Francofurtum scribitur
præbere conditionibus et aditum ad se Cæsarianis, opponen
Visdemo, quem sibi infensum civitas putans pontem ob id
rit. Addunt rumores magis quam certæ literæ Manheimum
defendi, Heidelbergæ arcem de conditionibus agere, Franq
dalium, et Hanoviam rerum necessariarum, victus maxime
borare penuria. Maguntiaci res proprie nostra agitur: comn
davi ejus curam et his proceribus et per Ponicam duci B
hardo. Profectus et ad regem fuissem eo nomine, nisi indies lit
exspectassem Sublimitatis Tuæ, ne multa interrogatus nihil
buissem, quod responderem. Dux Bernhardus 28 Julii Grambe
Isembergam iter fecisse dicitur: cardinalis Valetta non pro
Cæsaris Lautera hærere sive mandata ab aula exspectans, s
quod Landstulio et Heidelbergæ transitu occupatis a Cæsari
milite, illa prius impedimenta removenda, quam ulterius eund
judicat. Dux Lotharingiæ Coloredi cohortibus alioque e B
gundia auctus milite et ex Lotharingia sibi faventium concur
partim ad Remiremontium, partim in Barrensi ditione age
multum dicitur superare eas, quæ sub Lafortio ad Espinale su
copias, eoque frustra ad prœlium lacessito, Darnaium et Font
naium loca haud valida cepisse impetu, ivisse ad Mirecurtem,
quarto hujus mensis die subsidia quædam disjecisse venientia
Lafortium, qui in hac aula incusatur ut per senectam minus p
negotiis, eoque creditur Lutetiam revocandus, ut illum exercit
solus obtineat Incolismensis, qui jam cum Hibernica cohort
equitibus præterea et peditibus non multis, Barram oppidum pe
venit. Ita protestantibus aut abducuntur exercitus, aut opponu
tur custodes. Interim Lafortius Villettam oppidulum, Lotharing
partes secutum, cepit. Sed magna dicitur et ipse laborare ali
mentorum inopia, quarum pars Nancium missa a Lotharingis in
tercepta est. Confluentes quoque Mosellæ obsideri a Cæsariani
intelligimus, eodemque duci eos, qui Neuburgo exierant et sul
marchione Grada novas cohortes ferme quatuordecim. Audio
Beauregardium quadringenta florenorum millia ferre in Saxoni

cas partes. Bulionius, ad quem sæpe misi, nunc ad rus suum longe ab urbe abiit, interpellatores fugiens. Feudorum possessores edictis evocati non id virium adferent, quod sperabatur. Multi se excusant, quod non rite facta sit evocatio, probantibus ut mos erat parlamentis, paupertatem alii adferunt. Et eorum, qui ad condictum adfuere, rejecti multi ob tenuem paratum. Voluntarii quidam a duce Longevillano ex Normannia corrogati, cum multi spectatum eos ex urbe aliquoties venissent, nam ad ædem Dionysii convenerant, pudore paucitatis, vix enim sexcenti erant, non exspectato tempore lustrati in Campaniam abiere. In Belgicis partibus quam male res proveniant, satis aliunde intelliget Sublimitas Tua. Certe si hoc anno Gravewarta recipi poterit, multum id erit, atque eo versis Batavorum viribus, periculum erit amittendi interea Limburgi et Trajectus ad Mosam. Nam ad Gallorum reprimenda arma, novus sub Beccio e Germania jam venit exercitus, et hæc quidem rerum ad nos maxime pertinentium summa est. Minora, quæ variis ex partibus nuntiantur, hæc sunt. Florentini ducis et Aldobrandini cardinalis opera utitur Hispanus, ut Parmensem sibi reconciliet. Motus Catalaniæ pacati sunt et quatuor ibi conscripta militum millia, in Navarræ regno alia. Barcinonis fami provisum, misso frumento a nova Carthagine alioque petito a Sicilia. Novem milliones postulati a regno Castellæ, qui tres intra annos regi numerentur. In ea pecunia, quæ ex America venit, unam millionem sub alienis nominibus ad Gallos pertinentem sibi rex Hispaniæ vindicat. Secretarius legati Gallici inde abiens causas quidem belli a rege suo suscepti exposuit, sed addidit non omissurum regem mittere legatos de pace in eum locum, quem Pontifex lecturus esset. Alexandriam in Insubribus munit rex Hispaniæ, Mutinam et Mirandulam sui principes. Mediolano tuendo ducenta scutatorum millia ex Hispania venerant, a Neapoli quadraginta, pluraque exspectabantur ex Americano proventu, sperabant brevi ibi fore viginti quinque peditum millia, equitum vero decem e Germania adventare. In Montiferratensi ditione decies mille ajunt pedites esse Gallos, bis mille equites exspectari. Graves jam nunc querelas esse populorum, de eorum militum injuriis, nec videri eos, ut nunc res sunt, aliud quid effecturos, quam Italiæ vastitatem. Neapolitano in regno, jussis egredi Gallis, excepti sunt qui decem per annos ibi vixerant: iis, qui annos quinque, dilatio data est; Lotharingis nec minus quam Sabaudis manere permissum. Ad classem implendam et aliena servitia et piscatores, nautasque

liberos per vim rapi fama est. A Vienna etiam nunc sc
diligenter agere nuntium Pontificium de induciis constitu
Emerius a rege legatus it in Sabaudiam. Ab Imperatore
Lindaviam frumentum coëmitur. Dux Elbinovanus, Belgi
gionibus et regina matre relicta, Lotharingo se applicat.
Aquitaniam et vicina loca nondum resedit seditio, ejusque
neque nova onera audent indicere aulæ hujus potentes
vetera exigere. Leodiensis terræ habitatores a Croatis hab
non minus hostiliter quam a Gallis habiti sunt antehac, B
lenses urbi suæ muniendæ triginta francorum millia contul
Brabantia tuendos ad Atrebates, siquid e Gallia mali immi
quod quidem nondum conspicitur, missi equites bis mille
centi cum peditatu aliquo et machinis. Cardinalis Infans m
secum carros habebat, velut itineri intentus, dum ad Ste
Wartam cum parte copiarum manet dux Lerma. Naves
Hispanorum, militem hæc, illa merces ferens a Gallis pr
sumtu prædam quærentibus captæ sunt, et Diepam abductæ.
nunc intelligo ex ducis Bernhardi veteri militia nonnullo
cusasse novum sacramentum, in quo nomen Galliæ regis ad
tum est, eamque causam sumere transeundi ad Cæsarem. I
dux Berhardus dicitur bene animatus fuisse ad Galassium illi
locis, ubi nunc est, pellendum prœlio, sed Valettam excusare
gis mandata de vitando periculo. Burdegalæ suburbium ab ag
plebe expilatum est, publicanorum, quorum aliqui ibi esse cr
bantur, odio. Vienna scribitur, Sabaudum eo scripsisse de
quæ sibi contra Hispanum a Gallo promitterentur, et sunt
qui putant, consilia Hispani et Cæsaris multis in rebus dis
pare, quod mihi hoc quidem tempore non fit verisimile. Ne
ego aliud actura puto Crequiaci in Italico fine arma, quam
ostentata eminus impediant, ne Parmensem et Mutinensem
primat Hispanus, exercitu satis magno, quem nunc circa Med
lanum habet; nec aliud videtur credere Hispanus, qui jam vigi
peditum centurias, turmas equitum septem e Ticinensi regio
Comum versus mittit, id est ad repetendos in Vallem Telin
conatus, vique rapiendum transitum, quem negarunt Rhæti,
tamen ut simul testarentur, nihil se de veteribus cum Austria
domo fœderibus immutare. Etiam classem illam Hispanica
magis arbitror metu sui Galliam implicaturam sumptibus, (omn
enim Provinciæ ora milite obsessa est) quam magni quicqua
acturam. Illorum autem XII millium, quos in Helvetiis rex co
scribi jubet, haud dubie pars magna non in bellum mittetur e

ternum, sed ad comprimendas Aquitaniæ seditiones, at ne in has partes serpat contagio, novis tribus millibus augentur prætoriæ regis cohortes. In Bruttio Italiæ parte cum ad dilectum e quaque domo unus vocaretur, repugnatum scribunt et ab Hispania venisse ad Parmensem literas, quæ omnem ei metum demant. Etruscum autem, sive bello opus sit, sive pace, in utrumque operam suam Hispano liberaliter polliceri. Siquid exploratus discam, non omittam scribere. Deus, Excellentissime Domine, consilia sua ad bonum commune gubernet. Lutetiæ, $\frac{7}{17}$ Aug. 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali.

---

41. Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Aug. 1635.

Ut ab eo, quod latissimum est, auspicer, Maguntiacum ab hoste derelictum, omnes, qui Meti veniunt, nuntii, literæque consentiunt. Addunt, ducem Bernhardum cum Feuquerio Rhenum transiisse, ut Hanoviæ laboranti succurrat, educatque eos, qui Saxenhusii sunt et a Francofurtensibus habentur hostiliter. Causa abitus Gallasii, qui Wormatiam se recepit, hæc redditur, quod magna exercitus parte in tam multas obsidiones distracta, imparem se Gallis et Vinariensi credidit. At Lotharingiæ dux copiis et Incolismensem et, qui adhuc cum eo est, Lafortium superans, hujus equitatu cæso captoque oppido Rambervillerio, deinde Spinali, Pontemossono, aliisque minoribus, crescit quotidie accessionibus tum popularium suorum, tum e Comitatu Burgundiæ. Landstulium Valettani diripuere, arcem etiam nunc quantum scitur tenentibus Cæsarianis. Rhætos intelligimus pati nolle, ut Tirolanum agrum hostiliter vexet dux Rohanius, ita tutandis rebus suis volentes incumbere, ut tamen salva sibi velint cum Austriacis vicina loca tenentibus fœdera. Scribit Excellentissimæ Sublimitati Tuæ de rebus illarum regionum Marinus: sed veteres ejus sunt literæ, et spem belli gallici per Italiam videbit evanidam. Rex adversis, quæ e Germania Belgicisque partibus nuntiantur, æger animo, pacis injecto sermone his diebus, dixit se eam velle, sed spem vix videre. Discessit Viennam residens Cæsareus, a cardinali Riceliaco dimissus majore cum honore, quam regum legati so-

lent. Nec dubitatur, quin mandata habeat proponendi
pacem pertinent: quæ si non sint ingrata, putatur S
montius, qui Hamburgum et ad Germaniæ quosdam
destinatur, iturus longius et in regii fratris matrimonii
rus Imperatoris filiam, ut cum Austriacæ domus gra
faciliore Pontifice irritum habeatur conjugium prius,
Lotharingus amicitiæ, quam tantis suis impensis coluit
amittat. Quadringenta illa florenorum millia per Beau
missa, audio dari Brandeburgico, ut eo pretio quosc
test Saxoni auferat. Puto non tam morosum fore in
pecunia, quam Batavi fuere, qui florenorum quinquagi
sibi a rege numerari fecerunt pro intertrimento sacon
vorum res, factis hoc anno supra vires sumptibus, pec
state maxime laborant, cui malo remedium aliquod de
offerre dicitur princeps Arausionensis, sed postulato pig
Vesalia. Hoic vero res nummaria nihilo melius expedit
tusque rex est, cum de attingendis privatorum rediti
civitas hæc debet, ageretur, a magistratu urbano, si perte
rem non sine seditione abituram. In Aquitaniæ vero
cis ita insanitur, ut miles ex iisdem locis adversus
conscriptus seditioni se adjunxerit. Rex et cardinalis
ab hac urbe sunt, ubi Sequana et Matrona amnes confl
mittit jam ad me rex admissionalem suum significans,
paniam se ire. Velle solum se esse, itaque nec regin
turam, nec legatos: qui si quid agendum habeant, id c
nali agant, cui plenam ipse dederit potestatem. Causa
obtenditur, ægre laturos nobiles, qui præfectos provincia
nis suis sumptibus comitati, eo iere, in supplementum
qui sub Incolismensi est, si rex eos, ut nuper illos, qui
mannia ad ædem Dionysii venerant, visere gravetur.
ii nobiles numerum facturi IV millium, multis ob paupe
alia se excusantibus, famuli duplum. Video alios esse,
pretentur cardinalem velle, amoto rege, res agere suo
Et constat, regem nuper succensuisse, quod quosdam nu
cepisset serius. Chaunius nihil plane agit, multum d
Batavis, qui acre inde bellum in Belgas exspectabant.
Adresæ præsidio egressi nuper Galli aliquot in proxima
cum damno rediere. Naves regiæ Gallorum duæ Cæsa
ritaniæ, quam hodie Algeriam vocant, redeuntes, quo
gentis suæ deduxerant, obviam apud fretum Morinorun
anglicam, quæ a Liburno portu Tusciæ veniens gemmis

pretiosis mercibus opulenta erat, demersere, ideo quod inquisitionem, obtentu Hispaniensium mercium, a Gallis tentatam pati nollet: non levi etiam hominum damno. Id ad redauspicandam cum Gallia amicitiam legato, qui nunc in itinere esse dicebatur, Anglico non optimum dabit initium. Quin si Anglos recte novi, ad talionis exactionem prius quam ad querelas venient. Hæc ad multa hujus anni mala non levis accessio est, quod quos commune periculum jungere debebat, varie se injicientibus ex causis dissociantur. Sanctichaumontius iste, de quo dixi, (futurum enim puto, ut et Sublimitatem Tuam videat) homo est superstitiosissimus eaque sola commendatione ad gradus magnos provectus. Regem sunt qui Nanciacum usque iturum existimant, ut rebus ibi periclitantibus, sua Majetate succurrat. Deus, Excellentissime Domine, det nobis brevi res magnas et prosperas audire vestris ex locis. Lutetiæ, $\frac{12}{22}$ Augusti 1635.

---

42. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Aug. 1635.**

Excellentissime Domine.

Quanquam scripsi Veneris die, qui nunc status est, per Caletum tamen euntem ad Sublimitatem Tuam Fritzium nolui ire mearum literarum inanem. Sanctichaumontius, de quo scripseram, jam accinctus est ad iter præter alia Daniæ quoque amicitiam ambiturus. Quia vident hoc tempore opus habere Sublimitatis Tuæ auctoritate hi homines, incipiunt non quidem pecunias, ne illas quidem Heufdio promissas, sed verba liberalius dare, me certe non credulo, qui illos novi promos vocum, rerum condos. Lotharingiæ duci res adhuc sunt prosperæ, multis captis oppidis, nec in Lotharingia tantum, sed et in episcopatu Metensi, quas ad res nullos magis adjutores habet quam Gallos ipsos, qui nobilium animos a se abalienarunt injecto duræ transportationis metu, novis vectigalibus in illas partes introductis, rebusque aliis. Itaque non miror, si ad eum magnus fit concursus. Rex nunc Monticellis est, in itinere ad Catalaunum. Nobilitas, quæ magno molimine excitur, sicut ad prœlium futura esset utilis, quam aleam subiturus dux Lotharingus non creditur, ita sumptibus impar, ad hiemem duratura illis in locis non putatur. Nanciaco difficiles commeatus facit ducis consanguineus, Valdimontius comes. Gal-

lasius jam ad Saxenhusium esse dicitur. De Maguntiaco
lant sermones. Wormatiam pars equitatus remissa est. N
ubique vastitas, raptisque undique animantibus nulla ara
spes reliqua. Lafortius duabus ab hoste leucis abest ad
villam; Gallorum quingenti a Croatis cæsi in iisdem par
Ex viris magnis intelligo, decretum *Riceliaco* ad *pacem* se
ferre, dum duo obtineat, *Pignerolum* ut servet et ne *ve
contracta, *fratris regis* cum* duce Lotharingiæ affinitas*. Su
mirum cavet operibus, de *Lotharinga* re plurimum remis
est. Frater regis episcoporum sententiæ subscripsit, invitus
multum commoto ejus animo literis, quas ad ipsum dederat
ceps Margareta, significans, se omnia sua vota ipsius comm
submittere. Romæ omnium cardinalium hæc sententia est, s
puniri posse sanguinis regii principes, qui contra regis inte
tum matrimonium contrahant, ita contractum rite matrimon
ne a generali quidem concilio posse dirimi; tantum abesse,
nationali possit. Aliud fore, si extortum ipsi conjugium pr
tur, neque enim sine libertate consensum, neque sine conse
esse matrimonum. Possitne autem ab ipso impetrari hæc c
fessio et ad fulciendam confessionem testimonia, multum amb
De Libero Comitatu sive Hispaniensi Burgundia non idem s
tiunt Helvetii. Alii fœdera de ea regione tuenda sine exc
tione interpretantur; alii Galliæ causam, ut fœderum temp
priorem, ita præferendam sentiunt. Et hæc quidem in speci
pulchra dicuntur utrinque; re ipsa pretio et factionibus agi
res. De XII millibus, quæ rex ibi scribit, duo audio ire ad s
vandam Vallem Telinam, in quam magnas vires Austriaci co
parant. Reliquum vereor, ne interna mala ab externarum rer
cura avertant. Supra primum, de quo scripseram, millionem Ame
cani proventus, alterum etiam sub fictis nominibus ad Gallos p
tinentem, a rege Hispaniæ confiscatum nuntiant mercatorum
teræ, non levi momento ad fidem reficiendam, qua res be
maxime constant. Classis in mari Ligustico hispanica appa
quidem, sed nihil dum efficit, repulsa ab insulis, quas attiger
magna interim præfecti Neapolitani regni infamia, quod liber
tot homines ad eam implendam compulerit; incusatus intra pr
fecturæ suæ tempus quinquagies mille homines, pecuniæ x
milliones extra id regnum alio misisse. Navigia, quæ ex illis l
cis mille pedites, equites quingentos, in agrum Mediolanense
portabant, partim a ventis partim a piratis male sunt habita. I
Provinciæ Narbonensis motus ad tempus resedit. Rhæti impr

dentiæ ab Italis accusantur, quod captæ Vallis Telinæ, armorumque Galliæ suis viribus sustentatorum rei, existiment sibi cum Austriacis spem manere fidæ amicitiæ. At ipsi morem imitantur potentiorum, bella certis finibus nominibusque determinantium. Sabaudus antequam Gallorum XV et aliquot equitum millia Alpes transiisse videat, tutum sibi negat in partes descendere. Rex Galliæ naves longas ad usum interni maris quindecim armare vellet quidem, sed hominum numerum ad id non invenit. Hæc sunt, quæ nunc habebam, simul nunquam obliturus, Excellentissime Domine, Deo valetudinem resque Sublimitati Tuæ animo addictissimo commendare. Lutetiæ, $\frac{17}{27}$ Augusti 1635.

Sublimitatis Tuæ cultor devotissimus

H. Grotius.

Habemus a Thuano literas scriptas XIV hujus mensis novi cal. Erat cum cardinali Valetta Bingii, ubi laborabatur, ut Rheno amni alimenta in Maguntiaci castellum inferrentur. Erat Wormatiæ tunc cum Gallasio rex ipse Hungariæ. Qui huc ab Anglia legatus venit jam Caleti est. Video, me errasse nuper, cum ducissam de Croy nominavi. Ostenderat illa mihi literas Sublimitatis Tuæ pro se ad Ringravium, sed aliam esse, cujus negotia mihi Sublimitas Tua commendaverat, nunc ex ipsius hominibus intelligo, quos Heppii mendacia hactenus a me averterant. Efficiam, ne mea opera ulla in parte ipsi desideretur.

Ex originali.

---

43. Lut. Paris. $\frac{21}{31}$ Aug. 1635.

Et magna quæ inter nos sunt intervalla, non patiuntur recentes commeare literas; et tot periculis infesta sunt itinera, mari a ventis et prædonibus, terra per Belgicam Germaniamque incerta inter bellantes possessione, ut rerum prope omnium dubii eoque solliciti vivamus. Ego, postquam Hamburgum abiit Sublimitas Tua, neque ab ipsa neque a quoquam e comitatu literas habui: scripsi vero non tantum septenis diebus, sed et crebrius, ubi se extra dies solitos aliqua dabat occasio, ut nunc proxime per Fritzium, Benfeldi dispensatorem. Illud maxime doleo, quod

adeo rerum ignarus, frontem vix habeam ad eos accedendi,
bus commendare debeo ea, quæ mihi injuncta sunt negotia.
hil enim aliud quam interpellatorem agere, res odiosa est: e
men non desino obtundere. Sed Bulionius, ad quem rex max
pertinet, quoties ad eum mitto, in dies aliquot me rejicit, inte
rus se recipit satis longe ab urbe, quod et nunc fecit. Si v
sunt, quæ Meti nuntiantur, spes erit, ut posthac non certiora t
tum, sed et lætiora audiamus. Ajunt enim, Feuquerium Rud
hemi potitum, una cum duce Bernhardo ire in occursum La
gravii, qui per Wetteraviam ad Hanoviam venerit XVI, ut alii
lunt, XX ducens millia, in quibus sunt et cohortes a Luneburg
commodatæ, qui cum cetero copiarum Wolfenbutelum prem
Addunt Saxenhusii duas a duce Bernhardo collocatas cohort
quæ regimenta vocant, alam unam: atque inde spem nobis
ciunt Francofurti civitatem non staturam pactis cum Cæsare; na
quod de ponte abrupto, factisque hostilibus ipsos inter et Saxe
husium perscripserant nuper, id nunc, rectiusne edocti an quo
ita ex usu temporum arbitrentur, nolunt credi. Cardinalis V
letta inter Maguntiacum et Oppenhemum habere castra dicitu
Ut facile emissæ semel spes procurrunt longius, jam Gallasiu
Rhenum transire fertur, jam sequi eum dux Lotharingius: ag
prope omnis potiri nostros, alimentorum ex Wetteravia satis, qua
ne supra verum aucta sint metuo. Argentoratenses misisse quiden
ad regem dicuntur Hungariæ, sed conditionibus multum a pac
saxonica dissentientibus eoque nec sperandis. XII Helvetiorun
quæ rex perscripserat millia jam apud Bresciam convenisse di
cuntur. Laborari tum ab Helvetiis tum ab aliis in hoc videtur
ut Liber Burgundiæ Comitatus eximatur bello. Quidam, qui apud
principem est Arausionensem, ad fratrem, regiæ huic domui in-
servientem, literas scripsit de iis, quæ in Belgico solo acta sunt,
quibus rex intellectis, interrogatoque de iis rebus minore Butil-
lerio, cum is longe respondisset alia, excanduisse fertur, sentiens
multa se celari. Castilionæus, haud dubie annitente Brezæo, re-
vocatus est et ne in suam injuriam factum interpretetur Arau-
sionensis, major ei quam ante in regis copias ibi agentes po-
testas data est. Princeps Condæus multa, quæ aguntur, apertius
quam antehac improbat, ex quo frater regius in matrimonii sui
diremtionem subscripsit, eamque ob causam Montispellerii epis-
copus, vir facundus admodum, Romam mittitur adjutor cardinali
archiepiscopo Lugdunensi. Virulentus non ita dudum in cardi-
nalem Riceliacum liber, veritatis defensæ nomine, in Brabantia

prodiit, ubi inter alia dicitur ille Romæ se jactare, quod exiguis auxiliis hæreticos in conatus viribus majores impellit, deinde pecuniæ egenos locis munitissimis exuat. Est et alius liber non minus legi vetitus a mercatorum hujus urbis sex collegiis scriptus, in quo post graves questus orant regem, ut tollat id, quod de regio sigillo appenso mercibus exigitur, item solidum in libram pretii mercis cujusque et nova vectigalia invectorum in regnum et evectorum minuat. Maximam vero labem commerciorum præsagiunt, si maneat novum onus omne genus mercibus, quoties intra ipsum regnum huc illuc transportantur, indictum: qua de causa jam sexcentas familias ex Normannia in Angliam migrasse narrant, magnam ministerii partem ab opificibus dimissam, planeque in eo rem esse, ut in alienas terras migrent commercia; civitatis quoque Parisiensis propriæ libertates non tacentur: quæ omnia spargi in plebem periculosum judicarunt, qui rebus præsunt. Ex Hispania habemus, sortem septem millionum in pensiones menstruas centies mille ducatorum distribuendam, a Genuensibus sumtam mercatoribus, quibus solutio facienda sit particulatim e reditibus regni Neapolitani, Siciliæ, Sardiniæ. A Castellæ subditis supra annuos sex milliones poscere regem novem milliones in hunc annum, tantundem in proxime sequentem, et in tertium: assentisse legatos non quidem in tantum temporis sed et in præsentem et, quamdiu ea duraret, necessitatem, hac lege ut, ubi ea causa desiisset, redeatur ad veterem modum, qualia plerumque addi, sed vix unquam servari solent. Paratam pecuniam pro viginti millibus militum, qui sunt apud Barcinonem, præterea in menstruum stipendium Croatorum quingenta millia ducatorum: distribuendi curam mandatam Antonio Meloni, qui pro rege Hispaniæ ambit Italiæ principes. Ex illis, qui apud Barcinonem sunt, II millia in Italiam transvehi parte earum navium, quibus imperat marchio de Villa Franca. Olivarium res agenti Anglicas multa polliceri pro Palatina domo, dum res Hispanicas sectentur Angli. Legatus ejus gentis jam heic est, sed rege nondum salutato latet. Venit oneratus querelis. Regis Hispaniæ iter in Italiam nunc in ver proximum differtur, differendum ut arbitror etiam diutius. Rex Galliæ adhuc est apud Monticellas (Monceaux vocant), ubi dum currum ipse vespere diei Dominicæ proxime elapsæ moderatur, fulmine afflatus est, tacto in vultu graviter carrucario, qui in parte postica sedebat otiosus, munus ipsius regis occupante. Hoc quia et ad lævam et regi innoxium cecidit, ut mos est, omnia regnantibus in bonum omen vertere, ful

gorem rerum gerendarum portendere creditur, utinam
et communi fœderatorum bono. Deum precor, Excell
Domine, Tuæ ut Sublimatis det successus egregios, ac 1
esse inutili. 1⁄31 Aug. 1635.

Cum apud Sublimitatem Tuam sit Spiringius noster
eum mei memorem fore, tum de impendiis itineris qu
misi, tum ut in posterum constituatur, ubi recipere deb
mestria, ne sæpe ei molestus sim.

---

44. **Lut. Paris. 7 Sept. Cal. no**

Excellentissime Domine.

Ex partibus ad Rhenum multa nuntiari video valde
pantia. A Monchelio nullas unquam habui literas: Gem
ubi nunc sit, nescio. Quod e multis tutissimum mihi
sequar Thuani nostri, qui apud cardinalem Valettam est
23 scriptas Aug. novi calendarii Bingio non longe sed
Maguntiacum, ubi tunc castra erant. Constituerat Vale
jungere se cum Landgravio, qui tum Gissæ erat, secum
cohortes, quas regimenta vocant, quindecim. Sed multun
perculerat inexspectatus nuntius Saxenhusii a nostris p
facta derelicti; simulque amissa spe omni de Francofurt
mes et in gallico et in Gallasii exercitu fuit satis magna
vata non nihil fluminis propinquitate. Nam ante qui Gal
advectabantur commeatus novem dierum itinere, sæpe ab
præsidio erant Sierckæ et Landstulii, intercipiebantur.
magis equis alimenta deerant, petenda a sex leucis. Cro
laudantur, frustra a Gallis impetiti, ultro etiam ditati ca
lettæ supellectile. Falsus est rumor, qui regem Hungari
matiam venisse nuntiaverat. Erat enim etiam eo tempor
bronnæ. Valettæ cum duce Bernhardo non male conve
apud illum potestas, apud hunc auctoritas erat. Literæ in
difficulter commeabant, nec nisi ubi commodum se obtulera
tatus aliquis magno cum præsidio proficiscens. In Loth
vicinisque partibus multum auctæ ducis Caroli vires, nim
lorum neglectu. Oppida, quæ tenet, haud nimium sunt 1

sed agro ferme omni potitur ac proinde et victu facili: crescitque indies ingenti nobilitatis Lotharingæ concursu, spretis regis edictis confiscationem bonorum minantibus. Nanciaci valde trepidatur, planeque res cito magnoque auxilio eget. Rex adhuc Monticellis est, ubi admissus ad eum fuit Britanniæ legatus, qui heri solenniter urbem iniit, quo tempore pugna de loco exorta inter Venetos et meos, marschallus, qui aderat, Franciæ, meam carrucam in ipso primo agmine ante regis carrucam collocavit, ut certamen dirimeret. Præter illam liburnicam navem, de qua scripseram nuper, alias etiam a Gallis male tractatas queruntur Angli, etiam celoces, quæ literas ex Anglia in Flandriam ferunt, haberi hostiliter: neque videntur sine talione transmissuri injuriam. Jam et hæc discimus tristia, arcem Heidelbergæ et Manheimum periisse nobis. Addunt rumores in Trevirensi agro oppida non magna Tirbachum et Feldenum cessisse Hispanis: eos, qui ad Wormatiam sunt, Cæsarianos circa xxv esse millia. Multa alia perscribuntur, sed fulta incertis auctoribus, et quæ proinde metuo transscribere, videns in tam difficili literarum commeatu, variisque etiam in aula rumoribus, deceptos alios et me quoque: nisi quod de rebus italicis compertum est, gestas quidem ibi res non magnas, sed tamen commissum esse bellum, capta a Crequiaco trans Padum Villatta, insessisque vicis nonnullis, unde Valentiam Insubrium iter est. Etiam congressis equitibus, tres Hispanorum turmæ a Crequiaci et, quod additur, Sabaudi milite concisæ, fugatis ceteris ad turmas xx. Rapta vexilla Crequiacus ad Sabaudi uxorem misit. Ex Belgicis partibus mors marchionis Aytonæ affirmatur; solatium Batavis contra Schenckiani castelli gravem et vix medicabilem jacturam, navesque piscatorum cxxx a prædonibus Dunquercanis mersæ, quod haud dubie magnos excitabit questus et nimium pacis desiderium. Heic cardinalis Riceliacus a rege huic urbi Insulæque Francicæ, Campaniæ insuper et Picardiæ præfectus multum id agit, omnibus ut persuadeat nolle se pacem, nisi sociis communem. A Roma Viennaque perscribitur paratos Gallos duci Carolo culpam deprecanti omnem reddere Lotharingiam, dempto Vico et Mojenvico. Sanctichaumontius abiens me, quod moris erat, non vidit, neque ego de mandatis ejus inquisivi. Apparet, hos homines Tuæ Sublimitatis opera egere, quando non tantum id, quod diu debent, sed et additamentum pollicentur, non mihi, sed Heufdio, et voce, non scriptura ulla. Heufdio nescio quando, sed, quod non dubito, satisfacient. De cetero manus mihi oculatæ sunt: credunt, quod vi-

dent. Puto speculaturos, quid factura sit Sublimitas T
rerum modo aliquantum erogaturos. Duci Rohanio tim
ex XII Helvetiorum millibus tria ad eum mittuntur, te
lium adversus grandescentes ibi hostium copias. Angl
sis, quæ in portus se retulerat, parandis rebus necessa
prodit iterum. Colmaria nonnihil alimenti nacta jam n
telligitur premi ab hoste, qui et a duabus leucis Arger
commodat. In mari Ligustico magni sunt Galliæ et His
ratus: verum hactenus agitur nihil. Hæc sunt, quæ l
habebantur. Ex vestris partibus læta ut proveniant, D
camur et ut, Excellentissime Domine, Sublimitatis Tuæ
adsit et res prosperæ. Lutetiæ, 7 Sept. novi Cal. 1635.

Ex duobus Pontificis nuntiis dicitur extraordinariu
lam ire pacis causa, manente hic ordinario Masarino.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Nihil magis in hac legatione expetiveram, quam
meam ac diligentiam regno Suedico tuæque imprimis Sı
approbarem. Neque officio defuisse me puto, neque
sum porro, sed id implere non possum, nisi ea norim,
gatos scire æquum est. Ex Suedia nihil unquam ad m
nit. Quod a Sublimitate Tua postquam Hamburgo al
accepi literarum, id gravibus ejus curis imputo. Se
Schmalchio ab eo tempore habui ullas: jam ab aliquo
nec a D. Camerario, nec a Grubbio. Si inimicorum
tanta creditur potentia, quantam ego non credo nec alii
patriæ nostræ norunt, ut propterea legatus hic esse deb
mine inani, sine notitia, sine actu, non is ego sum, qui
me honestarunt, cupiam et oneri esse et simul dedecori.
iterum obnixe rogo et supplico, ut mihi indemni ad me
liceat: satis magnam, quoquo venero, allaturus commend
quo Sublimitati Tuæ non displicuerim.

Præter ea, quæ de Mouterio pictore deque Hottoman
tis nuper scripseram, si placet Sublimitati Tuæ jubere, u
miti Brulono et ejus adjutori pro mea admissione hon
pro more detur (quando suam nuper hic liberalitatem
imputari noluit), putem id honestum fore neque recte pc
ferri.

Ex originali. Præs. Wismariæ $\frac{2}{12}$ Octob. 1635.

45. Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Sept. 1635.

Excellentissime Domine.

Ego quidem non tantum septenis diebus scripsi, sed et sæpius. Literas autem Sublimitatis Tuæ aut alicujus ex ejus comitatu expectavi impatienter, non aviditate ulla sciendi res novas, sed quo melius legationi, ac per id regno sua dignitas constaret. Magno cum gaudio accepi binas hodie, alteras 23, alteras 31 Julii vet. cal. datas: cum prioribus etiam schedas, quarum meminerant: cum posterioribus nullas, quanquam et illæ schedarum faciebant mentionem, ad notam E usque. Id errore illic admisso an per iter infortunio accederit, haud dixerim. Ceterum illud rogo, Sublimitas Tua pro certo habeat, quo plura eorum, quæ sciri poterunt, sciturus sum, eo me plura, quæ heic et alibi agentur, resciturum. Dignitatis quanta habenda sit ratio vel Venetus satis nos docet, vel Anglus, qui, ex quo huc venit, res tres magnas confecit. Regem, pro quo cardinalis se a legatis salutari voluerat, ipsum convenit: allocutus est eum anglico sermone adstante interprete: cardinali Riceliaco excusavit se, quod eum visurus non esset, vetitus adire eum, qui domi suæ legatis regum præferri se postularet. Ita purgarunt se Angli suspicione, qua heic apud protestantes laborabant, quasi ad Pontificem referrent gradum. Hæc non eo dico, quod omnia eorum facta imitanda nobis putem, sed ne ea admittantur, quæ nos in contemptum adducant; quo nihil esse puto rebus regum regnorumque nocentius. Scripsi nuper, neque monitum me publice de itu ad vos Sanctichaumontii, neque eum ad me venisse, quod moris erat, neque me ad ipsum, quod quidam a me inique postulabant. Homo est, quantum intelligo, asper, et protestantibus horum quidem locorum invisus. An germanicis futurus gratior, res docebit. A cardinali Riceliaco, quandoquidem rex, qui nunc demum in Campaniam iter fecit, ita præcipit, audiri postulavi, simulatque Sublimitatis Tuæ literas acceperam. Quod mihi tempus condicturus sit, nondum scio. Certe antequam hæ literæ abeant, id fieri res non patitur. A fidis amicis scriptæ circa finem Augusti nov. cal. ad Rhenum literæ nuntiant tandem Rhenum transiisse Gallos milites, invitos prope omnes, ducibus cogentibus, nisi quod prætoria cohors ceteris melius fuit animata: tantus est famis metus. Est tamen ad hominum alimenta spes aliqua, partim e Gallia magnis cum

præsidiis, partim amne Mosella, si Siercka et Trevirorum
quod speratur, recipi possint: pabula vero equis susten
ulla. Inter Landgravium et ducem Bernhardum priusq
se occurrerent, certamen aliquod de prælatione in hon
turum videbatur, cui præveniendo de suis tribunis un
gravius Hochemum, ubi castra erant gallica et Bernh
miserat. Gallasius, ubi jungendi duos excercitus nostr
silium ei innotuit, transiit Rhenum et ipse, cum XVIII
XII equitum millibus, Francofurtum versus iter institu
rusque, num medium se coituris possit interponere. G
ducis Bernhardi exercitus eo tempore in peditatu VIII
in equitatu habebat, crescebatque novis accedentibus
cum Langravio conjungere se posset, facturus ad XXXV
millia. Manheimum, quod nobis falsi nuntii eripuerant
etiamnunc tenetur, ut et Hanovia. Manheimum tria mi
diunt, quorum majus est pretium quam loci ipsius. Rex
adhuc ex Heilbronna civitates pactis venabatur. Dux Lot
sparsis huc illuc copiis, ad quas et nobilitas et plebs m
dio accurrit, ipse circa Rambervillerium se tenet, adver
rex nobilitatem suam mittit; magnaque esset illis quoqu
belli et gravis et diuturni exspectatio, nisi pulsis agrestil
futuri anni messis desperaretur. In Italia post captam
quæ a Montiferratensi ditione modico amne dirimebatu
Padum Crequiacus, sub se habens, ut fama est, XII pedi
equitum millia, quibus Parmensis addit septem peditu
equites mille, Mantuanus quatuor peditum millia, quinge
tes: accedet aliquid a Mutinensi. Sabaudus quoque aliq
tribuit copias, quanquam ductum belli hujus sibi a rege de
cusavit. Veneti ut plus quam clam cœptis faveant, laborat
Classis Hispanica, his rebus intellectis, omissis conatibus
litis nonnihil in Mediolanensem transposuit agrum, ubi r
putantur XIV millia peditum, equitum duo. Inter hos
rumores non silent de pace fabulæ. Cardinales tres, Sp
chetta, Aldobrandinus, ad tria mittuntur christianæ re
Imperatorem, regem Hispaniæ, regem Galliæ, pacis conc
Bavaro interim breves inducias inter eos, si qua potest,
Mareschallus Castilionæus ut huc venit, statim ivit ad car
Brezæus illis in locis manet, speciem amicitiæ apud Ara
sem principem retinens. At marchio Tavanius, qui Ara
sis permissu a castris abscessit, Arausionensi adito, sine
permissu, quicum male illi conveniebat, in Bastiliam de

Fuit apud me his diebus nobilis florentinus, satis gnarus rerum civilium et militarium, qui mihi dixit, (nam e Brabantia veniebat), certo se ex Hispanis et Belgis intellexisse, si, quo tempore junxerunt se gallicus et bataviscus exercitus, Galli in Picardiæ proxima incubuissent, nihil ipsis obstare potuisse præter Cameracum: adeo nuda erant omnia, distractis huc illuc, incerto quo hostis incubiturus esset, viribus animisque periculo consternatis. Nemo belgicarum rerum gnarus illum prospicere potuit, quem videmus, exitum. Ita Deus nos pilas habet. Philippus Renardus Solmensis mortuus est. De bolo, quem ei Gallia objecerat, multum adhuc ei debetur, qua de re scripsit ad me mortui uxor. De pace urget, quantum audio, et valde urget Imperator pacta Josephi Ratisbonensis. Cardinalis, quantum audio, manet in proposito, neque de Pignerolo, neque de fratris regii divortio, cujus causa episcopus Montispelleri Romam iturit, quicquam concedere. Nihil nunc quidem habeo amplius, Excellentissime Domine, nisi ut Sublimitatis Tuæ res et valetudinem summo Rectori commendem. Lutetiæ, $\frac{4}{14}$ Septembris, 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc postquam scripseram, Bulionium vidi. Post multas excusationes et exaggerata regis onera, qui nomine centum et quinquaginta, re ipsa non minus quam ducenta millia militum alat, de ducentis florenorum millibus Heufdio se satisfacturum dixit. Tamen perscriptum ei ne de hac quidem summa quicquam dedit. De reliquis millibus trecentis nihil ajebat in præsens posse fieri. Spem tamen faciebat, si Heufdius novum aliquod vectigal reperiret, inde solvi posse. Talia autem hoc tempore, manentibus per Aquitaniam seditionibus, repertu sunt difficilia. Ut reperta sint, antequam regi et consilio probentur, antequam parlamenti accedat auctoritas, annus abibit: et res erit incerta. Quare cum Heufdius mihi trimestre solvere recuset, rogo, Spiringius et illud, et quæ misi itinerum impendia, ut recipiam, efficiat, et in posterum certi constituat aliquid, ut par esse possim sustinendis sumptibus, quos dignitas requirit. Ego enim quoscunque de meo potui nummos jam commovi.

Ex originali.

46. Lut. Paris. 1/11 S

Excellentissime Domine.

Quoties ea recogito, quæ literis Sublimitatis Tuæ c
31 Julii Vet. cal. continentur, quibusque ante septem
quantum angustiæ temporum patiebantur, respondi, ve
doleo videns, rem communem Germaniæ a Germanis ta
tamque eminentibus deseri, ad quod malum accedit
quod Gallia res sibi proximas et proprie suas curare
quæ remotiora sunt brevi auditu transmittit. Cum rex al
dinalem summa cum potestate reliquerit, ad quem deside
perferremus, die Dominico ad eum solenniter admissı
quæ mandata mihi erant, de Saxone, de Brandenburgic
nemburgico, Bernhardi ducis fratre Guilhelmo. Diceba
tum sibi Sublimitatem Tuam cum Saxone pactiones moliri.
fœdera fieri, si non serventur. Se persiturum in pro
decipi quam decipere malle. Respondi offerri quidem
Saxone Sublimitati Tuæ etiam privatim ad Suediam sp
sed Tuam Sublimatem illis sepositis per literas primum p
simas ac gravissimas, deinde colloquio cum legatis ip
stremo legatione ad ipsum missa ostendisse, iniuriam Ga
que sociis fieri: esse præterea in pace quædam toti G
ipsique Saxoni periculosa; nec quicquam omisisse, qu
possit Saxo ad remedia illis malis quærenda. Ceterum
injunctum mihi, ut dicerem, si desereretur etiam a Gall
mitas Tua, nemini mirum videri debere, si necessita
trudatur, quæ ab ipsius aliorumque Suediæ rectorum ani
gissime absunt. Cum diceret cardinalis talia solere dic
quibus constitutum esset privatim suis consulere rebus, d
adhuc esse actum, rem esse integram: optandum quidem f
aliquanto prius a rege illuc legatio mitteretur; sed nunc
posse Sanctichaumontio (is nunc etiam Caleti hæret, n
aliud quid exspectans) ea mandata dari, quæ Sublimitate
per se ad optima quæque promptam confirmaret. Negoti
que pecuniarium tot pollicitationibus tractum, quod nun
in alia tempora et incertos casus a Bulionio rejiceretur,
esse absolvi. De Sanctichaumontio dixit, rem bene se hal
de pecunia nihil: sed cum addidissem adversus id, quod ol
nihil agere Bannerium, mirum videri non debere, si q

Saxo abstineret armis et spes aliqua ex colloquiis daretur, nostri odium non quærerent publicum ex illata in eum vi priore: ceterum Landgravium Tuæ Sublimitatis et hortatu et auxilio res egregias moliri; dixit exspectandum, quid acturus esset. Cum interrogasset me, crederemne Tuam Sublimitatem teneri desiderio in patriam redeundi, dixi ejus animum ad omnia ferri honesta ac gloriosa: quare non dubitare me, quin id maxime in ejus sit votis, rebus a se susceptis finem se dignum imponere. Gratias quoque egi regi ipsique pro cura rerum ad Rhenum, utque earum partium salutem cordi sibi esse vellet, rogavi. In sermone et illud injecit, audire se grande esse principum illic in Sublimitatem Tuam odium; respondi scire ipsum, externis quamvis sapientissimis ac modestissimis non posse id evitari. Indutias duodecennes affirmabat nostris fore, concessa Polonis Prussia, rege Poloniæ jus, quod in Sueciam obtenderet, non dimittente. Magna agitare regem illum bono publico. Silesiam ab eo in tutelam Poloniæ recipi: nostris omnia pacata ab eo exspectanda. His benigne satis dissertatis repetitisque iterum postulationibus meis sicut in cubiculi ipsius limine receptus, ita in eodem limine dimissus a cardinali sum excusante, quod non longius me prosequeretur, corporis infirmitatem. Observarunt nonnulli eum nescio quid sinistri metuentem ab aliquammulto tempore non itasse ad regem: regem, antequam hinc abiret, ad ipsum nonnunquam. An conjuncti jam sunt Landgravii et Valettæ exercitus, incerti sumus, nullas enim literas nisi a Meti habemus, easque nihil magni nuntiantes. Tantum intelligimus Gallasium ponti Maguntiacensi incendium struxisse infeliciter; Francofurti urbe eum tanquam sua uti. Rex adhuc Catalauni est, nec ultra iturus videtur, podagra dictus impediri. Sed sine ea satis justæ causæ sunt, cur objiciendus non sit Lotharingiæ periculis, ducis etiam nunc validioribus ibi rebus. Rex præter Helvetios recens conscriptos, qui nondum advenere, et quorum pars it ad Rohanium, viginti cohortes, quæ regimenta vocant, partim veteres partim novas contra Lotharingum mittit: cujus milites ter mille quingenti obsessi a Gallis tenentur in Lagrangii Balivatu Sancti Michaelis dicto. Creditur Lotharingus eos potius derelicturus quam rem deducturus ad prœlium, secundis utens popularium studiis, et e Comitatu Burgundiæ faciles habens commeatus. Chaunius in Picardia nihil agit: contra Croati impune quotidie ad conspectum Ambiani aliorumque Galliæ oppidorum cursitant, etiam vicorum incendiis, ut mos ipsis est, non abstinentes. In Italia post Villattam nihil de

Valentia obsessa rumusculi tantum: scribit ad me Mari
verum puto, Pontificem impedire, ne in Italiam transe
jamque ab eo inducias cudi. Hollandis nova cum Ang
est controversia, inde quod Dunquercanam navem vi al
portu Anglorum. Accessit me his diebus nobilis quida
quo animo nescio; sed quasi hic Americanam navigati
lidam meditarentur, rogavit me, an ei usui ex Suecia ı
possent. Dixi, id nescire me, ceterum auditum mihi,
antehac de conjungendis cum Suecia Galliæ Germaniæq
ad res in eo orbe gerendas. Si id consilium allubesc
turum me siquid possem. Inter rumusculos, qui heic sp
mendacissimos sæpe, est de Ruperti Palatini cum regi
conjugio et de gallico præsidio in Maguntiacum induct
Bernhardo remotis Suedis. Sabini, quod volunt, somnia
ad me his diebus Insulanus, de l'Isle gallice, qui res reg
torati agit: rogavi eum, ut amicitiæ inter Galliæ et Sue
his si unquam temporibus necessariæ curam haberet:
quæ nostra sunt, sive retenta semper, ex quo bello ca
sive postliminii pactis firmati jure ad nostros redire de
vadi pateretur, qua de re graves contra eum querel
scripserat Ringravius, quem nunc Francofurti in hos
testate esse dolens intelligo. Promisit Insulanus sibi
fore, et siquid controversi incideret, non passurum me
narum. Recriminabatur quosdam, qui Ringravii credulit
abuterentur. Hæc, quanquam non maxima, referre o
esse duxi. Deus, Excellentissime Domine, Sublimitatis
busque ejus adsit. Lutetiæ, $\frac{11}{21}$ Septemb. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Has signaturus video ex Italia literas, quæ me do
lentiæ esse MD pedites, equites CCCC, alimenta et bel
menta quantum satis. Itaque ejus obsidione desperata
cum novum castellum struere in confinio Montiferratens
diolanensis ditionis. Parmensis militem vi aliqua esse
privatis ipsius cum cardinali Trivultio certaminibus i
Regis Hispaniæ literas 24 et 26 Julii datas spem adhuc
ejus in Italiam facere, jussa ad id mitti classe, Italis tam
satis credentibus. Poscitur eo obtentu a civitatibus reg
politani, ut viginti millia peditum, tria millia equitum pe

ibant, in id et CL millia scutatorum menstrua, in præsens CCCC M. scutatorum ad conscribendum militem, III M. pro classe. Civitates rem ad conventum generalem rejiciunt, quem vicerex metuit indicere. Ex Hispania literæ legatos inde mitti ajunt: Franciscum Melonem ad Imperatorem et Italiæ principes, in Poloniam comitem de Sera, qui excuset negatum fratri regis matrimonium virginis hæredis principatus Stilani, et disturbandum alterum regis cum Palatina: in Germaniam marchionem Celadæ, ut cum Bavaro agat de rationibus retinendæ Angli amicitiæ novis pactionibus. Idem in Alsatia copiis imperaturus dicitur. Castellæ regnum ægre reperit tributa, quibus expediat promissos regi milliones novem. Interim pro Flandria Germaniaque per mercatores pecuniæ parantur in tres menses septingena millia ducatorum; idque ajunt porro continuatum iri usque dum expleti sunt milliones septem. A Sicilia sperantur CM. scutatorum menstrua. Frumentum Barcinonem mittitur magno pretio conquisitum, ob sublata cum Gallis commercia.

Ex originali.

---

47. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Sept. 1635.**

Excellentissime Domine.

Dolet mihi, quod per eum hominem, qui huc cum literis ad cardinalem venit, nihil ex comitatu Sublimitatis Tuæ acceperim. Nam his in locis, qui novi nihil adfert, vix est, ut novi quicquam discat. Hispanica classis revixit, et galeonibus decem, galeris viginti descensum fecit in duas insulas, alteram Margaritæ, alteram Honorati, sive Lerinam. Eæ insulæ objacent extremo prope littori provinciæ Narbonensis ad Pedemontanum finem. Nullum ibi munimentum præter turrim unam erat: dicuntur Hispani nunc ibi immunire se. De Valentiæ obsidio rumores sunt, sed rerum italicarum gnaris non crediti: quanquam Parmensis satis magnifice causas edidit derelictæ hispanicæ amicitiæ. Sabaudus ita adhuc agit, ut credi nolit esse in partibus. Veneti spectant adhuc. Rex Barræ nunc agit, Lotharingis, qui ad S. Michaelis se immunierant, imminens; deinde id agens, ut tuta Nanciacum itinera faciat, quæ nunc mire per rusticorum latrocinia infesta sunt. Ducis ad Rambervillerium castra aggredi Incolismensis intutum

judicat: famem an ei facere possit, ne ipse quidem **in** **bon**
pia, incertum. Non procul inde arcem obsidet **Lafortius**.
ipse tum veteris tum novi dilectus apud se habere creditu
peditum, sex equitum millia. Sed et duci **Lotharingo** au
valida advenere sub Amazone Pfalzburgica, Merodio, Metterw
Badensi et aliis. Inter Rhenum et Francofurtum quid ag
incerti sumus; nec minus de Landgravio, quem retro iisse
nulli ajunt. Sed scribunt Galli ex aula regis multum diffi
Valettæ exercitum, quanquam his diebus XVIII millia Pistorien
equis eo perlata sunt, sed desunt ad vitam necessaria, mag
malum, nisi cum hoste commune esset. Castilionæus parat s
in Picardiam eat, duodecim peditis, duo equitum millia se
tracturus, sed effluxit jam anni tempus, quo res ad eum limi
geri oportuit. Hæc nunc habebamus; rogo autem Sublimita
Tuam, ut eorum, quæ scripsi antehac ad legationis dignitatem
tandæ pertinentia, memor sit, vel mei, vel publici causa. D
Excellentissime Domine, faveat Sublimitati Tuæ. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ S
Septembris 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

Ex originali.

---

48. **Lut. Paris. 4 Oct. Cal. nov. 16**

Excellentissime Domine.

Regis copiæ cum novis dilectibus, tum evocatu nobilita
feuda possidentis etiam ex Transligerinis partibus, auctæ jam p
tantur ad XX peditum, VI aut VII equitum millia, quibus nu
S. Michaelis cœnobium premens, eo in potestatem redacto, duce
Carolum sperat se Lotharingia posse expellere, sive impetu fac
in castra Rambervilleriana, quod multi difficillimum judicant, siv
præcidendo ipsi commeatus, ipse Picardiam aliaque loca plen
congestu frugum prope se habens ad exercitus sui alimenta. E
res, puto, et quod retro cesserat Landgravius, qui eum traxera
Gallasio causam dedit ponte ad Wormatiam transito redire a
ripam Cisrhenanam. Insecutus eum est Valettæ exercitus, no
dissimulantibus Gallis, cum Germani ipsi Transrhenana deserant

se quoque, eorum omissa cura, arma vertere ad partes suis rebus viciniores. Inter Rhenum ac Mosellam ad vicum quem Galli, nescio an corrupto, ut solent, vocabulo Hautrementum vocant, carpsere Galli postremum Gallasii agmen. Id quater mille equitibus, additis draconariis quibusdam, constitisse et concisum omne aut disjectum vulgant, monumentumque victoriæ tredecim machinas teneri. Ea res animos plebis nonnihil hic consternatos nuntiatis ad Ambianum perque omnem Picardiam vicorum incendiis, quæ Croati faciunt, nonnihil restituit. Rerum prudentiores, desertis non minus a duce Bernhardo quam a Valetta omnibus iis, quæ Rhenus a nobis dividit, metuunt ut, iis, qui Gustaviburgum quique Hanoviam custodiunt, satis sit animi ad sustentandum. Ne Franquendalia quidem, concussa Manheimii exemplo, duratura putatur constantia, ubi intellexerit sociorum vires ad Treviros aut Lotharingiam abductas. In illas enim regiones omnia arma et consilia sua conferunt Galli: credo, ut, possessione ibi confirmata, eo magis pacem conficiant suo ex usu. Pacem enim ab illis expeti, non multorum tantum sermonibus et exspectato Neoburgici huc adventu, nisi forte jam advenit, sed latet, sed et plurimis argumentis cognoscitur. Primum in Valle Telina constitit bellum, in Tirolensem agrum sua arma proferre nolentibus Rhætis, antiquorum fœderum reverentia. Sabaudus, ne se moveat, ait pro XXX millibus militum, quorum spes erat facta, vix XII exhiberi, ad mutandas totius Italiæ res imparem numerum. Nec desinit legatus Cæsaris obire principes, ut eos a gallica societate avertat, pertracto et Pontifice, ut Parmensi, vasallo quippe suo, quiescendi auctor esset. Ivit quidem in Picardiam Castilionæus dux Chaunio melior, sed ne is quidem copias habet, quibus magni aliquid possit aggredi. Nova onera imponere plebi vix audent, qui rebus præsunt, nondum plene sedatis per Aquitaniam seditionibus, facili inde contagio. Iam vero ex duabus insulis Margaritæ et Honorati classis hispanica augescens indies, captis quibusdam navibus, Gallos omnes maritimam tenentes oram, dum metuunt labem Italici Turcicique commercii, impellit ad pacis vota: sicut nunc in Batavis plebs tanto in præsens piscatus damno ac formidine in posterum fit belli impatiens. Hiems hæc tota, ni fallor, magis arcanis de pace colloquiis quam bello transigetur, nam neque nobilitas suo sumtu evocata diu par erit tantis impendiis: neque Gallorum corpora hiberni cœli injurias pati didicerunt: et regis ipsius valetudo, non urbibus tantum sed et regionibus totis, tum suo merito, tum quia sub ipso Galliam regentium eam salvam esse interest, ante-

habenda, non erit extra periculum per vitam castrensem.
vero, si mihi liceat de re obscura judicium promere, non c
malle Gallos absque sociis seorsim quam cum sociis pacem fac
sed id timeo, ne illi arcanis colloquiis Pontifice usi conciliat
rem ita parent, ut quæ ipsi suo ex commodo constituerint,
alii etiam suo damno cogantur sequi, ut tempore Mausonie
fœderis Mantuanus et Rhæti. Nemausi nuper jesuita eo perv
audaciæ, ut diceret sicut olim Davidem paganorum, ita reg
nunc hæreticorum fœderibus uti, utrumque eodem animo, u
vera religione alienos ipsa societate everterent. Veneti adl
spectatores tantum agunt: et quem Cæsarianorum copiæ ex Ti
lensi agro in Mediolanensem sibi transitum ipsorum per fines pos
lant, quantum audio, nec concessuri sunt, nec prohibituri. Reg
Hungariæ in morbum, quem exierat, recidisse heic qui volu
facile credunt. Et jam rumores aulici regem Poloniæ Impe
Germanico, sororem ejusdem duci Aurelianensi uxorem destina
Qui res pro Gallia Viennæ agit, ut quidem inde perscribi vide
pacis conditiones has proponit, ut Galli Pignerolum retinea
Mantuano liceat externis se præsidiis munire, sociis ipsorum
noceatur. Hæc si obtineantur, spem facit Lotharingiæ non qu
dem Carolo duci de Gallia pessime merito sed fratri ejus Fra
cisco reddendæ. Indidem scribitur, Bavarum copias suas sub in
perium dedisse Hungariæ regis. Ab iis, qui regi adsunt, scribitu
S. Michaelis Monasterium pertinacius, quam loci ratio ferebat, d
fensum: sed jam exterioribus munimentis detractis ad muros pe
ductam oppugnationem. Itaque nihil aliud quam deditionem i
diem III aut IV Octobris novi calendarii sperari. Ex iisdem liter
discimus non sine Gallorum etiam primorum damno abiisse illu
cum Gallasio certamen, et video esse qui dubitent, utra ex part
major accepta sit jactura. Literas Sublimitatis Tuæ et Landgravi
mareschallus Castilionæus heic demum accepit, itaque mihi ha
commendavit illis respondentes. Deus, Excellentissime Domine
res et Sublimitatis Tuæ et publicas regni ac sociorum sospitet
Lutetiæ, 4 Octobris novi Cal. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Clerus a rege pecuniam postulatus, contra durissima in protestantes, in ipsum regem regnumque iniquissima et moribus huc usque servatis dissentanea postulare non veretur. Inter alia, quod

nuper de conjugio Lotharingæ responderat, id valere non vult, nisi idem Pontifici videatur: miseret me regum, qui volentes serviunt, et tot alieni dominatus suis magnis impensis satellites alunt. Adjunxi his, quæ de Rhæticis non spernenda ad me scripsit Sprecherus.

Ex originali.

---

49. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Oct. 1635.**

Excellentissime Domine.

Literas, quas scribere mihi dignata est Sublimitas Tua die 23 Augusti veteris cal., ad me perlatas, dies jam sunt quinque, perlegi cum eo sensu malorum, quæ continent, qualis esse debet in eo, qui res Sueciæ suas quoque esse judicet. Sed cum ea ipsa scitu sint necessaria, gratias habeo quantas possum maximas, quod me non eorum passa sit esse ignarum Sublimitas Tua. Utinam hinc saltem meliora nuntiare possim. Sed sive hominum negligentia sive vi quadam majore etiam his in partibus res eorum, quibus fœderati sumus, non ex voto succedunt. Post primam cum Gallasio pugnam, cujus felicitas mirum in modum hic fuerat prædicata, vi tota in Valettam incumbens Gallasius ita se ultus est, ut et ablatas sibi machinas receperit et eas, quas Galli habebant, abduxerit cum impedimentis; fuga autem Gallorum talis fuerit, ut non ante constitum sit, quam perventum Metim fuerat, quo se receperunt Valetta animo, dux Bernhardus et Feuquerius corpore insuper ægri. Nunc creditur ultra Saram esse Gallasius. Rex Sancti Michaelis oppido ac monasterio ita sibi dedito, ut quindecim homines pœnæ permitterentur, incertum metum passus est quadringentis millibus florenorum redimi; ceteri permutabuntur captivis, quos hostis plurimos et insignis notæ habet. Nobilitas, quæ apud regem est, sumptibus gravari incipit, et si, quod dicitur, huc venit rex, retineri nequibit, ita ut spes sit exigua ducem Carolum aut castris exuendi ad Rambervillerium bene munitis aut intercludendi a commeatibus, quos Hispanica Burgundia ipsi submittit. Crabati Cæsariani Metim usque procurrunt et partem de reliquiis Valettani exercitus his diebus sedibus suis excusserunt. Valentiæ obsidium nescio quid adhuc moratur, pontem tamen Padi a Gallis ruptum ajunt, per quem ex agro Me-

diolanensi Valentiæ submitti auxilia solebant. Rohanio tı
Gallorum venere ad tuendam Vallem Telinam, cui hau
imminet hostis, pernecessaria. De Argentoratensium in p
constantia dubitari video. Multum hoc tempore pendeı
ex vicinis eventibus. Hæc cum scripsissem, nactus sum
quæsitum per dies quinque ad cardinalem, qui nunc re,
fungitur. Cum exposuissem omnia illa adversa, quibu
sunt Sublimitatis Tuæ ad me literæ, jussit acciri et pat:
sephum, qui cum ipso Ruellæ erat. Ibi narravi tenorem, :
Luneburgensium. Ostendebat metuere se cardinalis, n
difficultatum commemoratio via esset ad pacem peculiare
honesta ac tuta esse nulla posset nisi communis, quam
optaret. Cum dicerem, ut ad communem pacem perve
multis rebus actionibusque esse opus, nec tacerem, nemin
in Suedia, qui res germanicas curaret, quantum Tua Sut
quæ pro animi sui magnitudine nihil mallet quam tot la
egregium finem imponere, ac illi ex pace polonica dicere
nas nascituras occasiones rerum agendarum, ostendi, q
nobis illa pace, si Prussia concederetur, abiret, nulla sc
liberalitate pensandum. Multum productis satis amice sern
huc res rediit, quod de legatione diu postulaveram im]
misso amplissimis cum mandatis Sanctichaumontio. De]
Bulionium ut convenirem, in ea re moram non fore. (
Bulionium, erat enim Ruellæ. Postquam illi summam rer
plicavi, dixit, ut solet, de ducentis millibus, se Heufdio e
bitorem additurum et trecenta, si Heufdius aut novum ·
reperire, aut cum talium opificibus convenire posset. Diı
tum in mora verti, non ignarus post omnia commota, und
mus oriri potest, talia difficilia esse repertu, tum vero, s
riantur, in ipsis tentamentis ad rem ea conferendi plu
esse periculi, seditionum igne adhuc sub cineribus latente.
prædicabat Bulionius de ingenti pecuniæ vi, quæ a rege in l
Italia, ad Rhenum, in Lotharingia, Picardia, Belgicis regi
erogaretur, non falsa, nisi quod pecuniæ pars major int
pyiarum partim inermium, partim armatarum manus perit.
et cardinalis ac Josephus dixerant de legionibus atque aliis,
rex (haud dubie inde discessurus) restituturus esset Valett
turus autem Incolismensis et Lafortii exercitum: sed memo
hæc homini minime credulo, neque ignoranti, quantum es
temporibus momentum. Ut fidem, quam debeam, præstem
Suediæ, ac Tuæ, cui omnem dignitatem meam debeo, Subliı

huc res omnis redit, res in his partibus valde esse miseras, pecuniæ incertum, et, ut proveniat, tardum negotium: pacis præmia penes præcipientem fore. Vix abieram a cardinali, cum ad eum Masarinus venit, Pontificis nuntius, multum a meis diversa allaturus. Si Pignerolum retinere liceat; maneat, ut est, incertum cum Lotharinga matrimonium; de ipsa Lotharingia decedendi color aliquis reperiatur, haud plane turpis; nihil cum Imperatore pacem morabitur, aut potius amicitiæ restitutionem, quia bellum nondum est. Illud tanquam vix relatu dignum pæne omiseram, indicium tamen aliquod, unde intelligamus, inter tot adversa paulo nos magis quam antehac curari, deductum me a cardinali aliquantum extra cubiculum, et quidem ita, ut me dextrum poneret. Et Josephus et Bulionius meminerant non spernendæ pecuniæ, centenum scilicet millium dalerorum, quæ rex Hamburgum, puto per trajectitias syngraphas, transmisisset ad legendum militem, sed cum accurate in id inquirerem, videtur mihi ista pecunia alio quam in manus Sublimitatis Tuæ destinata. Si tamen ad eas pervenerit, erit quod gaudeam. Rogo, mei et eorum, quæ mihi ad dignitatem sustinendam sunt necessaria, Tua Sublimitas meminerit, cui bellum felix, fidos socios, pacem communem, ad hæc omnia, Excellentissime Domine, Deum fautorem precor. Lutetiæ, $\frac{2}{12}$ Octobris 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

50. **Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Oct. 1635.**

Excellentissime Domine.

Vix abierat Caletensi via tabellarius, cum ad me venit Ponica, ducem Bernhardum iterum valere dicens, cladem acceptam ita imminuens, ut abductas Gallorum machinas non neget. Gustaviburgum, simul atque gallicus exercitus cis Rhenum rediit, hosti ait deditum. Dux ipse, quantum ex ipsius sermonibus cognoscere est, nisi a Gallia montes accipiat aureos, se ad pacem privatamque vitam referet, ut exspectet hæreditates amicorum, quorum alii orbi sunt, alii non multum absunt ab orbitate. A *Maguntiaco*

abducet *suum militem*. Succedent *Galli*, ut eo melius *belli* suo ex usu constituant. Hæc extra ordinem duabus significanda duxi. Deus, Excellentissime Domine, Sublimitat Tuam resque ejus prosperet. $\frac{4}{14}$ Octobris 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissin
Hugo Grotius.

Ex originali. (Duplicata).

---

51. Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Oct. 163

Excellentissime Domine.

Quid nunc potissimum aut nuntiem, aut non nuntiem, ne cessariis adeo temporibus mirum esse non debet, si nesciam Argentorato nunquam literas accepi ullas, Meti nullas post Gem mingii abitum. Jam vero utraque præterea itinera ita sunt ex cursibus infesta, ut, nisi cum magno præsidio aut furtim, nihi huc adferatur. Quæ ex Ponica intellexeram, perscripsi intra ho septem dies viis duabus. Is nunc apud cardinalem est Riceliacum diei ferme hinc itinere agentem. Præter ea, quæ significavi de Gustaviburgo omisso eo ipso tempore, cum cis Rhenum relatæ sunt Valettanæ et Berhardinæ copiæ, deque ducis Berhardi consilio subtrahendi Maguntiaco suum militem, recte suum dico, quia fœderatorum nec nomen restat, illud quoque intellexi, queri ducem Bernhardum, quod Sublimitatis Tuæ, postquam ex illis locis discesserat, nullas accepit literas. Hanoviam, sed et Franquendaliam periclitari ipse fatebatur. Nassavium Dillembergensem cum Cæsare convenisse rumor heic est, an certus equidem ignoro. Inter loca Romæ destinata ad reconciliandos romano-catholicos principes videtur ob propinquitatem heic maxime placere Spira, atque eo Roma ejus rei causa mitti Guenettius dicitur. Qui plurima tenebunt, iis haud dubie magis ex voto pax succedet. Nunc rege huc redeunte (Vitriaci est, venturus Versaliam prope hanc urbem) Nanciaci interim consultant gallici ductores, qua maxime ratione auferre commeatus Lotharingo possint. Ego, qui id fieri possit, non video, cum Cæsariani et Lotharingus multo superent regis copias, quibus et Bernhardinas accenseo. Unum Gallasium

plus triginta habuisse millia ajebat Ponica, quorum vix tertia pars penes Valettam et ducem Bernhardum erat. Adde, jam Lotharingum populares omnes ad se trahentem et crescentem ex Burgundiæ, Belgicæque auxiliis: adde Waertium. Helvetiorum de XII millibus tria præsidiis attinentur, tria in Picardiam iere, arcendis Croatorum incendiis. Nobilitas etsi autumnalibus morbis et hoste non attereretur, sumptus tamen tolerare ultra, tam caro victu, non poterit. Itaque amoto regis conspectu, quo solo retinetur, diffluet. In Rhætis res sunt, quo antehac scripsi loco. Populi illi amantes libertatis et infida regum fœdera experti res tantum suas agunt. De Valentiæ obsidio nihil, quod dicam, habeo, nisi qui obsidentur non pauciores esse, quam qui obsident: Sabaudum, qui in castris Gallicis exspectabatur, satis longe Trini agere: ejus interim legatum in aula esse hispanica. Hæc præcipua sunt. Venio nunc ad ea, quæ ut momenti minus habent, ita non æque certa duco. Ex Ponica ista: esse duci Bernhardo quinque millia equitum: alii multo minorem indicant numerum: Maguntiaci valde esuriri. In castello tamen ad Maguntiacum sollicite quærenti mihi non negabat esse alimenta ad tempus aliquod: Hogendorpium a duce Bernhardo in loci tutela retentum: Suedum quendam sub ipso imperantem, quod abire vellet, etiam vulneribus male habitum ab eodem duce. Eidem Coburgum obvenisse, Altenburgi et Isenaci spem non longe esse. A Cæsare ei offerri magna, ductum exercitus sub nullius nisi regis Hungariæ imperio, pactiones æquas cum Franconiæ episcopo de ejus territorii reditibus. Magnam duci cum cardinali Valetta et prope fraternam esse amicitiam. Pontem, qui ad Maguntiacum fuerat, translatum ad Mosellæ et Rheni Confluentes. Ex Veneto hæc: civitatem eam iter per terras suas Cæsarianis aut Hispanis non concessuram, neque tamen venturam hoc quidem tempore ad hostilia cum Austriaca domo undique sibi finitima, præsertim post infidæ societatis tot antehac exempla. Alimenta interim a se dari Rohanii copiis, et pecuniam ad terræ suæ præsidia Mantuano. Ab Hispano Pontificem, ut Parmensi infestus sit, lactari spe principatus ejus ad aliquem Pontifici consanguineum transferendi. In Tirolensem agrum super IV, quæ fuerant, millia, quinque advenisse alia. Roma scribitur ita ibi sentiri: de loco conventus ad pacem arbitrium imperatori permittendum: multum nocere gallicis rebus, quod valetudinis causa absit cardinalis Riceliaci frater. Parmensis excusationes vix ibi audiri, et fuisse qui ob turbatam Italiam excommunicandum censerent. Ex Hispania,

opimas conditiones ibi Sabaudo afferri: misisse Genuates ex
satum, quod transire Gallos per suum agrum ad Parmensem
vissent. Ad Anglorum querelas de Palatina domo e pace
clusa judicasse ducem Olivarium, non pati tempora, ut defir
aliquid respondeatur. In Brasiliam destinata quæ fuerat clas
eam attineri defendendis contra Batavos et Gallos Catalaun
Galæciæque littoribus. Novem milliones a Castellano reg
promissos regi quæri, magnis in victum vestesque oneribus,
centum scutatis annuis in carrucas singulas. Venditam proscr
tis veniam. Ire ad Navarræ fines militem. Pecuniam inde
res Italiæ, Germaniæ, Belgicæ non missam metu ex Africa
Gallia prædonum. Mediolano nuntiatur, Parmensis exercitum n
dari fuga. Legatum Melonem eo jam advenisse adferentem, qu
sint placandis Sabaudo et Mutinensi. At Neapoli obligatis reg
reditibus missa CXXX M. scutatorum in Germaniam, XL M.
Austriam, LXXX M. Mediolanum, quo et peditum decem, equitu
duo millia mitti: bona, quæ ibi sunt Parmensis, addici fisco: eje
tos Sicilia hospites Gallos. Florentia vero rapi in militiam ex
ternos, ut aut oppidis Etruriæ sint præsidio, aut Mediolani terra
defensum eant. Adeo enim profiteri eum principem hispanica
partes, ut viso Parmensis scripto illudens dixerit, regem Parmen
sem duci Hispaniæ bellum indicere. Vienna hæc habemus, di
cere comitem Ognatensem, et germanicas et belgicas res, quo
modo posset, positurum aut etiam omissurum Hispaniæ regem
potius, quam Italiæ negotia deserat. Credi inimicitias inter Sa
baudum et Crequiacum; adversus Trevirensem velle Imperatorem
jure agi, quo testatior fiat ipsius clementia. De pace ibidem hos
sermones esse, de Pignerolo rem silèntio posse transmitti; Mantuanus si Gallos suis ex oppidis dimittat, etiamsi de eo nulla fiat
conventio, id satis fore: duci Carolo si non possit obtineri Lotharingia, ferendum, ut duci Francisco detur. Hæc omnia ut affirmare non est animus, ita reticenda non duxi. Si longius æquo
moratus sum Sublimitatis Tuæ tempora, observabo posthac quemcunque præstituerit scribendi modum. Atque interim ejus rebus,
Excellentissime Domine, fausta omnia precabor. Lutetiæ $\frac{9}{19}$ Octobris, 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Franquendaliam in hostium esse potestate, jam nobis nuntiatur,

Ex originali. Præs. Stralsundi die $\frac{9}{19}$ Nov. 1635.

---

52. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Oct. 1635.**

Excellentissime Domine.

Res non optimas nuntiare triste quidem, sed non est effugere necessitatem, quam tempora injungunt. Rex huc rediit; est ad S. Germani, cardinalis Riceliacus Ruellæ. Regis abitu diffluxit nobilitas, quæ feudi legibus evocata fuerat, gravata sumtus suis opibus majores in tanta præsertim rerum necessariarum caritate, ne fame dicam. Querelæ ubique plurimæ nobilitatis, plebis; et quidam liberius apud ipsum regem locuti in Bastiliam dati sunt, quorum est comes Cramalius, militiæ et aulæ vetus. Etiam Suessionensis comes, regii sanguinis princeps, ab aula nuper discessit exulcerato animo, quod in regis conclave, ubi de bello instituta erat consultatio, intromissus non esset: princeps autem Condæus contra bellum in Hispanos susceptum multa* disserit. Rumores, quibus non populus tantum sed et rex pascitur, Valentiam cis paucos dies sperare nos jubent. Sed rerum prudentes, quamvis rupto Padi ponte novis auxiliis iter ablatum est, existimant tantum, ex quo Celada intravit, esse in oppido militis, ut vi agi vix quicquam possit humente præsertim anni tempestate, alimentorum vero eam copiam, ut fames sperari non possit. In Rhætia stat bellum. Helvetios pontificios intelligimus transitum Cæsarianis ex Germania in Italia permisisse pecunia inductos, sed addita lege, ne gregatim transeant. Tam in illis locis quam in Germania gallicæ copiæ vix dimidium implent ejus, quod dicuntur. Et Sabaudus neque venit in castra ad Valentiam, neque misit, quantum pacta exigebant. Legatus interim ejus in Hispania hæc dixit: post Melonis legati hispanici abitum multum res mutatas, coactum se ob necessitates suas suique populi aurem præbere Gallorum postulatis, ita tamen, ut nihil ob id immutarit animum boni publici cupientem, neque depositurus sit unquam reverentiam devotam, quam debeat regno Hispanico. Princeps Doria Parmensis terras incursum it, videnturque ejus ducis res sive bello sive pace non optimæ fore, quod a Gallia longius abest, et consilia ipsius a Pontifice non probantur. Galli multum transfugiunt, multos et morbi absumunt. Neapoli non cessatur omnibus modis pecunia fieri, neque auditus Pontificis nuntius, ecclesiasticis levamentum postulans. Venio ad nobis propiora. Gallasius, capto Sarræpontis et Bipontino oppidis, junxit se cum duce Ca-

rolo; ea res, ut puto, necessitatem imponet Incolismensi et fortio, qui Lunivillam dereliquere, cum reliquiis Valettani « citus (peditum ei ferme alteram partem clade nuper accepta riisse, intelligimus) se conjungendi. Neminem video, qui ex locis quicquam boni exspectet. Nec melius mareschallo C lionæo res procedit, cui Hispanus non minores copias oppo De pace multi sermones. Plerique existimant expeditas satis G rationes cum Cæsare, quicum bellum non habent, ex comm ecclesiæ romanensis resarciendæ amicitiæ. Cum Hispano plu lum erit difficultatis, sed tamen cum neuter quicquam tene rerum alterius, (exceptis illis Maris Mediterranei insulis) non difficilis videtur reditus fore ad pactiones Verbinenses. Quod gallico exercitu eo, quem Castilionæus et Brezæus duxerant, a Batavos reliquum est, inde revocatur, magno impendio mari re turum. Closelium ad se a regina matre missum ad perverte regis consilia Rohanius vinctum tradidit fidei suæ pignus. Missus hinc in illas partes, qui de capite internuntii sententiam fe Ponica noster heic adhuc hæret, pecuniam quærens alendo mil cujus militis multa improbe facta in regis subditos, etiam in n liebrem sexum, narrari audio. Dux Bernhardus, ut ex Poni intelligo, queritur, nullas se literas a Sublimitate Tua post abitu accepisse. In castello ad Maguntiacum negat Ponica esse victum necessaria ultra mensis unius aut alterius necessitate Comes Hanoviæ Jacobus multis fortiter factis nomen egregiu consecutus huc venit et me vidit: deseruit urbem peste conta tam: nec multum de ea sperat post tot urbium majorum exempl nisi Casselensis Landgravius eo supplementum introducat. Du Bulionius et præter eum alius e Nassavia Dillenburgensi domo i Pontificis romani sectam transiere, orti majoribus, qui nihil tal unquam de posteris suis sperassent. Legatus Magnæ Britanni vereor ut post amissum Manheimum ac Franquendaliam multun promoveat in Palatinorum negotio apud hanc aulam res pro testantium, nisi dum validi sunt, leviter curantem. Ad paci negotium sive Spiræ sive Constantiæ tractandum Davausius desti natur, rebus in Septentrione bene peractis inclitus. Meti et Nanciaci multum esuritur. Literas a Publiczio, qui Tiguri exsulat, accepi etiam ad Tuam Sublimitatem, quas mitto: accedunt scripta duo, latinum alterum, quod ipsius Cæsaris ad legatum suum Romæ agentem esse arbitratur: ego non inelegantis ingenii commentum esse censeo: italicum alterum de Limburgensi ducatu Palatinis dando in solatium amissi veteris patrimonii et ad fidem Hispani

apud Britannum liberandam. Puto et hoc vigilantis esse somnium, quale olim fuit de Sardinia Antonio Navarræ regi ab Hispanis ostentata. Simile est, quod alii serunt de Andegavensi ducatu cum summi imperii jure transcribendo in ducem Carolum in locum Lotharingiæ. Multi sunt sermones de quadrimestribus induciis pangendis ubique inter bellantes, ut paci paretur via, cujus promovendæ causa legatus pontificii lateris Guenettius jam Roma abiit. Cardinalis Riceliacus negat, multum se de pace sperare, quamdiu de ea solus verba faciat Imperator, qui cum Gallia bellum nullum habeat, non autem Hispanus. Ab hoc non admodum amici animi signum habemus, secretarium legati gallici adhuc in aula hispanica retentum, vetitumque ministri publici officio fungi. Id jus talionis est pro eo, quod hic secretario hispanico et Salazari evenit. Scripserat regina mater nuntio Mazarino literas belli detestationem et mala omina continentes, quibus præterea ipsa, si pax placeret, se conciliatricem offerebat. Sed ingratam per se operam ingratiorem etiam effecit arcanum illud, quod a Rohanio patefactum dixi. De Bavaro velut non commodaturo suffragium domui Austriacæ ad imperium video susurrantes quosdam: mihi supra vetera vincula nova affinitas contrarium credibilius facit. Et Bavaro cohæret Coloniensis, nisi gallicis aut bataviciis armis terreatur. Maguntiacensis quin plane Hispanicarum sit partium, nemo dubitat. Trevirensis in victoris est potestate. Saxo quid clam promiserit, non difficilis est conjectura. Duas cohortes gallicas, quas regimenta vocant, cæsas a Gallasio jam nuntiatur, ipsum quærendis alimentis cogi ad irruptionem in Galliam: cui prohibendæ missum a rege, qui ad duces gallos mandata ferat audendi prœlium. Deus bene vertat, aut si arma nostra sociorumque prosperare ipsi cordi non est, det sine probro ac periculo pacem, idemque, Excellentissime Domine, Sublimitatem Tuam bono publico sospitet. $\frac{18}{28}$ Octobris, 1635.

Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Stralsundi die $\frac{9}{19}$ Nov. 1635.

---

53. **Lut. Paris. 31 Oct.**

Excellentissime Domine.

Literas a Batavis huc venientes interceptas mari ab host
audio, doleoque hoc magis, quod magno tenebar desiderio
cendi ea, quæ geruntur præsertim in Saxonicis partibus. I
remas Sublimitatis Tuæ datas 23 Aug. vet. cal. accepisse n
Octobris novi cal. jam ante significavi, et quod responsum 1
esset a cardinali et a Bulionio. Ex eo promovi nihil. Sed
rum voluntatem haud dubie propius certiusque ex Sancticl
montio Sublimitas Tua intellexerit. Rex heic perstat rem v
ad prœlium perducere, idque Mileræus, cardinalis propinquus
duces Gallos (prope Amantium in Lotharingia ii convenei
collectis, hostium exemplo, copiis) pertulit, qui ea de re 23
tobris novi cal. consilia habebant, in utram partem cecider
multum ad rem communem pertinentia. Hostis, ut nobis sig
ficat Thuanus, qui nunc apud cardinalem Valettam et jurisdicti
et pecuniæ præest regiæ, habere credebatur XVIII M. peditum
M. equitum, ac se munire Mariæmonti apud Dieusam: credo
declinandum prœlium, victus non egens (quantum ex Jacobo
mite Hanoviensi intelligo), qui partim ex Belgicis terris adver
partim restat ex Transrhenanis locis illis, in quibus messis fa
fuit. In hoc rerum salo multum sua referre rex judicavit, re
neri in partibus Bernhardum Vinariensem, qua de re agitur ha
tenus cum Ponica, qui quotidie ad intima regis consilia admit
tur. Data ei fides de CCCC M. florenorum in præsens, C M. men
Januario sequentis anni, Februario L M. ea lege, ut dux fine h
jus anni, si potest, augeat copias suas, ut sint VI M. equitu
peditum XII M.; si quid desit, eo minus etiam pecuniæ percipia
In posterum promittuntur duci IV milliones annui, summa ingen
ideoque ad famam magis, ut puto, quam quod tantum largiri v
lint Galli, aut dux tantum speret accipere. Additum, siquid hostili
terræ capiatur, ejus fructus pro portione regem sublevent. Magun
tiaco adsitum castellum diu teneri posse, desperat Ponica. Pro
misit præterea rex, siquando pacem faciat, se cauturum speciatin
et duci Bernhardo et ejus tribunis centurionibusque. De Va
lentia nihil aliud intelligo, quam magno præsidio rebusque neces
sariis omnibus defendi locum: et nisi jam captus sit, desperandum
hoc quidem anno ob exundaturos amnes. Sabaudus, quanquam
ad obsidium adduxit copias, satis tamen Hispano præstitit ad hoc

usque anni tracta mora. Hispanus quantum e literis italicis datur cognoscere, Mutinensem ad otium perducet: Mantuano duci nuptiæ Ænipontanæ principis viduæ, et pupillæ, quæ sub ejus tutela est, matrimonium cum archiducum aliquo eminus ostentatur. Sed perstat nullas velle pactiones, nisi probatas Gallo et Venetis, quibus servatæ hactenus rei suæ est debitor. Parmensis copiæ valde sunt imminutæ, ad quem a Pontifice ivit vicelegatus Bononiensis, ut eum gravibus minis a bello absterreat. Quatuor M. militum e Germania per Helvetiorum Pontifici adhærentium terras Italiam petere dicuntur: et mox sub Fernemontio secutura totidem. Sex alia millia destinari ad itineris illius in posterum custodiam. Duci Parmensi quæ in regno Neapolitano possessa fuerant, vendit fiscus. Classem auget Hispanus nullo facto clarum post captas insulas duas. Legatorum nomina, quibus Cæsar et Hispanus negotium pacis sint commissuri, nondum audimus, nisi quod Sarmientus dicitur in illis locum sperare. Ecclesiasticæ opes inter sustentamenta sunt belli utrinque; nam et Galliæ antistites in collationem aliquam consensere. Et de suis Hispanus sumit, quantum lubet, contribuente et Pontifice. Emissus Bastilia Arnaldus quasi innocens, nullo accusante, dum scissa Germania aliud habet, quod agat. Rex e Gallia remotiore quantum potest copiarum ad Campaniam vocat, ne desint, qui Galliam ibi tueantur, siquid improspere prœlio eveniat. Fœderatorum Germaniæ in partibus Galliam tangentibus inane est nomen, tot principum tot civitatum defectione, ne Argentorato quidem in rem communem quicquam conferente. Tamen facile impetravit Ponica, ut ducis Bernhardi copiæ nominentur fœderatorum demulcendos ad Germanos, revera sub regis imperio non minus futuræ, quam quas Valetta, Incolismensis, Lafortius habent. Ita ferunt tempora, neque res tantum sed et animos immutant. Mitto Sublimitati Tuæ exemplum postremi fœderis Gallos inter et Batavos diu tracti, multum disputati, exitu hactenus parum prosperi. Multa in eo observatu digna, quæ Sublimitas Tua, tractus illius non ignara, facile intelliget, quo pertineant. Spero Sublimitatem Tuam omnium eorum, quorum antehac eam commonefeci, ut dignitatem mihi commissam tueri possim, memorem fore. Deo, Excellentissime Domine, res Sublimitatis Tuæ cordi sint. 31 Octobris novi Calendarii 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Ex originali.

54. **Lut. Paris. 1 N**

Postquam heri scripsi occasionem nactus euntis ad H
amici: accepi quas interisse putabam Sublimitatis Tu:
datas illas 10 Septemb. vet. cal. Et ut me pararem ad v
regem et cardinalem, Ponicam primum huc, qui diu in a
tus venerat, conveni, qui res dicit eum in modum inte
ducemque transactas, uti scripseram magis ad famam, u
me dixi, quam ut aut hic aut ille eventum parem desti
exspectent. Video ex chartis ad me transmissis nihil ill
tibus firmi præter gentem Suedicam. Neque minus diffi
fuit heic conspicere legationem ad Sublimitatem Tuam et
principes non ob aliud differri, quam ne pars invidiæ o
tam Germaniæ pacem in hanc aulam rejiceretur, quæ pe
Germaniamque credi vult, suas se injurias contra Loth
exsequi: interim hi se non episcopis tantum et Bavaro
Imperatori jactant ut desiderantes pacis et romanæ ecc
quisquam, studentes. De pecuniæ spe, quam nobis faciu
commenta esse hominum nostræ patientiæ illudentium
quod de novis tributis aut vectigalibus loquuntur, ten
non convenit, commota multis locis plebe, neque magis
res præsentes nobilitate. Quo magis confido Sublimitaten
alibi reperturam, unde consulat non tam meis rebus, qu
nitati rei Suedicæ, quæ nisi caro sustineri his in locis
Foppium Aysemam rerum germanicarum scientem novi:
dis nonnullis haud optime se habitum queri solebat, jure
juria, non dixerim. Si ad pacem res eunt, petet sibi glo
gratiæ partem. Nostri Batavi dejecti a spe tanta, qua
exercitus dederant, malis terra marique rebus, exhausto
ægre sustentata fide, vereor, ne ad pacem etiam nimium
pites sint. De Sanctichaumontio quid heic existimetur, pe
plane; quod ille aliis, de quibus cogitatum fuerat, præla
indicium manifestum fuit, aulæ magis romanæ quam pro
tium gratiam ab iis, qui rerum potiuntur, spectari. Hæ
quæ ad epistolas adeo recentes addenda nunc habebam,
rus plura, ubi regem ac cardinalem videro. Constantiam
mitatis Tuæ neque admirari, neque, ubi res fert, prædicare
Deus eventa fortunet, Tuæque Sublimitati, Excellentissin
mine, det magnis laboribus egregium finem imponere. I
Cal. Novemb. anno 1635.

56. 8 Novemb. Cal. nov. 1635.

Literas Sublimitatis Tuæ 10 Septemb. vet. cal. accepisse me scripsi tum pridie cal. nov. tum ipsis iisdem cal. secundum nov. calend., ut jussa implerem. Optimum factu judicavi a cardinali incipere, quem Ruellæ vidi 3 die Nov. ex eodem novo cal. Dixi de acceptis literis et quæ iis continebantur, ordine omnia de electore Brandeburgico, de civitate Brunsvicensi, de Beauregardio, de Aysema, de statu rerum cum Saxone, de Tuæ Sublimitatis ad Mecklenburgicum literis. Addebam credere me jam pleraque intellecta per Nortæi literas, eas ajebat nondum venisse. Suartzenburgico juveni dicebat literas advenisse, quæ Brandeburgicum dicerent pacem sub conditionibus fecisse: inter eas esse, ut et Galliæ et Sueciæ satisfieret. Dicebam ex literis ipsius, quarum exemplum sicut vellet me traditurum, apparere eum pacem fecisse nullis conditionibus. Quæ a Tua Sublimitate suggesta fuerant plurima, ea referebam, non putasse eum morari pacem debere. Sed suo tempore posse commendari, et de iis agi cum Saxone electore. Omnibus intellectis cardinalis multa de religione fœderum: exempla præcedentium culpam levare, non tollere; nulla necessitate cogi quenquam, ut turpia faciat. Quæ dicerem eo pertinere, ut discedatur ab iis, quæ Compendii convenerant. Legationem mihi injunctam pessime injunctam, unde nihil nisi dedecus sperari posset, purgandi malam fidem primum contra Parisiensia pacta nunc contra recentiora, hæc non uno tractu sed saltuatim dicenti respondi ad singula. Tolerasse Tuam Sublimitatem communis rei causa plura, quam quisquam esset toleraturus: perstare solum desertum ab omnibus circum sociis, immo totidem prope hostibus circumdatum. Ne nunc quidem eam definiisse, quid faciendum esset in summis difficultatibus. Tam diu me promissam pecuniam exigentem profecisse nihil; potuisse sociorum nonnullos forte retineri, si ad Sueciæ laborem accessisset regis auctoritas. Toties postulatam a me legationem regiam in eas partes serius venire, quam publica utilitas ferebat. Tamen nihil Sublimitatem Tuam aliud quam ostendere, quam in malo statu res esset, ut de remedio, si quod inveniri posset, cogitaretur. Paratam Sublimitatem Tuam ad communicanda consilia sive per Sanctichaumontium, sive quocunque modo rex vellet. Fecisse semper Sublimitatem Tuam, quod viri et boni et generosi esset officium, habituram et nunc officiorum accuratam rationem. Ille de reme-

dio nihil: obtendi hæc, ut seorsim pax fieret. Fecisse simi
Landgravium. Ea occasione omnium protestantium nomen
volvit in malæ fidei crimen: inde satis esse, unde non tantum
dera ipsorum in posterum caveantur, sed et cognoscatur religi
pravitas. Dixi apud æquos hactenus malæ fidei notam inus
fuisse consilio Constantiensi ejusque approbatoribus. In protest
tium parte præter vetera exempla constantiæ bonæque fidei s
cimina non exiguum Sublimitatem Tuam præbere, tot malis in
tum, addidi et ducem Bernhardum, quod eum scirem plur
fieri. Polonicam pacem pro magno beneficio imputanti at
inde imminuenti pacis cum Cæsare necessitatem dixi primum
certam esse pacem, quamdiu probata non est: deinde ut rata
magno constituram Suetiæ, concessa Prussia, quæ et regnum
geret et pecunias rebus in Germania gerendis necessarias subı
nistrasset hactenus. Ad hoc commotior requirebat prudentia
id quod pro magno beneficio accipiendum esset, tam ingrate
terpretantis. Cum dicerem sequi me mihi mandata, in eos, c
mandassent, vertebat orationem. Viros sapientes fuisse Lagardiu
magnum thesaurarium, atque alios, qui pacem istam fecisse
Id non negavi, neque putare me factum quicquam inconsulta T
Sublimitate. Nimirum viros sapientes cedere sæpe amicoru
consensui. Non mirum igitur, si etiam cum Suetiæ damno m
gestus esset Galliæ, Angliæ, Batavis. Illo regerente Sublimitate
Tuam id dolere ob amissa sua commoda, respondi Prussiam pr
priam fuisse Sublimitatis Tuæ præfecturam neque mirum, optas
quam ipso allaborante Suetia provinciam acquisiisset, eam di
manere indicium sui pro patria laboris. Talis argumenti serm
nibus mutatis aliquamdiu ad postremum velut ex æstu se rec
piens dicebat, suum nihil esse nisi audire. Nolle pronuntiare s
priusquam appareret, quid ageretur. Cum repetiissem post ta
longam patientiam ne nunc quidem omissuram quicquam Subl
mitatem Tuam, quod virum bonum ac fortem deceret: nihilqu
malle quam ut urgentibus malis medicina inveniretur, mihi ver
dolere, quod non daretur mihi lætiora nuntiare, discessi. Exeunt
obvius ut nuper fuit Masarinus, de pace credo acturus, ad quan
invitari se dixerat cardinalis. De eo negotio colloquia Itali ajun
Genuam transferri, quo propior Pontifex res suo ex usu dirigat.
Quinto die Nov. novi itidem calendarii apud S. Germani a rege auditus narravi omnia, quæ literis Tuæ Sublimitatis 23 et 30 Julii, 23
Augusti, 10 Septemb. vet. cal. continentur. De Saxone, de Lunemburgico, de edicto milites avocante: de meis hic ad obtinen-

dam, quæ promissa fuerat, pecuniam irritis laboribus: de legatione toties postulata: ibi rex interfatus missum dixit Sanctichaumontium. Pergens ostendi sero venturum, cum jam nemo esset, qui retineri posset in fœdere post Lunemburgicum et Mecklemburgicum, jam et electore Brandenburgico Saxonem secuto, ipsaque civitate Brunsvicensi. Cum Prussia auferri omne id, unde militi stipendium inveniri solebat: itaque dilabi militem. Fecisse Sublimitatem Tuam plusquam facturus fuisset in tot adversis quisquam alius: neque nunc quicquam constituisse certi: sed voluisse gravissimas difficultates ipsi ex vero proponi, si quod forte reperiret remedium. Ad hæc ille nihil aliud quam accusare Germanos, quorum saluti, non suis rebus consulens ipse tantos fecisset sumtus, armaque sumsisset deserti fœderis. De remedio nullum verbum. His ante meridiem actis, rex brevi prandio refectus cardinalem Ruellis adiit. Ita enim nunc factitatum ab aliquo tempore, ut non cardinalis ad regem, sed rex ad cardinalem veniat. Credo, quod id vitæ cardinalis tutius judicetur, qui apud se custoditus, alibi magis futurus sit obnoxius inimicorum insidiis. Die 14 Novemb. secundum idem nov. cal. vidi britannicum legatum. Is principem palatinum dicebat in Angliam ire. De Franquendalia essetne salva necne (ipse Ponica, qui mihi amissam affirmaverat, negavit postea) dubius hærebat. De polono rege credebat quidem cum imperatori non amicum, quod is ad fratrem regnum perferri præoptasset, sed auctoritate episcoporum in illo regno potentium impediri, quominus sublevet protestantes. In Hollandiæ partibus ad indutias spectare partem maximam, et jam colloquia in id instituta. Cum opponerem fœderis gallicani vinculum, dicebat, suspectas illis esse pontificiorum nuntiorum de pace machinationes; præsertim quod omnia illa consilia clam se haberentur. In Gallia existimabat eam esse nobilitatis et plebis alienationem animorum ab hoc bello, ut nova onera imponi a periculo non sit abfuturum. Tum ex ipso, tum ex Italis disco de Valentia capienda spem labascere, Sabaudo, cujus cunctatio rem corrupisse creditur, contra Crequiacum accusante, quod contra quam ipse suaserat huic, se obsidio implicasset. Quo in loco res sint cis Rhenum, ex binis Thuani, quas mitto, literis intelligi poterit. Illud præterea multis auctoribus disco, Gallasii copiarum partem grassari apud Langres, oppidum Burgundiæ Gallicæ. Ponicam intellexerat anglus præsentia accipere centum millia scutatorum: promitti quotannis ejus quadruplum, quæ ipse in majus, ut fama frueretur, extulerat. Castilionæi reditus ex Picardia exspectatur,

re acta nulla ob impares hosti copias. Ransovii copiæ mu
nudantur fuga militum. Mitto simul quæ ex Italia scribuntu
rumores, quibus hujus civitatis vulgus pascitur, et literas a Tig
quibus inclusa sunt quædam a Constantinopoli venientia. (
autem et quamprimum et quam certissima via putarem certio
faciendam Sublimitatem Tuam de his, quæ a rege et cardi
responsa essent, misi cum his literis et earum accessionibus fil
meum, cujus conspectus, ut spero, eam memorem faciet re
mearum, ne supra quam res meæ ferunt erogatione premar. D
heic sum et tanta decori causa impendia facienda habeo, n
accepi præter illud trimestre, quod jam ante adventum me
debebatur. Quod ipsum vix precando obtinui. Interim del
cœpere duo trimestria. Magna fuerunt itinerum impendia.
idem tempus incidit supellectilis pro dignitate comparatio.
terius erogationem facere non queo: et quam feci hactenus, r
feci sine magno meo incommodo. Spem, quam dat interd
Bulionius, fallere jam toties, et nunc etiam minus est, quod s
retur, cum voluerit Sublimitas Tua me ea nuntiare, quæ met
illis injiciunt, ne seorsim armis se subtrahat Tua Sublimit
Si quæ præterea in re usus esse aliquis filii mei poterit, erit
mihi longe gratissimum. Hæc postquam scripseram, die 7 le
tum vidi venetum: is mihi confirmavit, quod eodem die p
unum e suis mihi legatus anglicus significaverat, introductis p
clam emissum militem in Valentiam cum rebus aliis, tum funib
ad musquettarum usum necessariis abiecta ab obsedentibus s
capiendi oppidi, discessum inde: et Parmensem in agrum Saba
dicum abduxisse quod ipsi restabat militis. Nisi cum vere no
redeat fortuna melior, non erunt extra periculum tam Parmens
quam Mantuanus. Ex eodem veneto didici, Rohanio per Clos
lium ab Hispano oblatum, regia matre pararia, principatum Valli
Telinæ et Rhætiæ, sibi nihil aliud postulante Hispano, quam ju
transeundi, et ut religio utraque pari jure uteretur, ipso Rohani
multum rogato, ut se ad romanensem transferret: addito perlatan
et fratri ejus Subisio pecuniam, ut ex Anglia in Galliam transmit
teret, et commotis ibi protestantibus statum Galliæ turbaret. Re
et cardinalis omnibus prædicant se in armis perstituros, done
pax communis pariatur. Utinam qui sub illis res curant, eanden
magnitudinem animi et qualem res exigunt fidem ostenderent
Deus prosper adsit et imprimis Tuæ, Excellentissime Domine,
Sublimitati. Sub vesperam 8 Novemb. Nov. Cal. Anni 1635.

---

56. Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Nov. 1635.

Excellentissime Domine.

Postquam cum literis meis postremis filium misi, nihil his in locis dignum memoratu evenit, nisi quod abiit Ponica, præmissis, ut ait, quadringentis florenorum millibus; promissisque in annos (ita enim dicere perstat) quatuor millionibus, dum exercitus ducis Bernhardi anno ineunte habeat equitum sex, peditum duodecim millia; si minus fuerit copiarum, minus et pecuniæ detur. Promittit dux Bernhardus eos, qui perstituri sunt in fœdere germanico (id enim nomen usurpari placuit, quanquam revera omnis hæc militia regis Galliæ sit futura) quique se in posterum ei fœderi sunt adjuncturi, nulla sine rege ituros pacta. Ipsum instrumentum, quod pollicitus fuerat, mihi non ostendit Ponica, credo, quod in eo sit conventum, ut Maguntiacum et, ubi victus defecerit, castellum adsitum in Gallorum perveniant manus. Rogatus enim a me sæpe, nullane esset ratio inducendi eo commeatus, negavit. Credo ducem et Ponicam pretium percepturos traditæ rei alienæ. Castilionæus jam in hac aula est, testis quam tenues in Picardia fuerint copiæ. Soluto Valentiæ obsidio, miles gallicus sociorum agros hostiliter vexat. Rhætica legatio Æenipontem jam profecta est. Anselmus Felsius, legatus Cæsaris in Helvetiorum conventu, gratias iis egit, quod Vallis Telinæ negotium ad quietem traducere cuperent: addidit e re fore, ut eductis Gallis Helvetii romanenses ea loca romanensemque ibi religionem servanda suscipiant, donec propius aliquid convenerit. Hæc eo directa sunt, ut Galli, qui Rhætis ex promisso reddere Vallem Telinam cunctantur, odiis illorum populorum objectentur. Turmæ equitum aliquot e Bohemia in Tirolim advenere. Et hi, et quod ibi hactenus fuit militum ad tutandum agrum Mediolanensem ire creditur. Metuere enim videntur Hispani, ne, ubi Vallem Telinam obsepserint alpinæ nives, Rohanii copiæ et ipsæ in Italiam transeant. Rhætica hæc a D. Sprechero habeo, qui se studiose, ut solet, Sublimitati Tuæ commendat. Burgundiam Gallicam aliquanto jam interius vastant Gallasii excursores. Præter mala alia metus ab indutiis Batavis aulam hanc sollicitam habent, quæ *principi Arausionensi* fidit quantum *Sabaudo*. Arnaldus Ruellæ his diebus visus est, quem vulgus Philipsburgicum vocat. Mitto quæ heic lactandæ plebi sparguntur de mille

ducentis hostibus a duce Bernhardo cæsis, vix cuiquam san‹
ipso quidem Ponicæ, credita. Indutiarum suedopolonicarum e:
plum ad me per Polonos pervenit: quo ea res abitura sit, a
exspectant omnes. Existimavi in omnia ea, quæ evenire pos
non abs re fore edoceri a me legatos anglum et venetum,
de Tuæ Sublimitatis continuis laboribus ad retinendos in s‹
tate germanos principes ac civitates, tum de pecunia ac legati
quæ heic promissa nobis fuerant tractis tam diu, donec ute
pecuniæ tempora maxime necessaria effluxissent, corpus au
germanici fœderis dissutum esset. Hæc postquam scripsei
intelligo, heri huc venisse cursorem e Rhætia ad regem, qui
cat, hostium, qui in Tiroli erant, plus quam duo millia a d
Rohanio cæsa. Ponica digressus hodie obvium sibi quen‹
nactus a duce Bernhardo missum rediit in viam. Non it cum
Jacobus, Hanoviæ comes, qui hoc ipso tempore venit valedict
iter suscipiens ad Landgravium, quem nunc ajunt, contra qu
dictum antehac fuerat, perstare in partibus, adferens ad eum ‹
rographa fidem factura pecuniæ in usum militis. Sperat ab
aliquid se pro Hanovia obtenturum, civitate bene merente, i
de partibus optime meritus. Deus omnia in bonum commu
dirigat, Tuamque, Excellentissime Domine, Sublimitatem tueat
Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Novembris 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim

H. Grotius.

Ponica ut huc redierat nihil moratus statim abiit iteru
Venit huc Sadlerus: sed eum videre nondum licuit.

Ex originali.

---

57. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Nov. 163**

Excellentissime Domine.

Sadlerus hic est, et cum eo Visdemus, is qui Saxenhusi
fuit. Sadlerus literas a cardinali Valetta ad patrem Josephum e
Butillerium secum tulit, quas tradit ipse. Vicissim datæ sun
quas ad Sanctichaumontium ferat, quibus inclusas esse arbitror ad
Tuam Sublimitatem scriptas. Sadlerus Maguntiaci castello, quod

fuerat alimentorum, jam defecisse judicat, nec aliter censet Visdemus. Dixerat abiens hinc Ponica Sadlero omnia, quæ in Alsatia rex tenet, data fruenda duci Bernhardo, dum bellum manebit: si pax fiat, regem effecturum, ut ratio habeatur tum auctarum ipsius rerum, tum et spei de Franconia, semperque etiam pacis tempore exercitum decem millium sumptu regis ipsius sub ductu fore. De Franquendalia hostium facta jam constat. Scribit Thuanus 10 Novembris nov. cal., misisse hostem partem copiarum et machinas octo ad obsidendas Tabernas. Vim exercitus hostilis adhuc munimentis teneri apud Mezieram, ita ut pugnæ spes nulla sit: neque tamen otio abire tempus: per Vinariensis diligentiam ademtos hosti vicos aliquos, quibus se tenebat. A Nanciaci præsidiariis cæsos hostium eos, qui ad S. Nicolai prædabundi excurrerant: sperari et audendi occasiones in eum militem, quem episcopus Viridunensis ex Coloniensi agro et aliunde adduxit; ferme quatuor illi sunt millia Metim inter et Viridunum. Laudat, quod ad tuendum Campaniæ limitem copias aliquas rex habeat sub comite Suessionensi. Hanoviam aliquid rerum necessariarum importatum dicit, unde, non addito. Addit ei, qui Maguntiaci est, militi excursus jam esse liberiores. Posterioribus literis adjungit die 11 novi cal., equitatum omnem ducentibus ipsis cardinali et duce Valetta egressum, ut Croatos Vergavillæ stativa habentes cæderent: sed non dato ad eos aditu, partem tantum sarcinarum in suedi militis venisse potestatem, eam credi valere C. M. scutatorum. Hæc habebant illius literæ, quibus nihil est exploratius, ne apud aulam quidem. De Landgravii paratibus in bellum aut pacem sermones vacillant. Profectus ad eum per Batavos est comes Hanovius. Cum eo Hollandiam petiit Heufdius noster, Brezæo et Charnassæo adjutor futurus ad disturbanda omnibus modis induciarum Batavicarum molimina, quarum in hac aula non levis est metus: eoque magis, quod dixisse feratur princeps Arausionensis, effecturum se brevi, ut Scenquianum castellum in Batavorum potestatem redeat, cujus boni opera, quæ illic fiunt, peritis spem nullam præbent. Quas cum his mitto literas puto esse ab Haga nostro. Nescio, an illis literis recentius sit quod mihi affirmat legatus venetus, Revanum urbem a Turca captam: credique majoris mali metu adactum Persam quovis modo se eo bello explicaturum. Inde in Christianorum partem aliquam incubitura arma sultani, quantum fama judicat, bellacis et apud militem cari. Id si erit, aut Suediæ Galliæque patescet aliqua rei gerendæ occasio, aut Imperator et Hispanus ad æquiora quam nunc pacta descendent. Pacis avidum

imperatorem, Vienna scribitur. Addunt literæ de Polono dul
ibi esse judicia. Scripsisse Saxonem, rationem agendi, quam T
Sublimitas instituit, plenam esse insidiarum: nihil omittere S
baudum, quo ci aulæ se purget, societatemque suam cum Gal
necessitate sibi extortam persuadeat. Valli Telinæ minus ja
timetur, obsepto per nives Bormii transitu, pestilentia ad hæc p
Tirolim sæviente. Angli non modo in Hispanum nihil agur
sed et veteres cum Batavis controversias asperant. Est jam sı
prælo Londini de mari clauso sive de dominio maris Johann
Seldeni liber. In duabus a se captis insulis Margaritæ et Hon
rati tum præsidium militare tum opera auget Hispanus; cred
turque præterea sperare, equitem a se in provinciam Narbonei
sem posse transponi. Cardinalem Lugdunensem tædet moræ a
aulam Romanam, et, quantum intelligo, in negotio dissuendi ma
trimonii nihil ibi proficitur. Pavius in aulam hanc accitus roga
tusque, numquid haberet de indutiis, quæ apud Batavos cuderen
tur, scire se negavit, nihil, ut arbitror, mentiens. Eadem hæ
aula abeuntem Heufdium oneravit promissis de pecunia, sed ita
ut nihil ipsi scriptum atque signatum daret. Spargit et rumorem
de Suedorum magnis per Bohemiam successibus: utendumque
ipsis dari eum militem, quem de polonicis copiis Davausius conduxerat. Habeantne hæc aliquid in se veri, an temporis causa
fingantur, unde discemus? Bulionius ægrotat. Illud satis mirari
non possum, quod ex Ponica se habere dicebat Sadlerus, (mihi
enim nihil tale dixerat Ponica) sperare se, Benfeldium in ducis
Bernhardi potestatem venturum, volentibus aut nolentibus Suedis:
sed hæc latius explicabit Sadlerus ipse, qui cis dies quatuor iter
ad Tuam Sublimitatem arripit. Deus, Excellentissime Domine, vitam, valetudinem ac res Sublimitatis Tuæ prosperet. Lutetiæ
$\frac{12}{22}$ Nov. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Stralsundi die $\frac{14}{24}$ Dec. 1635.

---

58. **Lut. Paris. $\frac{15}{25}$ Nov. 1635.**

Excellentissime Domine.

Quanquam scripsi nudiustertius per tabellarios, tamen Sadlerum euntem ad Sublimitatem Tuam nolui sine meis literis dimittere. Video rerum prudentes omnes ita judicare, non posse diu heic bellum trahi. Causæ ita credendi multæ sunt. Princeps Condæus palam improbat belli indicti consilia. Comes Suessionensis, quod a consultationibus potissimis arceatur, fert graviter. Nobilitas queritur, se impensis gratuitæ militiæ exhauriri, idque contra instituta vetera extra fines. Plebs a monachis incitata partim et incommoda gravissima sentiens, sublato cum Hispanis Belgisque commercio, multorum et rebus belli jure confiscatis, damnat arma, quasi non in publicum bonum, sed ex unius hominis suas injurias exsequentis arbitrio sumta. De gazis suis quod jactant, nugæ sunt. Videmus ipsi, quantis in difficultatibus, immo et periculis vectigalia aut exigantur vetera, aut tententur nova, orta nuper gravi seditione non in longinquis regni partibus, sed Carnuti. Ipsæ, quæ haberi possunt, pecuniæ quam male administrentur, quis non videt? Numerorum militarium vix tertia pars apparet. Hinc Valentiæ infelix obsidio, nisi et Sabaudi dolus adfuit, quem multi suspicantur: Valli Telinæ imminens vere proximo periculum. Apud Lotharingiam bellum, quod in Germaniam parabatur, intra viscera receptum, flagrantibus non apud Metim tantum, sed et in Burgundia villis igni hostili: pari modo per Picardiam ac vicina non modo in hostem promotum nihil, sed vastitas in agris, deserta itinera ob raptus inultos. Societatum sublata fides. Ut de Germanis taceam, quorum vix ullus est princeps, vix ulla civitas, quæ non pacem aut fecerit, aut precibus ambiat, principi Arausionensi non magis quam Sabaudo fiditur. Quid mirum? cum Sabaudo Pignerolum hi extorserint, Sabaudiæ compedem, principi autem Arausionensi Arausionem extorquere omni modo voluerint, utrumque autem deceperint, Sabaudum celatum cum in hac aula esset ea, quæ per Italiam suo ex usu pepigerant: Arausionensem vero in Flandriam ante annos aliquot in spem inanem venturi e Gallia exercitus pertractum. Accedunt ad hæc ex formidine potentium divisa passim imperia, magnum militiæ malum, nec æmulatus tantum, sed inimicitiæ apertæ inter Brezæum et Castilionæum, ita nunc inter Incolismen-

sem et Lafortium: nec magis occultæ inter Sabaudum ‹
quiacum. Sunt autem mala hæc omnia ejusmodi, ut reme‹
spes sit nulla. Cardinalis, laborum impatiens, curam re‹
monachum derivat: is levi cura defungitur. Butillerius
nihil nisi cursitat: pater differt omnia. Qui ærarium tracta
militi præsunt, omnes immissos se putant in auream m
Horum omnium peccata onerant cardinalem, vitæ quoq‹
trepidum. Nec segnis per Masarinum Pontifex ostentar‹
cula, quo magis pacem suo ex usu, id est, cum maxim
testantium damno conficiat. Videbit Sublimitas Tua q‹
se conditiones offerant ad pacem aut bellum. Ego eos, qu‹
venire licuit, ita edocui, de pecunia tam diu debita, de leg‹
postquam utendi tempora abierant, missa, de detractis ami‹
nobis opera iis in Prussia obventionibus, quibus belli
sustinebantur, ut quicquid constituerit Sublimitas Tua, con‹
ei sit existimatio. Illud adhuc texi hactenus, quod in te‹
promi poterit, non obstrictam fidem suedicam, nisi rex bell‹
domo Austriaca implicaretur: implicitus est cum Hispano ‹
non pertinente: cum Cæsare, qui nobis hostis est, non impl‹
Hæc non eo scribo, ut quicquam suadeam remotior a rerum
illic geruntur, cognitione, quam ut id possim, sed ut plane ‹
Sublimitas Tua, liberam sibi esse consultationem, quocunqu
ducent. Ejus prudentiam Deus bellorum pacisque arbiter
cellentissime Domine, ad bonum Suediæ christianique orbis ‹
Lutetiæ $\frac{15}{25}$ Novembr. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis‹

H. Grotius.

Ex originali.

---

59. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Nov. ‹**

Excellentissime Domine.

Quanquam literis intra statos scribendi dies per Sadl‹
datis breviter explicui, quis esset rerum status, hæc tamen
tabellarium addere, muneris mei duxi. Sola, quæ nobis b‹
nuntios pariat, est Vallis Telina. Literæ e Rhætia tum M‹
tum Sprecheri scriptæ 5 Novembris utræque ex novo Calend‹

nuntiant, Cæsarianos, instigatu Hispanorum, qui sub idem tempus per Sondrium sperabant se posse irrumpere, venisse inter Bormium et Levinum, ubi vallis est Frela nomine: ibique se immunisse. Sed eo cognito ducem Rohanium, priusquam coïrent hostes, in eos irruisse, septimoque postquam eo venerant illi die, is ex novo calendario Octobrem finiebat, magnam in eos stragem edidisse; ita ut peditum ceciderint aliquot supra mille, equitatus fuga se servaverit. Uterque eorum, qui hæc ad me scripsere, se Tuæ Sublimitati, quantum possunt, commendant. Marinus ad eam et suas mittit. Addit in illis ad me Sprecherus, non desituros Rhætos urgere regem, advocata etiam corporis Helvetici commendatione, ut sibi, veteribus dominis, reddatur Vallis Telina. Cis Rhenum manent adversi inter se exercitus, multum imminuti utrique; Cæsarianus, quod victus pro militum copia non satis adsit, gallicus, quod ii militari ac difficili victu contenti esse nequeant. Incolismensem huc revocatum intelligo sero nimis: quæ Lafortio parent copiæ super quatuor millia non habere. At cardinalis Riceliacus, ut ex legatis aliis didici, hoc anno bellum a rege cœptum ait, in annum sequentem gerendum animosius, multoque magis anno tertio, quarto autem immenso amplius. Hæc illi dicere, quam aliis credere est promptius. Benfeldii intelligo esse quæ sunt opus. Tabernæ, Hagenoviæ, Colmariæ, Slestado non sine causa timetur. Etiam ad Mosellam Confluentibus audio victus penuriam fieri. Tum hinc Caletum tum Diepa eodem versus itinera capientes ab excursoribus quotidie capiuntur, mira præsidum negligentia. Interim et in cardinalem a Bruxella libri veniunt virulenti, ut nimirum odium ei concitetur non ex publicis tantum negotiis, sed et ex vita privata. Inter alia dicitur cardinalis sibi non tantum Trevirensem et Spirensem episcopatum, sed et regnum Austrasiæ ex Lotharingi ac Palatini spoliis spopondisse. Quod verum esse non negat Arnaldius Philipsburgi malus custos, qui et ejus rei penes se ait fuisse documenta, quæ eo, quo ipse, tempore in hostium venerunt potestatem. Hæc an ad otii cupiditatem, an ad vindictam incitatura sint cardinalis animum, neque metus, neque iræ expertem, in dubio relinquo. Pacis negotium urget Pontifex, impellente, ut creditur, Imperatore. Hispanus more suo cunctatur. Literæ recentes a Madritio nuntiant, custodiri adhuc gallicum secretarium. Anglicum autem multum satagere, ut Palatinæ domui non quidem electoratus (nisi forte Bavari familia deficiente) nec quæ Palatinatus tenet Bavarus, sed aut Palatinatus reliqua, aut pro iis aliquod in Germania aut

Belgicis locis territorium ducale detur. Addunt, legatum
spania in Angliam destinari Bevavidesium. Ad pacis ne
ituri ab aliis alii putantur, ut Ognatus, Mirabelius, Melo, qu
Helvetios in amicitiam hispanicam pertrahere nititur, c
nova militum millia ibi conducit, quibus Helvetii volunt l
ut ductores ipsi eligant, ut condicto tempore ac loco p
solvantur. Italia Gallos multum accusat, quod non irrue
Mediolanensem agrum, priusquam eo auxilia adventarent:
ad Valentiam tam supine rem gesserint. De regis Hispa
Italiam itinere plane refrixit fama, nec mirum, cum et e
obtendebantur, pericula multum remiserint. In Honorati
validum castellum fecit Fernandinus. Ex Hispaniæ partib
talania præsertim, lectus miles it Barcinonem: legio Majori
Perpinianum. In eorum stipendia pecuniam expediunt (
mercatores, ex qua CCC M. ducatorum accepit Melo ad leg
suæ usum. Naves a Lusitania et Gadibus ad transportandu
litem, an ad oræ maritimæ tutelam, bono numero Barcin
missæ. Mitto rumusculos, qui de suedicis polonicisque con
hic jactantur. Vera noscendi hoc justior nobis cupido est,
per sesquimestre tempus omnes a Batavis aut per Batavos l
aut venti, aut alia adversa intercluserunt. In tanta caligin
habemus, quod agamus aliud, nisi Deum precemur, prosp
largiatur publico, imprimis vero, Excellentissime Domine, S
mitati Tuæ, rebusque ejus? Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Novembris, 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

Tabernas jam hosti deditas, intelligimus.

Ex originali. Præs. Stralsundi die $\frac{14}{24}$ Dec. 1635.

60. Lut. Paris. 7 Dec. Cal. nov. 1

Excellentissime Domine.

Jactatum diu incertis sermonibus negotium conjugii r
Poloniæ cum Palatina, et hujus aulæ præcipui, et qui ex An
quique ex Hollandia ad nos literas perscribunt, pro certo n

affirmare incipiunt, legatosque ajunt eam ob causam tum in Batavis tum in Britannia exspectari. Cur domus Palatina, eo quo cernimus dejecta, ejusque affines ac tutores regium matrimonium recusare non debeant, satis causarum est. Sed quod rex romanensia sacra sectans, neque libere regnans, sed et nobilitatis eadem sacra probantis et episcoporum, quorum magna est auctoritas, egens benevolentia, uxorem cupiat reformatam, neque forma illectus, quam non vidit, ætate præterea defensus adversus juveniles cupiditates, neque principatus aut divitias dotales inde exspectaturus, quas causas habeat, dignum forte est quæri. Anglia solis ferme maritimis viribus censetur. Has ergo videtur rex ad aliquid sibi destinatum judicare necessarias, cum ea parte virium destituatur Polonia: sperare præterea Daniæ regem ob sanguinis vinculum, Batavos ob tutelam et amicitiam jam veterem, per hoc matrimonium, si non aperte fautores sibi, certe nec adversos fore. Id quo pertineat, Tuæ Sublimitatis prudentia optime judicabit. Ut imperatori se objiciat Poloniæ rex, sive Silesiæ tutandæ, sive alia de causa, quod Galli credi volunt, non credit Angliæ legatus. Neque credibile est, id episcopis et nobilitati, longe maximam in partem romanis sacris addictæ, posse persuaderi, qua nisi plane volente nihil agi potest. Neque vero de Turca abscessit metus, qui si pacem cum Persa confecerit, obducta magis quam sanata in Polonos odia facile in bellum sit emissurus. Et video de hoc Sultano, tum ex actibus aliis, tum ex mira in milites liberalitate ita judicari, animum illi ardere desiderio laudis bellicæ. Ad alia ut veniam, regis mater aut ægrotat, aut, quo majorem sui misericordiam concitet, ægrotare se simulat. Qui nuper ex Anglia eam missus fuit salutatum, cubantem reperit. Scripserat nuper ad Pontificis nuntium Masarinum literas, qui eas regiis ministris ostendit. Dictum est ei, qui eas attulerat, hostiles esse in regem. Itaque nihil responsi datum iri, quod et si daretur aliquod, id quale sit futurum, facile conjectare ipsam reginam posse. Rex autem Hispaniæ suis ad eandem literis dolere se ostendit, quod supra mala alia nuper ei accessisset terror ab armis in ea loca, in quibus viveret, illatis. Sperare se, eam posthac ibi non tutam modo, sed et securam fore: et si de pace aliquando agatur, etiam tum ipsius se non futurum immemorem. Cum legato Angliæ qui agant, dati jam sunt a rege, multis mirantibus huc trajici negotium, quod in Anglia per legatos ordinarium et extraordinarium Galliæ cœptum dudum fuit, nisi vicissim gallicam aulam introspectare volunt Angli et tempus du-

cere, ut videant interim, quid Viennæ, quid Madritii, ul
habent, agere possint. Limburgum, quod italici sermones i
pensationem Palatinatus destinabant, nunc in Hispani red
testatem. Loquuntur alii de adjiciendis ad septem elector
duobus, ecclesiastico altero, nequid romanæ religioni di
altero ex familia Palatina, ne intermoriantur vetera illa int
testantes dissidia. Rem nummariam Galliæ quod attine
pœna repressæ sunt turbæ, quæ Lugduni, quæque Carnuti
nova onera existerant. At Galliæ clerus postulatus a reg
tuor milliones effugia quærit, et hoc inter cetera, non po
ecclesiæ nisi Pontificis consensu oppignerari. Cum quid
proliciendam episcorum et abbatum, hominum per se satis
cium, liberalitatem diceret, ad sustinendam vim hostium
esse regi triginta et sex millionibus, episcopus Maloensis,
sus apud cardinalem hactenus, rem dixit sibi periculosam;
efferent regni necessitates, ab iis maximæ imprudentiæ ac
cardinalem, quod adeo imparatus in bellum proruperit.
norum, Sabaudo minus minusque credi video; et jam plus
suspicio est, ex quo Closelius, a regina matre missus ad
tandam Rohanii fidem et ob id in Valle Telina regis in
actus in patibulum, illis consiliis Sabaudum immixtum fuiss
reticuit. Ducem Wirtembergensem veniam ab Imperatore,
que sua bona recipere, admissis, quæ volet Imperator, præ
his in locis pro vero habetur: et Argentoratenses non modo
conferre in causam dissoluti fœderis, sed et partis victrici
tare gratiam, aditu in urbem suam Cæsarianis militibus
Gallasius, cum captis Tabernis, nescio an et Hagenovia,
ejus incrementa per Alsatiam metuerentur, subito nuntiat
Treviros retulisse, sive ob faciliorem victum, sive ut p
Saxonis res sublevet, cujus copias a D. Bannerio cæsas et
et quidam a Sanctichaumontio missus huc attulit. Dicit
nihil magis dolere Sanctichaumontio, quam quod duos au
menses serius, quam oportuit, eo advenisset. Sed fatale est
sinere elabi rerum agendarum tempora, quarum damnum p
sumtu decuplo, sæpe ne sic quidem satis, sarciant. De Ha
et Maguntiaco incerti etiamnum sumus; premi ab hoste et
utramque urbem opinantur plerique. A Gallis ut in fine L
ringico et circum magni aliquid nunc geratur, ex quo omn
bilitas domum abiit, vix sperandum est. Comitatum Burg
Hispaniæ parentem qui colunt, miserunt ad principem Cond
qui ducatum Burgundiæ regit, et ad ducem Carolum ac Cæsari

utrique ut arma suos extra fines habeant, quo liceat sibi quiescentibus, more veteri, belli exitum opperiri. Harum precum commendatores sunt Helvetii ab antiquo comitatus illius defensores. Post Tuæ Sublimitatis ad me literas 10 Sept. vet. calend., pro quibus gratias egi agoque, nihil inde accepi, nec quicquam eorum, quæ ibi geruntur, nisi ex rumoribus didici. Spero omnia bene aut esse aut fore. Indutias Batavorum cum Hispano, quarum avidæ sunt civitates multæ, duæ res maxime morantur: fœdus cum Gallo initum et Brasilia, in qua feliciores quam sperabantur Batavorum successus fuere, quorum potestati cessit omnis illa ora maritima, quæ in Septentrionem obversa est ad LXXX leucarum longitudinem. Quæ ibi Hispano restant sunt S. Salvatoris oppidum, quod et Baiam vocant, et alterum, cui ab amne Januario nomen. Præterea Albuquercius prope Fernabucensem præfecturam ad portum Calvum se immunit. Nunc eo classis ivit ex Hispania non satis valida, ut suis sedibus Batavos excutiat (habere enim dicitur non ultra bis mille homines) sed in id missa, quantum conjectura est assequi, ut Albuquercio et illorum locorum præsidiis supplementum inde sit, deinde ut vastitate agrorum Batavis infructuosam faciant possessionem, præterea ut quæ apud Baiam onustæ sunt saccharo naves sub ejus classis tutela in Hispaniam perveniant. His nihil præterea quod adjungam habeo, nisi serias preces, Excellentissime Domine, pro Tuæ Sublimitatis successibus. Lutetiæ 7 Decembris novi cal. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Postquam hæc scripseram, rectioribus auctoribus disco apud Landavium esse Gallasii copias, Lotharingum et Viridunensem episcopum propius Mosellam concessisse, ut se apud Luxemburgum cum Piccolominio jungant.

Quod abeunti hinc Heufdio in Batavos promiserat Bulionius de trecentis quinquaginta millibus in partem solutionis quingentorum millium, id illo absente evenit ut infitietur. Laborabo quantum potero. Sed exsulat hinc fides.

Ex originali.

---

61. **Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Dec. 168**

Excellentissime Domine.

De quingentis, quæ rei nostræ debentur, millibus, pro trece-tis abeunti Heufdio Bulionius debitorem delegarat quendam, q- olim venditas res fiscales a possessoribus repetit pretio soluto, regi pro eo, quod plus illæ res valent, pecuniam numerat partim partim numeraturus est. Is homo dixit recepisse se in sem solutionem trecentorum millium, menstruis portionibus vicen quinis. Nunc, postquam abiit Heufdius, injungit Bulionius homini partem aliquam ejus pecuniæ non Heufdio, id est nobi sed regi tradere. Ille, qui XXIII millia præsentis pecuniæ Heufdi prærogavit, de cetero fidem suam obstrinxit, æquum negat ultr conventa se obligari, et mavult rem infectam. Ut huic malo, s quid possem, adferrem medicinæ, sæpe misi ad Bulionium, con venire eum ut liceret. Quotiescunque misi, nihil aliud, quam ex cusationes urgentium negotiorum retuli. Ivi ad patrem Butillerium Rogavi, ut tota pecunia post tot moras in hac rerum necessitate Sublimitati Tuæ traderetur. Ostendi, quid æquitas, quid tempora exigerent. Forte non defuturas Sublimitati Tuæ rationes rebus suedicis consulendi, si Galli factis ipsis demonstrarent, eas ad se nihil pertinere. Verbis significabat, satis intelligere se, si Tua Sublimitas seorsim quid constitueret, maximo id cum Galliæ malo fore. Cum id intelligerent, rogavi non modo, ne quid Sublimitati Tuæ tædii objicerent, sed omnibus modis animum ei adderent ad res præclaras, ut nunc in illis partibus cœpit, gerendas. Dixit, facturum se, quod suæ esset potestatis; ne omitterem loqui Bulionio. Is denuo se excusat. Miror, hos homines in tanta amicorum penuria non magis curare eos, qui ipsis pauci restant, existimationisque suæ adeo securos vivere, et fidem, quam ab aliis exigunt, neutiquam præstare ipsos. Video, Italos sic existimare, totum de pace negotium clam Romæ tractari, neque ullum legatorum conventum fore, nisi prius ibi in arcano de rebus præcipuis convenerit. Pontifex neque Galli neque Hispani res agit, sed primum ejus religionis, cujus ipsi tutela credita est, deinde familiæ suæ, ad cujus opes atque honores Hispanus adeo per Italiam potens plus habet quod conferat, quam Gallus. Jam nunc tristes accipio Ottonis Ringravii literas, omnem historiam dissoluti consilii, malorumque tum communium, tum privatorum con-

tinentes. Rogat, ut, quando curam istam suadente Tua Sublimitate legatisque gallicis susceperint, in pace constituenda utriusque regni auctoritas ipsorum saluti, libertati, rebusque caveat. Postremæ, quas a D. Camerario habui, literæ, erant autem eæ datæ 17 Novemb. novi calendarii, mentionem faciunt fasciculi a Tua Sublimitate ad me missi, quem ipse pridie deferendum dedisset; sed eum fasciculum non accepi, sive Caleti, ut fit interdum, sive Lutetiæ alicubi delitescat. Ei incommodo quomodo provideri in posterum possit ad D. Camerarium et alios, qui literas nostras curant, perscribam. Postquam in Alsatiam se cum excercitu tulit Gallasius, Galli Vaudemontium et quæ vicina sunt recepere. Ad S. Avonis castra habet dux Bernhardus. Helvetii pontificii Cæsarianis et Hispanis per montem Gothardi transitum x peditum, IV equitum millibus concessere, additis legibus, ut ipsi commeatus secum ferant, nec admisceant peste contactos. Militantibus jam apud se Helvetiis Cæsar et Hispanus stipendia persolvant; et donativa civitatibus: transitus ut sit paucorum simul et inermis. Videntur id malum dilaturæ nives; alioqui periclitabitur Vallis Telina. In Picardia vicinisque agris mire grassantur hostium excursores. In Brabantia novi quotidie nascuntur libelli ludibria continentes partitionis adeo accuratæ, quam Galli Bataviqne de Belgicis terris nuper fecerant. Incipit aulam hanc post res multas improsperas inde enatas pœnitere divisi inter plures militaris imperii. Itaque Incolismensi hic retento agit sine æmulo Lafortius; et de Valetta revocando rumor jactatur. Quid pariturus sit electoris Palatini in Angliam adventus, magna haud dubio per omnem orbem erit exspectatio. Hæc aula nihil inde validi expectat. Utinam in eo fallatur. Hæc nunc habebamus. Quibus quod adjungam nihil est præter ad Deum preces, Excellentissime Domine, pro regni Tuæque Sublimitatis rebus. Lutetiæ, $\frac{8}{18}$ Decemb. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Has postquam scripseram, ex Thuani, qui apud cardinalem Valettam juri dicendo et pecuniis præest, literis intelligo, Dieusam quoque a Gallis captam. Apud S. Avonis non paucos Croatos manere: hostium non minus decem millia peste absumta: Gallasium videri insumturum hanc hiemem in Hagenoviæ obsidio et paciscendo cum Argentoratensibus, magis magisque labascen-

tibus animo. Hiberna Gallorum apud Tullos futura. Valett cardinalem in aulam adventare, non modo ut se purget ab i micorum calumniis, verum etiam ut ostendat, quantum constan sua res gallicas promoverit, cum, si priores castra movisse Galli, quod multis placebat, haud dubie Lotharingia tota futu fuisset ducis Caroli. Addit, Viridunensem episcopum suis cu copiis fines Luxemburgicos petiisse. Plane illis in locis h tempore apparuit, in paribus incommodis eum vincere, cui pl sit patientiæ, quæ nunc, quod rarum est, a Gallis stetit.

Ex originali.

---

62. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Dec. 163**

Excellentissime Domine.

Sextus jam dies est cum Ruellam ivi, ut nummarium nostrun negotium urgerem, amoveremque impedimenta, quæ se obtule lerant. Ibi venit ad me is, quem Sanctichaumontius miserat, tra ditque literas cum chartis corruptis nonnihil, quod in mare pro lapsæ fuissent, ut dicebat. Erant autem eæ literæ, quas 24 Oc tobris ad me dederat Sublimitas Tua. Fuerat is homo his in locis prope mensem totum. Quo minus ante tradidisset mihi eas literas, excusationibus utebatur frivolis. Cum Lutetiam venisset, quæsitam a se domum meam reperiri nequiisse: ex eo Ruellæ se retentum, ut decedere non liceret. Si quis curiosus in eas involavit, ut fieri potest, nihil tamen inde mali metuo. Sunt enim scriptæ ita prudenter ac temperatæ, ut lectæ prodesse magis quam nocere possint. Tuæ vero Sublimitati gratias ago maximas, quod et rei privatæ et dignitatis meæ curam tam benigne suscipit. Meum erit operam dare, ne tam continuis magnisque beneficiis indignus videar. Ad notitiam consiliorum, quæ prudentia silentii supparo obvolvi præcipit, absit ut cupiam irrumpere. Satis mihi erit, illa, quæ scio nisi optima esse non posse, faustis ominibus prosequi. Quæ vero publice gerantur, ea, si fieri potest, optem neque postremus nosse, neque ab aliis potius quam a nostris discere. Video autem nunc non esse, quod de quoquam querar, nisi de ventis, navium, quæ literas ferre debent, raritate, et quod nunc accessit, eorum, qui ferendas suscipiunt, negligentia. Metus, quem hic habent, ex suis ipsorum, ut puto, actionibus, ne quid seorsim Suecia cum Cæsare paciscatur, efficit, ut si non

rebus, verbis certe sint multo quam ante liberaliores. Impedimentum injectum, de quo scripseram, resecturum se dixit Bulionius: certoque trecenta millia in rem nostram perventura. Addebat, quod abiens Heufdius mihi non dixerat, et an verum sit nescio, etiam de ducentis millibus reliquis, unde solverentur, dedisse se Heufdio. Displicet, quod etiam trecenta illa millia non præsente pecunia numerantur, sed pensiunculis lentis: et quod quamdiu non tenentur nummi, alia atque alia evenire possunt, quæ negotium nulla publica signatione munitum evertant. Quare sicut spem video, ita rem totam pro certa affirmare non ausim. Accipiemus interim quantum dabitur, aut ullo modo exterebrari poterit. Servianus ab arcanis publicis regi magna in ver proximum de Gallorum molitionibus pollicebatur, modo perstaret in bello Suecia. Is ipse et alius, qui res maris curat, ajebant, compertum sibi regias Sueciæ naves aliquot, ut post Prussiam amissam, supervacuas, vendi: velle se aliquas emere. Ego, qui ea de re nihil scirem, scripturum me promisi, et si quid intelligerem, ipsis renuntiaturum. Cum his mitto D. Marini literas: alias quoque a Constantinopoli, ut arbitror. Si verum est, quod fama nuntiat, in eo esse Turcam, ut bellum in Persam pace commutet, erit, cur domus Austriaca cogitare debeat, quomodo ab aliis hostibus se liberet. Is qui pro *Venetiis* est *Viennæ* scribit, vidisse se literas regis Poloniæ ad eum, qui res polonicas illic agit, indicantes, animum ejus regis a Cæsare alienatiorem, non tantum ob negatum fratri principis Stilanæ matrimonium, verum etiam quod imperator oblatam ab ipso operam in pace per Europam concilianda repudiet, obtendens, Pontificem eam rem ad suam curam trahere neque admissurum honoris participem. Is ipse, ad quem eæ erant literæ, dicebat haud ignotum sibi a Davausio tentari omnia, ut bello in Cæsarem implicaretur Polonus, specioso prætextu Silesiæ ad jus polonicum retrahendæ: sed etiamsi hæc aliquam vim habere possent in regis animum, satis magnam apud ordines fore vel solorum jesuitarum potentiam ad injiciendos obices. Pasmannus cardinalis a Cæsare legationi in Poloniam destinatus excusat se. Galli cum *Geneva* sentientes sibi persuadent, illum regem a suis sententiis in occulto stare. Et ex *regis Britanniæ* homine cognovi, non abesse eum longe quin id credat. Legatis batavis dixit rex, se aut nullas facturum nuptias, aut cum palatina. Fœderati Ordines eo intellecto scripsere ad Poloniæ ordines promovendo negotio: miror, cum ipsi ex testamento tutores sint virginis, quorum officio dissentaneum videtur,

eam offerre nuptum. Nunc e Polonia legati magna cum pom
in Anglia exspectantur, qui eas nuptias ambiant. In ea aula f
gusculum quoddam intervenit cum legatis Galliæ ordinario atq
extraordinario, quod rogati a regiis ministris, an palatinum pri
cipem, qui ibi nunc est, ut electorem essent salutaturi, dixeru
habere se contraria mandata. Rogavit rex britannicus, differre
igitur ad eum accedere, donec ipse per legatum suum cum re
Galliæ ea de re egisset. Legatus mihi dixit mandatum sibi, co
queri apud regem et auctoritate uti Heilbronnensis fœderis. Se
regem alloqui nondum potuit. Idem legatus in sermonibus me
tionem aliquam injiciebat de fœdere ineundo cum Suedia Galli
que. Verum interim ab aula hispanica literæ non unæ nuntian
legatum ibi ab Anglia novi fœderis cum Hispano cudendi caus
exspectari quotidie. Est heic regis Daniæ nothus: putatur ren
de Bremensi archiepiscopatu commendare. Comiter a rege Gallis
exceptus fuit. Ottonem Ringravium meis literis solatus sum
fecique gnarum eorum, quæ nobis feliciter ad Albim evenere
significavi etiam polliceri regis Galliæ administros, si pax fieret
rationem ipsius habitum iri. De liberalitate regia, unde in hi
calamitatibus sublevetur, impetrare nihil potui. Rex hodie in
parlamento edicta parit nummaria, ex novis maxime dignitatibus.
De oneribus querelæ multæ audiuntur. Vidi Massiliensis civitatis libellum acriter pactiones, cum comitibus olim Provinciæ, inde cum eorum successoribus, Galliæ regibus, factas, pro sua immunitate, imminentem præterea commerciis labem ex immenso salis pretio, urgentem. At clerus, antequam in usus publicos quod postulatur conferat, multa a rege petit, ad imminuendam protestantium Galliæ libertatem, tum in religionis suæ usu, tum in honoribus adipiscendis; maxime vero in vulgandis libris. Prodiit libellus Pilleterii cujusdam, hominis satis diserti, qui ex protestante pridem romanensis factus est, quo matrem ducis Bulionii hortatur, filii ut exemplum imitata et ipsa ad sacra proavita redeat. A Roma et Hispania docemur, ab imperatore jam nominatos Pontifici in aurem legatos paci conciliandæ. Dixisse nuntio ducem Olivarium, paratum Hispaniæ regem suos edicere, dum eodem tempore id Gallus faciat, et pontifex e quatuor propositis ad conventus locum ab imperatore urbibus, unam designet. Sed cum pestis nunc Germaniæ pleraque insideat, Itali, si qua gens alia, vitæ suæ solliciti, mallent Italiæ aliquem locum in id sumi aut Avenionem, quæ Galliæ finitima in Pontificis est ditione. Ab hac aula creditur, ubicunque futurus est conventus,

iturus eo Seguerius, custos sigillorum antehac, nunc per Aligrii, qui imaginarium nomen retinebat, mortem factus regni Francorum cancellarius. A Pontifice Guenettius cardinalis itineri paratus scribitur. Addunt ex Hispania literæ, invitos ibi de plebe homines ad militiam cogi, more ibi insolito, sumto ab Anglis. De Sabaudo bene ibi existimari. Vienna qui scribunt, credi volunt certum esse imperatorem de electorum suffragiis pro Hungariæ rege: sic tamen ut de Bavaro subdubitetur, quem intentum augendis copiis proprie suis ad viginti millia. Multorum in Cæsaris aula eam esse sententiam, dignum Sua Majestate facturum Cæsarem, si tot injuriis lacessitus bellum Gallo ultro indicat. Sed dissuaderi a pontificiis nuntiis, ne, quo tempore spes resarciendæ concordiæ est, asperentur animi. Eum, qui antehac in hac aula res egit Cæsaris, huc redire. Eum, quantum ex sermonibus judicari potest, existimare maximas pacis moras in Lotharingia et Pignerolo fore. De Trevirensi atque alia facilia extricatu. At qui in aula Viennensi pro Gallia agit, Carbonarius nomine, diligenter obierat proceres, multa illis de sui regis pro pace ac religione catholica animo pollicens. Cosaccis, qui per Bohemiam eunt Hispano militatum, pecunia mittitur. Aliquid etiam secum in Italiam marchio Leganesius, Mediolano regendo missus, attulit, et Cerbelloni duodecim centuriæ in supplementum mari venere. Alias in Hispani usum conscribit Hetruriæ dux. Scripsit ad amicos Davausius, a rege quinquaginta millia dari in rem suedicam: magna præterea principibus regni munera. Comes Suessionensis, qui Campaniæ limiti præsidet, regem rogat, ut sibi prœlio certare liceat cum comite Buquoio, qui ducis Caroli copiis præest. Hæc nunc habebamus. Ceterum Deus, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitatis consilia ad bonorum ipsius familiæque ejus, reginæ, regnique Suedici, ac totius orbis christiani gubernet. Lutetiæ, $\frac{18}{28}$ Dec. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Heufdii qui res agit, patruo cognomine, ait de ducentis millibus audiisse se nihil, de trecentis verba habere et spem: cautionis certæ nihil.

Qui ab exercitu gallico veniunt Germani ajunt, Gustaviburgum ex insidiis irruptum editaque hostium strage, quod defendi nequiret, desertum rursus a ducis Bernhardi militibus. Ipsum du-

cem ad regem venire cum Feuquerio, nam cardinalis Vale
venit. Gallasii copiarum magnam partem trans Rhenum
Solutum Hanoviæ obsidium ope Landgravii.

Ex originali.

---

63. **Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Dec**

Excellentissime Domine.

Postquam literas hodiernas obsignaveram, intelligo hc
oppressi Gustaviburgi Hogendorpio nostro, quod gaudeo,
Hostibus occisis dirutum castellum, quod defendi nequire
teris ducis Bernhardi regem rogari, ut Maguntiaco victus p
periclitaturo quamprimum subveniat. Hanoviam defendi.
cis Lotharingi milite (nam Gallasianos maximam parten
Rhenum esse) Dagesteinium Benfeldii accessionem oppugn
rentibus se strenue defensoribus. Mochelium, quod ab
toratensibus non satis comiter haberetur, inde discessiss
feldium, cumque et gallicarum rerum actor Insulanus inde
in hac aula retentus, Valquesteinio vacuum dari locum a
movendas res Cæsaris. Neque tamen id valuisse ejus autori
ut civitas Rheni transitum Cæsarianis suum per pontem, a
agros circum colunt, commeatus eis concesserint. Dari
militibus Cæsaris et ducis Caroli exiguo numero aditus li
Multi existimant, consultum regi fore, ut trans Rhenum e
partem mittat copiarum: atque interim bono commeatuun
visu retineat, quæ in Alsatia habet. Hæc addenda censu
cellentissime Domine, cum iisdem votis. Lutetiæ $\frac{11}{21}$ Dec.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

Ex originali.

---

64. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Dec.**

Excellentissime Domine.

Septem sunt dies, cum binas misi literas, in quibus de
staviburgo irrupto a nostris dirutoque; de Mochelii abitu a
gentorato, et alia, quæ, quia recte pervenisse spero, non re

De pecunia nobis debita, nihil certi, quod dicam, habeo. Et redemtor ille prædiorum fiscalium et Heufdii cognatus ad me ventitant: queruntur a Bulionio novis injunctionibus everti, quæ semel convenerant. Tum vero idem redemptor testato denuntiat Heufdio, ut sibi, quod prærogatum est, reddat, quando pactis non stetur. Faciam, ne quid in diligentia mea requiratur. Illud interim video, cum verbis tantum Bulionius Heufdio significaverit, quid facturus sit, nihil autem dederit aut a se aut a rege subscriptum, fluctuare negotium, ut nobis et spes ostentari possit, et res ipsa auferri, prout tempora tulerint. Galeræ octodecim cum aliis navigiis aliquot ab Hispano apparent in mari, magnumque metum faciunt Provinciæ Narbonensi. Rex vere proximo bellum se multo acrius gesturum dicit, et præcipue in Italia viginti suorum millibus præter sociales ibi copias. Non eo minus ad colloquium de pace res procedit. Cardinalis Baguius, qui nuntius Pontificis hic fuit, vir prudens, cardinalem Guenettium, quem huic negotio Pontifex imposuit, parem oneri judicat. Imperator legatos palam Pontifici nuntiavit suos, Wirtzburgensem episcopum, Fuggerum baronem, aulici consilii præsidem, et baronem Curtium. Rex Galliæ, nolens videri pacis desiderio Hispanum præcurrere, prior tamen, sed in aurem Pontifici, suorum significavit nomina, Brezæum, Feuquerium, Davausium. Sed Batavi his diebus regi indicarunt, suæ reipublicæ mores statumque non pati, ut alibi de pace agatur, quam apud se, ut, quoties opus sit relatio ad nationes civitatesque, fieri possit, neque id defugere Hispanum. Non displicet Gallis, vitari morbos furentes illis in urbibus, quas Cæsar nominaverat. Sed ut Pontificis legatus veniat in ea loca, ubi non parentium ipsi summum est imperium, sperari non debet. Reperiendum ergo temperamentum videtur, ut locus sumatur non remotus a Batavis, sed romanocatholicus, qualis est Leodium. Tempus video destinari mensem Februarium ejus, qui venit, anni. Videtur Pontifex rem velle ab induciis inchoare, ut sedatioribus animis audiantur, quæ ad pacem spectant. Interim quantopere Hispanum metuat, satis ostendit Pontifex minis anathematis in Parmensem. Non male Galliæ rex, ut ad libramentum rem perducat, Pontifici significavit, si quid Parmensi quocunque modo noceatur, se ei vindicem fore. A clero suo rex quatuor milliones petit: obtinebit, quantum video, tres: sed quæ episcopi vicissim adversus reformatos dura postulent, videbit ex charta, quam mitto, Tua Sublimitas. Ex iis, qui antehac pecuniam regiam tractarunt, tamquam ex spongiis, pro impunitate rapinarum, videntur

exprimi posse milliones alii tres. Sex forte ex secretariatib
honoribusque aliis venum propositis. Dubitant tamen rerum p
riti, an reperiri possint licitatores satis multi satisque animo
rariore jam nummi copia, ex quo cum Hispanis et Belgis co
mercia desierunt. Franquendaliæ in Cæsarianorum locum hisp
nicum successit præsidium. Colmariensis syndicus, qui huc veni
ut alimenta suis obtineat, multum queritur de gallorum militu
licentia, in feminas maxime. Benfeldium, cujus nunc cummaxim
capto quippe Dagesteinio, aditus claudere hostis incipit, aju
habere ad victum necessaria in biennium: ducem Bernhardun
præterquam quod ad regem scripsit, habere in animo aliquid i
sum tentare, quo Maguntiaci necessitatibus subveniat. Gallas
copias, quæ Tabernis non longe absunt, multum imminutas e
mortibus, et eorum discessu, qui cum Johanne Waertio Rhenun
transiere: Montem Pellicardi extra periculum non esse. A
Anglos venio. Habet Romæ regina Angliæ hominem, nomin
res ipsius agentem, revera publicas regni, quando apparet magn
ex parte pacis hujus arbitrium penes Pontificem fore. Intellig
ex viris magnis, regi Poloniæ hinc data centum viginti quinque
millia scutatorum. Et mussitatur de fœdere inter Gallum, Anglum, Danum, Polonum. Regis Daniæ nothus, præter illud de archiepiscopatu Bremensi, postulat a Galliæ rege, ut qui Gallorum sub Norvegiæ littus balenarum capturam exercent, id permissu faciant regis Daniæ, nimirum ut hoc exemplo Batavi, quorum magnus ex eo piscatu quæstus est, ad tributum pertrahantur, optantibus hoc et Anglis, qui idem jus sibi in harengarum piscatores vindicant. Accedunt his meis Marini literæ, qui non desinit in Turca spes magnas collocare. Sex millia Cæsarianorum ad Brigantium lacum commoda ad transeundas Alpes tempora exspectant. Faustum, qui venit, annum sequentesque omnes, Excellentissime Domine, et ego et mei omnes Tuæ Sublimitati precamur. Lutetiæ $\frac{17}{27}$ Dec. 1635.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Etiam de Albis vectigali negotium Danus Galliæ commendat.

Ex originali. Præsent. Wolgast die $\frac{14}{25}$ Jan. 1636.

---

65. **Lut. Paris. 4 Jan. Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Cum nuper in parlamentum rex edicta ferret nummaria, ex quibus sub hoc quidem parlamento tantum se pecuniæ facturos quantum postremis scripsi literis, ex omni autem Gallia ad viginti et quinque milliones sperant, additis iis, quæ refundere cogentur ærarii hirudines, Hieronymus Bignonius, regius advocatus, orationem habuit celebratissimam, qua ita ostendit parendum regi et necessitati parenti, ut interim quam noxiæ sint publico illæ dignitatum nundinæ non taceret. Nam neque sine populi injuria exerceri munera caro emta, et idoneos militiæ homines ad alia avocari: labare et Galliæ famam apud externos, ut ad ea redactæ quæ ultimis periculis ultima adhiberi solent. Initium in immensum excreturo malo Franciscum Primum fecisse adeo jam tunc aversante Deo susceptos ex reductis inde pecuniis conatus, ut ab illis nihil reliquum Gallia habeat, præter luctus et imminuti imperii memoriam. Hæc tam libere dicta rex indoluit, ideo quod audirent hæc, qui eo venerant, multi, inter quos et ducis Caroli uxor. Fruitur tamen Bignonius præstiti officii conscientia, quanquam a rege voce cancellarii reprehensus. At primus parlamenti præses et blandiente oratione et rerum odiosarum silentio, quantum parlamentariis displicuit, tantum apud regem inivit gratiæ, ut ad eas, quas habet dignitates, præfecturam urbis Parisiensis, et cancellariatum equestrium regis societatum adjunxerit. At parlamenti classes aliæ se, cum rex venit, non convocatas queruntur; omnes vero de edictis, quæ nec lecta nec audita ad regis nutum probarunt, de iis jam introspectis querelas ad regem meditantur. Quia ipsa edicta ejus generis publicari non solent, rerum contentarum indiculum mitto. Ad Sanctichaumontium trajici pecunias audio. Venerunt in hanc urbem ex Italia Belleurius, ex Germania Feuquerius et Lagrangius consilia collaturi. De Maguntiaco, Hanovia, Hagenovia, Colmaria sicut certi habeo nihil, ita pejora metuo. Illud dolet, quod Suedi militis circa illa loca agentis licentiam incusant Galli, ut infestam sibi non minus quam ullam hostium vim. Cardinalis Riceliacus majorem indies diligentiam custodiendæ saluti suæ adhibet, jamque et carrucam

loricavit inter coria, quibus ambitur, interjectis e ferro l
quæ transitum globis impediant. Dux Bulionius, quem ja
tificium et pontificii credunt et reformati, etiam disputati
vulgus eunte, quasi quæ inter principem Arausionensem e
intercesserit, huc dicitur venturus, sive ut de Sedano r
dendo transigat, quod reformati metuunt, sive ut purge
captivis hispanis, qui nuper Trajecto ad Mosam evaser
ipsius culpa factum hic dicitur, quia inde cum abiret n
dederat, quibus severiorem illorum custodiam inhibebat. I
Romæ laborantes, ut cum pace Pontificis regi suo liceat c
latina conjugium facere, multum adjuvant Galli. Mitto
literas, qui, si quid magni per Italiam sperat, vereor ne f
Gallicarum ad Rhenum copiarum apud Tullos pars maxi
Gallasius ipse trans Rhenum agere creditur, sed relict
multis, qui Cisrhenanam possessionem Gallis interturbent.
vix scripseram, cum venit ad me britannicus legatus, cui
spem aliquam datam componendi illud electorale negotiun
cum Gallia controversum ei erat. Perscriptum ipsi fuera
tiarum batavicarum moram in sola Brasilia esse; id pecuni
sanari. Misi ad Heufdii cognatum de pecunia, ait se
quam antehac sperare. Ego eos, qui ærarium regunt, vide
de die ducere, nihilque nobis dare præter bonas spes e
pecuniæ particulas, de cetero re tota pendente ab ipsorum a
Studii in res nostras signa, non video. Siquid præstant, metu p
nec longius quam metus durat. Jam nunc a Vienna literas
quæ nihil magni nuntiant, nisi scriptum ad Piccolomini
terris Neuburgici parcat, et mitti ad electores, qui captent
gia. Ex Italia literæ nos docent, Gallorum sociorumque exe
in Somiliana terra agere, tantum ut inde alimenta habe
ubi defecerint, propositum in Novariensem agrum ire, qu
Olegium est. Crequiaco cohortes ex Languedocia duas adv
exspectari e Delphinatu et Provincia tres alias: Mediolane
sua quoque exspectari auxilia ex Hispania, et e German
Helveticas Alpes: nihil tamen ante ver agi posse, vali
oppidis nec capi facilibus, nisi justa obsidione. Additur e
mensem spe Sabromati et Saubaudum spe recuperandi Pig
lactari, ut a gallica amicitia discedant: et esse Genuæ pri
Carignani uxorem, paratam itineri in Hispaniam. Ab Hi
mitigari Papæ animum, parere ejus imperiis jusso Borgia.
dem nullam omittere curam retinendas ad insulas. Pos
omnia, Excellentissime Domine, et hoc anno et secuturis

Tuæ Sublimitati comprecor. Lutetiæ 4 Januarii, 1636 ex novo calendario.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius

Literæ reginæ matris in solo scripta hispanici juris satis ostendunt, quantum et ibi sit belli tædium.

Ex orginali. Præsent. Stralsundi die 22 Jan. 1636.

---

66. **Lut. Paris. $\frac{1}{10}$ Jan. 1636.**

Excellentissime Domine.

Postquam postremum ad Sublimitatem Tuam scripseram, fuit apud me legatus venetus, cujus sermones eo tendebant, ut crederetur ab Hispano pacem haberi non posse, nisi omnibus rebus restitutis in statum, quem habuerunt anno MDXXVIII. Itaque bellum persequendum omnibus, qui restarent. At aliunde disco, Batavos aut certe partem eorum potentiorem, Hollandos ac Zelandos, magno teneri desiderio ponendi extra periculum commercia. Idem legatus ut Pontificem se sectantibus, ita Anglum putabat protestantibus idoneum fore conciliatorem: cujus tamen consilia in eo non probabat, quod agnosci hic vellet electoris dignitatem, priusquam fidem fecisset in partes communes bene affecti animi. Pomeraniam ajebat se ex Charnassæo didicisse Batavorum insulis peninsulisque persimilem, in hoc etiam quod defensu facilis. Lubecæ dissidium aliquod intercessisse cum Suedis, quod et aliunde audieram. Rohanio satis animi ad intercipiendos Cæsarianos, qui trans Alpes in Italiam eunt, nisi ejus conatibus, quod metuitur, aperte se objiciant Helvetii: Danum paci in Germania constituendæ sedulam operam dare. Ex eo res ista parlamentaria, qua de re scripseram nuper, processit longius. Cum a parlamento missi nuper ad fanum S. Germani regem convenissent, quæsivit rex, Bignonius ubi esset, auditoque eum in criminum foro occupari, recte fecisse eum dixit, quod non appareret, futurum alioquin fuisse, ut non ex sententia acciperetur. Adversus novas has dignitatum nundinas imprimis magnus calor fuit ejus classis parlamentariæ, quæ enquestuum sive inquisitio-

num dicitur. Horum libertas non fuit sine linguario. Sen
Laisnæus et Foucaldus capti et Andegaviam in custodiam
sunt: præses Barillonus Salmurium: Severinus Clarimont
Arvernis. Faber Albonius Brestam, intervallis satis m
Pervenit ad manus meas viri in Anglia eruditissimi Joh
Seldeni liber, contra ea, quæ pro maris libertate a me ali
scripta sunt. Titulum fecit Mare Clausum, sive de Do
Maris, primumque asserit, mare occupari et in jus proprium
cedere posse: deinde ab Anglis occupatum, jurisque anglic
tum, non proxime littus modo, aut quod sinuum nomine v
possit, sed ad Hispaniæ, Galliæ, Batavorum, Germaniæ, I
oras usque, et quidem tanto imperio, ut in tam vastis s
nemini piscari, navigare, hostem hostiliter habere liceat, ni
et quatenus rex Angliæ id permittat. Talia tutanda cum s
perit vir ingeniosus et doctus, haud dubie multos sibi cc
dicturos prævidit, me certe spectatore futuro certaminis, qu
neque Suediæ jus læsit, ac de me privatim humane adm
loquitur. De rebus germanicis, quæ habemus, literæ enim
ad me aut non scribuntur, aut, si quæ scribuntur, intercipi s
valde sunt incerta: sed qui hic est Colmariæ syndicus ait n
simis se didicisse literis, non ita premi id oppidum, ut
crebro erumpatur. Homburgum etiam tum in Gallorum fuiss
testate: De Hagenovia, ut et de Hanovia bene existimari.
gendorpio significasse ducem Bernhardum, ne quas a se aut (
suppetias exspectaret, sed locis illis derelictis Confluente
conferret Treviricam: cardinalem Valettam ire liberanda
Alsatiam: in hostilibus castris multum esuriri. Badensi Durla
qui hic est, pecuniam dari, ut octo conscribat cohortes siv
gimenta. Hactenus gallici exercitus pars maxima apud T
est. Ut Suedos Westfalia ejiciant, ire ajunt Bonighausiu
Granam: quos ex Poloni copiis Cæsar in sua stipendia accep
partim Wormatiam venisse: ad tuendas insulas, quas in Mari Int
Hispani possidere cœperunt, venisse naves longas satis mu
aliaque ejusmodi, quæ, quia non satis certos auctores habent,
mare non audeam. Die Martis, qui abiit, cardinalem Ricelia
conveni: eique dixi, quæ ex Schmalchii literis de mora Sublimi
Tuæ in Pomerania, et de misso ad Santichaumontium idone
mine cognoveram. De nostris adversus Saxones rebus prosp
dixi me indicem futurum fuisse, nisi sero admodum ad me li
pervenissent. Eæ erant, quas attulerat a Sanctichaumontio mi
Postea incepit dicere cardinalis, edoceri se meis in Hollanc

literis res Galliæ' ut conclamatas describi: addi a me Gallos in paciscendo esse. Negavi hæc, ut liquido poteram, et cum dixisset hæc a gallicis legatis, qui apud Batavos sunt, perscripta, ostendi hæc a conspiratione hominum mihi, non ob aliud, quam quia male mihi fecerunt, male volentium, Pavonis et Arsenii, proficisci; longe alia de me testimonia præbiturum, si opus sit, D. Camerarium. Natam forte hanc fabulam, quod Bruxellenses in editis rumusculis scripsissent, captas a se literas meas ad Sublimitatem Tuam, quibus exitium Galliæ Batavisque augurarer, adeo conficto argumento, ut cum exempla, quæ servo, literarum contulissem, nihil repererim congruens. Satis ostendere Bruxellenses, quam mihi male velint, qui mihi inimicos, quos scirent, habenti vellent amicorum benevolentiam eripere. Maritimas Hollandiæ ac Zelandiæ civitates florentes navigatu mercatuque non mirum pacis esse cupidas. Me patriæ oblitum, nisi quatenus rempublicam, in qua tot necessarios aliquantillum etiam facultatum habeam, salvam exoptem, totum in rebus esse suedicis: neque aut adeo imperitum, ut nescirem, quantum Suedici regni interesset, dum ipsi bellum manet, Batavos bello non subduci, neque tam malæ fidei, ut consilia velim dare regno illi Tuæque imprimis Sublimitati, cui omnem meam dignitatem debeo, contraria. Si ipsi placeret ostendere aliquid, in quo prodesse Galliæ commodis possem, multo me calumnias rebus quam verbis refellere promptiorem. Inter hæc multa vultu verbisque satis benignis interfatus, dixit se libere ac candide mecum agere voluisse, atque in posterum fore, ut apertius mecum ageretur. Secuti sermones de nostris adversus Saxonem rebus, de opportuno ad bellum gerendum Pomeraniæ situ, aliaque ejusmodi: nec tacebat, quæ hactenus in gallicis exercitibus peccata essent, ea emendandi sibi, temporis discipulo, curam fore. Abeuntem longe prosecutus est cum comi excusatione, quod, turbam vitans, non ultra procederet. Illud pæne omisi addere de Tua Sublimitate, deque principe Arausionensi ita locutum, ut qui me crederet utriusque gloriæ toto favere animo. Videt Tua Sublimitas, quibus rebus implere literas legati cogamur, rerum meliorum ignorantia. Deus, Excellentissime Domine, det mihi et hinc nuntiare grata, et isthinc cognoscere. Lutetiæ $\frac{1}{10}$ Januarii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Pacis honestæ ac communis negabat se cardinalis spem adhuc videre.

Ex originali.

---

67. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Jan. 1636.**

Excellentissime Domine.

In magna rerum germanicarum ignorantia vivimus, non modo per hostium excursus, verum et quia Galli literas huc venire non sinunt. Ita fit, ut diu delusi falsis, sero accipiamus vetera ac plerumque tristia. Rex nihil motus parlamenti questibus, etiam per literas classes eorum, quas cameras vocant, coire vetuit. Illi, quod solum possunt, justitio se ulciscuntur, quod ipsum diuturnum esse non potest. Feuquerius hic in morbum recidit. Ajunt aulici, Rohanium a rege in Germaniam acciri, ad curam Vallis Telinæ successuro ipsi Thoirasio, qui tantis rebus in Rheda Insula et apud Casale gestis, per Italiam hactenus paulo minus quam exsulat. Paratus is esse dicitur acceptando oneri, et quidem quarto minore pecunia quam Rohanio soluta est, dum certus sit de solutione suis diebus, qua in re mirum quanto regis malo peccari soleat. In Italia nihil nunc fit aliud, nisi quod Galli Lomelinum agrum incursant. Bremam, Sesiæ Padoque amnibus adsitam, munit Sabaudus. Parmensis acceptis aliquot auxiliariis copiis Laudensium fines populatur; ne propiora Mediolano penetrentur, Viglianum turribus lunatisque operibus firmante marchione Costada. Videbimus, quid allaturæ sint novi, quæ trans Alpes, complanatis munitorum opera nivibus, transeunt e Germania ad res hispanas tutandas, copiæ. Interim Masarinum, quod in Gallorum res pronior credatur, revocat timidus Pontifex, et ad Avenionensem transfert præfecturam. Londini jam pro sacello templum habet regina, in quo publice missa fit, et gallico sermone homiliæ, per Elisabethæ Jacobique tempora nec visum unquam nec speratum. Sed hæc forte levia: illud momenti majoris, quod a rerum peritis intelligo, Gallos in eo esse, ut cum duce Carolo seorsim rem componant; quod si fecerint, dissoluto Germaniæ corpore, cum quo fœdus germanicæ libertatis, ut dicitur, causa factum erat, non video, quid Gallis mansurum cum Cæsare controversi, præsertim si et Landgravius se bello subducit, et per particulas amittatur Alsatia. Hæc postquam scripseram, ex legato

anglicano cognosco, nihil hic promotum in Palatinæ domus negotio ob illam de electoratu offensam: jussum Pavonem nomine procerum suorum heic conqueri, quod legati ad pacem jam nominati essent, se non præmonitis: Romæ velle Pontificem videre, quid decreturus sit Poloniæ conventus, antequam contrahendi matrimonii jus indulgeat. Si non fallunt me Publiczii literæ 23 Decembris novi calendarii, Cæsaris, sive Hispani sunt, copiæ nondum transierant Alpes, quod ad promissam pecuniam abesset aliquantillum; Helvetii autem Hispano tantundem habeant fidei, quantum vident tanguntque. Brevitatem epistolæ rogo boni consulat Tua Sublimitas: malim pauca scribere quam falsa: nolim et incerta: sed id in tanta rerum caligine vitare sæpe nequeo. Prospera omnia, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitati ac per eam suedicis rebus det Deus. $\frac{7}{17}$ Januarii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

68. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Jan. 1636.**

Excellentissime Domine.

Audimus, ducem Bernhardum, cum Mosellam transiisset, ingruentibus in se Picoliminii et Viridunensis episcopi copiis repulsum, nunc apud Spinale agere. Liberandam ad Alsatiam non cardinalem Valettam ipsum, qui Dia substiturus sit, sed alios ire: croatos, sed populabundos tantum, ut solent, in Campaniam penetrasse. Rex auditis parlamenti parisiensis querelis contra edicta nupera, jussit eos parere primum, postea bonitatem suam experturos. Putatur aliquam partem novarum dignitatum, per quam veterum honos ac pretia decrescunt, refecturus. Multis rumoribus celebratur paratus classis gallicæ partim Rupellæ partim Maloï, verum, quantum intelligo, multa ei desunt, ut utilis esse possit. Angli ut se Gallis Batavisque jungant, quæ expeditissima videtur ad Palatinatum recuperandam via, nondum sperant rerum periti, præsertim cum novæ legationes mutuæ ab Hispania in Angliam, ab Anglia in Hispaniam strepant. Pontificem sive metu, sive quod suis gentilibus inde majora speret præmia, magis magisque

vergere ad res hispanicas, et ea, quæ scripsi antehac, et alia i
dicio sunt. Urget restitutionem Pigneroli, religionis romanens
solius in Valle Telina, Lotharingiæ. De matrimonio fratris reg
negotium in pacis tempora rejicit. Galli, ut duro nodo duru
admoveant cuneum, hoc meditantur, ut manu sua perscribat fra
ter regius, se, nisi a Pontifice episcopi delegentur, qui in Galli
ipsa cognoscant, staturum parlamenti decretis, comprobatis judici
episcoporum: sperantes fore, ut ea scriptura sibi demonstrata im
pellatur Pontifex ad id, quod maxime volunt. Cum duce Carol
agi seorsim cœpit per Cognæum, fratris regii quondam cancella
rium, nunc in regis clementiam receptum, et per abbatem Can-
camium. Sed dux ipse in Belgicam profectus dubium reliquit,
iveritne persuasurus principi Margaritæ, ut spem connubii abjiciat,
an omnem faciendæ seorsim pacis cogitationem ipse abjiciens. In
Italia nihil fit magni, nisi quod vastatur ager Lomelinus: dux
Parmensis nondum, quod nuper dicebatur, ad sua rediit. Omnes
adhuc fœderatorum copiæ apud Bremam, Candiam, Sartiranam
hærent. Hispani muniunt Pirigetonum, ut Laudensem Cremensemque agrum habeant tutiorem, Novariæ quoque metuentes, cujus rei causa præfectus ipse Mediolanensis se Ticinum contulit, pecuniam e Neapoli ac Sicilia e tributis, Genua sub fœnore exspectans. At Neapolitani regni rector duas hispanorum, duas italorum centurias, quingenta servitia ad implendas galeras misit in Margaritæ insulam, ex qua interdum exscensus in oram maritimam Provinciæ fiunt, non alio adhuc malo nisi incendio villarum. Sprecherus noster, qui se Sublimitati Tuæ, quantum potest, commendat, literis ad me $\frac{2}{3}\frac{1}{1}$ Decembris datis statum Rhætiæ tranquillum nuntiat, ex quo Cæsarianos et Hispanos retudit Rohanius. Eorum reliquias ex Tirolensi agro ad IV millia partim equitum, partim peditum, transitum in Italiam moliri, id si nunc tentent, perituris haud dubie multis itinerum difficultate et frigore, ut qui non hiberne vestiti sint. Italos a Crequiaco et Vitriaco (is Provinciæ præest) nihil boni exspectare: multum a Rohanio et Thoirasio. Ut Vallis Telina veteribus dominis Rhætis reddatur, et ipsos laborare Rhætos, et cum iis Helvetios protestantes, nam romanenses Helvetios minus æquos Rhætis esse, quod ipsos Vallis Telinæ sequestros abnuunt; quin et male ominari audent, quasi iterum, ut Mausoniaco quondam fœdere, delusuri eos sint Galli: verum se meliora sperare. Mater principis Stilanæ Mondragonia filiam suam Medinæ Hispano pactam tradere non vult, nisi prius eidem Medinæ detur regimen regni Nea-

politani, cujus spe in eas nuptias, spreto polono Casimiro aliisque, assensum præbuit. Patri Josepho cardinalatum negat Pontifex. Rex in ver imminens iterum uti constituit opera nobilitatis feuda possidentis: sed viginti nobilium apud Lotharingiam millia inedia morbisque absumta, superstitum exhaustæ opes ita terrent alios, ut vix ullis pœnis videantur ad tam periculosam sumptuosamque militiam posse pertrahi. A Vienna habemus, obtinuisse Neoburgicum mandata ad Piccolominium, ut terris ipsius parcat. Audimus in Hispaniam salvam advenisse ab America classem, ferre eam milliones XIV, partem alteram regi, alteram privatis, an supra verum famæ quærendæ vulgetur, haud affirmaverim. Nostræ hic pecuniæ negotium nihilo magis quam hactenus processit. Promissa pulchra, blanda spes; numeratum nihil, signatum nihil. Lagrangio turmam equitum regendam rex dedit, et ejus victoriæ jam sunt in chartis nugacibus, quas gazettas vocant. Hæc præter nihil habebam, Excellentissime Domine, nisi ut victorias, quales nunc aliquot nuntiatæ nobis sunt, sæpe obtineas, donec illis imponas culmen honestæ pacis. $\frac{14}{24}$ Januari, anni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Jamjam intelligo, repulsos qui Colmariæ succurrere volebant. Argentoratum apertius quam antehac ad Cæsarem se inclinat. Itali omnes de Parmensis rebus male augurabantur.

Ex originali.

---

69. **Lut. Paris. $\frac{21}{31}$ Jan. 1636.**

Excellentissime Domine.

Magis ne morem meum interrumpam, quam quod digna materia inciderit, nunc scribo. Nam in Italia nihil agitur, nisi quod major quam antehac speratur Sabaudi cum Crequiaco concordia. Ad Rhenum et Mosellam quæ aguntur, quamdiu fieri potest, celamur. Dediti tamen Maguntiaci conditiones hic vidimus. Ad Picardiæ finem quiescunt arma, præter Croatorum incursus. At Angliæ legatus ante hos dies quatuor, cum bono nuntio natæ

regi suo filiæ, attulit postulatum, ut principi Palatino daretur Gallis nomen electoris: qua de re cum Butillerio minore, quem nunc Chavignium vocant, jussus agere. De fœdere super ea re inter Galliam Britanniamque pangendo tecte satis lenteque movetur negotium, exitu adhuc incerto. Landgravii pax credi incipit: induciæ Batavorum timeri, qui se posthac belli oneribus impares ne longam quidem pacificationis moram pati ajunt posse neque vero quod rebus suis conducat exspectare se, pacis ineundæ consilia moderante Pontifice. Ne tamen regis benefacta ingrate æstimare videantur, duas conditiones ferunt: aut ut jam nunc rex quoque se bello in Hispanum suscepto explicet sine damno, id est receptis duabus maris Ligustici insulis: aut ut ipsi quidem suas res longi temporis pactione servent, simul autem in annum constituatur inter Gallum Hispanumque ab armis quies, tempus datura ea, quæ controversa sunt, ex usu regis utriusque componendi. In hac consultatione nunc versatur hæc aula, principibus omnibus, nobilitate, plebe mirum quantum pacis avida. Celebratur principis Condæi dictum, qui inspectis Lotharingiæ rebus, dixerit, sibi Galliæ corpus videri simile ægroto, qui clysterem sumserit ita vehementem, ut non modo captum cogat reddere, sed quicquid in visceribus est commoveat. Nobilitas quidvis pati decrevit, quam ex edicto, ut nuper, militare. Parlamentorum, plebis urbanæ rusticæque questus nihil opus referri. Famam tamen spargunt magnorum moliminum. Classis, quæ in Santonico et Britannico paratur littore, inde ducenda dicitur ad recuperandas, quas modo dixi, insulas. In illam quoque classem divisum imperium est inter ecclesiasticum unum, Burdegalensem archiepiscopum, et alterum non minus maris inexpertum ducem Longavillanum. Nec ab hispanica parte cessatur. Nam Cameraci audimus machinarum rerumque aliarum magnum esse paratum, ut cum vere aliquid cœptetur, nisi pactio aliqua conatus intercipit. Brezæi milites partim dilabi, partim mendicare audio. Masarinus jam abiit. Bruxellis cum cardinali hispano consilia confert Gallasius. Liber hic prodiit, qui gallice inscribitur: Veritates gallicæ oppositæ hispanicis calumniis, patre Josepho aliisque consciis editus. In eo Imperatori exprobratur, quod ecclesiæ bona protestantibus largiendo fœdam pacem redemerit. Non desinunt hi cum Bavaro amicitiam clam colere, inani, ni fallor, spe, si Austriacæ domui erepturos se in posterum putant ad imperium suffragia, pridem arcanis conventionibus mancipata. Recalescit rumor de duobus electoribus ad eos, qui nunc sunt, adjungendis, Herbi-

politano et Palatino, nec videtur aulæ romanæ id displicere, in quo et ecclesiasticæ potestati nihil decedit, et via est ad scindendos protestantes, simulque Angliæ mos geritur. Cæsariani novi milites, qui nunc Alpes transierunt, quid facturi sint, exspectabimus. Manet adhuc apud Vallem Telinam Rohanius. Rerum hoc tempore sterilitas facit hic ut desinam, resque Tuæ Sublimitatis, Excellentissimo Domine, Deo commendem. Lutetiæ $\frac{21}{31}$ Januarii 1636.

Tuæ Sublimitatis devotissimus cultor

H. Grotius.

De pecunia nihil promotum. De Colmaria et Hagenovia obsidio exemptis dicuntur advenisse nuntii. Certiora dies docebit.

Ex originali.

---

70. **Lut. Paris. 7 Febr. Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

In pecunia nihil profectum est. Nummorum nihil accepit Heufdii absentis cognatus. Chartam delegatoriam adhuc sperare inducitur. In Picardia fumant vici, nullo adhuc malo graviore. Haud dubie Gallasii et Picolominii Bruxellis consultationes eo tendunt, ut per illam partem aut Campaniam irrumpatur in Galliam. Rex ipse dicitur in illas partes iter moliri. A duce Bernhardo quas accepi literas, earum mitto exemplum. Excusat, quod pro Maguntiaco nihil potuerit, prægravante hostium vi, quorum indiculum, quem misit, addo. Respondebo ei verbis communibus. Tam Germaniæ quam Belgicæ vix ulla hic ratio:

Omnis in Italia fatorum vertitur ordo.

Ibi ajunt Galli habituros se brevi xx peditum, tria equitum millia, præter sociorum auxilia: tres in partes bellum parari: ex Montiferratensi territorio in Mediolanense: ex Placentino, quo jam copiæ sociales ad III millia peditum, mille quingenti equites comite Fabio duce pervenerunt, in Laudensem, imperaturo iis in locis Thoirasio regis permissu magis quam jussu: ex Valle Telina, ubi retineri Rohanium re consultata placuit, in ea quæ Co-

mensi adjacent lacui. Hæc quidem pulchre dicuntur, multu
ad famam Galliæ pertinet prosperis quibusdam actionibus
nere amicorum studia, et cavere, ne Papa nutantesque alii
se in alteram dent partem. Sed ex plurimis aliorum literis
et Marini cognosco, tempus effluxisse, quo egregii successu
rari illis in locis poterant. Nunc hosti otium fuit implend
lite oppida locaque ex Hispania Neapolique et Sicilia pe
nuam, ex Germania per Alpes. Hispani, qui recens mari adve
sunt IV millia et quadringenti. Et ad lacum Comensem Da
Franciscum, Pradellum munit Serbellonus. Sunt et qui met
ne Sabaudus et Parmensis, ubi sua bene immunierint, bel
subtrahant. Tandem Hispanus significavit, paratum se legat
pacem nominare eodem tempore, quo Gallus suos. Futu
tantur Montiregius Neapolitani regni hactenus rector, cui s
dit Medina, comes Ognatus, Mirabelius, legatus in Gallia
hac, addito belgo præside Rosa. Video Batavorum in gr
Leodium conventui placere, nec Pontifici, nec Hispano, u
ditur, recusaturis. Sed multis indiciis cognosco, Batavoru
inducias in arcano provectum longius negotium quam Galli
nificetur, quod nuper in mensa Arausionensis principis M
Ordinum actuario objecit Charnassæus. De matrimonii
ringici dissolutione differt sententiam promere aula roma
belli exitum. Interim cum ea aula et Venetis incidit al
simultatis, ita ut et res suas agentem illi Roma revocaveri
Pontificis nuntio aditum ad senatum intercluserint. Caus
quod inscriptionem picturæ appositam, qua triumphatus Fr
cus I imperator ostentabatur, Pontifex mutaverit, omissa
ficii Venetorum, quæ ante apparuerat, mentione. Ego ips
Venetorum magis referre puto, ut pereat memoria ipsorum
nibus opressi imperatoris egregii, gravi in principes omn
sosque Venetos exemplo. Literæ Thuani datæ 27 Januarii
mariæ nos docent, hostium fuga facilem ad eam urbem
fuisse aditum: mille saccos frumenti a Spinali invectos: ex
tari totidem alios indidem: et missos Agentoratum, Basi
Benfeldium, qui ex illis quoque locis, si quid ipsis supe
Colmariam portent. Consilium esse Gallis Gemeram occu
quo Slestadum Colmariamque inter tutior sit commeatus: d
proximis in locis disponere militem, ut defensa Alsatia
tharingiæ retinendæ munimentum sit. Gallasiani exercitus
tem maximam Saxoni laboranti ivisse suppetias: aliquas reli
Tabernis manere: et has conjungi non posse cum Colored

piis, superna Alsatiæ ad Belfortum obtinentibus, ob intercedentes Gallos peditatu validiores, cui valde apta illa regio. Amœnitatem agri circa Colmariam et in eo tutando Manicampii curam laudant, qui viderunt. Classis, quæ regi struitur, XL dicitur esse navium. Angli non videntur his temporibus adduci posse, ut in societatem belli cum Gallis veniant, sed in gratia hispanica spem Palatinæ domus collocare. Hispanus quidem Anglis ostentat, paratum se, reddatur ut Palatinatus, efficere, dum et Lotharingia reddatur. Sed Galli iniquam putant commutationem locorum, quæ teneant ipsi, cum locis amissis et ad se nihil pertinentibus: neque illud ab Hispano, quod id velit, dici, sed serenda ad dissidia et invidiam Gallis conciliandam. Novæ dignitates Magisterii libellorum supplicum emptores inveniunt. De senatoriis cum parlamento parisiensi nondum transacta res est: alia parlamenta parere recusant. Burdegalense etiam vetuit, ne quis edictis novis uteretur. Regi Hispaniæ quæ recens ex America pecunia advenit, esse dicitur VII millionum ducatorum. Ea ex Peruvia Gades advecta est. Alia a Terra Firma et Nova Hispania adhuc exspectari scribebatur. Ex illa pecunia IV milliones, CC millia ducatorum per nominum commutationem mercatoribus solitam trajecta dicuntur Genuam, Antverpiam, Hamburgum. Dux Mutinensis Corregium ab Hispano accipit, numeratis CL millibus scutatorum. Viennæ creditur multum gallicæ pecuniæ Hamburgi esse: sed ab aliis intelligo rediisse huc, quas Sanctichaumontius illinc attulerat nummarias literas. Deus, Excellentissime Domine, consilia Sublimitatis Tuæ secundet. Lutetiæ 7 Februarii novi Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Docent posteriores literæ, Govam portam a Venetis immunitam accedere ad causas odii Pontificis in ipsos. Dum Bremam munit Sabaudus, idem a Gallis fieri in Sartirana et Candia, ignobilibus locis. A Rohanio quatuor nova castella fieri ad Comenses fines. Metui novam hostium ex Tirolensi agro impressionem. Qui Alpes transiere, esse V millia peditum, mille loricatos equites. Mediolanensi agro de milite, commeatu, munitionibus bene prospectum.

Prior inscriptio in aula quæ dicitur Romæ sic habuit:

Alexander Papa Tertius, Friderici Imperatoris iram et impetum fugiens, abdidit se Venetias, et a senatu perhonorifice sus-

ceptus, Ottone Imperatoris filio navali prœlio a Venetis vict
toque, Fridericus pace facta supplex adorat, fidem et obedie
pollicitus. Ita Pontifici sua dignitas Venetæ Reipublicæ ben
restituta est.

Nova sic habet:

Fridericus Primus Imperator Alexandrum Tertium Ponti
quem diu insecutus fuerat, post constitutas cum eo pacis
ditiones et damnatum schisma, Venetiis supplex veneratur.

Postquam hæc scripseram intelligo, Anglos classem h
XLVI navium. Queri de mercatorum navibus, quas Galli
tentu belli capiant: non recusare ipsos, pecunias et opem
tribuere recuperando Palatinatui, sed ad belli indictionem v
nolle. De gallicis rebus: muniri sero satis Campaniæ oppid
talaunum, Trecas, alia; principem Condæum vocatum, ut
vincias obeat easque cogat novis edictis obsequi, ad id post
decem millia, difficilia repertu, bello in omnibus finibus strep
Dux Parmensis ipse hic erit intra triduum, obsequii sui ce
fidem daturus. Swartzenburgii filius multum hic jam comm
Brandeburgici electoris de Pomerania restituenda, si pax
negotium. Et cordi id hic esse, modo ex Feuquerio, qui
nunc a me abit, cognovi.

Ex originali. Præs. Wismariæ die $\frac{9}{19}$ Martii anno 1636.

---

71. Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Febr. 1

Excellentissime Domine.

Immensas gratias Sublimitati Tuæ debeo pro literis $\frac{15}{25}$
cembris, quas biduum est, quod accipio: quod per eas Sublin
Tua me non ignarum patiatur eorum, quæ illis in partibus
runtur, ac consiliorum, quibus ipsa curam boni communis in
supina aliorum negligentia sola tanta fortitudine tuetur: fiden
meam ac diligentiam eximia benignitate æstimat: eorum præt
quæ ad dignitatem sustinendam mihi sunt necessaria, ostend
non esse immemorem. Si mihi facultas esset, quantum est
dium in res atque existimationem suedicam Tuæque Sublimit
non alius esset illis minister utilior. Nunc inter eos vivens,
magni sunt eorum, quæ agitant, occultatores, ipsis quoque rer

quæ in publico geruntur, nuntiis plerumque sero ad nos advenientibus, neque raro falsi quadam admixtione corruptis, doleo, quod pro certis sæpe cogar conjecturas adferre. Sed sub tam æquo judice tuta est voluntas sedula, etiamsi non semper id, quo tendit, consequatur. Putavi e re legato anglico patifieri, quanta sit Tuæ Sublimitatis constantia in tutanda protestantium salute. Existimat is, non quod mandata habeat, sed quod ita suadere videantur tempora, cogitandum de conjunctione quadam Suediæ Britanniæque, hoc magis, quod apud Galliam parum proficiat, ne nomen quidem dignitatis electoralis principi Palatino valens obtinere, nisi prius in belli societatem veniat. Eo autem ne veniant Angli, tum aliis se causis adduci dicunt, tum quod metuunt, ne Galli, ubi alios intricaverint, se extricent: adduntque non levia esse indicia, cur credant, ne optare quidem Gallos, ut princeps potens professionis protestantium loca Galliæ vicina obtineat, memores, dejectas quondam res Galliæ protestantium virium Palatinarum auxilio restitutas. *Lætum* his diebus *cardinalem Riceliacum* fecere ab *Pontifice literæ cum spe pacis*. Qui Roma scribunt, postquam nomina sunt edita legatorum ad pacem, ajunt nodos in eo negotio reperiri quatuor. De reditu reginæ matris, de conjugio Margaretæ, de Pignerolo, de Lotharingia; nulla Palatinatus mentione. In quatuor illorum tribus videtur cardinalis Riceliacus nihil mutaturus de suis hactenus consiliis. Quarti expediendi non ita difficiles sunt rationes. Dux Bernhardus per suos hic homines propera auxilia postulat, premente hostium vi, qui aucti novis e Polonia egregiis sane copiis, Louhuium, Luxemburgum et Viridunum inter obsederunt, et jam ceperunt. Ipse nunc dux Bernhardus, auctus eorum accessu, qui e Maguntiaco exiere prope octingenti, in oppido Virodunorum agit, cæsis apud Boviniacum nonnullis hostium excursoribus. In Luxemburgico atque in Atrebatibus constat magnos paratus fieri ad bellum Gallicis finibus inferendum, nisi pax præveniat. Gemera interim potitus est Valetta: addunt rumores cuncta in majus attollentes omni Alsatia excessisse Gallasium: Argentoratensem civitatem proprium suum militem offerre duci Bernhardo, quod cognoverit, Nortlingam aliaque oppida contra pactorum fidem a Cæsareis male haberi. Alpium juga jam transiere Cæsareorum IV millia, sequuntur VI peditum, duo equitum millia. Dux Parmensis jam intra Galliam est, et in aula paratur ei hospitium. Itali ajunt, venire eum tum ob alia, tum ut Sabionedum, sui juris locum, Gallis tradat. Præfectus Mediolani jam a Ticino in urbem suæ

præfecturæ principem reversus, equitem dimisit in agros Laudensem et Cremonensem, prohibendis hostium incursibus, qui interim in Alexandrinos fines prædabundi grassantur. At Rohanius Curliacum assultans, non procul a Fontani castello locum, depulsus inde est. Daniæ nothus nihildum responsi ad sua postulata accepit. Seldeni liber nihil, continet, quod Suediam tangat, nisi quod Suedi fœdere facto de eo jure, quod in mare Norvegicum sibi vindicaverant, cessere. Hollandi Cunæo causam suam defendendam mandarunt. Parant se ad respondendum et Galli quidam Venio ad minora. Servianus unus quatuor eorum, quos secretarios status vocant, gratia et, si famæ creditur, etiam dignitate excidit ob certamen cum Bulionio de militaribus rationibus. Lugdunensis Riceliaci frater Romæ jussus est depilari, ne totus monachum Cartusianum (nam ejus societatis olim fuit) exueret. Episcopi Montispellerii, qui et ipse eo venit ad disturbandum matrimonium lotharingicum, non dubitat, quin futurum sit, ut multis sufflaminationibus trahatur negotium. Jam nunc disco ex Thuani literis Slestado scriptis 4 Februari novi Calendarii, secundam vecturam frumenti a Spinali Colmariam bene perfectam: nec parum a Benfeldio impetratum, ita, ut non Colmariæ tantum, sed et Slestadio in sex menses prospectum sit, præter id, quod Basilea speratur, quanquam incerto adhuc eventu. Gemeram biduo non diutius defensam, medio inter Colmariam et Slestadium situ ad Islam flumen, egressos milites cxx. Ivisse inde Valettam, ut Hagenoviam liberet, ceteris præter Tabernas Alsatiæ locis ab hoste derelictis, captisque a Ransovio Ossæ literis, quæ exhaustas copias, magnamque rerum omnium penuriam significent. Eæ literæ Tabernis missæ erant ad principem Stadionem agentem in agro Wirtenbergico. Literæ recentes Vienna indicant, lætum Imperatorem ob refrigeratum ab episcopis polonis regis Poloni ardorem in palatinas nuptias spem concepisse, posse illum pertrahi ad conjugium cum archiducissæ filia: auditum in eadem aula a Tartaria legatum, idque agi, ut is rex amicos hostesque cum Cæsare communes sumat. Ab aula ottomanica missum interpretem, qui turbamenta pacis in Hungarico fine demat. Aliæ ab Italia literæ exigua continent partis utriusque tentamenta. Neque Belviderium castellum tenere Sabaudos potuisse, quin et apud Astam male habitos: neque Carucenæ marchioni Hispano Tombium, quod ceperat, potuisse defendi. Tanarum municipium irruptum a Sabaudis: et a marchione Villa (is Parmensis copias in Placentino agro regit) Ticinum usque excurri. Deum precor,

Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitatis optimis cogitatis pares det successus. $\frac{4}{14}$ Febr. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Servianus ob eam, quam dixi, causam et ob dissidia cum minore Butillerio, non munere tantum suo demotus est, sed et Salmurium relegatus, aut, quam optionem cardinalis (eum enim abiturus salutare sustinuit) ei pro beneficio dedit, oppidum Nannetum. Is Servianus est, qui conscripserat edictum regis nomine, quod causas belli in Hispanum satis diserte explicabat.

Post captum Louhuium sive, ut vulgo vocant, Longuium adversus Viridunorum oppidum pergit hostis.

Ex originali. Præs. Wismariæ die $\frac{3}{13}$ Mars 1636.

---

72. Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Febr. 1636.

Excellentissime Domine.

De pecunia ad Sanctichaumontium missa crebrescit rumor, sed multum imminutus, prius enim de millionibus jactabatur; nunc ad trecena millia ventum est et munera pretio ducentorum millium tractando conventui Lunemburgensi. At amicorum e Batavis literæ negant cum Heufdio pecunias ex fœdere debitas venisse. Ipsi proprio regis militi, in quem Brezæo imperium est, per quatuor menses nihil æris persolutum. Cum e Batavia discederent, direptos ab illis vicos contra suetam illis locis disciplinam. Nunc equites raptibus agrorum vivere, peditem diffluere, ita ut ex XXII millibus ægre septem restent: eos sparsos per oppida (et quædam accipere abnuunt) stipem orare, partim magistratuum misericordia tenuiter ali. Compertum ab iis, qui Silvæducis sunt refossa sepulchra, ut lintea vestitui, ligna foco cederent. *Hæc omnia in oculos incurrentia efficaciora sunt apud Batavos meos, quam splendida legatorum verba de bello prolatando, magnaque regis potentia.* Displicet et illud, quod pactum fœderis de conjunctim facienda pace eo trahunt legati, ut velint regi curam pro rebus amicorum permitti: in quem sensum et de nostris rebus mecum

locutus est Feuquerius, cum dicerem, nihil protestantib
num sperandum ab iis actibus, quos Papa regeret, ipse
responderet, Papam se negotiis tantum secum sentientiu
mixturum, protestantium autem rebus consulturum regem:
me cogeret dicere, nos igitur alienæ rei accessionem fore.
viros rerum batavicarum non imperitos ita arbitrari: in
jam convenisse de conditionibus indutiarum inter principem
sionensem et cardinalem Hispanum: eo fieri, ut Hispani ad p
colloquia Gallos admitti non recusent. Si quid actum est,
habetur et nationes, quas provincias vocant, et civitates sin
quarum nonnullæ id conqueruntur, non inique si reipublicæ
spectetur: sed negotii ea natura est, quæ exceptionem desi
Americanæ societati pecuniam, qua indemnis servetur,
Hispanus. Ingens est æs alienum tum fœderati corporis
partium: publicos reditus absumunt fœnora: ad nova oner
descunt aures. Præter reipublicæ mala apud Frisios civitat
agros colentium, quibus senatus favet, nunquam bene sedat
cordiæ redardescunt, haud exiguo periculo, si e Germania i
regionem se injiciat hostis. Ut Amstelodamenses, pacis
dubie cupidos, principi Arausionensi suspectos faciant lega
lici, exemplum literarum consulis Oetgesii ad ejus urbis ma
tus, nescio unde nacti, interpretando in suos usus trahunt.
quanquam ad meam proprie curam non spectantia, quia
communis dijudicationem non nihil pertinent, reticenda
existimavi. Meti Nassaviis comitibus Lutheri placita secta
parlamentum interdixit, ne, quod solebant antehac, domi suæ
facerent regni legibus impermissa. Id refrigerare ducis
hardi studium in res gallicas poterit. Et cardinali Valetta
bis scripsit Pontifex, absisteret homo ecclesiasticus arma
hæreticis jungere. Episcopus Aurelianensis his diebus veh
tem orationem apud regem habuit in regni hujus calvin
preces seditiosas et dogmata bonis moribus pacique pu
noxia incusans. Anglia feliciter tot aliorum bellis fruitur,
merciis omnibus eo transientibus. Interdum navis aliqua a
capitur, novasque adfert disputandi causas longe alia nun
fendentibus Anglis, quam olim, cum vicinis quiescentibu
bella gererent. Seldeni liber totius maris controversiam m
diligenter a concellario Franciæ aliisque proceribus conqu
legiturque. Et puto futurum, ut respondeatur heic non
quam apud Batavos, quos præter communem navigandi mer
que causam propius res ista tangit, ob piscatum sub ipsa A

Scotiæque littora exerceri solitum. Nec desunt apud eos, qui hæc aliaque nasci dicant ab Hispanorum largitionibus, quibus aulam illam contactam volunt. Ducem Bulionium jam in clandestina missa visum, sui non negant. Lubet videre, retenturusne sit præfecturam et militaria, quæ apud Batavos habet, munera. Venturum se huc ad regem profitetur. Uxoris animum, cujus blanditiis regitur, ad res hispanicas propensiorem esse constat. Comiti Hanoviæ, qui Meti agit, non diffidit tantum, sed et irascitur hæc aula, quod repertæ apud eum sint chartæ, commeatum concedentes iis, quos ad pacem seorsim suam cum Cæsare faciendam missurus esset. Pari de causa ab ipsa civitate Francofurtum legatos venisse audimus. Vienna literæ tolli a Turcis ajunt, quæ jaci cœperant, bellorum semina; ad quærendas rationes componendæ rei palatinæ delegatos episcopum Viennensem, comitem Mœcavium, Taumemsdorfium et Stralendorfium: ducis Wirtenburgensis pacem, quam vellent, nondum impetrasse: Saxoni auxilia parari. Ab Italia discimus, Gambacurtium cum Hispanis in Placentinum agrum penetrasse; Villam cum Gallis in Mediolanensem, illumque, capto Tombio et Guardamilia, hunc locis ad Stradellam, iisque immunitis et præsidiis relictis, ceteram manum eo, unde venerant, reduxisse. Missos a præfecto Mediolanensi equites in Ticino vicina, putari et ipsum venturum, ne Galli eorumque socii Genua iter possint ipsis eripere. Alios e Novaria Vespolam aliaque loca vix nomine cognita Vercellis non longe incedisse: Belviderium castellum a custode helvetio Sabaudis venditum: a Montiregio, rectore Neapolitani regni, ad necessitates terræ Mediolanensis promitti CM scutatorum in mensem quemque. Thuanus noster literis 15 Februarii scriptis nos docet, Hagenoviam a comite Guichio, cui equites aderant ter mille, invectum pulveris bellici et stipendii nonnihil: sperari futurum, ut et CCCC sacci frumento onusti importentur, ac sic in æstatem usque, meliores occasiones pariturum, servetur oppidum. Ipse Thuanus, qui Argentoratenses ad commeatus inde obtinendos ambierat, nihil retulerat præter excusationes ex propriis ipsorum necessitatibus. Cardinalis Valetta agmen suum, quod jam magna penuria alimentorum laborabat, Spinale reduxit, ipse Tullos, atque inde, ni quid intervenit, hanc aulam petiturus, nescio an pro spe excipiendus, quia video in omnibus, quæ de Alsatia liberanda in vulgus eduntur, nomen ejus reticeri. Hucusque scripseram, cum traduntur mihi literæ Sublimitatis Tuæ fine anni scriptæ cum adjunctis schedis. Ingentes gratias Sublimitati Tuæ debeo, quod neque res bello pro-

speras, neque sua prudentissima consulta me fugere patitur.
ea est mihi perspiacia, neque rerum cognitio, ut quicqu
consilia momenti afferre possim. Ceterum toto animo prob
stantiam jus liberum de bello ac pace statuendi nulla me
vendentis neque de promissis Galliæ quicquam certi ha
nisi oculata fide. Res nostra nummaria hic nihil magis
nuper promota est. Misi hodie ad Heufdii cognatum: ne
merati, nec signati quicquam habet. Ductare sperant te
spe nos lactando. Deus rerum arbiter, Excellentissime Do
sicut arma secundavit, ita et præclara Sublimitatis Tuæ co
ad finem omnibus pia arma gerentibus propositum ducat. L
$\frac{14}{24}$ Februarii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

Ex originali. Præs. Wismariæ die $\frac{9}{19}$ Martii 1636.

---

73. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Febr.**

Excellentissime Domine.

Quod et mearum rerum curam gerit Sublimitas Tua, et
meum ex pulvere scholastico ad res pertrahit, quodque sup
omnes est, suo conspectu dat frui, quod vel unum anim
segni satis ad virtutes omnes esse debet incitamenti, pro
neficiis gratiam reddere non est ut sperem, pridem oblig
quam ut solvendo sim, ne agere quidem satis digne possun
ut Deus precibus, ita Sublimitas Tua votis ominibusque veli
contenta.

Aperte cognosco ex horum, qui in hac aula sunt, hon
sermonibus, excusari Brandeburgicum in dissidio a nobis
faveri Polono etiam in spe regni Suedici recuperandi. D
licis rebus nihil est hoc tempore, quod scribatur. Dux Pa
sis, qui adhuc hic est, pacis etiam nomen abhorret. Qu
Valle Telina et ad lacum Comensem agatur, haud magni
momenti docebunt Marini nostri diligentes literæ. Batavic
literæ docent, nolle cardinalem Hispanum potestatis sibi
documentum exhibere, nisi et ipse videat potestatem non a

dinum tantum Fœderatorum conventu sed et a singulis nationibus, quas provincias vocant, suis datam. Nationes quædam ut Zelandica, hac re ad ipsos delata, cuperent inspicere propius, quibus legibus pactio speraretur. Interea prohibuere Fœderati, ne qua alimenta amnibus aut mari ad Hispano parentes terras ferrentur, quasi ipsi talium egentes, revera ut Cæsarianis copiis circa fines agentibus fames fiat. Confluentes ad Mosellam in hostium pervenisse potestatem fama est. Revocata sunt auxilia, quæ comes Suessionensis duci Bernhardo jussus erat dare. Cardinalis Valetta hodie hic erit. Hagenoviam importatum frumenti nonnihil. Vicecomes Turenæ, ducis Bulionii frater, serius advenit, quam ut hostium munitiones ad Longuium impedire posset. Ægre fert princeps Condæus, quod, cum nuper coram omni parlamento dixerit, si quod ab ipsis parendi initium fieret, de cetero non ursurum regem senatorum novorum admissionem, nunc rex defugiat auctoritatem. Ex Brasilia discimus, qui eo recentes advenerant, Hispanos nihil quidem tentasse adversus Batavorum opera, sed de suis quater, aut, ut alii volunt, sexies mille exposuisse sedecim leucis a Fernambuco, ad augendum Albuquercii exercitum, qui jam constabat bis mille militibus, quinquies mille illorum locorum barbaris; metuique, ne is tanto jam auctior vim in Batavos paret, eoque magis, quod totos quatuor menses nulli mare euri perflarunt, qui militem victusque ac bello necessaria eo perferrent, quæ ipsa anno MDCXXV, cur Baia amitteretur, causa fuerat. Ducem Parmensem Pontificis nuntii videre noluerunt, quod de honoribus, quibus ipsos excepturus esset, nequisset convenire. Itaque et ceteri legati, ego, anglus, venetus ab eo salutando abstinuimus. Anglus et ego ne carrucam quidem obviam misimus, gnari futurum, si misissemus, ut nuntiorum carrucæ nostris præferrentur. Causæ, cur nuper odiose adeo in reformatos Galliæ apud regem declamaverit Aurelianensis episcopus, sunt, quod preces illorum contra antichristum conceptæ sunt, quo nomine Papam ab illis designari non male conjectabat: et quod in psalmo XX, qui latine Exaudiat incipit, sub finem non pro rege orent sed pro populo, ut nimirum ejus desideria rex exaudiat, quod ab ipsis dolo malo immutatum dicebat, quia latinus cantus aliter habet, et regem a Deo exaudiri optat, non considerans, gallicam versionem Theodori Bezæ ex hebræo expressam, eo sensu, quem et Pagninus et Arias Montanus, romanæ communionis homines, hebraice doctissimi, suis in versioniqus sequuntur. Ita invalidis, quod objiciatur, nunquam deest. Et hæc ille

ita attolebat, ut non rationibus convincenda, sed carnificis manu punienda diceret, testatus tamen se, ut hominem ecclesiasticum, de meritis eorum loqui, quorum tamen pœnas non exoptaret, quin magis deprecaretur. Hæc quidem non talia sunt, ut hoc tempore, bello ad omnem finem strepente, vis aliqua reformatis metuenda sit, sed ut in regis animo faces relinquere possint aliquando exarsuras. Audio in ipsa cardinalis domo partes esse, aliis a Brezæo et agnatis, aliis a Mileræo, Combaletta ac cognatione cetera stantibus, multumque imminutam partem illam dejecto, qui ei faverat, Serviano. Hæc dum scribo, nuntiatur nobis dux Bernhardus, avecta etiam ex Belgicis partibus hostium vi, coactus in Campaniam se recipere. Inde in aulam hanc venturus dicitur; quod tamen ignorant, qui hic res ejus agunt. Deus, Excellentissime Domine, hæc omnia te præsertim adjuvante ad bonum gubernet exitum. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Febr. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Cardinalis Valetta jam huc advenit. Colmariensis, qui hic est, syndicus suam civitatem, princeps Wirtenburgicus suam familiam Tuæ Sublimitati commendare me jubent.

Ex originali. Præs. Wismariæ die $\frac{25 \text{ Martii}}{4 \text{ Apr.}}$ Anno 1636.

---

74. Lut. Paris. 6 Martii Cal. nov. 1636.

Excellentissime Domine.

Dux Parmensis abitum parat, Placentia, ut audio, Gallis tradita comi hospitio gratiam persoluturus. Jam nunc in ea urbe duplex est præsidium, italicum et gallicum: sed galli portas, itali claves tenent: neque re contenti, nomen quoque et conspicuam speciem possessionis volunt. Dux Bernhardus nondum advenit, sed exspectatur, mirantibus multis hoc tempore, duces prope omnes in aula esse, cum ex Viridunensi agro in Campaniam hostes et ex Belgico in Picardiam penetraverint, dubium an se conjuncturi. Rex in Picardiam XVII peditum centurias misit; hostis ea in parte X peditum, II equitum millia habere

creditur. Plebs hic trepidare incipit. Nobilitas e Normannia locisque aliis ad arma rursus evocata an itura sit incertum est. Seditio non sine causa metuitur, et jam Pictavii ad cædes quæstorum domorumque incendia progressa est. Paratur adhuc classis Ligusticum in mare itura, ut, si possit, hostem insulis et fida, quod his hibernis tempestatibus compertum est, statione, quæ insularum objectu tegitur, depellat. Dicitur dux Bernhardus permissum habere ab Imperatore, ut ad fratres et ad Sublimitatem Tuam mittat. Multum queritur de non impletis a Gallia promissis. Laborabit hæc aula, ut eum honoribus et spe divitis matrimonii demulceat; quantum intelligo, perplexus hæret. Suedos, qui in illis sunt regionibus, tædet hujus militiæ: pro vallo sunt Gallis, ad pericula primi, ad stipendia ultimi, neque plus sesquimenstruo accepere, ingenti rerum omnium pretio, præsertim linguam gallicam ignorantibus. Itaque diffluunt et hi et ceteri ducis Bernhardi milites, ut vix pars dimidia supersit, multi in itinere Colmariamredituque signa deseruere. Anglus legatus non modo ad summam rei nihil proficit, sed etiam de mercatorum navibus incensis captisque negat se jus consequi. Putat futurum, ut ex Anglia aliquis ad Tuam Sublimitatem mittatur, revocato jam Duglassio. Imperatorem ait velle, ut quo facilius conditiones commeent, de Palatinatu Bruxellæ agatur. Venit jam in Angliam et Rubertus princeps. Matri Palatinorum ad alimenta rex Angliæ reditus obligavit ad CCCC florenorum millia. Galli equites e Brezæano exercitu, qui tandem ventos nacti e Batavia huc venerunt, equos ibi vendidere, duobus pistoriensibus aut vilius singulos, unde facilis conjectatu, quæ inopia fuerit. Hi nunc in Italiam mittuntur, quo jam nova Cæsarianorum manus ad IV M CCCC per Alpes transiit. Captum hosti castellum Sancti Johannis, munitus in Parmensi agro locus: neque dubitant Itali, quin brevi subitura sit Parmensem pœnitentia consiliorum comitis Schotti, valde apud ipsum gratiosi, et gallicis largitionibus occupati. Badensis Durlachius marchio, qui diu in hac urbe contentus vixit, simile aliquando Parmensi fatum auguratur. Venetorum cum Pontifice disceptationes intra verba manent, Venetis multa pacis causa concedere paratis, sed duriore Pontifice, vetere ex odio. Vidi Contolorii librum, quo Bardo et Olivo Venetis de Historia Friderici I respondet, multa cum sugillatione venetæ fidei. In Italia nihil agitur magni, nam et Gambacurtius Hispanos a Guardamilia reduxit, et Gallos suos Villa a Stradella, Cremonensi et Mutinensi agro per rapinas gravis. Præterea ad

Tombium validam munitionem struunt Hispani; duces Florent
num et Mutinensem auxilia poscunt ex fœdere: Galli Pado por
tem imponunt, ut populatores Laudensis agri tutum ad suos re
ceptum habeant. Vallem Telinam Hispani volunt liberam esse
ut Monsoniana pactione constitutum, quem in sensum scripsit a
Rhætos Leganesius, Mediolanum regens. At Rhæti sua sub im
peria vallem retrahere volunt, restituique in eam formam, qu
fuit ante pactionem Monsonianam factam se insciis. Gallis neu
trum placet, sed possessioni insistere. Et, ut color obducatu
moræ, excitatur episcopus Curiensis, ut vetera et obsoleta in eam
vallem sibi arroget. Audimus partem militis, qui in Wirtenbergensi agro hiemem egit, iter parare illas in partes ad disturbandos Rohanii circa lacum Comensem conatus; Coloredum adhuc hærere in Basiliensi episcopatu. A Vienna literæ 19 Januarii scriptæ nuntiant, Hazfeldum cum XII cohortibus, quæ regimenta vocant, Saxoni ire opitulatum; regem Hungariæ emisse ter mille missas dicendas pro militibus mortuis; Arnemium cum Gallis sociare consilia; Wirtenbergenses legatos culpam in tutorem rejicere; sed pacis moras esse difficiles expeditu, Heidelarium comitatum donatum Bavaro et aulicis Cæsarianis multa in ducatu officia. Dejecta ab Hungaris munitione, quam in finibus Turcæ fecerant, consedisse id dissidium, præcisas et a polono rege discordiæ cum Turca causas, punitis Cosaccis qui pacem turbaverant. Suspecta hic esse cœperunt fratris regii consilia, ideoque in Bastiliæ carcerem conjectus est Rivirius, ejus arcanorum particeps. Dignitatum nundinæ hic frigent, partim intercedentibus parlamentis, partim quod pecunia non affluit. Propius inquirens in ea, quæ in finibus geruntur, disco hostiles copias apud Dunum Mosam transiisse; Polonorum duo millia exspectari præter quatuor millia, quæ jam recens supra priores copias advenerint. Comiti Suessionensi, qui illi limiti præsidet, imperatum, ne periculis rem objectet, sed proxima oppida Menuhieum, Desiderii fanum et Catalaunum bene permuniat. Ajunt illi esse quatuor peditum millia, equites mille sexcentos: illos, qui in Picardiam incubuere, hostes irrito conatu Brayam ad Samaram aliaque loca minora adortos. Deum precor, Excellentissime Domine, hæc omnia ad Christiani Orbis quietem tua cum parte gloriæ regat. 6 Martii novi Calend. anni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Quos comes Suessionensis ante signa in hostem miserat, periere omnes. XII leucis a Catalauno abest hostis, habens in Campania XII millia. Dux Bernhardus jam Meldas (Meaux gallice) advenit. Heufdii cognato nihil solvitur, nihil perscriptum datur.

Ex originali. Præs. Wismariæ die $\frac{\text{23 Mars}}{\text{2 April}}$ 1636.

---

75. Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Mart. 1636.

Excellentissime Domine.

Nondum digresso Parmensi, novus in hanc aulam hospes advenit dux Bernhardus: sed illi in Lupara datum hospitium huic in Armamentario. Dux Bernhardus ob saxonici sanguinis antiquitatem et decora multum se præfert pontificum posteris et vasallis. Sed Parmensem rex in colloquio caput tegi voluit: cum Vinariensi maluit ipse loqui nudo capite. Parmensis Vinariensi salutatum misit, non ivit ipse: misimus et legati. Iturusne sim et ipse nescio, quando mandata diserta non habeo, exspectaturus legati britannici circa illa solliciti exemplum. Ponicam ad me misit: is ducem ait, cum pridem nihil pecuniæ pro exercitu acciperet, (nam post pactiones cum Ponica unius tantum mensis stipendium acceperat) nuntiique a se missi verba referrent, constituisse ipsum huc venire, ut certi quid reportaret. Rex dixit facturum se, ne quid queri possit: neque dubito, quin in præsens pecuniæ nonnihil sit ablaturus. Ceterum ex proceribus intelligo, non plane probari huic aulæ ipsius actiones. Ajunt, egregias pugnandi occasiones ab ipso transmissas, sive pavido Nortlingani prœlii memoria, sive quod omne militis damnum grave putet, cum jam id unum habeat salutis auctoritatisque suæ præsidium. At ducis domestici ajunt, Gallos pecuniæ suæ tenaces pericula externis delegare: cum in hostem progrediendi tempus esset, comitem Suessionensem revocatum.

Bene cessit Gallis, si, quod rumor fert, et credi video, qui Mosam transierant hostes, eo, unde venerant, rediere. Nec illis, qui in Picardiam irruerant quicquam patratum adhuc præter villarum incendia. Nunc rex ad Sancti Germani est, eodem ituro duce Bernhardo aliisque militiæ primoribus, ut consilia capiantur tempori accommodata. Erigit animos, quod Batavi aperte pollicentur,

se ab his seorsim de ponendis armis nihil acturos. Magna in hunc annum Galli præ se ferunt per Italiam molimina. Pontifici quam pertinaciter hæc aula studeat, vel hinc intelligere est, quod Rohanii armata auctoritate impelluntur magis quam persuadentur Rhæti, ut pro vero imperio in Vallem Telinam imagine quadam et modico censu contenti sint, et ut iis, qui cum Rohanio in religione sentiunt, in Valle Telina nec Deum suo ritu colere nec larem figere liceat. De novis dignitatibus ita cum rege deciditur, ut pars admittatur a parlamento, pars tertia remittatur a rege. Neutiquam tamen hujus commenti erit ea, quæ sperabatur, utilitas. Itaque aliud adjicitur, auctum nummi pretium, quadrantis scutatis solidis quatuor, aurei pistoriensis octo. Ita rex in præsens in ære militi aliisque persolvendo quintam ferme partem lucrifaciet, tantundem damni sensuris privatis privatorum creditoribus. Audio, Gallos non satis habere, quod urbis Placentiæ portas teneant: etiam arcis custodiam sibi deposcere: ea satis magna merces erit sumtuum hic factorum in Italum hospitem, qui ad CCC scutatorum millia æstimantur. Augendo militi proponitur, ut quæque Galliæ provincia definitum pro sua magnitudine numerum cohortum turmarumque alant. Rediit navis ab insula Christophori dicta, quam Americæ objacentem Galli Anglique partito possident fructu non alio quam tabacci et gossypii, quod cotonem dicimus. In alias quoque ejusdem maris insulas magnas satis, quippe leucarum quinquaginta aut amplius in ambitu Martinegii, Dominegii, et Guardalupæ dicuntur, habitatas barbaris, aliquot milites Galli misere, usurpandi magis juris, quam quod ad custodiam sufficerent. Ejus, qui Benfeldium regit, prudentiam diligentiamque a jurisperitis, qui ipsum resque ipsius novere, prædicari audio. Hogendorpius hic est, post quindecim hos dies ad Sublimitatem Tuam iturus; eorum, quæ referet, gratiam prælibare nolim. Sed et Ponica futurum putat, ut ad Sublimitatem Tuam mittatur. Negant hi Hanoviam et Confluentes Treviricos defendi amplius posse. Literæ a Vienna nunciant, credi in ea aula non Germanos tantum sed et Turcam a Gallis in domum Austriacam incitari, id quoque tentari, si Ragoskio depulso Galli alium Transilvaniæ præficere possint sibi devinctiorem. Ab Imperatore et fines Hungariæ diligenter muniri, et dona bassis mitti, ut bellum aut arceatur, aut redimatur. Regi Poloniæ (idem ex Italia scribitur) ex Neapolitano regno CL M scutatorum mitti præsentis pecuniæ, obventiones præterea annuas quasdam perscribi, specie transigendi de veteri nomine, reipsa, ut ab aliorum ami-

citia abducatur. Præter hæc italæ literæ significant, ducem Mutinensem cum VII M peditum, XVIII equitum ire, ut Villam Gallum suis finibus depellat. A Mediolano auxilia ei mitti M CCO pedites, equites tantundem: Hispanos jam quosdam eodem præmissos, et sequi germanicas cohortes, quæ postremæ Alpes transierunt. Florentiæ esse legatum Imperatoris, Hispanum Melonem ibidem exspectari. Pontificem queri de Gallis Hispanisque, Placentinum agrum, sedi romanæ feudali lege obstrictum, perpopulantibus: interim spectare hæc otiosum temporibus pro occasione usurum. De iis, quæ ad lacum Comensem geruntur, nihil scribo, tum quod exigua sunt, tum ne materiam præripiam Marino, cujus mitto literas. Deus, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitatis actus ad bonum orbis Christiani dirigat. $\frac{4}{14}$ Martii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Conventus regni Neapolitani suo regi donativum dedit duos milliones auri et semimillionem. Rohanii copiæ ita diminutæ sunt, ut ultra bis mille secum non habeat. Mitto ipsa, quæ Rohanius jussu regio Rhætis exposuit.

Ex originali.

---

76. **Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Mart. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ducem Bernhardum adivimus legati, acceptique ab eo comiter et officiose sumus et resalutati. Illud, quod nuper non ita exacte cognoveram, tacendum non arbitror: cum primum ad regem admissus fuit, postquam pauca locutus fuerat, rege caput suum tegente, idem ipsum fecisse injussum. Apparuisse in regis jussu offensam, qui nudato capite, ut duci quoque eadem neccessitas imponeretur, sermonem abruperit. Post id apud reginam fuere ambo, tectus rex nudo dux capite, quod dux honori sexus more gallico datum interpretatur, Galli quod ante peccatum fuerat eo correctum volunt; eique indicarunt tegendi capitis honorem non negaturum regem duci, si titulum sibi Franconiæ alteriusque supremi imperii

asscriberet, nam soli sanguini id deferri haud solitum. Commendat se dux Tuæ Sublimitati, optatque et ab ea et a Britannia impetrare se posse militiæ suæ supplementa. Id ni obtinet, brevi dilapsis copiis ipsius quoque labescet auctoritas. Nunc ad fanum Germani cum ceteris ducibus proceribusque sociat consilia ægrotante adhuc Feuquerio. Quidam e primoribus mihi dixere, valde suis commodis intentum ducem, ægre magna cardinalis Valettæ patientia retentam concordiæ speciem. Dux in sermone mihi dicebat, Riceliacum cardinalem sibi affirmasse Brandeburgicum partes relictas resumere, neque de ejus in Galliam fide dubitandum. Aliunde disco, patrem Josephum polliceri Swartsenburgico, qui consilia Brandeburgici regit, in Gallia principatum, si id efficiat, internuntio eo, qui hic est, Brandenburgici filio. Anglicus legatus minus minusque sperare se ait de fœdere cum Gallis. Non dubitare se, quin Anglia spem amicitiæ ad Suedos sit translatura, firmius hæsuræ per religionis vinculum. Nam a Gallis res non obscure gubernari ad Pontificis gratiam et regni et amicorum malo. Abit Parmensis cum donis ad C. M. scutatorum. Duci Bernhardo sex equos speciosos dedit cardinalis Riceliacus, ipsumque domi ipsius resalutavit, ut et pater Josephus. Mittitur ad tutandum magis Picardiæ limitem quam ad inferenda in hosticum arma non magna cum manu Castilionæus. Novarum cohortium conscriptiones novæ regni partibus indictæ, et galerarum paratus recuperandas ad insulas tardius, quam res poscit, procedunt, asseverante nihilominus patre Josepho, cis menses duos hostem ad nullum Galliæ finem appariturum. At in Italiæ agro Lomelino Pralinus, ut Gallus, inconsulto impetu cum octingentis militibus in hostem ruens ab Leganesio, Mediolanensis terræ præfecto, circumfusus, parum abfuit, quin cum omnibus suis interiret. Saluti fuit, quod intellecto periculo subvenit Crequiacus, is quoque ipse magnum aditurus discrimen, nisi hostem fama copias ejus supra verum attollens fefellisset. Dux Bernhardus de pace injecto a me sermoni nihil plane respondit. Accepisse se literas dicebat a mareschallo Hornio, seque curam ipsi reddendæ libertatis tum cardinali Riceliaco tum Josepho commendasse; satis tamen mecum judicans nihil esse nisi ex pace communi, quod speretur. Mirari se dicebat, nullas a Mochelio, qui ad ipsum scripserat, venire literas. Ego idem miror, et aliunde intelligo prædicari ab eo, me in hac aula minus esse gratiosum. E re sit non ignorare me, quæ illis in locis aut aguntur aut dicuntur, ut ea mihi hic et ad inquirendum et ad judicandum prosint. Princeps

Arausionensis ægre obtinuit, ne quid equitum aut peditum, qui nunc Batavis militant, dimitteretur. Indutiarum manet ibi ingens desiderium spe difficiliore ob Galliæ connexum. Aysema inde ad Imperatorem mittitur. Comites Sarapontani et per me suas res Sublimitati Tuæ commendant, et scribunt ipsi. Pavius, qui hic est, et eo, quod in Hollandia obibat, eximio munere, et legatione simul excidit. Hoc illi dedit impense nimis quæsita Galliæ gratia. Tabernas Alsatiæ cogente fame ac pestilentia a Gallasio derelictas intelligimus. Tuæ Sublimitati, Excellentissime Domine, cuncta prosperrima opto. $\frac{18}{28}$ Martii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc cum scripseram, venit ad me Priandius, res hic Mantuanas agens, magnus rerum gallicarum prædicator. Is ante Maji exitum in Italia regis sociorumque copias ait futurum ad XXX millia, in quibus duas partes regis, tertiam sociorum: equites in iis quater mille; naves autem in mari XL cum VIII hominum millibus: Rohanii præterea exercitum ad XII millia. Hæc si ut dicuntur ita præstantur, magnam illic præbebunt ad res gerendas materiam. Anglus nihil se promovere conqueritur.

Ex originali.

---

77. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Martii 1636.**

Excellentissime Domine.

Multum hic triumphatur ob duo hostium millia, quæ ab Acronio lacu per Lotharingiam ad Luxemburgicum agrum ibant, ut sociis post longam famem se jungerent, in campis ad Ravonem a marchione Lafortio, mareschalli senectute emeriti filio, partim cæsa partim fugata, egregia peditum ope, quos musquettarios vocant. Ornat victoriam captus juvenis Coloredo cognatus atque cognominis. Dux Bernhardus hic etiamnum trahitur. Ex Italia discimus, Parmensis peditatum cæsum a duce Mutinensi in ipso Parmensium Gallorumque sub Villa receptu post tentatam ab iis frustra castelli Sancti Johannis recuperationem. Ea prosperitate elatum Mutinensem Placentini agri possessionem sibi despondere.

Sed Crequiacum suis Sabaudique e copiis contractis equitibus mille et ducentis, peditum septem millibus, parare irruptionem in Ticino amni proxima, ut ea necessitate aliis locis abducat hostem. Ipse Mediolanensis præfectus, quo propior rebus curandis esset, Novariam venerat, septem secum peditum tria equitum millia habens præter Mutinensis auxilia. Rex Hispaniæ Pontifici significavit, se ultionem de Parmensi duce fœderis sui desertore ita quærere, ut summum per ejus terras ecclesiæ imperium nihil sit imminuturus. A Vienna scribitur, Zellero, res ibi anglicas agenti, dictum a Cæsarianis paratum Imperatorem efficere, ut Palatinatus inferior ad domum Palatinam redeat, restitutis Hispano, quæ fecit, impendiis ad tres æstimatis milliones: de electoratu nihil posse agi vivente Bavaro: interim bene volentem Austriacæ domus animum patuisse, dato ab Hispanorum ministris principi titulo electoris, quem negassent alii. Zellerum ostendisse, non placere hoc sibi, sed rem se regi Britanniæ perscripturum, ad quem a Cæsare mitti dicitur Vertevanus. Esse, qui Imperatori etiamnum spem faciant transferendi Poloniæ regem ad Austriacum matrimonium; regis ejus fratrem Casimirum in Poloniam revocatum. Ad lacum Comensem pergit quæ non satis firma invadere Rohanius, inter quæ Colicum nominatur. Rhætos omnes commotos postulato regis Gallorum, ut jurisdictione in Vallem Telinam, parte summi Imperii maxima, decedant. Protestantibus Rhætis ad dolorem communem accessisse alterum, quod Galli velint, omnes, qui romanæ non sunt religionis, finibus Vallis Telinæ excedere. Ea ratione quantum Pontificis captetur gratia, tantum abalienari protestantium optime de re gallica meritorum animos, scribit ad me Sprecherus, indignabandus, quod Vallitelinates sanguinariæ rebellionis præmium libertatem reportent. Videbimus, quid conventus, qui nunc habetur Curiæ Rhætorum, quo venturus et Lanerius, regis Galliæ legatus, super illis capitibus sit constituturus. Non deerit Hispanus accendere offensas et qua spe qua donis pertrahere ad se fluctuantes animos: sicut nunc apud Helvetios id laborant, ne eis liceat Gallorum signa extra Galliam sequi, adversum id dictitantes fœderibus per quæ Austriacæ domus connectuntur. Brisaci præfectus navigia per Rhenum retinere dicitur, ne Hochburgo subveniendi Gallis sit copia: militem Cæsarianum, qui in agro Wirtenbergensi, quique apud Ulmam agit, nullis abstinere avaritiæ sævitiæque facinoribus, scribunt plurimi. Angliæ legatus pergit loqui de amicitia arctiore inter regna Suediæ Britanniæque. Hæc præter nihil

habebam nunc quidem, præter preces ad Deum, Excellentissime Domine pro Sublimitatis Tuæ salute rebusque prosperis. $\frac{14}{24}$ Martii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Jam nunc Hochburgum Cæsarianis deditum intelligimus. Pugnatum ad Ravonem 17 Martii novi Calend. Hæc cum scripseram, venit ad me dux Bernhardus, dicit se metuere, ne miles noster insolentia peccet. A pace videbatur minus quam antehac abhorrere: vellet æstiva sibi in Burgundia gallica concedi, inde Mosellam versus iturus.

Ex originali.

---

78. **Lut. Paris. 4 Apr. 1636.**

Excellentissime Domine.

Dum hic Parmensis lætos agebat dies, Mutinensis circumsita Parmæ incursavit gravi etiam urbis parum validæ periculo. Placentini quoque agri possessio cum hoste divisa est, multum imminutis gallici fœderis rebus e clade ea, quam 27 Februarii Crequiacus, a Vespola veniens, occurrente a Vigerano Leganesii exercitu accepit, nudatus turpi, ut fertur, Sabaudorum fuga. Peditum pares fere erant copiæ ad septem millia: equitatus dispar, Hispanis ter mille, Gallis et sociis octingenti. Mala hæc sunt gallicæ parti magna in hunc annum per Italiam minatæ auspicia. Duci Bernhardo significatum intelligo, ne coram rege caput tegat tum aliis de causis, tum, quia stipendia ab eo accipit. Anxius est animi ob incertum gallicæ societatis metumque, ne ita illigetur, ut referre pedem nequeat; ob id etiam matrimonii cum Rohanii filia, valde a matre virginis expetiti, mentionem omnem declinat. Præter libertatis curam, quæ major esse multo Germaniæ quam Galliæ principibus esse solet, potest et religio movere, cum nuper in diversorio Badensis, quod rem divinam Luthcrano ritu fuisse dicitur, acris sit facta inquisitio. Ipsis reformatis quam posthac futura sint occlusa ad honores itinera marchio Lafortii filius documento est, cum felicis pugnæ præmia exspectanti pecuniæ sunt promissæ, mareschalli dignitatem ambienti responsum est: reli-

gionem obstare. Dux Bulionius haud dubie pontificius hic exspectatur de Sedano cum rege conventurus, nisi jam convenerit. Brezæus, qui Bulionium accusare voluit, quasi res per Belgicam ipsius neglectu corruptæ forent, repercussus a Bulionio acceptæ maleque dispensatæ pecuniæ crimine, cui et Charnassæus involvi dicitur; Salmurium præfecturam suam amandatus est, adverso illi etiam ob sociata cum Serviano consilia cardinalis animo. Regis frater Delbenium haud dubium exploratorem sibi a cardinali additum, et quo deferente quidam ei principi percari in carcerem conjecti fuere, a se abegit, nec ullis rationibus, ut eum reciperet ad se, potuit permoveri egregio usus colore, satorem illum semper fuisse dissidiorum inter se et regem. Chavignio (is est Butillerii filius) multum se purganti dixit, se de cardinali atque ipso non queri, addito, vos enim domini nostri estis. De lotharingico ejus conjugio cum Romæ Montispellerii episcopus, vir disertus, sententiæ Gallicanorum antistitum causas exposuisset, quid peteret, callide quæsivit Pontifex; cumque se non ad postulandum quicquam missum diceret, sed ad demonstrandas ejus, quod visum episcopis, rationes, scripto ut id faceret, edixit Pontifex, tum se de re deliberaturum. Idem Pontifex, cujus gratiam Galliæ potentes magno amicorum suorum cum damno sollicite sæpe ambiunt, ducis Parmensis traditas sibi literas humi dejecit, et Hispanici exercitus egestatem commeatibus e Latio solatus est. Etruscus adhuc extra auxilia, quæ ex feudali lege sedi debet, et Genuenses in hoc bello medios se præstant, et Veneti pergunt suo more spectatores esse. De Anglia cardinalis amicis dixit, se nihil sperare. Princeps Arausionensis postulat, Brezæani militis quod ibi restat ad octo ferme millia regiis stipendiis ibidem ali præter vetera auxilia, alioqui impedire se non posse, quo minus ad indutias ruant populi. His durum videtur societatis pretium a Batavis indies intendi. E Vienna discimus, Augustæ pœnitentiarium, patrem Lucam jesuitam, ivisse Ænipontem ad conciliandum, ut creditur, conjugium inter Mantuani nepotem et archiducissæ filiam. Misisse Imperatorem Lutetiam occultos homines, qui, quid Parmensis ageret, explorarent. Neoburgicum nihil opis impetrasse. Saxoni e Silesia subveniri, indici et Bohemiæ conventum. De pecunia, quæ hic nobis debetur, nihil plane fit. Præfectus, qui Hochburgum dedidit, jam pervenit Argentoratum. Lusterius huc rediturus exspectatur, qui antehac res Cæsaris gessit hac in aula. Dux Bernhardus discessui se parat, nec aliud in mora est, quam pecunia. Sperat trecenta

se scutatorum millia ablaturum in stipendium veteris militis et novo conscribendo. Ponica ad Sublimitatem Tuam mittetur, comes, ut credo, itineris Hogendorpio futurus. Guenettius cardinalis Roma abire jam creditur cudendam ad pacem in Pontificis usum. Ego honestam firmamque opto et ejus constitutæ honos, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitati Deum oro ut debeatur. Lutetiæ 4 Aprilis 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

De matrimonio lotharingico judicari Papa Romæ vult, Galli in Gallia præsentibus Papæ delegatis et, nisi mittat, sine illis: sed frater regis scripto nihil ultra pollicitus, quam staturum se iis, quæ Papa aut episcopi cum ejus legatis essent judicaturi, addit, quicquid agatur, se ad aliud conjugium trudi non posse. Rex episcopos, ne discedant, levibus negotiis moratur, ut metum romanis injiciat, se sine illis rem judicari facturum. At illi gnari quam multos habeant in Gallia suæ factiones, talia terriculamenta non curant. Brezæi restitutionem cum imperio in Picardiam multi sperant. Chavignius mittitur iterum ad fratrem regis, ut Delbenium familiæ ejus reddat, quod valde vult cardinalis. Duci Bernhardo nunc sex esse equitum, quatuor aut quinque peditum millia, ait Hogendorpius. Hac nocte dux Bernhardus it ad comœdiam apud Rohaniam.

Ex originali.

---

79. **Lut. Paris. $\frac{1}{11}$ April 1636.**

Excellentissime Domine.

Cardinalis Guenettius jam Roma Bononiam abiit, a Pontifice dilectus ad pacem constituendam inter ecclesiæ romanensis columina. Legati ab Imperatore, qui ante a me perscripti, Bambergensis episcopus, Fuggerus, Curtius, ab Hispano dux Alcala, Melo, cancellarius Mediolanensis: his alium Mediolanensem adjunget Leganesius, Belgam cardinalis Hispanus. A Gallia Brezæus, Davausius, Feuquerius, Charnassæus destinantur. Poloni de conjugio regis sui cum Palatina non dubitant. Legatus tamen anglicus sic loquitur, quasi id non credat, puto ne ante tempus suspecta

sint nobis Angliæ consilia. Idem legatus a Gallis respon
adhuc exspectat super proposita a se quæstione, an, si
Gallis jungant sua, Galli in bello perstituri sint, donec non
latinæ tantum terræ sed et electoratus ad veterem dominum
deat? Interea multæ literæ nuntiant, ire in Angliam legat
Vienna Wartmannum, ab Hispania Ognatum. Qui in A
ærarii curam accepit Londinensis, totus a Cantuariensi pe
et creditur sancte functurus eo munere. Dux Vinariensi
etiamnum detinetur. Vellet de pecunia gallica certus esse i
posita mercatorum fide. Militem mallet germanum, suedum,
tannicum. Consilia sua per Ponicam Sublimitati Tuæ sign
bit, excusabitque factam Maguntiaci jacturam. Dux Parme
simul Galliæ fines exiit, amovit a se secretarium suum, qu
Galliæ ministris nimium se fecisset familiarem. Episcopus
degalensis, ut nunc omnia etiam belli per homines hujus
procurantur, it cum classe in mare Ligusticum. Recuperand
sulas spem nullam esse nisi per pacem tum ex hominibus
vinciæ Narbonensis, tum ex iis, qui cum classe ituri sunt, i
ligo. Bene ibi se muniere Hispani, naves habent plurimas,
liam omnem aut suarum partium aut extra partes. Frater re
iratior metuitur esse post depulsum Delbenium, ideo Aurel
urbi præfectum suo nomine rex dedit. Vienna scribitur XVI
lonorum, puto Cosaccorum, millia in usum Imperatoris consc
mitti inde ad italicum bellum mille quingentos equites, pe
bis mille et quingentos. Neoburgicum nihil obtinuisse, pr
literas ad cardinalem Hispanum ac Piccolominium. Alii indi
scribunt, Imperatorem, ut Anglum sibi conciliet, in eo labo
quod diu jam dicitur, ut electores sint novem, in iis Palatin
ex episcopis novus: Bavaro dare velle partem Austriæ ipsi
pinquam, ut a Palatinatu discedat. Sunt tamen in Italia, qui
ter de ea re disserunt et ajunt, Palatino pro Palatinatu alias te
datum iri: jus autem electoris post mortem Bavari. Regni
politani rector terra marique vires comparat magnas, qui
Hispanis tunc maxime, cum de pace fervent colloquia. De
actionem a Bononia migraturam Tridentum, Constantiam
Lindavium varii, ut fit, varie augurantur. Nec desunt, qui hæc
nia in speciem ostentari jactarique putant, revera Romæ Estr
cum Papa in arcano de conditionibus conventurum. Papa
XII millia peditum conscribit. Parat aliquid militis et
Etruscus, Pisasque firmat. Dux Mutinensis Parmensi gravi
Mezzanum et Rossenum, per quæ Mutinensis ager Mediolan

connectitur, immunit se diligenter: ceteroqui post prosperam Hispanis pugnam captamque ab illis Vespolam nihil magni ibi agitur. Creditur controversiæ de Valle Telina jam diu in conventibus Rhætorum agitatæ is futurus exitus, ut protestantium religio e valle exsulet, jurisdictio civilis et criminalis penes Vallitelinates maneat, jus transitus retinentibus Rhætis; si quid controversi inciderit, stetur gallicorum legatorum arbitrio. Et de religione quidem merito dolet protestantibus. Jus autem imperii imminutum graviter conqueruntur et romanocatholici, non obscura pœnitentia in ipsa viscera admissi militis gallici, ita ut jam imperia detrectari nequeant. Nec tacent quidam, æquiora ab Austriacis potuisse obtineri. Hochburgi damnum magni fieri video ob loci situm repertosque ibi belli paratus. Spero propediem me reditum Tuæ Sublimitatis Stralsundum ejusque res prosperas intellecturum. Deus, Excellentissime Domine, id faciat cunctaque ad bonum commune dirigat. Lutetiæ, $\frac{1}{11}$ Aprilis 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Docent me recentiores literæ ad complendum illum XVI millium, de quo scripsi, numerum, Germanos, qui in Silesia agunt, una cum novis e Polonia copiis numerari.

Dum hic in manibus hæret pecunia, diffluit ducis Bernhardi exercitus et optima supplendis numeris tempora prætereunt.

Ex originali.

---

80. **Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ April 1636.**

Excellentissime Domine.

Sollicitum me nonnihil habuit, quod post discessum a Stralsundo Sublimitatis Tuæ nihil de ea intellexerim. Sed et itineris diuturnitas, et Dei cura, cui consilia Tuæ Sublimitatis cordi esse confido, faciunt, ut, quæ precor, etiam sperem. Literas a regina domina mea clementissima accepi, datas 28 Jan. Cal. Vet., quibus cum legationem mihi Tuæ Sublimitatis beneficio datam, probari videam, pro eo quantum Tuæ Sublimitati supra tot alia vetera

sim obligatus, utinam, sicut intelligo, ac memini, ita rebus ipsis possim ostendere. Certe ardens id faciendi studium nunquam deerit. Venit ad me ante biduum dux Bernhardus conquerens trahi se diu, interim et occasiones perire et militem suum imminui. Inde vereri se, ne pax aliqua in arcano cudatur. Aliunde tamen intelligo jam numerata illi sexcenta florenorum millia: annuum ipsi honorarium promitti centum et viginti millia. Quatuor milliones promissos fuisse ajunt Galli, si exercitus ducis octodecim millia faceret: nunc cum ejus numeri pars ferme tertia reperiatur, pro ea portione pecuniam datum iri. Sed quod dux maxime urgebat, ut finitimæ civitates, quod Parmensi indultum fuit, fidem pro eo suam obligarent, quam deinde mercatores, pecunias numeraturi, sequerentur, non obtinuit. Neque Heufdius noster, qui a Batavis huc rediit, Bulionii rogatu semet obstringere voluit. Hinc multum metuo paulatim dilabantur ducis copiæ, et rex suo milite rem malit agere. Heufdius nobis debitæ pecuniæ spem se habere dicit, quod ita sentiat, an quod expedire id credi rebus illis, quas curat, existimet, non dixerim. Non desinam tamen cum gratiarum actione pro indutiis polonicis, quam mihi regina mandat, hoc quoque negotium regi, ad quem Chantiliaci agentem admissionis impetrandæ causa misi, deinde et cardinali commendare. De turcicis et italicis scribit Marinus. Sed habemus recentiora. Sultanum venisse Constantinopolim et inspectasse fratrum occisorum corpora, ut mortis eorum certus esset. Multum attrito Turcarum in Syria vicinisque locis per morbos exercitu Persas ita revalescere, ut de Revano recuperando serio cogitent. Parmæ oppidum magno periculo exemtum est, Mutinensi duce, qui non Hispano illigatus sed Parmensi duci privatis de causis, quæ inter finitimos non desunt, infensus fuisse dicitur, Pontificis per literas inducto, ut arma ex Parmensi territorio, ecclesiæ feudo, abduceret. At Placentia paulo minus quam obsessa est, fractis multum Galliæ fœderatorumque rebus infelici ad Vespolam prœlio, ita ut nunc ad Vercellas se teneant, nova supplementa opperientes. Periculum oppidi Placentiæ et rebus difficilibus incerta Placentinorum fides efficient, ut Galli, qui nunc cum Italis ibi præsidium partiuntur, pluribus introductis plenam possessionem invadant, an etiam sic tuendo loco pares futuri incertum. Hispano per Alpes e Germania adventare dicuntur novæ copiæ, peditatus ad bis mille quingentos, equites mille quingenti. Rohanium apud Comensem lacum Fontanique castellum nihil proficit, machinis destitutus.

Rhætis, ne propositas a Gallo super Valle Telina conditiones summo imperio et religioni noxias admittant, auctores sunt Helvetii protestantes. Quidam mediam proponunt viam, ut hominibus reformatæ religionis sine ejus religionis cultu habitare Clavennæ tantum liceat. Bethlemus Istovan, Gabrielis illius clarissimi propinquus, a Transsilvania ad res movendas per capucinum e Gallia missum instigatus dicitur. Ragoskio ad tutandam possessionem auxilia mitti ab Imperatore. Gallasius ob dissidia cum Ossa atque aliis missionem poscere dicitur; copiæ ejus in Saxoniam iere. Majores sub Piccolominio et Waertio novum moliri Rheni, forte et Mosæ, transitum. A Vienna literæ 8 Martii datæ significant, credi in ea aula, peditatum Imperatoris pervenire ad LXXX millia: promissos ab Hispano daleros ter centies mille: dari operam, ut supplementa adsint militi, et commeatus, quorum horreum Donavertæ et Koslæ. Sexdecim millia militum duci Lotharingio attributa, quibus ipse imperet. Questembergum ad palatinum Hungariæ missum, ut eum a gallicis sciscitationibus avertat. Regem Poloniæ Romæ laborare, ut cælitibus adscribatur Ladislaus Cosca. Ex helveticis literis discimus, Austriacæ domus ministros Romæ obstare, ne confirmetur in episcopatum Curiensi is, qui electus est, creditus Gallorum beneficio id adipisci. Tria millia ducatorum, non magnam pecuniam, Altorfii retentam a magistratibus ob ea, quæ suæ civitati ab Hispanis debebantur, nascentia certamina accendentibus Gallis. Uxorem principis Thomæ ad ipsum in Belgicam ire. Post prœlium ad Ravonem multum imminutas fuga Coloredi copias. Ab Anglia video nihil hic quidem magni sperari, ex quo auditur comes Arundelius inde Viennam mitti. Et Batavi, quanquam legatum extra ordinem eo misere, magis tamen credunt futurum, ut Angli pergant tractis ad se commerciis alieno bello frui, quam ut suam pacem bello commutent. Legatus interim britannicus mihi significavit, electoris Palatini commendatione Sublimitati Tuæ concessum e Britannia militem quærere. Ad Perronam Galli milites aliquot ab Hispanis cæsi. Parati sunt Imperator regesque Galli et Hispaniæ legatos suos mittere de pace, quo Pontifex voluerit, sperantque Galli futurum, ut pro sociis protestantibus ipsi sinantur agere ac pacisci, quod ego Batavos concessuros non puto, nam de Suedis id vel cogitare stultum puto. Sabaudus magno fertur pacis desiderio videns tantas hostium copias, ut perrumpi non possent, et sperans, quam per se obtinere non potest Pigneroli restitutionem, se per Imperatorem et Hispanum ex pactis Ratisbonensibus impetratu-

rum. Senatores parlamentarii relegati qui fuerant rediere. Quorum uni, cum gratias pro reditu regi ageret, rex dixit nescisse se ipsum abfuisse. Daniæ nothus hinc discessit nulla re, quantum intelligere possum, magna effecta. Non venit me salutatum, quanquam et venturum se dixerat, et alios legatos salutavit. Deus Tuæ Sublimitati, Excellentissime Domine, salutaria publice fortiter feliciterque det exequi. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Aprilis 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Has postquam scripseram, Gallasianæ copiæ ad XV millia in Lotharingiam ingressæ capto Baccherago ire dicuntur, ut cum Coloredanis se conjungant; qui Brezæi fuerat miles partim huc venit partim Batavis commodatur; a filio literas et in iis de Tua Sublimitate nuntium, anxie exspectatum, jam nunc accipio. Multi hic pacem desiderant; sed res propriæ cardinalis vix eam patiuntur.

Ex originali.

---

81. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ April 1636.**

Excellentissime Domine.

Mitto exemplum brevis meæ ad reginam relationis colloquii cum rege habiti, cum ei reginæ literas, quæ gratias pro indutiis cum Polono procuratis et alia boni animi testimonia continebant, ei traderem. Anglos spem pacis propinquam credere, tum ex legati, postquam Chantiliaco redii, sermonibus cognovi, tum res ipsa loquitur, quando eodem tempore et extraordinarius huc legatus mittitur comes Licestrius, Sidneia e domo, et Arundelius comes Ratisbonam, ubi sperat reperturum se Imperatorem. Duci Rohanio perexiguæ sunt copiæ militares, et machinæ desunt. Ad Padum nihil promoventur res Gallici fœderis post damnum ad Vespolam. Et dicitur eo mitti cardinalis propinquus Mileræus, an Crequiaco amicior, id enim præfertur, apud Sabaudum futurus incertum. Dux Bernhardus Chantiliaci nunc est (id Montmorantium quondam prætorium fuit, nunc fisci) regi valedicturus, inde huc redibit, ut et iis, qui hic sunt, valedicat. Aufert pecuniæ præsentis, ut scripsi antehac, millia sexcenta, aliquantum in scriptura. Pro honorario, quod ipsi proprie solvitur, obligata ipsi audio fiscalia quædam bona per Aquitaniam nuper a rege redemta.

Protestantium Gallorum Lafortii et Castilionæi ad imperia militaria nullus videtur usus fore: et Rohanius excusari cuperet. Dolet illis nec immerito, quod non modo ad honores processus ipsis aperte negatur: sed et religionis, quam colunt, libertas domi forisque circumciditur. Si bellum manet, videntur in Trevirorum fines itura arma, sed ante Maji finem non suppetent equis pabula. Frater regius nihil habens, quod agat, it spectatum classem, quæ in utroque mari paratur, rectoribus magnam in partem ecclesiasticis, principe eorum Burdegalensi. Multi existimant duci Sabaudo nihil propositum aliud, quam ut Brema bene munita inde, ubi se dabunt tempora, Mantuano immineat. Ducis Bernhardi equitatum super quater mille non esse Galli ajunt: iidem queruntur, Suedos illis in partibus nullo vivere sociorum hostiumque discrimine. Itaque non minori cautione Gallis adversus, quam adversus Cæsarianos opus. In Anglia re diligenter consultata placuit, Galli exemplum in augendo nummi pretio non sequi, ne commerciis, quæ nunc ferme eo derivantur, labes aliqua accidat. Prodiit gallice ex hispanico versus liber de itinere cardinalis Hispani per Germaniam in Belgicam, in quo de prœlio ad Nortlingam et rebus cohærentibus multa sunt scitu digna. Unum duntaxat exemplum Bruxellis editum amici comitate utendum habui: misissem alioqui, et dabo operam, ut mittam. Deus, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitatis valetudinem ac res secundet. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Aprilis 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

82. **Lut. Paris. 1 Maji 1636.**

Excellentissime Domine.

Gratias habeo Sublimitati Tuæ maximas pro benignis ejus literis 23 Martii veteris calendari ad me datis, proque transmissis chartis continentibus responsum ad oblatam a rege Daniæ conciliaturam, duas delineationes fœderis Suediam et Galliam inter et pacta in quatuor menses valitura, ex quibus et summam prudentiam Sublimitatis Tuæ agnosco, et habeo, quod in sermonibus apud Gallos et amicorum legatos sequar. Ego his meis demissis literis die crastino a d. cardinali petam audiri, eique ostendam, quantum

potero, meum pro re communi studium. Apud alios legatos ea loquar, quæ vulgari Tuæ Sublimitati ac D. Sancticháumontio visum est. Dux Bernhardus intra dies quinque aut sex discessum parat cum ea, quam scripsi antehac, pecunia et bonis promissis. Hogendorpius hic adhuc flagitat id, quod Feuquerio (is nondum convaluit) regis in usus credidit. De rebus ducis Rohanii, qui inter Comensem et Clavennensem lacus vado transgressus nihil aliud quam villas incendit, agrosque populatus est, ideo quod nec machinas haberet, et milites, quos in hostem posset producere, non super ter mille, scribit Sublimitati Tuæ Marinus, qui in illis nunc agit partibus. Ulterius ex scriba ducis ipsius, qui mihi ducis literas pertulit, cetera narrare jussus, cognovi, supplementa, quæ ipsi promissa fuerant, alio fuisse versa. Eo facto dolens dux ereptam sibi gloriæ parandæ occasionem illum scribam suum huc miserat serio id postulans, ut imperio exonerari possit. Sed neque hoc impetrat, neque supplementi nisi parum admodum, ita ut nihil inde magni videatur exspectandum. Post longas altercationes in Rhætorum conventu, quorundam, qui aberant, non habita ratione, placuit tandem protestantibus in Valle Telina nec usum religionis nec domicilium permitti. Jus imperii quod attinet, videtur quidem Vallis Telina libera fieri, sed si quæ inter ejus incolas Rhætosque orientur controversiæ, earum definitio cum permittatur lectis utrimque arbitris pari numero, quos dissidentes legati gallici sententia dirimet, satis apparet, vis ipsa imperii ubi sit futura: præsertim ipsa vallis fræna, castella inquam, Gallis retinentibus. Ita fiet, quod fieri solet, et apologo lepide significavit Horatius:

> Cervus equum pugna melior communibus herbis
> Pellebat, donec minor in certamine tanto
> Imploravit opes hominis frænumque recepit:
> Sed postquam victor violens discessit ab hoste
> Non equitem dorso, non frænum depulit ore.

Parma urbs postquam Mutinensis privata in affinem odia remisit, periculo vacat. Et Placentia, ubi ipsa est Parmensis uxor, putatur habere necessaria in menses aliquot. Interim forte fiet aliquid: nam nunc quidem nihil fit. Sabaudum sociis perpetuo suspectantibus tanquam privatis suis rebus invigilantem publica contemnere. Qui transire Alpes hoc vere parant Germani, ad mille equites, quinque peditum millia futuri dicuntur. Cardinalis Guenettius paci a Pontifice præpositus Bononiæ exspectat designa-

tionem loci, in quem Cæsar, Gallus, Hispanus consentient. Urbibus, quæ ad id propositæ fuerunt antehac, partim longius dissitis, partim in æstu belli positis, Leodio intestinis involuto motibus, haud dubie aptissima actioni erit Colonia et Batavis non nolentibus. Is, qui Viennæ res agit gallicas, ab Imperatore, instigatu ut creditur Hispani, jussus discedere, dixit, debere se id prius regi suo indicare: interim sive domi suæ se tenere juberetur sive sineretur cum externis, qui ibi sunt, amicis colloqui, in eo paratum se sequi aulæ voluntatem. Classis gallica multa nunc in sermone hominum constare dicitur quadraginta navibus rotundis bellicis ad Rupellam, viginti longis ad Massiliam, minoribus navigiis, quas tartanas vocant, sexaginta, onerariis quindecim. Sed quibus imperium datur, maris expertes sunt. Audio hoc ab omnibus dici Gallorum sociis, Gallos cum socios quærunt maximas præferre divitias, ubi solvendum est aliquid, ultimam paupertatem. Duci Lotharingio a Gallis seorsim conditiones ostentari susurratur. Audio a protestantibus Helvetiis non minus quam Rhætis graviter ferri id, quod de Valle Telina constitutum est, passimque ambos strepere criminationibus, maxime in Rohanium ut religionis suæ incuriosum. D. Banerio res tam pulchre succedere, gaudeo, eoque quod res nostras ipsa Sublimitate Tua significante cognovi. Non patiar ignaros, qui nobis favent. Ab Anglis ante finitam Arundelii legationem nihil in commune exspecto. Eidem Batavis usum maris liberum, si ab ipsis petatur, se non negaturos ajunt. Resurgunt Burdigalæ et alibi contra nova onera seditiones. Dux Lotharingiæ Carolus ire Ratisbonam Imperatoris vocatu dicitur. Unum, quod addam, habeo, Excellentissime Domine, Tuam Sublimitatem ut intimis precibus Dei tutelæ commendem. Lutetiæ, Calendis Maji anni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

83. **Lut. Paris. 8 Maji Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ex quo postremum Sublimitati Tuæ scripsi, collocutus sum cum duce Bernhardo, deinde cum cardinali Riceliaco, præterea cum Jacobo Hanoviensi comite ex Hollandia huc reverso. Dux

Bernhardus sexcenta florenorum millia accepit: ultra nihil. Sperat se ante mensem Augustum pedites habiturum ad XII millia: eam ob rem Ponicam in Angliam, inde per Hollandiam ab Sublimitatem Tuam mittit. Interim sperat se commodato habere posse aliquid copiarum a principe Condæo et cardinali Valetta, qui duo jam futuri sunt regiorum exercituum duces, fruituris otio protestantibus Lafortio et Castilionæo, ne quid sit, quod Papam offendat. Condæo XVIII peditum millia, quinque equitum: Valettæ XII equitum, IV peditum adfutura putabat, quanquam aliorum opinio non parum eo de numero detrahit. Valettam putat in Treviros ire, Confluentibus liberandis, quod oppidum ad res ultimas redactum est. Ipse refovere militem suum cupit in Burgundiæ comitatu, quam Galli Helvetiorum in tutela positam Germanis se minore cum Helvetiorum offensa permissuros putant, quam suo nomine irrupturos. Inde ire vult *Leodium* opem sperans *principis Arausionensis*. Spem dicit sibi esse et recuperandi *Suediæ cancellarii*. Vellet a *cancellario suedico* ad *Landgravium Hassiæ equitatus* aliquid mitti. Cardinalis, qui jam et delineationes fœderum cum Chaumontio et trimestre fœdus acceperat, mire prædicabat res Sublimitatis Tuæ, rebus Magni Gustavi nihilo inferiores ducens. Ab amicis non desertum modo sed et oppugnatum trusumque in ipsum litus, potuisse tantillo tempore in mediam Germaniam penetrare, rem esse miraculo proximam; de pecunia partem jam per Chaumontium numerari cœpisse, nec moram hic de reliquo fore. Me quoque mira comitate amplectens, per commune utrique cultum literarum orabat, quicquid possem, in causam communem conferrem, præsertim apud Anglos, addens ad diluenda, quæ mihi dolere non ignorabat, Gallos stultos sæpe esse gentium omnium judicio, sed facile redire ad bonam mentem. Hæc in me benignitas partim inde nata est, quod legationem mihi injunctam in Suedia probatam videt, quodque a Sublimitate Tua mihi fidem haberi, simulque quod Pavii in Hollandia auctoritatem collapsam intelligit, ipsumque principem Arausionensem de me non inimice loqui. Attollebat regis paratus maritimos, quibus si se, quod facile ipsis, Angli conjungerent, nihil non sperandum. E re putabat indicari Anglis, convenisse quidem inter Suedos et Gallos, sed Palatinatus rem ita nobis curæ fore, si et ipsi quod suarum esset virium conferrent; inique facere Anglos, qui totum maris jus sibi vindicarent. Sed posse ipsis ad tempus aliquid concedi sine fraude in posterum. Hæc quidem ille ita disserebat: at mihi displicet, quod Batavorum legato in Anglia de maris usu et nova

et dura præscribi audio; quodque Arundelius Ratisbonam missus in Austriacos pronior creditur: idque ut non sit, tamen istis novis colloquiis periturum sit anni tempus navigatui opportunum, quod inter hos Gallorum paratus magnam præbere posset Anglis aut, si illi palam hostilia nolunt indicere, domui Palatinæ per Hispaniam grassandi occasionem. Nunc audio, Austriacos pro Palatinatu commutationem aliquam Anglis offerre, eoque pertinere legationem a Vienna in Angliam. Jacobus comes de polonico conjugio spem dicebat abjectam a Bohemiæ regina, quod Pontifex nollet canonum interdicta laxare, nisi prius consummato plane matrimonio.

Sed hoc periculum in filia fieri grave est,

ait Terentius. Idem comes Polonum magis ac magis se vertere dicebat ad Cæsaris gratiam. Intelligo etiam renovatum hinc mandatum, quod habuerat Davausius, conscribendi per illas partes militis. Idem comes, ut pecuniam hinc Landgravio obtineat, instat quotidie. Miles, qui de Brezæano exercitu restabat, huc venit: Batavis supra votis debitum tanto datur amplius pecuniæ, quanto tantundem militis ali possit. Vidi et ægrotantem nunc quoque Feuquerium, qui Tuam Sublimitatem officiose salutari voluit. Ex Anglia discimus, retineri adhuc ibi comitem Licestrium, extraordinariæ in Galliam legationi destinatum. Mortuo, qui pro regina Romæ res agebat, alium surrogatum, qui in eam curam succedat. Exspectari ibi Zavaskium e Polonia: eum, qui Hamburgi res agit anglicas, jussum ire ad Daniæ regem oratum, ut rex ille promovere velit ea, quæ Arundelio mandata sunt: Roma scribitur Estræum præter illud negotium de dissuendo lotharingico matrimonio, quod trahitur traheturque, petiisse, ut gallicæ classi pateat portus Civitatis Veteris, qui dicitur, Hispanis, quippe feuda ecclesiæ infestantibus, ne pateat. Cardinales, quorum in consilium res missa est, judicantes id unum agi, ut offensam Hispani Pontifex incurreret, elusere postulatum. Viennæ qui res gallicas habebat, ibi morandi, donec e Gallia responsum accepisset, facultatem impetrare non potuit; itaque coactus discedere jam in Venetorum terras pervenit. Ad hoc cum accedat Imperatoris epistola, quam mitto, ad Leodienses, acrem continens Gallorum insectationem, suspicari datur, Gallos vel invitos tractum iri ad apertam professionem belli in Imperatorem, quam hactenus studiose evitant. Nuntiant præterea a Vienna literæ ad Mediolani tutelam promitti ab Imperatore octo millia, partim pedites, partim equites; addere comitem Ognatensem, constitutum regi Hispano eundem in

usum duo equitum millia conscribere per Silesiam, si ea terra a Polonis tuta maneat. Dari ab ea quoque aula operam componendo inter Mutinensem Parmensemque dissidio, cujus pacis mora præcipua est, quod Rossenam, Imperii feudum, sibi retinere Mutinensis cupiat. Budensem bassam nihil hostile in Imperatorem agitare; tartarum legatum cum multo honore dimissum. Ex Italia discimus circumsessam quidem Placentiam; sed credi satis ibi panis vinique haberi ad finem usque Septembris. Crequiacus duas cohortes in supplementum accepit, nihil agens hactenus, nisi quod Montiferratensi agro gravis incumbit, qua de re questum huc quidam missus est a duce Mantuano. Cerbelinus, recens auctus duobus Hispanorum millibus, nudas prope hactenus terras trans lacum Comensem defendit sublatis e lacu navigiis, ne Rohanio usui essent. Nondum transeunt summas Alpes, quem Montem Gothardi nostra ætas vocat, Germanorum novæ illæ copiæ, quod nondum expeditæ sint, quæ Helvetiis numerari debent pecuniæ. Dicuntur huc mittere velle Rhæti, ut, quod nuper multis eorum absentibus placuit, nequis in Valle Telina habitaret protestantium, mitigetur, uno saltem illis loco ad larem figendum Deique cultum concesso. Sed vix spes est, ut quidquam obtineant; tantum hic est studium demerendi romanam aulam. Geneva commeatus valde sibi necessarios ex Gallia impetrare non potest: multaque per Languedociam quotidie nova ad circumcidendam Protestantium libertatem excogitantur. Argenti nonnihil ex Hispania Genuam pervenit: augenturque præsidia tum Monæci, tum in Honorati insula: Mediolanensem terram tutentibus triginta millibus, quorum in hostem octodecim produci possunt: Hispani bene munito loco, cui Vallis Tori nomen, etiam Odofredi, quod dicitur, castellum in agro Placentino firmant; Placentinorum non famem tantum sed et discordias sperant. Defendit id oppidum marchio Villa cum equitibus trecentis, peditibus septingentis, invalido adversus crescentes hostium copias præsidio. Multum laudatur hic Rohanius, quod ultima illa hostilis agri populatione templis monasteriisque pepercerit. Dux Bulionius creditur colloquium aliquod eruditorum utriusque partis moliri, ut majore cum specie ac strepitu ad missam transeat: de Sedano, quin cum rege conventurus sit, vix dubitatur. Crediturine sint ei immutato Batavi urbis Trajecti custodiam, an regi sit militaturus his in locis brevi, sic puto, videbimus. Multi hic sunt novorum onerum repertores. Tributum in carrucarum magnum sane et publice inutilem sumtum rejicit cardinalis, ut non convenientem sæculi

hujus felicitati. Sunt qui suadent, argentum omne mensarum domuumque rex sibi vindicet, soluto, quantum ipsi videbitur, pretio. Ego rumores quidem perscribo, quales hic nuntiantur. Ceterum judicationem liberam mihi servo, multo magis eam Tuæ Sublimitati illarum rerum peritissimæ defero. Sed multum metuo, ne *Pontifex pacem* coquat non ex usu *evangelicorum*. Et de *Anglo* ac Cæsare nescio quid latet. De *Maguntiaco* non optima fide actum antehac censeo. Quid aliud possum quam Deum precari, Excellentissime Domine, Tuæ ut Sublimitatis concilia regno Suedico orbique christiano fortunet? Lutetiæ 8 Maji nov. Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Est hic quidam, qui *astus* molitur *liberando Hornio*. Ego dubito.

Heufdius nihildum signatum nedum numeratum habet, ipsi nihil peribit.

Ex originali. Præs. Stralsundi die $\frac{13}{23}$ Maji 1636.

---

84. **Lut. Paris. $\frac{5}{15}$ Maji 1636.**

Excellentissime Domine.

Ducem Bernhardum adhuc febricula hic detinet. Mirantur multi, a Gallis gente calida tam lente moveri omnia, pridem promoveri nihil; Cæsarianos quoque nihil in has partes tentare, sed in nos maxima parte virium verti. Sunt, qui tacitam conventionem intervenisse arbitrantur, his legibus ut Imperator cum Palatina domo, rex cum Lotharingo, ut vasallis suis, in modum, qui æquus ipsis videbitur, rem componant. Præter hæc creditur Roma aliquid addi velle, quod ad infringendas hæreticorum, quos vocant, vires pertineat. Confluentes interim Trevericæ in periculo sunt. In Valle Telina fraudatus diu pecuniis miles obsequium exuit, et video, idem de ducis Bernhardi milite metui. Neque enim vel unius mensis ad eum adfertur stipendium: videnturque Galli ducem quidem privatis commodis et matrimonio Rohaniæ, a quo non alienum se simulat, illigare suis rebus velle; ceterum exer-

citus ei conservandi curam non habere. Juveni tamen principi Wirtenbergico promittitur pecunia, unde cohortem sive regimentum, quod plane defluxerat, reparet. Dux Bulionius rege et cardinali convento abiit ob Leodii, ut creditur, negotia. Missam non adiit, sed facturus id Sedani creditur. Mutatum se sententia non dissimulavit, etiam apud protestantes. Cardinalis Riceliacus dixit, se laborem sumere velle traducendi ad romanam ecclesiam etiam ducis Rohanii uxorisque ejus: credo et filiæ, ut per eam deinde, si possit, et ducem Bernhardum ad se pertrahant. Nam protestantium operam posthac in imperiis militaribus usui non fore et Castilionæi et Lafortiorum exemplo manifestum est; etiam reformatis pastoribus, quod Lutheranos ad communionem suam invitaverint, rerum novarum crimen impingitur. Pontificis potestas plus intra paucos annos in Gallia profecit, quam duobus ante seculis. Licestrius extraordinarius in Galliam legatus ab Anglia nondum abiit: exspectant Angli a Cæsare et ab Hispano legatos. At Galli a legato hic ordinario Angliæ rogati, an, si rex Angliæ se Gallo conjungere vellet, restituendæ etiam electoralis dignitatis domui Palatinæ fidem vellent dare, responderunt videndum prius, quid acturus sit apud Cæsarem Arundelius. Id jam fine Aprilis scriptum tradidere, cum mense Februarii pari excusatione essent usi, quod Viennæ aliquid de negotio Palatino fama ad se perlatum dicerent. Non desii ego in colloquio cum legato eum hortari, ne post tam longa ludibria diutius se trahi paterentur; tempus esse aliquid constituendi. Ostendebat is mihi literas, quibus Hamburgo ad se perscriptum erat: Suedos et Gallos fœdus iniisse rebus duntaxat suis promovendis, nulla cum aliorum cura. Dixi convenisse ut eorum omnium, qui se nobis adjungerent, negotium socialiter ageretur. Dicebat ex Anglia scriptas ad Sublimitatem Tuam literas, regis Daniæ filio dum viveret archiepiscopatum Bremensem a Cæsare promissum: edicto cautum, ne Seldeni liber, Maris Clausi nomen præferens, extra Angliam editus in Angliam importaretur, id factum occasione accessionum quarundam, quas typographi extranei addiderant minus Anglis placentium; publicam continet eorum, quæ a Seldeno disseruntur, comprobationem. Beverius, extraordinarius Batavorum legatus, cum Angli primo statim colloquio dicerent, se jus suum notum omni humano generi fecisse, ac id in rem conferre sibi constitutum, intellecta rei magnitudine quievit, mandata e patria exspectans. Comes Hanoviæ Jacobus de pecunia sibi a Gallis debita multum queritur, nec dissimulat, principem Arausionensem

auctorem sibi esse, ut ad Batavorum potius militiam se transferat. Querelas non minores a tribunis, qui sub ducis Bernhardi ductu spe pecuniæ gallicæ arma tulerunt, audio. Accendent invidiam, quæ duci Bernhardo dantur a rege, munera, quinquaginta thalerorum millibus æstimata. De eo, quod postremis literis per notas addideram, quid judicem, nescio; adeo me multa incertum habent; siquid propius rescivero, non omittam indicare, et simul Deum precari, Excellentissime Domine, ut Tuæ Sublimitatis actiones ad Christiani orbis bonum regat. $\frac{5}{15}$ Maii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc ubi scripseram, venit ad me Heufdius. Si verum est, quod ex ministris regiis intellexisse se dicit, numerata jam Sublimitati Tuæ xc millia imperialium, est quod gaudeam. Viennа literæ indicant, a Maguntiacensi indictum Ratisbonensem conventum. Promisisse duos Bavaros in se moram non fore. Coloniam aut Leodium Barbarini cardinalis ad nuntium Pontificis Viennæ agentem literis pacis colloquio proponi. Ab Imperatore spem ostendi, ne hoc quidem paci obstiturum. De Rozzolo, in Italia Imperii feudo, ut id Mutinensi, etiamsi bello se extricet, clienti semper hispanico, retinere Imperatore auctore liceat laborari ab Hispanis. Sperari Annæ Austriacæ principis cum duce Medinæ Torresiæ matrimonium. Coloredum majorem, quod a Galliæ finibus abierit, culpam rejicere partim in cardinalem Hispanum, qui auxilia sibi contra magnum sub Suessionensi exercitum non submiserit, partim in Polonorum militum obsequia detrectantium contumaciam. Ab Italia discimus Datii castellum, Mediolanensi in solo trans lacus Comensem et Clavennensem situm, a Rohanio tentatum frustra, ipsiusque cum damno. Hispanos bene immunitis illis partibus secessisse in circumsita Ticino, Alexandriæ, Tortonæ, dum Galli eorumque socii ad Niceam se recolligant, magnis adhuc in Sabaudum suspicionibus. Hispanorum duo millia in Honorati insulam transgressa, spe exscensus in litus Gallicum. Neapolitani regni præfectum homines quærere credulos, qui ipsi promutuum dent, quod ex augmento vinarii et frumentarii vectigalis et vindicata fisco tertia parte fructuum ex a fisco pridem alienatis prædiis recipiant. Turcam classem armare et metui ab Etruscis, ne in Ilvam aut Liburnum portum irruat, paratis ipsi, si opus sit, et in Corsica et in Gallica ora receptibus. Estræum Romæ inter cetera

id agere, ut Gallis Palmarolam et Ponzam, feuda ecclesiæ Parme
concessa, insidere liceat, ex iis locis mari imminentibus parata
tione adversus mala, quæ e duabus insulis sibi ereptis ferunt.
contra ducis Parmensis uxorem, cum magnam videat invidiam ort
quod Sabioneda Gallis concessa fuerit, anniti, ut pro gallico p
sidio liceat inducere italicum. Castellum Odofredi permunit
ab Hispanis, qui ea possessione contenti non difficiles videan
futuri ad Pontificis monita liberandi Parmensem Placentinum
agrum belli malis. Tres cohortes, alam unam e Germania
lacum esse Constantiensem: exspectari octo millia e Silesia, tr
Alpes itura. Sed et Gallorum novas copias tribus viis in Pe
montanam regionem iter capere. Hæc neque certa omnino ne
spernendis tamen auctoribus, ut tradita sunt, tradere officii
duxi.

Ex originali. Præs. Stralsundi die 13 Junii 1636.

---

85. **Lut. Paris. 21 Maji 16**

Excellentissime Domine.

De negotio *Hornii*, de quo nuper bis per notas scripser
venit ad me mareschallus Hebron. Dixit spondere se velle
eo, qui rem susceperat, cui nomen *Hamilton*. Virum esse
num et magno in hanc rem ferri studio. Locutum eum c
duce Bernhardo, qui nunc in abitu est. Eum primo quidem s
se præbuisse audientem, cunctatum postea. *Riceliacum* quant
necesse esset erogare in eam rem de pecunia *regis Galliæ* ve
si promitteret *Grotius* id imputatum iri in id, quod *Galli S
dis* debent. *Grotius*, qui rem tam bonam nolebat morari, p
scripsit accepto latum iri, quantum Hebron ex usu judicaret.
de re syngrapham ad *Riceliacum* Hebron pertulit. Res urg
et quantum conjectura assequi potest, de exitu bene sperandu
Scio, quantum ea res *Vestræ Excellentiæ* cordi est. Deumq
precor propitius adsit. Ponicam, qui ad me interdum venit, et p
ducis abitum in Britanniam Batavosque iturus est, sollicitum vid
duo ut excuset, quod dux Bernhardus se Galliæ propius quam a
addixerit (pacta non vidi), et quod Maguntiaco subventum n
sit. Causam inter alia præfert, quod a discessu Sublimitatis T

dux aliquo tempore literas nullas receperit. Hogendorpius it conscripturus apud Batavos militem. Confluentibus ad Rhenum, ad Mosellam timeri video, nisi jam nobis periere. Gallasius movere se dicitur, horreis ad Brissacum et Heilbronnam jam paratis. Dux Bulionius cum copiis, quæ Brezæi fuere, e Batavis Mosellam versus iturus, ni res Leodii retineant. Cancellarium Franciæ vidi his diebus eique causam Crojacæ viduæ e pomerania domo calide commendavi. Spero, referendarium fore Davausii fratrem. Cum de novo fœdere inter Suediam Galliamque sermo incidisset, dicebat mandatum sibi, ut sigillum Galliæ fœderi imprimeret, puto ita ut a Sanctichaumontio conceptum fuit, neque enim id exprimebat. Addebat, cum de mora in solvenda pecunia tam diu debita conquererer, rem miram, ante sex menses signatum a se regis præceptum de scutatis centies millibus in eas rationes persolvendas, id missum Hamburgum, nec scire se, quid intervenisset, quod minus tunc pecunia esset persoluta. Literæ ab Hispania nos docent, legatum, qui ibi est, anglum gratias egisse regi Hispano, pro navata opera in re Palatinatus. Nimirum, quantum video, Angli commercio cum Hispanis fruuntur, et ob id cum Imperatore sibi esse controversiam, quam cum Hispano malunt, et qualicunque blandimento patiuntur sibi satisfieri. Eædem literæ tres ducatorum milliones ex Hispania mitti ajunt: duos pro germanicis rebus. Eos jam in Italiam pervenisse, a Genua literæ nuntiant. Etiam hoc ex Hispania scribitur, civitates Hansiaticas, ut naves ibi retentas jure regio in libertatem recuperent, decem a se naves in usum Hispaniæ, magnas et validas, præbitum iri, spopondisse. Olivarius in immensa illa potentia semper floret et crescit, diciturque filius ejus in Angliam mitti. Valleoleti excrescens amnis magna dedit damna. Rohaniam alii duci Bernhardo alii Lenoxio propinquo regis Britanniæ, sermonibus despondent. Rex Galliæ ut conspicuum monumentum maneat promotæ sua auctoritate rei romanensis, lychnum aureum magnum in æde Tirani jussit suspendi suo nomine, per legatos romanæ ecclesiæ addictos, partim Rhætos, partim Vallitelinates. Venetos audio fidem suam interposuisse pro novis illis pactionibus de Valle Telina. In Germania Hagenoviam, in Italia Placentiam in periculo esse, ni mature subveniatur, intelligo. Et Argentoratum territari a Cæsarianis. Jam et Valetta cardinalis et Hebron se itineri parant. Ad Rohanium pecuniæ valde egentem missa tantum centum francorum millia intelligo. Romæ, nescio unde, sed percrebuit opinio, regem Hispaniæ quam Imperatorem pacis esse

avidiorem. Hæc ideo festinantius scripsi, quod hollandus tabellarius hinc abiret citato itinere, ut literæ quam possent recentissimæ advenirent. Desinam cum solennibus votis, Excellentissime Domine, Tuam Sublimitatem resque ejus divinæ tutelæ commendans. Lutetiæ 21 Maji 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Liber, quem mitto, infensus non Hispano tantum regi sed et Pontifici, primum libere vulgatus per hanc urbem est, deinde ardente flagitatu Pontificis nuntii vetitus vendi.

(In scheda affixa).

Excellentissime Domine.

Postquam literas obligaveram, venit ad me tribunus: pecuniam recipiet, illicoque obibit. Singula cum considero, bene spero, sed ut in negotio facile mutabili. Homo est industrius et omnium, quæ ad rem pertinent, gnarus, optimæ fidei, Hebrone judice.

Ex originali.

---

86. **Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Maji 1636.**

Excellentissime Domine.

Cum nudius tertius scripserim per tabellarium, qui extra ordinem et properanter valde proficiscebatur, nihil interea evenit, quod significarem, nisi venisse heri ad me ducem Bernhardum, ut iterum mihi valediceret. Dicebat is videri sibi aliquid de pace in arcano agi, qua de re et aliorum conjecturas nuper perscripseram. Abit cras, digresso jam cardinali Valetta. Intra octo dies Ponica Angliam, Hogendorpius Hollandiam petit. Is mihi indicavit, cardinalem Riceliacum in duce Bernhardo magnum potentiæ suæ, si qui motus ingruant, collocare præsidium. Ducis miles jam refovere se cœpit hospitio comitatus Burgundiæ, intacti a bello hactenus. Id quomodo laturi sint Helvetii, qui ejus

comitatus antiqui sunt defensores, videbimus. Video plerosque sic existimare: principem Arausionensem hoc anno nihil aliud quam fines Batavos tutaturum; ita illo Gallisque cessantibus, Anglo legationibus se trahi patiente, tota vis armorum in Suecos incumbit, quorum vim imminui multi etiam sociorum, ut æmulationis ingenium est, taciti gaudent. Quidam et Romæ jactant sua effectum opera, ut protestantes inter se concurrant. Edictum regis de re pecuniaria in præteritum tempus vim suam exserens mitto, et omnia, Excellentissime Domine, felicia Tuæ Sublimitati, rebusque Suedicis precor. Lutetiæ $\frac{13}{23}$ Maii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

87. **Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Maji 1636.**

Excellentissime Domine.

Ægre tandem, jam dies sunt quatuor, abiit hinc dux Bernhardus, cujus hospitium Galliæ constat LXX millibus francorum. Et pecunia si ipsi fuisset tradita, cum primum venerat, et situs abire ipse, Confluentes Treverici, necessarium adeo ad conjungendas res germanicas gallicasque vinculum, servari potuerant, quo nunc oppido amisso ne Hermestenum quidem mansurum nobis creditur. Hagenoviæ quoque ne serius subveniatur metuo; et de Colmaria quidam non optime existimant, quæ si cadunt sequius, quin Argentoratensis civitas pacem qualemcunque amplexura sit, minime dubitandum est. Tribunus ille, de quo per notas ad librum relatas scripseram, hinc discessit sumsitque secum ex pecunia nobis debita VI millia imperialium Hebronis arbitratu. Res mihi satis se probat, nisi quod nimium multis tum ex *regis Galliæ* tum ex *ducis Bernhardi* hominibus res innotuit, quod ego impediturus fueram, si mihi inter primos eam cognoscere contigisset. Adsit Deus. Batavos omnes ita judicare video, conjugium hoc Poloni cum Palatina, quod recalescit, eo pertinere, ut a nobis Anglia abalienetur ejusque vires aliquando in nos usui sint. De aula anglica heic male existimatur, et qui in itinere est ad extraordinariam huc legationem comes Licestrius cum mandatis venit non conspiciendi cardinalis, quod legatos isti dignitati cedere iniquum

judicent et contra aulæ etiam hispanicæ morem. Controvers
mari mota Batavos vix patietur cum Anglis in fœdus aliquod co
cere. Galliæ amicitia nobis, siquid recte judico, paulo dilige
colenda erit, et puto ipsam quoque sponte eo ferri utilitatum se
Præter eam pecuniam, quam per Sanctichaumontium numer
ajunt, qua de re miror me ex illis locis nihil cognovisse, Heufdi
derunt perscriptum præceptum de recipiendis ccc ferme franc
millibus ex Normanniæ rerum fiscalium revocatis alienation
Annitemur, ut aut præsentem recipiamus pecuniam aut usuræ r
præstentur. Sed pecuniaria omnia mirum quam hic sint tardig
Dixere mihi amici in libro largitionum regiarum annuarum m
nomen legi: id errore ne factum sit, transcriptis nominibus a
tempore, cum privatus hic viverem, an dolo malo, ut sine c
suspectus redderer, haud dixerim. Id Sublimitati Tuæ sa
affirmo, me ab his hominibus, ex quo regno Suedico me
nec recepisse teruncium, nec recipere velle, nisi quod in
de more aliquando dari poterit. Abunde contentus sum iis,
Tuæ Sublimitatis beneficio consequor, et Spiringium spero
mihi habiturum rationem, ut ne nimiis prærogationibus pre
Placentiæ audio de commeatu ac milite prospectum melius
quo Mantuano conciliante Mutinensis cum Parmensi trans
Germani ad tria aut quatuor millia ad lacum erant Constantien
trans Alpes ituri. Ad amnem Scriviam Hispani munimenta
aquarum exundans disjecit. Exercitus Gallorum et sociorum ill
partibus erat in peditatu quindecim millium, in equitatu trium
lium: paribus ferme Hispani copiis. Sabaudo etiam nunc haud
fiditur. Dux Bulionius antequam abiret in Belgicam regis m
aliquoties interfuit. Liber ille nuntii gallici, quem nuper S
mitati Tuæ miseram, non modo decreto publico combustus
sed et librarius virgis cædi, si reperiatur, damnatus. Tanta
est Papæ auctoritas: et tamen ad matrimonii dissolutionem
Romæ proficitur. Est inter reginæ puellas Fajetta, ad quam
rex amores suos sed innocentes transtulit. Ea, episcopo Le
vicensi avunculo suo et alia propinqua sibi matrona suasori
regis animo religionem voluerat injicere, quasi aliena detin
populumque suum a se abalienanti per hæc bella. Sed disc
conatu qui auctores fuerant ab aula jussi discedere. Hogen
pium nostrum rex suum jam esse prædicat, ipse non abhor
videtur, sed nihil facturus Tua Sublimitate inconsulta. Mag
est apud Batavos, quanquam ex Brasilia et merces et boni nu
venerunt, pacis desiderium. Heic nobilitas normannica ite

ad arma nolens satis compellitur. Vienna scribitur regem Hungariæ duobus millionibus florenorum ex ærario exceptis abiisse: Coloredum majorem, quod nuper ad comitis Suessionensis adventum retro cesserit, culpam rejicere in cardinalem Hispanum, qui promissa auxilia non miserit et in segnitiem Poloni militis. A Constantinopoli discimus, Revanum Persarum machinis verberari, statimque missos qui subvenirent janissaros, etiam emeritos, cum spahiis. Equos, mulos aliaque ad ipsius sultani iter in tempus novi pabuli parari. Supplicium sumtum de janissaris quibusdam et spahiis militiam hanc detrectantibus. Transilvaniæ legatos ab ea aula minus benigne dimissos; de Moldaviæ et Valachiæ fide non dubitari. Missas naves longas, quæ Tartarorum chanum Trapezuntem vehant. A Mediolano discimus circa Aprilis exitum Alcalam, Leganesium, Spinolam fuisse Ticini: Gallos eorumque socios apud Niceam. Parmensem ad sua iter ægre reperturum, tum quod supra justum modum amnes excreverint, tum quod hostes intercursent. Rohanio mitti dicuntur ad supplementum VIII millia; ipse panis penuria exercitum suum laborare queritur. Dum ei malo occurritur, missis ad Venetos pecuniis, egregia ad agendum tempora elabuntur. Eorum, qui puritani nomine in Anglia invisi sunt millia aliquot se in Americam habitatum transtulerunt, non procul a Batavorum coloniis. Ibi illis suo sensu frui licebit. Scribit de rebus Vallis Telinæ Marinus, quem Sublimitati Tuæ cordi esse confido. Ceterum certo didici ex ipso eo, quem huc misit dux Rohanius, in pactione illa de religione nihil sperandum temperamenti. Hæc nunc habebamus. Det Deus in dies meliora, et idem, Excellentissime Domine, Tuam Sublimitatem servet. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Maii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Jacobus Hanoviensis comes se dedit in militiam ducis Bernhardi, id est gallicam. Mitto exemplum literarum, quæ ad eum scriptæ sunt Hagæ. Jam Rothomagi est comes Licestrius ab Anglia. Videbimus quid ferat.

Ex originali. Præs. Stralsundi die 13 Junii 1636.

---

88. **Lut. Paris. 6 Junii Cal. nov. 1**

Excellentissime Domine.

Multos rerum peritos ita existimare video, Gallos natura minime cunctabundos ad hoc usque tempus resides fuisse casu sed destinato, ut vi omni hostium in nos effusa arma nc religionemque protestantium quam longissime a vicinia sua a verent, id ipsum Romæ pro magno merito imputaturi. Præt dum Lotharingiam ejusve munitiora bello, pace aut indutiis tineant, cetera damna levia ducunt: planeque, quasi cum Ir ratore jam convenissent, omissa Germania bellum in His terras, id est Burgundiæ comitatum transferunt, contemtis vetiorum ea de re querelis. His diebus Sorbonicorum unus Val nomine, Pontificis valde studiosus, collegis inconsultis lib ediderat, in quo dixerat inter multa alia, libros Romæ vetito a doctoribus quidem theologiæ licite legi, nisi speciali conc Pontificis, cum hactenus receptum his in locis fuerit, ut jus nes libros legendi in ipsa collatione doctoratus comprehen censeretur. Præterea sententiam, quæ concilium docet esse su Pontificem (ea autem est academiarum Galliæ vetus sente testante Bellarmino) occasionem dare inobedientiæ et rebell Hæc loca carbone nigro Sorbona cum notare vellet, regii cor interdicto vetita est: sic defenduntur jura regni et veteris li tatis ecclesiæ Gallicanæ reliquiæ tenues. De matrimonio lo ringico, quanquam probationem ejus urgeant Romæ Cæsar, Hi nus, dux Carolus, rem mansuram puto in incerto, timente I tifice potentes partes offendere. Forte Galli, parlamenti aut h aut omnium auctoritate firmabunt id, quod nuper episcopi qui consulti responderunt, irrita esse principum regii sanguinis jugia regis impermissu. Combalettam, cardinalis propinquam, r fratri conjugem destinari rumor multus est, sed cardinali, q tum vulgo patet, aversante. Quid post siparium agatur, deteget. Frater regius ab ea cogitatione se non alienum præ ut tempus trahat, an ut hoc ipso cardinalem regi suspectum ciat, variantibus hominum judiciis. Fontebellaqueo rex r agens ibi fratrem exspectat. A Voido, ad Mosam loco, literas beo tribuni Heiburni scriptas xxx Maii novi cal. Postridie diei, ut significat, cardinalis Valetta, quicum ipse erat, ibat venturus Hagenoviæ, fame periclitanti. Dux Bernhardus int

suo cum agmine ibat Rhenum Mosellamque inter, tum ut distraheretur a Valetta pars hostium, tum ut Saræ adsita ab hostili incursu liberentur, dum majores ex Gallia copias Valetta exspectat; quæ ubi venerint simul cum duce Bernhardo majora aggredi meditabatur. Hæc ille. Ducis Bernhardi copiis secundo præest imperio comes Guichius, cardinalis et ipse cognatus, excusato ob morbum, an quod legationi de pace servetur, Feuquerio. Dolam in comitatu Burgundiæ obsidet princeps Condæus cum XX, ut ajunt, peditum, VI equitum millibus. Ei proximum in militem imperium habet Milleræus, cujus avunculus est ipse cardinalis. Ita non quiescit inter publica negotia privatæ potentiæ studium. Duræum sociandis ecclesiastica pace protestantibus laborantem audio, postquam consilia sua Zelandis pastoribus et gallicæ linguæ per Bataviam ministris probasset, Hollandis hæsitantibus, profectum in Suediam, promovendo eidem negotio, optando magis quam facili. Quod nuper scripsi, vereri me, ne per polonicum matrimonium Anglia a nobis abalienetur, ejus rei jam initia persentiscere mihi videor: ordinarius enim legatus (extraordinarium, quia regem nondum salutavit, conspicere interea per mores non licet) dixit mihi, inaudisse se literas a Tua Sublimitate ad Palatinum scriptas satis frigidas. Dixi credere me scriptas pro rerum statu præsente, alias futuras, si in causam Anglia nobiscum vellet descendere. Addidi Palatinæ domus studiosam semper fuisse Sublimitatem Tuam, cujus rei testes essent regina Bohemiæ et administrator. Regis Galliæ animum religione sua et monachorum instinctu constat pacis esse cupidum, ægreque eum, ne præceps eo ruat, spe rerum meliorum a cardinali sufflaminari. Madritio scriptæ literæ XII Aprilis novi cal. nuntiant commendatum ab Anglis regi Hispaniæ Palatini negotium. Respondisse Imperatorem ad postremas Hispani eo de negotio literas, velle se morem gerere regis Hispaniæ postulatis, quantum res ferrent Imperii. Siciliæ donativum et ex regno Neapolitano IXCM ducatos impendi rebus belgicis germanicisque. In Corunna aliisque Hispaniæ partibus parata haberi navigia, milites aliaque vitæ aut bello necessaria, metu paratuum Gallicorum Batavicorumque et cum Anglis pace incerta. Etiam in Catalonia locisque aliis dilectus haberi aut eadem de causa, aut ut ex insulis tentetur aliquid in oram Massiliensem. Melitensibus irasci Hispanum, quod novum struere volentes castellum, ea de re non se aut suum Siciliæ præfectum eodem tempore, quo Papam, consuluissent. Vienna literæ datæ 26 Aprilis nos docent, legatos danicos, præter suum Bremense et

de Albis onere negotium laborare in cudenda cum Suedis pace: et de pecunia quidem in solutionem militum danda non fore difficilem Imperatorem, ad illud vero, quod suadet Danus, ut Suedis concedantur Rostochium, Wismaria, Stralsundum, obhærescere adhuc negotium. Non satis concordes agere dominos Banerium et Wrangelium iisdem literis perscribitur. Vetustiores paulo Vienna literæ dicebant 5 Maji abiturum Imperatorem, Augustam et reginam Hungariæ Lintzæ exspectaturas tempus inaugurandi regis romani. Ab Hispano Genuensibus offerri Finale, si eo pacto eos possit in belli societatem pertrahere. Missum ab aula Imperatoris Rensium cum pecunia in stipendium militis per Silesiam agentis. Helvetiorum animos magis magisque abalienari video a Gallis, primum ob inimica protestantibus decreta de Valle Telina, deinde quod stipendia non solvantur, qua de causa auxilia Soloduriensia jam a militia discessere, idemque se facturos minantur alii. Tum vero comitatus Burgundiæ curam honeste derelinqui non posse, sentiunt Friburgenses et alii quidam. Transiere jam per eas partes in usum Hispaniæ bis mille Germani: secuturis peditibus aliis ter mille, equitibus mille. Cur ad Padum nihil egerint hactenus Galli ac socii, causam alii ad amnium incrementa referunt, alii, quod Sabaudus pacem spectans consilia moretur: credo et impares fuisse hostilibus copiis, cum extra præsidia sex tantum millia apparerent, quibus nunc equites accessere, et cohortes Sabaudiam aliquot transeunt. Certe neque Parmensis transire hactenus ad sua potuit, et marchio Villa, cum e Placentia in vicinum agrum exiisset, recipere se coactus est. Scribunt Mediolanenses, extra eos, qui præsidiis attinentur, in apertum educi posse sex equitum, octodecim peditum millia, credo ad verum aliquid adjicientes, dum famæ student. Sed ex regno Neapolitano mille equites, mari mille pedites cum multo argento venire credebantur, et dirigi in Montiferratensem agrum tentamenta, ni Galli alio traxerint. Hispani duces Ticini adhuc imminent occasionibus. Rohanii gloriam destruere scribitur legatus Galliæ illis in partibus, multoque magis hic pecuniarum arbiter Bulionius. Videmus, hostes e Tirolensi agro aliquid in Vallem Monasteriensem moliri. Ne illud quidem omittendum censeo, quod Mediolano scribitur, Austriacos, quod ipsis cum rege Poloniæ erat controversum, de eo transegisse, datis ei reditibus ex regno Neapolitano, Castello Maris, quod dicitur, et Rupe Guilielma, quorum sors superet CCCL scutatorum millia; quod additur eidem regi a Gallis ostentari matrimonium aut Condææ aut Mantuanæ, serum

est, quando cum Palatina res pro confecta habetur. Hæc cum cogito, maxime mihi dolet, quod hæc aula ita Romam respicit, ita intus fluctuat, ut non possit in ea multum fiduciæ collocari. Etiam nunc in re quidem non maxima, nec spernenda tamen, iniquiores fuere nobis. Nam cum nuper in initu legati ab Anglia ordinarii veneto contra nos nimis aperte favissent, nunc cum facile mihi esset ope meæ familiæ et eorum, qui cum Hogendorpio sunt, dignitatem nostram tueri, omiserunt quicquam significare aut mihi aut Veneto. Scribit comes Suessionensis apud Sessam amnem se pugnasse feliciter cum Polonis quater mille, sibi cum essent tria peditatus regimenta, quæ dicunt, quatuor Helvetiorum centuriæ, equites partim levis armaturæ, partim Hungaricæ, partim cum carabinis mille ducenti: cæsos hostium prope quingentos, suorum amissis non ultra septuaginta, signa hostium capta duo, et ductores aliquot. Scribit D. Thuanus, qui cum cardinali Valetta die Maji 31 ex novo cal. a Voco Barisæum, quod a Spinali diei itinere abest, pervenerat, consultasse ibi cum Valetta ducem Bernhardum, ita ut modo ex Heiburni literis scripsi, diversa primum itinera ut caperent, postea iterum ad meliora ausa coituri. Comitem Susæ obvios sibi factos Croatos quingentos, qui frumenti gallici commeatum interceperant, cum centum et quadraginta equites secum haberet ipse, disjecisse, occisis eorum triginta quinque ipsa in pugna, captis vero viginti quinque. Literæ scriptæ Divione calendis Junii novi calendarii nuntiant, ex quo Dola obsessa est, Pesmum oppidum in vicino pari inter Dolam Graiamque intervallo quingentis militibus custoditum, per pactiones venisse in Gallorum potestatem, secutaque castella, Pinctam, Moseium, Rupem fortem. Habet secum Valetta ter mille pedites, equites totidem, machinas campestres quatuor. Auditur movere se hostis in Alsatia inferiore, Croatos quoque alios citra montes vagari, et Polonos, qui in Luxemburgico agro fuerant, in Alsatiam ajunt transiisse, Bussium, cum Confluentium oppidum periclitaretur, recepisse se in arcem inferius Ermesteino sitam, ibi eum in sesquimensem durare posse. Hæc sunt externa. Ad propiora ut redeam, audio esse, qui judicant, non sperare cardinalem Combalettam jungi posse fratri regio, neque tam rerum ignarum, ut non prævideat, quantæ inde in animo regis sint orituræ suspiciones, sed hoc suscitabulo eum uti, ut comitem Suessionensem, regii sanguinis principem, diu circa hoc matrimonium cunctantem impellat. Mitto literas a Ringravio et Marino: et duo scripta in vulgus edita, alterum, quo regis religio in cohibendis sacrilegiis

celebratur, alterum, quo color oblinitur turbatæ pacis in comitatu Burgundiæ permulcendis Helvetiis: Heiburnus ad me scribens rogavit, ut se addictissimum semper Sublimitati Tuæ ipsi commendarem, memoremque facerem XM imperalium, quos Tua Sublimitas Maguntiaci cum esset mense Julio anni nuper exacti ipsi per homines D. Spiringii numerari jusserat, quod cum consequi tunc nequiverit temporum iniquitate, orat, ut nunc Lutetiæ ipsi eandem summam recipere liceat. Hæc erat hoc tempore rerum tum hic tum foris facies, quam Deus ad optima vertat, idemque, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitati præstet optima quæque. Lutetiæ 6 Junii novi Calendarii.

Tuæ Sublimitatis devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

89. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Junii 1636.**

Excellentissime Domine.

Dum hic adhuc retinetur Ponica, sæpe ad me venit. Ait ducem suum, quæ cum Gallia egit, egisse ut fœderatum. Ulterius illigari Galliæ nec per matrimonium velle. Accepisse eum dono regis Alsatiam, nullo fructu, tantum ut eo major sui ratio haberetur, si quando de pace ageretur. Pro exercitu millionem in Augustum mensem promitti. Literas regias jam paratas esse, quibus ipsi reditus CXX millium florenorum attribuantur, obligatis in id agris regiis, non Aquitaniæ, ut rumor fuit, sed propius sitis. Dari hoc in remunerationem eorum, quæ hactenus bene fecisset, nullo in posterum vinculo, quo Galliæ addiceretur. Literas tamen illas sibi non conspectas. Neque velle ducem ea regis liberalitate uti, nisi Tua prius Sublimitate consulta. Hæc ille quidem ita disseruit, ad quæ nihil respondi, nisi optare me, cuncta duci bene procederent, tum quia mandata habebam super ea re nulla, tum quod res ipsa non satis perspecta mihi esset. Nam Galli de duce tanquam regi militante loquuntur: neque eorum ingenio convenit, annua tanta, quanta neque Parmensis accipit, neque Sabaudi ducis filii antehac acceperunt, in id tantum elargiri quarto Vinariensis domus hæredi, ne ingrati videantur. Præ-

terea exercitus, quem habet, majore sui parte ex Gallis constat, qui ei additi sunt ad X aut XII millia, cum contra de Suedis, qui sub ipso fuere, pars sit apud Condæum principem. Et jam intelligo certis auctoribus mandata ad eum venisse, ne in Germaniam penetret, sed Galliæ fines tueatur, quod me confirmat in ea conjectura, quam scripsi, hactenus res Germaniæ heic sperni. Etiam is miles, qui Batavis sub Brezæo fuit dictusque erat sub Bulionio duce in Treviros ire, jam in Galliam venit, partim ad Campaniæ tutelam partim sub ipso Brezæo Picardiam defensurus. Ad Rohanium pecuniæ parum satis mittitur. Princeps Condæus et ipse pecuniam flagitat, acrius quam ferre possint ii, qui regni rebus hic præsident. Comes Licestrius adhuc nihil egit nisi amicitiæ in speciem ostentamenta. In ejus initu quidam ex familia legati Sabaudici, dum de honoribus certatur, occisus est. Quare nisi alia præcepta accipiam, abstinendum mihi videtur nugis tam magno constantibus. Dicitur mitti ab Hispania in Poloniam comes Sorius, in Angliam comes Ognatus. Qui in Angliam a Cæsare venit Radulphus dicitur nihil adferre solidi, existimantque ii, quibus cum aula Cæsaris literarum commercium est, magis ibi de commutatione quam de restitutione Palatinatus aut electoratus cogitari. Pontifex Gallos nisi de negotio Parmensis audire non vult. Rationes tamen, quas haberent contra lotharingicum matrimonium, cardinalibus quibusdam jussit exponi. Sunt qui Gallos id moliri putant, ut de eo matrimonio ecclesiastica cognitio intra Galliam instituatur, apud episcopum primum, inde apud metropolitam, postremo apud primatem. Ego nihil tutius puto quam stari parlamenti decreto, cum omnis ecclesiastica notio viam sit apertura sive per appellationem sive, quod magis puto, per nullitatis propositionem judicio romanæ sedis. Pater Josephus is esse putatur, qui consilia sæpe nutantia in gratiam aulæ romanæ maxime inflectat, dum cardinalitiam purpuram sibi studet parare. De pecunia nostra perscriptum jam hactenus aliquid: sed video eo rem dirigi, ut solutio tarde et per particulas fiat nostro incommodo, quorum res pecunia præsente maxime indigent. Putant forte, spem ejus pecuniæ magnum momentum habiturum in Tuæ Sublimitatis deliberationibus. Mitto edictum principis Condæi contra sacrorum locorum expilationes. Feuquerius restituendæ valetudinis causa profectus est ad aquas Borbonias potum balneatumque. Nondum vela fecisse auditur classis gallica. Legatus Angliæ extraordinarius, non minus, quam habuit ordinarius, præceptum habet cardinali Riceliaco nihil con-

cedere. An eum inviserit in lecto pro ægroto cubantem, nescio. Ego laudo jus suum tuentes. Tamen non audeo quicquam imitari injussus. Patrem Josephum, quia publicum munus nullum habet, neque ego inviso, quanquam a multis Gallorum rogatus, neque eum visuri sunt Angli. Dolet mihi, quod tam longe absum, ut accipere mandata nisi magno temporis dispendio nequeam. Hæc postquam scripseram, ex Thuani literis 9 Junii ex vico Mariæ in Minis scriptis disco, cardinalem Valettam tuto per Lotharingiam itinere, quod Sandum aliaque loca hostes metu deseruissent, Hagenoviæ subventum ire cum spe optima. Ducemque Bernhardum ideo in limite retentum, ut partem hostilium copiarum in se verteret, aut si opus esset, sociis auxilio accurreret. Hæc nunc habebamus et quæ perpetuo facimus vota, Excellentissime Domine, pro Sublimitatis Tuæ rebus prosperis. Lutetia $\frac{2}{12}$ Junii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Ex originali.

---

90. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Junii 1636.**

Excellentissime Domine.

Baronem Serotinum ad Sublimitatem Tuam dimittere sine literis meis nolui, quanquam quod ad illas, quas quarto ante hunc diem dedi, adderem, nihil magnopere erat, nisi quod Dola se præsidio plus ter millium animose defendit, munimentis mediocribus. Moussoni modicis sane cum copiis se tenet comes Suessionensis, nec impedit, quominus Campaniam populatores magni, Croati, incursent. Dux Vinariensis quantum ex postremis literis cognoscitur, apud Davoum erat, exspectans Valettæ ad Hagenoviam successum. Classis gallica a Sanctinico littore jam discesserit Gaditanum fretum, ut creditur, petitura, quia variant rumores, post diligentem inquisitionem affirmare non audeam. Proximo stato tempore non omittam, si quid propius ad meam notitiam pervenerit, significare; perseverans semper in votis, Excellentissime Domine, pro Sublimitatis Tuæ rebus. $\frac{6}{16}$ Junii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

91. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Junii 1636.**

Excellentissime Domine.

Inter dies statos per baronem Serotinum scripsi, quæ tunc rumores ferebant. Ex eo quæ aut certa didici aut in commune credita, addam. Ab aula et ab ipso cardinali affirmatur omnibus, Hagenoviam per cardinalem Valettam exemtam periculo. Tabernas Alsaticas captas a duce Bernhardo stragemque editam de Croatis, quorum numerum edere, memor eorum, quæ historicis præscribuntur, non audeo. Dixit cardinalis Riceliacus veneto legato, gallicas copias transisse Ticinum, notum etiam vetustis annalibus amnem, unde urbi nomen: parte alia Parmensem cum sociorum auxiliis Donensi via Placentiam pervenisse, quæ mihi tam longe absito neque refellere, neque probare est animus. Dicam, quod ex literis datur scire. Ex Germania nullas habui: neque enim noster, qui Argentorati antehac fuit, nunc Benfeldii est, unquam ad me scripsit. A Gallis scriptas literas video interdum, sed tunc tantum, cum res sunt prosperæ. Ab Helvetiorum terris literas legi complures a viris gravibus ad viros graves scriptas. Rohanio, cujus consilia et seditio militaris et ad locorum munitiones deficiens pecunia diu remorata est, advenisse ajunt triginta millia pistoriensium. Sperare eum a Venetis CCCC millia florenorum. Legatos Burgundiæ comitatus implorare veterem Helvetiorum tutelam: quosdam non alienos esse, romanenses maxime: protestantes, pridem Galliæ addictiores, hærere, cum quibus et Altorfienses, jam annus est, publicum fecere decretum, se ita existimare, Galliæ fœdus cum Helvetiorum communi antiquius esse, quam ut patiatur, comitatum Burgundiæ, si cum illo bellandum sit, ab Helvetiis defendi. Conventus Helvetiorum, ut tarda sunt liberorum populorum molimina, ea de re deliberaturus indicitur, procedente interim Dolæ obsidione, quæ præsidio plus trium millium acriter quidem et non sine aliquo eruptionum successu defenditur, sed, quantum judicari potest, prius in potestatem regis ventura, quam decretum aliquid consentiens ab Helvetiis fiat. Ita, dum Romæ deliberabatur, peribat Saguntum. Et jam plurimi Dola Vesontionem se contulisse, et qui manserunt, res potissimas eo misisse nuntiabantur, quod ea urbs et per se sit valida, et iis locis, unde auxilium exspectatur, propior. Certius indies docemur, Brissaci præfectum non modo intentum esse reficiendis pontibus ad Rinfeldum et Lausenburgum sed et muniendæ insulæ incumbere, quæ minus leuca infra Basileam est.

Basileenses, Austriacæ domus invalescentem potentiam metuen
ita ut legato gallico significaverint, nolle se intra suos fines
frumentum in usum Galliæ comparari aut militem nisi in u
Helvetici corporis conscribi, conventum protestantium civita
his de rebus postulare. Interim perpetuo alios atque alios (
manos per Alpes, in quas romanensibus Helvetiis jus est, t
sire. Alcalam ducem ex Italia iisse in Germaniam in spec
cunctis rebus ad pacem parandis, cum tamen nec Melo nec
eidem negotio destinati, abierint: ut rerum introspectores j
cant, ne impedimento sit Leganesio, quominus is libere Me
lanensem præfecturam administret. Aliunde discimus, Salic
ad Rhætos, ad Helvetios mitti alios Gallorum clientes cum b
verbis et, quæ ibi multum valent, largitionibus, tum ut san
offensa ob mutatas in Valle Telina res suscepta, tum ut dis
bentur consilia, quæ pro comitatu Burgundiæ possent susc
Clavenæ, legati gallici annisu, ad pœnas vocari eos, qui de
tionibus illis Vallitelinensibus aliter erant locuti, quam re
gallicis expediret. Duas equitum turmas ad Rohanium venis
Gallia. Transiisse per summas Alpes, quem montem Goth
vocant, duo millia sub Mutinensis fratre, et sex Visdemi turn
sequi cohortem, id est regimentum comitis de Aro, sexcento
peditum, inde cohortem alteram gravis armaturæ sub trib
Lizzo, qui jam sit apud Donavertam. Post has secuturas
hortes Ridbergii et Piccolominii. Ratisbonensem conventum p
latari credo, quo tardius Anglis respondeatur, sed ut scribunt,
Gallis blandiuntur, ob dissidia regem inter Hungariæ et Bavar
Ceterum ab Angliæ legatis didici, Arundelio comiti potestat
compellandi Cæsaris dari Lintzæ: Poloniæ legatum, sex jam d
sunt, Londinii solemni de more receptum. A Vienna literæ
Maji datæ dicunt in ea aula laborare serio Brandeburgicum,
pax cum Suedis fiat, sed velle Cæsarem, ut prævertatur isti
gotio electio regis romani: Gallos moliri omnia, ut Ratisbonens
conventum disturbent: Gallasio præceptum, Spiram ut mun
Comitem Soræ ad regem Poloniæ mitti, eum ut in partes p
trahat austriacas, si fieri potest; intentato ei metu a Turca
Ragoskio et spe aut ipsi aut, si ipse jam occupatus est, fr
ejus ostensæ conjugis e domo Austriaca Ænipontana. Inte
bassam Budensem per idoneos homines fidem facere Cæsari
mansura turcica pace. Tirolenses sibi a Gallis, Gallos, qui
Valle sunt Telina, ex Tirolensi agro vim mutuo metuere vid
Ad Italiam venio. Parmensis cum Mutinensi negotium nond

plane transactum est, obstante de Rosena controversia. Sabaudus haud obscure ad pacem spectat, et cum socii producere exercitum vellent, suas retentandi causas quæsivit. Sociorum vires extra præsidia a bene volentibus ad xx millia feruntur, aliis multum de ea fama detrahentibus. Pars cis, pars ultra erant Tanarum pluribus quidem locis, sed Valentiæ præcipue imminere crediti: horum consilia collata Astæ: Hispanorum ducum Ostagii, unde Alcala et Melo Genuam, Leganesius et Spinola castellum novum ad Scriviam erant petituri. Mille ex regno Neapolitano equites in agro Mediolanensi exspectabantur. Mantuanus pacis studium honestis verbis ad Mediolanensem cancellarium scribens testatus fuerat: nec aliud armis suis propositum quam sua tutari. A Roma indutias cudi. Serbellonem cum navigiis aliquot in Lario esse lacu, quem Comensem vulgo vocant, ut Rohanium observet, scribitur. Nec dubitat quisquam, quin omni arte apud Rhætos Helvetiosque studia sibi paret Hispanus.

Nec si muneribus certes, concedet Iolas.

Plerique a Gallis in Italia quæri prœlium, ab Hispanis vitari volunt nos credere: et an Parmensis Placentiam usque perrumpere posset (quanquam id pro facto in hac aula spargitur), judicia variant. Valentia firmata est accessione præsidii ad trecentos: an alimentorum satis sit civitati et militi, ambigitur. Classis gallica vela fecisse 10 hujus mensis constanter affirmatur ab omnibus, et esse XL navium bonarum, minorum, quas fistulas vocant, sex, totidem ad inferenda hosti incendia: ire in fretum Gaditanum, eodemque venturos Hollandos suis cum navibus. Cardinalis Hispani literæ in Italiam missæ atque interceptæ ostendunt, eum extra spem non esse indutiarum seorsim cum Batavis. Coloniæ locum ad pacis colloquia Imperatori non improbari audio, quanquam aliud fert hujus civitatis rumor. Et ut paulatim ad propiora me reducam, non est quidem magni momenti, nec reticendum tamen, Lagrangium, qui in Germania legatus fuit, ad missam transiisse, sed egregie simulato morbo gravi, ne quid simulare crederetur. Feuquerius aquis Borboniis valetudinem curat, quantum conjici potest nec belli nec pacis negotio interfuturus. Hic nunc erat in summa rerum status, de quo, si quid immutaverit, non decro indicationis officio, vota semper faciens, Excellentissime Domine, pro Sublimitatis Tuæ bonis rebus. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Juni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Postquam hoc ita ut e fide non indignis acceperam, quædam et ex certis literis scripseram, in ceteris video præstare famæ auctoritatem. Tantum pro Tabernis Alsaticis tradi Sarburgum a duce captum Bernhardo II novi calendarii. Profecta est a Rupella classis. Dolæ jam vallum subitur cuniculis aliisque suffossionibus, capto quod extra est munimento lunari. Magna in castris principis alimentorum copia est, peditum non satis habet contra tot defensores, flagitat plures mitti. Cum in manus venissent meas duæ virorum talia intelligentium literæ, Dolæ obsessæ fidam historiam continentes, exemplum earum addidi. Sed jam venit a castris qui et ipse nuntiat et literas adfert, quas vidi, Thuani, ducem a Sarburgo reducem capto castello, quod Tabernis Alsaticis imminet, impetere oppidum machinis. Missus ad Argentoratenses Thuanus multum frumenti in usum exercitus a civitate facile impetravit, quia messem facere nisi favente tam valido vicinoque exercitu nequibant. Ita jam impletum est id, quod Tua Sublimitas scriptis ad ducem Bernhardum literis, quas apud me aperuit Ponica, optaverat. Præter Croatos ad Saram male habitos, quatuor eorum cohortes ad Daistenum ab Heiburno cæsæ sunt suedo milite rem inchoante, subvenientibus mox et Gallis equitibus. Drusenhemi hostis munitione extructa ab Argentorato ad Hagenoviam commeatus per amnem auferre voluerat, verum adventante Valetta id præsidium deseruere. Multum gaudetur in hac aula ob has res.

---

92. **Lut. Paris. $\frac{16}{26}$ Junii 1636.**

Excellentissime Domine.

Ex quo postremum scripsi, nihil admodum mutatum est. Classis ad Bellam Insulam, quæ oræ Armoricæ præjacet, aucta venientibus a Bresta navibus major aliquanto quam fuerat fretum Gaditanum versus abiit. De Dola capienda spes est. Tabernæ Alsaticæ quin captæ sint, non dubitatur. In Italia Gallorum sociorumque exercitus dicitur hærere quibus nuper in locis, amisso, dum arcem quandam hostilem speculatur, Thoirasio, viro magnis factis cognito, cujus virtutes liberaliter prædicavit semper Italia, Gallia non ignoravit, sed ignoranti similis transiit. Rohanius excursu trans Larium lacum facto prædam retulit, unde ad tempus

delinire militem poterit. Seditio nuper hic Lutetiæ orta coëgit imperii compotes demere novum coriarium vectigal. Apud Sanctones rustica plebs in armis est ob causas similes. Credebatur nuper in friguscula quodam apud regem esse cardinalis Riceliacus, per arcanas mulierum molitiones: sed discussus is rumor est, postquam cardinalem rex adiit ad Confluentes Sequanæ et Matronæ. Regis cum fratre magna, nuper una cum viverent et cubarent ad fontem Bellaqueum, apparuit concordia. Multi eo tempore sermones erant de danda nova uxore fratri regio. Et congruit, ut forte eodem tempore vitæ periculum adiret princeps Margareta, pila bellica trans parietem tam prope epulantem adacta, ut tantum non tangeretur. Legatus polonus superbe a cardinali Hispano exceptus dicitur, quod prius Batavos salutasset. Elector Brandeburgicus scribitur ire Ratisbonam, suum simul et Saxonis suffragium ferens: crediturque futurum, ut Hungariæ rex regis romani titulum majore quam quisquam antehac consensu adipiscatur. Comes Suessionensis ab exercitu Viridunum rediit, indigne ferens, quod mandatis regis cardinalis Valetta, ubi ab Alsatia revertisset, alternato imperio sibi æquabatur. Redit domum a legatione extraordinaria Pavius, ad ordinariam hic legationem nominatus juxta alios duos, Aspernatem, et eum, qui Venetiis est, Osterwyckium. Creduntur qui ei ceteros honores detraxerunt ne hunc quidem concessuri: quanquam nec appeti ab eo crediderim dignitatem sumtu ea, quæ præbentur annua, exsuperantem. Videtur Leodiense negotium segnius quam pro sui magnitudine curari, Gallis Britannisque spectatoribus adhuc, dum Hoium aliaque opportuni situs Cæsariani insident. Duci Bulionio quanquam religione mutato mansuram præfecturam et munera militaria promisit princeps Arausionensis. Creditur classis, de qua dixi, gallica milites habere, quos possit exponere ad quinque millia, nautarum plus aliquanto; naves sexaginta, præter fregattas sex, fistulas, quas vocant, duodecim, incendiarias sex. Adest hollandus quidam, qui in Hispania diu vixit. Dolet multis, qui cum imperio præsunt, esse maris imperitos. Hæc postquam scripseram, vidi literas a D. Thuano Papenhovii scriptas 16 mensis hujus ex novo calendario. Tabernæ eo tempore captæ nondum erant. Defendebatur præsidio sexcentorum hominum, ad hoc oppidanis multis, et pertinacia tribuni, qui castellum oppido adsitum, simul ut scalis a duce oppugnabatur, ita festinanter deseruit, ut nec unius hominis damno victoria ea duci constiterit, eamque culpam omni modo conatur eluere. Tardius procedebat oppugnatio machinarum pe-

nuria, quarum duæ Hagenovia submissæ erant cum mille ducentis musquetariis e Valettæ exercitu. Neque de bono eventu citra paucos dies, quos jam impletos arbitror, dubitabatur. Locus is, ubi castra tunc habebat Valetta, medio situ Tabernas inter et Hagenoviam, ad tutandam Alsatiæ messem valde oportunus, is ipse est, ubi dux Carolus Suedorum victus prœlio Lotharingiam Gallis occupandam dedit. Comes Guichius cum M CC hominibus ex Valettæ exercitu duci se adjunxerat. Pars ejusdem exercitus Vigevani, pars ad pontem Moussionium erat, quo ibat vicecomes Turenæ, frater ducis Bulionii, non ita magno intervallo, ut non, si hostis urgeat, quatriduum intra jungi copiæ possint. Nam qui hostium in Luxemburgico fuere agro ad Saram amnem, inde Spiram ire credebantur. His nihil nunc quidem quod addam habeo nisi vota, Excellentissime Domine, pro bono publico ac nominatim pro Tua Sublimitate ejusque rebus. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Junii anno 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

93. **Lut. Paris. 4 Julii Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Indicavit mihi legatus venetus a nuntio Pontificis verba facta de pangendis induciis duraturis usque dum pax inveniatur perpetua. Cardinalem proferre animum non aversum, sive quod re ipsa a Gallorum rationibus non alienam judicet talem pactionem, per quam ipsis mansura sit Lotharingia et Alsatia, nullo penes Hispanum belli præmio præter insulas duas, easque hactenus neque ipsi utiles admodum, neque Gallis noxias, sive quod præcipitem videns in pacem regis pietatem, sufflaminandum eum censeat simulatione ejusdem desiderii, interim nuntiis quantum potest prosperis ducens tempus. Quemadmodum nunc in aula rumor spargitur, prudentibus rerum italicarum nondum firme creditus, transgressas Ticinum Gallorum fœderatorumque copias statim ita feliciter pugnasse, ut duo aut tria hostium millia germanicæ maximæ gentis conciderint. Additur implendum ad gaudium, adfuisse huic rei Sabaudum, de quo per id omnis sinisterior suspicio excussa sit animo. Cumque sociorum copiæ ad XX millia sint, hostem non amplius quam XII millia posse educere,

quod Mediolano jam propinquent arma, præterea ex Montiferratensi agro Novaria, Alexandria, Dertona, ex Placentino et Parmensi Lacus Pompeja, Cremona, Crema, Ticinum in metu sint, eoque plurimo milites in suam tutelam absumant. Ducem tamen Parmensem ad sua penetrasse, nondum accepimus. Nec quicquam eam in rem profuit postrema ultra lacum Larium Rohanii expeditio, qui, ut scripsi his diebus, et attestabantur hæ Marini literæ, et machinis et pecuniis destitutus, non modo a rebus magnis agendis impeditur, sed et militari seditione et Rhætorum a signis decedere cupientium minis vexatus fuit. Pacta nuper facta de Valle Telina in magna adhuc offensa sunt apud Helvetios Rhætosque. Accessit apud Helvetios alia, ex bello comitatensibus Burgundis illato, quam causam Friburgenses calidius agunt, lentius ceteri, misso eam ob rem ad regem legato et aliis ad Condæum principem, qui Dolam strenue defensam nondum cepit, sed cuniculos parat incedere, per quos ad mœnium oppugnationem via fiat, vulnerato nuper, cum hostes erupissent, Ransovio, nisi jam et mortuus est. Sauciatus etiam manum fuit dux Bernhardus, dum impetum in Tabernas facit amissis suorum ducentis. Quo statu nunc id oppidum sit, nescimus, quod nuntii aliquot per dies cessaverint. Classis in Oceano gallica nuper abiisse credita, quantum nunc intelligo, adhuc ad Bellam Insulam detinetur, ventis an imperio non satis affirmaverim. In mari Mediterraneo alia regis classis constans galeonibus duabus, duodecim galeris, quadraginta tartanis defendit oram Massiliensem, cui imminet hostis XLV galeonibus, XXX galeris, multo milite. Venit huc quidam a Leodio, videoque mutuo accusari a Gallis Batavos, a Batavis Gallos, quod tam bella occasio non diligentius arripiatur. Angli legati nihil propius ad causam communem accedunt: veterem urgent cantilenam de reddenda a rege Lotharingia, ut vicissim et Palatinatus reddatur. At Bavarus e suis domesticis unum misit ad Cæsarem, quantum conjici potest, ut certus sit, mansura sibi quæ possidet, priusquam ad conventum Ratisbonensem veniat. Arundelius jam eum conventum in ipso Ratisbonæ oppido exspectat. Magnifica loquuntur Angli, sed videtur is futurus tandem eventus, ut commutationem aliquam pro Palatinatu accipiant. Certe, si quid fortiter facere vellent, non hoc tempore ita a se alienarent Batavos, coacta nuper suppara demittere navi, quæ legatum Joachimium ferebat, et refricata illa odiosa adeo de piscatu controversia. Tum vero Roma ex Tirolensi agro nondum progressos hostes: sed congeri eo, quæ alendo militi bello-

que sunt necessaria. Præter Germanos, qui jam transiere Alpes, ad II MD pedites, equites sexcentos, exspectari et alios, qui Ulmam pervenerunt. Basileenses perseverantur deprecari, ne frumenti copiam Galli sua in urbe deponant: a rege sollicitari ducem Wirtenburgicum, ut castellum Hansuiliense ipsi vendat. Alcalam pacis negotio præpositum, ut et nuper scripsi, abiisse. Secuturum Franciscum Melonem pari cum potestate, cancellarium Mediolani et tribunum Schinchinellium, ut adjutores. Leganesium Dertonæ esse; Valentiæ præsidium auctum accessu D militum. Castellum Sancti Johannis a Villa captum, cum ab hominibus tantum XL defendebatur. Quos dux Etruscus per Senam obligatus Mediolano tuendo milites miserat eos maximam partem defugere. Ducem eundem invigilare firmandis opere et milite maritimis suis oppidis, habere et Pisis equitem et Griffonem, virum nobilem legari ab eo ad Ratisbonensem conventum. In hispana classe maris Mediterranei, cujus memini ante, VII esse militum millia. Ab Hispanis muniri Sanctum Stephanum, metu gallicæ classis Massiliensis. Neapoli pacandæ plebi ob id commotæ mitigatum vectigal impositum conductis ædibus, ita ut non majus sit futurum quam vicesima in minores mercedes, in majores decima. Ab eo, qui res agit poloni regis, dici, nolle regem suum fructus prædiorum, pecuniam velle præsentem. Ad amœniora venio. Attulit mihi Jolivetus XII libros dicatos honori magni regis Gustavi, quibus nomen fecit Fulmen in Aquilam. Legi; amor in regis memoriam, gratiam et præmium meretur, sed ego edendi operis suasor esse nolim. Tam multa sunt latinitati, tam multa versuum legibus, quædam et rerum gestarum veritati contraria; si pauca fuissent, monuissem: sed Augiæ erat stabulum. Materiam ex libro maxime gallico sumsit, cui titulus Militis Suedi. Proficiscuntur hinc cras in Angliam Ponica, in Hollandiam Hogendorpius, deinde in Pomeraniam ad Tuam Sublimitatem, cui Deus, Excellentissime Domine, omnia optima concedat. Lutetiæ 4 Julii novi Calendarii anni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Jam nunc miles a Crequiaco advenit certa ferens de prœlio ad Ticinum. Audax fuit Gallorum facinus. Nam Crequiacus absente Sabaudo, qui alioqui cura summi in omnes copias imperii defugiturus aleam fuerat, cum amnem transiisset, x peditum

millia secum habens, equites MD, misso feciali hostes multum numero præcellentes, erant enim XVI M peditum, equites III M, ultro ad pugnam vocavit, et donec parati essent exspectavit. Pugnatum est per sex horas dubio Marte. Interea advenit Sabaudus. Cæsi Gallorum mille: hostium ter mille. Victoriæ a Gallis partæ non dubia documenta, duces hostium interfecti Martinus Arrago, Gambacurtius, et tertius, qui sub illis præerat: capti octingenti, in quibus multi tribuni et centuriones: machinæ undecim: sarcinæ, commeatus, signa militaria aliaque belli instrumenta plurima: et quod maximum est agrorum messisque magnæ integra penes Gallos possessio. Tabernæ Alsaticæ jam pactis se dedere voluere: sed simplicem deditionem volebat dux Bernhardus. Metus est, ne hostis obsessoribus superveniat, priusquam Dola capiatur. Leodium rex misit hominem idoneum et pecuniam.

---

94. **Lut. Paris. 10 Julii Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

De victoria ultra Ticinum, quam postremis literis nuntiaveram, quæ hic ex Crequiaci aliorumque literis minutissima quæque continentibus in vulgus eduntur mitto. Parcius de rebus illis loquitur Sabaudi legatus et velut æquata clade. Itaque an campis et messe potituri sint Galli dubitari video. Multa ubique aguntur negligentius, quam debeant; unde sunt, qui ad pacem res spectare arbitrantur; crederem et ego, si id cardinalis negotiis expediret. Dola adhuc defenditur, sed qui e castris scribunt, sperant, ut ad 20 hujus mensis diem cogi possit ad deditionem, postquam per cuniculum lacerata fuerint mœnia. De Tabernis nihildum certi habemus, nisi quod dum per conditiones oppidum accipere non vult dux Bernhardus, jam multorum præfectorum, ipsiusque comitis Jacobi Hanovii morte, dispendioque temporis oppugnatio constitit. Etiam ab Oberenkemi obsidione abscedere coactus fuit Manicamus ob adventum aliquot millium Croatorum circa Colmariam. Interim magno cum equitatu ac pedite in Campaniam ingressus hostis Capellam simulque Guisiam obsidet. Classem gallicam, quæ in Oceano est, mercatores ajunt adhuc ad Bellam

Insulam hærere, defectam multis rebus necessariis per imperitiam eorum qui præsunt. At si urbanis rumoribus credimus, jam ante ipsam Portugalliam est. Zavaskius, Poloniæ legatus, sine pompa urbem iniit, manetque velut latens, donec se suosque gallico habitu phalerisque ornaverit. Ego ad eum non mittam, a D. Camerario monitus, spretum quondam ab eo salutationis, quod ipse obtulerat, officium. Graviter me habet, quod jam per mensem et amplius nullæ ex Hollandia ac proinde nec ex Pomerania ad nos venerint literæ. Multas etiam meas ad Sprecherum, Sprecheri ad me literas in itinere periisse, video. Marinus quas scribit mitto. Habet quod queratur dux Rohanius, præsertim amissa nuper per machinarum penuriam bella occasione, sed si verum est agri circum Mediolanum dominos esse Gallos, facile ad eos perrumpet, quæque deerunt, inde accipiet. Venit ad me aliquoties Lambermontius, militiæ suedicæ vetus tribunus, cui cum Smidbergo vetus lis est, quam paratus est ducis Bernhardi arbitrio permittere. Is Lambermontius, si quam operam utilem rebus suedicis præstare potest, offert sese ac Sublimitati Tuæ se commendat. Hodie ab hac urbe proficisci constituit Hogendorpius, retentus diu repetenda, quam Galliæ mutuam dederat, pecunia. Sed hæc ipse narrabit. In Transilvaniæ motibus multum hic spei ponitur. Literæ medio Martii scriptæ Vienna urbis ejus custodiam mandatam dicunt archiduci Imperatoris filio. Regis Daniæ legatos ab ea aula abiisse satis lætos iis, quæ de archiepiscopatu Bremensi impetraverant, darique operam, ut is rex domui austriacæ devinciatur, quanquam nec desint ii, qui dicant, eum arcana ope favere rebus suedicis. Ducem Wirtembergicum pepigisse cum Imperatore, retentis rebus suis ac religionis arbitrio, conciliante Saxone. Scribebatur indidem credi ad Osnabrugum esse sex millia peditum Cæsarianorum: copias suedicas et sociorum accedere VI M peditum, quater M equitum. Saxoni esse VIII M peditum, II M equitum. Maracino VI M. Hazfeldio IX M. Gallasio XIV M peditum VI M equitum. Lotharingo V M peditum. Lamboio ad Hanoviam III M. Piccolominio in Gallico limite VIII M. Johanni Waertio cum Bavaricis VIII M, apud Prussiam II MD Cosacos. Præter hos in Silesia Ognati militem ad VII M pervenire. Contra hos suedicas copias præter supplementum, quod exspectetur, censeri ad XVIII M, Lunenburgicas ad VI M, Landgravii Casselensis ad VM. Vinariensis ad decem millia: præter has esse Galliæ aliorumque principum auxilia. Literæ Mediolano scriptæ ante prœlium ad Ticinum dicunt, Corbellonem Mussum tenere

et lacum inde usque ad eam partem, unde non longe abest castellum Fontani insidere navigiis: adversus eum missum trans lacum Salicem tribunum a Rohanio. Germanos, qui nuper Alpes transierant, per Barregium in terras Mediolanenses intrasse. Placentiam rediisse præsidii ejus rectorem Villam: et Hispanos a Dertona cis Padum. Timeri, ne Parmensis in suas terras penetret atque inde Laudensi agro et Cremonensi mala adferat. Parum ubique messis esse ob fugam agrestium. Pelicianum ac Solerium non longe ab Alexandria capta a Gallis et fœderatis. Irasci Hispanos, quod ab Etrusco missa ex fœdere auxilia multum absint a justo numero. Tributa Mediolani intendere volenti præfecto multum contradici. Franciscum Melonem et duos adjutores pacis negotio præpositos esse adhuc in ea urbe, profecto Tridentum atque inde in Germaniam Alcala. Intelligo multis Anglorum injuriis ita irritatos fuisse Batavos nostros, ut parum abfuerit, quin in bellum apertum prorumperent. Queruntur proculcari dignitatem reipublicæ, hostem inde pecuinæ transmissione et commeatu juvari, vim tentari in piscatores, hostilia fieri omnia, nisi quod vis non reponitur. Nec dubium est, quin et quæ Danus agit gravissime displiceant Batavis. Cum belli in Hispanum gravi mole impediantur, et suis et alienis malis adferre coacti remedia, dubium non est, quin id ipsum apud multos desiderabiles inducias faciat. Deus consiliorum omnium inspector eventuumque moderator, Excellentissime Domine, tum actus aliorum, tum præcipue Tuæ Sublimitatis ad bonum humani generis, et maxime Christiani orbis gubernet. 10 Julii novi Cal. 1636.

Excellentissimæ Sublimitatis Tuæ devotissimus cultor

H. Grotius.

Valedicit jam mihi juvenis princeps Wirtembergicus iturus ad castra principis Condæi. Dux Parmensis Placentiam venit. Mille quingenti milites Rohanio mittuntur. Ad Capellam periculo eximendam retinentur, qui in Italiam ituri fuerant, et nobilitas e Normannia atque aliunde excitatur. Cras solemniter urbem inibit Zavaskius; ad me non misit.

Ex originali.

---

95. **Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Julii 1**

Excellentissime Domine.

Habebunt hæ literæ, ut solent res humanæ, læta, tristia, dia. Multum hanc civitatem terruit nuntius irruptionis ho in Tirasciam, Galliæ regionem Campaniæ proximam, et Cap quintum intra diem captæ. Præfectus, quod unius tantum h nis damno tam brevi oppidum dediderit, reus captusque huc ducitur: ei nomen est baroni Dubeo. Rex ipse ad urbem v sui conspectu populum confirmaturus. Ex eo fama est, hos copias bipartito divisas: partem ivisse Barrum versus ducatu terius ad Lotharingum quondam pertinentis caput, a cujus fecto trepidæ huc venerunt literæ. Pars, quæ substiterat, di se apud Guisiam ac Sancto-Quintinum ostentare, quæ oppida m præsidio firmata sunt. Et nobilitas ex Nortmannia aliisque vinciis procedit, alacrior quam ante, quandoquidem ab ipsa G depellendum periculum est. Et spes est, metum magistrum ad corrigenda multa, quæ hactenus circa imperia, pecuniam, mi peccata sunt. Dola etiamnum se pertinaciter defendit, oppugn artium non æque ut pugnandi peritis Gallis. Quid, quod Tabernæ capi hactenus potuere! Secundo Julii die, quo scri in castris a Thuano literas habemus, dux Bernhardus in subu militem locaverat: urbem iterum oppugnaverat, nova quæ dic ita improspere, ut Gallorum prope centum vulnerati aut inter sint. Minori damno mœnium ruinas insederat eo ipso, quo li scriptæ sunt, die, credebaturque hostis aut omissurus defensio urbis novæ, aut eam etiam incensurus, ut urbem veterem defe arcemque parum validam, muro infirmo, sine fossa. Videntu fensores obdurati spe aliqua auxilii, quod tamen nondum app Qui ex Luxemburgo venerant Croati cum Germanorum cohorte in comitatum Burgundiæ pervenerunt: Poloni Cæsa in Bipontinum agrum irati ob æra non soluta, usque adeo, u abire militia aut transgredi Rhenum minentur, quibus ad o quium reducendis incumbit Gallasius. Apud Narbonem hostium exscensum venisse rumor est, timidis creditus, quo verum esset, non careret res periculo, accedente maxime Languedociam et Sanctones agrestium tumultu, ordinato mi in morem. Ex Italia post victoriam ultra Ticinum, non t usus quanti initio sperabatur, nihil magni, nisi quod gravis

mensis cum Sabaudo nuper contentio, ac Pontificis auctoritas multos cogunt metuere, ne Parmensis se bello subducat, contentus sua servare. Et Sabaudus Crequiaco discors manet, neque dubitant asserere, qui ista introspiciunt, ex isto prœlio nihil aliud Sabaudum quam interitum Crequiaci sperasse, retenturumque fuisse omnes, quæ cis Ticinum erant, copias, sed Gallorum, qui apud eum erant, multitudine proprioque periculo coactum, ut opem ferri laborantibus sociis pateretur. Recreat nos Hanovia plane exemta obsidioni, id enim literæ a Francofurto 24 Junii et huc et in Valettæ castra missæ nunciant. Pridie ut scribitur, nostri oppidum ingressi intulerant necessaria. Incenderant castra Cæsaris, decepto a suis ipsius exploratoribus Lamboio, quos captos jurejurandoque devinctos, ut triduo adesse hostem non posse renuntiarent, nostri remiserant. Antequam struere aciem, disponere machinas posset Lamboius, subito nostrorum impetu equitatus ejus disjectus est, deinde et peditatus, acri quanquam pugna tutatus se aliquamdiu. Ipse Lamboius cum suorum mille Stenheimum profugus, ibi machinarum verberatu oppugnabatur, quod ubi captum erit, sicut jam esse creditur, venient in manus nostrorum IIM saccorum farinæ, destinata Maguntiacum. Nescio an credi debeat, quod additur, adfuisse operi ipsum landgravium Guilielmum: facilius de Leslæo Melandroque crediderim. Copiæ eorum esse scribuntur, MD loricati equites, levius armati IIIM, draconarii MD, carabini IIIM, VIIM pedites, VIII tormenta majora, minora XII, mortaria, quæ vocant, quatuor. Non multo antequam hæc fierent, Wolfius Darmstadiensis landgravii cancellarius scripserat, nugas esse, quæ de adventu hostium nuntiabantur, et ipse Lamboius scriptis ad Francofurtenses magistratus literis, venire sibi auxilio XXXM. Capella amissa dissidium jecit inter Noyerium, novum status secretarium, et pecuniæ arbitrum Bulionium, dum ille hunc a se ter monitum ait de rebus necessariis, quæ Capellæ deerant, hic pernegat. Cardinalem Riceliacum non parum hoc damno exterritum erexit mareschallus Lafortius, parata remedia monstrans, sed ejusdem mareschalli filius, marchio, iturum se ad limitem negat, nisi bene sibi suisque prospiciatur, si non de stipendio (miles omnis hoc anno unum duntaxat menstruum habuit), certe de pane, qui nuper ipsis defuisset. A Vienna sexto Junii scriptæ literæ negant, pestem esse Ratisbonæ: ire eo principes ac civitatum legatos. Primum negotium fore de pacandis Suedis: alterum de Palatinatu. Regem Poloniæ adjutorem esse Ognato ad conscribenda IVM per Silesiam: eundem regem favere Ragoskio atque

inde in odio esse apud Budæ bassam. Nihilominus credi e
regis cum Palatina matrimonium: fratrem ejus Casimirum libe:
velle Cæsaris militia, sed ita, ut vicario hactenus suo tradat
hortem. Comiti Soræ viaticum deesse, quominus injunctum
Poloniam iter prosequatur. Cæsos in Austria agrestes cum
duce, qui jam ad LXXM excreverant. Mareschallum Horni
evasisse et (quod Deus avertat) retractum ex fuga. Maris imperi
ab Hispanis offerri principi Thomæ, ne partes susceptas dese
Priores itidem a Vienna literæ dixerant, parari a Cæsare dc
distribuenda postquam regis romani facta esset electio. Poll
tos venturos se Saxonem et Brandeburgicum, quanquam bell
domi habentes: idem fecisse Maguntiacensem et Coloniensem. T
virum petere, ut in possessionem libertatis reponatur, cap
nullum esse suffragium: putatur præteriri posse. Bavarus
cautum vult: alioqui de rege romano daturus suffragium, cet
deliberationibus se non immixturus. Sunt qui eum putant
Austriacis posse abstrahi, mihi, quominus id credam, obstat
matrimonium et ex matrimonio spes sobolis, et uxor jam utei
ferre dicitur. Aquisgranensium civitas perpetuis precibus au
Viennensem obtundebat, ut a militaribus superindictis libera
posset. Vidi et a Madritio literas fine Maji datas, quibus de
mur, aulam illam ab indutiis non abhorrere, dum Brasilia de
dant Batavi. Anglicam navem Corunnam, qui antiquus po:
Brigantinus, advenisse, quæ juvenem Ognatum in Angliam ve
pecuniamque in Flandriæ usus: laboraturumque Hispanum qu
modo, ut in re Palatinatus Anglis concedatur tantum, ut reti
eorum amicitia possit, ad multa Hispano, quod satis apparet, ut
Milites, qui Corunnæ itidem cum navibus Hispanicis parati F
drico itineri habebantur, peste multum imminutos. Ituros tar
sub præsidio navis illius anglicæ, quo et ipsi tutiores sint
Anglus Batavis suspectior fiat. Præfectam Portugalliæ Marg
tam principem scripsisse conspectas ad eam oram XL naves:
tantur privatæ esse Batavorum, imminentes Hispanicis cum
charo e Brasilia. Marchionem quoque Velladam ire in Flandr
cum nova cohorte per Gallæciam conscripta. Eos, qui in C
lonia militiæ adscripti fuerant, peste et egestate atteri.
episcopatus aliquis conferendus est, dari cum onere alendi turn
aut cohortem. Ab Italia præter ea, quæ scripta sunt antehac,
habemus: venisse eo ducem Medinam de Torres, ut præfectu
regni Neapolitani et quam sine eo habiturus non fuerat princip
Stilianam uxorem tandem accipiat. In classe itura ad oram (

licam machinas esse multas et ceteros belli paratus: alimenta in menses tres: tabulas, quibus descripta hostium oppida, Caneva, Friulium, Tolonum: pedites ad VIIM. Legatos Poloni non pati sibi satisfieri de veteri nomine, nisi in præsente pecunia saltem LM scutatorum accipiant. Putari rem tractum iri. Florentiæ æstimabatur classis gallica ejus maris itura ad sinum Genua non procul, cui Speciæ nomen: dux Etruscus sua mari adsita muniebat, simul et pacem servare et sibi cavere cupiens, quod et Genuenses facturi credebantur. A cardinali Riceliaco Ruellis missum tabellarium magna celeritate septimo die Romam venisse. In Sicilia esuriri et ob id etruscas naves, quæ frumentum aliunde ferebant, ibi retentas eædem literæ ferebant. Aliæ Mediolano paulo ante prœlium scriptæ, agrestes magno numero in eam urbem confugere: Leganesium, munito Rotofredi castello, venisse Abiograssam: portas Mediolani quasdam lapide obstructas. Putabantur Gallorum ibi sociorumque copiæ esse trans Ticinum, id est, Mediolanum prope, XVIIIM; in ripa, quæ Novariam respicit, sex millia. Leganesii vero XM peditum, equitum IVM, hac certe parte validiore Hispano, cum Gallis equitatus ultra IIIM esse non crederetur. Videntur Galli ad pacandos Helvetios oblaturi paratos se Dolam ipsis custodiendam permittere, dum de omni comitatu Burgundiæ idem fiat, caveantque Helvetii, nequid inde hostile admittatur. Sprecherus se Tuæ Sublimitati commendat atque inter cetera Rohanio esse (scribebat autem II Julii) X Gallorum millia præter Rhætos, quibus fidit tenuiter, ut externis et offensis. Rhæti postremo Davosii conventu, qui paulo ante erat habitus, scripsere principi Ænipontanæ Claudiæ velle stare se antiquis cum domo Austriaca fœderibus, modo et ipsa caveat nullum ab ea domo periculum Rhætis fore, antiquenturque pacta per vim Rhætis extorsa a Leopoldo archiduce anno 1617. Hæc postquam scripseram, intelligo ex ordinario legato anglicano, qui me salutatum venit, auditum a rege Zavaskium; mirari se ajebat non esse inter nos ea, quæ inter amica regna essent, officiorum commercia. Verum esse dicebat descendisse Hispanos apud oram Narbonensem: numerum varie tradi: putari sexdecim millia. Hoc in arcano *fratrem regis Galliæ* ita arbitrari sibi datum ab *Riceliaco venenum*. Intelligo et ex ipso et aliis tribunum Heiburnum ad Tabernas mortuum, idque a rege damnum magni fieri. Duci Bernhardo scripsisse regem: Tabernas quibus potest conditionibus capiat: deinde suas et Valettæ copias paret ad hostem e Galliæ finibus vel prœlio deturbandum, ea cura ceteris omnibus potiore. Captæ

ab Anglis Caletenses naves quatuor et retineri in ultionem navium anglicarum, quas in Hispaniam aut Flandriam proficiscentes Galli velut belli jure, quo et Angli olim uti solebant, ceperant. Addebat et hoc Anglus, Parmensem paratum Hispani præsidia tum Parmæ tum Placentiæ admittere. Deo, Excellentissime Domine, res Tuæ Sublimitatis commendo. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Julii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Capella quod ita brevi capta sit, causam præcipuam fuisse intelligo, quod ex quinque oppidi propugnaculis unum subtus factum esset ad reponendos belli paratus cavum, quod cum ipsius opificis transfugio hostes cognovissent, facile isthac penetrasse.

Ex originali.

---

96. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Julii 1636.**

Excellentissime Domine.

Gratias, ut debeo, maximas ago Sublimitati Tuæ pro literis $\frac{20}{30}$ Maji datis, iterque in patriam ipsi patriæque salutare, nec minus prosperum reditum precor. Gaudeo et quæ Angliæ et quæ Galliæ nomine dicta sunt legisse et prudentissimum Sublimitatis Tuæ ad gallica responsum. Et ut hinc jam scribere incipiam, video cursores celerrimos a Cardinali ad Pontificem, a Pontifice ad cardinalem mitti, præcipue, ut creditur, de pacis negotio. A conciliatore Pontifice rebus nostris nihil boni sperari posse nemo non videt. Et pro certo mihi ab Italis affirmatur, Pontificem nolle agi quicquam nisi inter Gallum et Austriacos, nempe ut Gallus fœderatorum suorum et inter eos Suediæ curam gerat; quod sane neque ex dignitate, neque ex usu sit regni Suedici. Angli legati non diffitentur, esse in sua aula homines Austriacis æquo plus obnoxios, et vix quicquam spei esse pro Palatina domo, nisi fortiora quam antehac consilia capiantur. Unum tamen intelligere ex illis gaudeo, regem ipsorum non passurum sibi satisfieri, nisi integro Palatinatu reddito. Scribit ad me dux Bernhardus $\frac{7}{17}$ Julii, ac significat pridie deditas Tabernas Alsaticas, cum Gallasius Drusenhemi esset quatuor leucarum germanicarum intervallo. Ex Thuani literis disco, ex quo eo advenerat Valetta, permissum ipsi a duce imperium. Addit qui fert ducis literas, fuisse

ei eo tempore equitum IV millia, pedites vix quingentos, optare eum, ut a rege cohortes sibi attribuantur, germanicæ potius ut Ransovii et Degenfeldii quam gallicæ, ob ingenii morumque disconvenientiam. Dicebat idem, deditam et arcem Hochbariensem et paulo ante Oberenhemum: regem ipsum Hungariæ in Gallasii venisse castra, unde conjectura est, eodem venturas partium præcipuas vires: ducem Wirtembergicum matrimonio jungi cum ea, cui patruus est Ringravius: pacta ejus cum Imperatore esse talia, ut si ipse sine liberis discedat, hæredem habeat austriacam domum, multum indignante et se opponente ducis fratre, qui apud Danum est. Zavaskius languet cœli puto insuetudine. Gratias egit regi pro indutiis: commendavit pacem; legatos a Polonia duos ad id negotium promisit; cum cardinali in arcano egit diu. Haud dubie amicos ambit ad persequendas aliquando spes in Suediam. Et quod dicitur in Anglia dure acceptus ob postulatum sane inhumanum, ut Palatina regis sui matrimonium mutatione religionis emeret, ego puto propositum id dicis tantum causa captandæ Pontificis gratiæ, idque ab Anglis satis intelligi: nam a Polonis accepi nobilitati non displicere hoc conjugium, nec offendi eos diversitate religionis: ne episcopos quidem aliud exigere, quam ut Pontificis accedat consensus: qui non video cur minus sit impetrabilis, quam fuit ad Angli cum Gallica nuptias. Sed hæc haud dubie istis in partibus rectius cognoscentur. In Italia victoriam ad Ticinum amnem partam nihil magni sequitur. Rohanio quominus in hosticum penetret multa video deesse, præsertim ipsorum Rhætorum studia abalienatorum duris illis de Valle Telina conditionibus demerendo Pontifici repertis. Sed de his scribet Marinus. Ego Pontificis nomine ad parva quædam uti interdum Gallos video. Ceterum cardinali, rerum hic domino, suæ sunt causæ, cur romanam aulam demereri velit, quæ certe nihilo in Gallos quam in Hispanos est propensior, solita res suas agere et regum dissidiis frui. Itaque jam per annos aliquot per legationes sex, septem, Galli nihil ibi obtinent, nisi forte magnum id putant, quod non aperte ipsis adversatur Pontifex. Sed hæc in Gallia et peccantur jam olim, et, ut puto, diu peccabuntur, præsertim quoties penes purpuratos erit jus regni. Dolam adhuc princeps Condæus obsidet, non moventibus se contra Gallum Helvetiis. Interim crescunt etiam in illis partibus vires hostium, Barro obsesso; impedimento nonnulli illis erit Belfortum captum a comite Susa $\frac{18}{28}$ Junii. Ad Picardiæ finem coactæ undique Gallorum copiæ, et accurrens nobilitas efficit, ut hostis, qui Esam flumen

transierat, retro se tulerit; neque post Capellam ceperit quicquam
De classis gallicæ abitu a Bella insula nihildum accepimus, e
sunt qui putant, id præcipue in destinatis fuisse, ut insulæ illiu
ad ducem Retensem pertinentis possessionem firmandæ potenti
suæ cardinalis acquireret. Nec quid ad Narbonam agat hosti
cognoscere dum licuit. Rex et cardinalis in suburbanis loci
agunt ad confirmandos hujus civitatis animos. Literas vidi e
oppido Sancti Quintini, dicentes gallo militi illis in partibus pe
sex menses nihil numeratum, $\frac{5}{15}$ Julii hostem inde non longiu
III leucis abfuisse, habentem XXM equitum, quod rarum, peditu
XM; et siquid metuendum sit, magis Sancti Quintini oppido me
tuendum, quam Guisiæ, quæ toto prope exercitu, IX scilice
Gallorum millibus, defendatur. Brezæus apud Feram se tene
cum IVM equitum, peditum XXIVM. Illius literæ ab illis Sancto
Quintinianis non nimium discrepantes hostis copias ea in region
faciunt equitum XVIM, peditum XIVM. Ut ad longinqua venian
Persis magna vi bellum molientibus, recepto jam Revano, vi
exspectandum videtur, ut Turca se vel in Transilvania pro Ga
boris cognato vel alibi contra Austriacos commoveat. Naves ill
quatuor, quas Angli in suarum ultionem Caletensibus eripuer
magnos hic motus cient. Arundelius Ratisbona retro Vienna
cur ierit, cum Lintzæ sit Imperator, interpretari non possumu
Pecuniarum nostrum negotium lente, ut solet, procedit ac test
dineo gradu, quanquam et ego et Heufdius non desinimus, qua
tum possumus, hos tricones impellere. A Vienna literæ, 13 Jun
datæ, docent nos ab Imperatore promisso titulo regali, que
ambit, tentari Sabaudum, ut a Gallis abducatur. Neque desp
rari de abstrahendo et Parmensi. Saxonem ipsum non venturu
Ratisbonam, sed missurum suos. Metui, ne Galli itinerum s
quæ e Germania ad Alpes ferunt, compotes faciant. Bene ev
nisse Imperatori, quod Budæ miles ob non soluta stipendia sed
tionem fecerit, bassæque in castellum fugere coacti, ædibus d
reptis, exuerit obsequium. Credi, Gœtzium iturum in Alsatia
tribus cohortibus ad Hermesteni obsidium relictis. Mediola
qui sunt 22 Junii scribebant, satis ibi paveri, multosque se i
Cremensem aut Bergamensem agrum recipere. Leganesium h
bere secum XM peditum, IVM equitum ad Somam et Sextum,
aut Rohanio obstet, si is ad Lacum Majorem procedat, aut Cr
quiaco, si is a Ticino longius se promoveat, ac præsertim
prohibeat, ne conjungant se isti exercitus. De prœlio ad Ticinu
nuper commisso quæ ibi sit fama, non parum ab iis, quæ h

vulgantur, discrepans, charta, quam ex literis Mediolanensibus descripsi, ostendet. Addunt, metuere Hispanos, ne itinera Genua Mediolanum a Gallis intercipiantur. Dicebatur Parmensis Niceam iisse: Dertonam Gatta custodire duabus equitum turmis, peditibus sexcentis. Video simultates esse nec leves cardinalem inter Valettam et ducem Bernhardum, sed hic mussitare cogitur, satis auctoratus Galliæ, militi etiam suo novum stipendium, dubito an non inaniter, in mensem Augustum exspectans. Oberenhemii capti historiam, cujus gloria haud dubie ad Benfeldii præfectum maxime pertinet, ita ut hic vulgatur, mitto. Deumque precor, Excellentissime Domine, te ut Suediæ communique Christiani generis bono servet ac prosperet. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Julii 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex originali.

---

97. **Lut. Paris. 31 Julii (?) 1636.**

Excellentissime Domine.

Ad Dolam res sperato tardius procedunt, imperitia, ut videtur, artium obsidendi. Itaque in partem fossæ amissam hostes se restituerant. Interim creditur Insulanus vim parare, ut Gallos obsidione depellat. Et creduntur eodem tendere ducis Lotharingi copiæ, quæ nuper ad Barram visæ, illo conatu omisso, Sanctimielium cepere. Gallasius easdem in partes an in Transrhenana concessurus, dubitari video. Ducem Bernhardum post Tabernas captas profecisse quidquam non intelligimus. Gallica classis, quæ diu ad oram Britanniæ hæserat, obiterque Bellæ Insulæ compotem fecerat cardinalem, ex Hispania conspecta scribitur, dum fretum petit Gaditanum, inde, ut ajunt qui res hic moderantur, intrato Mari Interno, conjunctura se cum navali regis paratu in ora Massiliensi, ut pariter regnum Neapolitanum aut Siciliæ infestent. Magnus ille equitatu, nec pedite spernendus, hostium in Picardiæ limite exercitus post Capellam captam Ambianum versus flexit, Castelletoque oppido, triduo tantum insumto, potitus est. Et Capellæ et Castelleti milites ob debita diu stipendia pugnare tutandis mœnibus recusarunt, obtendentes contumaciæ non regis, sed cardinalis rem agi, reginæ matris odio mo-

ventis hæc arma. Centeni aliquod etiam perfugere. Nec
cardinalis Hispanus novo edicto proritare dissidia, cujus exer
eo magis mittendum censui, quod et Suedorum in eo sit m
Mira est, quanta in oppidis periclitantibus sit inopia et r
narum bellicarum et igniferi pulveris, ita ut nuper vacuo
mentario talium, ex tabernis hujus urbis quærendus un
fuerit, cum quotannis eo nomine in rationes regis expensa fer
XVII centena millia florenorum. Hæc plebem mirum in m
concitant, et liberiores quam antehac sermones audiuntur c
tandæ in potentes invidiæ. Et rex et cardinalis extra sed p
hanc urbem morantur. Comes Suessionensis, qui summo
imperio in Picardia nunc est, graviter conqueritur, deesse
necessarias machinas maxime. Similia marchio Lafortius, La
et Remos missus, renuntiat. Interim dux Longavillanus volunta
quot potest nobiles ex Normannia locisque aliis colligit. .
ante eorum adventum aleam prœlii subeundam, quanquam ad
ex aula excitatus censet is, quem dixi, comes Suessionensis. Eti
partem sui militis in Campania habet hostis, ibique Beaumonti
cepit. Picardiæ quid ultra sit aggressurus, Hanum an Corbis
an quod multi putant, Dorlanum incerta sunt judicia. Dicitur
mari omissa Narbonensi ora in Languedociam penetrasse hos
et loca quædam invasisse. Briaisius is, qui nos convivio et c
mœdia excepit, nuper Vannia veniens, ubi formosam femina
viderat, ab ejus feminæ marito in itinere obtruncatus est, plel
suburbana adeo infesta etiam mortuo, ut corpus ejus, ni subdu
tum mature fuisset, dilaceratum fuerit. De *Hornio* quid sp
sit, ex literis ad me, quas apertas mitto, et ex clausis ad mortuur
Heiburnum, quas resignare Tua Sublimitas poterit, dabitur cog
noscere. Laudatur fidei nomine is, qui huic incumbit negotio
et spero non periturum id, quod rei tantæ negari non potuit im-
pendium. Literæ ex Italia ab Helvetiis consentiunt, Parmensem
in Genuatem agrum se contulisse, iturum inde in suasne terras
an Florentiam, incertum. Offensus dicitur altercationibus cum
ducibus gallis, sed eo maxime, quod Villa, Placentiæ præfectus,
negavit, se ipsius imperata facturum, nisi eadem ab aliis fœderis
ducibus signata essent. Famam prœlii ad Ticinum ita mutant
Hispani, ut ferme sescuplo plus Gallorum quam suorum cecidisse
dicant. Certe, qui secuti sunt, eventus non respondent magnitu-
dini victoriæ, qualis hic nuntiabatur. Et credi video cis Ticinum
redituras copias fœderatorum, sive quod Sabaudus ita velit, sive
quod curandum imprimum est, Novariensi agro insesso, hostis

commeatus, qui a Vercellis maxime adventant, ipsis intercipiat. Ideoque et Villa cum suo milite, et qui Gallorum apud Dertonam erant, eo ire dicuntur, nec minus illi, quibus circa Niceam æstiva fuerant. Id si fit, Laudensem et Cremonensem agrum ab hostilibus injuriis exemtum libere jam possidebit Hispanus. Non videtur sperandum, ut Rohanius se cum fœderatis, quippe retrocedentibus, jungat per Comensem tractum. Et alia accedunt mala, seditio militis non satis sanata, et pestilentia. In Novariensem regionem octingentos equites miserat Leganesius. Et a Neapoli auxilia nova Mediolani exspectabantur, quinque peditum millia, cccc equites. Accusant Helvetii tardum reditum balivi Badensis, in hanc aulam legati ob negotium Burgundici comitatus. Interim consilia eorum manent suspensa, tempusque teritur in conventu reformandæ rei nummariæ. Et dolet protestantibus, in illis Clavennensibus de Valle Telina pactionibus nihil regem rogatum quamvis mutasse, sed indefinitis verbis adhibuisse delenimenta. Cerbellonus a Rohanio non longe abesse dicebatur, et alia vis metui e Tirolensi agro. Qui res agit Hispaniæ apud Helvetios pontificios agebat de transitu concedendo militibus, quos per Silesiam conscripsit Ognatus. Angli legati, quibus multa cum Polono consiliorum est communicatio, nihil cum Gallis promovent. Opperiuntur, quid acturus sit Arundelius, cui insoliti honores habiti ab Imperatore et Hungariæ rege et diaria data majora, quam is cum omni comitatu possit insumere, suspicionem præbent fraudis latentis. Exspectabatur Ognati firmior valetudo, ut de Palatina domo ipso conciliante agi incipiat. Sed poposcit audiri nuntius pontificius, priusquam aliquid statuatur, idque obtinuit facile. Idem Ognatus urget conventum Coloniæ, an serio multis dubitantibus. Alcala Tridenti adhuc hæret. Savellius Vienna ad Bavarum mittitur, a Saxone Ratisbonam Metzius, præses consilii arcani, et Gerfelius jurisconsultus. Ibidem agetur de querelis Augustæ aliarumque civitatum satis gravibus. Viennæ leges fiebant contra luxum in vestibus: et a Turca motum nonnulli ominabantur ob pecuniam a Budæ bassa missam juvandæ Agriæ ab Hungaris interceptam. Sed hi hungari prædones fuisse dicuntur, et puto facile id credituros Turcas, quibus grave satis cum Persa negotium est. Hispanicæ literæ Madritii scriptæ 14 Junii sperabant, oram Neapolitanam ab omni incursu tutam fore, defensante classe, cui præest Montiregius. Corunnæ retineri ajebant etiamnum naves Dunquercanas. Refoveri augerique militem apud Barcinonem, ut inde Languedociæ metus sit; exspectari ibidem

ducem Fernandinum. Pro Melone, qui cum Alcala pacis
præpositus est, Crollium ad principes italos mitti: hoc ad
viris prudentibus incrementa per Angliam pontificiæ fa
metui, ex adventu Conæi, qui Pontificis nomine apud .
reginam moraturus est. Videbimus, quid ibi sit acturus l
Nam si aperte pro Palatina domo arma nolunt sumere
mercaturæ commodis inescati, et Gallorum, ut videtur, soci
suspectam habent, possint duces germanos gente vel pecu
vare. Sed vereor, ut vel hoc impetretur: ita supernumer
electoratum novum, et nescio quid non, per Hispani grati
obtenturos somniant. Quanquam ejusdem nationis qui hic
alii, Palatinatus tantum infernalis spem ajunt fieri; de elect
nullam, nisi mares Bavaræ stirpis deficiant. Huc usque
scripsissem, literas video e castris Valettæ et ducis Bernha
Thuano. Nuntiant Gallasium Drusenhemi nihil agere nisi
castella quædam munierit, neque impedire posse, quominus
meatus Argentorato adventent Gallis. Croatos ibi non as
detentos, ut creditur, tuendo ponti, ut alimenta, quæ Argen
tenses ipsi negant, ex Durlacensi habeant agro. Valettam
ducem Bernhardum observata hostium hac formidine aut neg
ad duas leucas accessisse propius, speculandis quæ aguntur
occasionibus intentos. Eodem labore Argentoratensium me
defendetur, et ipsi a Cæsarianorum populationibus liberabun
modo ipsi perstent in juvandis Gallis commeatu, sinantque
pediri hostium pabulationes, ut ad prœlium cogi possint, qu
Galli expetunt, validioribus nunc suis per illa loca quam hosti
copiis. Nam et quod dictum erat, regem Hungariæ in castra
nisse Gallasii, dubitatur nunc. Landgravius Cassellensis rogat
ut Mæno transito Gallasium territaret, propiorem sibi curam di
objiciendi se hostili exercitui per Westfaliam crescenti: præter
inter se et Gallos quæ sunt media ita esse adesa, ut iter ill
justo agmini non pateat. Hæc sunt, quæ certis satis auctoribu
vulgabantur. Addunt Angli, minorem Ognatum jam pervenis
in Angliam, Windesoræ audiendum a rege. Rumores ferunt, S
genhemii esse Cassellensem landgravium, et Leslæum e Darm
stadiensi agro, emuncto CM thaleris, parare abitum. Ab Hispa
nis nullo prohibente teneri quicquid agri cis Samaram est Belgis
etiam Bohanium oppidulum, cunctaque vastari eorum incendiis
Dolæ cuniculos inhiberi saxis intercedentibus: auctum duabus
cohortibus Condæum principem. Detectam Sancto-Quintini fac-
tionem hispanicam an reginæ matris haud dixerim, ejusque prin-

cipes in Bastiliam missos: comitem Suessionensem non longe esse ab oppido Corbia cum IVM equitum, XIIM peditum. D. Spiringium spero mei futurum memorem, quod per Hollandiam res majores agenti ei haud satis vacavit, ut levatus nimiis erogationibus possim et alacri animo et cum dignitate agere, quæ mei sunt officii. De quo ipsum quoque per literas rogare non desino. Heri pontificius nuntius regi de pace locutus est, rogavitque, legatos ut Coloniam mitteret. Auditus est benigne. Hodie idem nuntius fratrem regium convenit, de matrimonio ut creditur: quod tamen matrimonium nunquam futurum, ante hos sex, septem dies cardinalis fratri regio dixerat: et querenti eidem de non solutis annuis, quæ rex ipsi pollicitus esset, dixit necessitatibus temporis condonandum aliquid. Facere id et reginam. Si tamen egeret pecunia, de sua se arca ipsi daturum. Idem cardinalis audita Briaisii morte dixit, nihil mali in eo esse, nisi quod in patibulo pridem debuisset mori. De matrimonio sunt qui id agi putant, ut princeps Margareta se sterilem fassa ingrediatur monasterium, dissolutionemque conjugii ipsa postulet, idque restituendæ Lotharingiæ pretium fore. Decem millia urbanæ plebis mittuntur tuendum ad limitem, simul ut subtrahatur facilis ad seditionem multitudo. Zavaskius heic etiamnum est, profecturus, ut ait, ad Genevenses, Helvetios, Rhætos: inde Ratisbonam. Aliquid adversum Suediam cuditur.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

98. Lut. Paris. 8 Aug. Cal. nov. 1636.

Excellentissime Domine.

Videor mihi recte incepturus ab Enniano versu, voce una immutata,

Gallia terribili tremit horrida terra tumultu.

Nempe Samaram transiit hostis tanto agmine (XXM equitum XM peditum esse dicuntur), ut nihil contra ausus sit comes Suessionensis, qui illis in partibus curabat: Galli Esiæ pontes pene omnes abrupere, ut intra eum amnem hostem sisterent. Sed et

hunc vado transgressi excursores flammis, cædibus, rapinis eti
circumsita Compendio vastant. Cardinalis Riceliacus ad reme
decurrit, quæ satis apparent periculo expressa. Mareschallum]
fortium ad magistratus civitatis hujus allegavit, ut ipsa re
fide potens milites conscriberet. Facit, multaque ex officinis
tabernis et otiosa juventute millia confluunt, quia præter ar
dantur singulis præsentis pecuniæ xx floreni, aut pro ea vest
et septeno quoque die solventur stipendia, per eos, quos civi
ei negotio præficiet: credoque ad alias etiam civitates manatur
hoc exemplum. Mali magnitudo etiam vetera religionum o
ita obruit, ut civitas hoc onus in se suscipiens postulaverit,
quis alius mareschallo Lafortio fines laborantes tutaretur, idq
impetraverit. Itaque comes Suessionensis in Campaniam, ur
venerat, Brezæus in Caletum præfecturam suam mittitur. E
catus etiam a secessu suo Castillionæus jussusque sine mora
ad comitem. Longovillius vero precibus pollicitationibusque N
mannicam et vicinam nobilitatem, satis male habitam anno p
ore, excitat, ut in hoc discrimine patriæ manus suas commod
Rex ipse in hac urbe nunc est, conspectu suo reprimens sedit
num semina, alioqui facile eruptura; tantum est in potentes, p
cipue qui pecuniam tractant, plebis odium. Incommode ever
quod Dola regis arma etiamnunc detinet. Exercitus Valettæ
ducis Bernhardi satis habet Gallasii, modico intervallo diss
conatus impedire, quanquam is Polonorum stipendia negata q
rentium secessione (trans Rhenum iisse creduntur) non par
imminutus est. At in Italia manent discordiæ cunctaque c
rumpunt. Parmensis nondum quidem descivit, sed aures
Hispano. Sabaudus sua curans et semper ad Hispani grati
respectans, impedivit, quominus post prœlium Mediolano sa
trepidanti admoverentur arma; ad Lacum Majorem morari ei
sum. Interim a Neapoli v millia militum per Genuatum agr
novum hosti auxilium cum venissent, nulla jam spe quicqu
promovendi, retro Vercellas et in subalpina ductus est sociori
exercitus. Rohanium, nequid agere possit, sua mala exerce
pecuniæ inopia, fluxa fides, pestis, formidataque non militis t
tum sed et plebis Rhæticæ seditio, iratæ Gallis, iratæ suis eti
magistratibus, sed hanc narrationem Marino relinquam. Mittu
huc iterum Helvetii, ut pacem orent comitatui Burgundiæ red
Rhæti, ut debita sibi stipendia obtineant. Zavaskius morbo,
quod morbum simulet, hæret adhuc hic. Interea in Anglia
alios e Polonia venisse audimus. Multum refert, principem Ara

sionensem hoc tempore aliquid moliri, quo hostem distrahat: et faciet, puto, si adsit pecunia, Anglis jam, dum vim minantur in piscatores, non parum ejus reipublicæ impendia onerantibus. Iidem pecunias hosti, iidem milites, iidem cuncta bello necessaria transportant. Batavorum arma in Dunquercanos, quantum possunt, prohibent, quo hæc cuncta consilio, ego non video, forte nec ipsi vident. Exitus docebit, an hæc in Hispanum obsequia Palatinæ domui sint profutura. Duo millia ex cardinalis Valettæ exercitu, totidem ex eo, qui Dolam obsidet, abstrahuntur ad ea, quæ magis urgent, Picardiæ mala. Tum vero quos divitiæ invidiosos vulgo facere possent, propriis suis sumtibus militem exhibendo faciunt se populares. Parlamentum IIM homines alet: rationum præpositi MD: collegium, quod superindictis præest, quæ auxilia et subsidia vocantur CCCC: regis secretarii non illi primores, sed minorum gentium, quorum tamen magnæ sunt immunitates itidem CCCC. Cancellarius, dico summi ærario præfecti, cum tota sua cohorte M equites; domus quæque carrucam habens equitem unum. Magistratus Parisiensis IIM præter IVM, quæ civitas in se suscipit: proximi vici IVM. Jam et civitates aliæ exemplum Parisiense sequuntur, et quæ hinc sunt Blæsas XM polliceri dicuntur. Omnibus hujus urbis habitatoribus imperatum est, arma tutandæ urbi parata habeant: ipsa urbs, qua in hostes obversa est, et ad eandem partem spectans Dionysii vicus muniri incipiunt: nec mirum, cum diei itinere non longius hostis Abbatiæ ædem Sancti Eligii ad Esiam incenderit. Divionense parlamentum principi Condæo in supplementum eorum, qui in Picardiam missi ex ejus exercitu, IIM suo impendio misit. At cardinalis magno cum strepitu hodie ex hujus urbis armamentario eduxit sex bellica tormenta magni ponderis. Mitto edictum regis, quo omnes nobiles, et qui arma gerunt, jubentur ire ad exercitum, qui est apud Compendium. Rex ipse omnium opificiorum hujus urbis magistratus allocutus est, ne in hac necessitate patriæ deessent. Promisere omnes liberaliter, quidam addita conditione, ne a Bulionio pecuniæ tractarentur, rege id futurum pollicente. Nomen militiæ dederunt, unde cognoscatur hominum hic copia, ex urbe, demtis suburbiis, sutores mille quingenti, laniorum tria millia, iique celibes omnes. Equi ex stabulis abducuntur in usus publicos. Regis frater, qui satis nolens Blæsas abierat, evocatur. Dum hæc scribo, malus advenit nuntius captæ ab hoste Corbiæ ad Samaram, loci ad transmittendas, quoties opus, copias machinasque opportuni. Speramus nos ex vestris

partibus, Excellentissime Domine, prosperiora audituros. L
tetiæ 8 Augusti novi Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim
H. Grotius.

---

99. Lut. Paris. 4/14 Aug. 163

Excellentissime Domine.

Corbiam, quæ capta credebatur, verberari adhuc hostilib machinis et valido præsidio, nulla tamen spe evadendi, sustine adhuc se credibilior fama est. Sed præter Capellam et Caste letum, Roiam et Mondiderium Hispanis cessisse constat, et ex ca tis locis auctum illi tormentorum numerum, cum ipse ex Belgic quadraginta attulisset. Etiam Noviodunum (vulgo Noyon) i hostis esse potestate asseveratur, rumores tales graviter quamv comprimente aula, quod adversa loquendi libertatem dare solean Atque adeo passim multæ audiuntur infensæ potentibus voce præcipue in cardinalem Riceliacum invidia erumpente. Objiciun tur ei hæc maxime, quod junctos sibi sanguine, quanquam im pares, magnis muneribus imposuerit: quod rem pecuniariam pes sime tractari passus sit: quod urbem hanc tum ut suos horto extenderet, tum ut nova monasteria surgerent, non una ex part in tam gravi ac propinquo bello mœnibus nudaverit, nova molien nimis longo ambitu: quod pecunias, tormenta, pulverem miseri in suum Portum Gratiæ: postremum hoc præter cætera his diebu in parlamento graviter jactatum est, ut amplissimi ordinis nomin querelæ ad regem perferrentur, præcipuo incitatore præside Mem- mio, fratre Davausii, nunc in Galliam reducis. Primum præsidem idem Memmius insectatus est, ut publica commoda prodentem, dum privatis studet commodis. Sed rex his auditis quosdam e parlamento ad se vocavit, et in his Memmium severeque eos in- crepuit, quod litibus judicandis præfecti regni res attingerent: sufficere se regimini: neque tamen aut se aut cardinalem (is ad- stabat) aures occlusurum, si quis privatim haberet, quod e repu- blica duceret: sed in concessu ipsorum turbide ac per factiones agi: quare interdicere se, nequid talium negotiorum in consul-

tationem vocarent. Quæ in Portu Gratiæ ad tutelam oppidi maritimi magnique usus misisset cardinalis, suo misisse imperio. Addidit cardinalis etiamsi a rege non defenderetur, satis sibi esse rationum, quibus se suaque acta apud omne genus humanum defenderet. Abiere senatores trepidi, mussitantes, assentantes, etiam Memmius, memor indicti sibi ante annos duos exsilii. In urbe munienda laboratur. At Pontifex, ut cardinalis Riceliaci animo religionem, si posset, super his bellis injiciat, misit ei responsum astrologi, qui, inspecta genesi cardinalis, negat eum anno toto pervicturum. Idem astrologus magna in æstimatione apud Pontificem talibus credulum prædicit, pacem futuram anno demum 1639. Mater Suessionensis comitis graviter expostulavit cum cardinale, quod filio suo pericula mandarentur, nullis ad depellenda viribus: nam cum ad Braiam aut propinquum ei Serisium vicum 4 Augusti, Samaram amnem cum magnis illis copiis (XVIM equitum, XXM peditum fuisse aiunt) transiret [hostis], non erant comiti Suessionensi octo hominum millia. Potuerant hostes a nobilibus rusticisque Picardiæ sisti: sed iis arma pridem rex abstulerat, ut feras sibi servaret. Dux Longavillanus multum hoc tempore laborans, nullos e Picardia nobiles, et Normannia ægre ducentos excire potuerit. At Hispanorum crescere dicuntur copiæ bis mille nuper ad Capellam, deinde ter mille aliis transire visis. Et ad Arleusiam Cameraco non procul alium exercitum habet Hispanus cardinalis. Spes hic est, Batavos non quieturos, quamquam illos alieno sane tempore novis impendiis defendendum ad piscatum Angli implicant; misso cum classe Northumbrio, ut tributum piscarium extorqueat. Id solventibus præsidio sit. Batavi vero totis imperii sui viribus certaturi sunt, ne id onus, quod semel institutum in immensum glisceret, ut illud in freto Danico subeatur. Frater regius, quanquam se nuper imperato ab urbe abitu offensum non dissimulans, corrogat, quod potest, mittitque tuendis finibus. Cardinalis de sua arca duos milliones regi se mutuos dicit dare. Bulionio partem ejus pecuniæ, quam hæc civitas in novi militis stipendia collegerat, sibi tradi velut ad promovendum Dolæ obsidium postulanti negatum id metu viscatarum manuum. At princeps Condæus ad Dolam etiam nunc hæret, et quominus IIIM equites de suis castris mittat, dicit equitis multum sub Gallasio Brissacum atque inde comitatum Burgundiæ petere: esse et alios sub duce Carolo in vicinia, quibus opponi debere vim equestrem aut malum accipi. Ita spe auxiliorum ferociunt Dolani, ut per tubicinem principi Condæo significaverint, dare se

illi sex dies liberos, ut indemnis cum exercitu abeat.
tempus si maneat, impune id ei non fore. Ille pari cc
negavit se eos ad veniam accepturos, nisi colla restibu
supplicent. Male Gallis evenit hæc hostis in frugiferas r
Galliæ terras irruptio tempore messis, quam totam sua
Hispanus, unde ipsi ingens copia, et in urbe caritas plebi
Putantur civitates et vici suo sumtu exhibituri regi LM
num, sed hoc remedium necessitate expressum sicut sti
administrationem populo dabit ita et loquendi libertatem
formidatam potentibus. Rothomagum in magno metu fui
minus quam urbs hæc. Nunc ad novas vires parandas dat
pore resurgunt animi, manentque hi, qui secedere decrev
Dux Sulliacus, qui sub rege Henrico IV pecunias et arm
tarium rexerat, dixit regi patris temporibus fuisse semper
in publico parata, unde centum millia instruerentur. Sed obt
bant eum aulici Nogentus (?) et Sanctisimonius, ut libere serm
pertexere non posset. Ab aliis nec hoc tacetur, quæ tam
hosti cesserunt, oppida non ob aliud amissa quam quod nec
liti stipendium esset nec oppidanis arma, erepta, ne adv
tot novorum onerum repertores et redemtores vulgus insurg
Nuper in hac urbe cum cardinalis incomitatior ostentandæ
curitati per urbem vectaretur, quidam anteambulonum ej
plebe male tractatus est. Displicet multis, quod Incolism
duci, parum grato in vulgus, equitatus per Picardiam regen
datur, infringendæ, ut creditur, auctoritati mareschalli Lafo
qui cohortibus tantum imperabit. Ex tot monachorum sodal
tibus soli Carthusienses et Cœlestini pecuniam usui publico
tulere, singuli ordines ad alendos milites quadringentos; tant
dem de suo promisit universitas. In Italia res per discordi
pereunt, relatusque in hiberna ille modo Mediolano immine
exercitus. Sabaudus adversa in suam utilitatem rapiens Pign
rolum reposcere incipit, alioqui ut creditur exemturus se bell
idem Parmensis ut faciat, suadet Etruriæ dux. A Rohanio qu
que nihil est hoc tempore, quod speretur, sociis procul remoti
et metu irruptionis hostilis ex agro Tirolensi præter alia mal
prioribus literis memorata. Rhætos supra vetera et hoc offendi
quod perscripta eis dux dare recusat, quæ ad pacta super Vall
Telina rex addidit, cupientibusque illis et conventui ostender
dixit nihil in iis esse, quod Rhætis noceret, quædam ipsis utilia:
id est unum hoc, ni fallor, quod pro annuo tributo a Valleteli-
natibus debito communi Rhætorum rex se expromissorem facit:

manentibus ceteris, quæ jus imperii libertatemque religionis imminuunt. Mittuntur itaque ad eum legati, qui ex ore ipsius regi placita intelligant et ad conventum referant, tamque exigua illis in locis fides habetur Gallis, ut incolæ Vallis Mussolinæ duo illis tormenta commodare noluerint, nisi pecunia quantum valerent apud se deposita. Quæ apud lacum Constantiensem se tenuere hostium copiæ, partim in Alsatiam flexere, partim adhuc in Italiam transitum minantur, sollicitis Altorfiensibus, ne in itinere hæreant Helvetiis graves. Eosdem Helvetios rogavit Pontifex, ut ad pacem promovendam mittere velint: legatum suum Bononiæ esse, ut, ubi de loco colloquii convenerit, eo se transferat. Dissolutus est Helvetiorum Badensis conventus, non aditus ab ullo ministro Cæsaris. Bernæ, Friburgo, Soloturno negotium datum pacandi comitatus Burgundiæ. Quatuor illa Polonorum millia, quæ secessionem ab exercitu Cæsaris fecerunt transque Rhenum se tulere, Silesiam creduntur atque inde patriam repetere. Stipendii inopia dubium utros gravius vexet: nam sicut ob eam Poloni signa Cæsaris deseruere, ita ex Crequiaci Rohaniique exercitu multi se ad hostes conferunt. Quid agat classis gallica, non audimus, nisi quod ex Hispania literæ ea visa multum ajunt per Lusitaniam trepidatum, metuque incerto magna ubique fieri impendia, ducesque inter se discordes agere. Andalusiis petentibus suo sumtu naves ut armare liceret, negatum id, ne populi per se satis impatientes fræni, parere dediscant. Ducem Cordonam in Languedociam aliquid moliri additur. Angli, qui hic sunt, legati videntur gallicum fœdus magis quam antehac expetere, sive revera id volunt, sive ut eo rumore plus impetrent a Cæsare, omnes componendæ ejus controversiæ rationes agitante comite Ognatio. Mihi non videntur aliquid facturi ex usu publico, quoties arcana cum Polonis sub nuptiarum velo latentia considero et nova cum Batavis, quæ per totum sæculum quierunt, certamina, et pecuniam hispanicam, supra quatuor milliones, quæ retineri in Anglia ceperat, repente permissam transvehi in Flandriam. Comes Licestrius non dissimulat, validam esse in regno Hispani factionem. Se rogatum, ut, sicut fecerat comes Arundelius atque alii, contribuere aliquid vellet ad novam instituendam societatem, quæ piscatum harengarum Hollandis interciperet, detrectasse id, ne sub favorabili obtentu Hispani negotium gereret. Edicta aliquot mitto, diaria atque horaria potius. Nam ea jam ex quo hostis Samaram transiit sæpius mutata in aliam atque aliam formam vidimus, prout intenderat aut remiserat metus aut ab hoste

aut a plebe. Zavaskius mutasse consilium videtur eundi longius, et velle mari ad suos reverti. Scripsit Pontifex ad electores, commendans Hungariæ regem ad regnum romanorum; pro quo beneficio prolixæ gratiæ ei actæ ab Imperatore et rege filio. Feuquerius ab aquis Borboniis, ubi valetudinem refoverat, vix reversus, ire jussus est ad exercitum in Picardia. Ab Alsatia qui veniunt Galli in Tabernarum oppugnatione multa ajunt impetu magis quam ratione facta, atque ex eo accepta tot damna. Hæc dum scribo, intelligo, principem Condæum in eo esse, ut ab obsidio Dolæ discedat, in speciem ut legatis helvetiis id pro beneficio detur, reipsa quod spes ibi sit exigua, et propiora pericula urgeant. A Massilia literæ certos nos faciunt, jam advenisse eo gallicam obita Hispania classem, junctamque cum regis navibus longis terrorem facere Italiæ. De Novioduno nihildum mali est. Deus, Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitatis res prosperet. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Augusti 1636.

Tuæ Sublimitatis devotissimus cultor

H. Grotius.

Rogo, Sublimitati Tuæ cordi sint meæ res, quas et D. Spiringio commendavi, ut dignitatem tueri possim. Tum vero in præcessionibus rebusque ejusmodi quid mihi sequendum sit, doceri vellem. Ad ducem Bernhardum nihildum mittitur de pecunia in hoc tempus promissa. Noviodunum assultant hostes sed nondum cepere. Marchio Bonivetus gallus ad hostes transivit. Præfectos Castelleti et Capellæ damnavit rex absentes ut equis distrahantur. Id tempori datum facile cum tempore sanabitur. Poloni milites, qui secesserant, ad exercitum Cæsaris redeunt.

---

100. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Aug. 1636.**

Excellentissime Domine.

Heri venit huc D. Schmalchius, e cujus sermonibus simulque transmissis chartis, pro quibus summas gratias Sublimitati Tuæ habeo, didici plurima, ad quæ sermones meos dirigam. Quod Sanctichaumontius me revocari postulat, ostendit satis, quam leves

motus hi homines habeant; cum postremum regem vidi, benignissime ab eo acceptus sum. Combaletta uxori meæ multis præsentibus dixit, plurimi me a cardinali fieri. Comes Brulonus rogavit, regem ut salutarem, etiamsi nihil haberem negotii: id ei gratum fore. Etiam ipso die hesterno Berlisius alter regiorum admissonalium mei salutandi causa ad me venit: duæ sunt fontes hujus in me molitionis: alter a Pavio ejusque adjutoribus alter a Gallis. Pavius et qui ejus sunt partium cum hanc aulam faventem sibi habeant, sperant se a me jam legato extorsuros, quod a privato extorquere nunquam potuerunt, ut iis, a quibus indignissime tractatus sum, ultro supplicem. Nimirum

— — — — — Libertas pauperis hæc est
Contusus rogat et pugnis concisus adorat.

Ego vero sicut Batavis ut regni Suedici amicis commodare data occasione nunquam negligam, ita cavebo, ne de me quisquam triumphet. Sed hæc causa, Pavio id in se passo quod mihi struxerat, minus valitura in posterum est: nam qui huc veniet legatus Batavorum D. Osterwyckius, qui apud Venetos hactenus legatione functus est, vir nobilis, probus ac literatus, nihil mihi adversum struet: quin si qua poterit, favebit mihi. Altera a Gallis causa hæc est, quod regnum Suedicum multum infra se dejicere cum cupiant, me ad eam rem parum facilem experiuntur. Et sane si quid detrimenti accipere dignitas Suedica debeat, malim id per alium fiat. Sanctichaumontium a me adiri mos vetabat, ut et venetus mihi legatus et alii dixere. Hominem privatum patrem Josephum, quoties apud alios eum reperi, benigne alloqui non omisi: ut eum domi suæ adirem, hoc quoque moribus erat adversum. Chavignium (ita nunc vocatur Butillerii filius) sæpissime compellare volui: misi, horam accepi, ædes adii, non vacavit ipsi. Questus sum per uxorem ea de re apud Combalettam: responsi nihil accepi. Etiam nunc, si quid agendum sit, experiri paratus sum, an audiri possum. Cardinalem antehac vidi sæpe: purgavi me de falsis criminationibus, præ se tulit satisfactum sibi. Nunc quod eum non adeam, causæ sunt duæ. Prior quod non amat interpellari, nisi quid sciri dignum adferatur. Sciscitabatur, quo loco sint res delineati fœderis. Certi aliquid respondere res me non patitur. Deinde vero cum Angli duo regni sui dignitatem, contra ea, quæ cardinalis sibi arrogat, præfracte tueantur, ego quid facere debeam mandata exspecto, quæ simul accepero sequar. Interim nihil est quod urgeat; res fœderis non hic sed ibi tractanda est: quare nec mul-

tum refert, multum hi an parum fidant mihi, cum negotii nihil nunc certe habeam, nisi nuntiare, quæ fieri video audioque. Nec solent hi homines cuique fidere, nisi quem sibi obnoxium habent. Vident, se me suorum consiliorum ministro uti non posse, cum oblatam mihi iterum annuam regis liberalitatem, ita ut legatum decebat, iterum recusaverim. Ideo mihi negant se fidere, ego vero, cur iis non nimium fidam, causas ex rebus mihi cognitis veteribus ac novis plurimas habeo. Non desinam stationem tueri munusque mandatum. Si transferor, et hoc æquo animo feram, dum sine damno ac dedecore meo fiat. Zavaskius etiamnunc hic hæret: et ajunt a Dano quoque legatum exspectari. Poloni contra nos causam Anglo affinitas commendabit credo et Dano, Gallo Pontifex, ad cujus nutum quam res omnes hujus aulæ versentur, et sæpe monui antehac et hæ quoque Marini literæ docebunt. Pacificatoribus Pontifice, Anglo, Dano, Polono nihil boni sperare audeo. Hoc regnum, quo acrius bello in Hispaniam implicatur, eo forte se promtius ab Imperatore absolvet. Bavari copiis debere hoc Gallia creditur, quod non statim, ut Samaram transierat hostis, Lutetiam properaverit, expositam prædæ reperturus urbem, si id fecisset. Italiæ res corruptas, dum Sabaudus sua agit et nunc aperte in Pignerolam se recipiat, dissidium minatur. Parmensis non ab Etrusco tantum sed et a Genuatibus ad causam suam a Gallis dissociandam impellitur; consentiunt Venetus et Mantuanus, quos ea de re disserentes audivi. Rohanii et Rhætorum res quo sint in loco, parco dicere, ne a Marino memorata repetam. Dolæ ab obsidio discessit princeps Condæus ita propere, urgente quippe Picardiæ periculo, ut honestam aliquam speciem per pactiones, quas Helvetii conficerent, opperiri non voluerit: hostis partim cis partim ultra Samaram est. Qui Samaram non transiere, ceperunt Corbiam, nullius rei ad victum bellumve egenam et præsidio insessam militari sexcentorum hominum. Integris mœnibus oppidani ad deditionem militem pertraxere. Ob id flagitium capti sunt præfectus et adjutor ejus Sancurius, simul Ambianum venerant, capite culpam luituri: qua in re vicem doleo præsidis Memmii et, qui recens in Galliam a legatione venit, Davausii, quorum sororem in matrimonio habet Sancurius: eadem pars hostium Ambianum cœpit obsidio claudere, oppidum non firmum nimis sed valida arce. Pars, quæ Samaram transgressa est, inter eum amnem et Esiam sita populationibus vastat. Interim tempus datur regi vires colligendi egregias. Exercitus, qui Dolam obsiderat, pars ibi manet, ut ducatum Burgundiæ

contra arma ducis Caroli et Lamboii tueatur: bis mille equites ad finem Picardiæ veniunt: totidem ferme ex Valettæ exercitu ducisque Bernhardi duce comite Guichio. Plus quam mille ex attributis sibi regionibus adducit frater regius: nec paucioribus ex normannica vicinaque nobilitate Langovillius: IVM ferme habebat jam ante comes Suessionensis: proximæ civitates et hæc imprimis addunt bis mille. Ita duodecim M equitum paucos intra dies futura sperantur: hosti creduntur esse octodecim: peditatum quoque rex auget adjutantibus civitatibus, speratque ei in eo fine futura ejus XXVM: rustica plebs, quæ in tanta necessitate ad subitariam militiam vocatur, non minus efficiet: his viribus pares se prœlio judicant: eoque animo rex, qui Silvanecto in urbem redit, brevi iturum se dicit aut Compendium, aut ad loca propinqua cum cardinali, qui ex Portu Gratiæ machinas XL deferri jubet. Edictum, quod mitto, quo ex quaque urbana centuria tricenos sibi rex sumit, opificesque vetat plus uno ministro uti, causa est, cur multi damnosam militiam metuentes hinc aufugiant, quidam et ad hostem, quod ut prohibeatur, pontes ubique magnis insidentur præsidiis. Exercitus Valettæ et Vinariensis potissima adhuc retentat Gallasius, firmis se munimentis ad Drusenhemum tenens. A suburbanis Bellovaci magnam vim pecorum nuper abduxere Hispani. Mareschallus Lafortius, cui, ut dixi antehac, cohortium cura mandata est, discedere non vult, nisi de machinis, et quæ bello sunt necessaria, deque alimentis bene sibi prospectum sit. Seditiones rusticæ in Languedocia creduntur multa regis concessione medicinam accepturæ. Spes magna est bonorum successuum a gemina regis classe, altera a Sanctonico, altera Massiliensi litore, quæ nunc coiere, creduntur que magni aliquid efficere posse in regno Neapolitano, ubi delectus duritas seditionem excitavit, modicis auxiliis in bellum civile ituram. Illud ad meas res pertinens minime reticendum putavi: Pavii, cum et batavico munere et legatione exutus hinc abiret, filium venisse ad me patris missu et operam ejus, si qua in re cuperem, in Batavis obtulisse. Respondi, siquid vicissim in Gallia gratum ei facere possem, me facturum. Cum diceret, optasse patrem occasionem sibi aliquam datam, ut mecum colloqui posset, respondi et me, si se obtulisset occasio, non diffugiturum fuisse colloquium, humaneque exceptum dimisi. Comes Suessionensis, quod nunc intelligo, Esiam transit tuendo Bellovaco. Rex Chantiliaci est, ubi hodie ad eum venturus exspectatur cum copiis frater. De induttiis susurratur. Deum precor, Excellentissime

Domine, ut regno Tuæque Sublimitati res prosperas largiatur. Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Augusti 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Putatur *rex ab Riceliaco alienior*. D. Spiringius quid pro me ad Heufdium scripserit, mihi non constat. Heufdius paululum mihi dedit. Interim debitis mihi trimestribus et tot itinerum gravibus mihi impendiis premor. Cui malo et in præsens et in posterum remedia, ut spero, Tuæ Sublimitatis bonitas reperiet.

---

101. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Aug. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ea me benevolentia Tua Sublimitas complectitur, eamque mei curam gerit, ut rationem ei non negotii tantum, sed et otii mei debeam. Cum horas a mandatis mihi partibus vacantes ejus regni honori vellem impendere, a quo mihi honos obtigeret, legere cœpi ea, quæ latine, italice, germanice, gallice de rebus Gustavi Magni conscripta erant. Sed cum ea omnia viderem a consiliis cuncta regentibus nuda, neque locorum accuratas descriptiones, neque acierum ordinem, neque oppugnandi tuendique artes continentia, vidi nullam inde hauriri posse materiam operis, secunda posteritatis judicia speraturi. Itaque in præsens ad vetera me verti, cumque gothica et vandalica nemo antiquorum plenius diligentiusque tractasset Procopio, viro rerum perito, ut qui Belisario ab arcanis consiliis fuerit, versatus in iis locis ubi Gothorum Vandalorumque arma floruerant, neque sui tantum sed et prioris temporis res exsecutus, latine autem quæ ejus exstat editio magnis partibus mutila esset et a sensu ipsius aberrans creberrime, inelegans præterea, ex græca editione Hæschelii novam feci atque integram versionem, adhibitis etiam manuscriptis duobus e bibliotheca regia, ex quibus editi codicis loca plurima partim etiam ex conjectura emendavi. Consilium est addere ex arcana Procopii historia, quam Alemannus Romæ edidit, idemque ex Agathia quæ ejusdem sunt argumenti. Et cum manuscriptum

vaticanum Gothicorum Vandalicorumque Procopii pleniorem esse intelligerem eis codicibus, quos Hæschelius erat secutus, oravi amicos Romæ, ut hiatus quosdam, qui in editis sunt, inde supplerent, mihique ea supplementa transmitterent, quod futurum spero. Ut nihil desit eorum, quæ ad Scandinaviæ antiquitates pertinent, adjungere constitui, quæ apud Strabonem, Plinium, Tacitum, Ptolomæum, præterea et apud posteriores, Helmoldum, Egenarthum, Adamum Bremensem atque alios sunt ad eas pertinentia: tum vero Gothica Jornandis: Sidonii Apollinaris epistolam de moribus Theuderici Visigothorum regis: Ennodii Ticinensis panegyricum datum honori Theuderici Ostrogothorum et Italiæ regis: leges Ostrogothorum Vestrogothorum atque etiam Longobardorum cum libro Pauli Diaconi, qui ipse Longobardus ex illa eadem Scandinavia Longobardos deducit, de rebus Longobardorum, deinde nomina hominum ex illis gentibus, quæ in historiis, appellativa etiam vocabula, quæ in legibus apparent, cum eorundem origine atque explicatione. Nunc Sublimitatem Tuam suæ patriæ, quod bene Deus vertat, redditam precor, ut si quæ sunt inscriptiones veteres, siquæ leges antiquæ, siquid aliud extra edita, quod ad explicandam Suecorum antiquitatem faciat, iis ut instruar, quod consummatius exire possit id, quod destino, opus. Tum vero Sublimitatem Tuam rogo, pro certo habeat, me non pro salute tantum regni Suedici, sed et pro ejus gloria nihil quod virium mearum sit omissurum. De cardinali Riceliaco nihil mediocre loquuntur homines. Sorbonista nuper fuit, qui ei ut numini litandum (ipsa verba posui) censuit: alius pro Richelieu vocandum Richedieu: quippe non nisi Dei esse tam sapientibus consiliis regem informare. At alii minus ei faventes publicis locis programmata affixere, si quis librum reperisset sagacitatis cardinalis Riceliaci a mense jam et ultra perditum, ei pro indicio pretium fore. Infelicem se in procurandis suorum consanguineorum processibus, ne ipse quidem dissimulat, multum nuper conquestus de Brezæi ferocia deque Mileræi rapinis; quibus addere potuit Ponticurleium, navibus longis præfectum, qui per imperitiam ita rem navalem nuper turbavit, ut non alia res magis classis regiæ iter morata sit, missique huc legati, qui querelas perferrent. Tentavit comitis Suessionensis animum cardinalis, an consortem imperii in exercitu Brezæum ferre posset: cum pernegasset, alio vertit consilia, vultque copias veteres, quæ sub comite sunt, et novas, quæ a civitatibus totius Galliæ magno studio suppeditantur, quæque a principe Condæo et cardinali Valetta

submissæ sunt (eæ omnes brevi ad LXM futuræ putantur) distribuere in duos exercitus, quorum alterum regat comes, prœlium si possit tentaturus: alteri velut subsidiario præsit ipse, simulque utrique exercitui curet pecunias, belli instrumenta, et quæ alendo sunt militi. Jam ex hoc malo, quod hostis intulerat, nonnihil boni illatum est. Solidus in libram impositus rerum promercalium, et aliud in epistolas vectigal demta sunt. Civitates cum militem suppeditent, loqui etiam liberius incipient. Cardinalis ipse, subito popularis factus, accedere regem, fratrem regium, ire per urbem comitatu exiguo. Queruntur tamen reformati, quod archiepiscopus Parisiensis his diebus per ecclesias populum admonuerit, ut illorum colloquia diffugeret, contra edicta regia, quæ amicitiam coli inter utriusque sententiæ homines jubent. Nimirum romanæ gratiæ id datum, cum optimi duces sumantur ex reformatis, plurimumque ipsi ad bellum conferant, ut Montalbanensis civitas integram cohortem. Post Corbiam captam quid facturus sit hostis, etiamnum latet. Sancurius qui nulla de causa Corbiam dedidit, sive studio in reginam matrem, sive ut prædiis suis circumsitis parceret, cum a rege capi Ambiani jussus esset, evasit non sine Chaunii (is Ambiano præerat) infamia. Fit apud Dionysii Fanum lorica a Sequana ad Matronam, ne si Esiam transeat hostis (quod tamen moliri non videtur, metu augescentium regis copiarum), isthac irrumpat. Sed videtur consilium Hispani esse, ea potius adoriri, quæ Belgico fini propiora facileque tam capi, quam capta custodiri possint. Itaque præcipua parte hostilium copiarum ad Samaram se tenente, Esiam transgressus est comes: tantaque huic urbi, velut sublato periculo, securitas rediit, ut quæ in portis agitari cœperant excubiæ omitti incipiant. At in Burgundiæ ducatum mirum quantum trepidationis intulerit dux Carolus, qui cum equitibus ferme quater mille capto Verduno ejus tractus oppido irrupit: adeoque parum in principe Condæo, ejus provinciæ præfecto, fiduciæ habent provinciales, ut per legatos hic significaverint, si a se in Picardiam abstrahatur Gassio, notæ virtutis tribunus, res pessimo loco futuras. At cardinalis Valetta et dux Bernhardus, commeatuum ut ajunt inopia, et ne frugum, quod erat, absumendo res arctas Argentorato facerent, Alsatia relicta ad Lotharingiæ Fenestrangium se contulere: quod ut vidit Gallasius, bene munito Drusenhemo, propius Rhenum concessit, incertum an transiturus. Inter actus aulæ, quos populus incusat, hoc etiam est, quod Arnaldus edito libello Philipsburgi jacturam in Germanorum proditionem refert, et velut re

bene gesta centum millia florenorum de publico accepit. Parlamento dolet, quod rex implacide in eos invectus Hispano eos studere dixit. Multi senatores ut eam suspicionem tollant, crebrius etiam, quam solent, ad me ventitant. Regi tantum est animi, ut in sermone nuper jactaverit, se hoc anno urbem Bruxellas incensurum. Et credo, id fieri posse, non hinc ex Gallia, sed e Batavis, si nihil potius agendum habeat princeps Arausionensis, qui ad Mosam agitare aliquid videtur. Nec mari quiescitur, sed naves ab India Asiatica reduces per Sinas constabilitum commercium referunt. Mittitur in Brasiliam comes Mauritius Nassavius ad eas, quæ ibi sunt, copias IVM recentia adferens, in spem haud dubie conatuum dignorum Nassavio nomine. Sed magna illis damna sumtusque Angli irrogaverunt alienissimo tempore, si qua palatinæ domus cura est. Northumbrius decimam de piscatu postulans effecit, ut piscatores omnes Batavi mari decederent: unum eorum, ducem ceterorum, ad se colloquii specie vocatum avexit in Angliam: quod quam ægre futurum sit Batavis, facile intellectu est. Comes Licestrius ita loquitur, quasi et fœderis cum Gallis et restituendæ cum Batavis amicitiæ spem bonam habeat. Idem mihi dixit, intelligere se ad Sublimitatem Tuam ab Imperatore venisse literas: factasque a Suedis indutias trimestres: quorum nihil mihi gnarum respondi. Alter legatorum Scudamorius velut ob morbum uxoris abiit ad aquas Pougenses, ingratus sane Gallis hospes: sed non ita ab his contemnitur Anglia, ut expetere ausint ejus revocationem, si faciant, nihilo magis promoturi quam Pontifex, qui jam bis ter amoveri Roma Estræum postulans hoc ipso ostendit, utilem esse Gallis, qui ibi retinetur. Sancurius, cujus modo memini, in Angliam se recepisse creditur; futurum puto, ut rex eum reposcat. In Italia nihil boni sperandum est. Ita omnia Sabaudus corrupit corrumpitque societate infida. Et in valle Telina quam inopes sint Rohanii res, quam adversa Gallis Rhætorum studia ob libertatis periculum, dicet Marinus. *Hamiltonus* suis ad me literis jubet me bene sperare; ego, quod facere potui, rem Deo commendo. Apud cancellarium Franciæ commendando sæpe Annæ Pomeranæ principis negotium, ita ut Sublimitas Tua mihi præscripserat, effeci, ut decretum ejus rebus commodum fieret, quod ad ipsam transmisi. Cum his literis eunt duæ delineationes pactorum, altera quondam Falkenbergio satis probata, nova a priore nonnihil discrepans altera, de locis desertis Estoniæ et Ingermaniæ ad culturam redigendis. Viri sunt in Batavis primores, qui id suscipere

volunt. Quare rogo Sublimitatem Tuam, chartis his perlectis, ı æstimet, an quod proponitur non tale sit, quod præter alias util tates etiam momenti aliquid sit allaturum, quo magis status Su dici salus ei reipublicæ cordi sit. Puto et D. Spiringio aliqui de eo innotuisse. Scribit mihi D. Grubbius se cum D. Salvio i id laborare, ut cum Daniæ rege concordia sanciatur. Nescio eg an aliquod sit fœdus, quo Dania ad tuendum eum, quo nunc e Suediæ, statum, si forte armis quis impetat, obligetur. Haud dı bie cogitabit Tua Sublimitas, si qua sit ratio, qua id regnum polonicis molitionibus possit abstrahi. Literæ Coloniæ 9 Augus Gotzium ajunt ab Hamburgi arcis oppugnatione rejectum abiiss ad Gallasium an ad Albim incertum. Inter Francofurtienses Hanovienses restituta commercia. Scottam Darmstadiensis tractı oppidum irruptum a Ramsæo compulsamque ad belli tributa We teraviam. Ratisbonam rediisse comitem Arundelium, eodemqu venire Cæsarem. Erenbreitsteinii res bono esse in loco. Pecoı multa in ambitu pasci: ipsosque præsidiarios sæpe transito Rhen præda graves redire. Viri quidam Galliæ rerum admodum perit qui me accessere, ita judicant, non posse Galliam diu bello su ficere: tum quod regionibus maxime frugiferis ab hoste insess (nam et Campaniam invasisse Isolanus nuntiatur) neque solit Gallis in loginquum prospicere brevi alimenta defutura sint milit tum quod pecuniæ in parvi temporis impendia ægre corrasæ siı et alias reperiendi viæ ferme obstructæ. Nam agrestium, qu Crocantes vocant, seditio per Languedociam vicinasque terr sedata est concessa immunitate omnium onerum, de quibus quer bantur: quo exemplo forte et necessitate aliæ quoque provinci levamenta orant atque extorquent: nec jam redemtores reperi possunt, qui onera exigenda suscipiant: et rex ipse crebris sul ditorum questibus inflectitur. Oro Sublimitatem Tuam, me me que ut pro sua bonitate curet: Deum vero, Excellentissime D mine, ut ei optima consilia suggerat. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Augusti 163

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimu

H. Grotius.

---

102. **Lut. Paris. 5 Sept. Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Postquam postremum Sublimitati Tuæ scripsi, dies jam sunt quinque. Venit ad me is, qui nuper quoque apud me fuerat regis admissionalis, Bruloni comitis collega, sororem habens Bulionii pecunias tractantis in matrimonio. Missus a rege erat, ut mihi legatisque aliis indicaret, ire regem tutandos ad fines, placere sibi, ne legati sequendi se laborem sumerent. Si quid haberent agendum aut significandum, relinqui hic Bulionium et Butillerium patrem, quos adire possemus. Nam cardinalem et Butillerium filium, comitem Chavigniacum, regi comites fore. Regina hic manet. Frater regius an hic sit mansurus, incertum est. Rex et cardinalis jam abiere Compendium, quo contrahitur exercitus ex veteri ac novo milite. Hostis, qui multum crevit et ex novis dilectibus et ex longinquioribus exercitibus, regis ad hunc finem copias non ignorat. Corbiæ muniendæ intentus nihildum magni aggreditur, habens et in alteram partem principis Arausionensis conatus, quos respectet. Hic in urbe magna securitas. Excubiæ paucis in locis aguntur cum hastis, non ut ante cum musquettis, quia nuper domesticos quosdam cardinalis, urbanas vigilias obtrectantes, musquettis armati trajecerant. Sanctisimonius hactenus gratus apud regem, captata occasione, quod propinquus ejus esset, qui Castelletum tradidit, quasi aspectu suo vulnus regi refricans, ex aula in exercitum extrusus est. Davausius primo statim adventu per patris Josephi gratiam rem magnam perfecit, ut post tam dure tractatam famam absentium, qui Castelletum et Capellam tradiderant (equis enim discerpi jussi sunt), Sancurius, qui Corbiam neque præsidii, neque machinarum, neque bellici pulveris, ut alia illa oppida, egenam tradidit, dissimularetur cum excusatione, cum amicis nihil aliud obtendat, quam quod captam Lutetiam ac prope omnia periisse existimans sibi consuluerit. Verdunum ad Ararim recepit princeps Condæus: sed Gallasius cum maxima parte equitatus eo abit, mala, quæ comitatui Burgundiæ illata sunt, in ducatum, si potest, vindicaturus. Cardinalis itaque Valetta, ut ex literis, quas Meti Thuanus scribit 27 Augusti, cognoscimus, putat, se ei ducatui simulque Campaniæ Gallicæ tutandæ quibus nunc est in locis mansurum. Hostem, qui ad Samaram est, agitare Dorlani obsidium multos credere

video; commeatibus abundat, quarum magnam partem Roia cap
invenit, messem præterea eripuit Gallis. In regis exercitu hau
dubie multa desiderantur. Idque inter causas esse suspicamu
cur nos abesse malit, ne vitia appareant. Edidit bipontinus qu
dam Stella nomine e protestante factus pontificius dissertatione
de pace Pragensi, in qua Saxonem non figurate sed simplicit
satis perfidum vocat, multisque criminibus et ipsum et eju
exemplum secutos onerat. Lectus est liber, antequam prodiret,
medico cardinalis, quo is librorum latinorum censore maxim
utitur. Puto per D. Camerarium ejus libri exemplum ad Subl
mitatem Tuam perventurum. Romæ Estræus tandem a Pontific
liberum dicendi jus, non ut Pontifex voluerat, adstrictum ad Pa
mensia negotia deseruit, amovitque æmulum, ordinarium Rom
legatum. Cardinalis Guenettius parat se itineri Coloniensi. Scribi
ad eum Pontifex: Martio Guenettio S. R. E. cardinalis diacon
almæ urbis vicario nostro et Sedis Apostolicæ de latere legat
ad Ferdinandum II electum regem etc, nec non ad utrumque re
gem. Quod Imperatori Romæ non coronato titulum det regi
tantum, moris est romani. Zavaskius ægrotat, ut medici ajun
non sine periculo. Vienna docemur, Arundelium magna minari
nisi obtineat, quod æquum putat. Id autem ut obtineat cum
Bavari pace nemo non difficillimum videt. A duce Brunsvicens
dicitur postulare Imperator, ut in conventu, qui futurus est Co-
loniæ, ostendat suum in Imperatorem studium: deinde de Hil-
desheimo moram non fore. Maguntiacensem ideo ordinari more
ecclesiastico voluisse, ut ritus in electione regis romani usurpari
solitos exerceat. Henricum Vasques ab Ænipontana principe
venisse Viennam, atque eodem prope tempore a Mediolano se-
natorem ad præstruentia consilia conventus Ratisbonensis. Com-
meatus multum Heilbronnam mitti; a regionibus illis prope Da-
nubium magna ab Imperatore tributa exigi: laboraturum Ognatum,
ut si possit a pacificandi negotio Alcalam submoveat. Scriptas
ab Imperatore ad Mantuanum literas, ne se bello infelici ulterius
involvat: Sabaudum autem, quicquid fecit hactenus, quod Cæsari
Hispanisque adversum videri posset, excusare ut necessitate ex-
pressum. Manent ejus ducis implacabilia cum Crequiaco dissi-
dia: nec quicquam video inde bonæ spei, quando cuncta ad Ti-
cinum munimenta Galli deseruere, camposque impune persultat
hostis cum XXM. ut scribitur, vix dimidium tantum extra præ-
sidia habentibus Gallis eorumque sociis, qui prope Sesiam se te-
nent. Arcem Mediolani Hispani majore præsidio novisque ope-

ribus firmant. Robanium præter famem pestemque retinet metus e Tirolensi agro. Regiæ naves, quæ ad Massiliam sunt, adhuc otiantur. Literas ab Argentorato hostis intercursans nobis invidet. A Tiguro literæ 21 Augusti nov. Cal. ajunt *Hornium evasisse et reprehensum*. Non temere credo. Sed non placet mihi tantum de eo esse fabularum; unde id sit video. Nec impedire potui. Discimus ex iisdem literis, qui Poschavium indictus est, Robanio duce volente, conventum, quantum conjici potest, nihil acturum magni, sed ut fieri amat, res renuntiaturum civitatibus. Interim tribuni et centuriones Rhæti in fide ad tempus retinentur, arte gallica negligendi milites, obligandi duces. Nam cum pecunia non suppetat, panis cohortibus datur valde imminutis per morbos et fugas, quasi integræ essent, quod ducum lucro cedit. Queruntur Galli, cum Curiensis episcopus postremum electus est, ad Ænipontanam scriptas a Rhætis literas æquo submissiores. Illi quo durius habentur a Gallis, eo magis ad Austriacos se inclinant: neque tamen multum efficiunt iis, quæ postulaverant, dictitante Ænipontana consulendum sibi Imperatorem. Novæ Germanorum post eas, quæ transierant in Italiam, copiæ non apparent: quanquam misit eam ob rem idoneum hominem ad regem Hungariæ Mediolanenses terras regens Leganesius, et ajunt Hispani adventare tria millia peditum, mille equites ab Ognato, non ut putabatur, ex Silesia sed aliunde collecta. In locum copiarum, quas Gallasius in ducatum Burgundiæ et Bressiam misit, supplementum ei venire ajunt ex Suevia ad VIM; partem eorum non longe a Schafhusio se tenere. Utramque enim Rheni ripam plane jam teneri a Cæsarianis. A Constantinopoli quas vidi literas satis veteres sunt 12 scriptæ Junii novi Cal. Nuntiant post Revanum amissum magna imperii Turcici mala. Persarum validum exercitum. Ipsorum imminutum morbis, et male curato stipendio. Tum vero custodes Asiæ milites seditionem captasse gravem, quod in stipendiis rebusque aliis præferretur ipsis novum militum genus a Sultano conscriptum, quos Seimenos vocant. Dari quidem operam a Sultano mitigandis animis, sed dubia spe. Ipsum Sultanum hiemis impatientem, ante ver Constantinopolim non abiturum. Accedere ad hæc, quod rex Tartarus ad Euxinum pontum ire in Asiam detrectet, et interfecto bassa Caffensi, quanquam excusatores in aulam miserit, insolentiam illius et concussiones accusans, suspectus tamen sit rerum novarum, quapropter legati ad eum missi sunt, honoris specie, ceterum ut consilia ejus explorentur. Suspectam et Poloniam, et displicere mandata, quæ

legatus attulerit, ideoque dubitari, an eum auditurus sit Sultan
retineri tamen spe incerta: missum ex ea aula, qui Russi a
citiam augeat, Thomam gente græcum: et alium, qui Molda
voivodam Valacho, in utilitates ejus aulæ, conciliet. Consuli
oræ Euxini misso cum classe Sabam Zeio adversus Cos
corum rapinas: aliam classem ad Euboicum ivisse mare int
tam prædis. Ab Alexandria classem anniversariam bene ap
lisse Constantinopolim. Hæc postquam scripseram, vidi recentio
ab Italia literas datas 2 Augusti novi Calend. Inde disco eti
cuncta ad Sesiam loca derelicta a Gallis eorumque sociis. N
ullum retineri ab eis pretium tot laborum præter Valettam
Bremum. De Sabaudo et hostibus tanto validioribus probant
quæ modo posui. Additurque omnia movere Leganesium, ut
subalpinam regionem, quæ Pedemontana dicitur, bellum reger
Centena scutatorum millia menstrua ab Hispano rebus Mediol
nensibus destinata. In Neapolitano regno conscribi quæ fi
Augusti parata sint XIIM peditum, equitum quatuor: et
Hispano venire Philippum Silvam cum VIM militum. Auc
hæc fortasse nonnihil in majus, ceterum ostendunt ingentes h
anno esse hostium paratus, qui si retundi poterunt in annum s
quentem, aut bellum nobis felicius aut pax æquior sperari pot
runt. Parmensis privata odia adversus Auriam exsequitur, capt
Sancto Stephano ad fauces Vallis Tori, in id auxilia Galloru
sibi ventura exspectat, ubi sua bono posuerit loco, qua fide a
versus socios futurus, haud dixerim. Mantuanus nihil aliud qua
patitur belli mala in Montisferratensis ditionem undique ingrue
tia. Dux Etruscus spectat hæc, auget classem, præsidia et mu
nimenta. Hic erat nunc rerum status, quem Deus, Excellentis
sime Domine, faciat nobis secundiorem. Lutetiæ 5 Septembri
nov. Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimu

H. Grotius.

Tartaros Poloniæ finitimos incursare Poloniam, ipsi Poloni
ajunt: et in id ipsum ad ducem eorum Cantamerum a Sultano
missa munera, eadem illæ a Constantinopoli literæ docent.

103. **Lut. Paris. 11 Sept. 1636.**

Excellentissime Domine.

Mensis hujus initio cum Rambervillerium in Burgundia scalis irrupsisset dux Bernhardus, principis Condæi omnem Burgundiam periclitari a vi hostium clamantis literis excitus ipse ac cardinalis Valetta eo profecti sunt, et jam hostis, præter excursores aliquot, se in comitatatum recepisse dicitur. Duci Bernhardo audio IV esse equitum millia, peditis vix quicquam. Narravit mihi Degefeldius, cum Dola obsessa esset, tantum fuisse imperitiam disponentium machinas, ut globi plerumque intacta urbe in partem castrorum alteram inciderent. Ad Corbiam nihildum aliud, quam munit se hostis. Rex Sylvanecti est: mitto acta, quibus reginam huic urbi, fratrem armis summo cum imperio præponit, multo verborum honore, velut longa experientia cognitos, cum hæc prima sint utrique regendi rudimenta. Reginæ consilium additi Bulionius et Butillerius, quem Angli non minus quam ego, siquid obveniat, adire jussi: præterea princeps parlamenti Lesaius et Leo. Fratris regii nomen repertum est, sub cujus umbra cardinalis imperaret, cui fasces submittere noluerat tentatus comes Suessionensis. Veteri sanguinis profluvio non sine ulceribus ac dolore laborat cardinalis, flans interim ingentes spes. Nam fratri regio dixit, se ipsi a sacris futurum Bruxellæ, hac expeditione. Creditur rex brevi in his partibus habiturus LM egregiis nobilium civitatumque studiis. Machinæ ei sunt XL, eductæ e Portu Gratiæ pleræque. Turcam sperant Galli moliturum aliquid, quo vires Hispani distrahant, ego ægris adeo, ut nuper scripsi, ejus imperii rebus nihil magni sperare audeo. Brezæus quod de se questum sciat cardinalem infensus, privatis insuper stimulatus in Mileræum odiis, videtur abjicere velle publica munia, dolente nemine. Classiarios omnes Pontcurleio (alius hic est cardinalis propinquus, longis navibus præfectus) iratos dimissionemque postulantes literis et melioris imperii promissis placat cardinalis. Jam tertium intra paucillum temporis salutatum me venit regis admissionalis, dixitque Zavaskium redditum meliori valetudini iter domum parare per Venetias. Quid egerit, nescio. Ceterum aliquid nobis noxium latere suspicor. Ait Heufdius, polliceri Bulionium nobis sub anni hujus exitum XXXII imperialium dalerorum millia. An staturus sit promissis, nescio. Certe impellere non

desinam: summa tota repræsentata valere ad res agendas potuis set. Istæ particularum solutiones nihil aliud sunt quam vincula quibus nos retineri putant obstrictos. Londinio rex Angliæ ob luem digressus Oxoniæ nunc est. Ait comes Licestrius non in Imperatorem tantum et Bavarum, sed et in Hispanum justas sibi armorum causas, quod hic procuraturum se, ut Palatinatus cum electoratu reddatur, promiserit. Procurandi verbo includi præstandi necessitatem volunt Angli, cum Hispani operam se debere, non et eventum prædicent. Quamdiu cum Batavis de mari calet controversia, quis est, qui Anglos, qua oportet fortitudine Palatini negotium curaturos putet? Landgravius quid Hagæ egerit, quid acturus sit Arausionensis princeps, magna est exspectatio. Juvenis princeps Wirtembergius ivit ad castra regis, mihique valedicens rogavit, ut Tuæ Sublimitati per me commendaretur. Milereius magnus antehac religionis reformatæ defensor sed a suis abscissus, dum cardinalis Riceliaci auspiciis conciliaturam inter romano-catholicos et evangelicos molitur, nihil deterritus libri antehac a se editi successu improspero, aliud vulgavit inscriptum cardinali, hoc titulo: Christianæ concordiæ inter catholicos et evangelicos in omnibus controversiis instruendæ consilium: nihil aliud haud dubie, quam apud illos irrisum, apud hos offensam lucraturus, cum initium faciat ab assertione primatus Petri, quem perpetui ecclesiastici regiminis causa institutum asserit. Neque videt cardinalem aliosque Pontificis ministros sub pacis vocabulo nihil aliud agere, quam ut speciosum obtentum subministrent iis, qui ob metum aut spem a parte afflicta ad valentiorem cupiunt transgredi. Ratisbonensis conventus jam coiisse creditur, atque inter cetera acturus de Trevirensis dispositione. Crediderim magnas esse inter Rhenum atque Ararim hostium copias, quando princeps Condæus nuntiatur nobis incendisse surburbia Divionis, ne illis latebras præberent, et Colmaria magno exercitu premi. Opto Excellentissime Domine, Tuæ Sublimitati res prosperas. Lutetiæ 11 Septemb. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

104. **Lut. Paris. 8/18 Sept. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ad Silvanectum sunt nunc quoque rex et cardinalis, rex bene valens: cardinalis super corporis dolores animo quoque æger, dum cogitat, quantis rebus et fratrem regium et comitem Suessionensem, armis nunc regiis ita cogente necessitate impositos, offenderit, cunctaque consilia circumspicit, per quæ non Galliæ tantum, sed et sibi consulat, et sua et propinquorum oneratus invidia, non ita placatis dejecto Brezæo nobilium vulgique animis, ut stantem Mileræum patientes aspicere possint, cujus avaritia nova hæc regni vulnera feruntur accepta. Accedit fama, ipsam reginam matrem Capellam venisse, ut e propinquo factionem, si possit, suscitet, quod tamen vix successurum creditur, quia ultio ejus cum Hispanorum rebus conjuncta est, quorum odium metusque apud Gallorum animos omnibus inimicitiis graviora sunt. Corbiam hostes ita in altum excitatis operibus munierunt, ut oppidi aspectum abscondant. Partem tamen copiarum habent in iis locis, quæ nobis cis Samaram sunt, quasi prœlio paratam, quanquam non credunt rerum periti consilium ipsis eam aleam jactandi. Nec magis id rex, quanquam et ipse pugnaturi famam spargit, facturus videtur: nam et Pictaviensem et Armoricam nobilitatem venire ad se paratam in ver distulit. Rambervillerio per vim capto bonam famam assecutus est dux Bernhardus, quod mulierum præsertim divino cultui dicatarum pudicitiæ eam curam gesserit, quam hinc abiens reginæ promiserat. Pulveris bellici quod e Portu Gratiæ venit in Picardiam portatum est. At in Burgundiæ ducatu tanta fuit penuria, ex regentium non incuria sed peculatu, ut coacti fuerint Divionis magistratus a Genevensibus petere, obtinuerintque decem librarum millia, postquam tantundem Helvetii se Genevensi armamentario reddituros promiserant. De Alsatia nihil habemus certi: et conjuncturusne se sit cum rege Hungariæ Gallasius, an in Campaniam, quia ducatui Burgundiæ satis a rege prospectum sit, iturus, dubitatur. Classis regia progressa ad Stœchadas re nulla acta rediit; neque mirum, cum XII naves longas habeat haud amplius contra hispanicas ejus generis XXXVI, quibus se aliæ a duce Etrusco adjungant, quasi ex Senensi fœdere, ex quo et cohortes præbet, revera quod ipse ut alii principes Itali statum præsentem

Italiæ moveri nolint. Navibus, quæ rotundæ dicuntur, validior Gallus: habet enim prope LX, cum Hispanus supra XIV non habeat: sed earum silente cœlo, quod sæpe in illo mari evenit, usus exiguus. Tum vero militum classis omnis regia plus sex mille non habet, quod ad terrestres conatus parum est. Sperarunt per Petrum Mancinum exsulem multis ejusdem fortunæ comitatum in regno Neapolitano aliquid movere Galli: sed ei quoque rei obviam iisse videtur regni ejus rector, præter eas, quas habet copias, ab Etrusco duce quater mille peditum auxilio adjutus. Postquam Galli diminutum ad sex millia exercitum multis laborantem incommodis in agrum Montiferrati et Pedemontanum retro duxere, Hispani agrorum compotes Gatinaram incendere, Fontanam cepere tridui oppugnatione, et alia manu Redibum in Mediolanensi ducatu. Auctum utriusque loci præsidium. Discordiæ Gallos inter et Sabaudum non desinunt: neque occultæ sunt, nuper etiam ad mutua vulnera progressis inter se militibus, dum morandi sedem in Pedemontanis quibusdam locis Galli sibi vindicant, Sabaudi negant. Ducis Parmensis copias Gallorum auxiliis, quæ mari Genuensi venerant, nonnihil auctas in agro Placentino cecidit dux hispanus Martinus Arrago, quinque millia secum habens, germanos maxime, castellumque Rodofredum periculo exemit. Nequo vero armis tantum invalidus Parmensis, sed et Pontificis, cujus vasallus est, imperiis concutitur, minantis ei certam excommunicationem, ni intra XXX diem armis absistat, missa pari ad Doriam vicinum ejus atque hostem denunciatione. Creduntur ambo Mutinensis exemplo bellum relicturi iis, qui potentiores sunt, quam ut talibus territentur. Etiam marchioni Estræo per amicitiæ speciem cardinalis Barbarinus ostendit monitorium in regem Galliæ paratum: et in cardinalium consessu adversus Riceliacum, ut pacis christianæ turbatorem, declamatum constat, nimirum ab hispanica, quæ multum ibi potest, factione. Et extra ordinem jubilæum publicavit Pontifex pacis a Deo expetendæ gratia. Pontificis, qui hic est, nuntius, regis permissu ad cardinalem Hispanum misit de indutiis; ejus negotii eventum opperitur simulator morbi Zavaskius, ut, si succedat, suas res apud Gallos simul et Anglos eandem opportunitatem exspectantes promoveat. Video multa tentari in Poloni gratiam, metuique ne aliquando etiam apertius controversum nobis fiat jus regni. Ideoque ego, qui non nimium rigidus circa honoris ostentamenta esse solebam, cogor circumspicere atque observare singula. De Rohanii morbo, quem remittere intelligimus, quantaque ibi sint rerum

gerendarum impedimenta, scribit Marinus, cujus res Tuæ Sublimitati cordi esse non dubito. Ad comitem Licestrium rex Britanniarum nec minus ad Arundeliæ comitem sua manu scripsit. Sperant inde aliquid e re sua Galli. Sed in postremo colloquio cum iis, quos rex Galliæ ei negotio imposuit, Gallis fœdus offerentibus, si jam nunc arma Angli sociare vellent, negavit ejus se rei potestatem habere Licestrius. Neque aliud quicquam Galli obtulere: quos miror etiam nunc sperare abiturum Ratisbonensem conventum sine electione romani regis. Ajunt Imperatorem ex majoris numeri sententia regem romanum non nisi consentientibus suffragiis fieri posse. Facile aliquos electorum rem prolaturos ad pacis tempus. Ego videor mihi videre cursuros certatim electores, ut sua studia Imperatori ejusque filio cunctas terras per arma insidentibus probent. Bavarus matrimonio et spe communium liberorum, gravido jam uxoris utero, adstringitur: Saxo et Brandeburgicus per consiliarios Austriacis mancipatos arcanasque pactiones: ecclesiastici religionis studio. Et ne Trevirensis discrepet aut captivi suffragio disputatio oriri possit, alius surrogatum iri dicitur: idque inter capita consultationis fore juxta pacem suedicam bellique in Gallos molimina et tributorum ordinationem. Landgravium fama spargit ab indutiis recessisse, acceptis e Gallia LM scutatorum et cohortibus duabus. Plerique sic existimant, patrem Josephum, in quem negotiorum maxima transmittit cardinalis, dum aulæ romanæ gratiam et sibi purpuram quærit, ea agere, quæ et res sociorum et Galliæ et ipsius cardinalis Riceliaci plurimum labefactent. Recentiores ab Italia literæ nuntiant, Afros prædones a Biserta et Tuneto exscensu in oram Neapolitanam facto, sine damno depulsos. Germanicæ vero literæ quanquam eæ veteres magno ad nos ambitu veniunt, metuere nos jubent Colmariæ, Montipellicardi, Slestado. A Gotzio Paderbornam obsideri: venientes ad Gallasium septem peditum cohortes, unam draconariorum ad Norimbergam conspectas; dici in itinere esse decem cohortes e Silesia, duo militum e Westphalia millia, paulo plus a Saxone, quæ se aut cum illo, aut cum rege Hungariæ jungant. Hanoviam de indutiis pangendis laborare. In Anglia est jam Ponica. Illud quoque non præterierim, cum hic Galli exterique omnes fraudari se non tantum suetis regis liberalitatibus sed et stipendiis debitis querantur, comitis interim Svarzenburgici Brandeburgicam aulam regentis libere honoraria ad diem persolvi. Hæc postquam scripseram, redit ad me *Hamiltonus. De Hornio* nihil spei, mutata

omnia. Pecuniæ, quam hic acceperat, post multa impendia restant Tiguri IIM VIIIC imperiales. Ea summa si suppleatur, ut fiant VIM imperialium, ait posse redimi supellectilem *Hornii* bis tantum valentem, quæ *Ulmæ* est. Ipse dubitat hic cohortem, quæ Heiburni fuit, ambire malit, an ad Tuam Sublimitatem proficisci. Putat, principem Condæum cum Valettæ et ducis Bernhardi copiis imparem tamen hosti multum illis in partibus crescenti fore. Præterea Vallis Telinæ laboraturas res incursu hostilium copiarum partim e Lindavia partim e Tirolensi agro. Regem Hungariæ ipsum ivisse ait Ratisbonam. Mitto Publiczii literas de illo negotio loquentes, de quo jam per notas scripsi, et Sprecheri, ex quibus cognoscet Sublimitas Tua insidias, quæ literis nostris fiunt. Rediit jam huc a Nivernensi peregrinatiuncula baro Scudamorius, ordinarius Angliæ legatus: venitque ad me et literas mihi Northumbrii comitis ostendit, ex quibus video, Batavos piscatores cœpisse subire jugum piscarii vectigalis. Pro ea mercede Angli eos a Dunquercanorum rapinis defendent. Ita introducuntur onera, quæ paulatim in immensum exeunt. Deus, Excellentissime Domine, Tuam Sublimitatem resque ejus prosperet. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Septemb. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Polonorum literæ nos docent, pacis negotio destinatum Zavaskium: Ratisbonensi conventui Ossolinskium in mandatis habentem, ut regis Hungariæ præsentationi faveat, ut pacis germanicæ adjutor sit, et ut amicos sibi paret per quos indutiæ cum Suedis in pacem ex ipsorum commodo mutentur. Rex secum habet in Picardia ferme XLVM milites. Fratri regio adest Lafortius, comiti Suessionensi Castilionæus. Et hic alchimista gloriosus, Boismaillæus nomine, cum rege et cardinali multa collocutus, auri, si credimus, tam properus opifex, ut septenis diebus CCM scutatorum facile sit daturus, egregium rebus egenis subsidium. Patior facile regem, nequid ei prodesse potest, hac fama frui.

105. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Sept. 1636.**

Excellentissime Domine.

Venit ad Sublimitatem Tuam tribunus Hamilton, amicus fide optima mareschalli Hornii, cui nihil magis nocuit, quam quod nimium multis Gallorum et Germanorum res, quæ quam maxime celari debebat, innotuit. Ego ferme postremus eam scivi. Feci, ne pecunia deesset, contribui consilium et operam, jam tum tamen multum metuens, ne res, tam multis indicata, res nostras suo ex usu nec ultra æstimantibus displaceret. Nunc per Angliam transit Hamiltonus ibi quoque communi causæ, si quid potest, profuturus. Puto dignum, qui a Suedis bene excipiatur, tum ob virtutes ejus, quas a multis prædicari audio, tum quia gallicæ militiæ suedicam constanter præfert. Deus det, ut ejus opera, Excellentissime Domine, Suedia Tuaque Sublimitas felices utantur. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Sept. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
Hugo Grotius.

---

106. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Sept. 1636.**

Excellentissime Domine.

Non multum agitur paribus ferme bellantium utrinque viribus. Putantur frater regius et comes Suessionensis habere XLM peditum XIVM equitum. Rex præterea VIIIM hominum ad sui custodiam. Roia recepta a comite Suessionensi. Dorlanum hostis obsidere dicitur. Comes Suessionensis sæpe tentatus antehac, an cardinalis imperium pati posset, aperte respondit, se ejus inimicitias malle quam in servitutem se dare. Tamen rem cardinalis obtinet, rege tam prope admoto, ut vix quicquam nisi eo consulto agatur. Et creditur cardinalis fortunæ suæ, an et astrologorum, quibus multum tribuit, promissis fisus, calida consilia cautis prælaturus. Nuper cum mareschallus Lafortius haud ita celeriter propellendas in hostem copias censeret, dixit rex sibi

idem videri, sed non placere id consilium cardinali. Idem homini, qui a regina matre literas de pace tulerat, respondit, nihil ea de re actum iri, nisi ipsa prius in Gallia esset, quod per ludibrium dictum sit, an ut spe pacis eo trahatur, ubi in veterem custodiam recidat, diversa est interpretatio. Lafortio autem dixit rex de pace si quid sit, id se latere. Angli legati perseverant non videre cardinalem, ne quid dignitati regni decedat, eaque in re negant suum regem quicquam mutaturum. Dux Vinariensis non longe a Gallasio in comitatu Burgundiæ castra habet. Auctique ibi sunt Cæsariani novem ex Silesia partim draconariorum, partim peditum cohortibus, quæ regimenta vocant. Exspectantur a Gotzio tres aliæ. In Italia quiescitur, crediturque Parmensis honesta specie parendi jussis pontificiis ab armis abiturus. In Valle Telina nihil fit, palamque in Austriacam domum reflectuntur Rhætorum animi gallici dominatus odio. Scribitur inde Marinum ire Constantinopolim. Colmaria obsessa non est, tantum clausi fuerant exitus, ut tuto transirent Gallasiani exercitus impedimenta. Cum nuper e ducis Bernhardi et principis Condæi castris suedi milites in Picardiam ituri non longe Fontebellaqueo prætergrederentur, ortus rumor ridiculus, reginam Suediæ auxilium regi Galliæ xv millium ducere, totam urbem pervaserat, ita ut multi ad eam videndam ad nos accurrerent. Mileræum valde objurgavit cardinalis. Brezæus ruri latet. Inter fratrem regium, comitemque Suessionensem magna amicitia cardinali non suspecta esse non potest. Jubilæus Papæ vim quidem suam hic habet, sed suppressa ejus bulla, propter illa verba *utrumque regem*, quæ et in Guenettii mandatis posita dixi. Interim res eadem graves rixas inter archiepiscopum Parisiensem, qui jure episcopali publicavit jubilæum etiam in hoc Sancti Germani suburbio, et abbatem Sancti Germani excitavit, cum hic qui est Metensis episcopus, regis natura frater, id jus sibi vetere pontificum indulto vindicet. Qua de re edictum archiepiscopi mitto. Edidit Evortius Jolivetus poëma suum, quo regis Gustavi acta, ut potest, canit. Puto exemplum ad Tuam Sublimitatem aut misit aut missurus est. Petieram ab eo, ut scriptum priusquam ederetur, ad Tuam Sublimitatem mitteretur; impetrare id ab eo editionem festinante non potui. Ego sicut sollicite mihi cavi ob causas multas, ne ad edendum auctor adjutorve fierem, ita externi hominis in res suedicas studium non indignum suo præmio censeo. Quam de Parmensi modo posui conjecturam, ea plurimum firmatur rebus ejus ducis improsperis, quas literæ circa finem Augusti scriptæ nuntiant. Nam

cum Rodofredi castellum, ut scripsi nuper, obsidioni exemit agrum Placentinum ingressus Martinus Arrago (id factum die ejus mensis IV novi Cal.) sexcenti ferme, qui juxta agebant, Galli Parmensesque milites occisi sunt, capti CCCC cum impedimentis omnibus. Auctum, quod in eo loco erat præsidium, recenti milite: oppido castelli Sancti Johannis detracta mœnia. Agros ibi non minus quam aliis in partibus tenente hoste, dux Parmensis, ne Placentiæ includeretur, metuens Parmam se recepit. Secutus eo Martinus Arrago, postquam Trebiam transiit, ad Padum se posuit, ubi in adversa ripa Cremona conspicitur, incendiis rapinisque terribilis. Ut cum eo suas copias conjungere possit Hispano militans cardinalis Trivultius, pontem imposuit Pado, dum Alexandriæ se tenet Leganesius, exercitum in Bassiniana habens, ibi quoque ad Padi transitum facilem ponte facto. Ex Paviæ urbe amne Ticino in Padum demissa tormenta bellica et mortariæ; ingens in oppido paratus pabuli cibique. Aliquid minantur; quem locum suis conatibus destinent, incertum adhuc. Galli interim ad Bremum in agro Montiferratensi non sine agrestium damno quiescunt. Sabaudi miles in Pedemontana regione. Vidi a Vienna literas 16 Augusti scriptas ab homine satis curioso. Ait placere consiliariis Imperatoris, ne Coloniam mittantur qui de pace acturi sunt, nisi Ratisbonensi conventu omnia, quæ prius oportet, recte sint constituta. Multum conferri consilii inter anglum et polonum legatos: illum vero ad Saxonem ire commendatum quæ habet negotia. Proponi ab aulicis quibusdam, ut præter inferiorem Palatinatum ducis etiam Wirtembergensis (qui Imperatori supplicaturus conditionesque ab eo accepturus Saxonis adventum et pro se preces exspectat) ditio, ubi morte possessoris vacaverit, detur principi domus palatinæ cum matrimonio filiæ Cæsaris. Ad Saxonem missum esse ab Hispania quendam cum muneribus; gratum esse ei electori Hazfeldii, ut observatoris sibi appositi, conspectum. Et de Ognato Gallasium queri, quod pecunia et alimenta militi non adsint. A duce Brunsvicensi ad componenda, quæ cum domo Austriaca controversa habet, legatos exspectari Ratisbonæ. Laborare Cæsarem, ut *Suediam* turbet per *Tottum* sed spe exigua. A Frisio quondam noto Sublimitati Tuæ literas e Saxonia veteres accepi, quas mitto, tum quia veniunt ab eo, qui etsi, ut judico, hostis non est, apud hostes tamen vivit, tum quia scitu dignum est, quod de viro prudente scribit, qui pacem Pirnensem ita improbaverit, ut ob eam electoris se consiliis subduxerit. Legatus Sabaudus ab aliquo tempore desiit Anglos invisere, haud

dubie ut suspiciones communicatorum inter ipsos consiliorum vi-
tentur. Decimonono hujus mensis, ut ex Thuani literis disco,
copiæ cardinalis Valettæ et ducis Bernhardi erant Monthavioni
in Burgundiæ finibus. Champlitæ, qui locus inde tres leucas di-
stat, Gallasius et dux Carolus. Deus, Excellentissime Domine,
Tuæ Sublimitati et per eam regno suedico fautor sit. Lutetiæ
$\frac{18}{28}$ Sept. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Molam frumentariam extra Corbiam Galli incenderunt, et ajunt, sperare se oppidi famem, me vix credente, dum latus oppidi Hispanus assidet. Literæ ex Zelandia nos docent, castra principis Arausionensis adhuc in agro Hollandiæ Langestratensi hærere, infesta a peste. Dunquercam ingressas naves XXVII, quæ milites ferebant IVMCXLI, unde novæ in Dorpium querelæ, qui XXI optimas naves et mandata prohibendi habuerit. D. Joachimium in Angliam missum, ut regi dicat, non toleraturos Ordines novum harengarium vectigal.

---

107. Lut. Paris. 8 Oct. Cal. nov. 1636.

Excellentissime Domine.

Jam quintus huc Bruxellis nuntius venit ad cudendas indutias. Sed Galli jam egregiis instructi copiis magna, ut solent, minantur. Frater regius et comes Suessionensis Peronam prætergressi sunt, quasi Bapalmam impetituri. Rerum gnari putant non satis illis commeatuum fore, direpta ab hoste Picardia maxime frugum ferace. In remedium inopiæ quicquid in oppidis repositum est aufertur invitis velut in futuri temporis tributa imputandum. Parte alia Galli hostium munimenta, quæ nobis cis Samaram sunt Corbiam contra, vi cepere. Ita liber posthac ab incursibus erit ager, qui Samaram inter et Esiam jacet ablato, qui unus erat, transitu. Rex Roiam a suis receptam ingressus non longe se tenet. Incendiis utrinque ex conventu abstinetur. In Dorlani obsidione an perseveraturi sint hostes, tantis juxta Gallorum viribus, merito

ambigitur. In Burgundia pugna adversa Gallis fuit, mari secunda, ad Mergas mersis, ut famam spargunt, duabus hostium navibus longis, quarum altera una erat de sex, quas dux Etruscus auxilium Hispanis miserat. Classis gallica illa, quæ ab Oceano in mare internum venit, in tres partes dividitur, britannicam, normannicam, aquitanicam. Prima pars prætoriam habet, quæ mille tonnarum esse dicitur cum machinis LIV, in qua vehuntur archiepiscopus Burdegalensis et Harcurtius, quibus imperium mandatum est, alia DL tonnarum cum machinis XXXVI, novem aliæ quingentarum tonnarum, præterea una ter centum, alia ducentarum, alia CLX, postrema CXX tonnarum. Pars secunda navem habet principem CCC tonnarum, duas CC, tres CL, centum aliam. Adsunt incendiariæ sex CC, CL, et C tonnarum: quatuor fluttæ flandricæ ad ferendos ægrotos cum medicaminibus: viginti ejusdem generis onustæ commeatibus, cum CXX militibus singulæ. Pars tertia navem vicariam habet DL tonnarum cum machinis XL, aliam D, quatuor alias CCC, duas CCL, quinque CL tonnarum, harum aliæ XXX, aliæ XX, aliæ XV ferunt machinas. His adsunt CC tonnarum fregattæ cum machinis XX: decem, quas patacias vocant, LXXX aut amplius tonnarum: machinæ his senæ. Decem fluttæ, quæ militem vehunt: machinæ singulis XIV: magnitudo inter CC et CCC tonnas: minores aliæ tonnarum CL, partim CC capacitate machinas habent denas, et alia tormenta terrestria quæque in terram descensuris usui sint futura. Præterea aliæ C aut supra tonnarum, octonis machinis, in quibus alimenta: scaphæ centum ferme collectæ e Massilia oraque vicina octonis hominibus instructæ. Tales illi vires suas publicant, ut in oceano forte valituras, ita in illo mari longis hostium immenso pluribus impares. Edictorum non aliud tempus fecundius fuit. A 17 Septemb. novi Cal. ad hunc diem numeravi XLVII pleraque alia aliis contraria insita genti mutabilitate. Horum pars potissima plebem etiam invitam ad arma compellit, qui mos ab Anglia primum profectus nunc et Hispaniam Italiamque pervadit. Equos in bellum abducit: deinde desertores capite plectit. Ego cum tanta multitudine, primum belli imperita, deinde in militiam per vim protrusa prœlium experiri non audeam. In Italia Parmensis vapulat. Galli et Sabaudi mœnibus se tuentur. Helvetiorum Soloturiensis, Poschiavensis, Rhætorum conventus pleni questuum in Gallos ob non soluta cohortibus stipendia: Rhætorum præterea quod frenum sibi castellis a Gallo retentis impositum sentiant; induci et alterum malum jesuitas, et Vallitelinates Gallis obnoxios, tum religionis vinculo,

tum quod eorum auctoritate invitis Rhætis libertatem extorserint Cerbello acceptis novis trans Alpes summas copiis aliquid in Vallem Telinam molitur. Tragica, si vera sunt, de Hispanorum per Italiam vicinasque regiones sævitia vulgant Galli, oculos dominibus excussos, aliis detractam pellem, alios in frusta discerptos: stupra, sacrilegia sine numero. Jam nunc intelligo duci Bernhardo Vinariensi sexcenta florenorum millia per particulas numerari, loco millionis in mensem Augustum promissi. In ducatu Burgundiæ, non in comitatu bellum strepit, dicunturque castra habere, ut scripsisse memini, dux Vinariensis Montausoni, Valetta Cussiaci, Auxonnæ Ransovius, Champlitæ Gallasius, Graiæ dux Carolus. Putantur his esse xxx millia. Gallis non totidem sed plus in equite. Parte altera Galliæ circa Bapalmam se habent bellantium copiæ, Atrebates versus princeps Thomas, ad Capellam Piccolominius, inter Hesdinum et Monstrolium ut ajunt Johannes Waertius, firmatis oppidis Cameraco, Bapalma, et Cateleto validis præsidiis. Frater regius die 27 Clariæ erat inter Peronam et Braiam: comes Suessionensis cum parte exercitus inde in Campaniam avocabatur, quo irrumpere dicitur Bitlerus cum iis, quæ ex Silesia venere, secuturis et aliis et Viridunensi et Luxemburgico. Mala alia interveniunt, bellum ex Hispania in ea Navarræ, quæ Galli tenent, semet injiciens tanto terrore, ut Bajonam plerique confugiant. Et quod maximum est, duæ classes ab America anni xxxiv et xxxv in Hispaniam perlatæ cum novem auri millionibus. Et aliam a Terra Firma brevi exspectari fama est. Creditur Gallasius nisi in Galliam interius penetrare poterit, apud Helvetios hiberna sumturus. In aula leves, ut solent, gratiæ. Barradæ duo diu extorres, cum in Galliam revenissent, jussi ire in Italiam. Sanctisimonius longius ab aula remotus: cujus locum invasurus creditur Chavigniacus: ita enim nunc appellatur filius Butillerii, aut, ut vulgus credit, cardinalis ipsius. Hæret hic Zavaskius, nihil palam, clam multa moliens, exspectatque, ut videtur, ea quæ fient Ratisbonæ. Cudi id quod scripsi ut credam, pluribus indies ducor conjecturis. Literas neque ex Pomerania pridem, neque ex Hollandia accepi: neque miror. Eorum, qui publicos cursus conduxerunt, avaritia id accidit, qui multarum hebdomadum fasciculos coacervant, ut in magno suo lucro impendiis parcant. Neque vero patiuntur mercatores Batavos, quorum id interest, remedia adferre. Et cum a partibus illis, quæ ad Alpes aut Rhenum spectant, sæpe intercipiantur literæ, in magna caligine vivimus, quæ gazettis magnam dat mentiendi li-

centiam. Deus, Excellentissime Domine, reginæ, regni, Tuæque Sublimitatis res prosperet. Lutetiæ 3 Octob. novi Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Mitto a Ringravio literas. D. Schmalchius per Augustam Taurinorum in Italiam transit, Helvetica via per pestem obsepta.

---

108. Lut. Paris. 10 Oct. Cal. nov. 1636.

Excellentissime Domine.

Cardinalis Guenettius Coloniam petens transiit Basileam: tendent eodem Davausius et qui jam ab Italia venit Lugdunensis cardinalis. Venetus legatus persuasum mihi voluit ex Zavaskio (qui jam bene valens adhuc tamen hic hæret) se cognovisse, nihil futurum de regis sui cum Palatina conjugium ob aversas Polonorum voluntates. Angli legati credere me volunt, nihil se cum Gallis acturos nisi Suedis consciis eorumque pro meritis ratione habita. *Villauclerius* collega *Butillerii filii* mihi dixit, multa agitari de pace componenda Suedos inter et Polonum. Ostendi ego batavico exemplo et rationibus in talibus controversiis indutias longas facilius quam pacem perpetuam, quæ rogati juris abdicationem requirat, cudi. Sparguntur rumores parum certi de reconcilianda cardinali regis matre hac lege, ut illa ab se omnes eos, qui in cardinalem hostiliter scripsere, ableget: et de revocando Guisio, dandaque ei Britanniæ Armoricæ præfectura et filio ejus in matrimonium Anna Mantuani ducis filia altera, ut habeat cardinalis, quem opponat comitis Suessionensis sibi magis magisque suspecti molitionibus, simulque ut Lotharingicam domum distrahat. Comitem certe perstare in consilio de dignitate sua nihil largiendi satis apparet: et ab eo metuere sibi cardinalem et hoc apparet, quod nobiles aliquammulti, animo manuque promti, regio imperio jussi sunt ab eo discedere, nulla probabili de causa. Manet rex fidus cardinali non tam amore, quam quod sine tali adminiculo se rerum oneri imparem judicet. Ambiani aut juxta ambo sunt: eaque in urbe cum ducibus jam bis consultatum est. Priore

conventu placuerat, comitem penetrare in Belgicos fines: alter cum appareret, obsidium nullum tentari posse, hoste circum va lido, et commeatus euntibus defore, prævaluit Lafortii consilium non tanti æstimantis vicorum incendia et prædas, ut periculum pugnæ famisque subeundum foret. Intervenit et hoc malum quod stativa Degenfeldii, in itinere Dorlanum, irrupit hostis equosque et sarcinas abripuit, ægre servato Degenfeldio ac duce Wirtembergensi. Hostium pars bona inter Dorlanum et mar propiora se tenet. Video plerosque ita existimare, Gallasio intra ducatum Burgundiæ, alii cuipiam hostium duci intra Campaniam hiberna fore, magno Galliæ incommodo. Dux Rohanius vix tria millia secum habens sui militis, adversis Rhætorum et Helvetiorum animis, damnum aliquod a Cerbellone novis, ut scripsi, copiis aucto, accepturus videtur. In Italia pessimo in loco sunt res sociorum, ita ut imprudentiam ducis Parmensis, qui se huic bello implicuerat, ipsi auctores Galli nunc palam incusent. Nihil ei principi restat extra Parmam et Placentiam: hujus arcem servat, oppidi haud satis compos ob aversa ab hoc bello studia habitantium illic. Accessit et frequens infelicibus malum hostium crescens numerus. Nam et dux Etruscus præter terrestria auxilia classem quoque hispanicam suis navibus longis auxit et Genuates non modo gallo militi aditum ad Parmensis terras per suos fines negarunt, sed et classem gallicam, cum apud Vadum consisteret, petiere machinis: quo malo coacta illa in oram Massiliensem se recepit. In Montisferrati agrum injiciunt se hostes, et dux Mantuanus, quod prohibere non potest, ultro concedit, velut paci se redditurus. Hæc tot ac tanta mala, præcipue vero alimentorum et pecuniæ inopia (nam vetera onera plurima placandæ plebi remissa sunt, adeo nova instituere nemo nunc audeat) omnibus pæne Gallis ingens injiciunt pacis desiderium, cardinali ad ejus nomen, ut suis rebus parum utilis, trepidante, neque ad eam venturo, nisi necessitate, quod rerum peritissimi futurum putant, trudatur. Etiam ea, quæ Corbiæ præjacebant nobis cis Samaram munimenta, quæ a Gallis capta perscripseram, amissa rursum sunt, quia machinæ, quibus defenderentur, non aderant, incredibili tum ibi tum alibi negligentia. Agri quod Bononiam Morinorum respicit pleraque vastata Waertiano milite impune. Legatus venetus cum nuper in aulam iisset, cardinalem convenire non potuit. Nunc iterum eo profectus est, ingerens se ultro Poloniæ Angliæque negotiis. Nos in rerum nostrarum magna vivimus ignorantia: quia literas ex Hollandia nullas pridem accepimus, ac proinde

nec ex ulterioribus locis, cum Angli accipiant septimo quoque die. Id eo evenit, quod naves a Zelandia ad Caletum, quæ literas ferant referantque, institutæ non sunt, et audio Batavis id cupientibus noluisse Gallos, nimirum ut ipsi tantum per suos homines interdum commeantes rerum notitiam accipiant, ceteros eam celent, rumoresque venditent suo ex usu. Incipiet jam agi aliquid Ratisbonæ, ex quo legati Saxonis adsunt. Dicitur pacem cupere deque ea serio agere Cassellensis landgravius. Argentoratenses octo gallicis cohortibus negarunt transitum. Archidux Aenipontana Rhætos bonis verbis lactat. De negotio episcopi Curiensis promittit operam suam apud Cæsarem, Firstembergum interim locum ditionis episcopalis retinens sine Rhætorum, ut pollicetur, malo. Tribunorum et centurionum, qui Gallis militant, querelas corpus Helveticum huc pertulit, et sane habent, quod doleant, non solvi sibi stipendia, quæ ipsi gentis more suis quisque militibus coguntur numerare. Sed surdas aures publica paupertas facit Gallorum nunquam divitum, nisi cum faciunt fœdera. Classis gallica non modo nihil nocuit Hispanis, sed et profuit, prætextu dato, quo civitati Neapoli millio unus, alter nobilibus exprimeretur, intendereturque impositum farinæ vectigal. Centum scutatorum millia inde accepit modo Leganesius, exspectans quinquaginta alia millia, quæ a Sicilia jam Genuam venerant. Præter auxilia ducis Etrusci suo sumtu in terris ejus pergit militem scribere Hispanus. Hafkirchii, qui militiam suam offert regno Suedico, laudes multis prædicat Marinus, rogatque, eum ut Sublimitati Tuæ commendem. Marini literas ego recte accipio: ille meas non item. Ad Sprecherum meæ Sprecherique ad me pereunt prope omnes. Ad Hanoviam intercludendam a commeatu parari cuncta intelligimus. Venit huc modo quidam a Colmaria, qui syndici ejus civitatis literas mihi monstrat, et in iis obsidionis metum, haud satis valido, si vis ingruat, ad oppidi tutelam præsidio. Scribit ad Sublimitatem Tuam Ringravius: mihi idem significat literis 20 Septembris, spem esse eum quem castris ceperunt locum Valetta et dux Bernhardus ad Montsausconium, defendi facile posse adversus crescentes quantumvis hostium vires favente ipsis situs oportunitate. Id ipsum quo magis et ego sperem facit, quod ex Picardico regis exercitu, quando penetrari in Belgas non potest, aliquot millia illuc mitti intelligo. Ex eodem regis exercitu nobilitas, nullo stipendio, fessa sumtibus domum properat: crediturque rex ipse brevi huc futurus, vel una satis gravi causa, quod pestis castra vastet. Corbia ingenti hostium

præsidio ad quinque millia defenditur. Brezæus refrigeratus an tehac, apud cardinalem huc usque in gratiam rediit, ut pro Cale tensi provincia Andegavensem acceperit. Etiam nunc a Calet venit tabellarius nec quicquam nobis a Batavis adfert. Deus Excellentissime Domine, prosperrima omnia reginæ, regno, Tua quoque Sublimitati largiatur. Lutetiæ 10 Octobris nov. Cal anni 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimu

H. Grotius.

---

109. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Oct. 1636.**

Excellentissime Domine.

Pontificius quidam Romæ bene notus pro certo sibique cognito mihi affirmat, habere Polonum regem a Pontifice perscriptam permissionem ducendæ Palatinæ: sed occultari id, ut virginis animus incerto eventu tentetur ad mutandam de sacris rebus professionem. Zavaskius, si domesticis ejus credi potest, votorum compos reditum parat per Venetias, jamque reginæ propter regis absentiam valedixit. Quo sæpius ac diligentius Gallorum qui ad me veniunt avertere a me suspiciones volunt omnium adversus res nostras molitionum, eo minus fido blandienti sereno. Constat apud omnes, Joannis Waertii copias cædi potuisse et flagranter id concupuit comes Suessionensis: sed fratrem regium, qui aderat, ad cunctandi consilia, perpulit comes ejus et speculator individuus Butillerii filius. Hoc ipsum et quod ab expeditione in Belgicam revocatus est idem comes, prudentes multi in argumentum trahunt tacitæ cum cardinali Hispano conventionis, ne fines alteri alterorum exercitu hostili invadant, donec propius aliquid Coloniæ transigatur. Et de regina matre revocanda, remotis iis, quos sibi infestos cardinalis indicat, multum agitatur. Ad Anglos ut veniam, dicitur Arundelius præ se ferre offensam: sed arcana ejus cum Bavaro colloquia cumque Hispaniæ et Poloniæ legatis, deinde vero incalescentia Anglorum cum Batavis certamina de piscatu et de Flandrico commercio et milite, pecunia, paratuque bellico, quæ ex Hispania in Flandriam sub Anglorum præsidio perducuntur, argumentum videntur præbere, quo credamus, pro-

missis Austriacorum de reddendo Palatinatu et partiendo forte electoratu, devinctos esse Anglorum animos, nisi ea gentis socordia est, ut et publicam salutem et dignitatem propinquorum pari supinitate abs se segregent. Certe quin Batavi tot Anglorum, sic enim interpretantur, injuriis ad ingens desiderium indutiarum, quo maxime spectant Hispani consilia, impellantur velut præcipites, dubitari non potest. Galli vero sicut sua negotia clam Batavos habent, ita de Batavis idem suspicantur, mireque formidant Aysemæ moram Viennæ, accedentibus ad diffidendi causas cardinalem Riceliacum et principem Arausionensem inter plus quam simultatibus. Vidi Londinio literas, quæ nunciant, hispanicum illic legatum iterum adiisse regem, palamque profiteri portare se Palatinatus restitutionem: classemque anglicam iterum in mare prodiisse, ut neminem sine regis sui permissu piscari patiantur. Hollandi piscatores, quanquam nolentibus rectoribus, facile inducuntur, ut florenum in lastam, leve in præsens onus, sed quod introducto semel exemplo immensos auctus accipere possit, persolvant, pollicentibus Anglis, præstituros se, ne quid a Dunquercanis damni sentiant, quod haud obscurum est ipsorum cum Hispanis consensus indicium. Rex Galliæ sub finem mensis hic exspectatur: justa est a Picardia abeundi causa grassantes in castris et oppidis morbi, multa hominum strage. Neque ex Suedia, neque ex Pomerania, neque ex Germania ullas a multo tempore literas habui. Sed is, quem hic miserat dux Vinariensis, mihi significavit, habere eum literas de septem cohortibus hostium nostrorum virtute cæsis: Addebat idem bono loco esse castra ducis: sed valde ei dolere, quod pecuniæ a rege nec quantum promissum esset acciperet, nec suo tempore, eoque novo milite augere copias suas non posset. Is ipse ex quo hæc intellexi, in Angliam ad Ponicam ibat propero itinere. Audio tamen aliquem ex Leodiensi agro militem duci advenire: qui hosti Brissacum e Silesia advenere milites Hispano militant: septem putantur millia, e Croatis vicinisque gentibus: omnia circa Placentiam, etiam Trebiam sui juris fecit Hispanus: Mantuanum conditionibus tentat. Anglis ab India Orientali duæ naves advenere, Batavis dives una a Coromandelensi ora quod portionibus in societate pretium incendit. Comes Mauritius itineri in Brasiliam se parat, egregio comitatu. Conqueritur Landgravius non impleta sibi Galliæ promissa. Wardenburgii et Mulleri cohortes gallico stipendio militantes apud Batavos inopia diffluunt. Idem multis locis in Gallia fit. Dux Rohanius non satis habens exemplo instruere milites'

addidit et librum quo ex Cæsaris Julii rebus gestis utilia profert documenta. Corbiæ aditus a Gallis eminus clauduntur. Comiti Licestrio, ubi in Angliam redierit, destinari audio Hiberniam provinciam. Angli legati regis sui operam offerunt, si quid apud Danum e nostra re fieri possit. Non desunt hic ad populum phaleræ: nostræ victoriæ attolluntur in duplum: affirmatur princeps Arausionensis in Flandriam, in Brabantiam dux Bulionius incubituri, ut eodem tempore hinc invadantur Atrebates: pari famæ libertate conjux Polono destinatur Borbonia, Condæi filia. Rex ipse pacis præcupidus et plebi parcens lactatur quotidie spe auri alchimistici egregio ad hanc artifice eo de quo scripsi Boismaillæo, ridentibus et tacentibus aliis. Batavi et Bohemiæ regina, ut jam nunc ex literis cognosco, credunt Arundelio sine circuitione edictum Palatinatus partem utramque redditum iri, ubi persoluta fuerint facta in eum ab Hispano Bavaroque impendia; electoratum Bavaræ domui, ad quam et olim pertinuit, auferri non posse. Inde illi spem concipiunt utinam non vanam, ad aperta fortiaque consilia venturam Angliam. Aysemæ Viennæ multus honos habetur, et ut legato et privatim, redditis ei, quæ in Germania possederat, auctisque titulis. Principi Thomæ conscribere militem in Anglia negatum. Opto, Excellentissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati cuncta prosperrima. Lutetiæ $\frac{6}{16}$ Octobris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

.H. Grotius.

---

110. **Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Oct. 1636.**

Excellentissime Domine.

Abiit tandem Zavaskius, multum a suis sordium accusatus: comitatu tenui, mensa plebeia. Etiam quod a cardinali Hispano munus acceperat vendidisse in Anglia dicebatur. Ratisbona Arundelium adhuc retinet. Silentio tegitur oratio longa Cæsaris ad principes; exspectatur ibi Brandeburgicus elector et Coloniensis. Hic inter Gallos Anglosque fœderis spes est aliqua, sed nondum confectum est negotium. Si cum Batavis Angli de mari controversiam ad æquas pactiones deducere poterunt, magna res

acta erit. Cardinalis duos suspectos sibi ab exercitibus amovit, quorum frater regius nunc hic est, Blesas porró iturus: Suessionensis in Campaniam amandari creditur. Regem sub finem mensis hujus aut hic aut hinc non longe futurum credimus. Nuper Ransovius prima nocte Isolani castra invenit, prædæque multum abduxit: primo demum mane supervenit Valetta cardinalis et gloriam victoriæ sibi vindicat. Sub idem tempus Piccolominii castra damno affecit dux Bernhardus. Corbiam Galli claudunt circumducto aggere, nullius rei, quod sciamus, egentem, nisi quod molæ lapidesque molares deesse dicuntur, quorum defectus aliis commentis suppleri potest. Conspectus amissi oppidi et malorum, quæ inde nasci possunt, reputatio sopita aliquamdiu, ut scripseram, odia in Sancurium, Davausii affinem, resuscitat. Est is in Anglia, postulantque eum sibi dedi legati gallici: responsum accepere moratorium. Nempe ut illi tempus abeundi detur. Veneti Pesarum virum egregium mittunt ad pacificationis negotium Coloniam. Eodem se per Augustam Guenettius contulit. Sed credibile est, nihil actum iri, priusquam res transactæ sint Ratisbonæ. Præter illa sex aut septem e Silesia millia, bavaricæ cohortes aliquot pontem Brissaci transiere cum machinis XXIV, centum carris farinæ. Dicuntur eodem modiorum frumenti undecim millia e Wirtembergensi agro portata, et ex eodem agro Sueviaque novas eo copias ducere Glenius. Jam certe ita viribus suis confidit Gallasius, ut non Bellegardam tantum et Auxonnam intercludat aditu, sed et Ludam machinis verberet: unde Montispellicardi periculum imminet, hoc majus futurum, quod comes Susæ, notæ industriæ atque animi vir, mortalitatem explevit. Pars quædam Imperatoris copiarum ad Tigurim se ostendit, metusque est, ne ex ea parte et simul a lacu Comensi, propter quem germanus miles se tenet, irrumpatur Rhætia, fessa insuper discordiis. Duces Rhæti omnes ob non soluta per undecim menses stipendia a Gallis debita militiam deseruere, tribus demtis. Conventus novus Curiæ habetur, quo ipse se, quanquam et animo et corpore æger, transfert Rohanius, iratos, si potest, verbis placaturus. Quis sit Vallis Telinæ status exhaustæ peste et agrestium ob militares injurias fuga, Marinus dicet. Loca, quæ Hispani in territorio Placentino cepere, hæc præcipua nominantur: Comporanata, Florentiola, Burgum, Sanctidominicum, Curtis major, Buscittum, Montcella, Pleudola, Salinæ ad Saxum. Aqua præterea amnis ab oppido Placentiæ abducta, et oppidanorum aversi animi ducem ipsum intra arcem conclusum trepidumque tenent. Jam et Albam

et Niceam, Montiferratensis ditionis oppida, suæ potestatis fecere Silva et Ferrandinus, et Astæ minantur. Classis gallica in ora est Provinciali, hispanica Genuæ, in id se parans, ut insulis Margaritæ et Honorati commeatus, qui ibi desiderantur, adferat. Alia classis ad Caretam contrahitur. Landgravius quid agat, incerti sumus. Credi volunt Galli, auctum illum gallicis cohortibus ire, ut Dortmundo Ermensteinoque subveniat. Hanoviæ præsidiarii Offenbachum invasisse dicuntur, ad eripiendum hunc illis locum movente se Darmstadiensi. Interim nec pactionum cum oppido tentamenta conquiescere. Multum dubito, verumne sit, Turcas Neuheuselæ insidiatos: deinde viginti eorum millia missa ad expellendum Transilvaniæ Ragoskium, desertum ab Imperatore, metuente, ne novum in se bellum concitet. Anglos intelligo, priusquam bellum in Austriacos sumant, magno id indicare Batavis, nempe volentes Flissingam sibi tradi, ut e propinqua sede arma moveant, deinde veterem britannum militem sibi concedi, accepto ejus in locum novo. Hæc meis popularibus persuaderi posse vix arbitror. Tum vero metuo, ne rejectæ res a Ratisbonensi conventu in Norembergensem anni venturi Anglos tot annos trahi solitos trahant amplius. Ne id quidem crediderim, quod fertur, cudi Ratisbonæ proscriptionem, quam bannum vocant, in Landgravium Casselensem et ducem Bernhardum. De Gotzio rumores sunt varii, alii ad Visurgim, alii longius iisse. Sed hæc ex propioribus partibus cognoscentur certius. Nihil aliud nunc quidem habeo, Excellentissime Domine, nisi ut reginæ, regno, Tuæ Sublimitati precer optima. Lutetiæ $\frac{13}{23}$ Octobris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius

---

111. **Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Oct. 1636.**

Excellentissime Domine.

Multum præstitit cardinali nostrorum Wittstockiensis victoria. Nam regis aliorumque animos ob pecuniæ imminentem penuriam aliaque incommoda præcipites ad pacem, in spem meliorem erexit. Jamque fama, sæpe in bello non minus quam res ipsæ valens,

sit, Gallasium, qui capto Mirebautio Burgundiæ ducatum penetraret, coactum peditatus sui bonam partem auxilio mittere laborantibus. Iis vero, qui ad Corbiam sunt, tantum accessit fiduciæ, ut, quanquam alieno anni tempore putent, se affodiendo breve intra tempus pervenire posse ad oppidi oppugnationem, præcipuo impulsore Castilionæo, edocto talia Batavorum commilitio. Rex ipse jam Chantiliaci est. Cardinalis ad Abbevillam, frater regius inani cum ira Blesis. Sanctisimonius, qui nuper in flagrantissima fuit apud regem gratia, amotus, ut scripsi, ab aula nunc etiam præfectura Blesensi aliisque dignitatibus exuitur, accessurus ad exempla instabilis potentiæ. Etiam Franciæ cancellarii nutare dicitur fortuna. Angli adhuc rem cum Gallis trahunt, Ratisbonensia, ut videtur, eventa opperientes, cum Batavis concordiæ vix audent spem dare: mari nihil agunt neque Galli, quorum classis partim ad Villam Francam se tenet, partim mare oberrat, nec Hispani, quorum naves partim ad Vadum sunt, partim Genuæ, quæ civitas eis commeatuum inopia laborantibus subvenit. Terrestre bellum, ut ante scripsi, prosperum Hispanis, adeo, ut Villattam, quæ præter Bremum sola de partis hoc bello Gallis restabat, Galli, quod defendi posse desperarent, munimentis nudaverint. A Rohanio nihil exspectandum, imminutis per morbos, famem, diffugia ejus copiis. Sed hæc Marino testi oculato narranda relinquo. A Polonis suis ob non soluta stipendia iterum deseri Gallasium rumor est, nescio an non ex utilitate confictus. Venit ad me his diebus *Heufdius*, cui multum cum *Bulionio* commercii. Dicebat, exhaustas *Galli* pecunias: neque esse, unde nova fierent, haud mansuris in obsequio provinciis, siquid ultra eis, quum volentibus animis essent, imperaretur. Itaque in Aquitania, Languedocia, alibi ferme precaria tantum esse imperia. His necessitatibus cardinalem, invitum quamvis et quamdiu posset reluctantem, in pacem trudi. Præterea urgeri a Pontifice. Batavos mutuo et metuere, ne sine ipsis transigatur, et, ne ipsi id facere occupent, metui. *Riceliacum* inter et *Arausionensem* manere dissidia et suspiciones satis apparet. Pater Josephus ægrotat, præcipuum cardinalis instrumentum. Literis Windesora datis $\frac{10}{20}$ Octobris putat revocari Arundelium Ponica; ipsius negotia obhærescunt ad incertum fœderis Anglos inter et Gallos. Addam vota pro regno, regina, Sublimitate Tua, Suecorumque omnium gloria. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Octobris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Accepi jam Roma partes egregias, quæ in editis græce Procopii Vandalicis Gothisque desiderantur.

---

112. **Lut. Paris. 7 Nov. Cal. nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ad duo Galliæ vulnera picardicum et burgundicum, tertia plaga accessit vasconica, qua Galliæ in Hispaniam vergentis littus Oceano ambitur. Lucarum portum cœptum a Gallis muniri exscensu ibi facto permunit Hispanus, irrupto et municipio locuplete magis quam firmo Sancti Joannis de Luce, quod dicitur. Jam vero et Bajonæ ita imminet, ut eam tutari non ausi dux Espernonius filiusque ejus, dux Valetta, inde abscesserint, magna circum populorum trepidatione. Numerum hostium haud facile dixerim, minuentibus eum aliis famæ cura, aliis augentibus odio in dominantes. In Burgundia nuper Mirebautium cum ab hoste caperetur, ægre evasit dux Bernhardus, qui in auxilium venerat, impar neutiquam, quanta erat credita, hostium multitudini. Neque enim, ut putabatur, militem miserat in Saxoniam Gallasius, quo ituras e Westfalia Sueviaque copias multo est credibilius. Nuntiant qui ab exercitu Gallasii veniunt, esse apud eum XL millia. Tantis fretus copiis principem Burgundiæ urbem Divionem terret, jam capto colle, qui eam despicit. Video multos ei quoque urbi metuere. Qui a castris ad Corbiam veniunt nugas esse ajunt, quod de ea oppugnanda aut hoc tempore aut per hiemen quicquam speretur. Cardinalis Riceliacus Abbatisvillæ est, multo in omnium odio. Monachus Josephus revalescit, dure satis nuper objurgatus a cardinali, quod cum regis in animo labascere vidisset cardinalis gratiam, ipse quoque omnium arcanorum consors, ejus curas obtrectare cœpisset. Idem monachus effecit, ut quibusdam de alchimista Boismaillæo tanquam de impostore loquentibus regis nomine denuntiaretur, parcerent infamare hominem regi fidum. Guenettium cardinalem jam Coloniam Agrippinensem venisse, fama est. Sed nova mora pacis negotio incidit, indignante Hispaniæ rege, quod a Gallia in locum Brezæi surrogatus sit Lugdunensis cardinalis, ut scilicet togæ purpureæ fulgor legatis hispanicis præradiet. Dum ea de re ultra citroque commeant nuntii, dum aut Galliam tentat Pontifex, aut absistere ab hac mutatione cupit, aut Hispanus quem opponat parem quærit (cardinalem Cuevam pruden-

tissimum virum fama jam destinat), abibunt menses aliqui: edictumque Feuquerio et Davausio, ne se ante Quadragesimam pareant. Arundelius Ratisbona quidem digressus creditur, sed nova mandata exspectaturus Francofurti. Id signum videtur consiliorum adhuc parum fortium, quanquam concessum Sublimitati Tuæ militem per Scotiam scribere ex legatis disco. Cum Gallis agunt adhuc. *Poloniæ* hic faveri in eo, quod in *Suecia* sibi irrogat, multorum sermonibus magis magisque cognosco. Video et validas *Papæ* apud *Angliam* molitiones, quas successu carituras spero. Rex novum cum Batavis fœdus fecit, ut quando in Belgicam arma inferre jam non datur, pro eo det Batavis sesquimillionem, ut in bello perstent. Sed pecunia ea ut recte solvatur, metuo, tam manifesta Galliæ inopia, ut cohortes quasdam inter tanta pericula rex dimiserit, et in castris ad Corbiam valde esuriatur: pulvis tormentarius cum et ipse e Gallia non suppeteret, ex Hollandia petitus est. Ad Leccum locaque vicina tenet se Cerbellonus, curamque injicit Rohanio Morbegnum aliaque sollicite custodiendi, rejecto jam in Gallos, quem non ita dudum Hispani senserant, metu, quo deserta quæ fuerant ad Larium loca frequenter rursum coli incipiunt. Commune utrisque a morbis malum. Parmensis res miseræ. Ducis Bernhardi quantum cardinalis curam agat vel hinc apparet, quod tantis in difficultatibus extricata illi sint CCM scutatorum, quo plus petere verecunde non poterat. Habere creditur IIIM equitum. E Gallasii exercitu et hoc nunciatur, neque morbis eum vexari neque alimenti penuria. Ut summam dicam, ita res sunt in Gallia, ut pacem etiam non optimam sitiant summi, medii, infimi, unaque ejus mora credatur Riceliacus. Tria millia e regno Neapolitano Placentiam circumsidentibus accessere. Naves flandricæ externæque aliæ per id regnum retinentur in usus hujus temporis. Gallica classis nihil agit, abundans imperitis rectoribus, egens necessariis rebus. Mochelium ad me nunquam scribere, miror, haud defuturum respondendi vicibus. Ermensteino timetur. Jam intelligo etiam a Gramontio, qui propius Bajonæ profectus est, urbem derelictam, quæ ab illo, quod ante nominavi, S. Joannis municipio quatuor distat leucis. Deus cuncta in bonum vertat Christiani orbis, idemque, Excellentissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati prospere adsit. Lutetiæ 7 Novembris novi Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

113. **Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Venit ad me nudiustertius admissionalium regiorum alter Berlisius. Cum per multa circumegisset sermonem, tandem ad id venit, cujus causa missus ab affine Bulionio videbatur, ut percunctaretur ex me, an Suecia Coloniam missura esset. Dixi quæ ex Sublimitatis Tuæ literis didiceram, de rejecta ad regni præsides consultatione: difficultatem subesse in conciliatore per legatum Pontificis, cui tamen remedium forte reperiri posset: optare Sublimitatem Tuam, si res ferant, interesse ipsam conventui, ut sapientissimorum hominum, quales haud dubie futuri sunt regis Galliæ legati, consuetudine frui liceat. Cum ille diceret id, quod de Pontificis auctoritate objiceretur, nihilo magis ad nos quam ad Anglos pertinere: pace facta opus, cum bello illigati nondum essent. Si in causam descenderent, quod ille in propinquo esse volebat credi, tunc rationem disparem non fore. Heri adivi extraordinarium Angliæ legatum, præcipue ut intelligerem, quid de fœdere esset cum Gallia: nam et ab aliis Gallis audieram jactari, convenisse jam hac tantum exceptione, si quæ placuerant hic regi Angliæ probarentur. Pernegavit convenisse quicquam, neque spem se ullam videre, ut in bellum apertum Anglia prorumperet, hoc quidem rerum statu. De piscario quoque negotio cum Batavis transactum nondum esse, quantum ipse sciret. Corbia ante hos dies tres quatuor dedita per urbem vulgabatur. Jam discimus petitum ab obsessis colloquium, datumque permutatis obsidibus: sed cum deprehenderentur tempus trahere in spem nescio quam, abruptam actionem obsidibus redditis ac receptis, reditumque ad oppugnationem lunati extra fossam munimenti. Rerum necessariarum nihil obsessis quod desit intelligere potui. Credo non omissurum cardinalem, quin præfectos pecunia, milites (nam magna pars transfugæ sunt) impunitate, et, si ultima clausi experiantur, inevitabilis supplicii metu tentet. In Burgundia feliciter Gallis successit municipii Sancti Joannis ad Lonam suscepta liberatio. Audiebantur jam a Gallasio verberari mœnia. Metusque erat, ne qui die 31 Octobris novi calend. magno satis ambitu eo iverant, serius quam necessitas pateretur advenirent. Obtulit se propiore per Auxonnam itinere subventurus oppido Ransovius: profectusque sero vespere 2 Novembris novi

cal. cum equitatu Condæi principis ac parte turmarum ducis Vinariensis, duabus germanicis cohortibus, altera sua, altera Batilii, cum per madentes exundatione amnium campos noctem totam incessit, mane Auxonnam ut transierat, obvios Croatas obiter cecidit. Sonus inde perlatus monuit obsessores urgere cœpta, antequam veniret auxilium obsessis, quod vero majus suspicabantur. Jam ante captis munimentorum exterioribus 2 Novembris post meridiem irruptione facta in disjectam valli oppidani partem, egregia defensorum virtute dejecti sunt, ducentis suorum amissis. Ransovius quanquam auditu oppugnationem compererat, ea demum repulsa advenit: ac postero mane significat oppidanis, ut erumperent, hostes, qui draconarii erant CCC, coëgit in receptum ita turbidum, ut ni equitatus Gallasii subvenissent, perituri omnes fuerint. Sic quoque in abeuntium invectus latera, multos fecit captivos, metuentibus propius accedere IIM hostium equitibus, qui illos periclitantes eximere malo jussi fuerant. Ransovius in conspectu hostium ad suos rediit. Hostiles exercitus nihil ultra de illo oppido sperant. Mirebautium, unde venerat, rediit crediturque Ararim transiturus Gallasius, qui Burgundiam Hispaniæ ditionis a gallica disterminat, ut ibi et tutius et in meliore victus copia hiemem transigat. Scripseram nuper de hostium initu in maritima Vasconiæ. Ea de re hæc recentiora didicimus. 23 Octobris nov. Cal. præfectus hispanus Pompeiopoleos cum peditum XVM, equitibus D, Hispanis omnibus, Hironem transgressus hostis, capto municipio Hendara, apud Harognám oppidum posuit castra. Misit contra eos Gramontius, qui Bajonam regit, Damontium, sed cœpta pugna eum conspicatus imparem, redire jussit oppidumque ab habitatoribus deseri. Equites quingentos haud plures habuerat Damontius. Hostis, insessa Harogna, Ciburcum it. Dux Valetta, Espernonii filius, cum a municipio ditissimo Joannis de Luce accurrisset, conspecta hostium vi, satis habuit recipere se, postquam Ciburci in præsidium Vascones paucos et quosdam de paterna prætoria cohorte reliquerat. Cum reliquo ejus cohortis idem Valetta die 25 meditamenta hostilia speculatum progressus, vidit eos ad prœlium instructos, monuitque tum Ciburci tum S. Joannis de Luce municipes viriliter ut se defenderent. Sed quinque locis Ciburcum oppugnavit hostis cepitque ægre elapso Valetta. Eodemque tempore XXVIII pinassæ et VIII bellicæ naves adortæ S. Joannis municipium et municipes ipsos et paucos e cohorte Espernonii, qui aderant, fudere facile. Jam ipse Navarræ, quam Hispanus tenet, regia vice rector Bajonæ

obsidium parat, pollicitus regi suo, se ante dominicum natalem oppidi, sane permuniti, compotem fore. Dicitur militis aliquid eo aut immisisse aut induxisse Gramontius. Arces duæ sunt altera in præfecti regis Galliæ, altera in oppidanorum potestate. Ægrotat ipse Espernonius Daquæ: oppido S. Spiritus præsidium dedit mille homines: tantundem Petri oppido. Etiam vicina Vasconiæ loca ad Aquitanicam præfecturam pertinentia nominantur, quæ hostis irruperit late agros tenens, ingenti circum trepidatione. De Parmensis rebus omnium prope judicio conclamatum est. Comes Brionius, quod fratri regio carus esset, plusquam expediret dominantibus, in Bastiliam est datus. Feuquerio Verdunensis datur præfectura, nec ipsi nec Davausio quicquid adhuc de itu Coloniam imperatum est. De Brezæo in cardinalis gratiam restituendo agitur, forte ut omissa illa de cardinalis Lugdunensis legatione cura, dematur Hispano nova tergiversatio. Misit et rex recuperatum insulas Maris Ligustici duas, quo exitu docebit dies. Certe Margaritæ insulæ, cujus appendix altera est Honorati, non magnum ambitum, totum habet machinis præseptum: præterea arx valida toti incumbit insulæ. Datum Vitriaco, qui provinciæ Narbonensi præest, Harcurtioque hoc negotium. Inter maritima loca, quæ in Vasconia insedit hostis, magni fit ob situm Socova. Jamjam felix ad nos venit nuntius, eos, qui intra Corbiam sunt, iterum ad pacta venisse, et oras exituros. Est quod jactet cardinalis fortunam sibi militare. Habet Tua Sublimitas Marini e Valle Telina literas; multum erit, si tutari, qui ibi sunt, sua poterunt, tam felicibus per Italiam Hispani armis et tot e partibus impetita ipsa Gallia. De Turca, dum bellum cum Perso durat motusque interni, quid speremus? Commendat se Sublimitati Tuæ Sprecherus noster, cui istæ, quarum memini, jam sæpe in gratiam aulæ romanæ a Patre Josepho cusæ pactiones plane non probantur. Non male judicat Italorum omnium id votum esse, ut Galli in limine sint Italiæ, non intra Italiam. Hispano autem, si is belgico bello explicare se possit, gallicum bellum formidini non fore. Deus, Excellentissime Domine, cuncta det reginæ, regno, Tuæ Sublimitati salutaria et gloriosa. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Novembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Socovam et S. Joannis de Luce oppidum diligenter muniunt Hispani. Espernonius cum morbo Burdegalam portatus est.

---

114. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Exiere Corbiæ die 14 mensis hujus, ut hic numeramus dies, tres equitum vexillationes, pedites ceteri, simul ad mille ducentos bene valentes: morbidi aut saucii sexcenti, sed horum quoque pars altera semiægra belloque non inhabiles. Sic quæ intra septimum diem nuper Gallis perierat, intra septimam, quam oppugnari circumjecta munimenta cœperunt, diem recepta est, cum intactum staret non modo vallum oppidi fossaque, sed et prætextus fossæ agger, quem contrescarpam mos militaris vocat. Nihil compertum eis defuisse præter medicamina. Causa tam subitæ deditionis non apparet: brevi apparituram qui exierunt dixere, cumque is, qui præfecti mortui vices implebat belga ad Hispanos redierit, evanescit suspicio, pecunia corruptum, nec aliud conjectantibus relinquitur, quam credere in arcano aliquid cum Hispano cardinali convenisse. Angli legati, qui sæpe jam cum regiis ministris colloquuntur, ita disserunt, quasi cum Hispano velint salvam sibi pacem et commercia, rem sibi non nisi cum Imperatore et adhærente ei Germania. Eodemne tracturi sint Galliam, ut omisso Hispano illuc incumbat, et apertene bellum facturi sint Angli, an ut apud Batavos, Scotos, Gallos olim solebant, causam alienam sua pecunia ac milite adjuturi, non eadem omnium est existimatio. Gaudeo ex Furlisho comite discere, colligi permissu regis Britanniæ in Britannia militem in usus Suediæ. Landgravium is, qui ab eo missus huc venit, nuntiat acceptis CCM imperialium novum cum Gallia fœdus, quando prius servatum non fuerat, inivisse. Sic et Batavos Galli novis obstrixere pactis, pro irruptione in Belgicam, quæ priori fœdere promissa erat, sesquimillionem francicorum illis polliciti, quod illam de bello in Germaniam vertendo suspicionem firmat. Re ex oppidanis militibusque qui transfugerant inquisita, magis quam ante patuit Sancurii, qui Corbiam nuper dedidit, socordia, ita factum, ut affinium gratia impedire nequiverit, quo minus in absentem eadem, quæ in Castelleti Capellæque præfectos pœna decerneretur, addita etiam XVIII M francicorum mercede in caput ejus. Hæc domestica calamitas fecit, ut Davausius se a legatione Coloniensi excuset. Pater Josephus ita quibusdam locutus est, quasi ipse eo iturus esset. Gallasius ubi sit, non certo scimus. Numeratus est

ejus exercitus præter oppida Burgundiæ ducatus transiens ad XXXVII bene valentium millia. Rumores editi ipsum die hujus mensis II fuisse ajunt ad Vigennam in comitatus Burgundiæ confinio. Alii Trans-Rhenana repetiturum ajunt, alii in Helvetiorum finibus hibernaturum. Circa Bajonam dux Valetta et Gramontius XVIM habent militum subitariorum, sed vasconicæ gentis in illis partibus qui romanæ sunt religionis, occulta pro Hispano vota habent, quæ per occasiones se aperiunt. Pecuniæ quæ fuerant, defecere, nec mirum inter tot vera impendia, et rapiendi tantam licentiam: novam reperiendi difficultas summa est. Sunt qui in litium summas mutuique nomine tributa nova animo conceperint, sed vix audent rectores irritare plebis patientiam, resurgente cum maxime per Aquitaniam seditione eorum, quos Escrocantes vocant. Dicebat mihi his diebus Berlisius, affinem suum Bulionium præcepisse, ut Suedis pars debiti numeraretur, at Heufdius ne chartas quidem, quibus ut eo perveniatur opus est, datas sibi ait, quanquam multum instanti. Neque ego desii ostendere illam per exiguas particulas diversam solutionem ad res agendas nobis esse inutilem. Hanoviam indutiis trimestribus tutam esse intelligo. Fama spargitur, sed parum certa, captas a Gallis naves onerarias quatuor, quæ victui belloque necessaria ferebant in illas insulas, quas in Ligustico mari juris Gallici Hispani nunc armis tenent. Corbia non amplius quam sex machinis fuit verberata. Ex Italia nihil habemus, nisi a Mantuano duce missum fidum hominem in Hispaniam. Multa consilia inter Hispanum et Etruscum sociari: optare Pontificem, ut et Parma, et, cujus periculum magis urget, Placentia sibi custodienda ad tempus pacis tradantur. Interim et in Parmensi agro castrum Farnesium, Betolam aliaque cepere Hispani. Ex Hispania duo milliones ducatorum rebus italicis destinari dicuntur, partiendi in centena millia in mensem. Mediolanum CCCCM ducatorum mittebantur. Cardinali Riceliaco res prospere succedunt. Coloniensem conventum et omnia de pace colloquia morari speciose potest apud regem, felicibus Galliæ sociorumque rebus, apud Pontificem semper aliquid interjectando, quod Hispanus nolit. Videt scilicet, nullam spem pacis a Pontifice ostentari, nisi reditu concesso regis matri, quam rem merito sibi exitiabilem judicat, deinde firmato matrimonio lotharingico. Jam vero et Pigneroli et Lotharingiæ restitutio, magnam ipsi gloriam detractura, vix poterit evitari. Itaque nihil aliud ei restat, nisi ut vitandæ invidiæ pacis studium præferat, reipsa bellum, quantum potest, trahat. Præter cetera commoda, hoc

magnum est, quod Galli externo metu avertuntur ab internarum rerum cura. Quod tamen ut diuturnum sit, vereor, quia frater regius improvisus venit in hanc urbem, sermonibusque sociatis cum Suessionensi, qui læsam a cardinali Riceliaco dignitatem suam non dissimulat, heri sub noctem discessit, eodemque tempore alio itinere comes Suessionensis, coituri, ut fama est, in Aquitania, ubi de seditionis incendio, ut modo dixi, cineres reviviscunt. Espernoniusque et Sanctisimonius, nuper regis dejectus gratia, præfecturas et clientelas habent. Metuendum sane, ne si ad civilia arma venitur, tempus Hispano detur penetrandi in eas partes, quæ hactenus ei regis vigil cura præclusit. Franciscus Melo et Mediolani cancellarius jam iter Coloniam ingressi sunt. Ibunt et eo legati Helvetiorum, Rhætorum quoque et Vallitelinatium, sub Pontificis legato controversias suas disceptaturi. Ratisbonæ jam omnia parata dicuntur ad regis romani electionem. Legato Angliæ digresso manet ibi, qui minori sub nomine res Anglorum procuret, aut quæ geruntur spectet. Angli legati hesterno cum ministris regiis colloquio nihil aliud quam responsum perscriptum exhibuere ad delineationem fœderis, quam Galli in Angliam transmiserunt. Creditur rex, qui nunc Versaliæ est, huc venturus, ne populus hic satis inquies auditis principum offensis attollat cornua. Semper quidem Deum oro, sed hoc maxime tam necessario tempore, Excellentissime Domine, ut Christiano orbi, Suediæ regno reginæque, ac Tuæ Sublimitati det salutaria. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Novembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

115. **Lut. Paris. $\frac{16}{26}$ Nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Ita justa mihi videtur causa D. Eliæ Diodati, ut, etiamsi amicus meus non esset ab annis plus viginti, tamen suffragari ei auderem apud æquitatis omnis servantissimam Sublimitatem Tuam. Nunc ad causæ bonitatem accedit viri virtus et eruditio, quibus laudibus jampridem virorum summorum gratiam meruit. Audio Rasschii bonis injectam manum regiam. Itaque in proclivi esse negotium,

cum ex eorum bonorum obventionibus æquum sit exsolvi nomen, quod fecit. Id vero etiam ad Suedici regni honorem pertinet, cum qui ei crediderunt ejus regni commoda juvare in animo habuerint. Quod ergo commendavi antehac Tuæ Sublimitati, commendo nunc etiam, ut aliqua inveniatur ratio, qua rem suam servet vir publici boni perpetuo studiosissimus. Nihil his adjungam aliud præter vota, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pro salute Tuæ Sublimitatis rebusque prosperis. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Novembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

116. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Nov. 1636.**

Excellentissime Domine.

Mitto orationem qua regem a bello reducem salutavi $\frac{12}{22}$ mensis hujus, brevem, quod amant reges, franci præsertim. Respondit rex benigne, gaudio sibi semper fore res Suedorum lætas: ab ipsis hoc anno initium bene gerendæ rei factum: Gallos exemplum secutos, magnos Hispani fuisse conatus: (de Imperatore tacebat) bene evenisse, quod Picardia Burgundiaque liberatæ essent periculo, pro Corbia recepta multum deberi cardinali Riceliaco: deinde mareschallo Castilionæo: addebat quædam ad accusationem Germanorum, qui a fœderibus discesserant. Constat, Corbiam deditam Italis contradicentibus, qui in præsidio erant, Hispanis, quæ gens alioqui in tutandis oppidis minime ignava est, volentibus, ea de causa eum, qui præfecti locum implebat, apud Atrebates in vincula datum, sunt qui dicant. Id nisi sit, latuit sub negotio arcanai cum cardinali Hispano pactio, quam credibilem faciunt nunti pontificii ad festinandum conventum Coloniensem labores. Est ibi Guenettius: in itinere sunt Alcala, Melo, cancellarius Mediolani, et pro Gallis cardinalis Lugdunensis, cujus se rationem ut legati Gallici non ut cardinalis habituros testantur Hispani. Dixit mihi legatus venetus, cum nuntius pontificius suscipere in se nollet operam obtinendi liberi commeatus pro suedicis legatis ab Imperatore, se per eum, qui res ibi venetas agit, id negotium agere. Acturum tantundem Sanctichaumontium apud Sublimitatem Tuam aut eos, qui suedicis rebus præpositi sunt, pro legatis

Saxonis aliorumque. Dixi ego incompertum adhuc mihi, quid factura esset Suedia, tum eorum memor, quæ pridem ex Sublimitatis Tuæ literis cognoveram, tum ex auctoritate ea, quam ibi habiturus est Pontificis legatus, e presentia Poloni, ex omnium pontificiorum in nos odio, multa augurans nobis aut noxia aut inhonora. Libenter intelligo optare et Batavos, ut alibi sua res agatur, cum omnibus ad pacem, si ita successerit, præparatis possit addi lex, ne conventa ante valeant, quam et cum Gallis convenerit. Sed hanc ego curam Tuæ Sublimitatis summæ prudentiæ relinquo. Angli nihildum confecere: spem conficiendi fœderis neque tam propinquam volunt, quam prædicant Galli, neque remotam nimis. Interim cardinalis fama velut confectæ rei fruitur, utili ipsi ad multa intra extraque regnum. Discessus duorum principum a Lutetia rege insalutato, qui in propinquo erat, nihil dum mali parturire videtur. Comes Suessionensis Sedano, quo profectus est, scripsit, se nec quicquam cogitantem, quod regi displicere posset, nec male de Gallia meritum abiisse libertatis retinendæ causa, cui malum strui multis indiciis comperisset. Creditur cardinalis ultro submisisse homines, qui ei metum carceris facerent, ut sic ipsum sicut olim reginam matrem Gallia extruderet, minus e longinquo nociturum. Susurrabant quidam cum duce Bulionio, Sedani principe, ejusque avunculo principe Arausionensi, aliquid in cardinalem Riceliacum, de quo conquerendi causas illorum uterque habeat, moliri comitem. Eam suspicionem ut avertat, dicitur comes obtulisse regi paratum se, si is velit, abire in Helvetiorum fines, ubi Novum Castellum affinis ipsius Longavillanus tenet. Frater regius Blesis scripsit, factum se alieni metus participem, daturque opera, ut in aulam pertrahatur, quo minus spei in eo habeant, quibus præsentia displicent. Socova in Vasconiæ ora tribus castellis ab Hispano munitur, ad excensus faciendos naviumque receptum aptissimus locus. Bressiam incendiis populationibusque incursat Gallasianus miles. Cardinalis Valetta et dux Bernhardus Burgundiæ ducatum tueri posse satis habent. Placentia adhuc ne defendatur, an jam in Hispanorum sit manu, dubitatur, planeque conclamatæ judicantur res principis illius. Perdidit illum et res ibi Sabaudus gallicas, spe ipsi ab Hispano facta, ut per pacem Pignerolum recuperet: jamque palam frater ejus cardinalis Romæ Austriacis partibus se applicat, suscepto Germaniæ patrocinio. Itali omnes, et in his Veneti, pacem ardenter optant. In Valle Telina nihil agitur. Perstat rex in illis, quæ præscripsit antehac, multorum Rhætorum

animis ad austriacas amicitias respecturis, nimirum quod futura pericula subire malint, quam jamnunc certam servitutem. Literæ Constantinopoli datæ 12 Sept. novi Cal. ajunt visiro, qui in Persas bellum gerit, res prope omnes deesse necessarias, ex mille quadringentis, qui transierunt, janizaris Persam, additis aliis, conscribere militiam ejus nominis, aliamque spahiorum vocabulo, ad turcicum instar ac dare gregario militi asperos in diem duodenos. Dici et ab iis, qui Babylonæ præsidium habent, fugatum Achmetem bassam. De Sultani in Asiam itinere nullos etiamnunc sermones esse: sed naves mitti, quæ alimenta militi ferant. Abiisse ab ea aula Poloni legatum, de Moldavia irritus labor. Dictum ei Tartarorum populationibus finem facturum Turcam, si ipsi Cosaccos compescerent. Spem ei aliquam factam abducendi Cantanutii. Ceterum servorum nulli libertatem impetrasse, nec immunitatem iis, quæ asportabat, demtis quæ ipsius usibus erant necessaria. Tartarorum chanum Precopensem id agere, ut se in gratiam Sultani restituat, pollicitus nihil sibi commune cum Cosaccis fore. Dissimulari a Turca offensas, si fidem præstet, spem ei fieri amovendæ classis, quæ in ipsum immissa fuerat. Fratrem Bethlehemi Gaboris Stephanum donis ambire sultani bassarumque amicitiam. Jamque effecisse, ut Sangiacis, qui in proximo sunt, præciperetur, suis ut copiis auxilio essent, quo procerum Transilvaniæ consensu, dejecto Ragoskio, in eum principatum inducatur. Ragoskii, qui in aula fuerant, legatos nihil eorum, quæ voluerant, obtinuisse. Ex Italia præter quæ dixi discimus, Genuates satis se medios gerere. Esse ad Vada hispanicas naves longas, itemque etruscas: alias naves XIII per Neapolitanum regnum per Hispaniam novem armari, ut Gallis opponantur, quorum in insulas conatum haud valde metui; Crequiacum nihil posse, exhaustis copiis. Cardinalem Riceliacum, si qua res anxium habet, hæc est, quod neque pacem vult serio quanquam invidiæ declinandæ aliud præ se fert, neque ad alendum bellum pecunias reperit sine odio ac periculo. Pendet adhuc consultatio, an imminuta parlamenti Parisiensis omnium augustissimi jurisdictione, duo erecturi sint nova, Lugduni alterum, alterum Pictavii, ut ex eorum dignitatibus ingentes summas faciant. Proponuntur et alia non minus difficilia: quorum metu magnum apud omnes ordines est pacis desiderium. Heufdius de pecunia debita adhuc trahitur dicitque, maximam partem perire interusuriis. Nihil ita collectim datur, ut usui esse possit. Comes Egmundus natus domo ut perillustri regumque affinitatibus sæpe innexa, ita infelici, cujus

avus pro partis ad S. Quintinum et ad Gravelingam victoriis præmium ab Hispanis habuit cervices præcisas, cum Hispanis se suspectum videret, ut fere sunt proceres omnes belgæ, in Gallia securiorem habitationem sumsit, mansitque etiam post exortum hoc bellum. Bona habet in Belgica sub Hispano: ea ut ipsi maneant, idque caveatur pace, si qua futura est, optat, inque id ambit regis gratias, etiam reginæ nostræ, ad quam ea de re scribit, nec minus ad Sublimitatem Tuam ejusque filium. Die 21 Novembris novi Cal. cardinalis Valetta ad Marsiliacum erat prope Lingonum oppidum, Lotharingium versus ducere cogitans militem ad terras minus exhaustas. Gallasiani exercitus pars major ad Ararim hærebat Lamboio, qui ipse nuper vix elapsus est Gallos equites cursores, cum decem cohortibus, quas regimenta vocant, Rhenum transiit. Ardet eum insequi dux Bernhardus Vinariensis, eaque de causa in aulam hanc venturus accipiendis mandatis creditur. Postremæ ab Italia literæ nuntiant, Placentiam centum quinquaginta equitibus, musquettariis trecentis non amplius defendi. Hispanos in via, quæ Parmam ducit, castellum fecisse, et loca in montibus intersitis occupasse. Cerbellonis cohortes ad minorem numerum reduci, quo pauciores sint ductores minusque impendii. Ex hispana classe, quæ ad Vada est, peditem in terram exponi ob curam valetudinis. Frumenti exportionem vetitam in agro Mediolanensi, aliaque edici, quæ victum faciant parabilem. Duos milliones et dimidium a civitate Neapolitana sperat regni ejus rector, et cum florentinis mercatoribus agitur, ut pecuniæ aliquæ Mediolanum transmittantur. Dimissi sunt, qui in usum classis detenti erant nautæ, pars maxima Belgæ, minore per hiemem a Gallis metu, et ab Hispania atque aliunde accitis, qui naves impleant. Præter hæc nihil nunc habeo, nisi perpetuum illud, Deum ut precer, Excellentissime Domine, pro reginæ, rerumque suedicarum, ac Tuæ Sublimitatis salute. 18/28 Nov. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Quidam Gallos et Anglos cum Austriacis jam putant convenisse: sed tegi conditiones, ut honos confecti negotii Pontifici servetur. Arundelius dicitur adhuc hærere Ratisbonæ. Et quando nos sua celant etiam Angli, metuo, ne quid polonici subsit.

---

117. Lut. Paris. 5 Dec. Cal. nov. 1636.

Excellentissime Domine.

Eum, qui Corbiæ postremo hostibus præfuerat, Atrebati non modo in vincula datum, sed et supplicio affectum discimus: et rex ipse hoc oppidum utrimque amissum ait pari flagitio. Quæ quanquam tacitæ conventionis suspiciones diluunt, multum tamen de armorum aut generali aut locali suspensione susurrant. Credibile id faciunt res cardinalis, ex quibus res Galliæ pendent: qui cum pacem videat coiri non posse, nisi ut et de restituenda regina matre agatur et de matrimonio lotharingico, quod priusquam rescindatur, prius se pontificatu abiturum dixit Pontifex, et ad bellum ægre expediri pecunias, facilioribus ad motus vulgi animis ob hostium propinquitatem et ob principum ab aula aperta jam dissidia, ipsa necessitate ad viam illam tertiam trudi videtur, quod eo honestius processurum videtur, si prius Aquitania depelli possit hostis et insulæ duæ recipi, qua spe pleni jam sunt Galli, publicantes hostium classem et duces a sua partim duos aditus insularum tenente, partim circumnavigante clausos teneri. Si id succedat, de quo dubito, constitura tum demum est tot impendiorum in classem factorum ratio. Nuntius pontificius literarum commeatus nescio an omnibus certe sibi per Brabantiam recuperavit. Mutatum de Davausio consilium, iterumque placuit mitti et hunc Coloniam, credo, ut hic arcanis rerum immineat pater Josephus. Angli responsum adhuc super charta sua exspectant: cumque retineri se Ratisbonæ, post electum jam regem romanum, passus sit Arundelius, pro certo haberi debet, nova illos spe lactari, et potius sumturos quicquid offertur (id quid quantumque sit, nescire se heri mihi serio dixit Licestrius) quam ut bello se induant, quo tempore alii eo se exuere parant. Rogatus ab illis, quid Suedi, ut pacem faciant, postulent sibi, dixi amicorum certam salutem, et quam longissime amotos videre eos, qui sibi nocere, si possint, velint. Landgravii Casseliensis duo fratres me accesserunt: item adolescens princeps Wirtembergicus ab hac urbe nescio quo abiens, puto ad occultandam alibi paupertatem, quando nihil ei a regiis ministris persolvitur. Omnes se reginæ, rectoribus regni Suedici ac nominatim Tuæ Sublimitati commendant. Wirtembergicus suedicam militiam cupere videtur, quanquam alii mihi dicunt, permissum ei a rege ea condi-

tione, quam domui ejus Imperator indulget, et ipse fruatur. Mitto purgationes ad regem missas a fratre regio Blesis, a Suessionensi Sedano. Nam is ibi manet neque ad Helvetios, ut dictum fuerat, abit. Additur, fratrem regium spem facere sui in aulam adventus. Suessionensis mater regem primum jam et cardinalem adiit, imo et Combalettam. Ex hujus spreto matrimonio nata creditur cardinalis ab eo alienatio, aucta nuper, cum centuriam suam prætoriam a cardinalitia sua præcedi comes noluit, principis Condæi id concedentis exemplum aspernatus. Quod ut ulcisceretur effecit, ut multa regis imperia in castra comitis ipso comite ignaro perferrentur: utque comes, cum capta Corbia regem salutaret, in præfecturam suam Campaniæ digredi volens non sineretur, sed Lutetiam juberetur ire, quo tempore rex principis Condæi labores liberaliter prædicans de comitis actibus nihil dicendo infensiorem animum satis ostenderit. Jam vero postquam collocuti inter se frater regius et comes præsentia se gravate ferre manifestum fecere, cardinalis satis intelligens, quantum inde ad publica in se odia alimenti accessurum sit, lenibus remediis sanare hoc malum potius, quam pristina severitate asperare aggreditur. A Polonia quam nihil amicum nobis exspectandum sit, si alia non essent argumenta, monere nos posset legati polonici Ratisbonensis oratio. Tamen ambiri ab eo rege in matrimonium imperatoris filiam, quod passim spargitur, et quidem Silesia dote dicta, vix est ut credam. De legatis ad pacem varii sunt sermones. Alii, audito Lugdunensem (is nunc apud Helvetios est) a Gallia mitti, constitutum et Imperatori et regi Hispaniæ ajunt, cardinales pro se quoque mittere, Pasmannum et Borgiam. Alii displicere ajunt Pontifici, quenquam cardinalem nisi a se venire. Imprimis displicere Borgiam. Sed hæc dies expediet. Interim in Aquitaniam missa sunt peditum IVM, turmæ quatuor. Cardinalis plus quam antehac vitæ suæ cavet, et nuper cum ab Ambiano Ruellam veniret, cingebatur justo prope exercitu. Nec mirum, nam rex ipse cognito duorum principum discessu, statim quæsierat, an interfecissent cardinalem. Combaletta amissa spe majorum conjugiorum, dicitur nuptura cardinali Valettæ, qui exuta purpura magnas accepturus sit præfecturas. In Bastiliam sex nobiles viri dati sunt, qui duorum principum consiliis immixti creduntur. Fratri regio libertas datur, in qua volet domuum suarum aut regiarum degendi: et si pertendat, oppida quoque datum iri, securitatis munimenta. Sed privatim ipsi honorificentius, publico utilius fore, si ad breve cum rege colloquium veniat.

Ducem Bernhardum in Germaniam ire avidum forte huc trahet cardinalis, ut in propinquo habeat salutis suæ propugnatorem, quod in mentem mihi revocat illud Taciti post detectam Pisonianam conjurationem. »Volitabant per fora, per domos, rura quoque et proxima municipiorum pedites equitesque permixti Germanis, quibus fidebat princeps quasi externis.» 23 Novembris novi Cal. ad Jonssejum erat Gallasius, cujus sub id tempus equites loricati CCCC a Tubatelio cæsi. Rhenum transiturus sit, an comitatensibus eorumque vicinis mansurus gravis, necdum scitur. Ad XXX millia imminutus ei creditur exercitus: gallicus cum Germanis XVM facit, Barrensi in agro et in proximis Campaniæ hiemem, ut creditur, acturus. Ex edicto regis contra oppidanos Corbiæ apparet, quam periculosa sit Galliæ, si quando in Hispanum bellandum est, monachorum factio. Aysema, comes ab Imperatore factus, ut audio, laborat, ut in solido locet Germaniam Batavosque inter pacis veteris jura, adjutore Coloniensi antistite, illud credo, quod apud Lucanum est, cogitante,

— — — — — — — nos præda furentum
Primaque castra sumus.

Rhætorum de Gallis querelæ, haud injustæ sane, nisi multa pati temporum necessitas cogeret, parum secundis Helvetiorum animis exceptæ sunt, nisi apud Lucernates. Coloniam illud quoque negotium transmovetur, ut et eorum, de quibus Ratisbonæ disputari cœperat, pleraque. Quæ ultra Samaram sunt hostium copiæ quiescunt. Miles omnis etiam proxime hanc urbem sumtu vicanorum vivit. Mitto præceptum regis de iis, quæ militi præbenda sunt a vicanis, sed hic multo plura præbere militibus coguntur, ac præterea a suis magistratibus, quos electos vocant, indictionibus sub nomine annonæ militaris, quarum pecunias scilicet eidem magistratus sibi retinent ad compensanda impendia, quibus minutas illas dignitates emerunt. Hæc comparatio efficiet, ut populi minus de Suedis Galliæ jampridem sine stipendio militantibus querantur, præsertim si et nunc quid pecuniæ eo a rege mittitur firme inter viscatas ducum manus adhærescat. Rogandus Deus est, cuncta ad bonum vertat. Idem, Excellentissime atque Illustrissime Domine, serenissimam reginam, rectores regni ac Tuam præcipue Sublimitatem valentes, vigentesque servet. Lutetiæ 5 Decembris novi Cal. 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

118. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Dec. 1636.**

Excellentissime Domine.

Cum Sublimitati Tuæ pro me curam ex ipsius $\frac{8}{18}$ Octobris datis, et ex D. Spiringii literis ad me datis cognosco, verba, quibus gratias agam, non invenio. Nam si me debere Tuæ Sublimitati dixero dignitatem, commoda, meque ipsum, minus dixero, quam sentio. Quod unum licet, omni ope, omni in reginam, regnum, Tuamque Sublimitatem fide annitar, ne tanto fautore indignus videar. De fœderis cum Gallia ratihabitione dilata ubi sermo inciderit, meminero præscriptum sequi. Rex Daniæ utinam sepositis privatarum rerum parum regalibus curis, serio animum vertat ad ea, quæ ad salutem sunt omnium protestantium. Hoc enim tempora hæc si ulla unquam exigunt, ipsiusque non minus quam ceterorum id interest. Pergo quicquid mihi a negotiis est subsecivi temporis Suediæ Gothorumque antiquitatibus impendere, speroque exiturum aliquando opus Tuæ Sublimitati aliisque illius gentis ab omni ævo gloriam amantibus haud ingratum. Alphabetum literarum vetustissimarum, inscriptiones, si quæ sunt antiquæ, et leges mitti mihi cupiam. In edocendis me rebus germanicis spero, D. Salvium et D. Camerarium non cessaturos. Nunc ad res harum partium venio. Angli legati fœdus se fecisse cum Gallis, qui ea fama se jactant, constanter negant: moram in Gallis esse dicunt, credo, quod fœdus Angli velint sine suo bello. Interim retineri se Ratisbonæ electo, ut scribitur, romano jam rege patitur Arundelius. Qui res introspexisse se putant, ajunt offerri utriusque Palatinatus restitutionem, detractis bonis ecclesiasticis, credo iis, quæ possideri cœpere post pacem Passaviensem. De electorali dignitate res explicatu difficilis, præsertim cum jam hæredem Bavarus habeat, nisi is, quod quidam spargunt, vivere desiit, sed ita ut experta semel fecunditas prolem novam vetet desperare. Tres viæ dicuntur proponi: ut promittatur electoralis dignitas, si Maximiliani stirps deficiat, ac sic Alberti liberis Palatina domus præferatur: ut fiat alternis jus eligendi inter duas familias, sicut olim Ludovici Bavari temporibus: ut ad septem electores, quorum sit Bavarus, adjiciantur duo, alter episcoporum aliquis, alter Palatinus. Postremum hoc, quanquam sine justo conventu expediri non potest et difficile est persuasu aliis electoribus, quibus tantum honos imminuetur, quantum augebitur

numerus, placet tamen, ut ex legato Scudamorio, cum heri me inviseret, cognovi, Papæ, apud quem anglus qui est, ut mihi affirmat quidam romanæ aulæ peritissimus et nuntio familiaris, non reginæ, ut dicebatur, sed ipsius regis Angliæ nomine res agit. Ea ex re aliisque indiciis mirum, quantas de Anglia spes pontificii concipiant, quas ego per regis, archiepiscopi, cordatorumque procerum prudentiam spero vanas fore. Arundelio vetus est cum romana aula commercium. Si de Palatinatu res componitur, posset tamen iniri fœdus inter Gallos Anglosque, ut se tueantur mutuo in iis, quæ cuique pax datura aut relictura est, renoveturque quod et olim promissum puto, ne deficientes ab obsequio subditos alter alterius juvet, etiamsi speciosus accedat a religione prætextus. Metuunt Batavi, ne et accedat aliquid adversum ipsis, quo jus Anglorum, quod in mare sibi vindicant, firmetur. Ego nequid polonicum misceretur, timui. Transferretur alio is metus, si vera esset fama, regem illum mutato consilio Imperatoris generum fieri velle, quod Angli negant se credere. Iidem falso vulgatum ajunt, Atrebati supplicio affectum eum, qui pro Hispano Corbiæ præfuerat: adduntque per duos monachos ultro citroque commeantes agi cum cardinali Hispano, non de plena pace, ut arbitror, quæ res multa implicata habet cardinali Riceliaco formidanda, sed de armis inhibendis, nisi jam ex parte aliqua clam inhibita sunt, cum ad hunc limitem nihil hostile tentetur. Multum fuisset, si insulas duas maris Ligustici recuperare Galli potuissent. Sed ea spes evanescit, accedente ad mala alia Vitriaci provinciarum regentis et archiepiscopi Burdegalensis maritimis rebus impositi tam manifesto dissidio, ut hic sacerdos illius militis verbera non effugerit. Similis inter cardinalem Valettam et ducem Bernhardum discordia non eo usque erupit: nec tamen plane tegitur: et intelligo in novissimis pactis ducem Bernhardum astu gallico elusum millionis integri damno nunc fraude intellecta indignari. Contra eum accusant Galli, quod pecunia omni inter ducum manus obhærescente milites relinquat egenos eoque effusos ad omnem licentiam, neque minus ipsis quam hostibus metuendos. An huc venturus sit, incertum est. Alii bellum intra ipsam Germaniam ab eo expeti, alii ad pacis vota eum verti ajunt. Coloniensem conventum trahit novis quotidie commentis cardinalis Riceliacus. Ego in libero sermone ad baronem Scudamorium dixeram, prævidere me multa parum honorifica protestantibus, si et ipsi legatos eo mittant, ubi tanta erit Pontificis potentia, tantus cardinalium strepitus. Dixit jam mihi

se eam cogitationem dignam censuisse, quam Angliæ senatoribus suggereret. Exspectare se, quid facturi sint. At nuper ad me venetus legatus venit, sponte an submissus haud dixerim, nisi quod suspicio est optare cardinalem, ut ego Coloniam abeam, nihil ibi acturus, et hinc absim. Dicebat venetus, quod aliquando objecissem de Pontifice rei futuro moderatore, id non metuendum nobis, quando ex nuntio didicisset, legatum Pontificis ea curaturum, quæ ad romanensis ecclesiæ reges ac principes pertinerent; protestantium rebus immisceri eum nolle. Neque tamen secuturum alterum, quod et ipsum objeceram, Galliæ nos futuros accessionem, quando ibi futurus esset Pesarus Venetiarum legatus, optime Suedis volens, et Polonus, qui omnia ad pacem ducentia essent inter dissidentes propposituri. Mirabar de Polono eum meminisse, cum nescire non posset, abstinere a nostri conspectu ejus gentis legatos. Dignitatis regni nostri, si quando Coloniæ in locum communem aliquem conveniendum sit, qui sperem rationem habitum iri, cum nuper, quo tempore adeundus mihi rex erat, admissionales de industria venetum in conclavi, in quo exspectandum regis commodum erat, detinuerint, ut suscitatum ante annum certamen renovarent, rixæque spectaculo fruerentur, quod ego sedibus dispositis non utendo et stare potius eligendo declinavi? Hæc cum cogito, in mentem venit dubitatio, an non omissa legationis pompa satis futurum sit esse ibi aliquem, non cum paciscendi, sed cum auscultandi mandatis, et talem, in quo dignitas periclitatura non sit. Sed hæc res aliaque omnia Tuæ Sublimitatis exactissimæ prudentiæ permissa sunto. Pater Josephus purpuram brevi sperat, præmium pro eversis ubique sub fœderum imagine protestantium rebus. Per eum factum est, ut Rhætorum animi aversi a Gallia ad Austriacos reflectantur, a quibus offertur ipsis libertas plena et jus vetus in Vallem Telinam, dum militi Austriacorum pateat transitus manibus divisis, qualis ab Helvetiis nunc conceditur; quod præter Marini literas ex iis, quas ad se scriptas mihi legatus anglicus ostendit, disco. Placentiam et, qui in ejus arce est, Parmensem ducem præsenti periculo eripere Pontifex misso legato laborat. Hispani suum non ecclesiæ feudum ajunt esse Placentiam investituræ non unius argumento. Præter legatos Galliæ destinatur Coloniam et Gothofredus historiæ veteris gallicæ peritissimus, ut ad retinendam Lotharingiam argumenta suppeditet. Spargitur in hac aula rumor, ad amicitiam nostram rediisse Brandeburgicum electorem. Cardinalem Hispanum de conjugio cogitare non arbitror, ne in se

suspiciones fratris irritet. Tamen non desunt, qui ei regii hic fratris filiam fabulis despondeant, nec qui Poloni sororem. In Hispaniam quæ recens advenere cum americanis opibus naves fidem Hispani reficient, animosque addent atque vires maxime ad ea tutanda, quæ in mari aut ad mare Gallis erepta tenet. Ad fratris regii permulcendum animum comes Guichius, ad Suessionensem in obsequio retinendum Leancurtius mittitur. Putatur mox ad fratrem regium iturus et Chavigniacus, id est Butillerii filius Tuæ Sublimitati visus, cujus nunc magno odio tenetur frater regius. Pesarus Coloniam iturus non est, nisi prius Imperatoris et Hispani legatos ire cognoverit. Aysema, qui Ratisbonæ est, putat sex menses elapsuros, priusquam Coloniæ agi quid incipiat. Madritii legatus anglicus obtinuit jus invehendi in Hispaniam aliquot navibus merces gallicas, unde ipsi lucrum futurum est quinquaginta millium ducatorum. Dolanis civibus, quod Gallorum obsidium fortiter tulerint, immunitates et honores dati. Viginti naves ex Hispania ibant aucturæ vires Ferrandini, qui apud insulas cum classe est, et Biscaini militem sua impensa addidere, id malentes quam pecuniam. Etiam alimenta et belli paratus omnis mittuntur ad Ferrandinum, quod non hispanicæ tantum, sed et italicæ literæ affirmant, adduntque hæ, omnia alimenta ex urbe Placentiæ in arcem comportata, inde oppidanis ad dimensum distribui. Spem auxilii a Gallis ad ducem penetraturi vanam haberi. Partem militis Hispani in Placentino agro hiematurum. Partem trans Trebiam iisse, ut cum Mortaræ ibi agentis copiis conjungatur, ut Parmæ incommodent: sed ei urbi satis prospectum de necessariis. Novum Germanorum agmen Alpes transit. Ermensteino timetur. Præter hæc nihil nunc quidem habeo, Excellentissime atque Illustrissime Domine, nisi Deum ut precer velit reginæ, regno, Tuæque Sublimitati semper adesse propitius, et pro in me benefactis vicem reponere, quam ego non possum. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Decembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc postquam scripseram, intelligo bonis auctoribus, comiti Guichio, affini cardinalis Riceliaci, in itinere Blesas rixam ab obviis motam. Idem intra urbem his diebus vexillario equestris turmæ Riceliaci accidisse. Hispanorum classem recente adventu ex Hispania XXXVI navium longarum auctam machinis CXX: ut

jam nihil sit, quod de recuperandis insulis sperare debeant Galli De alchimista Boismaillæo scripseram nuper. Ejus fraudes cum ita appareant, ut neque regi ultra neque populo verba dari possint (et forte dixerat, aurum ita se facturum, si ipse inde cudere nummos sineretur) datus est impostor in carcerem Silvæ Vicennensis, adjuvantibus ejus ruinam capucinis, quorum religionem professus quondam, mutatus in protestantem, horrenda arcana vulgabat. Si illius ars promissa præstitisset, non jam gemeret plebs agrestis, ex qua xxxv milliones florenorum in annum sequentem exprimere proposuerunt ii, quorum in manus res Galliæ est. Inter fratris regii postulata unum est non iniquum, ut domesticum ministerium sibi ipse eligat, quod hactenus ei rex, id vero est cardinalis, elegit, ut circumventus undique proderetur.

---

119. **Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Dec. 1636.**

Excellentissime Domine.

Quietis a bello per hiemem rebus sermonum materia sunt principum duorum, quibus præsentia non placent, consilia et paratus ad pacem. Apud fratrem regium post Guichium fuit Chavigniacus, exceptus ab eo cum eo honore, quo debebat regis legatus: sed spei irritus rediit. Perstat enim regius frater aulam defugere, diciturque præterea poscere urbes securitatis suæ pignora, quales olim Hugenottis datas magno cum gaudio Gallia non sine labore recepit. Addit siquis miles per Aurelianum mittatur, id sibi displiciturum, causamque fore aliter sibi ut perspiciat. Semel e Gallia ejectus a cardinali videt id ei non æque facile, vicinis ad tres fines hostibus, et sibi, si urgetur, promtum transire Ligerim et movere validas et acri in rectores odio tumentes provincias. At comes Suessionensis Sedano literas misit ad Campaniæ, quæ præfectura ipsius est, civitates, et eos, qui ibi cum imperio sunt civili aut militari. Literæ nec resignatæ ad regem missæ sunt, qui dure interpretatur, quod comes, velut rem summam sui judicii faciens, testetur tot onerum, quæ plebem premunt, bellique hujus causas apud se non esse, abitioni suæ obtendens, quod et se et fratrem regi sin carcerem dare propositum fuisset iis, qui res digito temperant. Credunt multi occasionem

opperiri hos principes, ut ubi bellum desierit, sine invidia ac sine hostium commodo sibi destinata exsequantur non defuturis adjutoribus. Cardinalis interim Riceliacus communibus Galliæ votis verba accommodans ait, intra sex menses omnino pacem ubique fore. Et venit ad me his diebus Gothofredus is, quem comitem ac quasi magistrum iturum cum legatis Coloniam scripsi. Non posse evitari pacem ajebat tanto ejus apud populos desiderio, deficientibus pecuniis, etsi novæ ad eas quærendas viæ tentarentur manifesto periculo. Honestissimam pacis rationem fore restitutionem omnium principum in jura vetera. In rege Galliæ, quominus reddatur Lotharingia, retento uno atque altero præsidio ad tutelam quietis, moram non fore. Pignerolum et speciose retineri posse, quia specialis de eo cum Sabaudo facta sit pactio, et necessario debere Italiæ totius ipsiusque adeo Pontificis causa, ad quos ab Hispanorum, si quando opus sit, injuriis tenendos non alia sit via. Suedos sperabat contentos maritimis aliquot oppidis atque insulis fore. Respondi generaliter, eos, qui Suediam gubernarent, pacis æquæ, communis atque honestæ percupidos esse: ceterum intercessisse speciales et de Pomerania conventiones. Videndum nobis, ut in tuto sint amici, etiam ii, quos prava consilia a nobis abstraxere, quique perire sine communi malo non possent, et ut quam longissime a Suedia amoveantur suspecti exercitus. Ceterum sic me æstimare cardinali Riceliaco, e cujus rebus pendeant Galliæ consilia, utiliores fore indutias omnia quæ sunt loco relicturas, quam pacem plenam, in qua agendum sit de regina matre, de matrimonio lotharingico et aliis ipsi aut periculum aut nimis odium facturis. Heri ad me venit Ponica ex Anglia, referens spem dandi militis duci Vinariensi non ante ver. In idem tempus differri arbitrabatur supplementa, quorum Suedis spes facta esset, nempe ut hoc metu, si possent, conditiones ab Imperatore sibi meliores impetrent. Nam ne in bellum veniant Angli, facile impedituram factionem hispanicam, a qua stet calidissimus quisque. Ab iis non taceri multo minore impendio in Anglia, Scotia et Hibernia terras Palatino dari posse, quam bellum ejus causa adversus Imperatorem Hispanumque suscipi. Vereri multos, ne archiepiscopi molitiones per gradus quosdam rem ad papismum reducant. Se vero et comiter et magnifice habitum prædicabat. Vidi his diebus apud me etiam comitis Nassavii Wilhelmi, Heusdæ præfecti, filium, qui in cetero sermone arctas apud Batavos ærarii res atque inde indutiarum non desiderium tantum sed et necessitatem indicabat. Dixi su-

stentandum, donec in commune quid fieret. Ceterum quanquam et Gothofredus indutias Batavis procurandas mihi dixerat, cardinalem Riceliacum scio id agere largitionibus, ut etiamsi Gallia se bello eximat, illi tamen in bello maneant, et quod jam cum Imperio germanico pacis commerciorumque jura stabiliant, id ei maxime improbari, principemque Arausionensem, ut talium suasorem, ob id incusari. De Feuquerio Davausioque ut Coloniam eant constitutum manet. Pro cardinali Lugdunensi, homine minime fraterni ingenii, quidam putant substitui Valettam itidem cardinalem, Riceliaco fidum, et rebus regnorum tractandis aptiorem. Cardinalem Pasmannum ab Imperatore mitti vix credibile ajunt qui ista intelligunt, cum is Pasmannus Romæ antehac Imperatoris nomine rem ausus sit omni hæresi invisiorem, territare scilicet Papam concilii universalis convocandi minis. Borgiam quoque maxime Pontifici exosum ab Hispano mitti, vix est, qui credat. Optasse ducem Bernhardum, ait Ponica, ut ipse ducis negotia curatum Coloniam eat. Verum se arbitrari multo utiliorem suam operam Lutetiæ fore, unde ventura essent mandata, quorum finibus legati gallici, Coloniæ ubi erunt, coërceantur. Comes Licestrius cum in editis rumusculis legisset, Landgravium Casseliensem armis Palatini ducem destinari, advocato ad se eo, qui res hic agit Landgravii, percunctatus est, quo auctore id vulgaretur, non dissimulans offendi Anglos tali fama. Conventus locum sumtum Coloniæ video jam multis Gallorum ob id displicere, quod non futuræ sint in tuto literæ per Hispani terras commeantes. Forte et hinc aliquid tricandi materiam rapiet Riceliacus. Natalis Dominicus novos nobis Romæ pariet cardinales. Sæpe mecum cogito, fieri non posse, ut diu in forti proposito perstet Gallia, non tantum ob gentis ingenium per se mutabile, verum etiam quod pretio pervia sint omnia in tanto luxu honorumque nundinis, deinde quod magis magisque in populorum animis gliscet de summa in res omnes Papæ potestate opinio, injuncto iis, qui contradicere solebant, Sorbonæ ac parlamentis silentio, ipse autem Papa, etiam hic qui nunc in ecclesia regnat Urbanus, per se haud factiosus, cogatur tamen se accommodare ad voluntatem Hispani, qui et ipsum et ipsius aulam tanto per Italiam dominatu velut obsessum tenet. Riceliacus autem non levi suo periculo jam sentit pœnas, quod plus intra paucos annos, quam qui ante eum fuere multis sæculis, Papæ res promoverit, magno regni et regis malo. Etiam cum de matrimonio lotharingico consulerentur episcopi, sententiam dicere nemo eorum

ausus est aliter quam cum hac exceptione, ni aliter Papæ videretur. Ita homines magno labore quærunt, quibus vinciantur compedes. Gallos et antehac noluisse et nunc etiam nolle, ut dux Bernhardus trans Rhenum arma ferat, cum is id maxime velit, ait Ponica. Magna præda potitus est ducis Bernhardi exercitus Jonvellæ, sed doleo accusari fidem pactorum violatam. Notus quidam mihi a Polonia primulum reversus ait regem, non spernendum cetera, multum diei somno impendere: amicæ autem delenimentis ita captum teneri, ut de uxore ducenda serio non cogitet. Famam ibi esse, Duglassium sibimet mortem conscivisse, dum pœnam metuit, quod ante confectum Palatinæ matrimonium auxilia XXX navium anglicarum obtulisset Polono, eaque re territis Suedis excussisset Prussiam. De Rhæticis relinquo Marino suam provinciam: verum sic existimo, nisi Galli multum decedant de suo in eos rigore, ac simul debitum diu auxiliis stipendium persolvant, rem in periculo esse, abalienatis adeo sociorum animis, quo tempore hostis duabus imminet partibus ex Tirolano et e lacu Lario. Dux Parmensis tædio rerum non mirum si ægrotat. Conatur ei Hispanum placare Etruscus. Melo legatorum ad pacem unus iter Coloniam incepit. Qui per Alpes summas transeunt Germani plus IIIM esse non putantur. In Aquitania non Socovæ tantum sed et Ciburii et Andoiæ se permuniunt Hispani. Lotharingiam equitatus vastam facit, tum ducum Caroli et Francisci, tum gallicus sub Longavillano. Arundelius jam, puto, in Batavis est, si non rebus, certe spe onustus, quæ apud credere volentes tantundem quantum res valet. Insulas maris Ligustici nondum, quantum ex fama discimus, oppugnarunt Galli: et arduum id negotium est. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine rebus Sublimitatis Tuæ prosper adspiret. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Decembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc scribenti intervenit Ponica cras iturus ad cardinalem, qui ipsum illico ducem quamprimum poterit exspectat, volebat ducis nomine significari Sublimitati Tuæ, quæ consilia de se et exercitu suo is cepisset, ea necessitate expressa. Doliturum ipsi, quod non redeat in Germaniam hac hieme Tua Sublimitas, de se vero dicebat idem Ponica mandatum optatumque sibi ex Anglia in Pomeraniam transire, ut ibi Sublimitatem Tuam conveniret,

eique de rebus actis et imminentibus loqueretur. Sed intellecta Tuæ Sublimitatis in Suediam profectione huc se vertisse iter. De ducis in rem suedicam studio mira.

---

120. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Dec. 1636.**

Excellentissime Domine.

Mitto literas comitis Suessionensis ad civitatem Trecensem, cujus tenoris sunt et aliæ ad civitates Campaniæ. Accusatur illud in fine literarum, quod desiderium pacis et levandæ plebis ostentando censorem videatur agere imperii et se jactare auris popularibus. Accedunt ejusdem ad regem literæ, satis et hæ grandiloquæ, nec pro exulis fortuna. Mitto et responsum, quod frater regis Chavignio præscriptum dedit, in quo difficilis regi proponitur electio. Nam et probare matrimonium ex domo, quæ gravissime se a Gallia læsam queritur, periculosum est, et post tot collectas ad id rescindendum et parlamenti et episcoporum auctoritates, parum dignitati conveniens: et, si id negetur, dare urbem, cui ut pignori incumbat, non tantum fidei publicæ aliquam habet sugillationem, sed et, ut priorum temporum docent exempla, belli semen. Sunt qui putant, cardinalem, cum pacem videat inevitabilem, sponte concessurum ea, quæ alioqui hostibus pactio et Pontificis majestas sint extortura. Et de matrimonio eo posse permitti minore cum noxa, quod ejus feminæ futura sterilitas (ita enim ex signis quibusdam judicatur) et fratris regii inconstans animus facturi sint, ut facile vilescat gratia. Sic et, ut altera pacis mora tollatur, de regina matre difficultas, laborat cardinalis Guenettii Coloniæ negotia quærentis jussu is, qui Bruxellis est, Pontificis nuntius, eo perducta jam re, ut non revocetur quidem, quod ipsa speraverat, sed si redire sponte velit, sinatur, aut si scribere ad regem velit, benignum responsum exspectet, multum a nuntio rogata, ut quiquid potest ad pacem conferat, tantoque bono, siquid est privatim durum concoctu, condonet. Jam permota est, ut sine Chantelupio et Sanctogermano tot libellorum in cardinalem fabris, parata videatur reverti, sed ita tamen, ut illos quoque sub communi obliviscendarum offensarum lege comprehendi velit. Sed de his quid futurum sit, dies docebit, quæ, ni fallor, antequam expleantur colloquia, satis erit longa. Nam

Hispani pro legatis gallicis tuti itineris sponsores literas, quales hispanicorum in usum Galli miserant, cum novissimus inde venit tabellarius, non misere, perseverantes conqueri, quod pro Brezæo, cui parem delegerant, substitutus sit Lugdunensis cardinalis. Adjuvat hanc conjecturam, quod ab Aysema scriptum memoraveram nuper; ita existimari Ratisbonæ, intra sex menses nihil magni actum iri. Is Aysema apud Ognatium visus est Ratisbonæ, privato forte impulsu aut imperio principis Arausionensis. Nam publica mandata nulla habet: imo vetitus est de indutiis serere sermonem. Si verum est, super qua venerat re illum accepisse responsa, quæ e Batavis huc ad nonullos perscribuntur, inde quoque apparet, quæsitis cunctationibus tempus ab Austriacis duci. Hæc enim sunt capita, quæ adjecta restitutioni pristinæ inter Germaniam Batavosque pacis et commerciorum dicuntur. Quod hæc pacta non debeant præjudicare juri nec domus nec Imperii (dicuntur pati, ut similiter apponatur, salvo et ordinum Belgicorum jure) reservari casum extremæ necessitatis cessionem residuarum provinciarum et Indiarum, (hæc vero adjectio quanquam dicitur captandæ servandæque tantum Hispani gratiæ fieri, totam evertit); si Hispani vellent restituere loca Imperii (non puto ego futurum, ut id dicant Hispani, nam et Cameracum Imperii est et Trajectum ad Rhenum et multa alia) an Ordines quoque idem offerrent. Renuntiatio fœderum contra Cæsarem et Imperium (facilis solutio est, nulla esse talia). Evacuatio Landgravii et Suedorum ex Westphalia (id vero ab electoribus præpositum jam abiret extra terminos status medii: Batavosque amicis hostes faceret) debent pacta unicum habere finem et scopum ad faciendam totalem pacem et quasi interim durare, (hoc postremum Batavis necessitatem imponit indutiarum cum Hispano). A Rusdorfio aliisque Ratisbona quæ adferuntur literæ, nihil habent de morte Bavarici infantis. Offerri Arundelio restitutionem Inferioris Palatinatus sub lege permittendæ ibi romanæ religionis, additoque ut Angliæ rex se pacis ejus, quæ fiet, custodem fore profiteatur. De Superiori Palatinatu et de dignitate electorali negotium aut propiori transactioni aut judicio servari. De alternanda electione mentionem non ferre Bavarum. Additur dixisse rex Hungariæ Arundelio, pacem ita faciendam, ut et Palatini et Lotharingi, quantum æquitas feret, ratio habeatur. Indidem scribitur, Mansfeldium in Silesiam contra Wrangelium mitti, in Prussia Truxesium Imperatori conscribere XVM militum, et ab ipso prærogari pecuniam. A Ragoskio victos prœlio Turcas, bassarumque aliquos

captos. Hic qui sunt ab Anglia legati cum Gallis agunt nonnunquam, tentati tamen, an, si intra definitum diem non reddatur Palatinatus uterque cum electoratus jure, conjungere sua cum gallicis arma velint; hæsitant, tractantque interim de commerciis, aliaque id genus leviora negotia, quanquam persto credere, posse et fœdus aliquod inter ipsos Gallosque fieri ita valiturum, si pax cum Hispano fiat. Venturos ad arma Anglos tum ob alia credibile non est, tum quia parant se in ver, ut Batavos piscatores vectigales iterum faciant, magno gentis illius dolore et Hispani gaudio. Controversia, quæ nuper exorta erat inter cardinalem Valettam et ducem Bernhardum, nata erat ex delectu locorum ad stativa. Nunc Valetta Metis agit et parlamenti senatum, conspectu suo semper præfectis gravem, Tullos removet. Dux Bernhardus Gallorum auxiliis ex parte nudatus ita gravem sentit Gallasium, qui contracto quod poterat copiarum in ea loca se intulerit, ut coactus sit cum suo omni milite se cis Ararim recipere, ne ibi quidem in tuto futurus, quando pontem in sua potestate habet Gallasius, nisi novis hinc copiis firmetur. Ea, quominus in urbem veniat, quod alioquin desiderat cardinalis Riceliacus, mora est. Ad conficiendos XXXV milliones, de quibus scripseram, in annum sequentem, cum agri non sufficiant, ad urbes itur immunes antehac, speranturque ab iis corradi posse XX milliones, quorum duos et semissim, hæc civitas sit toleratura, octavas mercedum, quas domus pendunt, soluturis dominis ex altera parte, ex altera vero conductoribus. Jam nunc ad mulcendum reginæ matris animum promittuntur ei de suis reditibus L millia scutatorum menstrua. Questa est apud Pontificis nuntium, quod Pontifex paternam curam ad ejus calamitates tam sero verteret. Præter postulata fratris regii, quæ ut perscripta ab eo data sunt transmitto, ore insuper petiit, ut de domestico suo ministerio ipse sibi prospicere sinetur: utque pecunias suis sumptibus destinatas ex arca quæstorum provincialium reciperet in posterum, nec sibi cum Bulionio res esset, tanto tricone nummario: qui quotiescunque in odio se esse sentit ut nunc, abiturum se de præfectura ærarii minatur, nec abit tamen. In Campaniam, qui absentis comitis Suessionensis locum impleat, mittitur Castilionæus. Princeps Condæus in aulam advocatur, ne omnes regii sanguinis sibi infestos habere credatur cardinalis, et is, dum rem faciat, quidvis perferet. De eximenda belli malis utraque Burgundia agi audio. Feuquerius jam hic vocatus est, ut Coloniam eat, non cessurus, quantum audio, Davausio, qui priorem sibi in hac legatione lo-

cum deberi existimat. De cardinali aut Lugdunensi aut alio mittendo cogitationem jam a Gallis abduci edoceor. Legatus ab Anglia extraordinarius, qui mihi resalutationem debebat, misit aliquoties horam petitum, deinde excusatores misit. Excusavit se et ordinarius, quem ego vice ad me reversa salutare decreveram. Causam esse suspicor, quid interrogari, ut factum est aliquoties, metuunt de iis, quæ nunc cum Gallis agunt, ne aut falsa dicere cogantur aut ante tempus aperire, quæ celata cupiunt. Nec caret res suspicione, quo et sermones quidem me ducunt, cudi inter eos conditiones futuræ pacis, ex ipsorum magis quam ex nostro commodo. Et quominus protestantium res prosperas cordi esse Anglis credam, facit magna in eo regno aut pontificiorum aut certe ad pontificios multa inflectentium auctoritas. Quo magis intenditur protestantibus communi consensu ac constante boni publici respectu se ac sua in tuto collocandi necessitas. Deum rogo, Excellentissime atque Illustrissime Domine, ut reginæ serenissimæ, regno Tuæque Sublimitati adsit propitius. Lutetiæ 18/28 Decembris 1636.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Quin rex romanus electus sit, nemo dubitat hic amplius. Monavius monachus vafer a Sabaudo huc missus pacis negotio se immiscet. Jonvella non ultra tenetur a Gallis, et periculum est damni majoris, ac proinde nulla spes hoc tempore, ut in Germaniam eat dux Bernhardus. Ab aula veniens Ponica sermonem injecit de non probatis pactionibus cum Sanctichaumontio factis; dixi, duplices fuisse pactorum delineationes, quæ hinc ad regem, inde ad reginam perferrentur. Ceterum iniquum esse, ut qui quotidie suas præbent aures, occludant alienas. E bono publico fore, si intellectis utrinque iis, quæ intelligi oportet, postea aliquid statuatur in commune utile. Hæc ei dixi ut homini, quem mea dicta in aulam deportaturum haud nescirem.

---

121. **Lut. Paris. 1 Jan. Cal. nov. 1637.**

Excellentissime Domine.

Suspectæ multis modis sunt causæ et circumstantiæ mali ejus' quod nuper duci Bernhardo evenit, quæ a Ponica satis dissimulata literis aliorum cognovi. Non de nihilo illi fuerat id, de quo scripsi ante, cum cardinali Valetta certamen. Nam ita voluere Galli, ut ducis copiæ (erant equitum quatuor, peditum duo millia) contiguas hosti sedes haberent, gallicæ autem eo præsidio tutæ ad duodecim aut quindecim leucas interius sine periculo incommodoque hiemem agerent. Quod ubi factum, ut per captivos transfugasque fieri solet, hosti innotuit, primum multis impressionibus is factis non levia duci damna intulit, postremo graviora metuentem coëgit die 20 Decembris novi cal. et sequente triduo, recipere se Mottam usque in Lotharingia, quo eum ad duas usque leucas secutus est Gallasius. Laudatur ducis et prudens animus et vigilantia, tam in hoc quam in illo olim a Maguntiaco receptu, quod eum fecit sine gravi suo malo. Præcedebat peditatus et duæ equitum turmæ in machinarum sarcinarumque tutelam. Tergum ipse duobus equitum millibus tuebatur. Vicecomes Turenæ, frater Bulionii ducis, multum missu ducis rogatus, ut auxilio ipsi veniret, absentiam cardinalis Valettæ (is Meti tum erat) excusabat. Neque magis properavit dux Longavillanus, qui normannicas turmas regebat. Captivus quidam e primoribus copiarum Isolani dixit, accepisse Gallasium mandata eundi in Germaniam: sed oblatam occasionem tam benignam ex divisis hostium copiis prius ab illo arreptam. Longavillanus ad Castellum Chenetium duci condixerat, ut ibi de eo, quod agendum restaret, agerent. Sunt ei duo peditum millia, equites mille ducenti. Hæc nos fidæ literæ docent. At Ponica a rege et cardinali in hac urbe blande exceptus, ut cujus consiliis versari ducem non ignorent, ait Condrecurtii nunc esse ducem cum aliquibus a Longavillano auxiliis, ut Gallasium ab interioribus arceat (metuebatur enim, ne ad Mosam transiret, quod tamen ego non arbitror) aut instet recedenti. Impetravit dux, ut Alsatiæ campis militem exhaustum sibi refovere liceat; ut Rhenum transgredi liceat, si eo se ferat Gallasius, non obtinuit, sed et occasione eum aliquid, etiam injussu regis, tale ausurum frustra, ut credam, laborat Ponica. Scio enim, quam arcte gallicis imperiis alligatus sit. Non desino interim et ducis

et Ponicæ amicitiam colere. Ex Aquitania scribit regi Espe-
nonius, nunc quidem adversus hostem in locis humentitibus nih
agi posse: sperare se cum vere eum posse pelli. Id si evenis
non puto moram fore in cardinali, quominus indutiæ fiant, p
quas maneat Pignerolum et Lotharingia quo sunt loco, nam d
insulis recuperandis abit spes. Tempestates sævæ Gallos ab earu
aditu prohibuere, interim ex Hispania Italiaque advenit eo magn
vis navium militumque. Classis gallica ad Villam Francam, h
spanica ad Mergas ac Vadum se continent. Non est autem harum
insularum possessio cum Lotharingia ullo modo comparanda. I
quominus bellum ducat cardinalis, multa obstant, præcipue quo
concepta animo tributa in agros et urbes non audet in rem co
ferre, quamdiu duo principes regii sanguinis ipsius actus obtre
tant, pacemque laudant et captant gratias populi, adeo ut frat
regius etiam de convocandis Galliæ universæ ordinibus face
verba sit ausus. Spem probandi matrimonii facit ei rex, si i
aulam veniat: sed emanere perstat, et urbem tutiorem poscer
Cum ad comitem Suessionensem Fiascum, virum nobilem et utr
que amicum, mitteret, nequid ei sequius in itinere eveniret, Ch
vigniacum Butillerii ad se a rege missum obsidem retinuit, o
servarique eum jussit. Nuper etiam dixerat, nolle se aulam co
spicere, quamdiu regnaret cardinalis. Nunc dicitur remissius loqu
sic tamen, ut fraudes, nec immerito, suspectet. Comiti Suessi
nensi graviores etiam causas esse, cur sibi metuat, judicant om
nes, quare Sedano exiturus non putatur, rogavitque, ne copi
ullæ regis ad se intra decem leucas accederent. Tentat adhu
Campaniæ studia. Missus est ad viduam Bulionii ducis, ejus, q
nunc est ducis, matrem, Justellus ejus hic res agens, ut eam a
moneret, nequid Sedani pateretur moveri, quod regno esset noxiu
et honesta verba retulit. Etiam Espernonius a fratre regio a
amicitiam invitatus amica sed intra obsequium regi debitu
stantia respondit. Hæc omnia cum tam adversa omnium ordinu
in se voluntate in unum tempus et quidem manente bello co
gruentia, non mirum est, si cardinalis animum vehementer ex
gitant. Nostris victoriis fruitur: neque tamen de pecunia so
venda Heufdio spes fit, nisi particulæ et mense Februario. Fe
querius hodie hic futurus putatur: an iturus Coloniam nesci
quando regis consilium locum priorem Davausio adjudicarit, quo
ante legationem parlamenti Parisiensis pars fuerit. Ex Anglorum
legatis didici, ut in bellum veniant, spem non esse: neque ult
id urgeri a Gallis. Posse se concesea militum conscription

navibusque, si opus sit, ad littorum tutelam datis, utiles se facere Gallis aliisque. Pecunias a se non exspectandas, quod parlamentum convocari non possit ob turbidos multorum in plebe animos. Satis se intelligere, etiamsi præter Inferiorem Palatinatum redderetur et Superior, nulli id fore usui, quamdiu Germania bello vastaretur. Pacem optari a se; an Coloniam mittere debeant, visuros, ubi Arundelius (is nunc apud Batavos navigationem parat) in Britanniam advenisset. Cum diceret mihi comes Licestrius auditum sibi, fœdus, quod Tua Sublimitas cum Gallis fecerat, in Suedia esse improbatum, dixi nihil plane conventum fuisse: sed duas formulas ad reginæ regisque arbitrium relatas. Venetus legatus multo sermone persuadere mihi voluit, Gallos aures nullis præbere conditionibus, sed tantum rem rejicere ad conventum Coloniensem. Nisi eo mitterent et protestantes, apparituram hostibus discordiam, et inde secuturas pactiones, quæ socios essent disgregaturæ. Respondi, me multis e locis doceri, non plane ad conditiones obsurduisse Gallos. Si ipsis Pontificis habenda esset ratio, nobis quoque non spernenda, quæ a regibus principibusque protestantibus in bonum publicum proferrentur. Coloniæ totam auctoritatem penes Pontificis legatum fore. Civitatem iniquam protestantibus: nulla fide hospitia: aditus sub custode. Posse et alibi rem prætractari et tamen nihil absolvi sine communi omnium, qui in bello sunt, voluntate. Me tamen an Suedia Coloniam aut ad alium aliquem in vicinia locum missura esset, aut minori aliquem cum nomine, ideo ignorare, quod pridem nullæ venissent litteræ, partim ventis obstantibus, partim quod inter Gallos Batavosque non essent dispositæ naves ad curandas literas. Ex Italia discimus, quatuor Gallorum millia datura operam, ut per Genuatem agrum Placentiæ extremo in periculo positæ subveniant, dubium an non post tempus. Parmensem ducem in tantis malis præstare fidem Galliæ, neque cum Hispanis pacisci velle, nisi ea probante. Ex Rhætia: tribunos quidem aliquot stipendiorum solutione pacatos: sed manere difficultates de Valle Telina, iisque turbari animos ejus qui nunc habetur conventus. Ex Hispania habemus, Ognatum comitem cum mareschallo Castagnetta, Imperatoris res agente, ita convenisse, ut Vallis Telina tum a Comensi parte tum a Tirolensi invadatur; coganturque Galli quæ in Italia habent dimittere; auxilia et pecunias Hispanus Imperatori ut det ea lege, ut Imperator exercitum XL millium partim in Italico partim in Gallico fine habeat cum machinis omnique paratu. Idem exercitus, si pax cum Gallo

fiat neque in eam veniant Batavi, in Batavos mittatur. Post hæ
cum Imperatore conventa, Ognatus Ratisbonæ multa in electore
largitur, ut etiam cum corpore Germaniæ perpetuum Hispani
fœdus habeat: alteri alterius tutela curæ sit: hostes communes
pax nulla seorsim. Ex amicis gallis disco, probatum regi novun
cum Batavis fœdus, per quod impediantur cum Hispano pacisci
etiamsi rex arma in Belgicam non inferat, quod priore fœdere
cautum pecunia redimitur. Cardinali feliciter evenisse res
nostris ad Wittstockium gestas, quibus factum, ut precipites ac
pacem, ipsi noxiam, Gallorum animos in spe bona retineret: dar
ab eo operam, ut Menottus monachus a Sabaudo huc missus, ace
aulæ inspectator, hinc Coloniam amoveatur: offerri fratri regic
solutionem annuorum in posterum e quæstorum manu sine inter-
ventu Bulionii, ærarium regentis: de iis, quæ antehac deberi cœ
pere, facturum regem, quantum regni res permitterent, nempe ne
quam præsentem pecuniam ad amicos parandos frater regius ha-
beat. Permitti illi quoque, ut omnes, quos habuit, domesticos ad
se revocet. Sed Riverium, cujus maxime desiderio tenebatur
quominus eum e Bastilia adduceret Chavigniacus, ajebat morbum
ipsius obstare. Est autem Bastilia locus non tantum ut alii car-
ceres tædio solitudinis, verum multis etiam victu exitialis. Ad
matrem Suessionensis missi his diebus præfectus ærarii Bulionius
et secretarius status Noyerius, voluere monstrari regi literas, quas
ad filium scriberet et ab eo acciperet vicissim. Dixit omnia sua
et hæc quoque regi exposita, ceterum videre satis se tum ex hoc
postulato, tum ex eo, quod Liancurtius jussus esset, omnia, quæ
ei Sedani dixisset comes Suessionensis, regi dare et perscripta et
signata, quæri filium suum criminandi obtentus. Augebit ejus
suspiciones, quod apud Maseriam, non ita longe Sedano, pars est
gallici militis. Reginæ matri, ut in Galliam veniat, ipsi etiam
Hispani suasores sunt, gravati ejus hospitio, et utilem ejus ope-
ram sperantes aut ad pacem promovendam aut ad augenda Galliæ
dissidia. Cardinalis eam verbis lactare creditur, ut spe reditus
ea Coloniæ promoveat (missum enim eo dicitur et Coignæum et
Vieuvillam), quæ ipse suo esse ex usu judicabit. Et quia regina
mater ante eam quam facienda est actorum obliterationem vult
prodesse etiam Sancto Germano et Chantelupio, dicit cardinalis
pati se posse, ut eorum nominibus non expressis, generaliter om-
nibus caveatur, quos regina mater pro suis sit agnitura. Pigne-
rolum ut reddatur quantum nititur Sabaudus, tantum ne id fiat
laborat cardinalis, id Italiæ et Pontificis interesse dictitans. Car-

dinalis Valetta parlamentum Metense ex ea urbe Tullos amovere non potuit. Frater ejus dux Valetta, qui in Aquitania est, nonnihil suspectus regi esse cœpit, ob contractam non ita dudum cum comite Suessionensi amicitiam. Rex e domesticis comitis Suessionensis ipse eligit, quibus de comitis reditibus honoraria præstentur, ut illos sibi obliget, ceteros inopiæ metu terreat. Cum Riceliacus patrem Josephum capucinum ad cardinalatiam purpuram Pontifici commendet, etiam Imperator et Hispanus suos commendant capucinos, ut hoc obtineant, an potius ut illud impediant. De augendis salis et vini vectigalibus consultatur hic, sed anxie, ob motuum formidinem. De Anglis quominus forte quicquam speremus, etiam ad alia hoc accedit, quod in ver classem parant, rursum Batavos coacturam ad emendum piscandi jus, Batavis contra edicto testantibus nequis quid eo nomine pendat. De Tuæ Sublimitatis Stralsundiorum adventu rumor hic spargitur. Addunt quidam venire eam ad conventum Coloniensem. Scribebam hæc ipso initio, ut quidem in Gallia tempus putamus, anni 1637, quem, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati prosperum toto animo precor.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Captivi sic ajunt abiturum Gallasium, ut relicturus sit ad finem Gallicum pedites quater mille, loricatos equites bis mille, Croatos omnes, et quicquid copiarum habuit dux Carolus, quibus adjuncturi sint Burgundi comitatenses de suo delectu sex millia. Sed jam nunc certe cognosco Helvetiorum opera paratas a principe Condæo pactiones, per quas Burgundia Hispanica et Gallica bello eximatur, et adesse nunc, qui rem ad regem referat. Eo gratior erit hæc res Gallicanis Burgundicis, quod tres milliones, quos ad alendum ibi militem prorogare, repetendum de provinciis aliis, poscuntur, corradere non possunt. Quatuor milliones dabit Pauletta, id est annuum, quod datur, ut dignitates emptas etiam vendere liceat. Sed de XXXVIII millionibus, quos ægre reperient Galli, pars major, id est XX milliones, nullum sui usum debent, quippe obligati ad solvendos reditus, pro quibus solvendis civitates jam olim, et hæc maxime, fidem suam regio jussu interposuere. Fiescus apud Suessionensem manere mavult. Pro eo huc alter veniet, Miniettus nomine, qui quid sit allaturus, adhuc latet. Dubitare cogor, an non in arcano illud, quod nunc patefit de Bur-

gundiis negotium confectum fuerit, quo tempore ad Gallasii impetum expositus fuit dux Bernhardus. Pictones, audio, ad fratrem regium misere sociatum consilia. Multum metuo, ne illi principes homines apud se habeant, qui nulla Galliæ, nulla principum cura sibi tantum lucrum e turbidis quærant.

---

122. **Lut. Paris. 9 Jan. Cal. nov. 1637.**

Excellentissime Domine.

Nihildum boni aut Galliæ aut Galliæ amicis augurari possum ex hoc duorum principum molimine. Fiescus, qui rumorem sparserat, mansurum se Sedani, hac ignoratus cum Minietto Blesas transiit, suasor, ut creditur, futurus utrique, ne causam suam dissocient. Et sequuntur ambo hactenus id consilium, comes aperte testans, se suam fidem fratri regio obligasse, hic vero illius desideria regi sedulo commendans. Reversus est Blesis in aulam Chavigniacus; sed responsum non affert, quod per Chaudebonnum se missurum dixit frater regius. Quod minime futurum frater regius speraverat, sed in hoc postulaverat, ut eo negato causam suam redderet favorabiliorem. Rex matrimonium ejus, de quo rescindendo tantum in Gallia tantum Romæ laboratum est, ratum habere se dixit, ejusque decreti sui conscios fecit vocatos ad se parlamenti Parisiensis primores, sed ita ut incauto vox exciderit, coactum in id se, quam mox corrigens obligatum se id ut faceret, dixit. Verum frater regius tam subita mutatione deceptus scribam suum Goulasium accusat, quod perperam in eo scripto, cujus exemplum transmisi, pro sermone conjunctivo disjunctivum posuisset. Se enim et uxorem et urbem sibi tutam simul, non horum alterum petiisse, cum tamen tota scripti series ei sententiæ repugnet, et ipse illud manu sua signaverit. Nunc, si rex, quod dicitur, eo it cum cohortibus, metus est, ne ille in Pictones se conferat, validam gentem et rerum nunc potentibus infensam. Neque enim quiescitur ab augendis tributis, solo eo, quod in vini onera adjectum nunc est, in hac urbe effecturo duodecies centena francorum millia. Paria et in aliis urbibus et in sal et in lignum parantur, tanta interim divitiarum ostentatione, ut cæna, qua hodie regem excepturus est cardinalis, taxetur centum

francorum millibus. Comes Suessionensis Sedani in arcis ambitu hospitium habet, fossa ab arce, porta ab urbe diremptus. Bis audivit missos a Thoma principe. Displicet id regi, ideoque per Justellum, qui Sedano jam rediit, monuit matrem ducis Bulionii, quæ Sedani est, et per literas ipsum ducem Bulionium, ne quid agi ibi paterentur sibi noxium. Sedanensis principatus sub tutela Galliæ est, duris satis legibus, ut hostes habeat, quoscumque rex, et ut regis militi pateat. Non plus duabus leucis abest inde pars exercitus ejus, qui sub Valetta cardinali fuit. Non dissimulavit apud me Justellus, in aula hac non extra suspiciones esse ducem Bulionium favoris in comitem Suessionensem, quocum vetus illi amicitia est. Additurque et altera causa alienus a cardinali Riceliaco principis Arausionensis animus, apud quem tanta est ducis Bulionii gratia, ut per eum in præfectura Trajecti ad Mosam servetur, quanquam in pontificiam religionem transgressus, contra quam mos habet Batavæ reipublicæ. Sed Justellus multis modis ducem suum purgare nititur, et ostendere præmonito nemine Sedanum venisse comitem. Princeps Condæus jam huc venit aulæ ab aliis nudatæ speciem additurus. Pontificis nuntius quotidie cum patre Josepho de indutiis agit. Sed novus hic nuntius de principum alienatione a Galliæ rege haud dubie consiliis hispanicis moram injiciet. Itaque nec liberi commeatus literæ ab Hispania pro legatis gallicis venere, et Gallasius subsistit, recentia, ut videtur, ex nata occasione mandata exspectans. Nantuam oppidum apud Bressam cepisse rumor eum fert, nescio an certus. At cardinali Valettæ modica per Lotharingiam oppida Sanctavonis, Vaudrevangiæ et Creangiæ cessere, unde Siricium petere dicitur. De Colonensi conventu ut in multum tempus dilato omnes hic loquuntur, adjiciuntque nonnulli, Davausium interim per Britanniam et Batavos in Poloniam mitti. Gothofredus, de quo scripseram nuper, ad me reversus quæstionem proposuit, an is, qui principem vicinum offendisset, cum vasallus ipse esset alterius, principatum suum jure posset amittere: ego, qui Lotharingiam designare satis intelligerem, dixi non vasallo tantum alieno ob graves injurias posse, quæ teneret, adimi, sed et domino superiori vasalli jus suum, si is non modo demere injurias neglexisset, sed et bellum indixisset vicino, sicut nunc Imperatoris nomine bellum regi Galliæ indixisset cardinalis Hispanus. Cum subjungeret arbitrari se effugi non posse, quin restituatur Lotharingia, ut etiam aliis principibus Germaniæ erepta redderentur, quod se curaturum rex promisisset, dixi et Tuam

Sublimitatem in omnibus, quæ cum Saxone acta sunt, majorem illorum principum quam commodorum Suediæ habuisse rationem, quanquam ipsi pridem et res suas et amicorum turpi ignavia destituissent, causasque dedissent graves, cur permitti possent suis ipsorum consiliis puniendi. De cardinalium et legatorum contentione loquenti dixi in Hispania legatos regios cardinalibus non cedere. Cumque Riceliaci propriam esse diceret rationem ob eam, quam in regno hoc obtineret, auctoritatem, contentus fui respondere, illam auctoritatem nullo certo nomine designari, unde nobis ejus dignitatem metiri liceat. Alius quidam amicus meus rerum peritus narravit mihi, rogatum se, ut consilium daret, quid de Lotharingia faciendum esset, respondisse, nihil ea de re dici posse, nisi ab eo qui nosset, quid animi habeant illi, quorum res gallicæ in manu sunt. In Britannia ordinum conventus pecuniarum quærendarum causa habetur. Meti cardinalis Valetta præfectus et parlamentum contraria inter se edunt edicta sub regio nomine, hi ut maneatur Meti, ille ut Tullos abeant. Crequiacum rumor in cardinalis Lugdunensis locum, quandocunque Coloniam eundum erit, destinat. Qui Corbiam pro Hispano male tutatus est, Leodium se recepisse auditur. Scribuntur sex milliones a rege Hispaniæ parari ad res Italiæ, id est, ad exitium Parmensis et ad irruptionem in Vallem Telinam. Dicitur frater regius in nexum amicitiæ ac fœderis filiam suam, cujus dos annuos habet reditus millia francorum quadringenta, spopondisse Suessionensi. Ponicæ nostro a rege dantur annui mille octinginti franci. Superest, Excellentissime et Illustrissime Domine, res regni, reginæ Tuæque Sublimitatis Deo sospitatori commendem. Lutetiæ 9 Januari novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Cardinalis nescio an famam reveritus pro cœna comœdiam regi et reginæ dedit, magnificam sane, sed non tanto sumtu.

123. **Lut. Paris. $\frac{5}{15}$ Jan. 1637.**

Excellentissime Domine.

Remissus a rege est ad fratrem Chaudebonnus responsa non placitura adferens. Poposcerant et frater regius et Suessionensis urbes ad sui tutelam, ille Nametum aut Brestam aut Blavettam, firma Britanniæ Armoricæ loca externisque auxiliis receptandis idonea, et pro transitu Salmurium: alter Viridunum et Stenaium. Rex offert longe a limite sita et ad modicam vim cessura, illi cum Salmurio Andegavum, huic Sanctimenulium et Vitriacum Francicum. Cum tam multum distent postulata a concessis, dicitur rex Fontem Bellaqueum ire atque inde cum copiis fratrem versus, qui ultra Ligerim Cheram amnem transiturus et, si vim sentiat imminere, regni partes aulæ hujus odio accensas petiturus dicitur. Comes autem Suessionensis, si tuto ei Sedani esse non liceat, putatur Trajectum ad Mosam se recepturus non nolente Arausionensi principe, qui non minus quam dux Bulionius suspectus hic est illius consilia et participasse et fovere. In eo mimo, quem cardinalis regi nuper exhibuit, multa sunt dicta figurate in fratrem regium, sententiæque omnes directæ ut penitus infigeretur regis animo, exitiosam esse regibus ac regnis omnem adversus detrectatores quantumvis sanguine proximos misericordiam. Dux Bernhardus in Barrensi agro locisque cir-circumsitis ubi militem disposuerit, huc se promittit venturum. Feuquerius, qui jam hic est, ne Davausio cedat, mavult secundum a duce Bernhardo imperium ex pactis nimirum Parisiensibus, quam legationem, quod an et rex sit probaturus incertum adhuc est. Interim friget Coloniæ Guenettius, frigent et negotia: neque pro legatis gallicis literas commeatus misit Hispanus, sed significavit, probaturum se ratumque habiturum, quicquid facturus est Imperator. Ab Anglia literæ nunciant Arundelium, qui eo jam advenit, adferre conditiones ab Imperatore, nec plane malas, nec tamen quales optaverat: id est, ut ego suspicor, restitutionem Palatinatus Inferni in præsens et gratis, Superni post pecuniam aliquam Bavaro redditam, hac lege, ut romana religio introducatur et ecclesiasticis reddantur pridem erepta: spem præterea electoratus, si stirps mascula Maximiliani defecerit. Pater tamen Josephus, in quem se cardinalis exonerat, sicut de Anglis bene sperare se ait, ita de Suedis inclementer

loquitur, quos ait contra fidem rege inconscio aures præbere hostibus. Ego, cum datur occasio, non cesso ostendere, nostros ab omni vinculo cum Gallia liberos, tamen omnia ad id quod in commune expedit, dirigere. Captus est vir nobilis literas a fratre regio ad Suessionensem ferens, materiam haud dubie cardinali præbituras, ut non se sed regni quietem regisque jus impeti ostendat. Pecuniam ab Arausionensi datam Suessionensi mutuam, an ex vero feratur nescio. Indutias Hanovienses ad Majum usque probatas ab Imperatore intelligimus. Meti post occlusam curiam etiam primi præsidis domum milite sepsit Valetta, nequis inde jus petat, neque tamen Tullos discedunt senatores, quod a rege, quo major sibi esset auctoritas, Valetta impetrarat. Comes Egmondensis in Angliam mittit, aliquam e Palatina domo conjugem filio suo moliens. Multi hic damni dedit glacies, plurimis navibus et quod inerat vino in amne corruptis. Gallasiæ copiæ quædam circa Argentoratum creduntur esse, ut Rhenum transeant, et ipse Gallasius Basileæ exspectatur internis Galliæ motibus frustra speratis ad priora consilia rediturus. Ab Heufdio petiit pater Josephus, ut Sublimitati Tuæ scriberet, satisfactum sibi de pecunia regno Suedico debita, quod a monitore Sanctichaumontio profectum credibile est, at ille respondit, non posse se id facere, priusquam certiora videat, quam sibi hactenus videre contigerit. Ager Galliæ, qui deseri passim ceperat, ejus tributi, quod Taliam vocant, ad viginti milliones levatur; id damnum sarcietur auctis oneribus vini, ligni, salis et rerum aliarum, quarum omnes indigent. In hoc ipso articulo accipio Sublimitatis Tuæ literas Stockholmæ 19 Novembris datas, pro quibus, ut et pro perpetua Sublimitatis Tuæ cura in me edocendo ornandoque gratias ago immortales, propiora jussa, ubi res ferent, opperiens. De legatis Coloniam mittendis quæ in utramque partem disseruntur, ea qua debeo fide, transcripsi. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, res reginæ, regni, Tuæque Sublimitatis sospitet. Lutetiæ $\frac{3}{13}$ Januarii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Chavigniacus, Butillerii filius, non tantum apud fratrem regium, qui ei ad tempus arrisit, in odio est, sed et apud regem ipsum plane refrigeratus, quod quæ promiserat adeo præstare non potuerit, ut contra accenderit offensas. Cardinalis Riceliacus in

rebus est perplexis. Mittit Monbasonium ad fratrem regium, Botruium ad comitem, ut eos aut placandi aut fallendi vias inveniat. De Turca velim vera esse, quæ mittit Marinus. Sed qui hic fidem habent rumores ajunt, Ragoskium in clientelam Turcæ se transtulisse, sub lege Bethelemino bona quæ habuit restituendi. In Italia non Placentinus modo ager sed et Parmensis territorii bona pars ab Hispano tenetur. Largitionibus id agunt Galli, ut conditiones duras Rhætorum primoribus et per eos plebi approbent. Sed hæ artes non semper succedunt, et ubi innotescunt, plures inimicos quam amicos parant. Sicut nunc in Batavis actum est, ubi qui pecunias a Charnassæo acceperant coguntur dicere quantum et quam ob rem. Miros questus quotidie audio de milite ducis Bernhardi, cui minus dicunt esse et fidei et humanitatis quam ipsis Croatis.

---

124. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Jan. 1637.**

Excellentissime Domine.

Quantam mei curam gerit Sublimitas Tua, tum aliis antehac summæ benignitatis indiciis cognovi, tum ex postremis D. Spiringii literis, per quas præceptum mittit ad Heufdium, ut mihi persolvat, non tantum quæ feci impendia, sed et quæ debentur mihi trimestria quæque debebuntur Junio tenus. Pro his beneficiis gratias ago Sublimitati Tuæ, Deumque precor, ut major quam hactenus mihi detur materia, in qua elaborem, ne indignus appaream tot ornamentis, neve inutilis reginæ, regno, Tuæque Sublimitati mea sit opera. Ad conventum Coloniensem video non properari, dum Hispanus moras nectit spe Galliæ motuum, neque festinat cardinalis, cui bellum pace tutius, præsertim si bene procedat novum rei pecuniariæ commentum, jussis urbibus municipiisque ac vicorum etiam quibus mercatus est, tantum regi dare nomine mutui, quantum rex in singulas descripsit. Id autem tantum est, ut inde confici possint quadraginta et amplius milliones. Accessit ad me iterum is, cujus antehac memini, Gothofredus. Causas cur putaret, legatos a Suedia mitti Coloniam non debere, præterquam quod civitas tota alieno a nobis sit animo, has afferebat, quod Pontificis legati exsortes suæ communionis

ne aspicere quidem cupiant, adeo quidem ut, qui Verbinum ad pacificationem Hispaniæ Galliæque missus fuerat, abiturum se dixerit, si Angli eodem admitterentur: deinde quod evitari nequiret certamen de dignitate atque ordine legatorum inter se haud dubie animos asperaturum. Hic cum aliqua inseruisset pro regno francico ad vindicandum ei locum ab Imperio Romano proximum, liberali dissertatione ostendi in conciliis, quæ ad ecclesiastica pertinerent, nihil observatum aliud, quam ut pro tempore regnum quodque, quo ecclesiæ et quidem romanæ se aggregasset, locum obtineret. Id vero ad res civiles nihil pertinere. Et tamen ab Upsaliensi episcopo principem locum deberi regno Sueciæ, magnifice in concilio Basilensi disputatum. Ceterum, quum quæ plurimum ad conciliandam regnis dignitatem valent, antiquitas et finium amplitudo spectarentur, his Suediam facile vincere. Opponenti possessionem regum francorum, dixi, ea si vera esset non ultra tamen posse extendi quam adversum eos, qui cessissent. Nostros pridem nulla habuisse negotia extra sui septentrionis orbem, ubi concessissent nemini: ex quo propius ad has partes ipsos sua virtus tulisset, in fœderibus rebusque aliis cum francorum regibus ex æquo egisse. Dicebat idem Gothofredus, optimum fore, ut Gallia primum suam pacem faciat, quam Lotharingia reddita paucis retentis præsidiis obtineri non difficilem, addito ne pro confecta res habeatur, nisi et Suediæ pax detur: ad quam deinde Gallos conciliatores fore. Nihil ad hoc dixi, mecum cogitans, si ita se res offerant, inverti pari jure posse eum, quem ipse proponebat, agendi ordinem. At alius vir rerum prudens e protestantibus tum sociis nostris, tum iis etiam, qui abducti essent a nostra societate, non existimare nos e re esse communi eo loci mittere, ubi regnatura esset Pontificis auctoritas. Paratos nos alibi agere de iis, quæ ad protestantium salutem pertinerent, et re ipsa ostendere, non tam nostra nobis commoda quam quæ nobis ipsisque sint communia esse cordi. Addebat idem non abs re fore, si quis linguarum rerumque actarum sciens sine legati nomine Coloniæ sit, non tam ibi pacturus quicquam, quam quæ agantur visurus auditurusque, atque ea omnia et si quid socii aut amici suggerent perscripturus ad eos, quorum res Suediæ per Germaniam in manu sunt. Hæc alia aliorum cogitata significanda duxi, si quid forte ad eam, quæ in Suedia super hoc negotio suscepta est, consultationem lucis adferre possint. Non dubitat venetus legatus, quin Rivaltam, unde magis prematur Placentia, teneat Hispanus, qui agros Placentinum Parmensemque permisit

coli, sed postulatas indutias negavit. Ut Galli rebus ibi extremis succurrant, vix quicquam spei non magis quam de iis, quæ mari frustra speraverant. Marinus quas mittit literas, eæ serius ad me venere, quam quas nuper misi recentiores, sed ejusdem plane argumenti. Quæ accedit Parmensis ducis epistola elatior est quam pro presente rerum ejus statu, et vere ne scripta sit, an ab Italo aliquo Galliæ favente supposita dubito. Dux Bernhardus commoda ad transigendam hiemem militi suo loca in Barrensi agro circumque accepit, itaque brevi hic futurus creditur. Propiores ad vestram notitiam sunt res Polonorum, tamen quod ex ejus gentis literis discimus, reticendum non arbitror: consultari apud eos de tutandis contra Turcas Moschosque finibus et reficiendo in Borysthene castello, quo Cosaccorum excursus prohibeantur, deque nummorum æquo pretio. Ragoskium in turcicam fidem receptum, fama hic manet. Miror, quod Ratisbona scribitur in tuti commeatus literis, quæ ibi scriptæ sunt pro Batavorum legatis additum, ut in tutela essent fidei publicæ ad conventus usque finem. Videtur enim pro Imperii hostibus haberi quibus eum in modum cavetur. Viderit haud dubie Sublimitas Tua causas, quas Hispani adferunt, cur Batavis ab Imperio jus pacatorum affirmari publico pacto non debeat, ingeniosas satis. Haud parum refert ejus negotii, quis futurus sit exitus. Mitto gallicum Justelli librum pro causa domus Palatinæ. In eo tamen quod defendit electorum in Imperium delinquentium posteris jus ad electoratum perire non posse, contra se habet plerosque Germaniæ jurisconsultos, et exempla tum in Palatina, tum in Saxonica domo. Jam nunc ex D. Thuano disco, Gallasium cum parte exercitus trans Rhenum ivisse, quod tamen sibi nondum compertum ait Ponica, addens missos a duce excursores in comitatum, qui captivos adducant, unde certiora cognoscantur. De principum duorum consiliis quid dicam nescio. Ad comitem Suessionensem misit iterum princeps Thomas; dicunturque ei Hispani offerre copias, quæ sub ipsius nomine militent, quas augeri posse ab iis, quos in Gallia comes sibi faventes habet, qui efficere possint, ut clam ad ipsum dilabatur a se miles. His diebus Sedani exspectabatur frater regius, cunctis in occursum paratis, nec aliud impedimento putatur fuisse, quam quod obsepti erant regis cura transitus. Si perrumpere potuisset, putabatur eodem ventura regina mater. Nunc rex de suo consilio Leonem ad fratrem misit, ut æquis, quas rex obtulit, concessionibus contentus sit: simulque rex Fontem Bellaqueum it, inde, ut creditur, iturus Aurelianum et

Blessas et quidem cum exercitu. Frater regius quin fugam sit capturus non dubitatur. Sed an populos aliquos ad arma tracturus, an mari quæsiturus iter in Angliam varie existimatur. Princeps Condæus rego absente urbis hujus præfecturam accepit, hac lege, ne onera intendantur, alioqui periculum prospiciens. Multi putant cardinalem, ne internum bellum simul cum externo in se trahat, pacem cum Hispano et Imperatore facturum qualemcunquc poterit, hoc excusabilius, quod culpam corruptæ gloriæ in eos sit rejecturus, qui regis obsequia exuerunt, hoc inter cetera prætexentes, quod pacem omnino faciendam judicent. Princeps Arausionensis amicitia sedulo hic jam colitur: deditque ei rex in literis Celsitudinis titulum, nunquam antehac usurpatum possessoribus principatus tum modici, tum summi Imperii jus quod attinet, diu disceptati. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginam, regnum, Tuamque Sublimitatem aspiciat propitius. Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Januar. 1637.

Tuæ Sublimitatis devotissimus
H. Grotius.

Hæc postquam scripseram, intelligo, comitem Suessionensem a Piccolominio quatuor accepisse equitum millia; quorum is consiliis maxime utitur homines esse magni animi, sed non uni cardinali, verum et regi infestos ob ereptas dignitates aut non datas. Apud fratrem regium esse Rupifocaldium potentem apud Pictones. Suspectos regi et duces Retzium Bellæ Insulæ ad oram Armoricam opportunæ ad receptanda auxilia dominum, et Longavillanum ducem Normanniæ præfectum, comitis affinem, et Sanctisimonium, nuper gratia regis ejectum, cujus in manu Bresta, Armoricæ portus. Et hic adjiciunt quidam Blavettæ in eadem ora præfectum Brissacum. Espernonius se regi purgavit. Lugduni civitas novo isti oneri sub mutui nomine audenter se opponit, et creditur latius manare exemplum. Rex jubet haud dubie ad arma respectans ducem Bernhardum illico ad se venire, ubicunque futurus est. Est autem nunc Fonti Bellaquei. Legati britannici agentem suum in Angliam mittunt, ut cum mandatis novis quamprimum redeat. Ajunt se nihil hic pacisci velle nobis inconsciis. Scribitur Ratisbona electoratum Trevirensem dari Leopoldo, Imperatoris filio. Ita cuncta quæ adversus magnitudinem austriacam structa erant ad eam magis magisque stabiliendam vertuntur.

125. **Lut. Paris. $\frac{19}{29}$ Jan. 1637.**

Excellentissime Domine.

Quid de principum motu, ex quo multa pendent, futurum sit, difficilis etiamnunc est divinatio, nisi quod omni modo id agit cardinalis, eorum ut in se consensum distrahat. Oblatam comiti per Botruium quam signaret cautionem mitto. Sed eam ille repudiavit, ut cavillationibus obnoxiam, et quia Monsorium ita infirmum est eoque situ, ut ad securitatem cujusquam conferre nihil possit. Leo, qui apud fratrem est regium, scripsit suspectiorem se, quam ut multum proficere queat: rogat mittatur alius. Interea Aurelianensis civitas dubitare cœpit an regem, si in fratris principis ipsorum peculiaris malum armatus adveniret, recipere deberent. Et cardinalis ob nova onera ibi quoque invisum se sciens dubitat, an eo loco citra periculum esse possit. Frater vicissim regius exercitui regis videt se fore imparem. Deinde dicitur eum spes, quam in duce Valetta et eo, quem is habet, milite collocaverat, fefellisse. Ita mutuus metus rem ad quietem videtur adducturus, rege quidem substituro in itinere inter Fontem Bellaqueum et Aurelianum, fratre autem tutam habitationem sibi suisque habituro, ubi nunc est, Blesis. Ad hæc firmanda expressit a rege satis invito cardinalis, ut Chavigniacus mitteretur, quanquam irrisus nuper multum a domesticis fratris regii, quos ipse antehac non tam gratia quam comitatu ipsius depulerat, quos inter Riverius e carcere reversus mira fratris regii comitate ac gaudio fuerat acceptus. Lafortius nuper ad cardinalis colloquium admissus aperte ei dixit, si sibi custodienda itinera obvenissent, si videret ea transire fratrem regium modico comitatu, se id dissimulaturum, idemque facturos alios, quibus eam curam mandare rex vellet, insito omnibus cavere eorum offensas, qui summæ spei propinqui sunt adeo. Duci Bulionio cur diffidant qui hic possunt plurimum, causa non levis est. Nam cum nuper ad eximendum obsidio Ermensteinum mandatum a rege accepisset et imperium in reliquias Brezæani exercitus, primum Chavigniacus Charnassæum, sibi addictum, socium ejus imperii ascripsit, ignaro patre Josepho: cumque intelligitur ægre id pati dux Bulionius, revocatæ subito sunt copiæ, ita ut prius in Gallia essent, quam ipse mare ingressus esset. Principi quoque Arausionensi creditur memoria eorum, quæ ad eripiendum ei princi-

patum facta sunt, hærere firmius quam ut inani Celsitudinis titulo possit obliterari. Crequiacus sero ab armorum per Italiam regimine abducitur, postquam illius et Sabaudi vetera dissidia res occasionesque egregias perdiderunt. Parmensem coactum iri ut cum Hispano transigat, nisi perire velit, multi æstimant. Ita Montiferratensis Mantuani regio manebit ab æmulis aut etiam inimicis duobus hinc Sabaudo, inde Parmensi circumsessa, communisque belli pœna in ipsum incumbet. Misit tandem Imperator suo regisque Hispani nomine literas tuti commeatus pro iis, quos Gallia mittet ad Coloniensem conventum; erunt autem hi Sanctichaumontius et Davausius, laborante adhuc ut se excuset Feuquerio, qui ad præfecturam suam abit Viridunensem, ibi cum erit morbum forte causaturus. Angli non negant se in eo esse, ut aliquid cum Gallis paciscantur, cujus rei absolvendæ causa missus in Angliam est Ogerius. Cum vero ad arma eos venturos credi non sinit fuga omnis parlamentaris conventus, et nihil remittens illa de mari cum Batavis contentio, quale futurum sit quod moliuntur fœdus, incerta conjectatio est, nisi quod eo inclinat, ut credantur adjuturi se invicem ad pacem constituendam e suo utrorumque usu, sepositis aliorum rationibus, præsertim Suediæ. Principi Condæo hujus urbis præfectura non per scripturam et approbationem parlamenti, ut solet, sed sola regis voce data est, ut rege jamjam huc reversuro. De Burgundiis bello eximendis hæret adhuc negotium. Interim quos bello cepit dux Bernhardus, huc venturus cis paucos dies, ii Gallasium ajunt cum sex millibus Transrhenana petere; ab iis, qui mansere et quos sub se habuit habetque dux Carolus, obsideri Montispellicardum: addunt aliorum literæ, percursari ab iis quæ inter Ararim Rhodanumque: capi et incendi arces et trepidationem Lugdunum usque pervadere. Jonvellam hostis etiamnunc tenet. Regem Hungariæ non electum tantum sed et inauguratum more majorum Galli in editis chartis prætensum regem romanum vocant, quod Trevirensis abfuerit suffragium, quodque in medio armorum æstu peracta sint comitia. Non est dubitandum, quin hæc nova dignitas novam etiam Coloniæ suscitatura sit de legatorum ordine controversiam, cum veteribus exemplis constet, reges romanos ab Imperatoribus proximum sibi locum vindicare, non ferentibus id Gallis. Multi ad me adferunt, valde sollicitam esse hanc aulam, ne Suedi sine se hoc bello se extricent. Cardinalis Riceliacus Pontificem excitat in controversia de Ferrariam spectantibus finibus, cum Romæ operam suam ad ea promovenda, quæ Pontifici placent, multum

jactaverit. Princeps autem Condæus ita ambit cardinalis gratiam, ut Brezæi filio filiam suam nuptum offerat, nolentem quamvis et nolente matre. At comitis Suessionensis mater regem filio suo infensum adire veretur, quanquam non ignorare potest rex, multa filios facere, quæ matres nolunt. Comes Guichius propinquus cardinalis amotus ab aula gratiaque, quod nuper ad fratrem regium missus multo vino linguam non tenuerit in iis, quæ ut maxime arcana ipsi fuerant credita. Dux Carolus decem millia cribitur habere, eos augeri novis e comitatu Burgundiæ militibus. Mari nihil agitur, et in ora Aquitanica manet hostis, munitior quam ut facilis expulsu sit futurus. Hæc scribenti intervenit Feuquerius accinctus itineri Viridunum. Nescire se dicit, an Coloniam iturus sit, nec id optare, sed facturum, quod rex voluerit. Putabat e re fore, ut sine legati nomine aliquis a Suedia sit Coloniæ et vicissim e Gallia aliquis Lubecæ aut ubicunque de pace in Germania agetur, utque non tantum nihil definite paciscantur alteri sine alteris, sed et mutuo se, quæ agentur quæque offerentur, faciant participes. Promisi me scripturum quæ dixerat. Reviviscit hic rumor de futuris Polonum inter et Imperatoris filiam nuptiis. Gallasius ipse Friburgi adhuc esse dicitur. Nuntius pontificius amicis dicit in magna se spe esse pacis. Interim multum militem ab Imperatore scribi, magnos commeatus Brisaccum et Heilbronnam ferri undique scribitur. Metu seditionis in hac urbe jubentur opulentiores in armis esse. Tum vero quanquam sperare jubemur fratris regii cum rege concordiam, multæ cohortes a limite Ligerim versus eunt. In Angliam simul venerat Arundelius, legatus hispanicus per duas horas cum rege Angliæ collocutus est. At ex hac urbe nuntius jam nunc acceptis ex Brabantia literis ad regem subito profectus est. Cum in sermone percunctaretur Feuquerius, quis futurus esset legatorum ordo, quid Suedi et quantum et quamdiu in Pomerania postularent, ecquid pro libertate Bohemiæ aut electoratus illius jure in alium transferendo essent acturi, partim silentio partim indefinita dissertatione ista declinavi. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, rebus regni, reginæ, Tuæque Sublimitati faveat. Lutetiæ $\frac{19}{29}$ Januari 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Regi persuasum est, comitem, cum Corbia adhuc obsideretur in necem cardinalis cepisse consilia, eoque ei est implacabilis Nonnulla suspicio est, Gallos jam certos esse, quibus conditionibu cum hostibus possint depacisci, quia nos quoque aurem præber ad pacis leges, quod ante nolebant, video nunc eos facile pat

---

126. Lut. Paris. 6 Febr. Cal. nov. 1637

Excellentissime Domine.

Si quando necessaria in scribendo diligentia, nunc ea maxime a me requiri arbitror, quo tempore res hic omnes in e sunt motu, qui ad externas etiam deliberationes plurimum pon deris adferre possit. Cum et Feuquerius mentionem injecerit, a temporaria possessione eorum, quæ in Pomerania tenemus, vellemu esse contenti, et comes Licestrius sperare se dixerit, nihil no habere velle de Germania, nisi dominorum voluntate, tentor cre dere, fœdus aliquod inter Gallos Anglosque cudi, quale scrips antehac. Illud video, nunquam magis trepidasse hanc aulam, n a Suedis deseratur, tam malo suo tempore, hoste quatuor in fin bus loca insidente Galliæ, ipsa autem intus adeo discordant Itaque Heufdio promittunt intra annum se soluturos, quod Sue diæ ex fœdere debent, voluntque, ut ipse, tanquam de præsent pecunia, fidem suam Sublimitati Tuæ obliget, quod video eum qua est prudentia, non facturum iis verbis, quibus obstringi pos set, quanquam spem facile et accepturus et daturus est, nec quic quam in sua sedulitate patietur desiderari. Sed quod maxim ipse metuit, hoc est, ne brevi totius aulæ circumagatur facie Comes perseverat nihil credere. Frater regius quid facturus si variant conjecturæ. Ante paucos dies navi Ligerim ingressu fugæ famam sparserat: rediit Blesas. Brionius comes bis eo com meavit, et ad regem rediit missus iterum Chavigniacus. Spe conciliationis adferebant quæ heri literæ venere Aureliano, ul rex est et cardinalis. Princeps Condæus et alii hic proceres no putant id animi fore fratri regio, ad regem cardinali comitatur ut veniat, utque, si ipse audeat, non ausuros qui nunc apud ipsu sunt horum, quæ nunc sequitur, consiliorum auctores. Quod ille aliqua perrumpit, et aut Sedanum longo ambitu penetre aut adjungat se ad nobilitatem populosque regentibus infenso

quæ sint inde occasiones hosti nascituræ, quod periculum Galliæ, nemo non videt. Ex hac urbe, quæ quotidie in seditionum est metu, machinæ aliquot Aurelianum pertrahuntur. Et in oppidis omnibus ad Ligerim aliisque circum Blesas aucta præsidia, obsessa, quantum fieri potest, equitatu itinera. Ad comitem Suessionensem missi a regina matre nunc Coignæus et Fabronius augent metum. Vectigal vinarium et mutuo petitas pecunias passim recusat populus, nec est qui cogere audeat. At comitis Russiaci (is sororem ducis Bulionii in matrimonium habet) bona annotantur, quod nuper comitem Suessionensem e Gallia discedentem in itinere hospitio exceperit, ne quis circa fratrem regium idem impune se laturum speret. Parmensem cum Hispano transegisse pacificante Etrusco credunt Itali. Nisi frater regius jussis pareat, inque regis sit potestate, vix putatur Coloniam iturus Davausius, quod pater ipsius fraterque impense semper fratris regii gratias captaverint. Id si est, Feuquerius non defugiet legationem, qui iter Viridunense distulit, ut cum duce Bernhardo colloqui possit: in dies hic exspectatur. Ex principe Condæo legatoque Licestrio intelligo, literas tuti commeatus ab Imperatore, itemque a cardinali Hispano scriptas pro legatis Galliæ literas sociorumque ejus, reginæ nimirum coronæque Suediæ, ducis Sabaudi, Ordinum Batavorum. Ita Galli sine postulatu nostro, me ne admonito quidem, nostrum egere negotium, seque venditarunt Austriacis, tanquam nos haberent inter accessiones suas. Venit ad me his diebus quidam e publicanorum genere: ajebat, electorem Brandeburgicum mercatoribus quibusdam cessisse id, quod ipsi restabat ex pecunia olim a domus suæ principibus credita Henrico IV rebus arctis ipsius. Summam, quæ restaret, esse CIX millium et CLXV francorum. Si a cardinali et Bulionio impetrare possem solutionem, hoc obtentu, quod ad reginam reginæ nostræ parentem res ea pertineret, cessura mihi XX millia. Ego, qui satis scirem, non eam meam esse hic gratiam, ut vetus debitum tamdiu flagitatum reciperem, et pecuniæ si unquam nunc maximam esse inopiam, tamen, ut rem certo cognoscerem, nihil respondi nisi velle me documenta inspicere. Dedit mihi exemplum chirographorum, delegationum et apocharum, quæ retinui. Reliquum esse quantum dixerat apparet. Iis inspectis dixi, minime decorum mihi fore, si commendarem ejus negotium, qui hostis esset Suediæ. Nam matris reginæ negotium hic verti, mihi non constare; si quando elector Brandeburgicus ad Suedicam amicitiam se referret, tum visurum me, quid mei esset officii. Juris mercatoribus cessi

documentum reddidi. Sed ejus loco mandati [proposui] instrumentum ad recipiendam solutionem, signatum ab electore, vacuo relicto spatio, in quo nomen procuratoris scriberetur. Hæc autem sic tractavi et perscribenda judicavi, ut si quid forte reginæ dominæ nostræ matri debeatur ab electore Brandeburgico, vel dote aliave causa, cogitemus an suo tempore hinc servari possit. Si poterit mihi satis grande lucrum erit, officii præstiti conscientia. Comitis Suessionensis mater ab hac urbe jussa discedere est. Jamjam dicit mihi legatus baro Scudamorius, missum ad regem Daniæ Wyckium qui hic res Angliæ egit, in Suediam vero Barclaium, narraturos quæ in comitis Arundelii legatione evenerunt, simulque significaturos, paratum regem Angliæ ad fortia pro Palatinatu consilia, si socios reperiat, quæ conditio tam laxa est, ut ad multa effugia pateat. Fama tamen hic spargitur, quindecim millia militum ab Anglia Landgravio datum iri. Campio nobilis a comite missus ad fratrem regium Aureliani retentus est, ne spem concordiæ inter fratres turbaret. Mitto postremam regis epistolam ad fratrem, cui an pariturus sit scire avet hæc civitas. Rupifucaldius pater novandi suspectus, quod magna ejus apud Pictones sit potentia, filium suum regi misit obsidem. Mater Suessionensis regiis literis jussa Drosam oppidum ire, negat id valetudinam suam pati, satis libere, additque impermixtam se filii de abitu consiliis gnarumque id patri Josepho. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati prosper adsit. Lutetiæ 6 Februari 1637 novi Cal.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

127. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Febr. 1637.**

Excellentissime Domine.

Ternas jam literarum congeries Caleti retineri audio, ventisne adversantibus, an quod navigia desint, an et arte eorum qui sua mala, hoc præcipue tempore, nolunt innotescere, haud dixerim. Postquam postremum scripseram, salutavi principem Condæum, hujus nunc urbis præfectum. Cum is multum de Batavis quereretur, dixi iis tamen solvi promissa, Suedis non solvi.

Et cum de Pavio injectus sermo esset, dixi ejus solius opera factum, quod tam multa mihi in obeunda mea legatione injecta essent impedimenta. Puto eum aliquid nostrorum sermonum significasse regi aut cardinali. Venit deinde ad me Heufdius paulo jam quam ante explicatius loquens, missus ad Sanctichaumontium literas delegatorias pro iis, quæ nobis deberentur ex fœdere Wismariensi, si id probaretur, ad finem usque anni 1636. Pro veteri reliquo ex fœdere anni 32 (!) se fidem suam obstricturum, ita tamen ut rogaturus sit Spiringium, si quæ res turbidæ ex transverso interveniant, venia ut sibi detur, qui injectum sibi a potentibus officium recusare non potuerit. Addebat velle ad me venire præfectum regiæ pecuniæ Bulionium, et venit is postridie regis jussu, cujus et literas mihi prælegit. Quæ mihi indicavit hæc erant. Adfore brevi hic ducem Bernhardum (is heri advenit) retentum hactenus nonnullis in illis locis, unde venit, seditionibus. Propositum regis eum auctis copiis in Alsatiam mittere. Optare regem, ut Gallia, Suedia, Batavi naves hominesque mittant in oram Hispaniæ, credo, ut si nihil aliud bello in Hispanum nos quoque illigent. Delineatum cum Anglis fœdus: cumque ea scriptura ivisse in Angliam Ogerium; sensum hunc esse, ut promittat jam nunc Anglia, nihil se facturam quo vis Austriaca invalescat, naves det Galliæ utendas quindecim: militem apud se permittat legi. Tum vero ni tres intra menses rex Angliæ ab Imperatore impetret restitutionem Palatinatus utriusque cum electorali dignitate, (dempto quod Gallia, si pertendatur Maximiliano Bavaro, dum vivit, relinqui debere electoratum, velit pacem non eo minus accipi) tum ut in belli societatem cum Gallia veniat, inviteturque Suedi et Batavi se adjungere fidemque dare et accipere nullius pacis [nisi] in commune admittendæ. His dissertatis addebat, compositum negotium regem inter fratremque. Sperari idem de comite, (missus ad eum est Brionius, ejusque exspectatur reditus) et quo magis impellatur missum se ad matrem ejus petitum regis nomine, ut si Drosam non potest, certe in prætorium aliquod aut suum aut regis discedat. Id regno, id ipsi, id filio expedire. Addebat, feminam esse liberioris linguæ, quam ferrent hæc tempora. Post hæc de pecuniis eadem dixit, quæ pridie dixerat Heufdius, ipsumque simul Heufdium, nam una venerat, sed in conclave non intraverat, advocari ad nos jubet, clareque dicere, quod fecit, suscepturum se onus solvendæ pecuniæ, quæ ab anno XXXII nobis deberetur. Me vero rogabat (quod et ante Heufdius fecerat), cardinali Riceliaco ut scriberem,

contentum me eis, quæ proponerentur. Sed hoc defugi, dicens mihi quidem flagitationem injunctam, recipiendi autem curam Heufdio. Itaque rectius fore, si quod Sublimitati Tuæ scripturus esset, id signatum daret cardinali legendum mittendumque. Urgebam, ut præsens pecunia mitteretur, qua in rebus adeo urgentibus uti Tua Sublimitas posset, et mecum idem ab Heufdio postulabat Bulionius, paratum se dicens usuras pendere. Sed Heufdius illud de usuris non recusans ajebat se Spiringio potestatem facturum, ut partem aliquam ejus pecuniæ, quando vellet, sumeret, ipsique solutionem injungeret; puta ad LXXX francorum millia. Eodem die post meridiem venit ad me comes Licestrius, cui cum de iis rebus locutus essem, quæ mihi Bulionius dixerat (quanquam enim is rem latere voluerat, id tamen ita intelligendum sensi, ne apud eos taceretur, quorum esset hoc negotium) dixit mihi, nihil conventum: multumque timere se, ne præscripta illa lineamenta evanescerent, maxime quod ad bellicam pertineret societatem. Valde autem se metuere, ne pacem præripiat Suedia. Respondi indefinite, ostendisse semper Suedos ac Tuam maxime Sublimitatem, quantopere cordi ipsis esset salus eorum, quos religio metusque communis nobis conjungerent. Ad res batavas cum delapsus esset sermo, dixit mihi, Angliæ regem ad Galliæ regis exemplum jussisse salutari Celsitudinis titulo Arausionensem principem, qui tamen in acceptando hoc nomine cunctari dicitur. Die, qui hunc est secutus, venit me salutatum princeps Condæus. Repetivit quæ Bulionius Heufdiusque dixerant, ita ut appareat mihi rem ipso conscio gestam. Inter conventiones regis fratrisque dicebat esse, ut valeret matrimonium tamdiu disceptatum. Neque se unquam sensisse aliter (credo, quod feminam illam desperatæ fecunditatis esse intellexerit) et credere se idem mihi semper visum. Dixi sententiam, quæ valere talia conjugia vellet, esse haud dubie receptiorem. Cepit inde de aliis theologicis controversiis loqui, de eucharistia maxime deque Pontifice. De hoc facile inter nos convenit, omnia, quæ regum quæque episcoporum essent, sibi per vim vindicanti Pontifici obsisti aliter nequisse, quam ut etiam concessa eriperentur, ut fieri solet in liberis civitatibus, ubi primorum aliquis dominatum parat invadere. De anglico fœdere vix quicquam sperabat, et comitis Licestrii id optantis dicebat nullam esse in aula anglica auctoritatem. Neque dissimulabat, eas esse Galliæ res, ut festinatæ pacis egerent. Hæc ut ab illis didici ita suo ordine commemorare duxi officii mei. Inter alias causas, quæ Gallos de

nobis sollicitos faciunt (sunt autem satis multæ ex rerum ante actarum conscientia) hæc est, quod Ratisbonensia Imperatoris ad monitus electorum responsa huc pervenerunt, unde apparet id omni modo velle Imperatorem, ut seorsim cum Suedis, seorsim cum Gallis agatur, et cum Suedis prius, si fieri potest. De Italiæ rebus, quanquam bene nos sperare voluerat Bulionius, dicens Sabaudo ad res bene gerendas multum copiarum subministrari, aliter rerum peritos omnes judicare video, neque eos dubitare, quin ipse Pontifex volens, an quod tempora aliter non ferant, Hispani rebus se aptet, ita ut nuper in arcano per comitem Carpegnam duci Parmensi suasor fuerit, se ut ad Hispani partes referret. Placentiam audimus Etrusco permissam ut sequestro. Ducis Parmensis conjugem inde egressam venisse Parmam. In iis, quæ me vetant de Anglis sperare quæ optantur, hæc sunt, quod Pontificis res agens Londini sacellum ibi apertum habeat more nuntiorum, quod post Arundelii adventum non modo legatus Hispanicus longum cum rege Angliæ habuerit colloquium, qua de re monui antehac, sed et una cum rege Arundelii magnifico convivio interfuerit, quod falsa comperitur jactata fama de Cottingtono refrigerato apud regem, planeque rerum potentes manent qui fuere antehac. His addam, quod vix credibile sit, novum Romanorum regem ita palam se ingesturum fuisse palatino negotio, nisi speraret, aliquid se conficere posse, quo amicitias pararet utiles imperium inchoanti. Frater hic regius Blesis mansurus creditur et Sedani comes Suessionensis, apertioribus inter ipsos et cardinalem odii causis quam ut tuto una esse possint. Spargitur hic rumor quidam mihi non creditus, cujus tamen apud me etiam princeps Condæus meminerat, velle Imperatorem suum, quod Bohemiæ est, suffragium dare Palatinæ domui, id autem, quod Palatinorum fuit, relinquere Bavaro ejusque posteris. Die hujus mensis octavo sub vesperam advenit huc dux Vinariensis; vidi eum inter primos die decimo; suum studium in rem suedicam desideriumque placendi Tuæ Sublimitati large prædicat. Quo magis credam serio hæc dici est, quod gallicam amicitiam et cardinalis Valettæ prægravem potestatem expertus, vix ultra tolerare hanc sortem potest. Neque tacet Ponica, nisi seorsim cui imperet accipiat exercitum, id eum acturum, ut a Gallia se liberet. In illud ut proprias habeat copias sibi uni parentes, opem meam invocant, quæ, si quid possim, ei defutura non est. Nam et ante ejus adventum id negotium per legatos alios commendaveram, ac ipse per me in sermone, tum apud Condæum prin-

cipem tum apud Bulionium. Ait dux, Gallasium non sine peri culo ægrotare Friburgi. Pater Josephus homo inquies, Stella bipontino, qui contra pacem Parmensem latine scripsit, mandata dedit scribendi edendique causas, ob quas illegitima censeri debet, quæ facta est nuper, regis romani electio. Præcipuum argumentum, quod a Bavaro olim se accepisse ajunt, hoc est, quod rex romanus non ut Imperator majore suffragiorum parte fieri possit, sed consensus ad id omnium requiratur, nempe quia extraordinaria neque necessaria sit hæc dignitas. Miror consilium cum scripta talia irritent hostem, vires autem ejus non imminuant. Quod sæpe ex aliis audiveram, contra quam hic vulgaverat rumor, verum esse ex duce ipso cognovi, Gallasi non multo minus fuisse xx (!) millibus, cum ipsi Valettæque ultra xx millia non essent. Venturus huc jam dicitur frater regius, multisque utrimque lachrimis cum rege collocutus. Purgavit autem ita se, ut omnem culpam in comitem Suessionensem transtulerit cujus posthac satis dura erit conditio, nihil aliud illi relinquens quam perpetuum sub hoc regno exilium aut reditum cum summo periculo libertatis. Mater ejus Creilam discessit, adsitum Esiæ amni oppidum. Dum hæc scribo, literæ mihi redduntur Tuæ Sublimitatis datæ 13 Augusti, et posteriores 3 Decembris cum chartis adjunctis, pro quibus summaque Sublimitatis Tuæ in me benevolentia gratias habeo maximas. An literas meas ullas Galli interceperint nescio, non videntur mihi ullæ intercidisse. Si quas tamen aperuerunt, nihil repererint a me maligne scriptum: secutus semper sum aut vera aut credibilia. Cum Bulionius a rege ad me venerit, videntur nonnihil de sua in me acerbitate remisisse. Quod si tamen pertendunt, mihi omnis erit grata sedes ubi reginæ regnoque utilem me præbere potero. De conventu Coloniensi video quæ regni curatoribus placuere cum iis, quæ hic semper sensi dixique, et quæ ad Tuam Sublimitatem scripsi, congruere. Pacificator Coloniæ erit legatus Pontificis, qui quo nos loco habeat non ignoramus. Cum eo agere nos non possumus. Agent Galli, nosque volent suam accessionem fieri. Præterea quam dignitatis regni Suedici studiosi non sint, multis argumentis possem ostendere. De Vismariæ delineatis pactionibus dixi semper exspectare me a Suedia literas, quibus nunc acceptis, ad earum tenorem sermones dirigam. Redibo ad regii fratris negotia, ut quæ postea didici adjiciam. 8 hujus mensis ex novo calendario is princeps Aureliani cum cardinali locutus est per tres horas: cœnavit deinde cum rege. Decem de domesticis suis,

carissimos antehac, a suo comitatu removit, rege ita volente: hæc deditio magis, quam pax est. Mutuæ illæ, quas rex oppidis pagisque indixerat, pecuniæ tot impedimenta tot excusationes reperiunt, ut vix quarta pars ejus, quæ sperata erat, pecuniæ summæ ad regem perventura videatur. De Burgundia utraque bello eximenda non procedit negotium. Rex Dordani est, inde Versaliam, qui locus hinc diei distat itinere, sicut creditur, venturus. Venit hac hora me resalutatum dux Vinariensis. Perstat poscere proprias, cui imperet, copias, negatque, ni id fiat, sibi in hac militia duraturam potentiam. Venit et legatus Angliæ ordinarius, qui ita nos de Anglis jubet sperare, ut nihil definite promat. Ne longior sim, desinam, si prius, Excellentissime atque Illustrissime Domine, Dei tutelæ reginam, regnum, Tuamque Sublimitatem commendavero. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Februari 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ransovius ait, Valettæ et ducis Bernhardi copias fuisse ad XII aut XIII millia, Gallasii ad XXIVM, quod annoto, quia ab eo quod ex duce intellexeram, multum differt. Angli legati negant in Anglia constitutum quid, Coloniam missuri sint, nec ne. Heufdius non dedit mihi exemplum ejus epistolæ, quam ad Sublimitatem Tuam mittendam prius monstraturus erat cardinali, quod tamen mihi se daturum dixerat. D. Schmalchius jam a nobis abit.

---

128. Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Febr. 1637.

Excellentissime Domine.

Cum de literis meis amplius cogito, inducor, ut credam earum, quas ad Sublimitatem scripsi Tuam, nullas visas Gallis. Alioqui res certas dicerent, nec confugerent ad suspiciones, ut facit Sanctichaumontius. Ceterum potuisse fieri, ut meas ad aliquos legatorum Suedicorum literas viderint, aut ab ipsis legatis, quod nihil in iis esset, quo possent Galli offendi, amice monstratas, aut ab eorum domesticis non anxie custoditas, haud negem. Sed ex illis literis nihil magni deprehenderint. Legatus

Batavorum, qui a Venetiis huc habitatum venit, cum sæpe per amicos significasset, velle se mecum ea, quæ inter legatos sociorum sunt commercia, ac veterem, quam habuimus, amicitiam colere, et a me paris animi accepisset responsa, cum per dies aliquot in urbe pro ignoto latuisset, nudius tertius misit ad me legationis suæ publicum secretarium Enskerckium ac per eum rogavit, ut urbem postridie palam inituro carrucam de more mitterem. Id recepi, me facturum, misique carrucam et gratulatorem nudiustertius. Miserant eodem legati Angli ambo suas carrucas et homines. Nostri locum cepere ante Anglos et tenuerunt aliquamdiu. Cum rixa oriretur et educerentur gladii (Angli omnes suos domesticos miserant, ego paucos, ut moris est) mareschallus Lafortius, qui legato introducendo missus a rege fuerat, interposuit se: cum nostri se nihil iniqui facere ostenderent, dixit Lafortius, temporibus Henrici III decretum, hic ut Angli Suedos præcederent. Nescio an eo tempore legatio aliqua a Suedis in Galliam venerit. Gallorum autem judicium nobis obstare non posse satis patebat. Dixere nostri antiquitate se regni, causa justissima, niti. Cum impar futurum esset vi certamen, nostri conditionem, quam ferebat Lafortius, quod sine juris nostri detrimento fieret, accepere, ut mea et Angli ordinarii carruca pariter discederent: quod factum est. Sed nostris aliud iter ingressis nova rixa de ordine nata est inter extraordinarii legati Angli et Mombasonii carrucam, quæ Lafortium sequebatur, atque eo usque incaluit, ut Gallorum unus ab Anglis interficeretur, herique nobiles Angli in singularem pugnam provocarentur. Ego sicut ante publico nomine, ita heri privato per meorum unum legato Batavo omnia, quæ a me proficisci possunt, liberaliter obtuli. Nunc Anglorum exemplum speculabor, ut aut legatum batavum apud me exspectem, quod antehac Danos fecisse scio, aut si Angli præiverint, eum ut peregre adventantem salutem. Quid faciendum sit, postquam a rege auditus fuerit, videbimus. Ego sicut dignitatis regni, quam debeo, habebo curam, ita in honesta humanitate concedam nemini. Carrucario nostro, quod dixisset, se mareschalli Lafortii imperiis non teneri, heri Galli malum minati sunt. Spero tamen, intra verba rem staturam. Mitto indicem copiarum Gallasii, qui verus hic creditur. *Menottus*, qui hic pro *Sabaudo* est, existimat inter *Riceliacum* et *Olivarium agi* de *pace*. Idem existimant *Angli*. Hostis nihil movere intelligitur: fieri potest, ut internas Galliæ turbas speret. Manet enim in metu comes Suessionensis, aditusque est Sedani a prin-

cipe Thoma affine, quo tempore et mater regia et frater regius, qui nunc causam suam segregavit, Sedani exspectabantur, obtulitque principibus quater centena millia ducatorum præsentia, in annos . . duodecies centena millia ea lege, ut exercitum alerent pedestrem ad decem, equestrem ad sex millia, et quæ sibi vi aut pactione quæsivissent oppida ea retinerent. Rex ut ex adjuncto scripto datur cognosci, veniam offert comiti, sed is generosior est, quam ut eam accipiat et cautior, quam ut ei fidat. Nemo est, qui dubitat, quin si mansisset Lutetiæ carcer ei domus futura fuerit. Frater regius nondum huc venit, morbum excusans, et est obnoxius articulorum doloribus nimia venere. Domesticis, quos a se ablegavit, de impunitate rex cavit. Dux Wirtenbergicus res suas cum Imperatore composuisse scribitur: et Mons Pellicardi extra periculum esse. Hispani ad Vincentii promontorium classem parant, credo, ut parati sint, si quid forte Angli moveant: quod tamen vix sperare Batavos video. Ex Italia significatur nobis Bremum, castellum firmum Sabaudi, in Hispanorum venisse potestatem. Cum Parmensi clam Pontificem, per Pandolfinum ab Etrusco missum, agi ut bello eximatur. Idem dux Etruscus non rogatus, ut puto, pro Batavis literas commeatus proprias, non quales ante scriptæ erant cum Gallis communes, ab Imperatore sumpsit. Missus fuit Ratisbonam a cardinali Hispano Stephanus Gamara, tum ut gratulatione de nato puero apud Bavarum fungeretur, tum ut Batavorum postulatis de pace cum Germania firmanda obstaret, daretque operam, ne a Belgico fine abstraherentur Waertius et Piccolominius. Dux Vinariensis ne cum Hassiacis se jungat ibidem metuitur. Rex et cardinalis cras hic futuri putantur. De suspendendis per indutias armis inter Gallum et Hispanum sermones audio, sed parum certos. Regii fratris uxor (ita enim nunc hic loquimur) ventura huc non creditur, nisi locum impetret ab injuriis satis tutum. Rem addam ridiculam. Princeps Thomas et cardinalis Sabaudus testationem Romæ perscribi fecere, ducem Sabaudum fratrem suum satis marem non esse. Ita liberis, quos regis Galliæ soror peperit, controversiam intendunt status: dicerem et ipsam traduci adulterii, nisi adultera dici non posset, quæ maritum non habet. Dixit mihi is, quem nominavi modo Enskerckius, a Gallorum res regentibus affirmatum sibi probata in Suedia pacta Wismariensia. Hoc amplius cardinalis Riceliacus Menotto res Sabaudi hic agenti dixit, Tuam Sublimitatem vere primo venturam ad gerendum in Germania bellum, id enim ipsam pollicitam Sanctichaumontio.

Existimo hac publica testatione juris nostri facta ita, ut modo narravi, in posterum posse me honeste defugere tales concursus, qui causas præbent sanguini et cædibus, a quibus abhorreo. Et id in posterum sequar, nisi aliud Tua Sublimitas mihi præceperit. Batavo legato si hoc officium negassem, haud dubie non erant defuturi, qui id in signum male affecti in rempublicam illam animi mei caperent. Gaudeo improbari ab hoc legato quæcunque adversum me fecit Pavius. Video metui, ne Aenipontana Rhætorum legatio turbas det animosque a Gallis magis etiam avertat. Sunt, qui Persarum de Turcis victoriam recentem magnis verbis celebrant: sed nullas dum vidi literas ejus auctoritatis, cui credi omnino debeat. Jamjam veniunt ad me duo missi ab utroque legato anglico, quærunt an meo jussu mei homines fecerint dixerintque ea, quæ fecerunt dixeruntque. Dixi mandasse me meis, quod mihi mandatum esset, ut dignitatem regni Suedici tanquam omnium regnorum inter Christianos antiquissimi et maximi, tutarentur. Neque id factum in Angliæ injuriam, cum etiam in fœderibus cum Gallia initis alteræ semper tabulæ Suediæ nomen priore loco ferrent. In modo agendi si quid peccatum esset, a me non mandatum, qui ideo tam paucos misissem, ne ad vim faciendam missi crederentur. De loco atque ordine paciscendi quicquam, neque me potestatem habuisse, neque meis dedisse. De cetero me velle exspectari a me omnia, quæ ad fovendam amicitiam inter regna interque legatos et me privatim pertinerent. Ad hæc nullo dato responso comiter a me discesserunt. Jam audio, missa a Gallis quatuor millia hominum mari duce Harcurtio, ut Parmensi subveniant, serum, ut vereor, auxilium. Dicitur Anglia, subtracto publico nomine, privatorum ope velle sublevare rem palatinam. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, det reginæ, regno, Tuæque Sublimitati omnia prospera. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Februari 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

129. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Febr. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Die mensis hujus 23 novi cal. regem in urbem reversum salutavi, domuique ejus restitutam concordiam gratulatus, exposui simul ea, quæ ad res communes pertinent, iis verbis, quæ perscripta mitto. Respondit felice satis memoria ad singula: sibi fratrique optime convenire, nec unquam eum fuisse lætiorem, quam quod tantis se molestiis expediisset. Intellexisse se, quas Suedi res gererent, a duce Vinariensi, et cum ver nunc appetat, promoturum se arma hostem versus: neque unquam se sua commoda a Suedorum commodis separaturum. Interim video ubique deesse hic pecunias. Parmensis haud dubie jam pacem non tantum fecit, sed et sua recepit, tum in quibus locis bellabatur, tum in regno Neapolitano. Putant aut putari volunt Galli, principem eum neutras posthac secuturum partes: et commento satis transparente, die anticipato misere literas, quibus permitterent, quod jam vetare non poterant, ut speciem famamque amicitiæ servarent. Creditur secuturus Sabaudus hoc exemplum, quando Bremo, non quidem amisso, ut ex rumore scripseram, sed in arcta redacto, videt res gallicas in Italia nihil habere spei. Mittit ei rex XII cohortes, sed valde inanes et ita tarde se molientes, ut ante Majum Alpes attingere nequeant. Interim multa fient: et sicut Parmensis creditur rebus suis deploratis, medio conscioque solo Etrusco, pacem redemisse arcanis pactionibus, Hispani ad utilitates directis, interque eas de tradenda Hispanis Sabioneta portu egregio, Genua, non longe, imo ad Padum, quæ a duobus litigantibus ipsius custodiæ permissa erat, ita et Sabaudum credibile est amicitia, ut solet, pro temporum ratione usurum suæque saluti ac dignitati consulturum, posthabita societate parum certa. Rhæti Aeniponte reversa legatione nihil magni accepere, nisi ut, si agere cum Austriacis velint, compedibus se gallicis liberent. In arcano dictum legatis ut, si quas fauces Vallis Telinæ suæ potestatis facere possent, auxilia ipsis ab Imperatore Austriacisque non defutura. Rohanius legatum regis Lanerium sibi adversantem quæsitis jurgiis inde amovit. Nunc id laborat, ut illas odiosas adeo pactiones Clavennenses conventui, quem Curiæ Rhætorum [agunt], insinuet, quod factu satis arduum nunc præsertim invalida adeo re gallica, nec egit quicquam, nec quicquam

acturus, peritis rerum speratur. Ransovius parat se danico itineri, res gallicas ibi, quantum poterit, promoturus. Et ex hominibus non vanis intelligo, ingentia munera hinc in Suediam Daniamque mitti, in Suediam, ne ea seorsim pacem faciat: in Daniam vero, ut pax concilietur e maximo Galliæ usu. In comitem Suessionensem, nisi pareat, id est nisi in maxima se induat pericula, dura parantur. Sunt qui frangi his ajunt ejus animum et respicere interdum ad spretum diu matrimonium. Alii in fortuna quamvis aspera perduraturum putant, idque probabilius videtur iis, qui ingenium ejus introspexere. Ab Anglia Ogerius, quem eo a legatis missum scripseram, spem per literas præbet, auditus a rege aliquoties, et a regis consilio; sed qui illam aulam penitus norunt, ajunt, eos hieme semper bellum minari, æstate nihil agere. Non placet Gallis Batavorum conatus ad firmandam novis pactis cum Germania amicitiam, præsertim cum Imperator Arausionensi principi magna pollicitari dicatur. Sed quod cum Gallia habent fœdus, eos bello cum Imperatore aut Germania non illigat. Heri Bulionium, ærarii præfectum, qui ad me nuper regio imperio venerat, accessi, retuli, quæ Avaugurio responsa sunt super Coloniensi conventu et causis cur eo Suedia non mitteret: de duabus delineationibus fœderum Wismariæ factorum, et de eo quod maxime peteret Suedia, ut Imperatori bellum rex Galliæ indiceret: loquebatur quasi res ea non difficilis erat, contra quam ego censeo, spectatis et quæ hactenus sunt acta et eo, qui nunc est, Galliæ statu. Et in hoc mecum sentit, qui ad me postea scripsit ducis Vinariensis jussu, Ponica. Is dux multis modis se Sublimitati Tuæ commendat, eique fidam a se operam pollicetur. Quod regi dixeram, idem Bulionio dixi, e re fore, ut is princeps quamprimum proprio cum exercitu Rhenum transeat, hostiumque partem a nostris, alioqui tanto copiarum hostilium concursu periculum adituris, abducat. Video valde metuere Gallos, ne Suedi seorsim bello exeant. Idem de Gallo pergit metuere Sabaudus, ut scripsi nuper. Non is sum, qui inanibus multum movear: tamen et minuta observare hominis est non indiligentis. Video Gallos, cum Anglis nihil debeant, observare tamen magis eorum quam nostram amicitiam: plus ab iis honoris deferri eorum legatis. Gazettarum opifex, qui nihil, nisi consultis potentibus, edit, historiam certaminis nostros inter Anglosque, cum præterire facile posset, nugis suis inseruit, Anglorum de industria præposito nomine, et a me primum per Hebsteinium lucri ipsius participem, deinde per domesticorum meorum unum monitus, ut

in nova charta nostrum præponeret nomen diceretque non compositam controversiam, quod ipse factum falso affirmaverat, noluit, dixitque se solis regis ac cardinalis imperiis teneri, quamquam ego et minas adjeceram, significans futurum, ut Suedia ostenderet, sibi quoque ad dolorem suum vindicandum vires non deesse. Quo magis rerum longinquarum ignari, quales multi sunt, mirantur Suediæ regnum de loco primo contendere, eo magis mihi placet institutum meum demonstrandi ex collectis undique testimoniis regni ejus antiquitatem: ac rogo, siquid est a fratribus Magnis prætermissum eo quod pertineat, siquid inscriptionum legumve veterum id ut nanciscar, daturus operam, ne desim ornandis iis, a quibus ornatus sum, neque indignum me ea, quam mihi adscivi, patria. In sermone post orationem cum rege, itidemque cum Bulionio, non omisi ostendere, quanto labore agendum esset Tuæ Sublimitati, ut sub pupillari regno languentes animos ad consiliorum fortia excitaret, ideoque vividis sociorum actibus addendum pondus ejus auctoritati, ne sumptuum sanguinisque fusi pertæsa multitudine, dulcedine otii præceps decurreret. Frater regius octo sunt dies, quod in hanc urbem venit. Comicis ludis quotidie distinetur, et inter fabularum actus, multis ipse fabula est. Prudentes extra aulam viri exitio proximam hoc anno fuisse Galliam fatentur, nisi eam Suedorum per Germaniam virtus labantem fulsisset. Coloniam dicuntur legati hinc ante Majum non ituri, et Pontifici quidem, ut se jactet, nolle id colloquium declinare cardinalem: ceterum ignaro et Pontifice et aliis *agere cum Olivario*. Chavigniacus, cardinalis ope, gratiam auctoritatemque recepit. In nostro cum Anglis certamine, Batavorum quotquot aderant, Suedis faverunt. De *Gallis* multam nobis hic casus querendi materiam dedit. Credo facilius se de nobis triumphaturos sperant, si nos prius *Anglis* triumphandos objecerint. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati propitius adsit. Lutetiæ 17/27 Februari 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Viri in aula anglica potentis literæ ajunt, offerri inde Gallis decem millia Scotorum: et duo equitum millia sub ductu Landgravii: sed multos opinari, arcanas cum Imperatore pactiones istis artibus obumbrari.

---

130. **Lut. Paris. 7 Martii Cal. nov. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine

Postquam postremum scripsi, habui apud me Bulionium, ducem Vinariensem, legatos ambos Angliæ et Batavum. Bulionius omnia, quæ nuper dixeram, probabat. Paratum regem Imperatorem pro hoste habere, deque ea re instrumentum, si accipiendi mandatum haberem, mihi tradere, rata facere, quæ Tua Sublimitas Wismariæ præformasset. De duce Vinariensi mittendo bonis cum copiis serio regem agere. Causas, cur ad Coloniensem conventum non mitterent Suedi, regi non improbari, visurum an mediorum interpositu ei difficultati remedium inveniri possit. Dixi vicissim, me quidem nullam specialem potestatem habere acceptandi id, quod de bello in Imperatorem conscripturi essent; ceterum, si vellent mihi tradere, missurum me et laboraturum, ut instrumentum, quo rata fierent reginæ nomine, quæ Wismariæ a Tua Sublimitate præformata erant, ad me perveniret. Optare me, ut de Anglia res e voto succederet, et collaturum siquid meæ esset opis. Rogare præterea, ut de duce Vinariensi, quantum posset, deproperaretur negotium, et quidem ut ei *Rhenum transire liceret*. Recepit hoc sibi curæ fore. Postea ex Heufdio intellexi, instrumentum illud de hostilitate in Imperatorem missum ad Sanctichaumontium. De bello publice Imperatori indicendo, sicut Hispano indictum est, nullum verbum. Accepi postea literas Illustrissimi Domini Bielkii de commeatu dato Sigismundo marchioni: nostris id propositum, ut explorarent hostis animum, verene pacem cuperet, an simularet tantum aut tempori ducendo studeret: ceterum nihil separatim a Gallia ab iis agitari, sed ostendi animum non alienum a pace, quæ Suedis amicisque Galliæ maxime in commune sit bona. Hujus rei haud dubie lætissime Gallis nuntium ut adferrem, Bulionium convenire volui. Sed cum is se excusasset ob articulares dolores, quibuscum conflictatur, eadem per Heufdium, cui omni hora ad eum patet aditus, significavi. Dux Bernhardus poscit a rege XX millia, iniquum forte ut æquum ferat. Propositum ei *Rheni transitus occupare duos, ad Rinfeldum, unde Brissacum vi emat, et pontem Argentorati* tum vero ponere se *inter Rhenum et Danubium*. Præterea multum a se *Alsatiæ* curavi regi commendari. Sperare se habiturum quæ

oportet intra *Aprilem*. Legati anglicani de fœdere deque proposito suo obscure perplexeque loquebantur. Indicia habeo, cur credam, eos de *conjugio regis Poloniæ* cum *Palatina* non desperare. Comes Licestrius etiam de rixa, quæ inter nostros nuper evenerat, loquebatur. Dicebat ne auditum quidem id, quod nos diceremus. Dixi auditum pridem in concilio Basiliensi: explicui quam late pateret regnum Suediæ, et quousque extenderet: quæ ejus esset antiquitas etiam externorum testimoniis comprobata. Præter Tacitum veteresque scriptores alios, usus sum et Brigittæ auctoritate et librorum etiam multorum, qui Romæ probati editique essent. Dicenti in Gallia olim aliter visum respondi non putare me, eo tempore, quo diceretur, ullam hic fuisse a Suedis legationem: res nostras aliquamdiu in solo Septentrione versatas: ideo minus cognitum in his partibus post illa Gothorum arma Suedicum nomen. Pontificis utenti auctoritate dixi, nihil me de ea constare, sed solere eam potentiam omnia constituere, non tam ex ratione quam suo ex usu: et si qua tyrannidis tempore gesta essent, ea dejecta tyrannide rescindi. Ordinem sumendum ex tempore, quo regna christiana facta essent, quod ille urgebat, non concedebam, et dicebam concedi non posse sine magno rei christianæ malo. Præcludi enim, certe impediri viam antiquorum regnorum paganis aut mahumetanis regibus ad christianam religionem, si dignitas eorum, puta Turcæ aut Persæ, in infimum gradum dejiceretur, puta post Bohemiam. In ecclesiis quod cantatur (non eripit terrestria, qui regna dat cælestia) id ad omnia dignitatum momenta pertinere. Testatus sum, me nihil præterea dare privato affectui, cum Angliæ, siquis usquam, essem amantissimus. Literæ ab Anglia ajunt, editum ab electore scriptum contra electionem regis romani, dari electori utendas naves a rege, primoribus mercatoribus, quibus accessuræ essent a Batavis aliquæ; permitti ipsi et militem scribere; brevique aliquem ex Anglia futurum apud Vinariensem ducem. Ego Anglos arbitror cum *Hispania pacem inire*. Ehrenbreitsteinum fœda fame, ut audio, premitur. Germani prædictionibus credula natio jactant a Maestlino Tubingensi astrologo ante annos quindecim dictum Ferdinando II cuncta prospera fore; Ferdinando vero III adversa, et quæ ille quæsivisset, hunc perditurum; iidem ruptos glacie arcus duos pontis Ratisbonæ, in omen male successuri conventus ea in urbe habiti trahunt. In Italia cuncta Hispano proclivia, et pecuniæ non desunt, cujus rei inopia juxta regentium discordias labefecit res gallicas. Nunc discordiis adfertur remedium, avulso

Crequiaco, magnisque auxiliis promissis, quibus summo cum jure imperaturus sit Sabaudus, cui et spes sit dandi nominis Celsitudinis regalis, quod pridem ambit, ut multis minoribus datum Celsitudinis titulum aliquo fastigii additamento obumbret. Post Parmensis defectionem Papa, Veneti, Itali ceteri, Hispani ad gratiam, ut mos est humani ac præsertim Italici ingenii, se componunt. Venetus hic legatus nuper ad me miserat epistolam a se conceptam ad Serenissimam Reginam dominam nostram; monui ut ad serenissimæ titulum potentissimæ adderet, nam et regem sic scribere. Literas curandi (continebant significationem destinati Coloniam senatoris Pesari) cum ego obtulissem operam, alia via uti maluit. Credo cum literis Gallorum, quorum suscitatu scripsisse se dicebat. Rogavit me, putaremne induci posse Suedos, ut Coloniam et ipsi mitterent. Dixi putare me, siquis medius non certos faceret hostes, id expetere tum visuros Suedos. Daniæ regem pridem conciliatoris sumpsisse partes: neque facile eum posse repudiari. Audio venisse jam Imperatoris de commeatu legatorum literas, quales hic cupiebantur. Tamen, qui hinc Coloniensem ad conventum ituri sunt, putant satis temporis se ituros mense Septembri, cum antehac Majus nominaretur. Interim Pontificis hic nuntius audet nobis intra sesquimensem indutias et intra sex menses pacem polliceri. Et sane videntur a Gallis multa pacis impedimenta futura tolli: probatum quippe a rege fratris conjugium, quanquam addito quod et in acta parlamenti relatum est, venire se eo coactum, deinde apposita lege, ut secundum mores ritusque Galliæ de integro solennia peragerentur, quæ, si ita ferat occasio, obtentum dare possunt mutandæ sententiæ. Parlamentum Metense, quod recens contra veterem morem introductum fuerat, et sine dubio difficilem habiturum fuisset in pace tractationem, paulatim silentio indicto destruitur. Maximus nodus in Pignerolo est. Nam de Lotharingia facilior videtur fore sub aliqua lege restitutio. Interim præfecti Sanctonici literæ significant timere se, ne Hispanica classis ad Rupellum aut Oleronem insulam veniat, dum *Sardiniæ inhiant Galli*. Pecuniæ quam difficile hic expediantur, documento est parlamentum Rhotomagense, quod nuper sub pœna capitali vetuit effectum dare id, quod rex imperaverat, de pecuniis mutuis (nempe ita mutuis ut nunquam redderentur) in civitates ac vicos indicendis: qua re læsam summam potestatem suam rex querens, parat ire Rhotomagum aliquos senatorum exemplum facturus ceteris ne talia audeant, quanquam excusant illi se quod, quo tempore regis fra-

ter et Suessionensis moturi aliquid metuebantur, ea, quibus apud se quies civilis turbari potuerat, qualicunque remedio præcavissent. Rex, senatores parlamenti Parisiensis his diebus alloquens, obedientiam dicebat potiorem esse sacrificio: et periclitante re summa etiam romanos ad libera dictatorum confugisse imperia. Comes Suessionensis quæ ad regis fratrem scripserat, quoque modo venia regis uti noluerit, videbit Tua Sublimitas ex charta adjuncta. Territatur minis confiscationis: missusque nunc ad eum Hilario capucinus monachus: creditur sermonem injecturus de Combalettæ matrimonio, quod, ne sibi aliquando noceat princeps Condæus timens, filium suum Puylaurentii quondam uxori aut alteri cuivis cardinalis cognatæ studiose offert. Alius monachus e Minimorum ordine in Hispaniam ivit, velut votum persoluturus reginæ nomine beato Isidoro, quem illa cælitem maxime veneratur: creditur ab *Riceliaco mitti*, ut agat *de pace*. De amplis conditionibus, quas Imperator Suedis offert, loquuntur multa Angli Gallique non sine metu. Is eos, ut spero, ad amicitiam suedicam retinendam quærendamque excitabit. Italica ad Marinum plerumque perveniunt rumore sero, sæpe et per Gallos vitiato, ut ex Parmensis negotio apparet. Laudanda interim quæ intelligit sedulo perscribentis diligentia. Fuit rursum apud me *Gothofredus*, ait debere *Galliæ Sueciæque* populos inter se convenire, ut hi de *Prussiæ* vicinisque terris, illi de *Lotharingiæ* tantundem utrique retineant. Ego sive bello sive pace, Excellentissime atque Illustrissime Domine, regno, reginæ, Tuæque Sublimitati precor prosperrima. Lutetiæ 7 Martii novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

131. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Martii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quod reversus ab Anglia apportavit Ogerius, non parvo discrimine remotum ab eo, quod Galli præformaverant, partim ex ore comitis Licestrii, sed uberius postea ex præfecto ærarii Bulionio intellexi. Vult rex Angliæ suarum navium quindecim utendas dare Palatino, et Galliæ rex iis navibus alias adjungere

subditis suis liberum facit. Paratus ad hoc est polliceri, se ne que recta neque obliqua via adjuturum res Imperatoris aut Hi spani, neque seorsim ulla cum illis pacta facturum, permissurun se ut, quibus bellum cum Imperatore Hispanoque est, iis militen scribere per Britanniam liceat, sed ad definitum numerum hauc sane, ut, audio, magnum. Vicissim petit, ne Suedi, Galli, Batav absque ipsius conscientia assensuque bellum aut inducias faciant donec eorum omnium instituatur conventus, Danique insuper, in quo constituant singuli quas putent pacis leges æquas suisque rebus convenientes fore, invicemque se obligent, nisi ea obtine antur, arma se non posituros. Is conventus ut intra tres menses habeatur, postulata deinde omnium intra mensem perferantur ad Imperatorem, qui ea nisi acceptet, tum Angli ad arcendam in ferendamque vim cum aliis illis omnibus fœdus se facturos, cujus jam nunc conditiones perscriptæ sunt, spondent. Intelligo inter alia aperte eos voce scriptoque testari, eo se tendere omnia, ut protestantibus, quæ habuere, restituantur. In illis omnibus esse et *Pomeraniam puto*. Video hæsitare Gallos, an ob hanc accessionem se ad bellum trahendum obstringere debeant. Sed si omnino hac æstate bellorum fortunam experiri decreverunt, apponent forte lucro quantulumcumque est quod offertur. Propositum autem hoc ipsis multæ sunt conjecturæ. Primo confirmor in eo quod scripsi antehac, legatos hinc Coloniam non ituros ante Septembrem mensem, quanquam Imperatoris legati Fuggerius et Curtius, itemque ab Hispano duo Mediolanenses parare se ad Pascha dicuntur. Dux Vinariensis ait, suum exercitum esse x millium: totidem alios addi a rege, quod his temporibus multum est. Queritur tamen toto millione in stipendium promisso fraudari se a Bulionio. Cardinalis Valetta alium habiturus est exercitum: ambo pabuli tempus nec quicquam ultra exspectant. Qua parte ad Pyrenæos montes Aquitanicus accedit Oceanus, prope a Fontarabiæ, quod nunc flumen Hispaniæ Galliæque est terminus castellum Talantiguinum nomine struxerat Hispanus; id ei dux Valetta 24 Februarii eripuit et solo æquavit. Id Gallis spem facit et cetera, quæ ibi sunt, Hispanorum castella, quorum præcipuum est Socovæ, posse recuperari: quod si fiat, haud magni futura sint pretii, quæ Gallorum alibi ex hoc bello tenet Hispanus, dum vero et Imperatoris mors, quam multæ literæ nuntiant, spem facit Gallis, fore, ut mandatis, quæ de pace cum Suedis conficienda data fuere, per mandantis mortem exstinctis, haud facile reviviscat negotium, quod regis Hungariæ de jure ad romanum regnum

controversiam putent motum iri a Suedis non minus, quam a Gallis fit Anglisque. Interea per Germaniam prosperos Suedorum successus animo præsumunt, flagraturasque bello ipsas domui Austriacæ avitas terras. Ita domestici mali sensu venturos ad accipiendam pacem qui nunc deberi sibi putant, ut eam ipsi dictent. Rex pecuniæ faciendæ, præter ingentes illas mutui nomine collationes in oppida vicosque descriptas, nova edicta magno numero (quadraginta arbitror) in alias provincias mittit. Rhotomagum ipse perfert, ubi qui jussibus ejus obstiterant senatores pœnas dant intempestivæ libertatis, septem munerum functione interdicta, duo amissis dignitatibus non servato, quod pro ipsis pependerant, pretio. Id linguarium mutos faciet alios. Scriptum, quod ab electore est editum Palatino, non mitto, multa credo habere exempla D. Camerarium: ego unum, quod habeo, descripsi ex eo, quod legendum mihi dederat anglicus legatus. Locum conventui illi, quem Angli animo conceperunt, destinari Hamburgum video. Galli dant operam, ut controversia de mari Anglos inter Batavosque ad quietem certe temporariam deducatur, quod sane necessarium judico, neque desino allaborare. Itali omnes vellent spectatores esse eorum, quæ agentur per Germaniam, atque ipsi interim otio frui aut ex convento, aut versis illuc bellantium viribus. Parmensis præivit, cujus urbem Placentiam tenebat Etruscus, sed præsidio stipendium Hispanus dabit. Vallis Telina inde a Comensi lacu, inde ab ea parte, quæ Rhenum fundit, assilitur, ægre res sustentante Rohanio, cujus inopiæ medentur nonnihil Veneti. Qui ducis Vinariensis norunt res, ajunt equites ei esse bis mille et centum, peditum per præsidia distributa millia quatuor. Sed hæc augentur in majus, nequid desit, quo Suedi animari possint ducendum ad bellum; Dolæ urbis obsidium repeti velint gallici Burgundiones. Sed patientia, machinarum usus, obsidendi oppugnandique artes unde Gallis? Dux Longavillanus arcem quandam (Fauciniaca dicitur) Catalauno Campaniæ non procul oppugnat. Fuit apud me pater Menottus in aula sabaudica valde potens jesuita. Ait et bellum et pacem Suedorum in manu esse. Certum illud ait *de monacho in Hispaniam hinc misso*. Comiti Suessionensi cum affinitate cardinalis ostentatur spes dignitatis comitis stabuli. Rex in acta parlamenti referri jussit, se ei ignoscere ejusque comitibus (sicut et fratri suo se ait ignovisse), dummodo intra mensem faciat, quod subdito convenit. Ita indulgentiæ regiæ beneficium ei velut per vim ingeritur. Nec desunt minæ in contumacem. Etiam aulæ magiste-

rium, quem honorem ille habuit hactenus, in Condæi filium trans fert curiosorum destinatio. Miror ex certis testibus me cognos cere, partem maximam classis, per quam ora Neapolitana ac vi cinum mare a Gallorum vi defensum est, constitisse ex Batavis qui captos se ajunt, et capti sunt, non bello, sed magna mercede In ea republica tum alia quædam, tum res maris, qua ea sta maxime, curatur satis negligenter. Habet suos Mediolani homi nes Sabaudus, itemque Genuæ et Florentiæ, quos satis notos illi tolerari gens suspicax Itali ad parum fidæ cum Gallis amicitia argumentum trahunt. Qui aliquid de tuscis consiliis scire vider volunt, ajunt id agi apud *Hispaniam*, ut *Lotharingia et Palati natus sequerentur in manu Pontificis*. Ego id non affirmaverim Ad exemplum Galliæ in Neapolitano etiam regno dignitates magne venire incipiunt. Dicitur qui Mediolano præest Leganesius octo millibus transitum Helvetios romanenses poscere, sed hæc mi nora sunt. Id quod maxime me torquet est *ne Galli et Angli* aliquid *nos celent*. Dux Vinariensis pergit se commendare Tuæ Sublimitati, suumque prædicare in rem suedicam studium Ait se Gallis qua potest uti. Rex Angliæ consuluit judicum præ cipua auditoria, an jus ipsi esset sine parlamento indicere, qua exigit regni necessitas. Responsum tulit, quale voluit. Sed in præsens lætum, ob favorem in domum Palatinam, quo postremo sit evasurum, rescisso vetere principem inter populumque bene volentiæ vinculo, dies docebit. Rediere a Floristano Galli, id in Sardinia municipium turrisque est, quam captam diruere, nullo alio facto ibi operæ pretio. Hæc habebam, Excellentissime atque Illustrissime Domine, cum precibus ad Deum pro reginæ, regni Tuæque Sublimitatis rebus prosperrimis. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Martii 1637

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

132. **Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Martii 1637**

Excellentissime Domine.

Angli iis fœderibus, de quibus scripsi nuper, non id tan tum agunt, ut *Palatino* consulant, sed et ut *Pomerania Suecia* decedat. Id enim *trahi, ut restitutio evangelicorum*, sine qua

nolunt pacem fieri. Scriptum illud, quod hic fieri cœperat, quo electio in regem romanum vitii arguitur, jam confectum est: an proditurum sit cum privilegio nescio. Cum *duce Lotharingiæ Riceliacus* speciatim agit. Dux Vinariensis in spe sua manet. Curtius a consilio Imperatoris missus ad Bavarum dicitur, ut ei persuadeat decedere de Palatinatu, repensationem ab Austriaca domo alibi recepturus. Additur et cum Brandeburgico agi, ut is quoque in Silesia accipiat possessiones pro Pomerania, quæ concessa Suedis pacem sit factura. Galli cum Anglis etiamnunc disputant, voluntque illam de mari cum Batavis controversiam ante omnia componi, quod ipsum in gallica fœderis præformatione comprehensum in sua Angli de industria omiserant. Comes Suessionensis quid per comitem Brionium nuntiarit, latet hactenus. Putatur cum regis venia iturus in Batavos aut Novum Castellum, quod Longavillani in Helvetio fine oppidum est. Interim, quod rex de comite in publicum edidit, mitto. Condonat ei qui peccasse se negat. Apud reginam matrem omnia potest Coignæus, antehac fratris regii cancellarius, putaturque Chantelupium et Sanctogermanum brevi de gratia demoturus; quæ via an reditum reginæ matri in Galliam datura sit, dubito. Inter regem et parlamentum Rhotomagense de novis tributariis edictis disceptatur. Parlamentarii novem edicta probare parati sunt, de quinque controversiam movent. Frater regius scripto promisit se comiti, si quid agat regi quod displiceat, non modo non fauturum, sed obstiturum quoque. Dux Bulionius ejusque mater, quod colloquia comitis cum Hispanis Sedani non impedierint, suspiciones hujus aulæ non evadunt. Helvetii pontificii, non sine mercede, transitum octo millibus militum in usum Leganesii concessere: dubitatur nunc usurine eo sint Hispani, an tantum Gallis invisos facere Helvetio satis habituri. Nam idem et apud Rhætos agunt, quorum legati hoc ipso tempore sunt Mediolani. Timetur etiamnum Valli Telinæ præsertim, quod machinæ nonnullis in locis ut Mantelli et Rivæ desint. Ratisbona quæ veniunt literæ ajunt laborari, ut electio romani regis a Trevirensi antistite probetur, aut certe a capitulo addita promissione ne novus eligatur antistes, nisi qui acta probaverit. Suedis pecunias offerri, sed impensa protestantium: Suedos vero magna postulare, restitutionem sacrarum profanarumque rerum in veterem statum, fœdus regni sui cum Imperio contra hostes externos, concessionem Pomeraniæ partisque de Mecklenburgico, utque cum Gallia itidem conveniat. De Curtii legatione modo quod scripsi, id nonnulli existimant non

eo pertinere, ut quod præfertur fiat, sed ut Angli trahantur spe ut hactenus. Nos hic in rerum germanicarum magna versamur ignorantia, ob incerta literarum per mare, ventos et insidias. Filium meum natu minimum, qui per annos duos obsidionale illud bellum apud Batavos vidit, nunc in familiam do D. ducis Vinariensis, ut alterum bellandi genus castrense ac præclare itidem addiscat, atque in utroque utilem se aliquando præbeat regno Suedico, cujus rebus meorum omnium operas destino. Ego diligenter pergo in conquirendis omnibus, quæ ad antiquitates ejus regni ortarumque inde gentium illustrandas pertinent. Jam nunc Alsaticæ nobilitatis literas ad me perfert ejus ordinis syndicus et querelas de præsidio Benfeldensi: scio multa talia surda aure debere prætervehi, et necessitatem esse legem temporis. Negare tamen illis non potui, quin qualiacunque dicunt transmitterem, si quod forte levamentum publicis rebus non incommodaturum reperiat Tua Sublimitas. Anglus legatus ordinarius etiam post rixam inter meos ipsiusque domesticos exortam dixit mihi, Angliæ regi gratum fore, si ad amicitiam inter Suediam Angliamque fovendam eo mittar. Id non eo dico, quod hic me esse tædeat, sed ut consituat Sublimitas Tua, ubi potissimum opera possit esse reginæ regnoque utilis. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno Tuæque Sublimitati in utriusque bonum faveat. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Martii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
Hugo Grotius.

Video, Marinum incipere timere rebus Rhæticis: nec sine causa. Rogavit me per literas comes Georgius Fredericus Hohenloius, se ut Tuæ Sublimitati commendarem. Davausius it hinc legatus in Poloniam, acturus de *conjugio Palatinæ Anglorum* rogatu et de aliis non *in rem Suecis*. In literis commeatus Cæsareis est, quod accusent Galli, quod non pro singulis legatis gallicis singulæ sint datæ, ut Galli fecerant, quodque non Imperator eas dedit, sed ejus nomine rex romanus, nempe volens pro tali agnosci. De Imperatoris morte certi venere nuntii. Scripsit ad cardinalem comes Suessionensis, se ex Hilarione monacho intellexisse, bene sibi velle cardinalem; crediturum se, si res viderit. Videtur velle manere Sedani, in quo oppido dicitur concessu ducis Bulionii mutasse præsidium introductis duabus centuriis. Ad Sabaudum XIIM militum mitti dicuntur.

---

133. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Martii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Tristior est *Vinariensis*, quod minus ex voto res eat. Comes Suessionensis mutato ad suum arbitrium præsidio Sedani potens, volente duce Bulionio, videtur obtenturus, ut concedatur ei, quod eripi non potest, non eis nunc Gallorum rebus, ut ad obsidium ejus oppidi parati sint. Putatur ergo permissurus ei rex, ut cum bona ipsius pace ibi maneat, nihilque tentet regis rebus adversum, quippe si prematur parato adiutore Hispano. Princeps Condæus ad Burgundiam abiit, armatus a rege nova potestate, ut edicta tributaria in parlamento probari faciat, non aliter quam si rex præsens adesset, id est non exquisitis senatorum sententiis. Quæ in Sardinia gesta sunt, parum certe e gloria nominis gallici, non ut in vulgus sunt edita, sed ut certis auctoribus accepi, mitto itemque postremam significationem voluntatis suæ, quam Anglis post Arundelii discessum dedit ante mortem Imperator, eo ut videtur pertinente, ut electorale jus fiat alternum inter Bavaram et Palatinam domum. Vidi his diebus legatos Angliæ duos: venit et ad me jussu Bulionii, qui cum eis colloquia agitat, Heufdius, deinde et agens Anglorum Ogerius. Ajunt omnes, regem Angliæ adduci non posse, ut bellantibus se societ, nisi explorata de integro novi Imperatoris circa pacem voluntate: interim passurum, ut navibus privatorum (de regiis enim negant) Palatinus utatur, auctoritate Galliæ regis. Batavica de piscatu controversia, quam ante omnia sopiri Galli non sine causa voluerant, manet, nec quicquam ad perscriptam de eo Gallorum postulationem Angli responderunt. Laboratur tamen etiamnunc in eo. Gallis placet, quod de conventu Hamburgi instituendo vocandisque eo præter Suedos Gallosque Batavis, Danis, Germaniæ protestantibus Angli proposuerant: sed ajunt, se obligari Anglis causam nondum suam aperte sociantibus interim nolle. Creditur ad eum conventum idem, qui in Poloniam, iturus Davausius. Suspicor aliquid *convenisse inter reges Angliæ et Galliæ* quod *Sueciam lateat*, de *Pomerania*; quo eos tendere arbitrer, scripsi antehac, in eoque persisto multis adductus rerum verborumque argumentis. Eo in conventu tendet omnium conspiratio. Sunt qui existimant, apud *regem Poloniæ* actum iri non tantum de ea re, de qua scripsi nuper, sed ut et in spem erigatur

adipiscendæ dignitatis *imperatoriæ*. It Davausius Spiritus Sanct quod vocant, insigni ornatior. Is, qui in Hispaniam hinc ivi monachus Bachelius dicitur. Cum Lotharingo tum per alios, tum per Chevreuziam agitur. Cardinalis Hispanus potestatem accepi seorsim cum Batavis agendi. Ego ne id fiat et fidem reipublica obstrictam Galliæ et principis Arausionensis prudentiam obsti turam puto. Demota hic est in Ponte novo ea, quæ regi Gallia Imperatoris dabat titulum, inscriptio. Inter nova tributa etiam hoc cuditur, ut qui e publico salaria habent, quantum uno anno percipere solent, tantum bima die pendant, ita ut dimidium jam præsens conferatur. Insulas duas in mari Ligustico jam peter dicitur classis gallica, munitiores ab omni re, quam ut sperar expugnationem audeam. Piccolominius Bruxellis est, metumqu Galliæ ad Picardiæ Campaniæque finem injicit. De nostris pe Germaniam rebus multum diversi hic rumores per urbem jactat sunt, pronisque accepti animis aut ab iis, qui nobis favent ol commune periculum, aut ab iis, qui religionis odio in nos in flammantur. Mitto et epistolam brevem, quam per comitem Brio nium regi remisit comes Suessionensis, de quo, ad modo dicta hoc adjiciam, credi in hac aula non posse ejus animum flecti ad illud, quod proponitur, cum Combaletta matrimonium, quanquam matre ejus jam in id inclinata. Hæc scribenti intervenit comes Licestrius satis alieno tempore, velut properans. Queritur de duritie Gallorum, qui, cum paratus sit rex Britanniæ ad ea, quæ ipsi postulaverant, si rei summa spectetur, nunc cessum eant, fœdusque in Hamburgensem conventum differant. Præsagire se sui regis offensam talem, ut eum suos legatos Hamburgum mis surum non putet, decisurum eum potius cum Austriacis, quoquo modo poterit, eorumque rebus, ut potest, commodaturum. Rogat me, ut quando Galli Suedorum Batavorumque consensum se ajunt opperiri, suadeam eis, ne occasionem forte elapsuram e manibus dimittant. Nihil in hoc periturum Suediæ Batavorumque rebus si rex Galliæ id, quod sine ipsorum fraude fieri potest, polliceatur Postea se et cum Suedis et cum Batavis acturos, ubi tentata iterum pacis rationes erunt. Respondi me omnia optima velle Angliæ Palatinæque domui. Et de eo, quod non viderim, fœdere nihil mei esse judicii, generaliter tamen commendasse me Galliæ amicitiam Angliæ et quæcunque eas gentes arctiore vinculo pos sent adstringere. Neque tamen mirandum adeo, si societatem differant cum iis, qui bello immisceri adhuc nolunt, et ne auxi liatorum quoque nomen habere cupiunt. Non esse credibile,

Gallos ante Hamburgensem conventum cum hoste transacturos. Id quod maxime expeterent, salvum manere Angliis: satis obstare Gallis, ne id faciant, pacta Vismariensia, quæ probata cupiant. Antequam vero Suedi Gallique inter se ac deinde cum hostibus convenire possint, longiore opus tempore, quam intra quod incipi possit Hamburgensis conventus. Indicabam etiam ad res communes bene constituendas opus fore, ut ista cum Batavis de mari tollatur disputatio. Ad hoc dixit nihil aliud, quam regem Angliæ in eo facturum quicquid æquum esset, regique Galliæ id precanti, quantum incolumi jure suo posset, obsecundaturum. Neque credibile esse classis suæ, quam tuendis amicorum littoribus offerant, usum ullum adversus Batavos, quos nunc maxime amicos cupiant, fore. Rogatus an rex regias naves electori commodaret, dixit parum referre, regiæ essent an aliæ ad bellum non minus validæ. Ego tamen ad famam multum id interesse dicebam. Addidi exspectare me a Suedia aut Pomerania literas, quarum præscriptum sim secuturus, et quantum per id liceat, daturum me operam, ut optime velle Angliæ domuique Palatinæ cognoscar. Cum diceret egisse cum Suedis Gallos, egisse cum Batavis, se inconsciis, haud mirum id dixi, cum Angli, extra bellum positi, res suas seorsim agerent. Inter eos, qui socii essent, consilia debere esse communia. Cum cetera extra Palatinatus causam ad se non pertinere vellet credi, ostendi quam formidanda esset vis austriaca conjuncta cum Hispaniæ armis, etiamsi Imperii splendor auctoritasque non accederent, quæ nunc illa domus sibi propria fecisset. Galliæ Suediæque non ea esse incrementa, quibus invideri debeat: Batavos suis rebus contentos fore. Hæc fere longi satis sermonis rebus iisdem, per alia ut fieri solet verba, repetitis fuit materia. Mihi eæ, quas significavi, conjecturæ nondum evelluntur. Sed eas meaque omnia exactissimo Tuæ Sublimitatis judicio suppono. Illud omittendum insuper non est, quod dixit Licestrius, nullas regi suo in Hispanum justas belli causas; verbaque illa, procuraturum se, ut Palatinatus ad dominum redeat. Quæ olim dixit mihi ipse de id præstandi obligatione, nunc ad solam commendationem retulit. Venit et hoc in mentem, æquum non esse, ut Galli, si forte, quod nescio, probatum jam in Suedia est fœdus Vismariense, conditionem pacis nobis duriorem efficiant aliqua cum Anglis pactione, quam nobis inconsultis confecerint. Cum sua quisque agit, melior est conditio occupantis. Multi mihi indicant, id agi, ut *tertia pars* orietur ex *Dano, Polono, Saxone, Brandeburgico*, quibus accedant

*Angli et *Galli*. Sabioneda jam Hispanum accepit præsidium, pretium pacis cum Parmensi. Sabaudi consilia pergunt suspectare omnes, qui Galliæ benevolunt. Creditur quæ pro *comite Suessionensi* facit *dux Bulionius* non facturus nolente *principe Arausionensi*, unde de ipsius in *Riceliacum* voluntate sit conjectura. Deum rogo, Excellentissime atque Illustrissime Domine, cuncta ut det reginæ, regno, Tuæque Sublimitati saluberrima. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Martii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Equitatus hostilis ad Hesdinum apparet. Duci Vinariensi gallicæ offeruntur copiæ tutando, ut puto, limiti. Et dicitur numerus a XX millibus ad VI millia decrescere. Ni obtineat quod æquum putat, comiter missionem flagitat. Hæc jam signaturo ipse intervenit. Queritur, trahi se a Gallis, præsertim in re pecuniaria. Sperare tamen, dari sibi Gallorum VI millia, quæ cum suis copiis factura sint ferme XVIM. Proditurum se intra mensem Aprilem.

---

134. Lut. Paris. 2 Aprilis Cal. nov. 1637.

Excellentissime Domine.

Reginæ clementissimæ dominæ nostræ literas cum illis ad Galliæ regem jam nunc accipio, ac quanquam ipse per me facere jam occupavi, quæ facere jubet, tamen ex speciali mandato eadem repetam, reginæque responsa, quæ haud dubie ei placitura erunt, sine mora perscribam. Proficiscitur hinc intra Pascha Davausius ad Batavos, Danum, Polonum legatus. In meis, quas perscripsi, conjecturis etiam sermones me confirmant eorum, qui ab aula ad me mittuntur. Sperant Mantuani ducis ministri sui ducis filiam, egregia forma ac virtutibus virginem, regi Polono nuptum ire. Ego tamen ex Polonorum colloquiis literisque disco, de Palatina nondum abjectam cogitationem, quod et Angli jubentur credere. Cum Anglis nihil, quod quidem palam notum est, convenit. Nec sane magni faciendum est de navibus quod offerunt, cum illæ naves quanquam sub regis, ut proponitur,

Galliæ electorisque Palatini nomine, nihil tamen facturæ sint, nisi quod aulæ anglicæ placeat, quippe pertinentes ad subditos Angliæ. Id autem non erit ut loca aliqua hispanici juris invadantur, cum Hispano enim bellum sibi nolunt idque profitentur, sed ut in prædam rapiantur Batavorum naves, quæ permissu Hispaniæ sæpe in Hispaniam eunt, aut regem Hungariæ aut Bavarum cogant facere quicquam, quod sua sponte facturi non essent. Quin et dubitari potest, daturine sint eas naves, an tantum id ostentent, cum etiam Batavis non ita dudum paria polliciti deinde se extricaverint. At certe quamdiu illa cum Batavis de mari disceptatio ad concordiam, saltem temporariam, non deducitur, non video, quid bene agi possit. A Mediolano legati ideo Coloniam, tempore nondum ad res agendas idoneo, properare putantur a Gallis, apud Pontificem moras pacis ut impetrent. Piccolominius apud Atrebates esse dicitur, et Picardiæ iterum minari. Scripsit ad amicum in Italia Parmensis, causam, quæ ipsum truserit ad pacta cum Hispano facienda, fuisse, quod auxilia, quæ mari missuros se Galli dixerant, diu exspectata, ne rebus quidem Placentiæ ad extrema redactis apparuerint, neque solutæ sint pecuniæ, quæ ad sustinendam partem sumptuum, unde præsidia sustentarentur tum Placentiæ tum Parmæ, ex fœdere debebantur. Ministros rerum gallicarum acriter incusans de rege reverenter, de cardinale amice loquitur. Intelligo et in Montiferratensi territorio maximeque Casali, ob non soluta gallo militi stipendia, rem proxime seditionem, ægreque indigenarum quamvis in summa inopia collationibus vitatum periculum. At in Rhætis non jam periculum, sed ingens motus coortus est, tum illa eadem ex causa, quod Rhæticis cohortibus quæ Galliæ militant, stipendia pridem non darentur, tum quod Galli, præsertim legatus Laparius, minacius ferociusque illic egerint, quam ferre possunt ingenia sueta libertati. Itaque ter mille Rhæti urbem Curiam suæ potestatis fecere, factio haud dubie hispanica, publicantque velle Austriacos, ut Vallis Telina ita ut olim sub imperio sit communi Rhætorum, maneant vetera fœdera, et ex eis liber transitus. Jam ducem Rohanium intra castellum, quod Francicum dicitur, velut obsessum tenent. Et pecuniario quidem malo rex mederi parat, missis illuc LXM scutatis. Sed animi multis male tractationibus exulcerati ad sanitatem ut redeant, optandum quidem est, utinam et sperari possit. Sabaudus quin clam cum Hispanis agat, nec Veneti dubitarunt, nec Mantuani. Magnas res ab Hispano parari in hunc annum tum alia indicant, tum sex milliones francorum,

qui sedecim longis navibus Genuam perlati sunt, super quos tres alii exspectantur brevi, quæ omnis pecunia partim italico, partim germanico destinatur bello. Helvetii conventum habent, gliscit ibi quoque favor in Austriacos, quem accendunt Rhætorum e Curia urbe literæ, orantes eos, ne Gallis libertatis oppressoribus iter per Alpes in malum commune concedant. Imperatoris necem a veneno quidam profectam putant, quod dederint ei Walsteinianæ mortis propinqui vindices. Recentes ab Helvetia literæ nuntiant, Cæsarianas, quæ in Franconia sunt, copias in Bohemiam mitti. Imperatum idem iis, qui in Wirtembergico sunt agro, sed hos excusatione uti, quod fracti incommodis belli hiemisque ante Majum mensem movere se non possint. In Thuringia e fame solitudinem factam: affectum capitis supplicio a Saxone eum, qui Torgaviam Suedis dediderat. Ex Italia præter ea, quæ supra memoravi, scribitur, voluisse cardinalem Sabaudum ad fratrem ducem venire, sed ei duci visum non convenire tempori, ne frater aperte addictus Austriacis Gallorum in se suspiciones irritaret. Neapoli ex vectigalibus locatis millionem ducatorum factam: tantundem aut paulo amplius a collatione civitatis exspectari. Mitti inde auxilia Mediolanum: classem præterea rebus necessariis instrui: Sabionedam vocabulo esse in potestate Stilanæ, quæ Medinæ Hispano nupta est: reipsa in Hispani possessione. Dissidia nata inter Siciliæ rectorem et Melitensem societatem satis gravia. Non dubitari, quin Parmensem inter et Hispanum pacta intercesserint, quæ Gallos aliosque celantur. Sardiniam milite et armis firmari, ne Galli, quod nuper improspere evenit, repetant. Cuncta Deus in bonum vertat commune, Excellentissime atque Illustrissime Domine, idemque reginæ, regno Tuæque Sublimitati benignus adsit. 2 Aprilis novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Ex literis polonicis video, cuncta ad nuptias parari, incerto adhuc quæ nuptura sit. Rex ipse Davausio sæpe affirmavit, se tam deformem, quam est Austriaca, ducturum nunquam. Video et inter ea, de quibus in conventu polonico consultabitur, esse de sumptu in classem faciendo.

---

125. Lut. Paris. 9 Aprilis Cal. nov. 1637.

Excellentissime Domine.

Resumtum ex quo hic consilium est Davausium mittendi Coloniam, simul ab Estræo Roma literæ venerant et, ut quidam suspicantur, aliæ a *Hispania*. Substiturusne ibi sit diu, an ostensurus se paratum, priusquam omnes Cæsariani, Hispanique adsint, deinde iter suum in Batavos et Hamburgum persecuturus, in obscuro est. Id constat, Pontificem ut disputationes de rege romano præcideret, ipsum dedisse pro legatis gallicis literas commeatus, quas perinde quasi ab iis, a quibus exspectari poterant, datæ essent, valituras spopondit. Ducis Vinarensis res tarde procedit. Datus ei comes Halerius, qui gallico militi ipsum secuturo imperet. XIIC millia francorum ei a mense Novembri ex pactis debebantur: de iis VIIC millia dari propediem volunt, quam omnem ipse pecuniam erogari ait in præsens ad armandum militem expediendasque machinas cum equis coemendisque alimentis. Quod restat, id detracta parte aliqua numerare Galli volunt ad Junium mensem: ita duplex damnum dux facit, in summa et in tempore: quod ei accedente memoria non ita pridem millione toto se elusum voces interdum liberiores excutit: ni sui quæ debet habeatur ratio, se seorsim sibi suoque militi consulturum. Scripsit ad militem, ut undecunque poterit se sustentet. Propositum ei his diebus fuerat, ut Dolam obsessum iret; id plane rejecit, non tantum, quod Germaniæ rebus juvandis se destinatum diceret, sed et quod sedendo attritum iri suas copias prævideret. Mire perculit hic animos nuntiatus Sigismundi ducis iter in Suediam. Ex eo cum Anglis quotidie sociata consilia, haud dubie ad præformandam pacem, quam quæ impedire poterant multa jam sublata sunt, concesso fratri regis si vult matrimonio et reditu in Galliam reginæ matri, everso parlamento Metensi, quæ res erat nova contra jura imperii: ad quæ accessere jam nunc duæ res aliæ. Insulam Margaritæ, quæ subjectam vi sua habet Honorati alteram, egressi e navibus Galli intrarunt 28 Martii, eodemque die ac sequente duo cepere castella Hispanorum, et receptus, quos reductus vocant, aliquos. Sed supersunt castella hostibus complura, unum egregie validum, quod si expugnare poterunt, classis sumtuum nunc demum ratio constabit, recuperatis insulis illis, quæ multum videbantur pacem moraturæ.

Tum vero Rhæti, ut scribere antehac memini, turbare pergunt. Scribet historiam Marinus. Fortuna Rohanio adfuit, quod Curia urbe exierat, ubi eum comprehensuri fuerant hi, qui adversus Gallos arma ceperunt: deinde cum in castellum proximum se recepisset, pæne obsessus fuit: sed hoc quoque periculum advocatis aliunde gallicis cohortibus et tempus colloquiis extrahendo feliciter vitavit. Scripta, quæ edunt Rhæti illi, inclementia sunt in Gallos, tanquam fidei incuriosos et oppressores libertatis. Helvetii pontificii qui sunt, alunt hos conatus: qui protestantes sunt, rogati ut Gallis, si qui eo adventarent, iter præcluderent, misere qui res spectarent, easque ad quietem aliquam, saltem temporariam, deducerent. Jactant illi, qui Curiam tenent, parata sibi ab Hispanis Austriacisque auxilia; sed minæ magis hæ putantur esse, quam propositum animi. Eo autem cuncta tendere, ut Galli cogantur decedere castellis, quæ in Valle Telina habent, ejusque vallis plenum imperium transitusque dandi ac negandi arbitrium Rhætis, ut olim, permittere. Futurum autem videtur, ut eo impellat Gallos tum illa maximæ Rhætorum partis ab ipsis abalienatio, tum metus ingens ab hoste tum e Comensi lacui proxima valle tum e Tiroli Bormium ingruente. Quod si eo venitur, jam illud quoque non leve pacis conficiendæ obstaculum removebitur, remque ad Mausoniana pacta, quibus stari volunt Austriaci, reducet. Quod si deinde de Pignerolo cum Sabaudo aliquibus conditionibus conveniri possit, et Lotharingus particulæ alicujus concessione cetera redimat, haud multum curaturis Alsatiam Gallis, si Socovam et Picardiæ oppidula recipere possunt, confecta pax erit, quo etiam eos, qui in bello rem faciunt, publica egestas et vota omnium trahent. Princeps Condæus cum eo modo, quo rex, ubi ipse adest, solet, edicta tributaria non perrogatis sententiis in acta Divione referri vellet, dilabente toto senatu parlamentario, cum actuario relictus est solus. Eam ob causam ex potestate, quam acceperat, omnes senatores muneris sui functione interdixit. Est et illud aut inopiæ aut male dispensati ærarii argumentum, quod cum rei communis plurimum intersit, quamprimum movere se Batavos, tamen pecuniæ ipsis pridem debitæ non modo non numerantur, sed ne promittuntur quidem nisi longa die: de quo legatus batavus, qui nunc hinc discessit, graviter conquestus est, ut mihi abiturus dixit. In comitatu Burgundiæ oppidulum Sancti Amoris, quod dicitur, captum est a duce Longavillano, cæsique hostium ducenti: an et arcem jam teneat, dubitatur. Cum Davausio Coloniam ibit Gothofredus

historiarum novarum ac veterum sane peritus, et Stella Bipontinus, pacis Pragensis criminatione famam assecutus; cujus liber, quo electionem regis romani in controversiam vocat, nondum prodiit, et, ut puto, proditurus non est. Elector Palatinus ex Anglia in Batavos ire dicitur. Ego terricalamenta hæc esse arbitror; revera Anglos accepturos, quod obtinere poterunt. Et conatus isti mare prædis infestandi, etiamsi procederent, non multum nocere Hispanis possent, qui naves in propinquo non habent. Ita in aliarum gentium mercatores videtur incubitura, si modo se commorit, illa tempestas. Omnia hæc, quæ aut fama aut conjecturis assequor, qua debeo libertate ac fide, Tuæ Sublimitati scribo: nec me terret, quod pater Josephus Priandio, res mantuanas agenti, amico meo, dixit, se et in id connisos antehac, et nunc etiam conniti, ut ego hinc amovear, quod pro comperto habeant, me Galliæ rebus adversari. Ad quæ responderi jussi, parum mea referre, hic an alibi regno Suediæ operam navem: me remoto venturum alium, qui non magis futurus sit in ipsorum potestate. Cum fidum me reginæ regnoque Suedico Tua Sublimitas, judex optimus talium, credat, si ipsi Suediæ non bene velint, jam non diffiteri me, causam esse, cur mihi diffidant. Audimus a Bavaro conscribi LX millia. Brissacum venisse in stipendia CLM ducatorum: romanum regem jam Imperatorem vocari. Hæc scribenti intervenit *Gothofredus*. Ait, *Davausium* primum ire ad *Belgicam*, inde ad *Hamburgum*, collaturum ibi cum *Suedis*. Intellectis amicorum *de pace* sententiis petiturum *Coloniam*. Existimat rem ad *pacem* ire. Restituendos dejectos omnes, etiam *Palatinatum*; sic tamen, ut Suecis aliquantum de *Pomerania Gallo* de *Lotharingia* maneat. Jam nunc ad me venit ordinarius Angliæ legatus. Dicit mihi, ad se scriptum, regem Poloniæ velle partem Silesiæ accipere permutatione cum iis bonis, quæ in regno habet Neapolitano: Piccolominium ire Wormatiam, eo coire e Belgica et aliunde copias. Haud dubie Batavos cum Hispano cardinali de indutiis habere colloquia, et a duce Bulionio operam interponi. Davausii iter prolatari, donec appareat, quid inter Gallos et Anglos futurum sit. Super maris piscatusque controversia inter Anglos et Batavos proponi a Gallis quietas res in biennium. Ego ad hoc dixi, expeditius mihi videri, ut legati, qui hic sunt, ex mandato promittant, nihil in Batavos motum iri ante Hamburgensem conventum, ibi ut aliquid mansurum constituatur iis verbis, quæ neutram partium lædant. Si Angli in bellum velint se socios addere, videri mihi

rescindendam istam Belgicæ partitionem, quæ satis præpropere Gallos Batavosqne inter facta est, ut Anglis dematur æmulatio. Si cardinalis Hispanus adduci nequit, ut princeps sub amicitia Galliæ Angliæque malit esse quam alieni imperii minister, in id laborandum, tota ut Belgica libera fiat. Posse nolentes fame ad discidium ab Hispano cogi, si mari cum Anglis Batavi oram maritimam, fines alios hinc Galli, inde Batavi et aliquis Suedorum in Westfalia exercitus obsideant. Sed hæc ne surdis canam multum metuo, sed parva est operæ talis jactura.

— — — — Semper tibi pendeat hamus.
Quo minime credis gurgite, piscis erit.

Post legatum adit me dux Vinariensis. Ait Chavignium, credo quod intellexisset durius ducem locutum Noyerio, qui regis item a secretis res belli curat, bis ad ædes suas se absente fuisse. Ideo se ad eum itasse. Ostendisse, quam inique secum ageretur, quantæque e manibus occasiones elabi sinerentur. Apparebat, cardinalem, ut plerumque nunc fieri solet, dum is valetudini suæ otium quærit, nihil eorum, quæ acta erant, scisse. Promisit cum cardinali se acturum Chavignius: speratque dux remedium suis questibus. Inaudierat et ipse, Gallos seorsim pacem venari. Dixi, credere me, aures ab illis præberi, sed eo animo ut nihil absque sociis constituere cupiant. Idem nobis destinatum. Hic nunc erat rerum status, quem ut alia omnia Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, in bonum regni Suedici, reginæ ac Tuæ Sublimitatis regat. Lutetiæ 9 Aprilis novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius

---

136. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Aprilis 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Multum mihi gaudii attulerunt Tuæ Sublimitatis datæ 25 Februarii vet. cal. literæ, tum quod ea, quæ Avaugurio prudentissime responsa sunt, edocear, ad quæ sermones meos dirigam, tum quod meam qualemcunque operam tam benigne ab Illustrissimis

Suediæ rectoribus æstimari video: quod mihi ad intendendam diligentiam ingens erit incitamentum; atque utinam tam cetera mihi ad hanc legationem idonea adsint, quam fides et sedulitas nunquam sunt defutura. Interni motus hodie in Gallia nulli sunt, quanquam haud parva eorum sunt semina. Frater regius otio luxuque marcet. Comes Suessionensis, si nihil ei ultra noceatur, Sedani quietum se continebit, quanquam, ut credibile est, si pax fiat, maneatque potestas penes quos nunc est, ea quæ libertatis suæ causa fecisse se dicit, quæque fecit ejus in gratiam dux Bulionius, neque hic neque ille impune laturi: trahiturque in partem culpæ Arausionensis princeps, quanquam multis in eum honorum velamentis ira obtegitur: credoque Davausii inter mandata et hoc fore, ut statum rerum batavarum animorumque motus ad pacem aut bellum introspiciat, Arausionensi persuadeat, regem ipsius causa nihil non facturum, deinde eat aut Hamburgum aut Coloniam, ut res tulerit. Coloniæ sunt jam præter Guenettium Alcala et ab Imperatore substituti in aliorum locum Questembergius Craniusque; in itinere autem Franciscus Melo et Mediolani cancellarius ab Hispano. Ab *Anglia* nihil vegeti exspectandum et ex aliorum et ex ipsorum sermonibus disco. Intelligo, *Riceliacum ab Olivario* responsa accepisse super *pace*. Non dubium est, quin *Sueciam* velit suarum rerum accessionem facere. Urgetur ad pacem Gallia non tantum ærarii morbis difficilibusque remediis, sed et infelicibus per Italiam rebus. Quod pridem a peritis prævisum fuerat evenit, ut Rhætorum vexata nimis patientia, tum per insolentiam eorum, qui, a Gallis illuc missi, non ad socios se, sed in provinciam advenisse arbitrabantur, tum per incuriam præstandæ fidei, in id furoris eruperit, quo Galli, ne Siculum in morem ad internecionem cæderentur, coacti sunt castellis finibusque se exituros polliceri, ac dum id plane effectum detur, veniunt sub Rhætorum fide plane velut captivi. Ipsas pactiones, Caudinis illis haud multum absimiles, mitto, unde cognoscere est, præcipuum castellorum ad Rhenum jam Helvetiis custodiri. Ita Hispani domusque Austriaca Gallorum magis peccatis quam sua vi aut prudentia id sunt adepti, quod per ducentos annos venantur, ut transitum habeant, per quem res suas italicas cum germanicis connectant, non sine magno Venetorum aliarumque gentium periculo. Præter copias a Tiroli, et illas Cerbellonis ad Comensem lacum, etiam ad Constantiam miles apparet, Gallasiani exercitus reliquiæ. Scribitur Palatinatus Inferus in Hispani traditus potestatem, ita ut fuerat anno 1630,

idque ex arcanis pactionibus Pragensibus. Doria naves longas parat ad defendendam contra Gallos insularum possessionem. *Vinariensis* de *pecunia* transegit aliquo suo damno. Vix videtur *iturus* ante Majum medium et an in *Germaniam* dubito. *Dolam* enim primum aut ei vicina petere jubetur. Fingit id sibi non admodum placere. Piccolominius habere dicitur xxx millia, inque eorum stipendia accipere CM scutatorum menstrua. Hollandis pecuniam dare Galli differunt, quanquam ex postremis pactionibus Charnassæanis jam debitam, priusquam educant militem: illi oculatas habent manus, neque verbis duci volunt. Inter hæc certamina elabuntur occasionum tempora, multusque sermo ubique de indutiis saltem brevibus. Certe literæ per Brabantiam ita ut in pace commeaturæ brevi dicuntur. Et venere jam a cardinali Hispano regis sui nomine tuti commeatus literæ pro singulis Galliæ legatis, proque sociis omnibus venere quales hic desiderabantur, aliæque similes ab hispanico Romæ legato, si forte illæ a Bruxellis fefellissent. Nuntius pontificius, qui Viennæ agit, rogatus a cardinali Riceliaco, ut ad præcidendam tituli controversiam commeatus literæ generali domus Austriacæ nomine obtinerentur, noluit negotium tanti odii suscipere, cum Pontifex Ferdinandum III Imperatorem agnoscat. Ipsos quoque Gallos remissuros hoc certamen arbitror, interim videre, num quis ejus usus esse possit. Crequiacus in Italiam remittitur, volente Sabaudo, qui Mileræum cardinalis Riceliaci propinquum illuc alioqui venturum magis metuebat, quam Crequiacum oderat. Existimat *Menottus*, cujus memini antehac, ire *Davausium, ut Belgicam Sueciamque* spe *belli* lactet, cum *Gallus* interim satis certus sit *pacis*. Pacta, quæ Rhæti cum Austriacis nuper fecere, non habeo, sed ut habeam do operam. Per ea protestantibus libertas domicilii ac religionis in Valle Telina non eripitur, quam Galli in romanæ aulæ gratiam fidissimis sociorum abstulerant. Post hæc scripta venit ad me legatus venetus: quærit, an quid accepissem a Suedia super oblato a Venetis conciliatorum officio. Respondi ei ex formula responsi Avaugurio traditi, qua de re scripturum se Venetias et Viennam dixit. Ostendit mihi literas ab eadem Vienna res venetas agentis, unde disco, noluisse Imperatorem literas tuti itineris dare pro legatis Landgravii, ducis Vinariensis, Argentorati, quod diceret, sine ullo conciliatore externo, patere illis, quippe subditis Imperii, aditum ad pacem Pragensem. Dixit mihi idem legatus, Rhætis datum iri ab Hispano XXVM scutatorum annua pro transitu per Vallem Telinam.

Cum Sanctichaumontius, cum abiret, mihi non valedixisset, quod erat moris, nec ego Davausio cum a legatione rediit, ivi gratulatum. Ea causa est, cur alter alterum non viderimus. Ego salva dignitate regni aliter facere non potui. Ne Batavum quidem legatum, ubi huc advenit, salutassem prior (neque enim Davausius Venetiis id fecerat) nisi præeuntibus Anglis veritus fuissem ne id, velut privato odio factum, exciperetur. Excellentiæ ei titulum, quem nos dedimus, negare perstat Venetus. Opto felicissima omnia, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæ Sublimitati. Lutetiæ $\frac{7}{17}$ Aprilis 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Literæ regis Hispaniæ suis diebus jam per Galliam tuto transeunt. Sabionedæ, cujus custodiam jam habebat a Parmensi Hispanus, etiam proprietatem emit a Stilana Medinitorresii uxore. Rex Suessionensi permittit, ut per annum Sedani maneat. Rogat is indefinite id sibi concedatur et pecunia a rege in stipendium præsidii Sedanensis. Interceptas audio ejus literas Bruxellam missas, sed eas nihil magni continere. Captum, qui tulerat, sed evasisse.

---

137. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Aprilis 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ante hos dies quinque ultro valedictum mihi Davausius, quo eat et quorsum multis ambagibus obtegens, nisi quod pacis se communis procurandæ causa mitti diceret, et quidem Hamburgum, atque ita loquebatur, quasi eo transferri Colonia posset tota de pace actio, quod mihi tum ob alia, tum ne offendatur Pontifex, vix fit credibile. Numquid aliquem ibi nostrorum reperturus esset, interroganti dixi, ibi esse D. Salvium, an alii venturi essent, ignotum mihi. Negotium pacis rerumque aliarum in Germania D. Bielkio mandatum. De Tuæ Sublimitatis itinere transmarino nihil me affirmato posse dicere. Dicebat, æquum putare *regem Galliæ*, ut *Sueciæ* de *Pomerania* concedatur aliquid. Id aliquid videbatur exiguum esse. Ego totum

jus ei explicavi. De *regis Britanniæ* hominibus dicenti mihi, videri eos id agere, ut alieno damno impensisque res suas agant, aliis idem videri ajebat. Quærenti an Veneti nobis conciliatores placerent, respondi ita plane, ut Avaugurio responsum est. Poscenti, ut libere dicerem, ecquid grata Suedis fuisset obita ab eo antehac legatio, dixi, me pro ea gratias regi egisse verbis amplissimis. Tamen non tacuisse me etiam dolorem nostrum de amissa Prussia: cum id a nobis datum sit Germaniæ rebus, eo justius nos a rege opem exspectare auxiliarem, tum in bellum, tum in pacem nostro e commodo faciendam, in quo illud præcipuum, ut maneret penes nos Pomerania, magnum futurum pacis firmamentum, quod, si fallerent Austriaci, scirent paratos e Suedia vindices. Commendavi ei etiam ducis Bernhardi negotium, quod trahi non posset sine communi malo ac periculo, crescentibus adeo per Germaniam hostium copiis. De Colonia quanquam contradicturi non simus, si ab hoste invitemur, videri tamen mihi urbem et religionis et partium studio nobis infestam, neque satis magna cum libertate ibi fore, qui res nostras facturi essent. Angli vero, nam utrumque vidi, negant credere, se quenquam suorum iturum Hamburgum, nisi fœdus hoc coëat. Ego in meis antehac conjecturis persto, eoque magis, quod abiturum se brevi hinc dicat Licestrius tanquam transacta re. Idem a me petit exemplum fœderis, quod anno 1631 Suediam Galliamque inter convenit; negavi habere me. Videntur existimare nos ex pactis ejus temporis satis obligatos non pacisci cum hoste nisi germanis omnibus principibus restitutis, ita ut novum nobiscum fœdus inire non teneantur. Sed cum aperte id non objiciatur mihi, respondere, quod alioqui difficile mihi non foret, supersedeo. Video, eosdem Anglos de omnibus eis, quæ pro Brandeburgico super Pomerania dici possunt, plene edoctos. Galli quoque eam amicitiam spe, ni fallor, inani, quod putent id suffragium aliquando domui Austriacæ posse subduci, fovent. Et hi et illi id agunt, ut Suedi suas rationes ad ipsorum commoda aptent. Mitto postremas literas, quæ inter regem cardinalemque et comitem Suessionensem commutatæ sunt: tum quæ ore postulari a rege jussit idem Suessionensis. Puto solo hostium metu impetraturum eum, ne quid sibi noceatur hoc quidem tempore. A ducis Bernhardi milite in comitatu Burgundiæ dicuntur cæsæ cohortes, quæ regimenta dicuntur, hostium duæ: alii æquatam cladem narrant. At pactiones illæ Rhæticæ mire aulam, mire Italiam sociosque omnes turbant. Rohanii uxor cardinali coram ob-

jecit patri Josepho, prædictum id a se ipsi, neque allata quæ débebant remedia, ipso negante, id dictum sibi. Cerbellonus ad lacum Comensem habet IVM peditum, VIC equites. Orant eum Rhæti, retro ducat copias, putaturque facturus, ubi ex Rohanii sponsione Galli Rhætorum finibus ac Valle Telina decesserint. Bremo et Casali metui video, et ne tam Mantuanus quam Sabaudus seorsim pacem facere seque periculo eximere occupent. In Margarita insula aliud castellum exiguum juxtaque puteus aquæ dulcis, cujus tenuis in ea insula copia est, venere in Gallorum potestatem. Sed et ab Italia auxilia quædam Hispanis advenere, et archiepiscopi Burdegalensis Harcurtiique dissidiis gallica consilia, ut fere ubique, turbantur. Dicitur novus Imperator, si ita appellare eum fas est, jesuitis edixisse, ne posthac laborem sumant consiliis publicis semet ingerendi, ut quibus patrem suum minus feliciter usum judicet. Pro certo habeo, nihil magis ex usu esse domui Austriacæ ad muniendam vim Imperii sui, quam protestantium romanensiumque per Germaniam libratas tenere vires, et utriusque partis modo gratia, modo metu res suas firmare atque provehere, ut Rudolfus et ante eum Maximilianus fecere. Sed ubi superstitione capti principes sacerdotibus se dant regendos, prævalent consilia violenta, periculosa, et Pontifici quam principibus, ut fortuna maxime faveat, utiliora. Intelligimus, et antistitem Herbipolis et Melonem cum suo collega iter suum tarde promoturos, ne Coloniam ante Gallos adveniant. Interim ab Hispano Schinchinellius, hospitiorum metator, Coloniam venit. Multum pecuniæ et Brissacum et Hildeshemium venisse audimus ad parandos hosti commeatus. Dux Bernhardus accepta jam pecunia equos trahendis machinis conquirit. Deum precor, Excellentissime atque Illustrissime Domine, ut pacis bellique res ad bonum ac gloriam reginæ, suedici nominis, Tuæ Sublimitatis regat. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Aprilis 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

138. Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Aprilis 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Siquid ad diligentiam adjicere possim, satis me inflammant Sublimitatis Tuæ datæ ad me 18 Martii veteris calendarii literæ, cum operæ meæ sedulitatem Tuæ Sublimitati rectoribusque regni ceteris ita ostendunt probari, ut ultra quod optem nihil sit. Literas eas, quod arcani nihil continerent, duci Bernhardo legendas misi, ut inde, quantæ sit curæ ipse Tuæ Sublimitati, intelligat. Excepi eum epulo nudiustertius, neque reginæ neque Tuæ Sublimitatis immemores. Quæ præterea in literis continentur, ea apud regem ministrosque regios peracta sunt. Nam et dux Bernhardus abitui paratus est, acceptis pecuniis, et ait Heufdius, se vetus illud reliquum anni XXXII persoluturum D. Spiringio ipsius jussu. Ipsum tamen chirographum quod ea de re fecit Heufdius, quanquam ostensurum se mihi pollicitus, non ostendit, ita ut nescio, exceptio aliqua aut mora adjecta sit nec ne. De novis pecuniis nihil habeo aliud, quam quod et princeps Condæus et Bulionius affirmant, delegatoria præcepta ad eas persolvendas missa ad Sancti-chaumontium. Davausius novo imperio regis hic in dies aliquot retentatur; significavit is mihi, cum ipsum resalutarem, magnum desiderium insinuandi se in amicitiam Tuæ Sublimitatis, multum se reginæ gentisque suedicæ in se humanitati debere, profitens. Ex quo postremo scripsi, evenit, ut rex ob Imperatoris mortem lugubres vestes sumere decreverit et nobis legatis edicere, nequis ad se veniat nisi pari habitu. Et ut quidem ad tempus a rege salutando abstineam, video sine rerum detrimento posse fieri. Ut autem lugubribus induar, quanquam id e decore fore mihi persuadere comes Brulonus voluit, probare non possum; quod alia mea sit ratio missi a regina, cui in Imperatorem bellum fuit, alia legatorum aliorum: videoque, meam hac super re cogitationem aliis talium prudentibus laudari. Dux Vinariensis aulæ gallicæ in hac quoque re sequitur exemplum. Neque tamen eo minus dicitur Romæ Estræus regis nomine significationem edidisse, Ferdinandum Tertium pro legitimo Imperatore a Gallis non haberi. Belli negotia quiescunt adhuc, præterquam in insula Margaritæ, ubi post prima illa castella cum exscensu capta, etiam majus aliud, quod Arragonicum dicitur, et turris juxta Batila nomine, in Gallorum venere potestatem, bisque rejectus est hostis parans

XXIV navibus longis militem aliaque necessaria in eandem insulam exponere. Maximum, quod Hispano restat, castellorum jam triginta Gallorum verberatur machinis. Etiam in Burgundiæ comitatu oppidula quædam, Dortanum, Migraudum, Tigeles et Sancti Claudii partim vi capta sunt, partim vim deditione prævenere, et de aliis in propinquo locis paria Galli sperant. Venetus legatus non ex imperio, ut dicebat, sed privatim sumta colloquendi libertate, repetivit sermonem, qui nuper inter nos fuerat, de conciliatura ab ipsis oblata, deque iis, quæ, secundum quæ Avaugurio dicta erant, responderam. Putare se ajebat, consensum Ferdinandi, ut Coloniam et nos mitteremus, satis appariturum, si literæ tuti itineris pro legatis nostris perscriberentur. De eo, quod dixeram, curandum, ut dignitas sua regno suedico constaret, rogabat id sibi enucleatius exponi. Interim non dubitare se, quin curaturus esset rex Galliæ, nequid haberemus conquerendum. De conditionibus, ad quas dirigi posset hæc conciliationis opera, visum iri in ipso conventu. Ad hæc dixi ego itidem non ex mandato, sed amica collocutione, Coloniam ut a nobis non præfracte recusari, ita nec quicquam esse, cur nos priores de eo loco ageremus, cum Imperatoris aula nunquam nobis eam urbem proposuerit, sed Brunsvicum aut Francofurtum ad Viadrum nuper per Sigismundum marchionem, cui nos contra Hamburgum aut Lubecam ut nobis commodiora nominassemus: quod si harum altera placeat Ferdinando, non videre me, quomodo nostri id possint defugere. Quod ad dignitatis curam pertineret, multa esse, quæ in mentem venirent, unum jam dicturum me, olim, cum rex Gustavus viveret, incidisse ei quædam controversa ejus generis cum Imperatore, qui tamen rediisset postea ad æqua. De conditionum præcipuarum summa ut a pacificatoribus edoceantur partes bellantes, haud novum esse. Sic Henricum IV ad Verbinianum colloquium non misisse, nisi postquam certus per Pontificem factus esset de quibusdam, super quibus disputari nollet. Fecisse idem Batavos ante indutias. Antehac a rege Daniæ ea nobis proposita, ex quibus justa esset suspicandi causa, non serio ab hostibus pacem expeti. Id nunc quoque videndum nobis, eoque justius, quod pupillari reginæ ætate cavenda sint omnia dissidiorum in regno semina. Olim in ea ipsa Coloniæ urbe tracta per multos menses super belgica pace colloquia, eo quod fundamenta prius solida jacta non essent, nihil effecisse aliud, quam quod Belgas inter se commisissent. Cum quæreret, an non ex marchione Sigismundo cognossemus super præcipuis pacis capi-

tibus hostium voluntates, dixi eum de via ad pacem eundi egisse tantùm, de loco scilicet ac tempore. Scripsit ad me Hanovia Ramsæus, aitque, a se mitti exemplum literarum hostilium magni momenti. Sed id exemplum non apparet, ac quomodo disparuerit, nescio: sed dicit mihi, qui res agit civitatis Hanoviæ, se ab eodem Ramsæo literas tulisse ad regem, ac vidisse se apud Chavigniacum exemplum simile. Esse literas ab aula Bruxellæ ad Boccabellam, qui res hispanicas in Palatinatu agit, scriptas, indicantes, omnem primum vim exercituum e Germania Belgioque in Suedos verti: iis expulsis tum demum in Galliam vertenda arma. Venit ad me comes Egmundus. Rogavit, numquid responsi accepissem ad eas literas, quas ipse reginæ, Tuæque Sublimitati scripserat: negavi, accepisse me quicquam. Rogabat præterea, ut ego ceterique legati adjutores essemus ipsi, ut comitis Warfusæi filius adolescens, patrisque negotiis impermixtus, qui, se quippe avunculo advocante, publica regis accepta fide huc venisset, jamque in Bastiliam contra eam fidem conjectus esset, inde eximeretur. Pater ejus juvenis inter eos fuit, qui ante annos aliquot in Belgica contra Hispanorum dominatum res moverant: nuper vero pertæsus longi exsilii gratiam sibi regis Hispaniæ novo merito redimere voluit, urbem Leodium, in qua sedem fixerat, traducendo ad factionem episcopi, cui Hispanus favet: ideoque contrariæ factionis, cui favet Gallia, principem, urbisque consulem Ruellium nomine vocatum ad epulas, introductis gladiatoribus paucis primum, deinde pluribus, obtruncavit, plebique ad id concurrenti persuadere conatus est, factum hoc a se, quod cognosset, id agere consulem, ut Gallis urbem traderet. Sed contra credens plebs occisum libertatis suæ vindicem, atroci ira corpus ipsius Warfusæi truncatum laceratumque suspendit ad patibulum. Nunc comes Egmundus, affinis sui facinus detestans, id laborare se dicit, ne filius, cui male cum patre convenerit, paterni criminis pœnas luat, neve ipse apud exteras gentes suspicionem adolescentis propinqui a se proditi incurrat. Vitriacus provinciæ Narbonensis præfectus, in aulæ offensas incidit, crediturque iturus eo princeps Condæus, ut e parlamento Divionensi quidam apud ipsum gratiosi in jus exercendi muneris sui restituantur. Scribitur, Francofurtum missas a Ramsæo naves duas, quæ frumenti ducentos saccos, oryzæ quatuordecim, laridum præterea oleumque et medicamina ferrent, Ehrenbreitsteinum salvas pervenisse. Hucusque cum scribendo pervenissem, intelligo certis auctoribus, et discessisse jamjam Davausium, et tantam spem

factam anglis legatis ineundi cum Gallia fœderis, ex iis, quæ postremo perscripta dedit Chavigniacus, ut vix putent, aliquid evenire posse, quominus coëat: nisi quid jam arcani Gallis cum Imperatore convenerit. Comes Suessionensis regi significavit, ne quem ad se amplius mitteret, nisi probare ac signare vellet, quæ nuper ipse regi proposuerat satis confidenter: tantum illi animorum fecit hispanicæ opis pollicitatio. Cardinalis Riceliacus ita indies magis magisque infra se dejicit legatos regum, ut ego certe sine speciali mandato quidvis patiendi, præsertim cum contraria mandata Angli habeant, eum accedere non audeam, ne quid dícar diminuisse regni majestatem. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati faveat. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Aprilis 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

139. **Lut. Paris. 8 Maji 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Video differri a Gallis in menses aliquot Coloniensem pacis actionem, quanquam multum eam propellente Pontifice, ita ut et minetur, Guenettium a se revocatum iri, ni veniant regum legati. Argumentum opinionis meæ hoc inter alia habeo, quod digresso jam Davausio retinetur hic ad tempus aliquod, menses minimum duos, Gothofredus, qui paratum habet, quicquid in Lotharingum aut Lotharingiam a Gallis dici potest, et ea, quæ ad Pignerolum pertinent. Dux Bernhardus intra quatriduum abiturum se affirmat, jamque in Campaniæ finibus paratas suas et Halerii se comitaturi copias. Princeps Condæus, omisso aut dilato illo de mutanda illa provinciæ Narbonensis præfectura consilio, it in Burgundiæ comitatum. In Picardiam Valettæ duo, dux alter majorque natu, alter cardinalitia dignitate fratrem præfulgens, sed qui ita inter se fraterne campararunt, ut pari futuri sint jure imperaturique aut partito aut vicibus. In Margaritæ insula oppugnatur etiamnum a Gallis castellorum maximum. In Valle Telina, Clavenna, Bormio jam dies exiit, intra quem deseri cuncta

a Gallis, quæ insedere hactenus debuere. Quædam jam tradita sunt. De quibusdam injecta mora, sed spe nulla effugiendi necessitatem, ut omnibus prædicat Rohanii uxor. Veneti hæc dolenter patiuntur. De Poloni regis cum filia ejus Imperatoris, qui obiit, matrimonio reviviscunt tum hic, tum in Polonia ipsa, ut a Polonis edoceor, sermones. Galli ut in Ferdinandum III aperte ac sine dissimulatione hostilia induant, eo minus spero, quod *Pavio*, qui in novam electionem librum scripsit, edictum est, ut ipse mihi narravit, si edere librum vellet, ne aut suum ipse nomen aut ullam gallicam urbem adscriberet. Sabaudi legatus vires hostium, principis sui imbecillitatem affert prætextus, ut videtur, exeundi e bello. Mitto, ita heic edita est, historiam illam tumultus Leodiensis, ajuntque Galli, milites a Warfusæo conductos captosque fateri etiam in necem principis Arausionensis, comitisque Henrici Herembergensis quosdam suorum emptos; quod si certis argumentis docetur, erit, cur abhorrere princeps Arausionensis debeat a pace, quam nunc Batavis offerre dicitur præses Rosa Belga, Hispanorum præcipuus minister. Dux Bernhardus ob duo gaudet, quod et suæ meliores sint quam antehac copiæ, quæsitis e rapto equis, et quod mittatur summa cum potestate bellum gerendi ex occasionibus. Ex Germania et Helvetiis literæ docent nos multum militis Imperatori merentis esse ad Brigantinum lacum, multum in Suevia, conscribi alios in Stiria locisque vicinis, viderique id propositum, ut Ferdinandus et Bavarus sua diligenter servent, Germaniæ miseriarum securi. Cerbellonus quidem iter sibi stravit ad Colicum montem, neque tamen irrupit, exspectans, an quæ cum Rohanio pacta sunt impleantur: quod si fit, jam Hispanis Rhætisque pax erit ad leges novi Aenipontc facti fœderis. Diligenter servanda erunt hominibus nostris omnia dignitatis momenta, omnes occasiones mire captantibus Gallis, et præter ceteros Davausio, ut se hic jactet. Bonis auctoribus intelligo, firmari aliquid Gallos inter Anglosque; verum id quid sit, silentio premitur. Davausius ejus rei puto exitum opperiens inter Lutetiam Caletumque hæret. Feuquerium rumor aulæ ait Coloniam mitti, si Davausio negotia se offerunt, ob quæ in Sarmatiam eat. Sed hæc talia cum in aula tam mutabili indies alio atque alio vultu spectanda sese dant, dubito interdum scribenda sint nec ne. Sed levis est in tantis rerum dispendiis verborum jactura. Et aliquid scribendum est, vel in hoc ipsum ne mos scribendi interrumpatur. Ut cetera desint satis magna, mihi ad epistolam erit materia, Deum precari, Ex-

cellentissime atque Illustrissime Domine, res ut regni, reginæ, Tuæque Sublimitatis prosperet. Lutetiæ 8 Maji 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

140. Lut. Paris. $\frac{5}{15}$ Maji 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Cum scribat dux ipse Vinariensis eas, quas abiens mihi ostendit, literas, parum est, quod de ejus rebus, quas ipsi quam aliis notiores esse par est, addam. Tamen reticere non possum, Gallos qui cum ipso sunt ituri, palam detrectare Rheni transitum, et ducem ipsum interdum sic loqui, quasi hostis ipsius consilia ex suspicione antevertisset. Deinde solet hæc aula, cui ille innexus est adeo, ut et major copiarum pars futura sit gallica, sæpe aliud simulare, aliud agere, sæpe consilia sumere extemporalia. Supersedeo etiam de rebus Rhæticis scribere, quando has partes suas bene implet Marinus, Illud miror, quod Marini ad me veniunt literæ, Sprecheri non veniunt, quem Marinus mihi suspectum conatur facere, neque tamen me de ea, quam de Sprechero semper habui, existimatione depellet. Civem bonum Rhætiæ eum esse arbitror, sed quia non totum se Gallis dat, literas ejus a gallico legato, qui apud Helvetios est, intercipi. *Angliam* puto cum *Gallis* convenisse non ad *bellum* sed ad *pacem*, utinam ne *Sueciæ* malo. Nam de *Pomerania*, quod antehac monui, magis magisque introspicere videor. Cardinalis Riceliacus hominem ecclesiasticum facundum, populique auribus gratum, Bernhardum nomine, his diebus ad se vocavit, voluitque ex ipso scire, qualis sua apud populum fama esset. Is cum se excusasset nonnihil, coactus cœpit dicere de omnium ordinum in cardinalem odio, subverso æquo jure tributorum, in agros maxime, onere intolerabili. Cardinalis, ut habet affectus aut certe eorum signa in potestate, flens testatus est, mala hæc esse belli, quod pro regis regnique gloria omitti non potuisset. Ceterum fidem suam se interponere, quatuor intra menses pacem fore. Tum se effecturum, ut omnes ordines sibi gratiam haberent, cum visuri essent

Galliam multo, quam unquam fuit, beatiorem. De *Valettæ* cum *Landgravio Hassiæ* conjunctione, est item, quod dubitem. Jubentur jam edicto regio hujus regni protestantes aulæa foribus obtendere die cum sacramentum circumferetur. Ut audio, non facient. Mulctæ indicentur, alibi graviores, alibi leviores arbitratu magistratuum. Reperta hæc ad captandas aulæ romanæ gratias a patre Josepho maxime, cardinalatum jamdiu frustra sperante, animos protestantium mire turbant. Sed vana est sine viribus ira. Oppidula duo Gallis cessere, vix digna quæ nominentur, Saviniacum in comitatu Burgundiæ, Chamblaium prope Metim. In Margaritæ insula ad maximi castelli vallum exterius Galli pervenere. Equitatus gallicus, qui in Valle Telina fuit, jam ad Genevam venit: nullam video spem sanandi hoc vulnus. Vienna literæ nos docent, vim totam potentiæ esse penes Trautmansdorfium. Advocari interdum episcopum Viennæ, Wardenbergium, Chevinvillerium, Slavatam, Brunerum. Mitti versus comitatum Burgundiæ XXX millia. Bavaros duos colligere militem. Polonæ nobilitati non placere austriacam affinitatem. In locum Alcalæ, qui mortuus est, Coloniam destinari Mirabellum aut minorem Ognatium. Parari naves et neapolitanas et etruscas in usum belli maritimi. Testamento Imperatoris cautum, ut bona quæ avita sunt domus Austriacæ sequantur primogenitum; quod Leopoldo non placere. Augustæ viduæ relinqui bona, quorum reditus perveniant ad LXXXM florenorum. Inquiri avide in divitias publicis functionibus partas, ac Walmerodii filiis ademtas ingentes pecunias, dato illis duplo sortis quam pater privatus ad IVM dalerorum habuerat, et de quinque filiis cuique tantum quantum in sorte fuerat. Exspectari, ut Sabaudus se bello eximat. Literas salvi itineris protestantibus principibus ab aula Cæsariana negari, quod subditos suos ab externis curari nolit. Electorem Trevirensem orare, ut sinatur episcopatum permittere Pontificis arbitratui, accusarique ab eo Magontiacensem quasi rebus Gallorum amicorumque Galliæ prosperis easdem fovisset partes. Esse in aula Saxonis legatos, qui levamenta circulis saxonicis precentur onerum, sub quibus gemunt. At Wittenbergensibus legatis postulantibus, ut a Ferdinando II concessa implerentur, pro responso datum nihil moræ futurum post redditam Lotharingiam a Gallis. Video constare, clam illata Ramsæi providentia Ehrenbreitsteinum alimenta: sed tamen metum non abesse, ni major vis hosti se opponat. Venit jam Autunnacum Melo et Mediolani cancellarius; sed ultra ituri non sunt, nisi Galli Coloniam venerint. Id circa autumnum

fore putant Gothofredus et *Pavius*, qui id tempus hic opperientur. Pontificii Helvetii volunt, conventum Helvetiorum omnium convocari, ubi agatur de pacando Burgundiæ comitatu, de residuis, quæ a Gallia debentur, de Rhæticis rebus. Filium meum natu minimum misi cum duce Vinariensi, ut percepta belli gerendi ratione utraque, tum batavica, ubi bis castris interfuit, tum germanica, utilis aliquando esse possit suedico regno, cui et me et meos in solidum consecro: Deumque precor, Excellentissime et Illustrissime Domine, cuncta ut in bonum regni ejus reginæque ac Tuæ Sublimitatis moderetur. $\frac{5}{15}$ Maji 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

141. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Maji 1637.**

Excellentissime Domine.

Magis magisque confirmor in eo, quod suspicatus sum, Gallos et Anglos tum inter se tum cum novo Imperatore clam convenisse. Rex Galliæ satis multo tempore a morte Ferdinandi II, subito, cum minime id exspectaretur, lugere eum cœpit. Suscepta calide, ut videbatur, contra novam electionem disputatio ita refrixit, ut liber Pavii Hanoviæ nomen præferat, dissimulato scriptoris nomine. In Germaniam non it dux Bernhardus: neque id cogitatum a Gallis sed comitatum Burgundiæ impetere. Non magis ad Mosellam Valetta it, qui Capellam versus se molitur. Contrarii rumores nobis fallendis sparsi. Jam vero in Anglia suppressus liber magnus qui pro Palatino scribebatur. De navibus ei dandis evanuit negotium, manet cum Batavis de mari certatio. Pomeraniam nobis invident utrique, ut Prussiam antehac. Nec demtus mihi de Polono et Palatina metus, quamdiu alias nuptias non video, quanquam non ignoro, quæ de Cæsarea jactentur. Itaque in Hispanos hoc anno bellum erit, nec id forte longum. De Valle Telina controversia, quæ xx millionibus regi constitit, contra ipsum finita est. Reddita castella diruuntur a Rhætis et annua xx millium scutatorum mercede habebit Hispanus ex nova pactione jus traducendi copias. Sabaudum belli haud obscure tædet. Is Bremo metuens, Casali Mantuanus (nam

et eo ivit Cerbellonus, nihil in Valle Telina habens, quod agat) otium expetunt. Margaritæ insula tota Gallorum est, castello, quod restabat, et dedito, et jam a Gallis intrato. Speratur brevi secutura Honorati, quia cetera ejus rupibus inaccessa hosti, angustiæ vero maris insulas inter, qua hæc adiri facilis, Gallorum navibus tenentur. Jam si Capellam et Castelletum capere Valetta possit, quid restabit, nisi ut indutiæ fiant, ac per eas cum Lotharingo quam maxime e suo usu poterunt decidant Galli? Scribitur Palatinus uterque, Hispano Bavarum pecunia placante, redire ad dominos. De electoratu cognovi ex legati anglici sermone spem ab Anglis abjici, neque offenduntur, quod Galli nomen hoc, quod Palatino dare in Anglia cœperant, nunc subticent. Duo sunt præter mutabile gentis gallicæ ingenium, quæ nobis nocent maxime: quod qui hic plurimum possunt, cardinalis tuendæ, Josephus parandæ dignitati dum student, gratiosi esse volunt apud aulam romanam: alterum quod putant aliquando et Bavari et Brandeburgici aliquem usum esse posse ad Imperatorem faciendum extra Austriacam domum. Cardinalis etiam terriculamentis quibusdam nocturnis exagitari dicitur. Rohanius in Bernati agro se tenet, scriptisque culpam a se in alios rejicit: deductus est honeste Rhætorum addito ipsi præsidio. Comes Suessionensis per triennium Sedani manere permittitur; nuper cum extra id oppidum deambularet ex jactu globi a militibus temulentis, ut dicitur, periculum vitæ adiit. Præsidio Sedanensi ipse de suo dat stipendia auxitque numerum præsidii, a ducentis ad sexcentos nomine, reipsa ad trecentos tantum; id, ipso non nolente, præfecto lucro cedit. Ad causas multas pacis desiderandæ a Gallis accedit, quod in Petricoriis vicinisque locis rustici se movent contra tributa. Dicuntur esse plus L millibus. Incitamentum illis audendi est, quod aliis in locis par seditio antehac non impune tantum fuit, sed et onerum peperit levamentum; jam publicanos quosdam mutilatos neci dedere. Ea prima furoris alimenta. Crequiacus in Italiam iit, liberiore quam antehac potestate, copiis non quantis exigunt res adeo depressæ. Ermensteinio invectum quod est, in mensem forte sufficiet: tum reditura necessitas, ni contra acre Johannis Waertii obsidium vi aliquid audetur, quod futurum vix videtur. Brandesteinii iter et quæ mandata habere dicitur, non tam aulam, quam plebem turbant. Wismariensia pacta probata ajunt Galli, negant id se credere Angli. In Bononiensem agrum his diebus incursum ab Hispanis. Romæ Pontifex cum in Hispanorum gratiam car-

dinalem quendam fecerit, proponit Gallis an, Masarino si ea detur dignitas, non gallo sed gallizanti, id sibi imputari ferant. Eadem in aula probata est novi Imperatoris electio nihil obnitentibus Gallis. Amicus quidam veniens a *patre Davausii* certum me facit, hominem e *Germania*, quo *Gallia* utitur, fuisse apud *regem Poloniæ* et multis rationibus dissuaso negotio *de sorore Imperatoris* spem magnam retulisse de *Palatina*. Multa sunt, quæ, id ut credam, me impellunt: inter alia, quod orationem Galliæ regis mandatu in conventu habitam *regis Poloniæ* alio atque alio tenore circumferri video. Fayetta, una virginum, quæ reginam sectantur, mire gratiosa apud regem pœnitentiarii regis suasu in monastica claustra se dedit, magnaque molestia liberavit cardinalem, cujus consiliis adversari dicebatur. Hanc epistolam ob gravitatem argumenti, et quia video multa mari terraque pericula duabus viis mitto, semper Deum obsecrans, Excellentissime atque Illustrissime Domine, res ut regno, reginæ, Tuæque Sublimitati semper bene procedant. Lutetiæ 12/22 Maji 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

142. **Lut. Paris. 16/26 Maji 1637.**

Excellentissime atquæ Illustrissimi Domine.

Rerum periti, qui me accedunt, plurimi non dubitant, quin Angli certi sint de tali restitutione Palatinatus, qua in præsens velint esse contenti, obligati promisso in rebus ceteris ad pacem partinentibus bonam operam navare novo Imperatori amicisque ejus, præcipue, ut arbitror, Brandeburgico. Nec magis dubium est, quin in hoc postremo idem cum ipsis velint. Itaque quotidie multa hic jactantur contra jus regno suedico in Pomeraniam quæsitum. Galli etiam se cum hostibus vias pacis experiri minus quam antehac dissimulant, dicentes a Suedis idem fieri, per Bannerium maxime. Ad ea, quæ cardinalem Riceliacum ad pacem propellunt, accedit gliscens et cum tempore augmenta sumens in Petricoriis vicinisque locis seditio ita ex rusticis constans, ut multos etiam de nobilitate metu sui an regentium odio in se traxerit, captis et Bergeraco et Sanctæ Fidei non spernendis

oppidis, editisque libellis plebem aliarum regionum ad paria invitans, tanquam pro rege contra regis ministros, quod apud Gallos vetus turbandi velamentum est. Maximo odio exagitatur onus mercium solidus in libram. Etiam Fayettæ, de qua scripseram, nuper discessus mœrorem regi parit, estque eam ob rem in offensa aliqua Chavigniacus, ejus rei minister. Dux Bernhardus multo quam oportuit serius ivit ad exercitum, secutusque nunc primum eum est Halerius. Ibunt puto versus Burgundiæ comitatum, quod simul erit tuendo ducatui contra ducis Caroli arma. Multo interim milite Gallasius utramque Rheni ripam insidet nimium nactus temporis ad antevertendos ducis Bernhardi conatus. Jam et alterum malum supervenit, quod equi, quos trahendis machinis comparari dux his in locis mandaverat, gravi culpa Gallorum, quibus id mandati datum est, reperiuntur labori impares. Id quoque rebus moram non exiguam adferet. Unum habemus bonum, quod post Margaritæ insulam etiam minor Honorati cessit invictæ virtuti Harcurtii. Intelligo et ex Heufdio et ex aliis VIIIC milia florenorum per literas ad Sanctichaumontium missa, incertum ad nostros spe ejus pecuniæ tentandos, ut pacta Wismariensia probent, an vero ad largitiones privatim faciendas. Ex Italia habemus, etruscas naves in Turcam ire, neque nunc ut antehac jungere se hispanicis. In eadem Etruria sumtibus leges poni, augerique onus farinæ injunctum. Mediolanum ex Hispania venisse CCM scutatos, CM ex indigenis collecta, in belli usus. Videri Rhætos castellas in Valle Telina locisque vicinis nova dejecturos, servaturos vetera. Sex ab iis populis legati ivere Mediolanum jurare jussi in pacta Aenipontana, tres eorum ultra profisisci in Hispaniam putantur, ut Vallitelinatibus ejus aulæ gratiam præripiant. Ad Aquas Helvetiorum habetur conventus, ubi et Galli suos et Rhæti habent. Ajunt Angli legati sermones jactari variis in locis de reddendo Palatinatu Inferiore gratis, superiore, si rex Angliæ sex milliones numeret Bavaro. Addidi ego, intelligere me, velle Hispanum partem ejus pecuniæ de suo dare, ut amicitiam anglicam redimat. Etiam de mari prævidere se nova cum Batavis certamina, iidem legati mihi significant. Dolens intelligo, multos se reformatorum illis agrestium motibus addere, metuoque, ne controversiæ populari illa religionis se admisceat et arma de manibus extorta resumat. Sunt isti rerum novatores ingenti numero: sed ex eo numero exercitum fecere XXXVI millium, ne major oneri esset sibi ipsi. Nobilium quidam ab amicis moniti, ne se inconditæ multitudini miscerent,

dixere non ita se stupidos: sed exspectari ducem summæ dignitatis. Pacem populo suo ut daret, etiam a Fayetta discedente oratus est rex, non sine utriusque lachrimis. Gallasius ad Drusenhemum munimenta restituit. Deum rogo, Excellentissime atque Illustrissime Domine, cuncta ut ad bonum gloriamque reginæ, regni, Tuæque Sublimitatis regat. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Maji 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

143. Lut. Paris. 4 Junii Cal. nov. 1637.

Excellentissime Domine.

Manat in vulgus etiam rumor de fœdere inter Gallos et Anglos, pressis silentio conditionibus. Neque interim ab Anglis ulli paratus armorum. Dux Bernhardus adhuc in Campania hæret. Stellæ liber contra electionem regis romani venire hic prohibitus. Hæc me in iis, quas antehac scripsi, suspicionibus multum confirmant, et multi me quotidie accedunt bene nobis volentes, etiam Germani, qui eadem timent. De Bergeraco a rusticis, qui arma contra tributa ceperunt, occupato verum est. De Sanctæ Fidei oppido deceperat nos rumor, fuit tamen in periculo: et alia sunt minora oppida, quæ illi factioni indies valescenti cessere. Dubium non est, quin ea in se tractura sit magnam partem militis, qui in hostem utendus fuerat. Qui literas hinc ad Hispanicum finem tulere, ajunt et Hispanicam plebem magno incendi pacis desiderio. Interim parlamentarios senatores rex graviter increpuit, vultque eos edictis se præsente in acta relatis parere simpliciter, non in causas inquirere, non modum de suo addere. Ermesteinum verberatur machinis a Waertio. Qui in Anglia est fœderatorum legatus Hispanos ibi plurimum ait posse. Palatinatus restitutionem eos pro re certa credi velle: auxilia promittere Anglis ad tuendam maris contra Batavos possessionem. Quæ utinam vera non sint. Addit idem, proponi ab Hispanis, ut post mortem hujus Bavari jus electorale alternetur, offerri etiam ab Hispano Anglis conditiones, si in belli adversus Batavos societatem possint pertrahi, quod tamen ego non metuo. Video enim Anglos

id præcipue agere, ut commercia cum gentibus omnibus libera habeant, eademque eripiant aliis. Spes quidem Batavis facta fuerat, quieturum hoc anno de piscatu certamen; sed video, anglos legatos, qui hic sunt, id pro incerto ponere. Ab Hanoviensi milite expilatum Ascafnaburgum accepimus: Seligenstadii vero etiam possessionem ab iis retineri. Hæc scribenti intervenit Lagardius nobilis gallus, ex ea domo, ex qua est regni suedici mareschallus: it Coloniam, nihil ibi aliud quam significaturus iis, qui ibi sunt, legatis, (est autem ibi jam et cancellarius Mediolanensis) fixum regi, nihil seorsim a sociis agere, Suedis præsertim Batavisque. Mortem adeo propinquam, ut supremam unctionem acciperet, evasit tamen senex Espernonius. Cardinalis Valetta ad castellum est Perciani, quod dicitur. Miler æus cardinalis Riceliaci propinquus, Bononiæ in motu est: quæ circumjecta sunt cum bono equitatu petit. In insulis dejiciuntur omnes munitiones minores, servatis iis, quæ sunt validæ ac necessariæ. Omnia prosperrima Sublimitati Tuæ opto, Excellentissime atque Illustrissime Domine. Lutetiæ 4 Junii novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

144. **Lut. Paris. $\frac{1}{11}$ Junii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Valde mihi dolet, quod crescentibus in nos hostium copiis a Gallis ita cessatur, præterfluitque tempus et occasiones rei bene gerendæ: præsertim vero quod a duce Bernhardo pridem nihil habeo literarum: neque vero quicquam de eo, quod scire juvet, intelligo. Galli, qui ejus exercitum aucturi erant, detrectant iter, diffluunt, ita quidem ut pro x millibus hominum ægre IV millia peditum, equites CCCC appareant. Hæret ille interim Campaniæ gravis, majoribusque oppidis exclusus invalida irrupit, commeatumque militi suo alendo iis expressit. Ego nunquam serio cogitatum Gallis in Germaniam eum mittere et credo, et diu est, quod credidi. Subducunt enim Galli se Germaniæ rebus, et aut valde fallor aut pacis rationes cum Imperatore satis constitutas habent: id restat, ut nos quoque in eam, quam ipsi animo desti-

narunt, pacem nostro cum damno trahant, adjutores in eo habituri Anglos, qui omnia bello turbata in veterem formulam restitui volunt, nempe ut aliis pericula delegent, ipsi ferant præmia periculorum. Huc consilia tendunt non ita tecta, ut non sæpe in sermone indicia erumpant. Qui in Hispaniam missus fuerat voti persolvendi specie monachus multa quotidie cum rerum potentibus in arcano agere inde perscribitur. Bellum in Petrocoriis vicinisque locis agrestium fervet, et aggressus eos nocturno prœlio inter primum secundumque Junii diem novi calendarii dux Valetta damnum fecit militis et machinarum. Intellexeram levi concessione posse eos homines non placari tantum, sed et eo adduci, ut in hostem manus suas commodent, paratumque mareschallum Lafortium sedando huic malo dare operam. Allegavi amicos ad eos, qui plurimum possunt, ut cogitarent, essetne levi aliqua declinatione vitanda tempestas. Sed video surdas ad hæc aures, decretumque armis reponere obsequium, quod si faciendum est, utinam quam primum feliciter fiat, ne mora hostis lucro cedat. Ad Belgicum finem boni aliquid spero, moventibus se sub idem tempus inde Batavis, hinc cardinali Valetta. Ita in duas partes distractus Hispanus vix poterit utrobique res suas in tuto locare. Classis gallica victrix insularum, præter naves longas, freto Gaditano in Oceanum redit. Dux Carolus superior copiis Longavillanum ducem coëgit agro excedere comitatus Burgundici, nec videtur ei obsisti posse, nisi et dux Bernhardus et Rohanius eo se ferant. Rohanius scripto Genevæ edito famam suam purgavit de iis, quæ in Rhætia acta sunt. Mareschallus Castilionæus, postquam plurima regi consilia dedit de iis, quæ ad Belgicum finem utiliter fieri possunt, in otio relinquitur, ne in partem veniat gloriæ, quam sibi spondet cardinalis Valetta. Docent nos ex Hispania literæ, laborari ibi de restituenda per Italiam commerciorum libertate. Legatum anglicum multa cum Olivario contulisse: uxorem principis Sabaudi Thomæ, quæ comitis Suessionensis est soror, id eniti, ut aulæ hispanicæ amicitiam comiti Suessionensi paret, usui futuram, si casus eveniat, ad successionis in regnum jus ipsi comiti asserendum contra principem Condæum: CCCC Mauros in Hispanicum littus ad Alicantam vi tempestatis impactos mitti, ut remigium Fernandini augeant. Cardinali Francotto concessum, ut merces gallicas ad pretium usque CM ducatorum importare in Hispaniam posset. Ex Italia discimus, ægrotare cum periculo Pontificem, metuique, ne ejus morte locus pateat molitionibus Hispani ad creandum aliquem suæ factionis.

Cerbellonum mitti, ut ex Navarra bellum Galliæ faciat. Leganesium movere se: Bremo cautum aliquot ad vetus præsidium centuriis additis. Casale ne obsideatur, timeri. Jam nunc intelligo, ducem Bernhardum et Longavillanum convenisse de die, quo jungant copias suas. Apud Gravelingam novam Hispanorum munitionem, frænum Caleti, cum impedire Galli vellent, aliqua sua cum clade repulsi sunt. Deum precor, Excellentissime atque Illustrissime Domine, ut reginæ, regno, Tuæque Sublimitati det res prosperas. Lutetiæ $\frac{1}{11}$ Junii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Abiit ad castra cardinalis Vallettæ baro Degenfeldius, optime affectus erga res suedicas, cumque in gallicam militiam se cum bona gratia Tuæ Sublimitatis dederit, sperat, si qua pax fiat, habitum iri sui rationem: ideoque, ut se Tuæ Sublimitati commendarem, a me petiit. Voluit ex me scire venetus legatus, numquid constitutum sit super literas, quas reginæ scripserat, quibus Venetorum operam offerebat ad pacem conciliandam. Ego quæ super ea re scripsisse memini, non repetam.

---

145. Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Junii 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Rem pridem, quantum ego arbitror, confectam nunc primum aperire Angli incipiunt, quorum ordinarius legatus ad me venit, mihique significavit, convenisse se cum Gallis: restare, ut ad regem Angliæ mittatur, quod perscriptum est, ut probet; in quo non putare se quicquam fore difficultatis. Eo cuncta tendere, ut restituantur in sua germani principes, imprimis domus Palatina. Hamburgi rogatum iri Suedos Batavosque in idem fœdus ut veniant, utque id jubeant Lutetiæ a suis juxta Gallos Anglosque signari. Ubi Hamburgi consensum fuerit in ea, quæ ex æquo postulari ab Imperatore poterunt, Anglos ea propposituros Imperatori. Is si abnuat, suam se causam et arma cum nostris sociaturos. Polliceri Galliæ regem se ad finem usque Julii nullas facturum cum Imperatore aut Hispano pactiones his contrarias.

Sed quando breve est id tempus, ut intra id omnia illa Hamburgi peragantur, facile impetratum iri a Galliæ rege, id tempus ut producat. Eadem mihi Heufdius a Bulionio veniens significavit. Quod ajunt, se ad Angliæ regem, quod perscriptum est, mittere, eo pertinet, ut excusationem aliquam habeant, quominus mihi sua conventa ostendant. Restitutionis generalitas Pomeraniam nobis ereptum it, et quin utrique ea in re Brandeburgico contra nos faveant, dubitandum non est. Ad arma non venire constitutissimum Anglis docet is, qui est ejus aulæ nunc vultus: docet ipsa Angliæ utilitas ex commerciis fluens, unde regi soli redeunt annui sex auri milliones. Sunt ergo certi, Palatinatum legibus tolerabilibus sibi reddi et spem aliquam electoratus. Hoc illi ab Imperatore et Hispano non obtinuere, nisi operæ ipsis Austriacis circa pacis negotium utilis futuræ pollicitatione. Quod cum Gallos latere non possit, sequitur habere et ipsos jam exploratas pacis suæ, saltem cum Imperatore, rationes, multaque antehac erupere indicia, et peritorum sermones quotidie audio, qui me inducant, ut credam, non fore Gallos in retinenda Lotharingia pertinaces. Quod si est, haud dubie urgebunt et Suedos, ut dimittant belli præmia. Et quod hic signari tabulas volunt, in eo aliquam ab ipsis dignitatis præcellentiam captari existimo. De duce Bernhardo nihil audimus aliud nisi penetrasse eum in Burgundiæ comitatum cum minoribus aliquanto, quam speraverat, copiis. Interim bene evenit Galliæ, quod motus ille agrestium resedit abolitione data acceptaque. Ita ingressus Bergeracum est dux Valetta, liberataque Gallia non levi motu. Cardinalis Valetta ad Hanoviæ partes ire creditur, et principem Arausionensem jam habere in aperto exercitum, celeres nuntii attulere. Batavicarum navium privatarum aliquammultæ in mari interno ab hispanica classe interceptæ magnum in mercatores damnum dabunt. Eadem classis hispanica, adjuta etiam ab etruscis, dicitur provinciæ Narbonensi imminere: sed magna provincialium fide ac diligentia ea ora defenditur. Delegati a synodo protestantium, quæ Alenconii nunc habetur, egregia oratione de sua obedientia securum regem fecere. Fœdus illud immortale, quod cum magno Europæ malo fecere cum Austriacis Rhæti, ab Helvetiis probatum est, qui et Rhætis auxilia sua promittunt, si quis quicquam contra Rhæticam libertatem moliatur. Procedunt valde Hispanorum extra Gravelingam munitiones. Pro Casali sollicita est Italia. Ermensteinum an jam transierit an extrema toleret, dubitatur. Scribitur e Germania Gallasius ipse ivisse Pragam, quo et Im-

perator et electores Saxo et Brandeburgicus sint venturi. Miles ejus partim Mosellam petere, partem Burgundiæ comitatum: et jam bonam partem Brissaci Rhenum transgressam, quo et stipendium eis venerit ad CM thalerorum imperialium. Hæc postquam scripseram, venit ad me legatus Angliæ extraordinarius comes Licestrius. Longus multumque circumductus sermo eo tendebat, ut non Palatina domus tantum, sed et Germani omnes restituantur. Ego ostendi ab ipsis et ipsosmet et nos esse desertos. Et cum æquitatem commendaret cuncta restituere jubentem, memorem eum feci Hiberniæ, quam nullo nisi armorum jure Anglia teneret. Cum adderet, non eas esse Sueciæ vires, ut Pomeraniam tueri possit, dixi non ita eum existimare debere de ea gente, quæ nostra memoria uno tempore Polonis, Russis, Danis restitisset. Ait, Northumberlandium (is proxima affinitate ipsi conjunctus est) maris utendi libertatem rursus Batavis turbaturum, nisi eam Batavi magnis pro domo Palatina officiis verbisque jus Angliæ non lædentibus redimant. Ego a controversiæ definitione me temperans satis habui ostendere, quam necessaria piscandi libertas esset ei reipublicæ, quamque ipsa respublica ad tutelam totius Europæ. Sed hæc quotidiani sermonis infarcire his literis pigeat. Voto finiam, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pro regno, regina, Tuaque Sublimitate. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Junii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

146. Lut. Paris. $\frac{15}{25}$ Junii 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Dabit mihi veniam Tua Sublimitas, si homo publicis negotiis leviter occupatus rationem ei reddo etiam ejus, quod inde mihi superest temporis. Mitto præfationem, satis longam, qua editionem Procopii novam latinam, a vetere ita diversam, ut non pauciora sint, quibus discrepet, quam quibus conveniat, aliorumque scriptorum de rebus Gothicis, Vandalicis, Visigothicis, Langobardicis, libros, eorumque populorum leges, Tuæ Sublimitati, ut non minus de me quam de re suedica optime meritæ, consecro.

Causa in multum productæ dissertationis apud virum tantum, tantisque rebus occupatum, duplex est. Prior, quod respondendum habui Cluverio, qui primus nostris omnia ista clarissimarum gentium nomina, invidia an danica mercede emptus haud dixerim, ereptum ivit: quod utique tot ac tam apertis testimoniis fecisse me confido, ut neminem alicujus judicii futurum sperem, qui eandem nobis næniam occantet. Altera, quod cum indigenarum prædicatio in quaque gente suspecta sit, a nostris quoque Sueonibus multa sint tradita parum certæ fidei, ea quæ maxime ad Sueonum propagatarumque ex eis gentium gloriam pertinebant, externa auctoritate firmata produxi. Non vero hæc tantum præfatio, sed et ipsum, cui ea servit, propositum, Tuæ Sublimimitatis, ut exactissimum judicium, ita jussa semper apud me potentissima exspectat. In hac descriptione quale describo Gothorum vetus imperium ab eo multum distat gallicum, quod nunc conspicimus. Itaque novos subinde motus exoriri haud sane mirum est. Vix sanato Petricoriorum malo aliud simile nascitur apud Lemovicos et Querciacos nec minus circum Tolosam insanitur: plane ut magnum corium, si partem pede presseris, exsurgit alia. Neque tamen negligitur bellica administratio. Nam e Burgundia literæ 21 Junii datæ nos docent, Romaniam arcem, quam hostes ceperant, a duce Bernhardo receptam, capta autem Champlitum et Autream. Postridie exspectabatur ducis Longavillani in comitatum Burgundiæ adventus per Salinas, et ducis Rohanii per Sancti Claudii. Itaque sperant gallici Burgundiones omnem eum comitatum cis mensem in sua fore potestate. Credo, excepta Dola et Graia, bene munitis locis. Ab exercitu cardinalis Valettæ docent nos 19 hujus mensis literæ, obsessam ab eo Landresiam, a fratre autem ejus castellum in Cameracesso, quod dicitur, oppugnari; is frater est dux Candalius. Nam dux Valetta, qui dicitur, exercitum ad reprimendos motus internos habet. Exercitus ejus cardinalis habere dicitur XVI peditum, sex equitum millia, machinas LXXX. Receptum ab eo Irsonum, quod ceperat Isolanus. Captum Cimacum et minora alia. Ciliaci rex his diebus de omni bello ac pace consultationem habuit. Interni, de quibus dicere cœpi, motus non sunt spernendi, cum facile possint iis se addere oppida quædam protestantium ac disjecta munimenta reponere, qualis de Monte Albano strepit rumor. Accedit, quod comes Suessionensis conditiones omnes rejicere, et præter quod præsidio Sedanensi stipendium dat ipse, alium insuper militem conscribere metuitur: neque satis intelligi potest, unde

ei vis pecuniarum, nisi ab Hispano, apud quem etiam soror ejus, principis Thomæ uxor, causam ejus, si de successione aperiat se controversia, commendat, ut scripsi antehac. Pontifex periculum mortis præsens ex apoplectico malo ita evasit, ut plenam valetudinem recepturus non credatur. Itaque Hispani jam ad alium suo ex usu faciendum consilia cuncta disponunt. Trevirensi audio libertatem offerri, si culpam Gallis consultoribus admissam deprecetur, ac successorem adsciscat Leopoldum. Hispanorum classis ad oram provinciæ Narbonensis apparuit, sed et navium gallicarum oppositu et accursu pedestrium copiarum repulsi sunt. Sunt nunc Hispanorum arma in agro Montiferrati, ubi cepisse dicuntur oppidum Niceam, quæ Paleæ habet cognomen. Mutinensis et Parmensis quæ habebant controversa transegerunt omnia. Algerienses et Bisertinæ barbarorum naves aliquid magni agitare dicuntur. Neapolitanus rector a mercatoribus CCCM scutatorum sumit mutua; pro iis augmenta quædam vectigalium oppignerat. Rhæti castella vetera per Vallem Telinam, quæ non placuit diruere, servant suo quidem milite, sed ab Hispano datur stipendium. De restituenda Rhætis jurisdictione in Vallem Telinam, quam habuere, postremo Aenipontano fœdere nihil diserte cautum est: multumque postulant Vallitelinates, ut tam dura imperia effugiant. Præfectus Mediolanensis implere se velle dicit ea, quæ Monsoniano fœdere continentur, remque omnem in eum statum reponere, in quo fuit, cum primum eas in partes Rohanius advenit: extra ea siquid postuletur, consulendum Hispaniæ regem. Ita is arbiter fit controversiarum Rhæticarum, ipsique militabunt non paucæ Rhætorum cohortes. Lætus intelligo Tuæ Sublimitatis cura et studia et commercia reflorescere, augeri regni reditus, publicum statum locari. Neque vero minora bona ex tam benigni sideris adventu sperari poterant. Deus, qui suggessit, Illustrissime Excellentissimeque Domine, consilia, eadem secundet. $\frac{15}{25}$ Junii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Classem hispanicam audio esse XXV magnarum navium, XX earum, quas feluccas vocant: IIIMD pedites ea vectari: nec extra metum esse Italos, ne specie belli cum Gallis aliqua Italiæ invadant, puta Savonam, aut Sinum Speciei, ut vocant. Venetus legatus iterum locutus mihi est de suorum officio ad pacificatio-

nem. Cum diceret Coloniæ tutos satis nostros fore, si literæ darentur commeatus, dixi non de eo laborare nos, sed an satis libertatis habituri simus in urbe infesta. Dignitati dicebat satis cautum fore, si nomen reginæ in literis iisdem exprimeretur. Dixi esse et alia, quæ circa tutendam dignitatem essent cogitanda. Ceterum nulla me mandata habere aut expetendi aut optandi literas ad eum conventum. Postremo dicenti se existimare rem eo posse perduci, ut et pecuniæ darentur Suedis et loca aliqua maritima, dixi has conditiones oblatas nobis eo tempore, cum res suedicæ multo essent pejore loco, et cum nemo nostros crederet ad extrema prope redactos oræ maritimæ unquam in Saxoniam redituros. Ceterum me eorum, quæ scripsisset, futurum memorem, ut gnaros facerem quos oportet. Jam nunc intelligo et castellum Cameracessi cessisse Gallis, male defensum a præfecto hispano, cum essent ei milites trecenti, victus multum; et Landresii paucos esse defensores, ac molam extra urbem, qua una utebantur, exustam. Præterea duci Vinariensi esse VM equitum, peditum duo tantum. Halerio VM peditum, equites VIIIC. Loca provinciæ Narbonensis, ad quæ apparuit Hispanorum classis, sunt Sancti Tropasii et S. Raphaëlis. Biscaienses Galli Hispanicæ Biscaiæ portum quendam cepere, sed ignobilem.

Respicit initium hujus epistolæ opusculum Grotii de Gothis, quod ex Bibliotheca Oxenstierniana transcribendum curavit Johannis Vidichindi, postea historiographus regni, ut attestatio ejus exemplari Bibl. Reg. Stockholmensis inscripta perhibet, et quod sub titulo: Introductio &c . . . . jam anno 1655 typis Lud. Elzevirii prodiit in libro: Historia Gotthorum, Vandalorum & Longobardorum, qui opera Jornandis et Procopii ex recensione aut versione Grotii continet. Cum vero quæ ad dedicationem in exemplari ab auctore ipso ad Magnum Cancellarium misso pertinent ibi non inveniantur, ea hic excudimus, de cetero ad librum antedictum referentes, qui in toto parum differt.

Excellentissimo Illustrissimoque Domino, Domino Axelio Oxenstiernæ, reginæ regnique Svedici, Gothici, Vandalici Senatori, Cancellario, reginæ tutorum regnique procuratorum uni, armorum summo per Germaniam rectori, Libero Baroni in Kymitho aliorumque locorum toparchæ,

H. Grotius.

»Multum mihi ac sæpe cogitanti, vir omni laude superior, quem ex antiquitate virum tibi non parem, frustra enim id quæram, sed proximum componerem, offert sese Atheniensis Xenophon, dux belli egregius, sapientiæ, præsertim actuosæ illius atque civilis præceptis instructissimus, eloquentiæ præterea svavissima lenitate. Nam dux quantus fuerit, ostendunt satis res ejus

sub Cyro Artaxerxis fratre gestæ, præsertim vero attriti exercitus reliqu decem millia, ab ultima Perside per innumeros hostes, innumeras locoru difficultates, longissimo itinere in Græciam reductæ, quæ quidem decem mill Xenophontis ob id apud Græcos in rei admirandæ proverbium transierui Etiam de re equestri libellus ejusdem, quam rei militaris peritus fuerit oste dit. Sapientiæ vero illius actuosæ, cum tres sint partes, in his singulis e: mius etiam ad alios instituendos fuit, nam virtutum privatarum semina, pı gressus, consummationemque Socratici ejus sermones abunde continent; rei milliaris tuendæ augendæque rationem accuratissime docent qui eo titulo e stant ejus libri. Civilem prudentiam quod attinet, cum ea aut in regnoru aut in liberarum civitatum cognitione versetur, principes perfectissimi, qua forte ante Magnum Gustavum, tuis præcipuis consiliis in id perductum fastig nemo reipsa exstitit, disciplinam atque vitam sub Cyri persona felicissime e pressit, liberæ autem civitatis formam laudabilem in Laconica republica nol dedit. Et quia ærarii quoque cura ad implendam hanc prudentiam necessa est, quam ejus rei esset intelligens, libro de tuendis augendisque Athenien populi vectigalibus cognitum fecit. Instrumentum viri negotia publica tra tantis præcipuum sermo est, quo Xenophon non externas tantum sibi ami tias conciliavit, sed et militum suorum gravissimos motus atque sedition sanavit. Et certe eloquentiam non mediocrem fuisse necesse est, ob quam il Musæ Atticæ, teste Laertio, nomen adeptus est. Atque adeo Dion ille Pı sæensis, qui ob summam eloquentiam a Græcis Chrysostomus dicitur, ubi eam facultatem parandam dat præcepta, lectionem præcipue Xenophont commendat, eamque viro politico vel solam ait sufficere posse. Hæc ve omnia, vir maxime in te qualia quantaque sint, nihil hic opus est dici, sa id me tacente agnoscent quibus te conspicere teque audire concessum e: Erit forte alias istas virtutes tuas, et quæ ex illis virtutibus emanerunt pı cherrimas actiones discribendi locus. Unum est quod optare nunquam de nam, sperare vero an audeam, cum videam totum belli Germanici onus til res vero suedicas tibi imprimis incumbere, dubitare cogor: ut quemadmodu Xenophon, quod ni fallor præter eum, soli contigit Cæsari, res ipse a se gest literis et veraciter et nitide consignavit, ita te scriptore habeamus, quæ a regum ab omni memoria maximus Gustavus Polonico, Moscovitico, Danico postremum Germanico bello, te suasore atque adjutore, gessit, aut ipse egis primum mandato ipsius, deinde et postquam a tanto principe vacantem locu dignus successor implesti; nec iis quidem omissis consiliis, per quæ rem sv dicam domi fundasti legibus magistratuumque cura, ornasti literis, stabil visti vectigalibus, muniisti vero armorum exercitatione et valida classe. E vero quem tuus favor» [mandata &c L. c. p. 1 ad 70].

Nonnullis tamen locis, ubi in libro citato legentem Grotius alloquitu in hoc exemplari sermone magis reverenti erga cancellarium utitur, et fine sequentes lineæ adduntur:

»Hoc autem omne, vir optime de humano genere, optime de Suedis, o time de me privatim merite, accipias velim, non ut munus, sed ut arrhabone grati animi, quem ego multo majoribus, si possum, testimoniis velim oste dere, multum sic quoque citra id quod debeo constituturus».

Gratias pro hac dedicatione cancellarius egit literis suis 22 Julii, qu Grotium sine dubio ad literas $\frac{2}{12}$ Septemb. (N:o 158) scribendas adduxerun

47. Lut. Paris. 3 Julii 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Misit ad me legatus ab Anglia extraordinarius Ogerium gentem anglicum, qui significaret regi suo probata, quæ inter psos Gallosque in hac urbe convenissent. Repetebat, quod nuper pse dixerat legatus, placuisse Gallis et Anglis, ut Suediæ Bataorumque nomine fœdus hic signetur. Interim mihi legendum d fœdus non exhibuere: de iis, quæ continentur, dicunt mihi, uantum lubet. In iis quod est de restituendis omnibus Geraniæ principibus in sua bona juraque, non potest non nocere obis, quanquam Ogerius sperare me vult, non difficiles fore ocios in relinquenda nobis Pomerania. Multa sunt, quæ suspiiones meas augent. Halerii miles aperte negat, Rhenum se elle transgredi. Mareschallus interim Bannerius solus ad vim oncurrentium undique hostium exponitur. Fayettam, quæ nunc n monasterio est, heri ibi rex solus solam diu vidit. Præfert ea irgo, regi ob ingenium cara, ingens religionis romanensis stuium, multumque et bellum hoc et cum protestantibus fœdera versatur. Non puto, permissurum fuisse cardinalem, qui illius uellæ libertatem in loquendo plurimum metuit, eam ut rex acederet, nisi et ipse ad pacem, qualem illa commendat, consilia ua verteret. Jam vero, ad Anglos ut me referam, dixit mihi omes Licestrius, Northumbrium affinem suum mare rursum ingredi, piscatum vectigalem faciendi causa: idemque mihi e Baavis transcribitur. Et a Scudamorio notitiam vidi classis ejus, uæ triginta navibus in mari hoc nostro constat: accedunt in Hibernico mari duo, contra Mauros piratas quatuor. Speraveram onciliante Bohemiæ regina, hoc dissidium posse componi: sed e certamen id reardescat, pertimeo. Mitto indicem copiarum, uæ ex terra Mediolanensi egressæ Montiferratensibus incumbunt, arcentes Bremo, quod in Mediolanensis soli extremis tenet Saaudus, frænum ducis Mantuani. Ea res non potest non suspecum facere sociis Sabaudum, quanquam, eas suspiciones ut minuat, rincipis Thomæ uxor ab Hispania quasi non impetratis, quæ perabat, redierit. Champlitum cepit dux Vinariensis, sed gallicum ei præsidium imposuit Halerius. Consultatur de diruendo ppido arceque. Dux idem objiciente se frustra duce Carolo Ararim transiit, cum xxv machinis, quas equi trahunt terni aut

quaterni, ripam instruxisset. Transgressus hostium cecidit o
gentos, reliquis fuga saluti fuit. Rea dicitur locus, ubi am
transiit. D. Ponica Divione in morbo cubat satis gravi, m
haud dubie ducis dolore. Non sunt quantæ dicebantur aut d
aut Halerii copiæ: et quæ sunt Halerii diffluunt magis m
que. Dux tria peditum millia ex Alsatia exspectat. Ad
dresium munire castra sua Galli cœpere, mox oppidum ag
suri. Et Gassio ex vetere Gustavi regis disciplina bonus
hostilis equitatus bis mille ac centenos aliquos adortus prœlic
terfecit ducentos, cepit prope totidem. Ehrenbreitsteinium ani
agit. Oppidum Leonis Saunerii in comitatu Burgundico ob
Longavillanus dux, arbitrorque frustra in longis conventibus
consultare Helvetios de eo comitatu belli malis eximendo, G
ut sunt in rebus prosperis spe nimii, jam eam possessionem
despondentibus. Captus est a cardinali Valetta quidam a co
Suessionensi missus ad milites a regia militia ad suam (mo
enim haud dubie aliquid) avocandos. Alchimista Boismaill
cujus dolis ad faciendam regi fidem ingentium divitiarum
aula fuerat, his diebus in patibulum actus est. Dicuntur Vie
etiam pro Batavis datæ liberi itineris literæ, et misit eo G
rum rogatu venetus, qui hic est, legatus. Etiam Bruxellis
similes pro Batavis literas intelligo, demto contumelioso rebel
nomine. Docent nos a Massilia literæ Hispanorum cohort
ea ora exscensu facto multa incendiis ac populationibus c
pisse, quanquam oriente undique gallo milite tenere loca
quiere: navibus ibi gallicis nec disciplinam esse nec stipend
An verum sit, quod mihi dicunt Poloni, laboratum Russo, u
lonos non minus quam Persas in Turcam accenderet, pr
erit in locis vestris nosse. Castilionæus levem quendam
citum in Campania habet. Longius abest Ehrenbreitsteinium,
ut ejus periculis ab ipso occurri possit. Princeps Arausione
nisi quid eximium hoc tempore aggreditur, non vitabit Gall
offensas. Venit ad me, hæc postquam scripseram, ordin
Angliæ legatus, baro Scudamorius, eadem dicens, quæ di
Ogerius. Cum quærerem, an ad Barclaium missum esset fo
ut expendi in Suedia posset, dixit arbitrari se præcipua c
ibi expositum iri. Respondi ego, imprudentium esse parte
de fœdere judicare, ac si non magno consessui, certe Tuæ S
mitati ea fiducia, quam ipsius virtus meretur, ostendi pact
bere. Ille ad hoc Hamburgi id rectius fieri posse dicebat: n
tamen certo scire se, an non et hoc, quod ego faciendum ju

am, facturi essent Angli: addebatque, si unquam magnam nunc
pem esse, aut egregiæ pacis, aut felicis belli. Ego *Angliam
ihil cogitare* arbitror *de bello*. Sed eos *pacem* velle facere
ii arbitrii. Deus hæc aliaque omnia, Excellentissime, Illustris-
imeque Domine, ad bonum gubernet regni, reginæ, Tuæque Subli-
iitatis. Lutetiæ 3 Julii, anni 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Hæc postquam scripseram, venit ad me missus a duce Vi-
ariensi præfectus domus ejus cum literis ad me ducis ipsius,
emque filii mei, qui mihi historiam misit pugnæ felicis ad Ara-
m, simulque fusarum copiarum notitiam, quæ his literis, quo
s tota melius nosceretur, addenda censui. Mortuus est Ponica
agno ducis damno rerum peritus et hac aula uti sciens. It
alatinus in Hollandiam. Oppidum Gisa in comitatu captum a
uce est Vinariensi, crediturque dux ire obsessum Vesontionem.

---

18. Lut. Paris. 10 Julii Cal. nov. 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Habent me sollicitum hæc tempora. Video enim rursum, ut
itehac, molem illam belli per Germaniam Suedis solis incumbere,
ioque onere eos premere, sociis aut cessantibus aut aliud agen-
bus, extra unum Landgravium, qui et ipse viribus tantum sue-
icis stat. Dux Vinariensis post Gisam, arce capta Sancti Lupi,
asileam versus iter instituit, utinam felix, dum a duce Carolo
ssidetur Monspellicardi. Disco consilia ejus egregia, illud præ-
ertim *de Rinfeldo*, corrupta per moram, quam *Galli* injecere.
t nunc quoque quid dicam, cum ex eo, qui a *duce Vinariensi*
issus huc venit, intelligam *Halerii* copias ita diffluere, ut
gre *ter mille* restent. Quæ causa sit ejus rei, conjectura ma-
s indagare quam certo affirmare liceat. Landresium jam op-
ugnari incipit, sed nisi princeps Arausionensis valide se movet,
um forte locum capient, ceterum nihil magni agent Galli. Iidem
e Ehrenbreitsteinio spem abjiciunt. Ita peribunt illis, quæ magno

cum Germanorum odio sibi pepererant, amnium claustra. In Batavis rumor est indutias jam factas Gallos inter et Hispanos, puto id extra verum spargi ab iis, qui eo colore ipsi ad indutias properant. Ego vero non ignoro in Hispania monachi, qui e Gallia missus est, quotidianis cum Olivario colloquiis de indutiis primum, deinde et de pace agi. Et Helvetios video iterum in id laborare, ut comitatus Burgundiæ, quem tutari plerique tenentur, seponatur a bello. Sed hæc omnia non facilia sunt explicatu, atque interim procedit bellum. Et Cateletum quoque obsessum ire dicitur Mileræus. Rohanius in comitatum Burgundiæ copias quidem mittit suas: sed ipse non venit ob simultates cum principe Condæo, ducatus Burgundiæ præfecto. In Italia valescunt res Hispani. Rhæti fœdere et largitionibus tenentur: quanquam sunt quos ita festinatum pœnitet, cum de dominatu in Vallem Telinam, quam semper maxime expetiverunt, nihil certi habeant. Eductæ a Mediolanensi terra copiæ sunt, XVIIIM peditum, VM equitum. Bremo prospectum satis et Casali auctis præsidiis, rebusque introductis necessariis. Quid aggressurus sit ibi post Niceam Hispanus, opperimur. Sed ut fides et constantia maneant Gallis, quas vehementer concutit aula romana, indutias, si posset, ubique, si id obtineri nequeat, per Italiam certe moliens, interna eos mala vetant in hoc rerum æstu movere lacertos. Nam et agrestium motus manet, et cum regis copiæ inciperent circumvenire Sedanum, evasit comes Suessionensis, Hispanorumque fidei se permisit, intentus ad omnes rerum novarum occasiones. Jam vero de Austriacis Poloni nuptiis vetor ultra dubitare, cum ad eas in mensem Septembrem invitati sint Veneti. Ita hostis ille, qui suum tempus exspectat, cum alio hoste præpotente conjungitur. Qui hic est ex Christina dani regis filius a cardinali Hispano ea acceptus est humanitate atque epulis, ut ejus quoque regni amicitiam ab Austriacis quæri Hamburgi primum, deinde et nostro malo non obscurum est. Pomeraniam ut obtineat, cuncta regna imperiaque adit Brandeburgicus: et video faveri ei etiam ab iis, quos amicos habemus, terretque me Prussiæ exemplum, et multi sermones parum nobis æqui: tum vero ab hoste adeo florente pacem nostro ex usu ut impetremus, optare licet, sperare vix audeo. Adversus has difficultates duæ spes se ostentant, ab Anglo et a Turca, si se ei forte commoveant. Sed nullos ex Anglia paratus ad bellum video. Naves, quas promittunt sub Palatini Gallique signis, quid acturæ sint, nisi forte oram gallicam defensuræ, equidem non intelligo. Nam bellum sibi

se cum Hispano nolunt, idque profitentur. Per Germaniam
ro pacem ita suis rebus judicant necessariam, ut sine ea in-
ilem sibi fore dicant Palatinatuum restitutionem. Utinam ve-
m sit, quod me credere vult legatus venetus, in pace cudenda
s nobis de Pomerania non adversaturos. Turcam quod attinet,
tit, ut ex literis ad venetum missis vidi, pacem Persa, lega-
sque misit, eandemque exoptat magnus visirius. Ragoskius
deri nuper facto staturum se, donaque missurum annua pro-
ittit. Ita rebus alibi quietis possent forte arma in Poloniam
citari, præsertim si cognoscat eorum ope aut consiliis foveri
rtaros, qui terra, et Cosaccos, qui mari Turcicum imperium
rritant: quanquam de Tartaris in amicitiam reponendis veterem,
gati ipsorum spem fecere, comiter excepti ac cum bona spe
missi. At contra Cosaccos in Pontum Euxinum missa classis
rtim galeonibus, partim navibus constans longis, pariter xxx,
æ res efficit, ut Mediterraneum mare, præter perpetuas quasdam
stodias, ferme a turcica classe vacet. A Viennna scribitur
iperator ab alieno nutu non pendere: interim remissior esse
am Imperio conveniat. Ita culpas, quæ corrigi cœperant, resur-
re. Pecuniæ ibi fiunt omnibus modis, etiam ex iis beneficiis,
æ pater Imperator indulsit. Earum pecuniarum aiunt tum alios
us fore, tum ut Suedi pro eis pacem dent. Protestantibus
ermanis pax Pragensis, nihil aliud, ostentatur. Dicitur et super
rmula literarum tuti itineris pro legatis principum pontificiorum,
i summi Imperii jus obtinent, disputatio calere, cum nolint illi
incipes aut poni ut regum accessio, aut aliusmodi literas acci-
re quam quales dantur regum legatis. Veneti, qui pridem le-
tum apud Imperatorem non habuere, nunc eo mittunt. Idem
ciunt Genuates, sed hi et apud Batavos agentem habituri. Ve-
torum, qui hic fuit, legatus, multa rerum gallicarum notitia in-
ructus, nunc in Hispaniam legatus ibit. Eodem legatum mit-
nt Genuates, cunctis jam Italis eam potentiam ut multum apud
prævalentem respectantibus. Itaque et naves etruscæ iterum
cum neapolitanis ac siculis conjunxere. Et Helvetii verbis
iidem utuntur mediis, ceterum apud eos quoque multum de-
ssit de Galliæ auctoritate, festinaruntque Tigurini, quæ cum
cinis abbatibus controversa habebant, componere. Ad præsidia
hætica in castellis Clavennæ Sondriique alenda dat in mensem
ı millia scutatorum Hispanus: et mille octingentos Rhætos ad-
ribit suæ militiæ in terra Mediolanensi, iisdem, quibus Germani
ilitant, conditionibus. Madritio scribitur succensere Pontificis

nuntius, quod se et Pontifice ignaro colloquia super pace insti tuantur. Inter quærendæ pecuniæ rationes multiplices omne fac tum argentum sumi a privatis, rependique æreis nummis, quibu dives est gaza. XI naves in Americam, quæ Castellanorum est mitti. Ad res Brasiliæ sustendandas, ubi Portum Calvum aliaque loca invasere Batavi, etiam externas naves Olisippone corripi Parari et acriter bellum in Galliæ partes, quæ Hispaniam contin gunt, e Fontarabia per ducem Nocerum, e Perpiniano per Cer bellonum, qui ex Italia illuc tralatus est. Itaque Socovam missas machinas L et in Navarram XIIM peditum, equites mille. Abi isse inde principis Thomæ uxorem, quasi iratam Hispanis, moni libus ad iter divenditis. Principem Bossolum, ut Sabionedam re cipiat, offerre sequestrationem omnium rerum, quas a se petat Stilana, donec lis ab Imperatore judicetur: sed occlusas ad hæc Hispanorum aures ob loci opportunitatem. Id est castellum, in quo cum nullum præterquam pro Stilana custodiæ jus haberet Parmensis, eo Hispanis tradito, pacem suam redemit. Fernandinum quoque classem reparare, qua in Italia utatur, creditum imminere Monœci aliisque portubus. Heufdius transmisit pro Batavis CCCM florenorum, assignationes habet ad alia VIIM et exspectat alias, ad semimillionem. Eiusne pecuniæ exspectatio an interna dissidia, an morbus principi Arausionensi impedimento sit, an favor in comitem Suessionensem, varie disputatur. Spero futurum brevi, ut actibus ipsis hos rumores refellat, quod sane hoc tempore imprimis est necessarium. Transiit hac viditque me Hofkirchius, sæpe mihi a Marino commendatus. Aiebat ire se ad Tuam Sublimitatem, ut ei se, nescio quibus de rebus, purgaret. Mitto scriptum gallici leporis, in quo sub diversorum nomine graphice mores, studia, fortunæ, spes principum Galliæ describuntur. Illud quod scripsi antehac non possum non repetere, et ex Gallis et ex Veneto intellectum mihi hoc, quod nunc agitatum fœdere cavisse Gallos, ut Bavaro, dum vivit, maneat electoralis dignitas: nec recusare id Anglos. Quomodo ergo ex Palatini jure possunt vitii arguere regis romani factam Ratisbonæ electionem? Valet enim electio etiam ab eo facta, qui jus non habebat, sed in possessione erat eligendi, quod et in ecclesiasticis functionibus collatis a non patrono, sed jus patroni possidente, et constitutum est et observatur. Dicenti mihi nuper Comitrio (est enim eruditus) Suedorum nomen in externis historiis non apparere, nominavi Tacitum, Eginhartum, Adamum Bremensem, Helmoldum Saxonem, Imperatores quoque et Pontifices. Cete-

rum, quia cum Anglo res mihi erat, rogavi Monasteriensem Anglum legeret, qui inter nationes, quæ per CCL annos Britanniam vexarunt, Swatidas nominat, addidique rei quoque monumentum Stochholmiam in agro Pembrociensi. Rarius aliis si nominentur, mirari id debere neminem, cum longe remotæ res eorum ab aliorum rebus fuerint, ut quibus in Russos, Slavos, Danos, Norvegios bella satis negotii facerent. Gothos vero, Vandalos, Longobardos inde ortos: Normannorum autem nomine Suedos non minus quam Norvegios, quam Danos designari, plurimis apparere testimoniis. Spero futurum, ut Tuæ Sublimitatis prudentia ac fortitudine suedica gens veterem suam obtineat claritatem. Quod ut fiat, Deum precor, Excellentissime atque Illustrissime Domine, Tuam Sublimitatem ut servet, sospitet, augeatque. Lutetiæ 10 Julii ex novo Calend. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

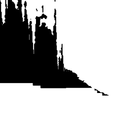
Monachus ille, qui in Hispania est, huc scripsit responsumque exspectat. Dux Vinariensis Vesovium oppidum vi cepit. Saviniacum, quod in Bressia est ab hoste captum ante hos menses septem, recepit dux Longavillanus. Gallos in fœdere ab Anglis stipulatos intelligo, ne sibi impedimento sint in retinenda per pacem Lotharingia. Sedanum ab omni commeatu per Gallos intercluditur. Dicitur comes Suessionensis titulum sumere ducis exercitus pro regina matre. Faciunt hoc discrimen Itali, ut quibusdam regibus scribant, Serenissimo ac Potentissimo, aliis Serenissimo. Neque dubito, quin hoc in literis ad reginam secuti Veneti: quam dignitatis imminutionem cavendam non est quod moneam. Ad Landresium nihil aliud adhuc quam castra muniuntur. Mileræus non longe est, nec verum de Cateleto. Hispana classis ad oram Narbonensem apparet. Castilionæus ad Sancti Menehouldi in Campania aliquid exercitus habet, incertum quo consilio. Hispani omnes suæ gentis cardinales Romam mittunt in spem vacaturi Pontificatus per infirmam Pontificis valetudinem. Rex in arce Madritii, cardinalis in villa Bassompetræ.

---

149. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Julii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Magis magisque etiam ex *Licestrii* sermonibus comperio, *nolle Anglos* sibi cum *bello* esse negotium: neque vero permissuros, ut *Pomerania Suediæ maneat*. Tunc vero illud vel maxime notandum, quod edoceor convenisse *inter Gallos et Anglos*, ut etiamsi *Suedi* et *Belgi* se non aggregent, *ipsi stent conventis*. Ita tamen loquuntur quasi aliquid *mari Baltico* proximum *Suediæ* non sint negaturi. Sanctichaumontium jam Caletum venisse rumor hic est, an certus haud dixerim. Spem nobis faciunt angli legati quieturam hac æstate de piscatu cum Batavis controversiam. Interim vero naves primum duodecim, deinde octo et viginti multis onustas rebus necessariis Dunquercam intulere, forte quod existimant se talia agendo necessitatem impossituros Batavis applicandi se ad Anglorum consilia. Princeps Arausionensis cunctari per morbi occasionem aut simulationem creditur, ut pecuniam accipiat, quæ promissa est Batavis: in ea expedienda nunc sudat Heufdius. Intelligimus metum Hamburgensibus ab Imperatore fieri, ne patiantur apud se conventus haberi Imperio noxios. Id si manet, Hagæ fore conventum aiunt Angli. Tres cohortes sive regimenta ad augendas Batavorum vires hinc mittuntur. Regis Daniæ filius, qui hic nunc est, Hispani in usus militis non nihil obtulit. XXVIII Junii, ut hic numeratur, in potestatem archiepiscopi Coloniensis venit Ehrenbreitsteinium, reddendum Treviro petenti, ubi novus elector fuerit. Comes Suessionensis Sedano non nisi propter venatum egressus eo rediit: agiturque rursum de reconciliatione, quanquam non tantum abrupta sunt inter Gallos Sedanumque commercia, sed et homines capi utrinque cœpere. Dux Bernhardus simulavit quidem conatus in Germaniam: revera propositum ei est Vesontionem vi aggredi. Id ut fiat, depellendus primum erit dux Carolus et marchio Sancti Martini, præfectus Burgundico comitatui, qui inter eam urbem et flumen, cui Dulce nomen, leviter se immuniere. Misit dux Bernhardus de suo exercitu obviam IV illis millibus per Alsatiam sibi conscriptis: quibus auctus aliquid magni tentabit. Scribuntur ejus equites hostium quatuor millia partim interfecisse, partim disjecisse, captis et nonnullis. Nec ab aliis in eodem comitatu cessatur. Nam ducis Rohanii, quanquam Ge-

nevæ absentis, miles, Arbosiam cepit: dux autem Longavillanus post Leonem Saunerium cepit Orgeletum: obsidetque Bleteravium, vetus nassavici juris oppidulum, bono situ et arce firmum. Nec ad Belgicum finem segnius administratur, ubi præter egregium cardinalis Valettæ exercitum Mileræus, cardinalis propinquus, suum habet, cui imperet, militem, decem prætorianas centurias, Helveticam præterea, Marinam et Vidami. Cum eo Bohanium cepit, arcem hostilem trium leucarum intervallo ab oppido Sancti Quintini. Deinde se conjunxit cum cardinali Valetta ad Landresium, pari jure cum eo cardinali, nisi quod cardinalis signum dat excubiis. Communitis ibi jam castris, sinuosis inter humum excavatis viis ad oppidum acceditur, sperareque nos jubet Degenfeldius (qui se Sublimitati Tuæ plurimum, præsertim si pax aliqua fiat, commendat) intra mensem alterum Gallos oppido potituros. Habet id oppidum propugnacula quæ bastiones vocant quinque. Amnis Sambra oppidum inferius, quod vice suburbii est, alluit. Eo a Gallis insesso qui in oppido sunt sub Hemno forti præfecto tria lunata fecere opera tegendis portis. Nullum enim est vallum extra fossam. Ipsa fossa oppidique vallum non spernenda. Sed parvitas oppidi præsidiique facit, ne diu defendi posse putetur. Est Valentianis hostis, cum III millibus equitum pari peditatu, exspectatque Piccolominii auxilia. Novus e Gallia legatus Bellevrius in Angliam mittitur. Ait comes Licestrius metuere se, ne sub dominatum regis Daniæ Hamburgum cadat, non sine Anglorum etiam damno. Havræum idem ait in Suediam mitti. Gaudebo, si quæ ibi agentur, cognoscere, ut normam habeam, ad quam sermones meos dirigam. Ad Gravelingam novæ hostium munitiones multum procedunt. Rogavit me comes Egmundus, an recte pervenerint, quas in Suediam miserat literas. Postquam præfationem meam ad Gothica Tuæ Sublimitati misi non pauca se inter legendum obtulere, quæ sententias meas valide confirmant. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, regnum, reginam, Sublimitatemque Tuam sospitet. Lutetiæ $\frac{7}{17}$ Julii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

150. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Julii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Non negant Angli, se Dunquercanis, quorum oppidum impeti hoc tempore a Gallis et Batavis credebatur, subvectasse necessaria, et recte id se facere autumant, quamdiu nondum Batavi fœderi inter se Gallosque facto accessere. Ejus rei spem si faciant Batavi, tum passuros se rem de piscatu quiescere hoc tempore, ac putare se Palatinum principem mandata id significandi habere. Galli Veneto, Mantuano, aliis affirmant, probata pacta Wismariensia. Ego me nihil certi habere dico; ceterum sperare me bene conventurum: pacem autem nolle Suedos nisi communem. Ait venetus Viennæ dici ab iis, qui res administrant, datas tuti itineris literas etiam ad Coloniam, si eo mittere velint, pertinere. Ego nostris Coloniam pro loco conventus dixi a Cæsarianis non esse propositam, sed alias urbes. Cardinalis Hispanus, quas dedit literas pro Germaniæ principibus, qui in bello sunt, in iis nihil audio esse, quod reprehendatur; sed quas pro Batavis dedit Imperator, eas non placere Batavis, credo, quod cum Batavis, tanquam sibi obsequii aut reverentiæ aliquid ab antiquo debentibus, agere Imperator velit. Bene evenit, quod comitis Suessionensis placide transactum est negotium, permissumque ei in annos quatuor manere ubi est, in aulam venire, non venire, suo arbitratu et sine regis offensa, salvis ipsi bonis atque honoribus, reddita et matri commorandi, ubi voluerit, libertate. Mansurus, ubi est, creditur. Multum ei ad res bene ponendas inserviere adversarii inter se in ipsum certantes studiis, hinc Bruxellenses Hispani, inde princeps Arausionensis cum duce Bulionio, Sedani domino. Nam eo ipso, quo rex ei has conditiones misit, tempore, redibat a Bruxellis missus a comite Sancti barrius multa magnaque offerens. Princeps autem Arausionensis et pecunias misit comiti, ut quem diceret nihil in regem commisisse: si quæ privatim inter eum ac cardinalem essent controversiæ, cavendum, ne eæ in malum publicum erumperent. Ad Landresium alibi ad oppidi propugnaculum mœnibus adhærens, alibi ad fossam pervenere opera: brevique speratur deditio, non ea vi Piccolominii, qui in agri Luxemburgici proximis agit, ut bene munita castra adoriri audeat. Mileræus præter eum militem, quem in ista castra adduxit, alium ad sex prope hominum

millia habet ad Bononiam Morinorum, crediturque et ipse et capto Landresio cardinalis Valetta Flandriam, quo mari se fert princeps Arausionensis, terra petituri. Nova hostis ad Gravelingam munimenta, et quod portus ibi ad naves capiendas et deprimitur et dilatatur, tum Gallos urit metu, ne Caletum exhauriatur, tum Batavos, ne majus inde quam a Dunquerca, cujus portus recessu maris denudatur, et arenis magis magisqne obstruitur, damnum accipiant. Habeo literas abs duce Bernhardo et a filio meo, qui apud eum est, datas 15 et 18 Julii novi calendarii: præterea accessit me is, qui hic res ejus agit, Rotenhanius. Ex iis disco, capta duci Balmas et Montemmartini: Gallum vero sub Halerio militem ita dilabi, ut de omni equitatu ægre ducenti supersint. Consilii, quod *dux Vinariensis* pridem habuerat de *Rinfeldo*, conscius is, qui Montempellicardum tenet, Granchæus præripere *Vinariensi* id voluit, metu *Gallorum*, ne si *Vinariensis* eo potiretur, *sibi teneret*, non *regi Galliæ*. Literæ, quas ea de re scripserat Granchæus, ita negligenter curatæ sunt, nisi et *dolus* latet, ut in hostium manus venerint. Conqueritur ea de re in hac aula dux; et tamen si hæc spes fefellerit, sperat alia via se venturum *trans Rhenum*. Illud quoque compertum mihi duxi non tacendum, *Ponicæ* data quotannis a *Gallia* XVIII millia florenorum: tanti illis erat ipsius dominum pro arbitrio versare. Alsatica nobilitas de præfecto Benfeldensi pergit conqueri. Ego rerum, quæ ibi geruntur, ignarus, judicium non interpono meum, literasque ad me scriptas Tuæ mitto Sublimitati. Naves ex Hispania Junio ineunte digressæ, cum quibus XVIII scutatorum millia exspectat cardinalis Hispanus, nondum comparent, resque ipsi arctas faciunt. Genuates tum ob formidinem, ne ipsorum portubus insidias struat Hispanus, tum ob captas nuper ab Hispanis naves Batavorum decem nec redditas quæ in iis merces ad Genuates spectabant, id student, ut Gallorum Batavorumque amicitia expediant se nimiis Hispanorum nexibus. Ceterum in Italia nihil magni agitur post arcem Aglianam captam ab Hispanis. Id evenit 22 Junii. Scribitur ex iis locis, Astæ et Albæ imminere Leganesium. Sed alii magis putant, in loca Montisferratensis territorii incubituram vim belli. Crequiacus ad Casale advenit cum quatuor cohortibus. Non est libera Italiæ ora a Turcarum Algeriensiumque incursibus: ii nuper in Calabriæ litus exscensum fecere Tuni et Cereale Genuatum juris municipium irruerunt, morati quidem non diu, sed ita ut prædam captivosque abegerint. Neapolitano in regno duriora in dies

rectoris imperia: nec est qui querelas in Hispaniam deferre audeat. Sex inde turmæ mittuntur per Brutios in agrum Mediolanensem. Ab Etrusco it legatus ad regem Poloniæ et ad Imperatorem. Imperator ipse et Aenipontana ad fines aut non longe a finibus deducturi putantur eam, quæ Polono pacta est. Basilea sero videt, se duobus castellis a Cæsarianis premi. Poscitur frumentum a Vinariensi. His de rebus, etsi forte comitatui Burgundiæ pericula (quod futurum non puto tam bonis Gallorum processibus) averti possint, Badam rursus coeunt Helvetii, magni, ut semper, cunctatores. Austriaci eorum, quæ circa ea loca tenent, oppidorum auxere præsidia: Longavillanus in comitatu Burgundiæ Orgeleto capto a Bleteravio rejectus est. Rohanius ob inimicitias cum principe Condæo, quominus eas in partes veniat, se excusat. Gravatur invidia alienæ culpæ circa res rhæticas. De peracta in mensa Gallasii cæde Gordonii, qui Fridlandio necem intulerat, vulneratis et aliis, qui in illo facinore Gordonio adfuerant: item de Pensio legato Dani spoliato in itinere a Cæsarianis, congruunt nuntii. Multum heic exspectatur adventus in Germaniam Tuæ Sublimitatis. Det eum Deus prosperum, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pariterque res cunctas ipsius, bono regni reginæque, sospitet. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Julii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Venit jam nunc ad me Melitensis ordinis legatus, qui me rogavit ad Tuam Sublimitatem ut scriberem, quod eo minus omittere potui, quando et rex, qui illam societatem majorum suorum exemplo in sua tutela complectitur, hoc ipsum mihi negotium per admissionalem suum commendat. Quid petant, ex commonitorio, quod adjunxi, videbit Sublimitas Tua, quæ id rogo constituat, quod ex æquo bonoque et usu publico esse judicaverit. Quicquid autem constitutura est, id ut ne ignorem, rogo, ac habeam etiam in hoc negotium normam, ad quam sermones regam. Tres cuniculi facti sunt adversus Landresium, speraturque cessurum Gallis ante 6 Augusti. Exercitus constat XIII mille peditibus, VIII mille equitibus, cui alimentorum benigna copia. Sex illa millia hominum, quæ Bononiæ erant, Caletum venere, propius Gravelingam. Rex parlamento huic interdixit, ne quid ad se adferrent, statum publicum tangens. Si qua essent negotia ipsorum corpus spectantia, se auditurum. Fayetta habitum sumpsit mo-

nasticum. Dux rusticæ seditionis, cum ad Gallos duces sine permissu sponte venisset, captus est. Nomen ei Galastio. Mittit jam nunc venetus legatus exemplum literarum tuti itineris pro suedis legatis Coloniam, quas ipse a cardinali Hispano, a nemine, nisi a Gallis, rogatus impetravit. De industria omissus est et Serenissimæ et Potentissimæ titulus. Galli titulum Regalis Celsitudinis fratri regio ad Hispanorum exemplum cœperunt dare, et cancellarium Franciæ appellare Magnum Cancellarium.

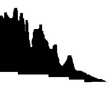
---

151. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Julii 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Fama Tuæ Sublimitatis in Germaniam venturæ omnium gentium animos in exspectationem aut belli validioris aut bonæ pacis erexit. De duce Vinariensi nihil dignum scriptu audimus: neque magis de Longavillano. Rohanius Genevæ manet. Castilionæus Villaunum aliaque prætoria magis quam arces ad Mosam cepit. Ejus exercitus simulque ille melior cardinalis Valettæ, potitus ante spem Landresio, die mensis hujus 23 novi Cal. ac præterea Mileræi copiæ insignes, quæ partim ad cardinalem Valettam venerant, partim ad Caletum sunt, magni aliquid intra Belgicos fines agere poterunt, præsertim moventibus simul se Batavis, qui nunc Bredam obsident, nisi Pontifex arma hæc ad quietem perducat. Certe in Italia nihil mari agitur, ne terra quidem, hærente non longe ab Asta Hispano, ut suspicio sit tacitæ conventionis. Cum Belgis Hispaniensibus restituti literarum commeatus, quem sequetur et mercium; multusque et hic de indutiis sermo, ita ut archiepiscopi cujusdam, qui regi est a status consiliis, literas viderim, quinquennales indutias pactas affirmantes. Princeps Arausionensis et Galli se mutuo accusant; hi illum, quod tempus otiosum transmiserit Flandricumque iter simulaverit tantum, cum eo ipso tempore Henricus Nassavius ad Bredam ducendi mandata haberet: ille vero Gallos, quod cum sesquimillionem deberent, trecenta tantum millia florenorum miserint: tum vero quod Mileræus, qui cum omni exercitu suo ad Flandriæ finem esse debuerat, partem ejus in obsidionem Landresii duxerit. Addit excusationes ventorum et eorum, quæ hu-

mana prudentia mutari nequeunt. Et hæc quidem inter ipsos disputantur. Ceterum constat, spem capiendæ Gravelingæ magnæque partis de maritima Flandria aut ereptam aut elapsam. Ab Anglia præter pacis ipsis commodæ molitiones nihil exspecto. Nam rediit in Batavos Palatinus cum fratre, nullos armorum paratus, sed pecuniæ annuæ ad vitam paulo splendidiorem, non ad bellum promissa secum ferens. Nec potuit componi illa de mari controversia, Northumbriusque, classi præpositus, diplomata fert secum, per quæ jus piscandi petentibus indulgeat. Dux Vinariensis alimenta pro exercitu suo habet Montepellicardi. Dolet Anglis, quod de priore loco non cedamus ipsis. Itaque satis de abrupto eum sermonem mecum renovavit Licestrius, Daniæ et Norvegiæ, antiqui itidem regni, regem Anglis ajens concedere. Ego, quid alii facerent et qua de causa, dixi mihi non constare, nec id si esset, jus lædere nostrum. Cum quæreret, quam vetus esset Suediæ regnum, dixi, esse supra annalium omnium memoriam: sed ad id, quod agitur, sufficere antiquitatem Tacito testatam, qui et gentis et regiæ in ea magnæ admodum potestatis et validæ classis armorumque meminerit. Opponenti longum post de eo silentium nominavi qui quoque sæculo Suconum meminissent, apud Germanos, Francos, Anglos. Si minus creber de iis sermo, haud mirum, cum negotia ipsis ferme perpetua non cum longinquis gentibus, sed cum Russis, Slavis, Danis, Norvegiis fuerint. Quod ad christianismum serius venissent, nam et hoc in nos telo pugnabat, id ad regni causam dignitatemque nihil pertinere. Eodem jure regnare paganos, mahumetistas, christianos. Segregatam salutis æternæ viam a temporalibus imperiis. Nec per baptismum regis conditionem ulla in parte deteriorem fieri. Velletne Bohemo aut Polono postponi Turcam aut Persam, si evangelium Alcorano præponerent? Quærebam etiam, quem locum czari Russorum dare vellet, cui Suedi reges nunquam cessissent. Miratos multos, cum indutiæ apud Batavos fierent, quod Angli perpetuo Gallos secuti fuerint, accepta tantum testatione, id ipsis fraudi non fore. Cum interrogaret, quomodo igitur convenire in unum possent regum plurium legati, sibi quoque sedem primam vindicantes: dixi, multas posse inveniri rationes, quæ jus nullius læderent. Quoniam vero non de regno tantum, sed et de familia regia sermo incidit interdum, dixi apud Suedos reges fuisse e gentibus nobilissimis, ad Slaviam [o: Vasæam] gentem, diu regnatricem, pertinuisse eos, qui jam per sæculum regnarent. Reges alios cum regibus Suediæ multis affinitatibus connexos. Gothica ori-

gine Hispaniæ reges etiam gloriari. Et quoniam ejus rei in mentionem deventum est, hoc quoque significandum duxi, scripsisse Olympiodorum, qui sub Theodosio, Arcadii filio, romanam historiam græco sermone scripsit, Gothos vocatos a Vandalis Trollos. Videbit Sublimitas Tua, me aliquid habuisse otii, quod eam occupatam tantis negotiis audeo ad veteres historias vocare. Sed gaudeo, quod hoc potius quam aliud agentem me deprehendunt Tuæ Sublimitatis literæ scriptæ $\frac{18}{28}$ Junii, pro quibus simulque pro chartis adjunctis gratias ago, quantas possum. Habebo normam, quam in sermonibus sequar, longe optimam. Atque interim apud me gaudeo, quod et de Pomerania, et de iis, quæ Angli valde indefinita proponunt, semper meæ dissertationes his congruentia tenuerunt. Ego, quoties cum Anglis locutus sum, semper eos ursi, ut promerent, quibus legibus non pacem facere æquum judicarent. Nam si ea in re nostra ipsorumque consilia discrepant, ut discrepare certus sum, quid est in fœdere sub istis ostentato conditionibus, præter inanias? Ego omnia mea pro rebus suedicis vota in hoc uno comprehendo, Excellentissime atque Illustrissime Domine, ut Deus Tuam Sublimitatem diu valentemque servet. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Julii 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Piccolominius ipse ægrotare Treveris dicitur. Altkircham arcem, a Montepelicardo leucis decem, cepere Galli. Hispani Niceam Paleæ et Aglianum bene muniunt. Piccolominii copiæ propius ad Castilionæum accessere.

---

152. **Lut. Paris. 6 Aug. 1637.**

Excellentissime Domine.

Piccolominius valetudine sua recuperata ad exercitum suum rediit, qui septem peditum millibus, mille et octingentis constat equitibus. Mosam transiit ad Ginaium, Carlemontio non procul. Quod cum 3 hujus mensis cognovissent cardinalis Valetta et Milleræus, de eo exercitu, qui Landresium ceperat, tribus peditum, quatuor equitum sumptis millibus, machinis octo, alimentis in

sex dies, ivere visuri, an pugnæ reperire occasionem possent, relicto quod supererat copiarum sub ducis Candalii imperio ad Malbodii obsidium. Apud Gravelingam tria castella, sed modica, cœpere ab hoste Galli sub Sanctipreulio. De duce Bernhardo nihil pridem intelligimus; et quicquid nunc acturus est, si quid tamen id erit, serum erit nobis. Pontificis morbus vitam ei ad finem hujus anni vix videtur permittere. Ex quo cardinalis Medicæus, validissimo cum comitatu Romam ingressus, cuncta vi sua tracturus videbatur, Pontifex milites CCCC Corsos in urbem advocavit. Genuatibus merces, quæ in Batavorum repertæ erant navibus, non reddit Hispanus, accessitque ad offensas, quod Genuates velut per annonæ curam mitti alimenta ad hispanicos exercitus et ad loca Liguriæ Hispanis insessa vetuere: diciturque is, qui nunc ducis ibi magistratum adeptus est, gallicæ quam hispanicæ amicitiæ addictior. Hispani Aglianum muniunt, castraque habent Asta non procul a Cruceblanca Tanario tenus, nec inter eos Sabaudumque agitur quicquam: quin et gallum militem a se ablegavit Sabaudus, quasi ad tutelam agri Montiferratensis, non tamen ut sermones evadat consilia ejus a gallicis aliena pridem spectantium. Ager ille Montiferratensis multum raptatur ab Hispano. Bremi præsidiarii detrahunt Lomelli quæ fuerant munimenta. Rhæti tandem, post relationem credo in Hispaniam ejus negotii factam, responsa accepere, quibus ipsorum imperium jurisdictioque in Vallem Telinam ac Clavennam firmatur. De religionis reformatæ exercitio nihil eis promittitur. Videtur enim velle Hispanus, ea res ut perpetuo sui sit arbitrii, laxaturus aut adducturus fræna pro usu temporum. Helvetii duces multum instant apud legatum, qui ibi est, Galliæ, ut stipendia sibi persolvantur. Ille eos ad Bulionium, ærarii præfectum, Bulionius ad legatum vicissim rejicit. Ut Burgundia utraque bello eximatur, laborat etiam Sabaudus, sed nihildum proficit. Vesontionem tutatur castris propter positis dux Lotharingus, commeatus habens uberes. Sicut Austriaci oppidorum silvestrium præsidia, ita suum auxere Basileenses, pressi supra infraque Cæsarianorum castellis. Mauri piratæ Marugiam in Tarantina ora expilarunt. Ex polono juvene intelligo, in ea quoque gente de persico commercio consilia agitari. Venit ad me Sanctichaumontii domesticus, Hamburgum rediturus. Dicebat inter cetera videri sibi, non eam esse inter Gallos et Suedos, quæ deberet, fidem et societatem. Respondi multa, sed præcipua hæc: Suedos non posse abs se arcere invidiam belli adeo graviter affligentis Germaniam, nisi audiant,

quæ ad pacem proponuntur. Nolle tamen eos sibi seorsim absque Gallis consulere: quod si facere voluissent, habituros pridem fuisse pacem, sibi non incommodam. Durum interim eis hoc evenire, quod sperata gallicorum armorum in Germaniam progressio non conspiciatur: relictusque sit tot hostium exercitibus unus obex Bannerius, magno Suediæ, ut jam apparet, magno rei communis malo. Dicebat, spem sibi factam, quod nos optemus, id nunc futurum. Incusavi tarditatem in tempore tam necessario. Si quid tamen etiam nunc fiat, in id profuturum, ut post tantam jacturam, quæ sunt reliqua, serventur. Eadem apud alios disserere non desino. Landresii capti historiam breviter scripsi antehac. Exactius eam Sublimitas Tua cognoscet ex baronis Degenfeldii literis, quas e castris ad me misit, quæ simul memoriam Sublimitatis Tuæ convenire poterunt, ut, si qua pax fiat, ejus quoque viri optime in Suediam affecti habeatur, quanta poterit, ratio. Legi his diebus Paulini Gothini historiæ Arctoæ libros tres. In primis partibus multa ex Johanne Magno parum credibilia et auctoribus fulta suspectis, qualis est Pseudoberosus aliique subjectitii libri ex Annii Viterbiensis monachi officina. Ex aliis etiam veris scriptoribus citat, quæ ibi non comparent, credo quod aut malos interpretes aut alienam secutus sit fidem. Ceterum quo ad nostra tempora accedit propius, eo plura habet cognitu dignissima, ob quæ prodiisse eum librum gaudeo. Cum nuper in Anglia multi prodiissent in archiepiscopum libelli, papismi eum accusantes, inquisitum in auctores fautoresque, et Lincolniensis episcopus carcere mulctaque gravi repressus: tribus aliis theologo, juridico, medico, aures præcisæ judicio Cameræ Stellatæ. In ea cognitione sermonem habuit archiepiscopus sane egregium (vidi enim anglice editum regio jussu), quo se purgat ejus criminis, Deumque testem invocat, nihil aliud sibi propositum quam religionem, qualis publice in Anglia recepta est, tueri. Ceterum si ea, quæ ad aliud nihil quam ad exacerbandos animos valebant, mitigaverit, gestusque in templis pietati consentaneos requisiverit, iniquum id sibi vitio verti. Inter ea, quæ ipsi objecta sunt et multa et frivola, est et hoc, quod pro D. Elisabetha, regina Bohemiæ, ejusque prole preces sustulisset. Ostendit morem esse Angliæ nominatim pro nemine post regem reginamque precandi nisi pro eorum liberis. Se reginæ Bohemiæ optime velle, ac pro ea Deo privatim vota fundere. Ceterum videri qui id accusent ita existimare, tutiorem fore statum religionis sub ipsa ejusque sobole quam sub rege ejusque liberis ac posteris, quod, ut in regem in-

juriosum, se detestari. Salutavit me ex Suedia Angliaque re-
sus huc Forbesius: atque et se et primores Angliæ id optare
in Anglia legationem obeam. Nihil gratius contingere arch
piscopo posse. Respondi ei mihi in æquo esse, hic an ibi
alibi operas regno suedico præstem. Quod eo duntaxat ani
scribo, ut norit Tua Sublimitas, et amicos ibi nunc esse aliq
et me loci mutationem neque ambire neque defugere. Salud
qui in arce fuit Ehrenbreitsteinii male a rege acceptus est. H
burgum in gravi periculo esse amittendæ libertatis censet L
strius, qui et ait servari eam civitatem non posse nisi per *S
diam* aut *Belgicam liberam*. Ab aliis autem intelligo, in
glica aula laborari a Daniæ regis hominibus, ut societas merc
rum anglica ab Hamburgo se Gelucstadium transferat. I
postquam scripseram, venit ad me unus domesticorum Noy
qui secretarius est status, belli negotia curans. Ait regi pro
situm mandare *Vinariensi*, ut *in Germaniam eat*. Cup
vero, ut et *Grotius* ei scribat. Id vero non est difficile. Ve
is sic opinatur, omnia hæc esse *offucias*. In *Italia, in Burg
dia nihil agitur contra Hispanum*. Deum rogo, Excellentissime
que Illustrissime Domine, ut sub Tuæ Sublimitatis ductu Su
aut bellum fortiter faciant, aut pacem prudenter. 6 Augusti 1

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

---

153. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Aug. 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Legatorum anglorum uterque me vidit. Sperant futurum
fœdus, quod cum Galliæ rege fecerunt, cujusque jam difficulta
quæ restabant, omnes remotæ sunt, hic a me signetur. Ego
domino Camerario datum esse mandatum, ut fœdus cum An
aliisve, si volunt, faciat, non ut signet ab aliis factum. M
melius conceptus animi nostri nostris exprimi verbis, quam alie
Quærenti mihi, cur principi Palatino non dentur ea, quibus
suum persequi possit, respondent, id futurum, ubi qui invita
ad fœdus, accesserint. De Pomerania quasi eam nobis non
videant, ita loquuntur, nec tamen hac parte satis se exprim

Fœdus illud Lutetianum jam puto ad Tuam Sublimitatem pervenisse. Ego de rebus non conspectis tacere quam incerta conjectare malo. Celsitudinis titulum, quem hactenus dare principibus regii hic sanguinis noluere, jam daturi videntur. Et certe frustra hic hæsitant, cum Charnassæus ita salutet principem Arausionensem. Hispani a locis circa Astam in sua, id est in Mediolanensem agrum, se recepere. Nuper tamen postquam Cairum castellum Sabaudus ceperat, equites eorum ad mille quingentos in Vercellensem agrum venere populabundi. Iis se adversos tulere Galli et a Sabaudo marchio Villa. Galli, suorum prosperorum minime parci prædicatores, cæsos ajunt hostium plures trecentis. Inter Mutinensem et Mantuanum quæ exarserant controversiæ nec longe a bello aberant, Venetorum opera compositæ sunt. Habere Crequiacus dicitur VIM pedites, equites mille ducentos. Castilionæus, cum in Belgicæ interiora recessisse Piccolominium intelligeret, ipse quoque Luxemburgico egressus cis Mosam militem retulit. Malbodium non diu restituturum speratur, jamque Montem Hannoniæ audent spei suæ despondere Galli. Auxere Valettanas ibi copias cohortes et turmæ, quæ regem comitari solent. Nec ipse minus longe, quam credebatur, substitit Chantilliaci. Accepit venetus legatus a Vienna literas. Responsum a Viennensi aula accepit, cum posceret legatis ad pacem tuti itineris literas, qui ibi est venetus, Suedos, ubi desiderarent, tales literas habituros sine parario; subditis Imperii non dari: neque passuros se, ut externi horum negotiis se admisceant. De Batavis visuros se, quid facturus sit, ad quem præcipue ea res pertineat, Hispanus: ejus exemplum sibi pro norma fore. Causæ, ob quas Colonia conventui locus Suedis non placet, quas late hic explico, tales sunt, ut neque Angli eas improbent, neque venetus. Landgravii, qui hic est, frater timet Hanoviæ. Hæc dum scribo, nuntiatur captum Malbodium 5 mensis hujus. Abest a Monte Hannoniæ tres leucas. Die 7 capta in iisdem ad Sambram locis arx Emericum. In Burgundiæ comitatu captum a Gallis municipium Pons Hordæ et in Atrebatum solo arx Biesium. Ex Turcico imperio discimus in Tauroscythas arma verti, Cantamirio, qui Constantinopoli est, incitante: in Syria Turcæ negotia exhiberi a propinquo Fakudini. Etiam a Russis Moscovitis metum non abesse: eo naves mitti in ostia Danubii. Genuatibus in regno Neapolitano libertas aufertur vendendi reditus, qui pro pignore habent res fiscales. Algeriani prædones populati in ora Genuatuum Ciriolam et Borgettum; jam Corsis damna inferunt.

Urbis Romæ præsidium rursus auxit Pontifex contra Medic
et Columnam, ut Galli interpretantur. Sunt enim duo isti v
clientes et Hispano addictiores, quam fert illius aulæ ratio. E
citus cardinalis Valettæ partim creditur oppositurus se Picc
minio, parte alia aut Capellam obsessurus aut Montem Ha
niæ, de quo dixi. Comitis Suessionensis mater in reditu
Lutetiam, sed obiter vota solvit, quibus se obligavit. Long
lanus arcem Sancti Laurentii in rupe non dicam cepit, nam
dita ei a præfecto creditur, cum alioquin res esset aliquanto
joris temporis. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Dom
reginæ, regno, Tuæque Sublimitati adsit propitius. Luteti
Augusti 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

---

154. **Lut. Paris. 12/22 Aug. 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Cum omnes Suedos fraterno, ut debeo, amore comple
omnemque materiam quæro, in qua id possim ostendere,
vero ejus juvenis, quem mihi Tua Sublimitas commendat,
raldi Andreæ præclaros conatus patriæ se reddere studentis
lem, quantacunque in me erit ope, adjutabo. Mihi cuncta
Sublimitatis imperia exsequi, hæc autem etiam sine imperio
sequi, persuave est. Femineæ quædam molitiones ad turba
res, cardinalis Riceliaci diligentia in herba oppressæ sunt. Qui
ex reginæ cubiculariis in domo ducis Chevreusii ab ipso
cellario Franciæ jussus exhiberi captusque est et literæ
dam, quæ apud eum servabantur. Inde ivit cancellarius ide
monasterium religiosarum Vallis Gratiæ: ibi quoque literæ
dam captæ: statimque ab archiepiscopo Parisiensi, qui canc
rium comitabatur, demota abbatissa e comitatu orta Burgu
fratremque habens præfectum Vesontionis. Surrogata ejus i
cum alia. Ducis Chevreusii uxor, quanquam apud Turones
sens hoc, quicquid est, consciverat, itaque Lochum abducta
et abbatissa illa in monasterium satis longe hinc Charitatis. *
ginam* hæc spectant omnia, eique *rex Galliæ* jussit signifi

nescio quid. Ex eo alter alteram non vidit nisi in ecclesia. Felix est *Riceliacus* in præveniendis iis, quæ adversum se multa struuntur. Princeps Margareta oravit per literas, ut nuptiæ suæ sicut a parlamento damnatæ sunt, ita ab eodem parlamento probentur. Responsum est, pati posse regem, ut eam uxorem frater, si vult, habeat, sed ita ut matrimonium secundum leges contrahatur, non ut quasi ante contractum valeat. Heri apud Venetum fui. Is mihi prælegit responsum, quod latine datum est Viennæ ipsorum ibi res agenti, postquam literas tuti itineris pro fœderatis Galliæ (ita verba habebant) poposcerat. Exemplum tamen mihi non dedit. Ait in eo Imperator, partem eorum, pro quibus posceretur, ipsos id nolle, ut Wirtembergicum et Argentorati civitatem. Ceteros quoque Imperatoris subditos ac vasallos Galliæ fœderatos esse nullo jure posse. Æquum, ut regi cuique jus relinquatur liberum de suis statuendi subditis. Etiam in Ratisbonæ cum Gallia conventis id primum esse, ne alter alterius jussa detrectantes subditos adjuvaret. Cum Suedis agi jam cœpisse. Si tamen hi abruptis cœptis colloquiis mallent Coloniam mittere, quod se non arbitrari, non negaturum se petentibus literas tuti itineris. Sed nec Batavis si id postularent. Addebat Imperator, ita se credere, Venetos, quod hac in re agerent, magis agere quod rogati a Gallis operam negare non potuissent, quam quod ipsi postulata æqua existimarent. Ea occasione delapsi sumus ad sermonem de conditione principum Germaniæ: in possessione eos esse a multis sæculis fœdera faciendi patriam communem non lædentia. Ut cum talibus egisse Imperatores sæpe. Denique illustre adferebam argumentum ex pace Verbiniana, in qua regum uterque plurimos Germaniæ principes ut socios atque amicos suos comprehensos voluisset. Et quia Sabaudum, pro cujus legatis datæ essent literæ, plus habere juris quam Germaniæ principes Cæsariani dixerant, disserui, eum quoque vasallum esse imperii ejusque per Longobardiam vicarium. Quod vero Germaniæ principes præter homagium etiam judiciis, quæ Spiræ nunc exercentur, teneantur, in eo par ipsis in alios jus quale aliis in ipsos, tantundemque eis accedere quantum decedere. Nam et ab ipsis quosdam legi judices: et ipsum Imperatorem ibidem conveniri. Illud addebat Venetus, dixisse Imperatorem, ni ipsum ut Imperatorem agnoscat rex Galliæ, se quoque eum pro rege Galliæ non habiturum. Mihi videntur ne inchoari quidem ulla posse colloquia, si in limine ea offensa jaciatur. Invitanti nos ad Coloniensem conventum eidem Veneto dixi, cum locum nostris

hominibus infestum cunctaque circumjecta et literis et com
antibus minari periculum. Idque facile ei persuasi. Ceterum
me arbitrari sive Hamburgum sive Haga placeret ponendis
pacem fundamentis, facile Suedos aptaturos se amicorum deside
idque tam Anglis quam Gallis significatum. Ex Helvetiis h
mus, conventuros Rhætos et ut videtur probaturos, quæ acta
Mediolani, mitti ab iisdem legatos in Hispaniam. Nolle He
tios, transitum per suas terras dux Bernhardus capiat, tum
alia, tum quod Constantiæ metuant. Ex Italia multum immi
tum morbis Hispani exercitum: in Vercellensi agro sævam fu
populationem: plura indies erumpere indicia arcanæ conventi
Hispanum inter et Sabaudum. Exspectari a Crequiaco VM p
tum, equites DCC: sed credo non admodum in promptu esse
auxilium. In regno Neapolitano refoveri classiarium militem
ad novos mari conatus impulsorem esse Oquendum, petito et
a Majorica milite. Quæ de Batavis captæ sunt merces pr
naves ipsas æstimari millione et CCCM scutatorum. Ab iis
Livornum perductæ essent, magnam pecuniam accepisse du
Etruscum pro ea, quæ sibi a regno Neapolitano deberetur;
nuatibus etiam per Hispaniam prohibitum quos ibi reditus
bent alienare. Pontificis malo loco esse valetudinem. Is si
ritur, fitque, ut credibile est, ad Hispani nutum Pontifex, pot
ea res Gallos excitare ad ea consilia, quæ a rebus protestant
minus erunt aliena. Hæc postquam scripseram, intelligo ad
sus *reginam* illamque Chevreusii mitigatum; *regiis* [jussis]
tamen nobiles quidam de domo *reginæ* relegati. Ivojum
Luxemburgico octingentis militibus defensum subegit Castilion
Sancti Pauli Fanum in Belgico fine ab hoste desertum cardin
Valettæ cessit militi. Nunc hi Hesdinum petere dicuntur:
est, ut quicquam magni agant hoc anno. Nescio an pro c
affirmare ausim, quod Galli prædicant, transgressos Rhenum a
Rhinavium, Benfeldio non procul, Halerium primo, deinde
suis ducem Bernhardum. Literas enim nondum habemus de
re. Gunichaudus jesuita, quod mirum in ejus societatis hom
nisi quod hoc modo alia sua purgare quærunt, in ecclesia hic
signi, quæ est Germani Antisidoriensis, publice dixit, hom
esse judicii exigui, qui de belli hujus, quod nunc rex gerit,
stitia disputent. Se ex cathedra veritatis affirmare omnibus,
ratumque id se vel suo signare sanguine, justissime proque
religione sumpta hæc arma, tenerique omnes regis subdito
bona et vitam tam sancto proposito devovere. Nisi enim se

opposuisset sese, eo abitura fuisse Hispani regis consilia, ut Pontificem suum faceret eleemosynarium. Piccolominius magno cum exercitu Montem Hannoniæ tegit. Plura nunc non erant, nisi ut, quod semper facio, Deum precer, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pro rebus regni, reginæ, Tuæque Sublimitatis prosperis. Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Augusti 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Rusticæ seditionis millia aliquot in Querciaco agro cæsa. Metuere Germanos video Erfurdo, Lunemburgo, Hanoviæ. Johannes Waertius in Badensi agro VIII millia, sex ad Rhenum habere Savellius creditur. Jam nunc nuntium certum accipimus de Rheno transito a duce Bernhardo et aliquot post diebus cæsis Waertii copiis, cujus rei historiam, ita ut a filio, qui apud ducem Bernhardum est, mihi mittitur, hic addo. Scribit mihi dux, ex quo hinc abiit, XXII obsidiones tum magnas tum parvas sibi peractas.

---

155. **Lut. Paris. $\frac{19}{29}$ Aug. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Die lunæ proxime exacto Silvanectum profectus, postridie apud Chantiliacum regis alloquendi habui copiam. Gratulatus ei de hujus anni prosperis, actisque gratiis pro tantis curis atque laboribus in rem communem, veni ad res ducis Bernhardi et, quando is jam Rhenum transiisset ibique immuniisset sese, rogavi, ut augerentur ejus copiæ eique vires darentur non modo ad tenendam sedem jam captam, sed et ad promovenda arma sublevandosque eorum animos, qui jam sub gravi jugo in Germania gemunt. Nostros Suedos nulla in parte defuisse officio, sed cum alibi cessaretur, coortis cunctis hostibus in mareschallum Bannerium, nihil ei reliquum factu extra prudentem receptum. Nunc in id laborari, ut ei submittatur novus e Suedia miles ad invadendam Silesiam aut hostium alia. Pacis colloquia discussa a nostris, ideo quod appareret dissidium inter ipsos regemque a Cæsarianis quæri. Rex se vicissim reginæ nostræ, sorori suæ,

dixit precari fausta omnia. Laudavit valde Bannerium, oster
que se rationes consiliorum ejus bene intelligere. Duci B
hardo velle se tantum militis mittere, quantum maximum f
gallicæ res possent. Haud dubie eo tendere hostes, nos ut
socient. Id vero unice cavendum. Dixi ego præterea, da
nostris legatis mandatum agendi cum legatis ipsius de nexu
piore. Id vero rex silentio præteriit. Cum Anglis quotidie ag
Chavigniacus et Bulionius, et, quid agant, celant nos sedulo.
natum utrimque fœdus aiunt Angli. Bulionius negat quicq
peractum, nisi et Suedi accedant et Batavi: urgerique se, ut
quid seorsim conceptum signent, verum se non properatu
probarique volebat videri quod ego dicebam, qui pacis no
participes esse vellent, eos aut aperte debere in causam desc
dere aut certe et onerum belli subire partem. De regina mire
mores aulici magno consensu aiunt eam, cum intelligeret de
hensas esse literas suas, quas per Angliam in Hispaniam mis
notasque intellectas, et super eis rebus interrogaretur, ad r
indulgentiam confugisse fassamque coram novem testibus,
quibus pænitentiarii et regis et ipsius, rerum belli a secr
Noyerius, se Hispanis significasse rationes disturbandi fœd
anglici, indicasse loca Galliæ invalida, consilia Gallorum in u
belgicas, et ne quid Hispani crederent Batelerio, monacho M
morum societatis, qui missus in Hispaniam fuerat sumto præte
exsolvendi voti, quod S. Isidoro regina fecisset: revera ut ani
potentum circa pacem bellumque exploraret. Neque hæc c
fessam tantum sed et sua manu signasse, addita et mentione c
donatæ alterius culpæ, cum anno 31 cum Farginia molitic
quasdam habuisset, Galliæ rebus contrarias. Addunt dictum
rege in Hispania non condonari talia, vetitamque in exteras
giones quicquam scribere nisi subscribente Senesæa, quam
rex comitem dedit. Qui vero cardinali male volunt, ficta
esse dicunt omnia, nihil repertum in literis; id vero restitisse
qui matrem, fratrem, regii sanguinis principes omnes regi re
disset invisos, nuper et caram regi puellam Fayettam expuli
aula, nunc et in thalamum regis inferret discordiam, et reg
exitio vacuum faceret locum Combalettæ matrimonio, quæ libe
in Gallia regnaturos undecunque quæreret. Sed reginæ deje
animus vultusque, etiam ex mœrore morbus, et infrequentes a
eam principes feminæ credibile faciunt aliquid admisisse c
monachis suasoribus, quod ipsa crederet in rem cessurum r
gionis romanæ eorum malo, quos hæreticos vocant. Auditus

quater cubicularius reginæ, qui in Bastilia servatur. Multi quotidie de reginæ domesticis amandantur. Bonum hinc sperari unum potest, implacabilius inter Hispanos Gallosque odium, accedentibus ad causas publicas privatis insuper offensis, quanquam nuntii pontificii sermones promittunt indutias. Bulionius, cum ei adessem, dixit et hoc, omnis pecuniæ, quæ nobis promissa esset, etiam chartas ad Sanctichaumontium transmissas. Sed eum regia pecunia satis libere ad res uti alias, nec Bulionius dissimulabat, et affirmat gnarus talium Heufdius. Ab Anglis illud, quo nos vocarent, colloquium trahi, quam diu vellent, posse, atque interim impediri pacificationem nostram nosque in bello teneri Anglis spectantibus tantum, fatebatur idem Bulionius. Mitto tabellam munitionum, quas in Rheni insula inque ripa ulteriore fecit dux Bernhardus, a filio mihi transmissam. Addo et historiam a Gallis editam, ut cum ea, quam a duce Bernhardo acceperam, comparetur. De Manicampii fideli opera, quæ dicunt, non mentiuntur. Ceterum neque Halerius neque quisquam e Gallis auxilio ducis a rege datis, cum Rhenus transiretur, cumque depelleretur Waertius, adfuere. In Belgico fine nihil fit aliud, nisi quod ad Malbodium diligenter se Galli muniunt. Mitto et Marini literas, qui de Vesontione quod dicit in eo fallitur. Reginæ inter cetera et hoc objicitur, quod dixerit, se, si optio detur, ut aut Delphinum pariat, aut pacem faciat, hoc prælaturam. Intelligimus a Rhætis legatos ire in Hispaniam, testandi obsequii causa, et ut firmentur aut etiam augeantur concessa a Leganesio. Eosdem a Leganesio urgeri, ut promissum Hispaniæ in usus militem sine mora mittant. Missum et a duce Parmensi legatum in Hispaniam de suis rebus. Cairum oppidum in via, qua a Finale itur, captum a Gallis et Pedemontanis, quos nunc imminere Carcanæ, loco inde haud ita multum absito. Jam nunc nuntii adveniunt rei non magnæ, sed quales quotidie evenire inter propinquos hostes necesse est, ad Belgicum finem captum a Gallis oppidulum Bellimontium et municipium Soram. Hæc supra nihil nunc habeo, nisi ut deum precer, Excellentissime et Illustrissime Domine, res ut regno, reginæ, Tuæque Sublimitati secundet. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Augusti 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

156. **Lut. Paris. 5 Sept. Cal. nov. 1(**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

In magna exspectatione est hæc aula, quid futurum sit H
burgi super pactis Wismariensibus et Hagæ super anglicano
dere. Venit ad me venetus legatus: ait in Hispania plane re
sari literas tuti itineris pro Batavis. Orat, si missuri sunt Colon
Suedi, ut Venetorum operam in impetrandis tuti itineris gra
habeant; additque intelligere se e Gallis, in pactis Wismariensi
quæ jam probatum iri pro certo habeatur, Coloniam locum colloc
placuisse. Dixi nihil definite ea de re convenisse: sed pro
qui tunc erat, rerum statu visum eum locum non incommod
Evenisse interea multa, quæ sententiam mutare possint, circ
sessa omnia hostili milite, legatum ita se in protestantes ger
ut præter ludibria nihil sit exspectandum; propositum ab An
ut antequam cum hostibus ineantur colloquia, prius cum i
agatur de modo legibusque poscendæ pacis. Interea nuntius,
hic est, pontificius e regis Galliæ ministris quæsivit, an aliud c
obstaret conventui Coloniensi præter tuti itineris pro legati
teras. Boswellus, qui res anglicas in Batavis curat, ut nunc
esse incipit, principem Arausionensem prius quam ordines
venit, ut ei placeret eligi aliquos cum quibus agi posset. Resp
dit princeps Arausionensis videndam prius formulam concep
Lutetiæ. Id video minus ex voto esse. Anglorum legatus c
narius ab Anglia dixit intellexisse se ex Bulionio fore, ut
Suedia fœdus aut a me aut ab aliquo secretario signaretur. I
mihi ex æquo esse, mea an alterius opera ad signandum fœ
si probaretur, regina uti vellet. *Idem* mihi dixit *Butiller
filium* in rebus agendis *fidei* esse *malæ*. Avennas Hanno
oppidum cœpit obsidere cardinalis Valetta, parte suorum ali
ad muniendum Malbodium relicta. Sunt in præsidio Aven
mille quingenti. De successu Galli nonnihil dubitant, quia q
que bona propugnacula habet vallum urbis et extra id o
lunata, vergitque jam annus. De Socova in Vasconico li
oppugnando jactantur sermones. Sed is locus firmus est ab
ribus et milite, facilesque ex Hispania aditus habet, ut ex
bula, quam mitto, Tua Sublimitas cognoscet. Dampvilleriam
Luxemburgico municipium, circumsidet Castilionæus. Apud
teravium in Burgundiæ comitatu cæsi sunt hostium pedites: e

tes aliquammulti in Luxemburgico apud Olisium. Venit a duce Bernhardo Manicampius, Colmariæ præfectus: ait is, pontem e navibus impositum Rheno: rursum feliciter in Waertianos pugnatum. Regem suppetias orat, quæ nisi accelerentur, vix erit, ut insessa tutari possit dux Vinariensis, si verum est, quod scribitur, accessisse ad Waertium sub Savellio equitem, et sub Forgatio Croati, Granamque cum machinis adventare eodem: ducem vero Carolum Lotharingum a tergo semet inferre. Additur his, quosdam Vinariensis milites ex insidiis cæsos, et credibile est, inter tam vicinos exercitus multas fore in utrumque prœliorum vices. Sanctichaumontius, quantum intelligere datur, apud regem Daniæ nihil obtinuit et huc venit. Hagenovia egressi Galli apud Kaltenhusium castella quædam cepere inter duos amnes in proximo coëuntes. Colligunt copias Bavarus, Maguntiacensis, Coloniensis, Wurtsburgensis, contra Hanoviam, an repellendo duci Bernhardo, incertum adhuc. Dum omnia scrutor Suediæ antiquitatis monumenta, incidi in locum Constantini Porphyrogennetæ, Imperatoris Constantinopolitani, ex quo manifestissimum est et Vandalos et Longobardos, contra quam vult Cluverius, Gothicæ esse originis. Is locus ex græco in latinum versus sic habet ex Theophanis historia desumptus. »Erant tum temporis Gothi aliæque gentes et multæ et magnæ in septentrionalibus terrarum ad Danubium usque. Inter eas præstant Gothi, Gepidæ, Vandali, nominibus non re alia diversi, eodem sermone omnes, Arii prava placita sectantes omnes. Hi sub Arcadio et Honorio transgressi Danubium in Romani Imperii locis se collacaverant. Et Gepidæ quidem, divisi postea in Langobardos et Avares, Sirmio et Singedoni circumjecta insedere. Visigothi cum Alaricho Romam populati in Galliis se posuere, devictis ibi populis. Gothi cum Pannoniam primum tenuissent, Theodosio minore concedente, cum is annum nonum et decimum regnaret, in Thracia sedes accepere, ibique morati per annos LVIII, ducem habentes Theoderichum, qui et patricius et consul erat, Zenonis concessu, Occidentis potiti sunt imperio». Hæc ille, apud quem sequuntur et alia ad eosdem populos pertinentia. Jam nunc venit ad me Truchesius, qui huc missus est ad negotia promovenda ducis Bernhardi. Docet me duo non bona. Ducem Carolum Brissaci Rhenum transiisse cum IV millibus equitibus plerisque. Halerium, qui octo millia ex promisso habere debebat, non habere secum plures octingentis: ceteros aut missos ad alios regis exercitus, aut fuga dilapsos. Queritur per Manicampium dux, tantum temporis jam amissum,

etiam ex quo Rhenum transiit. Qui vero ipsi auxilio venturi promittebantur, ubi res exigeret, Longavillanum nihil habere militis, Castilionæum abiisse longius, quam ut necessitate urgente adesse posset. Retulit etiam regi sermonem ducis Bernhardi, non tamen tanquam jussus, Manicampius: videre ducem, id agi a Gallis, ut ipsum perderent, quomodo Rohanium et Rhætos perdiderunt. Se vero daturum operam, ut si pereundum sibi esset, honeste periret. Hæc omnia perpulere regem, ut et pecuniam sub finem hujus mensis numerari juberet, quæ duci debetur, ad sexcenta florenorum millia, pro quibus spondet Heufdius, et militem promitteret, tria scilicet peditum millia, equitum quingentos. Hos, si Rhenum transire recusent, censet in præsidia distribuendos Manicampius: contra ex Alsatiæ oppidis et Montepellicardo sumendos ad parem numerum, qui ducem sequantur. Videtur is ardere in prœlium et omnes quærere occasiones. Argentoratensis civitatis pronus in ipsum favor. Viginti quinque naves inde ei submissæ, unde pons factus est. Sed mos est illi civitati aliisque multis, ut ventus est, ita velum vertere. Itaque si illis in locis res hostium invaluerint, facile ab illis studiis deseretur. Hæc sunt, quæ nunc videbantur scriptu digna, quæ ut meliora faciat, Deum rogo, simulque, Excellentissime et Illustrissime Domine, ut regno, reginæ, Tuæque Sublimitati clemens aspiret. 5 Septembris novi Cal. anni 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Scribitur principis Francisci Nicolai Lotharingi uxor, quæ in Batavia est, uterum gerere. Id difficiliorem Gallorum causam ad retinendam Lotharingiam faciet. Scribit e castris cardinalis Valettæ Degenfeldius, captivos dicere etiam Piccolominium ire adversus ducem Bernhardum. Arduum erit ei, ut video, certamen. Literæ 3 Septembris ex castris cardinalis Valettæ nuntiant, Avennarum derelicto obsidio ob plurimas difficultates, translatam curam ad obsidium Capellæ.

157. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Sept. 1637.**

Excellentissime Domine.

Quod mihi Sublimitas Tua literis 22 Julii veteris calend. datis præcipit, jam ipsa mihi res transgresso Rhenum duce Bernhardo injunxerat. Scripsi jam, optima me responsa accepisse a rege et Bulionio de mittendis ad ducem militibus, et quæ debetur pecunia. Milites Truchesius, qui a duce missus ad eum redit, dari sit paulo plures, quam dictum initio fuerit, ad quater mille pedites, equites quingentos: dixisse præterea magnum cardinalem Longavillano injunctum, ut alia cœpta potius omnia quam ducis pericula deserat. Is dux Longavillanus plus quatuor millibus non habet, quibus cepit Bleteravium oppidum prius, nunc et arcem duplice defensam fossa. Est id in comitatu Burgundiæ, ubi hactenus se tenet Longavillanus. In ducem Bernhardum tantæ intelliguntur consurgere undique copiæ, ut non promissa tantum impleri, sed et adjici aliquid debeat, si processuum ejus aliqua cura est. Est sane, quod doleamus, non tantum annum a Gallis, quod res germanicas attinet, transmissum inutilem ad hoc usque tempus, quo Rhenum dux transiit, verum etiam ex quo transiit, tantum elapsum temporis, tanta momenta in utrumque trahentis. Et nunc non desunt, qui existiment, vires suppeditatum iri non majores duci Bernhardo, quam quibus insulam, quam cepit, et ripæ ulterioris marginem in munimentum eorum, quæ per Alsatiam Galli tenent, tueri possit, relicta suis malis Germania: quod ad eam, de qua scripsi, conjectationem facit. Ceterum cum Hispano satis calet bellum. Nam præter quod de Bleteravio dixi, Dampvilleriam in Luxemburgico obsessam a 18 Augusti accedit operibus Castilionæus. Capellam qui obsidet Valettarum exercitus, eruptione forti eorum, qui obsessi sunt, ad milites quingentos damni non parum accepit. Neque tamen id spem adimet cogendi ante hiemem ad deditionem oppidi. Majus hoc est, quod mari Hispanorum octo millia prope Narbonem facto descensu Leucatam oppidum, paucis defensum militibus, obsident, nisi jam ceperint. Nonnulli hostium multo majorem numerum prædicant, ingentemque Languedociæ omnis trepidationem, etiam urbis Narbonis. Præest ei provinciæ dux Alovinus, Schombergii filius, paternis meritis magis provectus quam suis. Rex et regina ad S. Mauri sunt, duabus ab hac urbe leucis. Pluresque indies amo-

ventur e reginæ domesticis, quanquam manente in speciem conjugii concordia. Abbatissa Vallis Gratiæ, quam in aliud monasterium amandari scripseram, capta in itinere est, constitutumque hac occasione ab urbis hujus archiepiscopo, nequis eam ipsius impermissu monachus invisat. Evernhemio, Benfeldii præfecto, optime de re communi ac peculiariter de Gallia merito, audio quod annui ei rex promiserat male persolvi. In Italia nihil agitur scriptu dignum. Pontifex valere recte vult credi, nempe ne ex decreto vetere cardinalium corpus, quod agitare dicitur hispanica factio, regimen urbis ecclesiæque per obtentum sontici Pontificis morbi invadat. Ceterum apoplexia correptus antehac Pontifex vix est, ut ad veram sanitatem redeat, si qua fides Hippocraticis responsis. Itaque jam nunc et ab Hispanis et a Gallis consilia disponuntur, veluti haud dubie vacatura sede. De spe capiendæ Bredæ, de Venloa amissa, de Ruremundæ periculo dissertandi materiam iis, qui propiores sunt, relinquo. Reiderlandia in Ostfrisia, quam occupatam a Landgravio audio, ager est, si recte memini, fertilis multumque ei commodaturus. Comes Licestrius in magna apud hanc aulam est gratia, nec dubito, quin aliquid gratum ipsis confecerit. Scripsit ad me Duræus de eo negotio, quod in Germania inchoaverat. Scio, vastum esse, quod ab eo proponitur. Ceterum si quando fortia consilia Angli suscipiant, possit ex politica sociatione etiam de ecclesiastica, ni fallor, inter Suediam Angliamque (multa enim habent communia) cogitatio institui. Ego nunc contentus ero ejus propositum hactenus commendare, quatenus id neque regni suedici, neque ecclesiarum ejus tranquillitati obstiturum judicabitur. Nam tunica propior pallio. Hæc nunc sufficient, si vota addam, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pro reginæ, regni, Tuæque Sublimitatis salute. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Septembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Halerius ægre sexcentos habet secum; de Socova obsidenda rumor est: sed non credo adesse, quæ ad id opus sunt.

158. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Sept. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quidquid habeo temporis, quidquid habeo virium, quidquid aut ingenio aut labore possum, id me totum Tuæ Sublimitati pro summis in me beneficiis debere, profiteor. Quod ne solum Tuæ Sublimitati mihique notum sit, volui et humano generi patere: eaque mihi præcipua fuit causa moliendi ejus operis, cui summus accedet honos ex inscripto Tuæ Sublimitatis nomine, cui non ingratum esse hunc temporis ab injunctis mihi negotiis superantis fructum, non mediocriter et gaudeo, et si id non nimis elatum est, triumpho. Jubebo igitur describi paulatim et congeriem externorum testimoniorum, quæ gentis suedicæ antiquitatem et præclara facta ita conspicua faciunt, ut qui contradicere velit, nihil aliud quam pertinaciæ famam sit relaturus. Et Procopii Vandalica et Gothica a me emendata et in latinum sermonem versa, et quæ alia accessionem non inutilem hujus editionis facere possunt, si quid interim aut Tuæ Sublimitati, aut alii minus occupato in mentem venerit, in quo præfatio mea aut corrigi possit aut augeri, id discere non minus mihi suave erit quam operi utile. Planeque ita velim credat Tua Sublimitas, ita me non ministerio tantum sed toto animo esse sueonem, ut reginæ, regni, gentisque honor et commoda nulli indigenæ magis cordi esse possint. Quod ego (sic spero) ita factis ætati præsenti, ita scriptis ætati posteræ apertum faciam, ut neque huic, neque illi mea fides, gratusque animus in obscuro sit, det modo vires Deus, cujus paternæ tutelæ, Excellentissime atque Illustrissime Domine, Tuam Sublimitatem commendo. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Septembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

159. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Sept.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Non minus dulce mihi quam utile fuit per D. Mulleru
per ea quæ scripta mandata accepit cognoscere statum reru
Suedia Germaniaque, et ea discere, ad quæ verba action
meas possim componere. Nunc in eo sum, ut ad regem a
obtineam, eique tradem reginæ literas, quæque mihi injuncta
explicem, ut deinde D. Mullerus pergat rem urgere ap
cardinalem. Rex Fontebellaquei ex piscatu venatuque volup
capit, quam noluit negotiis interpellari. Itaque ajunt adm
nales exspectandum ejus reditum, qui futurus sit intra qu
aut quinque dies. Ut magni aliquid agere et in Germania
netrare possit dux Bernhardus, majoribus ei, quam quæ mitt
copiis video opus fore: in id enitemur. Venit ad me Laga
is, qui Coloniæ fuit. Legatum, qui ibi est, pontificium laud
æqui amantem. Locum tamen conventui Coloniam, ob ad
civitatis studia, parum commodum esse non negabat, int
sermones cogitatio nobis incidit, an transferri possit ista
catio in locum aliquem propinquum Batavis, sed a bello va
qualis est Sevemberga aut Hussa Cliviæ oppidum, intra B
rum amnes. Non videbatur ille id improbare. At venetus
tus, quem vidi postea, negat sine maximis difficultatibus m
posse eum, qui semel et regibus et nobis quoque in pactis
mariensibus placuisset, locum; et iis, quæ ego adferebam, i
modis putabat reperiri posse remedia, addebatque, certum
regem Galliæ missurum Coloniam, simulatque datæ a Cæsa
et Hispano essent tuti itineris literæ pro legatis amicorum
Suedi eo mitterent, sive non mitterent: crediturum enim se,
sui esset officii, præstitisse, ubi facultatem eo veniendi ami
cisset. Pontificiam auctoritatem a rege sperni in ea re ho
non posse. Interim pontificii nuntii de indutiis compon
inter Austriacos et Gallos laborant, tum Madritii, tum Vi
Imperator recepit, quod rogabatur, se facturum, missurumqu
mam tractando ei negotio. Difficultates interim tres moveb
Lotharingia, de regina matre, de obsidibus, quibus indutiæ
nirentur. Ad primum caput respondit nuntius, sperare se,
Galliæ duo loca Lotharingiæ retinere sinatur, facile eum pass
ut Lotharingus in cetera redeat. At in Hispania, nisi eti

conditionibus pacis quis sit regis Galliæ animus in antecessum intelligant, non videntur placere indutiæ, ideo quod ea ratio pertineat ad confirmandos Gallos in possessione rerum alienarum, quæ possessio paulatim in speciem juris sit transitura. Hæc docemur literis scriptis mense Augusto, Madritii quidem 22 Augusti, Viennæ autem 8 Augusti. Hispanicæ illæ literæ præterea nobis significant, pacatum nuntii animum, qui non tantum ab aula se subduxerat, sed et excommunicationem minatus erat magistratibus, quorum jussu quidam e familia nuntii ob rixam cum apparitoribus virgis cæsus fuerat, in quo ille jura et gentium et ecclesiæ violata querebatur. Irruptionem illam in Languedociam factam spe provincialium animos abstrahendi a regis obsequio, concitoribus Mommorantii propinquis; et classem Oquendi, quæ in Brasiliam ire dicebatur, illuc jam destinari, retinendas et multas naves ad tuendam Hispaniæ oram, cum a Biserta prædones ad Carthaginis Hispanicæ et ad Alicantiæ agros populabundi se tulissent, nec ab Anglis abesset metus: eademque de causa non audere Hispanos pecunias mari transmittere, quanquam in magna egestate esse cardinalem Hispanum, et stipendii penuria diffluere Piccolominii copias haud latebat. Genuatium amicitiam redimi, constituto reddenda eis, quæ ipsorum fuerant in Batavorum captis navibus. At a Vienna, quas dixi, literæ præter jam commemorata hoc habebant, deliberari adhuc de mittendo ad cardinalem Hispanum supplemento II mille equitum, quod ad res germanicas magis necessarium videretur cavere, ne Vesontio obsideri possit. Ex literis Constantinopoli, scriptis 5 Julii, discimus, missum quidem legatum a Persa ad visirium, qui apud Aleppum est, inde iturum Constantinopolim, sed tamen credi difficiles fore ad pacem inveniendam rationes ob controversiam de Mesopotamia, et quia Turca nihil hostile a Transilvania, Tartaria Precopensi, Poloniave metuens ferocior futurus esset. In Transilvaniam missa ad Ragoskium munera et codicillos firmantes ei principatum; sed quibus subesse dolum et arcana ultionis consilia non pauci suspicarentur. In Tartaria jam novum certumque Turcæ clientem regno impositum. Eum, qui ibi antehac regnaverat, nuperque centum et quinquaginta ductaverat millia, alii in privatam fortunam redactum, alii et interfectum narrabant, insigne exemplum ad noscendas rerum humanarum vices. Cum Polonia pacem Turca et velle et habiturus creditur. Nam qui ad ipsum cum literis regis Poloniæ et armorum ducis venerat, remissum cum donis ac mitibus verbis: Cantamirii, qui Polonis nocuerat, factum

adeo non probari, ut ipsius sors a captivo parum distet;
autem ejus præcisis cervicibus luerit Poloni cujusdam cæ
Turcicas copias ad Istrum accessisse non malo in Poloniam
silio, sed ut novus Tartariæ rex firmam possessionem tuta
haberet: neque aliud ad solidam pacem amicitiamque desid
quam ut Cosaccorum rapacitatem vicissim reprimant Poloni
enim quadraginta ferme navigiis infestum habent Pontum
num. Veneti ad conciliandos Turcæ Polonos plurimum labo
Addunt quædam literæ, interfectum et Cantamirium, quo pl
Polonis satisfieret, idque in itinere cum ad novam iret præf
ram. Turcicis in Ægæo navibus damni aliquid, sed non m
datum a navibus etruscis. Refero me a longinquis ad prop
Dux Bernhardus optima fecit initia per Germaniam belli.
cum simulasset, se Konsingam obsidere velle, captis jam
Molbergo et Ettenheimo, hostis auctus jam Isolani ductu c
tibus sive regimentis Croatarum undecim, minime ferendum
eripi sibi oppidum, quod et ad Brissacum et in Wirtenberge
agrum uberem iter panderet, prœlii avidus occurrit duplici
tum agmine, cum Croatis et draconariis omnibus, quatuor a
loricatorum cohortibus. Horum partem simulato recessu
cum in se traxisset, subito conversa fronte eos impulit, eg
in juxta fluentem rivum, ubi mersi multi, multi trucidati
Nocte tota sparsos dux insecutus partem eorum integram re
in valle non longe ab hostilibus castris, et hos quoque per
horas laceratos coëgit per silvam se in castra referre. A
cit hosti alias copias et Goetsius. In Italia Galli cum S
dis rem bene gessere Asta non procul, ubi sex hostium r
cæsa dicuntur. Certiores nuntios exspectamus. Qui hostiu
Languedociam penetrarunt, omissa cogitatione Leucatæ obside
Palmam et alia quædam invalida municipia cepere, frument
aucti satis multo. Numerum Alovinus, præfectus Langued
esse scribit XIII peditum millia, equites mille quingentos, se
solent qui in periculo sunt, cuncta in majus effert, quo prom
ipsi subveniatur: quod ut fiat et rex laborat et omnes La
dociæ civitates; crediturque brevi ibi futurus Gallorum ad
exercitus, nec diu passurus hostem ibi grassari. Baro Dege
dius, egressus castris ad Malbodium, cum bono equite incid
excursores hostium, iis captis cognovit, in propinquo latere hos
insidias, delectum ex omni exercitu militem. Eas ille co
circumvenit, nulloque suorum vulnere cepit milites centum,
paucos ductorum. Ivoji qui in præsidio erant Galli omnes

danorum conspiratione trucidati documentum dedere aut deserenda minora oppida, aut tanto tenenda præsidio, quod victæ magis quam domitæ multitudinis vim non metuat. Uxor Chevreusii ex illa in reginæ domum inquisitione malum sibi metuens, sumpto habitu ejus sexus, cujus curas induerat, in Angliam profugit. Et sunt, qui eodem ituram putant reginam matrem, indigne nuper habitam a plebeis magistratibus suspicantibus, Gallos milites in ejus domo abscondi. Ajunt Dani, scripsisse Imperatorem regi suo, exisse jam tempus vectigalis in Albim. Sed regem minari Hamburgensibus, ni secum transigant, se et in Oceano et in Baltico mari, non ut Holsatiæ aut Stolmariæ ducem, sed ut regem Daniæ naves ipsorum hostiliter habiturum. Jam audimus, retro cis Rhenum in sua se recepisse ducem Lotharingum, ideoque Longavillanum huc misisse, ut copiæ sibi majores fierent: tenet hic etiamnum se ad Bleteravium. Ad Dampvilleriam perfecto jam castrorum ambitu, sperant Galli ejus oppidi se intra sesquimestre tempus potituros. Rex Fayettam iterum vidit, incertum an gnaro cardinali. Longavillano, cujus uxor mortua est, aula matrimonium destinat Combalettæ, qua ratione et rem suam familiarem ab omni ære alieno sit explicaturus et firmaturus jus præcessionis, quod contra Guisios, hoc tempore satis invisos, sibi vindicat. Non desunt hic homines supra quam æquum sit suspicaces, qui collusione mutua cardinalis Hispani et principis Arausionensis Bredam cum Venloa et Ruremunda permutari volunt, secuturasque mox indutias: interim belli specie lactari Gallos. Multa sunt, quæ mihi id faciant non credibile. De Hanovia dolet quod audio, utinam falsus sit rumor, transegisse eam cum Imperatore, dicturosque oppidanos sacramentum et Imperatori et comiti, egresso acceptis pecuniis Ramsæo, de quo ego homine et forti et literato tale quid horreo credere. Jam puto in Anglia erit Reius, a Polonia missus, ut de spreto Palatinæ conjugio regem suum excuset. Si illud de Hanovia verum comperitur, multum metuo, ne ab *Anglis* id sit profectum, et hi idem cum *Landgravio Hassiæ* moliantur. Quod si quando *rex Galliæ* ad *indutias* respiciet, quid de cetero futurum sit, ominis vitandi causa parco dicere, optoque cuncta in melius procedant: præcipue vero ut Tua Sublimitas, Excellentissime Illustrissimeque Domine, res gerat feliciter. Lutetiæ $\frac{9}{19}$ Sept. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

160. **Lut. Paris. 26 Sept.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quid regi dixerim, quid is mihi, literæ ad reginam cont
Multum vereor, ut satis magnæ duci Vinariensi dentur cop
penetrandam Germaniam. Multi enim Gallorum sic disseru
Galliæ et cardinalis ob multa, quæ evenire possunt, refer
ille a finibus abeat longius. Credibile est et aulæ roman
nistros, cum inter suæ sectæ principes indutias moliantur,
modo laboraturos, ne longius, quam nunc est, serpat bellum.
deerimus nostro officio ego et Mullerus, cui cardinalis, q
videndum non præbeat, excusat per valetudinem, additque si
Josepho, quæ sibi dicenda erant velit promere, eum sui fact
copiam. Id autem amplectitur D. Mullerus, ne optimam a
nera facienda tempestatem elabi inutilem sinat. De italico p
historiam ut editur, (nihil enim, quod certius sit, ad me hac
pervenit) mitto, et epistolam cancellarii Montiferratensis e
pertinentem. Capella 21 postquam obsideri cœpta est di
idem hujus mensis erat 21, dedita est, cum jam fossa facta p
et vallo urbis adhærentia munimenta labefactari machinis
ruique cœpissent. Chevreusii uxor non in Angliam, ut di
tur, sed in ultimam Gallici regni partem, qua Benearnum a
spaniam proxime accedit, se recepit, parato, si quam vin
intentari intelligat, perfugio. De reginæ matris profectio
Angliam nihil nisi rumor est. Ratihabitionem pactorum W
riensium multum hic desiderari video: rogatique sumus
Mullerus et ego ab Heufdio, qui res gallicas sibi præcipua
tat, ut eniteremur ad auferendas, si quæ sint, moras. Di
singuli, ita nos arbitrari, si Galliæ placeat concepta a Tua
mitate formula, facile conventurum. Idem diximus misso a
super ea re tentandos Avaugurio. Ni sperato citius dedita
set Capella, quod ob pestem maxime, quæ urbem invaserat
tigisse creditur, magnum imminebat periculum parum m
Gallorum castris ab oppugnatione, quam parabat cardinali
spanus ad Montem Hannoniæ ingentem habens exercitum.
Hanovia Imperatori conciliata perstat fama et mihi ea, qua
per scripsi, suspicio. Si *regis Britanniæ* homines res suas et *
gravii Hassiæ* apud *Imperatorem* commodo loco posse
nere, esset cur *Belgica libera* ex regione ad *Amasium*

tueret. Nam *Anglia* favit *comiti* contra *plebem*. Est autem is ejus regionis situs qui plurimum nocere *belgicis* rebus possit. Successor mortuo Charnassæo in legationem ad Batavos mittitur Estampius, domo Valencæa, bonis artibus notus. Chavigniacus a rege missus est Capellam ad sananda quæ inter cardinalem Valettam et Mileræum intervenere dissidia. Rogarat me Berlisius admissionalis, an non Chavigniacum prius conventurus essem quam regem, id facere Anglos, Venetum, Sabaudum. Dixi me ex Angliis ipsis intellexisse, non esse hoc eis perpetuum: quod deinde fatebatur. Ceterum si alii tempori conveniret, me visurum. Nunc cum literas ab ipsa haberem regina non debere earum sensum ad regem perferri ab alio delibatum ac metuere me, si agerem aliter, ne id rex ipse sinistrorsum interpretaretur. At si quid rex me audito lectisque literis me agere cum ministris suis velit, me non cessaturum in eis conveniendis. A Roma nuntiatur mors cardinalis Sixti, quem pontificatui destinabat hispanica factio, sed in eo parum est situm, cum facile alium sint reperturi. Cohors sive regimentum, cui Charnassæus præfuit, a principe Arausionensi commissum dicitur Douchampio. Is cum reginæ matris partes sectatus sit, diu satisne sit placiturus cardinali Riceliaco, et an non nova hinc in principem Arausionensem veteribus adnascitura sint odia, dubitari potest. De titulis quæ disputatio fuerit inter marchionis Sigismundi homines et D. Bielkium ex ipsius D. Bielkii literis et ex actis, quæ mihi ostendit D. Mullerus, cognovi. Aula romana reges, qui nascendo regnum accipiunt, electis præfert, et his Serenissimi tantum dat titulum, illis insuper Potentissimi. Suediam pro regno posterioris generis habet, rejecta ea mutatione, quæ per Gustavum primum facta est, et cunctis rebus secutis, quod ea omnia conjuncta sint cum religionis mutatione. Morem aulæ romanæ sequuntur et Veneti et Cæsariani. Cavendum autem nunc imprimis, cum de conventu instituendo agatur, ne quid admittatur suedicæ dignitati noxium. Jam nunc disco fidis ex literis cardinalem Valettam in unum contrahere copias, tum quæ Capellam cepere, tum quæ ad Malbodium sub Candalio agebant, prœliumque concupiscere, si eo adduci possit hostis pares ferme copias habens, id est XV ferme millia. Ad Dampvilleriam quæ sunt operibus jam ad urbem admotis, sperant intra dies XII aut XV eam ad deditionem compelli posse; quod si sit, urgebimus, ut impleatur, quod rex sibi propositum dixit. Hæc dum scribo, duo mihi interveniunt, Avaugurius jubens me credere optime mihi velle patrem Josephum; tum

vero is, quem dixi, Estampius ad Batavos legatus, qui me roga
ut literarum et amicitiæ commercia bono Suediæ Galliæque sec
colerem, quod in me recepi; eique commendavi debitis orn
laudibus D. Camerarium et D. Spiringium. Deus, Illustriss
et Excellentissime Domine, tibi adsit favens Tuamque Subli
tatem semper sospitet augeatque. Lutetiæ 26 Septembris anni 1

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

---

161. **Lut. Paris. 3 Oct. Cal. nov. 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Multa sunt, ob quæ vereor, ut magni aliquid in Germ
geratur. Annus præceps et consumpta jam quibus in locis
Vinariensis erat pabula: ingentes hostium copiæ, ducis ten
et auxilia hinc satis tarda. Itaque rumor per hos dies in
fuit, concessisse eum in ripam citeriorem. Sedanum Botzius
abiret, existimabat inde natam famam, quod dux pontem tr
movisset Drusenhemum versus, quærendis pabulis. Quod si
an insulam et munimenta diu possit tenere, videbimus. Ad se
orem rumorem accedebant a Tiguro literæ, quas mihi ostendit
dinarius Angliæ legatus. Vidi et extraordinarium Angliæ legat
qui Hanoviam cum Imperatore convenisse ajebat ac credere
neque mirari, cogitare et de sua pace Landgravium: volunt e
Angli, hæc omnia evenire, quod fœderis cum ipsis perfectio
hatur tamdiu. Ego de Suedis jussi eos æquissima sperare, on
mitti Hamburgum mandata; eum enim locum præ Haga pos
mis consultis et, ut intelligerem, Angliæ quoque consensu
cuisse. Cum de Batavis dicerem, timere me, ne commercio
per Germaniam amor obstaret, putabat Licestrius vanum h
esse obtentum, cum jam iidem Batavi inito cum Gallis fœd
tenerentur Imperatorem sibi hostem sumere, quoties id fac
Gallia: neque Angliæ vires deficere, quibus se de Batavis, si
lesti esse cupiant, vel ad exitum ipsorum vindicent. Ego
dixi, siquid tale moliri cognoscerentur, patitura Batavis rem
per inducias ab Hispano, aut propiores cum Gallia nexus,
tamen non fore sine periculo libertatis, fatebar. Valde An

placet, quod Wismariensibus pactis sperant addi legem, ut aperte bellum Imperatori Gallus edicat. Valde etiam probabant, quæ a me proxime dicta regi fuerant de malis Galliæ imminentibus, si Germania Austriacæ potentis jam adeo domus provincia fieret. Leucatam resumpto primo consilio verberat hostis machinis. Dicitur bene munitum oppidum: etiam ad ejus pericula avertenda collectus in Languedocia xv millium exercitus. Ad Dampvilleriam minus jam opera procedunt, madente cœlo, quod in locis uliginosis grave. Cardinalis Hispanus cum ad Capellam obsidione liberandam sero se venisse intelligeret, die 21 Septembris, ut hic numerus initur, cepit Aymeriam et Barlemontium posita inter Landresium et Malbodium oppidula. Inde castra ad Malbodium, quæ regit Candalius, ex locis eminentibus cum verberasset aliquandiu, nullo progressu, retrogressus est. Chavignius inde reversus magna cum clade dejectum hostem multis persuaserat. Sed aliud complurium literæ nuntiant: nequedum scimus, an exemplo cardinalis Hispani, qui sibi adjunxit Piccolominium, etiam cardinalis Valetta cum fratre Candalio copias sociaverit. Invalescunt etiam in obtento Galliæ mari Dunquercani, captisque aliquot Gallorum navibus etiam in Rhedam insulam exscendere ausi sunt. Exspectatur Dunquercæ xxxii navium classis, tres milliones et multum ferens militis, quæ si eo, ut antehac factum est, penetrare poterit, erit cur miremur, a populo cuncta sua maritimis rebus debenti maris possessionem tam ignave deseri. Scribet Mullerus, quam humane ab ipso cardinale exceptus sit; multum Gallorum animos adeo perhorrescere Rheni transitum, ut et Bavariam attingi haud velit pater Josephus. Manent suspiciones mutuæ Gallos inter et Batavos: et nova accessit materia, missi ad propinqua hostibus hinc Chavignius, inde Muschius, arcanorum ministri, creditique pari utrinque diffidentia seorsim de pace agere aut indutiis. Ego cum video, quantas sibi opes parent cardinalis Riceliacus ejusque propinqui per bellum, quod multa falsis erogationum nominibus occultat, vix adducor, ut credam, aut pacem ab eo expeti aut illas longas, de quibus cum D. Mullero locutus est, indutias. Est et Atrebatibus oppidum haud magnum Ruminganum nomine; id nocturno impetu cepit Sanctipreulius, Ardresæ, quæ Caleto non longe abest, præfectus, inter 20 et 21 dies Septembris, ut hic computatur. Dixit mihi inter alios sermones Licestrius, optare se, eam esse ætatem principis Angliæ, ut de conjugio reginæ nostræ cogitare possit. Respondi, multos haud dubie cogitaturos, sed inter omnes neminem mihi occurrere, po-

tentior qui sit. Et ipse et ordinarius legatus ostendunt vald
expetere, ut præter fœdus, de quo nunc agitur, etiam ecclesia
regni utriusque aliqua fiat consociatio, idque ipsum gratissi
archiepiscopo fore. Eos Hispanos, qui in Languedocia jam
eo portatos fuisse batavicis navigiis, fama est, captis credere
quam, quod quidam susurrant, per avaritiam mercatorum: qu
men malo laborare multos ejus gentis etiam ad publicum u
periculum, non nego. Scribit mihi, qui apud ducem Bernhar
est, filius meus $\frac{14}{24}$ Septembris, dum apud Rhenum agunt, per
equos quater mille, præter quos hostes cepere: ac nisi bre
Gallia auxilia adsint, futurum, ut aut in Lotharingia aut in
gundiæ comitatu hibernent. Duas hostium turmas Came
egressas 26 Septembris novi Cal. a Gallis cæsas, accipimus.
postrema pugna, quæ inter ducem Bernhardum et Waertium
5 die Septembris, varia fuit fama. Ceterum optimis testibu
videor discere, captum tunc a Waertio pontem minorem, per q
in insulam ibatur. Cum immineret majori alteri, occurisse ip
ducem: in ea pugna ictum Waertium vulnere, quod a mala de
aurem usque pervadebat. Ita recessisse eum a prœlio, qu
quinta hora matutina ad secundam postmeridianam duraverat.
terea temporis ajunt musquettarum ejaculationes factas LM,
mentorum DCCC: quod verumne sit an famæ datum, judi
supersedeo. Illud constat, ad id usque tempus, et ad $\frac{18}{28}$
tembris duplas fuisse hostium copias ad illas ducis. Deus cu
det optima, tum publicis rebus, tum Tuæ Sublimitati, Exce
tissime atque Illustrissime Domine. Lutetiæ 3 Octobris
Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotiss

H. Grotius.

Angli de Hamburgo mutatum ajunt, ac rursus prælatam
gam colloquiis de fœdere. Videntur autem mihi parum p
rare ea in re, dum nos bello detinemur, fruentes ipsi t
Europæ commerciis, securi rerum palatinarum, aut lactat
amant, nova spe aliqua.

162. Lut. Paris. 8 Oct. Cal. nov. 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quid regi dixerim, cum literas ei reginæ datas 30 Julii traderem, quid ille mihi, jam scripsi. Ex quo D. Mullerus patri primum Josepho, deinde ipsi locutus est cardinali, datum est a rege perscriptum responsum, ad utrumque nostrum pertinens. Id mitto simulque literas regis ad reginam, dominam nostram, cardinalis autem ad Sublimitatem Tuam. Quæ promittuntur speciosa sunt: sed res urget, et Dampvilleriæ obsidio, ex qua pars pendet promissorum, durat etiamnunc. Hostis duci Bernhardo, ut nuper indicavi, duplo validior erat 24 Septembris novi Cal. Post id tempus certi nihil de eo accepimus, rumores tantum non optimos. Et quod vere proximo facturos se dicunt, longum est, et rapiendis occasionibus, si quæ iterum ad pacem se dederint, opportunum: videturque, ut nunc res sunt, in Lotharingia aut locis vicinis dux hiemem acturus. Arma pro libertate sumpta Germaniæ, quod exprimendum censuere, in eo videtur mihi respici propositum fœderis gallobritannici, quod nisi aliquid, ut semper censui, nostris rebus adversum occultaret, non tam diu ac tam anxie premeretur. Movet me et hoc valde, quod qui hic Hanoviæ res agit, ait de ea urbe pactiones a comite factas conscio Landgravio: quod Landgravius et ipse paci inhiare dicitur, et ad eam uti Anglorum consiliis, idque intrata Frisia Orientali, ubi multa comiti, multa Imperatori poterit, si velit, commodatura efficere. Ad hæc accedit, quod non modo in Germania hactenus nihil hinc agitur, resque egregiæ per moram corruptæ sunt; sed et quod post factum illud gallobritannicum fœdus de Wismariensi fœdere loquuntur, ut antehac monui, parcius cunctantiusque; neque mihi credibile fit, laborantibus cum maxime pontificis ministris ad pacem perpetuam aut temporariam inter pontificios constituendam, hanc aulam, quæ ob plurimas causas aulam romanam respicit, venturam ad indictionem belli in Ferdinandum III ejusque socios pontificios. Pater Josephus, in quem pleraque curarum cardinalis Riceliacus, per malam valetudinem labori impar, rejicit, cardinalitiam purpuram sperare perseverat. Bellevrio in Angliam eunti hinc legato ejusdem patris Josephi imperio comes additur jesuita. Idem fit aliis. Hæc illi cum agunt, suis se rebus bene consulere existimant: nostris autem rebus parum hæc sunt

convenientia. Dampvilleria 27 Septembris novi Cal. mac
feriebatur XIV: perruptumque erat operibus vallum urbis,
extrinsecus fossam ambit, quæ contrascarpa militari vocabul
citur. Multæ et granatæ jactantur in urbem, saccoque b
pulveris forte incenso periculum adiit D. Feuquerius. Inge
hac urbe aulaque lætitia est, hodieque ad hymnum Te Deu
nendum rex in urbem venit ob res supra, quam sperari po
prosperas ad Leucatam. Nam liberata ea urbs obsidio est t
in 30 dies, ac præterea irruptæ hostium, quæ ibi erant, munit
egregiæ clara Gallorum virtute, qui Hispanos numero pare
quindecim millia utrinque fuisse dicuntur) operibus vero defe
eo perculerunt impetu, ut fugam illi ceperint, machinis vi
relictis XLV, mortariis IV, captivis factis D, cæsis, ut hic
est, quatuor millibus. Dux erat Hispanorum Cerbello ille,
Rhætorum malo, cujus scipio ac tunica in præda reperta
Signa capta nuntiantur equestria quinque, pedestria duod
In Italia mortuus est dux Mantuanus, hærede nepote com
dato Venetorum tutelæ, quibus honos obtigit, qui Romanis
dum liberi adhuc erant, ut ipsorum fidei summæ fortunæ p
crederentur. A Neapoli literæ ajunt in illo ad Astam p
quod magnifice a Gallis prædicatum fuit, periisse ex hisp
exercitu sexcentos, machinas desiderari sex, ex eo nihil a
sed ex Neapolitano regno turmas decem, quæ in speratam
tificis mortem paratæ tenebantur, missas jam Mediolanum. I
Leganesium prope Valentiam esse: ad Novaram Martinum
gonem: in Alexandrino agro eos, qui Hispano militant, Germ
pontem Pado impositum, ut coire, si opus sit, copiæ po
Marchio Villa gallus apud Vercellas habebat VI millia ped
equitis aliquid, tantumque negotii in Italia erat Hispanis, u
gatas in comitatum Burgundiæ suppetias mittere nequierint.
rema hæc e Mediolano scribuntur. At Tiguro dilatum adhu
et Rhætorum et Vallitelinatium legatorum in Hispaniam,
utrosque blanda spe sustentare mavult Leganesius, quam d
tione controversiarum alteram partem offendere. In Lucer
pontificiorum Helvetiorum conventu actum nihil: sed con
Helvetios, quod nec pecuniæ promissæ ad diem solvantur, et
tra pacta populares ipsorum ad opera facienda apud Finale
castello struendo cogantur. Ex Anglia discimus, polonum
tum non populo minus quam regi ingratum: nec mansuram
tavis, quæ hoc anno simulando transmissa est, piscandi libert
Remissi a rege, qui huc e castris venerant, Chavigniacus et

re præsente constituant, ex usu sit Malbodium de-
eseri. Quæ hic cursitant de Hanovia pactiones, co-
ent ea, quæ pax habet Pragensis, et si qua in pace
magis ex ejus usu: fructus monasterii Sluchterensis:
n oppido ut comes habeat: sed et hoc, ut oppidani
quoque fidem et auxilia in hostes jurent: captivi ut
Ramsæo dentur LM thalerorum imperialium. Hæc ut
Imperator, utque concedat Ramsæo, quæ Suedi ipsi
donarunt prædia, curæ suæ ducturum Maguntiacen-
a datum iri obsides. De Trevirensi quin libertatem
robata electione romani regis, venia accepta gallici
adjutore Leopoldo, hic desiit dubitari. Non omisi
ainem Hanoviensem, qui hinc it ad Batavos, ut me-
t comitem Hanoviensem ante actorum, neque speret
æ, cum pacta ferme his similia intercessissent, obli-
um domum Austriacam. Tamen intelligo, et cum do-
o, signata ab ipso pacta, ut ægre regressus detur, et
tipulatæ pecuniæ colorem obduci, quod impendia fe-
in cohortem sive regimentum missum eam in urbem
æ, cui stipendia nulla sint soluta. Ad hunc dolorem
r, quod a Benfeldio literæ secretarii ducis Vinarien-
illud sub Manicampio auxilium, cujus præcipue men-
in responso facit, multum esse infra numerum, qui
pe mille quingentos pedites, equites trecentos. Id si
æcipua promissi parte, quid est quod de reliquo dic-
De munitionibus ad Leucatam Hispanorum sic audio,
erductas opere perpetuo ab ea urbe ad lacum, qui ad
est, horæ itinere, castellis interpositis quinque, pro-
abentibus quaterna, receptibus præterea, quos reduc-
satis multis. Protestantium gallorum causa gaudeo
(sunt enim hi plerique religionis istius) plurimam
dem in illa ad Leucatam pugna retulisse. Illud ad-
toriæ ejus pugnæ, qua Waertium vulneratum nuper
Gallis, quos tutando trans pontem castello dux Vi-
ucrat, laborantibus Germani subvenissent, parum tum
os abfuisse, quin hostium machinas caperent, sed a
derelictos. Vidi scriptum baronis Lecquii, qui pro
o, dum is Curiæ abest, præsidia rexit Vallis Telinæ,
ac Clavennæ, famam ducis Rohanii multum onerans.
nquam credere Rohanium voluisse, quæ ei per fidos
Rhætorum cum Hispanis consociatione significabantur,

pacta fecisse, nulla urgente, ut Lecquius sentit monuitque sæp
necessitate. In iis posuisse, se ea daturum effectui, etiamsi co
traria a rege mandata advenirent. Scripsisse eum Lecquio sæpiu
distincte mandatum sibi a rege, sic ut ageret. Cum Lecqui
misisset, qui ipsa inspiceret mandata, nihil repertum aliud quan
si aliter non posset, educeret regium militem: retentas ab
Noyerii literas ad Lecquium, quibus jubebatur Crequiacus da
omnem operam, ne tanta munimenta desererentur, donec ja
Lecquius Rohanii imperiis et consilio legati gallici apud Venet
impulsus, Valle Telina ac annexis locis exiisset. Ego de cau
quidem tota nihil judico: sed video satis esse causæ, cur Roh
nius Genevæ esse malit quam in Gallia. Deus, Excellentissin
Domine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati propitius adsit. L
tetiæ 8 Octobris novi Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim

H. Grotius.

---

163. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Octob. 163**

Excellentissime Domine.

Quid aut velint Angli aut nolint, difficile divinatu est. Scri
tum sibi ajunt, Hagæ actum iri de toto hoc Lutetiano fœde
Atqui Batavi ejus rei, ut audio, causa Cracovium mittunt Ha
burgum. Cum legato dicerem, a Boswello fœdus Ordinibus F
deratis prælectum esse, mirabatur si totum. Quærenti mihi,
arcanæ aliquæ pactiones essent, respondit satis circumspect
nullas tales esse signatas. De eo, quod ex me intellexisset, n
pervenisse fœderis exemplum ad Sublimitatem Tuam, scripsis
se ajebat in Angliam. In Italia mortem Mantuani excepit mo
Sabaudi ducis. Ea vero speratur nihil nocitura gallicis rebu
quando tutela principis pueri ac principatuum data est vidu
regis sorori, cujus semper propensus pro Gallis fuit animus. Ej
auctoritatem haud dubie rex cunctis defendet viribus: et ipsa i
fensa cardinali Sabaudo ac Thomæ principi, a quibus non medi
criter læsa est, eo magis se consiliis Galliæ datura est, quod ill
rum hic Hispano militet, alter rerum hispanicarum tutelam
aula romana susceperit. Mortuus est et comes Verrucæ, intim

apud defunctum ducem gratiæ. Ambos febris abstulit maligna, non ultra undecim dies duci tracta. Videtur vis consiliorum posthac maxima ex parte futura penes patrem Menottum jesuitam magnæ solertiæ peritiæque. De Hanovia nihil mirari Gallos, miror. Multi de *pace* sermones, propendetque eo haud dubie *regis Galliæ* animus. Malbodium a Gallis derelictum est: et junxere se exercitus cardinalis Valettæ et fratris ejus Candalii, frustra id impedire nixo Piccolominio. Longavillanus Chaussimum obsidet, misitque duas cohortes, quæ efficere milites dicuntur bis mille quandringentos, ad ducem Vinariensem. Castilionæus Dampvilleriæ jam fossam obruit. Scriptæ Narbonæ IV Octobris, ut hic numeramus, literæ nos veriora, quam vulgata sunt antehac, de prœlio ad Leucatam docent. Cecidisse quingentos ferme partim e Gallis, partim ex hostibus. Gallorum vulneratos mille, vocarique ab ipsis hoc prœlium felicem temeritatem. Habebat Cerbello octo millia peditum, equites mille ducentos, exspectabatque novas copias; neque urbs Leucata ultra triduum poterat defendi. Utrumque prævenit Gallorum audacia, adfuitque successus spem ultra. Nocte enim sequente, nulla satis gravi, quæ quidem cognoscatur, causa, hostis munimenta egregia a mari producta ad lacum, machinasque deseruit. Victoria, ut solent, Galli facti negligentiores. Pulvis bellicus et alia belli instrumenta, quæ servari ex usu fuerat, rapinis dispersa. Pecuniæ, quæ post victoriam numerata centurionibus fuerat, nihil ad milites cum pervenisset, dilapsi ii magna pars, et relicta inhumata cæsorum hostium corpora cœlum infecere. Hostis contra acceptum malum curam auxit, diciturque firmatus IVM militum proxima Pirenæi loca tenere et imminere occasionibus. Venit huc *princeps Condæus*, ut *Riceliaco* opem ferat. Nam *regis Galliæ* circa *Riceliacum nutat* animus, præsertim ex quo *rex* his diebus iterum *Fayettam* vidit. Creditur mitti mox princeps Condæus in Aquitaniam aut in Languedociam. Quidam Espernonii consilia suspectant. Ego non arbitror eum trium filiorum magnificas fortunas objecturum casibus, tantæ experientiæ prudentiæque senem. Injeci sermonem apud Angliæ legatum, posse inter Angliam Suediamque novum quoddam fœdus, a Lutetiano diversum, magisque optandum ad tutandas res protestantium confici. Sed aut fallor valde, aut illi nihil aliud quam pacem ex suo commodo spectant. Mitto, quam modo accepi, historiam a viro fidei optimæ accurate scriptam de iis, quæ Gallis in itinere evenerunt, dum a Malbodio exercitus cum altero a Landresio veniente conjunctum it, multum distantem ab ea, quæ

plebi exhilarandæ vulgatur. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, res regni, reginæ, Tuæque Sublimitatis ac familiæ ipsius prosperet. $\frac{7}{17}$ Octobris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Est Mantuani heres annorum novem: Sabaudi quadrennis longa tutela, agnati pro hostibus, Gallos in Italiæ aditu non passurus Hispanus, longa belli materia, nostris, ni fallor, rebus haud incommoda.

---

164. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Octob. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Vidit me comes Licestrius, incertus adhuc, quantum sermones ejus ferebant, Hagæne an Hamburgi coituri essent a Suedia Lutetiaque acturi de fœdere Lutetiæ reformato. Ea res si succedat, (persisto autem diffidere) posset et de ecclesiastica unitate inter easdem gentes sperari aliquid. Qua de re loquens idem Licestrius putabat, si germani principes ob bella in eandem consultationem convocari nequirent, tamen non prætereundos Batavos. Dixi cognosse me ex Duræi literis Batavos ab eo consilio aversiores, quod Dordrechtanæ synodi actis reipublicæ suæ quietem niti crederent. Ea autem, quæ ibi ut necessaria urgerentur, a lutheranis, quos vocant, damnari ut noxia, quod ei multis explicui, et neganti, excludendos esse Batavos, respondi posse initium ab aliis fieri, et ipsos invitari postea, si forte exemplum sequi velint: neque id magis ad eorum injuriam pertinere, quam quod cum Gallis Angli fœdus iniissent, ad quod jam et nos et Batavi ab ipsis vocaremur. Sanctichaumontius in aulam ut venit multum conquestus de pecunia per Heufdium nobis numerata: ita enim existimat, ac sic existimari opus est, pervenisse jam ad Tuam Sublimitatem eam pecuniam; ejus autem pecuniæ retentionem unicum fuisse, quo Tua Sublimitas cogi posset, ut pacta Wismariensia rata fieri signataque tradi curaret. Præterea apparuit aulæ, ut me monet Heufdius, plus a Sanctichaumontio de illis quingentis, quæ debebantur, millibus persolutum Tuæ Sublimitati fuisse, quam hic fuerit creditum, atque ob id Heufdio

quam restabat adsignatum. Ideo si crederent, non-
am Tuæ Sublimitati per Heufdium pecuniam, revo-
ationes. Quare omnino opus est, ita cuncta disseri
umerationem non credant intercessisse. Qua de re
ringium moneo, ut consonent ea, quæ dicit hic Heuf-
quæ isthic dicentur. Responsum quod Galli nuntio
ficio, indutias suadenti, an ad Sublimitatem Tuam
nissum enim a Gallis audio, itemque fœderis Lute-
, scire me erit utile. Hispani a Leucata repulsi re-
ano se tenent. De Dampvilleria bonum exspectamus
nquam Isolanus eo et dux Carolus se contulisse di-
ni fallor tam bene munitis Castilionæi castris. Galli,
cum sunt finem, tam præcipite anno nihil ultra acturi
mquam de obsidendo Castelleto sunt rumusculi. De
rdo pridem nihil habemus certi. Dicitur autem re-
ngi obsidium. Johannes autem Waertius Offenburgi
is ducem superare etiam nunc. Ad famam venturi
n ducis Bernhardi, Stuccardi in Wirtembergico solo
io protestantium orta dicitur et suppliciis repressa.
rinorum factio quædam cardinalis Sabaudi erupit, quo
cura esse debet, ut sororem, etiam ducis testamento
datam, et jam ab ordinibus Sabaudis et Subalpinis
rum populorum dictam, et armis et sui nominis auc-
ntet; quæ quidem auctoritas quo magis in conspectu
t, princeps Condæus creditur illuc mitti. Veneti
elli adhuc exsortes, arma tamen sibi contra omnia
mdant. A Mediolano literæ pergunt dicere, in illo a
rædicato prœlio non longe ab Asta ad Monbaldonum
n occisos. Esse in Alexandrino agro Hispanorum
psumque Alexandriæ Leganesium. Ducis Mirandu-
esse principis Galeotti filium, eumque exemplo pa-
Hispanorum committere. Ad Aquas Helveticas con-
ri Tiguro discimus, ubi vetera illa repetentur, toties
iciendo Rheni in Valle Telina castello, de pace con-
er utramque Burgundiam, de pecuniis, quas Galli
avaro multum cogi militis indidem scribitur: a Flo-
ræfecturam maris ab Hispano dari cardinali Etrusco:
ci, quicquid ereptum fuerat, reddi. Quod *ego* exi-
per idem et *Heufdius* putat, *Gallos* a *bello*, quod
* attinet, *alienos* nec aliter idem ille de *Belgica
imat: multæque ad *me* ex *Batavis* literæ paria

significant. Credibile est, *Papam* aliquid confecisse *int
gem Galliæ* et *Imperatorem*. Deus, Excellentissime Do
reginæ, regni, Tuæque Sublimitatis res secundet. Lute
Octob. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

---

165. **Lut. Paris. $\frac{2}{3}\frac{1}{1}$ Octob.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Dampvilleria jam perductis ad vallum operibus obside
dedita est commodum in ipso articulo, cum ad oppugnanda
Isolanus et Cantelmus advenissent. Urgebimus nunc, ut i
antur ea, quæ in hunc eventum rex nobis de mittendo ad d
Bernhardum milite promiserat. Nam huc usque tenues sun
ad eum venere, copiæ, ut mihi scribit ibi qui militat Ringr
De Hanovia melius sperare incipio, quando qui hic ejus
'res agit, comitem abrupisse cogitationes itineris illuc, narr
rex xx millia florenorum comiti, totidem pro factis impen
ad emenda alimenta Ramsæo, neque minus militi mittit.
dinalem Hispanum auctum intelligimus MM Croatis et eq
aliquo. Sed neque illi neque Gallis quicquam moliendi te
indulgebit annus. Vitriacus, Provinciæ præfectus, in car
Bastiliæ datus est. Hæc illum pœna sequitur ob pulsatum
episcopum Burdegalensem, quæ res ad injuriam ecclesiæ per
creditur. Reginæ matri in multis adversis aliquid feret
veteris inimici calamitas. In Espernonium manent offensa
quam is in Aquitania illa, quæ Hispaniam attingit, bellum
quam victoriam, hostisque possessionem firmet dissimuland
Chevreusii uxor, non satis tutam se sub regis imperio putan
licto Benearno intra Hispaniæ fines concessit. Pugnæ a
factæ in comitatu Burgundiæ et signa quædam capta ho
Heri magno cum honore celebrata justa et laudes prædicatæ
Victoris Sabaudi, cujus frater cardinalis palam sibi partem
deberi vulgat. In Portugallia motus esse aliqui nuntiant
rex, quo hostium mala et questus plebis intendat, vetuit ex

i provinciis cannabim aut cannabinas telas expor-
ous naves instruere Hispani nequeunt. Sed galli-
orum avaritia metuere nos facit, ne satis serventur
e Anglis nihildum video, cur meliora sperem quam
quod Leslæus in usum ducis Bernhardi permissus
es conscribere, beneficium tale est, quale et Hispa-
ceditur. Majoribus opus sit testimoniis, ut eos
commodis studere credamus, quanquam Batavi
i fastum gravem esse anglicæ aulæ credunt. Ipsi
fœdere gallobritannico consiliis studiisque distra-
m intelligo. Rohanii opera videntur usuri Veneti
. Volunt enim illi patres non quidem misceri
na ostentando suæ tutelæ totique Italiæ consulere.
ani sugillationem hic nuper regiæ uxoris, Hispanæ,
spernando probris gravibus regis sororem, quæ in
licentius sane viventem quam mores Itali ferant.
lleriam 27 mensis hujus ex novo calendario, cum
s Cantelmianorum militum castra sua adortos ceci-
ad me venetus legatus, narrans intellectum sibi
, quos hic habuisset D. Mullerus, displicuisse in
quæ reginæ nostræ solum Serenissimæ, non et
dedissent nomen. Non id factum, quod minoris,
regnum Suedicum æstimarent, sed ex suo more
gi Galliæ scribi aliter quam Serenissimo et Chri-
c regi Hispaniæ quam Serenissimo et Catholico.
nihil Venetis præscribere: ceterum reges Suediæ a
que regibus salutatos semper Serenissimos et Po-
que æquum esse, ut ab ullo principe aut republica
r. Reges, quos nominaret, Christianissimi forte ti-
olici tanti æstimare quanti illum Potentissimi. Sue-
am oblitam longinquis gentibus, quod gravia cum
eorum vires pridem detinuissent, solitas ceteroqui
nosci. Addidi et alia, quæ ad dignitatem gentis
Dixit, scripturum se suis rectoribus. Tam Hispani-
licus exercitus, ut nos recentes literæ docent, in
t, cura obsidendi Castelleti dilata in annum ve-
iacus satis rigide custoditur, jussis in agros disce-
et filio. Provinciæ præfectura comiti Alaisio, qui
Sublimitati missus fuit obviam, mandatur. Duci
ad Leucatam bene gestas mareschalli Franciæ ho-
cripsit cardinalis Sabaudus viduæ venire se velle,

ut coram ei omnia præstet obsequia. Ipsa respondit, id tempori non convenire. Crequiacus arcem Romansiam in subalpina regione ab hostibus recepit. Ab aula hispanica literæ ostendunt, mandata inde Romam missa agendi de indutiis. Legato, qui ibi est, anglico benigna verba liberaliter dari in negotio palatino, spe abstrahendi Anglos ab iis, quæ nunc celent, fœderibus. De tribus millionibus in Flandriam mittendis rumorem magis esse quam rem paratam. Et Olisippone et Eboræ ob tributa ita motam plebem, ut ab incendio etiam regiarum domuum sibi non temperaverint. Principi Thomæ, qui in Belgica militat, data sex millia scutatorum annua, ex fructibus eorum, quæ in regno Neapolitano possedit dux Sabaudus. Quartam partem usurarum, pro quibus pignora data sunt, item mercedum ædium locatarum regem per duos hos annos sibi sumere: id ei valiturum milliones duodecim. Ex Neapolitano regno salis oneri adjectos Carolinos duos: statimque repertos mercatores, qui millionem auri eo vectigali sibi obligato promitterent, partim præsentem pecuniam, partim in menses distributam. Ex sexdecim nummis, qui grana dicuntur, in focos confieri ibidem CXI millia scutatorum. A Mediolano etiam de pupilli Mantuani tutela disputari inter sanguine propinquos. Octingentos ibi a Neapoli exspectari equites. Addam his preces, Excellentissime et Illustrissime Domine, pro Tuæ Sublimitatis regnique rebus prosperis $\frac{21}{31}$ Octob. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

166. Lut. Paris. 7 Nov. Cal. nov. 1637.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Incipiam a mira Gallorum felicitate, qui post receptas insulas et Picardiam omnem excepto Castelleto, pulsum Languedocia hostem, subito etiam Aquitaniam recuperarunt, ubi structa egregia castella Bordagainæ, Carræni, Socovæ et Ciburæ, præter minora Oroniæ, Handaiæ, Hispani $\frac{15}{25}$ Octobris deseruere, quod maxime mirum, nulla parte dejecta, exieruntque, ut scribitur, sexies mille pedites, turmæ decem. De causa tam subiti consilii varie disseritur. Multi grassante pestilentia derelicta loca mor-

ccedente etiam aliquo Vasconii insultus metu. Non-
tes per Hispaniam seditiones ad se traxisse hunc
nt. Alii de arcanis indutiis murmurant aliquid, cui
ioni obstant non pauca. Nam cardinalis Riceliaci
l dubie et sparsos et occupatos tenere eos, qui po
se possent opponere: et belli impendia multas et
anguineis ejus lucrandi latebras præbent: et jam in
ntem LX milliones extra ordinem in belli usus colli-
bit. Accedit, quod res Italiæ quietem vix passuræ
nit ad proxima Pedemontio Genuatium loca magna
baudus cardinalis, habens indigenam nobilitatem
faventem et metuentem Galliæ societatis. Jussus
. Pater Menottus, cujus magna jam ibi auctoritas,
in oppidum aliquod, et, si quid moveret, ut moturus
stodiis circumsepiendum censuerat. Nec minora in
cis ditione turbarum semina. Mater pupilli in Hi-
or cohibetur a primoribus aliis in participationem
, et quia Casalis præsidium potiore ex parte e Gallis
etorum autem mercenario milite tenetur Mantua.
n agro Mediolanensi habet novem prope millia pe-
s bis mille. Missæ Neapolim naves, quæ novas pe-
s adducerent. Sicut hæc non mala sunt, ita summe
, Germaniæ curam ita a Gallis projectam hoc anno,
nos et res ipsa monebamus. Halerius vix quadrin-
ultroque non modo petentibus missionem dedit, sed
n petentibus. Nova auxilia, quæ ad octo aut amplius
ssa erant, ad mille homines non perveniunt. Dux
nortibus equorum ea passus est damna (septem millia
tua memorantur) ut ei plus mille sexcentis, qui equis
n supersint. Imparem hosti se videns castella insulæ
enum Gallis tradidit aut servanda aut ipsorum cum
ttenda. Ipse ad quartam leucam a Basilea in mon-
e tenet, mandataque regis exspectat, Burgundiæ co-
rna sibi destinans. Capta jam pridem est Dampvil-
l tempus promissorum pars magna dilata fuerat; sed
erit auxilia mittere in locis arctis ægre se susten-
se jam militem, sed pecunias ob pontis impendia et
onæ extraordinarias postulat. Insulam interim Brun-
ursat hostis quotidie. Quæ cuncta quo certius Tua
gnoscat, mitto exempla epistolæ ducis ad me liberum
ntis, alterum ad me filii, qui apud ducem est, postu-

lationum præterea, cum quibus in hanc aulam a duce missus
Truchesius, tabulæ etiam, quæ penes captivos hostes repert
insulam, quam modo nominavi et apposita ei munimenta d
gentis, adjecta narratiuncula quadam. Cardinalis Riceliacus
nitudinem suam in dies magis ostentat. Nuper cum laudes m
ducis Sabaudi in magno templo celebrarentur, sedem sibi
jussit qualem regi, dempto quod pulvilli non erant liliati: h
autem secum et satellites suos et satellitum præfectum, quæ c
nunquam spectata hactenus. Vitriacus in Bastilia etiam nun
urgetur a provinciæ legatis crimine peculatus, non tam
quam cum præfectis aliis communi. Putatur tamen Halerii f
favor et odium in eum reginæ matris valiturum, ne quid
carcerem patiatur, ibi violatæ dignitatis ecclesiasticæ pœnas
graves luiturus. Et dicitur hanc calamitatem parum milit
ferre, homo ferox in secundis, adversorum intolerans. Estam
ad Batavos legatum marchionem rex fecit, quo ceteros le
præfulgeat. Audio in Frisia Orientali esse viduam Landgra
amicitia gallica constantem satis, et eodem ivisse Hanoviæ
tem cum sorore. Sed frater defuncti ex secundo conjugio t
res in Hassia, et Sigenhemium, ut audio, invasit. Procerum
terea in iis locis plerique ad pacem festinant. Pater Jose
in quem cardinalis pleraque negotiorum reclinat, ita dis
quasi indicere bellum Imperatori non detrectaturi sint Galli.
terum appetens romanæ gratiæ ita pergit favere Bavaro,
vel maxime ducis Bernhardi conatibus obstiterit. Principem
latinum se ducem præbiturum exercitui, qui Landgravii fui
mor hic fuerat: sed Angli id negant se credere, nec conce
videtur Landgravii vidua, nisi magna præstent Angli, quod
rum nondum videtur. Dicenti in colloquio mecum hestern
gato ordinario anglo agi de Daniæ regis filio marito dand
ginæ nostræ, dixi intempestiva adhuc esse de ea re consili
reginæ ætate, quæ moribus Septentrionis a nuptiis satis long
esset. Cum adjiceret, credi Polonum in pretium novæ affin
aliquid in Suediam si non suo at Imperatoris nomine molitu
respondi, vix me id credere, cum nobilitas polona, cujus ma
potestas est, talis belli sensura sit adversa tantum, patente
rum terra ad nostros et Moscoviæ nobis amicæ incursus: ex
speris autem, si qua regi provenissent, quod vix sit speran
nihil accessurum ipsorum genti; libertatem vero etiam in m
futuram periculo. Ajebat idem legatus a rege suo liberam
tionem nostris aliisque dari, Hagæ an Hamburgi, quæ urbs

semper nostris rebus opportunior visa est, agere de fœdere Lutetiano vellent. Addebat venisse in Angliam legatum a Marocensi rege, qui ejectis Anglorum ope piratis potitus sit Salcæ, sed quam jam circumsideat novi vatis exercitus: cui malo valde ab antiquo obnoxia est Afrorum superstitio. Ostendit idem mihi literas ad se D. archiepiscopi in me magis, quam ausim dicere, honorificas: narravitque datum a se et collega suo Licestrio principi Condæo Celsitudinis titulum, cum primum regis super id, quod is titulus subjectis alterius juris dari non soleret, voluntatem explorassent, atque is dixisset boni se consulturum honorem domui suæ habitum. Ego eorundem legatorum exemplo luctum indui tum de Sabaudo, tum de Landgravio, reginæ nostræ fœderato. Princeps Condæus de itinere in Italiam se excusavit. Mater Mantuani ducis plus 28 annis non habet. Mortui ducis testamentum exsecutores ejus præceptorum nominat ducem Longavillanum et D. Davausium. Princeps Arausionensis Castilionæi filios duos ad se vocavit, ut præter agnatos plurimos, etiam cognatos habeat adminicula potentiæ. Mitto præter quæ dixi et ducis Rohanii apologeticum libellum, nullo se magis quam rerum tacendarum silentio defendentis. Maria Nivernensis ac postea Mantuani ducis filia, hujus pueri ducis amita, bona ejus domus in Gallia sita sibi vindicat, jure Albinagii, quod tale est, ut extra regnum natos a possidendis rebus soli, nisi regis impetraverint veniam, excludat. Mihi non videntur ferre tempora, ut is rigor adversus summi imperii compotem fœderatumque Galliæ principem usurpetur. Ista habebam hujus temporis: id vero perpetuum, quod Deum precor, Excellentissime atque Illustrissime Domine, pro rebus, regno, reginæ Tuæque Sublimitati prosperis. Lutetiæ 7 Novembris novi Cal. anni 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

167. **Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Nov. 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ad implenda ea, quæ rex per se perque cardinalem mil
D. Mullero promiserat, conveniendum mihi censui Noyerium
inter quatuor status gallici secretarios belli cura gravis late
patens incumbit. At ipse ad me venit prior, ac cum ei os
dissem, quantum nostra interesset aliquid a Gallis per Germar
tentari, quantum ex mora accepimus detrimenti, quam res ea
proclivis esset regi post Languedociam et Aquitaniam hostil
armis liberatas, ipsaque perlegissem pollicitationis regiæ ve
dixit nihil opus me id, quod nostra referret, multis exsequi,
idem non minus referret et regis et Galliæ. Copias per M
campium missas aliquanto majores faciebat, quam dux et Tru
sius, ad MCCC. Mitti nunc alias ex cardinalis Valettæ exe
et eo, qui Dampvilleriam cepisset. Eas postea dixere mil
Heufdius et Truchesius fore ad mille equites, pedites mille,
debatque Heufdius eam pecuniam, quæ fine Novembris duci
beri inciperet, prænumerandam ei, si Rhenum transgredi ve
At Noyerius ita loquebatur, quasi vix speraret ducem Trans
nana petiturum, quod in montanis, ubi nunc esset, locis, Basil
inter et comitatum Burgundiæ, diu a bello intactis, opulentæ
militique sedes forent. Pontis membra disjecta jacent sub
sidio castelli ad Rhenum, quod a Gallis defenditur, quom
pateant ad hostium injurias. Is, quem dixi, Noyerius ita est
tifici ejusque placitis ac rebus addicte serviens, ut etiam d
cardinali faciendo Romæ sermones sint. Talis cum sit, prompt
animo ea est facturus, quæ protestantium per Germaniam
bique res labefactent, quam quicquam eorum, per quæ ei
recipere possint. Ac sicut isti homines induci non possunt,
Bavaro velint optime, in quem præcipue diriguntur ducis B
hardi, si Rhenum transeat, consilia; ita video etiam Brande
gici causam apud eos non parum habere favoris. Et his st
suis obtendunt spem, ni fallor, inanem per hoc aliquando d
Austriacæ auferri posse continuum jam tam diu in eorum
guine Imperium. Interim dum ipsi de pace agunt et ind
nostras spes rejiciunt in ver proximum. Pontifex plurimur
indutias laborat, aut universales aut certe per Italiam. Heu
ex iis, quibuscum loquitur, sermonibus putare se ait, ut rata h

Wismariensia; Gallos promissas pecunias sine immi-
ensuros; in bello Imperatori indicendo non æque
et exspectaturum ea de re nova mandata Davau-
letum in Picardia ajebat Noyerius recuperari a Gallis
voluissent: sed id non tanti visum. Sunt multi, qui
ninere Cimaco Gallos, ut in hostili Belgarum solo
nt. Castilionæus dicitur ire in obsidionem Ivoji,
nuper Hispani receperant. Id si est, parum ex eo
veniet ad ducem Bernhardum; sed poterit, si res
id suppleri ex iis, quæ Rohanii fuere, copiis; nisi
it et has Longavillanus Salinarum in comitatu Bur-
lioni, nam id quoque dici audio. Multum lætantur
tiones hinc in Hispaniam transgressas. Portugallia
commota, ut non procul a defectione res sit. Id si
ndum esset Gallis ac Batavis, quomodo vetera illa
anos et Portugallenses odia ad mansurum aliquod
rduci possint. Olim Angli Antonium nothum in
egnum reducere voluerunt, quod ipse populi levitate
facilitate amiserat. Is nothos reliquit duos, quorum
prælatis partibus in Brabantia vivit, alter in Gallia:
bonis actibus cognitus. At si conspirent, quorum
tium Hispano facessi, viresque initiis subministrent,
ciendas ibi partes sit potior duce Bragantiæ, opibus
pollente, orto ex Catharina filia Eduardi, qui Edu-
fuerat ejus Henrici, qui post Sebastianum regnavit.
tem illius jus omnes per Portugalliam scholæ defen-
quam eis silentium imponerent Philippi Castellæ re-
nirum quia existimabant eruditi, filiam ex filio natam
præferendam filio nato ex filia, qualis erat Philip-
his cogitare illorum sit, quos ea res propius spectat.
cturam rumor destinat Frederico, principis Arausio-
qui hic militaribus artibus instruitur. Archiepisco-
, juvenis filius ducis Guisii, rege inconsulto ex Italia
enit amore percitus Annæ, quæ minor est filia ducis
do mortui. Non difficulter ei matrimonium hoc per-
linalis Riceliacus, si ei vellet sacerdotia, quæ multa
ssidet, pure a se abdicere: at is non ita amens amore
cupiat ante nuptias omnia illa sacerdotia in fratrem
rre, quod perdifficile obtentu erit. Ceterum ut Hi-
edam non optimo esse loco, etiam hoc accedit, quod
baudus cliens haud dubius Hispaniæ, a Genuati agro

retro se Romam tulit, acceptis a fratris vidua literis, quibus e
reditus tum profani tum sacri a defuncto duce ademptos non ir
futurum tantum, sed et in perpetuum reddit. Det Deus, Excel
lentissime et Illustrissime Domine, Tuæ Sublimitati cuncta pro
spera. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Novembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimu

Hugo Grotius.

Venit, hæc postquam scripseram, ad me Truchesius. Is mult
incerta nunc habet, quæ prius certa duxerat. Jubetur, multun
circumducto itinere ire ad Feuquerium, qui apud Viridunum est
Is vero iturusne sit ad ducem Bernhardum et copias ducturus
an missurus, et quas et quantas, nescit Truchesius. Heufdius pe
cuniam numerare differt, donec mandatum ducis speciale acce
perit, quasi idoneus rerum actor non tanti sit, quanti script
mandata: nec concessum petenti duci, ut ad vitanda intertriment
pecunias e Gallia ad se portari faciat. Tum vero, quod minim
placet, Noyerius ad minuendos sumptus pontem vult derelinqui
quia partim ex conductis navibus constat. Perendie constitui
hinc abire Truchesius. Dux Bernhardus ultra sex millia non ha
bet, ex pactis cum Gallia obligatus alere XII equitum, sex pedi
tum millia, sed id quominus præstet, excusant eum loca, in qui
bus vivit et equorum hominumque mortes. Miratur ipse Truchesiu
tantam in suis negotiis de subito mutationem, nec quid potissi
mum suspicetur satis scit. Etiam quæ de obsidionibus scripsi
ita quidem rumoribus circumferuntur, sed parum adhuc explorat
sunt. Quod hic de regis in pacem studio in vulgus editur, mitto
Dicitur dux Bernhardus per Ascham et Angestenum ivisse versu
Laumontium et Delmontium.

---

168. **Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Nov. 1637**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Incipiam a re jocosa, sed quæ, ni fallor, ducit seria. Re
initio hujus anni et se et regnum suum voto dicavit sanctæ vir
gini: nec dubitat huic voto referre, quæ ipsi hoc anno in omn
Galliæ limite feliciter cecidere. Nec tantum quater centena fran

us altare parat virgini excitare in ecclesia hujus ur-
i; sed et diem, qui in medium mensem Augustum
sumptione, quam vocant, virginis nomen habentem,
antehac impensius vult coli, eisque de rebus literas
d parlamentum Parisiense, cujus ego inspectioni re-
congruat satis id, quod agitur, cum salica lege.
sancta virgo, ut credibile est, D. cardinalem Rice-
ium juris sui fecerit, quid restabit aliud quam ut
areat? An ex eodem hoc voto fluat, quod auxiliis et
et valde exiguis in Germaniam penetrare non potu-
ariensis: quod in locis arctis agens ducis speciosus
ad IV millia, ut Angli ad se scribi ajunt, defluxerit,
oque imminuatur indies in montanis illis locis, non
e, ut mihi dixerat Noyerius, sed macris et exsuccis:
castella trans cisque Rhenum, et pons ipse et mu-
, Gallorum commissa custodiæ, in hostium venerint
prudentiæ Sublimitatis Tuæ dijudicandum relinquo,
illis malis plura scribere, quando et ipse scripsi post-
uæ ad Truchesii usque abitum cognoveram, et accu-
pingit, qui in vicinis locis nunc vivit, D. Mullerus.
ni hic res tractant maximas, ita suas res agere, etiam
auxilio, ut tamen sæpe in gratiam romanæ aulæ
tium evertant, jam diu est, quod conspicimus. Nec
ublimitas Tua, quod nunc *Roma* discimus, vixisse
familia, dum is apud *Suecos* ageret, quendam no-
*, qui cuncta, quæ cognoscere potuit, transcripsit ad
cardinalem*, cujus operæ mercedem is homo nactus
beneficium Viriduni. De obsidionibus Ivoji, Sali-
ci fabulæ fuere. De *indutiis* multi sermones. Hosti
esse audio decem millia. Dux Vinariensis nisi ali-
ager, Campanus puta aut Burgundus ei ad hiberna
illas tenues exercitus sui reliquias ægre servabit.
ecuniæ faciendæ rationes etiam hoc hic repertum est,
m, qui ex publico privatis debentur, quarta duntaxat
itur. Venit huc a Genuensi republica legatus, cui
uidem de more misi: sed carrucam illico redire jussi,
oriretur cum hominibus nuntii pontificii, iniqua no-
s in locis. Ego eundem legatum prior adire consti-
batavo feci nuper; sed cum mihi dixerit legatus an-
rdinarius, se ad eum non iturum, neque Excellentiæ
itulum, quibus de rebus proprium non habeo manda-

tum, et id e tam longinquis locis opperiri serum sit, nihil re
putavi me posse facere, quam si illius exemplum suman
mandato. Idem legatus anglicus dixit mihi, suum regem pa
per suos agere de inducendis ad fœdus Lutetianum aliis,
Hamburgi, sive Hagæ, ideoque et Boswello dedisse mandat
Hagæ est, et iis, qui Hamburgi sunt, Wyckio, Averioque. Cet
dolere sibi ajebat, quod, dum non eligitur locus, tempora diffl
Dixi arbitrari me, nostros jam difficiles fore in sequenda
angli voluntate, locum quod attinet: Hamburgum tamen
mihi ad nostras consultationes opportunius. Cum urgeren
quid ad bellum esse ipsis conferendum, dixit pecuniis c
regem suum, me non reticente, cum Europæ prope totius
mercia in Angliam corriventur, fieri non posse, quin multum
increscant regis vectigalia. De bello a Gallis profitendo in
dinandum III puto, ubi ad rem ventum erit, apparituros n
quos nunc occultat Davausius. Unum est Anglorum factum
quod legatum polonum a se dimisere, non dato ei regis consp
Helvetii minaciter apud ducem Vinariensem conquesti sunt,
miles ejus in ipsorum agros excurreret. Preces addam, E
lentissime et Illustrissime Domine, pro regni, reginæ, Tu
Sublimitatis rebus prosperis. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Novembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotiss

H. Grotius.

Rumor hic est, Oranum, Africæ oppidum, quod Hispani
sident, obsideri a Mauris. Gallicus exercitus, qui ad Belg
finem est, circa Hanapium esse dicitur: Hispanicus partim
Cameracum et Bouchaimum, partim apud Quesnoium et Bava

---

169. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Qui ad me nunquam venerat antehac D. Chavigniacus,
qua de causa venerit, quibus usus sit sermonibus, quos a m
tulerit, cognoscet Sublimitas Tua ab exemplo literarum,

ipsius rogatu scripsi ad D. Salvium, dedique, ut voluit, D. Davausii domestico, qui postridie abiturum se dicebat, ceterum, ut nunc audio, adhuc his hæret in locis. An serio voluerint commendari a me negotium fœderis, et spes tantæ, quantam exigimus, pecuniæ præscindi, an vero Austriacis ostendere cupiant in sua esse potestate fœdus, ubi velint, facere nobiscum, parco in rebus tam obscuris judicare. Scio, de indutiis multos esse sermones. Scio, a rege episcopum Lexoviensem mitti ad reginam matrem: Riverium nobilem ad Margaritam Lotharingam: neque ignoro, fugam Gallorum a Rheni castellis, ne tentata quidem defensione, non dissimilem Hispanorum ab Aquitania fugæ, patere ad suspiciones. Tum vero Feuquerii uxor nescit, an omnino ullis cum copiis iturus sit ad ducem Vinariensem maritus suus, an vero consilii tantum communicandi causa eum aditurus. Alii ajunt, eum illuc proficisci cum IV millibus, non sex, ut dicebat Chavigniacus. Eques dicitur sumi ex Castilionæo exercitu, pedes ex Germanis, qui sub cardinali Valetta fuere. Sunt et de Longavillano se cum Vinariensi conjuncturo ad capiendum *Rinfeldum* susurri: de quibus omnibus difficilis est judicatio, quod ob pericula raræ, ob longos ambitus tardæ ad nos perveniant epistolæ. Dubito etiam verumne sit, quod Massilia scribitur, Niceam, Sabaudici juris urbem maritimam, a classe hispana, cui adfuerit cardinalis Sabaudus, impetitam, sed a gallicis navibus, quæ forte illac in Africam ad reposcendos captivos ibant, exemtam malo, arcique urbis inductum gallici militis præsidium. Ex Anglorum sermonibus cognosco, malle eos de suo fœdere Hagæ agi quam Hamburgi. Galli dicunt, Anglorum consilia sibi magis magisque suspecta fieri, et per Normanniam injecere manus in naves mercesque anglicas, in repensationem earum navium, quas ceperunt de Gallis Angli, ideo quod per Gallos libere uti Hispaniensi navigatu non sinebantur. Manicampius, cum pons et castella hosti cessere, Argentorati per morbum fuisse scribitur. Ajunt Galli pati jam Ferdinandum, ut et principes Germaniæ agant secum de pace, sed ad itineris securitatem contenti sint literis, quæ pro Gallis eorumque sociis generaliter dabuntur: id si est, apparet compositionem, si qua secutura est, magis ex voluntate Pontificis futuram quam ex usu Germanorum protestantium. Johannes Waertius omissa Alsatia dicitur repetiisse Transrhenana, Croatis tantum nonnullis cis Rhenum relictis. Multum metuo, ne de *indutiis* aliquid actum sit, quod occultatum sit [neve] *hiemis* interim tempus *Suecis* pereat. Deus, Excellentissime et Illustrissime

Domine, favens adsit reginæ, regno et Sublimitati Tuæ. L
18/28 Novemb. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti
H. Grotius.

Heufdius, ut alii, intelligit, mitti cum Feuquerio IV
partim equites, partim pedites, illorum plures. Pecuniar
fine Novembris debitam in parato esse, si adsit ducis sc
mandatum. De Nicea multi putant fictum esse pericul
obtentus viduæ daretur redigendi in potestatem suam lo
quem, etiam terrestri itinere impedito, potentiæ suæ su
e Galliæ regno accipiat, idque mihi satis se probat. Ve
me Avaugurius in Germaniam abiens. Celavit me, ubi
fixurus esset. Quanti a suo milite fiat dux Vinariensis, et
patet, quod bis mille equites equis per morbos absumtis p
eum secuti sunt; mille nunc equos ab Helvetiis eum emi
telligo.

---

170. **Lut. Paris. 5 Dec. Cal. nov**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Accepi duas a duce Vinariensi literas, et a filio to
quarum posteriores tulit, qui huc missus est ad exigendar
missorum fidem, Betzius. Accepi et a Mullero, et ipsum
Betzium. Equorum damna captis equis aliis ad ter m
episcopatu Basileensi et montium vicinis locis miles res
Est is ad tria millia et quingentos: quanquam dicuntur es
millia. Helvetii misere ad ducem legatos XIII pagorum siv
tonum nomine. Postulant, iis locis decedat, aut certe Helve
sociorumque agris abstineat. Alioqui oppposituros se sui f
vires. Manicampius non in optima fama est, quod commissa
suæ castella, morbi ut quidam interpretantur simulatione,
querit. Assultantur ducis Vinariensis copiæ partim a Wae
equitibus, partim a duce Lotharingo, qui comitatus Burg
claudit aditus. Ea propter optat dux, Longavillanum ad s
dere propius, receptui adversus pericula futurum, mittiqu
missa auxilia. Ea auxilia sub Feuquerio mitti audio, non

millia, ut dixerat Chavigniacus, sed equites sexcentos, pedites non multo plus mille. Ipsum Feuquerium post colloquium cum duce statim ad suas præfecturas rediturum. Dixit Halerius regis jussu duci Vinariensi, nolle quidem Ferdinandum commeatus literas germanis principibus, quippe suis Imperiique subditis, dare, sed pati posse eorum negotia a rege Galliæ, ubi de pace agetur, proponi; id enim pro responso datum venetae res agenti. Nolle regem sua commoda a ducis commodis segregare, aut pacem facere, nisi per quam et ipsi consulatur. Respondit dux prudenter, se non pro sua privatim causa pugnare, sed pro communi principum ordinumque. Id moliri Austriacos, ut principes Germaniæ inter se et ab amicis regibus ac potestatibus segregentur. Id ne fiat, multorum interesse. Sperare se, regem cum regina Suediæ regio animo ita id, quod commune est, curaturum, ut ad æquiora cogatur hostis. Se semper paratum, quod privatim suum esset, condonare publico: securoque animo regi se permittere, id ut statuat, quod ex usu videbitur. Jam vero a Vienna intelligo, venetos ibi legatos magnis acceptos honoribus. Haud dubium est, quin Pontificis voluntate, quicum melius jam ipsis convenit, Veneti admoveantur ad reperiendas pacis rationes. Cur nobis inde nihil sit exspectandum boni, multa mihi in mentem veniunt, et inter hæc sollicite quæsita ab ipsis Poloni amicitia, et quod in honore mihi habendo aliquid de solitis detrahere cœperunt. Mirum est, quam palam Hispani per Italiam terrasque omnes vulgent, et duci Sabaudo et comiti Verrucæ, quo arcanorum ministro is dux maxime utebatur, venenum datum a ducis uxore nunc vidua in convivio, cui interfuerit Crequiacus, carior, quod additur, ei feminæ, quam matronalis honestatis leges ferunt. Gallorum odium apud Sabaudos vetus multum favoris cardinali Sabaudo apud nobilitatem plebemque conciliat. Adversus ea studia haud dubium est, quin vidua in armis gallicis spem habeat: sed quo magis illa se muniet externis præsidiis, hoc magis invisa erit multis. Non dubitat hispanica factio, hæc omnia *Riceliaci* consiliis accepta ferre, infamati pridem talium artium. Dicitur in hac aula *Sanctichaumontius* de pecunia *regis Galliæ* intercepisse CL millia thalerorum imperialium. Genuates neque hic neque apud Batavos aliud agent, quam quod metu novarum amicitiarum ab Hispanis impetrabunt, quæ desiderant. Triginta et sex potentissimas ejus civitatis domus per fœneratas pecunias, et accepta in terris Hispano parentibus pignora, ita illigatæ sunt rebus hispanicis, ut expedire se nequeant. Et jam intelligimus

multa illis ab Hispano concessa: eoque factum, ut pro senato
quod prius constitutum fuerat, minor aliquis sine legati nomi
mitteretur ad Batavos, utque is, qui nunc illo digresso apud B
tavos relictus est, ad res Genuatium agendas jus impetraverit
bere commeandi in Belgica loca, Hispanis subdita, credo cusur
si potest, indutias: quarum ingenti desiderio tenentur maritim
Batavorum civitates. Quæ ob id et D. Vosbergii iter in Gallia
mandatum ei ad exigendas, quæ debentur, pecunias, et ad pro
gandum tempus pactionibus, quæ cum Charnassæo convenera
improbarunt, calideque urgent, ut militares numeri ærario p
graves minuantur. Dux Lotharingus Angliæ auctoritatem ad
suas bene componendas implorat. Chevreusii autem uxor,
quies femina, jam in aula est hispanica. Ostenderunt mihi
hic cum Landgraviis adolescentibus sunt, interceptas Cæsaria
rum literas, unde apparet ingens ducis Georgii in res Cæsarian
studium, et ad Bilefeldum capiendum suscepta Cæsarianis co
silia. Legati angli sperare se aiunt, controversiam illam, q
modo captis per Normanniam Anglorum rebus ferbuerat, bre
perventuram ad tranquillitatem, eaque de re componenda se
testatem accepisse. Vidi et archiepiscopi ad ordinarium legat
literas de Duræano negotio prudentes; apparet neque ignotas
quæ se objiciunt difficultates, neque tamen pro desperata ab ip
rem haberi. Erat autem ea epistola humanitatis in me plen
sima. Rumor est, nescio an satis certus, destrui a Savellio ca
ad Rhenum castella: eorum loco unum excitari novum, quod
sula contineatur. Ut castellum illud, quod in Valle Telina
Rhenum est, diruatur, frustra adhuc laborant Helvetii. Dixe
Cæsariani Venetis, a se quietam fore Italiam, si per Gallos lice
Amnis Dubius, qui dicitur, nunc Lotharingi copias a Vinariensib
dispescit. Equi et in his et in illis castris mori non desinu
Lotharingus, qui magicis artibus id fieri persuasum habet, qui
quaginta feminas ejus criminis titulo ignibus dedit. Ego in reb
ducis Vinariensis promovendis ad diligentiam reliquum nihil
tiar. Valde dolet, quod apud homines agimus aut surdos
parum memores. Cimacum ad hiberna ponenda, alioqui null
firmitatis oppidum, cepere Galli. De Nicea quod scripseram,
rum adhuc exploratum est. Lutetiæ 5 Dec. Nov. Cal. 16
Deus Tuam Sublimitatem protegat.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim
H. Grotius.

171. **Lut. Paris. 5 Dec. Cal. nov. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Cum omnia, quæ in hac vita nos delectant, præter bonam conscientiam, Tuæ Sublimitati debeam, libensque feram accepta, nihil mihi potest accidere lætius, quam ubi aliqua mihi datur materia, in qua ostendam, quam non immemorem tot ac tantorum benefactorum animum mecum feram. Excedentis modum humanitatis fuit, quod Sublimitati Tuæ placuit id mihi commendare, quod suo jure poterat injungere, quodque ego etiam sine ullo aut imperio aut commendatione sponte facturus fueram, ut prælustri juveni D. Croesio, sanguine, propinquitatibus et subolescente ad magnas virtutes indole spectabili, præstarem, quod nostræ est opis, quod ipsum exiguum est, nisi quantum Tuæ Sublimitatis in me comitate eximia sum consecutus. Nihil erit consilii, nihil auxilii, nihil obsequii, quod ei a me meisque omnibus deerit. Parant Elzevirii Lugdunenses librarii Procopii novam editionem ex versione Vulcanii, quam se correcturum profitetur D. Heinsius. Voluerunt meam habere versionem. Sed ego neque Persica verti, neque de Justiniani ædificationibus, cum Gothica tantum et Vandalica et ex Procopio et aliunde colligere mihi cordi sit, ut reipsa ostendam et huic et futuris sæculis qui sint, quibus omnia debeam. Quare ita constitui opperiri ipsorum, quam se moliri dicunt, editionem: deinde me versione et brevibus notis ostendere non indiligentem me fuisse et Gothicorum et Vandalicorum Procopii non minus quam aliorum, quibus idem argumentum tractatum est, lectorem. Historiæ Belgicæ multa scripsi: ea quæ ad indutias anni 1609 usque pertinent talia sunt, ut edi cum fructu possint. Vellem dedicare reginæ nostræ, nisi aliter Sublimitati Tuæ videatur. Est enim inter historias nostri ævi illa vel utilissima ob enatam ita subito, tantis auctam incrementis rempublicam, arma, quæ exiguis finibus tutandis comparata erant, diffusa in ultimos mundi recessus. Obsidendi autem tutandique oppida artes nusquam terrarum in id perductæ fastigii. Tum vero navalis Martis insignis diu penes illas partes gloria, nec sine ingenti periculo ab aliquot annis neglecta. Hæc talia quod tam gravibus Sublimitatis Tuæ occupationibus interjicere audeo, dabit illa veniam, non tam mihi quam bonitati suæ, quæ nos huc usque libertatis provexerit. Deus, Excellentissime et Illustris-

sime Domine, Tuam Sublimitatem eique caros omnes conservet. 5 Dec. Nov. Cal. 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

---

172. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Dec. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ad me D. Vosbergius, missus huc a conventu Fœderatorum apud Batavos, quorum ipse pars est, ad poscendas pecunias et proroganda pacta Charnassæana. Multi inter nos sermones. Dicebat inter alia, filium Brandeburgici electoris cum cura in religione institui, ejus rei præcipue causa venisse eum in Batavos: infensum maxime Svarzenburgico, ita ut ei recusarit dare confirmationem donationum paternarum. Fabula hæc mihi videntur. Dantiscanum vectigal, ni in tempore eatur obviam, dicebat eam allaturum Polono opulentiam, quæ aliquando in malum Suediæ esset eruptura. Ego vero dicebam, commode eam rem nobis evenisse, quod rex cum nobilissima civitate ad vim usque dissideret. Ceterum non dubitare me, quin Batavi, Angli et Dani acturi sint id, quod e re sua existiment esse. Apud Batavos actum agique eo de negotio dicebat; ego addebam videri mihi et Anglis id curari. Adversus anglicanos ritus graves oriri motus in Scotia et ipse mihi dicebat, et ex archiepiscopi literis cognovi. Protestantibus Galliæ metum injicit inter regni hujus ecclesiasticos homines nova coitio, quam congregationem propagandæ fidei vocant: timent enim, ne ad vim ipsis inferendam ea res paulatim perveniat. Ego nihil magni inde eventurum arbitror: sed captari omnibus modis aulæ Vaticanæ gratias. Ex iisdem protestantibus quidam in amissis ad Rhenum munimentis plus aliquid quam culpam suspectant. Id agere qui Galliam regunt, ut protestantes quam longissime a vicinia etiam et conspectu Galliæ amoveantur. Cardinalem esse, cui rex non modo sacerdotiorum omnium collationem (id enim rex ipse profitetur) sed et regnum quodammodo ipsum transcripserit: huic proximos in potentia duos, Josephum et Noyerium ejusdem purpuræ esse petitores. Metui etiam ne, si dux Vinariensis trans Rhenum se moverit, liberet ipse sese,

nec dicto, ut nunc, sit audiens. Is dux quædam sibi cara, quod in Gallorum aut aliorum regis subditorum manu ea esse nollet, penes me deposuit. Ivit tandem ad eum Feuquerius, sed consilii tantum communicandi causa: nam copiæ, non ipsi, ut dictum erat, sed Longavillano traduntur, ad quas, si quod periculum ingruat ab hoste, dux receptum habere possit. Pecunia ei solvitur, deberi cœpta exitu Novembris. Ea res eum consolabitur, multum enim opulentiæ inde ad eum pervenit. Sed ut e Gallia nummos ipsos exportare sibi liceat, nondum obtinuit, laborantibus in id Betzio Heufdioque. Scribitur ad me e castris ejusdem ducis, tanto esse Gallos in odio apud Germanos, ut vix quisquam sit germanus, qui non pacem cum Imperatore optet qualemcunque, ut de Gallis ulcisci se possint. Rumor his diebus per urbem erat sparsus, venisse hominem, qui ratihabitionem pactorum Wismariensium ferret. Id si mulcendæ plebi repertum est, fieri potest. Sed timendum, ne ea fama hostem quærant ad suas perducere conditiones. Angli rursum ab Hispania classem XL ferme navium in Dunquercam induxere, ajuntque non desituros se talia facere, donec Batavi fœdus suum amplexi fuerint. Hoc vero est extorquere societatem. Mensis Novembris die 14 Stenai arcem in Lotharingia agressus est præfectus Luxemburgici Cantelmus: sed Tibautius, qui pro rege oppidum arcemque curabat, Cantelmi militem, machinis in eum directis et injectis fossam ignibus, tum ad cognoscenda melius omnia tum ad arcendos, qui scandere parabant, cum damno illius scalarumque et armorum non levi dejecit. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, regno, reginæ, Tuæque Sublimitati faveat. $\frac{2}{12}$ Decembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

178. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Dec. 1637.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Abiit hinc ad ducem Vinariensem Betzius, impetrato permissu exportandæ ad ipsum e Gallia pecuniæ ad C millia francorum. Ad Longavillanum quod mittitur militis, haud multum est, nec quicquam hac hieme, ut Betzius censet, agetur, dilatis in ver

consiliis ac paratu. At duci Lotharingo auxilia advenere, a
colominio equites MCC, a Savellio sive Waertio peditum c
tes sive regimenta quinque. E castris Vinariensibus literæ m
hujus, ut hic numerus initur, principio scriptæ nos docent, e
quæ ad Rhenum facta fuerant, castellorum id manere, quod
mum est: Basileæ locisque aliis nonnihil militis duci cons
Vicinis in locis multos esse de pace sermones, quam con
laboret Papa. D. Mullerus metuit, ut subsistere possit in ist
bernis dux Vinariensis. Betzius duos adhuc menses ibi m
posse arbitrabatur. Helvetios idem dicebat nihil ultra contra d
Vinariensem movere. Legati Angliæ volunt, nos credere, r
suum jam plane ad arma ferri, si socios reperiat. Dixi ei,
Tua Sublimitas regni Suedici nomine obtulerit Anglis, siv
nomine bellum indicere cuperent, sive nostras bellantium
suis firmare auxiliis. Si quid ad ea respondere quam an
vellent explicatius, audiendi mandata habere tam D. Camer
quam D. Salvium. Quis futurus sit exitus novæ super
Wismariensibus controversiæ et ipsi, et, ut ex Heufdii ser
bus disco, Galli avide exspectant non sine formidine, ne
has moras pax aliqua cudatur, de qua agere Bannerium p
In Scotia episcopi nimis calide promoventes ritus anglican
pulum pridem aliis innutritum institutis ad Genevense exe
conformatis, et e nobilitate nonnullos, commoverant. Sed
regis prudentia ac moderatione effectum, ne quid gravius s
retur. Combaletta cardinalis propinqua effecit, ut quem
ipsa principatum Eguillonensem, is quam olim habuit digni
Pariæ, ut hic loqui mos est, reciperet: quo nomine ipsa
reginam sedendi jus consecuta, Longavillani ducis jam vid
trimonio aulæ rumoribus destinatur. Cosinius regi a conf
nibus regis primum excidit gratia, quod ex Fayetta rex
lexisset, ipsam se ejus consilio subduxisse ab aula. Card
autem Riceliacus hominem in regis animo labefactatum fac
eo, quem tenebat, loco depulit, non eam ob causam, ob qua
ei irascebatur, sed quod religionem idem homo regis inje
animo de fœdere cum Batavis. Aliorum enim principum reb
quales ipse Batavos habebat, non esse regum armis adjuva
ut probaret, argumenta quædam diversis e libris collegerat,
perscripta in conclavi ipsius inventa sunt. In publicum non
res proficiet, quando constitutum cardinali est regis conscie
in potestate jesuitarum relinquere. In Italia nihil fit. Tu
et Rhætica D. Marinus perscribit. Die 28 Novembris Chri

Sabaudi vidua, ut filii sui Francisci Hiacinthi tutelam ex jure communi, moribus Sabaudicis et mariti voluntate sibi vindicans, edictum edidit, quo vasallos, oppida et universitates Sabaudiæ et cohærentium terrarum ad fidem sibi obligandam vocat. In agro Luxemburgico ad Noaumæum vicum turma quædam Hispanorum a Gallis, castello Reginaldi egressis, magna ex parte concisa est die quinto mensis hujus. Charnassæana cum Batavis pacta in annum prorogari arbitror, debitasque pecunias reipsa persolvi. Metus hic a seditione, concitoribus maxime monachis, in causa est, cur et surburbia et suburbanus ager multo insideatur milite. Pater Josephus Cenomanorum episcopatum accepit, tanto jam speratæ purpuræ propior. Comitatenses Burgundi Channitam oppidum recepere, et Molbergam Cæsariani. Vienna remissos intelligimus magni Chani legatum et a Turca nuntium: datum Mutinensi duci investituram, et reginæ Poloniæ baronatum Wittinganum in Bohemia: ducem Wirtembergicum ivisse Sturtgardum, data in Imperatoris potestatem Hohentwila, et exutum bonorum parte, quam aliis elargitus est Imperator. Comitem Hanoviensem, ut ad pacem veniat, remittere jus in monasterium Solitariense. Pacem Pragensem acceptam ab Hassia inferiore. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, cuncta det reginæ, regno, Tuæque Sublimitati prospera. Lutetiæ $\frac{6}{16}$ Decembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

174. **Lut. Paris. $\frac{16}{26}$ Dec. 1637.**

Excellentissime Domine.

Quod scribam hoc non cœli magis quam rerum frigore, haud multum est, præter frigidiuscula quædam. Hæret adhuc in quibus antehac locis dux Bernhardus, quanquam dictus hic fuit in comitatum penetrasse Burgundiæ, me vix credente ob tanto majores Lotharingi copias. Nuper abbatiam quandam, cui nomen, ni fallor, Bellelaio occupare parante duce Bernhardo, Bernates et subditos et socios in armis esse jussere ad vim arcendam. Johannis Waertii miles partim in Wirtenbergico est, partim in Brisgaico. Multum esuritur cis Rhenum, etiam Argentorati, ita

ut plebs magistratibus infensa sit ob missa ad ducis Bernhar
exercitum alimenta. Intendit famem Waertius, qui e Transrh
nanis cis Rhenum ferri fruges non patitur. Rhætorum quoq
plebs rectoribus suis parum æqua est, instante jam maxime te
pore, quo occultatum diu cum domo Austriaca fœdus palam j
rari debeat, exigente id per literas archiduce Claudia, quæ nu
est Aeniponte. Brucherus et Salis gallicarum semper partiu
tribuni haud desunt concitandæ plebi, nec multum tamen prom
vent. In Italia videtur bellum vere primo futurum acre. Neq
enim desinit Hispaniam et Italiam commovere Sabaudus car
nalis, ne deseratur ea factio, quam ipse contra viduam Gallosq
clam suscitat, palam amicitiam simulans. Tum vero Lomelli p
fectæ jam sunt munitiones repressuræ excursus, qui e Bremo fi
solebant. Est Paduæ præfectus Mediolanensis, speratque vere ha
turum se XXXM peditum, VM equitum aut amplius. In id per re
num Neapolitanum, perque Siciliam Italiamque omnem fiunt dele
tus, novi supplenturque turmæ. Crequiacus Casali agit, feruntur
rumores, de industria, ut puto, conficti, quasi ei cum Sabaudi
dua non satis conveniret. Promiserat a Montiferratensi ag
satis diu lacerato abducturum quod erat equitis. Id tantum ab
ut fecerit, ultro et pedestre agmen intulit in easdem terras, qu
ex altera parte raptant Hispani, qui Niceæ, quæ Paleæ dicitur,
Aquis Lombardicis præsidio sunt. Ita minores principes et h
stium et sociorum præda fiunt. Effugit id malum Parmensis, q
Romam ire nuper voluit, sed comitatior quam gratum esset Po
tifici. Vellet Pontificis propinquus Thaddæus a Parmensi ext
quere castrum quoddam ejus, cui nomen Boulionio, pro pecuni
quas ei Thaddæus mutuas dedit. Sed creditur persoluturus p
Parmensi id debitum dux Etruscus, Pontificis observans, sed int
modum. Nam et cum ecclesiasticis Florentiæ Etruriæque seve
interdixisset Pontificis nuntius, ne in farinam impositum on
penderent, etiam excommunicationem minatus in ecclesiastic
libertatis temeratores, pertendit ille pendique jussit. Nequedu
Romæ, quo Victorium, suorum unum, Etruscus misit, composi
est ea res. Ab Hispali naves quædam Livornum appulere, co
meatum ferentes hispanicis exercitibus. Redit Vosbergius be
expedita re, certus solutionis earum, quæ debentur, pecuniaru
et promisso in annum sequentem ex Charnassæis pactis in
tempus productis sesquimillione, de cetero manente Parisien
fœdere. Episcopatum, de quo scripseram, Cenomanensem abnu
pater Josephus: et confessionibus regis admotus est non que

dixeram, sed mutato consilio Jacobus Sirmundus, vir eruditione ut ex notis ejus ad Sidonium, Ennodium, Facundum et concilia Galliæ apparet, attamen jesuita et quidem veteranus, quippe octuagenarius. Mitto alterum exemplum Marini literarum, quas miseram nuper ita eo volente, ne quid ad diligentiam testandam omittat. Dignus est cujus habeatur ratio. Deus, Excellentissime ac Illustrissime Domine, Tuæ Sublimitati adsit propitius. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Decembris 1637.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Multis indiciis cognosco, *Venetos* res *Pontificis* agere, et, ut nunc res sunt *Italiæ*, ad *Imperatorem* reflecti. Non videt hæc aliaque talia *Gallia*, cunctaque molitur extra contra *evangelicos*, intus contra *Calvinianos*. *Dux Vinariensis pecunia* facile placatur et omittit magnificas cogitationes *regis Galliæ*. Homines miris artibus id agunt, ut ipsi *pacis* sint domini. Veneti, qui Viennæ fuere, legati de literis tuti itineris pro legatis curam aliis reliquerunt. Dicit qui hic est id eo factum, quod contra morem suum postulata perscripta tradere juberentur. Creditur cum iis actum de pecunia Imperatori credenda sub pignoribus in Dalmatia et vicinis locis. Drusenhemi castellum, nihilo melius quam ad Rhenum alia servatum a Gallis, venit in hostium potestatem.

---

175. Lut. Paris. 2 Jan. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ex Veneto legato didici, quod jam fama ad me pertulerat, ab ea republica Mantuæ custodiam cum bona Imperatoris gratia retineri sub promisso, nihil inde hostile rebus Imperatoris eventurum. Vellet sane dux Mantuanus tantundem pro Montiferratensi territorio detineri posse. Verum is ager tam sociorum quam hostium copiis tenetur atque atteritur, et Casali præpollent Galli, a ceteris per Italiam, excepta Sabauda, sociis pæne omnibus derelicti, non minus quam per Germaniam, ubi, quantum audimus,

Landgravii vidua ægre res ultimas sustentat, Hanoviæ autem c
cum pretio velit transire. Vinariensis autem, quibus ante, se
locis, Helvetiis frustra conquerentibus. Misit Imperator li
tutum iter pollicentes pro Suedis Batavisque, tradiditque c
nali Guenettio, paratus et pro Gallis dare, ubi Galli pro sui
derint, nimirum ut si Imperatoris sibi datum non fuerit no
habeat expediendi causas. Cardinalis Riceliacus, pridem n
invisus, belli insuper odio premitur, et rex novos amores re
ipsi suspectos. Batavi res hic suas e voto confecere. Mitt
ges, quibus per oppida hiematuri regis sunt milites. Ex Ro
acceperat Venetus, responsum iri e Suedia suorum literis.
me nihil habere certi, nec causam videre, cur ipsi, qui ad
nissimi titulum illos Christianissimi et Catholici ac similes ad
apud alios, reginæ nostræ Potentissimæ adjungere titulum t
gum exemplo præeunte, grave judicent. Si Wirtembergicus
Hohentwilam tradit Imperatori, novis claustris prementur Hel
Vinariensis pecuniæ aliquantulum dedit militi. Argentorat
Cæsarianis promissis ac metu tentatur. Rohanius dux Ge
hæret neque in aulam venit, quamquam vocatus. Videt
gravibus se criminationibus impeti, more aulæ suas sæpe c
aliena eluentis infamia. Scriptum pro ipso per Italiam vulg
mittit Marinus. Vidi ab eodem duce Rohanio descripta
postrema reformatorum bella, quorum dux ipse præcipuus
Ei libri, quantum dijudicare possum, nec apud Batavos, nec
Anglos, nec in Gallia edentur, quando Anglos et Batavos de
oppugnatæque religionis ejus, quam profitentur, Galliæ autem
ceres reformatos ingentis perfidiæ accusant; eorum autem
nunc etiam res pro arbitrio versant, ingenium depingunt vivis
ribus. Veneti magni eum faciunt, et quod antehac ei d
annuum, auxere ad xxv millia scutatorum. Princeps Arausione
Hollandis maxime reluctantibus, ægre expressit, ne qua mil
missio fieret, addito hoc solatio stipendia ne ultra solvere
quam quantum reipsa esse in numeris recensendo comperi
Deum optimum maximum serio precor, hunc ut annum fel
det reginæ rebusque suedicis ac nominatim Tuæ, Excellenti
et Illustrissime Domine, Sublimitati, armaque ad bonam p
gubernet. Scribebam postridie Cal. Januarias 1638, ut hic n
ramus Lutetiæ.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

literas a Constantinopoli legatus venetus, quibus
i se, legatum a Persa nulla attulisse ad pacem man-
ejus pacis spem affulgere. Ramsæum audio, nulla
ra, inter Imperatorem Galliamque hærere sua libran-
a. Ego ad eum scripsi aliquoties ac monui, quan-
Tua Sublimitas Suedique omnes habuissent semper:
esponsi accipio nihil. Datus est in Bastiliæ carcerem
sillacus, ducis Rupifocaldii filius, quod adjutor Che-
fugium fuerit.

Lut. Paris. 9 Jan. Cal. nov. 1638.

cellentissime atque Illustrissime Domine.

r collocutus cum utroque Angliæ legato, eo direxi
elligerent satius esse rei incumbere quam personæ.
longius irritis interpellationibus tempora; id agen-
ut pignora habeant, per quæ Imperatorem cogant
s. Neque id difficile adeo patente ipsis et mari et
rris. Videbantur delectari hoc sermone. Adjeci,
etatem nobiscum nectendam vellent proponere, pa-
rent, sive Hamburgi, sive Hagæ mallent. Posse, dum
nsibus pactis disceptatur, etiam hoc negotium pro-
um nos fidei habituros Britannis, si quid pollice-
uod Anglorum Scotorumque perspecta nobis essent
, tum quod salvas esse res protestantium ipsorum
am nostra interesset: quod in aliis non æque habe-
i protestantes vellent, si non interire, at quam lon-
bus suis submoveri. Ex Germanis intelligo, Fran-
liquot vicinis in oppidis manere reformatam religio-
ium esse putant Imperatoris animi, eorum locorum
nglos placare sperantis. Venere ad me Galli, rerum,
non imperiti, omnibusque modis persuasum mihi
e Galliæ Estræo, qui Romæ est, data mandata cum
di de pangendis indutiis. Causam hujus consilii ad-
ægre in bello se retineri rex sinat ob injecta ipsi
riculamenta, cardinalisque in periculo sit supra po-
iam regis excidendi gratia. Tum vero si regi quid
nitus, qui infirmitatis suæ his diebus Versaliæ ad-

monitus fuit animi deliquio, nihil esse mali, quod non metuen
sit cardinali in tantis inimicitiis tanto præsidio destituto. N
vero vanum esse, quod etiam manente vita de mutatione
metuitur, inde patet, quod, cum ad Fayettam post id deliq
ire constituisset, et id colloquium semper formidaret cardi
clusum sit id propositum medicis ablegatis, qui medicando r
detinerent. Sed verumne sit hoc de indutiis, an in id spar
mihique significetur, ut eo festinetur magis ad ea arripienda
offert Davausius, Tuæ Sublimitatis prudentiæ æstimandum
quo. Queritur etiam hæc aula de duce Vinariensi, quem
clam misisse ad Imperatorem ad tentandas conditiones. I
nunc is princeps IIIMD equites, pedites ferme IIMD. Nec
randum est, etiamsi continuetur bellum, ut ante ver agat
quam se ut sustentet. Ait Ramsæus, ut audio, se sine ejus
assensu Hanovia non exiturum. Hollandi aliquantillo minus
speraverant accipiunt, itque cum D. Vosbergio missus hir
nobilis illico huc rediturus. Marsillacus non diu in Bastil
tentus suorum gratia libertatem recepit. Pecuniæ regiæ di
sator Bulionius ad eos milites, qui nuper Dampvilleriam cep
centum francorum millia miserat, volueratque ea numerar
nisi bene valentibus. Milites inhumanum id rati et pertine
corrumpendos animos militares, ægrotis sauciisque ante alio
nes dari pecuniam voluere, contenti eo, quod esset superfutu
De Burgundiæ comitatu seorsim ponendo extra bellum,
Helvetii agitant negotium, Gallis non placet. Itaque per leg
suum, qui apud Helvetios est, proponunt ea, quæ obtineri
non est, quale est, ut comitatenses omnia damna, quæ hoc
passus est ducatus Burgundiæ, sarciant. Tiguro docemur, d
Vinariensem leniendis Helvetiis paratum quædam, quæ in e
patu Basiliensi cepit castella, tradere in manus Soloturien
de ceteris locis se decessurum, cum primum poterit. Duc
tharingo Johannes Waertius dedit tres Croatarum cohorte
regimenta, draconariorum duo, quibus ducem Longavillanum
hibeat a Salinis oppugnandis. Argentoratensibus abstin
commeatus, si eo modo ad Imperatoris partes traduci q
Nondum persanatæ sunt simultates Hispanos inter et Ge
Itaque nova via Hispani a Monœco et Finali per feuda Im
terrasque ducis Etrusci et Doriæ, intactis Genuatum finib
Mediolanensem agrum militem ducunt. Sed multi diffugiu
frigoris incommoda. Manet etiamnum Florentina illa cum
siasticis super farinario vectigali controversia, neque Romæ

promotum est per Victorium, quem dux Etruscus
ni hærebat Leganesius, qui Rhætorum ad se legatos
per Valle Telina responsa ab Hispania jussit. Car-
dus Genuæ occasiones et principum, quorum ambit
eras aut nuntios opperitur. Archiepiscopus Cantu-
d legatum hic ordinarium anglicanum literis osten-
se a Duræo literas super coagmentatione eccle-
negotium, si non alieni ab eo sunt Suedi, sibi cordi
e ea re ad doctissimum D. Berneggerum scripsi,
)uræi tum et D. Mulleri consilio. Deus, Excellen-
lustrissime Domine, et eam rem et alias omnes ad
bonum pertinentes prosperet, Tuæque Sublimitati
e salutifera, ipsi gloriosa semper inspiret. Lutetiæ
nov. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Jan. 1638.

cellentissime atque Illustrissime Domine.

xius de regis in se suaque consilia animo cardinalis.
avo trudat, veteres Hautefortiæ amores apud regem
o facilius se Fayettæ, ne in monasterio quidem
factioni ejus opponat: succeditque hactenus non
tus; ita ut his diebus rex Ruellam iverit, ibique
lem choreis se oblectaverit. Video tamen ita judi-
eritos, tantas esse tamque validas contra cardinalem
t necessario brevi aliqua eventura sit mutatio in
n partem. Ostendit mihi venetus legatus responsum
riana aula datum res ibi agenti venetas: in quo primum
duci reipublicæque Illustrissimi tantum dari titulum,
imi dari electoribus ab ipso Imperatore discam ex
nuper de vita aulaque Ferdinandi II prodiit. Ger-
pibus perstat, ut hic apparet, Imperator non dare
teras, itidem ut Batavis Hispanus. Has vero literas,
Batavisque promittit, si velint, Imperator, non sinit
eptis Galliæ literis pro suis legatis; quas quidem, id

enim ore additum, non alias vult recipere, quam eodem te
quo patris sui legatis dandæ erant, id est, cum pleno no
Imperatoris. Quod si Veneto credendum est, cardinalis id e
men, prius quam agi de pace cœperit, aut indutiæ certe coi
dare abnuit, perseveratque urgere, ut et pro Germaniæ pri
bus civitatibusque dentur literæ ab Imperatore, pariterque
Batavis ab Hispano. His artibus quanquam belli manentis
diam alii in alios rejiciunt, tamen de indutiis posse aliquid
venire tanto Pontificis nisu, multi existimant. Feuqueriu
apud ducem Bernhardum, sed sine copiis. Quæ ei promittu
nunc agunt in Borbonio Bassigniacoque agro. Interim nihi
dux Bernhardus: Lotharingi autem equites capta Champli
Divionem usque excursitant. Vidi tandem mittente ad n
Smalzio duas fœderum Britannicorum delineationes. In
nihil video, nobis quod prosit, quod obsit aliquid, nisi propo
dejectos restituendi arctetur ad res vere ac reipsa, non a
tantum et imagine possessas. Posterior non video quomodo
tum reperire possit, tam difficili adjecta conditione. Intercu
et passim captiosa quædam aut ambigua. Quæ inter Dania
loniæque reges gerantur, intellexi rebus, ni fallor, nostris
incommoda: quale est et illud de sacramento novæ militiæ
nicæ titulo immaculatæ virginis, quod non miror protestan
quidem omnibus, romanensium vero sapientissimis esse su
tum tanquam suggestum ab Austriaca domo instrumentum
mandæ augendæque dominationis. Calent hic de Curtio u
cem Suedis adferente sermones, ingenti Gallorum trepida
Ego non desino prædicare, fortes in rebus adversis Sued
animos, paratosque etiam nunc ad implenda pacta Wismario
modo, quæ æqua sunt, præstentur. De Helvetiis rebus n
conventum, deque Rhæticis reditum ab Hispania legatorum
spectantibus scribit D. Marinus, cujus negotia commend
nisi satis ipsum sua commendaret diligentia. Galli ut al
pro se movere possint nunc apud Rhætos, non video. Ita
eorum per Italiam fama, multaque minus socialiter ab eis
hærent recenti memoria, ad quæ accedit, quod frumentum
nisi a Mediolano aut Tirolensi agro habere vix possunt.
Batavis in his, quæ cum Vosbergio egere, detraxerunt non
de pecunia per Charnassæum in annum promissa; sed reper
id demtis vicissim oneribus cohortium quarundam, quibus
æra præbere de suo tenebantur. Exspectatur hic reditus vi
bilis, qui cum D. Vosbergio missus est ad principem Ar

pienda in ver, quod venit, consilia. Is princeps et
eliacus utuntur alter altero, sed parum certa ami-
Turca manet quæ antehac existimatio, implicitum
illadum spe pacis ob certamen de Mesopotamia,
insuper bello, non vacaturum rebus aliis. Ne
em habere, quod inde metuat. Incitant Galli Hel-
tellum illud Rhæticum ad Rhenum evertatur; nec
promovent. At qui res anglicas ibi agit, quasi jam
lis fœdere, exquirit, quo itinere in Vallem Telinam
ossit, si id usus Rhæticæ libertatis postulet. Idem
queritur, eosque ait ideo fœderi non accedere, quod
illi loqui libet, religioni, non etiam reformatæ per
velint. Veneti ab Imperatore Hispanoque securi
idiaque imminuunt. Archiducissa Claudia partes
orii Wirtembergici sibi retinet. A duce Vinariensi
fugiunt non pauci, incitantibus Helvetiorum ponti-
adeo transitum ejus ducis trans Rhenum non me-
astellorum maximum, quod Wittewerium dicebatur,
a me pro publico sollicitum habent: eoque arden-
ecor, Excellentissime et Illustrissime Domine, ut
, Tuæque Sublimitati det optima consilia capere,
undet. Lutetiæ $\frac{6}{16}$ Januarii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ne hoc quidem indignum, in responso Imperatoris
cæ, non item reginæ fieri mentionem. Nam quod
ddit et Suediæ titulum, id tralatitium est. Comes
Solmensis Canbushius in arce tenentur inclusi a
cante aliquid eos in suam moliri fraudem. Quod
tavis, pervenit ad XIICM florenos. Onera detracta
ciunt IIIC millibus. Ita constat ratio. Dux Roha-
it regis concessu. Putantur Espernonius filiique
cardinalis et dux, et Candalius, non quam possent
quitania et ad Belgicum finem gessisse, dum Romæ
ır.

178. **Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Jan.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Nulla res majoribus nunc sermonibus quam reginæ
celebratur, speratus ambiguis admodum indiciis in mense
mum alterum durantibus eoque incertioribus, quod ipsa t
infecunda nunc quadragesimum ætatis accedit annum.
piuntur tamen jam preces publicæ, et rex ipse credere inc
multo eam, quam antehac, pluris facit, aulaque ad eam conve
ingentia accepturam gratiæ potentiæque incrementa, si par
rilis stirpis vota regis populique impleverit. Animum regi
pacem spectare et sanguinis docet ratio, et plurimis const
gumentis; ipsa id minus minusque dissimulat. Cum anteha
duce Bernhardo huc venisset Betzius, graviter cum eo ex
lavit cardinalis Riceliacus, quod Galli tam male ab ipso ej
milite haberentur, ut quæcunque isthuc mitterentur copiæ i
tum se exitium conjici censerent. Male id habuit ducem,
que sui motus satis acres apud Halerium nudavit. Sedavit
nihil hos æstus Feuquerii adventus et in ver magnæ pollic
nes. Oblatum Alsatiæ principatum recusavit dux, pleno in
sidia imperio contentus. Rumor vero hic est, eum seorsim
Imperatorem tentasse pacis vias. Accessit et alter met
amicitia ipsius per literas culta cum duce Rohanio, ne par
Gallia protestantium exarmatas pridem resuscitarent, valid
huc apud Cebennas eorum reliquiis. Qua de causa rex am
a vicinis locis Rohanium et ad Venetos eum specie honoris
dare magni duxit. Germani quoque tribuni et præfecti,
Gallia sunt, vellent adesse duci Bernhardo et cum ipso
belli aut pacis, ut res tulerit, societatem. Sed, quantum
de gallicis copiis eo mittendis loquitur. Minuitur interim
exercitus crebris in Italiam diffugiis, spe certioris stipendii
nere huc duo palatini principes, electoris fratres, quibus o
processere ab Anglia legati. Vellet elector habere exer
eumque cum Hassiæ copiis conjungere, qua de re agitu
ningæ. Sed pecunia deest, neque eam daturi sunt Gall
Anglis præeuntibus. Susurratur hic et de indutiis ea le
Nanciatum interim Lotharingus, Frankendaliam Palatinus h
Sed nulla res magis sollicitos habet Gallos, quam pax ab
ratore Suedis oblata, Lubecæque instituta colloquia. Qu

ad me ob id percunctatores veniunt. De regum agnomina-
ous scripsi ad D. Bielkium antehac, scriboque nunc ad D.
um. Est æquissimum ad Serenissimæ titulum etiam Poten-
æ dari reginæ nostræ, cum Galliæ rex præter Serenissimi
n accipiat alterum Christianissimi, ut Hispanus Catholici,
nque Serenissimi nomen electoribus detur etiam ab Impe-
, ut videbit Sublimitas Tua ex libro, quem mitto de aula
nandi II, in quo quædam sunt digna nosci. Majestatis vo-
um dat Imperator Hispano, et in unis literis non semel.
anus contentus fuit jungi Dilectionem et Majestatem. Ve-
is non modo pro Holsatia cliens est Imperatoris, sed ipsa
Dania olim in feudum ab Imperio accepta est. Solent
Imperatores etiam amissa possessione juris aliquam reti-
imaginem. De Suedia idem dici non potest, quæ, sui sem-
aris, nunquam in ullius se dedit clientelam. In Portugallia
sse tumultus, accepta venia, dicitur. Argentoratenses diffi-
indies utuntur commeatu; quo tandem sua versuri consilia
um. De Hanovia nihil habemus explorati. Hassiaca D.
rarius melius nuntiabit, cui ea propiora ac cognitiora sunt.
florenorum milliones ab Hispano in Belgicam pervenisse
tres alios mitti in literis Fuggerorum. Deum precor, Ex-
tissime et Illustrissime Domine, det regno, reginæ, Tuæ
nitati res prosperas. Lutetiæ $\frac{13}{23}$ Januari 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Jan. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

alli et cum Gallis Angli in malis rebus nostris id gaudent,
pacis non modo bonæ verum etiam tolerabilis conditiones
in longum tempus periisse existimant. Agunt interim
cum Gallis, ut quam pecuniam Galli dare Landgravio sole-
eam dent electori palatino, ut is copias suas, quas privatorum,
int, liberalitate adjutus scribet (regem enim suum in hac re
ari nolunt) ad Hassiacas addat, et utrumque suscipiat regi-
Cum duce Bernhardo pacta præformaverat tantum Feu-

querius; in iis est, ut sex millia peditum, duo equitum ei de
ad bellum in Germania gerendum. In iis firmandis versatu
heic ducis mandatu Betzius. Ut rata jam hæc fiant, nisi
manos duci miserit rex, nihil bonæ spei apparet. Ita Galli o
a Rheni transitu ex, quam ex priorum temporum experienti
tuunt, fame abhorrent. Atque adeo cum nuper dux Gall
hiemem, siqui discedere vellent, id liberum faceret,
plane mansit, postremusque abiit Halerius. Tum vero co
omnibus, in quibus locis fuit hactenus dux Bernhardus, co
incitare sedes Burgundiæ, ut puto, tam hostili quam amic
sua usurus. Argentoratum ivere Mullerus et Scavaliskius,
vitatem nutantem in partes suorum trahant. Nec levis confic
negotii inde spes est, quod Pontificii jam ex ea urbe eject
scribuntur. Rhætorum legati ab Hispania bene excepti, ben
nati abiere. Apud Helvetios post mutatas res rhæticas pars
tificia, id autem est hispanica, fit indies audentior. Protest
languent. Sed de eorum locorum rebus scribo parcius, qu
officium bene fungitur Marinus, cujus literas ut et ducis Bern
mitto. Est hic quidam *Livo*, qui *Gallo* suadet, ut *M
viam* accipiat ab *Turca*, atque inde bellum faciat *regi
gariæ*. Est in hac urbe princeps Condæus, cui negotia su
quantum potui, commendavi. Promisit se collaturum, quo
esset potestatis. De Bulionii tenacitate queritur. Est in
princeps Condæus, regi reginæque spem partus gratulatu
dixitque eo se id magis optare, quod sibi cum fratre regi
usquequaque conveniat. Creditur mitti ad bellum circa Pire
montes faciendum, quod Espernonius negligentia an alia de
bonas occasiones de manibus emisisse dicatur. Rediit ad m
tentus diu apud Batavos filiorum meorum natu maximus
Sublimitati Tuæ pro summa in se benevolentia ac beneficentia
mum debet et pro eo etiam ego. Dabo operam quotidian
stitutione et exercitatione, ut aliquando, quod velit maxime,
suedico utilis esse possit. Rex nondum a palatinis salutatu
quando scriptum huc est ex Anglia, episcopum Cantuarie
cum electorem fratresque ejus ad se vocasset, electori l
supra se et fratribus infra se dedisse. Hæc postquam scrip
adii Chavigniacum de isto negotio, de quo per notas scripsi
Promisit, se acturum cum rege, meque facturum participem
quod is constituet. Ex eo venit ad me noster admissionali
lisius: dixit perterritam esse aulam rumore pacis, quam di
cudere Bannerius. Respondi quantum meæ esset notitiæ, n

rei potestatem alii datam quam Tuæ Sublimitati et D. Biel- sub Tua Sublimitate. Domini Bannerii partes esse armis em aggredi aut repellere. De causis eorum, quæ nobis hoc adversa accidissent, addidi aliquid; neque tamen eos esse os, quibus cum fortuna deciderint animi. Nihil fore, quod orum fortitudine desideretur, modo amici quod suæ est opis rant. Mitto Sublimitati Tuæ exemplum eorum, quæ inter m Bernhardum et Feuquerium acta sunt. Est nunc in aula ı Feuquerius: fuit ibidem Betzius, sed is mihi dicit, in præ- nihildum peractum de sex illis et duobus hominum milli- Satis temporis hinc ad Majum mensem fore, ut id pertrac- : nunc se instare, ut de sumptibus extraordinariis quibusdam servetur indemnis, et ut, hoste per regem avocato, ad novas as sedes duci patescat aditus. Deus, Excellentissime et trissime Domine, reginæ, regno, Tuæ Sublimitati det res se- as. Lutetiæ $\frac{29}{30}$ Januari 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. 6 Febr. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Valde mihi dolet, quod non tantum adversa multa e Pome- ı nuntiantur, sed et a *Gallis* culpa eorum conjicitur in ex- ntissimos regni suedici rectores, quorum lentitudinem, æmu- nes inter se, invidiam in Bannerium gentili loquacitate in- nt. At exterorum alii *Bannerium* reum subdunt malæ for- , ejusque amicitias apud *Poloniam Prussiamque* suspectant. otium de *Moldavia*. de quo postremis literis per notas arca- es significaveram, vix est ut succedat. Negat *pater Josephus, ı Galliæ* animum pati, ut quicquum moliatur, quo decremen- in *Hungaria* aut alibi accipiant. Pulchrum alioqui fuerat accos* subducere. Nec desunt speciosi obtentus, æra per XX s non soluta, attentata religio, libertas et querelarum aliæ. ariensi* videtur melius quam antehac cum *Gallo* convenire. l tamen de auxiliis peractum est. Quingenta scutatorum

millia destinata audio maritimis paratibus. Ad Oceanum perti
nere ostendunt naves quadraginta, quæ ei mari sunt idoneæ: ac
cedunt incendiariæ XII et aliæ, quas flutas dicunt, ferendo pediti
Alii propositum putant alere Portugalliæ motus, quos nondun
resedisse ajunt. Alii, quod credibilius, *Flandriam* peti, idqu
video suspicari etiam *Anglos*, minus æquo id laturos animo, quam
diu cum ipsis actum nondum est. Naves longæ quindecim et alia
viginti parantur ad infestandas, ut fama est, maris Italiam Hispa
niamque alluentis insulas. Manet spes de reginæ utero, preces
que pro ea fiunt. Purgavit se cardinali Riceliaco cardinalis Va
letta. Multus in aula sermo de adjicienda Normannia ad cetera
cardinalis Riceliaci præfecturas: de danda Longavillano duci, qu
Normanniam habuit, Burgundiæ præfectura: Aquitaniæ auten
principi Condæo pro Burgundia: Arvernis Espernonio seni pro
Aquitania, additis pecuniis, quibus pensetur inæqualitas. Dux
Lafortius mitti dicitur ad bellum in Navarra comitatuque Rusci
nonensi, qui in Pirènæis est saltibus, gerendum. Dux Vinariensi
Gallos, si ad se mittantur, mansuros secum non sperat. Germanos
cujus gentis tribuni hic sunt octo aut novem, tutandis finibus e
internæ quieti servandos aperte satis significat is, cui nunc maxima
pars negotiorum publicorum incumbit, pater Josephus. Palatin
regem nondum videre, quod eos operto apud se esse capite
rex nolit, sicut antehac idem duci Vinariensi electoralem et ipsi san-
guinem pro se adferenti rex denuntiaverat. Legati angli con-
sultationem ea de re in Angliam rejecere, quanquam nec ibi
apud regem Britanniæ tecto capite his principibus esse licuerit
Si contenti fuerint sedile sibi offerri apud reginam, ut duci Vi-
nariensi oblatum fuit, confido obtenturos. Bauditzius, si elector
palatinus arma sumat (sed de ea re spem mihi nullam Angli fa-
ciunt) promittit mille homines. Rusdorfius se ejus domus nego-
tiis extricare vult, quod Ferentium (!) gratia validiorem videat
Dari intelligo ex Anglia electori unde vivat trecenta francorum
millia annua, matri prope tantundem, Roberto viginti quinque
millia, ceteris nihil definiti sed pro necessitatibus. Is, qui hinc
Hanoviam cum pecunia remissus fuerat, Rulsavius Francofurti ad
Mænum detinetur. Mauri Cæsareæ, quæ Algeria vulgo dicitur
enata ob captivos cum Gallis controversia, castellum, quod juxta
struxerant Galli, diruerunt, palamque hostilia in eos agitant. Ad
comitem Suessionensem plenius regi, id est cardinali, concilian-
dum mittitur Sedanum dux Longavillanus, oblaturus ei ductum
belli per Italiam. Perseverant tum Imperator tum cardinalis

panus non dare tuti itineris literas, hic Batavis, ille principi-
Germanis. Illud pro vero non affirmaverim, quod hic lac-
læ plebi spargitur, pugnasse jam mari Portugallenses in Ca-
lanos, publicisque sacerdotum et monachorum concionibus
rum animos incendi. Quantum a Dunquercanis periculum in
i adierit D. Vosbergius, scribendum D. Camerario relinquo.
iit ad me heri princeps Condæus sollicitus, ut apparebat, ob
pace suedica rumores. Respondi comia nec obligantia. Deus,
ellentissime et Illustrissime Domine, optima Tuæ Sublimi-
suggerat, et eventu prosperet. Lutetiæ 6 Februari nov. Cal.
3.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Febr. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Mitto rerum proxima æstate ad Leucatam gestarum narratio-
accuratam satis, nisi quod editioni non accessit tabula, quam
en frons promittit. Virtutine an fortunæ Gallorum plus in
successu debeatur, haud facile dixerim. Pridem certe nihil
iit admirabilius, si prœlium nostrum ad Witstockium excipia-
Legi totum rituale novæ militiæ polonicæ. Non obscure
sedis romanæ honorem regni sibi crediti saluti ac commodis
ponit, et, ut rem eloquar, seque et florem nobilitatis addicit
oratque Pontifici, ut omittam nunc multa superstitionis dam-
apud plurimos etiam romanæ communionis. Ab Hispania
aret proficisci hæc consilia, ubi illa de concepta virgine sine
originaria pugnans cum omni antiquitate sententia regnat ac
mphat. Itaque cognoscere desidero, ea res in Poloniæ con-
tu quomodo sit abitura. Discedit hinc Betzius ad ducem Vi-
ensem, cui numerantur pro extraordinariis impendiis CCCCL
ia florenorum, mittiturque ei auxiliator Guebrianus, castrorum
eschallus, cum DCCC equitibus, peditibus prope ter mille.
nt repertum alium *Rheni transitum*. Venetorum, qui novus
it, legatus de honore, qui mihi habitus antehac, in verbis aliis-
detrahit nonnihil, et aliquid quanquam latentius cœperat tale

moliri decessor ejus. Hæc ab aula romana venire non dub
ut et illud de Serenissimæ nude, absque additamento Poten
simæ, elogio reginæ dato. Quod monere eo magis cogor, q
collatis indiciis video destinatis consiliis hæc agi. Vertit pl
se ista civitas ad Austriacæ domus et propter eam etiam Pol
amicitiam. Thuanus noster in consilium status a rege adscrip
est. Literæ a Bajona ac vicinis locis nuntiantes, terra pugnat
inter Castellanos et Portugallenses, captasque ab his illorum
chinas multas, descivisse ab obsequio minores civitates, eti
rege sibi facto e domo Aveiros, quia Bragantius dux oblat
sceptrum non recusaverat tantum, sed et Madritium se transtule
vitandis suspicionibus, fidem paullo ampliorem apud hujus u
plebem inveniunt, quam apud peritos, supra verum augeri
credentes. Reginam prægnantem esse, spes manet. Palatini
regem videre etiamnum abstinent. Majori eorum Mauritio
male cederet hæc peregrinatio, si uxorem nancisci posset d
Rohanii filiam cum spe opulentissimæ hæreditatis. Milites quid
capitali supplicio interemti sunt, qui liberare instituerant eos
nes, quos Bastiliæ detinet carcer. Jam nunc ad nos literæ
niunt, e quibus certi reddimur, ducem Vinariensem die 29
nuarii cepisse oppida Austriacæ ditionis Silvestria, quæ vocan
Seggingam, trans Rhenum, Lauffenburgum, in quo est pons Rh
et Waldershutum, cæsis etiam turmis hostium duabus, quæ
Lauffenburgo ferendas suppetias sero advenerant 27 Januarii,
hic numeratur, die. Vetus Hesdinum, reliquiæ magis oppidi qu
oppidum, a Gallis captum incensumque est. Deum precor,
cellentissime et Illustrissime Domine, cuncta ut Tuæ Sublimi
prospera largiatur. $\frac{3}{13}$ Febr. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

Post ea, quæ dixi, oppida capta obsidere Rinfeldum dux
nariensis cœperat, idque jam captum putatur.

Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Febr. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

s, de quo scripseram, *Livo* nomen habens *van der Heiden*
Riceliaco regeque* auditus et torque donatus ivit ad aulam
æ*, literas ferens ad eum, qui ibi *res gallicas* curat. Ego
as ei literas ad *Cyrillum* dedi, nihil aliud quam aditum ei pa-
. Si illud de *Moldavia* ea, quam proposuerat, ratione, non
apparet, majus *tributum*; si nec hoc succedit, vult *Tartaros*
Poloniam* immittere in *hungaricas* terras, et loca quædam ca-
in *Polonia*; super postremo hoc consilio disserens, ostendi,
nala inde sequi possent. Rectius forte fore eam rem *Suedis*
ndam permittere, quibus id genus hominum esset satis no-
Me tamen hac in re suadendi aut dissuadendi nulla habere
ata. Si quis hic veniret a *Ragoskio*, apud eum de se nullam
at fieri mentionem. Egit plurimum cum *Josepho*. Et hoc
n negotium, quo exiturum sit, dies docebit. Ego his diebus
gniacum conveni. Dixi ea, quæ rex Daniæ D. Salvio signi-
jusserat, quæque ille responderat, placebant. Commendavi
curam ducis Vinariensis et ut a paciscendo cum Cæsare
retur Landgravii vidua. Promisit, ut hic solent, liberaliter.
am Guebrianus, dictus eo ire cum copiis, non ivit. Pecunia
missa est præter illam priorem, de qua scripseram, ad L
scutatorum. Parum habet peditis ad peragenda obsidia
laque ea, quæ cepit. Ne equitis quidem satis, ut in Ger-
m penetret. Interim habebunt, unde se ad tempus alant.
rerum ibi gestarum narrationem paulo accuratiorem, missam
a filio. Mitto et edictum anglicum contra pontificios, se-
voluntatis indicium, an commentum ad placandos puritanos
mus. Quidam his diebus vir illustris missu procerum ad
enerat, suadens, ut de *Tartaris* negotium *gallis* hominibus
nerem. Dixi mihi id non e re videri; *Suedos* cogitaturos,
ea in re factu esset opus. Vellent isto odio nos onerare,
difficiliores facere *pacis* vias. De Rinfeldo nihildum
s. Rumor hic est agere ducem Vinariensem cum duce
ntwilæ, ut is deserto duce Wirtembergico, qui cum Impera-
ransegit protestantium malo, arcem eam tradat juveni Wir-
rgico, qui in castris est Vinariensibus, et spem esse boni
ssus. Dux Longavillanus per ducatum Burgundiæ copias in

comitatum ducit novas. Imperiose satis Galli cum amicis agunt. Nam et viduæ Sabaudi dura minati sunt, nisi a se abigat Menottum jesuitam, a bello satis alienum, et per Estræum egere apud Pontificem, ut Masarinus huc remittatur, *Riceliaco* percarus. Neutrum obtinuere. Volunt res suas suo ex usu ordinare, non ad aliorum desideria. Polonos satis multos Hispanis in Belgica venire auxilio audimus. Quo ordine hic sint ea, quæ dixit *Livo*, an rumor quæratur et terriculamentum apud *Imperatorem*, dubitare cogor, quod tanto cum strepitu res tractata est. Ait tamen ille homo flagranter expetere *regem Galliæ*, ut fiat *protector Cosaccorum*. Id vere esset, quod dicitur, longas regibus esse manus. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, regno, reginæ, Tuæque Sublimitati propitius adsit. Lutetiæ $\frac{10}{20}$ Febr. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Rinfeldum teneri a CCCC militibus, oppugnari quatuordecim machinis discimus. Interim excursus fieri in agrum Wirtembergicum.

---

183. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Febr. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Obsidentium opera ad fossam Rinfeldi perducta intelligimus cum spe bona capiendi oppidi, priusquam superveniant, quæ undique se colligunt, copiæ hostiles. Hinc nulla adhuc auxilia ad ducem mittuntur: ne promittuntur quidem nisi in mensem Majum, laboratque baro Degenfeldius, ut ipse sub id tempus eo eat cum cohortibus turmisque partim Germanorum, maxime suis et Sillarti Streifii, partim Gallorum, qui ad sumendum id iter perduci poterunt. Ego multum dubito, an Gallis ullo modo cordi sint res Germaniæ, præsertim ex quo heri apud me fuit D. Feuquerius. Is sub duce Longavillano iturus est in Burgundiæ comitatum, ubi aliquid sperant se acquisituros, quod ex propinquo defendi retinerique possit. Interim nec rumores dormitant de indutiis, quæ Romæ cudantur. At qui his in locis sunt Germani protestantium per Germaniam reliquias commovere, civitates ad defectio-

are vellent, quæ omnia ne inchoari quidem possunt,
inariensis cum magno exercitu conspiciatur in pene-
maniæ. At Galli, ut dicere cœperam, suo limiti pro-
dent, et commode eum, qui Hohentwilæ in præsidio
suscepere tutelam. Quæ de Helvetiis scribit Mari-
st cur repetam. Ego nihil ab aliis neque boni neque
to. Cellam quoque oppugnant Vinarienses milites,
n conatibus adsint successus, sperant Wirtembergicum
rhardum ad pœnitentiam damnosæ sibi cum Impera-
is posse perduci. Angli valde desiderant intelligere
onem negotii de pactis Wismariensibus, aliena arma
et labores versuri, si possint, in rem suam. Audio
eis legatum in Hispaniam. Interim quæ de repressa-
os Gallosque orta erat controversia transactione finem
erest tantum, ut signetur transactio. Palatini, qui hic
pes regem constituerunt non videre, itaque eos ibo
In Italia Galli socios tutari si poterunt, magnum id
s cum copiis et Montiferratensem agrum, in quo
nuper irruperant, et Pedemontanum videntur impeti-
. Medicus quidam, Lanavus nomine, sideralem scien-
ns ante hos annos quinque reginæ prædixerat, in hoc
vidam eam fore. Nunc ad reginam revocatus con-
lixit, futurum ut marem pariat, et anno post alterum
d amicis dixit absente regina, verere se, ut satis va-
re sit is, quem primo pariet, alterum vegetum fore.
illi homines de futuris loquuntur sæpe aliena magis
quam sua arte freti, et si res, ut dixerunt, cadant, in
t gloria, siquid aliter eveniat, in oblivionem eorum
t. Ceterum, si vera sunt, quæ profatur, omnino, magna
auctoritas et formidanda iis maxime, qui nunc pluri-
nt, et a quibus se læsam ipsa putat. Princeps Con-
per Aquitaniam imponitur. Rediit Sedano dux Lon-
Quid cum comite Suessionensi, affine suo, egerit, pa-
Sed dicitur is comes conjugium expetere Mariæ
quæ, quod in Gallia nata est, bona omnia Nivernensis,
ut hic loquuntur, jure non duci, qui ad petenda ea
m huc misit episcopum Casalis, sed sibi deberi con-
li jurisconsulti pro virgine respondent, videturque rex
n cognitionem rem rejecturus. Interim Harcurtius e
domo insularum capturum fama egregius sponsalia
propinqua cardinalis vidua Pyilaurentii, quæ magnum

luctus sui solatium habet opulentissimam mariti hæreditatem, e
tabulis nuptialibus tunc confectis, cum jam ipsi marito exitiu
strueretur. Genuensis legatus (ipsum non vidi) significavit mih
rempublicam istam, memorem humanitatis, qua rex olim Gustavu
legatos ipsorum excepit, quicquid gratum regno suedico possi
facturam libenter. Dedere Genuenses duci suo regalem corona
ob Corsicam, et Serenissimi titulum, senatoribus autem Excelle
tissimorum, ei vero, qui Corsicam regit, Viceregis nomen. I
ipsi Venetorum exemplo ad regium fastigium admovent sese,
Sabaudus celsitudinis regalis adscito sibi vocabulo. Ob h
molitiones diligenti nobis cautione opus est, ne regiam dignitate
imminui patiamur ascensione minorum potestatum. Quid Lan
gravii vidua constitutura sit, incerti plane sumus. Galli et qui e
ea domo sunt juvenes bene sperare nos jubent: metuere ve
complurimum e Batavis literæ. Intelligimus etiam Henninga
sub Basilea oppidum cessisse Vinariensibus. Lis illa, de q
Angli cum Gallis depacti sunt, ad quinque millionum summa
perveniebat. Conventus ordinum qui nunc, puto, in Suedia h
betur, consilia, Excellentissime et Illustrissime Domine, duct
Tuæ Sublimitatis reginæ gentique prosperet. Lutetiæ $\frac{17}{27}$ F
bruarii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim

H. Grotius.

Interceptæ sunt novæ ex Hispania ad reginam literæ, se
nemo est, qui molestus esse ei audeat. Guardalupi insulam
ora Americæ permuniunt Galli, sæpe oppugnati ab indigeni
concitante Hispano. Fert ea insula saccharum, tabaccum, goss
pium et ligna ad colores quædam.

---

184. Lut. Paris. 6 Martii Cal. nov. 163

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quid Galli sibi velint, haud satis intelligo. In obsidion
Rinfeldi fossa, ad quam dux opera perduxerat, est fossa exterio
Eam inter et oppidum altera interjacet: exiguus ei peditatu
machinarum haud satis multum, tardi processus. Interea Basile

siit Johannes Waertius. Copiæ ejus partim Brissaci
'tim se colligunt. Videns ducis virtutem bonamque
spes Germaniæ inde pendentes in periculum vadere,
ıe et per amicos, etiam per D. Feuquerium, Degen-
ufdium flagitare justa auxilia, ne ut nuper ita nunc
: parta male pereant. Permittunt Degenfeldio ire
ıs sexcentis; ipse id et ad rem et ad famam tenue
. Et certe pedite magis opus est et quidem multo.
liquos ductat, non tamen ad ducem, sed in Burgun-
ım. Pater Josephus et Noyerius frigidas adferunt
Nunc nolle Gallos Rhenum transire, nunc metuere
tes ante æstatem, in quod tempus exercitum magnum
n ajunt se velle mittere, diffluant. Ostenditur contra
celeritate momentum verti; dum æstas exspectatur,
um tantum, sed et eorum, quæ tenentur, posse dam-
Rogat Degenfeldius, ut sibi liceat reperire et Ger-
i eo ire parati sint Gallos. Multi haud dubie futuri
ıe quod jam commeatuum major sit copia. Machinæ
ınt partim e Benfeldio, partim ex Audentwilo, arce,
conspexi, egregii situs. Galli non Germanorum pro-
es sed suas agere volunt. Suspecta etiam sunt ipsis
um Vinariensis et Rohanii, qui adhuc vicinis in locis
quod Venetias nisi per terram nunc hostilem Vallem
nequeat, id autem facere nolit nisi diserto regis
Reformati Galliæ dure satis habentur, extra honores,
bene fecerint, sine gratia gloriaque, et cadente sem-
eos edictorum interpretatione. Hi, si quis adlatus
o duce protestante exercitus, eo confluxuri metuuntur.
m nobilis Sabranius nomine a Sabaudi vidua veniens
uni, quod de amovendo patre Menotto negotium
te egisse dicatur. Hispani, Fontarabiæ flumen inter
terminum transgressi, in exteriore ripa se immuniere.
in Languedocia rursum. Ea res in causa fuit, cur
ongavillani copiis decem cohortes illuc mitterentur,
ongavillano impedimento futurum est, quominus in
rgundiæ magni aliquid efficere possit. Uxor mea
ab ordinario Angliæ legato, baptismo infantis ipsius
onsor adfuit. Extraordinarius me monuit e re fore
in Anglia sit aliquis, qui suedica negotia procuret.
destinatum Blonium: sed dubito, an non in Belgicis
ior sit ejus opera. Palatinos vidi. Salutavi eos ba-

tavico, cui assueverunt, sermone, ne cogerer Celsitudinis ei
titulum, quem galli in Anglia legati eis nunquam dedere,
vero principibus regii in Gallia sanguinis dare diu cunctati
nunc cœpere. Metuendum, ne vilescat id nomen, antehac
summum imperium habentibus datum, quod manante semp
tius exemplo, sibi nunc poscunt omnes, non electoribus ta
sed et principibus Germaniæ orti. Preces hic palam fiu
pace orbis Christiani, ex edicto regis, quo simul, exemplo
veterum, episcopos jussit ire in suas diœceses, recte ac p
ter. Fiunt præterea preces pro utero reginæ. Deus hæc
Excellentissime et Illustrissime Domine, in bonum commu
ginæ nostræ, regni Suedici, Tuæque Sublimitatis prosperet. L
6 Martii novi Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

---

185. **Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Martii**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Livo iste, de quo jam scripsi aliquoties, dum hic erat, r
Alexandri van der Heiden commodato sumpserat, ut later
eo velo, quod nunc intelligo ab amico, qui literas ejus Lu
accepit, cumque jam Massiliæ esse existimat aut in navigat
destinaverat. Puto et nomen Moldaviæ suppositum pro Wa
et Transilvania, quia harum provinciarum satrapas audio s
tos esse aulæ Byzantinæ, illius vero percarum. Promis
homo, scripturum se literas missurumque via triplici, et quæ
tur aut sperabuntur significaturum. Die Saturni proxim
Noyerium conveni, secretarium regis curantem bellicas res
tendi in periculo esse non oppida tantum duci Vinariensi
sed et ipsum ducem exercitumque pertenuem, coëuntibus i
undique hostium copiis. Satis intelligere Imperatorem n
de principum Germaniæ, quos socios parum curat, sed d
rebus, de aditu in Helvetiorum terras, agi, neque nescire Bav
quam facile Rheno transito ad se veniri possit. Itaque
eos vires suas excussuros, ut ingruenti in se malo eant ob

n hanc regi cordi esse dicebat, narrabat de pecuniis antehac
icem missis, velle regem et alias mittere pecunias quamvis
is, si miles colligi possit in locis, circa quæ dux versatur.
de consilio Degenfeldii agerem, qui quater mille partim
nnos, partim Gallos eo ducere averet, dixit agi cum eo cœp-
et quia res urgeret, rogatum, ut cum sexcentis iret equitibus,
nquam exiguum nec satis gloriosum sibi eum detrectasse.
najore auxilio ductando nunc cum eodem agi, de pecuniæ,
prænumeranda esset, quantitate haud satis convenire. Agi et
mitsbergio Leslæ[an]o, qui e Britannia milites aliquos duci ad-
set, putabat eos esse octingentos, ego trecentos esse com-
t ducentos alios exspectari; concessum, ut se in limite Galliæ
nensem aut amplius refoveret. Multa alia adjiciebat, per
olebat fidem facere curari serio hoc negotium a rege, car-
seque. Verum ego multis ex indiciis deprehendere mihi
sum postea non pro rei magnitudine festinari. Nam dixit
Degenfeldius, nondum eo usque secum perducta colloquia, ut
ecunia quæreretur. Feuquerium autem non tacuisse, suum
consilium, ne auxilium ante mensem Junium mitteretur.
ndi a Gallis pabuli inopiam, cum fœni in illis locis sit satis,
interim equi se sustentent. In hac cura versanti mihi mul-
e sollicito adferuntur mihi 7 Martii, ut hic numeramus,
a Noyerio ad me scriptæ regis ipsius jussu, quibus mihi
ducis victoria parta 2 Martii captusque Johannes Waertius
erruterus nuntiantur. Supervenit mox Truchesius ipsius
literas ad me ferens et Savellium quoque captum adjiciens.
rei gestæ, non frustra me in metu fuisse, ostendit. Ultimo
arii novi Cal. ita pugnatum æquo marte fuerat, ut in Rin-
n Waertius ducentos aut trecentos milites immitteret. Quo
viso derelicta obsidione copias machinasque contrahit, ac
die, id est Martii Calendis, duo loca trans Rhenum situ
oda hosti eripit. Die Martii altero cum hostili equitatu,
tus enim longius aberat, graviter pugnatum egregia ducis
ensis et Rohanii, qui se Vinariensi socium sponte addide-
quinque vulnera accepit, virtute. Capti duces hostium,
m multi: signa decem ex multo pluribus captis fert ad re-
Truchesius: cui ego suasi, ut Benfeldii custodiantur cap-
perans hunc successum adjumento nobis fore ad Hornium
ndum; qua de re et ad ducem scribam, cum primum mit
epistolam erit occasio. Interim ad admissionales misi, ut
mihi convenire liceat, rogaturus eum, ne quid in tam

pulchra occasione auxilia diutius prolatando peccetur. Urb
feldum et antehac animosius quam pro præsidii numero de
est, et nunc aucto præsidio defendetur pertinaciter. Duc
XIV, ut hic dicebatur, sed VI solæ sunt machinæ. Antequam
natum est, cuniculi partim eruperant, partim adhuc agebant
turres ac munitiones, quæ fossas duas inter sunt positæ.
urbs non capitur, vix spes est retinendi cetera. Spero ab Ho
wila, quam dux in sua jam habet potestate, machinas ei ven
His enim eget maxime ac peditum bono numero, cujus a
sidia peragenda vis maxima est. Grangia, Burgundiæ opp
haud plus sex horarum itinere a ducis abest castris. Inde
nisque e locis peditem duci quamprimum mittere, non r
moræ consilium foret. Si Galli tardare pergunt, habebit
causas succensendi et videndi, an suis ipse rebus consule
ab externis se vinculis expedire possit. Forbesius ad a
regis Poloniæ negotia hic exspectatur. Est Hagæ Bleitneru
diu præfectus rei munitoriæ apud regem polonum fuit, noti
que habet magnam Poloniæ locorum. Is si perduci poss
Suediæ regno addiceret operam, magno id usui fore co
Vacat nunc et laborant hic quidam, ut Galliæ se utendum
ego id differam, quantum potero, si forte Tuæ Sublimitat
ceat cum ipso agi. Mitto narrationem rerum ad Rinfeldu
starum, ita ut mihi tradita est ab Truchesio, quæ inter
digna lectu commemorat, capta signa equestria XXXV, ped
XXV. Sed in quo modo erraveram, Rohanium priore, no
steriore prœlio vulneratum et per vulnera posteriori non interf
nos docet. Dum is apud Helvetios agit, Galli quidam in it
insidias ei struxere: sed capere eum bene custoditum non potu
Apparet, eum in hac aula non esse gratiosum. Multa sunt
me sollicitum tenent: sed quamvis involuta Deus expediat,
tutelæ et quidem paternæ, Excellentissime et Illustrissime
mine, regnum, reginam, Tuam Sublimitatem commendo. Lu
$\frac{3}{13}$ Martii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

Hoc ipso momento ex aula ad me scribitur, decretum
mittere duci Vinariensi VM peditum, equites mille: tempu
definitur. Additur, quatuor milliones in bellum Italiæ sepo
Interim Mantuam ab Hispano venit legatus pacis peculiaris
tandæ causa: et non est, cur vidua pacem nolit, quarta iam

tiferratensis agri amissa, ceteris partibus paria mala ferenti- ab hoste ac socio. At altera vidua, Sabauda scilicet, tam te Gallis se dat, ut Menottum jesuitam, Gallis id poscentibus, e amoverit, quod vel exempli causa factura non putabatur. eodem ac loco.

Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Martii 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ob res a duce Vinariensi prospere gestas hymnus Te Deum ecclesia hujus urbis cathedrali cantatus est. Ei supplicationi uens interfuit parlamenti senatus, qui paucis ante diebus dig- veteri gravitate decretum ediderat, rescissa sodalitate, quæ agandæ fidei aut exaltationis Sanctæ Crucis sibi nomen in- rat, auctore ejus instituti Hyacintho cappucino, probatore ifice et cardinalium collegio, quod Romæ eidem negotio pro- ndæ, ut loquuntur, fidei præest. Multa moverunt parlamen- ad evertendam hanc molitionem. Inter cetera, quod religio- obtentu abstrahi a parentibus liberi cœperant. Forbesius, huc a rege Poloniæ venit, in ejus regis literis vocatur lega- m externorum receptor, et nunc ejus regis nuntius ad Galliæ m. Vocem nuntii pro legato voluit accipi, quod regii ad- ionales, qui hic sunt, nolunt ei concedere. Si legatum volu- dicere rex Poloniæ, usurum fuisse eo ipse legati vocabulo, ertim cum legatorum mentio in iis ipsis literis præcessisset, um ille scilicet, non autem nuntiorum receptor dicitur. In- gante, quid mihi hac de re videretur, comiti Brulono dixi, quoque videri nuntii nomen subsidere infra legati dignita- Die $\frac{6}{16}$ mensis hujus regem adii. Gratias egi, quod felicis ii me ante alios gnarum fecisset, neque dubitasset, quin ea ut par erat, essem gavisurus. Affirmavi ei, gaudere me ex io, tum quod regis res multum hoc successu promoverentur, quod duci Vinariensi omnia velim optima; præterea vero l præviderem futurum, ut Tuæ Sublimitatis labores in con- u ordinum Suediæ ad fortia consilia perducendo multum hoc felici nuntio adjuvarentur. Auspicatissimi esse ominis, quod ictorias annus se panderet, et ver novum prius laureas pare-

ret regi quam flores ceteris. Gravem superbis Deum seve
pressisse elatos spiritus, qui primam atque potissimam ch
narum urbium suis rapinis ausi fuerint destinare. Scriptum
omnes Cæsarianos duces nullas merces avidius sibi comp
quam Galliæ tabulas, ut qua intrari ea posset, speculentur.
invidere nos eis aditum in Galliam, sed ea lege ac condition
eam visuri sunt Savellius et Waertius. A bonis ominib
hortamenta versus, oravi regem, ut tam pulchris cœptis ad
res res gerendas uti velit, detque ducis virtuti crescendi mat
justis ac celeribus auxiliis. Regem Hungariæ, qui sociorum su
mala satis securus spectaverit, in proprio domus suæ d
præsertim in iis locis, quæ velut claustra essent Helvetiorum
non fore negligentem. Nec magis quieturum Bavarum, qui
iter parari videret. Quicquid aut huic aut illi esse virium,
concursurum: ac ni propere capiatur Rinfeldum, etiam ali
capta haud extra periculum fore. Peditatu opus partim q
e Gallis pugnacissima gente, partim e Germanis, qui gnari
rum, multas habentes in Germania necessitudines, rem comm
provehendi opportunitates plurimas suggerere possint. Id
retur, ingentia me brevi sperare incrementa. In Hungaria d
dias ad mutua procerum vulnera processisse. Etiam Polon
gem, haud obscure studentem affinium suorum austriacoru
bus, domesticis dissidiis et vicinorum inimicitiis implicari.
burgi Suediæ legatum in id incumbere, ut fœdus Wisma
consummetur, deinde Angli invitentur ad societatem. Po
niam extra pauca præsidia ad nostros rediisse. Tentatam i
citer ab hoste Rugiam, quem non exigua clade affecerit V
gelius. Si et Batavi, quod speratur, cito se moveant, et re
lum, priusquam id ad se perveniat, in hostiles inferat t
non dubitandum, quin fecundus rebus prosperis futurus s
annus. Illustrissimarum domuum Palatinæ et Hassiæ curam
ut e longis calamitatibus resurgat aliquando, hujus ut præc
tur ruina, non tam commendandam, quam laudes ei grati
agendas, quod hæc cordi sibi esse factis egregiis demonstr
pridem pergatque demonstrare. Reginam rectoresque Suedi
tissimis animis accepturos res regis secundas, ut qui per
Deum precentur, rex diu ut floreat et post eum ipsius po
tas, cujus quod spem aliquam nobis Deus fecerit, de eo no
gratias agere acturosque apertius, ubi regis, reginæ, Galliæ
carumque Galliæ gentium vota rata fecerit divina bonitas.
animi alacritate et hilaritate vultus audiit hæc omnia rex,

i Vinariensi missurum ad quinque peditum millia, ut
numero decedat sicuti fieri solet, certe tria futura
literum et equitis aliquid. Fore inter ituros Smits-
ujus laudes me probante prædicabat. Summam im-
cilia Guebriano se daturum. Rogavi rursum, ut quam-
fieret, et quam maxima possent mitterentur auxilia.
Crusium admovi ad regem, qui eum valde comiter
st, spoponditque gratissimum semper futurum, quoties
deret. Dixi eum spectata regia urbe ire visum alias
e cum redierit, stiturum se regi, ut nuntios de ipsius
quam recentissimos in patriam suam summopere eam
isuram ferat. De supremo prœlio, quod in silva Rin
onge pugnatum est, hoc accepimus. Johannem Waer-
ecto apud oppidum ducis equitatu, partem tantum ibi
um hostilium existimantem, sperasse corona eos posse
i. At ducem, qui non equitem tantum omnem, sed
et quod ei supererat machinarum assumserat, ter ex-
chinas, dumque id fit accessisse propius propiusque.
musquetarios, quos in opportuni situs fossa Waertius
nde ejectos, ibique de tribus, quas priori prœlio dux
achinis receptas duas. Non multo post labefactatos
itum, quibus aderat Waertius, equitem a Tubatelo in
gnam datum. Captum Waertium in ipsa fuga pug-
tinaciter, Savellium in fuga itemque Sperruterum, et
n in vico Ruga Basileæ propinquo: captos et milites
tingentos: occisos DC admodum, cum e Vinariensibus
x desiderentur. Provecto longius Tubatelo venisse in
tem castellum Hunningam et hoc non longe a Basilea.
obsidionem Rinfeldi a victore, in quo oppido servan-
te Scavaliskius et Erlachius cari duci, capti priore
nasse cum victore hostiles duces, exceptumque Waer-
durius, quod irreverenter de duce solitus esset loqui:
ellium, et hunc quanquam imperio minorem in mensa
supra Waertium, eosque duos, dum culpam infelicis
in alterum conjiciunt, suaviter a duce auditos. In
, quibus supplicatio pro re bene gesta jussa est fieri,
rex exercitum ducis a se ali non tacet, aitque hoc
ta consilia armorum suorum a Divino Numine appro-
torum anglorum tentavi animos sponte mea, an ex
ent fœderi Lutetiano communi præmitti fœdus spe-
am inter et Magnam Britanniam pro regnorum secu-

ritate, libertate commerciorum, salute protestantium. Nihil
responsi accepi, nisi cogitaturos ipsos hac de re. Queruntu
Gallis, Galli de ipsis non minus. Dubitant baro Degenfeldi
qui hic res agunt ducis Vinariensis Truchesius et Lutsa
cupiantne Galli bene procedere res protestantium trans Rhe
Ejus rei hæc habent argumenta: quod in occasione adeo an
tam tarda mittuntur auxilia: quod ea ipsa supra millia tria fu
non videantur: quod ductor illis imponitur non e Germanis
e Gallis pontificius Guebrianus: quod pater Josephus dixerit
manos id iter defugere, cum ipsi valde id se dicant expe
præsertim Degenfeldius, qui et consilia et arma conferre vel
in patriam sibi redire liceat. Magnum quidem Galli præter
auxilia exercitum pollicentur, sed adulta æstate. Interim
evenit, quod Caroli Lotharingi incursus in eas partes, in qu
agit dux Vinariensis, a Guebriano, in comitatu Burgundiæ
Longavillani copias regente, inhibiti sunt. Ego non desino
omnes, quotquot video, urgere, ne tanta res geratur segniter,
sertim cum inde Suedi conjecturas capturi sint, quid in poste
a Gallis sperandum sit. Deus bene hæc cuncta prosperet, fav
que adsit, Excellentissime et Illustrissime Domine, Tuæ S
mitati regnoque ac reginæ $\frac{18}{28}$ Mart. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotiss

H. Grotius.

Sperruterus ut reus custoditur. Audio, et Waertium et
vellium missos Benfeldium, magnamque pro iis pecuniam o
a rege. Jam nobis nuntiatur, nescio quam certo auctore, ex
stium partim captivis, partim transfugis MDCCC equites, pe
vero MCC ad Vinariensis exercitum accessisse. Sermo ib
de permutando Savellio cum mareschallo Hornio. Mitto indi
eorum, qui capti sunt, et qualitatum, eundem quem dux
regi. Dicitur Poloniæ princeps Casimirus sperare Portug
præfecturam. Helvetii nullos a se milites exire patiuntur.

Lut. Paris. 1⁄4 Martii 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

s paucos dies Smitsbergius, copias suas collecturus, bis mille, deinde cum Guebriano ad ducem Vinaus. Id iter intra mensem confecturum se sperat. najorem habet exercitum, quam hic aut creditur aut, ne in auxilio mittendo lentiores aut contractiores nines. Et captivi multi et transfugæ ejus militiam inde, ut fit, ad tam illustris victoriæ famam et spem urrerunt multi; ita ut decem ferme millia sint uninovi, tum veteres. Princeps Condæus adhuc itineri e parat, cum mandatis non in hostem tantum, ad præfectura illa excutiendum et introducenda vecti- restitum est hactenus, Espernonio dissimulante. rœlio adeptus est Vinariensis, suspenduntur in æde episcopali. Hautefortia regis animum ut ante posque honoribus attollitur. Chevreusii autem uxor, illeina, amari dicitur ab Hispaniæ rege, in cujus aula Nihildum ex Anglis intelligere potui, quod magni perare jubeat de Palatini rebus, unde pendere videacæ viduæ deliberatio. Captivorum, quos adeptus riensis, Savellius apud ipsum mansurus creditur; ce-Montempellicardi, alii Benfeldium, alii Hohentwilam ecimo hujus mensis, ut hic numeramus, die, præfec- militari more interpellatns est de oppido dedendo us, quibus Nortlingam olim ceperat Gallasius. Bocujus insignis in supremo prœlio virtus fuit, magno humatus Basileæ. Nuntius polonicus nondum audiest. Dicunt qui ipsum videre, omissum a rege Pode nova adeo suspecta protestantibus militari sociem. Rex ad sex millia, quæ duci Vinariensi missurum ddit duo millia ex iis copiis, quæ cardinalis Valettæ, unc ituri, fuere. Sed hæc, quæ dicuntur, octo millia, puto recedent per deliquia et diffugia. Rhætorum x millia scutatorum divisit legatus hispanicus. Nec næ pontificios Helvetios sibi largitionibus mancipat. earum partium, sicut de victoria ducis Vinariensis metuunt, ne belli procella et in ipsorum terras effun-

datur, Cæsarianis et Bavaricis prope Constantiam, ut fama est parantibus. Sed hæc uberius exsequetur Marinus. Deum Excellentissime et Illustrissime Domine, ut res regni, re Tuæque Sublimitatis propitius adspiciat. Lutetiæ $\frac{17}{27}$ Martii

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

---

188. Lut. Paris. 2 Aprilis Cal. nov.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Docent me, qui res hic ducis Bernhardi agunt, ipsum meliori copiarum parte ivisse contra Gœtsium, qui ex Hassi indutias quiescente, cum octo cohortibus aut regimentis adv obsidium interim oppidi Rinfeldi mandatum Forbesio, Benfeldio quatuor machinæ ad oppidi murum verberandum tuntur. Ad idem Benfeldium perductum esse Johannem tium bono cum præsidio, cujus vi depulsos non sine damn e Brissaco ad ipsum e captivitate eximendum exierant. N hic gaudium est inde, quod regina quod in utero gerit vit moveri senserit. Smitsbergius jam abiit colligitque mil quem ad Guebrianum ducat. Proxime exacto Dominico die n cum pompa signa equestria et pedestria plus quinquaginta sus sunt in æde primaria, mixto ecclesiæ Deum laudentis cantu tympanorum tubarumque sono. Invitatus a regiis ministr iis, qui res ducis Bernhardi hic agunt, de loco superiore meis spectator adfui. Rex præter eum exercitum, qui Navarræ petit sub principe Condæo, cui adest juvenis Lafo mittit alium in Belgicas partes sub Castilionæo, cui, ne s imperii daretur, princeps Arausionensis obstitit, ostendens quæ ex talibus imperiis sequi solent, neque se in communic consiliis eadem fide cum aliis posse agere. Præter hunc citus alius datur duci Lafortio et Brezæo, pariter regendu patiendus, ut res tulerint. Optat dux Lafortius, qui me suumque animum optime volentem rebus suedicis Tuæqu primis Sublimitai abunde ostendit, mitti ad purgandam ho Alsatiam, gnarus locorum longa in illis regionibus militia.

is Deo non percursorie gratias egit ob vitatum periculum.
as quidam rerum capitalium militaris quæsitor schedam deje-
in cubiculum uxoris Lotharingi ducis Caroli, ad ipsius li-
atem maritumque multis eximendum malis rationem se ex-
cam habere profitens, si decem millibus florenorum ad socios
ndos juvaretur. Lotharinga, dubitans an fides sua tentaretur,
nali schedam ostendit: is eam jubet scribere, non esse sibi
am pecuniæ, sed si mille quingentis scutatis juvari posset, se
rebus suis venditis id contracturam: sed velle se scire, quæ-
essent ejus consilia, ut de eis judicare possit. Id responsum
ertur ad locum quendam in agro non longe a Dionysio op-
quem locum pollicitator ille in scheda designaverat: is alia
m scheda in idem illud cubiculum demissa significat, si illa
nia ad designatum illum locum deferatur se rem confectu-
conducto conclavi ex adverso ejus domus in hac urbe, quam
nalis habitat: inde se, ubi cardinalis cum carruca procederet,
crepitacula, quæ petardos aut bombos vocant, dejecturum in
cam. Cardinalis ubi id cognovit, dat negotium octo validis
nibus, ut illum illo in loco, ubi pecuniam erat subter lapides
am sublaturus, comprehenderent. Sed ille id agi videns, tres
m pugione ad mortem vulneravit, a ceteris vulneratus cap-
ue, priusquam e vulneribus moreretur, judices accepit dele-
, cardinali fidos. Ab iis auditus, cum diceret, se, quod fe-
t, eo tantum fecisse animo, ut Lotharingam pecunia emun-
, ac proposuisse ea, quæ fieri nequirent, damnatus eodemque
in lectulo portatus ad supplicium undecim ictibus ex inter-
repetitis in rota fractus est. Ea pœnæ atrocitate effecturum
berat cardinalis, ne quis posthac talia moliri aut etiam fingere
at. Magni etiam motus sunt tum in Parlamento tum in urbe,
reditus, qui a civitate privatis plurimis debentur et ad octo
ones annuos perveniunt, non modo non solvantur, verum et
olvendis attributæ pecuniæ in alios vertantur usus: quam ob
am Cormiellus, præcipuus eorum, qui sub Bulionio ærarium
nt, nuper in via plebis iratæ concursum ægre vitavit. Milites,
in Leodiensi agro rex conscripserat, in ipsis, quæ sibi prope
ectum excitaverant, munimentis ad mille ducentos ab Isolani
ibus cæsi, pars reliqua dispersi sunt. Mittitur hinc ad ducem
riensem ea pensio, quæ ex pactis ei deberi Februario cœperat.
osi ad magna, quæ animo concepit, exsequenda adjumentum
Ex comite Licestrio disco esse jam in Anglia, qui Suedicas
procuret, Scotum ortu, qua de re gaudeo, utilitates inde spe-

rans gentis utriusque. Dixit mihi idem, affinem suum Nort
brium, qui classi antehac extra ordinem imperavit, factum
maris præfectum perpetua dignitate. Spem majorem, quam a
facit pecuniæ ex Anglia mittendæ ad electorem. Videtu
annus spes nobis bonas portendere, quas ratas faciat Deus, i
que, Excellentissime et Illustrissime Domine, regno, reginæ
que Sublimitati favens adsit. Postridie Cal. Aprilis novi Cal.

Tuæ Sublimitatis cultor devotiss

H. Grotius.

Recentiores nuntii nos docent, rediisse ad obsidium Rin
ducem Bernhardum, vano comperto rumore de adventu Gœ
illud quoque de octingentis a Brissaco auctum esse supra ve
Nomen Galli supplicio rotæ puniti est Franciscus Sorbessius.
furtum cum Saxone paciscitur. Bavarus victui et bello neces
misit Augustam. Præfectus Constantiæ Cellam munit.

---

189. **Lut. Paris. 10 Aprilis 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Deditum est Rinfeldum duci Vinariensi $\frac{13}{23}$ Martii. æ
conditionibus. Captivi, qui in eo erant oppido, quorum erat S
valiskius, sine pretio liberati. Commeatus et quæ ad bellum
cessere victori, qui non dubitavit in pactis Ferdinando huic
peratoris dare nomen. Ducenti ferme de præsidio in sacra
tum ducis transiere. Literæ capto oppido scriptæ $\frac{15}{25}$ Martii,
docent, sub Tubatelo equitem in agrum ivisse Wirtembergi
postquam minora quædam oppidula Danubium versus spect
Rosæ tribuno se in potestatem dederant. Addunt alii Nortlin
et Tubingam aliaque oppida parata deditioni, ubi exercitus a
ruerit. Eone iturus sit dux, an Friburgum et Retelam, an
stantiam petiturus, an Brissacum, varie judicatur. Brissaci m
rum rerum egestas est: salis maxime et igniarii pulveris.
tepellicardi quæ adventant literæ ajunt, cæsos a ducis milite
commeatum inferre in Brissacum tentarant: Gœtsium apud Fra

um habere aliquid copiarum: majores opperiri. Nuntiatum
n illuc, sed parum liquida fama, a Ratisbonensibus pulsum
arianum præsidium. Savellius Lauffenburgi satis negligenter
oditus sacerdotis, qui ad ipsum solandum venerat, habitu in-
ıs evasit. Ea res Gallis dat conjectandi loquendique materiam,
nagis, quod Savellius in aula viennensi gratiosus, et si quando
pace agatur, duci ad benignas conditiones adjutor sperari a
nullis creditur. Rumor hic nunc est, sed nullo certo auctore,
dem Savellium a fuga reprehensum. Bene evenit, quod Rin-
i asservatur Johannes Waertius, neque dubito, quin Tua Su-
itas scriptura sit ad Quernhemium, ne is emittatur nisi et
eschallo Hornio liberato. Et comes Bergensis, qui apud Ba-
s est, Waertiumque novit, aliique multi ajunt in Imperatoris
ibus nullum ei ducem anteferri. Accedit, quod Bavarus, qui
nium tenet, ad Waertium, sibi proprie auctoratum, libertati
lendum, nihil omissurus credi debeat. Interceptæ literæ, quas
urator rerum Imperatoris Heilbronnæ ad præfectum scripsit
saccnsem, ostendunt multum trepidari ad Danubium usque.
avertæ et commeatus et bello necessaria servantur augentur-
Incommode evenit, quod Hanovia paulo ante amissa est,
n hæ res tam pulchre se darent, cum hoc tempore ingentem
usum præbitura fuerit. Gallicum auxilium tarde procedit,
ectans, ut videtur, pabuli ubertatem, an et altiore consilio.
terea de pecunia duci debita detrahi partem satis inique, dixit
i Heufdius. Hæc atque alia, quæ antecessere, efficient, ut dux,
ossit, conaturus sit se ab alienis imperiis expedire: et dicitur
ulasse a rege, ut Rinfeldum et Lauffenburgum custodire sibi
at, cum alioqui Galli oppida, quæ bello capiuntur, sibi cedere
um existiment. Germani præter Smitsbergium omnes, qui
tum optarant in patriam suam mitti, Castilionæo attribuuntur.
icampius Colmariæ antehac præfectus cum vocatus huc venis-
intellexissetque in sequiorem partem trahi absentiam suam
morbi specie, quo tempore pons ad Rhenum ab hostibus
us est, latuit in hac urbe et clam se abduxit rege non viso.
fectura cum vicinis locis data Guebriano. In ipsum credun-
judices dari, qui ipsum citent, et ni compareat, damnent. Dux
etta obtinuit, ut fert fama, patri suo gratiam aulæ et mansuram,
vivet, Aquitaniæ provinciam; belli tamen illic imperia penes
cipem Condæum futura. Quidam offensas patris filiique si-
atas tantum ajunt fuisse, ut per eos et fratris regii et comitis
ssionensis consilia intelligerentur. In Italia minus prosperæ

Gallorum res. Bremum cepit hostis, primum in Mediolan
solo structum a Gallis et Sabaudo castellum. Nunc Pontem
riæ idem obsidet. Novaram, Valentiam aliaque circum op
commeatibus omnique belli paratu instruit. VIM pedites IIM equ
e regno Neapolitano exspectat. Helvetiorum motus ac diss
scribet Marinus, accingens se, ut video, itineri in Suediam ad
gotia conficienda. Senatores aliquot parlamenti relegati s
quod in causa redituum, quos civitas debet, liberiores dixis
sententias, quam ferre hæc aula possit. Apud vulgus in ma
iidem sunt fama. Si quæ ex Germania scribuntur, vera sunt,
mensus in ducem Vinariensem venit hostilis exercitus, ad de
millia equitum, peditum totidem, multis sub ducibus, quorum
diculum mitto. Si auxilia duci adfuissent valida et in temp
magni processus se ostendebant rebus protestantium, quo
opera sic utuntur socii, ut multum tamen eos invalescere
videantur velle. Illud interim boni sperare licet, quod ad I
num et Danubium tracta magna parte hostilium virium I
nerio ad res novas ingrediendas via patescit. E Batavis lit
electoris palatini, cum ex Anglia et pecunia non veniat, et C
nisi præeuntibus Anglis dare abnuant, cœpta neque magna ne
diurna fore suspicantur, ipsique ante fores adstare inopiam,
quod ei pecuniæ reliquum erat, effuderit. Batavi ipsi in Bra
aliisque longinquis partibus res gerunt satis feliciter, interim
ris sibi propinqui possessionem in dies magis magisque re
tunt. Deus det res prosperas, Excellentissime et Illustriss
Domine, reginæ, regno, Tuæ Sublimitati. Lutetiæ 10 Ap
novi Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissi

H. Grotius.

Scheffelingius, mercator Hamburgensis mihi notus, rog
me, ut quæ in Suedia habet negotia commendarem, quod fa
quantum æquitas fert. Conquestus mihi est cancellarius Mo
pellicardi, præsidium, quod ibi est Gallorum, jam plus anno
vere sumptu oppidanorum, longe aliud pollicitis Gallis; sed
lum scilicet ex præscripto geri non amat. Non arbitratur T
chesius Galliæ auxilium, quod duci Vinariensi mittitur, futu
majus IIIM. Dux Eberhardus Wirtembergicus Viennam ivit. S
gunt Galli famam de capta a suis insula Sardiniam aspecta
quæ Asinaria dicitur. Algerienses prædones plurimas cepere

aves, quædam earum ex India venientes. Damnum
ır millionum septem.

Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Aprilis 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

ıgerus et negotium ejus Tuæ Sublimitati quam mihi
Unum de meo addere possum verissimum, nunquam
in adjuvanda re communi. Nam et dignissima scitu
, et pro ea, quam habet, rerum peritia, consilia sæpe
ensi et aliis dat utilissima. Tam constans ejus vo-
tur, ut si qua est ratio, qua possit indemnis servari,
uod nunc nobis multa videtur polliceri prospera, sive
negligatur. Id, si fieri potest, non ipsum modo, qui
ducem Vinariensem et apud Helvetios valet auctori-
alacriorem, sed et alios, quorum aut opera aut pe-
esse poterit, excitabit exemplo. Deus, Excellentis-
ıstrissime Domine, res Tuæ Sublimitatis secundet.
ıprilis 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Aprilis 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

rtii 20 et octavo Novi Calendarii, qui dies erat Pal-
elæ arx in ducis Vinariensis venit potestatem, prius
circumjectu. Captus et præsidii præfectus Rempfius
ites, qui custodierant, ferme xxx in ducis militiam
ostridie nuntiatum duci est, ducem Carolum, quanto
racto commeatu e Burgundia hispanica, copias suas
ca Dambelinam vallem, quatuor admodum leucis a
rdi. Satis intelligebatur id eo pertinere, ut Brissaco,
rum egenti, subveniretur, ubi victui necessaria non
menses quatuor satis constat. Quid inde evenerit,
ıus. Sed significant, qui in castris sunt, si gallicum

auxilium adfuisset, ut spes pridem fuerat, potuisse hosti in
damnum dari. Nunc distracto in tot præsidia ducis Vinarie
milite non esse, ut magni quid audeatur. Die Martii 30 Ne
burgum, medio inter Basileam et Brissacum itinere, adsitum Rl
oppidum duci Vinariensi accessit, Rinfeldo non minus firn
Ibi et præsidium dux reliquit centum musquettariorum, et
tem e navibus nectit. Interim equitatus ejusdem ducis pe
gram, quæ dicitur, Silvam Memmingæ tenus cursitat, divisis cu
Rosa, Nassavio, Tupatelo, Calembaro ducibus. Rosa captis
pidis Balinga et Tutlinga quadraginta hostilium equitum ce
centurionemque misit duci. Dux Friburgum jam obsessurus
ditur, defensum a militibus quingentis. Gœtsius apud Heilbron
esse dicitur cum cohortibus sive regimentis XIV; quatuor tu
ab Heidelberga venire, ut se jungant, bis mille equites ven
Bavaro, et alii equites Croati totidem. Additur, quod com
tuum Donavertæ fuerat, translatum Augustam, ejusque urbis
tum præsidium: multum præterea hostilis militis esse ad Li
viam, Cellam, Constantiam. Casatus Hispani legatus Lucernæ
isthac IX millibus Germanorum impetravit. Tria alia millia Rl
concedentibus Mediolanum ivere. Eidem Rhæti ex consilio H
norum, novas ibi turbas Gallorum concitas metuentium, au
præsidia castellorum ad Rheni initia et Steigam. Erfurtun
dimus pepigisse cum Saxone. Sed in pendenti esse rem, d
a Suedis probentur pacta. Savellii fuga non eodem narratur m
Scribitur Basilea et sacerdos, qui adjutor fuerat, et is, qui c
diæ præerat, affectus capitali supplicio Lauffenburgi. Ex Ti
literæ ajunt, dum per lætitiam capti Rinfeldi milites eju
stodes vino indulgent, linteis a lotrice subministratis de fen
elapsum, et scalis transcendisse mœnia. Venisse Badam.
tatum ab legato hispanico et eo, qui res ibi curat, Imperat
Inde profectum Constantiam colligendo exercitui. Scrip
Viennam, nisi Johannes Waertius temerario impetu, ante ad
tum majoris partis peditum simulque machinarum, prœlium
nasset, vitari non potuisse exitium a duce Vinariensi eju
exercitu. At contra Waertius e carcere epistolam apertam
duci Bavaro, ignavia Savellii rem male gestam indicans, u
primo conflictu fugiens aliis pessimum dederit exemplum.
mes Hanoviæ scriptum edidit, quo consilia sua defendit,
in Ramsæum, qui nunc arctissima custodia tenetur Dillenb
Rinfeldum munit Forbesius. Alter ejus nominis hic a Po
missus nudo capite regem adiit, pacem commendans et sui

eam conficiendam offerens opem. Bremi præfectus qui fuit, l ante tempus locum dediderit, reus est, putaturque discipli- militarem suo supplicio sanaturus. Putatur Pons Sturiæ jam ıostium venisse potestatem. Pontifex, Véneti, Etrusci quid · se pepigerint, nondum liquet. Videntur indutias cudere. Bernati solo repertæ sulfuris et plumbi venæ, belli forte in partes ingruentis indicia. Ad viduam Hassiacam jam bis a hinc pecunia, quinquagenum millium florenorum. De pe- a, pulvere igniario, machinis, quæ Palatino sint ventura ex lia, negant legati se quicquam scire. Perstat fama de pulso atisbonensibus præsidio Imperatoris: sed civitatem non mu- partibus suæ tutelæ ipsam prospicere. Petierat a regis mi- is baro Degenfeldius, sibi ut privatim ire liceret ad ducem ariensem, sed non permittitur. Et Guebrianus moras nectit: Germani, ut scripsi, præter Smitsbergium omnes mittuntur Suspicantur nonnulli id agi a Gallis et Suedis, ut hi Po- aniæ, illi Lotharingiæ potissima pace aut induttiis retineant, quantque Germanos suæ malæ fidei puniendos. Ego D. nalchium exspecto, ut et quæ gesta sunt et quæ gerenda post- discam. Lutetiæ $\frac{7}{17}$ Aprilis 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

Hugo Grotius.

Quatuor milites, oppidani tres, conscii fugæ Savellii, capite ıerunt.

Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Aprilis 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ad me D. Schmalchius, attulitque mandata ad implenda quæ insunt fœderi Wismariensi, et ad cudendas indutias per- ntia. Quam ob rem gaudeo plurimum; nihil enim malo quam scriptis lineis insistere, gnarus multa adversus utilitates pu- as etiam optimo proposito peccari, ab iis maxime, qui a locis tum absunt, ubi consilia capiuntur. Præter mandata ipsa etiam oquia D. Schmalchii me de multis rebus edocebunt. Ut ini- agendi faciamus, aditum ad regem postulavi, qui mihi cras

dabitur. Interim mitto, quæ Forbesius hic dixit Poloniæ r
jussu, quæque ipsi respondit rex Galliæ, culpam tardatæ pac
hostes rejectans. In hac aula qui plurimum possunt, eorum r
nitudini, securitati, opulentiæ .quoque bellum non esse in
omnes judicant. Et si fortuna, ut jam cœpit, faverit regi eju
sociis, populus quoque ipse, pacis ceteroqui appetens, be
extra Galliæ fines semotum lenius feret. Unum me male h
quod Corrarus, legatus venetus, qui Contareno successit, mih
sum salutanti neque in compellatione neque in sessione de
quæ par erat, cum ego cum Contareno anxie æqualitatis
servassem. Sunt Itali miri talium captatores. Quæ me caus
vitum coëgit a reditu ad ipsum abstinere. Nunc cum neg
videantur colloquium exigere, dubius hæreo, dissimulare accep
injuriam rectius sit futurum, an D. Schmalchio, qui hic
est, uti internuntio sine periculo dignitatis. Tum ut in ha
dijudicanda plus habeam lucis tum ut mandata exsequar ad
pertinentia, et legatum Angliæ extraordinarium, virum in hac
gratiosum, et eum, qui sub ipso res anglicas hic procurat,
rium rogavi, ut me edocerent, an mos sit Venetis regis Br
niarum Serenissimi tantum an et Potentissimi dare elog
Dixerunt se in Angliam scripturos, mihique significaturos,
intellexerint. Ex eodem illo legato didici, mitti Hamburgu
Anstruterum, quod et ipse gaudeo, cum norim ei viro mag
esse rerum germanicarum peritiam et non minus studii a
vandam rem protestantium communem. Sæpe is mihi cone
solebat, omnia sua consilia per Duglassium destrui. Ex A
Blonii literis disco, centum millia florenorum ad Palatinum r
Legati quater tantum credere nos jubent. Postquam Neubu
ab hoste derelictum insederat dux Vinariensis, obsidere c
Friburgum, nobilem Brisgaviæ urbem. Octavo die machini
verberata est, ut aditum daret oppugnationi, quæ nono die
est, et fortiter repulsa, favente defensoribus edito muri la
situ. Sed cum et alteram oppugnationem et multo magis
culos, qui sub murum ducebantur, metueret præfectus, ad p
venit, quæ a duce quidem Vinariensi signata, sed eo absent
ejus militibus, pridem desuetis imperia pati, magna cum inf
violata sunt, multa in milites hostiles et in paganos cæde. C
pro merito graviter fert dux, vultqae primorum pœna re
tegrare disciplinam sanctimoniamque fidei. Nondum eo perv
Guebrianus, quæ mora dici non potest quantum adferat pul
dantibus se occasionibus detrimentum. Dux Rohanius, cum

ihil habere periculi viderentur, eo ipso tempore, cum
bea de pede ejus eximebatur, attonito corporis stu-
apoplexiam medici vocant, occubuit. Comitis Har-
vidua Puylaurentii matrimonium firmatum nunc est,
'eminæ splendorem e Lotharinga domo, cardinali ejus
ıbsidium non leve in virtute novi affinis, ipsi marito
ıam ex Puylaurentii spoliis. Commeatus, quos jussu
lucis Tannum contulerat Mercius, ut Brissaci necessi-
eniret, adhuc Tanni hærent, viam obstruentibus ducis
militibus. Crescunt interim coëuntque hostium co-
que se citra Mœnum et Nicrum, ulteriora tenente Vi-
quite. Imperator ad Helvetios lenius quam ante
ut in alto ventus est vela vertens. Monet rogat-
tiqua cum Austriacis fœdera, se ea quam maxime
iente, corrumpant. Helvetiorum pontificii qui sunt,
ter cavent, ne quid inde ad Vinariensis castra per-
militem Hispanis ad bellum Italicum subministrant.
Italia Gallis non optime procedit. Timetur Casali.
Valetta, cui id bellum mandatum est, in itinere est
in hac aula Montispellicardi cancellarius, conquerens
r annum et amplius non soluta, magno cum oppida-
u. Filius meus maximus natu literis et ipse arma
litiamque sumit sub Smitsbergio egregio duce, mini-
n in comitatu est ducis Vinariensis, medius jurispru-
operam. Nihil magis optem, quam in eo, quod quis-
int vitæ genere, eos ab ipsis processus fieri, ut ali-
sint regno Suediæ esse non inutiles. Ita ipsis bene
animo opto, Excellentissime et Illustrissime Domine,
ıæ, Tuæque Sublimitati res prosperrimas. Lutetiæ
638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Aprilis 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

n ejus sermonis, quem cum rege habui, ad reginam
ostram perscripsi. Non tacui, in tractatione fœderis
s plurimas se obtulisse difficultates, partim ex negotii

natura, partim ex iis incommodis, quæ pupillarem regum au
ginarum ætatem comitari solent: quæ superatæ non sint
maximo labore Tuæ Sublimitatis, id unice studentis, ut Su
Galliaque inter se propius nectentur. Moram insumpti in
temporis repensatam admirabili consensu, non rectorum tan
sed et omnium Suediæ ordinum. Majores esse belli par
quam in Suedia a multo tempore spectati auditive fuerint.
tum auctoritatemque Sublimitatis Tuæ non utilem modo fu
sed et necessarium illis in locis. Nunc postquam fortiora
silia publico decreto firmata sunt, sperare nos futurum, ut ea
Sublimitas Tua se in Germaniam transferat, bellumque sibi
datum e propioribus locis efficacius gubernet. Quæ omnia a
læte accepta, addito testimonio, quale Tuæ Sublimitatis ex
virtutibus perhibere semper solet. Regina quin prægnans sit, m
infantis dubitari ultra non sinit. Putatur postquam partu s
fuerit, venturus huc ad gratulationis officium ab Hispania
tus. Id si eveniat, puto eum mihi salutandum fore, quia be
nobis nullum cum Hispania intercedit, imo etiamsi interced
nisi aliud Sublimitati Tuæ videatur. Nudiustertius ad me
Chavigniacus: multum asseveravit lætari regem de perfecto
dere: ab ipso neque ad mittendas ratihabitionis tabulas, n
ad persolvendam, quæ Majo deberi incipiet, pecuniam nihil r
fore. Cum dixissem ei, habere me a regina potestatem ag
de iis, quæ ad ea cum ipso, quem rex ad id delegasset, pacisc
quæ ad obtinendas indutias in commune utiles aut non da
sas pertinent, quæsivit, an et potestatem haberem ipsas ind
pangendi. Dixi, si prius inter nos de necessariis convenisse
aliquis huc veniret ab Imperatore tali instructus potestate,
cum pro Suediæ regno, conjunctis quidem cum Gallia cons
sed propria tamen pactione transigere id negotium possim, ha
me et ejus rei facultatem. Dicebat ex D. Schmalchii cu
cardinali sermone inopinatum id sibi evenisse, quod vider
sperare tantum a rege per indutias, quantum ad bellum geren
promisisset rex. Non dubitare se, quin ipse ego id ab æquo
sim judicaturus, cum et longæ futuræ essent indutiæ, et impe
non comparanda. Respondi per indutias manere bellum,
sura et nobis belli onera, imo et graviora fore, ideo quod
magnis copiis servari possessa nequirent. Commodum autem
latam agrorum insessionem alendi militis nobis decederet,
ea locorum esset ratio, ut cuncta ferme essent limitanea et
exposita, præsidiis ferme tantis opus fore, quanti nunc e

Putante illo in pactis indutiarum convenire posse
› militis habendi in finibus, dixi id nobis non magis
, quam Batavis fuisset, qui per indutias antehac factas
n judicassent servari sibi libertatem quanto vellent mi-
uos tutandi: quam etiam ob causam rex Henricus Mag-
i nunc feliciter regnat eadem liberalitate res ipsorum
s sustentassent, quam bello impenderant. Et cum ille
tutiores fore has indutias propter numerum magnitu-
paciscentium, dixi tam longe a sociis nostris abesse,
neremus, ut adversus subitas hostium insidias, non in
pe, sed in nostra vi ponenda nobis securitas esset.
› venit, quemadmodum et D. cardinalem fecisse ex D.
› intellexi, ut diceret, posse eo perduci regem, ut ali-
laret, puta cc imperialium millia, magna regis onera
attollens. Ego contra eum rogavi, ut sua gratia regem
vellet ad plenam illam pecuniam fœdere Wismariensi
cum mandata nobis data etiam amplius postulari vel-
ue Suedos ita appetentes esse indutiarum, ut eas gravi
amno aut metu velint emere. Ostendi deinde in pactis
l explicationem fœderis Wismariensis illud quoque
di, ut bellum rex magna vi in Germaniam transferret.
on tempori satis nec viribus, quantas res exigebat, fac-
eo res nostras immenso factas deteriores. Ad id dixit,
n jam ivisse ad ducem Vinariensem cum quinque milli-
urum ducem Longavillanum cum decem peditum, quin-
m millibus, non verbo sed reipsa. Ei dari negotium,
opinquet, neque tantum subsidio sit adversum pericula,
enum transeat, si bene res gerendi se ostentet occasio.
emum a nobis optari, et congruere non spei tantum
rum et pactionibus, demonstravi. Cum delapsi essemus
nem de tuti itineris literis, dixi, reginam nostram con-
re paribus literis, quales rex acciperet, et pares etiam
De Imperatoris vocabulo ita loquebatur, ut vellet in-
de eo non ultra certaturos. Tum vero si Imperator ad-
posset, ut Hassiacam, Vinariensem et alios Suediæ Gal-
ios pacisci secum pateretur, satis fore, si eorum legatis
promitteretur ad ea loca, in quibus futuri essent Sue-
eque legati, ut cum eis colloqui et per eos desideria
acere possint: quam viam mediam dixi nostris quoque
cituram. Cum interrogaret, ecquid aliud esset præfor-
lixi me ad ipsum, ubi vellet, allaturum potestatis mihi

datæ literas; ipse pares se obtenturum a rege dicebat. Dei
me propositurum ordine, quæ in mandatis haberem: hoc tar
in antecessum dicere non abs re judicavi, cum rex volunta
suam significasset reginæ nostræ, laborandi in id, ut reginæ
merania per indutias maneret; de ea re, deque retinendis
possessis, nisi commodum possidendi permutationis aliquid
geret, constituendum aliquid certi inter nos fore. Cum vero
jam discesserit Chantiliacum, inde porro iturus Compendium
ultra ad lustrandas copias suas, incertus Chavigniacus, qua
eum deberet subsequi, locuturum se dixit cum D. cardinali, dei
significaturum se mihi, quod nondum fecit, ante discessum su
an post reditum inchoanda essent colloquia inter nos, ad
venturum dixi mecum D. Schmalchium, ut et ea, quæ coram
illis locis didicit, subjiciat nobis, et certior aliquando testis
Suediam referat Gallorum pro salute ac commodis fiduciæ cu
socialem. Ad hoc quoque colloquium vocaveram D. Schmalchi
sed cum Chavigniacus post condictum diu moraretur, et m
jam vespera non videretur venturus, abierat a me D. Schmalch
paulo antequam venit jam non exspectatus ultra Chavignia
Guebrianus astu usus est, ut Gallos suos ad Rheno propinqua
ceret, famam spargens ire se, ut Johannem Waertium in ma
acceptum in Galliam pertraheret, quo nihil lætius militi dici
tuit. Dux Carolus Vesontione ingens periculum adiit vitæ
cussoribus aliquammultis, unde immissis haud dixerim, carru
ejus aggressis. Dolet mihi, quod in rumusculis hic editis cu
violatæ Friburgo fidei in Suedicæ gentis milites rejicitur.
ita vulgo appellari solent omnes, qui signa Vinariensis sequun
Gœtsius habere jam secum XV millia scribitur: et Mercius,
Brissaco subvenire speraret, non posse diutius hærere illis in l
multarum rerum penuria. Dux Vinariensis, si rex ei det X m
peditum, equitum tria, Brissacum se dicit capturum. Sed quia
explicat, capta urbs in cujus sit futura potestate, negligente
res a Gallis curatur. Interim accepit dux de pecunia sibi
pactis debita CCCC millia florenorum, magno usui haud dubie
tura. Mareschallus Castilionæus profectus jam est ad limit
habiturus secum ad XVI millia, inter quæ erit equitatus exter
rectore Degenfeldio. Etiam assignationes datæ Heufdio pro
tavis. Et Hassiacæ ita ut ante annua CC millia imperialium p
promitti. Quæ Suediæ ex fœdere Wismariensi deberi modo
cipiet pecunia, eam ipso tempore solutum iri Chavigniacus di
Heufdius intra mensem quartum. Exspecto ab amicis exem

dam literarum tuti itineris pro legatis, factarum aut olim aut
eptarum, dum vivebat Ferdinandus II. Rodericum juvenem
m Wirtembergicum morbus incessit tam gravis, ut et mentem
inuerit. Sed multo imminutioris mentis esse videtur ejusdem
us dux Eberhardus, qui Viennam se contulit. Palatino ve-
ex Anglia CC millia florenorum intelligimus, parum ad tanta
mina. Gaudeo, intellexisse me ex D. Schmalchio levari nos
re urgendi Gallos ad bellum Imperatori indicendum, et ad
ndos eos, ut definitius, quam lubet, loquantur de numero mi-
ad res transrhenanas; et de Meppa commentum placet.
liquid de literis adspergam, quarum summam semper curam
fuisse Tuæ Sublimitati, parant Berneggerus professor Argen-
i, vir, si quid mei judicii est, totius Germaniæ doctissimus,
'rinshemius ejus gener, scriptis clari ambo, quorum quædam
sub æternum victuro Sublimitatis Tuæ nomine leguntur,
onem Taciti, magnam, utilem cum paraphrasi quadam, et
ractis tot interpretum notis. Res est magni sumptus, lucri
ui per hæc bella musis inimica. Cum D. Mochelius, favens
m conatibus, spem eis fecerit posse suedica liberalitate tam
hros conatus juvari, ut ipsi ad me perscripsere, non potui
mea vetere in literas observantia, non meas quoque, si quid
t, preces ad id obtinendum adjicere. Spero confecto jam
re Wismariensi, firmiorem Suedos inter Gallosque amicitiam
quoque ad facilius, quæ mihi incumbunt, curanda profuturam.
opto simulque, Excellentissime ac Illustrissime Domine,
Sublimitati cuncta prosperrima. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Aprilis 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Forbesius, Poloni nuntius, Viennam se confert. Misit jam ad
D. Chavigniacus, ut cras colloquamur. Condixi locum apud
n et horam ei commodam. Scriptum Calendis Maji novi
ndarii. Fieri potest, ut reginæ uterus cardinalem impellat ad
uandos sinus mutandaque consilia. Helvetii sibi timentes
m ultra a se militem patiuntur discedere.

194. **Lut. Paris. 7 Maji Cal. nov. 1**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Bellum hic et tenuiter et lente paratur. Castilionæus e tatus nihildum habet, peditis promissi vix quartam partem, a ipse corporis animique. Senex Lafortius in offensam quan aulæ incidit: abiit tamen, sed exercitus ejus nondum comp ut nec Brezæi. Princeps Condæus in Aquitania omisso ad hoste novis edictis auget plebis onera. Longavillanus, qui decim millia habiturus dicitur, sex habet. Guebrianus pro millibus ad ducem Vinariensem duo adduxit. Validiores in gundiæ comitatu hostes esse vel hinc apparet, quod Bletera hi obsident. Ad partes Metenses iturus dicitur Brezæus: in versas Picardiæ regiones et Castilionæus et Lafortius. In I Bremi deditio expiata est capitali supplicio præfecti Nantigali nomine, centurionum aliorum exautoratione. In Calabria t movisse scribitur multa oppidorum hominumque strage. A Ardresa a Caleto non longe conspectæ quædam hostium co Dant mihi spem Angli proprii alicujus cum Suedia fœderis, ad Lutetianum fœdus muniatur via. Cum Gallia jam eis convenit, et aliquid hinc pecuniæ præter eam, quæ Landgr promittitur, ad Palatinum perventurum non desperant. Vic mes Turenæ in Leodiensi agro multum jam habet militer late per Germaniam grassatur. Sed ea de re scribet, qui pro est, D. Camerarius. Die Dominica, quæ exiit, convenimus ex dicto D. Chavigniacum ego et D. Schmalchius super eo, rogavi, primo loco quibus conditionibus rex ineundas ex p sua indutias censeat; si forte cum Pontificis nuntio de iis venerit, vel convenire decreverit. Dixit nondum de condition actum, sed qualemcunque indutiarum factam mentionem per regem Galliæ ad reginam Suediæ voluisse amice ac social Esse illud in indutiis velut tralatitium, ut possessa retinea Præter hoc injectum sermonem, ut qui rebus suis ejecti principes, ii factis indutiis accipiant pro indutiarum tempore nesta alimenta sumptu bona possidentium. Videtur ea res tharingum et Palatinum maxime tangere, qui totis patrim exuti sunt. Ad quæstionem alteram, quomodo res tracta concludi debeat, dixit, placere regi, non urgere hoc negot sed opperiri leniter, quid proposituri sint, qui se interponunt

lud quid faciendum sit pro Landgravia, duce Bern-
qque aliis generaliter, respondit, faciendum pro iis
i poterit, intelligendumque ex ipsis sociis, quid pro se
velint sperentque: ducem Bernhardum parum ami-
c multo pluris esse quæ teneat: Hassiæ quod erep-
liis per Westfaliam partis compensari. Cum ad po-
issem quæstionem, quomodo regina Suediæ conservari
ssessione Pomeraniæ et aliorum locorum, quæ per
enet, ostendit, non obtineri ab hoste posse, imo nec
rege proponi, ut et Pomeraniæ quæ nobis absunt,
nobis et relinquerentur, quæ tenemus alia. Diximus
liam esse rationem, quam mero belli jure partorum:
accedere ex consensu principis ordinumque, et re-
ervandam nobis Pomeraniam ultro obtulisse operam,
are nos brevi Bannerii virtute reditura nobis, quæ
iam hostis eripuisset. Hoc vero ille se optare dice-
ccederet, posse de commutatione aliqua ibi amisso-
i partorum cogitari, quod et ego dixi non carere
elapsi deinde sumus ad sermonem de tuti itineris
reginæ Suediæ legatis et ego dicebam tuti itineris
am ab hoste recusatas: et contentos nos fore paribus,
acciperent. Indicabat se controversiam de impera-
e remissuros, si Ferdinandus velit literas dare pro
principum, qui socii sunt Galliæ Suediæque, legatis,
venire possint tum Coloniam, tum aut Hamburgum
a aliam, puta Lubecam, qui Imperatori simul et Sue-
Instantibus nobis, opera ut daretur, ut ipsis illis
e liceret cum legatis Cæsarianis, dixit id diu frustra
si repeteretur, nihil aliud quam inutilem rebus alla-
n. Ego vero non video, quid nobis id nocere possit,
erator et Galli volunt. Imo ex dignitate esse vide-
stri, ut per nostros proponantur amicorum desideria,
ndata id a nobis concedi permitterent, non existimo
tra tendamus. Post hæc cum dixissem, si nobis rex
conditiones aliquas, in quas iniri communiter indutiæ
um id nobis fore, dixit ille, se nihil habere; sed si
s perscriptum haberemus, visurum se libenter et ad
relaturum. Ut materia disserendi daretur, cœpi ei,
us eram, undecim nimirum illa capita in mandatis
ssa prælegere, præfatus non eo animo hæc tradi, ut
præcise ac sine exceptione ulla regem astringamus,

sed ut ipsi quoque sua quoque cogitata explicandi demus
sionem. Sic autem præmolliendum mihi ejus animum c
quod et ex cardinalis colloquio cum D. Schmalchio et ex
Chavigniaci sermone, ex ipsius denique rei natura prævi
acerba illis visum iri postulata duo, de pecunia tanta,
recipiendis per Pomeraniam locis, retentis, quæ alibi tener
Pecuniæ negotium ut minus odiosum facerem, late disserui
indutiæ rerum retinendarum causa fieri solerent, non posse
bis Pomeraniam adeo objectam hostibus et a Suedia ma
remptam contra hostiles insidias tutam haberi, nisi tantis pra
qui exercitum justum conficerent. Id autem nobis tunc
quam ante futurum sumtuosius, quod per indutias cessatura
agrorum vicinorum insessio, magnum impendii levamentum
vero Suedia tantæ oneris accessioni par non esset, orare n
rex sua liberalitate nos adjutare pergeret: et exemplum
non alienum ab hac re, cum indutias fecere Batavi, et regem
ricum Magnum et regem hunc prudentiæ suæ conveniens
casse ut, quo tutiores ab hoste essent Batavi, annuum illi
indutias darent, quantum sufficeret x millibus militum al
quæ ferme pars tertia esset earum copiarum, quæ eo
pore sub signis habuere Batavi. Si recte cuncta exp
rentur, repertum iri rationes ejus, quod nos peteremus, a
quod tunc ex usu esse communi existimatum est, non ess
pares. Tum vero in nostro, tum in hassico negotio, arbitra
iniquum fore, ut plus per indutias haberemus, quam fo
belli nobis dedisset, nisi commutatio, ut ante dictum fuerat,
aliqua. Illud vero de satisfactione a protestantibus danda S
et de restituendis principibus dejectis, satis intelligebat ad p
potius quam ad indutias pertinere: sed dixi non absurdum
ut etiam ante indutias certa fieret Suedia, quorsum sua ad p
consilia dirigere rex vellet, et quousque nobis commodare.
quæ perscripta dedimus, cardinali se missurum dixit Cha
acus, iterumque ea de re interpellatus a D. Schmalchio, qui
turus est ipse, sumpsit ad respondendum tempus non lon
Discedere autem eum cras ad regem et cardinalem audi
responsum ubi acceperimus, tum vero dabitur nobis judicare
lumne prælaturi sint ob suas utilitates non leves, qui res h
gito temperant, an reginæ prærepturi honorem indutiarum
cisve procuratæ, cui quidem reginæ, quantum crescit uterus
tumdem crescit auctoritas et apud regem gratia. Idque ve
primis in causa fuisse creditur, cur rex ab ea abstraheretur, s

apud Compendium copiarum. Regina mihi crasti-
liem, ut ei gratuler de spe prolis, prosperamque fœ-
xoptem. Res atrox his diebus Lutetiæ accidit, quæ
ileræi, cardinalis propinquitate subnixi ac per se
laris, novo gravavit odio. Consobrinus Mileræi vir-
m noctu cum armatis quadraginta, exutam vestibus
lam, quod cubitum ire pararet, invitam eripuit matri
aultumque verberatæ, et in carruca eam præsidio
mseptam Corbiam abduxit, ubi ille cognatum habet
Non multo ante ejus virginis frater unicus ac co-
em hac urbe trucidatus fuit, conspectusque inter per-
nesticus quidam hujus raptoris, Doradoris nomine.
hassicas agit, eum videre non potui, quod ad me,
est, non miserit, Gallorum forte consilio. Si quid
pertinens inciderit, de eo agam cum Heufdio, com-
ediæ et Batavorum ministro, quando Osterwyckius
lo debeo, tueri dignitatem meam mihi non permisit.
neta adhuc ab Anglia responsum exspecto. Deus,
ne et Illustrissime Domine, belli pacisque negotia
egni, reginæ, Tuæque Sublimitatis favens gubernet.
aji Novi Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

a et reditus, quæ habemus in Pomerania et Wisma-
eamus per inducias, non iniquum censebat Chavig-
ectus mihi nonnihil est, qui exspectatur, adventus
s Biquii. Rex, dum lustrat copias, multas cohortes,
rias suas, reperit bene inanes. Castilionæus videtur
andriam, ubi plenus erit ejus exercitus. Machinas
Forbesius, qui pro Polono hic fuit, principem Ca-
itabitur ad iter hispanicum et italicum.

195. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Maji**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

De gratulationis officio a me apud reginam peracto
ad reginam dominam nostram. Fecere tantumdem postea
splendido cum comitatu. Cardinalis Biquius jam intrasse G
intelligitur. Venit sine legati nomine ac pompa, vitan
creditur, certaminibus, quæ antehac exorta super honorum
Indutiarum ac pacis fabricationes quin secum adferat, d
non est. Chavigniacus ad regem proficiscens significavi
se aut rediturum brevi, ut cœptum negotium conficiam
scripturum mihi, eo ut veniam, ubi rex erit. Pecuniæ no
mense Majo incipientis deberi solutionem plane puto co
variis differri, donec copiæ nostræ mare transierint. Castil
pro viginti millibus octo habens Samaram transiit. In ali
que exercitibus infrequens est miles, tum quod stipend
procedant, tum quod ingens est apud omnes belli hujus t
Ea causa principem Arausionensem moratur, ne educat ip
litem. Valde enim cupit obsidioni alicui implicitos videre
priusquam ipse se moveat, ne Gallis aut cessantibus au
conantibus tota vis belli e Belgica Germaniaque in ips
cumbat. Ducis Bernhardi eques sub Tubatelo Rosaque m
locis rem gessit prospere trans Rhenum. Cæsi, capti, fug
stium alibi XXX, alibi CXX, alibi LXXX et Alsebergum opp
vi irruptum. Apud Kinsingam musquettarii plus LXXX c
ducis militiam transiere. Guebrianus cum Smitsbergio jan
eam esse creditur, ducens III millia aut paulum amplius
copiis auctus dux in hostem ibit, qui collecto undique e
satis magno appropinquat. Dicitur ipse Imperator in illis
bus bellum gesturus. Romæ sinistre acceptum est, quo
capta signa in templo cathedrali hic suspenderentur, Lu
aliquot adfuerint. Cardinalatus patri Josepho promissus,
re mareschallus Estræus ad hanc aulam scripserat, nova q
offensa suborta ei abnegatur: quod ipsum verborum acer
commutationi inter Estræum et cardinalem Barbarinum
dedit. Ibidem Romæ breves indutias hispanus legatus co
rus videtur: sed rejicit eas Estræus. Hispanus cardinalis
rorem suam reginam mittere vult, qui faustas ominatio

quoque colloquiis ad pacem viam aperiet. Terræ
per Calabriam late grassata est spatio milliarium
us cc. Tenuissimæ sunt per Italiam Gallorum co-
c ducentos esse scripsit e Taurinis Valetta cardi-
ius vero præter Ponionem, captis Aquis et Nicea
ie aliis Montiferratensis territorii, qua Mediolanensi
omnem a mari, quod Genuam et vicina alluit, viam
epit; ipse autem per Finale facile jam mari copias
necessaria sunt, accipit, ac nuper Casale petiit in-
Mantuani ducis multum optat bello eximi, et jam
ad Parmensis exemplum, nisi in Casalis præsidio
valentiores. Palatini principes cardinalem Riceliacum
ue is eis spem fore, ut domus Palatinæ tentamenta
unia gallica sub titulo solvendi veteris debiti. Da-
hac aula honos idem, qui Vinariensi datus est.
n Burgundiæ comitatu firmatum a Gallis milite re-
immissis. Et ex Chavigniaci et ex aliorum sermo-
, cupere Gallos, ut uno tantum in loco et ipsi et
agamus. Ego, quin perstandum nobis sit firmiter
Hamburgi nuper placuerunt, plane non dubito. Neu-
nt hic, qui sperent, in electoris palatini societatem
ni. Mihi id non fit credibile, quanquam dure satis
rianis haberi non ignoro. Presbyter quidam eorum
quos patres oratorii vocant, scripserat his diebus in
virginem Mariam permansisse in perpetuo virginitatis
ne voti vinculo: et id laudabilius esse sponte res
estare quam ex voti necessitate. Placet id patribus
morem habent votis se non obligandi. Sed ita ex-
es crabrones, id est monachos, ut ad eos placandos
is scriptor Salmurii in vincula datus sit. Galli utut
ntur, et per D. Feuquerium nuper significarunt, nihil
m ut hic maneam; amotum hinc quin me velint non
quod oblatas ab ipsis largitiones constanter repudio:
gati nonnulli, ipsorum me arbitrio versari patior. Ob
sas serunt, quibus cogar aut de dignitate regni mul-
re, quod facturus non sum, aut odia incurrere, quod
tum licebit. Sed quicquid fecero in perplexis istis
nt quod accusent. Ego me bonæ conscientiæ fiducia
roque magis ac magis apparituram meam in regnum
lem: cui proposito ut vires addat Deus, ipsum pre-
e ut Tuam, Excellentissime et Illustrissime Domine,

Sublimitatem cum regno, reginaque clemens foveat. L
$\frac{8}{18}$ Maji anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti
H. Grotius.

Rumusculi, qui hic cursitant, ajunt, apud Brissacum dam
quid accepisse Vinarienses, cum aggressi essent eos hostiu
in suburbanis stationes habebant. Oppida autem a Vinarie
equite capta nominant Aurachum, Altkircham, Goppingam.
de his certiora exspectamus. Castilionæus Bononiam, i
Flandriam versus, ire creditur.

---

196. **Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Maji**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Nudiustertius ad me venit D. Chavigniacus, ad cujus
quium etiam D. Schmalchium advocavi. Dixit, missum i
mentum, quo rata rex habet pacta Wismariensia et Ha
gensia: missam etiam schedam cambialem ad solvendam, qu
mense debetur, pecuniam: de qua pecunia quid futurum ar
scripsi antehac qua debeo fide. De Guebriani ad ducem
hardum adventu dicebat vera: de ducis Longavillani copiis
vera vellem. Ut ad nostrum negotium ventum est, dicebat
quam posceremus, indutiarum tempore pecuniam esse haud
nimiam. Posse dari CCC millia florenorum annua, quod e
tantis impensis quasi nihil esse dixi, rogatusque ultima pro
addidi per mandata nobis non licere minore contentos esse,
quod manente bello promissum foret. Repetivi quæ de damnosi
locorum custodia dixeram antehac et de exemplo valde simili
tiarum Batavicarum. Ostendi, nobis etiam majus periculum
quod mare intercederet non semper pervium. De Pomerania ini
judicabat, neque a rege honeste proponi hostibus posse, u
nos hosti, hostis nobis eripuisset, ea per indutias ad nos red
Ego Pomeraniæ possessionem alterius esse generis dixi,
ea, quæ sola vi niterentur. Fulciri eam pactis cum princip

3. Regem ipsum per Rorteium huic se curæ ob-
habere nos causas, cur indutiarum appetentes esse-
d regis amici consilia etiam cum nostro incommodo
gno parati essemus sequi. At nisi et pecunia sup-
is præsidiis et Pomerania integra penes nos mane-
e ii, quos in Pomerania et in Mecklenburgico solo
ndutias nobis intutas fore. Ad cetera, quæ scripto
ebantur, delapso sermone, ipsi, si de pecunia trans-
videbatur nulla ultra pactione inter nos opus, neque
se adstringere, ne indutias nisi illis, quæ propone-
is faceret. Ego vero regessi jam et nos regi Galliæ,
bis obligatum, ne indutias nisi communi consensu
ntequam vero rectores Suediæ dispicere possint, an
Suediæ indutiæ sint futuræ, certos eos esse debere
quæ, si adessent, bonas indutias, si vero abessent,
acere possent. Esse tamen discrimen inter ea, quæ
penderent, et inter ea, ad quæ hostium consensus
Illa plane præstanda: in his vero laborandum,
possit: et hæc ipsa esse duplicia, aut enim ad in-
l pacem pertinere. E re autem esse nostra scire,
sperandum habeamus, si ad pacem veniendum sit,
octi rectius judicare possemus, an indutiæ, quæ ad
t, amplectendæ nobis sint nec ne. Tandem post
nem ita discessum est, ut diceret se id, quod regi
prehensurum scripto nobisque traditurum. Hoc ergo
ndum est. Quanquam vero dixit Chavigniacus, ne
indutias expetituros, nisi ea unica ad pacem esset
en ita abitror, pacem ab ipsis non optari, indutias
od et regem et Galliam omnem belli tædeat, et cres-
auctoritas bellum diutius trahi vix sinat. Hæc in-
s necessitas efficiet, ni fallor, ut si in postulatis
ulta eorum simus impetraturi. Miror dici a D.
uominus hinc avocer, Gallis negari ultra non posse,
dmodum ad me venerit D. Feuquerius cardinalis
que mihi antehac eos laborasse, ut hinc tollerer,
nt, ne faciendo fœderi obstarem; nunc, eo confecto,
od non ignorarent, adjutore, non modo se non op-
auferar, sed et, si quid ipsorum preces valerent,
hic relinquar. Ego vero neque palpo neque metu
recto tramite abstrahi, consciusque impleti officii
mnia Deo ac Tuæ Sublimitati permittam. Venetus

legatus ad me satisfactum misit: significavitque, si quid
esset, non id dolo malo admissum, sed errore aut incons
Admittam hanc purgationem et eum adibo, colamque a
si per ipsum liceat. Vere affirmare possum fugientem
sarum esse quantum quisquam nec quicquam fecisse a
nisi ex præcedentibus parium exemplis. Interim video
quodam tendi mihi laqueos, ut aut in friguscula quæ
amicis incidam pertendendo, aut si quid concessero,
præceps, ubi nusquam consistendi sit locus. Si explo
in singulis talibus esset Tuæ Sublimitatis voluntas, eam
sequerer. Nunc cum tanta sint locorum, tanta tempor
valla ad mores receptos et aliorum exempla me convert
reusia ut in hispanica aula regnavit, ita in Anglia nun
ingenii non minore quam corporis venustate. Cardinalis
ne illa Angliam ad Hispano utilia trahat, literis suis ea
liam revocat, comibus verbis minas addens, futurum
niat, absens citetur damneturque. Castilionæum fam
fert obsidionem moliri Atrebatum oppidi, aut Hesdini
domari: sed exercitus, ægre ad decem millia perveniens,
magni aliquid sinit sperare. D. Mullerus paucos adh
duce Bernhardo detinetur. Auxilia, quæ cum Guebrian
tria millia esse scribit egregii militis. Ipse dux Bas
hostique dixit se ire obviam, præmissis jam machinis
copiarum in agrum Wirtembergicum. Lauffenburgum
dum munit. Obsidium Offenburgi aut Kinsingæ agitat,
famem facturus intensiorem. Scripsere ad eum Bohem
et elector Palatinus. Si quid adversi eveniat duci, no
a periculo protestantes Helvetii, idque prospicientes
quantum possunt, suæ tutelæ. Apud Rhætos ecclesiarum
protestantes, quod in Valle Telina videant sua sacra no
ad gallicam amicitiam respicere incipiunt, sed et pac
giendo præpollet adhuc Hispanus. Laudo carmen, qu
nuper transiens in summo jugo scripsit:

> Indomiti Rhæti, quis vos superaret in istis
> Montibus, externum si vos non perderet aurum

Aurachum a Tubatelo captum jam constat: sed
hoste defendi postremæ literæ dicebant. Pater Josep
ægrotat, commotus ob negatam purpuram. Pontifex u
medicorum vivit hactenus, sed in apoplecticum malu
magno infirmi corporis documento. Et Johannes W
Enckefortius rege ita petente, huc mittuntur, custodien

'incennensis, et aut ad conventiones faciendas profu-
te non nocituri, dum bellum manet. Legatus Angliæ
nultum me rogavit, palatinum ut negotium Sublimi-
nmendarem, ostendens bellam nunc esse occasionem
lliæ bono protestantium, haud facile redituram, si hoc
iat. Dixi ego facile conventurum inter D. Roum et
si velint Angli jam nunc inire societatem, non eam
ntum suspensam ab incerto conditionis eventu. Hic
e tenor: in ea, quæ sciri possunt, inquiro diligenter,
non possunt, conjectura persequor, quod a negotiis
ris impendo scrutandis Sueonum, Gothorum, Vanda-
tiquitatibus. Jamque adeo eam, quam Tua Sublimitas
ionem multis auxi testimoniis, quæ facem allucent la-
iæ. Det mihi Deus, ut videam florere diu, Illustris-
e, regnum, reginamque et Sublimitatem Tuam, et his
m approbem. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Maji 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

nc intelligo ex destinatis Lafortio copiis equites MCO,
o ad Castilionæum missas. Pecuniam autem nostram
ufdium, qui onus id defugit, sed per Rembulietum
m, quos Galli in Leodiensi agro collegerant, militum
Sedanum venere. Sequitur pars cetera. Erunt sub
zæi. Princeps Casimirus Genua in Hispaniam pro-

Lut. Paris $\frac{18}{28}$ Maji 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

s reginæ dominæ nostræ clementissimæ ad regem et
s, aditum postulavi ad regem, cujus nunc commodum
Quæ a duce Vinariensi geruntur, satis late explicant
D. Mulleri literæ. Non duplicabo itaque Sublimitati
i laborem. Apud legatum venetum fuimus ante hos
o et D. Schmalchius. Literas ei tradidimus, tum quæ
rant, tum quæ ad ducem venetum, quorum se jam ac-

cepisse dicebat exemplum. Quæ dixi de inscriptione ad re
non ex more facta a Venetis, cum a regibus principibusqu
nibus salutari soleat Serenissimæ Potentissimæque elogio, si
transmisit. Neque ego ultra institi, quam ut dicerem, in pos
id emendandum, si literas suas gratas esse velint. Locut
hac re fuissem pressius, si quid ab Anglis didicissem cert
me trahunt obtenduntque morbum secretarii regii. Quod a
postulavit Venetus, ut non longe a Colonia eligeremus locu
loquii de pace, quo minus moræ inter commeandum interce
id a Gallis profectum ex Chavigniaci antehac sermonibus
misso ad me nuper Priandio non dubitabam. Respondimu
de loco in Suedia consultatum: neque potuisse adduci S
rectores, ut locum sumerent nimis longe a se remotum,
essent ea, quæ sunt circa Coloniam. Sæpe opus fore, ut
legatis consulantur, quod eo citius posset fieri, quo abessen
pius. Hamburgum aut Lubecam sæpe a Cæsarianis ipsis p
sita nobis. Utram urbem mallent, nos contentos ea fore.
in iis regionibus vicinos principes, quibuscum sæpe legati
municanda habituri essent de pace consilia. Neque vero
dire nos posse, quominus et alii operam suam ad pacifica
conferrent. His de causis in fœdere cum Gallis inito spe
id expressum, ut ipsi quidem Coloniæ de pace agerent, no
Hamburgi aut in vicina Hamburgo urbe. Ab eo semel cons
non posse decedi. Quare si placeret Cæsarianis de pace
dare eos debere tuti itineris literas pro legatis suedicis Ha
gum aut Lubecam ituris, proque eorum comitatu, et commo
ultro citroque tabellariis, tum vero pro iis, qui res su
procuraturi essent Coloniæ eorumque itidem comitatu et
lariis, præterea pro legatis viduæ Hassicæ, ducis Vinari
aliorumque reginæ suedicæ fœderatorum, qui mittere v
Hamburgum. Hac autem de re ita locutus sum indefini
ipsine isti legati sua desideria essent propposituri, an eam
relicturi legatis suedicis, id in ambiguo relinquerem. Di
apud cardinalem Riceliacum esse literas tuti itineris anteha
sas pro legatis suedicis, qui Coloniam ituri dicebantur, n
loci nomine posse manere cetera. Respondi, me nihil ur
ejus vidisse, neque de formula non visa posse judicare. V
operam dare, ut eam a cardinali acciperet, quod ego ipsi lil
reliqui. Cæsarianos, dicebat, in dando [tuto] itinere pro subdi
suorum legatis, maxime Vinariensis, qui familiæ ne suæ q
caput esset, nonnihil tricari. Ego ad hoc ostendi, Germania

mere subditos esse sed cum libertate fœdera faciendi; Verbiniana pace, ubi multos eorum rex Galliæ, non Hispaniæ tanquam socios, quibus vellent cautum, no- Ipsum Ferdinandum II et hunc tertium egisse ac sum multis Germaniæ principibus: conditiones obtu- duci Bernhardo, nato electorali stirpe, quales qui essent ia, etiam ipsis ducibus, magna territoria possidentibus, s splendorem anteponerentur. Cæsarianos putabat ne- , neque ab indutiis averso esse animo: moram omnem o esse. Divagante ad multa sermone cum diceret, in nda nodum esse difficilem inter Hispanos Batavosque dixi, mihi non videri eum inexplicabilem, sive Hispa- utrinque teneri, quæ tenerentur, et liberum esse apud itrius partis imperia agnoscentes commercium, sive superos facta atque incolumi, bellum vellet relegari , id est ad loca trans Cancri circulum sita, quo jure ique cum Hispano viverent. Namque inter eos id ob- quæ in tam longinquis partibus vi agerentur, ea hujus s pacem non turbarent. Dicenti videre se lentius, nt pacem amantes, processurum hoc negotium, regessi, haberi non debere, cum in fabricandis batavicis indu- iennium et aliquantum ultra sudatum esset. Nunc et ego et D. Schmalchius, ambo exspectantes respon- a Chavigniaco tum a Veneto, ego vero etiam tempus i regis. Castilionæus xv apud se habens millia puta- Audomari obsidium accingi. Lafortius, cujus miles Ca- attributus est, alias copias quærit. Princeps Condæus lucit multos ad scandenda cum machinis Pirenæi juga. a trucidatum Olivarium, qui principem in ea aula gratiæ m, rumor huc advenit, parum lætus exemplo. Genuæ Austriæ conatus pro Hispano successit infeliciter, vali- oarte, quæ libertatis studium et amicitiam Galliæ sibi Misit huc rex Magnæ Britanniæ virum nobilem ad em et bona vota pro utero reginæ. At duorum isto- rum amicitiam, si unquam, hoc certe tempore neces- suere incepit res non magna per se, nisi omnia tanti anti æstimantur. Apud reginam Angliæ neque lega- ribus neque principibus feminis considere mos est, m apud Galliæ reginam. Chevreusia tamen ab itinere nam Angliæ accedens, quasi ab itinere lassa, considere Dissimulatum id forte in alia foret. Sed in hac fe-

mina e Gallia exulante multum displicuit legato gallico, qui u
suæ a regina jus considendi poposcit. Neque enim æquum, l
uxorem minori esse honore quam Chevreusiam. Regina C
reusiæ semel id datum dixit ob lassitudinem ex itinere, no
petitum postea: neque vero se adduci posse, ut veterem An
morem novo introducto more immutet. Id huc perscriptum
aulæ non satisfecit: cumque legati ordinarii anglici uxor ad
ginam salutandam itaret, obviam ei missus est, qui diceret,
reginæ non adsessuram. His inanibus tempus teritur, dum
Palatinus. Id enim, futurum prævidemus, nisi Meppa recipitu
major pecunia ex Anglia mittitur. Neque enim qui eum adj
Crewenus Crassus est, qui exercitum suis e reditibus alere p
Post Mulleri literas longe alia docemur. Hostem alio iti
simulato consedisse ad lacum Constantiæ. Inde Steno, ubi
est, imminere, ut commeatus ab Helvetiis aliisque locis interc
Vinariensi. Et Helvetios, minis territos, retinere penes se o
Ipsorum vero pontificios, ne iis quidem rebus, quæ e Galli
niunt, permittere transitum, æmulatione in vicinos, parti
emptis studiis. Cæsarianos supra XVIII millia esse: Vinarie
præter eos, qui præsidiis attinentur, ad XIV millia: eos ivisse,
ut ante consilium fuit, in Wirtembergicum agrum, sæve hab
a Cæsarianis, exusta, ut dicitur, et Sturtgarda, sed Landshutu
Hohentwilam versus. Lotharingos vero Longavillani met
comitatum Burgundiæ tutandum retro cedere. Gallasium R
se admoturum propius, ut Gœtsio, si forte laboranti, sit subs
Hæc postquam scripseram, adii extraordinarium ab Anglia
tum. Habetur is fautor rerum Galliæ. Is vero neque G
posse adduci existimat, ut protestantium res esse velint va
neque Batavos, ut Imperatori se hostes faciant, et horum c
factum, ne Gallia, poscentibus id Suedis, Imperatori bellum
nuntiaret. Multis verbis ostendi ei, quam prope exitium ven
res palatina, nisi eam prostratam erigendi exemplum ab A
daretur. Non æquum id eos exspectare, ut consanguinei ipso
nobis magis cordi quam ipsis essent. Jam significatur mihi
crastino regem mihi vacaturum. Prima, quæ post hanc ven
me, epistola, quid ibi egerim, quid intellexerim, significabit.
mihi Heufdius, rursum naves ex Hispania XL cum pecunia,
lite rebusque aliis necessariis perductas Dunquercam Anglo
præsidio et tutela. Hæc res nihil inde bonæ spei nobis oste
Inter causas, cur cardinalis Riceliacus indutias malit quam pa
una est, quod in pace reditus reginæ matris vitari non po

maxime metuit. Deum rogo, Illustrissime Domine,
ıc in actu consiliisque versantur, ea omnia ad bonum
regni Suedici, reginæ Tuæque Sublimitatis regat.
Maji 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Olivarium interfecit, nepos naturalis fuisse dicitur ducis
)ssunæ. Principem Casimirum, tempestatibus a Genua
in oram Massiliensem advenisse audio; retineri ibi,
ur, non puto, neque enim ullam video in eo juris

Lut. Paris. 5 Junii. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

d me his diebus Chavigniacus unum e domesticis suis.
'ohannem Waertium regis esse captivum, cum tamen
is Bernhardi esse potestate rex mihi dixisset. Nuper
esse captum; neque multas ex eo utilitates ad regem
quales hostes percepissent ex longa captivitate Hornii.
nos viros insignes captivos. Neque regem a nobis ea
postulasse quicquam. Actum de liberando Hornio a
Bavaro insciis Gallis, ac ne nunc quidem satis se
n loco ea res esset. Ego, qui certi nihil de iis, quæ
acta sunt, cognovissem, ita temperavi responsum, ut di-
Bavaro nihil actum, nisi de danda ei pecunia. Me-
ne captis suorum ducibus mutet sententiam. Itaque
onitatem nos confugere, non ut quicquam ei præscri-
ed ut eum oraremus, si qua se offerat occasio id fa-
od ipse ultro se velle dixit, cum hac transiret Tua
ea ne negligeretur. Nescio an mecum expostulare
quasi hoc peti suaserim. Certe non justa hæc est
ateria. Ceterum si ad me mittatur pactio, quæ cum
inita, videor nihil iniqui facturus, si orem, ut, prius-
etur Waertius, cogatur Bavarus iis stare, quæ de Hornio
Ad eruditiores sermones delapsi sumus ego et ille,

quem miserat Chavigniacus, inter cetera de Thuani historia, q
et ipse laudabat, culpare tamen, quod initio ferme historiæ di
set ab Hispanis Caroli V tempore datum exemplum, quom
exclusa Pontificis auctoritate defendi servarique posset catho
religio, rectius facturum, si narrata re cogitandum hoc lec
reliquisset. Ego dixi, optimo id factum animo, ut, si qua
eveniret Galliæ regibus, quod evenisset Philippo Pulchro, q
Henricis III et IV, quod deinde Venetis, quam ad rem, si
unquam fieret ab hispana factione Pontifex, vel alioqui fav
Hispaniæ, aut crescentem in dies Hispani per Italiam vim
tuens, aut per beneficia ei obnoxius, non defuturus esset ob
tus, vel ex fœderibus, quæ cum protestantibus rex Galliæ col
plane necessaria, ceteris societatibus ab Hispano occupatis,
scirent Galli, quod huic malo pateret remedium. Neque
ferme diversam fuisse causam Caroli Quinti, Philippi Pul
aliorumque a causa protestantium, quam quod protestantes,
nente mali metu et ita exigente status publici quiete, perpetu
id fecissent, quod apud illos alios fuerat temporarium. Hæc i
addere his literis volui, quod quæsita mihi videretur hujus
monis materia, non aliena ab his temporibus, cum Pontifex
Gallis æquior a vitæ exitu non longe abesse credatur, ita u
de vita ejus dubitans Galliæ legatus, ut certus fieret, invitis
stodibus nuper in cubiculum ipsius irruperit; nec desint in
imo et inter episcopos, qui, si quis fiat Pontifex a Galliæ re
alienior, putent, facto a romana aula dissidio, præficiendum Ga
sacris patriarcham gallum, haud dubie non alium ei oneri de
nantes quam eundem, qui regni curas nunc sustinet. Cert
Italia retro labi res Gallorum multis argumentis liquet. Vix
dinali Valettæ sunt duo millia contra XII millia hostium, Mo
ferratensis territorii reliquiis imminentia. Agitari matrimon
viduæ Mantuanæ cum cardinali Hispano, multæ ex Italia lit
credi volunt. Ad Sabaudam autem missos pacis suasores
Vienna et Madritio. Huc in aulam cardinalis Biquius de p
et indutiis acturus nondum venit. Sed multæ eo pertinentes
teræ inter cardinales Riceliacum et Barbarinum commeant: c
ipsi soli custodiunt. Nos a D. Chavigniaco nihildum respo
accepimus, qua de re eum, qui ad me missus fuerat, interpell
Venetus, ut puto, Vienna exspectat responsum. Princeps C
mirus retinetur etiamnum in ora Massiliensi, ut Galli nunc
gant, non tempestatibus eo perlatus, sed consilio explorandi lo
rum situs, demerendo Hispano, a quo classis portugallicæ p

data aut promissa est. Prætextus eum retinendi alius
n navi, qua ipse Genua venerat, Hispani erant sex.
a a maritimæ rei judicibus, qui hic sunt, navis et quæ
nt confiscata. Utuntur enim eo jure Galli, ut navem,
vehuntur, prædam faciant. Merces tamen, quæ in navi
n ut ex jure, sed quasi beneficio redditæ Genuatibus.
omines Genuates. Ceteri retinentur Seloni. Maji 17,
eramus, Gœtsius, persequente ipsum duce Vinariensi,
e prœlium, donec majores ex Austria ac Tiroli copias
Constantiæ lacu retro cessit, transiitque tenuem adhuc
s Danubium. Transiit eundem insistens tergis et dux
cum XIV millibus, XVIII millia habente hoste. Sed
m itinere alio quinque suorum millia, partim equitem,
item misit ad propinqua Neuburgo, cum quibus con-
putantur qui per Rhæticas Alpes descendunt Hispani,
e consilio, ut Brissacum periculo eximant. Brissacum,
lanus dux se conjunxisset cum Vinariensi, capi potuit;
Galli, ut videtur, amoto Vinariensi suis tantum copiis id
ggredi, certamque sibi facere possessionem. Ad di-
qui in Tirolis et Austriæ fiunt partibus, CCM ducato-
ispano pervenere. Ad milites alios ferme quinquies
elvetiis conscribendos pecuniæ Lucernam missæ. Non-
ad ducem Lotharingum. Dux Vinariensis præsidia
a in oppidis reliquit. Castilionæus a 22 ad ultimum
ıla quædam et loca alia, quibus S. Audomari ambitur
i aut deditione cepit: S. Pauli, S. Martini in proximis,
unitionem quandam in ruinis Teruanæ, nobilis olim
s Arquensem et Blandekensem, viam munitam, quæ
a Flandris dispescit, abbatiam Clarimariscam, Esper-
remo et Casselam, olim castellum Menapiorum, quo in
nenta exercitui in duos menses reperta sunt. Nunc
s, habens secum XIV hominum millia et quædam sup-
xspectans, castra munit, paludes adjacentes siccat, am-
e abducit, ut obsessis adimat usum molarum amnica-
urbio quodam castellum struit. Quæ capta dixi oppida
a militibus omnia, quædam a rusticis defendebantur.
a quam edictum ipsis fuerat, incendiis ubique gras-
ommoda sibimet ipsis hospitia fecere. Dux Longavil-
n ferme habet millia. Chausinum oppidulum metu ad
compellere parat, inde rem majorem, Salinarum sci-
onem, animo agitans. Vicecomes Turenæ cum milite

illo Leodiensi huc venturus dicitur et in Italiam mitti. De p
cipe Condæo, de Lafortio, de Brezæo nihil intelligimus. In I
Hispani, qui Alexandriæ præsidium habent, Parettum ce
Protestantes Helvetii non desinunt clanculum commeatu ju
Vinariensem. Hostis multum copiæ ad victum intra Constan
habet. Rex Hispaniæ, ut controversia de religione præcid
paratum se ostendit emere quæ bona protestantes intra Va
Telinam habent. Idem pecuniam mittit Rhætis suæ factionis,
militem conducant ad compescendos eos, quibus præsentia
plicent. Audio Landgraviæ millionem a Gallia annuum
Tantum ei lucri breves indutiæ et ne producerentur metus
perere. Anglus legatus ordinarius spem mihi aliquam facit
priæ pactionis cum Suedis, quæ ad fœdus illud commune
struat. D. Spiringius præceptum se habere negat a Tua S
mitate solvendæ mihi pecuniæ pro tempore semestri jam ela
quam tamen in antecessum mihi numerari Tua Sublimita
fallor, voluerat. Rogo, ut mei in tantis sumptibus quotidi
habeatur, quæ debet, ratio. Itinerum, quæ feci, impendia
magna sunt, pecuniæ enim publicæ, plane ut meæ, parco. D
Excellentissime et Illustrissime Domine, reginam, regnum, T
que Sublimitatem sospitet. Lutetiæ 5 Junii novi Calen
anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotiss

H. Grotius.

De Olivarii morte non perstat fama. Pater Josephus
valescit.

---

199. [Lut. Paris.] 12 Junii 1

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Die Jovis, cum ad patrem Josephum ivisset D. Schmalc
venit ad me legatus venetus deditque mihi duas, quas mitto,
mulas, acceptas a Vienna, quarum prior legatis Suediæ ad p
negotium ituris cavet, altera iis, qui a Germanis venient.
priore nihil admodum desidero, nisi ut non coronæ Suedicæ
lius, sed, ut moris est, reginæ et coronæ fiat mentio: deind
pro Colonia ponatur Hamburgum aut Lubeca. In altera oc

criminis læsæ Majestatis aliena est a pacis studio.
ormula opus esset pari pro iis, qui se legatis suedicis
uncturi. Cetera expendenda Tuæ Sublimitatis accura-
icio reservo. Gunthrodius, qui pro Hassiæ vidua hic
ad me erroremque nuper admissum correxit, dando
oris vocabula, quæ legatis regiis dari solent. Ego et
-sum fugiens, et memor tamen dignitatis, eaque vel
pars est injuncti mihi muneris. In Italia magnus est
exercitus, ad XIVM peditum, equitum VII; Vercellas
capturi videntur. Mantuana vidua suspecta hic est,
controversia gallicorum ejus domus bonorum filiabus
is possessio adjudicata est, hoc colore, quod neque
Galliam vivens de bonis in Gallia sitis testari potuerit,
m bonorum capax sit dux puer extra Galliam natus.
inagii dici solet. Duo millia recentis militis ex Hi-
is navibus ad oram Genuatem, inde ad Leganesium
Castilionæus ad premendum S. Audomari oppidum
uit castella rusticorum septies mille opera. Rentiacum
atiam Wartæ, ubi captus est jesuita Bruxellis veniens
se in Hispanorum incidisse manus, qui militari licentia
t iter facienti, ea, quæ de necessitatibus S. Audomari
iliis aulæ Bruxellensis cognoverat, Halerio, quem hi-
partium ducem per errorem putabat, enuntiavit, mis-
huc Lutetiam. Obsidetur et Ruminga oppidulum.
ium colligit exercitum, quo Castelletum recuperet. Is
lia futurus dicitur. Cum a Rotwila per vallem Kin-
retro se ad Rhenum vertisset Gœtsius cum parte pri-
n, deinde majori agmine, placuit duci Vinariensi alio
illud concædibus factis hostes abstulerant, cum sub-
Friburgum considere. Perstat Gœtsius apud Offen-
sidens vitare prœlium, unice intentus, ut Brissaco sub-
s aditus equite ac pedite dux Vinariensis obsessit.
quatuordecim currus, alimentis onusti, qui Basilea Ar-
ibant a Brissacensibus intercepti erant, incertum an
dolo. Dux Longavillanus in comitatu Burgundiæ
sino Salinis imminet. Eum Galli videntur mittere
rissaci obsidium. Sed Vinariensis in solo germanico
ium non concedet, et urbem, si capi possit, sibi velit
partem Alsatiæ sibi a rege concessæ. Itaque id per
uc missum urget, ut pecuniæ sibi mittantur et com-
uxilia ad sex millia peditum, equitum duo. Benfel-

dienses nostri Argentoracenses literis hostilia minantibus te
ne hostem rebus aut ad vitam aut ad bellum necessariis ad
sumpto consilio ex necessitate et exemplo Gœtsii, qui pari
Helvetios territavit. Ego per D. Mullerum patrem Jose
monui, ut a rege eadem minantes literæ ad Argentoratense
tantur, nequid per ejus civitatis aut metum ab hoste, aut
diam, aut privatorum avaritiam damni accipiatur publice.
illum exercitum ad Offenburgum alius hostium exercitus
silese fines se ostentat. Pro Bavaro præest Gœtsius, pro
ratore Furstembergius. D. Schmalchius clam me apud D
vigniacum fuit. Ei dixit de pecunia multum nos remi
partem scilicet alteram. Dicit ea de re se habere literas
lentissimorum et illustrissimorum regni rectorum, quas eg
legi, scriptas suedico sermone. Hoc video ipsum agere,
captet gratiam, mihi odium conciliet, ausus etiam in se
cum uxore mea non semel mihi grande malum minari, qu
sius privatis et iniquis desideriis morem non geramus. H
tava simplicitate significanda duxi Tuæ Sublimitati, ceteru
ratus ferre omnia, quæ sine injuria commissi mihi muneri
poterunt. Significavit tandem mihi residens anglicus, Ven
hunc modum scribere regi anglo: Serenissimo Principi ac D
Domino Carolo Magnæ Britanniæ, Franciæ et Hiberniæ reg
strissimo. Sed et ipse legatus venetus promisit mihi, se d
inscriptiones, quibus ad reges alios uti solent, ne qua in
nos læsos putemus. Habet dux Vinariensis ad Neuburgu
tem e navibus factum in Rheno. Roma quanquam assueta in
luxum miratur legati Eckenbergii, cujus sola carruca XXV m
constitit. Princeps Thomas ad Poperingam exercitum os
nunc demum incipit. Princeps Casimirus retinetur adh
posset hic quoque nobis usui esse ad pariendam libertat
Hornio. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, de
omnia regno, reginæ, Tuæque Sublimitati. 12 Junii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

Venit ad me Erlachius, qui res hic agit ducis Vinar
Ait, nullas ultra hostium copias apud Basileam esse, Galli
stitutum mittere in obsidium Brissaci, omissis Salinis, Long
num ducem pari futurum imperio cum Vinariensi, ei esse
peditum, duo equitem millia; sed eos negare Brissacum et Bris

ne Alsatiæ comprehendi. Etiam de extraordinariis
uid inter ducem et regis homines disputatur. Prin-
s Tolosæ est, nihil ad bellum quidem promovens.
ulæ huic suspectus in agresti prædio continere se

Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Juni 1638.

ellentissime atque Illustrissime Domine.

me die Saturni Noyerius, secretariorum status regni
belli obvenere, missus ad me, ut vicem obiret Cha-
o colico ægrotantis. Salutavit me et regis et car-
e, deditque in manus hoc scriptum breve, nostro,
mus, longo velut respondens. Cardinalem dicebat
eo convenisse. Cum ego me nescire dicebam: nos
disse, ad id hactenus exspectasse responsum, ut, eo
us, quod nostrarum esset partium, explicatius dixit
alchio rem transactam. Legi scriptum: dixi, nihil
sse, nisi locutus essem cum D. Schmalchio: quan-
meum nomen conscriptæ essent literæ potestatem
tamen mihi adjunctum. Itaque diceret cardinali,
im respondere posse. Duci Vinariensi dixit mitti
em Longavillanum in Brissaci obsidium. Principem
arma illatum Hispaniæ: idem et ex aliis intelligo
ersus Fontarabiam eum ire. De obsidione S. Au-
adversam, quæ eo tempore audiri hic cœperat, re-
tum poterat. Ceterum sic se res habet. 7 Junii
alustribus, qui ex parte oppidum ambiunt, locis dif-
cohortes sive regimenta duo, Espagnii et Fouquesolæ,
peditis duabus, ut locum commodo situ, per quem
es putabantur, antecaperet. Sed ii, cum et ob im-
æ secum sumpserant, tardius fecissent iter, usi etiam
mperatum ipsis fuerat ambitu quodam, hostium oc-
tem millibus, quorum dux erat princeps Thomas,
r equites certamine, sed nimium impari, in vicum
gi plerique ibi sunt aut trucidati aut capti. Capta
Dum hæc aguntur, hostes per paludes satis pro-
que apertis aquarum emissariis, quadraginta lintribus

homines ferme mille quingentos intulere in oppidum, in qu
ante præsidium habebant mille milites præter oppidanorum
que ferme millia, militibus nihil cedentia neque animo nec
morum exercitatione. Vidi ex castris literas, quæ post
eventum de obsidione minus bene sperarent. Sed rex duc
fortii exercitum appropinquare castris jussit. Is nunc in
est veteris Teruanæ. Refotus eo subsidio Castilionæus co
opere, nisi qua paludes impediunt, urbem ambit, spemque
facit boni successus, dispositis ad paludes machinis, et int
ligneis natantibus castellis; ceterum judicia variant. Eo di
ad me veniebat Noyerius, adfuerat captivis Waertio et I
fortio, quos hodie ad Confluentes Sequanæ et Matronæ co
splendido excepit cardinalis. Rumor spargitur, eos militiam
taturos. Credibilius est de *pace* aut *induttiis* cum e
simulque ex liberali sermone explorari res, vires, consilia
hostium. Ego, ut ostenderem sincere a Suedis agi, narravi No
quid regina ducibus scripsisset Lawenburgicis, quid D. S
respondisset Cæsarianis. Ea ipsa nunc perscripta nactus
Salvio ad ipsum Noyerium mittam, quo magis fidem ipsorum
nostræ exemplo obstringam. Addam de vidua Hassica, q
ea seorsim indutias facit producitque, non abs re fore,
tam Galliæ quam Suediæ nomine significetur, nisi abstine
vatis conventionibus, neque Galliam neque Suediam ullam
rationem habituram, si quando pacis communis negotium
tandum se dederit. Brezæum apud Reteletum esse diceba
yerius: Vicecomitem Turenæ tutari Campaniæ proxima.
aliorum literæ confirmant. Principem Casimirum dicebat
num servari Seloni, comitatum ejus, sumptu gravem, a rege
Merito hostis loco haberi eum, qui et ipse et per comite
et portus et stationes et vada oræ illius pertentaverit: qui
que et Genuæ et alibi salutatus exceptusque sit, ut classis
tanicæ præfectus. Hæc est summa colloquii cum Noyerio,
meis ædibus illico in aulam rediit. Commemoravi hæc D. S
chio. Is convenisse se negat. Quid et quousque locutus si
satis intelligo. Sed cum valde urgeret me D. Schmalchi
verborum quibusdam minutiis mutatis rem probarem, ut ma
quæ ipse seorsim accepisset sermone scripta suedico, con
tem (in iis comprehendi dicit, ut vel ducentis florenorum m
accipiendis contentus esset) respondi, mei esse officii, qua
mandata, non quæ alteri sunt, sequi, præsertim cum in inc
mihi sermone, quanquam interpreti non diffidebam, vox

consequentia sensum mutare posset. Jurisconsultorum
in mandatis, quorum fines anxie custodiendi sint,
llos sollicite scrutari. Repetito inter nos hac de re
rstiti in proposito, eo justius quod, ubi nihil est quod
beat, sicut certe hic non est, ubi et longe abest spes
et præscriptæ mihi lineæ cunctari me jubent, prudentiæ
itum sit, dare rerum potentibus spatium, ut possint
priora sequi aut nova sumere, prout tempora, quæ
mutationes recipiunt, etiam improvisas, exigunt. D.
hic maneat, an ad alias res se accingat, mihi in
Sed videbunt cum otio excellentissimi et illustrissimi
ores, quid in hac formula, sive in re, sive in elo-
o, mutandum, addendum, demendum sit. Idem et D.
iendum videbatur, cujus prudentiam modestiamque
erito prædicare nequeo. Mitto cum his literis etiam
gis, quod magnam in Gallia sermonum materiam,
mæ dabit. Vetat id edictum, ut olim sæpe, pecunias
olvendæ pecuniæ mandatrices e regno Romam mitti
das bullas episcopatuum, sacerdotiorum, beneficiorum,
, quod earum mercium intensa sint pretia contra an-
ones. Multi arbitrabuntur, semen hoc esse dissidii a
id veto credere, cum video, eos, qui priscas Galliæ
entur, in carcerem conjici opprimique. Sed cum rex
conferendis episcopatibus, sacerdotiis, beneficiis car-
aco mandaverit, puto id eum expetere, ut et Pontifex
andi partes ipsi, velut legato aut primati, deleget.
aula romana nihil reges nisi metu extorqueut, cardi-
tato gravioris dissidii periculo, territare Romanos, ne
gare audeant. Addit spem Pontificis hujus æquitas,
ectantis magna Galliæ mala, si quis ei succedat Hi-
tior, et ex usu Hispaniæ res gallicas versaturus. Ce-
n religionis negotio nihil moderaminis sperem, facit
propagandæ fidei, quæ dicitur, quæ magna cum pompa
elebratur et ad inquisitionem valida jacit fundamenta,
omnes Galliæ provincias atque oppida speculatores
ncta huc referunt, præsertim cappucinos, ex quorum
t Hyacinthus iste hujus commenti faber. Jesuita is,
Noyerium servatur, ut ipse mihi dixit Noyerius, si S.
ppidum capiatur, cessura brevi Gallorum armis judi-
pleraque, maritima præsertim. Sed mirum non est,
tioris gratiam sermonem suum temperant captivi.

Commendanti mihi mareschalli Hornii libertatem orantiq
si Bavarus sponte id facere nollet, stare pactis per regem
habentem pignora cogeretur, respondit, ubi de dimittendo W
institueretur deliberatio, satis tunc temporis nos ea de re a
Rex it in Picardiam obtentu hoc, ut tanto propior eff
nobilitatem commoveat ad augendas Castilionæi et Laforti
reipsa, ut a regina, quam spes partus gratiosam facit, abs
gius. At in Aquitania Espernonius, quanquam prædio
continere se jussus, nomen tamen præfecti retinens, nobil
a castris principis avertit. Gunthrodius apud me fuit: ego vi
apud ipsum. Cuncta amice transacta et incolumi ea, quæ
mihi data est, dignitate. Millio, qui Hassis promittitur, ad
dumtaxat annum pertinet, veteribus etiam residuis in id in
tis. Ego et hujus domus et ducis Vinariensis negotia co
davi Noyerio: inque iis, quas ad ipsum, quia adhuc ægrota
vigniacus, mitto literis, ei significabo, cum scriptum, quo
tradidit, cum meis mandatis non consonet, relationem a m
tam Suediæ rectoribus: a quibus responsum me exspecta
quod confidam et æquitati et amicitiæ inter regna nece
consentaneum fore. Vercellis metuo. Obsidentur a XII m
peditum, equitum IV. Alia decem millia partim peditum
corum equitum non longe inde campos tenent. Gallorum
summa putatur esse decies mille peditum, equitum bis mil
in locis: nobilitas autem omnis pedemontana et sabaudica
aversa. Vidua Mantuana ita nutat, ut ejus defectionem
metuant. In Castilionæi exercitu puto esse decem millia pe
equitum duo. Id quod D. Salvius respondit Cæsarianis, q
becæ sunt, etiam ad venetum legatum misi, ut videat, qu
hic ei diximus, quæque ibi a nostris dicuntur, esse eaden
literis tuti itineris exspecto quod imperabitur. Interim ut
Venetum, ita apud Noyerium, non reticui, quam aliena a
studio esset illa mentio læsæ majestatis. Multum deside
Gallis arbitror, ut fœdera et Wismariense et Hamburgen
pacem usque prorogentur: ideoque facile eos concessuros
nobis, quam præ se ferunt. Quæ autem sint, quibus cons
sime inhæreri debeat, partim quidem ex mandatis mihi da
telligo; amplius autem de eo edoceri a Tua Sublimitate per
ne qua in re ignarus offendam. Gœtsius ad Offenburgum n
scribitur cum XV millibus: alimenta habere e Bavaria. Sper
e fuga retractus compedibus custoditur. Vinariensis comm
Rinfeldi et Neuburgi asservantur. Incendia, quibus Galli

et Cameracum usque grassantur, nocent et hosti; sed
ipsis, quibus et hospitia fiunt minus tuta adversus
as et victus copia tenuior. Hæc postquam scripseram
ie, venit ad me cardinalis jussu Chavigniaci præcipuus
abardeus. Ei omnia dixi, quæ ad Noyerium scripturus
ed et literas ad Lawenburgicos et illud D. Salvii
jam a D. Davausio missa ex ipso didici. Malui su-
liligentiæ argui quam suspiciones illis ullas relinquere
e societatis. Eidem Labardeo interroganti, quid de
bis dato ad cardinalem esset relaturus, respondi, mihi
ata non pati me eo usque progredi, ut in id consenti-
regentium deliberationi rem a me permissam, brevi-
rum me, quod sequerer. Disserenti, non posse per in-
rari nisi quod teneretur, et si dimidium per indutias
us, quod bello promissum foret, debere id nobis satis
ui in disputationem ingredi, ut cuncta regentibus in-
rem. Id, quod ego significandum viduæ Hassicæ cen-
ore, ut si sua agat sine Suedis Gallisque, ab his vicis-
e pace agendum erit, ipsius cura deseratur, factum jam
mihi Labardeus. Deum precor, Excellentissime et
e Domine, consilia Tuæ Sublimitatis ut bono et Suediæ
hristiani prosperet. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Junii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ali Biquii adventus non procedit. Multum laborat
publicationem edicti impediat. Et jam Franciæ can-
d primum parlamenti præsidem scripsit, non esse, quod
n in consilium mittere. In convivio Confluentino car-
e infirmitatem suam excusavit, ne una pranderet. Sedit
frater regius. Juxta quem loci duo utrinque vacui.
porro dux Incolismensis, Bresacensis et præfecti bellici.
Waertius et Enckefortius, hi duo nudo semper capite.
e solati sunt hi fortunam suam exemplo regis Fran-
ominus Schmalchius aperte mihi dixit, sibi jus datum
me agendi, de quibus ipse potestatem perscriptam sig-
ad me attulit, neque minus de ceteris rebus ad lega-
eam pertinentibus. Id si ita est, ridebunt utrumque
legatum nomine sine re, illum legatum re sine no-
nquam et legatum domi salutari se sinit, et sic ad se

literas inscribi. Durum est mihi, cujus ætas jam præcipita
tamen cum juvene ac præferoce. Occasionem hanc tracti n
de præparatu indutiarum velim arripi dirigique in bonum
schalli Hornii: cujus calamitate ita moveor, ut putem nen
moveri magis.

---

201. **Lut. Paris. $\frac{11}{16}$ Junii**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Accipio jam Sublimitatis Tuæ literas die XII Maji v
calendarii Stockholmiæ datas, pro quibus duplices gratias
quod et de iis, quæ scire me oportet, edoceor, et adjecta
mitatis Tuæ manu scriptura benevolentiæ adversum me il
præbet testimonium. Pacta, quæ Hamburgi ad Wismariens
jecta sunt, vidi, gaudeoque ex D. Salvio intelligere, rata es
ab regina nostra et a Galliæ rege. Ea res ut ipsis et u
regno prospere cedat, opto toto corde, nec quicquam om
quod ad alendam hanc societatem amicitiamque facere p
De eo, quod monet D. Davausius, quid sit, D. Salvium e
Heufdius a rege accepit 305,840 florenos turonenses, ut reli
500 millium florenorum eorumdem, quæ deberi regno su
cœperant a Novembri anni 1632. De ea pecunia suam
apocham regiis quæstoribus ex mandato, quod ipsi dedera
Sublimitas. Pars altera integræ istius summæ, id est 194,1
reni persoluti esse Hamburgi ei dicebantur, idque verum
Sed plus aliquanto datum fuerat a Sanctichaumontio, quam
hic sciretur. Id plus, si in rationes datum est ejus, quod
suedico debebatur, non autem extra ordinem, deduci pote
ea pecunia, quæ Novembri hujus anni deberi nobis incipiet.
quæ Majo deberi cœpit, de ea solvenda jam literæ hinc A
lodamum missæ sunt, non per Heufdium sed per merca
alium Rembulictum. Heufdius de eo, quod accepit, ration
putavit cum D. Spiringio, in quibus et quid ego acceperi
paret. De iis rationibus haud dubie jam Sublimitatem
edocuerit ipse D. Spiringius. Heufdius nihil apud se esse
duum ex pecunia suedica ait. Imo plus se recepto erogass
que ipsum mihi evenit incommode admodum, cui jam totiu
pensio debetur. Scio, nullam hac in re Tuæ Sublimitatis

m, quæ adeo mei fuit memor, ut etiam in antecessum
d numerari voluerit. Sed longe præter sententiam et
mitatis et meam res cecidit, quod Heufdius nihil ha-
iiæ suedicæ. Ea de re sæpe a me admonitus D. Spi-
'o quidem, attamen scripsit, ut mihi indicat, Tuæ Subli-
quod mihi pro elapso jam anno debetur mihi solvatur
ni ex ea, quæ præsentissima erit pecunia, sive a Gallis
ex ære. Id ut et nunc fiat et in posterum (nam Heuf-
posthac est recepturus) Sublimitatem Tuam rogo, quan-
n, ne in tantis, quanti hic faciendi sunt, sumtibus co-
: Hollandia semper meam pecuniam, unde fructus ha-
uid, huc transferre, aut aliunde sumere mutuam, quo-
um sine gravi detrimento fieri potest. Occasio ser-
allica pecunia me pertraxit, ut facerem, quod mei moris
d est, ut de privatis prius quam de publicis loquerer.
inc me refero. Transitus e Suedia copiarum quantum
tetur, facile Tua Sublimitas intelligit. De rege Daniæ
ficat Tua Sublimitas, ejus meminero, ac ut non modo
sed et prosit, sermonem temperabo. D. Schmalzius
ellæ fuit apud patrem Josephum. Quid fecerit et an
sine me, quod sine me cœperat, nescio. Ac facile eum
sequi mandata, dum ego a meis non discedam. Sed
e his, qui hic possunt omnia, ut in Suediam discedat
um literis. Sive autem id faciendum sibi ducat, sive
endum, me in neutro sibi adversum habebit. Ceterum
to sententia, nisi spes ipsis facta fuisset totum semis-
endi, multo plus impetrari a nobis potuisse, quia Galli
cupiunt quam ad pacem usque prorogari tempus fœ-
Gallorum desiderio ad majorem pecuniam stipulandam
ius, an ad liberandum mareschallum Hornium, quod
s, qui non Waertium tantum et Enckefortium, verum
um principem tenent, in arbitratu erit Tuæ Sublimi-
garumque. Sed de Waertio et Enckefortio illud non
um est, quod et Mullerus refert, fidem regis obstrictam,
itur duci Vinariensi, ita ut cum ipso non minus quam
beat, si quid per illos captivos speratur posse peragi.
rdicum iter abruptum est, sive quod necessitas abiit,
Castilionæum se adjunxit Lafortii exercitus, sive cura
Septembri mense paritura eum retinet. S. Audomari
tilionæus intra mensem alterum in potestatem suam
putatur. Et de egregio Condæi principis exercitu ad

impetendam Fontarabiam durant rumores. Fuit apud m
cellarius Montipellicardi. Is promissum sibi ait in poste
stipendia præsidio et alimenta a Gallis datum iri, quibus i
cessatum antehac est magno civitatis periculo. Viceco
Jainvillam est. De nuptiis etiam audimus virginis R
cum principe Roberto Palatino, filiæ regis Angliæ cum Hi
principe, id moliente Chevreusia. Certe Anglos Bruxel
quid struere pactionum multi putant, nisi forte hac fa
volunt Angli ad bene ponendas alibi res suas. Edictun
contra bullas dormit, spe per nuntium pontificium fact
poni placide rem posse. Est inter eos, qui cum regina
exsulant, Sanctigermanus vir doctus et disertus. Is cur
habeat, quod agat, novis semper libellis cardinalem lac
nunc edidit causas, cur pacem nolit Gallia. Eæ vero, q
fert, causæ ad cardinalem, non ad Galliam pertinent, ne de
matre restituenda agatur, ut proceres occupati bello locisq
tracti nihil in ipsum, externis etiam auxiliis fultum, mo
ut ipse clientesque ejus magnos quæstus sub belli nomini
cultent, aliaque similia. Cardinalis Valetta amnem, qui a
cellas pervenit, transiit. Neque tamen spes ulla est, q
Itali judicant, detrahendi ab obsidio hostem duplo vali
In ipso oppido duo sunt præsidiariorum millia, non longa
nantibus mora. Ex Erlachio intelligo, multum de Galli
Vinariensem ducem: quod Alsatiæ promissæ ipsi loca
Galli teneant, ut Colmariam et Tabernas: quod pro ing
impendiis factis in pontem, quem Gallis poscentibus tradidi
accipiat: neque nunc extraordinariorum ipsius sumtuum
tur æqua ratio. Quæ præsens jam numerari debuit p
trahitur assignationibus, et aliquid ei etiam hoc anno de or
pensione detractum est artibus Noyerii, res belli tractanti
animus, Pontifici addictissimus, cunctis protestantibus su
est. Hæ causæ effecturæ videntur, ut, si quando pax fiat
riensis aut possessa aut sperata per Germaniam bona præ
sit pecuniis annuis, quas ipsi, si id eveniat, promittunt Gal
nas sed mutabilitate et ingenii gallici et aulicæ potentia
incertas. Parant se Galli etiam ad maris bellum, Hispa
credi volunt, imminentes. Ab Offenburgo recessit hostis
parte ad Engam conspecta, metuens dux Vinariensis, ne
piæ conjunctæ cum iis, quæ apud Helvetios scribuntur H
Lauffenburgo aut vicinis oppidis malum adferrent, auxit p
addito et circum equite. Interea et supra Brissacum tres in

i munitas cepit. Speratur capta ipsi et idoneo situ
mola, itidem munitionibus ab hoste insessa. Quod
propositum ipsi est immittere novi artificii opera,
Brissaci lacerent. Croatæ ferme viginti a Calem-
sunt, qui Brissaco exierant. Fortuitum ex pulvere
endium et domos ferme XL et plurimum farinæ, ad
perdidit. Cæsariani omni modo laborant, ut subve-
o: eaque spe ac simul vastandi agros circum Hage-
ıfeldium et Colmariam, pontem ex navibus injecere
ım propter. Facile vitabitur id periculum, si matu-
re Longavillanus, captis jam in comitatu Burgundiæ
t Arbosio. Eritque id hoc magis necessarium, quod
es, in quibus est dux Vinariensis, inferre se dicatur
. Sexcentorum hominum eruptio ex S. Audomari
iter a Gallis repressa est. Hæc nunc habebamus.
meliora det Deus, cujus paternæ tutelæ, Excellentis-
strissime Domine, Sublimitatem Tuam non perfunc-
ndo. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Junii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. 3 Julii Cal. nov. 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

cum dolore meo video atque intelligo, res ducis Vi-
trahi, neque subministrari ei in tempore tam neces-
s, unde alimenta exercitui suo comparet, neque auxilia
e, quibus Brissacum premat, ubi circumductam ab
surburbanæ fossam abducta aqua sibi fecit perviam,
ggressurus ejus loci munimenta, simulque machina-
ıtoso itinere tardata sunt, parata habens ponti diruendo,
rte conatus isti suos successus habuerunt, sed nobis
os. Moras aulæ hujus in occasione tam præcipiti,
yerio imputent, homini mire addicto Pontificis sen-
isque; alii putant crescentem potentiam Vinariensis
cinia suspectam esse, tum ut Germani, tum ut pro-
uidam etiam magni nominis mihi suggesserunt, cum
os aliquid in arcano moliri. Dux Longavillanus Pau-

liniacum non, ut Divione ad nos perscriptum fuerat, ceper
voluerat capere. Prævenit enim cum exercitu decem ferm
lium dux Carolus: interque eos pugnæ fuere 19 et 20 Maji.
aliquammulti utrinque. Longavillanus, quod duas campestre
chinas ceperit, pro victore se gerit: neque tamen ad duce
nariensem progreditur, cum præter illud iter, quod insedi
Carolus, alterum sit, quo nuper Guebrianus incessit. Ob
subsistendi consilio curam pro Burgundia et, quo validio
vicecomitem Turenæ ad se vocat. Ad S. Audomari op
castra nunc demum munita sunt, multo inter opus absumt
pore, quod et palustria, quæ intercedunt, late diffunderent
tum, et hostis in propinquo minime otiosus sæpe turbaret.
fortius centenos aliquot suorum amisit, dum structum a
apud Ardresam castellum, ab hoste captum, recuperare ca
laborat. At trans Alpes apud Vercellas fortuna Gallis
Nocte enim inter 19 et 20 Maji diem mille et quingen
amnem Sesiam pectore tenus madentes in oppidum penetr
captis etiam ac dirutis in transitu munimentis hostium d
quæ ad ripam amnis arenosa ex humo excitata facile difflu
Id obsessoribus moræ nonnihil adferet, præsertim cum et
copia ad exercitum veniens a Valettæ milite sit intercepta
bello ad Hispaniæ finem magna nos sperare Galli jubent.
me, quod video bona cardinalis destinata inter manus secun
ac tertiarum operarum corrumpi aut administrari segniter,
ipsorum specialia ignorante, ut nuper pro certo adfirmave
stilionæi et Lafortii copias ad XL millia efficere, cum junc
millibus haud multo sint majores. Brezæus Carlemonti
obsessurus an additurus se Castilionæo, in incerto est. Sed
dubie spes magnæ se Gallis dabant in Flandria promovend
tem, nisi Batavorum in alia Flandriæ parte cœpta per mis
eo formidinem non leve reipublicæ damnum, plus etiam
metus intulissent; qua de re historiam D. Camerario scribe
relinquo. Alterum gallicis per illa loca processibus imped
tum est ab Anglorum æmulatu, qui per hos dies ingente
pulveris igniarii omnisque bellici instrumenti Dunquercam
lere, spreta Batavorum classi, quæ portui adsidet. Negantque
se a tali commercio abstituros, donec Batavi in ipsorum
venerint, quod quominus fiat Gallos ajunt clam obstare. B
ista contra bullas romanas deferbuit hic nonnihil. Imp
enim Pontificis nuntius spatium sesquimestre ad experien
media, inter quæ pater Josephus futurum putat, ut cardina

ertinaciter sibi negatam hactenus, adipiscatur. Non
n, me quidem non audente tam vasta animo conci-
rdinalem ab his initiis insurrecturum putant, sibique
jus patriarchicum, id est prope papale: et, ut in-
credendum animis cuncta eo rapiuntur, in eum sen-
nonnulli versus hos Nostradami, nobilis quondam
quo multa futura vere prædicta vulgi opinio est:
Celui qui estoit bien avant dans le regne
Ayant chef rouge, proche hierarchie
Aspre et cruel, et se fera tant craindre
Succedera a sacrée monarchie.
abaudica ab Helvetiis militem petit. Pontificii vero
pano quotidie militem mittunt. Cæsariani Hagenoviæ
ste populati agrum circumjectum, nec minus quæ vi-
rato. Rodericus, princeps Wirtembergicus, in hostium
t. Dux Vinariensis per pontem, qui ad Neuburgum
abet Rheni transitus, crediturque in hostem iturus, si
t aliquanto copiis, quarum partem non exiguam præ-
nt. Livo iste, de quo scripseram antehac, quantum
ssius, quas Venetiis scripsit, conjectamus, jam Con-
est, ubi quid agat brevi intelligemus. Rogo Subli-
m, ut si utilis esse possum, me, sicut fecit hactenus,
qui quicquid feci hactenus optimo feci in rem sue-
, nec parum negotii habui, dum gentis non ita pri-
nitæ gloriam verbis factisque attollo. Si vero opera
esse non potest, multo malim in privatam fortunam
n onus regno, mihi dedecus accersere. Deus, Ex-
et Illustrissime Domine, det reginæ, regno, Tuæque
cuncta prospera. Lutetiæ 3 Julii novi Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

est his diebus apud me Enskerckius agens batavus,
lloqui possum nullo dignitatis certamine, ut et Ve-
Ceterum si videatur Sublimitati Tuæ, Batavos ita ut
omnia æquandos regibus, non invidebo popularibus
is hanc majestatem. Quæ de Bavaro dicta mihi sunt,
eniunt ab iis, quæ intellexit D. Wolfius, id tentari ut
tela sit Maguntiacensis. Scripsit monitu meo ipse
ertim Sublimitati Tuæ de pecuniario negotio.

203. **Lut. Paris. 10 Julii Cal. nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ad nos *Bisterfeldius* missus a *Ragoskio*; fœdu
postulat et pecuniæ aliquid ad alenda præsidia, ut XL hom
millia in *Hungariam* immitere possit mense Septembri.
spiciones antehac in illum principem ortas bene purgat, dicit
Turca bene jam sibi convenire. Quamdiu ibi prævaluere
ipsi volentes, coactum se dissimulare *regis Hungariæ* inj
et suæ genti illatas et *Hungariis*, quibuscum ipse est fœde
Negotium manifestæ utilitatis commendavi per literas D.
Josepho. Ejus procuratu venit ad me Labardeus. Dicit is
celiaci* ea de re judicia cum meis congruere. Quod si pr
serit, ut sane videtur processurum, imperandum *Banneric
Silesiam quamprimum invadat. Ille homo mandata huc i
attulit. Scripsisse se ait ex itinere et in Suediam, ubi an
ob defectum potestatis penes eum, qui missus fuerat, nihil a
sit. Nunc se non dubitare, quin brevi imperata super ha
maximi sane ponderis, sim accepturus. Gallis multis in
fortuna favit, præcipue ad fines Hispaniæ, ubi captum Iro
invalidum sed dives oppidum, et castellum ad amnem Hand
Passagium nomine: quo in loco repertas sex galiones hispa
et in iis tormenta bellica ex ære sexaginta, viginti e ferro
negotio venisse in potestatem; sex ad hæc naves alias et
imperfectas galiones, quæ incensæ sunt, discimus; pontem qu
ad Fontarabiam captum. Oppidi ipsius, quod quatuor prop
culis defenditur, clausos aditus, magna in his rebus ger
Espernonii, qui principi Condæo adest, virtute. In Italia
nalis Valetta intercepit opimos commeatus, qui in castra ad
cellas ab Hispano mittebantur, cæsis custodibus, dicunturqu
obsidentes mala pati, quæ obsessi solent. Vindicarunt se Hi
capitali supplicio centurionum, quorum culpa nuper factu
novus miles gallicus in oppidum penetraret. Risimus edit
Leganesio programma, quo regi Galliæ violata pacta Ratisbon
narrat, extorto Sabaudis Pignerolo et coactis iisdem socie
gallicam induere. Regi Hispaniæ cordi esse salutem domu
baudiæ, viduæ, pupillorum; nec quicquam a florentissimo
exercitu hostile ipsis timendum, si, quam inviti accepissent G
societatem, eam volentes dereliquerint, eximerentque se

cerent, eoque nomine a Gallis male haberentur, Hispa-
cem fore, qui toties antehac adversus Gallorum inju-
omus principibus fidam opem tulisset: Gallorum esse
cere principes rebus suis, modo per amicitiæ speciem,
ıum e Monteferrato, interdum vi mera, ut Lotharingum:
vero etiam quæ antehac bello cepisset a Sabaudis, si-
pax placuisset, reddidisse. Nec aliud nunc propositum
, quam libertatem Italiæ et jus suum cuique. Pede-
nihil mali fore, nisi sponte sua id accersant. Hæc ut
inania, ita accipiuntur et a Gallis et a vidua Sabau-
najore quam antehac cura ac diligentia bellum in illis
dministrant. Ad S. Audomari oppidum cœpere jam
cunctæ viæ, per quas mos est ad obsessas urbes arripi,
sperari bonum exitum ante finem Augusti. Guisiæ
ium minatur Hispanus. Sed id ut prohibeat, negotium
ıtum. Inter hæc tot Gallorum prospera unum male
od contra Brissacum conatus retro ivere. Primum enim
aves ducis Vinariensis, priusquam ad pontem perveni-
retentæ, ibi crepuerunt, non alio effectu quam quod
ædam intra urbem disjectæ sunt: eoque cognitum non
ıram fuisse vim, si quo destinabatur pervenire potuis-
ea superveniente Gœtsio majore exercitu multo quam
Vinariensis, quem et præsidia exhauserant et loca
nmodo situ distinebant, dux se ad Neuburgum retulit.
licuit id efficere, quod agebat maxime, XXVII currus,
CCC saccos frumenti ferens introducta in oppidum satis
mensem, si non ultra, attulere. Nunc exspectat ad-
cecomitis Turenæ dux Vinariensis, Gœtsio in Wirtem-
erras digresso, ad obsidionem Brissaci, ut creditur, re-
Gœtsium fames retro egit, quæ et homines et equos
cœperat. Dux Longavillanus, Pauliniaco potitus, se
oppugnandas vertere scribitur, non ita facili opere,
e, quæ circum sunt, militaria castella. Scribunt ad le-
, qui apud *Turcam* sunt, et Galli et Batavi ad pro-
id negotium, de quo initium est hujus epistolæ. Ex-
inde etiam aliquid de isto Livone, de quo scripsi sæ-
is *Ragoskio* inimicitior. Itaque alterius consilia apud
landa sunt, qua de re feci moneri P. Josephum, cujus
tractantur omnia. D. Schmalzius sæpe mihi ex literis
otis recitat, quæ ipsi visum est. Ego autem per omnia
æ mihi perscripta sunt, quæque intelligo: neque ducar

ut nervis alienis mobile lignum. De pecunia mihi debita,
scripsi, ut et scripsisse se ait D. Spiringius, ea spero Sublin
Tuæ cordi esse, imo et fuisse. Apud Rhætos novæ turba
evasuræ sint, nondum satis apparet. Plebs in Gallos reflec
Sed largiendo et milite præpollet Hispanus. Tum vero V
qui ex propinquo gallicas partes fovere solebant, aut quie
aut dant se potentiori. Mitto censuram Sorbonæ satis ace
in Seguinottum, qui ob dicta pauca, multis probata, captus
murii, nunc in Bastiliam perductus est, mira indagine rus
talia congregatione, quæ se propagandæ fidei vocat: quæ res
num terrorem infert moderatiora et antiquioria sentientibus.
partum uxoris ad S. Germani manens opperiri statuit. De
prospera nostra et adversa, Excellentissime et Illustrissime
mine, regat ad bonum orbis Christiani, deinde et reginæ,
que suedici ac Tuæ, cui plurimum debeo, Sublimitatis. Lu
10 Julii novi Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis
H. Grotius.

---

204. **Lut. Paris. 6/16 Julii**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Die Mercurii exacto regem salutavi, eique gratulatus
res in hispanico fine prosperas, hortatusque ad repetendum
num avito jure ipsi debitum, in quo Hispani possessio s
niteretur. Commendavi et ducis Vinariensis negotium, et
alterum de longinquo fœdere, de quo scripsi nuper: et de
Hassica in bello retinenda, spem ipsi faciens magnarum acti
a Bannerio, aucto jam supplementis suedicis. Cum ad hæ
nia ea, quæ optabam, respondisset, obtuli ei D. Crusium,
dixi in Suediam proficisci, ibique in tempore haud dubie p
aliquam habiturum in regni rebus et inter vincula fore retin
Suediam inter Galliamque amicitiæ, ut qui ex utraque
ortum duceret. Rex eum amice complexus petiit ab eo,
Sublimitati Tuæ commendaret. In reditu magnum adii peric
dum per turbam transeo, quæ forte in vicum quendam sup
causa convenerat, quod ibi de latronibus sumebatur. Suspi

detur orta, quasi ad reos liberandos venissemus, ideo
ım unus ad viam nobis faciendam fuisset violentior,
sumus, et multum et diu etiam postquam legatum
ɛgo clamassem et is, qui mihi a rege adjunctus ade-
ei, quæ multis sermonibus materiam præbet, circum-
nimium excrescant hæ literæ, nuntiandas D. Crusio
i periculi hujus non testis tantum sed et particeps
ior verum Horatianum illud,

Quid quisque vitet, nihil homini satis
Cautum est in horas.

aco obsidendo video spem nullam hoc anno esse.
ectum commeatuum pecudumque, non sine aliquo
ım damno, qui tres cohortes inde redeuntes perdidit.
lhuc dux Vinariensis vicecomitem Turenæ, a Remi-
ɔugnatione rejectum nuper, ac præterea a Longavil-
ohortes sive regimenta. Die sexto Julii, ut hic nu-
cis Vinariensis exercitus apud Friburgum erat, hostilis
ngam, quatuor ferme leucarum intervallo. Non illis
ɔcis, sed et alibi res Galliæ retro labi cœpere, multis
ıoris culpisque. Vercellæ 6 Julii dum oppugnantur
, ut scribit ad viduam Sabaudicam Villa marchio,
literis hæc aula credi non vult: populum bona spe,
test, alens. Castra ad S. Audomari oppidum multis
sunt hostium duces, hinc princeps Thomas, inde
ıs. Damni nonnihil passi sunt, sed princeps Thomas
ɛndam negligenter custoditum tenuit, cumque eo am-
tum in urbem, quam ipse non clam, sed tympanis
ngressus est. Et alia in parte Manicampius, qui pri-
itatem novis ausis purgatum iverat, castellum Baccum,
tur, seque et suos hosti dedere coactus est. Nondum
essit ab obsidio Castilionæus: sed qua spe mansurus
m hosti apertam, non video: quanquam sunt, qui
eo eat rex, ipsius præsentiam malo huic allaturam
e Fontarabia capienda spem bonam haberem, si jam
ut debebat, classis gallica, ad arcendos a maris parte
Vinariensis, reginæ nostræ nostrisque omnium literis
l regem scribit, se vel omnes sui juris captivos reti-
ɛrtium maxime et Enckefortium, libertatem parare
ıareschallo Hornio, modo rex idem velit. Mittit quo-
trum suorum et electoris ad se literas, hortantes ip-
t studeat, quas qui pertulit literas ab ipso Imperatore

diploma tuti itineris accepit. Ad utrumque horum, quid re
gisque ministri sint responsuri, ex D. Erlachio cognoscam, u
ab aula, quo ivit, redierit. Brevi is molitur reditum ad du
non bene confectis hic negotiis, eis maxime, quæ rem pec
spectant. Offeruntur a Gallia duci Vinariensi, si pax fiat, u
maneat, L millia scutatorum annua. Dux, si ei terræ tantu
reditu habentes perpetuo jure dentur, eas accepturus, pec
valde per tempora incertæ spem non tanti facit, ut Galliam
Germaniæ præferat. Dux Rohanius, de cujus filia maritanda
nunc sermones sunt, ante mortem amicis dixit, vitam su
Gallis impetitam. Duci Nemorosio juveni admodum dari
virginem rex velit, ne in protestantium parte recidat tam in
hæreditas. Sed et ipsa et mater religionis dissidium in
domum inferre nolunt. De Brissaco accusant se mutuo Ga
dux Vinariensis. Certum est, impediri invectionem commea
sine prœlio non potuisse. Prœlium autem periculosum duc
turum fuisse, non acceptis, quæ ex Gallia opperiebatur, au
Dixit mihi *Bisterfeldius*, Gallos id voluisse, ut fœdus f
continens, *Galliæ regem* non facturum *pacem* nisi pri
illo comprehenso. At ipse æquale fœdus expetit, nemp
exuatur *bellum*, nisi utriusque consensu. Dixi recte fact
eum principem, si Hamburgum aliquem mittat, quod fact
arbitror. Venetus mihi dicit, Gallos, etiamsi illud de rebel
aut crimine læsæ majestatis omittatur, non tamen contentos
literis legatorum Imperatoris pro tuto itinere eorum, quos
mani missuri essent, sed ipsius Imperatoris literas directe id
mittentes se velle: ac universaliter pro Germanis, non vero
adjectione, qui reconciliati Imperatori nondum essent. Id
Imperatorem minime concessurum putabat Venetus, ne
panderet querelis omnium eorum, qui in pace Pragensi aut
observatione aliquid desiderant. Formulam mihi novam oste
qualem ab Imperatore super hoc negotio Galli exigerent
eam non ad me misit, ut facturum se dixerat. Etiam form
inscriptionis ad Angliæ regem nondum mihi dedit, pollicitu
men daturum: excusans interim constantiam suæ gentis ita
nentem moris antiqui, ut cardinalibus non det Eminentissi
tulum, quod omnés reges faciant, sed Reverendissimi et Illu
simi, in quo more ipse eos tutatus sit Pontifex. Qua die
rege sum auditus, adfuit regi et generalis Cappucinorum
missus ob suæ societatis, ut præfert, negotia, sed quantum
etiam cum mandatis cudendi indutias, aut universim, aut

, quod valde optat Roma. Viduam Sabaudicam sunt
ob metum insidiarum et aversos a se nobilium ple-
ιos venturam cis Alpes, et in Gallia, tutiori sede, ad
ocaturam. Deus, Excellentissime et Illustrissime Do-
reginæ, regno, Tuæque Sublimitati cuncta optima.
Julii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

nali in obsidione S. Audomari fluxit e clade Batavo-
Piccolominio libertatem dedit illuc se transferendi disti-
afortium. Castilionæo autem soli in tam ingenti am-
rum, quantus esse debuit ob intercedentes paludes,
rat militum machinarumque ad bene servanda castella
idam et æmulationem incusant, quæ inter ipsum La-
fuerit. Cardinalis Valetta haud multo plus quinque
ıd se habet. Itaque Casali metuitur multum. Magna
reginam* et *Riceliacum* dissidia. Misit ad me rex
rulonum ad testandum dolorem suum super eo, quod
Mercurii acciderat, addens se pœnas sumere velle de
eos nossem, satis jam sero. Rex ipse it Ambianum.
Ex originali.

Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Julii 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

exempla epistolarum, quas rex et Noyerius ad ducem
inariensem, cum captivos illustres duos huc mitti po-
r quas spondetur, semper eos captivos fore in ducis
Mitto et literas ducis ad Gœtsium, quibus dux signi-
rare se velle, ut cum Waertio commutetur mareschallus
idem Cæsarianis placeat. Locutus mecum est de hoc
lachius, dixitque se hoc ipsum commendasse et regi
i: sed utrumque perstare in retinendo Waertio, quod
mali metuant, quam boni ex Hornio sperent. Hæc
niunt cum iis, quæ Chavigniacus antehac mihi dicenda
ıe sic existimo, nisi in pactione de futuris indutiis et

prorogatione temporis fœderum Wismariensis et Hamburg
hæc conditio de mareschalli Hornii libertate inseritur, nihil a
nostri facturos Gallos. Ejus rei argumentum habeo inter c
ex *Bisterfeldio*, quem omni modo impellere voluit pate
sephus, ut cum solo *rege Galliæ* societatem faceret, multa
privatim ad id promittendo. Sed cum is diceret, diserta se
data habere fœdus faciendi cum omnibus, qui in armis sunt,
cum *Anglia*, si velit, idque pro communi libertate et vi d
torum restitutione, quod si tale fœdus *Gallia* respuat, p
adhuc principi suo reditum in gratiam *Imperatoris*, *Riceli
vela vertens auctor ei fuit, ut quamprimum fœderatos adir
terasque dedit ad illum principem et regis et suas satis te
congruentes. Inchoatum fuerat ab *Landgravio* id nego
nunc metuo, ne ejus *vidua*, si nos deserat, hoc quoque pert
Et in hoc ipso periculo amittendæ societatis *Hassicæ*
regis Galliæ homines ita frigide agere, neque multis meis
tatibus excitari potuisse, ut paulo minacius agerent. Erla
heri diu apud Waertium et Enckefortium fuit. Postea sup
nit uxor mea, quæ videndi captivos erat avida non minus
Guebriani uxor, quæ sub idem tempus illuc advenit. Mult
manico sermone cum uxore mea locutus est Waertius, vald
lens in Gallorum se esse manu. Bellum mansurum ad oct
amplius annos dicebat: sed Suedorum cum Gallis conjuncti
diuturnam non futuram. Gallis magna instare mala intern
ternaque: Suediæ nihil mali evenire posse. Cupidissimu
mei videndi, sed ego suspiciones evito. Abit Erlachius
bona spe auxiliorum. Ea ubi dux acceperit, putat, *Tirol
ferenda arma. In *Bavaria* nihil fore, quod vim sistat. H
dicuntur facile, sed non semper respondet eventus. Rex
magni facere possit Ambiani, non satis video. In Fontar
ex Sebastiani portu hispanico naviculæ intrant sæpissime.
per tamen aliquot captæ sunt a Gallis, in quibus erat Do
cus Consalvus, qui nuper in Anglia fuit, captæque cum eo l
quas ferebat a cardinali Infante. Dux Longovillanus quo
Salinas obsidere possit, a duce Carolo, qui se Vesontione
Salinas inter posuit, prohibetur. Capto castello uno aut
levis famæ, videtur in alia comitatus Burgundici oppida v
animum. Additur ei S. Chaumontius cum sex millibus.
bimus, an opera ejus in bello quam in legatione futura s
lior. Quidam militum Longavillani in silvestribus locis ab
cæsi sunt, et avecti, qui ad castra itabant, commeatus. Ble

estis. Sed hostium qui Dola egressi erant, ut molas
idum S. Johannis de Launo urerent, repulsi nullum
ium fecere. Duodecim gallicæ naves, quas jam ad
n esse oportebat, adhuc Rupellæ hærent, et Pictonico
epibatas exspectant. Ante finem Augusti vix est, ut
Galliæ Hispaniæque confinium alluente esse possint.
s omnium, quæ ad S. Audomari urbem peccata sunt,
landiam jubetur ire. Uxori imperatum est, ut ex urbe
ret. Eorum, qui sinistris illum rumoribus aspersere,
est Halerius. Venit ad me his diebus Berlisius, comitis
lega. Iterum multa mihi dixit de dolore regis ob
uper meum, sane maximum. Datum Franciæ cancel-
um, ut inquiri faciat et severe in eos, qui deliquerint,
. Ego tam longe me ab ultionis cupiditate abesse
quid illis immineat gravius, regem pro illis sim de-
Neque tamen abs re fore, si, quantum hæc res regi
testimonium exstet aliquod, tum ut ego sim tutior,
ii legati, neque in Gallia exemplum fiat violandi morem
entes, tot per sæcula sancte servatum. Nihil tamen
Ut sanarentur veteres, quæ sunt, offensæ inter D.
Schmalzium, laboravimus benignis verbis ego et
e pariter mensæ nostræ adhibuimus. Sed incommode
diebus, ut cum apud Heufdium pransi incaluissent
entque ad nos, verborum asperitas inter eos ita cre-
hmalzius diceret, D. Crusium esse hominem stolidis-
ice le plus grand maraut de la terre, id ipsum repe-
ties, atque etiam gestu manus D. Crusio minaretur:
nobilitate ingenita ferre non valens, alapam impegit
Forbesius autem tribunus, qui forte aderat, ita ira-
hmalzio, ut, nisi uxor mea obstitisset, magnum ei
erit malum. Ego aberam, multumque doleo primum
ec, deinde domi meæ. Deus, Excellentissime et Illu-
omine, reginæ, regno, Tuæque Sublimitati adsit. Lu-
ii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

meus mortuus est ex duobus globis, quales e pisto-
solent, qui ambo in corpore ejus reperti sunt. Ii
digiti unius aut alterius intervallo caput meum tran-
ergo in carrucam immissi.

Venit ad me iterum Berlisius dicitque, Franciæ cance
morbo impeditum hactenus, nunc serio vacare velle inqu
in vim mihi meisque illatam.

In chartula typis edita, quam mitto, reperiet Sublimit
causas capti Principis Casimiri non improbabiles.

Ex originali.

---

206. **Lut. Paris. ⁲⁄₁ Juli**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Rex et cardinalis sunt ad Abbatis villam. Obsidio S.
mari plane derelicta, retroque in agrum Caletensem et
niensem ducti exercitus. Castilionæus regem, quod sciamu
dum vidit. Dubitatur, an regis favorem sit recuperaturus
quem antehac in magna fuit existimatione boni ducis. I
rex est, quod et militum habere se satis et de urbe capien
dubitare regi scripserit. Fecerat autem id instinctu *Ric
velut ad tranquillandum regis animum. At rex, qua de c
scriptum fuerit, neque gnarus, neque curans, deceptum s
ritur. Inviderunt pridem Castilionæo propinqui cardinalis,
imperia sibi potissimum vindicantes, fama ei haud pares.
cesserat ei et quædam cum duce Lafortio simultas primum,
et jurgium, quia Lafortius poscenti Castilionæo militem n
serat, dicens se eo opus habere ad introducendos in sua
qui adventabant, commeatus. Nunc illi duo sero nimis in
tiam rediere, post vulneratam et publicam rem et utriusque
mationem. Regi consilium videtur Rentiacum, Airam
quædam non nimium munita oppida capere, ut ita ad Atr
oppidum processus fiat. Tubatelus 9 Julii hostem, qui ci
num a Merkelsemo ad Argentorato propinqua se recipieba
Stenfeldum cecidit aut fugavit. Croatæ erant prope unive
sub hostium sunt signis. Capta impedimenta. Historiam
tiorem exspectamus. Longavillanus non satis habet mil
urbem aliquam obsidendam. Itaque otiatur. Ad Fonta
mari secludendam advenere Gallorum naves bonæ octo.
tur eodem mitti aliæ ad quinquaginta. Unus metus est,
Hispaniæ eas anteveniat, missis in eas partes suis classibu
lachius ad ducem Vinariensem rediit. Putat is, quanqua
misit rex, Waertium et Enckefortium perpetuo in ducis f

tamen futurum ut remittantur, moram ex mora quæ-
s. Is, qui huc venerat pro *Ragoskio*, ad aulam iit,
Batavos collaturus se Hamburgum. Ostendit mihi ea,
nventu *Hungariæ* acta sunt, probabilem satis armis
Dubito ex postremis ipsius colloquiis, an hoc anno
im sit aliquid, et doleo in urbe jam multos hac de
Placebit *Riceliaco*, quod is princeps fœdus expetit
em libertatem et restituendos, qui dejecti sunt. Quæ
ri posse *Riceliacus* non speret, gaudebit eo obtentu
posse trahere. Nam *regi Galliæ* hinc abeundi con-
d maxime datum est, ne aures ejus *reginæ* sermoni-
e* paterent. Ipsam interim obsident cancellarius Franciæ
s ob id ad S. Germani vicum profecti. Reginæ partus
mbrem exspectatur. Parienti de more aderunt frater
ro principe Condæo ejus uxor et liberi. Nam comes
is cum matre Sedani est et redire abnuit. Venere ad
ebus quidam, cancellarii Franciæ missu, ut testimonia
e vi nuper in me facta. Ex eo nihil ultra audivi.
postremas ad Sublimitatem Tuam obsignaveram literas,
reconciliati sunt inter se D. Crusius et Schmalzius.
achium mitigavi graviter iratum Schmalzio ob verba,
in ducem Vinariensem contumeliosa. Anglis placet
de *Transsilvania*, neque miror. Ajunt aperte iidem
desituros se Dunquercam cuncta quæ visum invehere,
vi secum in fœdus venerint. Ita malorum abunde est.
obis Deus, Tuamque, Excellentissime et Illustrissime
ublimitatem sospitet. Lutetiæ 7/17 Julii 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

duas chartas a Veneto. Prior est formula, qua ad regem
dicunt scribere. Disçonvenit ab illa formula, quam ex
pi, ubi bis Dominus ponitur. Altera formula ab ipso
s, ut videtur, Gallis non improbata pro legatis Germa-
i displicet ob mentionum inominatam criminis et qui-
simi læsæ majestatis. Sed super omnibus et judicium
æ Sublimitatis exspecto. Jam nunc edoceor, septem
mines ex eo vico, ubi mihi nuper illud mali accidit,
n hujus urbis adductos. Non displicebit mihi, ostendi
curitatem legatorum regi esse cordi: ceterum curabo,

ne quis intereat ob id, quod in me deliquit. Venit ad me
matrona nobilis, vici illius domina, deprecatum pro ca
Dixi id me exspectaturum, ut religio judicum de rei v
cognoscat: absolvantur innocentes: pro nocentibus me for
catorem. Heufdii rationes gaudeo bene exputari. Ego
mea tarde admodum recepi, sine usuris, maximo meo incom
qui ex sorte aut reditibus meis haud nimium magnis pec
sumendam habui. Itinerum impendia exigua sunt, præte
unum a Maguntiaco Lutetiam. Jam annus est et amplius,
nullum nummum accepi. Non dico hæc, quod quicquam
querar, sed ne quis me arbitretur de pecunia suedica ludere
multum abest a meo ingenio atque more. D. Spiringius p
est quod pollicitari mihi perstat. Illud semper æquum exist
cum ex Hollandia pecuniam ad usus meos necessariam mi
tendam habeam, etiam quod persolvitur ita persolvi, qu
Hollandia id mihi persolveretur. Et tamen, si id grave e
quanto Tua Sublimitas volet contentus.

---

207. **Lut. Paris. 7 Aug. Cal. nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Inter formulam scriptionis venetæ ad Britanniæ regem
mihi ex Anglia missa est, et eam, quam mihi dedit legatus
tus hoc, præter id, quod de voce Domini in hac semel po
illa vero bis, jam ante monui, est discriminis, quod in illa
Principis vox vocem Domini præcedit. Rex, impatiens abe
uxore, huc intra triduum aut quatriduum reverti dicitur.
lionæi uxor cum in agros ivisse crederetur, Ambiani fuit
ventoque cardinali maritum suum restituit in gratiam: atqu
maritus epistolam scripsit plenam prudentiæ, culpam omne
in alios transferens, sed fortunam accusans et perpetua
imperiis mala. Itaque manet is non modo in Gallia, sed
rerum actu, partem commissi sibi hactenus exercitus re
nam partem alteram regendam accepit Mileræus, qui quid
sint hoste tam valido non satis video. Sed Rentiacum o
et cavatarum, ut mos est, viarum flexibus accedit Brezæus.
gavillanus dux copiis imminutus, quæ partim in Picardiam

em Vinariensem ivere, ad Besinam et Balansonum
Graia se contulit; infirmior est, quam ut magni ali-
i possit. Dux Carolus et milite et munimentis præ-
que Bressiam incursat. In Italia Valetta cardinalis
lus quinque habet millibus. Hostis agros tenet, cre-
tam et Trinum vi rapturus, vere autem venturo ag-
asale. Principem Casimirum Aquis Sextiis, quæ prin-
vinciæ urbium, jam esse et honeste custodiri dicitur.
ndæus jam ad fossas Fontarabiæ opera sua perduxit,
jam ei adesse classis gallica. Optaverat regina, ma-
uam apud se gratiosam præficere educationi ejus in-
quamve paritura est; sed prævenit cardinalis, duos-
atos ei curæ imposuit dominum de Lansac et dominum
telli. Vidi acta Varsaviensis conventus pertinentia ad
rianos, alii samosatenianos, alii socianianos vocant. Vi-
coviam, ubi scholam habuere, adimi: et ut credo pauci
eorum tanget misericordia, quod in odio sint multorum
a vetere consensu sententiæ. Sed videndum, an non per
missimorum antistites gradum sibi in ceteros, quos eo-
rum vocabulo appellant, sint facturi. Certe videtur
loniæ ab austriaca affinitate hausisse consilium jactandi
n Pontifici et ecclesiasticis. Nihil addam, nisi quod
etuo sum precaturus, Excellentissime et Illustrissime
Sublimitati Tuæ rebusque ejus adsit semper propi-
iæ 7 Augusti ex novo Cal. anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. 7 Aug. 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

hoc ei, quam hodie misi, epistolæ, cardinalem man-
sse matri comitis Suessionensis, quæ apud filium Se-
revocandam huc certis sub legibus reginam matrem,
, gliscente apud regem reginæ, uxoris regiæ, gratia,
metuit læsam non mediocriter, feminam feminæ op-

ponat. Quod ipsum, cum periculo non careat, satis osten
dinalem magna necessitate adactum ad hæc decurrere r
Regi dolet, quod a regina abductus fuerit in Picardiam, e
statu, ut nullam ibi gloriam indipisci posset. Deus te serv
cellentissime et Illustrissime Domine. Scribebam Lutetiæ
gusti 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

---

209. **Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Aug**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ab anglis legatis singulis singulas accepi formulas v
ad regem ipsorum inscriptionis. Quam mihi dedit ord
est qualem et ante misisse memini: Serenissimo Principi
mino, Domino Carolo Magnæ Britanniæ, Franciæ et H
Regi Illustrissimo etc.; at ea, quam mandatu extraordinar
attulit Agensogerius, affirmans, hanc esse, quam novus a
legatus secum tulisset, sic habet: Serenissimo et Excellen
Domino Carolo, Dei gratia Regi Magnæ Britanniæ, Fran
Hiberniæ Illustrissimo. Ex hac varietate nihil colliger
possum, quam non eundem semper scribendi servari n
Mitto Sublimitati Tuæ historiolam de picturis, quibus for
ornavit legatus Imperatoris Romæ, multus circa inania. Or
ejus et Pontificis responsa duo huc perlata sunt. Veri
tantur, quæ seorsim a picturis mitto. Rex nondum huc
Remisit Lestradium ad principem Arausionensem, ut e
pellat ad audendum hoc anno aliquid. Addidit pro p
uxore pulchros uniones. Classis gallica, præterquam quo
dionem adjutura est Fontarabiæ, sperat etiam portum a
Hispaniæ se impetu posse capere, militum ferens prope sex
Quare boni aliquid inde exspectamus. Rentiacum ante h
duum Gallis se dedidit. Sed in Lotharingia oppidum Lo
leriam cepit dux Carolus. Regina mater ad iter Spadan
cincta est. Inde Coloniam itura sit pacis promovendæ ca
in Galliam, varie disseritur. Qui apud eam nunc valent plu
Coignæus et Montsigotius, cum bona in Gallia habeant,

editu laborant et illius et suo. Turcicus sultanus
esse creditur. Longas naves ejus quatuor ad Ama-
tas depressit. Tartarorum rex fratrem suum ad eum
uxilio sex mille equitum, ipse ad Azaci iturus obsi-
scribitnr. Certius jam ad nos perlata sunt illa, quæ
Vinariensem geruntur. Decimo Julii, ut hic nume-
telus hosti cladem eam intulit, de qua scripsi antehac.
n longe tredecim cepit signa equestria. Decimo
sidiis Offenburgum capere speravit dux: sed abfuit
eque tamen sine fructu iter id fuit, nam quatuor
ab Argentorato tres alæ hostiles partim loricatorum,
nariorum, a duce concisæ sunt. Gœtsii exercitus, qui
nillium, fame, fuga, cladibus ad sex millia decrevit.
d Dinsenhemum transgressus Rhenum Offenburgo non
Cum postremæ inde ad nos scriberentur literæ, id
Bavarus dicebatur novas adducere copias et alias ex
us. Dolendum est tantum periisse temporis et occa-
duci auxilia parantur, quæ, cum illæ, quas dixi, scri-
eræ, sub vicecomite Turenæ prope Montempellicardi
ulta hic quotidie per negligentiam peccantur. Deum
ntissime et Illustrissime Domine, ut reginæ, regno,
limitati optima consilia det capere, capta autem ut
utetiæ $\frac{4}{14}$ Augusti 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

n ex Anglis intelligere possum, pecuniæ collationem
llis impetrabimus. Mitto ea, quæ in Polonia contra
disceptantur.

Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Aug. 1638.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

Sublimitatis Tuæ literis, datis 28 Julii, adii Heuf-
id, quod de Marino literæ continebant, accurate com-
btinere ab eo non potui, quin se excusaret, saltem

donec rationes, quas in Suediam cum documentis misit, dispunctæ essent. Ingentis summæ se creditorem esse regno suedico non nunc primum mihi dixit, sed antehac sæpius: eaque de causa mihi quoque pridem nihil dedit, nisi ut mutuum reddendum a me in Hollandia, quod jam feci aliquoties non sine meo incommodo. Sed ipsius Heufdii verba, quibus se excusat, mitto. Mitto simul et chartam, quam a Spiringio habeo, unde cognoscet Sublimitas Tua, persoluta mihi annua, quæ ut legato debentur et cum annuis impendia ad Junium usque anni 1637. Post id accepi ejusdem Spiringii cura duo millia thalerorum imperialium pro honorario trium annorum, quod mihi dat regina ut consiliario suo. De ea quoque re chartam posteriorem mitto. Nunc rogo Sublimitatem Tuam, quæ ita mihi bene voluit, ut etiam in antecessum pecuniam numerari mihi præceperit, sed sine effectu, quia nulla hic erat pecunia, jubeat id, quod pro anno, qui Junio 1638 exiit, mihi debetur, persolvi non Lutetiæ, ubi Heufdius daturum se negat, sed Amstelodami: idemque in posterum fieri de iis, quæ mihi quoque tempore debebuntur. Ego ne quid in me diligentiæ requiratur tum ad commoda, tum ad honorem Suediæ tutandum operam dabo. Deus, Excellentissime Domine, fautor sit perpetuus Sublimitati Tuæ. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Augusti 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Veneti Turcas mare Adriaticum armatis navibus suo impermissu ingressos male tractarunt. De usuris, quas Heufdius petit, debeanturne illi, et an tantæ, et an a Gallia, an a Suedia, res mihi plane obscura est.

---

211. **Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Aug. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Dixit mihi venetus legatus, eam formulam diplomatis pro tuto itinere Germanorum, quam postremam ad Sublimitatem Tuam misi, ab ipso cardinali datam sibi fuisse. Ego ei dedi id, quod ad me super eo negotio a regina clementissima domina nostra

erat. Miranti, quod duriores Gallis essemus, rationes
Germanorum causa et ob religionis societatem et ob
cte contra Imperatorem ut hostem facta ad nos quam
ropius pertineret. Videntur autem mihi Galli animum
aput illud primum fœderis, quod olim Ratisbonæ cum
procuderat pater Josephus. Tum vero dixit Venetus,
am dominam nostram scripturum, gratiasque acturum
ad se literis. Daturum autem se reginæ titulos
æscripto, ut qui liberius id posset, quam ipsa respu-
m antiquorum tenax. Egregia est Gallorum classis,
ptionem editam mitto. Ea Julio ineunte pervenit ad
Hispaniæ: Gatariam cepit portum ulteriorem oppidi
quod a Fontarabia proximum est. 7 Julii classis ea-
ntarabiam apparuit. Sex aut septem millia hominum
a attulit. Is cuniculos duos jam sub urbis vallum fecerat,
re haud magno fructu. Interim advenit in terrarum
Hispani exercitus viamque invenit militis non parum
in urbem. Mareschallus Brezæus post captum Ren-
o quod culpa quædam in ipsum rejectaretur non ad-
ad S. Audomari urbem Castilionæi, iratus, deserto
Salmurium in præfecturam suam contulit. Exercitus
alerius accepit. Rex ad S. Germani vicum rediit
um exspectans, post id rediturus creditur ad confinia
ex captis cum principe Arausionensi consiliis bellum
Literæ 6 Augusti, ut hic numeramus, scriptæ Fri-
ficant advenisse eo vicecomitem Turenæ non quanto
cum auxilio. Esse ei sexcentos equites, pedites mille
Hostis erat ad Kinsingam et Offenburgum, invalidus
avellium cum Hispano Italoque milite opperiens. De
l jam addebatur. Multum equorum morbis assumitur
Vinariensis, qui prope mille equos amisit, et non mi-
ilibus castris. Signa illa nuper per Tubatelum capta
regem Galliæ Doradoris. Videtur dux non quietu-
rem judicatam, qua absentes damnantur, qui vim nu-
cerant. Deo laus sit, qui tantum a me periculum
us paterno præsidio, Excellentissime et Illustrissime
uam Sublimitatem toto corde commendo. Lutetiæ
1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Mitto item scriptum non illepidum de equestri illa soc
cujus abortum fecit rex Poloniæ. Vidi modo Chavigni
gratulatus ei sum restitutam valetudinem. Dixi læta ips
minus læta futura regi, de Gartzio, de fuga electoris Br
burgici, de iis, quæ super Transilvanico negotio acceperam.
sam libertatis D. mareschalli Hornii magno studio ei comme
Respondit dubitare nos non debere, quin regi cordi futu
ea res satis laxe. De salvis conductibus nihil ei dicer
sultius duxi et exspectare, quid aut ipsi mihi dicturi sin
Venetus. Jam nunc literas accipio a duce Vinariensi de
ejus ad Rinfeldum victoria de Gœtsio ac Savellio, qui s
junxerant, ut Brissaco novos adferrent commeatus, deinde
sumpto ducis Lotharingi exercitu ducem Vinariensem po
depellerent. Pugnatum per horas octo 11 Augusti, ut hic
mur. Interfecti plus mille, capti homines plurimi, plu
commeatus, armorum, chartarum, machinæ omnes, id est un
signa tum pedestria tum equestria supra octoginta. Reliquia
exercitus ad Offenburgum profugas dux persequitur et Kins
obsidet. Pridem nullum fuit cruentius prœlium.

---

212. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Aug.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

De prœlio illo, quo dux Vinariensis Savellium Gœtsi
devicit, nondum quidem ex Truchesio, qui nondum rediit, se
latis complurium literis, discimus specialiora: diem, quo pug
est, fuisse undecimum, ut hic loquimur, Augusti ac Lunæ
locum, ubi concursum est, non longe Offenburgo ad Schut
Initio statim prœlii prima acies hostium cæsa, captæque ej
chinæ: sed instauravit prœlium, dubiamque ejus per octo
horas fortunam fecit postrema hostilium acies, cui se duci
citus fortiter opposuit, pari Germanorum et Gallorum v
seroque victoriam adeptus est. Cæsi hostium plus mille,
ut scripsi antehac, capta supra octuaginta, hominum nume
gens, machinæ, sarcinæ, chartæ et commeatus magna copi
dites abjectis armis fugerunt prope omnes. Epistola ad me
scripta erat Mittenwegiæ statim post pugnam. Rumor hic

ilea veniens, Savellium mortuum, Gœtsium a Rosa
nihil certi comperimus. A castris ad Fontarabiam
Augusti naves hispanicas, quæ globos multaque alia
sessos agitabant, a gallica classe fugatas, captas pi-
septem depressas mersasque, 4 ejusdem mensis die
quem classis gallica attulerat, datos successores præ-
agii. At quinto die terrestri itinere in oppidum pe-
m cum globis ac bellico pulvere Hispanos et Hiber-
ginta. Septimo die alii hostium quadringenti, qui et
dum se perventuros speraverant, repulsi. Octavo
ido eruptio in littus maris cum clade ipsorum retusa.
capti a Gallis, qui literas ad præfectum oppidi fere-
promittentes duplicibus copiis ex castella et ex Na-
re edoctus princeps Condæus diligenter inquisivit
quas auxilia illa advenire possent. Publicant Galli,
es cohortes ducis Caroli ad Montempellicardi secundo
decimo autem non longe a S. Quintini oppido cæsos
nines, qui ex præsidio Cameraci exierant. Aliunde
lanum oppidum captum a duce Carolo: a Longavil-
tream captam, impeti Champlitam. Chevreusia, ac-
venia ac pecunia, huc se transfert. Galli, qui Ren-
int, et jam sub Halerio sunt duce, Casteleti obsidium
teræ italicæ nos docent, 13 Junii captas a Meliten-
rcarum naves apud Siciliam. Aliæ vero, circa Pra-
e novos dilectus in Austria factos, exspectari ibidem
em et electorum legatos. Naves illas, quas a Vene-
co sinu captas dixeram, fuisse duodecim naves lon-
as duas, a Tunete et Algeria. Siciliam multum in-
s. Rentiacum Galli, detractis munimentis, relinquunt
i, qui per agros plus valebit. Quid facturus sit Ca-
ondum apparet. Deus, Excellentissime et Illustris-
, Tuæ Sublimitatis consilia bono reginæ, regni, or-
ani sospitet. Lutetiæ 18/28 Augusti 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ad me Truchesius; ait in prœlio duci non plus fuisse
cum hosti essent prope quatuordecim millia. Bris-
intra tertium mensem fame venturum in ducis po-
batelium non mortuum esse sed captum, jam cog-

noscimus. Mitto historiam rerum ante prœlium et prœlii,
dedit mihi Truchesius.

---

213. **Lut. Paris. 8 Sept. Cal. nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Dicto hanc epistolam in reliquiis febris, quæ me per h
jactavit, imminutis etiam inter medicandum viribus. In
parata cuncta sunt ad recipiendam reginam matrem. Scot
tus non ita faciles sedatu videntur quam creditum fuerat:
legato Angliæ extraordinario didici, qui hoc insuper mihi
Dominum Salvium domino Roo dixisse, non futurum, ut
addant se concepto fœderi, quæ et mea pridem fuit exist
Pergunt Angli Batavis infesti esse, capta nuper eorum na
a Guinea veniebat, multisque conceptis repressaliis. Curs
venit a domino Davausio; occultantur quæ attulit, at a F
bia cursor, rege præterito, ad cardinalem se contulit. Qu
de rebus illic gestis spargitur, est, archiepiscopum burdiga
in portu Gattariæ, quæ non est capta a Gallis, ut hic dictu
sed alius quidam apertus in vicino locus, incendiariis navi
liciter immissis excussisse galeones hispanicas undecim, t
ves grandes Dunquercanorum, navigia minora aliquot. A
niensis nobilitatis millia aliquot, quæ Fontarabiæ subventum
principe Condæo obviam profecto fuga retro cessisse, sed
ipsum Hispaniæ in illis partibus exspectari. Dux Longav
Champlitam cepit, partem exercitus in Lotharingiam misit ad
ducem Carolum, aliam in Bressiam et vicina, at dux Bernl
gnarus uti victoria, a Gœtsio liberatus, qui non sine clade
de qua certiora exspectamus, Donavertam versus secessit,
qui Offenburgum obsiderent, ipse adversum Brissacum ivit, s
præfectum ejus oppidi ad deditionem posse perduci, non
quod fames immineat, verum etiam proprio periculo, quia
satur a Cæsarianis vendidisse privatum ad lucrum com
oppido necessarios. Literæ, quæ id continebant, intercep
vissimo illustri prœlio, ad ipsum missæ sunt. Fuerant
literæ eodem tempore interceptæ, quæ omnibus commeati
commodis arcendum Argentoratum et Basileam doceban
quoque ad eas civitates missæ augendis non male per se

s. Vercellas ab Hispano dari in potestatem cardinalis
ıt inde Pedemontani populi nobilitatisque animos tur-
gimus. Est jam in Anglia antistes S. Andreæ, in quem
descunt Scotorum iræ. Simulatque valetudo Dei be-
ni redierit, ibo commendatum regi et regis ministris
ducis Vinariensis de pecunia præter ordinariam ad
hiberna et resarciendam jacturam equorum, quorum
lia morbo, non pauci et prœliis periere. Ad Castelletum
us accedunt. Quid Castilionæus facturus sit et Lafor-
ım cernimus. Deus, Excellentissime et Illustrissime
ginæ, regno Tuæque Sublimitati fautor sit perpetuus.
Septembris nov. Cal. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Sept. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

ex Berlisio intellexissem, esse in aula, qui sibi dari a
ent bona eorum, qui in me vim fecerant, oravi eum,
precaretur, ne id faceret, sed ut aut ea bona nemini
odiri sub manu regia pateretur, aut, si id rex mallet,
tteret, ut illi homines, ubi tempus venisset indulgentiæ,
ı reciperent sine ullo intertrimento; me enim nec te-
elle. Hoc et dixi et scripsi D. Berlisio, duxique et
nitati indicandum, ne qui forte, ut hic multi sunt ma-
lucrum aliquod sperasse putet ex infelicium hominum
quam omni modo sublevatam cupio. Et jam ante
ıeum regem pro iis essem deprecatus, nisi sententia
perscriptam nuper misi, neque pronuntiata esset, neque,
ersus absentes fieri solet, exsecutioni data. Quid autem
sa, neque mihi dicitur, neque ego per me intelligo.
llentissime et Illustrissime Domine, Sublimitatem Tuam
Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Septembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

215. **Lut. Paris. $\frac{1}{11}$ Sept.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Recreavit me in hoc languore, quem morbus reliquit,
publica tanta certe, quanta unquam in ullo populo conspect
ingens fidumque argumentum, quantum a suis rex ametur
spem de prole ejus aliquando regnatura tanto cum gaudio
piant. Post steriles annos matrimonii XXIII natus est regi
tembris, ut hic numeramus, tribus ante meridiem horæ qu
tibus, puer pulcher et vegetus. Ego, quanquam morbo non
apud patrem Josephum et D. Chavigniacum (nam abest ad
Belgicum cardinalis) per literas hoc gaudio perfunctus sum,
que commendavi utrique id, quod nunc in manu est, ducis
riensis negotium: nempe ut præter pecuniam ex pacto de
quæ jam ei ad mensem usque Augustum persoluta est,
auxilio firmetur, et liberalitate aliqua extraordinaria rebus
adeo extraordinariis. Missos ad eum bis milites sane bono
paucos, et qui ducem imparem hosti facerent. Itaque duc
omnem ejus exercitum bis in maximo internecionis fuisse
culo. Evasisse cum gloria, sed metuendum proverbium:
sæpe transit casus aliquando invenit. Plus millibus duobus
tum pede militare, quorum equos morbi absumpserint. U
damnum reparetur, pecunia opus: neque minus ad perage
Brissaci obsidium, quod ni capitur, fore et quæ capta sunt
riculo. Suedos vero jam potenter armatos tanto se in h
commoturos alacrius, quanto impleri a rege Galliæ viderint,
præcipue in fœdere Hamburgensi spectavit Suedia pepigitq
nempe vi omni gallica arma in Germaniæ penetralia infer
Spero hos monitus neque intempestivos, neque inutiles
Putat Truchesius in Brissaco commeatus non esse, qui ultra
menses sufficiant. Ad Fontarabiam cuniculus quidam c
efficacior disjecit propugnaculum, et in eo locarunt se
Principis postremæ literæ brevi sperare nos deditionem ju
Opera, quæ ad Castelletum fiunt, jam ad ipsum oppidi vallum
venere. Sed in Italia Astam obsidet Hispanus, nec quis
est, qui ejus vim sistat. Castilionæus, quam recepisse dictu
gratiam, aut non nisi imaginarie receperat, aut iterum pe
Præter Castelletum nihil aliud acturi videntur Galli. Deus, I

et Illustrissime Domine, reginæ, regno, Tuæ Subli-
autor perpetuus. Lutetiæ $\frac{7}{17}$ Septembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

onæus jam in rus suum jussus est discedere. Imperium
ue exercitum Lafortius accepit. Astæ obsidio paraba-
ermissa est per morbum Leganesii et ducum discordias.

Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Sept. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

am miseram postremas ad Sublimitatem Tuam literas,
n eos, qui vim mihi intulerant, latæ exsecutio, ita ut
entes mos habet, in imaginibus facta est. Ego jam
quam firmiorem valetudinem opperior, ut regem adeam,
publica negotia preces adferam meas ad dandam his
impetu non proposito deliquerunt, indulgentiam. Nu-
Chavigniacum cum scriberem, misi ei, quod Veneto
deram, scriptum de iis, quæ regina domina nostra cle-
desiderat in diplomatibus pro Germanis. Vellet Ve-
heri apud me fuit, me novam aliquam scribere formu-
ego dixi, frustra id futurum, priusquam Cæsarianorum
r illis annotatis intellecta fuerit: itaque, ut ea intelli-
se allaboraturum. Ego, si quis cum ministris regiis
sermo inciderit, tenebo me intra præscripta. Regina
Riceliaco manet infensa: sed hujus auctoritas in regis
dentis sine ipso nihil se posse, firmiores egit radices,
quoquam homine convelli possint. Ad pacis tamen
poterit et hæc res et ortus delphini suum habere
; cœperatque jam et Hispanus Romæ eam expetere.
is mirisque successibus inflatus suum jam putabit eam
quam accipere. Deus belli pacisque arbiter, Excel-
et Illustrissime Domine, det orbi christiano, reginæ

regnoque suedico ac Tuæ Sublimitati cuncta, quæ optari
que est. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Septembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devot
H. Grotius.

---

217. **Lut. Paris. 18 Sept**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quas e Vinariensibus castris literas satis recentes hab
me docent, Oberkircham et oppida minora alia, itemque ca
Drusenhemum, venisse in ducis potestatem. Octo turmas
missas in tractum Durlacensem Spiram usque pervasisse.
vero cum peditatu et alis equitum duabus Brissacum adit
cludere: ni propere ei subveniatur, quod ut fiat valde
ab Imperatore, Bavaro et episcopis, ultra mensem non pa
randæ inopiæ, ita testantibus captivis etiam, de quibus
habita est. Proximum, qui succurrere Brissaco nunc poss
ducem Carolum, sed ei sua esse, quæ agat. Hæc omnia e
hanc aulam debent, ut duci et plus militis et extra ordin
cuniæ aliquid mittatur, quam ad rem se laboraturum sign
mihi pater Josephus: sed vix quicquam posse fieri, an
huc venerit D. cardinalis, qui in oppido S. Quintini nu
fruens gloria recuperati Castelleti, quod die 14 hujus me
petu multo cum sanguine captum a Gallis est. Fuit Galli
felix mari prœlium primo die mensis hujus sex leucis a
cum ipsorum naves longæ quindecim Hispanas totidem i
rentur, primumque propinquis telorum jactibus, inde ma
gererent æquali diu et cruento certamine. Sed Galli, trib
rum amissis, sex hostilium navium cepere. Mortui hinc e
supra quater mille. Et hæc quidem bene se habent.
Fontarabiam præter exspectatum Deus infensus spes resq
lorum corrupit, ipsa natali S. Virginis, in cujus tutelam
regnumque dedit. Nam cum tres cuniculi dissultu suo ru
nonnihil fecissent, placuissetque oppugnari oppidum, c
sive regimenta, præsertim Mileræana et Coronæ aperte d
runt pugnam. Causa dicitur, quod stipendia pridem non
soluta. Adjiciunt quidam cœptam a duce Valetta, Esp

nationem, mox traditam archiepiscopo burdegalensi
o suo milite, indignante Valetta, cujus pater pridem
um præfectus plurimas in nobilitate clientelas habet,
arbitrio versat. Spectabat hanc Galli militis contu-
propinquo monte Arragoniæ admiralius bono magis
cum milite, utensque temporis commoditate, castro-
rtem, quæ ducis Lafortii filio, marchioni, attributa fu-
peribus, si defensores adfuissent, adsultat, frustraque
s domesticis, neque enim miles obsequebatur, objec-
ties marchione Lafortio, perrumpit: ad quod exem-
am itidem a milite partem illam castrorum, in qua
e Condæus fuerat, intrat Hispanus, fugientibusque
machinas, impedimenta, commeatus, signa, pecuniæ
magnam, cujus penuria miles gallus disciplinam
chiepiscopus se ad naves recepit: idem fecit princeps
aquas se injiciens ac per eas transiens donec sca-
henderet. Mersi et trucidati ferme Gallorum bis
ros fuga aut Bajonam aut cis flumen Handaiam per-
ulto a tempore nullo tam gravi inflicto vulnere gal-
ationi. Quantum hæc res inflatura sit Hispano, fa-
enio gentis intelligi potest, eoque magis quod mille
equites hispani tantum hoc negotium confecere. In
n adhuc inquiritur. Et læsit eum suo testimonio etiam
s in iis, quæ ad exitum e castello Bacci pertinebant.
quod imperio tantum excidit, evasisse se putat. Ba-
metuebat, ideo quod defugisset onus obsidendi Ca-
atis sibi esse ad id militis dicens, cum tamen eodem
Halerius nunc id oppidum ceperit, hostem submo-
io. Rumor est in aula, viduam Sabaudam, cum non
erata a Gallis auxilia, sibimet consuluisse, signata
a se a bello eximat, receptura ab Hispano Vercellas.
d sit, brevi apparebit. Deus, Excellentissime et Illu-
omine, det Tuæ Sublimitati cuncta felicia. Lutetiæ
is 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ngli, reginam matrem exspectari in Anglia, et dixisse
llarium regem ei permissurum, ut bonis suis fruatur,
m ex hostico exivit. Venit jamjam huc a duce Vi-

nariensi cum captis signis LXXXIII Lutsavius. Duci prop
ait, tria facere castella ad Brissacum, eaque perpetuo ope
nectere, nequid, ut huc usque fit, victus ab Helvetiis aut
inferatur. Sed magnas copias colligente hoste, nihil eum ac
nisi novis a rege auxiliis instruatur. Itaque in id omni
laborabimus. Ipse dux ad reginam scribit. Mitto historia
acte scriptam de clade ad Fontarabiam. Rumor nunc hi
gitur, plebi forte solandæ, recolligi a principe Condæo exe
ad XVIII millia. Ab archiepiscopo autem burdegalensi
Gattariam, et disjectis munimentis loci veteribus, aliud st
portus servetur. Castelleti præfectus captus est. German
ibi fuere, data vita.

---

218. **Lut. Paris. $\frac{14}{23}$ Sept.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Vidua Sabauda in Hispaniam misit, neque dubitatur,
bello exemtum eat, si non jam res confecta est, quod mu
stimant. Post id perierit omnis per Italiam cultus gallici
nis, cunctaque ad Hispanum vergent. Mirum est, quod as
prædicant, qui genesin cardinalis Hispani expenderunt,
illi omnia a fatis sed in ecclesiastica dignitate portendi.
servitutis venerit Italia, ut ex domo tam late regnatrice
ficem sumat, non poterit res abire sine schismate. Quo
circa diplomata pro Germanis indulgentiores sunt quam
nescio an inde sit, quod in pacis cudendæ negotio nos veli
currere. Certe Mileræus, cardinalis propinquus, nuper
certare voluit intra hanc hiemem indutias futuras. Est
spania Mutinæ ac Regii dux: ei pro magnis, quas per Itali
bet, possessionibus regnum Sardiniæ in fide ac clientela
Hispanici offertur. Ita omnibus modis id agit Hispanus,
sit per Italiam potentia, quæ ipsi obsistat. Is, qui pro li
Casimiri principis huc venerat, nihildum promovet. Sed
persuasum mihi volunt, Poloniæ regem vires quærere,
cum Suedia pepigit vi abrumpat. Ego respondere sole
permissuram id polonam nobilitatem; neque enim e re e
sius, et ea nolente, fiducia opis externæ bellum moliri, no

re. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine,
onum commune vertat. Lutetiæ 13/23 Septembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Lut. Paris. 13/23 Sept. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

motus, quantum ex literis sermonibusque et conjectura
alibi antehac evenere, assequor, metuo, ne grave ne-
it Anglis. Nam et pertendere adversus concordes et
riculosum est, et remittere de jure regio, sicut pruden-
erdum, ita apud populos feroces causa sæpe est, cur
es postulent, suique metu exprimant, tandemque cal-
æ potestatis reverentia, vim imperii ad multos trans-
cedit, quod qui palatinæ domui non optime volunt
speciosum arrepturi sint prætextum quovis modo cum
depaciscendi; ad quam rem utilis ipsis esse poterit
, quæ a Suedis Gallisque ipsis offeruntur. Quare magna
udine exspecto, ecquid Hamburgi inter nostros Anglos-
turum sit. Cum Imperatore pacificationem, ut video,
s moratur de diplomatis pro Germanis. Non iniquum
od Imperator postulat, ut nominentur quos regina Sue-
ederatis suis habet. Omnes autem de minus exacte
e Pragensi querelas ad Lubecensem conventum de-
erit Imperatori, et, quantum Venetus hic judicat, non
Præfectus, qui Castelleti in Gallorum venit potesta-
atur Gabriel de las Torres. Cum captum est oppidum,
bus ruinis per cuniculos factis. Germani se dedidere,
orantium partium altera tuenda obvenerat. Alteram
n licuit, defenderunt Hispani et Vallones, interfectique
omnes, ut et oppidani. Periculum, in quo fuit dux
postremo prœlio, inde apparet, quod Cæsariani et ma-
dam ei eripuere, receptas postea, et bis eum loco mo-
ter signa a duce capta sunt quæ inscriptiones habent
as observatu, ut Malleus hæreticorum; Vivat Ferdi-

nandus II et Ferdinandus III; Gallus excitat jacentes; I
manus suas in sanguine peccatoris; Quod cecidisse noc
illo navali ad Genuam prœlio dicitur tempestas suborta, qu
nantes diremit, favisse Gallis, quibus, re jam ad manus d
difficilius futurum fuerat certamen, quod militum multo plu
in Hispanorum navibus. Benigna nunc fama celebrat et
curlæum, qui navibus illis longis præfuit, et Halerium, q
stelletum cepit intra 22 dies, militum habens octo millia,
nas sexdecim. Putatur cum aliis quibusdam accepturus
schalli Franciæ dignitatem. Manicampius, qui capitis adib
culum, precibus ducis Vinariensis donatus ad ipsum m
Gœtsius ad Pforsheimum dicitur veteres novasque copia
gere, et dux Lotharingus conari omnibus modis, ut se c
possit conjungere. Quo magis curandum est Gallis, ut d
nariensi miles novus submittatur. Brissaci præfectus Rhin
quotquot habebat captivos emisit liberos, ne cibum ipsis p
teneretur. Tribunus ducis Vinariensis Ohmius Wirtembe
agrum percursat. Tenent adhuc Cæsariani Offenburgum e
hovium multumque eo inferunt commeatus in spem subv
Brissaci. Machinas multas eo mittit Bavarus: Maguntiacen
litem: aliique, Croatæ et draconarii, e Bohemia per Fran
adventant. Dicitur et Gallasius jussus ei XIV cohortes siv
menta mittere, cum conditione credo, si tuto poterit. Jan
ex Truchesio intelligo, mille quingentos equites, sex millia p
quæ in Italiam destinata fuerant, exsoluto jam, ut videtu
cura Hispano, adversus ducem Vinariensem mitti. Dux ip
mariæ valetudinem curat, æger animo non minus quam c
quod non ea ipsius habeatur ratio, quam et tempus et me
sius exigunt. Qui in Picardiæ limite sunt Galli, ad 6 O
in hiberna se recipient. Interim diffluunt multi. Dux
villanus copias suas divisas antehac recollegit, quo facil
cem Lotharingum cohibeat. In iisdem partibus et Champ
Autreæ, quæ Galli ceperant, detrahuntur munimenta. De
cellentissime et Illustrissime Domine, regno, reginæ ac S
tati Tuæ propitius adsit. Lutetiæ $\frac{15}{25}$ Septembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

Rex in febrim recidit. Manet ad S. Quintini cardin
retinendos in officio milites. Legato gallico, qui in Bata

, ne reginam matrem salutet. Missa tamen ad eam,
cardinalis cura ducentena millia florenorum. Dicuntur
llano copiæ quædam ire ad ducem Vinariensem; sed
l habemus certi. Genuates rogati ab hispanico legato,
io miscerent, noluere: post pugnam receptum dedere
t in vulneratos captivosque multam ostenderunt mise-
Quosdam Gallorum et redemerunt.

Lut. Paris. 2 Oct. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

tur hic rumor ex auctoritate D. Davausii, dixisse D.
ssi, Suediam etiam ante tempus Wismariensi et Ham-
ædere præfinitum exire e bello posse, si ita res regni
contra utilitates publicas nulla valeant verborum vin-
, quanquam idem reipsa a Gallis non dictum tantum,
is ipsis effectum adversus Anglos Batavosque memini
niana, et non multo post idem assertum ab Anglis in
e cum legatis Batavis; tamen D. Salvio, cujus mihi
ntia est, hoc tam crude excidisse non arbitror, sed
arripere, ut fidem suedicam aliis, Anglis maxime, qui-
quid clam ipsos Suedi paciscantur, metuunt, suspectum
st hic Cnutius missus a Batavis, ut cardinalis tentet
nalitne reginam matrem in Galliam redire, an manere
rege filio præbente matri, unde honeste vivat. Utror-
sura sit, videbimus. Nam ut in Angliam sinatur abire
causis dissuadet princeps Arausionensis. Regis Angliæ
itur ad reginam Bohemiæ pastor anglus, qui domi ip-
anglico sacra administret. Scoticus tumultus quo sit
netuo. Gens est pertinax, et religionis nomen efficax
oagulum, præsertim ubi et regiminis popularioris spes
accedunt: tum vero incertum, unde majus periculum,
ponas, an si concedendo doceas multitudinem majora
t extorquere. Habet autem hæc res eo me magis
quod ad impediendum cum Suedia fœdus aut causam
bere aut obtentum. Deus et hæc et alia ad bonum

Christiani orbis gubernet, Tuæque Sublimitati, Excellenti
et Illustrissime Domine, det, quicquid optari potest. L
2 Octobris novi Calendarii anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotis

H. Grotius.

---

221. **Lut. Paris. 2 Oct. Cal. nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Heri vidi regem, reginam, delphinum, regem a febre
liberatum, reginam e puerperio factam vegetiorem, infanten
que sanum ac validum. Dixi ea, quæ tempus ferebat, et
quam serenissimæ ac potentissimæ reginæ Suediæ dominæ
bonum hoc significassem, tamen, quod multum interesset it
noluisse me differre gaudii testationem et prospera omnia.
didi apud regem commendationem, quam potui, calidissima
rum ducis Vinariensis: revocavi regi in memoriam, qui os
bat se ejus non ignarum, quantum periculi dux adiisset ut
quidem prœlio, sed maxime posteriore ob copias hostilibu
pares. Nunc ingentem colligi exercitum ab Imperatore, B
episcopis, accedentibus etiam, qui in Italiam erant destin
jungere se parante duce Carolo. Addebat rex ultro, audire
adversus ducem etiam a Gallasio non parum militis, quod
interceptis deprehensum et ego affirmabam: et id D. Ba
quidem patefacturum viam ad fortia ausa, sed ducem tant
jore in discrimine fore, nisi novis magnisque auxiliis fulc
præsertim cum vicecomitis Turenæ agmen diffluxisset
omne. Promisit rex, se, quantum posset, facturum ad vires
gendas. Molliter injiciebam mentionem etiam liberalitatis
ordinariæ non alibi impendendæ utilius, tum ob ea, quæ o
Brissaci desiderat, tum ad equos reddendos equitibus ult
mille in pedestrem militiam redactis per frequentes eq
mortes. Brissaco capto et cetera in tuto fore, sine ea
omnia. Rex pecuniam non quidem negavit se daturum, se
cusatione usus est gravissimorum, quibus undique Gallia p
retur, onerum. Postremo, cum regi gratias egissem, quod ju

administrari demonstrasset, quam sibi displiceret vis
quando exemplo factum esset satis ad conservandam
sanctimoniam, oravi cum multis rationibus additis, ut
uic malo vellet remedium ex clementia, qua virtute
proxime reges accederent, et reis vitam concederet,
eret, quæ quanquam rex, ut ajebat, mei fecisset arbi-
nen inde nihil velle præter beneficii facultatem. Rex
m serio peterem, mihi se dixit negare id nolle, datu-
mandatum cancellario de indulgentia perscribenda
e; ad eundem cancellarium me quoque gratias agendi
venia negotii commendandi causa iturum dixi. Rex
rum nobilem misit cum literis gratulationem de prole
inentibus. Misit et alterum Angliæ regina. Eos cras
ad regem reginamque deducent. Quod Veneti nuper
os in terras usque Turcici imperii, ad Aulonem olim,
nam dictam, persecuti sunt, ibique eos inclusos in suam
potestatem, tam irate ferunt Turcæ, ut bassa quidam
enetum pede percusserit, minis insuper adjectis in
m gravissimis. Regina mater videtur regis concessu
mansura et acceptura hinc, unde vivat. Si de Hispanis
l queratur, de rege Hispaniæ certe non habet, qui ei
iberalitatis pensiones omnes bene persolvi jussit et
mensem usque Septemb. cum Augusto discessisset.
a literæ nos docent, Batavorum advenarum suasu ten-
in Bernensi agro, quæ Lemannum lacum cum Iver-
nittat juvandis commerciis, eventu adhuc dubio: ducis
gici legatos Vienna domum remissos cum bonis respon-
re vicinos episcopos ad restituendam concordiam inter
arum et Ratisbonam. Mortuum in captivitate Roten-
Gœtsium apud Eslingam esse. Exspectari ibi cum co-
n: apud Constantiam dilectus fieri: etiam ducis Caroli
opias, multumque ab eo commeatuum Thannum com-
spem subveniendi Brissaco. Circa id oppidum com-
ducem Vinariensem: sed per morbos et vulnera valde
ei vires. Keisersbergam, Amerswegam, Kinsingam
diri a comite Nassavio. A Rosa autem cæsos hostium
. Tribunum hostium Wertzium deductum esse Ben-
Rumor hic per urbem vagatur, mitti ad Brissaci obsi-
juvandam ducem Longavillanum. Id si ita est, mala
periis solita accedere et certamen de possessione Bris-
mido. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine,

res regni Tuæque Sublimitatis secundet. Lutetiæ 2 O
novi Calendarii anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

Hugo Grotius.

Hispani Pomaram obsident, non longe a Casali. Rex
rum aliquid in Italiam mittit. Mitto epistolas duas a rerum
scriptas de iis, quæ ad Fontarabiam evenere. Legi scripta
scanorum pro sua immunitate, magnis sane fulta docume
vires adsint.

---

222. **Lut. Paris. 8 Oct. Cal. nov.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Nihildum definiti dicitur aut mihi aut Truchesio Linda
huc a duce missis Vinariensi, quid auxilii rex duci, qu
hostium impetitur copiis, velit mittere. Sed de duce Lo
lano mittendo sermo est. Id si fit, æmulatio inter duces
Brissaci possessione certamen evadi vix poterit. Tum vero
habet militis Longavillanus ad tria millia. Habet præter
quid Bellefontius in eodem Burgundiæ comitatu. Ut et h
dant, nihil adversus tantas, quæ coëunt undique, hostium
Nam præter eos, quos Bavarus et episcopi colligunt, et qu
tit Bohemia aliæque Austriaci juris regiones, veniunt et e
cohortes et Lamboius cum sua manu, et cum parte Ga
exercitus Breda. Videntur metuere Galli fortem ad fin
principem germanum et protestantem. At quanto id satius
Austriacos habere vicinos et hostem intra Galliæ viscera
sola ducis virtus hactenus prohibet. Sed multa talia hic
tur, peccarique necesse est, dum is, qui cunctis præsidet mi
multos deligat, qui aut res non satis intelligunt aut sua ad
studia sive religionis sive privati honoris aut commoda. Po
non longe a Casali Hispani captam, quod custodia dign
videtur, a munimentis nudarunt. Regina, regis mater, nec
liam admittitur, cujus rei spes ei facta fuerat, non alio c
quam ut ex hispanici juris solo abduceretur, et si in Bata
neat, etiam dimissis illis, quos rex aut cardinalis maxime

habent, non tamen impetrat a filio alimenta, qui eam vult ire Florentiam, quo ipsa nihil magis aversatur, dedignans privata conspici, unde tanta olim cum pompa deducta est, et propinquis parere, quos tam longe infra se positos habuit. At regii ministri ajunt alicubi eam esse velle, ubi res movere possit: ac ne in Batavis quidem quieturam, ubi multi sint indutiarum appetentes. Miror tamen id de indutiis objici, cum eas facere Batavi non possint, nisi rex pacem simul faciat. An forte sperant Galli etiam se pacem facientibus Batavos largitionibus regis in bella posse retineri? Cancellario Franciæ commendavi id, quod nuper regi, indulgentiam scilicet regis pro iis, qui in me deliquerant, salva vita, bonis omnibus sine delibatione restitutis. Quod ut secundum mores Galliæ fiat, sibi curæ fore spopondit. Ita isto negotio satis difficili honeste, ni fallor, expeditus sum. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, det Sublimitati Tuæ cuncta salutaria. Lutetiæ 8 Octobris ex novo Calendario 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Est hic quidam ab electore palatino missus. Pecunias petit non impetraturus, quantum video, nisi exemplo majore quam hactenus præeant Angli. Lindavius a Gallis rogatus, ut ad ducem Longavillanum eat, excusat se et cum Truchesio recta ad ducem Vinariensem redit. Tota Valettarum domus suspecta fit. Espernonio seni rigide interdictum, ne rure suo exeat. Dux Valetta in aulam advocatur, dubium, an iturus. Cardinalis Valetta Romam mittitur. Archiepiscopus burdegalensis classem reduxit ad Bellam Insulam Britanniæ Armoricæ littori objectam. Miles in oram proximam expositus ibi hiemem aget. Aliarum quoque regionum milites in hiberna mittuntur.

---

223. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Oct. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Morte pueri ducis Sabaudi ditiones istæ ad alterum puerum quinquennem devenere. Adversus ducem Valettam, qui non venit vocatus in aulam, instituitur judicium criminis, tanquam in

inobsequentem et proditorem. Ita verba habent decreti
qui judices in eum dedit Machautium et Potteriacum. D
bitur absens. Præfectura Aquitanica, quæ ipsi post patris I
nonii mortem promissa fuerat, principi Condæo, donec ali
prospectum fuerit, mandatur. Cardinalis Valetta Romam nc
ivit. Principem Thomam intelligimus ire in patriam suar
loca ei vicina, fovendis eorum studiis, quibus bellum dis
Ad Fontarabiam quod acceptum est malum, hoc plus hab
doris, quod valli oppidani tanta jam pars per ruinam patebat,
spani in equis vecti per eam oppidum intraverint. Lut
qui hic pro electore palatino est, vix quicquam proficit,
tibus scire Gallis, quid et quantum pro eo facturi sint
Demskius a Polono huc missus ne ipse quidem multum s
et, nisi melior aliqua lux affulget, principem Casimirum ad
non est comes. Henricus Nassavius, a principe missus Ar
nensi ad peragendum gratulationis officium ob natum regi f
heri demum auditus est, tractus diu ob quædam certamir
noraria. Pontifex equitatui Neapolitano Mediolanum profici
non transitum tantum per terras suas, sed et necessaria libe
præbuit. Petunt Galli a Genuensibus navem quandam,
Gallis capta et possessa per horas 24 in portu Genuensi se I
verat: idque obtenturos puto. Croatæ Brissacum rursus
non parum intulere. Id argumento est non satis clauso
tus. Duci Vinariensi ita dolet tam bonas occasiones ami
ad amicos scripserit se, si Turcæ militasset. plus repertum
fidei: et Truchesius a cardinali Riceliaco interrogatus, quid
cunia factum esset, quam a rege dux accepisset, dixit e
ducis in Galliam merita, ut talem interrogationem non exs
verit. Ex Burgundiæ ducatu ad nos scribitur, ducem Long
num ire, ut peditatum suum, qui ad bis mille quingentos
nire dicitur, ducat ad Vinariensem per arctas fauces apud
vam, quibus Exclusa nomen est: inde cum equitatu suo
retro rediturum in Burgundiæ hiberna. Cohortes duas ja
Exclusam transiisse, Geneva scribitur: ac præterea auctum c
milite ex præsidiis Colmariæ, Schlestadii, Dagesteinæ, Ri
Lauffenburgi, Hohentwilæ, datamque ab eo pecuniam, ut
qui amisere, comparent alios: habere eum machinas trigint
stium partem maximam in Nigra esse Silva apud Willinga
eos infestandos missum Rosam: obsideri ab hoste Blombe
Croatas hostiles alios transire Rhenum. Rumor est hic a
quatuor millia Helvetiorum a rege conduci, ut duci Vina

ant, quod sane velim. Nam copiæ ejus tenues sunt, et
ous, quæ nominavi, Alsatiæ præsidiis ægre collecti sunt
Hoc ultimum mihi jam nunc ad me veniens confirmat
s, et ex ducis ipsius literis scriptis $\frac{18}{28}$ Septembris me
n perfectum esse vallum castrense, quo septem castella
rissacum structa inter se continuantur. Addit eos, qui
ssam transiere, esse bis ferme mille e Longavillani exer-
os ex eodem exercitu, numero incerto, promitti; non
em via, sed per Lotharingiam iter capturos. Multum
centum millia florenorum se extra ordinem pro duce
: ejusdemque ducis monitu, sperare se, Gallos in id
s, ut hassici militis pars bona ad ducem perveniat.
incommodum est pabuli inopia, sine quo equitatus
equit. Cras ad ducem redit Truchesius. Deus, Excellen-
Illustrissime Domine, sive bello, sive pace rem suedi-
nque Sublimitatem, ejus rei tutorem, sospitet. Lutetiæ
is 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

berga nondum, quod scimus, in hostium pervenit po-
Misit dux Vinariensis ad regios ministros literas ho-
erceptas, quibus et constans propositum non deserendi
et consilium intra Galliam inferendi belli apparent.
t ille, quem scripseram, de Helvetiis rumor. Nolunt
contra Imperatorem militare. Dux Longavillanus ipse
quibus fuit hactenus locis. Comes Henricus Nassavius
quidem ad regem admitti, sed admissus non est, quia
rex suam carrucam non mittere nisi aut legatis aut iis,
n sunt legati, a regibus ad ipsum veniunt. Eadem res
Lutsavium. Navis illa a Gallis, ut dixi, capta profuge-
ortum juris Genuensium dictum Alassium: et inde ab-
vi Hispanorum. Senatus Genuensis magistratus Alas-
nnavit parem navem Gallis reddere.

---

224. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Oct.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Cum a multo tempore me non viderit D. Schmalchiu
dubito, quin animum mihi nocendi, quem hic multis osten
diciis, secum ferat. Et hoc et alia ab eo sperare Gallo
magnas pecunias nemini frustra dant, haud obscurum mi
Ceterum conscius optima me fide et quanta potui indust
servisse rei suedicæ, nec aliud aut optasse aut egisse, qu
ea sive bello sive pace foret quam beatissima, calumni
metuo, præsertim cognita mihi Tuæ Sublimitatis æquitate
mihi mei defendendi non sit negatura copiam. Itaque et
mandatæ mihi legationis honorem Tuæ Sublimitati comn
ipsam vero Deo immortali. Ero semper, Excellentissime e
strissime Domine, Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Octobris 1638,

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

---

225. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$ Oct.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

De rebus ad Brissacum scripsi jam aliquoties; addam
quæ propiora didici literis inde acceptis, quæ scriptæ su
tobris quinto et septimo, ut hic numeramus. A latere
rhenano bene clausum est oppidum ternis castris, quoru
dux præsidet germanum militem secum habens, alteris vice
Turenæ, tertiis Guebrianus, cum quatuor hic, ille cum q
cohortibus, quæ regimenta nunc vocant. Inter castra sunt
tus militum, quos reductus appellant, non majore inter eo
quingentorum passuum intervallo. Eos connectit vallum m
Restat nunc, ut etiam ex cisrhenano sive alsatico latere
beantur aditus. Ad cuncta hæc tuenda multo opus milite.
duo millia e Longavillani exercitu, quæ jam ad ducem adv

alia auxilia rex promittit: sed video de effectu dubitare Truchesium, qui jam hinc abiit, et, qui nunc abit, Lutsavium. Dux interim, quanquam colico tentatus dolore, omnia movet, ut exercitum augeat. Kinsingam nudavit munimentis, ut Leslæi cohorte, quæ ibi in præsidio erat, uti possit. Friburgum Gallis non multis custodiendum dedit, ejectis oppidanorum quotquot suspecti erant, id est, plurimis, atque inde ad se vocavit cohortem Moseri, quingentos habentem milites. Etiam germanicam cohortem, quæ Rinfeldum servabat, inde eduxit, commendata Hohentwilæ præfecto ejus oppidi custodia. 24 Septembris Croatæ ducenti, qui ad Philippiburgum Rhenum transierant, noctu dieque factis itineribus, Brissacum, nondum ut nunc clausum, intraverant, statimque, ut frumentum secum allatum deposuerant, egressi erant. Id frumentum putatur ad victum minus quam in mensem sufficere. A captivis transfugisque dicuntur homines valentes in oppido non esse supra quadringentos, cum ad tantum oppidum tantaque ei addita opera defendenda opus sit ferme quatuor millibus. Id spem facit duci præter famem etiam oppugnando aliquid posse profici. Equitatu parum valet absumptis morbo equis, ita ut qui equis uti possint non plures sint mille quadringentis. Id cursandi impunitatem dat Croatis, qui secundo Octobris die Scavaliscium et Sillartum tribunos sub mœnia Neuburgi cepere. Savellius ad Heilbronnam est, Gœtsius cum sex millibus in Silva Nigra. Lamboius cum pari ferme numero silvam, cui ab occidentali positu nomen, transierat. Timetur, ne eas in partes veniat et dux Carolus, hostisque Rheno occupato, qua Basileam et Neuburgum interfluit, commeatus a superna parte duci auferat. Illud nobis commode evenit, quod bavarico equitatu de sedecim cohortibus in septem contracto Gœtsius multos offenderit, primum deducendo quosdam in gradum inferiorem, deinde ex illis aliquos puniendo, quasi qui in postremo prœlio victoriam hosti tradidissent. Per utrumque asperatis animis, credibile est eum milite usurum minus obsequente. Omnes consentiunt, si duci tamdiu id flagitanti in tempore venissent a rege auxilia, jam eum capto Brisaco in Bavaria aut ultra staturum fuisse. Supinitasne hæc vocanda sit, an subsit consilium altius, parco nunc inquirere. Livo ille, de quo scripseram antehac, in itinere, a Constantinopoli non procul, captus est ex suspicionibus. Sed cum scriberet, libertatem sperabat. Cyrilli patriarchæ cædes et Cosaccorum cum rege polono reconciliatio efficit, ut de ipsius molitionibus minus sperem. Galli mutato, ut sæpe solent, consilio, carrucam

regis et reginæ Henrico Nassaviæ obviam misere. Itaque
tertius a rege auditus est. Regina, regis Galliæ mater, n
municato cum regina Bohemiæ aut anglico agente proposit
transiit. Venit in Angliam. Ibi obviam ei missi Northu
Gorinus, Vennius, magnæ dignitatis viri. Tristis haud du
reginæ Angliæ matris ita jactatæ conspectus. Scoticos m
quietem spectare sperant Angli. Concessit rex Scotis con
minorem ac deliberatorium tantum in mensem Novembr
lato parlamentari in Majum anni sequentis. Medium in
tempus utile sibi fore ad dividendam factionem existimat
rones Scotos, qui a consiliis sunt ipsi, dimisit per regi
tranquillandos plebis animos. Verum indulgentiam eoru
commissa sunt, accipere Scoti noluerunt, ut qui nullius s
conscios dicant. Vult rex pro novo hoc fœdere vetus in
quod sub Jacobo rege factum probatumque ab ipso fuit.
Excellentissime et Illustrissime Domine, regni, reginæ,
Sublimitatis res prosperet. Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Octobris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

---

226. **Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Oc**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Magna sunt, quæ a Geneva nobis nuntiata certiorem
tatem exspectant, ducem Carolum, cum Brissaci necess
iterum subvenire vellet, ivisse eo cum alis equitum octo,
millibus duobus. Sed a duce Vinariensi, ad quem prof
istius fama manarat. missas septem equitum alas et musqu
sexcentos obvium habuisse hostem ad Sennhemum Mulhu
procul die mensis hujus $\frac{5}{15}$. Disjectum facile equitatum h
peditum egregiam apparuisse virtutem, non sine equitatu
riensis damno. Sed machinarum Vinariensis vi disject
receptum sibi quæsivisse in silvam propinquam. Ibi ab
Vinariensi circumventos postero die venisse ad deditionem.
hostium machinas omnes, id est quinque, cum impedimen
sum ducem Carolum cum iis, quos adferebat, commeatib
ductum periculo. Mortuum ex primoribus Lotharingici e

altera parte Wittershemium. Addebant literæ, Gœt-
ıinus appropinquare, habentem secum decem ferme
em eorum Rhenum transgressam prope Laufenbur-
ı Basilea literæ significant $\frac{11}{21}$ mensis hujus die cap-
Vinariensi castellum, quod extra Brissacum est con-
rgam, Vettenum nomine. Id viam facere duci ad
saci oppugnandum. Vidi apud me Lutsavium, qui
Palatino missus est. Roganti, ut negotia sibi com-
ndarem, prompte id pollicitus sum, sed monui, Gallos
n daturos, nisi norint, quid quantumque Anglus pro-
vandum consanguineum principem. Idem ut faciat,
xspectari. Initia ejus male procedunt; nam redditæ
Chavigniacum, quas attulerat ab electore, fidem ipsi
as, quia more germanico, regiam non Majestatem,
em nominaverant. Post Calendas Januarias anni,
tamus, iis. qui sine legationis nomine a principibus
ittentur, carruca regis non dabitur. A Constantino-
, vati illi, qui res novare cœperat pellem detractam.
ırum imperatorem Aleppi esse et multas ad eum e
aliunde ire copias. Neque tamen hoc paratu terri-
quin ultro de bello inferendo cogitaret. Fruges ab
corrumpi. Redierat e Polonia Constantinopolim
idam, polono a rege misso comitatus, qui polonus
de Cosaccis partam victoriam. Sed gloriationi ejus
ahebat is Chiausius, narrans nobilitatis polonæ cum
ssidia, paupertatem publicam et per totum biennium
ndio milites. Strangulatus et in mare abjectus fuit
nandato, quod ab Imperatore ex itinere venerat, je-
editur, suasoribus, emptisque in id bassis. Qui pa-
ıulæ gratia alterum nunc adeptus est Caraferiæ an-
ci quam protestantibus propior esse creditur. Hagæ
tus est: ipsi crimini datur, quod homo externus ni-
niscuerit aulæ Græcorumque factionibus. Periculum
orte pecuniæ, si quam adipisci poterunt Turcæ juris
s incuriosi, adire non puto. Sed Venetis ob viola-
co in solo Turcicum territorium, præter quod inju-
n tractavere, etiam bellum Turcæ minantur. Cre-
procellam Veneti sparsis in bassas pecuniis redempturi.
i in Anglia audio dari ducentos in diem sterlingos.
l agitur, plane quasi indutiæ essent. Ad bellum jam
confert Mantuana. Hispani Romæ de delphino nato

non minus quam Galli ipsi gaudium solitis in id signis
tarunt; reddiderunt etiam eandem ob causam captivos, quo
tarabiæ habebant, trecentos. Mitto acceptam a Veneto for
diplomatis, quam cardinalis Hispanus misit, signatam pro F
non ipsorum expresso nomine, sed designatis sub vocabulo
fœderatorum. Sed credibile est, ipsos alio diplomate con
non fore, quam quale olim legatis ipsorum datum est, qu
werpiam ivere, finem imposituri indutiarum negotio. Qua
pridem ego nullas pecunias accepi sustinendis, quæ hic su
impendiis, ideoque merito alienis negotiis abstinere poteram
non expedito, tamen Marini precibus ac necessitati hoc d
ei ab Heufdio ducentos imperiales impetrarem. In Italia
nes sunt de permutando Cremonensi territorio cum Mon
tensi. Rhæti, qui ab Hispania rediere, referunt inde, fir
Rhætis in Vallem Telinam imperium vetus, sed sine pro
tium sacris. Hujus decreti pars prior Vallitelinates o
Rhætos altera. Deus, Excellentissime et Illustrissime D
varias has belli vices ad bonam pacem dirigat. Lutetiæ
tobris 1638.

Tuæ Sublimatitis cultor devot

H. Grotius.

Pontem e navibus, qui ad Neuburgum erat, dux Vina
ne quid in eum hostibus liceret, sustulit. Mitto epistolam
ad me, quam jam nunc e castris accipio, et alteram filii.
ditatus deditione video inanem fuisse rumorem. Cetera
præclara sunt. Sunt aliæ literæ, quas non vidi. Nuntiant
id, de quo scripsi, castellum captum a Vinariensibus et a
quod pontem tegebat; pontis arcus quatuor incensos. Id h
ad commeatus ab alsatica parte, nam præclusa est altera
hendos impedimento fore. Id factum nocte inter 19 et 20
mensis. Eo tempore una erant Gœtsius et Lamboius, aut
rum aut Friburgi oppugnationem, ut dicitur, molientes. N
pro duce Vinariensi omnia moliri non desinemus.

Lut. Paris. 6 Nov. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

ınte hos sex dies D. Chavigniacum, commendavi ei
ınto potui, maximo res ducis Vinariensis. Volebat pro
i bis mille illos, de quibus scripsi antehac, integre ad
venisse. Ego fisus ducis literis abesse dimidium asse-
gavi, is promissus pridem numerus ut suppleretur; ut
uberetur Longavillani exercitus jam tanto expeditior,
quem ipse observabat, ducis Caroli fractæ essent vires;
ut equitatus bono numero mitteretur Vinariensi, qua
rum et egeat et opus is habeat maxime; præterea ut
uxilii pecuniarii pensio augeretur extraordinaria libe-
in impendiis extraordinariis, quæ secum ferret tanta
sidio. Hæc omnia sibi cordi fore promisit. Dixi autem
em acturum cum rege, simul ejus commodum id fer-
tiamnunc exspecto, rege in venatu occupato. Narravi
ıvigniaco summatim, quid responsum esset in Suedia
id Tua Sublimitas scripserit D. Roo, et quo in cardine
Anglis versetur negotium. Probabat omnia, addebat-
). Davausium ex D. Salvii relatu significata eadem.
germanico conventui diem præstituere nollemus, nisi
de diplomatibus pro Germania, ita et se idem exspec-
pro Germanis, in quo putabat difficultatem non fore,
Batavis, quibus, verborum generalitate offensis, æquum
tisfieri, repositis verbis, quæ olim paulo ante transac-
induttiis usurpata ab Alberto et Isabella fuerant. His
nodis posse pariter inchoari et illum Lubecæ aut Ham-
ventum, et Coloniæ alterum, ac pariter deinceps pro-
c præcipuo proposito, ut si veram rectamque pacem
s, id orbi appareat, maneatque nobis talis pacis non
ria. Etiam de electore Palatino collocuti sumus. Non
ı regem dicebat dignitatis regiæ sibi titulum dari, cum
vocabulo ad eum uterentur et Bavarus et Brande-
t ipse ex Anglia ita scripserit Palatinus. Saxonis ali-
tis literas non recipi. Ceterum negotium ejus cordi
uanquam id vel maxime optetur, ut Anglus in fœdus
nen, ne in ea mora malum aliquod accipiatur, daturos

se operam, ut hassicus equitatus ad ipsum electorem tran
tur, modo et in hoc Anglus contribuat. Dixi laudare m
silium: sed rem videri difficilem, cum qui apud eum m
plurimum possunt, Cæsareis beneficiis sint obligati. Ex e
pore didici, duces omnes inter se pactos, ne quicquam s
agant ab alio alius, donec persolutis stipendiis missionem
perint. Hæc ita inter nos dicta. Post id literæ Lugdun
tiant a Gœtsio, qui xx secum millia habeat, captum Frib
deditione, oppugnata castra, eodemque tempore obsesso
machinis explosis gessisse strenue. Eventus nobis adhuc
rus est, nisi quod depulsos oppugnatores, magna utrinque
nuntient eædem literæ. Id si ita est, creditur ad Neubu
sidium versurus se hostis, ut duci Vinariensi commeatus
arctiores. Speramus Brissacum jam in ducis esse potestat
cibos consumta etiam spe auxilii socialis. Interim gravit
habet ex alia parte nuntiata clades electoris Palatini et
quos a Lemgoviæ obsidio dejectos hostis perculit. Plane
domus Palatina, infirma et antehac, hoc novo malo lab
ruinam facere, ni propere eam sustentet Anglus. In Burg
comitatu quæ capta a duce Carolo fuerant, recuperare
Arpajonius, dux non spernendus. Qui hic ærarium reg
annum sequentem, partim ex tributis, partim ex vendition
tuum, accepturos se putant milliones cxx, si cum fide disp
tur magnum ad res bellicas instrumentum. Si verum est
rumores ferunt, novum Sabaudiæ ducem ægrotare, vene
suspicio eum urgebit, qui successioni est proximus, Sab
cardinalem. Ac si mors sequatur, magna prospicitur reru
tatio. Legatus venetus promisit operam se daturum, ut
diplomata pro Landgravia, si velit, et pro duce Vinariensi
generale pro Suediæ fœderatis. Ex eodem didici, in As
penetrasse Turcas. Suam cum Turcis controversiam ex
Uticensibus ortam in eo esse, ut componatur. Legato Hag
a Græcis moveri, sed de iis quoque sedandis spem esse.
improbat legatus idem venetus, quod Batavi rempublicam
in diplomate speciatim exprimi vellent, se tamen nega
potuisse aliis, quin tentaret Batavorum animos, si forte g
litate contenti forent. Dux Valetta in Italiam, Angliam,
Batavos eat, nondum liquet. Qui in reginæ matris co
fuerant Galli, ii omnes jussi sunt excedere finibus Belgi
spanicæ, excepto monacho Chantelupio et presbytero San
mano. Marchioni Vieuvillæ id oranti productum est ibi m

tempus ad pascha. Certum tamen est, reginam matrem cum e Batavis in Angliam abiret, quendam suorum misisse Bruxellas. Ex his argumentis fluctuant quæ de ejus animo capi possunt conjecturæ. Scripserunt iterum ad me Berneggerus et Freinshemius de nova, magna et perelegante, quam struunt, editione Taciti. Spem eiß fecerant et D. Mullerus et D. Mochelius, sicut alii principes aliquid ad sumptus graves futuros contulerant, idem facturam reginam nostram suasu Tuæ Sublimitatis. Ego, qui Tacito non parum debeo, illos autem duos viros eruditissimos facio maximi, ab ea re commendanda absistere non potui. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, res regni Tuæque Sublimitatis beet. Lutetiæ 6 Novembris novi Calendarii anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

228. **Lut. Paris. 6 Nov. Cal. nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Legato veneto inter sermones ostendi, id agere qui in Turcico imperio sunt jesuitas, ut per eum, qui Cyrillo suffectus est, patriarcham artesque varias, et græca ecclesia et quicquid præterea est christianorum in oriente colla subdat romano Pontifici, quo antehac populi illi, etiam in maximis suis calamitatibus, adduci nunquam potuere, freti antiqua libertate et œcumenici concilii non unius decretis. Suspicari me jesuitis hac in re adjutores esse Gallos, suo ipsorum, ni fallor, malo. Rem sua magnitudine dignam facturos proceres venetos, si, quemadmodum in sua urbe præberent Græcis hospitium cum plena sacrorum ex suo more peragendorum libertate, ita etiam foris homines, etiamsi nihil novi mali accideret, satis afflictos, consilio, ope, commendatione sustentarent. Id, præter misericordiæ officium, etiam ex re eorum fore, qui Pontificiorum fulmen aut sensissent antehac, aut metuerent, multis rationibus conatus sum demonstrare, a quibus ipse non alienus esse videbatur. Ducis Valettæ scriptum, quo se de Fontarabia purgat, huc redit. Se ab initio obsessæ urbis suasisse, ut in monte Guadalupæ castellum justæ magnitudinis fieret, quod inde castris, id quod evenit, periculum prævideret: sed impe-

diisse id Condæum principem, qui eo venturum hosten
certus, negabat. Itidem contra consilium suum fuisse der
locum, qui Passagium dicitur, quem nisi suæ potestatis
hostis, nunquam ex sancti Sebastiani oppido potuisse
pervehi, quæ bello aut ad vitam erant necessaria. Præter
sibi difficillima ad impetendam urbem loca tributa essent
facillimis acceptis a principe, cujus principis opera ob i
erant admota ad urbem propius, eum tamen, moræ non d
intolerantem, ante tempus incendisse cuniculos. Atque
omni corrupta transtulisse labores ad regionem dexterior
irritos magno et temporis et pulveris nitrati, vel maxime
sarii, impendio. Deinde ubi ad diluenda quæ sibi obj
venit, ait, quominus oppugnaretur oppidum, per se non
Etiam cum a principe juberetur eam, in qua ipse admini
regionem archiepiscopo burdegalensi tradere, non ultra
tum, quam donec traditum sibi esset perscriptum mandatu
dem principis. Videre se et hoc incusari nomine, quod
grueret hostis, suas copias non miserit ad principem, ver
quas habebat, copias non majores fuisse MCC hominibus e
duabus: hostem autem magno cum agmine adversum sib
latere constitisse. Neque vero rogatum se, ut in aliam
copias transferret. Quod si et rogatus esset, et quod r
fecisset, tam celerem tamen atque effusam fuisse in ea pa
assultabatur, fugam, ut antequam ea fieret, viæ dimidium
turi non fuerint, si quos eo misisset. Hæc quanquam
dicuntur et quosdam faventes inveniunt, tamen plerisque
sum video, et patrem Espernonium et ducem Valettam,
ferentes quod alius in ipsorum venisset præfecturam, mu
dis id egisse, ne quid ibi gloriæ princeps adipisceretur, pr
cum etiam archiepiscopum burdegalensem sibi prælatum
letta conspiceret. Sed nihil Valettæ periculosius, quan
cum regiæ hujus mos sit omnibus adversis aliquem re
dere, facilius tutiusque in ipsum id onus inclinari possi
aut in regii sanguinis principem aut in antistitem. Hæ
quam non maxima, tamen in accessionem aliorum perso
duxi. Post quæ sola vota adjungam, Excellentissime et I
sime Domine, pro rebus Sublimitatis Tuæ. Lutetiæ 6 N
novi Cal. anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

229. **Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quantum et ex Veneti et ex Heufdii sermonibus colligo, Galli aut bellum trahere volunt, aut, si id ob aversos et populi et Pontificis animos minus fieri potest, venire ad indutias. Neque id mirum, cum nihil in Gallia teneat hostis, ipsi autem in externo solo multa, quæ per indutias sperant se posse retinere, pace non item. Interim res ducis Vinariensis non ut ex re communi est sociorum hic curari, manifestissimum est. Multum metuit cardinalis, ne hoc et aliis sumtis obtentibus Suedi seorsim a Gallia paciscantur. Ego omnibus affirmo omnia prius futura, quam ut gens suedica fidem fallat. Apparet et hoc esse Gallorum consilii, in omnibus, quæ cum hoste aut directe aut per conciliatores agentur, res sociorum sui arbitratus facere. Quod cum olfecerint Batavi, in diplomatis pro itinere comprehendi sub generali nomine fœderatorum Galliæ non ex suo uso duxerunt. Sed Batavos, etiam si quid Gallia cum hoste paciscatur, in bello manere Gallis sit utile, et ea in re puto adjutorem ipsis fore principem Arausionensem et alios, quibus bellum lucro est. Rogandus interim Deus, ut ad veram solidamque pacem omnium flectat animos, Tuæque Sublimitati, Excellentissime et Illustrissime Domine, salutaria adspiret. Lutetiæ $\frac{3}{13}$ Novemb. 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
Hugo Grotius.

Sentit rex, pro Palatino nihil fieri posse, nisi plane constet, quid non in præsens tantum, sed et in futurum facere velit Anglia. Demskio permissum est videre principem Casimirum, sed ea lege, ne ei loquatar nisi gallice Gallis præsentibus. Miror Cardinalem, quod me docet Venetus, perstare in probanda ea, quam ipse conceperat, formula diplomatis pro Germanis, in qua est: non obstante crimine majestatis.

Ex originali.

---

230. **Lut. Paris. $\frac{3}{13}$ Nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Basilea et aliunde quæ veniunt literæ nos docent oppugnata Vinariensis ducis castra trans Rhenum Brissaco adsita a Gœtsio. Tertio impetu perruptam munitionum partem intratumque ca-

stellum, quod ponti cuidam, quem ibi fecerant Vinariense
tendebatur. Sed ducis magna virtute hostes inde depuls
terfectos ad MDC, submersos CCCC, captos DC, plerosque
horum, qui perierunt aut capti sunt, ex Lamboii fuisse
Has pugnas prope continuas a nocte post $\frac{11}{21}$ Octobris pro
ad vesperam diei $\frac{14}{24}$. Eædem literæ Friburgum nondum
stium venisse potestatem ajunt, contra quam hic nuntiatum
sed missos a Gœtsio caduceatores, qui et Friburgo et Ne
periculum denutiarent, ni se dederent. Fuisse Gœtsii exe
simul cum Lamboiano milite ad XIV millia. Nudiustertius
quem venatus antehac longius a nobis abduxerat, conveni
mendavique ei illa omnia, quæ voluerat dux Vinariensis, o
quantum periculum et ipse adiret et exercitus et res o
sociorum, nisi copias acciperet quantæ ad repellendas tanta
undique in eum coëunt hostium vires, sufficerent. Haber
Suedia diserta mandata res ejus ducis, quasi propriæ nos
sent, promovendi, eoque justius, quod spe videndi intra
niam gallica arma postremum fœdus sociale factum esset. R
dit rex verbis generalibus, neque de supplendo eo, quod
merum duorum, quæ mitti dicta erant, millium deerat,
de pecunia extra ordinem ad obsidionis sumptus subminis
quicquam definiens, de equitatu autem Germanorum Galli
tantium duci mittendo etiam excusationes nectens, quasi
Gallia retineri ex usu esset, quanquam me non tacente, u
esse eos posse in patriis cognitisque sibi locis et hiemem
solere in Galliæ Belgicæque confinio transire otiosam. C
Longavillanum ducem, recepta per quosdam suorum Lu
ivisse dicebat contra Savellium, qui Rhenum jam trans
esset. Itaque in eo moram non fore. Sæpius repetivi, q
sit damni factum, et adhuc metuendum ex damno tempori
in bello momenta secum trahentis. Ex comitatu reginæ
est regis jussu Senessæa, matronarum, quæ reginæ adsunt, di
prima. Demskius, qui Poloni missu hic est, nihil obtinuit
positum ipsi, an velit rex Poloniæ sponsor esse, nihil un
principe Casimiro rebus Galliæ nocitum iri. Injuriosæ
Gallos quas ille attulit literæ, insolentiam in advenam exprol
neque regi Galliæ alium dantes quam Serenitatis titulum.
Excellentissime et Illustrissime Domine, reginæ, regno,
Sublimitati cuncta prosperrima. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Novembris 1

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

iste, cujus supra memini, insulam cum castris Vinarien-
gebat. Savellius ad Drusenhemum transiit Rhenum.
olus Ensishemi arcem obsidet. Frater ejus Franciscus
andam prope Moyenvicum cepit. Captivi Gœtsiani
aiebant, se quinque per dies panem non gustasse, sed
vestribus sustentasse vitam. Cuncta Brissacensium extra
castella, dempto uno, in ducis Vinariensis sunt potestate.

Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

oto nuntio cladis, quam sane gravem sensit domus Pa-
cii mei duxi adire legatos Angliæ, et utrique ostendere,
n domum plane prostratam, neque posse nisi Anglis
us et quidem vi valida sublevari: eaque de re quos
cumque ministris regiis habuissem sermones, ipsis nar-
damorius videbatur spem facere si non sumendi aperte
e conferendi pecunias et militem ad bellum nostrum,
Gallia in Batavicum bellum fecisset diu antequam
ue hostem se Hispano profiteretur. At Licestrius ve-
entabat næniam de duplici fœdere. Neque enim regem
o sua justitia ac prudentia facturum, si bello se contra
nos principes involveret, nisi certus esset, quid bello
Sibi cordi restitutionem Germaniæ in statum veterem,
agere, ut ex aliena calamitate lucrum faciant. Et de
quidem quod speraret Suedia, nixa consensu principis
Ordinumque, præsertim domo, quæ possederat, extincta,
um etiam sibi videri. De Lotharingia, de Alsatia rem
a. Cum mala Palatinæ domus ipsos propius spectare
ob sanguinis vinculum, respondit, ut antehac, regum
d eam normam non dirigi. Mirum vero, id proferri a
tempore, matre regis exsulante, fratre non ita pridem
habito, et nunc ardente bello in regis affinem proxi-
n omisi demonstrare etiam famam regis Angliæ in eo
quod æquum esse ipse tot legationibus missis judicas-
i semper pateretur: præterea tantum impositum esse
ncipibus civitatibusque Germaniæ, ita ipsos inter se dis-

cordes assuetosque servitio, ut si maxime nunc pax fieret, restitutis etiam qui dejecti sunt, nihilo ob id meliore loco futuræ sint res Europæ. Potentiam illam adeo jam magnam, ut ab Anglis formidaretur, insidiaturam temporibus, superventuramque Galliæ præsertim, quo nunc potissimum vallo libertas Europæ, post Italiam Germaniamque ad respectandos Austriacorum nutus perdomitas, niteretur. D. cardinalis in Senesææ locum, quam depulsam graviter fert regina, substituit Brassacam, propinquam suam, quæ nunc apud reginam principem obtinebit locum, adituum sermonumque assidua custos. Hoc experimento didicit regina non multum sibi auctoritatis ex partu partum. Deus Sublimitatem Tuam, Excellentissime et Illustrissime Domine, sospitet. Lutetiæ $\frac{10}{20}$ Novembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Cum diceret mihi Scudamorius mirari se, navium, quarum auxilium obtulissent, tam parvam a nobis rationem haberi, cum navium anglicarum metu quondam adacti fuerint Hispani ab Elisabetha pacem petere, dixi pacem et petivisse ab Elisabetha et ab Jacobo obtinuisse Hispanos, ut Anglorum ope destitutos Batavos opprimerent. Classem americanam, quæ aurum argentumque fert, tam bene ab Hispano custodiri, ut nec ab Anglis, nec a Batavis capi unquam potuerit. Oppida autem maritima, quæ cepissent Angli, ut Corunnam, Gades, et in America S. Dominici et Nominis Dei statim ab eis derelicta, ut qui in prædam, non in bellum proficiscerentur.

---

232. **Lut. Paris. $\frac{10}{20}$ Nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quod rex diceret, Lunævillam receptam a Longavillano, in eo fallebatur. Quod postremum castellorum extra urbem Brissacensibus restabat a præfecti Rinacheri dictum nomine, venit in ducis Vinariensis potestatem. Qui arcem Ensishemi contra hostem oppidi potitum tutati sunt, nihil eorum omisere, quæ a viris fortissimis sperari possunt. Erant in oppido arcemque oppug-

nabant sexcenti pedites, equites autem centum, reliquiæ exercitus Lotharingici. Misit eo dux Rosam Gallis quibusdam additis, quos exspectare non ausi Lotharingici oppido excessere: sed in abitu a Rosa oppressi, post brevem pugnam in fugam acti et ad satietatem cæsi sunt, CC captis et Mercio. Evenit hoc Calendis Novembribus, ut hic numerare mos est. Post id dux etiam ex cisrhenano latere Brissacum munitionibus circumvenit, speraturque, ut consentire literas video, deditio intra mensem aut citius. Quinto Novembris die, ut ex captivis est cognitum, restabant obsessis XVI boves, C porci, frumenti pauxillum; equinæ carnis libra solidos XII valebat. Longavillanus habere creditur VI millia peditum, duo equitum. Feuquerius ab eo præmissus partem aliquam Savellianorum cecidit. Rex Angliæ reginæ socrui suæ obviam ivit ad leucas quatuor, filia autem matri extra portam urbis, ipsa matre orante, ne longius prodiret, gravida quippe. Est et in Anglia dux Valetta. Hi cum Chevreusia et Subizio speciem ibi facient aulæ gallicæ. Nam regina mater non minus ducentos secum habet. Rex idem Angliæ, ut ex legatis intelligo, Scotis metum omnem ademit non de liturgia tantum anglicana, sed et de introductis antehac ritibus quinque, nolens vim inferre ipsorum animis. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, det regno, reginæ, Tuæque Sublimitati cuncta salutaria. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Novembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

283. **Lut. Paris. $\frac{17}{27}$ Nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Dux Vinariensis, captis idoneis ad infestandum Brissacum locis, supra urbem mola, infra colle Molbergo, his addere parabat montem Eckersbergum, qui arcis in modum ex proximo urbem despicit. Munitiones castrorum cis Rhenum mille ac ducentorum militum labore bene procedebant, scalæque e Colmaria ducentæ in castra venerant, cum postremæ inde literæ scriberentur. Dicebant perfugæ ex urbe, non esse in ea ultra centum [equos] et quingentos milites bene valentes. A Geneva literæ etiam missos ex urbe dicebant in castra, qui de pactis loquerentur,

unde sparsa latius fama jam deditam urbem vulgaverat.
Longavillanus jam capta per suos Lunævilla, multis præte
stium ad Blamontium cæsis, tuto jam poterit se cum Vin
conjungere et oppugnantium, si opus est, augere nun
Constat dissidere inter se graviter Gœtsium et Lamboium.
sius, repulsus ab arce Gutemberga, Landshuto non procul,
oppugnare cœperat, peditem suum in valle ad Kinsingam
bat, equite misso ad vicina Constantiensi lacui. Dicitur
partes se transferre Piccolominius. At trans Alpes nova
est procella. Cardinalis Sabaudus, accepta Hispani mune
cæa Palea oppido, inde se in terras Pedemontanas cum
intulit. Diffisa popularium animis vidua Sabaudica ac pe
conjuratum a multis, ut ipsa, filius infans et cardinalis V
in cardinalis Sabaudi manus traderentur, in arcem August
rinorum et in alia ejus regionis loca præsidiarios gallos
numero recepit; et in arcem quidem trecentos. Quod
consilium, sicut necessitate excusari potest, ita dubium n
quin inflammatos populi animos magis etiam sit irritaturum
cedit aliud periculum ex morbo ducis infantis, qui si a
fato aut itala arte intereat, jus imperii Sabaudici extra
versiam ad cardinalem Sabaudum, hispanicæ factionis hon
devolvitur, quippe cum feminæ antiquitus incapaces sint ej
catus tenendi. Galli majores copias illuc mittunt, certi
quemvis possessioni insistere. Orator sive bajulus venet
Galatæ habitabat, inde migrare Constantinopolim jussus, p
ejus urbis imperio custodiis circumseptus est. Contra Es
nium vetera ac nova conquiruntur crimina. Est hic miss
neva ad regem senator, Saracenus nomine, qui civitatis ist
mum rebus suedicis ac vinariensibus optime volentem larg
prædicavit. Gratulationis officio apud regem reginamque e
votis apud infantem perfunctus jam eram, lætitiæque p
participem me et lucidis ignibus et vino liberaliter vicini
bito ostenderam antehac. Non omittam tamen ex speciali
renovare gaudium literasque reginæ, Dominæ Clementissim
tradere, deinde, quæ responderit, significare. Deus, Excel
sime et Illustrissime Domine, omnia salutaria det reginæ,
Tuæque Sublimitati. Lutetiæ $\frac{17}{27}$ Novembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

Lut. Paris. 4 Dec. Cal. nov. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

3rissaco ita variæ sunt famæ, ut nihil asseverari possit, et
et transfugis diversa renuntiantibus ex affectu, opinione
. Equinæ carnis aliquantum restare constat. Farinæ
fuerit, nunquam percognitum est. Dux interim Vina-
famem, ut videtur, opperiri, adventante præsertim per
rgicum agrum Piccolominio, nolens, aggreditur eum
qui urbi ita superincumbit, ut arcis pene sit loco. Gœt-
nuntium adventantis Piccolominii commovet se rursum
militum millibus. Blomberga et Gutemberga arces, in
ux Vinariensis commeatus posuit aliquid, præsidia autem
m sunt, ut puto, ejus in potestate. Nam quassare eas
cœperat. A Schafhusianis poposcit transitum: et cre-
concessuri id homines nec mali nec malevolentes, sed
i et quovis modo medios se ostendere cupientes. Ex eo
onjectura aut Lauffenburgi aut Rinfeldi obsidium moliri
At Helvetios, etiam pontificios, negare per fines suos
copiis, quæ ex Italia in Germaniam ire parant, scribit
gallicus. Ex ducis Longavillani exercitu (sexcentos ho-
capta Lunævilla, cecidisse is dicitur) missi pedites ferme
, equites sexcenti ad augendum ducis Vinariensis exer-
m debent eo advenisse. Rumor ille de conspiratione
evanuit. Espernonio tamen minus minusque fiditur, et
modo custodia arcis, quæ Burdegalæ est, et Trompetta
Dolæ in comitatu Burgundiæ et vicinis locis misere vi-
famem et per eam accensas impunitasque militum ra-
ed non unius loci utrunque hoc malum est. Dux Vi-
pontem e navibus insternit flumini infra Brissacum, et
ntercepit Rinacheri ad Gœtsium, quæ alimenta obsessis
deficere indicant. Rex principem Casimirum libertate
ecusat, nisi et rex Poloniæ et ipsa Polona respublica
nihil inde mali eventurum Galliæ. Radzivilius juvenis
gum jam venit, publico missu an peregrinandi causa,
scimus. Sed jamjam mihi dicitur privatus venire, magno
um comitatu, et esse ejus, qui nunc principatum istius
btinet, non filius, sed fratris filius. Regem vidi, ut ad

reginam scribo dominam nostram. Inveni anxium pro duce Vinariensi et de Brissaco: quamquam Piccolominium dicebat adhuc ad Mosam hærere. Missus a Landgravii vidua nobilis et is, qui hic ejus res agit, regi de filio gratulati sunt. Rex injuriam sibi factam pactione illa, se inconsulto inita, dissimulavit silentio. Deus, Excellentissime atque Illustrissime Domine, Sublimitatem Tuam regno reginæque præstet incolumem. Lutetiæ 4 Decembris novi Calendarii anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

235. **Lut. Paris. 10 Dec. Cal. nov. 1638.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Adhuc Brissacum nos inter spem metumque incertos tenet. Quis ibi rerum status fuerit ante duodecim dies, ex literis, quas ad me filius ex ducis Vinariensis comitatu scripsit, potest intelligi. Ex eo tempore Longavillanum suo cum exercitu ad Vinariensia castra advenisse sparsus quidem hic rumor est, sed non verus: mandatane ejus rei ad Longavillanum data sint, nescio. Sed etiamsi ea haberet, retinetur hinc a Lamboio, inde a duce Carolo, qui inter se ut jungantur laborant. Pugnæ quædam non longe a Ravone et Dia fuere Longavillani militibus cum hostibus tum Lotharingicis, tum Lamboianis, quarum penes se fuisse victoriam Galli vulgant. Sed sincerius judicantes de eventu, quis fuerit, dubitare video. Præcipua spes hostium est, etiamsi Brissacum dux Vinariensis capiat, quod tamen non capiet nisi quam serissime ob virtutem et præsidii et præfecti, brevi id se recuperaturos abscisis et a duce et ab urbe a superna parte commeatibus. Ei rei vix poterit obviam iri sine prœlio. Prœliorum autem aleam toties tentare periculosum. Quem sæpe transit casus, aliquando invenit. Sed hæc Deus in meliora vertat. Sed et quos antehac a Longavillano missos scripsi ad Vinariensem, minore fuerunt, quam a nobis crediti sunt, numero. Mauritius Palatinus princeps it ad Vinariensem, ut ibi militiæ ponat rudimenta. Cum epistola filii mei, quam mitto, convenit plane altera ipsius ducis

ad Noyerium, nisi quod adjicit Waldshuto imminere hostes, ut eo insesso intercludant commeatus ab duce. Comes Suessionensis in hanc aulam nuntiavit processum Piccolominii ad Rhenana. Lutsavius haud multum hic proficit. Sperat negotia sua promotum iri per legatum in Anglia gallicum. In Espernonium manent iræ: ac nuper princeps Condæus in parlamento Burdegalensi eum incusavit velut conscium cædis Henrici Magni. Quæ criminatio illum quidem recta at per obliquum reginam matrem ferit. In Scotia episcopi quidam, minus ex regula actæ vitæ rei, totum ordinem infamare volentibus materiam et seditionibus alimenta præbent. Radzivilius privatus hic agit, et sua tantum curat. Sed audimus, mitti huc e Polonia legatos dignitate eximios, Opolinskium, mareschallum Poloniæ, et Casonoskium, cubicularium regis, acturos de pace et de Casimiro. Est hic e Bergensi ditione juvenis, qui musquettas et pistolettas reperit continuato ordine ejaculantes globos tricenos. Accepit a rege annuam pecuniam D pistorienses et domum ad S. Clodovæi et ibidem molam ad sua fabricanda. Hoc adhuc, post tot repertas humani generis pestes, deerat. Grave interim fit Gallis bellum, quod hoc anno centum millionibus constitit, si ad regis impendia addantur, quæ a provincialibus miles extorsit. Neque tamen eo minus durabit bellum, fructuosum potentibus. Quod si id bona pace mutare velit Deus, magnæ ipsi gratiæ a Christianis omnibus debeantur. Ejus paternæ bonitati, Excellentissime et Illustrissime Domine, Sublimitatem Tuam, quantum possum, commendo. Lutetiæ 10 Decembris novi Calend. anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Regina mater in Anglia mille habet in diem florenos. Vidit eam legatus gallicus et ceteri præter Hispanum. Florentiæ repertum est dioptræ genus, quod apparere facit lunam ea magnitudine qua est ibi area, tanta quanta Lutetiæ quæ dicitur la Place Royale. Inde nobis maria et montes renuntiabunt astrologi.

236. **Lut. Paris. 10 Dec. Cal. no**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Et anglica aula, et gallica strepunt cantibus, choræis,
diis, pereunte interim Palatino, Gallia non quidem pereu
gravissima metuente, si de Brissaco res minus successerit
rem, nunc difficillimam, facillimam facere antehac in re
manu. At is levi auditu seria transmittens, noctes in
diesque anxios agit ob ferociam Hautefortiæ, cujus amor
quam innocente, non minus cruciatur quam venereis q
amoribus pater. Puella autem superbiens et formæ et
conscientia minatur, ad exemplum Fayettæ, velle se aulica
mutare monastica, nempe quia avia ipsius locum principe
reginam obtinere non potuit, prælata domina Brassaca, ca
propinqua. Id rex metuens, per omnia monasteria edixit,
admittatur. Cum regina optime convenit Hautefortia, q
rum inter uxores et amicas eorundem principum. Spe
mali fore, sed sæpe in Gallia per mulieres aguntur non
bres fabulæ. Et certe rescivi paulo prius quam Fayetta
se subduceret, structa fuisse omnia et ad cardinalem Ric
capiendum et ad pacem faciendam cum Hispano. Hæ
ficari haud multum forte interest, nisi ut cognoscatur, qua
hic levia prævertantur maximis, tum vero quantæ quam
pentinæ mutationes rerum consiliis hujus regiæ et alii
non parum pendentibus intervenire possint. Deus et hæ
ad bonos regat exitus, Tuæque Sublimitatis, Excellentis
Illustrissime Domine, et consilia aspiret optima et consili
felicitatem. Lutetiæ 10 Decembris novi Calendarii anni

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Dec. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

, quæ attigeram, nuper hæc propiora didici e literis
mensis hujus e Neuburgo, ubi tum dux erat Vinariensis.
auffenburgum nuper ex parte transrhenana accesserat
tem oppidi eadem sitam ripa cepit, et pontem præ-
, quanquam per Vinarienses a ripa semotum, incendit.
)rusenhemum Rhenum transiit, pars magna equitatus
cem habebat Horstium, vigiliis præfectum, junxitque se
ringis ducibus Carolo et Francisco ad Remiremontium.
erat ipsis Gœtsioque novo impetu adoriri castra ac li-
sacum urbem præ fame aut fœdis alimentis spem ultra
n valentem. Verum Gœtsius intra triduum amissis per
rum duobus millibus ab itinere, quod Brissacum inten-
tus fuit ad Lauffenburgo adsita reverti. Eodem tem-
e Longavillano ad ducem Vinariensem pervenere sex
e Longavillanus ad eum locum, qui Mariæ in Fodinis
et, hostium observat consilia, si se promoveant inhæsurus
erabatur intra dies octo deditio oppidi, non ex cuni-
bsessoribus parum feliciter cessere, sed ex fame. Ne-
ntentus dux Vinariensis Gœtsii agmen, quod movere se
ur incerto castrane versus an retro in tutiora Ger-
erere et prœlio aggredi constituit. Inter hostes discor-
satis constat. Complures ad ducem Vinariensem scriptæ
bant, Gœtsium ipsum custoditum in aulam Cæsarianam
aut fortunæ sibi adversæ, aut, quod veri aliquam ha-
n, dilatæ castrorum oppugnationis ultra quam oportuit,
biturae spem successus, si properata fuisset, priusquam
ibusque permunita erant castra. Dicitur ergo ab Im-
issus, qui eum caperet, tribusque cohortibus sive regi-
umdatum ad causam dicendam traheret, imperio quod
translato in Wolfium e comitibus Mansfeldicis. Au-
rinorum multi dati in vincula, quorum exspectatur
simulque historia conjurationis, cujus caput dicitur
am Valerius nomine. Cardinalis Riceliacus ad forman-
æ sane periclitantis potentiam missurum se promisit in
rum quindecim peditum millia, equitum vero quatuor.
s cardinales parturit. Interim venit huc, sed sine le-

gati persona, cardinalis Biquius Riceliaco pridem amicu
commendans, aut certe per Italiam, quam maxime quies
parum interest, indutias. Dicuntur eadem de causa ali
Imperatorem et Hispanum. Idem ille cardinalis Riceliacus
Bernartio, facundo et populari imprimis concionatori, n
esse, qui se magis pacem expetat, dira sibi imprecatus, s
retur. Id se velle per ipsum atque alios populo notu
Etiam Mirabelius legatus ab Hispano in Belgicam accep
liarum rege venia hac in Hispaniam transit, obiter et ip
pacem animos tentaturus. At Veneti, Turcarum territi n
genita ipsis formidine, sed nec levi causa accedente, s
est, quod rumor fert, Persam a Turca pacem redimere con
Babylonis, si qua vis in ipsos ingruat, auxilia orant e
Romæ. Sed Hispani præcipue eos ope niti arbitror,
quippe ad periculum, si in Adriæ ora arma barbarica in
Et cum Polono rege multa, eodem, ut creditur, pertinen
Venetorum, qui apud Imperatorem est, legatus. Mulct
quinque puta millionum, si eam pendere Veneti velint,
rus injuriam Turca scribitur. Valde expetunt Brissaci ca
tium et Galli et Helvetii; Galli, quod ex eo Burgundiæ
securitas dabitur; Helvetii, quod auxilium non e longi
ratum habeant tuendæ, si opus sit, libertati. Bernate
suis prospiciunt. Pontificii interim Helvetiorum et mar
densis plurimum commeatus hosti mittunt, magnam ejus
piam paranti, non tantum ad suas necessitates, sed et
riensi eam præripiat: qui tamen aliunde accepit aliment
tum temporis. Princeps et præsentia bene disponens et
rum providus. Mitto quod hic datum est Cnutio respons
num evidens implacabilis regii in matrem animi, cui int
mœdia, cantus, choreæ in Anglia parantur, pretiosa solati
cum Palatino aliquid struunt, quod non patet: mitto eti
panellæ, ex astris et aliunde divinandi artem sibi vindica
delphino auguria. Deumque precor, Excellentissime et
sime Domine, cuncta ut regat in bonum regni, reginæ,
Sublimitatis. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Decembris 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Venit modo ad me pater Sirmundus, vir in hac aul
quippe a confessionibus regi, qui me maximopere oravit,

i ad romana sacra se transtulit, reddi possit commenda
n Osnabruggensi solo, ad ipsum avito jure pertinens,
er bellum hoc data. Eo minus negare ei potui hoc de
endi officium, quod regi quoque placiturum scio maxime,
ı hoc negotio pro illo Landgravio fieri potest. Quare
rium, quod ipse mihi dedit Sirmundus, mitto. Non
irmundum aulica functio, quominus et literas adjuvet.
hac Concilia Gallica. Nunc in Theodoreti editione tri-
versatur.

Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Dec. 1638.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

ad regem cursor, Brissacum benignis conditionibus duci
deditum nuntians. Magnum id duci firmamentum erit
da, quæ ceperat alia, famamque ei augebit virtutis, pru-
nstantiæ, ut qui copiis exiguis maxima a se pericula de-
rem maximam confecerit. A Gallis hanc urbem non
i quam hosti extorquere volentibus diu ita fuit adjutus
at prope desertus videri posset. Sero qualia ante opor-
xilia venerunt in partem propinquæ jam gloriæ. De
atu et successore ejus Mansfeldio literæ huc multis ex
dventant: adjiciunt eæ Lauffenburgi partem transrhe-
hoste derelictam. Gœtsii periculo commotos qui sub
t duces minari atrocia. Mansfeldium esse ad Gutem-
cem nuper captam a Cæsarianis, ubi alimentorum non-
erit. Ad Sennas itinera sua divisisse ducem Carolum
um, hunc in Burgundiæ comitatum, illum ad Drusen-
Ducem Vinariensem commeatibus bonis acceptis ex
solo, Lauffenburgi in alsatica ripa præsidio collocasse
rios sexcentos, equites quingentos. In eadem ripa no-
o strui castellum Henningam contra. Partem equitatus
vallem Wesendaliam refovendis suis equorumque cor-
Fugis exhaustos Cæsarianos exercitus, vix ut eorum,
Gœtsio fuere, partes duæ tertiæ, aliorum dimidia restet.
ic est pater Josephus, nihil minus quam quod diceba-
inus, ideoque capucinis odiosus semper non minus
ceribus plebique. Ostendunt id quæ ad lacerandam ejus

memoriam scribuntur quotidie. Is per iniquissimam spem
nocuit rebus protestantium. Est tamen nonnihil damni
morte, quia aliquos se pejores reliquit in negotiis. Gliscit Ve
a Turca metus, eoque illi se magis ad Imperatorem et P
vertunt, quod et ego hic signis quibusdam experior.
Turcæ cum Persa Italorum literæ ultra dubitare nos vet
duntque ducentis navibus Cretam a Turcis peti. At
ajunt se exspectare a Persa legatos. Augustæ Taurinoru
rius quidam et alter hospitiorum comitatus aulici de
supplicio affecti sunt. Historia criminum nondum ad
venit. Exspectantur novi cardinales a pontifice, cui non
molestiæ decessit mortuo patre Josepho, assiduo ejus
flagitatore. Vicquefordius brevi hic aderit, ducis Vinariens
quantum audio, in Angliam iturus. Deus, Excellentis
Illustrissime Domine, det nobis ea, quæ ad bonam pacem
Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Decembris anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Mitto tabulam exactam Brissaci qualiter obsessum fuit
qui Philippiburgi fuerat, translatus est Drusenhemum. D
tinensis ab Hispano Oceani præfecturam accepisse dicit
modo jam ante interioris maris frater ducis Etrusci. Mo
rex, Persidem invadens, necessitatem Persæ conficiendæ
modo pacis imposuisse scribitur.

---

289. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ De**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Sermones habui cum D. comite Licestrio de iis, quæ
Roum et D. Salvium præformata et in Suediam Ang
missa spem nobis bonæ societatis præbere videbantur. R
adjutor ut esset. Ipse autem ostendebat displicere sibi
consilium, priusquam certo sciretur, quo arma nostra te
Quantum ex sermone ejus nonnihil diverso ab iis, quæ dix
conjicio, placet Anglis danica illa cum Saxonicis coitio, vel

nostro largiri Pomeraniam pro Palatinatu recipiendo. allos, tanto Suedis validiores, semper paratos fuisse cum a pacisci, qualia nunc Hamburgi cuderentur, etiam exdis. Quod tamen Galli semper pernegarunt. Præter ium commendavi et ipsi et collegæ ejus curam pro na regione, maritima quippe et ad flumen posita namarum patiens, unde Batavis primum, forte et Anglis malum immineat, si hassicus, qui iis in locis agit, rianus, deinde ex Cæsariano, ut nunc mos habet, subito iat. Vereri me, ut verum sit, aut satis diligenter od Galli dicunt, laborare se, ut hassicas illas copias in lectoris Palatini militiam traducant. Manet hic etiamnalis Biquius. Laborat inter cetera, ut componat con quam Roma habet cum Riceliaco cardinali ob edictum ecuniis Romam non mittendis. Causa ejus edicti fuit, nalis Riceliacus plurimas habens abbatias, unde benena pendent, ea ipsa beneficia Romæ a Pontifice donari gna, quæ ex collatione proveniunt, lucra interverti non Nunc in eo sunt, ut prædam hanc partiantur. Quod aturque edictum, spondet Biquius liberum fore posthac ntonio exerserc protectionem gallicam et eo jure episcoallia vacantes nominaque eorum, quos rex episcopatibus ollegio cardinalium proponere. Delphinus jam ter mucem. Fugiunt eum conquisitæ ad hoc feminæ, quod m morsicando lancinet robustus calidique spiritus puer, omine futuræ rapacitatis. Hæc nunc habebam, Excelet Illustrissime Domine, et vota pro Tuæ Sublimitatis ebus. Lutetiæ $\frac{19}{28}$ Decembris anni 1638.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. 1 Jan. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine

a conveni nudiustertius gratiisque actis pro auxiliis s Vinariensi, ostendi, quantum in Brissaco capto, de quo abar, momenti esset, ad securitatem ducatus Burgundiæ

et Campaniæ, ad retinendam Lotharingiam et Alsatiæ l
tuendam Helvetiorum libertatem, ad novos per Germania
cessus. Non ignarum id Imperatori, qui Brissaci causa t
citus, tot duces objecisset periculis: neque obsessos id ne
qui ad morandam deditionem ad ea venissent, quæ sine
narrari nequirent. Magnam hujus obsidii famam per omn
bem fore, claram regi, claram duci. Neque mareschalli B
nullam in hac re operam fuisse, qui magnas hostium copias
incubituras retinuisset habuissetque occupatas. Addidi
turmis ad Perlebergam ab eo cæsis et impedita bellici instr
per Albim subvectione audieram: obiterque rogavi, ut pr
nostris pecuniæ posthac suo die solverentur. Id si fiat,
gressurum Bannerium, quæ regi plurimum essent profutur
tuli deinde, quæ de itineris diplomatis pro Germanis acta
hactenus, ac quomodo nostri ad colloquia venire detrec
priusquam etiam Italis Batavisque regis sociis cautum ess
iniquitas hostium longius nobis bellum injungeret, appa
Suedorum virtutem. Si pacis spes esset aliqua in utroqu
ventus loco, rem paribus ituram gradibus non aliter q
uno in loco pariter ageretur. In utrovis rerum statu pala
si a Germanis nonnullis migrasset bona fides, in Suedia
ei sedes esse. Rex de Brissaco quod dixeram comprobans
dit intelligere se, quanti hæc res esset, addidit duos ob id h
absumptos exercitus. Lætari se Bannerii rebus prosperis
pecunia suis temporibus curaturum se, nobis ut satisfiat.
qui e ducis exercitu, Galli maxime, captivi servabantur
acceptis alimentis interiere, multi, sex horum corporibus du
alii miserabilem vitam produxere. Quod nefas cum Vina
milites intelligerent exeunte jam præsidio, parum abfui
pacta ob celatum facinus tam inhumanum irrita haberentu
non injustas iras ducis clementia repressit. Pacta ipsa m
quibus observatu dignum, quod tam sollicite dux omnes
ad urbem regionemque pertinentes tradi sibi voluerit, velut
possessor. Legati hic exspectantur e Polonia et Vene
natum delphinum, Venetorum pericula et libertatem pr
Casimiri. Dubitatur an ausurus sit Imperatori se sistere
cherus, ideo quod paulo antequam obsideretur frumentum
vendidisset, spe coëmendi novi, cujus habendi facultas
interclusa est: et ipsum illud vetus frumentum magnam in
ad ducem Vinariensem pervenit, qui agrestium specie
suos ad emendum submiserat. Hanc culpam incredibili p

mpensare voluit. Romanensium sacra Brissaci relicta, bus etiam sua concessa. Exiere milites trecenti. Maere in potestatem plus ducentæ, pulveris bellici im-. Cardinalis in supplicationibus ad Deum pro capto ldi voluit mentionem desideratæ pacis. Dabit operam d culturam revocetur ager, qui circa Brissacum ad xx ertus jacet. Delphinus jam nonam nutricem sugit, omnes, quod mammas earum male tractet. Deus, Exne et Illustrissime Domine, det ea, quæ in publicum optima. Calendis Januarii anni novi, ut hic numeraquem regno, reginæ ac Tuæ Sublimitati faustum precor.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. 1 Jan. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

ri regii Vicquefordium, qui res hic agit ducis Vinariensis, n dux in urbem Brissacum admittere velit Gallos pari e quam Germanos numero. Dux vero id admissurus ui et sibi certam sedem in usum belli aut pacis parare hoc modo se amicis aut hostibus facere pretiosiorem, iam non deposuit amissi Philippiburgi per nationum, aliarum vero urbium et castellorum per aulæ hujus m. Videtur dux munitionibus factis duabus ad Stol- Drusenhemum inferna amnis Rheni clausurus Argenns, superna premente Brissaco, ut magis obsequentem itatem, cujus plebs satis in ipsum prona primorum facibetur. Annum, qui hodie incipit more gallico, faustum, ssime Domine, rebus communibus Tuæque Sublimitati

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

---

242. **Lut. Pa**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quanti sit usus ad civilem prudentiam Cornelius
multi antehac, etiam Itali, qui in illa sapientiæ parte p
sibi vindicant, ostenderunt. Dici id autem nulli minus op
Sublimitati Tuæ, ex cujus actibus sermonibusque instaura
præcepta possint, si Tacitus periisset. Dedere jam nob
lentam ejus editionem in octavo viri duo eminentes er
omnigenæ laude Berneggerus et Freinshemius, addito ind
pletissimo rerum ac verborum et perutilibus ad margine
tationibus. Legi cum voluptate, miratus multum tant
fuisse animi in urbe paulo minus quam circumsessa armis
qui hic sunt doctrina præclari viri opus illud a me ips
sum mirifice et laudant et habere expetunt. Nunc iid
socer generque juvandis literis nati majorem in folio e
moliuntur, cum perpetuo quodam commentario ex omn
ad hoc usque tempus ad Tacitum scripsere, summatim
Ego quoque post aliorum vindemias meam racemationem
misi. Erit sumptuosum opus, et, nisi potentum liberal
veniat, ipsis damnosum, prostratis per bella ut aliaru
ita et librorum commerciis. Multi jam principes hon
erogatione promotum iverunt hunc principibus instituend
laborem. Audent sibi aliquid spondere munificentia etia
dominæ nostræ: non immerito, cum nemo hodie regum
adjutorem habeat rectius quam Tua Sublimitas de rebus
dicaturum. Ego plurima debens literis, quæ mihi in r
versis solatio, in prosperis ornamento fuere, facturum
credidi ab ingenio meo alienam, nisi, quod et anteha
me memini, et opus publice utilissimum et ipsos sus
viros summe eruditos, meo primum quidem testimonio,
si quid ea valet, etiam commendatione proveherem. Deu
lentissime et Illustrissime Domine, det Sublimitati Tuæ
dignas, quæ scriptorem nanciscantur Tacito, si tamen
potest, parem.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{5}{15}$ Jan. 1639.

;xcellentissime atque Illustrissime Domine.

erum apud me comes Licestrius. Sermones ejus eodem
labuntur, non posse fœdus iniri, nisi cognoscatur, quid
tum habeant nostrorum arma. Ne cum Gallis quidem
ibi fœdus sub legibus, quales nunc Suedi postulant.
Pomeraniæ videntur nobis concessuri Angli, si res ip-
rii fiat. Ego contra ostendi in fœdere, quale cupimus,
iniqui, et de Pomerania nos optimo jure niti. Cum
quicquam actum sibi iidem Angli negant. Quod
os monueram, cogitarent de custodia regionis trans
mnem, videntur in animum admittere. Nam de Gallis,
nfecturi sint, dubitatur. Sed aiunt, ipsos trans-Ami-
nes deliberare de conducendo suam ad tutelam has-
præterea vero Melandrum id moliri, ut ad exemplum
ici fœderis fiat infra-Rhenanorum. Cum dicerem Li-
d ad me perscriptum fuerat, residentem apud Helve-
m minus amice de Suedis loqui, negabat id esse verum.
ius de industria occultari ad tempus vult famam fœderis,
ur, crediderim ego malle Anglos arbitros esse pacis
i quam belli socios. Sed utrumvis volent, multum
:toritatis et virium detrahent motus scotici, qui adeo
runt, ut erumpant violentius. Hiems hæc nihil novi
luod mire torquetur rex ob id, quod nupturire videatur
Landscrona, quam reddi convenerat, nondum, quod
ducis Vinariensis venit potestatem. Dux Mutinensis
ediit. Erfordenses, ut diuturnæ sint suæ indutiæ, me-
:ta sunt præsidia et commeatus Cellæ. Dux Bavarus
uæ transportari possunt omnia in oppida convectari
m S. Virginem a gallicis partibus ad suas volens tra-
jus se tutelam commendavit: ego vero divinæ tutelæ,
ime et Illustrissime Domine, reginam ac Tuam Subli-
,utetiæ $\frac{5}{15}$ Januari 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Pecuniarium negotium et meum, ob causas gravis
D. Marini Sublimitati Vestræ sollicite commendo. Delp
luto linguæ retinaculo sugit melius et multum lacte coc
Novi sunt rumores de dirimendo fratris regii matrim
Lotharinga.

---

244. **Lut. Paris. 12/22 J**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Maximo meo cum gaudio intellexi ex literis Su
Tuæ, quas 4 datas Novembris modo demum accipio,
illam, qua ipsa me semper prosecuta est, benevolentian
neque negotiorum meorum, quæ ipsi commendaveram,
memoriam. Quare confisus plane Tuæ Sublimitatis verb
non paulo securior ac proinde etiam ad ea, quæ mil
sunt, intentior, levatus ea sollicitudine futuri, quæ me n
quam præsentia incommoda, premebat. Heufdius et
suedicas habere se negat, et cum mihi antehac dedit al
dit et tarde, tanquam de suo, et per particulas exigu
nunquam mihi id, quod ex Hollandia huc protraxeram, r
ad fructus faciendos facultas ulla fuerit. Delectavit
illa pars literarum, quæ reginam dominam nostram be
et in spes magnas crescere significat: præterea paratam
ut oportet, Suediam aut ad capessendam pacem, nec
nec segregem, aut ad arma armis repellenda. Deus, ut
res ceciderit, eventus det bonos regno, bonos etiam
stiano. Brissaci præfectura data Erlachio est Helvetic
dium ipsum ad bis mille propemodum ex germanicis e
tibus Flequensteni et Hatsteni, exceptis Gallorum ducer
teri Gallorum partim Mosellam versus rediere partim
num sunt, capto jam eo oppido, arci imminentes. Du
vicinas insidet valles ad iter defendendum commeatibus
parva copia Brissacum advehuntur; equos reddit iis,
prœlio aut morbis amiserant. Partem item equitis m
peditis versus comitatum Burgundiæ misit. Nobilitas
operam dat, ut redire in villas et agros possit. A ma
bene instructus est dux, ut cum nuper gratiæ Deo i

actæ essent solenniter, ac festum deinde consilium
r, trecentæ urbem Brissacum personuerint. Brissaci
testatem pertrahendi adhuc valde cupidi manent Galli,
as, quarum ob ingentia impendia egere ducem sciunt,
Prætexunt metum, ne, si quid duci sinistrius eveniat,
potiatur. Ego contra iis, qui me hac de re convene-
que Anglis, ostendi ipsorum Gallorum interesse, ut a
urbs teneatur. Vidisse nos tot loca amissa per negli-
rtim eorum, qui sub cardinali res, non semper ex ip-
curant, partim præfectorum. Quid non opus metui,
dinalis patiatur humanitus, cessaturaque sit illa eximia,
peccari vetat, auctoritas? Quid si, quod Galliæ fre-
n hominibus et consilia mutentur? Quo tum in peri-
n fore, si Brissacum non ipse habeat? Sperare nos fu-
Anglis annitentibus, resuscitetur intermortuum prope
rmanici corpus. Posse principes, nobiles, civitates in
i, si germanici sanguinis principem potentem videant,
arma, tenentem in finibus loca. Si et ipsum et ea
nt gallici regni fieri accessiones, alienos a tali societate
um animos. Missus ad ducem est, qui eum in hanc
iciat. Si venit, pro certo habeo, Brissacum Gallorum
Sed et multa sunt, quæ ducis præsentiam requirunt in
artibus, et aulæ otium luxusque ei displicent, et diffi-
hic dignitatem, ut vellet, tueri. Anglis ostendi, quan-
essaco duci permittendo momenti sit ad res, quæ nunc
Premi eum maxime pecuniæ penuria. Ei malo me-
s hactenus feriatis, quam Suedis longo bello exhaustis,
Videntur id non rejicere, et qui ibi pro Anglia residet,
Angliam rediturus est, spem fecit duci eam rem pro-
Alterum, quod ducis firmare animum viresque posset,
elvetii protestantes, quorum exitio imminere Austriacos,
ro Bernatium ac Basileensium, multis literis intercep-
præterea argumentis aliis compertum est, perduci pos-
œdus faciendum cum duce Vinariensi tutelæ mutuæ
em dum bellum hoc manet. Indicavi et ipse et per
nevensibus, Helvetiorum vicinis et amicis, ut concilia-
nt esse hujus rei, quæ alioqui neque a duce facile ne-
elvetiis capiet exordium. Spem feci, si id fiat, posse,
mponetur, etiam Helvetiorum securitati caveri, nomi-
inter amicos Suedorum, ut fieri solet. Gratum duci
per hoc Brissaci negotio regina nostra suos ipsi sensus

panderet. Videtur enim optare, ut ea quoque auctoritat
liceat ad trahendum negotium. Relinquo Sublimitatis T
dentiæ dispiciendum, quid ea in re factu sit optimum.
iterum de Transamisiana regione, ad transitum in Westf
cessaria, vulsi aures. Convenerunt cum Gallis, ut CL mil
norum Galli, totidem Angli contribuant, ut hassicum
pariter ad se pertrahant. Et agit nunc de ea re Vesali
pius. Sed aversos audio esse a Gallis Hassicos, quod
antehac minus processerint. Scribit ad amicos, quos h
Melander, se, si militaturus sit ultra, nulli nisi duci V
militare velle. Id an ex animo scribat, inescatus Cæsari
licitationibus, dubitari potest. Landscrona etiamnunc duc
sed spes est, aquarum penuria deditionem posse expri
in montis jugo sita est: in clivo urbs. Vidit me, qui pa
agit, Lutsavius. Responsum, quod ore enuntiatum est i
scriptum exspectat, abnutivum est. Causam, quam Gal
runt, cur petita abnuant, miror. Dicunt, videre se su
ipsius negotio difficultates, cum Imperator ne iter quidem
ille missurus sit, velit addicere. Revera exspectant G
facturi sint Angli super fœdere, et recte. Moram fœde
poterunt recrudescentes motus scotici, quanquam, ut di
pars sæpe prudentiæ est, sub belli externi specie amovere
capita et hominum militarium florem. Credibile quo
multas iniquas suspiciones emorituras, ubi palam adjuta
latini ac protestantium apparuerit. Editus hic nuper
norum virorum annisu liber continens deprompta ex ac
ac parlamentaribus documenta splendida earum libertat
sibi regnum et ecclesia gallicana, non, ut Pontificum
ceptas, sed ut ab antiquo more retentas perpetuoque us
sas, vindicat, dignum lectu etiam externis opus, ut appa
artes Pontificum in annos vim suam intendentium, tum d
labores, quibus ægre se tutantur, qui gliscenti semper
jus relinquunt ad captandos plebis animos. Quantum h
gatio nocere sibi posset, satis intellexit Pontificis nunt
tumque moliendo, adjutoribus et monachis, effecit tande
rege ac regno factus liber a consilio regio nomine reg
divendi vetaretur. Ita sub regibus aut ignaris aut ignav
sæpe fit damni, quantum successores ægre sarciant: n
est pro regibus scribi Lutetiæ non licere, cum Romæ
contra reges et eorum jura libri fiant. Pater Joseph
ante mortem inhiabat archiepiscopatui Remensi, et

viveret, etiam cardinalatum. Plus in eo homine jacturæ
arus quam Gallia. Cardinalis, ut magis etiam se muniat,
hortem, quam habet sibi propriam, mille draconarios ad
ui assumit. Eo etiam ex regii corporis custodibus multi
, ideo quod certiora sint cardinalem quam regem sec-
tipendia. Octodecim naves longæ armantur, usui futuræ
quod Italiam alluit. Davausium huc vocari pater ipsius
cus asseverat, speratque ei traditum iri negotia, quæ pa-
hus habuit, quod quomodo Chavigniaci bona cum gratia
it, equidem non video; quippe pater Josephus, ut mo-
t ecclesiasticis honoribus semet parans, politicarum dig-
omina non curabat. Davausius vero, post tot tantasque
obitas, non videtur contentus fore labore sine honoris
ecretarii autem status quatuor jam sunt, nec plures un-
ere. Si novus fiat ad res externas, id decedit Chavig-
riæ et commodo. Noyerius, qui res belli curat, ægre
acum introducta quæ victor sequitur sacra, multumque
ad labefactandas res protestantium, sive non vidente
e dissimulante multa cardinali. Existimantque prudentes
ad Fontarabiam res bene processissent, non abfuturum
exitio ducem Vinariensem. Audio Hamburgi inter le-
ari calide, sed quibus de rebus non intellexi. Philippus
us in reditu est ad exercitum. Elector Maguntiacensis
sua manere non ausus Salzburgum se recepit. Vidua
cogentibus magis quam orantibus Gallis patrem Me-
n carcerem dedit. Imperatoris copiæ ad Danubium et
onia se tenent. Deus, Excellentissime et Illustrissime
semper Sublimitati Tuæ protector fautorque sit. Lutetiæ
ii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

modo per D. Soucheum accipio literas, quibus Sublimitas
i ejus res commendat. Curabo eas tanquam suedicas
nimi promptitudine. Pari omnia quæ Tua Sublimitas
mendabit exsequar. Nummi Brissaci cuduntur insignibus
et Brissacensibus.

---

245. **Lut. Paris. 12/22 Jan**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ad ea quæ scripsi hodie hæc addenda habui, me omn
per amicos, qui hic sunt, quique apud ducem sunt, d
ducem ab itinere ad regem hoc tempore. Interjecta l
spatia multos dant trahendi temporis colores. Multis, ubi
agitur, ad negandum frons tenera est: quod si negare quis
major ex ipso conspectu offensa. Matrimonia duci a
ostentantur duo, alterum Combalettæ, quæ nunc ducissa es
lonia, potens opibus et cardinalis propinquitate; sed et
talibus et per mariti memoriam minor, quam ut eam r
saxonici generis princeps: alterum virginis Rohaniæ, ma
nere, magnorumque bonorum hæredis. Sed hoc poster
tandi ducis causa repertum est, minime enim velit rex t
jugio augeri vires et animos Galliæ protestantibus, multum
et si qua detur occasio, semet vindicaturis. Hanc virgin
collocare voluit in matrimonium ducis Nemorosii. Ips
effugiat, pactam se dicit a patre principi Roberto palatin
vera comitis Suessionensis amores sperare creditur, si qu
melior fortuna affulgeat. Adversus illam difficultatem, qu
vent Galli de periculo Brissaci, si dux moriatur, dixi pos
fectum, qui nunc est, ex gente natus regis socia ac fœde
si quis ei successurus est, jurejurando obstringi, si quid t
eveniat, se urbem nemini traditurum, nisi ex Suediæ Ga
consensu. Significavi etiam duci, ipsum et consilia et
sumere debere principis magnum territorium possidentis,
principes non solent, nisi necessariis plane de causis, fini
excedere. Inter præsidiarios Brissaci sunt a Benfeldio t
Princeps Robertus multo quam ante durius custodiri a Cæ
scribitur. Opto, Excellentissime et Illustrissime Domin
Sublimitati prosperrima omnia. Lutetiæ 12/22 Januarii 1639

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

Rex dilata diu CCCC millia florenorum subito misit
vetios disturbandis iis, quæ agitare ibi Vinariensem puta

246. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ Jan. 1639.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Vidi, ut debui, Condæum principem: resalutatum me venit illico: multa inter nos de rebus illis, quæ nunc apud omnes sermonum materiam faciunt. Valet naturali judicio et rerum experientia. Conveniebat inter nos neque Riceliaco cardinali, neque Arausionensi principi, expedire bellum finiri, quo fruantur ad securitatem, gloriam et commoda sua et suorum. Suediæ putabat eas esse res, ut pacem pati possit, retenta ora maritima ad sui tutelam, imo et pacis ipsius, quod ipsum ut fiat, si quando pax coëat, e re esse Galliæ. Pecunias, quibus bellum eget, in Gallia deesse nondum, in Batavis non facile defuturas, et, ut desint, esse in Gallia, unde id sarciatur. Suediam pecuniæ non divitem, hominibus exhauriri bellis et gravibus et jam diuturnis. Tributa, quæ per Galliam exiguntur intenduntur que in dies, ut lucrosa tractantibus, ita populo esse gravia et multa inde posse evenire non provisa. Bonorum virorum esse pacem, etiamsi obtineri non possit, a Deo precibus exposcere, neque civilem tantum, sed et ecclesiasticam. Hac occasione, et editi libri de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, cum de discrimine potestatis spiritualis et temporalis, ut mos est loqui non satis accuratus, quædam dissereret princeps, dixi et ex antiquis scriptoribus confirmavi, ecclesiasticam functionem ministerium magis esse quam potestatem, cujus ministerii usus venerandus sit, quippe a Deo per filium institutus, et proinde dignus, quem reges tutentur; abusus autem Deo ingratus, ecclesiæ et reipublicæ nocens, subsit coërcitioni regiæ potestatis, cujus munus est Dei, legem et salutem populi tueri, mala autem omnia comprimere. Hæc verissima esse et ipse fatebatur, neque imperatores tantum romanos, sed et reges, francos maxime, eo jure usos. Detritum id partim regum, partim eorum, qui regibus adsunt, socordia, horum etiam privatis cupiditatibus, industria vero ac diligentia Pontificum et hominum ipsi servientium. Ut quis hoc sæculo christiani nomen, catholici cognomen sibi vindicet, requiri, ut sacris scripturis fidem adhibeat, non ex privata cujusque interpretatione, quæ seditionibus, schismatibus, sæpe et bellis dat occasionem, sed ex consensu veterum ecclesiarum universali atque perpetuo, apparente passim in scriptis virorum

præstantissimorum, maxime vero in symbolis et actis con
vere universalium, quæ ante divortium orientalis et occi
ecclesiæ habita sunt, et ab imperatoribus ecclesiisque
probata: præterea vero, ut abstinens a calumniis et fa
studiis allaboret ad restituendam ecclesiæ veritatem,
Christo imperata et ab apostolis constituta est, omnes
ejusdem, quamvis per eos, qui ecclesiis dominantur, exter
munione, quod dolendum est, divulsos, pro fratribus sui
pro christianis ac catholicis, habeat. Hæc omnia princep
dicebat probari et sapientissimis, quos cognosset, hominibu
ad legationem meam non multum pertinentia ideo tamen
lius commemoranda censui, ne ignoretur, quis hic sit
eminentissimorum sensus istis de rebus. Nam eorum, qu
lamentis sunt, prope omnium eadem est sententia: habe
tales Romæ nihilo meliores hæreticis. Pecuniæ Hambur
piendæ spes me fefellit. Neque Spiringius aut Heufdius
quicquam loquuntur. Ego tamen curæ Sublimitatis Tua
teras jam mense Novembri mihi testatæ confidere non
Ceterum videor mihi, nisi id nolit Sublimitas Tua, prin
amicorum commendatione posse consequi, ut de pecunia
suis temporibus salaria mea accipiam. Heufdius, cui al
locutus sum ea de re, id minime vult, ob causas mihi
cognitas, sed ipsi quam aut Suediæ aut mihi utiliores.
cronam jam in potestatem suam accepit dux Vinariens
propinquo arcem aliam. Obiit Benfeldii præfectus Luer
vir egregius, et, quod genus hominum princeps Condæus
apud me laudabat, publico utilis, non inutilis sibi. Quer
viter dux Carolus de Imperatore et de Hispano. Spen
pere Galli, eum a veteribus amicis male curatum in
amicitiam transferri posse et induci, ut pro Lotharingia
ducatis accipiat loca introrsum in Gallia sita, puta ducat
degavensem aut Bituricensem, præsertim cum liberos nu
beat. Ad Chevreusiam, quæ multum apud eum duc
cognatum valet, missus est abbas Doratus, ut huc venia
gotio conciliatrix futura. Princeps, quem dixi, Condæu
suum, magnæ spei juvenem, offert ultro in matrimoniu
schalli Brezæi filiæ, ut hac affinitate cardinalem magis
vinciat. Dux autem Guisius diu jam absens et lites
damnosas ob naves, quas olim cum mari Massiliensi præess
jure cepit, et ipse filio suo principi Jainvillio matrimon
quod intra cardinalis necessitudines quærit. Legitur

emissa jam in vulgus oratio principis Condæi, qua culpam non captæ Fontarabiæ in ducem Valettam rejicit. Eam mitto, ut et ipsius, qui eam dixit, quanquam quædam in Valettarum domum duriora omissa in editione sunt, eloquentia noscatur, et documentum hoc sit, quam res narrari soleant diverse. Nam summam defensionis ducis Valettæ misi antehac. Est hic vir quidam rerum non imperitus, qui regi monstrat rationem, abolitis tributis novis omnibus, sub quibus plebs gemit ob exactorum injurias et lites, in menses singulos vertendi in fiscum suum novem milliones librarum francicarum, ac præterea perpetuo alendi militiam millium quinquaginta. Commentum hoc huc abit, ut cuivis homini non egeno injungatur in diem solidus unus, quales solidi viginti libram sive florenum francicum faciunt. Ego vero nescio, an id placiturum sit res pro nutu versantibus. Sed si introducatur semel, mansurum et hoc puto et non minus alia. Nunc peregrini omnes ad censum vocantur. Cardinali Riceliaco cum Arausionensi principe melius jam convenit, conglutinante eos principis uxore, quæ magna a rege dona accepit. Existimat princeps Condæus, si dux Vinariensis in aulam veniat, omnino Brissacum regis futurum, peccatumque in eo a Gallis, quod cupiditatem suam, quamvis non iniquam, ne quando aut per ducem ipsum aut per successores ejus ad hostes Brissacum perveniat, nimis cito nudaverint, cum prius fuisset ducem huc pertrahere. De Rohaniæ conjugio cum eo duce nunquam assensurum regem, ne protestantium Gallorum hac conjunctione res revalescant, fractorum viribus magis quam animis. Idem princeps laudabat patrem Josephum, ita tamen ut non dissimularet, errasse eum diu et post contractum a Bavaro matrimonium inexcusabiliter, quod Bavarum putasset ab austriaca amicitia, spe Imperii ad ipsum traducendi, posse abstrahi. Quæ Marinus diligenter scribit, non repetam. Addam tantum, multum trepidari circa Brissacum in illis, quæ austriaci tenent, locis, cunctaque impleri præsidiis, præter Constantiam, quæ sibi tutandæ se parem putat. Sex millia Helvetiorum rex conducit. Mercius lotharingicus ductor in parte Lotharingiæ hibernat, gravis popularibus. Dux ipse Vesontione est, minus valens. Ad comitatum Burgundiæ tuendum, quem et Vinariensis et gallus miles incursant, exspectantur Hispani. Anglos ita scissos esse inter se factionibus, ita tenaces commerciorum, quibus prope soli fruuntur, ita palatinos ab illis aut segregari ut extraneos, aut suspectari tanquam domesticos, ut nihil inde sperandum sit vegetum et acre, constans hujus aulæ sententia est.

Picolominius Francofurto Viennam transiit. Wormatia, Fr
dalia, Heidelberga, Spira plena sunt præsidiis. Apud Esl
maxima se pars habet Cæsariani exercitus. Ducis Vina
exercitus recensione ad Porentruiam ad undecim millia com
scribitur. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, r
regno Tuæque Sublimitati prosper ac favens adsit. Lute
Januarii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti

H. Grotius.

---

247. **Lut. Paris. 5 Febr.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Est hic juvenis marchio Jagerndorfius e Brandeb
domo, electoris post ejus filium hæres proximus, ab ipso el
neglectus jam ab aliquo tempore, prævalente apud eum a
tate illorum, quibus improbantur partes, quas pater hujus j
constanter tutatus filio exemplum reliquit. Petit hic a re
si qua pax fiat, sibi vetera jura salva sint, et interim aliqui
vivat, et ea discat, quæ tanti sanguinis principem decent.
omittam eum, qua potero, juvare commendationibus, me
propinquitatis, quæ ei cum regina domina nostra clemen
intercedit et beneficiorum, quæ in hunc juvenem contulit
mitas Tua, cujus omnia facta mihi pro præceptis sunt.
mihi tribunus Soucheus offerri sibi a Gallis eum locum,
nunc implet Beauregardius apud D. Bannerium, cum ann
vem ferme millium florenorum. Eo munere putabat fu
posse simul et tribunatu, aliorum Gallorum, quos nom
exemplo. Sed meam ad hanc rem auctoritatem cum p
et testes ejus ad Davausium literas, excusavi ideo, quod co
non haberem, an placeret excellentissimis regni rectoribus
ejus cum Gallis partiri. Quod poteram, scripturum me di
Sublimitati. Angli legati, quorum Scudamorius jam reg
dixit in Angliam rediturus, manet hic Licestrius, proban
regis actiones, ob id maxime, quod eis præscribat studium
tuendi dejectos, videnturque in eo tantum spei ponere,
facile induturi sint nostram societatem. Cum duce Loth

Galli serio agunt. Marchio Villa, gratiosus apud eum ducem antehac et captus Lunævillæ, ex carcere liberatus est missusque ad ducem, sed ex itinere a cardinali revocatus ad accipienda propiora mandata statimque iterum missus. Res eo spectat, ut possessiones illi in penetralibus Galliæ dentur. Uxor ducis non quanti antehac hic fit, ex quo dux ad amores Cantecroiæ principis se transtulit, eaque pro uxore utitur. Ereptus Brissaci bolus urit etiamnunc Gallos, aitque Noyerius inciviliter a Vinariensi duce factum, quod, priusquam de præsidio ejus urbis quicquam constitueret, regem non ante consultasset. At dux, quantum ego judicare possum, caute ac provide se gerit. Sparsa fama, ire se in aulam et comitem Guebrianum et qui cum eo erant Gallos, simul etiam qui in præsidio erant Brissaci abduxit in Burgundiæ comitatum, ibique Pontarlerio oppido irrupto hiberna cepit, Germanis peditibus, ut scribitur, ter mille quingentis, Gallis aliquanto paucioribus, draconariis trecentis, mille equitibus, qui equos habent, machinis magnis duabus, sex minoribus. Pars horum ad Vesontionem usque excurrit, ubi ægrotat dux Carolus. Pars alia sub Rosa in valle Mortavia multum et frumenti et equorum reperit. Qui pro Hispano comitatum Burgundiæ tuentur, parum inter se concordant. Populus ad Helvetios fugit. Thanni obsidium interruptum repetitumque est. Hispani etiam Dolæ et Graiæ præmetuentes, commmeatus eo intulere. Cæsariani a Constantiensibus expressere, ut quingentos reciperent milites. Exercitus maxime Suevis incumbit, Nortlinga aliisque civitatibus præsidia recusantibus. Helvetii partim discordes, partim pavidi diu consultant Soloturni. Tigurini Stenum et alia Rheno adsita suis firmarunt præsidiis. Apud Rhætos non minus quam apud Helvetios dissidetur. Smitsbergius missionem postulat. Existimant Germani, non esse consilium Gallis bellum inferre in Germaniam, sed in Hispanum potius se vertere. Dicitur autem princeps Condæus Fontarabiæ obsidium repetiturus: in Belgas se injecturus Mileræus, ipso cardinali futuro in propinquis locis, ut quæ opus est affluant. Exspectaturque hic Cnutius ad principis Arausionensis destinata aperienda cardinali, ipsiusque vicissim intelligenda. Sunt ad Rupellam naves centum, aliquid mari acturæ. Si vera sunt, quæ ex longinquis adeo locis huc nuntiantur, Babylon, sive Bagdetum rectius dicitur, adhuc defenditur a militibus vicies et quinquies mille, obsidetur quingentis millibus Turcarum, machinis magnis centum. Reginam matrem parati sunt apud se retinere Angli, dum rex filius eam alat. Sed id impe-

tratum nondum est. Chevreusia an commissura sit, ut huc
dubitatur. Lutetiæ 5 Februarii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devoti
H. Grotius.

---

248. **Lut. Paris. 2/12 Febr.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Mira sunt, quæ de duce Bernhardo somniat fæcunda
hæc civitas. Huc si venerit, laboraturum regem ac regios
ut ad regni Franciæ sacra transeat, illigeturque domui reg
matrimonium filiæ regii fratris, aut, si id malit, Viduæ Sa
et hoc si fiat, aliquidque puero duci eveniat, ducatum Sal
sibi teneat contra cardinalem Sabaudum et principem Th
vi gallica tutandus. Alii cardinalem Riceliacum putant sp
quidem præbere id studentis, ut Brissacum ad regem per
intra animum autem malle, ut id in ducis Bernhardi mane
testate, dum secum dux fidam amicitiam fœderet, ut, si q
in aulis fit, procella in cardinalem incubuerit, Brissacum ip
fugium præbeat et tempus recolligendi vires. Rex, dies ja
nus est, ad S. Germani vocavit ad se cardinalem Ricel
cancellarium Franciæ, mareschallos et parlamenti præside
versos supra viginti. Ibi actum de causa ducis Valettæ, et
quam non paucorum fuit sententia, rem mittendam ad parl
tum, ut legitimos judices ducum ac parium Franciæ, pra
tamen voluntas regis, ut per delegatos judices cognosce
decretumque factum, ut caperetur, si fieri posset, si non
cantu et voce viatoris publici in finibus, ut fieri solet, cita
bonis ejus omnibus annotatis et sub regia positis manu.
citatus nisi compareat, quod certo facturus non est, super
damnetur capitis et bona confiscentur. Gaudet princeps Co
alieno reatu se absolutum. In illo consessu præsides post
schallos sedere, contra quam in parlamento fit, quod ipsis c
causam autem dixit ejus rei cardinalis, quod vocati eo esser
ut præsides, sed ut consiliarii parlamenti. Aperte id agit
omnem veterem splendorem parlamento auferat. Ex Britann

us ac literis disco, metui adhuc scoticos motus: detracto
atoribus velo religionis restare eis alterum non minus
libertatis, quod arrepturi sint in conventu parlamentari,
mense habebitur. Homines ecclesiastici, qui pacis auc-
e debuerant, sicut in Scotia validissimi sunt turbarum
, ita in Gallia regia jura proculcant. Nam liber ille
m Ecclesiæ Gallicanæ, ex actis desumtus publicis ac
eterum fidus index, a cardinali Rupifocaldio, homine
s agente Pontificis, et episcopis aliquot ejusdem ingenii
est, ut hæreticus et schismaticus, scriptæque ea de re
episcopos literæ, ut populum a pernitiosi libri lectione
Reformatos, qui hic vocantur, metuere video, ne ad
n vocentur sibi insidiosum. Ab Italia literæ nos docent,
et Cahimacani gratia et Judæorum opera uti, ut pacem
donis partim Sultano dandis, quæ in adventum ejus
partim satrapis, jamque privatis Venetorum naves suas
et restitutam commercii libertatem. In castra ad Bag-
enisse janizaros, multum imminutos rixa inter se, quæ
cim millia absumserit. CCC millia regalium nummorum,
castra adventabant, a Persis intercepta. Suspecta pluri-
tano Imperatoris cum rege polono colloquia. Venetos
are se bello, sed lentius, et de mercede locatarum do-
artam sumere publico. In Turcico imperio multas strui
et galeras. Quatuordecim galeras datas Afris illis præ-
Ipsum Sultanum jam in castris esse ad Bagdetum:
rem ab indutiis esse non longe. Eckenbergio optime
enire cum Pontifice, planeque id agere Imperatorem, ut
arbarinæ magnitudinem sibi cordi esse ostendat: qua
me obligari pontifices solent. Exspectari Romæ cardi-
rnarum, ut, si quid inter Pontificem et Venetos contro-
anet, componat. Ex Polonis discimus, infensos Impe-
natores ejus regni, quod quidam ejus ordinis non pro
habiti sint, apud Imperatorem nuper cum essent, neque
niæ dextrum latus apud se concesserit Imperator, ut olim
Valesio. Exercitus in fine Belgico, cui præfuturus est
futurus dicitur XXV millium. Est hic rumor evasisse
Espernonium, metuentem, ne filii aut culpa aut mala
e afflet contagio. Quæ hic intelligimus de Tartaris et
, non scribo: id enim sit aquam in mare ferre. Sed
dubito, quin regni suedici proceres laborent, ut Mosco-
n cum Turca et iis, qui res turcicas sequuntur, habeat;

ita Gallos excitare non desinam, ut Venetos extra pericu
nant. Si enim finiatur persicum bellum, nec aliud Turc
habeat, poterit ostentando arma sua ad Pannoniæ fines pe
Imperatorem, ut pacem det Germaniæ æquam, aut att
Imperatoris viribus, liberum res suas promovendi spatiu
et Gallis dare. Brissacum et munitur operose, et imple
ad vitam necessariis. Neustadium diripuit Canovskius.
toris copiæ partim adhuc in Suevia sunt, partim in Fra
inferiore Palatinatu. Ipse Imperator, ut propior sit re
gustam se creditur transferre aut Ratisbonam. Conscri
lici apud Helvetios militis procedit. Deum rogo, Excelle
et Illustrissime Domine, ut regno, reginæ Tuæque Su
fautor adsit semper. Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Februarii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Fretus et bonitate Tuæ Sublimitatis et ejus liter
Novembri ad me scriptis securior vivo, nec queri cupio.
scire velim Tuam Sublimitatem ab eo tempore me nec te
accepisse, et ubi Martius exierit, fore, ut mihi debeantu
mensium XXI præter impendia quædam. Ea res quam mi
rerum omnium inaudita caritate incommodet, vix dixerim
nunc a D. Chavigniaco, cui commendavi pacem Venet
Turca, res præsentes et futuras marchionis Jagernd
buni Souchei et consanguineorum D. regni marescha
Gardie. Curiæ Rhætorum occisus est a personatis h
Senatzius, Rhætus hispanicæ factionis inter primos.

---

249. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Feb**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Mitto scriptum, quod in Anglia edidit regina mater
bato alio, quod sub ejus nomine hic vulgatum fuerat. Te
maternam gravitatem reverentia in regem, nec in ca
quicquam dixit inclementer, nisi eo quis trahat, quod s
cum regni teneret gubernacula, ullas sibi quæsivisse a

pro arcibus habuisse subditorum benevolentiam. Mitto et epistolam, per quam infirmiora comitatus Burgundici oppida ad se trahere conatur; aliam, qua dux Carolus hujus, qui modo exiit, anni acta ita deplorat, ut non modo ostendat, quam imbecilles sint res Imperatoris, sed et animi offensi det indicia, quo justior videtur Gallorum spes, posse eum ad proprias pactiones perduci; aliam præterea ab aliquo Cæsarianorum scriptam ad tentandam ducis Vinariensis fidem. Espernonius Gallia non excessit, morbo retentus. Dux Candalius, ejus filius, corpore æger in Italia est: cardinalis, itidem ejus filius, in eadem Italia æger animo, contactu regii fulminis, quod in ducem Valettam mittitur. Ita fortuna, quos diu in deliciis habuit, destituere tandem solet. Cardinalis Rupofocaldii et antistitum aliquot ad antistites alios epistola contra librum libertatis ecclesiæ gallicanæ continentem non exit in vulgus. Libri autem et nova editio et distractio vetita est. Non impedit id, quo minus clam veneat. Sed regia jura ab rege ipso deserta vindices posthac non invenient. Cardinalis Biquius, qui hinc abiit, multa secum fert Romam regis munera, titulum comprotectoris et salarii partem in antecessum. Mos est pontificibus ad regum liberos mittere fascias cunales benedictas, ut loquuntur. Eas rex ad delphinum mitti vult non per alium quam per Masarinum, hominem cardinali Riceliaco addictissimum. Ad Chevreusiam missa est abolitio omnium, quæ ipsi objectari possent. Ventura tamen an sit, dubitatur. Scoticos motus recrudescere video, dejectis episcopis, sumtis armis contra regiam voluntatem. Rex ipse Britanniæ non videns, quid contra vim sine vi agi possit, ducum potissimos suæ gentis e Batavis ad se vocat: ipsosque Batavos putat non extra partem esse hujus culpæ. Unde alantur illi motus, parum constat. Sed Hyacinthum, qui patri Josepho erat individuus, faces subjecisse compertum est. De Estampio e Batavis revocando agitur. Nescio quid in negotiis hassicis peccasse arguitur. Rex Pontifici aliquos proposuit, e queis cardinalis novus fiat. Inter eos est archiepiscopus Burdegalensis, bellicis actibus quam ecclesiæ ministerio notior. Castilionæo pars aliqua belli mandabitur. Dux Bernhardus, quem in Germaniam mitti magis ex usu communi et voto Germanorum protestantium fuerat, in comitatu Burgundiæ attinetur, rege in Hispanum quam in Imperatorem arma sua experiri malente. Dux Vinariensis cepit Nazaretum urbem in comitatu Burgundiæ, ad jus principis Arausionensis pertinentem. Sancti Claudii oppidum de conditionibus agit, quibus se ei dedat. Interim obsidet dux arcem Jouxiam,

in quo præcipuam spem defendendi comitatus illius posu
Carolus Quintus. Constituit Brissacum excurrere, cui urb
prospexit de machinis victuque. Alia etiam, quæ tenet, lo
comitatu stativa plena sunt frumenti, vini, lardi. Incipiu
mitatenses se colligere ad Orsanum sub principe Francisc
ipso Lotharingo ad Remiremontium hærente. Cæsariani
alimentorum copia instruunt ea, quæ circum Constantiar
adjacent, et ducem Vinariensem et militiæ ejus potissim
tant promissis. E ducibus Cæsarianis potissimi Viennam
pienda consilia ivere. In Franconia qui fuerant milites in S
retrahuntur. Tutlingam oppidum cepit Widerholtius, Hohe
præfectus. Hæreditariæ Austriacorum terræ gravibus et ip
muntur tributis. Deus, Excellentissime et Illustrissime D
cuncta hæc ad bonam pacem deducat, si modo id Christia
peccata patiuntur. Lutetiæ $\frac{9}{19}$ Februarii anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devot

H. Grotius.

---

250. **Lut. Paris. 26 Febr.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Maximo cum dolore intelligo, resurgere procellam sc
quæ mirum quam incommode his temporibus intervenit. I
quæ inde veniunt literæ, postrema in synodo, quæ Glascuæ
est Novembri ac Decembri mensibus, depositos et excon
catos archiepiscopos, qui duo erant in Scotia Andreapolit
Glascuensis: aliorum episcoporum, qui erant duodecim,
excommunicatos et depositos, sex alios sine excommunic
depositos a suo munere, ita ut jam tota Scotia episcopis
quod regimen ecclesiæ antiquissimum etiam paci publicæ in
dum regum beneficio ad cathedras provecti et sermone et
plis populo præeunt ad obsequium regibus præstandum
contra gubernatio ista, quæ consistorialis dicitur, plane sit
laris, et imperio civili alterum ecclesiasticum ex æquo op
atque ita scindat statum, unde et olim gravissimæ in Sco
ditiones violentissimique motus exstitere. Ejecti et pasto
qui, partim dogmatum, partim vitæ criminatione. Non du

Scoti, quin ægerrime hæc ferant et in Anglia episcopi et, cujus in instituendis episcopis potestas maxima est, rex ipse. Neque a vicinis opem exspectant. Ajunt Deo se fidere cum spe bona, ecclesiam in elegantiori nitore futuram. Ego vero nunquam vidi bellis civilibus meliores fieri homines, qui verus est ecclesiæ nitor, quod præcipuum Deus et spectat et postulat. Ei nitori non modo nihil obstiterunt illi purissimorum sæculorum episcopi, sed et profuere plurimum. Etiam priorum synodorum, quæ in Scotia habitæ episcopale regimen confirmaverant, acta rescissa sunt. Jam in utroque regno terra marique fiunt apparatus bellici, res, quæ ad multum sanguinem spectat, etiam prodigiis quibusdam significatum. Rex autem, credo, quod metuat, ne et Anglorum pars duobus nominibus speciosissimis apud plebem, purioris religionis et majoris libertatis, trahatur in contagium Scotici morbi, Anglorum octo millia misit ad cardinalem Hispanum, ipse ab eo Vallonum, quod optimum militum genus est, quatuor millia recepit, vi externa, quod triste, usurus in subditos male parentes. Ad has dolendi causas satis graves alia accedit, quod dicuntur e Suedia missa ad Scotos regi inobsequentes arma pulvisque bellicus, quod quanquam sat scio neque jussu, neque conscientia factum publica, et privatos, quominus res suas distrahant, vix posse inhiberi, tamen ne id ad aliquam animorum alienationem perveniat, multum metuo. Angliæ regina præpropero partu soluta, corpore invalido ita, ut tabes timeatur, medicis ut cœlum mutet suadentibus, de itinere in Galliam loquitur. At huic aulæ suspectum est hoc iter, ne forte apud regem matris suæ causam agat, amata semper matri et amans matris filia. Brissaci ardente cupidine etiamnunc flagrant Galli, ajuntque, literas ducis Vinariensis spem magnam facere: tantum plus ab eo pecuniæ peti, nempe duos milliones, cum minus rex offerat, neque dubitant primores uxori comitis Guebriani pro certo affirmare, eum Guebrianum Brissaci præfectum fore. Missus est a rege, qui duci iter in aulam suadeat, Insulanus. Verum literæ 13 Februarii, ut hic numeramus, scriptæ Pontarlerii, nuntiant nobis, ducem paratum tum fuisse itineri, non in Galliam, sed Brissacum, tum ut duodecim millia saccorum frumenti ex comitatu Burgundico collecta illuc inferat per Aram amnem, qui a Novo Castello defluens in Rhenum illabitur, et a Pontarlerio plus septem horarum itinere non abest: tum vero ut præfectum Benfeldio imponat in Quernhemii locum, quanquam audio, ea de re aliquid controversi ipsi esse cum D. Mochelio. Ego vero, cum ignorem, qua potestate

circa illud negotium a regno Suedico instructus sit aut d
D. Mochelius, interrogatus de ea re, nihil dixi in partem
tram. Eædem a Pontarlerio literæ docent nos, tum ibider
tarlerii, quod octo horarum itinere abest a Vesontione,
ceteris comitatus Burgundici locis commoda esse militi h
Nazareti agere comitem Guebrianum. Lotharingicas autem
ab eodem comitatu recessisse Luxemburgum versus in loca
egena. Alimentorum inopiam et Dolæ et Graiæ esse ma
Vesontione etiam esuriri, bellissimamque dari Gallis, si e
tendant, rapiendi totius comitatus hoc, qui nunc agitur
occasionem, ipsis comitatensibus id optantibus, quorum a
infestissimos se lotharingicis militibus, Gallis et Vinari
mirum quam benevolos præbuere. Nimirum quod ab hi
ab illis habiti sint humanius. Nunc Lotharingicas illas
Rosa persequitur. Jenatzius, de quo scripsi antehac, occi
curi eadem, qua ipse ante 23 annos, minister tunc ecclesia
tam occiderat, terret Hispanos, qui multo quam ante dili
Rhætos mulcent, eisque possessionem promittunt Vallis
Dicitur frater Imperatoris ipse futurus in castris ad R
Helvetios ea res terret, neque tamen absistunt, Bernates
et Basileenses, juvare quantum possunt res ducis Vina
Multæ ab Oriente literæ gravem cladem Turcarum nun
Persarum partim armis, partim et astu, quo amnem, qui
Turcis erat, ruptis aggeribus in ipsos effuderint. Sive hoc
sive manentis adhuc belli grave negotium mitiores Vene
cas facit, ita ut affirmaverit legato veneto Cahimacan
annum nihil fore hostile; ac, si ad bellum veniendum si
sura tamen commercia. Itaque et Venetis naves per om
cicum imperium redduntur: et totum illud anni spatium
occasiones pulchras dabit componendi ortas controversias
nunc refrixere paratus navales Venetiis non minus qua
stantinopoli. Interim et Melitenses et Etrusci, si belland
auxilia sua Venetis offerunt, estque illis placatior qua
Pontifex, ita ut et novam inscriptionem, de qua conques
Veneti, sublaturus dicatur. Cardinalis Contarenus ventu
putabatur extra ordinem legatus. Sed cum ea legatio p
propositam sibi habuerit principis Casimiri libertatem, cuj
spes a Gallis datur, puto parsuros Venetos nihil profutu
tui. Laboravit dux Vinariensis, ut hassicas copias ipse nan
constituitque de hoc aliisque negotiis Vicquefordium mit
Melandrum. Verum Melandri ad Vicquefordium literæ,

ıdgraviæ cum Imperatore suspense loquuntur, ita illud
convenisse, ut, si pax fiat, copiæ non tradantur aliis,
ttantur, ituris, quo volent, singulis. Detinetur hic in
Silvæ Vincennensis abbas S. Cyrani, vir apud multos lau-
tatis et eruditionis. Infesti ei sunt monachi et jesuitæ.
a docuisse accusatur, ab annis sexcentis nullum fuisse,
ıosci posset, vultum ecclesiæ: sed ad eam respiciendum,
e illa fuit tempora. Definitionibus autem Tridentinæ
t neque libere neque legitime neque ex norma veterum
m factis, neminis conscientiam obstringi. Absolutionem
esse, nisi præcedat contritio: neque deberi dari absolu-
ınte injuncta et impleta pœnitentiæ opera. Hæc eadem
alia tueri dicuntur, qui se illuminatos vocant, quorum
st per Hispaniam, imo tanta, ut inquisitores eam attin-
ı audeant, multitudo. Deus omnes populos ea veritate,
pietatem facit, illustret, idemque, Excellentissime et Illu-
Domine, Sublimitati Tuæ fautor sit perpetuus. Lutetiæ
arii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

uus in Italia est dux Candalius, ducis Valettæ frater.
c Venetiis baro Bibonius legatus regis Poloniæ et poscit
m operam pro libertate principis Casimiri. Landstuliam
is Luteram Cæsariani in Hispanorum custodiam dedere.
ucis Vinariensis ad Vicquefordium ostendunt, eum satis
e, quid Germaniæ sibique et familiæ suæ sit optimum
imumque in hac de Brissaco deliberatione. Mitto epi-
ardinalis Rupifocaldii et episcoporum aliquot contra
ibertatum ecclesiæ gallicanæ, specimen invalescentis
giam pontificiæ potestatis. Literæ recentiores a Pontar-
e $\frac{18}{28}$ Februarii nos docent, arcem Jouxiam, quæ soli regi
XI olim restitit, venisse in ducis Vinariensis potestatem,
quarum penuria, partim præsidii discordia. Rosæ deditam
illanam nomine, aliam arcem, quæ Vetus vocatur, defendi

251. **Lut. Paris. 5 Martii Cal. no**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Antevertit hoc anno socios nostros hostium diliger
denturque ipsi potius designaturi locum, ubi bellandum si
eum accepturi. Nam et Cæsariani insessis Civiæ oppidi
tentur quidem salva fore Batavis pacis jura, attamen tam s
vicinitate (nam plus duabus leucis a Novimago non absur
tum illis dant negotii. Et Hispani Castellum, Cameracen
oppidum, ante veris initium obsidere cœperunt. Ad reginæ
literas de suo huc itinere rescripserat rex, daturum se imp
bene reciperetur. Sed mutasse videtur regina consilium,
melius mutata valetudine, sive quod intelliget, regem m
abitu colloquia ipsius declinaturum. Dux Lotharingus i
stans manet in fide adversus Cæsarem, ut marchionem
missum ad se cum conditionibus nec aspicere voluerit, se
Brabantiam transtulerit, quo magis omnes diffidentiæ occ
præcludat. Duci Bernhardo paratur etiamnunc hic hos
Sui tamen eum venturum non putant, velintque a regina no
eum literas scribi, quibus excusationes ipsius adjuventur.
eas excusationes non minimum est, quod Leopoldus cum
copiis ad vicina Brissaco loca venturus creditur, ipse aut
perator iturus contra D. Bannerium. Capitatio hic nov
tuitur ex censu, grave semper populis onus. Præituri
exemplo cardinalis Riceliacus et Bulionius, centum milli
norum singuli contribuunt in publicum, facile id de pub
sumpturi. Creditur Candalii ducis mors aliquas vias aper
sanandum ducis Valettæ malum, quia magnum ea mort
monium ad ducis Valettæ filium devenit, cui Brezæi fi
matrimonium rumor despondet. Peregrinis etiam in Galli
tantibus, tum qui adepti sunt jura civitatis, tum qui ade
sunt, tributa indicuntur magna. Hæc cuncta efficiunt, ut
mire detestentur omnium ordinum homines. Ducis Vin
et peditatus et equitatus integritati suæ restitutus est. S.
oppidum nondum se dedidit. Rogatus est ab Helvetiis
parcat salinis, unde sal ipsi habere solent. Et gallici milit
Helvetios, et apud Rhætos hispanici conscriptio tardiuscu
cedit, quod utrique factioni contraria se objicit factio. His

partis homines Jenatzii mors non parum exterruit, eoque magis quod judices non pro facti atrocitate in conscios inquirunt. Ut Helvetii, quamquam non levi in metu positi, bello se implicent, hoc incredibilius mihi videtur, quia cum pontificiis civitatibus iis cohærent vinculis, quæ ut plane rumpant, vetustamque connexionem divellant, non facile sit persuasu. Philippiburgi magnus est paratus eorum, quæ ad alendum instruendumque militem sunt necessaria. Nec dormiunt doli. Nam et Hohentwilæ præfectus tentatus est promissis Cæsarianorum. Gaudeo brevi hic futurum illustrem D. baronem Oxenstiernam, archidapiferi filium. Non parcam ei ostendere, quantum Sublimitati Tuæ, totique domui ejus debeam, Deumque Excellentissime et Illustrissime Domine, pro omnium ad eam pertinentiam incolumitate precari. Lutetiæ 5 Martii novi Calend. 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Vidi librum scriptum a Cæsariano apud Helvetios agente, in quo id agit, ut absterreat Helvetios, ne dilectu aut opera Gallos juvent, Gallis late exprobans aviditatem immergendi se in aliena præcipueque insidendi Alpes et Rhenum, ut hinc Germaniam, inde Italiam infestent. Explicat fœdera Helvetiorum cum Austriacis et quid Imperio debeant: nec reticet exempla eorum, quibus societas gallica male cesserit, tum vetera, tum quæ in oculis sunt Treviri, Parmensis et Mantuanæ, addito et Saubaudiæ periculo. Specialiter Helvetios habere, quod timeant, colligit inde, quod rex in propinquo a Sabaudo jus in terram Vauxensem, a Longavillano in Novicastellum emerit. Libertatem Florentiæ per Gallos periisse; multaque alia ejusmodi, magnis imperiis objectari solita, et quibus similia sæpe objecta sunt Austriacis. Jamjam literas accipio a Pontarlerio, quæ nuntiant, D. Insulanum redire in Galliam re infecta. Ipsum autem ducem ire Brissacum. Scriptæ sunt $\frac{17}{27}$ Februarii. Adfertur et nuntius, illud in Cameracensi agro oppidum, Castellum quod dicitur, exemptum obsidioni. Mitto edictum de peregrinis, dissertationem ad principes christianos et scriptum virulentum contra memoriam Patris Josephi, et conditiones dediti Jouxiæ. Bajonæ detecta et punita proditio factionis hispanicæ.

252. **Lut. Paris. $\frac{2}{12}$ Marti**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Laboravi summa diligentia ad obtinendas liberi com
literas pro cannabaceis, unde vela fiunt. Postulavi autem
Thorii pro ducentis fascibus trecentos. Polliciti mihi sun
effectum daturos, tum Chavigniacus, tum is, cui ferme
operam delegat Chavigniacus, propinquus ei Labardius.
tamen me video hactenus, et fieri potest, ut hæc hilari
œdiæ, choreæ, convivationes aliquid impediverint, acce
conjectura, quod Labardeus, qui antehac regno Suediæ m
causis commodum se præbuit, in impedimentorum Subl
Tuæ travectione, in re D. Spiringii, in multorum Suedor
neribus, et, quod Heufdius me admonuit, in pittaciis pe
nobis solvi jubentibus, nullam a nobis unquam expertus
beralitatem, cum ab aliis negligi non soleat. Quare ex
dicem præcipi Heufdio, ut aliqua largitione fiat nobis dev
Chavigniacus in sermone etiam de adeundo a me cardina
aliquid, sed obiter tantum. Respondi, me omni modo ost
quanti facerem a viro eminentissimo nosci. Sed ex quo
eum adire defugerint, mihi quoque mandatum, ut eorum s
exemplum: habeo autem Schmalchii ea de re literas. Ad
comes Licestrius, et publici boni studiosissimus et cardina
citiam mire expetens, aliquam inveniret rationem dignitati
sui et cardinalis satisfacientem, habiturum me, quod imitari
Verum dixit mihi comes Licestrius, regem suum in pr
perstiturum. Neque ego sine novo mandato quicquam
Fieri etiam potest, ut per multos, quos habent, explo
cognoverint qui res gallicas agunt, me neutiquam suasorem
duci Vinariensi ejusque hominibus, ut Brissacum in Ga
manus daretur. Habui autem ejus facti mei causas tam
sive ducem spectabam, sive Germaniam resque commune
Galliam ipsam, ut ejus me nec minimum pœniteat. In
quæ his diebus tum ad S. Germani tum in urbe saltat
Suedis suus habitus est honos. Mundo enim in quatuor
dissiliente, cessit ipsis pars quarta, non minus quam Gall
Hispanorum regibus, et Germaniæ, Anglo otioso spectante.
tunc dictos mitto, in quibus et Illustri Saxoni, id est d
nariensi præbitum est, quod virtuti ejus debebatur, testim

rursum ab aula anglica nobilis, Germanus nomine, ad
ıdum reginæ matris negotium. Parum promovet, rege
ıatrem, ut putat, vindictæ cupidam, non modo in Gallia
et in vicinis locis alere, ne ipsa factionem alat, haud
ıltos esse, quibus non placent præsentia. Marchio
us in his choreis a cardinali benigne exceptus est:
ipsi, ne desit, unde se honeste exhibeat. Videtur
struere ad matrem, quæ Basileæ est, et ad ducem Vi-
Gallorum res in comitatu Burgundiæ in spe bona
es Vinariensis eas terras percursans nihil hostile re-
æ, Dolæ, Vesontione libra panis venit quinque gallicis
pecunia deficit. Ad legatum gallicum, qui apud Hel-
missa est pecunia, unde solvantur pensiones; id præ-
bet, antequam dilectus effectum habeat. Muniunt se
urbes belli motu. Jam tempus in eo est, ut effluat,
ındam Rhætis Vallis Telinæ possessionem sibi præsti-
ınesius. Itaque videbimus, plus ne cupiditas an fides
. Imperator et diligenter militem scribit in propriis
ictus copiam tum in alia loca cogit, tum Constantiam.
dua et ipsa conducit militem in locis non procul a
letque ibi opus continuandi Lemanni cum altero lacu
nus dicitur. Venire Imperatorem Ulmam, rumor est.
e magni erunt hoc anno conatus hostium, quibus non
o consensu contrairi potest. Deus, armorum pacisque
ıcta ad commune Christianitatis bonum dirigat, idem-
lentissime et Illustrissime Domine, Tuam Sublimitatem
Lutetiæ $\frac{2}{12}$ Martii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ad me jam Vicquefordius. Video plane id metuere
ipse exercitusque ejus pertenuis accessio fiant exer-
datur duci Longavillano cum dignitatis gloriæque suæ
. Poscam ad regem aditum, ut ipsi res ducis Vina-
o commendem. Leganesius novum munimentum struit
m et Landavam. Dux Lotharingiæ ad Vesulam oppi-
t cum IV millium agmine. Transiit hac ex Brabantia
am Mirabelius, legatus regis Hispaniæ.

---

253. **Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Mar**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Cum aditum ad regem, ut mos est, postulassem, ven
comes noster Brulonus, et post sermones alios significavit
se, ut intelligeret, quid regi dicturus essem. Regem enin
sæpe commoveri, ubi non exspectata audiret, quasi id di
bere ei præmansum dari. Ego ei de D. Bannerii exerci
prædicabam egregia, et quæ grata futura regi et ego c
et affirmabat ipse. Cum ultra me urgeret, dixi secutu
mihi mandata. Die impetrato a rege, qui fuit Lunæ ulti
gem reperi bene valentem: et gratulatus ei de Castello
agri Cameracensis, obsidioni exempto, simulque de bon
veris se tam auspicato aperientis, ostendi Suedos non
satores: et, cum ei de rebus D. Bannerii ea narrassem,
erant cognita, adjeci in animo fuisse ei interius penetr
maniam si, quod speraverat, ducem Vinariensem intelle
ipsum in propinqua venisse, ut si qua ab hoste vis va
teri ipsorum ingrueret, alter ad auxilium ferendum esse
longe. Scire regem duobus fœderibus Wismariensi et
gensi in id conspiratum a regina nostra atque ipso, ut b
proprias Austriacæ domus terras inferretur, quando eju
principes Germaniæ nihil miseresceret, imo et calamita
maniæ potentiam ipsorum intenderent, augerent opulenti
mittendum bellum ad suam originem, sicut Romani fecis
ad liberandam sexdecim annorum malis Italiam Scipion
rem cum exercitu misissent in Africam, eoque tractis
viribus uno felice prœlio finem imposuissent cruentissi
Id ut fiat, duci Vinariensi opus pecunia et milite, quand
nunc haberet, tot oppidorum præsidiis si non exhaurirent
minuerentur certe plurimum. Hiemem jam exeuntem
et gaudere bene impensam et regis et ducis bono: regi
cumjiciendum Galliæ tutamentum ex comitatu Burgundi
autem ad refovendum peditem victu, equitem in equos
dum: quæ ex communi voto successisse utrique. Nu
cum id anni appetat tempus, quod ad res agendas oportu
est, exspectare nos, ut rex illius propositi iis fœderibus
memor duci Vinariensi det vires ad reperiendum iter e

ɪpecto etiam D. Bannerio detur fiducia ulterius se in-
terras hostiles: id si fiat, reginæ quoque nostræ de-
ıamprimum se aperiret mare, Bannerio submittere no-
ɪm, alimenta et omnem belli paratum. Præterea pro
ıbens, quod mihi erat pollicitus D. Chavigniacus, gratias
ɪro concessa nobis evectione telarum cannabacearum,
reginæ nostræ futuræ essent ad rem navalem, curan-
multo quam ante diligentius, sive ad ineundos Ger-
ıes sive ad tuendam maris possessionem contra novas
Prussia molitiones. Si qua in re rex opus haberet rebus
abundantibus, non abfuturam ipsius beneficio vicem.
uditis de cannabaceis telis, ut postulatis nostris mos
mperasse se dicebat Chavigniaco; se suam causam nun-
egina suedica separaturum. Ad illud præcipuum de
iensi, nihil aliud quam, cum multis in locis distringe-
posse se, quæ vellet, omnia. Repetii orare, ut hoc vel
uræ suæ duceret, neque id reginæ suedicæ magis quam
resse. Tantam enim, si id fiat, fore virium hostilium
ɪm, ut ea et tempus et locum libera datura sit regi ad
omovendas in Belgico Hispanicoque fine. Deum hac-
se et ipsius et suedicis armis, bonamque mihi spem
ım, ut id porro duret, quando et reginæ nostræ et ipsi
bello quæratur præter bonam solidamque et christiano
communem pacem. Verum neque de hoc pacis desi-
e de transferendo in terras Austriacas bello quicquam
sive quod improvisa hæc illi obvenerant, sive quod
ıid lateat. Namque et nuntios præter eum, qui nunc
dio duos adventare, alterum, qui fascias ferat a Ponti-
ıuuntur, benedictas ad D. delphinum, alterum, qui pacis
fici obedientes sit hortator, nostro, si is audiatur, haud
. Certant hic interim et luxus et onera nova. Nam
quæ apud cardinalem actæ sunt, choreæ, si impendia
ı summam colligantur, non minus constitere centum
millibus, quorum triginta millia intribuit ipse cardi-
ɪra autem primum in peregrinos ita sunt gravia, ut
ıinentur commerciis fugam: tum vero in agris alibi
egestas, alibi et vastitas. Urbes autem, et hæc maxime,
ostentando tributa irritant, et tamen, si comparatio
m his parcitur. Nihil boni facturos Gallos pro duce
pro certo habeo. Nam ex quo huc rediit Insulanus,
est apud Heufdium cardinalis, non modo non venisse

ducem in hanc aulam, quod tum rex speraret, tum ipse c
propioris amicitiæ cum duce ineundæ desiderio, sed et
nem in eo non levem deprehendi, oblique et eo directo
quasi metueret, ne Brissacum dux Imperatori traderet: n
revera id metuant, sed ut aliquid habeant, quod prætex
ditati suæ. Nunc id agunt, ut ducis, quem et potentem
num nolunt, vires destruant. Dant enim Feuquerio
exercitum, qui per Alsatiam res Galliæ sit promoturus. T
augent germanicas suas cohortes ac turmas, quarum pra
Basileam, alii Argentoratum ivere militem quæsituri, t
sente pecunia, quam rex illis dat liberaliter. Ita fiet, n
locis sibi propinquis invenire militem queat ad copias s
plendas augendasque. Inter cetera dixerat cardinalis, no
unde hæc esset in duce a Gallia animi alienatio, nisi c
deret Vicquefordium et alios quosdam has serere simulta
vero super hæc intelligo, ducem satis conjicientem, quan
Gallorum in hac re cupiditas fuit, tanto elusam in odium
erupturam, contracta inde animi ægritudine incidisse in
qui anxietatem atque mærorem sequi solent. Id ei imped
fuisse, quominus iter Brissacum perficeret. Cubare eum
Jouxiæ. De pecunia tamen ordinariæ pensionis charta al
incertum quando effectum habitura, data Heufdio est, n
pendiorum extraordinariorum habita ratione. Hæc om
citum me faciunt, ut dux hoc anno ea inchoare possit
ipsius gloriæ et communi rei conducerent maxime. M
missum regis de evectu cannabacearum. Par exemplum
rium mitto. Omnino opus erit, Labardeus, qui et sæ
utilis fuit et erit in posterum, aliqua liberalitate perm
ut ab aliis, qui ejus opera indigent, fieri solet. Omnia
terna aut deproperantur aut tardantur, ut ipsi placet, sa
agente Chavigniaco. De Bagdeto duplex venit fama.
pugnatum dicunt, alii expugnatum, et vi quidem, ac m
sarum cæde. Et hæc fama plures auctores habet. Quo
videtur non dubitandum de indutiis cum Persa. Veneti
merito timent. Nihil enim certi habent de sua pace,
quanquam commerciis. Itaque dilectus et alia bello n
majori diligentia resumunt, pro Dalmatiæ locis maxime
Et nostra et sociorum omnium nostrorum plurimum in
vis turcica quovis alio potius vertatur. Ob hunc metum
non modo cum Pontifice quæ habent controversa compo
et Imperatori Hispanisque se obsequentes præbent.

imperio cardinalis Valetta solus suæ domus mala non
xspectatque majores copias. Nam et Leganesius novas
ia opperitur. Mantuana se eripuit bello, sed non eo
scitur in Montiferratensi agro, Casale Gallis tenen-
mmerciis, quæ inter partis utriusque populos permissa
erant, abscissis, atroce in Gallos et Gallorum arma se-
spanorum edicto. Princeps Condæus abibit brevi, ha-
ercitum ad Hispaniæ fines. Guebrianus in comitatu
rem geret. Ad Belgicum finem tripartito res geretur
is Mileræo, unde non longe aberit cardinalis, Casti-
lerio. Nuper cum apud cardinalem Riceliacum choreæ
dispositor ibi rerum fuit Carnutensis episcopus, qui
aliquot episcopis aliis cardinali caris a Pontifice datus
l corrigendos episcoporum mores, quorum unus, Mandæ
in Bastiliam adductus est, creditus aliqua moliri pro
re, in cujus negotio anglus, nomine Germanus, nihil-
it. Licestrius comes, accepta a rege suo venia, it in
res suas privatas, quæ longiorem ejus absentiam non
vi, ut ait, reversurus. Estampius, Carnutensis, quem
opi frater, a legatione batavica revocatus, cardinalem
dum potuit, mandatorum non satis exacte curatorum
na Angliæ quod huc non venit, rex Galliæ in causa
ixit, non tempestivum id fore se ad exercitus profi-
Multi autem existimant, id agere cardinalem, ut rex
liæ ob bellum italicum excedat: ipse autem quod nunc
us et nomen adipiscatur, et declaretur regens Franciæ,
olim abbati Sugerio contigit. Pontifex ad Imperatorem,
æ et Hispaniæ mittit pro pace, facturusque est cardi-
s. Rumor hic est, inter eos fore Noyerium, hominem
ous addictissimum. Dunquercani post acceptam cladem
iribus in mari revalescunt captato abitu batavæ classis,
sum oportuit priusquam statione abiret. Daniæ regis
mæ, quod literas pro tuto itinere per juvenilem im-
secum non attulisset, libertatem debebit hispano le-
jus negotii commendationem suscepit. Veneti legem
ecere contra epularum sumtus, coquis, qui in legem
sunt, ad remigium damnatis. Senatorum quidam exi-
on dandum Turcæ tempus se parandi, sed a Venetis
n bellum, quod aliis, præferentibus quæ timidi cauta
re persuadebitur. Nuper hic contumeliosus in cardi-
llus cum inscriptione ad regem jactatus fuit in cubi-

culo regis, sed eum, bono cardinalis, puer cubiculi non ad rege
sed ad custodiæ præfectum detulit, is vero ad Noyerium, q
aperuit. Inter cancellarium Franciæ et Bulionium gravia fue
ob causam quandam tributariam verborum certamina non sin
mutua famæ laceratione. Bulionii et sententia et auctoritas apu
cardinalem prævaluit. Trecenses in Campania jussi sunt, quicqu
in agris est alimentorum, in urbem suam convehere, quod in ea
partem se injecturus hostis crederetur. Frustra ab Hispan
per Helvetios laboratur, ut comitatus Burgundiæ pacem habe
prævalente apud Gallos spe totam adjiciendi regno, nec sine caus
cum indigenæ hostilem in Gallos animum satis nudaverint.
pro Gallia et pro Hispania miles apud Helvetios scribitur. Etia
transeundi jus poscit Imperatoris legatus. Ulma ita male est
Cæsarianis habita, ut si exercitus aliquis noster sociorumve
propinquo sit, facile ad derelictum fœdus sit reditura. An ide
cupiant Galli, alia dispectio est. Ad Neuburgum pons reficitu
Dux Carolus rediit in loca propinqua Vesontioni, habens secu
partim de suis, partim ex Gœtsianis copiis pedites paulo pl
quater mille, equites bis mille quingentos. Hæc erant, Illustri
sime Domine, quæ nunc habemus, Deum vero rogo, ut ea de
quæ optima sunt orbi christiano, regnoque præsertim Suedico,
reginæ Tuæque Sublimitati. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Martii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim

H. Grotius.

Hæc postquam scripseram, venit ad nos illustris baro Gabri
Oxenstierna, cujus præsentia ita me recreavit, ut omnem mihi d
rebus meis sollicitudinem, quanquam non sine causa gravem, ab
terserit. Rogo, regi gratiæ habeantur de cannabaceis telis.
enim futurum promisi, ut suspiciones evitarem quæsitæ utilitat
privatæ, quod sæpe a legatis fieri solet. Pecuniæ ne teruncium
quidem accipio. Promittunt tamen Spiringius Heufdiusque, se
incerta die. Interim ego difficulter nec sine damno gravi reperi
quæ erogem ad tam longas necessitates. Rogo in posterum rati
ineatur, quæ me tam molesta anxietate liberet, ut quæ mihi i
cumbunt non cum fide tantum exsequar, sed et alacriter. Gœts
præcisæ sunt cervices Ingelstadii. Dux Vinariensis extra præsidi
contrahere poterit peditum v millia, equitum tria. Id autem e
ad parta tuenda aliquid, ad inferendum bellum non satis.

Lut. Paris. 16/26 Martii 1639.

xcellentissime atque Illustrissime Domine.

unde auspicatius ordiri has literas possim, quam a
dine ducis Vinariensis, quam nobis nuntiant non li-
, sed et homines, qui intra quintum diem a Pontar-
ius equis venere. Rosa Lotharingos cecidit cccc.
l me venit. Nihildum proficit in causa palatina
videtur rediturus inanis. Putat iterum cum Bavaro
iquid. Ego magis censeam, Pontificem id agere, ut
in Hispanum vertantur, ubi nihil periturum sit ro-
, quam in Imperatorem aut socios ejus, ubi cum
permixtæ sunt res protestantium. Estampius, qui
s legatus fuit Batavis non ingratus, ob non satis ex-
cardinalis mandata periculum adiit Bastiliæ: ad le-
dituru non videtur. Consentiunt jam undique literæ
letum impetu 25 Decembris. Persarum in expugna-
multa millia. Triginta millibus, qui in urbis tutiora
pissent, neque tutari se diutius possent, Turcis se per-
æcisas cervices. Decem primores Persarum ituros
olim, Turcici triumphi ornamentum. Causam, cur
x cum Turca societatem armorum fecerit, hanc fuisse,
um imperator filium expulisset ob ductam in matri-
goris filiam. Bajulus Venetorum in Galata custoditur
et, multis largitionibus in bassas datis, spem magis
quam fiduciam futuræ pacis. Ideoque Veneti non
ntroversa cum Pontifice componere, etiam ducem
nciliare Pontifici, decem naves longas, galleassas
re classi, firmare, quæ trans Adriam tenent. Legem
prudentem ad vitanda juvenum calidiora plerumque
quis minor xxxvi annis in senatum, quem Precato-
alligetur. Mortui in ea urbe ducis Candalii res et
gnari curavit legatus gallicus, si quid forte regis in-
ccessor Candalio in imperium copiarum venetarum
b aliis ducis Mutinensis filius, ab aliis Melander.
eti supplementum præsidio Mantuano, rogaruntque
eratoris, ut qui res agebat Imperatoris, Mantua dece-
elius servanda pacis jura. Legatus non difficilem in

eo fore Imperatorem monstravit, modo et Galli revocar
ibi habebant. Discessit hinc in patriam comes Licestı
diturum se dicit, idque regem suum velle, qui roganti
hoc privatorum negotiorum causa concesserit. Sunt ta
futurum putant, ut ibi retineatur. Rex Magnæ Britannia
habet in Scotos egregium exercitum, octies mille equit
tum millia viginti et quinque. Pecunias accepit a su
multis mutuas. Iter tamen ejus, quod hoc tempore fu
cebatur, prolatum est, quod spes aliqua data sit, reditu
niora, qui defecerunt. Sunt enim in Scotia multi fid
inter eos Gerdanus. Populum defervente æstu primo t
cipit absentiæ a domo et graviorum quam sub rege
Denique, ut semper, dies pro principe. Dolet mihi, q
de Suedia meritus Alexander Leslæus habetur præcipuu
citor motuum et contra regem partium dux. Mitto scri
ducis Valettæ, sed sub ejus nomine factum, ea in p
Condæum acerbitate, ut qui auctor creditur, vulgasse c
peritur, in carcerem ob id sit datus. Deus, Excellent
Illustrissime Domine, res orbis christiani in meliore coll
cum gloria Sublimitatis Tuæ. Lutetiæ $\frac{16}{26}$ Martii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Novo tributo in peregrinos hic instituto Angli se
ponunt, quorum exemplum sequentur, credo, Batavi.
Galli ad Rhætos hominem idoneum turbis ibi concit
aliquid inde sibi accessurum. In plebe forte credulos
in primoribus non æque, duræ societatis jugum anim
revolventibus.

---

255. **Lut. Paris. 2 Aprilis Cal.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Accepi a D. cardinali instrumentum, quo ratum
potestate sibi concessa, permissum regis de cannabacei
nostros evehendis; ejus mitto exemplum. Idem cardinal

hac urbe habet splendidissimam donavit regi, etiam
interpositis. Hac liberalitate credidit et se levari parte
firmiora fieri cetera successoribus suis. Incipiunt
milites, ut præstituta die sint in iis collimitiis, ad quæ
r. Sed res ducis Vinariensis tardius quam pro occa-
ıtarum celeritate procedunt. Nos nihil omittimus, quo
ec aula ad promovendum bonum publicum possit. In-
anto sumptu bellico non desinit Gallia ostentare divi-
pecunia mandatisque Noyerio, ut quæ ad Luparam qua-
eficiunt, consummet. Mileræus, cardinalis propinquus,
ibi quærit reducti in patriam comitis Suessionensis, et
onibus cum eo per literas ac nuntios agit. Rumor his
r urbem sparsus fuit Suedos et ducem Vinariensem
oliri indutias, quem ego et fidei apud Suedos sancti-
pso rerum D. Bannerii cursu refutavi. Det Deus, Excel-
et Illustrissime Domine, cuncta felicia regno, reginæ
ıblimitati. Lutetiæ 2 Aprilis novi Calendarii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

r hic princeps Thomas esse in Italia in oppido Laudensi.

Lut. Paris. 9 Aprilis 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

ous ducis Vinariensis hactenus processum est, ut datæ
ıationes pro sexcentis francicarum librarum millibus,
i ex fœdere ei cœperunt mense Februario: extraordi-
quos fecit, sumtuum nulladum habita ratione. Verum
Erlachius, qui, ubi regem nunc febricula impeditum ac
stros viderit, haud dubie ad nos quoque veniet, man-
e suorum et eorum, quæ hic impetrare poterit aut non
s faciet participes. Habet dux in sua potestate Jouxiam
nque diligenter munit, regi Galliæ ad res in comitatu
promovendas utilem locum. Si quæ æqua sunt a
ipiat, ipse quæ æqua sunt vicissim præstabit. Idem,

quem dixi, morbus regis me quoque impedit hactenus,
postulavi, ipsum adeundi tempus accipiam, ubi accepe
ducturus ad conspectum salutationemque regis illustre
ronem Oxenstiernam. Magnas copias colligere Impera
Francofurtum, ad Heilbronnam et alibi, certum est. E
vetiis comes Althemius, legatus Imperatoris, laborat, ut
neat. Duci Vinariensi tantum imminet negotii, ut beatu
anno, ni fallor, putaturus sit, si possessa tueatur. Pars
exercitus in ipsum et Silvaticas urbes incumbet. Pars
D. Bannerium ibit florentem sane rerum gestarum g
longe a præsidiis suis remotum, neque tutum advers
Martis aleam. Italicæ res non parum Gallos perturba
tuana palam se bello exemit, relictura Casale præmium p
Sabaudica vidua bellum sustentat invita nobilitate ac p
demontana, quæ nunc eo validius movetur ad pacis de
quod vis hostilis capto Chivassio non plus quam dimidi
nere absit a Taurinorum urbe. Suadent Galli viduæ, ut
securitati prospiciens in tutiora se referat, puta in Monti
firmissimam situ et opere Sabaudiæ arcem. Recreatu
nuntio forte in majus aucto, qui fert, cum hostis bipar
sisset exercitum, partem alteram a cardinale Valetta ca
cardinalis Valetta hactenus plus quatuor hominum milli
in apertum produceret, non habuit. Nunc nova quindec
ad eum mitti dicuntur, duo futuri exercitus contra H
alius in comitatu Burgundiæ sub Longavillano, duo ali
Mileræo et Castilionæo ad Belgicum finem, alius sub F
incertum quo se versurus. Jam undique ad fines se m
piæ. Majo mense iturus eo est Castilionæus. Regem i
mor est iturum non Lugdunum quidem, ubi multum a
sed ad vicina, ut propior sit Italiæ rebusque laborantibu
ex Polonia multus miles ad Imperatorem venire dicitu
lominius vero quasi abundet Austriacis miles et se et
suum Angliæ regi obtulit, sperans puto beneficio, quo
sit usurus, gratiam et laudem parari posse. De ipsi
Scotiæque rebus nihil boni habeo, quod augurer. C
Scotiam factio. In Anglia militiam non obscuri viri d
Exercitum habet rex magnum, sed, unde eum alat, pecu
invenit. Regium jus hinc, inde libertas, speciosa nomin
dunt animos, neque sana consilia audiri sinunt. Qui i
sunt episcopi et sacerdotum ceteri, tanquam in sua ca
in hoc bellum decimas suorum redituum pendunt.

llicas a Dunquercanis captas, a se receptas, ita ventis
ıs intulere in gallicum Portum Gratiæ, qui dicitur. Galli
fuere sibi vindicant. Hollandi cum per horas plus XXIV
XXVI naves istæ in potestate Dunquercanorum fuerint,
ostliminio locum esse. Coget scilicet res ipsa aliquid in
super ejusmodi controversiis certum constitui. Mittit
Batavos nobilem de Monte dictum: in Sabaudiam vero
ım legatum extraordinarium. Contra ducem Valettam
citationes. Frater ejus nothus hic in Bastiliam conjectus
evreusia in Galliam venire plane recusat. Video cum
nter Anglos et Gallos veteres recrudescere inimicitias,
quod tributum in peregrinos Angli ad suos quæstus im-
os pertinere judicent, partim quod suspicio sit gallicis
præsertim a patre Josepho, commotos Scotiæ fluctus.
legatus Scudamorius discedens munus ad se a rege mis-
minus eo quod gallis legatis in Anglia datur, remisit et
ırus sit, ut ipse speravit dixitque, comes Licestrius, du-
Referet autem in Angliam comes Licestrius non spe-
esse, ut Galli pacem velint, inescati terris bello partis.
etiam mari hoc anno inter Gallos et Hispanos certatum
ı Hispanus quidem ad Barcelonam habere dicitur naves
L, totidem bellicas alias; gallicæ autem naves bellicæ
Gratiæ decem, aliæ e Bresta aliisque locis coëunt
pellam. Quam incerta sint sæpe quæ magna cum auc-
ıd nos scribuntur, documento sit illud Gœtsii supplicium,
idam vidisse se retulerat. Is Gœtsius nunc et vivere
et copias ducturus esse. Et ecce exemplum falsi ru-
iud. Venit jam nunc ad me certus auctor, qui dicit,
n ad urbem Taurinorum; cardinalem autem Valettam,
ıs Laudem Pompeiam, ubi Sabaudi fratres erant, specu-
ocesserat, cum eorum exercitus ad ipsa mœnia Taurino-
isset, insecutum, ut trepidantibus urbanis animos adderet,
uorum octingentis penetrasse tamen in urbem, in cujus
tenet vidua. Hosti esse XX peditum, IV equitum millia
sa Pedemontana regione fratrum duorum, cardinalis Sa-
principis Thomæ, validam esse factionem. Naves, quæ
Martiis Constantinopoli profectæ decimum post diem Ve-
venere, nuntiant, urbem aliam Bagdeto vicinam oppugnari
remissum ab eo in Persidem legatum persam pro torque
tum decem procerum Persarum capitibus, affirmat legatus
apud Venetos. Iidem Veneti bajulo suo mandarunt

gratulationis officium de capto Bagdeto, quod tamen pera
per legationem extraordinariam monet, qui Venetis be
credi vult, Cahimacanus. Terret tamen Venetos ingens (
tinopoli paratus maritimus, quanquam affirmantibus Tu
Cosaccos hæc strui, eos, qui mare Euxinum infestum
Verum et afris prædonibus Constantinopoli et longas n
alias fabricare ac comparare permittitur. Veneti tame
Venetiis parant, galeassas duas et longas naves sive galeras
emittere ad Pascha differunt. Det Deus, ut turcicæ mina
Christiano orbi pacem pariant, idemque, Excellentissime
strissime Domine, reginam, regnum ac Sublimitatem T
spitet. Lutetiæ 9 Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Cardinalis Valetta cum toto suo exercitu est in Tau
oppido. Vulgant Galli et leves pugnas sibi prosperas in
ferratensi agro, in collimitio utriusque Burgundiæ et
Belgico ad Landresium.

---

257. **Lut. Paris. 9 April**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ad me, priusquam putaram, necdum viso rege, E
mandata habens gratulationis de nato delphino, excusanc
quod huc non venerit per negotia et morbos, orandi sup
tum exercitui suo et intelligendi cogitata regis super h
hoc anno agenda sunt. Dixi, me sermones meos apud r
ejus ministros directurum ad has lineas. Arcem Jouxiam
Helvetii manere penes ducem, sed si rex pertendat pet
facile poterit ei negari, quanquam ad hiberna duci usui
esse poterit cum vicina regione. Sed regia liberalitas e
tiones, quas stipulari licebit, poterunt hanc disputationem
pere. Roganti, an crederem de Brissaco instituros adhuc
dixi, cum viderint adeo hanc postulationem adversam es
animo, arbitrari me non postulaturos, ut ab urbis custo
abscedat: sed forte optaturos, ut caveatur, ne, si quid d

um, quibus obnoxii sunt homines, maxime vero qui in
quidem tanta cum virtute versantur, damnum ipsi per
em sentiant. Dixi videri mihi posse timori huic occurri,
Erlachius aut qui ei in præfecturam successuri sunt sancte
nt, si quid tale acciderit, se de urbe Brissaco nihil mu-
nisi ex Suediæ Galliæque regum consensu: quod ipse
, addebatque, dicturum se regi paratum se præfecturam
, si minus gratus regi esset. Cumque ego regererem,
ere quenquam magis in hoc placere regi, quam ipsum,
fœderatæ gentis esset, non ex Germania ac subjectus
oxius Imperatori, non dissimulavit, ideo se minus hic
n esse, quod non plane ex nutibus Gallorum penderet,
ac bene de illis meritus esset, nullo operæ pretio aut
rissaci dicebat florere officinas, patere commercia, coli
cum. Slestadii Gallos licentiose, ut alibi, vivere, neque
vitati quam duci optandum, ut id oppidum cum Alsatiæ,
x duci dederit, locis ceteris ab ipso duce custodiretur.
cum de permutandis contra Johannem Waertium captivis
Cæsarianis facta essent, dixisse, fidem se servaturum re-
ediæ, ne cum alio eum quam cum mareschallo Hornio
et. Ex eo placuisse regi, ut pro Hornio, Tubatelo,
io redderentur Johannes Waertius, Enckefortius et
etra. Super eo responsum a Cæsarianis exspectari. Pu-
uquerium in Rhætiam iturum ad res ibi novandas. Ego
ubito, magisque credo futurum, ut ad Rhenum res regis
at. Nescio, an hoc dignum sit adjici, comœdias, quæ intra
non longum actæ sunt apud regem et cardinalem, qua-
enorum millionibus haud minus constitisse. Deus, Ex-
ime et Illustrissime Domine, Sublimitatem Tuam servet.
9 Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

258. **Lut. Paris. $\frac{6}{16}$ Aprili**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Die Martis modo exacto aditum ad regem, a febricu
ratum, nactus sum. Narravi ei prospera Bannerii, quæ ja
perat, dixique non dubitare me, quin, sicut Suedia ipsiu
res secundas suis felicitatibus annumeraret, tantundem
dicis processibus rex faceret, quod ille ita se habere et
et vultu affirmabat. Ostendi autem coeuntibus undique h
ad Mœnum, ad Heilbronnam, apud Helvetios magnum pe
D. Bannerio tam longe a suedicis præsidiis progresso fo
et ipsi augeantur copiæ, et aliud præterea detur per Ger
Austriacis, quod agant, id autem aliter quam per ducem
riensem fieri non posse. Quando igitur huc missus es
lachius ad petenda ducis exercitui supplementa, rogare me
ut benigne eum audiat, neque negligat occasiones egregi
movendi rem communem per Germaniam, multas etiam c
retrahendi ad partes nostras, quæ quanquam male habitæ
striacis nunquam se commoturæ sint, nisi nos circum se
ea vi, quæ duratura videtur, conspexerint. Parari in Sued
nerio copias ad x millia, quæ vere maturo mare sint tra
Cum vero ad eas colligendas, transportandas alendasque
pecunia opus sit, orari regem, ut pecuniam auxiliarem, qu
mense deberi nobis incipiet, parari jubeat, ne quid e
damni sit. Præterea cum id anni appetat tempus, quo
imperatorum regumque christianorum liberare captivos, p
me captivo precari mareschallo Hornio, magnis meritis
diu dura passo, et si quando sui juris fiat, ingentes de se
tes communi rei præbituro. Eo vero confidentius me e
loqui, quod intellexissem regem sponte jam sua de ea co
atque insuper a D. duce Vinariensi regi proposita, quæ
cerent. Rex, his auditis, in hoc se jam esse, ut bona r
det Erlachio, dixit. De solvenda suo tempore pecunia
promissa, daturum se suis ministris mandata, ad quos me
iturum dixi. Sed ad illud de mareschalli Hornii libertate
quam repetente me preces illas aliquoties, rex obfirmatu
tium tenuit, quod meas spes non parum imminuit. Sermo
acto locutus sum regi de illustri D. barone Oxenstie

ecum venerat, aderatque in proximo. Ubi eum, quo esset
os contingeret, quorsum in Galliam venisset, regi depinxi,
ei obviam progressus benignissimo amplexu eum acce-
que jussit se et D. parenti et D. patruo omnia velle op-
que semper se rebus ipsis testaturum. Ipsius D. baronis
n sibi esse longe gratissimum. Siquid boni landgravio
quo scripseram antehac, sine incommodo publico fieri
id regi pergratum fore cognosco, et causam nostram id-
cere poterit commendabilem. Die Mercurii vidi D. Bu-
eique narravi, cujus eo die nuntium acceperam, novam
erii de Saxonicis victoriam et fugam hostium Dresdam
Nec tacui, quantæ ex ejus successibus utilitates consequi
si et ipsius conatus ab amicis adjuventur, et alia ex parte
negotium. Libenter hæc omnia percepit, et quod addidi
s copiis, quæ e Suedia ad Bannerium mittentur. Dixit
anti mihi, ut in tempore cura gereretur pecuniæ, quæ ex
debebitur Suediæ mense Majo, se jam nunc, quæ ad id
ent, paraturum. Esse aliquid sibi pecuniæ Amstelodami,
Hamburgi. Quod deest hinc se suppleturum. Ad alterum,
gavi, de augendo ducis Vinariensis exercitu, dixit se et
acum et Noyerium potestatem accepisse cum Erlachio
Si suum consilium ceteris probaretur, ita se existimare,
turum regem, si aliis exercitibus aliquid subtraheret ad
gendum. Confirmavi eum in hac sententia, narrans im
s ejus ducis virtutes et nutantes in Germania civitates,
d exspectantes, quam ut tuto se referre possint ad eas
uas, vi coactæ aut metu exterritæ, deseruerunt. Summam
posuit earum pecuniarum, quas anno jam exacto dux re-
Dixi, sperare me, cum sumptus, quos dux fecerat, omnem
modum plurimum excedant, fore, ut eorum rex libera-
onem habeat. Venit ad me postea Erlachius, ex quo di-
nihil offensæ mansisse in animo cardinalis, quod dux huc
isset, quicum amicitiam cardinalis arctam se coire voluisse
et quæ fuerunt exhibita spectacula, quæque præterea
ad ipsum, si venisset, cum honore excipiendum fuisse
. Addiderat tamen, cum id non successisset, ostensurum
nc se, quam ei bene vellet. Sed mala consilia duci sug-
is, qui ei suaderent, ut aliter se adversum Galliam gerat,
t ratio ferat aut civilitas. Hæc verba non alio tendunt,
dux se per omnia Gallorum subjiciat voluntati. Nam
issaco, quod futurum non speraveram, aurem iterum Er-

lachio vellere cœpit Noyerius. Videbimus, quo abiturun
colloquium. Nam per puerum, quem heri dux misit eq
ribus, Erlachium in tractandis his negotiis jussit qua
plurimum properaré. Ostendit mihi Bulionius generi sui
Gallia legatus in Anglia est, literas, quæ docent a facti
tica captam Edimburgi arcem, firmo situ, veterem regun
Tum vero ex edicto regis, in quo se Anglis purgat, ta
deo acerbitatis insidere animis, ut nisi cum multo temp
haustisque regnorum viribus, reditura non videatur c
Jamnunc et Aberdonium urbem ab eadem factione obs
telligo. Palatina domus, quod maxime dolendum in h
habet et calamitates omnes domus jacentis et simul sta
diam. Dicit mihi jam Heufdius, præceptum a rege datu
cunia, quæ Maio, ita ut dixi, Suediæ debebitur. Id indi
non perfunctorie rem hanc curari. Tributum, quod indi
regrinis erat, mitigatur, hinc aula exterrita minis Anglor
rapacium, et seditionis metu, inde vero mercatoribus id
optantibus in tanto malo, ut ipsi inter se de distribuen
ribus conveniant, et communi nomine certum aliquid
pendant, puta quater centena francorum millia pro Lute
altero edicto capitationis in divites indigenas, cum ad
etiam et senatores parlamenti veniretur, misere deprec
cardinalem, et cum ab eo bonis verbis lactati, tamen exi
inter se constituerunt ultima opperiri potius quam quicq
solvere. Puto, ea quoque res ad redemptionem aliqua
niet. Ita enim agunt, qui nunc res gubernant: durissima
intentant, non quod vires suas cum periculo experiri ve
quod exterritos formidine carceris, exsilii, lectionis bon
mines prævideant ultro cursuros, ut summam aliquam
aut donativi aut mutui ad calendas græcas solvendi nom
res et lenitate vocabuli blandiatur civibus, et externis, p
Scotis et Batavis, querendi ansas præcidat. Pars exercit
spaniam destinati, quæ per Languedociam movere se ill
rat, mandatis novis in Italiam mittitur prægravantibus cu
Pedemontii periculis. Deum rogo, Excellentissime et
sime Domine, res ut Sublimitatis Tuæ perpetuo secund
tetiæ $\frac{6}{16}$ Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

tas, quas nuper missas in itinere intercidisse intelligo,
rum. Turcarum sultanus Taurisium bello impetere scri-
permisisse afris prædonibus, ut in Anatolia militem scri-
ma hic est, qui circa Norembergam fuerant Cæsarianos
Leutmarisium. XII cohortes seu regimenta ex Silesia
enire, XII alia ex terris domus Austriacæ propriis.
a nostris Marienbergum, Fribergum iisdem deditum.
urgi hostem in eo esse, ut pontem e navibus faciat, ejus-
diæ firmum imponat castellum.

Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Aprilis 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

s Alpes res satis infeliciter procedunt, capta ab hoste
vassium et Crescentinum etiam Verruca, nobili prædis
bi factis ad Padum oppido. Ita nunc omnis Gallorum
is pulsus aut in Casali est, aut, quæ pars maxima, cum
inali Valetta in oppido Taurinorum. Ejus oppidi habi-
ita diffidit vidua, ut præterquam quod oppidum toto
Gallorum insidetur, quæ in arce sunt machinas omnes
um obverterit. Arripit cardinalis Riceliacus hanc occa-
ut regi persuadeat profectionem in provinciam Lugdu-
relictis ipsi cardinali Riceliaco regni gubernaculis sub re-
ulo. Verum rex et tertiana retinetur ex curis et mœ-
racta, et animum adhuc habet ab isto itinere satis aversum.
erosque existimare iturum trans Alpes magnis cum co-
n Longavillanum. Inter peregrinos de summa colligenda,
satisfieret, convenire non potuit, ideo quod per aulæ
ubtraherentur oneri tres ditissimi Heufdius, Lopes, Lu-
orum opera interdum rex utitur, tum vero et inter ce-
partiendo onere magna orirentur certamina. Itaque
lii, ducuntur alii in carceres, quorundam abripitur su-
liorum ædes milite insidentur: nec minus difficultatis
tera in divites indigenas capitatio. Mirum, quam inanes
ur, quæ ad fines coëunt, cohortes sive regimenta, ita ut
non unius quidem centuriæ modum expleant. In Campania
ecim millibus ægre duo millia reperta sunt. Multi clam

in Angliam abeunt, in novo bello uberrima sperantes st
Nihil decrescit Scotorum pertinacia capto jam et Abe
pulsis ferme undique iis, qui in Scotia regias partes tut
Haud equidem affirmaverim, quod suspicantur Angli, gal
cuniis sustentari scoticam factionem pauperiorem ceteroq
ut bello diu sufficiat. Creduntur autem id facere Galli,
tum ex æmulatu vetere, verum etiam quod cum Batav
consilia socient ad capienda Flandriæ oppida maritima, q
solus prohibere possit Anglus, domestico ob id negotio
dus sit. Regis Daniæ, qui hic nunc est, ex Christina fi
mesticique ejus omnes, multis honoribus ab Hispanis exce
obscurum præ se ferunt studium in Hispanum et Impe
Multis in Galliæ agris et frumentum et vinum corrumpit
desint qui curent, fugientibus rusticis, tum ob tributa
torum injurias, tum ob militarem licentiam, hostili nihilo l
Pro solatio sunt majora hostium mala, Germaniæ vastita
niæ egestas et novi per Portugalliam motus. Deu
cuncta hæc et a Turca metum in bonam christiano orb
vertat, idemque, Excellentissime et Illustrissime Domi
Sublimitati favens adsit. Lutetiæ $\frac{13}{23}$ Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

Hugo Grotius.

Scribitur Imperator in Hungaria quatuor millia mil
cere. Princeps Floreminus et Reinackius in Austria, in
Hofkirckius, in Bohemia Coloredus, Schlickius, Tuliacus
conscribere. Praga transiisse quingentos a Vienna cur
rebus onustos, machinas item aliquot.

---

260. **Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ April**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quantum judicare possum, clam nos habent, quod
saco agunt inter se regii homines et illi, qui res agu
Vinariensis. Videtur eo res abitura, ut custodia duci
sed ut dux Galliæ fidem juret. Cum nuper in colloq
sent regii cum Erlachio multis audientibus, ita disces

veniendi spes nulla esset, quod ipsum, cum minus aperte suspiciones auxit. Facile autem intelligere possumus hac in re ex voto Gallorum agetur, id clam habendum , tum Germanos maxime, quorum studia in principem em proliciende magis quam exstinguenda sunt. Mare-em Hornii libertas an serio desideretur, multum dubi-r. Cardinali Valettæ subductæ fuere vires et gloriæ superest, ut et imperium ei subducatur, suspecto, non quam quod credi non possit æquo animo laturus domus um. Si rex sorori ejusque filio consultum voluisset, permittere debuit, ut se bello nihil eis profuturo, no-rimum eximeret. Verum videntur neque Galli viduam m, neque Hispani Sabaudos fratres multum curaturi, si Pedemontanam, illi Sabaudiam suis imperiis annectere. Taurinorum ab obsesso haud multum distat. Regi manet ex ipso vultu apparet non levis sollicitudo. Deus, Ex-me et Illustrissime Domine, res suedicas Tuamque im-blimitatem servet. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{21}{31}$ Aprilis 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

vis maxima hoc anno in loca subalpina vi quadam su-ur. Hispani enim, validi illis in partibus etiam acces-torum, qui ad fratres Sabaudos, cardinalem et Thomam , accurrunt: capta post Chivassium, Crescentinum, Ver-iam Eporedia, quam nunc corrupte Ivream vocant, eterea, et Osta, et valle ab Osta nomen habente, atque s quæ in circuitu sunt urbis Taurinorum, mox eam ur-obsidione claudere nunc et machinis oppugnare cœpe-inclusi nunc tenentur vidua, princeps, cardinalis Va-omni gallico exercitu, hi in urbe, illa in arce, exiguis pro tanta multitudine, et bellici instrumenti tenui co itur eo dux Longavillanus cum exercitu, cujus partem i in Languedocia milites ad Hispanicum finem promo-

vere se cœperant, etiam principe Condæo ab eo fine re
Burgundiæ tutelam. Sed ut maxime properet Longavilla
antevertere periculum poterit. Nam quæ illis ex partibu
literæ, tolerari obsidionem ultra mensem ab urbe posse,
arcem aliquot septenis diebus post urbem posse defendi.
Chamberii est: ivitque citato itinere nec sine pecunia e
vigniacus, ut, si fieri potest, puerum in Galliam duca
ejus nomine, ut ferent res Galliæ: fratres autem illi Sal
ita inter se comparasse dicuntur, ut cardinalis abdic
monii cogitatione, jus successionis Sabaudicæ ac Pede
principi Thomæ relinquat, princeps Thomas vicissim et t
ingentes reditus, quos ipsi rex Hispaniæ de archiepisc
letano concessit. Non incredibile est, Hispanum in Lang
nudatam jam a milite, illaturum ea, quæ in propinquo
bet, arma. Id si est, Gallia pœnas dabit, quod fortes D
conatus non in tempore juverit. Cum Erlachio aliq
cognosci nolunt, pepigere regii hic ministri; eo cont
octo millia militum mittent. Hi milites et quos secum d
magis destinantur, quantum intelligo, tutandis quæ jam
quam intrandæ Germaniæ. Exactiones de indigenis, de
nis graves sunt etiam ipso exsequendi modo et in odi
Et his festis diebus concionatores apud regem libere e
urbium, sed maxime agros habitantium, mala. Ex hac
buntur multi: e Lugduno centum familiæ Avenionem c
Vix videntur durare posse quæ tantum in se habent
Præfectus arcis Montmelianæ, quæ in Sabaudia validis
ad imperium principis viduæ gallicum militem acciper
In urbe Taurinorum sunt, ut dicitur, IV peditum, duo
millia, quo plures sunt eo citius esurituri. Perstat card
celiacus optare, ut rex iter suscipiat Lugdunum versus
rium objurgavit, quod id regi persuadere nequisset. A
eo itinere abhorret, et qui animum ejus ea de re te
cunde rejicit, memor gravis morbi, quem olim Lugduni
Ajunt Galli Longavillano ad res italas dari XXV homin
sed ibi forte eveniet quod in Belgico fine, unde rediit
nullam spem videns agendi, quæ proposuerat, ob militu
et cohortes ita inanes, ut quædam centuriam non implea
in Angliam militatum eunt spe melioris stipendii: nam
pro tota æstate plus duobus menstruis stipendiis non da
jam ad ducem Vinariensem visendum marchio Brande
Jagerndorfius, cui rex multa pollicitus pro toto, quo hic

: dari mille scutatos, quorum partem dimidiam coactus
elinquere, a quibus petenda erat solutio. Vivit is prin-
alitate Daniæ regis. Nunc etiam it in easdem partes
n princeps noster Gustavus. Permissum regis de eve-
ınabaceis cum cardinalis Ricceliaci approbatione dedi ei,
horius jusserat. Dixit idem Thorius, paratum se solvere,
pendii factum esset. Sed cum Labardei, qui Chavigniaco
ıuus est et rerum adjutor, opera ad multas res antehac
et in posterum tum ipsius tum ejus, qui actuarius est
ardinalis, amicitia nobis possit esse utilis, rem hanc ad
Tuæ Sublimitatis perducere malui: simulque commone-
literæ scribantur ad D. cardinalem aut ad D. Chavignia-
quas gratiæ agantur regi atque ipsis de hoc concessu
trecentos fasces cannabaceorum, id enim ego me effec-
misi, ut extra suspicionem essem quæsiti in eo negotio
nodi. Meas res quod attinet, ut publicis privata sub-
ihildum pecuniæ accepi, ita mense Junio futurum sit,
i totius mihi debeantur pensiones. Mihi hæc res in-
evenit. Quare, quantum possum, Tuam Sublimitatem
excitare D. Spiringium, ut me ab his molestiis extricet
ima: ita animo tranquilliore, quæ mihi peragenda sunt,
Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, Subli-
'uam tutetur perpetuo. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Aprilis 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

postquam scripseram, venere ad me Germani e primo-
unt duci Bernhardo dari quatuor millia militum a rege
ım ad conscribenda quatuor altera millia; non esse pro-
egis, ut dux in Germaniam penetret, sed ut sua tueatur.
: ferri Erlachium, caventem et præfecturæ, quam obtinet,
is suis. Non dubitant iidem, quin dux per Erlachium
ıæ tenet, regi homagium præstiterit.

262. **Lut. Paris. 7 M**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Apparuit, hostes plus spei in seditionibus civium q
adversus Taurinorum urbem sperasse. Venerant ad
Aprilis ad XII millia peditum, equitum IV. Motus in urb
aliquid, sed duorum supplicio repressus est. Tum Hisp
ex locis urbem machinis verberare cœperunt. Sed cu
eruptionibus turbarentur, quippe cum sex millibus,
maxima ex parte, urbs esset referta, abiere illi die
Aprilis 25, versique ad retro sita cepere Pontem Sturiæ
quæ dicitur, Astæ urbem. Magnum hic nuntius gaud
tulit, ita ut et febris ejus conspicuum in modum sit i
Ad ducem Vinariensem eunt IV promissa ei millia. De
ad novum militem e Germania et Helvetiis scribendum
buta centum millia scutatorum jam accepit. Per absent
vigniaci significavi Labardeo res Bannerii: ab ipso Ban
minus quam a multis in Germania primoribus et civita
spectari, ut Rhenum dux transeat. Id si fiat, etiam S
ginam curaturam, ut supplementa ad D. Bannerium veni
magis gerendis sufficientia. Dixit regi quoque id placer
trans Rhenum arma inferat. Dubitant tamen alii.
Hispaniæ itemque Belgicæ nihildum agitur. A Bel
rediit modo propinquus cardinalis Mileræus. Renunt
agi posse ob infrequentem militem, penuriamque et hu
tus et pabuli. Ab Ulma literæ nuntiant, res ibi satis
Est ibi suspicio in arcano morte affectum Gœtsium.
mortem prædicunt astrologi, genus hominum, quod Rom
tabitur semper et retinebitur. Id multorum spes metus
movet. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, re
ad bonum dirigat christiani orbis, reginæ, regnique Suedi
Sublimitatis. Lutetiæ 7 Maji 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Lut. Paris. 7 Maji 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

us per urbem sermo est de conatu cardinalis, ut regimen
elphini parlamentario decreto accipiat, si quid regi, de
letudine non quæ vellemus judicant medici, humanitus
Aiunt adsensisse fratrem regium, opposuisse se regi-
querentem, id si fiat, se vilem fore, nec aliud sibi super-
n reditum in Hispaniam. Haud dubium est, quin, si quid
ale, parlamentum Parisiense, cujus ab antiquo jus est
gimen in pupillari regum ætate mandare, suffragaturum
æ, odio rerum præsentium et ingenti pacis cupiditate.
oque animus per concionatorum orationes vehementer
lies ad pacis desiderium impulsus fuit. Dixit ei cardi-
cem, si nunc velit rex, esse eam in regis potestate; ce-
aliquantisper sustentet, obtineri pacem posse mansuram
et si quid regi accidat, delphino. Id regis animum se-
nnihil. Verum dici vix possit, quantopere et novorum,
ies crescunt, onerum, et militaris licentiæ omnium ordi-
ines tædeat. Deus, Excellentissime et Illustrissime Do-
rentem servet Tuam Sublimitatem. Lutetiæ 7 Maji 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ Maji 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

dem D. Souchei in rem suedicam, et acre parque magnis
judicium satis prædicare non possum. Injuriam tamen
non tam ipsi, quam regno suedico, nisi ei libenter ad-
ummarum virtutum testimonium reddidissem. Scio qui-
am et factis suis et sermonibus satis posse nosci, neque
uin ut talis jam innotuerit Sublimitati Tuæ. Ego tamen,
i est officii, reticere non debui, esse in eo et gallici in-

genii vigorem et suedici constantiam, raræ felicitatis t
mento. Quare non tam commendatione mea quam vo
ut cuncta etiam ipsius ministerio, Excellentissime et Illu
Domine, bene regno, bene reginæ, bene Sublimitati T
veniant. Lutetiæ $\frac{4}{14}$ Maji 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

---

265. **Lut. Paris. $\frac{4}{14}$ M**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

In Augustam Taurinorum non videntur præcipue
fuisse Hispanorum consilia, sed tantum an quid ipsis ut
in urbe est, fratrum duorum factio ferre possit. Ceterum
obsidionem videntur animo agitare, capta jam et Asta
ticalvo. Transiere Alpes Gallorum equitum octingenti,
octo millia ex Languedocia; alii milites ex Delphinatu
vincia eodem mittuntur. Ita illuc versæ sunt Gallorum
vires, ut alibi nihildum agatur. Quid moliturus sit
Belgicum Mileræus, nondum liquet. Fuit apud me
dius, quæsivit an missura esset aliquem Suedia ad Tra
principem; id enim et Gallos percunctari, ut, quid sibi fa
sit, possint decernere. Dixi intellexisse me, non aliena
tendo esse Suediam, modo clare conspici possit princi
propositum; metuendum enim esse, ne fama duntaxat o
societatum frui velit, ut ab Imperatore commoda qua
tineat. Quam suspicionem ipse non carere quidem suis
bus fatebatur, sed tentabat eam diluere, tum ex studio e
cipis ad tutandas per Hungariam res protestantium, t
non expediret ipsi in offensas Turcici Sultani incurre
tamen non talia sunt, ut me incepto per tot ambages ne
curum esse patiantur. Doleo valde magis magisque acc
glorum Scotorumque dissidia; horum vero affectionem i
Scotiæ invadere, ut etiam qui regias partes tutati fuera
sint, nisi exsulare et bonis exui vellent, addere se insan
Hamiltonius a Scotis accusatus, ut patriæ contemtor, s
purgavit, sincerumque suum pro pace laborem demonstra

ocerum eorum, qui puritani vocantur, duos eminentissi-
ipita haud dubie futura partium, si quid in Anglia
urgeret, in custodiam dandos rex, dum Eboraci sub-
suit. Idem rex epistolas misit ad regni sui nobiles,
ab ipsis mutuas rogans. Quæ ratio faciendæ pecuniæ,
entum parlamentarium, libertatis quam regis amantiori-
sdam non placet. Scripsere ad eundem regem Helve-
otestantium civitates, pacem ei internam commendantes,
publicum Europæ bonum. Agere sincere eos arbitror.
o id non magis profuturum puto quam operam ad pa-
oblatam a Daniæ rege et ab Arausionensi principe, a
n non acceptam, aliena in suorum regnorum negotiis
cusante. Dux Vinariensis, ut puto, Brissaci est etiam-
tibus ejus dedidit se Hippolyti oppidum. Nunc Than-
n obsident. Arces autem quædam circa Salinas Gue-
ssere. Brissacum munitur profunda fossa operibusque
eti legati in itinere sunt. Interim turbatur in Valle
gressis eo per vim quibus exsilium indictum fuerat, et
on tenues copias proxime eam vallem habente, ad im-
Rhætos, si armis eam possessionem velint repetere.
puto fore compositionem inter viduam Sabaudam et
ruos, controverso tutelæ jure. Tamen in id laborari a
ministris audio. Militis regii mira hic est licentia.
Lutetiæ portas spoliantur de die viatores, ne dissimu-
m, ut fieri solebat, figura raptorum, qui tamen impune
Tum vero ob novas gravesque capitationes et hac
rbibus decedunt. Deum rogo, Excellentissime et Illu-
Domine, det reginæ, Tuæque Sublimitati felicia omnia.
Maji anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Lut. Paris. $\frac{11}{21}$ Maji 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

us regis Bovarsius dixit regi nihil certi affirmare se
regis valetudine, si rex publicis negotiis se ultra im-
Id a cardinali dictatum creditur, ut viam sibi paret ad

regentis titulum, sicut alia ex parte multis modis Ponti
ritat, ut legati perpetui jus ab eo obtineat. Sic conjuncta
utraque civili et ecclesiastica, sperat futurum, ut ad p
quam nunc habet, adjungat etiam nominis fulgorem juri
ciem. Quod quo sit evasurum, videbimus. Tuæ Sublim
cellentissime et Illustrissime Domine, omnia quam f
succedant bono regni suedici reique Christianæ. Luteti
1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

---

267. **Lut. Paris. $\frac{18}{28}$ M**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Non fuit quam credebatur leve damnum, quod n
siones, cum pabularentur incautius, accepere, quingent
amissis, inter eos non paucis, qui ordines ducerent.
cum suo exercitu obsidium incepit Hesdini, bene mun
partim propugnaculis sex, partim palustri solo, quæ cu
ribus lunatis, deinde fossa profunda et aquis plena, tum v
riore [circumdata sunt]. Præsidium non ita grande est, ad
militum novem, quibus accessere agrestes ferme sexcenti.
sidii paulo ante obsidium missa fuerat ad urbem S. Audo
eam Galli obsessuri crederentur, de industria vulgato e
Die hujus mensis 22 duabus e regionibus, quarum al
Hesdinum, altera Monstrolium respicit, cavatis et o
oppidum viis accedi cœptum est. XXIII machinæ dis
verberandum oppidum, quod contra se tuetur machinis
ginta. Rex Chantiliacum abiit, inde iturus Compendi
strandum, qui eo coit, Castilionæi exercitum. Reliquit
mani reginam et delphinum calore nimio laborantem, i
sus sit tam parvulo sanguis. Pontifex ad delphinum f
nales benedictas misit per nuntium Scotium, qui Bol
munus nuntii hic ordinarii succedet. De adventu alter
pacis causa, hæret adhuc negotium. Dux Bernhardu
est: miles autem ejus in comitatu adhuc Burgundiæ
cepitque ibi impetu S. Claudii oppidum. Princeps Co

Burgundiæ rediret, retentus in Aquitania fuit Hispa-
ialliam molitionibus. Dux Valetta, cum ad edicta non
damnatus absens fuit, ut caput ei abscindatur, bona
redacta. In Italia Hispanus, quæ vult, agit et Casale
rte circumvenit. Cepit Conum. Nunc Trinum, bonam
det. Galli lente admodum Alpes transeunt. Scribitur
Sultanum Turcicum e magno periculo servatum, ideo
die, cum iturus religionis causa in mosqueam crede-
impeditus non ivit, quo ipso tempore magna vi dis-
a Persa quodam subter mosqueam cuniculus, refertus
ere. Servi CXXX capta in qua servabantur navi longa,
bantur occisis, fugam per Hellespontum et libertatem
re. Batavos magna maris impendia ita onerant, ut
nagni aliquid aggressuri videantur, quanquam rege
itante ipsos et Arausionensem principem. In Brasilia
aborant. Pervenere enim ad oppidum Salvatoris sive
ium Sanctorum hostium naves XL cum multo bellico
mes, qui ibi est, Mauritius reditum in patriam sibi
iixe petit. Deo, Excellentissime et Illustrissime Do-
mitatem Tuam commendo. Lutetiæ $\frac{18}{28}$ Maji 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

s Condæus Agenni a seditione populari ingens peri-
t. Nuntius alter, qui hic exspectatur, Avenione est.
in eo est, ut Mosam transeat. Savellius in Italiam it
acturus vitam.

Lut. Paris. 4 Junii 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Vinariensis exercitus Rhenum non transit, nec ad id
is habet: et quæ ei ad novum militem conscribendum
rat pecunia nunc demum ei solvetur. Thanno capto
exercitus ille circa Burgundiæ comitatum. At Feu-
sam transiit, crediturque in obsidione versari Mont-

medii. Hesdinum a Mileraeo verberatur machinis. Sp
potestatem regis perventurum intra mensis hujus orb
digno tanti temporis impensarumque pretio, nisi quod
limes ea accessione tutior fiet. Speraverant Batavi majo
parte conatus, vereorque, ne et ipsi levi aliqua opera d
tur. Rex ad Abbatis villam est. Compendii ægrotat Cast
exercitus ejus ad Guisam pergit. Princeps Condæus
mittit in comitatum Ruscinonensem, qui ab Hispanis po
olim Gallorum fuit. Dux Longavillanus hæret Lugdun
paullatim Alpes transgrediente. Trinum Hispani jam
Laboravit Chavigniacus, ut a vidua Sabaudica obtineret, A
Taurinorum et quinque aut sex oppida, quæ sola vidua
in Pedemontana ditione, custodiæ Gallorum tradi, quo
appareret non satis tuto credi indigenis, qui partim su
genio, partim auctoritate Imperatoris moti, qui ad eos
aliquoties, proniore in ducis patruos quam in ipsam essen
præterea si ad pactiones res veniret, regem, si urbes illa
facilius expressurum Hispano, ut et is, quæ tenet, reddat,
et rex Galliæ restitutionem alioqui detrectet: multis ad
bis persuadere ipsi laborans fieri hæc a rege fraterno
amore, quod ipsius id interesse crederet. Ceterum non
satis valida fuisse hæc argumenta apud feminam jam
Gallorum amicitiam odia magna sentientem, neque aude
ultra accendere. Quare versis consiliis aliud agitur, ut
quæque Hispani tenent in custodiam tradantur romani P
Sed qui plura iis in locis tenet speratque cetera Hispan
eo perduci poterit. Classis regia Gallorum in Oceano
Hispaniam petitura, an, quod multi credunt, junctura se
ad bello impetenda Flandriæ maritima, incertum adhuc
successus efficiunt, ut minus hic curetur vidua Hassica,
resumit adversus Cæsarianos, de quo et Vicquefordius e
bitant. Poterit id lenire offensas in Estampium, et ei
legationem apud Batavos. Nam Labardeus, cui ea dest
impetravit, ut pro excusato habeatur lucrosiore hic fun
nere. Dux Longavillanus litem instauravit, motam olim
ribus suis de principatu Arausionensi, apud magnum r
silium, magis interrumpendæ præscriptionis causa qu
speret, se tam valido possessori eripere principatum po
spectamus hic Betzium a duce Vinariensi. Apparet, G
ducis armis malle suum proprium quam commune negot
Præterea nolunt Galli, protestantium res per Helvetios

tis magnas in illis partibus, magis adhuc invalescere, ne
o quæ nunc in Gallia oppressa pars est ea vicinitate re-
Castilionæi, de quo dicere cœperam, morbus non abest
lo, ad colicum malum accedente duplica tertiana. E ca-
Hesdinum literæ improsperam ex oppido eruptionem
, et vineas ad propugnacula oppidi perductas. Hostiles
l Burburgum coëunt sub Isemburgio comite. Rex popu-
in Flandriam mittit. Rex Britanniarum pecunias quærit
invenit. Id spem facit Scotis pacis a rege impetrandæ;
parlamentarium conventum habent nolente rege. Ea li-
usurpatio multos in Anglia, pridem parlamenti avidos,
desideria impellit, quorum animos ne amplius exulceret
nunc Durhami est, Sayim et Broockium, quos in custo-
ederat, libertati restituit. Misere literas Scoti ad regem,
purgandi se causa, non sine minis tamen et acerba in-
ie eorum, qui consiliorum adversus se principes putantur.
Excellentissime et Illustrissime Domine, Suediam ejusque
et Sublimitatem Tuam sospitet. Lutetiæ 4 Junii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

Pelsius, qui pro Batavis Dantisci est, manet, ut semper
time affectus erga rem suedicam, multaque utilia ad me
Filii ejus utor opera, fidemque ejus et diligentiam laudo.
s Casimirus a Salone Cisteronem translatus queritur locum
inus esse salubrem. Laborat, ut in Bastiliam aut Silvam
iæ princeps is transportetur, juvenis Radzivilius et qui hic
loni. Sed proficiunt parum, metuente cardinali, ne quæ-
vadendi occasio. Aliæ literæ principem Condæum aiunt
peiopolim versus, quod Navarræ a rege Hispano possessæ
st. Ut Niceam, maritimam Sabaudiæ urbem, tueantur
naves misere mari et terra militem. Dux Longavillanus
am suspectus est, quasi ob affinitatem cum principe Thoma
promoveat res italicas; hæret adhuc Lugduni. Non plus
ına cohorte id est regimento Alpes hinc transiit, metuen-
l cœlum Gallorum plerisque. Melo in Italia et ad Con-
parat exercitum contra Alsatiam. Isemburgii ille exer-
m ad Airam pervenit non longe Hesdino, auxitque S.
ri præsidium, et Ardresæ. Peregrini a Lugduno, alii
iem, alii Genevam diffugiunt. Jam nunc venit ad me

Betzius cum literis ducis Vinariensis, ut una promovean
sensum regis ad permutandos Waertium et Enckeforti
D. mareschallo Hornio, Tubatelo, Scavaliskio, quo negoti
mihi potuit gratius obtingere. Itaque nulli parcam ope

---

269. **Lut. Paris. $\frac{1}{11}$ Ju**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ad fossam Hesdini jam pervenere Galli, manetque
tiundi oppido intra hunc mensem. Hostis cum XIV mil
proximo ad Lillerium est, ostenditque se et S. Audomar
et Flandriæ maritimis metuere ab hac parte, neque min
Calloæ et Saxo Gandavensi a Batavis: quanquam classis
quæ ad Bellam Insulam, quæ Britanniæ Armoricæ objec
tenuit, vela ventis in Hispaniam ferentibus fecisse dic
runnam forte petitura, ubi adhuc hærent Dunquercanæ il
militem et pecuniam portaturæ. Ex Hispania missæ nave
aliquammultæ, quæ tutum iter præstent venienti ex Ameri
Feuquerius Theodonisvillam, validam in Luxemburgic
obsidet. Contra eum it Piccolominius cum X millibus
castra positurus. Princeps Condæus ad Carcassonem es
nonensi comitatui adhuc minatur tantum. Vidua Sabaud
sitati tandem cessit, convenitque cum comite Chavignia
dendis in Gallorum manum oppidis potissimis. Alacr
dubie defendent Galli sibimet possessa. Itaque moratus
Lugduni Longavillanus cum multis copiis jam transit Al
ipse castra ad Hesdinum vidit, et opera quædam adjecit
donisvilla præsidium habet pedites MDCCC, turmam
Croatarum. Ex Meti milites vicinas arces capiunt, pont
navibus injiciunt Mosellæ. Dux Carolus Bruxellis Siricu
Bajonæ prospiciunt Galli, ne eos præveniens Hispanus ill
Cum de ducis Valettæ pœnis ageretur, etiam rex sententi
Decreto, quod factum est jam, quatenus in absenter
effectus datus est. Pro libertate D. mareschalli Horn
literas ad Noyerium et Labardium. Conveni autem eos
sunt, Butillerium et Bulionium, simul et ob hassicum n
Prolixe promisere suam operam ambo, scripturi et i

nen et Betzium et Heufdium metuere, ne postulatis no-
cultatem objiciat formidata Gallis Johannis Waertii au-
nquam ego ita bene jam protectum video ubique galli-
tem, ut non facile irrumpi possit. Dux Vinariensis
alinis imminere, urgentibus id Helvetiis maxime, præ-
e operam, ut cædat trecentos equites lotharingos circa
Burgundiæ vagantes. Hagenoviæ et Slestadio de
prospectum. Hostes Zellæ et Constantiæ metuere se
. Quæ Alpes transeunt copiæ, esse creduntur II millia
VI peditum. Hæc sunt, quæ his geruntur in partibus, quæ
eus bene vertat, idemque Sublimitatem Tuam, Excel-
et Illustrissime Domine, cum regina regnoque favens
Lutetiæ $\frac{1}{11}$ Junii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

t Bavarus ad Donavertam colligere exercitum ad VII
b Glenio ac Mercio. Præterea Hatzfeldio, qui ad No-
n est, duo millia misisse dicitur. Veneti sibi a Turca
uod eum putant cum Persa aut jam transegisse aut in
at transigat. Certe commercia Venetis per Bosniam et
esum interdicta sunt: et orator eorum durius quam an-
stoditur. Classis turcica apud Siciliam apparet. Ad
svillam res Gallis male cessisse nuntiatur: et disjecta
e Gallorum obsidio. Hispanicus exercitus, qui principi
st oppositus, dicitur esse XII millium, duce Medina (?).
eus melius valere incipit, itque ad reprimendum Picco-
, ne is Galliam intret. Rogatur dux Vinariensis quosdam
nilitum dare in bellum Italicum, proque suis accipere
Hispani illi per Helvetiorum terras transibunt, ut pote-
hibente nemine. S. Claudii oppidum, dejectis muni-
esertum a Gallis, rediit in potestatem Comitatensium.

270. **Lut. Paris. $\frac{8}{18}$ Jun**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Accepta ad Theodonisvillam clades multum hic consi
nihil et animos perturbat. Cœperat obsidium Feuqueriu
quam sibi destinatas copias accepisset: et tamen intellect
ad se Piccolominium, ut oppido obsesso militem immit
pontem amnis, qua transire debebat Piccolominius, ante
progressus ei est obviam: sed reperit jam transgressu
pontem, multoque majorem quam fama tulerat, omni fe
peditatu belgico ad octo millia, equitis haud minus.
ventum erat, ut sine pugna abiri nequiret, in qua pede
bene fecit; sed ab equite suo destitutus, servare se no
Effecit tamen, ne tota clades unius partis esset. Cohort
regimenta vocant, navarrea, picardica, remburiana, sancti
concisæ, captæ machinæ duodecim, Feuquerius vulnere in b
accepto captus. Hostes quantum mali acceperint, nescit
solantur se Galli edito rumore mortuorum hostium majo
numerum. Nunc Castilionæus suo cum exercitu Verbin
fidentem victoriæ Piccolominium arceat ab ingressu au
ringiæ (nam Pontemossonum ab eo peti multi suspicar
Galliæ ipsius. Regis valetudo hujus mali nuntio læsa
additis articulorum doloribus. Hesdinum clam intravere
xxv, leve auxilium. Alii octuaginta, qui idem speravera
hibiti. Implentur virgultorum fascibus fossæ non sine
tium damno per eruptiones ex urbe. Duabus in partibu
ventum oppidi propugnacula, adversus quæ cuniculi
Oppida, quæ vidua Sabauda in Gallorum dat manus, esse
Conisum, Carmaniola, Savillanum, Segusia vulgo Susa.
nunc arcanis mandatis retentum in Gallia fuisse Longav
donec hæc conficerentur. Vidi literas poloni regis tum a
regem tum ad cardinalem Riceliacum, legationem etia
centes pro libertate principis Casimiri. Miror, si quid effec
eæ literæ multum feroces et querulæ, et pro magno bene
putantes quod pro caduceatore legatum Poloni mittant. Ego
qui me ea de re adiere, dixi, nullas esse reginæ nostræ priv
principe cognato inimicitias: neque me ulla ei ut nocer
data unquamaccepisse. Ad sanitatem Scotorum nihil sp

tum ejus gentis cœptum est $\frac{15}{25}$ Maji. Leslæus cum xv valde prope Bartvicum est, citerius paulo Bartvicum rex -quitum, xiv peditum millibus. Classis anglica ad oram dimburgum est: partim insulas occupat. Alia decem vasallis rex exspectat, vultque solvi sibi tributum vetus im adversus Scotos usitatum scutagii nomine, cujus et omen post coalita regna in spem mansuræ concordiæ abo-erat. Nunc ægre resuscitatum jusjurandum etiam rex ab uis exigit adversus Scoticam et similes Scoticæ factiones. uidam, sed pauci, qui id detrectarent. Legatus batavus atum regis ivit. Ibidem Betzius pro mareschallo Hornio on sine difficultatibus, quas auxit accepta ad Theodonis-lades, et per id factus formidabilior Waertius. Deus, tissime et Illustrissime Domine, res reginæ, regni ac Tuæ atis sospitet. Lutetiæ $\frac{8}{18}$ Junii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

entiores nuntii afferunt ex cohorte Navarrea et Piccar- sex aut septem esse superstites. Feuquerium non in antum, sed et in ventre et crure vulneratum: ad uxorem itate Piccolominii missum Feuquerii et filium et cogna-testatemque factam uxori ad ipsum veniendi. 7 mensis ne mane pugnatum: pedites Piccolominii maximam par-e equis vectos: ita biduo confectas leucas xxxii: fuisse stem machinas xl sed leves: mortua Gallorum iv millia, cum omnibus sarcinis bellique instrumentis. Piccolo-videri imminere Viriduno. Regem introrsum se referre anorum urbem. Princeps Condæus nihildum agit magni: vii peditum, equitum tria millia. Seditio Massiliæ fuit, essa est. Archiepiscopus Rhemensis e Guisia domo, aptus virginis Mantuana e domo, cum regi id conjugium robaretur, Sedanum se recepit. Cardinalis dolorem osten-aptivitatem Feuquerii, quem nonnulli ex vulnere mortuum Classes ab America et India Asiatica venisse in Hispa-ibuntur, et ferre hæc octodecim, illa xxxvi milliones.

271. **Lut. Paris. 25 Ju**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

De successu obsidionis Hesdini esset aliqua dubitan
si se eo ferret Piccolominius, quia castra non ex omni
versus vim externam permunita sunt. Sed, quantum inte
Mossono obsesso, in Lotharingiam fert se Piccolomini
ulterius ad tuendum comitatum Burgundiæ penetraturus
linis, deinde et Vesontioni imminere creditur dux Vi
qui nuper Hohentwilæ fuit, non sine terrore civitatis Co
sed rebus ibi curatis, Rinfeldum se retulit: inde in
exspectabatur. Quare de Hesdini deditione bene speran
eamque diu differri non posse judicant omnes. Pic
molitiones Castilionæus observat. Habere creditur cum
Feuqueriani exercitus xx millia. Et jam nunc adveni
ejus superventu a Mossoni obsidio rejectum non levi
damno Piccolominium. Princeps Condæus captis in
Ruscinonensi, quæ sola terra cis Pirenæum Hispano ter
cibus Aupouzia, Majolæ ad Clairam, Sanctangeli ad Gra
zam urbem obsidere aggressus est. Fama ei multum dat
ex partibus Tolosanis viginti millia peditum, equitum
cetera Languedocia equitum parem numerum, peditis
dimidio xxiv millia aut supra habere creditur ad H
Mileræus. Classis centum habet naves, partim bellica
alias, milites sexies mille. Ducis Vinariensis copiæ, pra
sidia, aut esse aut futuræ dicuntur ad quinque equitum
peditum millia. Glenius in Wirtenbergico territorio oc
habet bavarici militis. Hatzfeldius quin jam cum Ga
conjunxerit, video non ambigi, quæ res me, morante ci
num Vinariensi duce, pro Bannerii rebus sollicitum f
Italia Santiam hostes aut premunt, aut jam cepere. Oc
Longavillani millia transiere Alpes, serum sane rebus h
ægris auxilium. Leganesius abundare copiis videtur,
Italia militum aliquid mittatur in Alsatiam, quo et ex
pontificiis novus dilectus, accepto a Bernatibus certis sul
itinere, transit. Augustam Taurinorum helvetico milite
vidua indigenis diffisa, tum ne omnia Gallis tradere dic
Pontifice quanquam parco satis obtinuit Imperator xx m

ıenstrua. Nunc et principes italos ambit, ut laboranti aniam ecclesiæ subveniant. Idem Pontifex, astrologo- quibusdam territus, differt implere numerum cardina- ıti ferme locis vacantibus. Dicitur autem æstivis diebus quidem, adeo non sanitatis compos. Scoti regis Bri- m nonnihil lenivere, ad edictum regis decem a Bervico retroducto exercitu, expetitoque colloquio, ad quod unt Anglorum Hollandiæ et Bristoviæ comites et se- Cokius. Verum Scoti parlamenti justi habendi potesta- a rege fieri postulant. Comes Lintzæus scotus a con- vincula datus est, quod consilia eorum prodere regi . Venetis a Turca metuendum Itali judicant. Ita tur- :is ubique est. Deus hæc cuncta ad bonum christiani gat, idemque, Excellentissime et Illustrissime Domine, limitatem sospitet. Lutetiæ 25 Junii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

e incendium fuit Constantinopoli. Sultanus adhuc ad ı agit. Audio, Pedemontanorum urbium arciumque as Gallis se tradituram vidua promiserat, præfectos gal- lia recusare.

Lut. Paris. 2 Julii Cal. nov. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

tantur hanc epistolam chartæ tres, quarum prima epi- tinet regis Poloniæ ad regem Galliæ et ad cardinalem: toriam hic editam de iis, quæ ad Theodonisvillam et num evenere: tertia non editam narrationem eorum, ipi Condæo gesta sunt in comitatu Ruscinonensi. Epi- satis habent sarmatici. Tamen precibus principis Rad- ərumque hic Polonorum id datum est, ut princeps Ca- Cisterone huc in Silvam Vincennensem transferatur, lum ei aliquem facit ad sperandam libertatem. Historia huc tendit, ut minuatur fama cladis ad Theodonisvil-

lam acceptæ: contra vero attollatur decus rejecti a M
sidio Piccolominii, quod tamen fami maxime debetu
cladis ad Theodinisvillam acceptæ hæ memorantur: qu
fuit obsidium aggredi Feuquerius, cum exercitus mag
adhuc abesset: quod neque multa militum neque adjuv
corum manu castra lente munita sunt, imperfecto adh
cum supervenit hostis: quod exploratores non habuit F
per quos hostis adventum cognosceret: quod improviso
ad ordinanda cuncta, quæ tale tempus requirebat, non
sente animo fuerit. Hæc sunt, quæ a peritis disseri au
ceps Condæus post modicas, de quibus antehac scripsi, a
Cleram et Ripas Altas ad Eglium flumen cepit, quæ
mendam Salzam erunt usui. Hesdini qui sunt, cum
abrupto cuniculo in propugnaculorum uno ruinam init
in urbem fecissent, venere ad pacta. Itaque hoc ips
possessionem urbis capiunt, nihil auso ad liberandam u
colominio, quod satis ei negotii cum solo Castilion
esset. Ab Ivojo non longe sunt et hic et ille: credit
colominius, confectis quæ in Gallia fieri poterant, r
cardinalem Hispanum relaturus, ut eum adjuvet in re
Batavorum in Flandriam conatibus. Dux Vinariensis
quasdam in via ad Salinas. Rediit ad regem Betzius
cum domestico D. Hornii libertatem hujus, quantum fi
(spes autem nobis datur aliqua) promoveat. Est iisde
illustris D. baro Oxenstierna eo profectus ad specta
sidentium et obsessi militis opera. In Italia res non o
cedunt. Santiam et alia quædam circum hostes vi cep
Longavillani miles, italicum bellum, quod per æstatem
solet, perhorrens, plurimum diffluit, ita ut ægre quat
quo destinata erant, perventura credantur. Tum vero
quæ hosti non cessere, viduæ ut Gallis jam plane ob
peria detrectant: inter eas Nicea: videturque res eo
arma in hostem necessaria in cives vertenda sint.
Valetta plus sex millibus non habet. Rex nunc Mon
ad Abbatisvillam cardinalis. Quo se versuri sint, He
capto, variant conjecturæ. Alii Ambianum, alii Cale
putant. Bulionium conveni his diebus, ut ei ostenderem
mali res communis accepisset per dilatum ducis Vinari
Rhenum iter, acceptumque porro esset, ni id fieret, na
hic audiebantur de conjunctis Hatzfeldii cum Gallasio
hungaro equite et sub Gœtsio peditatu non exiguo in

tibus, quæ cuncta non tantum spes nostras de processi-
ohemia intercidere, verum etiam D. Bannerium in mag-
riculum conjicere possit, Respondit ille per ambages,
er dixit dubitare se, an dux Vinariensis Germaniam pe-
malit quam sua custodire, in uberibus agris comitatus
iæ refovere militem, et Helvetiis, si quid mali ingruat,
sse. Ego dixi non dubitare me, quin tanta sit regis apud
uctoritas, ut eo sit versurus arma, quo maxime id ex usu
im communium rex sit judicaturus. Idem Bulionius sua
n merita non tacens, dicebat effecturum se, ut si pax
vII millionum onere annuo populus levaretur; annui autem
ones regi restarent, cum pater ejus plus XVI millionibus
reditu non habuerit. Non mirandum esse, si tanta pe-
ne aliquo plebis questu corradi nequiret. Regis, quæ in
est, classis Portugalliam versus vela facere dicitur. Deus
æc bene vertat, idemque, Excellentissime et Illustrissime
regnum, Sublimitatemque Tuam sospitet. Lutetiæ 2 Julii
. anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

jam verberari incepit. Defenditur munimentis ad ve-
odum: machinis triginta. Tum Piccolominius tum Ca-
s habere quisque scribuntur sexdecim millia. Cardinalis
ad Airam erat. Captivos Piccolominius plus trecentos
ui in imperio aliquo fuere. Visum mittere et libellum
ad regem Britanniarum, et novum juramentum Anglis
m. Ad Niceam Sabaudiæ sua sub præsidia redigendam
t Galli ex Italia, ex Provincia, nec minus mari.

Lut. Paris. 9 Julii 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

o exemplum epistolæ, quam ad me scripsit dux Vina-
nde intelliget Sublimitas Tua, quam nullum ex ea parte
in Germaniam, quanquam valde his temporibus neces-
perare debeamus hoc anno, qui totus, ut videtur, se con-

sumet circa comitatum Burgundiæ, ubi ducis exercitus
minatur adhuc. Graiam autem Dolamque usque excursans
vastat, prædas agit. Dux autem Carolus, qui in Luxeml
fine habet cohortes tres id est regimenta peditum, totider
tum, ad Mosellam militem legit et e Germania militem op
In eundem comitatum iturusne sit, an repetiturus obsidi
sonum, an irruptionem tentaturus in Campaniam Galliæ,
mus. Mitto etiam exemplum literarum Noyerii secretari
res curantis bellicas, per quas quod a me petit, ut ad e
præsidia Dagestein et Dobernheim regunt, scriberem, ut Lo
giæ a rege possessæ fines intactos sinerent, vicinitatisque j
varent, id feci. Si quas in contrarium rationes habent,
ipsi, puto, ad me perscribent, aut, si quæ sint notæ Sub
Tuæ, ab ipsa exspectabo. Adjunxi pacta, sub quibus dedi
Hesdinum, inspectante Illustri D. barone Oxenstierna,
ad præfectum hujus urbis literas non modicum gaudiun
tentes: cum tamen qui in Batavis res gallicas agunt indig
oppidum dixerint, quod regis armis peteretur. Est bene m
oppidum propugnaculis sex, totidem operibus lunatis. Et
teriora contra ruinas factas munimenta obsessi inchoara
pulvis bellicus eis defuit et jussa dedendi ab Hispano c
accepere. Hæc duo qui tutando oppido præfuerat regi
dixit: rex autem et ipsi et militibus ejus plenum fortitu
fidei testimonium præbuit: jesuitas exeuntes retinere rex
vit: ingressus oppidum per ruinam propugnaculi in ipso i
D. Mileræum, cardinalis propinquum, bene navatæ oper
fecit Franciæ mareschallum, magno procerum applausu
nunc Ambiani est, quid incepturus ambiguum. Habet in
quo duos bonos exercitus: et satis adhuc temporis restat
et Batavis, ut aliquid egregium conentur. Princeps Con
Salzam rem agit septem machinis, pulvere bellico haud
Id eo evenit, quod bello necessaria per Ligerim ei miss
quo tempore placuerat ad mare rem agi, puta ad Fonta
nunc mutato ex occasione consilio absunt necessaria, d
tamen opera ad fossam perducta et vineæ strui. Regia,
Oceano est, classis ad oram Britanniæ Armoricæ rediit, af
pestilentia et tempestatibus. Corunnæ portum inire non
occlusum et catena ferrea et navium malis. Quominus i
aliquam Hispaniæ exscensus fieret, vis ventorum obstitit.
classis, quæ in interno mari a comite Harcurtio regitur, pars
apud Niceam est, quo et terra ex Provincia ivit comes A

d eam urbem maritimam obtinendam Gallorum cupiditate.
fectus oppidi Don Felix, naturalis filius Philiberti quon-
cis, non minus gallicum quam hispanicum præsidium re-
onuit. Ejusdem animi esse dicuntur civitates aliæ Coni-
spanum, Munduvium. Interim Galli accessu Longavillani
ivassium recepere. Videntur in spem venisse capiendi et
ni, jactantque prœlia quædam sibi prospera. Sed Cherascum
spanus. Spargitur et rumor de Hispanis octingentis cæsis
bergio prope Perpinianum. Sed multa talia hic aut re-
r aut augentur ad solandam plebem, ut de ingenti prœlio
erii captoque fratre Imperatoris. Castilionæi exercitus in
regione est. Sed bonam ejus partem ad se vocavit rex,
que adjunxit. Qui ex clade ad Theodonisvillam sunt re-
uquerii causam, quæ favorabilis adeo apud regem et D.
em fuerat, ut filiorum ejus alteri successio in paternam
ram, alteri abbatia opima data fuerit, suis narrationibus
em faciunt. Casali adhuc Italos timere video, nec ita
de est Leganesius ad pontem Sturiæ. Audimus autem
et Hispanorum arcana consilia adversus urbem Taurino-
Gallorum ad capiendos aut interficiendos Sabaudos prin-
lelo Constantiæ exspectatur. Bavaricus exercitus ad Rhe-
oloturnienses exemplum dedere Helvetiorum Pontificiis
andi transitum commeatibus et ad bellum necessariis pe-
duce Vinariensi. Video et ei genti et Rhætis periisse
am. Consilia eorum sunt diaria. Hassos nullas copias
ere Batavis, norit jam Tua Sublimitas. Ne Galli quidem
ant, malunt enim ipsos per se Hassos aliquid agere: quod
ri sint, non sine causa dubito. Inter Anglos Scotosque
colloquio res composita est, quibus conditionibus nesci-
pervenerat improvisus colloquio rex ipse, et manum ejus
volentibus Scotis id non concesserat, concessit autem
onspecto eorum libello satis supplice. Parlamentum in
abebitur, ut pacta hæc legis vim accipiant. Ei se inter-
rex dicit. Causæ ad expetendam concordiam utrinque
uere. Regi res pecuniaria parum procedebat. Et quæ
exercitui erant necessaria, non satis ex fide administra-
Scotorum patientiam fatigabant et diutina a domo ab-
t ablatum mare ac commercia, captis etiam nuper ab
classe Scotis, qui e Germania popularium partes adjuturi
. Pontificis nuntii tum hic tum Viennæ pacem cudunt.
n metu a Turca manent. Deus cuncta vertat in pacem

christiano orbi bonam, idemque, Excellentissime atque I
sime Domine, Tuam Sublimitatem regno rebusque comı
servet. Lutetiæ 9 Julii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Rediit jam a castris illustris D. baro Oxenstierna,
sine periculo, quicquid videndum erat. Cardinalis Corbi
ficiscitur. Inde conjectura capitur, bellum in vicinia Ca
fore. Aiunt Galli exercitum suum in Italia pervenire ad
ditum, equitum XIV millia. Villaregium in comitatum Bu
venire cum octo millibus. Classem gallicam in Mari
naves habere longas XX, alias XXII, in Hispanico esse nave
XXXV. Cardinalis Hispanus inter Peronam et Cameracı
dicitur.

---

274. **Lut. Paris $\frac{6}{16}$ Jul**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Rex et cardinalis Peronam se transmoverunt; eodem
tulere Pontificis nuntii et qui alii ad aulam negotia
Quid regis exercitus agere velit, diligenter observat Pi
nius, idque impedimento futurum creditur, ne quid ag
tale, quale speravimus. Etiam princeps Arausionensis
efficere se putat, quod Hispanorum obstat conatibus. I
autem Condæus Salzæ fossam jam demum transgressus
subruere muros lapideos crassi vetustique operis. Militur
habet duodecim millia: sed præterea vicinam nobilitater
vocat. Machinas habet octodecim, pulveris bellici non
dolendumque est tamdiu trahi obsidionem arcis in pla
At vero Hispani, bonum habentes in Catalania exercitum
ragonia et vicinis Fontarabiæ locis plures ubi copias acc
ultro aggredi Gallos cogitant aut jactant. De ducis Vi
actibus nihildum audimus. Betzius adhuc apud reg
Classis gallica ad Niceam modica nec bene instructa esse
Præfectus Niceæ trecentos Sabaudos augendo præsidio
missos admisit. Literas autem a principe Thoma ad se

viduam. Galli vero, qui intrare eo speraverant, frustra
lentur. Severum militaris disciplinæ exemplum edide-
ani, præcisis cervicibus, non quidem præfecto Hesdini,
er morbum res administrare non potuit, sed alteri, qui
bem curaverat. Crimini datum, quod suburbana opera
ıdiu poterant defensa sint, quodque pulveris bellici
t abusio extra necessitates. Vera hæc esse etiam Galli
Castilionæus cum suo exercitu ad Guisiam est. Et
t alibi novi dilectus fiunt, et tributa in secundæ classis
rantur. In Italia in id nunc maxime laborant Galli, ut
qua capiant, per quæ via ad Casale patescat. Rex An-
n cum Scotis habet, quanquam vicinorum nonnullis id
m invidentibus, ut ipse legato gallico dixit. Multum
quod ab armis abduxit Scotos; dissolvitque novam re-
ompagem, in qua viri XII ex quatuor lecti ordinibus rei
ræerant, et sub illis quatuor erant collegia baronum,
oppidanorum et ecclesiæ ministrorum, ad quos res re-
:. Plurimum ad pacem contulit classis regia Scotos
, quominus eveherent apud se nata, unde ipsorum mul-
, et supplicatio Scotorum, et pacta, quæ vulgantur, et
egis, quæ mitto omnia, talia sunt ut honori regio satis
:. Quæ vero in Glascuensi conventu acta fuerant, in
ventu hoc mense, cui rex interesse vult, discutientur, an
oribusque congruant. Ibi præcoctis negotiis, habebitur
rlamentum. Liberi erunt Scoti a collegio, quod Subli-
gationis vocatur, quale in Anglia est potestatemque ha-
æquitatis ea, quæ judicata sunt, retractandi. Episcopa-
non eosdem episcopos, restitutum iri puto, sed accisa
testate subjectaque synodorum judicio, addito etiam, ne
suo presbyterio agant, veteris ecclesiæ more. Plane
ım est regi, quod tam gravem procellam discusserit, ce-
nonnihil turbata sunt, cum tempore ordinaturus. Quæ
ebus Germaniæ capturus sit consilia, videbimus. Hispa-
mille in tribus Anglorum navibus captos Batavi Gallo-
anus tradidere, quorum insignibus usi fuerant. Rediere
væ naves intra fretum et XII Dunquercanorum fregattas
Majores Dunquercanorum naves, quæ et ipsæ hispanum
militem, Batavorum exspectationem elusere, capto inter
Britanniam Hiberniamque itinere. Turcarum Sultanus
ac peracta cæde tum æmuli Mustafæ, tum opulenti cu-
Anatolia præfecti, in reditu est Constantinopolim, Ve-

netis adhuc trepidantibus inter pacis bellique incerta.
pugnas, quæ in Galliæ et Hispaniæ confinio aut in com
gundiæ fiunt, scribere vix est operæ pretium. De conv
torali, quæ Francofurti habebitur, varia sunt hominum ju
busdam sperantibus tertiam inde partem in Germania ex
et argumento hoc quoque utentibus, quod Coloniensis e
Cæsariano præsidio in Ehrenbreitsteinum bavaricum int
Regis Daniæ paratus eodem spectare, sunt qui putant.
tale quid animo videtur concipi posse facilius multo,
effectum perduci. Deum interim precor, Excellentissin
strissime Domine, omnia ad veram pacem ut dirigat.
$\frac{8}{18}$ Julii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Jamjam ad me venit tribunus Betzius. Ait, dice
paratum se reddere duci Vinariensi et Waertium et
tium: sed rogare, ut differatur id nonnihil, donec de red
D. Feuquerii et qui cum eo sunt res peracta sit. Ite
aulam Betzius, quem rogavi, ut si ullo modo fieri po
moram, rebus nostris noxiam, præcidat. Dux Carolus
secum habens, tum vero præsidia, quæ in arcibus ad M
quit Piccolominius, Lotharingiam pro rege tenenti H
gotii multum facessunt. De Bapalma aut Avennis a
dendis rumores sunt quidam, sed incertæ fidei. Exerc
sub Mileræo et Castilionæo singuli esse dicuntur sex m
tum, peditum XIII, Piccolominii vero exercitus apud A
urbem medio inter gallicos exercitus loco XVIII milliu
tur rex demovere ab urbe Meti velle eos, qui Valettar
studiosi putantur. Dux Longavillanus Bernesam modicum
cepisse dicitur, et Segusio, quæ nunc Susa dicitur, præs
cipere gallicum. Melitenses ad Tripolim Africæ sex
naves incenderunt.

Lut. Paris. $\frac{13}{23}$ Julii 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

quo scripsi postremum, nihil evenit novi. Hispanicus
tormenti jactu longius non abest a castris Gallorum ad
metuiturque, ne aliqua perrumpat. Editus in Hispania
in honorem Olivarii, continens gratias ipsi actas a
servata Fontarabia et non spernenda in perpetuum ejus
onumenta, nempe ut solida ex auro patera quotannis a
Iispaniæ detur Olivarii posteris, S. Lucari ducibus; ut-
em ducibus susceptoribus baptizentur, quotquot erunt,
ispanorum regum filii. Exspectamus jam, ut Galli satis
ad talia, hoc excitati exemplo, novos honores reperiant
ornandos, quos beat regis gratia. Mari nunc a Gallis
nihil agitur, at non quiescunt Dunquercani, quanquam
atava cis fretum rediit: ceperunt enim naves Amstelo-
nientes aliquammultas cum bellicis duabus. Dux Caro-
omitatum penetrat. De duce Vinariensi habemus nihil,
ab aula Betzius: nondum tamen me vidit. Inde con-
capio, de remittendo ad ducem Waertio et Enckefortio
cti, cujus culpa haud facile dixerim. Rumores hic sunt
ofurtensi conventu fore qui conditiones ad pacem pro-
t Suedis Pomerania relinquatur, tria Lotharingiæ oppida
liæ, duci Vinariensi detur pecunia, Brandeburgicus
rgensem archiepiscopatum accipiat, alii alios episcopatus.
ca pace incertus sum judicii. Missus erat a rege mar-
niltonus, ut ex pactis arcem Edimburgensem regis no-
iperet. Ubi in urbem venit, appositi ei sunt custodes.
insaniam plebis factum sit, an ut ipse pignus sit eorum,
promisit, dubiam recipit interpretationem. Ceterum, ut
uper, ita nunc etiam arbitror, eum fore eventum belli
episcopi ministris sint pares: Scoti autem liberi sint ab
nario illo judicio, quod Altæ Commissionis vocatur. Ma-
amen, ni fallor, quamvis in pace veteris ac jam inno-
: finitimas gentes odii semina, non nolentibus Gallis.
icis rhæticisque rebus nihil dicam, quod eas diligenter
r Marinus, cujus negotium juxta meum Sublimitati Tuæ
o, vel hominis causa, vel quod regni suedici dignitas id

exigit. De Hassis cur nihil boni sperare audeamus, s
Camerarius. Episcopi Wurtsburgensis et Bambergensi
aliquid scribunt. E Thuringia ab Imperatore supplem
Carolo venerunt. Bavarus item e præsidiis quantum p
radit. Videntur in metu esse, ne quæ ad Visurgim fu
dorum copiæ iter sibi faciant ad ducem Vinariensem
Excellentissime et Illustrissime Domine, omnia hæc gu
æquam pacem bonumque regni suedici cum maxim
Sublimitatis Tuæ. Lutetiæ $\frac{14}{24}$ Julii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Oppidum Bernes cepit dux Longavillanus. De Sal
dubia exspectatio. Deest Gallis pecunia. Parum est co
dissidia inter duces. Hispani in propinquo ad xxx mill
Caroli milites Sanctavausium de insidiis cepere. Capt
colominio circa Metim arces paulatim recuperat Hale
Retelum est Castilionæus. Machinæ et alia bello necessari
in eas partes comportantur, ubi et Theodonisvilla et Mon
Nobilitas ad arma vocatur multis e locis. Piccolomi
XVIII millibus inter Cameracum et urbem Atrebatum
versurus se quo trahent Gallorum molimina. Venit ec
Betzius rediturus jam ad ducem. Nihil obtinuit præter
regis fidem de reddendo Waertio et Enckefortio. Sed
querianum negotium erit expeditum, id est valde cæca

---

276. **Lut. Paris. $\frac{20}{30}$ Ju**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Gravem luctum hæc fert epistola e fortissimi ducis
morte, quem prope unum principis dignum nomine hab
mania. Neuburgi clarissimam factis vitam finiit, 18 J
ultra quatriduum non ægrotasset. Febris ardens ambi
quit judicationes aut pestilentiæ, quæ illis locis non
veneni, cujus suspicionem vix vitare possunt potentu
Eam auget, quod penes Cæsarianos pridem rumor et

on diu victurum. Est autem nobis hoc tristior hic casus, reptus est nobis in ipso tentamine rerum, quas pridem op-s. Ponte enim e navibus ad Neuburgum perfecto parabat ni eximere Hohentwilam, deinde ea per Germaniam ag-quæ a Bannerio partem hostium distraherent, bavaricum dissiparent, et ecquid in Germania restaret animatum ad ibertatis experirentur. Nunc non omnia tantum ista cor-, sed et horribilis nos metus subit, cogitantes exercitum ce, urbes sine domino, et ante oculos omnia illa in exiguo atu, quæ in magno imperio quondam apparuere, cum do-Asiæ Alexander sine certo hærede est mortuus. Nam et e hærede decessisse dici potest, cujus hæredes apud hostes ıspecti Suedis, quorum multi sunt in isto exercitu, suspecti et vicinis et pecuniæ præbitoribus. Accedit dolor alius, nareschalli Hornii videtur prorogari captivitas, eo rebus s exempto, qui solus Waertium reposcere poterat. Anxium et et quale posthac sacramentum dicturi sint milites. Sed ram Mochelio, qui tanto est propior, relinquo. Venio ad el in hoc, ut nonnihil ab hoc mœrore requiescat animus. uatuor muris lapideis totidemque turribus, extra vero per- operibus, munitum oppidum, per dies plus quinquaginta e gallicis armis, quæ a regii sanguinis principe guberna- potuit. Capta est impetu, die 19 Julii, cum per cuni-quatuor satis felices patuisset aditus, et interpellatus præ-deditionem oppidi, ideo quod in conspectu essent auxilia, r recusasset. Itaque cædes irrupto oppido facta est: præ-et octingenti, qui supererant, milites, in arcem, quæ in me-pe est, refugi, vitam precibus impetravere; captivi autem olosæ et aliis Languedociæ urbibus custodiuntur. Machinæ ido capto repertæ xxv, alimentorum, globorum, pulveris bona copia. Hostilis prope Perpinianum exercitus novem peditum habet, equitum duo, satis magnum impedimentum, redi princeps Condæus possit. Classis regiæ, quæ in Oceano vis una reginæ dicta nomine ad portum Morbiani fracta teri fractus malus. At Castilionæus Luciam jam alterum Videtur rex, qui in illis est locis, id agere, ut Sedanum, n tutela est Galliæ, suæ faciat potestatis, duci Bulionio rincipi parum fidens, quod ipsum uxor, hispanicis partibus s, quam ut ignorari queat, favens, regere credatur, præterea graviter receptum ibi esse his, quibus præsentes Galliæ res nt, qualis comes Suessionensis et Rhemensis archiepiscopus.

Sed metuens id comes ex proximo agro duo ferme
urbem advocavit. Obiit in Italia marchio Leganesius:
autem Valetta post Longavillani adventum veniam orat
que Romam secessurus. Princeps Thomas cepit Cunæur
Savillanum, Fossanum, Mondovium. Galli post captu
sium cum XII peditum, VI equitum millibus, Astam No
dent. Imperatoris gaudium ob mortem ducis Bernha
metur domestico luctu. Post Philippi enim filii mort
et alterum Maximilianum. Bavaricæ sub Glenio copis
sunt millia, quatuor alia millia dicuntur ab illis exspec
terea Melo cum novo exercitu ex Neapolitanis, Siculis,
transire Alpes. Ea tempestas hoc periculosior quod
gubernatore viduam incumbet. Helvetiorum legati c
Burgundiæ eximere bello conantur; Pontificis vero ex
rius nuntius pacis conditiones regi proponit, irrito, ut
bore et hic et illi. Helvetii et Rhæti suis factionibu
manent, videnturque eorum prævaliturae partes, quibus
tuna aspiraverit. Dolet regi et cardinali, quod princeps
nensis in extrema Flandriæ ora tam diu desidet otiosus
habet incerto metu hostem distinguere. Tum vero et
res agunt, corrumpunt publicas. Vereor, ne brevi in u
nerium tota vis belli se conglobet. Sed Deus, qui impr
vulnere percussit, idem et improvisa adferre poterit re
jus paternæ tutelæ, Excellentissime et Illustrissime Domi
mitatem Tuam commendo. Lutetiæ $\frac{20}{30}$ Julii 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Exercitus ducis Vinariensis et Guebriani habere cr
equitum, quinque peditum millia. Hohentwilam qui cir
hostes putantur esse V millia. Rex apud Viridunos es
tim creditur, ut in ea urbe reliquias tollat factionis. C
exercitus XV millium esse dicitur: plures ad eum mitt
hortes. Hesdinum munitur magis. At Mileræi, per
discessuri, vices interim implere dux Incolismensis re
Condæi principis exercitu deest pecunia. Archiepiscop
galensis cum classe Bajonam iturus est. Prandium regi
dedit, quod stetit VI millibus florenorum. In Norman
quidam sunt ob tributa motus, nihil levamenti in publi
tantibus autem perniciem allaturi. Archiepiscopus Rhem

gis quærit, et videtur sua consilia a comite Suessionensi
turus. Dux Carolus capto Avausio in comitatum pergit.
ni Lugduno hanc in urbem venientes in itinere plurima
adiere. Mitto indicem fasciarum, quibus delphinum donat
x. Putatur rex daturus imperium in milites Vinarienses
Nassavio, qui ibi est: de urbe autem Brissaco acturus cum
). Eorum locorum, quæ in comitatu Burgundiæ ceperat
nariensis, Pontarlerium quidem et Hippolyti oppidum, in-
unt: Jouxiam, Nazaretum, Francimontium bonis præsidiis
r. Piccolominius cum exercitu peditum octies mille, qua-
le equitum inter Duacum est et Bouchainium. Rex in
ngiam aut Metim it. Fert fama, Gallos potitos Villa Franca
æ: et sexcentos ejus gentis in Niceam introductos. De
do etiam Fontarabiæ obsidio sermones sunt.

Lut. Paris. 6 Aug. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

n nunc accipio epistolam Sublimitatis Tuæ, datam 8 Junii
piæ: tumque ipsi tum excellentissimis ejus collegis, regni
rectoribus, gratias ago, quod ex eorum memoria non ex-
. Quo longius de meo prærogationes facere cogor, hoc
rescunt incommoda, legationem hanc insuavem reddentia.
erum Hamburgi hærere intelligo. Jam si intellexerit mor-
sse ducem Vinariensem, aut interierit iter ejus, aut nova
it consultatione. Quare rogo, ut, qua via dilatas pensiones
i possim, statim norim. Rex quidem hic, si id placeat
ntissimis regni suedici rectoribus, facile passurus est, me
unia gallica, ubi ejus dies venerit, detrahere, quod mihi
, ut ceteri antehac legati sociorum, quibus a Gallis pe-
abatur, fecere. Vehemens fuit admodum pestilentia, quæ
Vinariensem abstulit. Mens ei ad exitum usque constitit,
agnis pietatis veræ indiciis. Non multo ante cum milites
Burgundiæ regiæ habitatores licentia temporum multa ini-
nisissent, cum lacrimis testatus est, se id ferre non posse,
ta pergerent, se ab exercitu abiturum. Adfuit ægrotanti
Guebrianus, cui arma quædam et equos legavit: is et ipse

nunc ægrotat. Attamen in hanc aulam misit is Charle
qui statum rerum illic satis fluctuantem exponeret. Dic
Ottoni comiti Nassavio summam imperii militaris desp
Sed an parituri sint huic voluntati castrorum illorum p
iidemque testamenti, quod clam ab ipsis resignatum non
blicæ notitiæ datum est, exsecutores Erlachius, Ohmiu
dubitatur. Erlachius ita loquitur quasi ad res suas redi
Cæsariani Hohentwilum circumsident decem ferme milli
tum. Dubium non est, quin et totum exercitum, et, s
succedat, partes ejus magnis præmiis ad transitionem sin
turi. Aiunt tamen Galli, constitutum omnibus manere
Galliæ ejusque sociorum. Primores illi castrorum de c
cunia semimestre stipendium dedere militi: et hinc p
postulant, quam Galli non dabunt, nisi sacramentum regi
Mecum non agunt, quanquam ego hoc tempore ad N
scripsi de commodis utriusque regni curandis. Sed La
mortui frater, qui in hac aula aliquamdiu vixit, it ad e
regis, ut puto, voluntate. Creditur corpus ducis exani
saci depositum iri, donec Cæsaris permissu Vinariam tra
in monumenta majorum. Exercitus in Sueviam ire dici
hoc malum satis grande accessit alterum in Italia, urb
norum ab hostibus insessa, quibus aditum fecere ii, qui
contraria Gallis et viduæ studia fovebant, multi numero.
quæ in arce est vidua nunc in periculo sunt gravi. Nis
vantur, nullus erit posthac trans Alpes respectus gallici
Cuncta ad Austriacos vergent. Et jam nunc Etruscus
nensis pecunias hominesque mittunt ad Imperatorem. Qu
pax hic a populo desideretur, ex eo, quod dicam, intellig
In Provincia enati sunt duo fœtus sexus feminini, distinct
corporibus et actionibus, nisi quod pectoribus cohærent.
tes, fortunæ tenuis, nomen dedere Ludovicæ et Philippæ
speratæ coagmentationis paris nominis regum. Cardina
liacus satis gnarus, quantæ mercedis animam habeat, nu
hausto medicato poculo multum sanguinem per os emisiss
macopæum, veneficii suspectum habens, in vincula dedera
autem nunc rectius, estque cum rege apud Lingonas.
moto Rocaspina, qui Valettis favebat, præpositus est
carus cardinali, qui ipse ejus loci principatum animo ag
citur. Sedano ita timuit comes Suessionensis, ut et su
quædam beneficia incenderit. Rex ad eum misit mir
quod suam vicinitatem quam Piccolominii habuisset susp

magnum periculum evasisse ea urbs. Nunc omnia ver-
ı honestissimis obteguntur, inter regem, qui consilia sua
ult, et inter comitem, qui quod scit, scire se dissimulat.
Burgundiam nunc ire creditur, quo propior sit Italiæ re-
le laborantibus. Literæ collybi ad VIII millia francorum
unt ad eum, qui Vinariensis fuit, exercitum. Galli ibi
ıntur ad v millia. Iis connumeratis totus exercitus esse
ille peditum, equitum quinquies mille. Scoti, quod regis
lgentiam in Leslæi tentorio publicari passi sunt, qua opus
se negant, id se fecisse aiunt, ut dissolverent regis exer-
classem, quæ, pecunia et studiis Anglorum deficientibus,
le recolligi possint. Interim prospiciunt rebus suis, nec
r quæ ad defensum sunt necessaria in regias arces in-
Vacillat adhuc pax, nec certi quicquam pronuntiari po-
amdiu ecclesiasticus conventus et parlamentaris peracti
t, quibus rex suam præsentiam non est additurus, nisi e
entia res speret posse confici. Chavigniacus in regio co-
st male valens. Misi ad eum reginæ literas, vel in hoc
eret in cannabaceo negotio nihil fuisse, quod me priva-
ctaret. Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine,
regnum, Tuamque Sublimitatem servet. Lutetiæ 6 Au-
39.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Lut. Paris. 13 Aug. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

quet me sollicitudo pro exercitu ad Rhenum. Literæ
iptæ 26 Julii novi Calendarii me docent, quatuor testa-
xecutores tunc fuisse Brissaci. Sed paratum Rosam iti-
hentwilam, quod bene successisse dicitur. De sacramento
nihil intelligo; sed ex castris ad Ivojum, ubi prope rex
ula, epistolæ nuntiant, spargi ibi rumorem, ducis ultima
e exercitum et urbes ad regem pertinere. Non id sperat
palatinus, qui capto consilio ab Arausionensi principe in
am se transtulit ea spe, ut impetratis ibi pecuniis, caput

se faciat ei, quem dixi, exercitui, tanquam fœderis prote
in Germania princeps loco primo. Cum ad me e Batav
consilio scriptum esset, respondi, non dubitare me, qu
omnia bona velint electori; sed arbitrari me, e re esse c
ut prius intermissum ob motus scoticos de fœdere inter
et Angliam negotium repetatur peragaturque. Ego q
poribus his difficilibus facere, quid dicere debeam, jussa
tabo. Ivoji munimenta adhuc dejiciuntur. Eum, qui
exercitum Piccolominius creditur de improviso assilire v
enim in propinquis Luxemburgici locis et ex oppidorur
ejus præsidiis tria eduxit millia ad augendas copias suas.
altera ex parte, quæ circa S. Audomari est oppidum,
hosti facessit Mileræus, nuperque aliquot inter se milli
gressis cæsi hostium quadringenti, quos bis mille vulga
sed ad spoliandos mortuos præpropere versis Gallis,
hostium vires animique, et æquo adeo Marte discessum
Galli et hostes se pro victoribus gerant. Hispanicos, q
validam urbis Taurinorum circumsederant, gallicarum
adventu inde abiisse intelligimus, præsidio tantum in url
satis magno; qui in arce sunt, in urbem erumpunt inte
aliquod proximum arci munimentum urbis cepisse dicunt
Sabaudus cum sororibus Montmeliani est in Sabaudia.
salis periculo nihil remissum audimus. In Normannia
ensi itemque in Provincia ac Britannia novorum onerum e
partim occisi, partim male habiti, difficiliorem in post
cient rem tributariam. Ab Harcurtio captæ naves Ge
illis contra se ulciscentibus, metum aliquem novæ hosti
tulerunt. Rumor hic spargitur, credo a fautoribus m
Bassompetræ, nolle Erlachium de Brissaco cum rege a
ei Bassompetræ, qui nunc in Bastilia tenetur, libertas
Comes Licestrius ex Anglia hic exspectatur cis dies pau
bitabit ædes meis proximas. De crescentibus Imperato
multa audimus, inter cetera de Cosaccorum quatuor
aliis sex millibus ex hæreditariis domus Austriacæ re
Brevi hic futurus putatur Poloniæ legatus et bona in
principis Casimiri libertas. Audimus Neuburgo, Laufl
Hunningæ munitiones auferri, ne tot præsidia peditatu
riant. Konigsmarckium in Franconia esse et Neustadiu
lam ab eo obsideri, fama est. Abbatem autem Fulden
Hassicis agere, ut ab eorum incursibus liber sit. Turcan
cum Persa componere, ut in Venetorum et alias Mari

ruat, credi video. Poterit ea res flectere et Pontificem principes, ut ad pacem æquam inter Christianos constilaborent. Det eam Deus, idemque, Excellentissime et me Domine, Sublimitatem Tuam diu servet valentem que. Lutetiæ 13 Augusti 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

er Canetum non longe a Perpiniano alterum oppidum nomine cepit princeps Condæus. Scripsit rex Mileræo , qui ad Rhenum est, fore in sua potestate. Idem se de sperare. Vult rex Britanniæ in parlamento scotico lon habere episcopos: Scoti nolunt: satis magna ad novas materia. Mitto historiam fidelem eorum, quæ in Taua hactenus. In Abrincatorum, quod dixi, oppido prætor st a plebe, publicanus, irrupto, quo confugerat, ministerio, discerptus. Etiam Rothomagi, Massiliæ, Tuloni motus ræterea cardinalis ægrotat. Discimus præterea Castiliounitiore reperto Montmedio, quam ut hoc tempore obvideretur, cis amnem Cherium locasse castra, ut ejus erjectu a Piccolominio, qui in propinquo est, esset tutior. oppidum maritimum Hispaniæ obsideri ab Arpajousio Condæi jussu. Comitem Guebrianum tenere se prope n. Pontem, qui Neuburgi fuerat, transpositum prope atum. Marchionem Villum a duce Lotharingo in Angliam Ægrotare Sultanum Turcam.

Lut. Paris. 20 Aug. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

subito facta est conversio in Italia, non indutiis tantum s in menses duos, verum et pace informata in has leges, in posterum communiter geratur a domina vidua et a pilli patruis duobus, tam autem Galli quam Hispani præde urbibus locisque Sabaudiæ et Pedemontii deducant. signatæ a Longavillano et Valetta cardinali, itemque a

marchione Leganesio, addita conditione si regibus idem
De Hispani approbatione non dubitatur. Gallia videtur
nonnihil, quia hoc modo tutelæ nomen penes feminam
penes principes illos futura videtur, proniore haud paul
populorum studio, ita ut et Nicea civitas, arce except
tradiderit: quin et Helvetii nuper, qui pro vidua in u
Taurinorum, in principum sacramentum transierint.
et vitam pupilli principis non admodum in tuto fore, p
successioni imminentium potentiam, multi, reputantes
fidarum tutelarum exempla, existimant. At vidua fe
plerisque urbibus per Hispanos, nonnullis et per Gallo
ad vitam quietiorem anhelat, conspirantibus in id ipsu
narum animis. Pontifex autem in Italia, in Gallia,
molitur, quo si non cuncta christiani orbis, at Italiam c
quillet, Venetis maxime incitantibus, qui, ut ex suo m
munem faciant, juramento gravi devinctum Sultanum
christianos omnes armis impetat. Tenum insulam,
unam, intrasse is jam dicitur, præterque classem maxim
apud Constantinopolim habet, advocare eam, quæ in E
mari, usurum insuper non Afrorum tantum prædonu
Cosaccorum vi maritima. Rex, quo propior sit et Itali
saci rebus, Divionem contendit, inde, ut creditur, ituru
num. Hohentwilam iterum obsident Cæsariani, et ex
Glenius, quid orbus duce exercitus acturus sit, si quid
turus est, observat. Rex Gallique omnes de illo exerc
urbibus ut suis loquuntur et scribunt. Erlachio dicitur
præter ingentem pecuniam mareschalli Franciæ dign
autem expetere, ut Bassompetræ, apud Helvetios gra
nunc in Bastilia asservatur, libertas obtingat. Ceterum
solus ejus urbis potens non est: neque enim cohort
suam habet, sed nudum et inerme nomen præfecturæ:
cessitatem injunget Gallis, si quid volunt, etiam cum tri
in urbe præsidium habent, agendi. Venit hic comes
Sed eum, quod ab itinere recens est, nondum vidi. Is
super illis negotiis propositurus sit, videbimus. De n
Anglia fœdere nihil intelligo: et vereor, ut satis firm
illorum regnorum: nam Scoti præter quod a rege nec
arces invehi non permittunt, parlamentumque volunt
scopis, alia etiam iniqua regem postulant, ut ipse pec
unde ipsi præsidia alant, quibus imperent, et ut sarciant
dia ab ipsis hoc bello facta, confiscatis pontificiorum

Accepi ex Anglia librum anglico sermone editum jussu
quo civibus externisque approbat suam æquitatem, fac-
consilia traducit. Si pax ista italica procedat, creditur
gavillanus iturus ad exercitum et urbes, quæ Vinariensis
gis Galliæ nomine. Si vero fit aliquid, quod illi paci in-
pars altera exercitus, qui sub Condæo fuit principe, Ar-
ducente ibit in Italiam. Sed jam nunc morbi graves
rcitum fatigant: contra hispanicus exercitus IV hispa-
duobus autem neapolitanorum millibus increvit, aliique
cribuntur in Castilia ad Novam Carthaginem alibique.
bibus Provinciæ, Languedociæque, ita Rothomagi plebs
canos sævit: occidit et quosdam: et in parte inferiore
iæ rusticus quidam, Johannem nudipedem se vocans,
liquod colligit: sed hæ tempestates facile desituræ pu-
bi miles ad hiberna redierit. Quæ exorta erat cum Ge-
controversia ad concordiam ventura videtur, Harcurtii
ula non approbante. Id gaudeo, non tantum quia plu-
tibus Gallia non indiget hoc tempore, verum et Illustris
is Oxenstiernæ nomine, qui nunc a nobis abiens, Aure-
primo et Biturigas, deinde Aquas Borbonias salubritate
lavacri laudatas, mox Massiliam adit, inde, quod Deus
rtat, oram legendo Genuam petiturus. Archiepiscopus
ensis, quanquam multum reluctans, iterum cum classe in
spanicum mittitur. Mutatam audimus sententiam eorum,
citui ad Brissacum præsunt, et mansura munimenta tum
tum Lauffenburgi. Sultani mater, magnæ apud filium
tis, ita Venetis infensa est, ut oblata sibi a Veneto ora-
gna munera recusaverit, dicens se brevi multo plus ab
epturam belli jure. Hæc sunt, quæ nunc habebamus, quæ
t prospere rei primum suedicæ, deinde et christianiæ
Deum precor, simulque ut, Excellentissime et Illustris-
mine, valentem et florentem præstet Sublimitatem Tuam.
20 Augusti 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

considero controversiam, quam nullo probabili colore,
ego intelligo, D. Spiringius movet uxoris meæ fratri
Reigersbergio, cogor magis magisque sollicitus esse pro
pecuniaria, præsertim cum mihi biennium totum tracto

II millia thalerorum polliceatur D. Spiringius, post mens
notumque mihi sit ejus ingenium nemini bene facientis,
sine exceptione ipsi pareat. Quare ut certiore aliqua i
rum ratione mihi consulatur, Sublimitatem Tuam obni
Nam ut nunc habeor, durare in hac legatione sine gravis
commodorum sensu nequeo. Si placet Sublimitati Tuæ, ut
legatorum, qui antehac hic egerunt, pensiones mihi del
temporibus ab auxiliari Galliæ pecunia deducam, spero Bu
mihi ea in re non adversaturum. Audio in urbe Tau
præsidium esse sex millium. Multum ibi pecuniæ gallic
tum: farinæ magnam vim. Antequam de indutiis per
esset fama, missus erat D. Chavigniacus iterum a rege ad
Sabaudicam, ut, nisi deseri vellet, omnia sua in regis
potestatem, et credebatur ipsa cum filio duce Lugdunum
ad regem. Dux autem Longavillanus jam Italia exiit,
Basileam. Jam venit ad me Berlisius, admissionalium alte
nuntiat imperium in exercitum, qui Vinariensis fuit, dat
gavillano. Ego, ut qui mandata non haberem, nihil di
quam optare me exercitui concordiam. Audimus aliunde
duce Longavillano venire Smitsbergium et qui in Italia fu
manos. Rosam trans Rhenum isse, Ohmium et Nassavium
versus, his quatuor, illis tria adesse millia. Duo millia in
esse custodia, totidem cum Guebriano inter Brissacum et Rin
Cæsarianos apud Tubingam et Rotvilam. Venturos eo
mos ex Italia milites per indutiarum occasionem. A
Burgundiæ legatos mitti ad regem pro sua pace. In o
Moyeni occupari Halerium. In Luxemburgico non long
stilionæo esse Piccolominium. Mileræum apud Guisian
sovium resumere militiam gallicam. In Nicea cardinali
dus ipse est cum duobus millibus. Arx Taurinorum a sol
tenetur.

---

280. **Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Au**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ubi has indutias italicas cum pactis Wismariensibus
non satis video, quomodo concordent. Dicunt Galli loco
scriptas esse. Verum est: sed pacta Wismariensia de q

dutiis loquuntur. Tum vero id si concedatur, poterunt
gionales indutiæ fieri, quæ in summam collectæ, uni-
erunt. Illæ vero hostium copiæ exoneratæ bello Italico
ıcumbent, nobisque reddent difficiliorem aut belli aut
onem. Neque vero hæc tantum me angunt, sed et quod
leo, ut chartæ, quas mitto, loquuntur, ab exercitu, qui
s fuit, fidem juratam regi, nulla Suediæ, nulla princi-
numve Germaniæ mentione. Quod aperte dicunt Galli
ıcem Longavillanum, non ut iis, quas ex Italia adduxit
t quæ sub Guebriano fuere, copiis, sed et ut toti illi
imperet et gallus et pontificius. Id si placet exercitui,
e in posterum erit, cur ille credatur

Oblitusque suorum, obliviscendus et illis,

hac protestantibus, nihil Germaniæ, sed Galliæ soli
. Videbimus in hoc exemplo, quæ religionis, quæ pe-
sit. Terret et alia me cogitatio, quid futurum sit, si
nali, sæpe vapide se habenti, humanitus acciderit. Præ-
, unde bellum sustinetur, macescunt et crebris et late
ditionibus. Longum sit referre, quæ in Languedocia,
Armorica, in Provincia acciderunt. Dicam quæ in urbe
piore Rhotomagi per hos dies spectata sunt. 21 die
jus ingens vix puberum multitudo domos publicanorum
est, frustraque conatis se opponere melioribus civium
nenti et senatus urbani præcepto, occisi sunt publica-
atuor, domus dirutæ octo, inter eas nonnullæ mancipum,
ı satis vectigalia conduxerant. Supellex tracta et in
n suppliciorum locis combusta. Sub vesperam congre-
ım corporibus, qui arma ferunt, publico jussu, resedit
seditio, nisi quod pannificum operæ urbem egressæ et
ravem minatæ, plus metus quam mali intulere. Jaco-
chi insignia cardinalis Riceliaci, quæ foribus eorum
t, inde abstulere, ne pro tutela noxiam afferrent. Po-
rnevillæ quæstoris regii domus oppugnata ferro, facibus
i, qua oppida impeti solent: sed parlamenti auctoritate
in periculo erant homines, domus servari nequiit, quo-
a spoliaretur: domus altera, quam ibi habet Heufdius
ersus minaces incursus multa vi hominum in id advo-
ıc postremo, cum desæviret impetus, civium quoque ab
a intactorum superventu malum evasit. Dum hæc fiunt,
onnulli, tum oppugnantium tum defendentium, periere.
d Turnevillæ illius domum, quæ tota spoliata est, con-

niventibus ad sedandam multitudinem magistratibus. S
in vicinas ædes se effundente rapacitate, globorum be
jactu et cæde hominum ferme xxx repressa. Auctæ vi
jungentibus se ad eas præsidibus, senatoribus, magistratib
tamen diligentia serius adhibita non satis eos purgat
pro culpa habenti, quod initia foverint, ut eo metu min
gios absterrerent a novorum onerum repertu, veteribus
dum adhibere compellerent. Credi non potest, quantum
omnis ordinis extra aulam homines pacis desiderium, id
urbes a commerciis derelictæ langueant, agri deserantur
solatium, paria apud hostes mala. Princeps Casimirus c
dies erit in arce Silvæ Vincennensis: quidam ex comi
jam huc advenere. Ripas Altas in Ruscinonensi comita
Galli ceperunt, Hispani receperunt. Octavo hujus mens
spania novem naves longæ advenere ad portum non lon
piniano, dictum Coliuram, cum multo milite tum nea
tum hispano, machinisque multis a Barcinone. Atrebat
munimenta quædam a Gallis capta tutiorem ipsis faci
dresii, Guisiæ, Capellæ possessionem. At Halerius ad
a lotharingico milite male est acceptus. Castilionæum
lominium a mutuis noxis prohibet amnis Cherius. Ind
licæ aut producentur, aut hunc annum ad hiemem et ine
pora deducent. Est tamen rumor aliquis de Niceæ arc
Franca: dicuntur qui illis locis præsident se applicasse
cipum partes: ideoque Longavillanus, ab exercitu Vin
imperium non acceptus, remitti in Italiam. Plerique
Vinariensi duce, paullo ante mortem, summam rerum
viris commendatam usque dum certius aliquid de consen
Suediæque esset constitutum. Certi nihil ea de re cog
Si tantum pecunia gallica poterit, ut Vinariensi possess
ris faciat, timendum et Benfeldio erit. Regis iter L
tardatur nonnihil, crebris seditionum nuntiis. Habet se
VIII millia prætorianorum, IV millia e Burgundia advocat
e Delphinatu, sex e Languedocia. At de archiepiscop
galensi multo quam antehac feliciora audimus. 14 Aug
sub ipso erat, classem execensum fecisse ad Laredam in
quatuor hostium cohortes fugatas, galionem unam incen
tam alteram, itemque loci castellum, et in eo navibusq
libus machinas centum. Cum ea præda gloriaque rever
stam. De fœdere inter Suediam Angliamque nihil ex c
cestrio intelligo. Is hic mansurus uxoris et familiæ p

Cum Danis fœdus renovatum ait Angliæ, quale antehac
e Scotorum pace dubie loquitur. Principi Roberto li-
ı ex permutatione Casimiri plane sperat, suffultus, ut
regis Galliæ et ejus ministrorum pollicitis. Metuere se
pat, ne indutiæ per Italiam et Suedis et Batavis sua quo-
rsim agendi exemplum darent. Alii addunt Italiæ indu-
ı forte, aut ducum, qui ibi sunt, subito consilio, sed ex
ræcepto factas, hoc argumento, quod eodem, quo factæ
mpore, id est 12 Augusti, Longavillanus mandata accepe-
talia abeundi, quod vix credibile est imperaturum fuisse
si bellum tam aere ac periculosum in Italia mansurum
set. Hohentwila obsidetur. Dicitur Rosa Cæsarianos du-
ı Nigro nemore cecidisse. Ad Engam tenere se Cæsarianos,
cum Bavaricis faciant XII millia. Vinarienses autem im-
Wissenburgo, Landaviæ, Spiræ, Wormatiæ. Ducatum Amal-
n in Apulia donari Piccolominio fama est. Helvetii sua
, incursante Schafhusianos fines Mercio, et ad Novum Ca-
Burgundis comitatensibus. Konigsmarckium Gleuksteno
intelligimus. Bavarus valet et Wilhusium immunit, ut
m Sermentus, invitis Bernatibus. Principis Condæi exercitus,
do nulla decessione imminuitur, sed et augetur, et quidem
io, crescente hostium numero. Venetis Sultani turcici
aut gravem morbum vulgantibus parum creditur, quod
ıcquirendas sibi societates reperisse credantur. Servet
xcellentissime et Illustrissime Domine, Sublimitatem Tuam,
e suedico faveat. Lutetiæ $\frac{17}{27}$ Augusti 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

ltum nocet publicis rebus, quod a Mochelio non disco, quæ
um geruntur. Etiam Marpurgum a Konigsmarckio cap-
: creditur. In Lareda nihil retinuere Galli. Jam nunc
ɔgnosco Fleishemium, qui ab exercitu Vinariensi venerat,
ceptum in aula. Regem perstare in proposito ac spe
ı cupitis, novaque mandata ab eo missa ea de re ad Lon-
um.

281. Lut. Paris. 3 S

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Rex jam, credo, Lugduni erit, et audio in magna
Burgundos comitatenses adipiscendi, ut extra bellum
liceat, quod negotium antehac extra spem omnem esse
Indutias italicas rex probavit. Elector Palatinus pec
Anglia habebit. Commendat eum exercitui marchio
Tamen, quantum ex comitis Licestrii sermonibus intell
cietatem nobiscum induat rex Britanniæ, non est ho
tempore sperandum. Acturum tamen se in Gallia de fo
negat idem comes Licestrius. Sed perseverat in volu
tandi prius tentatum jam frustra toties Imperatoris
Exspectamus interea an auctoritatem habitura sint apu
tum mandata, quæ rex Longavillano dedit, qui Genevam
ostendit quos habebat a rege codicillos mandati sibi
exercitum imperii. Non omittunt et Cæsariani tentare exe
testamenti et tribunorum fidem. Instituti quidem bon
redes a duce defuncto sunt fratres. Sed ut terras Gall
cunia Suedorum etiam sanguine quæsitas, insidere sin
ceps aliquis pace Pragensi illigatus, neque cum Suedor
cum Gallorum rationibus, neque cum Germaniæ, ut
sunt, bono convenit. Erlachius pleraque ad se trahe
invidia apud collegas esse dicitur. Deliberant jam cu
Guebrianus et missus ab aula Choisiacus. Rediit enim
stello structo ad fines Helvetiorum. Ohmius et Nassav
Landavium militem suum reliquere. Hostilis exercitus
ditum quatuor, quinque equitum millia, et cohortes
alias. A Spirensibus in urbem admissæ eorum copiæ
Seditio Lotharingi armis repressa est. Manent in arm
in parte Normanniæ Britanniæque non magno hactenus
Creditur passim pax inter Turcas Persasque facta per
finibus agentes, quibus plena potestas data erat a p
utroque. Dicitur autem composita res ad eam formula
olim concessit Persis Solimannus, ex qua provinciæ
Persis occupatæ ad Imperium Turcicum redire debent.
navium paratus tum apud Turcas, tum apud Afros, qui se
conjuncturi sunt, credi facit Cretam peti. Venetos prop
hic metus, at si quis successus Turcas, gentem per se

non erunt extra metum Melitenses, Siculi, Italia ipsa.
ion mirum est, laborare adeo Pontificem in constituenda
ter eos, qui ipsi reverentiam servant. Apud Rhætos qui
studient, numero sententiarum potiores, mittunt Medio-
d firmanda publico consensu, quæ in Hispania convenere,
pponentibus se Curiensibus, Engadinis, Bergaliis, literis
a Berna et Tiguro, quæ eos ad fortia consilia excitant:
ni fallor, Gallis se non moventibus, sine quorum ope
, ut oriatur apud Rhætos civile bellum, nec sine civili
ti poterit audacia et numero et ope hispanica prævalen-
Archiepiscopus Burdegalensis jussus in mare reverti ad
Fontarabiæ navigare dicitur. Konigsmarckius in agro
irgensi res bene gerere nuntiatur. Deus Optimus Maxi-
ccellentissime et Illustrissime Domine, res det felices re-
gno ac Tuæ Sublimitati. Lutetiæ 3 Septembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

Melianus, legatus apud Helvetios gallicus, quam Choi-
d Longavillanum scripsere, ne properet. Res adhuc pa-
e coctas. Helvetii ita videntur impetraturi quietem co-
Burgundiæ, si Hispaniæ rex Salinas et Graiam ipsorum
permittat. Vectigalibus novis eorum, quæ ab ipsis evehun-
d ipsos invehuntur, tum in Gallia, tum ad Rhenum institutis
t sese. Fama per hanc urbem vagatur, venisse a Bannerio
n, qui captam a nostris Pragam nuntiet. Cum duce Ca-
ur regis de nomine. Tributa nova multa abolentur. Hohent-
am nunc obsidetur. Veneti, ut Sultani Turcæ infensum
nimum mitigent, missuri eo sunt legatum extra ordinem
cos duos, quod paralyticus esse dicatur Sultanus. At forte
sibi nervos esse. Machinæ a Gallis ad Laredam captæ
inquaginta non fuere, periere plures. Nicea et Villa-
lane in potestate Sabaudiæ principum esse creduntur.
amen id indutias rupit. Halerius ad ducis Lotharingi ad-
deseruit Moyeni obsidionem. Et ipsius et Villaregii
e Longavillano adjungunt. Castilionæus ad Mousonum
colominius non longe ad pagum Virtutis. Mileræus Blan-
immunit. Fontanus ad Airam. In comitatu Burgundiæ
nses recepere Nazaretum: Galli Jonvillam et alia exigua
ere.

281. 'O Sept. Cal

Excellentissim... ...ne Domine

Rex jam, credo, ... Vinarien...
Burgundos comitat... t, qui
liceat, quod negot... ...d.
Indutias italicas ...
Anglia habebit ... ...e, ut p.
Tamen, quant... ...omenti, et cujus
cietatem n... contentus sit rex, ut (
tempore s... , dum ne ii portarum custo
negat id... ...s morem geri. Verum an tant
tandi r... ...atia, ut resistere possit tribus, quos
Exspe... ...ionibus, brevi, puto, apparebit. Hohent
tum ...r. Contra a Vinariensibus capta quædam i
ost... ...a ita terruere electorem Maguntiacensem, ut C
e... ...cipere dicatur. Tenebant se Vinarienses bona ex
...andavium, Neustadium, Germeshemum. De conventu
furtensi nihil ultra audimus. Super judiciis reddendis e
dis qui damnati sunt, ut judicatum faciant, consultatione
tur quædam. Duræ satis sunt in Gallos indutiarum per
leges. Nam in Casale nihil inferre ipsis permittitur, tan
lites educere ad sexcentos, et novos pari numero sub
Fama est mitti eo comitem Guichium cum decem militu
bus, si forte bellum illic redardescat: ceterum productum
dutias, aut fore ut pro indutiis pax in Italia constituat
sent Itali. Res vero turcicæ, quas multi respiciunt, muta
plurimum. Nam Veneti CCC millibus sequinorum Sulta
et donis in purpuratos distributis metum ingentem re
Certa interim est cum Persa pax, et quidem magno cum
honore. Nam sericum e Perside ad ipsum quotannis
centum camelorum, veluti tributum mittitur. Nunc prin
quies, Poloniam sitne petiturus armis, causas belli habens
ves, an rupturus indutias cum Imperatore, et Transilva
societatem belli pertracturus, variant judicia. Sed Transi
audio ita aurem præbere Turcæ et protestantibus Hung
alteram aperiat Imperatori, qui de comitatibus septem, q
bor habuit pari arte extortos, quatuor ei pollicetur, septe
postulanti. Ita pacem bellumque nundinari didicere principe

seorsim rex s
ppidorum triur
diat, Lothari
lio non credi
l se ejus
e, sed
de

as,
uriaque exp
omine, res regni Tua
Septembri novi Calendarii

it Hispano, qui munimenta
id Imperatoris consensus.
ur. Gulerus rhæticus tri-
it, nisi de communi po-
pareat, censent Rhæ-
ac intelligimus, quo
dinalem Valettam,
m, qui principi
cum principe
us nequivit:
n pleraque
æ. Jam
æfecto,
homas
anis
li-

Tuæ Sublimitatis

H. Grotius.

issem pensionum debitarum persolvit mihi rogatus
ngius. De altero demisse rogo Sublimitatem Tuam, ut
ni de pecunia gallica mensis Novembris deducere liceat,
l non placet, aliter mihi consulatur. Id eo justius postulo,
fensas inter D. Spiringium et affinem meum, senatorem
ergium, video insanabiles. Princeps Casimirus nondum
n Vincennensem venit, trahens liberum aërem specie se-
aletudinis, dum potest. Creditur legato Hetruriæ etiam
otium mandatum. De tribus illis millionibus destinatis
itum Vinariensem missa eo intelligo non nisi ccc millia
m. In Italia autem plane jam pacem factam inter vi-
tresque, ita ut neutrarum posthac sint partium. Rex se
iratum. Dux Carolus Grangio ad se misso dixit se ma-
n cum ea, quæ hic est, habere irritum, fecisse novum
chionissa de Cantecroi. Illam autem in Brabantia a car-
spano non habitam ut feminam principem, indigne ferre
ux Carolus, nisi forte talibus rumoribus Galli sibi blan-
Comitatus Burgundici loca quædam Bressæ contermina
llum, Villettam, Fitigniacum cepit et diruit Villaregius,
in partibus Gallis imperat. Dux Longavillanus etiamnum
tium hæret finibus in principatu suo Novicastelli, ex-
quomodo gallicæ apud exercitum molitiones sint suc-
Choisiacus ab exercitu Vinariensi ad regem rediit. Re-
menti exsecutores excusasse se, quominus commissas sibi
m Gallis conjungerent ad Germeshemi obsidium. Regem

Divione cum esset, et Pontificis nuntius et legatus V
pace interpellarunt. Helvetii pergunt orare regem, ut
Burgundiæ extra belli mala ponatur, parati quatuor
pignus pacis custodire regis impendiis. Halerius ad
hæret, vix ulla cum spe potiundi. Mareschalhus Ca
Hiberno milite auctus est. Mileræi miles ad insul
Flandriæ excurrit, miramque facit vastitatem. Nunc ic
ræus immunit se ad Avinum et S. Martini. Castiliona
ad Virodunos, quatuor leucis remotus a Piccolominio.
tenentes se inter Danubium et Rhenum, hunc amnen
conantur ad Keiserstulam. Archiepiscopus Burdegalen
timo itinere nulla re facta redit. Cantecroia filiam du
ringo peperit Treveris. Sermones nonnulli de sponsal
principem Angliæ et Hispani filiam.

---

283. **Lut. Paris. 17 Se**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Perstant adhuc, ut literis doceor, in eo Vinariense
ut neque Brissacum tradere regi velint, neque Longav
perium agnoscere. Neque tamen quæ ipsis per Baden
chionem et Paulium ab Anglis dantur spes, magni faciu
a regno sibi longinquo, non admodum pecunioso et in
nutante. Dux Wilhelmus Vinariensis an venire ad
per Cæsarianos possit, an audeat bellum in Imperatoren
dubitatur merito: tum vero per illum nominis aliqu
nulla sit futura accessio. Quare plerisque optimum fac
conjungere se cum Konigsmarckio, quando et ipsi su
huc se sacramento obligatos sentiant. Iidem milites c
meshemo et vicinis aliquot locis nunc circa Spiram hære
dum Cæsariani Hohentwilam adsident magis quam obsi
rumque ceteri apud Offenburgum et Friburgum se te
hic magni nobis metus hostium nuntiantur: fuga elec
guntiacensis, translatæ Heidelberga Philippiburgum cha
varus, quanquam promissa sibi pecunia, militem se I
negavit posse mittere, propriis periculis impeditum. Lon
nunc Colmariæ est. Ænipontana quatuor præfecturas

Rhætis et Constantiæ vendidit Hispano, qui munimenta
vult illis in locis, exspectatur ad id Imperatoris consensus.
narckius ad Mulhusiam esse scribitur. Gulerus rhæticus tri-
astello ad Rhenum excedere non vult, nisi de communi po-
sententia: quem vi cogendum, ut pareat, censent Rhæ-
egati, qui Mediolani sunt. De Italia hæc intelligimus, quo
factæ sunt indutiæ collocutos inter se cardinalem Valettam,
llanum, principem Thomam, Leganesium, qui principi
honoratiorem concedebat locum. At vidua ut cum principe
colloqueretur adduci multis nuntii suasionibus nequivit:
e ventura ad regem creditur. Principibus jam pleraque
ntani imperii possidentibus utiles fuere indutiæ. Jam
Niceæ arcis potiuntur, obtruncato per insidias præfecto,
capitali supplicio in mortuum exercito. Princeps Thomas
agit Taurinorum, cum præsidio quatuor millium, Hispanis
e. Vidua in Salusia est. Veniunt in illas partes ab Hi-
luo adhuc millia. Venetis pax redempta D millibus num-
regalium. Confirmat ipsis veteres conventiones, addito,
tis per omne mare Ægæum persequi piratas liceat, etiam
s Turcarum arces: quod si piratæ in terram exscendant,
'urcarum præfecti id dissimulaverint eosque juverint, pœ-
evasuros. Mittitur a Sultano ad Venetos Chiausius, qui
rferat a Venetis signanda. Veneti et Pontifici et Impe-
ignificarunt hoc suum gaudium. Miserunt et centurias
in Cretam, quæ insula Venetis ad sublevanda pacis hujus
donat centum millia regalium. Sunt ad eandem insu-
ves longæ XVIII plenæ remigis et militis. Bajulus Vene-
qui Constantinopoli est, ab ipso Cahimachano magno cum
in domum suam reductus fuit, successor ei mittitur. Ru-
t per Italiam, sed incertus, LX millia Tartarorum in Bos-
nisse, infesta Imperatori. Ad Vadum Italiæ portum naves
gæ Hispanorum supra XL adversus fortuita a Turcis aut
Videtur Longavillanus, si imperium in exercitum Vina-
consequi non potest, duo curaturus, primum ut opimiore
partem ejus ad se attrahat, deinde ut majore ipse cum
obstet eorum conatibus et quæ capere ipsi possent præ-
Ad eam rem mitti ad eum dicuntur octo millia militum:
m vero scribitur iturus Alaisius cum sex peditum milli-
uitibus quingentis. Leopoldum archiducem fama est in
m ire, auctum magisterio Teutonici Ordinis, summoque
in Cæsarianos exercitus. Intelligimus jam cœptum haberi

in Scotia parlamentum sine episcopis, invito rege.
Scoti in finibus Angliæ præsidia habent ad tria mill
eodem fine se immuniunt, quia scilicet et rex Bervici a
militis aliquid reliquerat. Legatus Galliæ vidit Palatinu
vero Electoris neque Celsitudinis ei nomen dedit. Ven
id imitari volente, noluit id ferre Palatinus. Pontificis
Anglia Romam rediit, multis cum donis a rege, regina
matre. Rex Angliæ minaci edicto vetuit, ne quis pen
beat interpretationes quasdam regiæ potestati noxias, qua
capita pro suo arbitratu Scoti fecerant. Ipsam chartam,
de re Scoti dederant Arundelio comiti, jussit manu
ficis. Moyenum cepere tandem Galli. Ad Montmedium
se Piccolominius. Seditiones quædam novæ eruperunt
sini, Falasiæ et alibi. Scripsit dux Carolus Bruxellam, cu
opis in armis sit Imperatoris et regis Hispaniæ, sperar
missum sibi iri, ut se quanti potest minimi a malis red
conditionibus, quas Galli ei offerunt, est et successio Lo
ex jure Salico nuper constituto, et matrimonium fratris
ducis sorore. Nihil tamen adhuc peractum est, ut nec
gundico comitatu. Curam pro me de pecuniis in poste
Sublimitati pergo commendare, ut functioni meæ tranq
cumbam, et pro ipsius prosperitate Deum precari. Luteti
tembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Piratæ ex Africa Sardiniam populati sunt. Condæus
Tautavellam obsidet. Fontanus ad Sancti Venantii cas
bono loco, opposita Mileræo, qui ad Avinum est. Pecu
missa est Brissacum, ad L millia scutatorum. Normann
ditiones exsoluta novis oneribus exemplum aliis provinci
damnosum regis ærario.

284. Lut. Paris. 24 Sept. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Rex Gratianopolim ivit, exspectaturus ibi sororem Viduam Sabaudicam, cui obviam profectus est Chavigniacus. Fratrem regium, cupidum sororem videndi eo ire non placuit, quo liberiores essent sermones. Indutias aut prorogari necesse erit, aut erit pro indutiis hiems. Sed sive indutiæ erunt, sive bellum, sive, quod vidua maxime velit, et, ut puto, sua ex parte confecit, pax, viduæ res malo erunt in loco, omnibus populorum animis infestis gallico nomini, præterea ob infirmam pupilli ducis ætatem ac tot obnoxiam periculis eos spectantibus, ad quos lege pertinet hæreditas. Quod et ante sæpe, et nunc in arce Niçeæ et Villafranca apparuit. Brissaci nunc inter se colloquuntur exsecutores testamenti, et pro Gallis Guebrianus, Choisiacus, Visenvellius, pro electore Palatino Paulus et Peblitzius, duce Longavillano hærente Colmariæ et opperiente rei exitum. Rex ad exercitum scripsit, fuisse ducem Vinariensem in sua militia stipendioque, eo mortuo non minorem, sed majorem sibi exercitus curam fore. Pecunias pollicetur magnas et primoribus et militibus. Elector autem scribit, si ipse in imperium accipiatur, se eodem modo milites curaturum, quo curavit dux Vinariensis, quod ferme perinde est quasi diceret, se illis pro pecunia omnem licentiam daturum, quam nemine dante satis ipsi sumunt per se. Sed electoris desideriis multum obstat fama hic crebrescens de nuptiis inter principem Hispaniæ et Angliæ filiam. Erlachius et Rosa in Gallos proniores putantur, non item ceteri, apparetque non omnia Gallos cupita consequi, inde quod ex iis locis, in quibus Galli agunt, ad superiora et Benfeldio vicina revocatus est Vinariensis exercitus: qua etiam de causa deserto Palatinatu a nostris, hostes Landavium recuperarunt, nunc etiam puto Germershemium. Nam eo se contulerant, relictis interim ad Hohentwilam cohortibus et machinis. Sunt autem hostes in Palatinatu ad decem millia. Est etiam Basileæ, qui res agat Imperatoris exercitumque sollicitet. Tum vero rumor est etiam defuncti ducis fratrem eo advenire ad constituendas res hæreditatis. Ceteri exercitus et gallici et hostiles manent quibus ante scripsi locis. Princeps Condæus Tautavellam in Ruscinonensi comitatu

municipium cepit. Halerio autem Moyenum deditum fu
tembris. Is nunc it aucturus Longavillani copias. Has
Guebriani et iis, quas ex Italia ipse adduxit, copiis co
Longavillanus, res arctas facere poterit Vinariensibus et
amplificandæ vias ipsis præcidere. Tum vero credibile
manorum multos ad Smidsbergium, qui apud Longavilla
se translaturos ob stipendia et certiora et opimiora. D
lus Bruxellas profectus est, ut cum bona Hispani n
quam Imperatoris gratia liceat sibi fortunas suas, valde
melius per pacem aliquam constituere quam hactenus
amicorum tenuibus auxiliis potuit. Burgundi Comitaten
dum, quod optant, consecuti, Ivoium interim obsident.
Casimirus in arcem Silvæ Vincennensis pervenit, habetque
in ministerio suo quinque. Sollicite servatur, sed qui
cum primum eo venit, in cubiculo ejus fuerant milites,
ejus sublati sunt. Nocte, quæ inter 17 et 18 hujus me
non longe a Caleto acriter pugnatum est inter classem
cam, a Corunna venientem, et batavam. Hispanica hab
leones XXIV, totidem alias naves bellicas, præterea min
Batavica naves bellicas XXXI. Ingens ad multum mane
fuit machinarum. Hispanicarum navium bellicarum u
est, depressa altera: ceteræ sub Anglicum litus se recep
tavicarum navium una suo igne periit. Pulvis bellicus
in ipsa pugna defecit, suppeditatum a Caleto nonnihil
dicitur Hispanica classis hæc sex millia militum, nau
vectorum quatuor; metuuntque multi, ne eorum opera u
Angliæ adversus renascentes Scotorum motus. Quid n
producturi sint conventus, Germaniæ quidem Norimberg
latus, Badensis vero Helvetiorum: tum vero an Galli et
turcico bello Veneti, Gullero sint auxiliaturi, partes i
oppressas resuscitanti, exspectamus: maxime vero, quo
rus sit Turca cum magnis pecuniis et bello et pace part
milite, egregia classe. Deus cuncta ad bonum regat or
stiani, idemque, Excellentissime et Illustrissime Domine
dicas Tua Sublimitate eas curante prosperet. Lutetiæ
tembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Literæ a Venetis ferunt, Sultanum turcicum podagra graviter tentari ex multa venere ac vino. Omnis pecunia, quæ ex Gallia it in Italiam, nulli alii rei quam muniendæ Augustæ Taurinorum impenditur: quod certum est signum mansuras indutias. Sabaudica vidua, cum Segusionem venisset, ibi et missum quendam a principe Thoma et literas reperit a Leganesio. Hispani militem suum habent per omnem agrum Montiferrati, frustra controversiam moventibus Gallis, cum id per indutias liceat. Constantinopoli post mortem Cyrilli alter successor ejus et discipulus ejusdem nominis in carcerem datus est. Pontificatum autem ejus accepit Parthenius Adrianopoleos episcopus. Scribitur Chanus Tartarorum capite plexisse suorum eos, qui Poloniæ fines attentaverant. Quo magis credam, nihil actum iri in Italia, et hoc concurrit, quod Alaisius militem, quem in vicinis locis habebat, dimisit. Harcurtius vero classem reduxit Massiliam, ut Burdegalensis suam Rupellam. Princeps Condæus post Tautavellam cepit alterum municipium nihilo majus Colperduam. Mileræus excurrere milites suos jussit in Atrebatum finitimorumque agros, inde reducturus in hiberna. Piccolominius magnum castellum facit Arlonum inter et Ivoium. Abbatia Remiremontii in Lotharingia exemta est bello. Noyerius apoplectico morbo sæpe vexatur, ita ut sæpe sit in periculo, mortem ejus, si ita eveniat, graviter laturis monachis omnibus.

---

285. **Lut. Paris. 1 Oct. 1639.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Quo magis in mortem ducis Vinariensis inquiro, eo certior fio, nullas in corpore ejus notas exstitisse pestilentiæ, nullas in domo causas. Itaque veneni fama revalescit, maxime ejus suspecto medico genevensi, qui ad morbi colici remedia accitus fuerat. Exercitus ejus ducis adhuc otiosus ad Benfeldium hæret, crediturque Longavillanus, quod illico efficere non potuit, sensim per gradus moliri, ut suis imperiis assuefaciat eum militem, rogatum jam, ut gallico exercitui, qui per Halerium ita increscet, ut plus aliquanto habiturus sit quam Vinarienses extra præsidia educere possint, se conjungat accessionis vice, nimirum summa

imperii penes ipsum Longavillanum futura, ut et ducen
et copiis prævalentem. Interim Hohentwilum circumses
net: ceteræ autem bavaricæ copiæ, distributæ bifariam su
circa Philippiburgum, sub Mercio circa Waldshutum,
rumque fines hærent. In hos aut illos ire se velle vul
gavillanus. Imperator autem edicto Germanos omnes, q
nariensi sunt exercitu, promissa venia et salvo militiæ
sua arma revocat. Consultatur Badæ lente, inter alia de
negotiis, in magno æstu constitutis. Nam legati commu
nomine missi, probarunt Mediolani fœdera, quæ in Hisp
formata fuerant. Contradicunt eis fœderibus tribuni,
castellum Rheni, Brugerus Megenfeldii obtinentes, G
Venetos et Helvetios ad opem sibi ferendam, ut liberta
Hispanum defensoribus, sollicitant. Rex sororem Sab
duam adigit, ut sibi tradat Segusionem, vulgo Susam,
anam. Id jam factum arbitror. Erat Segusione vidua
pecuniæ egestate, ut plus ducentis pistoriensibus non
Rex ei sex millia pistoriensium misit, rerum asperarum
latium. In Niceæ arce, cujus præfectus Sales non, ut d
trucidatus, sed a principibus in ipsorum partes tradu
pro sabaudico, quod ante fuit, præsidio pedemontanum
iidem principes. Casale in periculo est, omnem circa a
nente Hispano, neque permittente, ut pro ægrotis valen
Gallis illuc submittantur, dum pacta sic interpretantur,
paribus debeant succedere. Fuit frater regius in hac u
licuit illi per regem accedere reginam, quæ est ad Sa
mani. Mileræus, nihil hoc anno sperans a se amplius p
rogat regem, ut reducere sibi in hiberna militem liceat
rius periculose ægrotat: cetera in eo, quo nuper scrip
Deus, Excellentissime et Illustrissime Domine, Tuam S
tem servet. Lutetiæ Calendis Octobris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Regiæ naves anglicæ impediunt classem batavam,
nicam classem, quæ ad Angliæ oram accessit, oppugne
præterea naves anglicæ ex Hispania cum Hispano milit
advenerunt. Prorogatæ sunt in octo hebdomadas induti
ita fiet, ut et Italiæ milites et simul Piccolominii, bello
dormiente, in nos incumbant, Manent in parte Norm

ditiones et multum illis favent, qui pacem volunt. Fit permutatio captivorum minorum, qui ab Hispanis ad Theodonisvillam, quique a Gallis alibi capti sunt. De Feuquerio nihil actum. Itaque ducetur Viennam. Cum Piccolominius ad eum literas scripsisset, quasi a rege despectum, respondit prudenter Feuquerius, non meritum se, ut major sui haberetur ratio, sub cujus ductu regis arma tam infelicia fuissent. Pergit Piccolominius castellum struere. Mileræus S. Eligii arcem in Atrebatum solo cepit. Regi statua equestris erecta est in area, quæ Regalis dicitur. Seditiones etiam in Provincia sunt, et forte illuc regem trahent. Nuntii pontificii laborant, ut indutias constituant inter Hispaniam Galliamque. Transiit hac legatus anglicus Brissaco rediens.

---

286. **Lut. Paris. 8 Oct. Cal. nov. 1639.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Venit ad me comes Licestrius, cum quo longum habui sermonem, præcipue in id intentus, ut perciperem ecqua spes esset de eo fœdere, de quo Hamburgi pridem agi cœperat. Cupidos esse Anglos videndi Palatinum nostris armis restitutum, satis apparet. Paratos autem sua collatione sublevare armorum nostrorum impendia, non video. Cum vero sciret et a Gallis et a Batavis incusari Anglos, velut qui Hispanis adversum Batavos faveant, dixit, eam partem maris, in qua nunc sit classis hispanica, inter montium ex Anglia prominentium brachia contineri, ac proinde anglici imperii partem omnium gentium jure habendam. Quare et classis hispanicæ præfecto imperatum ab admiralis anglici vicario, ut suppara deduceret et deducta non reponeret, cum alioqui in mari aperto reponere ea ipsi per pacis conventiones liceat, et paruisse Hispanum. Quod si Batavis evenisset, ut receptum sibi sub eandem oram quærerent, illis quoque tutamen ab Anglia non fuisse defuturum. De privatis Anglis, qui naves suas Hispanis ad travectionem militum aut pecuniarum elocassent, dicebat, regem Angliæ, ut sæpe esset professus, talia non impedire magis quam probare, fierique hæc eorum, qui aut Hispanis aut Batavis eo modo utendos se præberent, periculo. Nec siquid ipsis ob id ab hostibus eorum, quibus operam nava-

rent, accideret hostile, id regem Angliæ quicquam c
Nunc vero cum classis batava tanta, quanta unquam c
spanos adventet, videbimus, an longam sub sua ora n
permissuri sint Angli, an armis, pulvere bellico, rebusq
ves pertinentibus eos sint adjuturi, unde cognoscere po
æquitatem, quam verbis prædicant, rebus impleant. Fui
Bulionium. Duo enixe ei commendavi, ut, quia prope
sis November, in tempore pararet eam pecuniam, quæ
nobis debetur: deinde cum multos jam illustres captivo
ut principem Casimirum, et quos post Vinariensis mo
pro suis ducerent, Waertium et Enckefortium, memore
lint mareschalli Hornii, tam diu captivam trahentis anin
que nos id petere, quod pecuniæ nostræ parceremus,
ipsius libertate obtulimus satis magnam, sed quia Bav
captum Waertium adduci non potest, ut nisi eo recepto
dimittat. Ostendi, quam gratum id beneficium Suediæ
sit futurum, si, quod rex sponte sua Sublimitati Tuæ
seunti facturum se receperat, id nunc data tam beni
sione, impleat. Promisit utrumque sibi cordi futurum.
ego ad ipsum venissem, se ad me venturum fuisse,
loqueretur de indutiis, quas in Italia fecissent cardinali
qui nunc mortuus est, contracta ex suis domusque
animi ægritudine, et dux Longavillanus. Concedendum
necessitati, quando nec pulvis bellicus nec copia alendi
bus fuisset apud viduam, parum fidis usam ministris,
niam regiam ad sex ferme milliones annuam male disp
De cetero velle regem stare fœderibus nobiscum factis,
quam fore, quod in ipso desideretur. Viduam vero jam c
cum rege, qui leucæ itinere obviam ipsi processerit,
duxerit in urbem Gratianopolim. Obtinuisse ab ea
tam Segusione sive Susæ, quam Avelianæ, quæ ferme s
restabant, præsidium esset gallicum. Dixi, me hæc o
oportet, nuntiaturum. Ex aliis id insuper intelligo, m
plexus ac lacrimas fuisse inter fratrem et sororem for
disparis, alterum felicissimum, alteram per hostes, per a
subditos male parentes, per amicos ac fœderatos, re
omnibus evolutam. Ad quæ mala et hoc accedere, quo
id regi promiserit, se pupillum filium ducem in Gallia
turam, velut ubi tutior a patruorum populariumque i
futurus. Hoc vero an permissuri sint Sabaudiæ proce
nolint, an invitis ipsis id effectum possit dare vidua, m

nduties autem illæ, ut scripsisse memini, productæ sunt et,
n video, producentur longius, aut in plenam Italiæ pacem
int. Ejus pacis has conditiones prospicere mihi videor,
lli educatio penes viduam maneat, regimen imperii, extra
, quæ Galli tenent, penes patruos sit. Salzam obsederunt
., nisi jam cepere. Nam aucti erant accessione peditum
illia, equitum CCC, machinis XX rem agebant, opperieban-
tem totidem alteras. Princeps Condæus, ut se his oppo-
Languedociæ et nobilitatem et plebem armabat quanta po-
eleritate. Alii exercitus reducuntur in hiberna. Brissaci
itur etiamnum. Dicuntur quatuorviri, ut Gallorum postu-
oras interponerent, tempus postulasse cum Suedia ea, quæ
, communicandi. Nihil ibi fit. Hohentwilum circumsessum
non tam arcte tamen, ut non exitus interdum pateant.
ad Duslingam esse dicitur. Vinariensis eques apud Col-
, pedes apud Enseishemum, Galli propius Slestadium.
us cum multo equite et pedite nonnullo ad Waldshutum
Cæsarianos, qui ibi transire Rhenum conantur, impediat.
Gallorum rogatu dicitur cum aliquo milite profectus ut
n arcem obsidioni Comitatensium eripiat. Ab Hassicis
uædam oppidula dicuntur Hattinga, Amenoburgum, War-
. Inde ire dicuntur in Wetteraviam. Episcopus Wurts-
s aliquid colligit militis. Grana ad Visurgim se fert. Ar-
opus Burdegalensis, classis in oceano regiæ præfectus, ad
est, paratque se cum Batavis conjungere, quod si fiat,
i Hispanos, quia numerus multum excedit eum, qui pace
uas illas gentes facta permittitur, ab ora sua jubebunt
re, vix est, ut exitium evadat classis illa hispanica, qua
ajor fuit post annum 1588. Edita est funebris oratio in
n ducis Brissaci a pastore ipsius, diserto homine, pronun-
a aperte testatur, ducem plane credidisse, datum sibi ve-
Noyerius valet meliuscule. Morte cardinalis Valettæ
cclesiastici et monastici reditus vacant, aucturi, ut omnes
int, opes cardinalis Riceliaci, qui de obtinenda, si quid
manitus eveniat, futuri regis pueri regnique tutela non
, putatque id regis edicto posse confici. At parlamenta,
moribus aliquod ea in re jus sibi vindicant, reginæ fa-
llius magis rei quam pacis desiderio. De rhæticis rebus
deo boni. Juratum Mediolani in fœdus cum Hispano,
lere protestantes in Valle Tellina sedem figere vetantur.
ine in potestate Hispani est. Is militem e Rhætis con-

scribet, Rhætorum utetur auxiliis, fœderum, quæ Rhætis
fuere, vi prope omni exstincta, manente inani nomine
Gulero nondum se movent, credo, ne protestantium, q
decretis se opponunt, partes sustentare in ipso Italiæ
que conspectu videantur. Helvetii, per se tardi, stud
distrahuntur. Ego animum non sine mœrore multa ta
spectantem, quantum licet, literarum amænitatibus
præsertim, quæ ad gothicam historiam pertinent.
linguæ gothicæ glossarium vetus, quod magno mihi
rum spero, ut et Spilmanni, quod in Anglia para
Teutonismi lexicon. Exspecto et nummos, in qui
Vestrogothorum vultus ac nomina. Procopium vero
Batavorum nobis pridem promissum, nondum proc
Deus bonam nobis det pacem, bonarum artium altri
que, Excellentissime et Illustrissime Domine, Sublimit
sospitet. Lutetiæ 8 Octobris ex novo Calendario 163

Tuæ Sublimitatis cultor d

H. Grotius.

Non placent Vinariensibus, quas rex Galliæ prop
ut quæ Austriacæ domus fuere bello capta Galliæ c
vero fuere principum Germaniæ, ea restitui bello cessan
Rex Hispaniæ Barcinone est. Exercitus hispanicus
et vicinis locis xxv millium esse dicitur. Nova tribu
mannia silent. Aiunt aulici ante mensem Februariu
turum huc regem. In conventu Poloniæ præparato
viensis provincia suadendum putat regi suo fœdus cu
tore et Hispano ad ulciscendam injuriam, quam princi
factam volunt aut extorquendam libertatem.

---

287. Lut. Paris. ...

Excellentissime atque Illustrissime Domine

Quæ Brissaci inchoata erat deliberatio, translata
est, Erlachio maxime ea in re Gallis et Longavillano
is Colmariæ est) morem gerente: ibi agetur de aliqua

in hostem sub imperio Longavillani. Glenius et Mercius inter Rhenum sunt et Danubium. Lotharingici ad sex millia non longe S. Avausio apparent. Exercitus Vinariensis magna pars non longe a Colmaria. Pars aliqua ad Waldshutum. Galli itidem non longe a Colmaria, ad quos sex ferme millia adduxit Halerius. Norimbergæ medio hoc mense conventus erit principum Cæsarianorum, pacis præstruendæ causa. Badæ deliberant Helvetii. Misit eo Commune Rhætorum, significavitque perfectum fœdus cum Hispano. Pars minor ac contraria sentiens, legatos non ausa mittere, literas misit. Ex eo fœdere introducti magistratus rhætici in Vallem Telinam, interdicto ne ibi protestantes habitent. Hispani castella Clavennæ et Sondrii, Rhæti Dasii et Mussæ parant dejicere. Convenit, ut de castello ad Rhenum idem fiat, sed obstat Gullerus. Cæsariani ad fines Solothurni excursitant. Rex præter Avelianam et Susam etiam Montmelianum, firmissimum situ Sabaudi munimentum, appetit: resque jam eo perducta est, ut ibi præfecturam habeat Senantes Gallus sintque in præsidio Galli tales, quos domina vidua elegerit. Hispani his visis sexcentis illis, quos pro ægrotis recentes Galli in Casale ex pactis, ut ajunt, inducere voluere, aditum negant. Itaque in periculo erit Casale. Civitas Leodiensis principi suo et episcopo, electori scilicet Coloniensi, infesta, Hoium, ab ipso possessum, obsidet, faventibus civitati Gallis et Batavis. Neuburgicus spem, quam dederat se cum iis conjungendi, qui germanicam libertatem propugnant, elusit. Et de viduæ Hassicæ animo dubitari video, ex quo elector Maguntiacensis ei significavit rata ab Imperatore facta, quæ convenerant. Manet adhuc in sinu maris apud Angliam classis hispanica navium LIII, inter quas galeones XXIII. Hollandica classis, cum postremæ ex iis locis literæ venerunt, erat navium LXX et crescebat indies. Ad anglicam classem, arma illo in sinu prohibentem, quæ fuit navium XXV, accedunt aliæ et ipse admiralius Northumberlandus. Rex ipse, proceres, plebs multa, spectatum veniunt tantam validarum navium multitudinem, quanta nunquam illis in locis visa est. An Hispani ibi sint substituri, an vero Angli eos deducturi sint in Tamesim, et quousque Batavi Anglis sint obtemperaturi, magna est vicinorum exspectatio. Gallicam classem non moveri intelligo, quam maxime desiderant Batavi non tantum ad virium suarum incrementum, sed et ut offensæ apud Anglos, duriora forte pariturae, participes habeant alios se majores. Sunt, qui aiunt, navem illam, quam Batavi nuper Hispanis eripuere, suedicam fuisse, captam ante a Dunquercanis,

in ore Baltici maris. Id verumne sit necne, explora
Excellentissime et Illustrissime Domine, Sublimitatem
spitet. Lutetiæ $\frac{5}{15}$ Octobris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor de

H. Grotius.

Scoti ordines legationem huc meditantur, et succ
spondent ad batavicum exemplum. Cohortes quæda
Sabaudiam versus eunt. Rex Lugdunum it, Piccol
Germaniam bono cum exercitu. Salza adhuc se tue
quæ circum sunt, locis ab Hispano. Mileræus Ambia
tulit: Castilionæus S. Mielium. Cardinali Riceliaco
fectura Metis urbis et agri Metensis vacans morte Va
nalis. Jussi sunt e Gallia discedere domestici principi
qui non cum ipso sunt inclusi. Vidua Sabaudica C
rediit.

---

288. **Lut. Paris. $\frac{12}{22}$**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Ad Salzam Hispani, quod antehac virium fiducia
temserant, castra munire incipiunt, magnum habentes
sed ex novis militibus Catalanis maxime: cum gallicus
quem collegit princeps Condæus, ex Languedocia sit
admodum militari; tum vero qui Salzam defendunt et
loci captu et notæ fortitudinis. Quapropter putant
discessurum ab obsidione hostem, aut coactum iri prœ
quod sibi secundum fore non dubitant. Et forte nun
scribo, aliquid decreverit fortuna. Rex maturius qu
erat hic erit, de quo gaudeo ob mandata, quæ mihi e
sunt. De abbatiis, quæ cardinalis Valettæ fuere, pa
Felici, notho ducis Emmanuelis, præfecto Sabaudiæ, e
aliis, pars cardinali Lugdunensi, Riceliaci cardinalis
Metensi episcopo et aliis apud regem gratiosis. Non
nobis, quid Colmariæ Gallos inter et Vinarienses conve
nit in eas partes nobilis, missus a fratribus defuncti d

ditatem bonorum aditurus, et, ut puto, pacem commendaturus. Cæsariani et Bavarici, corruptis quæ circa Hohentwilam erant, in Wirtembergicis locis maxime se tenent. Nassavius purgat se, quantum potest, Helvetiis de suorum excursibus. Piccolominius cum suis Mosellam transiit, Rhenumque putatur transiturus ad Maguntiacum, eoque iturus in Bohemiam. Itaque Castilionæus in Lotharingia suis hiberna sumit, Mileræi pedites circa Ambianum, equitatu in Normanniam misso ad reprimendas puniendasque seditiones: quanquam et delinimenta adhibentur, inhibito salis tributo novisque aliis. In urbe Pictavii plebs pro libitu agit. Badensi conventui non adfuit Melianus, Galliæ legatus, sed literas misit. Gullerus spe a Gallia et Helvetiis destitutus cogetur tandem se aptare Rhætorum consensui et pati dejici castella. Principi Casimiro plusculum datum libertatis, et domesticis, qui cum eo non sunt, aliquantillum temporis ad hic manendum, donec ab aula nova adsint jussa. Villaregius Jouxia liberata Nazaretum comitatus Burgundiæ recuperatum it. Brissacum frumenti copia illata ad mille et quingentos saccos Gallorum ope, qui ei urbi avide adhuc inhiant, proponentibus nonnullis, ut altera pars præsidii e Gallis sit, præfectus urbis germanus. Vinarienses incommode satis vivunt in Monasteriensi, Urbica et Frikedalia, vallibus plane adesis. Itaque opus habent inde se movere, quod brevi futurum speratur. De Hassis mali hic sunt rumores, de Ragoskio boni, quasi cum LXXX millibus arma inferat terris Cæsarianis. Sed de eo dubitare nos jubent ex Constantinopoli literæ, quæ in illa aula parum favorabile esse Ragoskii nomen significant. In Dalmatia Turcas inter et Venetos ex populationum occasione pugnatum est ad Zaram. Sed id injussu utrinque factum publico, sedatum iri creditur neque obstiturum paci constitutæ. Quid Angli velint, perincertum est. Electori Palatino pecunia data est: sed is ipse, ubi opus est, non apparet. Ad batavæ classis validissimæ adventum naves suas e loco inter bellantes medio in aliam sinus partem retraxere, velut spectatores futuri: sed permissus emendi pulverem bellicum et nitrum utrique parti ab ipsis concessus Batavis nihil prodest: prodest autem Hispanis, qui emtioni impendisse dicuntur XXX millia scutatorum. Batavi mandata habent, ut audio, aggrediendi Hispanos sub ipsum, si ita res ferat, Angliæ litus. Ni faciunt, periculum illis imminet ab hoste tam vicino ac valido: si faciunt, grave ab Anglis odium, quod in ipsos incumbet solos, Gallis se non immiscentibus. Scoti quod volunt agunt, dolentibus et rege et episcopis Angliæ. Sed,

quicquid multis peccatur, inultum est. Deus, Excellentissime Illustrissime Domine, res det suedicæ genti ac Tuæ imprim Sublimitati prosperas. Lutetiæ $\frac{12}{22}$ Octobris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissim

H. Grotius.

Mitto Cracoviensis conventus deliberata, ita ut huc a taliu non ignaris transmissa sunt. Indutiæ transalpinæ in sex mens prorogatæ dicuntur, Pontifice biennes proponente, rege duod cennes. Non impedient indutiæ istæ, ut puto, Gallos, quomin Casali consulant, quando ne militem quidem mutari permit Leganesius. Atque ea maxime de causa mitti e Gallia copias Italiam existimo. Hostis videtur sperasse a se obsideri pos Castellum Cameracesii urbem, sed in eas partes profecti ex M leræi et Castilionæi exercitu milites intercessuri sunt eo pericu Jam nunc intelligo transiisse hac ignotum Palatinum electore Transeundum illi erit, ubi est regis comitatus. Is an moram i neri sit allaturus, videbimus. Galli certe illius rebus non fave Dereliquit hostis spem obsidendi oppidi Castelli in Cameraces Villaregio autem arces quædam se dedidere ut Arbosia, Mons gonia, Vera. Jam nunc ab hominibus cuncta ruspantibus edoce a Gallis injectas electori manus in oppido Charitatis ad Ligeri ubi copias olim trans eum amnem duxit dux Casimirus. Capt ejus chartas quoque et pecunias.

---

289. **Lut. Paris. $\frac{19}{29}$ Oct. 163**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Multum metuimus, ne Angliæ rex magis magisque alienet a sociis nostris et a causa communi, tum quod in statio anglica oppugnata est classis hispanica LXX navium ab holla dica navium centum, egregio, quanquam non incruento, v toribus successu, verum Anglis adeo nolentibus, ut et milite submiserint Hispano et tela in Hollandos jecerint: deinde, qu elector Palatinus a rege Angliæ veniens detentus sit Molini jus eorum, qui Lutetiæ res curant regis Galliæ. Est tamen spei a quid posse hæc mala in bonum aliquod converti, si conside

rex Angliæ, quantum periculum Batavis attulerit classis hostilis tam potens ac vicina, facile de improviso incubitura ipsorum terris, aut in Amasium amnem penetratura: certe magnis diuturnisque sumptibus exhaustura batavam rempublicam, ita ut id non magis potuerint perpeti, quam si in pacato solo, sed ipsis contiguo, hostium se tenuisset exercitus. Electoris vero res componi posse videtur, si rex Angliæ ipsum instruere velit justis viribus, ejusque rei certos facere et Suedos et Gallos, sub æquis conditionibus, ut ea via elector Longavillano in id, quod is nunc habet in Vinarienses imperium, possit succedere cum bona regis Galliæ gratia. Sic enim intelligimus convenisse, ut Longavillanus præsit armis communibus, ad Vinarienses autem imperia per Ohmium deferantur. Vinarienses fidem suam obligasse regi Galliæ ad recuperandam Germaniæ libertatem. Regem vicissim promisisse pecuniam quantam duci dare solebat. Additum, ut reditus terrarum regi cedent, Brissaci et Friburgi pars altera præsidii e Gallis sit, restituat autem rex oppida terrasque germanicæ rei, ubi pax futura est. At Longavillani missæ huc literæ prædicant, et exercitum et urbes omnes in potestate esse regis.. Ita enim ille sacramentum illud interpretatur. Qui electori adsunt imprudentiæ arguuntur, quod cum furari hoc iter vellent, ita ut etiam jam deprehensus elector suam personam dissimulaverit, tamen passi sint, cum ab Anglia abirent, a tribus classibus se cognosci ac salutari, et in appulsu ad Bononiam disploserint navis suæ tormenta et in itinere non semper usi sint celeribus equis modicoque comitatu, ut antehac fecerat, qui nunc rex est Angliæ, cum in Hispaniam procatum iret. De Salza miramur nihil audire nos. Præteriit enim dudum dies, quo Galli dixerant oppugnaturos se castra Hispanorum, ad quæ castra majores copias advenisse rumor est. Rhætorum protestantium res sunt miseræ; nam Gullerus ab omni spe auxilii destitutus cogitur facere imperata. In oppidis, quæ ducis Vinariensis fuerant, manebunt præfecti, qui antehac fuere: eos a se confirmatos scribit Longavillanus. Vinarienses duces frumenti quicquid ex Alsatia haberi potuit coëmptum Basileæ servandum detulere. Indutiæ sunt prorogatæ in Pedemontana regione, in quantum temporis nescimus. Casale sine vi vix est ut servetur. Eunt quidem illas in partes copiæ Gallorum: sed mire diffluunt, ita ut ex millenaria cohorte sæpe ægre trecenti Alpes transeant. Metuunt enim Galli terras, in quibus militarem prædandi licentiam, quæ stipendiis male procedentibus pro stipendio est, inhibent partim hostes,

partim socii. Scripsit rex reginæ, brevi se hic futuru
ipsi faveat, reginæque nostræ ac Tuæ, Excellentissim
strissime Domine, Sublimitati. Lutetiæ $\frac{19}{29}$ Octobris 163

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Exercitus Gallorum et Vinariensium creditur factu
ditum, IV equitum millia. Rex quatuor mensium stipe
tannis dabit militi, duplum in majore gradu constituti
instrumenta. Scoti indies arrogantiores volunt sibi ded
rem libri, qui sub nomine regis prodiit: filio autem r
Eboracensi dant omnia, quæ episcopi in Scotia habuere
de alieno. Exspecto responsum Sublimitatis Tuæ de
nam quod post tot moras mihi dedit D. Spiringius, p
est parte tertia ejus, quod mihi debetur, et abibit ad exs
æris alieni partem. Si ita vivendum est, non potest defend
regni. Ex gallica pecunia facile me servabo, si id plac
mitati Tuæ. Mitto relationem rerum alsaticarum, exce
epistolis Longavillani, Guebriani et aliorum, qui illuc ag
remæ a Salza literæ ajunt, hostem jam in transitu fo
occupatum. Præfectorum vicarii in omnibus oppidis
sium erunt Galli. Fama est, Pedemontanas indutias in
prorogatas. Proponi autem a quibusdam, ut partis utri
pida Venetis dentur custodienda ad tempus usque ad

---

290. Lut. Paris. 5 Nov. Cal. r

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Literæ postremæ a Brissaco significabant, nondum i
in eam urbem gallicum præsidium, quod adhuc pecunia
qua desideraretur. Palatinus elector, regis ipsius jussu
Molini datus, tandem cœpit suam sibi personam impon
sitque ad regem et cardinalem tempori congruentia. H
men ei mansio in arce Silvæ Vincennensis supra Casimi
cipem: et quod Angli sperant, Vinariensem exercitum
de hoc casu suscepturum, vereor, ne frustra sit, præv

mnes affectus pecunia. Itaque nisi Angliæ rex apertius
ntehac cum Gallis agit seque eis aliquo fœdere devincit,
uis principi Palatino erit libertatis. Rex jam cum regina
llaquei est, inde ad solitam stationem S. Germani ven-
Intelligere non possumus, unde tantæ ad Salzam moræ.
r Hispani lunatam quandam munitionem urbi propinquam
e Gallis: sed eruptione ex urbe facta in fossam repulsi,
isque in castris penetraverant: habere autem princeps Con-
ginti peditum, quinque equitum millia, cum machinis sex-
Et cum per ignes significasset obsessis brevi se ipsis
n auxilio, magno ex gaudio tantum in urbe ortum cla-
ut in hostilibus castris eum auditum referant captivi:
votis suis faventes, addunt jam motas ab hoste machinas,
nitium. Pro legato polonico missæ tuti itineris literæ.
brevi aderit. Casale in periculo gravi est: arma vix eo
enient: agitur interim de novis pactionibus, Pontifice in
ate, ut cuncta Pedemontani soli et quæ in Sabaudia a
Iispanisve tenentur Venetorum permittantur custodiæ, et
Mantuæ exemplum, de bello exeant. Konigsmarckium
nia esse intelligimus: ad Mænum cursare Hassicos et hi-
bi etiam illis in locis capere. Jouxiæ præsidium auxere
Cardinalis Riceliacus factum Palatini, quod inscio rege
nsiliis regi adversantibus Galliam transierit, non impru-
tantum, sed et impudentiæ accusat. In Batavorum navali
sane egregia, hoc unum video incommodi, quod Angli
navibus in Batavos jaculati sunt, non gravi quidem cum
ed animi ipsorum factum improbantis testatione, quæ dis-
et illa de Palatino, quem sit habitura exitum, multum
pertinet communem. Deus, qui corda regum moderatur,
is inde videre, quæ gaudeamus, idemque, Excellentissime
trissime Domine, Tuam Sublimitatem diu servet valen-
ac felicibus consiliis florentem præstet. Lutetiæ 5 No-
novi Cal. 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus

H. Grotius.

291. Lut. Paris. 12 Nov. Cal.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Accessi D. Bulionium, ut ad regem, qui jam ad S.
est, feliciorem mihi aditum pararem. Dixit Bulionius d
se confecisse, quod conficiendum fuit: pro libertate
schalli Hornii collaboraturum se nobiscum. Incidit et
electore Palatino. Quantum ab ipso intelligo, rex M
tanniæ dixerat legato apud se gallico Bellevrio, iturum
liam electorem: Lutetiæ sumturum hospitium apud leg
tannicum, comitem Licestrium: inde iter directurum
regem. At legatus gallicus monuerat, ne quid tale su
nisi rege suo prius consulto. Alioqui periculum fore,
quo urbis præfecto mora ei injectaretur. Galli vero
non hæc tantum monita spreta, sed furtim per Lute
viso Britanniæ legato, transiisse Palatinum, planeque e
eum, præteritis locis, in quibus erat rex Galliæ, pro
fuisse Genevam et inde ad exercitum et urbes, quæ a
tenentur, nimirum ut ea, quæ regi Galliæ tanto stetern
in se transferret, pacemque sibi propriam pararet, partim
Imperatori illas urbes, partim per illa beneficia, quæ
spanicæ rex Britanniæ promisisse in arcano creditur,
is ipse obtulerat Gallis, se ejus classis tutelam desertu
rumque suorum octo millia Palatino, sed gallicis sti
rex Galliæ Palatino imperium illud, quod Vinariensis h
mitteret. Quæ ipsa Gallis suspecta erant, neque vero
putabantur: cum ipsi a rege Britanniæ rem semper po
æquissimam, fœdus scilicet et societatem armorum adve
detinentes: quæ si placerent regi Britanniæ, paratos
facere pacem nisi reddito et Palatinatu. Hæc ita disse
multumque incusant regi injuriam factam, cujus pro re
Germanorum laborantis conatus princeps Palatinus
subrepto itinere turbare tentaverit. Ipse Palatinus
bono præsidio militari huc ducitur, an in spem libertat
ut Silvæ Vincennensis sit colonus, brevi apparebit. Di
me, si hac in re utrisque possim gratum facere et con
venire rationes, facturum id libenter: certum quippe
rectoribusque Suediæ probatum iri, qui nihil mallent

quam electorem videre, fultum Angliæ auxilio, res suas ire recuperatum. Res hæc magni in omnem partem momenti est, de qua mandata quam maxime specialia opperiar. Videtur enim fore, ut trahatur aliquandiu negotium. Per indutiarum tempus in arcem Taurini sex millia saccorum frumenti, duo millia saccorum oryzæ invecta sunt a Gallis: et ibi quidem an maneant indutiæ, incerti sumus. At in Montiferratensi territorio pugnari cœptum est, necessario quidem, cum alioqui Casale periturum Gallis fuerit, unde plus duabus leucis non abest Rossinianum, quod oppugnatum ab Hispanis, sed a Gallis feliciter defensum fuit. Habet Harcurtius, qui in illis partibus imperaturus est, apud se tria equitum, quinque peditum millia; cum iis cepit oppidum Quires dictum et repertos juxta hostium equites clade ferme quadringentorum affecit disjecitque. Id oppidum ab Asta Nova perparum distat. Quid de Casali futurum sit, brevi decernet belli fortuna. Eodem dum ista geruntur tempore, aut potius paulo ante, XXVII nimirum Octobris, princeps Condæus cum florentissimo exercitu e Languedocia, XX millium peditatus, equitatus quatuor, venit prope hostium Salzam obsidentium castra: locaque circum eminentia occupavit. Sed sub noctem horribilis tempestas ingentes cum tonitribus imbres effundens militum sine tecto agentium ad centum interemit, ceteros longe lateque ad quærenda perfugia sparsit, coëgitque principem abductis machinis discedere. Is nunc paulatim disjectas copias recolligit. Pro solatio est, quod ab illis procellis immunes non fuere Hispani, sed genuum tenus inundati morbis tentantur, etiam operum parte corrupta. Res est inter spem et metum; sed metui, ni fallor, aliquanto propior. 20 Octobris dux Longavillanus cum Vinariensibus Brissaco, post introductos illic Gallos, partem præsidii facturos alteram, exiit, et utraque Rheni ripa jussit ire exercitum, sequentibus per amnem machinis. Putabantur quæsituri hostem, qui sub Glenio Mercioque ad Nicrum sunt, prope Rottenburgum. Credunt multi serius quam oportuit susceptum hoc iter, cujus successus et certiores et majores futuros fuisse, dum adhuc longius aberat Piccolominius. Sed adversus hunc partem equitis sui misit Castilionæus. Ad faciendum Gallis locum exemtæ sunt de Brissaco Fleishemii et Forbusii cohortes. Venit ad me D. Paulus, res Palatini hic agens. Commendavit is mihi principis sui negotium, quod mihi cordi pollicitus sum fore. Pontifex Gallis perpetuo id flagitantibus promisit, Mazarinum, quem ipsi commendant, inter primos cardinales fore. In Anglia audimus, vicarium maris præfecti

Penthonum in vincula datum, quod non fortius intercesse
navali sub oram Angliæ. At Scoti, ni dux Eboracensis
ipsis bona episcopalia per Scotiam accipiat, dicunt, se
suopte arbitratu. Ita et domi et foris experitur rex
neque tutiores neque venerabiliores esse desides actuo
cuncta hæc ad commune bonum gubernet. Idemque,
tissime et Illustrissime Domine, favens adsit Tuæ S
Lutetiæ 12 Novembris novi Calendarii anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor de

H. Grotius.

Etiam de fine horum bellorum christianum orbe
vastantium aliquid locutus est Bulionius. Videbatur
dutias potius longiusculas quam pacem sperare. Elect
nus noctem post quintam diem Novembris egit Altissiod
Auxerres, obliquo ductus itinere, ne qua regi aut car
tunc in itinere erant, occurreret. Rex hactenus aquæ po
bibere incipit satis liberaliter et credo valetudini ejus
versum fore. Postremæ literæ Longavillanum et Vina
Philippiburgum ire arbitrantur. Piccolominii copias
ad decem millia. Nec incredibile fore, ut se cum eo
Hatzfeldius. Ceteræ Imperatoris et Bavari copiæ VII ess
millium, cum quibus se conjungunt qui Hohentwilæ
deseruere et a lacu Constantiæ nonnulli. Exercitus V
regem rogat, ut per Waertium et Enckefortium libertat
delio restituat. Quatuorviri, qui ei exercitui præsunt
dicuntur a rege singuli XX millia pistoriensium. Eo p
liniti non multum ad se pertinere arbitrabuntur elect
tunium. Oppugnatio illa ad castra Hispanorum Salzam
tium male Gallis cessit, mille hominum jactura. Urb
inedia laborans, spe auxilii amissa, vim hostium ultro
nebit.

Lut. Paris. $\frac{9}{19}$ Nov. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Salzam major accepta est clades, quam tulit prima
c mirum, cum castra defensa munimentis præjacentibus
ue multis, peditum millibus sexdecim, equitibus bis
o die assultaverint Galli, quibus equitatus ferme tan-
rat, peditum aliquanto minus. Quin urbs jam dedita
ao, non dubitatur. Damnum hoc grave solantur pro-
i. Nam et Harcurtius, hoste, qui octo secum habebat
n auso contra ire, in Casale intulit equites, ut dicitur
dites totidem et quæ alia urbi necessaria: et Longavil-
cum Vinariensibus, capto oppido Germeshemo, arcem
Ex ceteris gallicis exercitibus milites partim in hi-
re, partim ad vindicandas Normanniæ et aliorum loco-
iones. Quo die ego apud regem mandata reginæ do-
træ pro exercitu Vinariensi proque D. mareschallo Hor-
ui, auditus a rege fuit et Angliæ legatus comes Lice-
er negotio principis electoris Palatini. Galli id nego-
unt: neque hoc tantum sed et duobus electoris fratribus,
quitare et arma tractare discunt, interdictum est, ne
dant, et qui eos docet jussus eos, quocunque eunt, co-
tiam Paulius electoris consiliarius, qui apud exercitum
i dicitur. Tanta cautio est, ne quis turbet novum regis
in illis partibus, quod quale sit, cognoscet Sublimitas
, quæ Erlachius collegæque scribunt et ex pactis, quæ
nt. Creditur Piccolominius jam junxisse se cum Hatz-
ire ad Pilsam liberandam. Exercitus bavaricus ad
am esse dicitur. Colligi præterea ab Imperatore, Hi-
archiducissa copias ad XII millia equitum, XXX millia
ad tuenda, quæ lacui Constantiæ sunt adsita, Burgun-
mitatum et recuperandam Alsatiam et Brisgoiam. Hi-
eam rem Mediolani militem conscribunt et necessaria
ed bene evenit, quod illis nova ibi negotia objiciunt
quos trans Alpes multum pulveris bellici missum est.
st ab Etruria legatus speravit futurum, ut et ego et An-
us eum priores salutaremus, sed cum id præter morem
abstinuimus. Deum rogo, Excellentissime et Illustris-

sime Domine, Sublimitati Tuæ semper fautor adsit. I
Novembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor de

Hugo Grotius

Dixit cardinalis Maserato, qui hic Sabaudæ res a
universalibus indutiis non esse alienum. Hautefortis
aula jussit discedere, quod reginæ addictior crederetur
et Glenius se juncturus cum Piccolominio et Hatzfeld
ceps Condæus suum exercitum dimisit. Electori Pala
nalis significari jussit, res ipsius in melius ituras. D
ringus Sirici est. Non desinunt commeare inter eum
nuntii. Habere scribitur Hatzfeldius sex hominum m
nius et Mercius sex peditum, quatuor equitum millia,
XXIV. Constantia civitas et hispanicum et bavaricum
recusat.

---

293. **Lut. Paris. $\frac{16}{26}$ I**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Tres Palatini fratres electorem viderunt, sed loc
sine arbitris. Horum trium Mauritius princeps in Ba
Bannerii, ut mihi dixit, castra petiturus. Ita Galliam
rat, suspectus et ipse, ne se ad Vinariensem exercitum t
rebus ibi Gallorum nondum, quantum vellent, stabili
enim militum displicet externa hæc potestas et ponti
imperium, ita ut jam mille eorum dicantur ad Cæsaria
iisse: planeque timendum est, ne exercitus ille paulati
pars autem Gallorum cohortibus ac turmis misceatur.
cum custodibus ambulare nonnunquam conceditur; ego
tum teneo, videns et Gallos, lætos tantis pignoribus,
cile pati, et ab Anglis nihil proponi, quod spem fac
mitigandas. Si rex Angliæ alium exercitum velit dar
aut tantum contribuere ad augendum alendumque exer
sicum, ut id imperium adipisci possit elector, eam cr
cuperandam captivo libertatem viam fore facillimam.
cum multum militis Casali ac vicinis in locis reliqu

, in oppido Quieres circumsessus ab hostibus non sine
rumque periculo scribitur. De mareschalli Hornii negotio
ihi respondent Galli. Timeri posset, ne Anglus Hispano
jungeret arctius, nisi retineret eum metus a Scotis male
ous, quorum in parlamento acta, invitus quanquam, proba-
en: neque difficile foret Gallis ac Batavis ignem illum ad-
labellis accendere. Eodem tempore cum aula romana
ersia incidit et Gallis et Hispanis. Gallici legati dome-
nobilis, quod quosdam familiares suos vi defendisset, ne
anorum magistratuum ministris caperentur, ab iisdem mi-
in via quadam occisus est. In Portugallia autem inter-
fuit omnibus, ne panem, obsonium, vinum deferrent ad
tium, ideo quod is contra regis voluntatem excommuni-
telo ad res suas promovendas uti cœpisset. Gallica con-
a ad transactionem spectat aliquam, promisitque Pontifex
rdinales novos futurum Mazarinum, qui in Gallia antehac
cardinalis Riceliaci summum favorem emeruit. Fama
es Germesheim et Didesheim a Longavillano captas: irique
s Neustadium et Landaviam. Deus, Excellentissime et
sime Domine, regni Sublimitatisque Tuæ rebus faveat.
$\frac{16}{26}$ Novembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devotissimus
H. Grotius.

eraveram per D. Mullerum intellecturum me placita Subli-
Tuæ super rebus meis, non dicam privatis, quando in
publica regni dignitas vertitur. Nunc illo mortuo cogor
aures Sublimitatis Tuæ pulsare, ut et in præsens damno,
turum metu lever. Salza honestis pactis dedita est, com-
autem cum externis omnibus, etiam hostibus restituta,
acem plebs sperat. Postremis literis nuntiabantur Hatz-
et Piccolominius esse ad Norimbergam, Konigsmarckius
de suis, qui arcem Mansfeldiam hostium obsidioni exime-
Glenius hibernaturus in Suevia. Galli classem reparant in
venientem: multum frumenti colligunt Meti: ex permissu
rcii sperant ad subditos regis venturos XL milliones flore-
intra semestre spatium: minuto aureorum nummorum pre-
argenteorum nova æstimatione deliberant, et de vetando
ornatu ex auro argentove. Habere scribitur Piccolomi-
millia equitum, peditum IV. De Feuquerio liberando contra

Enckefortium hic agitur. Quædam Normanniæ oppi
excludunt, pœnæ metu. Jainvillius, Guisii ducis filius e
turus, si vixisset, obiit Florentiæ. Rumor hic quidem e
gavillano non bonus, sed necdum certus. Galli capto
Landaviam ab eo obsideri aiunt. Hostem venire obses

---

294. **Lut. Paris. 3 Dec. Cal.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Non solo Gallorum consilio, sed ex consensu hos
que, restituta commercia inde apparent, quod eodem te
Hispaniam Belgicamque paria publicata sunt edicta.
plerique, a Pontifice id confectum ad struendam via
universalibus. De Salza certe mirum, quod nunc dici
adhuc a Gallis eam urbem, nisi arcanæ pactionis alic
venerit. De comite Harcurtio nihil habemus, nisi
Quieres, in quo hostes eum circumsederant, viam sibi
prœlio, cujus adhuc exitus ignoratur. At dux Longav
Glenii adventum retro cessit, amissis commeatibus b
strumento, quod navibus vehebatur. Ita Germeshemu
stadium, et siqua minora ibi capta erant, redient ad ho
Longavillanus circa Metim hiberna quærere dicitur,
metus, ne qui cum eo sunt Vinarienses aut diffluant,
rum se numeris addant, pedites maxime, quorum res te
equitum lautior fortuna, qui nuper partim sub Rosa, p
Nassavio centenos hostium aliquot ceciderunt. De Tu
ruptione in Hungariam sermones hic sunt, sed parum
toribus. De Konigsmarckio nihil scribo, quando is
Westphalia, non longe a Batavis, esse dicitur. Audio
lore, non tam firmam esse quam vellemus, quamque p
pedit, Sublimitatis Tuæ valetudinem. Eam ut restitu
lentissime et Illustrissime Domine, Deum immortale
simulque, ut regni res prosperet. Lutetiæ 3 Decembri
Calendario 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor de

H. Grotius.

pecto duo glossaria gothica perveteri manu. Ea si ac-
simulque privatis curis, quibus premor hactenus, per Su-
m Tuam liberer, spero nobilissimæ gentis antiquitatibus
um a me lucis accessurum. Harcurtium aiunt cæsis ho-
r mille, non multis suorum amissis, a fame imminente
sse, et pervenisse Carignanum, ubi necdum satis in tuto
e ipso prœlii eventu sermones sunt ambigui. Seditioso-
nerus in inferiore Normannia crescit ad xx, ut dicitur,
uce presbytero. Scotorum delegati barones duo ad re-
ensum actis eorum parlamentariis regiæ potestati directe
tibus, admissi non sunt, jussique ab aula abscedere. Id,
ie in bellum redardescat. Quid Anglia velit, parum ad-
et.

Lut. Paris. 10 Dec. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine

movit non parum hanc aulam perlatus huc nuntius, dis-
valde in Suedia pactiones Gallorum cum Vinariensibus,
tota vis imperii militaris et in urbes ad Gallos transiit.
terdum tempestates tales excitare D. Davausius, ut ipse
ea industria sedasse videatur. Ego mihi ea de re lo-
s dixi, nondum accepisse me e Suedia aut mandata su-
re disserendi, aut etiam excellentissimorum dominorum
ctorum judicium super illis pactionibus. Urbs Taurino-
arce globis petitur, non sine turrium atque ædium ruinis.
hic rumor de Longavillano, quasi Maguntiacum obsi-
ed credunt plerique id, quod et nuper scripsi, eum ad
iberna quærere. Res electoris Palatini nihil mutatur.
quam adhuc ab Anglia audimus, quod nobis spem det
. In Vinariensi exercitu sunt quibus hoc principis Pa-
fortunium dolet, sed communi eorum nomine nihil hic
agitur. Scotici motus ad resumenda arma spectare vi-
ea res metum multis injicit, ne rex Angliæ, domandis
lus impar, quibus ob religionem Batavi, ob veteres ami-
speratas utilitates Galli non parum favent, ad Hispani
a apertius se vertat. Ragotskium aliquid ausurum in

Hungariam vix credibile facit frigide acceptus Consta
legatus ejus, contra magno cum honore Cæsarianus inte
Turcæ adhuc apparatus mari magis quam terra bellum
spectari jubet, in Melitem forte. Bavarici ad utramq
ripam sunt et Argentoratensibus amnis usum, quantum
præcludunt. Episcopi Basiliensis terræ a Vinariensibus
vexatæ, contra autem belli instrumenta, quæ ad Vinarien
detenta Badæ, iras et minas inter hos et Helvetiorum p
peperere. Galli episcopo suum favorem promittunt,
ejus terras iter hominibus rebusque habeant. Hispan
prœlii apud oppidum Quieres æquale fuisse damnum.
sit, multum tamen effecit Harcurtius, quod evasit. Par
sorum in Normannia cæsa est a regiis, captus et dux e
presbyter erat Morellus nomine. Castilionæo in Mous
sidiæ non successerunt. Ducis Lotharingi copiæ in L
gico et Treverico agro hiemem transigent. Mazarinu
spectatur de pacis rebus acturus. Deus, Excellentissim
strissime Domine, res regni, reginæ Tuæque Sublimitat
det. Lutetiæ 10 Decembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev
H. Grotius.

Sæpe molestus esse cogor Sublimitati Tuæ de re p
in præsens ac futurum, non meæ tantum tranquillitat
decoris publici causa. Rex Galliæ iterum mihi liberalitat
obtulit. Excusavi; non spero futurum, ut cogar mutuu
accipere, quod dono habere potui. Venit huc hodie e
Windebankius, filius secretarii status regii in Anglia,
regis ad regem Galliæ et ad electorem literis. Parum
lem eum facit rumor, patrem ejus ferens Hispanis a
quam Gallis. Audimus colluctatum cum Halerio duce
ringum. Glenium Gustavoburgi esse. Captum a Lo
copiis Oppenhemum, et Alzhemum et Bingam, a Vinar
lite Therbachium ad Mosellam, a Konigsmarkio Herv
Bilefeldum: fruges e Gallia illatas Metim partim ab ho
ceptas. In prœlio ad Abrincantos contra seditionis
multi viri nobiles cecidere: inter alios marchio Curtamer
colominius apud Rotteburgum transiisse dicebatur. S
aliquid de indutiis apud Salzam. Rex nuntio pontifici
ad se negavit ob ea, quæ Romæ acta sunt.

296. **Lut. Paris. $\frac{7}{17}$ Dec. 1639.**

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

Aditum ad regem postulavit D. comes Licestrius, ut secum adducat Windebankium cum literis regis Angliæ. Ex aliis intelligo, eas literas in hunc scriptas sensum, principem electorem a se missum ad Galliæ regem. Si regi Galliæ eum audire non placeat, sibi eum ut remittat. Deambulat interdum princeps elector. Quidam nobilis, qui apud eum in custodia fuerat, ob deteriorem valetudinem emissus; fratres, qui hic sunt, permissi iterum principem alloqui. Quid futurum sit, brevi videbimus. Estque id magni momenti, cum haud dubie multum commoverit Germaniam hujus rei fama, accedente simul et altera, omnia Palatinatus loca, Franckendalio excepto, a duce Longavillano capi et in verba Galliarum adigi. Interim multum in Italia de indutiis agitur: et ob pacis negotium exspectatur hic Mazarinus. Nuntium enim, qui hic est, quia extra ordinem venerat et mandatum sibi negotium peregit, rex ultra pro nuntio agnoscere non vult idque per Berlisium ei significavit. Aderat eodem tempore publicus parlamenti apparitor, qui significaturus venerat nuntio parlamenti decretum, quo repetitur mos vetus, ut qui ad episcopatus nominati sunt curent de vita ac moribus suis inquisitionem fieri per vicinos episcopos, non per nuntium, quod ab aliquanto tempore inoleverat. Sed eum nuntius audire noluit. Ea constitutio longe optima an diu valitura sit, an ut pleraque hic bona instituta cum tempore amissura vires, videbimus. Ceterum mos hic est Galliæ, ubi aliquid Romæ fit, quod ipsis displicet, sicut sane injuria illic facta est legati gallici domestico occiso, mutuo Romanis ægre facere ac minari, quod a viris ejus aulæ peritis semper sit proditum plus ibi terrore quam blanditiis profici. Longavillanus e Ringavia cum clade expulsus est: contra hostium equites nonnulli a Vinariensibus cæsi in agro Treverico. Videntur et hi et Longavillani milites apud Metim inter Mosellam Mosamque hiberna capere. Exspectamus conventum Norembergensem, qui, ut credibile est, pariet querelas et varia consilia hominum, quæ cupiunt, effecta dare non valentium. Cum duce Lotharingico agitur quidem, offerturque ei bonorum restitutio, oppidis tribus in perpetuum, urbibus præcipuis duabus ad pacis tempus penes regem

mansuris. Sed non puto, ita imprudentem futurum duce
ab Imperatore et Hispano abstrahi patiatur. Apud F
magis magisque suspecta fit Gallorum tam valida vicinit
tumque improbantur ibi, quæ fecit Erlachius. Dicitu
Normanniam accessurus ad exstirpendas reliquias rusticor
Nudipedes vocant, et puniendam Rothomagi senatorum,
magistratuum negligentiam, qui seditionum eis in oppic
dissimulando aluerunt. Pecuniæ hic parantur tum ex e
tione ecclesiasticorum, nimis sane divitum, tum augend
rum eorum, qui munera publica funguntur. Qui hassica
agit pecuniam prænumerari vult, ut in bellum redeat Lan
Sed Galli semel ab illis emuncti nolunt bis idem pecca
picta insignia eorum, a quibus cardinalis Riceliacus trah
nem, quæ deducitur ad Imperatores germanos, Constan
tanos, reges Galliæ, Angliæ, Castellæ, Portugalliæ: ita fa
inveniunt, quibus favet fortuna. Deus, Excellentissime
strissime Domine, Sublimitati Tuæ valetudinem, quam la
tam nonnihil cum summo dolore intelligo, vigori suo r
resque ejus tum publicas tum privatas secundet. Lutetia
cembris 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor devo

H. Grotius.

Susurri hic sunt de conjugio Casimiri principis c
fratris regii. Vinarienses ferme omnes dilabuntur, abduc
a suis neque amantes gallici dominatus. Longavillanus r
sibi quærit, contra se habens Glenium, Beckium et duce
lum cum bonis e Belgica auxiliis. Habere dux Carolu
MD equites, pedites ter mille. Coolhasius huc venit.
Gallos omnes cæsos aut diffugisse. Vix restare xxx equ
dites ccc de cohortibus tribus. Cladem in Ringavia
fuisse. Captum dicit Creutzenacum a suis. Addit et Conf
Oppenhemum rursus desertum. Ipsis autem Vinariens
Gallos vi ereptam Kinzingam, dicentes omnia illa regis esse.
Bohemiæ ad Ohmium Germanosque scripsit filium suum
esse, quod ipsis bene voluerit. Ea res movet animos.
gius sperat fore, ut a rege mittatur Norimbergam. Nunt
tificis dicit Pontifici non defuturas rationes, quibus injur
dicet, tam in regno hoc quam extra hoc regnum.

Lut. Paris. $\frac{14}{24}$ Dec. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

m missus a rege D. Chavigniacus nuntium accessit (fac-
autem non domi ipsius nuntii, ob disputationes quasdam
oris mutui signis, sed in monasterio Franciscanorum) eique
avit, regem abstenturum ipsius conspectu neque enim pas-
ut legatus Romæ suus aut Pontificem aut Barbarinum
lem accederet, donec satisfactum regi esset de proscrip-
acta adversus domesticum legati, quam secuta esset cædes
aximo etiam animæ ejus qui occisus esset periculo. Multi
ermones inter eos habiti acres, dicente nuntio, scire se id
Pontificis potestas per Galliam minueretur, etiam quoad
lia, plane quasi etiam in temporalia jus aliquod haberet
x, ut Romani somniant: susurrari de synodo Galliæ natio-
a si habeatur, plures pro Pontifice futuros. Nihil in hoc
publicum verti: sed iratum cardinalem, quod bulla ad
oma non veniret de generalatu Cisterciensis Ordinis, qui
orem habet Bernhardum Clarævallensem. Hæc diluit Cha-
us, dicens hæc, quæ nunc agerentur, ad jus gentium, non
esiæ res pertinere. Generalatum vero illum non captanti
li delatum consensu magno totius sodalitatis. Habere
ueratur Gallia de eo, quod Pontifex tam diu differat cre-
rdinales, cum eos fieri intersit et ecclesiæ universalis et
, ut sint, qui Gallorum desideria promoveant, qui curent,
uid tale evenerit, bonus legatur Pontifex. Discessum est
scuris animorum offensionibus. Ex eo non cessavere qui
t episcopi remedia his malis quærere; sed partiti inter se
s ita consiliis, qui Pontifici student apud cardinalem Ru-
dium, qui vero regi apud Bituricensem archiepiscopum,
n antistitum vetustissimum. Sed horum etiam quosdam a
tentatos labescere intelligo. Puto hunc futurum exitum,
inalis quæ vult Romæ obtineat, forte et legationem perpe-
nam et archiepiscopatum sibi destinat Remensem, primatis
tem titulo, quem qui nunc tenet Guisius de matrimonio
De Palatini electoris negotio, postquam regem cum Win-
io convenit comes Licestrius, Windebankius autem car-
n cum regis Britanniæ ad utrumque literis, deliberatur

adhuc, nequedum idem Windebankius ad electorem
est. Interim dilabuntur de exercitu Vinariensi multi a
et contra Longavillanum coëuntibus Belgis, Lotharingic
ricis, forte et Cæsarianis, non satis video, quomodo def
sint quæ in Palatinatu cis Rhenum facile capta fuere.
apud Maguntiacum habet Glenius. Constantiam autem i
est vis magna machinarum. Insula Rheni, quæ Turris
dicitur, jam ab hostibus tenetur. An indutiæ sint ad S
in Italia, mihi non liquet. Multi ita credunt, quia neut
quam agitur, et in hiberna reductus est qui trans Alpes
Gallorum quam Hispanorum miles. Illud mihi constat,
duos dissimulato habitu a cardinali Riceliaco in Hispania
acturos clam cum Olivario. Harcurtius ex Italia huc veni
Ragusiam misit vim ingentem commeatus et belli reru
metus in Italia, ne in Calabriam satis apertum moveatu
Quod si fiat, vix ausit Romæ consistere Pontifex: Hisp
tem suis rebus timens properaturus sit ad pacem, quale
habere possit. Gaudent Angli indictum a rege suo An
lamentum in mensem Aprilem, archiepiscopo maxime a
qui censuram non timet, innocens vitæ, et suo content
rant inde multis malis remedia, etiam Scotorum mot
consensu Angliæ conspecto redituri ad sanitatem putantu
Excellentissime et Illustrissime Domine, res regni Tuæq
mitatis prosperet. Lutetiæ 14/24 Decembris anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Longavillanum in periculo esse intelligimus: Gl
Bingam recipiendam ivisse. Mosellæ ripam teneri a
Lamboio. Erlachius mutata possidendi causa regis Ga
rium generalem se vocat, nulla Germaniæ mentione.
Helvetii, an Brissacum transmitti commeatus debeant. N
duos milliones offert regi, ut neglectæ seditionis crimina
Manet Hispani cum Pontifice dissidium. Præfectus Me
nes equites vocat ad arma, mittit ad Pontificem et princ
auxilio rogatum. Turca Chausium misit Viennam e
pacis turbamenta, quæ in Hungaria evenerant.

Lut. Paris. 31 Dec. Cal. nov. 1639.

Excellentissime atque Illustrissime Domine.

um ex literis quas ex Anglia accipio, tum ex sermone co-
Licestrii Anglorumque aliorum cognosco, sperare eos, ut
reginæ, dominæ nostræ clementissimæ, bonitas ad suble-
m infelicissimi principis palatini calamitatem allaboret.
si id eo possit fieri modo, ut simul Anglia pro ejus domus
tione virium conferat aliquid, et simul Landgravia veter-
excutiat, egregiam hæc nobis spem darent aut ad feliciter
dum bellum, aut ad pacem honeste faciendam. Ego man-
opperiar. Manent hic adhuc cum Pontifice dissidia: accu-
turque ad hanc controversiam de proscripto et trucidato
tico legati, violata antehac immunitas ecclesiæ trinitatis,
Rex Galliæ suæ tutelæ esse dicit, abductis inde servis qui-
n per legatum hispanicum, et memoria cardinalis Valettæ
Romæ honoribus celebrata, ideo quod mortuus sit in armis
i Pontifex interdixerat. Neque Hispaniæ magis cum Roma
nit, ex cujus rei dolore interiit qui ibi agebat nuntius. Hic
rsus disputationum cum Sede Romana multos sermones pa-
convocandis conciliis nationalibus, imo et de generali, quod
lum decreta antecedentium conciliorum decimo quoque anno
deberet; sed nullum pridem habitum est, Pontifice id de-
nte, regibus autem officium in hac re suum negligentibus.
senectute durior fit hic Pontifex, dixitque legato qui Romæ
spanico, videre se id agi, ne quis sit in Hispania nuntius:
vero se multum id curare. Legatus polonicus e Batavis
ndriam iter cepit: inde nunc in Angliam ire dicitur. Land-
perscriptam Gallis vult dare pollicitationem suam de armis
peratorem movendis, si Galli, quæ promisere, LX florenorum
præsentia numerent. Sed quia sex hebdomadibus quam
erat serius hoc scriptum exhibet, novas moras Galli nec-
quas princeps Arausionensis conatur abscindere. Inter has
poterit et in Suedia cum Landgravia res transigi. Eis, qui
assicas hic agunt, inculcare non desino, qui se in bello a
sejunxerint, eorundem in pace facienda nullam rationem
s habituros. Cardinalis Riceliaci animus ad bellum prola-
n ferri creditur, tradita in Mileræi, propinqui sui, manus,

tota administratione pecuniæ ad bellum destinatæ, hau
lucrosa. Non parum sollicitum eum habet, quo vergan
consilia. Ego eos, qui ad me percunctatum veniunt, cum
responsis dimitto. Multi novas sibi Bavari cum Gallis
amicitias imaginantur, ad veteres conjecturas hac add
cum ex Mosellæ partibus multo hoste premerentur Gal
ex latere eos invadere posset Glenius, subito trans Rh
Sueviam duxit sublato etiam quem ad Gustaviburgum
ponte. Dicitur Longavillanus Creutznacum et Bingam
machinas habere ad Obervesaliam, militis partem max
Alshemum et loca vicina, dum ex parte alia Nassavius
Mosellam sunt hostibus se opponit. Duces ibi hostium s
boius et Beckius. Pergunt Cæsariani inter Argentoratu
sacum struere castellum terrenum. Rex Galliæ episc
liensi restitutionem in bona, nobilitati autem alsaticæ
promittit. De Salza nihil certi habemus. Procedit in N
inquisitio. Multiplicantur honores aut honorum nom
quæstu regis. Deus, Excellentissime et Illustrissime
consilia Sublimitatis Tuæ prosperet. Lutetiæ fine ips
numeramus, anni 1639.

Tuæ Sublimitatis cultor dev

H. Grotius.

Spero Sublimitatem Tuam memorem fore precum
tam necessario repetitarum de rebus meis, nec in pra
tum, sed et in futurum, ut tranquilliore animo me et
rebus et studiis ad ornandum nomen suedicum pertinen
pendere possim. Discimus jam nunc arcem Taurinoru
citer ab Hispanis oppugnatam: interceptos ab Harcurtio
hostium commeatus: machinas XLII ab hostibus in Co
importatas, Bavaricorum partem esse ad Hohentwilam re
excursibus. Mitti hinc vestes et aliquid pecuniæ tum
lani militibus, tum Brisacensi præsidio. Rusticæ facti
quias ex Normannia in Britanniæ Armoricæ proxima se
Gassionem cum IV millibus admissum in urbem Roth
Tributa hic imponi secundi ordinis divitibus et opificib

RIKSKANSLEREN

AXEL OXENSTIERNAS

SKRIFTER OCH BREFVEXLING

UTGIFNA AF KONGL. VITTERHETS- HISTORIE-
OCH ANTIQVITETS-AKADEMIEN

SENARE AFDELNINGEN

TREDJE BANDET

1

GABRIEL GUSTAFSSON OXENSTIERNAS BREF 1611—1640

2

PER BRAHES BREF 1633—1651

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM, 1890.

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

ABRIEL GUSTAFSSON OXENSTIERNAS

BREF

TILL RIKSKANSLEREN

AXEL OXENSTIERNA

1611—1640

FÖRORD.

land Axel Oxenstiernas korrespondenter intages ett af de
a rummen näst konungen själf, till följd af skyldskap och
ställning, af hans broder riksdrotsen Gabriel Gustafsson Oxen-
. Den nära förtrolighet, som rådde mellan rikskansleren
ans broder ger denna brefväxling en särskild vigt. Såvidt
r känd, förvaras densamma numera i riksarkivet. Båda
nas bref äro till största delen egenhändiga, skrifna på folio-
Då detta i fråga om Gabriel Gustafssons icke är fallet, har
särskildt vid hvart och ett här angifvits.
sammanhang härmed torde ock böra anmärkas, att i Palm-
ka samlingen å Upsala universitets bibliotek T. XVI, pag.
innes under rubriken »Litteræ» en skrifvelse på latin från
l till Axel Oxenstierna, daterad Wittenberg 16 Juli 1603.
nna emellertid mera är att betrakta såsom en reseberättelse
en författaren säger sig för brodrens räkning hafva låtit af-
, och som han dedicerat till den sistnämde) med mottot:
jucundius quicquam peregrinatione, nec utilius» och inne-
en framställning af resan »a Megalopoli usque ad Alpes»,
n icke här ansetts kunna få plats.
varken Axel Oxenstiernas egna skrifvelser till brodren eller
svar synas, i det skick samlingen nu befinnes, vara full-
ga. Beträffande de sistnämda, som här närmast äro ifråga,
sålunda alla meddelanden för åren 1614, 1615 och 1617.
allmänhet åtföljas brefven icke af några bilagor, beroende
ras alldeles privata karaktär. Då de emellertid ofta, sär-
under den tid, då Axel Oxenstierna vistades i Tyskland,
gade rådets eller regeringens skrifvelser, till hvilka de ut-
ett slags supplement, hänför sig understundom innehållet
nnen, som belysas genom bilagorna till nämda skrifvelser.

Till denna hufvudsamling har det synts lämpligt,
bihang foga den lilla grupp af bref till rikskansleren,
finnes från Gabriel G.-son Oxenstierna och Matthias So
samt under deras beskickning till Tyskland för afhän
Gustaf Adolfs lik. Dessa bref bära nämligen i allo sam
tär som Gabriel G.-son Oxenstiernas egna, och synas alla
satta af honom.

Till sist har ock i detta band, då utrymmet såd
gifvit, intagits efterträdarens i riksdrotsämbetet, grefve P
skrifvelser till rikskansleren.

Till innehållet äro dessa i allmänhet icke utaf sa
som den förstnämda samlingen, men de kunna i viss
för fullständiga och fortsätta denna, enär Per Brahe —
kant nära befryndad med Oxenstiernorna — alltsedan
medlem af rådet och efter Gabriel G.-sons död omedell
trädde honom i regeringen.

Äfven dessa bref (på ett undantag när, som är hän
Skoklosters arkiv) finnas i riksarkivet, dock visserligen i
de fullständigt. Detta framgår tydligen af Axel Ox
svar, som förvaras i Skoklosters arkiv.

De bland dessa skrifvelser, som röra Finland, hafva
dock endast i utdrag — redan i tryck meddelats i T
»Bref från Generalguvernörer och Landshöfdingar i
(Åbo 1869).

Beträffande handstil och format har vid hvart och
sistnämda brefven samma anmärkningar gjorts som vid
Utanskrifter hafva upptagits endast såvida de innehå
ny titel.

Redaktionen af detta band har ombesörjts af

Per So

— —— ——

Örebro den 27 April 1611.

ättar om sin ankomst till Örebro i konungens sällskap, om Danmarks edsbrott och planer, om ryktet rör. rikskanslerens tillämnade sändning l Lifland, om sin och hertig Gustaf Adolfs förestående resa till Österötland samt hertig Johans till Småland.

äre broder. Jagh önsker digh sampt din hele omvordnet keligh välferdh och liffsundheet sampt alt hvadh digh kärt ara uthaff Gudh den aldra högste, och lather jagh nu herall broderligh lyckönsken och tacksäielse bestå; och giffuer roder tillkenna, att jagh nu ähr stadd her i Örebro sampt . F. och Herre och ankom hijtt i går. Copien aff thett lsebreffuet, som Konungens heroldt i Danmark medh sigh fördt haffuer, hvaruthinnan han upsäier H. K. M. vår N. gh och Herre all venskap och naboeskap och tillsäier hoiendhskap till landh och till vatn sampt allom them, som H. K. M. holle. Reliquos excludit ideoque vereor, ne ali- clandestinum contractum habeat cum rusticis aut aliis inirca limites regni habitantibus. Rumor etiam huc est allaegem Daniæ in animo habere non ex uno sed multis in lotriam nostram invadere, præsertim in Sydermannia; vult enim navibus exercitum exponere; cives quoque Nycopenses oma in eas transtulerunt, ideoque autor sum, ut omnia quibus non poteris bene in locis secretis conserves, ut Deus omnihoc bellum jam inceptum bene ad finem perducat optatum. vero attinet statum nostræ Reipublicæ forma eadem est atelebratis comitiis, non enim ita bellum hoc instituunt, ut hostibus resistere, imo, ut ne quidem adhibeant fidem bello nec credunt Regem Daniæ audere adversum nos pugnare tot exercitatos (sed sero sapiunt Fryges). Hodie mihi relatum egem constituisse te in Livoniam mittere una cum comite amo de federe contrahendo cum Polonis. Kotkevitz enim ties scripsit ad Regiam Maiestatem, rogans de induciis; opto,

ut faustum et felix iter tibi occurrat atque salvus i
redeas tuosque cum gaudio reperias. Vereor quoque
quam potestatem hac vice dari posse tecum colloque
hac vice fieri non poterit, opto ut tanto maiori cum g
tempore fieri possit, et patriæ nostræ status tandem in
possit constitui. Ego ante abitum tu[u]m tibi plura scri
ego autem sum in Ostrogothiam abiturus, meque ad be
turus. Deus vero omnipotens et tuum et meum for
iterum salvos reducet. Dux Gustavus post octiduum es
gothiam abiturus; magna militum manu stipatus. Illu
vero princeps Johannes (meus herus) intra breve tempu
piam est abiturus, parva militum manu stipatus. Ideo
Deum omnipotentem pro nobis pugnaturum, in quo eti
nostra spes sita est. Hæc pauca brevitatis ergo tibi s
que de Deo tuosque commendatos velim. Salutes uxor
gem liberosque tuos meo nomine. Raptim Örebro 2
Anno 1611.

T. F.
amantissim
Gabriel Gustavi O

Utanskrift: Till min käre broder den ädle och välborne
stierna till Fhiholm och Tijdöen thetta breff broderligen till
kommandes.

---

2. **Åkerö den 22**

Hertig Johans af Östergötland företag mot fienden: Elfsborgs
underrättelser begäras; privata angelägenheter.

Käre broder. Jagh önsker min käre broder all Gu
nelse, longhvarigt helsa och liffsundheet sampt alt thet
broder till någon hugnat lenda kan, uthaff Gudh denn
ste. Och lather nu på thenna stundh all broderligh o
ligh tacksäielse och lyckönsken bestå, och giffuer min
der tillkenna, att jagh ähr alt ähnu stadd herupå Åker
ste nu förbijda min hustrus tijdh, quam Deus ut benig
opto. Och ähr H. F. N., min nådigh herre, rygt nede
the skäriegårdh, och ther alt ähnu fördröier för fien
skull, hvilken sigh ther som offtaste see lather. Gudh
nom snart neder.

Hvadh som nye tiender nederifrån landh belanger, beretta de här, att Elffsborgh skulle vara belagt, och att Nils Stiernskiöldh skulle inthe vara ther inkommen. Hvadh som i saningh ähr, förmener jagh, att min käre broder skall bettre vetterligit vara ähn oss i denna landzorten. Och medan man icke här nogre visse tiender eller kundhskaper haffue kan, derföre måste jagh nu min k. b. medh denne min schriffuelse besökie, begärandes gerna att vetta, huru min broder sampt hans vordnat må, så väl såsom hvadh för tiender ther uppe hooss eder vanckar. Så lather och M. Fru Margreta helsa min käre broder medh sin tienst och beder, att min k. b. ville ihugkomma dedh breffuet på the godzen, som Gottbergh ifrån henne hafuer, ty, ther hon nu icke får dem igen, skall dedh nepligen skee kunne i åhr; derföre beder jagh, att min k. b. vill göra sin högsta flijtt till att förskaffa henne dem igen. Jagh skall altijdh gerna tiena digh, käre broder, igen. Mhera nu på thenna stundh till att skriffua haffuer jagh inthe, uthan beder, att min k. b. ville schriffua migh till om allehanda slags tiender. Jagh venter budh hvar dagh ifrån min nådigh Herre. Så skall jagh strax sckriffua min käre broder till igen om alle saaker; och nu på thenna stundh vill jagh inthe längre uppeholla min käre broder medh thenne min hastiga schriffuelse, uthan vill nu hermedh haffua min k. b. sampt din hela vordnat Gudh denn aldrahögste till all velferdh broderligen befalat. K. b. helsa alla gode venner, som i Stockholm stadde ähre på mina [vägnar]. Nu vale frater charissime et unice. Raptim Åkerö 22 Maji Åhr 1612.

T. Frater
charissimus
Gabriel Göstaf[sson] Oxenstierna.

Finnes der några pamorans, min broder sende migh några.

---

3. **Åkerö den 23 Juni 1612.**

Privatangelägenheter; krigsunderrättelser om fiendens framfart på Öland m. m.; om hertig Johans af Östergötland tåg till Elfsborg och krigsmaktens styrka; om konungens beskyllningar mot kansliet.

S. P. D.

Käre broder, jagh lather all broderligh och tillbörligh tacksäielse och lyckönsken bestå, aldenstundh min käre broder mitt

hierta noksampt kunigt ähr, och giffuer min k. b. tillk
Oloff Person medh din schriffuelse rett nu till migh
kom medh sampt thett breffuet, som min k. b. mork
haffuer på hennes godz, för hvilket min k. b:s omak
på thett flitigste och kärligste betacker och jagh deslikest
som vederkenningen belanger, så skall dermedh fuller ha
dragh någon tijdh. Hvadh som min hustru vijdhkomme
[hon] ähnu inthe förlossat, uthan går uppe ähnu, doch f
inthe myckett, uthan venter sigh hvar dagh. Gudh förl
ges våre k. hustrer.

Hvadh som nye tiender belanger, så höres månge
goode, ty haffue the Danske nu allareda Ölandh inbekon
der ett skrekliget mordh bedreffuit; ty ähr uthaff alt th
folk på Ölandh varitt haffuer inthe mhera ähn 200 kn
uerbleffne. The andra ähr alle slagne, och så monge bö
ähr öffuerbleffne haffue the slaget den högre armen utl
seedt the ähre megta få, som ähre öffuerbleffne. Ty h
ihielslaget både hustrur och barn (Gudh hembnes), och
Ölandh haffue bestrijtt medh, sampt them som vijdh Högs
legat, haffue schreffuit Östergöttarne till, att, ther the me
ville giffua sigh, ville the hvarken brenna eller slå i
ther [the] thett icke görandes varde, ville the på sam
besökia dem, som the Ölenningerne hemsökt haffuer, p
the tillbörligit svar bekommandes varde. Gudh vare
nådigh, och hielpe snart våre skep till siöss. Ty ähr Ö
landh alldeles strandsatt medh krigsfolk. Och rygte mi
Herre ifrån Vastena, som var i Söndagh otto dagar se
drogh genast öffuer Väter, och var alt hans folk förut
ähr H. F. N., min nådigh Herre, till rytteri 800 stark o
läsen*) (!) skönt folk och 700 till foot; och förmener jag
F. N. nu skall vare i lägret vijdh Elffsborgh, och ähr
teri als till 15 fahnor stark; footfolk veet jagh inthe för
fienden haffuer 26 fahner soldater och 18 fanor reute
vare oss nådigh och hielpe den svagaste, och giffue
gooda tiender.

Jagh sender min k. b. Nils Asersons, Östgöte Ryt
breff, och haffuer han sendt min broder en hest, hvilken
Åkerö står och kom hijtt i förgår; och skulle jagh haf
honom antingen till min k. b. till Stokholm eller till
men han haffuer lupet den ena hoffuen slät aff sigh, s

*) Utvaldt.

inthe kan löpa. Derföre vill jagh lathe honom stå här någre dagar, till des han kan bliffua något bettre, och jagh får vetta, hvart du vilt haffua honom, endoch att jagh haffuer 5 sådana förr, och fattas migh icke mhera ähn en i tu ledh, och ähr denna megta lijk the 5, att thet vore skada att skilia dem åht, och ähr han bleffuen så vahn vijdh mina hester, att han inthe skilies gerna vijdh dem, hvarföre tyckies migh, att thett vore önkia att skilia dem åht, som gerna ville samman vara, och ther jagh någen annan haffuer, som min broder åhstundar igen, skall han vara ospar. Käre broder mhera haffuer jagh på thenna stundh inthett till att schriffua, uthan beder, att du ville senda oss budh hijtt och lathe oss vetta, huru syster Annas resa går. Gudh hielpe henne. Kommer min för din, så sender jagh budh till digh, men kommer din för min, så sender budh till migh. Min k. b. gör väl och leth migh vetta, hvadh för tiender du förnimmer. Jagh gör digh dett samma igen. Och befaller digh hermedh Gudh alzmegtighs hender. Saluta uxorem omnesque amicos meo nomine. Raptim Åkerö den 23 Junij Åhr 1612.

T. F.
charissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

Så kan jagh min k. broder icke förholla, att then tijdh Konungen drogh neder, så haffuer han berettat för almogen, att thett krigsfolket icke ähr för nederkommen till Elffsborgh till entsatt, thett ähre the i Cantzeliet orsaken till, ty haffue the, sigh till entskyllan, stucke alle the breff unnan, som ifrån Vestergöttlandh komne ähre. Så går talet här. Hvarföre ähr almogen så galen ther uthöffuer bleffuen, att the uthropa the i Cantzelij för skelmar och föräder. Gudh beuare oss alle i hoop.

Utanskrift: Kongl. M:tt till Sveriges och Sveriges Rikes troman och Cantzler den välborne H. Axell Oxenstierna till Fhiholm och Tydöön, min hiertans käre broder, thetta breff broderligen till handa kommandes.

4. **Åkerö den 3 J**

Underrättar om en dotters födelse; krigsunderrättelser från kon hertig Johans arméer; om fiendens tåg och krigsmakt; tillstå land; underrättelser och eventuelt möte begäres.

Käre broder, jagh önsker digh sampt alt hvadh digh all lycko och Gudz välsignelse, och att dedh longvari måtte, och vill min käre broder medh någon longsam t eller lyckönsken inthe bemöda, uthan giffuer digh broder kenne, att i förafftons, som var 1 Julij, förlossade Gudh hustru och gaff oss en liten dotter, des Gudi skee loff vanck och lytte*). Gudh lathe henne komma till doop stendom och sedan uptugtas i Gudz frugtan och bliffua menniskior teck och behagligh och förhielpe modren till komligh helsa igen.

Så vill jagh heller min k. b. icke oförmält lathe, som nye tidender belanger ifrån Vestergöttlandh, så haff sigh så tilldraget, att för min Nådigh Herres ankompst Maj:t rygt foort neder emott fienden och fienden kom fl och H. M. måste så vände och draga undan alt in till F Fienden drogh till Lideköpingh och ährnede sigh till Kollan, Leckö och sedan genom Vasbo och min Nådig förstendöme nedh åht Jöneköpingh, helst för thett att förstendömme hade bekommett kundskap, att H. K. M. Nådigh Herre vore oenss, och att H. F. N. icke ville dr sitt förstendöme, theråht han myckett frögdades. Men fick kundhskaper, att min N. H:[s] folk vore i uprykningh köpingh, då upslogh han sin resa och drogh till Larff i ningh, att han ville åht Åhrholm [ɔ: Orrholmen] och d dre min N. H. folk att komma till Konungens hoop. M han åhter fick kundskap, att han dedh icke hindra kun H. F. N. folk var draget uth medh siön, då skyndade fotfolk och trotz ifrån sigh och föråht, och sedan sielff e åht Biörnebro, sedan till Härskebro [ɔ: Erskabro] derifrån mansholm. Han affbrende ochså till Alingsååhs, der h dags otte dagar bödh sigh öffver skogen och bleff sla bråttan tillbaka igen aff 3 fanor knegtar, som Konun sent omkringh nedh, sampt bönderne, och måste han så sigh tillbaka igen, der han lågh i läger och betenckte s ken vägen han skulle draga tillbaka eller fram. I Tis

*) Denna dotter dog i barnaåren. Sv. Adelns Ättartaflor.

sedan hinte min N. Herre Konungen [them] vijdh Biörne-
h marserede the strax alle dädan om natten till Härskebro.
egynte våre strax att skantza och var rådslaget som i Ons-
otta dagar, att vår trotz skulle bliffua der quar, och solda-
skulle rijda på troshestarne och all hären skulle besökia
om natten. Doch bleff thett rådhslagh affslaget, för hvadh
skall jagh ähn för vist icke vetta, men effter fienden lågh
llenast två mill ifrån, och han ingen annan uhtvägh hade,
han måste en trångh vägh åht gamble Lödöse, på hvilken
ke kan komma sin trotz medh sigh, eller han måste till
bro tillbaka, der vårt läger ähr. Huru dedh nu ähr aff-
sedan thetta skedde, varder tijden medgiffuandes, men visst
gh, att dedh bliffuer en skarp skildnat, ty Juten haffuer
siukdom i sitt läger och mangell på brödh. 32 fanor sol-
deriblandh 15 fanor Engellska, och 11 fanor ryttare ähr han
der emott våra 13 fanor rytter och 16 fotfolk, för uthan
som sendes till Alingåss brätta, och 2 fanor rytter, som me-
en bleffuo slagne på kundskap genom en vår egen bondes
ri och falskheet, som kom dem fienden i hender. Emellan
bro och Härskebro begynte han brenna, doch allenest 3 går-
rån Härskebro till Lagmansholm, och sedan alt thett han
framdraget haffuer han svårligen eldat (!) och skonet hvar-
an qvinna eller barn. Gudh straffe honom och lathe ho-
ekomme sin förtiente löhn. Om han kan komma ther uth,
an nu ligger, så vill han komma igen medh friskt folk, som
kall haffua nok i förrådh, och vill den vägen till baka ge-
Iark och Kinn åht Jöneköpingh. Gudh förhindre hans upsåt.
vadh som nye tiender ifrån Smålandh belanger, kan min
noksampt see aff denne inlagda copia*). Och hvadh uthi
saaken står till att göra, tviffler jagh inthe, att min bro-
mpt the andre uthaff Råde ju noksampt betenckie, i hvadh
eet vore unge Herrer sampt hela landet ähre stadde uthi,
nden icke må sancka sigh och må komma vår här på ryc-
och om landedh i thetta fallet icke borde upresas. Doch
agh väl, att min broder veet fuller bettre beskeedh om alle
saker ähn jagh. Icke deste mindre haffuer jagh inthe ve-
tta min käre broder oförmält lathe. Beder, att min broder
athe migh vetta, hvadh tiender min broder haffuer och för-

---

*) Denna är förmodligen det bref från Jacob Jacobson till Stöflö till
n Ribbing, dateradt Mörlunda den 22 Juni 1612, med krigsunderrät-
som här finnes bilagdt.

nummett, men desse ähre visse. Och der så ähr, att
broder ähr kommen till Nyköpingh, så tviflar jagh inge
min käre broder ju visst kommer hijtt för allehanda orsa
vill nu hermedh befalla min k. broder sampt alt hvad
kärt ähr Gudh den aldrahögste i hender. Si aderit uxo
illam meo nomine. Raptim Åkerö den 3 Julij Åhr 161

T. F.
charissi
Gabriel G. Ox

Käre broder, haffuer du rådh hielp migh en boo
Morkära och min hustru sampt alla goode venner la
digh medh många 100,000 [gode dagar och nätter].

---

5. **Åkerö den 6**

Ursäkter för försummad inställelse hos drottningen i Nyköping; lägenheter: stridigheter mellan svärmodren och kronans up förklaring rör. en sätesgårdsfrihet; familjenyheter; krigsun från Småland; önskan att A. O. måtte komma.

Käre broder, jagh önsker digh en lycksaligh goodh
kan digh thernest käre broder icke oförmält lathe, att j
gerna velat draga in till H. M:tt Dråttningen, aldenstur
ähr så nhär stadd, men migh förhindrar min hustrus
hvilken ther fast svagh ähr och inthe myckett orkar el
Thill thett andra felas migh söriekläder, hvilka nu ähre
och som jagh förnimmer, så ähr man inthe välkomm
mindre man skall haffua söriekläder, och till att lathe
för denna resan skull kostar thett alt för myckett. D
der jagh digh käre broder, att, om du hörer H. M. t
om migh, du vilt göra min entskyllan, hvij jagh icke
in och lathe migh therbredevidh vetta, om jagh skulle
migh att draga uthan söriekläder.

Dernest beder jagh min käre broder ville vara obe
tala Nils Joonson, slotzfougten, till på mork[är] Fru M
vägnar, ty haffuer han sent några fougtekarar till Eric
hennes fougtes gårdh herinunder Åkerö, och ville la
honom för 3 åhrs uthlagor till cronan, oansedt att han

*) Svärmodren Margareta Sture g. m. Ture Nilsson Bielke.

gen tienare och icke desto mindre haffuer han uthgiort för
hvilket doch orett åhr, medan han åhr hennes egen tie-
ch kräffuer nu på nytt igen för alla 3 åhren. Och sende
ågre karar tijdt i fougtegården, som både fougtkararne
sigh thädan; än haffuer han åhter schreffuet en zedell*)
ch Törson nok unsäiandes både honom och migh, hvilken
gh tillhanda sender, bediandes, att du vilt tala åht honom
fala honom att haffua fördragh medh sådana unsäielser, så
till att han och jagh skulle väl förlikas. Så beder jagh
käre broder, att du vilt lathe migh vetta om sätegårdzbön-
skulle vara frij för thett arbete, som på slotte faller eller
morkära må vetta att retta sina saker thereffter. Käre
åhr thett möieliget så kom hijtt, och befaller digh nu her-
Gudh alzmegtigh. Hastigt aff Åkerö den 6 Julij Åhr 1612.

T. F.
charissimus
G. G. Oxenstierna.

re broder, jagh haffuer förnummett, att Gudh haffuer för-
S. Anna och giffuet eder en ungh son**). Gudi skee loff.
elpe och henne nu till sin helsa igen och lathe barnet up-
i gudzfrugtan, eder, som föräldrarne åhre, och hela slegten
gnet och glädie. Amen.

Postscriptum (på en lös lapp***).

kan jagh digh, käre broder, icke oförmält lathe, att jagh
rett nu budh ifrån Vadstena, att 29 Junij ankom Juten till
och holt Jesper Andersson i vagt på andra sidan älffuan
2 compani reuter, hvilken the strax jagade medh hugg och
tillbaka igen, att han medh stor liffsfara undkom till bråt-
er vårt läger var, och Jacob låg. Doch haffuer han icke
mist många reuter; och åhre the Danske 8,000 starck och
upsått, att the medh våldh ville sloge (!) sigh therigenom

Denna saknas här på sin plats.
Den vanliga uppgiften, att Johan Oxenstiernas födelseår varit 1611,
lltså vara felaktig, och torde därför äfven uppgifterna i Anreps Sv.
Ättartaflor rörande tvillingdöttrarnes Catharinas och Christinas samt
Beatas födelseår ej heller vara riktiga.
Förmodligen till följd af pappersbrist har detta post scriptum, som
gt är egenhändigt skrifvet af Gabriel Gustafsson, kommit att skrifvas
blad, försedt med utanskrift till brefskrifvaren själf.

bråttan och sädan skulle ryckia fort till Vestergöttlandh
uppå rycken på vårt folk. Gudh alzmechtigh han hiel
nederstörte dem, och ähr till befrugtandes, att Jacob
medh sampt våra icke länge kan göra våra fiender n
ståndh, ty ähr krigsfolket lithett, och almogen faller
mher och mher till fienden. Gudh vare oss nådigh.

Thetta haffuer jagh min käre broder icke kunne
och beder thernest, att min käre broder vill svara migh
sckriffuelse, ty vill morkära ingeledes dröia här längr
min broder icke kommer om Tiisdagh eller aldra sis
dagh, så drager hon hem, och gerna såge jagh, att
måtte komma hijtt, ty vill jagh, om Gudh vill, lathe c
dotter, först min broder kommer hijtt. Min käre, ja
digh Gudh, och leth migh vetta, antingen jagh skall k
byn till digh, eller du vill komma hijtt till migh.
venner lathe helsa digh. Vale. Summa penuria papy

---

6. **Sturefors den 20 Septe**

Felslaget hopp om ett rikskanslerens besök; nyheter från Ka rättelser begäres; privatangelägenheter.

Käre broder. Jagh önsker*) *etc.* . . . . . ., och k
min k. b. icke oförmält lathe, att jagh någon tijdh
vent min käre broder hijtt till migh, aldenstundh H.
reste härigenom förstendöme[t]. Förmente fördensku
k. b. skulle komma effter denna samma vägen. Men a
dedh nu så lenge haffuer fördröjt, kan jagh fördenskul
kie, att min käre broder måtte vara dragen den an
Önsker fördenskull, att vij på ett annatt stelle snart
finnas medh helsan och gooda tiender, hvilkett jag
medh Gudz hielp snart skee skall, aldenstundh jagh
att en Rijksdagh skall hollas.

Hvadh som nye tiender här nedre ifrån belanga
man här inthe förvist, uthan för nogre dagar sädan,
bönder slaget thernedre vijdh Kalmar vijdh pass 70 s
nars ähr all tingh stilla; och effter att denna breffu

*) Då helsningsformuläret är, med föga omvexling i uttryc
i alla bref, uteslutes det för detta och de följande, der ej särsk
föranleder dess intagande.

egiffua sigh hijtt till migh, derföre beder jagh, att min k. ville schriffua migh till och lathe migh vetta om saakerlståndh deruppe, och huru Jutens resa afflupin är, så väl och huru snart Rijksdagen skall hollas. Käre broder, mhera jagh nu på thenna stundh inthe till att schriffua om, uthan le nu och altijdh haffua hermedh min k. broder sampt din istru och hela vordnat under Gudz, den aldra högstes, nåeskydd till all välferdh broderligen och kärligen befalat. uxorem omnesque tuos meo nomine. Raptim Stureforssa) Sept. Åhr 1612.

T. F.
charissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

tacker jagh och min käre broder på thet broderligste för 6 oxarne min k. broder förährade migh i sommars. Der teckes att leffuerera Sven Biörson dem, magnas tibi habebo nec immerito. Vale frater charissime. Käre bror, häler Fru Anna på mine vänger och befaler er härmedh Gud.

Sturefors den 23 Februari 1613.

lebudet J. Spens besök; rikskanslerens bistånd hos konungen begäres erhållande af konfirmation å gods; privatangelägenheter.

re broder. Jagh önsker digh all Gudz välsignelse *etc.* . . . . s drogh senningebude Spentz ifrån migh och var här hooss 3 nätter, och förgote vij icke heller din skåll. Doch, haffuer kent digh nogott gott theruthaff, kan jagh icke men jagh befinner migh icke synnerligen väl, uthan mera f drik; doch förhoppes migh att [de] Engelske icke droge illa helbregda hädan.

rnest kan jagh digh broderligen icke förholla, att jagh afferdat thenna breffdragaren till min k. b. att påmina n thett löffte, som du giorde migh i Vastena, om dett connsbreffuet på herr Hogenskels godz uthaff H. K. M:tt, och agh min käre broder, att han icke vill latha honom denna draga fåfengt, synnerligen, att mine ovenner och missgynke motte bekomma nogon ansam me irridendi, aldenstundh aff dem haffua bekommitt confirmation på the godz i Ve-

stergyllandh liggandes åhre, och ther jagh icke nu
confirmation kan thett och nogott förhindra migh in n
sito hooss min N. Herre. Derföre begärer jagh gern
k. b. ville göra sin flijth, att jagh denna gången mot
till beskeedh. Och tviffler jagh inthe, att min k. b.
copien uthaff breffuet tillstedes, men ther han åhr f
begärer jagh, att min k. b. icke vill förgäta, thett alla
som i Uplandh och Wäsmanlandh belegne åhro, vare si
i breffuet eller onembde, kiöp- eller pantegodz sampt all
som åhnu yttermere uthspörias kunne, skolla höra mig
sender i lijka motto min k. b. åhnu en copia aff sa
och tviffler inthe, att min k. b. ju steller thett så, at
dermedh belathen och förmodes att snart få mitt bu
igen. Käre broder, synnerligen nytt att schriffua om, h
ingen goodh legenheet, ty här [äre], sedan vij skildes, in
lige saaker nec relatione digna förfalne; sed iam omnia, D
sunt apud nos hic quieta, uthan beder, att du vilt schr
till, lathandes vetta, hvadh för gott eller goode tiend
vancka. Nu, käre broder, ego novi te esse varijs reb
tum et cito tedio affici longitudine literarum ideoque
charissime te tuosque Deo commendando literas hasce
Mater atque uxor mea te tuosque salutant. Salutes eti
liberosque meo nomine. Raptim Stureforssa 23 Febr.

T. I
chariss
Gabriel G. O

Så tacker jagh min k. b. för den grå gångaren
migh; begärer gerna, att du villt senda migh honom m
breffvisaren tillhanda. Nu farväl.

---

8. **Sturefors den 12 I**

**Rekommendation för Per och Hans Toresöner. Privatangelägenh
sten mellan svärmodren och Gottberg; om intercession för
att få återkomma.**

Käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och kan thern
broderligen icke oförmält lathe, att jagh åhr uthaff th
dragare nembligen Per och Hans Toresöner, ombede

ɜm till min k. broder en förschrifft om promotion hooss
M:tt, aldenstundh H. F. N. icke vijdare behöffuer deres
effter kriget åhr nu beslutet; hvarföre haffuer jagh icke
effter deras begäran min intercession kunnett förvägra.
fördenskull, att min k. b. ville dem till dedh besta i hug
— Dernest ville jagh min k. b. icke förholla morkära
argereta för nogra dagar sedan bekom svar ifrån Jacob
gh*) på min broders breff, och haffuer han megta spotst
hett, såsom och haffuer lathet taga rentan medh våldh och
t egitt låss för henne. Hvarföre later hon bedia min k.
du ville vara henne häruthinnan behielpeligh, att henne
rätt. Så lather hon ock i lika måtto bedia digh, att du
nma ihugh min svåger Nils Bielke, att han måtte komma
Nu käre broder, jagh befaller digh sampt din hela vord-
er Gudz dens aldrahögstes nådige beskydd till all välferdh
Morkära Fru Margreta sampt min hustru lathe helsa
ch alla de dina medh många lycksaliga godda dagar och
Raptim Stureforssa den 12 Martij, Åhr 1613.

T. F.
charissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

Vadstena den 13 April 1613.

lse för den utverkade konfirmationen å gods m. fl. privatangelägen-
er; om intercessionen för Nils Bielke.

re broder. Jagh önsker digh all din kärkomne wordnat
dh hälse, liffsundheet och lyckligh välmoge. Dernest kan
in k. b. broderligen icke förholla, att min k. b. sckriff-
hr migh tillhanda kommen medh min tienare såsom och
onfirmationsbreffvet, hvilket min k. broder migh uthaff
M:tt förskaffat haffuer och migh tillsendt, hvilket åhr syn-
gott, rett ferme preter expectationem, hvarföre jagh digh,
oder, fliteligen och kärligen för dett stoore omak betacker,
ch sådant medh all broderligh tienst altijdh recompensare.
som belanger den Gongeholmen vijdh Tydöön min k. b.
r om till att köpa eller bytta aff migh, så haffuer jagh
ke giffuet myckitt för honom, derföre kunne vij snart vara

förenta derom, ty förhoppes jagh, om Gudh vill, nogon
hereffter att komma till Stockholm, så skall fulle blifi
bestelt. Om min k. b[:s] rådh om Jacob Gottbergh, s
effterkomma dedh non sine ipsius magno malo. Derne
digh käre broder broderligen icke förholla, att morkärs
greta lather bedia digh så gerna, att du ville göra väl
i hugh min svåger Nils Bielke hoos H. K. M:tt, att
komma hijtt in i lande för hennes siukdom och svagh
och haffuer hon desföruthan åhmnat att förskicka sin
till honom medh nogett hiern (!), och vill fördenskull g
för åhn hon nogon didh förskickar, om han må komm
inthe, att hon då må latha honom vetta och retta
dereffter. Begärer fördenskull, att min k. b. vill göra
henne vetta viss beskedh, antingen aff eller till, ty hen
kommer nogon tijdh hereffter till Stockholm. Nu k
jagh vill inthe lengre uppeholla digh medh min n
schriffuelse, helst medan jagh vill oförtöffua sckriffua
komma till Stockholm. Vill fördenskull nu hermedh*)

Alla gooda venner, som åhr min hustru och andr
åhre, latha helsa digh medh monge lycksaliga gooda
nätter. Hastigt aff Vastena den 8 Aprilis Åhr 1613.

D. T.
och v. s
leffue
Gabriel G. O

---

10. **Åkerö den 9**

Underrättar om sin och familjens ankomst till Åkerö; privatang

Käre broder. Din helsa, sundheet och välmågo åh
hiertat altijdh kärt att höra och förnimma. Vill och
den milde Gudh, att jagh altidh goode och hugneli
ifrån dig och de dina förnimma motte. Och medan m
legenheet giffuen åhr digh medh min schriffuelse a
derföre haffuer jagh dedh icke kunnett underlathe

*) Der afslutningsorden, med föga växling i uttrycken, i de
jande bref äro ungefärligen de samma som i n:o 2 uteslutas de.

llkenna, att jagh och de mina ähro, des Gudi skee loff,
elsan hijtt komne till Åkerö och haffuer, om Gudh teckes
igh helsan, ähmnat migh medh min hustru till Östergött-
ler hennes tijdh att förbida. Gudh lathe dedh lycksamli-
gå. Mhera haffuer jagh nu inthe synnerligen att schriffua
han beder att min k. b. ville latha migh vetta, huru han
om och om nogra tiender, som nya kunna vara förhanden,
tha migh vetta; och vill nu hermedh befalla digh sampt
vordnat Gudh denn aldrahögste i hender. Latha Mor-
ru Margareta och min hustru helsa dig. Helser S. Anna
goda venner medh min tienst. Raptim Åkerö den 9 Junij

T. F.
amantissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

beder jagh och, att min broder ville förhindra, så myc-
m möjeligtt ähr, att den liffländaren icke motte bekomma
godz i Lifflandh, till des jagh dedh sielff kan förbygga.

Sturefors den 3 Augusti 1613.

elsen för Nils Bielke att återkomma i riket; om konungens resa till
sland och förfrågan, huruvida A. O. skall medfölja; underrättelser
åras; privatangelägenheter; om Nils Bielkes angelägenhet.

e broder. Jagh önsker *etc.* . . . ., och kan thernest min
oder broderligen icke oförmält lathe, att morkär Fru Mar-
på min k. broders goode förtröstningh haffuer förschreffuet
Nils Bielke hijtt in, och ähr hans hestar och nogett tingest
dager sedan hijtt ankomne; viste och till att beretta, att
ff medh thett första haffuer ähmat effter morkärs och min
else att begiffua sigh hijtt in, hvilket bleff H. K. M:tt
på Stegeborgh kungiort, och föriffrade H. M:tt sigh hår-
deruthöffuer och svor, att, om han komme hijtt in uthan
kulle dedh kosta hans halsbeen, hvilket min moder icke
rmodet, aldenstundh min broder fullkomligen förtröstadt
nedh hans hemkompst. Hvarföre haffuer jagh nu på nytt
tt hooss min N. F. och herre Hertigh Jahan, att H. F. N.

haffuer meddelt min moder en förschrifft till H. K.
gen om säker leigdh till min svåger, hvarföre ähr he
begäran till min k. b., att du velt vara obesvärat oc
samma breff H. K. M:tt i hender såsom och gott s
förskaffa, nembligen leigdebreff, ty haffuer jagh seet
på henne, att jagh aldrig haffuer seet makan, att
hemkompst skulle bliffue förvägrat, helst medan ha
haffuer giort, ey heller varitt H. K. M:tt nogon tijdh
beder jagh digh käre broder, att [du] vilt göra din m
och förskaffa morkära nogon hugneligh svar medh de
Herres enspennare, att hon motte bekomma sin son
gör du en synnerligh goodh gerningh. Dernest ka
icke förholla, att Ålse Hollenska haffuer sent budh
M:tt Dråningen haffuer effter morkäras begäran talt m
gen nu på Stegeborgh om min svåger och begärt
komma hem, och då skulle Konungen haffua sampty
nu i sanningh kann vara, veet jagh icke förvist, utha
att på hennes ordh skall vara att litha uppå.

Så kan jagh digh icke förholla, att jagh haffuer
H. K. M:tt vill medh thett första förresa till Rysla
stoor deel aff Riksens Rådh begärer fördenskull, att d
migh vetta, om du skalt medh, sampt och hvadh på
gångna Riksdagh ähr bliffuet förhandlat. Hvadh nye
hoos belanger förnimmer man inthe synnerligh, uthan
Greff Axell ankom till Lübek den 18 Julij sielff 4
ährnat sigh till Stockholm på nådh och onådhe; De
ducem huius regionis sumopere ægrotare scias velim.

Så beder jagh digh käre broder, att om digh go
legenheet att komma i hugh dedh liffländske godzet,
vilt förgäta; nu, käre broder, mera vill jagh på thenn
the schriffua, uthan, först Gudh teckes nådeligen m
förlosse, vill jagh strax haffua mitt budh up till dig
digh om alle saaker vijdare vetta, och vill nu hermed

Raptim Stureforssa den 3 Aug. Åhr 1613.

T.
chariss
Gabriel G.

Käre broder, förskaffa morkära goodh beskeedh u
gäran medh thett första, eller jagh moste sielff ko
för den önkia jag daghligen uppå henne seer. Så

nin käre broder ett breff, som morkära haffuer lathett schriffua ngen till; om digh tycker rådeliget vara att presentera eller emställer jagh dedh digh i hender, aldenstundh min N. F[:s] herres breff dessföruthan noksampt kan krafftigt vara. Nu käre broder, och Gudh bevare digh.

Sturefors den 23 Augusti 1613.

:ation om en sons födelse och inbjudning till dopakten; om Nils Biel-:es återkomst.

Iiertans käre broder. Jagh önsker min k. b. all *etc.* . . . .; 21 Augusti bleff min k. hustru förlossat och gaff Gudh oss ngh sonn*), hvilken Gudh lathe upfostras i gudzfrugtan de sine till hugnat, och ähr jagh [i] den förhopningh, att, Gudh vill, min k. b. förnimmandes varder den tijden, på en jagh honom i de helge Trefaldigheetz nampn haffuer ähr-:hristna lathe, att min k. b., så frampt till mögeliget vara uthan någen excusation och gensejelse varder sigh medh landes, aldenstundh jagh för min person ingen tingh [h]eller kann eller vill, ähn att den synnerlighe goode broderlighe ion och kärlek oss altijdh emellan ifrån barnsbeen varitt haff-motte och hereffter medh broderligit omgenge och conversa-ähnu yttermere fulfölt bliffua, nhär tijden så tillsäier, och hett migh fast ondt, att dedh sällan skeer.

Dernest betacker jagh min k. b. för thett leigdebreffuet förskaffade min s[våger] Nils Bielke, för hvilket morkära inthe lithe före välsignar. Och ankom min s. Nils Bielke till Stureforssa den 18 Aug., och lährer min broder väl sielff f hans taal och omgenge förnimma, hvadh för uprigtigt hierta gemut uthi honom boor.

Käre broder, synnerligen mhera på thenna gångh till att ffua haffuer jagh väl inthe tijdh, helst medan denna breff-ren väl veet beskedh att beretta min k. broder om all min heet. Ty tvifflar jagh inthe, att han väl bliffuer min bro-gest en gångh, för ähn han ifrån Stokholm förreser, ty haff-han en synnerligh godh tillförsigt till digh. Och vill jagh

---

*) Gustaf, sedermera riksråd.

nu hermedh *etc.* . . . . Salutes uxorem librosque me
Raptim Stureforssa den 23 Augusti Åhr 1613.

T. I
charissi
Gabriel G. O

---

13. **Sturefors den 31 Au**

Förnyad inbjudning till sonens dopakt jämte öfversändande af e bref till konungen.

Käre broder. Jagh önsker min k. broder *etc.* . . .
och betacker thernest min k. broder för alla broderl
välgerningar, hvilka jagh medh all broderligh tacksa
tienst altijdh gerna skall förskylla och förtiena, så
leffuer; och kann thernest digh broderligen icke oförmäl
såsom jagh sist schreff min k. b. till, att Gudh alzme
förlossat min k. hustru och giffuet oss en ungh son
jagh och nu min k. b. icke förholle, att jagh haffuer
före att lathe honom komma till christendom, som
September her uppå Stureforssa, hvarföre ähr min bro
kärligh begäran, att du som en trogen broder vilt ste
till förbemelte tijdh sampt s. Fru Anna, på hvilket ja
geledes tvifle eller tvike vill, så frampt till mögeliget
och sender jagh min k. broder ett breff, som jagh haff
uet H. K. M:tt vår allernådigste konungh och herre ti
der H. K. M:tt till fadder. Begärer, att min k. b.
samme schriffuelse medh sådana ordz forme presentere
der till tienlige ähre, så lagandes, att om möieligit
k. broder motte bliffua uthi H. K. M:tts stelle hijtt f
aldenstundh jagh väl tenckie kann H. K. M:tt sielff
inthe kunne komma för thenna tijdz legenheet sku
jagh migh visserligen till min k. b., att, så frampt
git ähr eller vara kunne, du endeligen kommer hijt
melte tijdh; ingen väg eller stigh skall nogon tijdh b
för longh för din skull igen, och begärer jagh gerna,
b. vill latha migh vetta, hvadh svar H. K. M:tt Kon

*) Jämf. rör. denna sak Axel Oxenstiernas Skrifter och Bre
(Gustaf Adolfs bref och instruktioner), n:o 16.

varder, sosom och om jagh må vist förventa min k. bro·
jtt till migh till samme tijdh. Nu käre broder, jagh vill
ie lengre bemöda min k. broder medh thenna min mödoe-
schriffuelse, uthan vill nu hermedh haffua min k. b. sampt
adh honom kärt ähr under Gudz dens aldrahögstes nådige
d broderligen och flitigen befalat. Så lather min hustru
digh sampt S. Anna medh sin tienst och förseer sigh vist,
nna breffs begäran bliffuer efterkommett. Raptim Sture-
en 31 Aug. Åhr 1613.

T. F.
charissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

ähr och min broderligh begäran, att du vilt göra min ent-
hooss s. Fru Anna, att jagh icke schriffuer henne medh
förhoppes jagh, att hon bliffuer digh fölagtigh och holler
till good, ty ähr jagh icke stadd vijdh nogon schriffuare,
måste nu så hastigt afferda desse breff sin kooss, alden-
jag i morgon, om Gudh vill, måste sielff förresa herifrån
l Westergöttlandh till min N. Herre. Nu ade ade ade.

Grensholm den 4 Oktober 1613.

an öfver uteblifvandet af konungens ombud vid dopakten; privat-
gelägenheter: tvister med svärmodren.

ire broder, jagh önsker digh all lyckligh välmoge *etc.* . . .,
inn digh dernest broderligen icke förholla, att jagh din
ielse medh Per Erichson bekommitt haffuer, deruthinnan
mäler, H. K. M:tt vår allernådigste Konungh afferdat sitt
hijtt neder till migh till barsöl, så kann jagh digh broder-
cke förholla, att jagh haffuer uthaff inthe budh förnummitt,
ler ähr nogon till migh kommen, uthöffuer hvilket jagh
icke lithe förundrat haffuer, ty hade jagh vist förmodat
törre gunst*); doch hvadh icke kann vara, motte man latha
ermedh benöje, och ville jagh väl haffua önskat, att dett
haffua varitt ogjort, ty ähr thett migh väl nogett till spott
herres hoff. Hvadh min broder sielff belanger, så veett

*) Jmf. noten till föregående bref.

jagh din legenheet väl, och haffuer digh aldeles entsl
betacker digh för din gooda velie, hvilken jagh veet ald
åhr. — Så kann jagh och min k. b. icke förholla, att n
schreff migh till för nogon tijdh sedan, att, effter Tö
illa försört medh folk sampt alt annatt, att jagh ville
migh nogott derom, hvilket morkära sielff och uthaff m
rat haffuer, att jagh ville förskaffa folk, fougte och däj
Mikilsmessan, hvilket jagh migh om beflitat haffuer o
och en hoop bekommitt, afferdade och mitt budh för
gar sedan up till morkära derom och gaff henne till
jagh hade folk i vargerningh. Huru hon ville sielf haf
bestelt, stelte jagh till henne och schreff deth besta ja
Men på svaret feltes migh inthe, ty fick jagh min hu
medh bannor, att jagh aldrigh haffuer makan bekom
uthan all min förtienst; ty schriffuer hon, att jagh i
behoff att bekymbra migh nogott derom; ty hon haffue
fått folk, för åhn jagh bleff född, oansedt att hon sie
bedit migh derom, som hennes egen schriffuelse ska
Men hvadh vill man göra, mater enim est. Hvarför ha
och åhrnat inthe bekymbra migh mhera derom, oanse
migh nu fast legliget varett hade till att bygga der p
medan jagh haffuer en temligh förlähningh uthaff min
herre deromkringh, sed quæ mutari nequeunt patienti a
ferenda, och vill jagh nu hermedh [haffua] befalat min
Gudh alzmegtigh. Helsa S. Fru Anna på mine vägna
Grensholm den 4 Octob. Åhr 1613.

T. F
charissi
Gabriel G. O

---

15. **Stegeborg den 4 Ap**

Underrättelser från A. O. och om fredstraktaten med Ryssland ä tade; privatangelägenheter: bröllop inom slägten.

Käre broder. Jagh önsker min käre broder *etc.* . .
och giffuer min k. broder hermedh broderligen tillk

*) Brefven för 1614 och 1615 fattas fullständigt i R. A.

gen, som här inrikes stadde ähre, vare, des Gudi skee loff, goodh helsa. Gudh lathe migh och sådana tiender ifrån broder sampt hans käre husfru och barn altijdh spöria nimma, och haffuer jagh medh störste åhstundan dagligen at min k. b:s schriffuelse, deruthaff jagh förnimma motte mptlige tillståndh och synnerligen, huru den fredztractaten Muschoviterna och oss kann afflupin vara, ty undertijden nes här freden vara besluten, undertijden handeln vara upeller och aldeles uthslagin; doch, hvadh sanningen vara så giffue oss Gudh dett, som både fäderneslande och oss e vara kann, och tviffler inthe, om dett ähr gott, förvij dett tijdh nok, ähr dett och ondt för tideliga.
kann jagh min k. broder ytterligare icke förholla, att morffuer satt sigh i sinnett om midsomarstijdh, om Gudh vill, a mina söstrars bryllop i Stockholm och inthe längre in östen fördröia vill, helst effter min N. Herre haffuer om esso tijdh åhmnat att holla min svågers bryllop och säies, M:tt Dråttningen strax dereffter vill holle Gref Casimirs doch tviffler jagh inthet att morkär haffuer väl noksampt igh om samme saaker tillschreffuit. Doch så frampt min ll samme tijdh inthe hemkommandes varder, tvifflar jagh, kommer så hastigt till nogon ända. Och medan jagh för få dagar sedan haffuer schreffuit min k. b. till, vill jagh enna gångh medh denna min schriffuelse inthe lengre uputhan vill önske till Gudh, att min k. b. sampt hans usfru och barn alle motte komma hijtt hem till oss medh goode glädelige tiender och en välbehollin resa, och vill hermedh *etc.* . . .
n k. b. ville och vara obesvärat att helsa s. Fru Anna och så på mine och min käre hustrus vägna, den och digh kärelsa lather. Vale atque iterum vale. Datum Stekeborgh Aprilis Anno 1616.

T. F.
charissimus
Gabriel Göst. Oxenstierna.

---

16. **Stegeborg den 16 A**

A. O:s hemkomst efterlängtad med anl. af de förestående brölloj angelägenheter.

Välborne hiertans käre broder Axell. Jagh önske vill och därnest min k. b. broderligen icke förholla, sampt alle våre goode venner, som i denna landzort sta des Gudi skec loff, vijdh temligh goodh helsa, hvilka ti önskar migh ifrån [min] käre broder sampt min käre begges deres käre barn altijdh att spöria och förnimm hielpe dem snart hijtt hem till oss igen medh goodo o liga tiender, och synnerligen förventes min k. broders medh längtan för våra systrars bryllops skull, det morki ähmnat i helge Trefaldigheetz nampn att holla i Stol midsommars tijdh för allahanda besvärligheeter skull, ens gårder i en sådana legenhet henda och förefalla p min k. broder sielff noksampt uptenkia kann. Och be broderligen aff min k. broder genom hans schriffuel nimma, om vij honom hem till oss emott samma tijdl moge, eliest vill dett väl falla nogott besvärligtt, och h nogre åhtskilige resor schreffuit min k. broder till, docl gen schriffuelse igen bekommitt, ther uthaff jagh måtti huru min k. broders tillståndh varitt haffuer. Och effte haffuer förnummitt s. Fru Annas tijdh nalkas, så ön henne en goodh och nådigh förlossningh och barnet till christendom sampt ett longt liff, min k. broder sam honom käre ähre till hugnat och glädie. Och vill jagh och Gudh lathe min k. b. snart komma hem medh längtar jagh nu svåra medh min k. broder att tale. vale. Datum Stekeborgh den 16 April Anno 1616.

T. I
charissi
Gabriel G. O:

Hörningsholm den 25 Augusti 1616.

anstötliga äktenskapet mellan Konrad Yxkull och Elisabet Oxen-erna; om adelig jungfrus rätt att ingå äktenskap samt om de åtgär-, som med anl. af det förefallna vore att vidtaga; om Svante Stures rafning och enkans angelägenheter; Nils Bielkes sjukdom.

hlborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . .
ffuer hermedh min k. b. tillkenna migh samma dagh jagh
Stockholm förreste haffua förnummitt om Conradt Yxells
medh Elisabet Oxenstierna på Steninge, hvilket, sosom
r skedt uthan en laghligh och ordentligh process uthi eg-
esståndhe, altså ähr dett och samptlige oss medh våhr fa-
ill stor vahnähra och spott; ähr och till ett befrugtandes,
frampt detta bliffuer oomtalt och uthan all protestation
gt, att då, sosom hon eij ähr den första, bliffuer hon eij
den sista, och synnerligen moste vij väl flere sådana fall
oss förvente, effter sådana frierij i våhr slegt ähnu väl no-
nne vara påferde, hvilke dennes exempell väl effterfölie
es, så frampt dett bliffuer så aldeles oomtalat och inthet
till saken gjort. Hvarföre haffuer migh icke tyckts onö-
ra digh medh min schriffuelse herom att påminna, oansedt
nthe tviffler, digh noksampt dett haffua betragtat och uth-
n harm och förtret väl vara dertill förorsakat. Och för-
jagh denna oordentlige och olaglige process, hvilken egten-
åndet och des vyrde myckitt förklenrar sampt förmyndare
egten, de der ähre och böre vara effter lagen i föräldrars
och stelle, uthi största föragt bringer och förer, väl kunne
affskaffat, och sådana olofflige gifftermål tillbörligen nep-
h straffade bliffua. Ty medan en jungfru i lagen kallas
nage, så ähr hon eij aff sin egin jurisdiction uthan sub tu-
iorum och deres, som effter lagen retta förmyndare ähro,
der ähre henne och böre vara i föräldrars stadh. Nu haff-
n eij magt i ringa saaker nogott göra eller besluta uthan
ars eller förmyndares ja och samptyckio, huru myckett min-
de högsta saaker och förnembsta saaker, iblandh hvilke
väl reknas må, och fördenskull medh henne väl effter dett 3
ärffdabalken procederes motte, medan förmyndare ähre i för-
stadh och stelle; synnerligen medan hon hvarken sin retta
dare eij heller någon aff sin hela slegt den tillbörligh ähra

gjort och dem derom till rådz sport, för åhn hon till e
termål sitt fullkomligh[a] samptyckio och [ja] giffuet, hv
och nu i sielffua vercket haffuer lathet påskina. Så ähr
uthinnan emott kyrckioordningens retta process och
handlat och peccerat. Ty ähr hvarken för dem retteli
åhtskillige tijder lyst vordet, eij heller nogen kunnigt
egtenskap varitt, för ähn dett allareda haffuer varitt ö
det, och uthi så motte sigh dertill stulit, hvilket icke f
ährligh gerningh hollas bör, eij heller nogott fullkomlig
skap (oansedt han henne nu väl beholla må), eij heller e
gon ährligh prestman vigde, uthan aff denn, som sin t
bleffuin tillförene förvist, så väl sosom uthi thetta fal
sitt embete och kyrkoordningen peccerat och förseedt,
han och tillbörligen för sin person borde straffat bliffua
dett och till att befrugta att så frampt detta, hvilket så
ähr medh procederat vordet, bleffue aldeles ostraffat, a
emott deres föräldrar, och de, som under förmyndarerett vo
deres förmyndare, till ohörsamheet väl kunne förorsakad
och altså deres tillbörligh ähra och vyrdningh dem de
bleffue affskurin och förtagin. Hvarföre tyckes migh, att
k. b. hade nogon legenheet och bror Carll och Åke vo
des, kunne man väl nogott göra till saaken. Och der n
mhera kunne förretta, motte man likquäl göra dem tve
dett att andra sådant att begynna motte haffua fördragh
haffuer jagh min k. b. inthe kunnett förholla, inthe t
att du ju denna saak bettre haffuer betenckt, ähn ja
schriffua kann, och veet väl, att du den spotten inthe
torckar.

Så kann jagh och min k. broder inthe förholla, att
här uppå Hörningsholm och inthe lengre kommitt, ty haf
bekommitt min N. F:s och Herres breff, att jagh endeli
fördröia heruppe och bestella om s[alig] Gr[effue] Svante
ningh, hvarföre moste jagh nu här bida. Och aldenstundh
nimmer, att den unge Greffuinnan haffuer schreffuit [till] H
begärandes, att H. K. M:tt ville komma till Upsala till s. G
begraffningh, derföre beder jagh, att min k. b. ville la
vetta, om H. K. M. kommer till s. Greff Claus till '
eller till Upsala till Gr. Svantes begraffningh. Så veet
nan dereffter rette sine saaker. Min svåger Nils Bielke
tigt siuk. Gudh hielpe honom. Käre broder, lath mi
huru snart du skalt förresa till Östergöttlandh. Och bef

n min k. broder Gudh altzmegtigh. Datum Hörningsholm
Aug. Åhr 1616.

T. F.
charissimus
Gabriel G. Oxenstierna.

re broder, leth migh endeligen vetta herom beskedh och
denne unge Grefuinnan till goode svar om greffueskapet.

Vadstena den 23 Februari 1618.*)

**ionsskrifvelse för en rådman i Ronneby, att A. O. måtte vara honom
jelplig att utbekomma fordringar i Småland.**

r broderligh och kärligh hälsan *etc.* . . . .
giffue vij vår käre broder hermedh tillkenna, att denna
sare Sven Larson, rådman i Rottneby haffuer varitt her
oss och begärat, att vij honom denna vår intercessions-
till vår k. b. meddela ville, att, aldenstundh han haffuer
gell her i riket, synnerligen i Smålandh, hooss adell och
thestående, hvilke der ähre myckitt tröge honom till att
att vår k. b. honom till H. K. M:tt vår nådigste Konungh
res breff förhielpe ville, på dett han deste lättligare och
ff sine geldener må contenterat och tillfredz stelt bliffue.
denstundh sådan hans begäran rettvisan ähr likmätigh,
iffle vij eij heller, att vår k. b. lather honom ju denna vår
ft till gode åhtniute lathe. Och tiena vij vår k. b. altijdh
ill tienst och velie igen. Och befalle vår k. b. sampt
äre hustru och kärkomne vordnat Gudh denn aldrahögh-
hreffuit i Vastena den 23 Februarii anno 1618.

D. K. O. T. B.

us Bielcke
nu propria.

Gabriel Oxenstierna
Göstaffsonn**).

---

*) Bref för 1617 fattas.

**) Detta är första gången i föreliggande brefsamling, som brefskrifvaren
denna namnteckning, hvilken han sedan alltid bibehöll. Ehuru
alltid skrefs å tvänne rader, hafva de i det följande, till utrymmes
, tryckts på en.

---

19. Linköping den 16

Hertig Johans begrafning, som det vore önskvärdt få uppskju målsutförselförbud; underrättelser begäras.

Välborne herre, hiertans käre broder. Näst, *etc.*

Aldenstundh vij haffue sckreffuit H. K. M:tt vår Konungh till, hvadh medh begraffningsbestellningar haffuer jagh icke kunnett underlathe digh medh min att besökia, och giffuer fördenskull min k. b. tillkenn dett arbete vidkommer, som till begraffningen kan kann fuller endeles, doch medh stoor besvärligit, t sagda tijdh bliffua ferdigt. Icke deste mindre syntes att hon 14 dagar lengre fram upskutes, ty haffuer här i Östergöttlandh fallit, att bonden icke allenast ä uer sådt, uthan ähr till att befrugte, att, hvar deste icke kommandes varder, ähnu i 14 dagar nepligen ku till att såå, och vill då endeles deres sädestijdh och tijden falla på en tijdh, hvilket denna landzort till falla ville. Hvar och begraffninghen motte på 14 upskuten bliffua och sädestijden öffuerståndin, kunne desto bettre bliffua rede och bestelte. Min k. b. gö nan sin flijtt.

Deslikest ville jagh haffua min k. b. tillkenna denna landzort vill högligen vara aff nöden, att spa föringen må bliffua i tijdh förbudin (unnantagandes h jest föres all denn spannemål, som i lande finnes, deresffter en dyr tijdh falle; ty nödgas bönderna (haff reda begynt) att köpa spannemål i siöstederna igen. — migh till medh denna enspennaren, hvadh tiender ifr och Lifflandh kunne vara sporde. Käre broder, jagh medh *etc.* . . . .

Vale et feliciter vive. Datum Linköpingh denn Anno 1618.

T. F.
charissim
Gabriel Oxenstierna

Salutes charissimam coniugem una cum liberis m que nomine. Vale.

Linköping den 8 Maj 1618.

A. O:s sjukdom; om hertig Johans begrafning, som uppskjutits; un-
rättelser begäres; privataffärer; om beviljande af en försträckning
Elfsborgs lösen; ordre begäres för Hans Byggmästare.

lborne hiertans käre broder. Näst en broderlig *etc.* . . . .
ffuer dernest min k. b. tillkenne, att jagh för nogon tijdh
chreff honom till, och hade väl longesädan förmodet svar
mma schriffuelse, men jagh haffuer ty verr min k. b:s im-
t noksampt och fast ogerna förnummitt, i dett att migh
om ähr tillschriffuet, att min k. b. haffuer en tijdh longh
n häfftigh siukdom varitt beladd och most hollit vidh sän-
och förnimmer jagh, att min k. b. skall nogorlunda vara
till nogon bettre hälsa igen. Gudh fullborde sitt goode
te verk och förhielpe honom till sin fullkomligh helsa igen.
nest giffuer jagh min k. b. tillkenna, att, hvadh saakernas
h här i Östergöttlandh vidkomma, så haffue vij nu i dett
ste effterkommitt H. K. M:tt vår nådigste Konungh och
befalningh, i dett vij haffua mestedeles ferdige de saaker,
nne behöfues till min s. framlidne herres begraffningh.
om jagh förnimmer begraffningen vara upskutin till effter
så ähr dett väl och denna landzändan myckitt nyttigt,
gen för deres sädestijdh skull, så väl som för de svaga
h hästar, som här nu ähre.
re broder, aldenstundh här går esomofftast budh emellan
lm [och] här, så beder jagh min k. b., att han ville schriffua
ill och lathe migh veta, om min b. kommer hijt neder
H. K. M:tt eller eij. Hvar och nogre visse kundskaper
vara ankompne ifrån Lifflandh eller Ryslandh, att min k. b.
gh då derom auvisere. Och haffuer jagh nu inthe synner-
tt schriffua om, uthan befaller hermedh min k. b. sampt
äre husfru och barn under Gudz nådefulla beskyd, broder-
h kärligen befalat. Min k. b. ville helsa sin fru Anna på
h min k. hustrus vägnar. Datum Linköpingh den 8 Maij
18.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

b. Den jagten jagh medh digh i vintras omhandlade gör
holt migh henne till besta till min ankompst, hvilkett

jagh förhoppes, om Gudh vill, skee skall strax efftei
gen. Jagh vill betala digh den. Vale ac vive.

Post scriptum (å lös lapp).

Käre broder, kom i hugh dett brefuet, som du ha
Erich Jöranson på dett silffret, som han haffuer förstre
borgs lösens uthlegningh. Han ähr i denn förhopnir
dett nu medh denna zedellvisare bekommandes varder

K. b., M. Hans Bygmestare ähr här i Linköpingh
arbeta på min S. Herres graff och haffuer bedit mi
ville bedia digh, att du frågar H. K. M:tt, om han s
H. K. M:tt ankompst här i Linköpingh, eller om han
genast till Callmar föråht, och begärer han beskee
medh dett första.

---

21. **Sturefors den 7**

Tillkännagifvande af en sons födelse och önskan, att A. O. sar trakten varande vänner måtte bevista dopakten.

Hiertans käre broder. Jag önsker min k. b. en lyck
afftou, och giffuer min k. b. härmedh kärligen ti
i afftons nhär 10 slogh, bleff min k. hustru förlossat
uade Gudh oss medh en ungh sonn*), hvilken jagh ö
först komma till doop och christendom, bliffua i gudz
tugtat och leffue sine föräldrar till hugnat. Och ha
åhrnat migh i dagh till Linköpingh, men för hustru
skull moste jagh till i morgon tideliga förbida. Och s
käre broder, jagh agtar onödigt vara lenge medh ba
stendom att förbida, helst medan så goode venner nu
stadde ähre, derföre beder jagh min k. b., att han vil
vetta, om H. K. M:tt i morgon förresa vill eller eij. I
begärer jagh och gerna, att hvar min broder förnimm
Jacob, Hr Jöran Gyllenstierna, Hr Abraham Erichson
resa derifrån, att min k. b. ville dett förhindra, til
vill, jagh får tala medh dem. Ty förhoppas jagh, a
och dee skole migh i morgon eller öffuermorgen ti

*) Gabriel, sedermera riksråd.

Jagh tienar min k. b. aff hiertat gerna igen, sosom jagh
than pligtigh och skylligh ähr. Och befaller *etc.* . . . . .
e. Datum Stureforssa den 7 Junij Åhr 1618.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Stockholm den 6 April 1619.

**se för bref; om sändandet af en läkare; Petrus Petrejus; sändandet
n trädgårdsmästare; underrättelser lofvas.**

borne hiertans käre broder. Jagh önsker digh *etc.* . . . .
iffuelse ähr migh i går, som var den 5 Aprilis, tillhanda
, deruthinnan jag min k. b:s åhtskilige begärande förnim-
som ähr om doctorn, hvilken jagh väl skulle strax till
yndat haffua, hvar jagh hade varitt här stadd, men jagh
en natt eller två hemdragin. Doch ähr han effter min
t här inthe länge uppehollin, och önsker jagh min k. b.
ll sitt chur. — Hvadh Petri Petræi saak vidkommer, så
h i morgon tideliga haffua honom för migh och samma
edh tillbörligh tystsamheet föreholla, och tviffler jagh in-
, nhär han saksens fhara förnimmandes varder, så skall
K. M:tts nådige löffte gerna vedertaga och sigh till en sä-
så länge stormen kann öffvergå, gerna begiffua. — Den
mestaren belangande min k. b. begärer, jagh honom ville
, så skall jagh göra min flijtt, att, hvar mögeliget vore
att bekomma, så skall min b:s begäran väl bliffua effter-
, och skall jagh den, så frampt jagh bekommer honom,
n dagh eller två väl eftersända.
pp ähre här ähnu inge ankompne, eij heller höres aff no-
n skole vara uthi skäran, ty ligger isen alt ähnu så longt
fuet, så att man ingen ypningh seer, men så snart skepp
nkommandes, så skall jag strax min k. b. om nye tiender
uvisere. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . .
B. gör väl och helser s. Fru Anna medh min och min k.
tienst. Datum Stockholm den 6 Aprilis Anno 1619.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

23. **Stockholm den 13 A**

Underrättar om sin förestående resa till Östergötland för hustr om Hansestädernas ankomna sändebud.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker lyckosam resa och medh helsan hitt hem till oss snar och giffuer min k. b. till kenna, att jagh nu tillkor dagh haffuer ähmnat migh herifrån till Tälie och se till Östergöttlandh. Och ähr morkär hijtt kommen oc till Östergöttlandh, så väl som Gabriel Bengtson och Flera bliffue inthe monga. Gudh giffue oss allom ly och tröste migh bedröffuade karll*). — I dagh ähre H sendebudh ankompne hijt till Stockholm. Hvadh n kärkommett de medh sigh före, giffuer tijden medh. der, jagh finner inthe myckett att schriffua, ty siukd alt ähnu nogorlunda effter. Doch förmodes jagh de vill jagh nu hermedh *etc.* . . . .

Datum Stockholm den 13 Aug. Åhr 1620.

T. F.
charissim
Gabriel Oxenstierna

---

24. **Stockholm den 15 A**

Hustruns begrafning har, till stor olägenhet, måst uppskjutas; dernas sändebud; hoppas på A. O:s snara hemkomst.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . min k. broder icke oförmält lathe, att jagh effter vår affskeedh hade ähmnat migh herifrån medh min s. så att begraffningen skulle haffua bleffuit hollin den 3 men, dagen för ähn jagh herifrån skulle förresa, b H. K. M:tt tillsagt, att jagh här moste fördröja, och begraffninghen till nästkommande vinter uppskiuta, Gudh skall vetta, till hvadh skada och olegenheet jag ähr bragt vorden, ty haffuer all tingh, som till b

*) Gabriel Gustafson Oxenstiernas första hustru var Mär 1620.

ehöffues, varitt allareda i Linköpingh ferdigt, alla begraff-
fuen uthgångna, dem jagh alla haffuer måst igen aff-
Doch moste patientia i saaken göra dett besta och trö-
dervidh quod nulla calamitas sine socio, och haffuer jagh
at som i morgon, om Gudh vill, att settia hennes s. lijk
kyrckian till vinteren (doch emott all min velie).
re dagar effter, som min k. b. var hädan förrest, ankomme
dernes sendebudh, och haffua de i dagh, som ähr den 15,
l audientz, och haffua de ähn hertill inthe annett propo-
n att deres gambla privilegier må bliffua renoverade och
rade. Doch tvifles inthe, att de väl annatt haffua att
, men de vele uthan tviffuell först see, hvadh resolution
e bekomma. Käre broder, jagh kann denna gångh inthe
chriffua, uthan önsker min k. b. en lyckosam resa, och
medh väl uthretade saaker motte komma hijtt hem till
och haffua dett medh, som han effter dragen ähr. Och
nu hermedh *etc.* . . . .
ım Stockholm den 15 Aug. Åhr 1620.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Stockholm den 23 September 1620.

**s resa till Kalmar; om pålska stilleståndet; tidningar från Ryss-
; privatunderrättelser.**

oorne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . . H. K. M:tt
ı 12 i denne månadt herifrån och till Calmar förrest, der-
athe bestella, hvadh som till dett fremande härskapets an-
kann behöffuas, och strax dett ähr förrettat, begiffuer sigh
I:tt hijtt tillbakar igen. — Hvadh nye tiender ifrån Liff-
dkommer, så haffuer H. K. M:tt schreffuet Feltherren til
ılt honom att prolongera stilleståndh medh Pålaken ähnu
naders tijdh, och synes noksampt aff Kottkouitz breff,
· Feltherren hårdt deruppå trengde, ett rundt stilleståndh
le vara till att nhå. — Ifrån Ryslandh ähre inge synner-
iser ankomne, uthan att Stoorfyrsten skulle haffua förordnat
ommissarios till grentzelägningen, på dett saaken deste sna-
lle komma till entskap. — För 5 dagar motte s. Fru Anna

väl och var hon uppå Tijdöön. Denna gång haffue
annatt till att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.*
och min k. b. en lyckosam resa och medh helsan v
hijtt hem att komma. Datum Stockholm den 23 Sep
1620.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

---

26. [*Ej egenhändigt.*] **Sturefors den 10 J**

Om hustruns försiggångna begrafning; utskrifningen i Vesterg angelägenheter.

Broderligh kärligh helsenn och altt mere kärt
alzm. nu och altijdh tillförende. Käre broder, jag
härmedh broderligen icke förholle, att, hvadh den
ahnlanger, som jagh hijtt nidh haftt haffuer, så ä
min käre moderbarn och medhfölie oskadde och n
(Gudi dess loff) framkompne till thenn daagh och ti
resatter var, och begrafningen öfuerstånden, och h
igen heemrycht, och jagh medh mitt föllie hiit till
men. Gudh lathe migh altijdh spörie gode tijdend
käre broder och din käre vårdnatt. — Huadh uthschri
kommer, som Stiärneskiöldh och jagh uti Westergö
skole, och vår instruction förmeller, att vij begynn
16 Januarij, så kan thett dogh icke skee, för än the
arij för dhe orsaker skull, att thett är än så stackott
almogen plägar icke komma fram för än om midd
man kan föga uthrette. Så kan och Stierneskiöldh f
moth den tijden, komma dijtt nidh ifrån sin svågers
jest kan man och icke begynnen den förste Febru
är Kyndersmesseafton. Men, som sagt är, så vele vi
den tridie uti Wartoffta häredh alleförst, och sedan a
och så fordt, thett beste och snareste, som mögeligit
Vijdare käre broder kan jagh digh och här medh l
oförmeltt lathe, att migh är berättadt vordet, huruso
i förre uthschrifningar haffuer tilgångitt, att, när de l
den i landett, så äre löösgängere och driftepartij ryn

derne, och åhter, när thet är schreffuett i städerne, så hafue de begifuitt sigh uth på landett, och är therföre händt, att sådanne sällar hafue blefuett frij, ther bönder och theres drengier hafue blefuett schrefne. Och vorett förthenskull tilbörligitt, att ther medh motte holles en bättre ordningh, än som här till skedt är. Och der min käre broder täckes detta Kongl. M:tt vår allernådigste konungh och herre berätte, så tvijflar jagh inthet, att H. K. M:tt varder finne på the medell, som sådanne skalkheeter kunne förtages medh. Och efter huarsken i min eller stadthollernes här i Östergötlandh fulmachter och instructioner, inthett förmelles om någon uthschrifningh i städerne, så vette vij oss theruthinnan inthet kunne göre eller lathe medh mindre vij ther om vijdare beskeedh ifrån H. K. M:tt bekommandes varde, dogh kundett vara bäst att någre blefue förordnade, som uthschrefue i städerne, i medlertijdh och medh thett samme som uthschrifningen skeer opå landett. Huru som jagh sakerne vijdare företagandes varder och the förlöpe kunne, thett vill jagh esomoftest min käre broder tillkennagifue. Dogh är jagh i then meningh, att, efter uthschriffningen och lagmönstingen mostt i alla håreder följes åht, att jagh näpligen hinner ändett för påske, helst meden jagh och skall vara medh att uthschrifue på Daall, theraf jagh dogh ingen lagmansrentte än härtill haftt hafuer. Här medh och altijdh befaller jagh digh, käre broder, udi Gudz alz. nådige beskerm, sampt dhin elskelige käre husfrus (min käre syster) och eder käre barnn och vårdnader till longhvarigh lifs sundheett och all godh välfärdh broderligen och kärligen. Af Frossa denn 10 Januarij, Åhr 1621.

(*Egenhändigt*):

Käre broder, medh första budh så schriff migh till om saakernas tillståndh i Stockholm och quid novi. Så haffuer och Per Månson aff migh begärat, att jagh hans entskyllan hoos digh göra vill, att han nogett lenge haffuer varitt borta, ty haffuer han ähnu inthe varett hemma, uthan alt här hooss migh och hulpet migh att schriffua de breff till Westergöttlandh både om uthschriffningh och lagmanstingen. Så begärer och Per Månson, att min k. b. ville hans saak till dett besta i hugkomma, att han och så goodh legenheet, som andre secreterare medh accidentier haffua, bekomma motte, och, hvar dett icke annatt skee kunne, att dett motte skee genom trykningh på Cronans vägna, som Burei haffue hafft medh bibelens och lagbokens. Doch tviffler jagh in-

the, att min k. b. väl gör, hvadh mögeliget åhr. F
[helsa] S. Fru Anna medh min tienst.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

---

27. **Sturefors den 14 Jan**

Privatangelägenheter: om svärmoderns resa, sönerna anbefallas i

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . i fr
var den 11 i denna månadt, förreste morkär herifrån oc
keborgh medh sampt våre svågrar Åke och Jöns Kurc
mener jagh, att morkär förreser till Edhult i Smålandh, f
till Rinkesta kommer. Effter jagh nu för mitt affresand
Westergöttlandh, hvilken jagh, om Gudh vill, strax
dagen vill i verket stelle, moste försende mine söner
holm, på dett de der i roo och stillheet måge vara u
præceptors handh, haffuer och befalat att losere dem p
deres lilla kammar, så hade jagh väl gerna molesterat n
att de hade bleffuitt hooss dina söner, men aldenstund
veet, att min broder medh oroo inthe synnerligen betie
des föruthan oviss, om du nu äst eller och lenge bliffu
holm, så begärer jagh likquäl broderligen, att min k. b
göra sigh dett omaket och undertijden gå up till dem,
som och förfara, huru de bliffua underholdne och tract
sedt jagh inthe tviffler om deres præceptors flijtt. K
jagh beder och, att du medh första legenheet ville s
nogre auviser, sosom och schriffua migh svar på min fö
uelse. Och vill jagh nu hermedh och altijdh *etc.* . . .
Helsa S. Fru Anna medh min kärlige tienst.
Datum Stureforsa den 14 Jan. Åhr 1621.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

Hvadh pestilentz vidkommer, så höres her i Öster
des Gudi skee loff, inthe aff henne. Doch säies här
sanningh, att hon åhr kommen på 2 mil nhär Jöneköpin
vare oss nådigh. Vale.

Stockholm den 25 April 1621.

Ursäkt hos konungen för A. O:s bortovaro; intet nytt.

ılborne käre broder. Jagh önsker min k. b. myckin lycka
ligheet och giffuer digh tillkenna, att jagh i lögerdags om
ankom hijt till Stockholm, och strax jagh upkom, frågade
M:tt migh, om jagh hade varitt hooss digh, frågade och,
nart du skulle komma. Då sade jagh, att min b. var till
venta emott denna söndagh. Då läth H. K. M:tt sigh dett
, och giorde jagh dess föruthan din entskyllan på dett be-
ytt vanckar här slett inthe, aldenstundh haffuet hvarken
eller bär. H. K. M:tt åhr dragin på skjuteri, kommer i
igen. Och befaler jagh hermedh min k. b. Gudh alzmeg-
Datum Stockholm den 25 Aprilis Åhr 1621.
lsa syster på mina vägna.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Häringe den 26 Mars 1622.

ker; begär underrättelser om danskarnes besvär i tullfrågan samt
hållningsordres med afseende å kreditivet; förfrågan om en dansk
rrespondent.

ılborne käre broder. Jagh önsker min k. broder en lyksa-
odh dagh, och giffuer min k. broder tillkenna, att jagh haff-
lagh varett på Häringe och Hamerstadh ladugårdh och be-
es lägenheeter. Vill och, dett första Gudh vill, jagh kom-
ll Rinkesta schriffua min k. b. min fullkomligh meningh
till. — Och medan jagh, käre b., förgoth, att lathe migh full-
en aff digh informere om tullens besvär, som de Danske
ı sigh haffua besvärat, att du villt migh om dett funda-
tillschriffua, på dett, om jagh derom kann bliffua besögt,
gh må vetta medh beskedh dertill att svara. Min broder
ch schriffua migh till medh Salvio, antingen jagh skall
creditiffet up till Konungen i Dannemark eller om jagh
kall præsentera honom. K. b. sendt migh de aviserna, som

sist ankomme, sosom och förgeth ey heller den schr
loffuade att senda migh effter. Jagh haffuer nu inthe
att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . . Datu
den 26 Martij, Åhr 1622.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

K. b. Om du haffuer nogon i Dannemark, som
auvisere om nogre saaker, så läth mig vetta hans nan
jagh må få tala medh den. Vale.

---

30. **Rinkesta den 29**

Om ett ifrågasatt byte med kronan af Tyresjö gård mot an

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . kan jagh
der icke förholla, att jagh ähr som i afftons hijtt k
Rinkesta och funnett morkär, des Gudi skee loff, v
goodh hälsa. Så haffuer jagh iblandh annan discurs g
kär tillkenna om Tinsta gårdh och des ströms bytte,
haffuer fast illa vidh sigh taget och deruthöffuer a
tårer felt, oagtandes ehvadh rationes och skääl jagh
vent haffuer. Jagh haffuer fört henne [till sinnes] d
perikel, som Töresiö ström moste uthstå, i dett att ett
lop göres och strömen således ifrån sin gambla far
2:o att migh nu biudes gott vederlagh och recompe
dett framdeles vel kann [nekas], och icke vederlagh e
att vente, och att min rettigheet i så motto kann fram
högeligen disputerat, föruthan andre otalige skääl. J
fört henne till gemyt om sjelffua gården, ifrån hvilke
mhere abhorrerer, effter som de gambles opinion äh
och förmhener, effter som offta in furia plägar att
vara att lathe taga ifrån sigh åhn att byta medh good
committera Gudh hämden; och sosom desse rationes
som ähro absque fundamento, så skole de likquäl väl
quidem dicuntur a matre. Så förnimmer jagh väl, att
inthe ähnu haffuer fulleligen samptygt, så lather hon
fuller behaga, hvar sielffua sätesgården icke bliffuer b
at der må giffuas vederlagh för strömen, som kunne

resiö och Kålsta i Ösmo till legenheet; så, oansedt jagh för min person fast hellre bortbytte både gård och ström tillika, ähn jagh dem ville åhtskilia, ty kann jagh noksampt dett eragte, att, aldenstundh den legenheeten så myckett ähr kommen i öffuerheetens ögon och i alla mans munn, så bliffuer dett verket dy heller aldrigh tillbakar. Ty kann jagh väl lätheligen eragte, att hvar den dämningen icke angår, att vatnet kommer till uthlop vidh Nacka eller Dannevyk, och staden, dett jagh vist förmodes, kommer till nogon tillvext och stoorlek, så bliffuer sielffua bruken likquäl till Töresiö en dagh firmerade, aldenstundh dett ähr fast nhärmere ähn Wällinge, och bliffuer jagh och mine barn altijdh osäkre i vår possession och lyster migh effter denna dagen på denna gården inthe myckett mhera spendera och æstimerer fast bettre att vara procul a Jove procul a fulmine. Doch förmodes jagh väl framdeles att kunne öffuertala min moder, att hon goffue sitt samptyckie till byte medh alla. Jagh haffuer och beseet Häringe gårdh och des ladugårdh Hammerstadh, och hvar jagh dem både till vederlagh bekomma medh tillbörligh renta, så hade jagh giort min barn en stoor tienst, ty skole hvar nästan för sigh svare emot Töresiö, unnantagandes strömen. Men aldenstundh morkär ähr så högt emot Töresiö gårdz byte, moste dett så bero; allenest beder jagh min broder, att, hvar H. K. M:tt talar nogott om strömen och vill endeligen haffua dett verket fort, så ähr der inthe att leggia sigh up emot, så frampt till jagh icke vill gå vederlaget medh allo quitt, att min broder då ville svara, att hvar H. K. M:tt nådigst teckes att giffua migh för blotta strömen, satt opå 1200 dalers renta först, och nämpne Hammerstadh, som ligger vidh Häringe, medh 1000 dalers renta och har, hvadh deruppå svares, 1200 dalers renta (och verderingen icke för högt satt) i sådana godz, som under sätesgårdzfrijheet kunne vara belägne; 2:o hvar H. K. M:tt teckes att giffua migh dem exempt ifrån rostiensten, aldenstundh jagh samma renta (hvilken jagh väl hade förmodet ähn en gångh så högt att stägre) frij för tienst hafft haffuer. Hvar H. K. M:tt nådigste teckes migh dett att giffue, så ähr jagh dermedh tillfredz; allenest att H. K. M:tt vill ifrån migh byta Näsby, Ålta, Skansen och giffua migh godz under sätegården, så kann dett väl framdeles skee, att H. K. M:tt får Töresiö medh, när morkär sigh nogott bettre får att betenckie. Jagh tviffler inthe, att min k. b. rammer heruthinnan mitt beste, och förer H. K. M:tt min besvär till gemyt. Men summan, att jagh på Töresiö inthe mher bygger. K. broder, s. Anna ähr på Tijd-

öön och kommer, om Gudh vill, i morgon hijtt, och jagh
migh tillvegs i morgon rett tideligen och befaller herr
k. b. *etc.* . . . . Datum Rinkestaholm den 29 Martij,

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Gö

---

31. **Värnamo prestgård den 14 A**

Om resan till Danmark och fåfäng väntan på Salvius i Värnan
harm och förtret.

Välborne hiärtans käre broder. Jagh önsker min
alt, hvadh honom kärt och önskeligit kann vara, vede
Gudh denn aldrahögste. Och giffuer dernest min k. b
kenna, att jagh, effter sosom jagh ifrån Stockholm v
haffuer skyndat migh effter giort affskedh hijtt till grent
agt och förhopningh, att jagh och medh dett första sku
kommett tillbaka igen, men, föruthan dett jagh i Jönkö
ter Salvius ankompst, så haffuer jagh nu i jämpna 9 da
störste harm och fordræt moste her i Wernemo preste
bida, och vill jagh önske, att jagh hade hafft acterna m
jagh skulle längesedan haffua varitt i Köpenhampn och
tyrs allareda dedan igen; men hvar migh flere sådana r
påleggias, så skall jagh på dett sette inthe offtare la
migh vidh näsan.

Greffuen aff Mansfelt var her i Wernemo för två e
gar sedan och berettade, att Salvius icke ähnu på no
var till att förvänta, och att min broder hade honom d
tat, och förundrar migh inthe lithe, att min broder i
haffua skriffuit migh en zedell eller medh dett ringaste
hans uthebliffuande kundgöra. Aff dem, som här aff o
rese berettas, att Stotthollarn på Helsingborgh, Anders
allareda for 14 dagar sedan hafft sitt budh på grentze
skaffa migh frij fordenskap, men hvadh i saningh kan
jagh inthe forvisso. Jagh haffuer denna gångh inthe
schriffua, aldenstundh alt, hvadh här aff Danmark höres
och, dett förste Gudh vill jagh kann komma der in, vil
k. b. alle saakers tillståndh vidhlöfftigare till kenna gif
befaller min k. b. och hvadh honom kärt kan vara G

ögste. Datum Wernemo prestegårdh denn 14 Aprilis, Åhr

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsson.

. S. Helsa s. Fru Anna och alla goda venner [med] min
: tienst. Vale & vive.

Bäckaryd länsmansgård den 18 April 1622.

**an till Danmark; rykten därifrån om polska och ryska sändebud; olä-
ınheter genom Salvii dröjsmål.**

/älborne käre broder. Näst en broderligh lychönskan och
ligh tacksägelse för monga bevista välgerningar kann jagh
. b. icke oformält lathe, att jagh är nu stadd her i Beckere
ıanzgårdh och haffuer nu bidt her i Smålandh effter D. Sal-
på 3:dje veckan medh inthe ringa förtreet, ty hvar jagh hade
ller kunnat tenckia, att han så lenge skulle haffua bliffuit
ɔllen, hade jagh kunnatt bliffua på Stureforssa och der fö-
nogre mine nödige saaker, effter jagh dessföruthan moste
ördröja på nogre dagar, nhär Gudh ville jagh kommer till-
igen. Jagh hade eij heller kunnatt tenckia, att medh hans
pst så lenge skulle haffua drögts, aldenstundh H. K. M:tt
befalte migh, att jagh skulle skynda migh, så myckett som
git kunne vara. Konungen i Dannmark haffuer allareda för
gar sedan schriffuit Anders Bilde till, att, dett första han
ıme, att nogett seningbudh ifrån H. K. M. ankomme, skulle
rskaffa frij fordenskap; haffuer och bestelt om nattleger, så
ɔsom och hafft sin kutskevagn medh 6 hestar för innemot
en två resor. Här säjes, och går i all mans munn, doch
uer jagh dett icke för full sanningh, att en Polnisk post
gre dagar sedan skulle haffua bodet för Polniske sendebudh.
ı i saningh åhr, giffuer tijdhen medh. Säjes och, att Konun-
Dannemark skulle haffua önske, att de Svenske motte förr
me åhn de Polniske, på dett han motte förr vetta H. K.
begäran. Detta haffuer fugten i Synnerboo berettat, hvilken
sigh för nogre dagar sedan varitt der inne. De Ryske sen-
en åhre nu allareda afferdade uthur Dannemark till siös åht

Narffuen, som här berettas, medh Konungens egne ske[p
jes och haffua förährat Konungen i Danmark ett paulun
och konsterigt gjort, strekat medh gull och den unge
saal [ɔ: sadel]. Nhär Gudh vil jagh kommer in, tviffle
får väl veta där aff, vill och då väl vidare schriffua
till om alle omstendigheter. Käre broder, hvar Salvius
quar, dett jagh likquäl icke vill förmode, ty jagh le
stoor besvärligheet veet migh [intet] här till att uppehol
k. b. ville då antingen driffua deroppå, att han snart mo
eller acterna motte bliffua migh tillskickade meed no
tario, ty lenge här till att liggia för kortvill skull vi
stan alt för besvärligit, och vill jagh nu härmedh
haffua min k. b. sampt honom kärt kann vara Gudh d
högste befalat. Datum Bechere ländzmansgården den
Åhr 1622.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

---

33. **Bäckaryd den 22 A**

Resan till Danmark; Salvii ankomst; ursäkt för uraktlåten ra
M:t; om postens afsändande hem.

Välborne käre broder, jagh lather all lyckönsk
tacksäjelse bestå, och giffuer min k. broder tillkenna,
vius ankom i går hijt till Beckerö, och haffuer jagh
timman sendt Knudtt Jöransson in i Danmark till at
Cantzlern om min ankompst; ähr och till sinnes att so
om Gudh vill, ryckia till Markare och i morgon in
mark, Gudh giffue till lycka. Jagh ville väl schriffua
till, men effter jagh ingen tingh nu veet att schriffu
jagh in i Dannemark kommen ähr, och för ähn jagh m
haffuer talat, så beder jagh min broder gör min entsky
H. K. M:tt. Marskalken effterloth migh tvenne enspen
migh, som skulle fölia in i Dannemark, medh hvilke j
schriffua, men den ene sende jagh effter D. Salvius oc
the tillbakar igen, den andra sende jagh medh pomera
M:tt Drättningen. Nu haffuer jagh ingen enspennare
ähr jagh nödgader vorden att taga Lasse Enspennare m

Dannemark, och haffuer jagh sendt alla auviserna medh en
karll till min b[rode]r; vet vist, att de i rettan tijdh väl
kome fram.

Dette jagh min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe och
er hermedh min k. b. Gudh denn aldrahögste till all godh
yckligh välmoga broderligen. Datum Beckere den 22 Aprilis,
1622.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsson.

Stockholms slott den 18 September 1622.

gens hemkomst; underrättar om kurfurstinnans af Brandenburg afresa
ch sin därmed sammanhängande tillärnade sändning till främmande
rter; pestens härjningar; privatunderrättelser.

Välborne hiertans käre broder. Näst en broderligh lyckön-
och tillbörligh tacksäjelse för bevista välgerninger kann jagh
k. broder icke oförmält lathe, att H. K. M:tt i går, som var
17 i denna månadh, åhr ankommen hijtt till Stockholm, eff-
om H. K. M:tt på Ålandh aff mottväder lenge haffuer varitt
eret och medh stoor fahra hijtt öffuer kommen.

Strax effter H. K. M:tts ankompst haffuer Churfyrstinan an-
om sitt affresande till Brandenburgh igen, hvilket henne
åhr samptygt, och bliffuer resan medh dett första i verket
Så åhr migh och aff H. K. M:tt befalet, att jagh H. F. N.
till Berlin beledhsaga medh sampt andre otto aff adell, och
resan gella först till Dannemark och sedan öffuer in till
lenburgh.

Så haffuer H. K. M:tt och i sinnet att leggia migh nogre
nissioner uppå både hoos Konungen i Dannemark och andra
r i vägen att förrette, doch icke som nogen legatus, uthan
discursum; men hvadh dett åhr, veet jagh icke åhnu. Väl,
resor falle migh myckett besvärliga på ett åhr att uthstå,
var både i våres till Dannmark och nu på nytt en sådan
resa att företaga och entligen mitt bryllop, hvilket migh
ett åhrliget kostat haffuer. Doch åhr ingen excusation att
ända, uthan patientia.

Hvadh vårt tillståndh her i riket vidhkommer, så I
pestilentien tagit öffuerhanden i Östergöttlandh och s
omkringh Linköpingh och haffuer starkt grasserat, ähr
Norköpingh inriten såsom och kommen i Närike, och ä
skull väl att befrugte, att hon vijdare inritandes varder
väl att önske, att Gudh ville giffua oss en godh fre
Polniske sidan och lathe denne tractat medh frugt afflöp
lathe oss tvenne sådana plågor på en tijdh uthstå.

Hvadh dina söner vidhkommer, då ähre de allareda
nedtz tijdh sedan till Upsala förreste och haffua dere
herbergh hooss M:r Andrea Prytz, i samma gårdh der Le
bodde, och ähre vidh good helsa, och gör M:r Andreas
flijtt medh dem. Syster Frue Anna haffuer en tijdh lo
her i staden och vill nu medh dett första begiffua sig
Tijdöön och tviffler inthe, att hon om dina particularia
saaker nogsampt auviserer; och effter som min k. brode
schriffuelse aff migh begärer, att jagh s. Fru Anna assi
hvadh motto hon kann till migh litha, så tviffle der i
att emellan mitt egit och ditt skall en ringa åhtskildna
heller vare min k. b. frånvharendes tillvelie ähn nhä
Jagh önskar och till den goode Gudh, att han ville d
medh frugt afflöpa [latha] och digh medh helsan och h
hem till oss förhielpa. Och vill jagh nu hermedh *etc.*
Datum Stockholms slott den 18 Septemb., Åhr 1622.

T. F.

charissimus

Gabriel Oxenstierna G

K. broder. Salutera Feltherrn Greff Jacop, H. Per
Jochim Berndes på mina vägna. Min k. hustru beder
medh sin kärlige tienst. Vale atque iterum vale.

---

35. Stockholms slott den 20 Novem

Om ankomna bref och föräringar från ärkebiskopen af Bremen furstliga privatnotiser; penningebristen till krigets utföran underrättelser om brödernas respektive söner m. m.

Välborne herre, hiertans käre broder. Näst *etc.*
kann jagh min k. b. icke oförmält lathe att för nog
sedan ankom H. F. N. Bispens aff Brämens post, hv

ıriffuelse till min k. b., hvilken jagh i min k. b:s frånvharu
tit haffuer, och jagh nu här innelygt honom tillsänder*). Så
r Bispen sendt min k. b. tio apelgrå stoo, hvilka de alt in
öneköpingh fört haffua och der hooss min k. b:s verdh ne-
t, till des de finge veette, hvart de dem skole före lathe.
ffuer jagh schriffuit Bispen aff B[remen] och honom på min
s vägna tillbörligh tacksäjelse giort såsom och om dett Liff-
ke väsens tillståndh auviserat. Jagh haffuer och lathit för-
posten, som stoona införde (hvilken ähr en ampttschriffuare)
ıllkädia om 70 kronor, och 100 riksdaler till färepeningar,
tundh han var sielff 4 stark. Jagh haffuer och strax be-
din fougte Johan Anderson, hvilken på samma tijdh här var,
an skulle afferda in till Jöneköpingh den, der stoona till
ön skulle beledhsaga.
I. F. N. Pfaltzgreffuinnan ähr för 14 dagar sedan förlossat
ekommitt en ungh sonn**), hvilkenn der summo cum aplausu
ndfången, skall och barsölet holles 14 dagar hereffter. H. F.
Hertigh Carll Philips begraffningh skall upskiutes till effter
et, doch ähr ingen viss dagh föresagder.
Vår störste molestie, som vij här ähre medh besvärade, ähr
geomsorgh, kriget medh i tillkommande sommar att conti-
, så frampt, vill Gudh, icke nogon annan önskeligh uth-
ı deruppå förlähnandes varder; moste och undertijden dett
öre, som vij gerna vore förskonte medh. Sedh patientia.
ville väl min k. b. om alle saakers tillståndh vijdare noti-
; men effter H. K. M:tt haffuer både sielff schriffuit min
r till, så väl såsom och Skytten dett befalat att göre, hvar-
gtar jagh dett aldeles onödigt.
Min k. b:s söner ähre alt i Upsala hooss M. Andrea, och ähre
Gudi skee loff, vidh good helsa; men mine söner ähre här i
holm, och haffua bekommett en Tysk præceptorem, der de
göre sin mögelighe flijtt. Min moder ähr på Walsta, och
ıu nogett siukligh i sitt bryst. Gudh hielpe henne till häl-
och önskar jagh, att min k. b. snart medh hälsan och gode
r må komma hijtt till oss igen. Och vill jagh nu *etc.* . . . .
n Stockholms slott denn 20 Nov., Åhr 1622.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

) Denna skrifvelse saknas här på sin plats.
) Carl Gustaf föddes den 8 November.

Jagh förmener, att vij haffue ofortöffua (!) Johan vår svåger, ty haffuer han alla reda talat morkär til faustum. Vale atque vive.

---

36. Stockholms slott den 8 I

Glädje öfver A. O:s hemkomst; pestens härjningar i Stockholm; len och accisen; missnöje med den senare.

Välborne herre, käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann k. b. icke oförmält lathe migh medh frögdh haffua f dett min k. b. ähr nu, dess Gudi skee loff, medh hälsa hem igen till oss ankommen och ville nu väl önske, att må få tala medh min k. b., och saakernas afflöpande aff honom förnimma, hvilket jagh förmodes, näst G snart skee skall.

Jagh ville väl min k. broder nu vidlöffteligen o kers tillståndh notificere, men så ähre nu min broder s orten stadd, der han migh snarare och bettre kann au jagh honom. Doch står här i Stockholm, ty verr, intl ty haffuer nu pestilentien taget myckett öffuerhanden h holm, så att här till ett stoort antaal folk ähre allared lagde, och döör nu nästan hvar vecka inthe under 25(och talet sigh vecka ifrån vecka mherer. Och ähr denn tien, effter som jagh aff andre förnimmer, fast skarpare förra, ty ähre svåra få, de der siukna, som undhslippa, föga mhera ähn 2 dygn och somblige mann ett, och äl att beklaga, att H. K. M:tt tager en stoor skada på si ähr allareda öffuer 130 Stockholms bosmän sin kooss, il 8 skeppare varitt haffuer. Siukdomen riter och in på åhtskilige orter. Gudh vare oss nådigh.

Jagh lather min bröder och förnimma, att jagh ä medh den accisordningen och de små tullarna att stell så ähre tullarne komne i svank uthan molestie, tvångh men accisordningen ähr mycket besvärligare, ty för haffuer här varett temligh tumult her i Stockholm, min b. fuller vijdare aff H. K. M:tt sielff förnimmand Och begynner jagh nu nogorlunda att komma medh

her i Stockholm, doch ähr folket och den gemene mann
deröffuer försoffade och önske sigh döden, effter som de
och dagligen för ögon see, och oansedt ehuru jagh på dett
geste sättet medh dem omgår och underviser [att] detta be-
dem minst angå, uthan mest öffuer den ätande, förtärande
andrande mann (sed omne principium grave).
äre broder, effter jagh förmener, att nhär jagh nogon tijdh
Konungens befallningh haffuer här varitt, bliffuer jagh väl
nädan affordrat, så förhoppes jagh, att näst Gudz hielp oför-
få tala medh min k. b., effter som här icke heller ähr
tt vara; ty haffuer jagh sat tvenne aff mine tienare aff pe-
till, föruthan tuå, som haffua varett siuke och igen bettre
e, aff hvilke Per Mårtenson ähr en, som döö moste; doch
en [ähr] i sin vocation, så bevarer Gudh en väl. Och vill
nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholms slott den 8 Martij,
623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Ielsa s. Fru Anna medh min och min hustrus [tienst], hvil-
ch lather helsa min k. b. Vale.

Ej egenhändigt.) **Stockholm den 10 Mars 1623.**

nsakning med en viss Erik Mårtenson, som beskylts för att hafva varit
Polen.

roderligh och välvilligh helsan *etc.* . . . . Elsckelige käre
. Näst mycken välfärdz lyckönskan och broderligh tack-
e för alt bevist gått, kan jagh min broder icke underlathe,
rich Mortensson ähr för några dagar sedan kommen hijt till
holm, och effter sådane berättelse jagh om honom hördtt
, att han skulle haffua varit i Pålandh och der vederkän-
haffuer jagh lathet taga honom fast och examineret honom
alfvarsam förmaningh, att han skulle bekänna, om han ha-
arit i Pålandh, der till han aldeles nekat haffuer, men icke
mindre haffuer jagh säntt honom till H. K. M:tt, att han må
der försvare, om han kan. Doch beder jagh min käre bro-

der, att, hvar han oskyldigh kan finnas, han då kunde s
uthan något qvaal, och hans store misförstånd och
mere af nådh och mildheett för hans hustru och barn
hans egen värdigheet eller förskyllan öfversee ville; me
skyldigh, så plichte och lijdhe effter sin brott och sk
faler min käre broder uthi Gudz mildrijke beskerm alti
ligen. Af Stockholm den 10 Martij, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

(*Egenhändigt:*)

K. b. Migh ähr berättat, att om Erich Mårtenson
sagt i Riga, att han skulle haffua varett i Pålandh, oc
b. skulle vetta derom all beskeedh. Vale.

---

38. **Upsala slott den 2 A**

Om konungens åter upptagna plan att för kronans räkning tillbyt
gård och ström.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . sosom H. K
tu åhr sedan haffuer begynt att tala och handla om Tö
mar till bytes*), altså haffuer H. K. M:tt nu på nytt
gynt att handla och talar nu icke allenast derom, att
strömen och föra honom till Nacka, hvilket synes al
affslaget, uthan talar om både gårdh och ström. H
begärat Ålta, på dett han motte dämma vidh Nack
H. K. M:tt både kann och vill; och haffuer H. K.
[ɔ: bjudit] migh vederlagh för Töresiö strömar i fast
så att jagh icke skall vara ångerbytter och Häringe
Töresiö, och hvadh Töresiö kunne vara bettre ähn Här
H. K. M:tt dett medh fast jordegodz upfylla. Haffuer
migh så stoor summa peningar för denn omkostnadt
haffua vänt på gården, altså att jagh inthe skall haffua
besvära, och förnimmer väl, att H. K. M:tt vill upr
bruk der vidh gården och ähr myckett deruppå fastnet;
jagh begärat tijdh migh deruppå att betenckie. Och, o

*) Se ofvan n:o 30.

ähr min s. hustrus morgongåffuer och således mine barns
rne, vore och väl gerna medh samma bytte förskont, hvar
dett kunne undtvika, doch kann jagh noksampt förnimma,
var Stockholm skall bliffua nogon välbestelt stadh, så lährer
iö och väl en dagh skrijda derinunder, et fortasse longe
conditionibus; och, dett må drages, så lenge dett vill, så ven-
an likquäl inthe igen, för ähn [han] skall haffuan, och till-
yrs cum meo detrimento. Hvarföre vore jagh för min per-
äl resolverat att byta gårdh och godz medh H. K. M:tt, så
t till att min moder ville lathe sigh dett behaga, och för-
er jagh dett väl, att, hvar jagh nu bytte medh H. K. M:tt,
r jagh bekomma derföre en sådan recompens, så att mine
väl i framtijden skulle vara dermedh content. Och effter
ıthan tviffuell medh dett första [moste] resolvera migh der-
och jagh dertill inthe kann göra, för ähn jagh veet mor-
resolution, beder jagh min broder, att han ville tala medh
moder derom, att ju hon vill giffua sitt samptyckie dertill.
uar hon icke dermedh ähr tillfredz, så bliffuer dett väl till-
(oansedt dett ähn skulle bliffua summa cum indignatione et
ıento), och vill jagh sielff inthe schriffua min moder herom
ör ähn jagh veet, hvadh min bror haffuer bekommett till
på dett att morkär icke må tenkia, att jagh så gerna vill
dett bort. Gudh veet velien, och, hvadh jagh icke mhera
tade, hvadh effter skulle komma, ähn dett nu för ögon ähr,
ılle jagh väl aldrich giffua mitt samptycke dertill, och be-
jag, att min k. b. medh första legenheet sigh heruppå vill
era och sitt betenkiande meddela, hvadh migh stoor [ↄ: står]
ande; så haffuer Konungen och dett sagt, att han således
yta, så att mina barn skulle inthe vara ångerbytte. Och vill
nu hermedh *etc.* . . . . Datum Upsala slott den 2 Aprilis,
623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Ielsa s. Fru Anna och dina söner medh min tienst. Vale.

39. **Penningby den 19 A**

Om rekommendation hos K. M:t för en kapten; pestens härjnin holm; arbete med statsräkenskaperna.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . Capiten Ba haffuer begärat aff migh att, aldenstundh min k. b. h sagt honom i Riga att förskaffa honom aff H. K. M:tt denn han kunne boo uppå, att jagh då min b. på sitt minna ville. Hvilken hans begäran jagh ey haffuer ku slå, inthe tvifflandes, att min k. b. sitt tillsagda löffte lest görandes varder.

Jagh lather och min b. förnimma att tillståndet i fast åhr önkeligit, i dett att sjukdomen continuerer. T förledne veckan ähre vidh pass 267 personer begraffne, sjukdomen i denne vecka sigh mhera yppat haffue. H uer dett mest grasserat på malmerna, men nu begynne taga öffuerhanden i staden altså, att der mhera åhn hal husen ähre inficierade. På landet omkringh staden byeskifften doch, Gudi skee loff, öffueralt icke åhn inri

Innan 2 eller 3 dagar moste jagh ryckia till Sto två nätter tillgörande, både för byggningarna, så väl s dra orsaaker skull, och synnerligen att jagh vill gerna gre dagar senda min Camererare till Rekningecammare åhrs book att klarera, hvilket jagh förmodes 14 dag sista hereffter skall skee kunne, och om H. K. M:tt be öffuer Uplandzbooken, att hon icke åhr kommen, min entskylla migh, oansedt, att ingen tijdh åhn åhr förl begärer jagh, att min k. b. medh första lägenheet mig ther, huru lenge H. K. M:tt bliffuer i Vesterås et Och vill jagh nu hermedh och altijd *etc.* . . . . Datum den 19 Aprilis, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

Salutat te mea coniunx una cum uxore et liberis.

Stockholm den 30 April 1623.

**ättelser om polska krigsförberedelserna i Danzig; konungen på Svart-
5; pesten.**

in broderligh kärligh hälsan medh Gudh alzmegtigh till-
. Och kann min k. broder icke oförmält lathe, att i dagh
en ähre tvenne skepp ifrån Dansik ankompne, hvilka der
e, att Konungen i Pålandh ähr till den 1 Maij medh sampt
nge Prinsen till Dansik förväntandes och giffs före, att han
vele begiffua sigh till dett biskopsdömet i Pomeren och
n sonn insettie. Berettas och, att 180 båtar ähre bestelte
gias vidh Dansik, deraff vidh pass 70 ähre färdige. Polidor
r värffuat till 200 båssmän och värffuer altfort. Johan
ligger medh ett regemente footfolk omkringh Dansik. En
sk ligger och medh ett regemente der omkringh och värff-
var dagh mher och mher till. För nogre dagar, för ähn de
Dansik förreste, ankommo 40 skepp Spaniefarer, som hörer
t stadh till, och alla väl munterade. Åhre och desföruthan
paass 300 köpmanskep vidh Dansik belägne, doch orustade.
uthseende denne præparation haffuer, kann min b. lätt-
see.

. K. M:tt ähr på Svartsiö och förrycker i morgon tideligen
n och till Tälie, så frampt till consilium icke muterat bliff-
– Her i staden dööр svåra fast, och haffuer siukdomen här
rasserat hooss de fattige. Begynner nu att hemsökia de
Gudh stilla detta ris); ey heller ähre här så monge båsmän
som kunne uthakla skepen. Doch moste nöden vara vår
Migh fattas nu inge bestellninger. Jagh rycker och rett nu
nen till Svartsiö till H. K. M:tt, der jagh allareda en gångh
haffuer. Jagh befaller *etc.* . . . . Raptim Stockholm den
rilis, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

41. **Södertelje den 3**

Förberedelser till expeditionen mot Danzig, ehuru underrättels icke tyda på polska anfallsplaner; pesten; klagomål öfve torerna.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . H. K.
stadd herutbi Tälie och vill som i morgon, om Gudh
Elsnabben och besee alla legenheterna och ähre strax
förmodandes. Och förmener H. K. M:tt sigh vele slå
vid Hörningsholm i Hölö sockn eller i Grödinge soc
andra sidan, och vill H. K. M:tt lathe slå bryggor på
om Mörköölande medh brygor[n]a, så att man öffuer
stycker skall kunne marsera. Krigsfolket ähr och da
förväntandes. Belangande vår skepsflotta, så går med
longsampt till, ty ligge ähn alla skeppen i deres vint
ähr ej kalfatade eller nogott tillgiort, men 12 gallejo
i morgon 8 dagar bliffua ferdighe, och våre skepp ick
eller 6 veckor. Ty ähr siukdomen i Stockholm svår
bliffuer nu fast smittsammare ähn härtill. Begynner
nes, både i kyrkian och gatorna, att staden ähr i ett
gande (Gudh stilla detta hårda ris och syndastraff).

Belangande auviser ifrån Dansik, så ähr, ifrån de
digh sist tillschreff, ingen skepp ankompne. Doch ähr
mäns, som ifrån Dansik kompne ähre, enhellige be
Konungen i Pålandh vidh denne tijdh skall vara till
kommen. Och ähre väl mäst alle i denna meningh, a
haffuer således munterat sigh, att han skulle haffua i
göra nogott anfall på detta kongerike, uthan skulle m
sedt på biskopsdömet i Pomern och dessföruthan m
reres i Dansik till pragt att undhfånga honom ähn till
så vidht som jagh denna saak kann begrunda, skall
kostnadt vara fåfengh (oansedt att prævisa tela minus
dett synes icke vara likt, att, medan Konungen i P
haffuer mhera ähn 3 eller 4 tusen mann tyske soldate
nogen krigspræparation ähn der till giort, ey heller
nogre öhrlige skepp, hvarkenn proviant till en såda
stellt, hvilket alt stoore rygten och roop pläge före
skulle i åhr attakera, helst medan mann vist förnin
dagen i Pålandh vara medh stoor osämia solverat.
migh nu lägenheet giffuin ähr min k. b. medh min

esökia, så haffuer jagh migh dett icke kunnett lathe förbijgå.
vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Tälie denn 3 Maij, Åhr

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Våre arrendatorer öffuer tullarna begynna nu svåra strengt
, ty aff all denn spannemål, som adelen sälier åht fremande,
de haffua tull uthaff, hvilket ähr myckett svårt, ty dett ähr
många aff adelen, som sielffua haffua rådh att uthskepa el-
å deres eget eventyr lathe honom gå till siös. Sed patientia.
Salutes uxorem atque liberos meo nomine. Konungen i
mark haffuer taget tull aff tvenne Svänske borgare i Örsundh,
som här berettas.

Stockholms slott den 31 Maj 1623.

ratangelägenheter; förberedelser till expeditionen åt Danzig; pesten.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. b.
förholla, att jagh haffuer löst denn gullkädien igen, som uthe
hooss mäklarskan och haffuer giffuit ähn 7 daler till inte-
mher. Sender och morkär handtsckrifften tillhanda. —
h nye tiender vidhkomme, så ähr inge skepp nyligen an-
ne, altså att mann slett inthe haffuer förnummitt annatt ähn
som de Dansiker köpmänen sist uthi Tälie berettade. —
skepp ähre nu mäst alla vidh Waxholmen, unnantagandes
er och Uraniebom, hvilka 3 eller 4 dagh pingsta skole komma
Vaxholmen. Och dett största besvär, som här förefaller, bliff-
om ölet till folket, och lather jagh nu bryggia dett mesta
kann här i staden. — Pestilentien grasserar här nu svåra
och bliffuer j[u] längre j[u] starkare. Gudh vende detta hårda
straff ifrån oss. Och befaler *etc.* . . . . Datum Stockholms
den 31 Maj, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

43. **Vindöström den 5**

Expeditionen till Danzig; hoppas på snart sammanträffande, hva
blott sändas med öfverbringaren af brefvet; privata uppdr

Välborne hiertans käre broder. Aldenstundh nu
giffs min k. b. medh min schriffuelse att besökia, h
dett icke underlathe velet, uthan lather min k. b. för
H. K. M:tt ähr nu stadd her uthi Vindelsström och
Hanniball nhär (hvilken i dagh hijtt förväntes), alla
pen här, föruthan Åple, Svärdh och Vasen, som hen
skole, och, dett första vinden fogar, vill H. K. M:tt m
till Elsnabben, dijtt jagh förmener, att både min b. o
Riksens Rådh kommandes varder dertill att consultera,
retages skall. För pestilentien haffue vij ähnu, des Gu
nogott nhär varett frij; oansedt en eller två ähre visst
vordne, så ähre de strax aff lägret förde. Alle andre
ner, som till denne expedition kunne behöffues, ähre n
ferdige, och all tingh sigh så väl skickat, hvilket ma
för ett gott omen. Gudh förlähne oss sina nåder oc
saaker en goodh uthgångh.

Nogot nytt att auvisera min k. b. till om, eragte
digt, effter alla poster komme mäst ifrån eder, och se
skalk Karstens tienare, hvilken i går ankommen ähr o
till min broder förreser, den der och väl nogra partic
till att berätte. Och effter jagh inthe tvifflar, att vij
uat varde tillsammans kommande, derföre vill jagh nu i
mhera schriffua, uthan *etc.* . . . . Datum Vindellström d
Åhr 1623.

Denna Gotskalk Karstens tienare haffuer bedit mig
för honom intercedera ville, att han icke må bliffua a
uppehollin. Claus Budesk lather och bedia min k.
ville tala medh Camerådh, att Jahan Weite, som h
Camerådz begäran nogre hundrade riksdaler contente
motte bliffua igen betalat, ty eliest vill Jahan Weite
honom. Jagh tviflar inthe, att min b. väl gör, hvad
Gudh bevare digh. Valc.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna

Bergahamn den 8 Juni 1623.

...ditionen till Danzig; betviflar verklig fara därifrån; privatsaker; begär ...A. O:s bistånd att blifva entledigad från sitt uppdrag.

Hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . H. K. M:tt åhr ...när i Bergahampn stadd medh hela skepsflottan så monge, ... i detta åhr kunne till siös komma, altså att, hvar H. K. M:tt ... fördrögde för Riksens Rådz skull, som tillsammans komma ...e, och vinden foga ville, kunde H. K. M:tt nu väl löpa till ... nhär H. K. M:tt dett lystade. Och åhr, des Gudi skee loff, ...årt folk vidh temligh goodh helsa, och höres slett inthe aff ...domen. Gudh lathe så lenge vara och lathe dett folket snart ...es åht, för åhn nogon sådan olägenheet kunne inrita. Tiender ... fienden förnimmer mann alt dett förriga likmägtigt (!), doch ... jagh inthe inbilla migh, att de oss nogett i åhr antasta. Ty ... de nogott sådant i sinnet hade, moste ju en annan præpara... förhaffues, åhn som åhn åhr företagin. Doch åhr better före ... effter vijs haffua varett.

Hvadh min gångare vidhkommer, min b. sckriffuer om att ...a migh tillhanda, så förmener jagh, att min stalldrengh skall ...gen vara i Tälie eller och i Bottkyrka. Min broder ville ...a honom dijtt. Belangande dett lärffte, som Matts Väffuare ...ner berettat, att min hustru skulle haffua taget till sigh, så ... jagh schriffua henne till derom och vetta mhera min b. be...dh, nhär Gudh vill vij kunne komma tillsamman. — K. broder, ...ack, på hvadh [sätt] och medell jagh skall kunne libereres ifrån ... svåra ämbetet, som nu medh sina besvärligheeter dagligen ... förökes, och vill ändtligen falla migh odrägligt, hvar jagh ... nogon asistens aff androm haffua skulle, och sådana personer ... jagh ingestedes att bekomma kunne. Doch effter jagh för...es, att vij medh Gudz hielp snart komma tillsamman, vill ... nu denne gångh inthe mhera schriffua, eij heller vill dett ...re tijden lida och befaller *etc.* . . . . Datum Bergahampn ... 8 Junii, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

45. (*Ej egenhändigt.*) **Elfsnabben den 11 J**

Efter konungens befallning kallas A. O. att ofördröjligen infinna nu segelfärdiga flottan för att mottaga ordre.

Brodherligh kärligh helsan *etc.* . . . . Velborne kär her Axell Oxenstierna. För tijdzsens kårttheet skuldh m gå all broderligh lyckönskan förbij, och gifuer min k. ligen tillkenna, att Hans Kongl. M:tt ähr hijtt till E den 9 denne månadzdagh ankommen och min k. brodh som flere af Rådett dageligen hijtt förvänttedt. Och al Hans Kongl. M:tt hastigtt fortt vill, efter vinden syne des villie foga, och doch först medh min k. broder vill före hafuer jagh nu på tijmman fådt budh ifrån Hans K medh den befallningh, att jagh strax effter min k. b skicke skulle, hvilken jagh och nu her medh min k. b ligen optäcker och begärer broderligen, att min käre b hijtt, dett snareste som någon tijdh mögeligitt vara ka ville, dy så snartt Hans Kongl. M:tt medh min broder t uer, då lägger Hans M:tt till siöss. Dette jagh min b som största hastigheet icke hafuer kunned förhålla. Oc *etc.* . . . . Af Elgznebben den 11 Junii, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna G

(*Egenhändigt*).

Hvar nogre flere aff Rådet finnes, min k. b. tage d sigh.

---

46. (*Ej egenhändigt*). **Stockholm den 21 J**

Om det ankommande skeppsfolket och förfrågan om dess underh specerier; förfrågan huru tjenstgöring hos drottningen skall f konungens uppdrag; sänder läkemedel; förfrågningar.

Velborne käre brodher, her Axell Oxenstierna. Näs i afftons ähr dett Finske skeppzfålckedh ahnkommedh hollmen så starckt till antaal, som innelagde längdh*)

*) Fattas på sin plats.

edh jagh och her på Lusthollmen vill locere låtha och, så
edh mest mögeligitt kan vara, hålla dem ifrån stadhenn.
vill jagh håppes, derom jagh och all flijtt ospard skall hålla,
eppen, som her liggie och till Vaxhollmen ähre uthaf hans
l. M:tt förordnadhe, skole innan tre eller fyre vekur blifua
lz och derhen brachtte. Men aldenstundh man uthaf be-
e skeppsfålcks ahnkommande inthet hafuer vettedt och för-
kuldh någon ahnordning till deres underhållande icke for-
, derföre begärer jagh broderligen, att min käre broder ville
migh förnimma, hvar de penningar heller proviant skall
, som de medh skall underhålles, derom jagh och i går ifrån
siö skreff Skyttenn till, och förmoder herpå medh dett sna-
svar, på dett fålckedh icke måtte lijdha nödh.
)ett spetzerij, som min k. brodher senast tallte medh migh
sändher jagh min k. brodher her medh, hvilkedh af Johan
en ähr tagedh och ställer jagh min k. brodher i skön, ant-
n han migh penningarna derföre vill sändha heller och Jo-
Weytten sielfuer contentere.
Sedhan kan jagh min käre brodher icke oförmällt låtha, att
es M:tt, min nådigeste Dråttningh, achtar tillstundandhe
att begifua sigh på reesan till Hörningzhollm, dijtt jagh och
tt Hennes M:tt skulle confoyere, på dett alltingh måtte rich-
tillgå. Men efter min k. brodher väll veet, hvadh commis-
migh af Hans Kongl. M:tt ähr gifuen, bådhe om skeppens
dandhe, så och andra saker, kan jagh icke vette, om jagh
skääl migh herifrån må absentere och Hennes M:tt följg-
igh vara. Begärer fördenskuldh brodherligen, att min k. bro-
ville migh förnimma låtha, hvadh min k. brodher herutinnan
ådsammast achttar, och hvilkedh jagh göra eller låtha må.
Jagh sändher min k. broder och her medh den clissum*),
min k. brodher begäredt hafuer. Och befaller *etc.* . . . . Af
hollm den 21 Junii 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

(*Egenhändigt*).
K. broder lath migh vetta, om du nogott hafuer talt medh
. M:tt om resan till Riga och sendt mitt breff till morkär.

---

*) Ett slags läkemedel.

47. **Vaxholm den 23 J**

Privatangelägenheter; flottans utrustning och folkets aflöning; bri rättelser från konungen; A. O:s bistånd rör. utanordningar f ren begäres; lofvar underrättelser.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., hans schrif migh i dagh tillhanda kommin, i hvilken min k. b. be jagh nogre krydder, som till medicin kunne tienligh skicka ville, så hade jagh min k. b:s begäran gerna ve komma, hvar jagh hade varitt i Stockholm stadd; do stundh jagh haffuer ährnat migh, om Gudh vill, till nu tillkommande onsdagh, der ähn vijdare [att] pådriffus sens uthdriffuande, så vill jagh då samma persedler mi tillsenda. Spetzeri effter mitt giorda löffte och klisu jagh alla reda i förgår min b. tillskickat, förhoppande skall vara gott och så gott köp, som nu i Stockholm till att bekomma*).

Hvadh mine saakers expedierande vidkommer, så ä gott ofärdigt på skepen, doch, effter jagh nu haffuer b siöfolket, vell jagh förmodes medh Gudz hielp, att inn gars tijdh skole de 5 skepen ligga här vidh Vaxholm tillbehör. Käre broder, jagh sender digh rullorna på pagnien, som här ligge och begärer, att min broder v migh 14 dagars lähningh till dem, aldenstundh de haffua att holla sigh medh. De båtzmän, som anko haffue länge varett på vägen och haffue slett inthe att l medh. Min b. ville derföre lathe göra anordningh, h de skole bliffua underholdne, och att jagh snart motte heruppå svar. — Nye tiender höres här slett inge, Gud bekomme de, som goode ähre, och bevare både H. K vår skepsflotta i dette fharlige stormväder och giffue tiende.

Käre broder, jagh haffuer sendt Zacharias Simons marådet att taga der om nogre landhsaaker beskeedh till att fordra på nogre fheel, som ähre [i] min anordn gärer fördenskull, att min k. b. ville så laga, att jagh m dermedh hulpin, för ähn de affresa, och veet Zacharia min k. b. derom all underrettelse. — Min b. sckriffuer

*) Se föregående bref.

acta, som han förmener, att jagh skulle haffua bekommett, nhär jagh mitt breff uthfordrade, så ähr migh sådant inthe till handa kommett.

Dett första jagh kommer till Stockholm, vill jagh afferda en post till min b. och lathe honom vetta, hvadh dagh och huru snart hvart och ett skepp skall kunne komma hijtt uth. Min flijtt skall jagh inthe spara, uthan driffua både medh onde och gooda. Och befaller *etc.* . . . . Datum Vaxholm den 23 Junii, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

48. (*Ej egenhändigt*). **Stockholm den 27 Juni 1623.**

Om skeppsutrustningen; folkets aflöning; betänkligheter vid sändande af de begärda läkemedlen.

Min broderlige och kärlige helssan *etc.* . . . Velborne käre brodher, her Axell Oxenstierna. Jagh önsker min käre broder myckedt godtt och gifver honom derhoos broderligenn tillkänna, att jagh uthij nestförledne odensdagh begaff migh ifrån Vaxhollmen och hijtt till Ståckhollm till att drijfva, att de fem örligzskeppen, som uthij min memorial stå förmällte, måtte färdige vardha, och vill jagh håppes, att uthi tillstundandhe veka skall Svärdett och Svartta Hunden läggia hijtt till krahnen vedh slåttedt till att tagha stycker inn, hvilke och sedhan, så snartt vinden fogar, till Vaxhollmen skole vardha skyndadhe. Men Rijckzeppledt, Vaasen och Uraniebohm kunne icke innan tre vekur blifva tillredz, dy såmblige aftacklas och reesas nu först masten opp, dess anker och tugh hafuer Cläreck tagedt derifrån och satt opå de andra skeppen, så att desse aldeles blåtte ähre och kan min käre broder fuller besinna, hvadh tijdh som vill passere, förr ähnn allt sådantt af nyo ighenn kan göres. Dette hafuer jagh icke kunnedt min käre brodher oförmällt låtha och befaller *etc.* . . . Af Ståckhollm denn 27 Junii 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre brodher. Hvar min tienare icke ähr ähnu v
tigh den lhäningen till fålckedh vedh Vaxhollmen
jagh broderligen, att min k. broder ville honom m
fortskynde, såsom och hielppe Zachariam Simonson t
hoos Cammerrådh, för åhnn de afreese och synn
Casper Pantens beställningh, derom Zacharias veet
der vijdlöffteligen berätta. — Hvadh de örtter vedk
min k. brodher begärer, att jagh hoos apotekeren
så ähr pestilentzien hoos dem alle, vill min k. b. liq
dem skall låtha hemptta, dett vist fara ähr medh,
skee.

---

49. (*Ej egenhändigt*). **Stockholm den 28**

Om skeppsutrustningen; skeppsfolkets stora nöd, som är högelig
vård; de begärda läkemedlen m. m. sändas; pesten; om
äpplets sjöduglighet.

Minn broderlige och kärlige helssenn *etc.* . . . .
käre brodher, her Axell Oxenstierna. Jagh kan min
her medh broderligen icke oförmällt låtha, att jagh i
N:s Phaltzgrefvens och min k. broders skrifvelsse ha
medt, deruthinnan H. F. N:de och min k. brodher
jagh all mögeligh flijtt ville ahnvända, dett skeppen
snareste måtte blifua tillreedz. Derpå gifuer jagh m
till svar, att ändock jagh i dagh hade achtedh att b
till Vaxhollmen, liqväll hafuer jagh samma reesa inst
her blifua, till dess jagh kann få ett skepp eller tu u
hvilkedh jagh håppas i tillstundandhe veka skee skall
foger. I mårgon efter middagen heller om måndagh fö
att få styckenn in på Svärdett och sedhan opå Svar
Opå de andre skeppen arbethes, snarest sagtt, bådh
natt och kan icke mehre lijdha för den store obereds
ähr, i dett skeppen aldeles ähre förblåttadhe, och tagh
först, som dertill skole. Minn flijtt till dess förfärd
ingen mangell opå finnes. De 316 man skeppsfålck
Lusthollmen, efter som jagh min käre brodher derom
tillskrifuett, hvilke till fiortton dagars kost korn ähr
inthet annadt, der medh de svåra illa belathne ähre,
ingen, som kornn köper, och fruchttar jagh, att de lö

och mångle uth samma korn, att de ladhe sigh plågan opå. Jagh begärer förthenskuldh flijteligen, att min käre brodher ville taala Cammerådh till, att till deras underhållningh måtte rådh skaffes, elliest blifuer fålckedh bårtte, antingen af hunger eller pestilentzien. Jagh hadhe väll behålledt dem qvarr vedh Vaxhollmen, men uthan deres hielpp kunne inthet skeppen förfärdiges. Minn käre brodher hafuer jagh väll någre reesor igenom min skrifvelsse påmintt om lhäningen till fålckedh vedh Vaxhollmen och Sandhampn, men icke dett ringeste ordh till svar bekommedt. Och alldenstundh de nu uthi tijo dagar ingen lhäningh hafua fådtt och slätt inthet hafua att hielppa sigh medh, åhr en stoor deel af dem siuke vordne, icke af plågan, uthan hunger, så att, der de snartt icke hulppne varde, fruckttar jagh, att de så länge dricka sallt vattn och tiggia brödh i bygden, att Hans K. M:tt icke behåller en man i lijfvedh deraf, och hadhe väll en partt vared reede om halssen, der jagh dem icke hullppedt hadhe, medh hvadh jagh haffuer kunned åstadhkomma. Och ändoch en stoor ymka åhr att see opå dett fålckedh vedh Vaxhollmen, så åhr dett doch myckedh värre medh dem, som vedh Sandhampn liggie, dy de hafue inge penningar och få ingen tillföringh, och, dett som svårast ähr, nalkas och nåå inghe byar. Begärer förthenskulldh broderligen, att min käre brodher ville dem tvenne lhäningar försändhe, på dett de undsatte och uthur nödhen kunne hulppne varda; men hvar dett icke skeer, och fålckedh dör bårtt, så vill jagh i allo måtto ändtskylledt vara. Detta hafuer jagh min käre broder icke kunned broderligen förhålla och befaller *etc.* . . . . .
Aff Ståckhollm den 28 Junij 1623.

D. T. B. A. S. L.
j. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffssonn.

(*Egenhändigt*).

K. broder jagh sender digh, hvadh du begärat haffuer aff de medicamenter så väl sosom och resterande spetzeri och rekningen; hvar min broder nu ville senda migh penningarna till att betala dem medh. Här dör temligen fast i staden och mest förnembt folk. Uthan fhara ähr man här inthe. Doch haffuer jagh min hustru här medh migh. Helsa din husfru på min hustrus vägna. Vale. Holt denna post inthe länge uppe.

Postscriptum å lös lapp:

(*Ej egenhändigt*).

Käre broder, efter Mester Hindrich vill icke befatta Rijckzeppledt, föregifuer och, att dett medh största kunna hafvas till Vaxhollmen, emedan dett, ibland an
otädtt ähr och en mans högd öfver vattnedt måste d före begärer jagh broderligen, att min k. broder ville Paridon von Horn, huru hermedh skall handlas. Och befallt ähr, att förskaffa dett till Vaxhollmen, så vi och efterkomma, ehuru väll befruchttandhes ähr, att, opå komme, dett då varder gående till grund.

---

50. (*Ej egenhändigt*). **Vaxholm den 2**

Ytterligare om nöden bland sjöfolket; snar hjälp påyrkas. — B möte; privatsaker.

Velborne her Axell Oxenstierna, käre brodher. N för den ymka skulldh, som jagh dageligen dagz meh måste see opå fålckedh, som bådhe her och vedh liggie, i dett de slätt inthet hafue att hielppa sigh m res cläder ähre för brödh uthsatte, så att de föge bät nackne, måste jagh ähnnu göra min k. broder påm deres lhäning, broderligen och flijteligen begärandh samma lhäningar icke ähre alleredhe min förre uttski ställte, min käre broder ville dett nu uthan vijdar skee låtha, dy af hunger och saltvatten ähre några af och en stoor deel liggie siuke, och, der snartt icke mer, blifue de alla om halssen, så att Hans Kongl. man behåller, för hvilkedt jagh aldeles vill ändtsk Jagh förmoder heruppå medh dett snareste svar. *etc.* . . . . Af Vaxhollmen den 2 Julij 1623.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

(*Egenhändigt*).

Hvar nogott budh kommer ifrån H. K. M:tt, att förlåffuas, och min broder moste till Calmar, så leth vetta, på hvadh stelle jagh kann komma medh mi

taals. Lath migh och förnimma, om du vilt handla medh Erich Jöranson om Huffudhstadh, så vill jagh fly digh dett. Vale.

---

51. (*Ej egenhändigt*). **Vaxholm den 4 Juli 1623.**

Om flottan och dess utrustning; pesten; konungens hemkomst från expeditionen till Danzig; begär underrättelser och ordres.

Vellborne käre broder her Axell Oxenstierna. Näst *etc.* . . . . uthi förledne odensdagh bekom jagh Svärdett hijtt och förvänttar i afften heller mårgon, der vindhen står, Svartthe Hunden, i nästkommandhe veku Vaasen, och sedhan hvartt efter annadt, så att jagh håppes hafua dem her alle tillhopa innan tijo eller tålff dagar. För någre daghar sedhan ähr en boyortt ahnkommen medh tuhundradhe skeppund takell, som Clärck hafuer inbeställt till Maria, så att hon nu snartt ähr fullt tackladt och kommer hijtt medh. — Plågan belangandhe, så tacker man Gudh, att hon här icke synnerligitt vancker, doch ähr en af henne för någre dagar sedhann dödh och strax uttförd opå en hållme. — Migh ähr förekommedt, att Hans Kongl. M:tt skall vara landhstegen i Callmar sundh och hafua achttadh sigh till Tälgie. Begärer förthenskuldh broderligen, att min käre broder ville låtha migh förnimma, hvadh herom vist kan vara, såsom och, der min käre broder någodtt hafuer spordtt, huru handelen vedh Dantzich ähr afluppen, han ville migh derom avisere, och der hoos förnimma låtha, om fålckedh her skole hemförlåfvas, heller på hvadh sätt sakerne skole företages. Herpå förvänttar jagh min k. broders kärlige svar. Och vill nu her medh *etc.* . . . . Aff Vaxhollmen den 4 Julij, 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum å lös lapp.

Välborne käre brodher, efter Hans Kongl. M:tt hafuer befallt, att inge Dantzicher skepp skulle städies herifrån att löpa, förr ähn dertill af Hans Kongl. M:tt tillståndh gofves, derföre, medhan någre liggie her vedh Vaxhollmen, de här en godh tijdh vared hafue, begärer jagh broderligenn, hvar H. K. M:tt ahnkommen ähr, att min k. broder ville H. K. M:tt om samma skepp påminna, och hans Kongl. M:ttz resolution deropå migh förnimma låtha.

Nytt postscriptum å en annan lös lapp.

(*Egenhändigt*).

Käre broder, om H. K. M:tt åhr [der], så förfrå
skall komma till H. K. M:tt, och om Konungen haffue
hijtt eller eij. Vale.

---

52. **Stockholms slott den 2**

Om pestens härjningar; om Tyresjöbytet m. fl. privatangeläg
veta, om han skall följa konungen till Riga.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., k
broder icke förholla migh haffua varitt her i Stock
natt eller twå tillgörande, på dett jagh motte vetta
ståndh; så åhr, des Gudi skee loff, siukdomen icke al
tigh, som han varitt haffuer, doch effter den mycken
som här nu åhr, så åhr han skarp nok. De fattige
att bliffua frij, men de förmögne moste nu entgella
ingen hvarken borgmestare eller rådh, som nu åhr frij
ipse pugill*) Bureus. Hans Nilson på Vaxholms een
han haffuer deputerat till en prest, säies och va
Snarare sagt, här finnes ingen, som nogott ämbete b
åhr frij, hvarföre åhr och svåra ondt att holla denn a
vedh magt, och vore väl att önske, att der medh mo
des plågan sigh någorlunda sagta kunne, hvilket mi
och till förhielpa.

Jagh kann och min b. icke oförmält latha, att
gra dagar sedan haffuer bekommitt skriffuelse ifrån
deruthi hon förmhäler, att, så frampt till jagh sielff
rådeliget, att jagh då skall byta medh Konungen Tö
haffuer hon fattat denn meningh, att, dett jagh haffu
i Stockholm denna tijdh, att de[t] skulle haffua fö
aff Töresiö, och att H. K. M:tt skall derföre haffua fa
ett stoort mishagh. Jagh rider nu fördenskull i mor
ringe, både till besee den skadan aff vådheeld, som d
så väl sosom och legenheeten för min egen skull,

---

*) Med kämpen [ɔ: »jätten»] Bureus menas möjligen b
Stockholm, med. d:r Olof Bure.

**) Jmf. föregående n:is 30, 38.

må nogott nhär vetta, hvadh migh till skada eller gagn vara kann; der dett eliest till nogott byte komma skulle.

Dernest ähr och min broderlighe begäran, att jagh motte få vetta, antingen jagh skall förresa medh till Riga eller inthe, ty till att præparere migh till en sådana resa, der vill altijdh göras 2,000 dalers expense uppå, hvilka till att göra jagh haffuer betenckiande, helst på ovist. Der jagh och dett inthe för åhn fram bettre skall få vetta, och sedan bliffua öffuerilat, så seer jagh fast heller, att dett bliffuer tillbaka. Beder fördenskull min broder, att jagh ettdera motte få vetta medh denna zedellvisare, och att min b. inthe ville vara för knapp på papper och tijden, aldenstundh min b. undertijden på dett, som mindre kann vara, mher tijdh på anvender. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholms slott den 27 Julij, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

53. **Djurö den 30 Juli 1623.**

Tacksägelse för svar på frågorna i förra brefvet; önskar lycka på resan med konungen; om Tyresjöbytet och vilkoren för antagandet af kon:s förslag, att Gabriel G:son själf där skulle göra bruksanläggningar.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och kann, min k. b. icke oförmält lathe, migh i afftons bekommitt hans schriffuelse, aff hvilken jagh förnimmer nu vara effter longlighe deliberation beslutit, att min b:s resa till Lifflandh skall haffua sin framgångh, och att ingen apparents synes till nogon resa för migh; så, oansedt jagh väl gerna hade sedt dett, doch, effter inthe annorlunda kann vara, så må jagh och väl vara de spetzer och denn omkostnaden föruthan, sökandes och, hvadh uthväger jagh kann medh andra mina besvärligheeter, hemstellandes dett alt tijden och legenheeten, och önsker jagh min k. b. en lykosam resa och medh väl uthrettade saaker och medh helsan hijtt hem till oss igen att komme, och såge fast gerna, att jagh finge tala medh min k. b., för åhn [han] affreser, och, der jagh viste, hvar och huru snart han ville stige till skeps, så ville jagh see till att bryta så myckin tijdh aff, att jagh finge tala medh min k. b. för hans affresande.

Jagh förnimmer och aff dine sckriffuelser, att H.
uer hafft medh digh en discurs om Töresiö byte*), aff
förnimmer, att, medan vattnet icke kann ledas ifrån
till Stockholm, så står H. K. M:tt inthe synnerligen
siö, och att H. K. M:tt skulle heller leffna allahanda
nibus privatorum, ähn dem sielff till att fortsettia, oc
M:tt ville privilegiera så gerna migh som nogon a
bruk att fortsettia, allenest att mestarna skulle boo i
hvarföre begärer min b. till att vetta herom mitt b
för ähn han affreser. Så kann jagh min b. hermed
mält lathe, att jagh väl hade varett tillfredz, att, hva
hade continuerat om byte, att dett hade mått hafft sin
hvar jagh hade kunnett bekomma Häringe medh Ha
der och 1,000 d:r rentta för strömerna, hvilket jagh
att min broder föresloge, hvar honom någon occasion
till oförmerkt, och hvar han dett sielff för rådelig
Ty kann jagh väl besinne, att jagh, så väl som effte
den gården medh stoor osäkerheet och i ovisso sk
både derföre, att dett ähr kommett i öffuerheetens
tancka, så nhär Stochholm beläget, så väl sosom och
hvar Gudh oss en dagh fredh förlähnandes varder, o
komma uthi svanck, så står Töresiö åhter uthi fhara,
jagh ingen tviffuelsmål bär, och måste så alt framgen
osäkerheet. — Belangande dett jagh sielff skulle s
och sådana stoora bruk uthi verket, dertill require
stoor pungh och omkost[nadh] och dubiterer, att dett
väl giort, så mycket på en gårdh att spendera, och vi
effter migh kommer, alt för tungh och svårt falla
hvilket jagh hooss migh sielff endeles för strömernas
skull, besvärliget befinner, huru mykett mhera de
migh komme, hvar 12,000 eller 13,000 daler derup
bleffue, under hvilken summa dett nepligen skall ku
stellas medh bygningar och annan omkostnadh. Doc
alt dett bliffua uthi sitt värde och beder min brod
byte[t] inthe kunne haffua sin framgångh (hvilket jagh
att min broder H. K. M:tt dett föresloge, för ähn ja
nogott vijdare på huset och bruken att spendera, på d
dett ähr H. K. M:tt budet och en gångh uthslaget,
så mycket säkrare och fastare deruppå måtte spender

*) Jmf. föregående n:s 30, 38 och 52.

reddhoga deruppå boo); och, hvar H. K. M:tt då inthe står dereffter, han ville då styrkia der till, att jagh ett lithe stadzprivilegium motte bekomma, så vidt 1:o att mestarna der boo måtte (ty hvar de skulle boo i Stockholm, så haffuer jagh hafft dett privilegium tillförene); 2:o att och allahanda handtverksmän, uthaff hvadh sårt, motte sigh der nedersättia, allenest att de förde deres vharor och dem i Stockholm föryttrade; 3:o att de och motte haffua deres egen rett; 4:o att och de bönder i Sotholms häredh motte haffua loff att föra deres åhtande varor dijtt. Hvar jagh detta privilegium nhå motte (doch dubiterer jagh), så torde jagh väl spendera en goodh deel aff min förmögenheet deruppå; elliest inthe lätteligen. Doch hemsteller jagh alt detta i min k. b:s eget betänckiande, hvadh han rådeliget finna kann. Doch, hvar Konungen inthe vill byta, så tager jagh heller nogott privilegium ähn inthe. Jagh begärer, att min k. b. ville herom för sitt affresande förfhara och migh medh dett första vetta lathe. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Jurö den 30 Julij, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

På Häringe haffuer jagh varett och dett så väl sosom Hammerstadh besedt, och kann inthe ett skönt herresäte bliffua, medh mindre de bleffue både tillsamman. Då vore dett rett en skön legenheet, som väl kunne passera. Om dett vore mitt, jag såge dett gerna. Min hustru lather helsa min k. b. medh sin tienst. Vale.

---

54. (*Ej egenhändigt.*) **Upsala den 16 Augusti 1623.**

Rekommendation för fändriken Casper Gadow att erhålla A. O:s bistånd för för bekommande af ett gods i Ingermanland.

Broderligh helssenn *etc.* . . . . Velborne käre broder, her Axell Oxenstierna. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min käre brodher her medh icke förhålla, att efter brefvijsare och Fändrich Casper Gado ähr nu sinnadh att ahnhålla hoos Hanns Kongl. M:tt om bref opå dett godzsett uthi Ingermanlandh, som Hans Kongl. M:tt honom tillförrenne nådigest tillsagtt hafver, derföre ähr jagh, effter hans flijtighe ahnsökningh, blefven förorsakedt att bemödha min käre

brodher medh denne min skrifvelsse, broderligen oc
begärandes, att min kärc broder ville befalla en ut
rerne, som ställer honom bref deropå, och Hans Kong
sedhen præsenterer. Och tvifler jagh icke, att Hans
sigh ju sijtt nådeligenn giorde löffte varder ihugkon
ähr min käre brodher igen till all broderligh tienst be
sådan min käre brodhers benägenheet varder bemelte
all villigh och redebogen tienst förtienandes. Herm
tijdh vill jagh *etc.* . . . . Af Obsala denn 16 August

D. T. B. A

Gabriel Oxenstierna

---

55. Upsala slott den 23 Au

Önskar A. O. lycka på resan och förnyar begäran om ett möt
gar mot de af Johan Skytte medförda förslagen till ny
och till ny landshöfdinginstruction.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . .
min k. b. icke oförmält lathe migh vara förekomm
b. haffuer nu måst [taga] sin affskedh aff H. K. M:
oförtöffua begiffua sigh till vex, till hvilken resa jagh
k. b. myckin lycka och medh väl förrettade saaker
igen att komme. Och aldenstundh jagh gerna åhst
tala medh min b. för hans affresande, ville och haffua
nett att komma till håffuet på nogre dagar, men jagh
tenckiande deruthi, aldenstundh jagh myckett omgåss
som hooss sjukt folk vistas, hvilket jagh inthe evitere
skämptar döden dess föruthan altijdh iblandh mitt
jagh mistar denn ena effter denn andra, hvarföre vill
ifrån hoffvet affholla, till des jagh bliffuer kallat ad a
förmodes jagh, sosom och begärer, att du ville au
hvadh tijdh du rycker up, och hvilken vägh, på dett
gen digh möte kann.

H. Jahan Skytte var för nogre dagar sedan h
medh sigh en ny form aff en jordebook och rekenska
ter denna dagen skall göras rekenskaper effter, med
copia aff en instruction, som ståthollerne skall haffua
terretta. Berettade migh och, att min broder skulle i

någorlunda förändra. Så befinner jagh väl, att, hvadh som jordebökerne och rekenskaperne vidhkommer, befinner jagh dem väl vara nyttige och till att effterkomme, så frampt till man goode häradzschriffuare hade. Ty skall iblandh de häradzschriffuare, som i hela Uplandh ähre, icke 3 finnas, som en sådan uthrekningh skall göra kunne för de monga fractiones skull, som deruthi finnes; hvarföre vill och vara aff nöden, att schriffuare moste deputeras aff Rekningekammaren, som häradzschriffuare bliffua kunna. För ähr dett inthe till att effterkomma. Dessföruthan skulle en sådan jordebook, uthi hvilken alt frelset medh all sin renta införes, icke uthi nogon kort [tidh] göres, effter rentan på frelset i Rekningekammaren inthe finnes, uthan moste antingen adelen sielff giffua deres jordelängder in, eller moste schriffuas effter bondens berettelse, hvilket en longh tijdh kräffue vill, och inthe ringa både omaak och invidia fölia aff denn ransakningen, som skee skall öffuer de godz, som ligga på en mil nhär sätesgårderne, hvilket jagh väl veet, att ståthollarne kastas uppå halsen.

Belangande instruction[en] befinner jagh denn vara intollerabel för en stotthollare i Uplandh, effter som jagh [med] min b. väl derom taala vill, nhär Gudh vill vij komme tillsamman. Men iblandh andre difficulteter, så ähr icke dett en denn ringaste att svara till rest och besvär, hvilket jagh aldrich uppå migh tager, hvar jagh ähn aldrich skulle bekläda nogott ämbete mher; och hvar sigh någon legenheet kunne begiffua, att min b. ville i detta fallet haffua [mig] hoos H. K. M:tt excuserat. Ty jagh medh inge rekenskaper ähr vhan att omgå, ey heller migh i denn fhara och eventyr icke begiffuer, och helst i denna provincien medh en sådan oflitigh consort och maaträtare, som Lasse Skytte ähr, sed de his plura coram. K. b. gör herutthi dett besta, effter som du vett, att jagh kann vara tient medh. Jagh haffuer schreffuet morkär ett breff till, begärer, att min k. b. ville senda dett till morkär, och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Upsala slott den 23 Augusti, Åhr 1623.

T. B.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder auvisera migh, hvadh nye tiender som höras. Vale.

56. Stockholms slott den 20 Septe

Om verkställandet af gifvet uppdrag: hinder för resan till missnöje med ståthållarskapet; tillärnad resa till Upsala;

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . varitt i de häreder och sockner, som i min instructio mält och medh dem handlat effter des inneholdh. deruppå kann fallet vara haffuer min b. att see aff d neholl, som jagh H. K. M:tt haffuer tillschreffuit. — Ja väl hafft i sinnett migh till Östergöttlandh på nog begiffue, men jagh haffuer most min resa förandr orsaken skull: först, effter här ingen åhr vidh slottet vharu, som både öffuer ordinantierna, så väl sosom h i en hast kann förfalla, handh uthöfuer holler. Dess nu skepsflottan hvar dagh hijtt förmodandes, och hv ket ju mher begynner att förökes, hvarföre och så rare tumult åhr till att förvänta, och, hvar nogott s frånvharu skedde, motte sådant vändes migh till dett fördenskull upskiuta denne gången min resa till en b tijdh och vill beflita migh derom, att jagh och medh må stella dett i värket, som i min instruction förfat vill strax dereffter begiffua migh till Grimpsholm oc på affskedh ifrån denna befallningh. Gudh hielpe m ifrån. — Jagh haffuer innan [en] dagh eller tre åhrnat [migh] herifrån och till Upsala och vill taga min hus hijtt till migh. Gudh holle sin mildha handh uthöffu denna fharliga tijdh. Hvadh siukdommen vidhkomm han sigh nu, des Gudi skee loff, temligh, ty åhr i föga mher åhn till 6 personer i staden döde och p icke öffuer 3. Käre broder, lath migh förnimma, om haffuer sädan talat nogott om migh, och hvar elliest kann vara förefallet. Och vill jagh hermedh *etc.* . . Stockholms slott denn 20 Septembris, Åhr 1623.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

---

*) Sannolikt åsyftas instructionen »huruledes K. M:tt v höfdingen i Finland [mut. mut. Upland] . . . . om båtsmänne bestella skall», dat. Djurö den 12 September 1623. Riksreg. fol

57. Stockholms slott den 21 September 1623.

Om bestraffning af orostiftare med anledning af accisordningen; föreslår ny accisförvaltare.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . i dagh klockan vidh otta haffuer jagh lathet 4 soldater under Laskapell och en båtsman löpa gatulopp på Norremalmtorget, och veet vist, att de skulle sigh haffua der varitt (?), och ähre de, som hade öffuerfallet medh smäligh ordh axisdravanterna (!), och förmener, att andre skole väl tage sigh derföre till vhara. Doch syntes dett väl icke orådeligit vara, att en annan axisman vore förordnat der till, ty ähr Hans Nilson allom svåra odios, och alt hvadh som skeer, både medh straffande [och eljest] bliffuer alt honom tillmätt. Och ähr till befrugte, att han en gångh kommer uthi mishugg, nhär myckenheet aff folket varder en gångh hijtt ankommandes. Herman Hanson, som tillförene camererare varett haffuer och nu ähr öffver handelsordinantien, kunne dett ämbete väl förestå. Min b. råde dertill, om legenheeten sigh kann begiffue, eliest bliffuer Hans Nilson vist orsaak till ett stoort larm uthi denna stadh, och då önskade jagh migh fast heller hädan ähn här. Jagh befaller min broder hermedh Gudh alzmegtigh. Datum Stockholms slott denn 21 Septembris, Åhr 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

58. Söderby prestgård den 9 Oktober 1623.

Ett K. M:ts tidigare uppdrag att hålla en landssyn hindrar att genast efterkomma befallningen att infinna sig på Gripsholm till de Böhmiska sändebudens audiens.

Välborne herre, käre broder. Näst *etc.* . . ., kann jagh, min k. broder, icke oförmält lathe, att jagh rett nu på timan bekom Bengt Oxenstiernas sckriffuelse, uthi hvilken han förmäler H. K. M:tts nådighe velie och befalningh vara, att jagh strax på timan skulle begiffua migh till Grimpsholm medh sampt Riksadmiralen för Konungen i Bhemens senningebudhs ankompst skull, hvilken

befalningh jagh gerna hade effterkommitt, ja fast hel
förresa denna longha och besvärliga resa. Ty haffuer
pålagt migh, både schriffteligen och nu i Stockholm
att jagh skulle holla en landzsyn medh samptt nog
adell emellan Ture Liliesparre och Fru Elin på Bergh*),
stundh jagh nu så nhär syneplatzen ähr stadd, och al
dertill tillstedes, så kann jagh henne icke upskiuta, ut
uer migh nu dijtt, och, dett första hon ähr fulländat
förhoppes i affton eller morgon tideligen skall kunne s
jagh begiffua migh till vex till Grimpsholm och förm
Gudz hielp tillkommande tisdagh att kunne vara de
fördenskull, att, hvar H. K. M:tt frågar effter migh,
ville då göra min entskyllan och vill jagh nu hermedl
Datum Söderby prestegårdh den 9 Octobris, Åhr 1623.

T. F.

amantissimu

Gabriel Oxenstierna (

K b. bestelt migh ett gott losement, effter jagh
skall vara myckett trångt. Vale.

---

59. (*Ej egenhändigt*). **Vik den 5 Dece**

Med förteckning på till herredagsmän lämpliga bönder; förfråg M:ts afsigter med afseende på hans ämbete; privatnotiser.

Velborne hiertans kiere broder. Näst *etc.* . . . .
förfated alle de bönders nampn, som till Riksdagenn
schriffues, och ähre desa vell de förnämste och bes
danemän, som i alle häreder boendes ähre**). Så ähr ja
rendes aff min kiere bror, att han ville migh vetta lå
K. Maij:tt sedann något om migh tallat haffuer, ocl
nu bliffuer om mitt ämbette, och ähr migh rästen lik
ket H. K. Maij:t täckes migh att bruka, antingen slått
Jag tvifler inte, att min kiere bror jhu härutinan ra

*) Se riksreg., fol. 272, en rubrik å ett bref, dat. Gripsholm
gusti 1623 »till Herr Gabriel, att han deputerar några gode
som holla en syn emellan Ture Lilliesparre och Fru Elin [M
Bergh» [ɔ: Berga].

**) Denna förteckning saknas på sin plats.

bästa, och, så frampt att jag skall bliffue ved slåtted, så tröste jag inte bliffue ved Svartsöö, utan blått och allenna vid Törne och Tälie län. — Min bror ville och vara obesväret att låthe migh förnima, huad för nya aviser kunne vare förfallna, och huru snart H. K. M:tt vill begiffue sig ifrån Gripshålm och till Bersslagen.

Vij haffue nu här upå Vik hollet s. fader*) Här Claus Bielkes begrafningh och gotzen ås emellan nu delt och bytt; och haffuer min svåger Erich Bielke bekomet Viks gård med så månge gotz der under, som på hans dell kunne falla, oansett med dem bessuärligen denne store gård skal kunne underhålles. Och äffter jag haffuer åhrnat migh som i mårgon herifrån och till Stokhålm, så vill jagh oförtöfuett min påst thill håfuet förskicka och sedan min kiere bror vell vidare tillsckriffue, och vill nu härmed *etc.* . . . Aff Viik den 5 December Anno 1623.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

(*Egenhändigt:*)

K. b. helsa s. Fru Anna på min och min hustrus vägna. Vale. K. b. Effter jagh haffuer loffuat morkär ett par oxar till bryllopett, och vägen åhr longh att driffua, om min b. kunne lähna migh ett par, så vill jagh i vhår betala dem i Stockholm.

---

60. **Hjulsta den 28 Februari 1624.**

Tack för åtnjuten gästfrihet.

Käre broder. Du skalt haffua tack för ett gott nattläger åht bror Her Jahan Sparre och migh, och haffue vij anammatt höö för 19 hestar och korn en tynna. Vij vedergella sådant medh tacksamheet igen. Datum Julsta den 28 Febr., Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Claes Bielke var Gabriel Gustafsons svärfader i dennes andra gifte.

61. **Stockholms slott den 14 Maj 1624.**

Om köp af kronogods och därmed sammanhängande privata affärer; grefvens af Thurn och tyskt krigsfolks hitkomst; konungens reseplaner.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe migh medh flijtt haffue dreffuit dett godzköp*), du begäret haffuer, och ähr i dagh breffuet bleffuet aff H. K. M:tt underscreffuit, effter den beste form, som brukeligh varett haffuer, och förmener jagh att komma till retta medh peningar nu i hälgen att leffuerera, och haffuer Johan Skytte loffuat att anamma växlen till Riga. Gellsaakerna förmenar jagh skulle komma till ändtskap. Hvar och nogre impedimenta eller difficulteter kunne förefalle, som dett förhindra kunne, så skulle vij tala medh köpmänen, att de skulle vara till fredz till vår sammankompst.

Greffuen aff Turn ähr nu ankommen, men icke Arnheimb eller Reingreffuen. Både Tyske compagnien reuter ähre ankompne till Riga. H. K. M:tt lather flux laga till resan, och uthan tviffuell dett första budh, som kommer ifrån min bror, varde H. K. M:tt sigh till vex begiffuandes. Auviser ähre inge synnerligh ankompne, uthan att de förrige confirmeres. Och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholms slott denn 14 Maij, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh förmener, att väl Rustiensten i denne sommar inthe rycker till Elsborgh, doch, hvar nogott påbudh skeer i min broders frånvharu, skall jagh s. Fru Anna derom auvisera.

---

62. **Stockholm den 17 Maj 1624.**

Om konungens tvekan med afseende på sin resa och orsakerna därtill; Arnimbs folk; grefven af Thurn; kurfurstinnans afresa; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann min k. broder icke oförmält lathe, att H. K. M:tt var till sinnes i egen

*) Köpebref för A. O. af denna dag saknas såväl i riksreg. som i reduktionsakten i Kammararkivet. På det senare stället finnes dock ett köpebref för A. O., dat. den 9 Augusti 1624, å åtskilliga gods i Upland, Småland och Finland, hvilka öfverlåtas för en summa af 6,148 daler, hvilka A. O. på K. M:ts »nådiga anmodande och begäran» försträckt till krigets utförande.

person till eder att förrese, doch bleff H. K. M:tt både för denne longhe vägen så väl sosom för tijdzens kortheet skull förorsakatt sin resolution att förandre, och haffuer H. K. M:tt varett nogott tvehugse på nogre dagar tillgörande för de auviser skull, som ifrån Feltherren ähre ankompne, i det att, hvar stilleståndet emellan de Påler och oss på ett åhrs tijdh allena bleffue slutett, effter som Feltherren till att sluta i commission ähr giffuet, och denn controversien emellan Dannemark och oss bleffue bilagt (quod facit Deus), så vore all denn stoore omkostnaden fåfengeligen anvendt. Doch, hvar detta skeer, och fåfengeligen vore spenderat, må dett holles för en goodh recompens, att vij medh de Danske denna resa väl kunne bliffua förlikte. — Öffuersten Ahrnheimb ähr ähnu inthe ankommen, doch mest alle hans soldater. Greffuen aff Thurn ähr en hurtigh och discret mann, sosom och mäst alle officerer synes vara exquisite karrar. — H. Churfyrstligh [Nåde] Churfyrstinnan vill ändeligen fort, och förmener jagh, att hon innan 3 vekors tijdh bliffuer expedierat. (Gudh hielpe henne väl fort). — Hvadh de saaker, som du migh ombetrodt haffuer, så skall jagh dett alt väl förretta. Och effter du noksampt förnimmer aff H. K. M:tts egen schriffuelse qualia nova, så eragtar jagh onödigt digh dermedh att molestera, och vill nu *etc.* .... Datum Stockholm denn 17 Maij, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

63. **Stockholm den 7 Juni 1624.**

Om underhandlingen med Danmark; privatangelägenheter; underrättelser om krigsfolket; om enkedrottningen; Stockholms stads privilegier sändas.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* .... och giffuer min k. broder tillkenna hans sckriffuelse vara migh tillhanda kommin denn 5 Junij, aff hvilken jagh förnummitt, huruledes tragtaten emellan de Danske och oss ähr förlupin, och att denn nogott skarpt och öffuer seedhvanan förebringes. Gudh kan förlähne på denna saak en goodh och önskeligh uthgångh et tum expugnavimus magnam pugnam och förhielpe min broder medh helsan hijtt hem till oss igen.

S. Fru Anna ähr för 8 dagar sedan herifrån o
öön förrest, och bleff alt rigtigt giort, effter som hon
uell haffuer min broder väl derom tillkenna giffuit
gell effter salig moder haffue vij ähnu ingen äntskap
medan mig förnimme fast flere gell, ähn som i dett re
öffuerantvardat, finnes, som ähr Erich Larson för dett
moders begraffningh medh sampt nogre andre. Förl
till att komma dermedh till ändtskap offörtöffua, oc
mänen nogorlunda till fredz så lenge.

Hvadh vårt tillståndh her i Stockholm vidhkomn
våre saaker, des Gudi skee loff, i temligh gooda te
ähre vårt krigsfolk både inländske och uthländske
helsa, unnantagandes nogre, som på siön myckett illa
och hunger faritt haffue och aff saltvatn. Doch ähr
Tyske folket vedh pass till 120 personer siuke, a
temligh deel nu begynne att komma på fötterna igen
Dråttningh Christina ähr nu här i Stockholm, och förr
nepligen herifrån, för ähn H. K. M:tt kommer hijt
holm (hvilket Gudh lathe snart och medh helsan ske
denstundh jagh inthe tvifflar, att handelen ju snart gri
och min broder sedan väl kommer hijtt up igen, vill
nu och altijdh *etc.* . . . . Datum Stockholms slott de
Åhr 1624.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

K. broder, jagh sender digh Stockholms stadz pri
ter din begäran. Vale. — Staden haffuer icke mhe
ena exemplaret, derföre begäre de, att dett må kom
till handa igen.

---

64. **Stockholms slott den 16**

Krigsförberedelser mot Danmark; A. O:s godsköp; Jesper Mat
grafning; goda utsigter för stillestånd i Lifland.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . medan
haffuer förnummett aff min broders sckriffuelse, att
ähnu icke haffue velet sigh bequäme, haffuer H. K.
sigh fast till krigs att præparera. Haffuer och alle

att lasta skepen, hvilke och medh dett första skole löpa till Elsnabben och der vänta på vinden och vijdare auviser ifrån eder. Gudh vände all tingh till dett besta och giffue oss gooda tiender ifrån eder eller och en goodh victorie.

Jagh förnimmer aff min broders sckriffuelse, att du förmeener, att i ditt köpebreff*) skall en gårdh vara uthförgäthen och en uthjordh, och ähre inge flere gårder på det register insatte, åhn i sielffua breffuet stå förmälte. Belangande uthjorden, så finnes ingen sådan uthjordh i jordeboken, som så heter, hvilket min broder sielff skall förnimma, nhär han, om Gudh vill, hemkommer. — S. Jesper Matsons lijk ähr för nogre dagar sedan hijtt ankommett, hvilket skall begraffes nu tillkommande torsdagh, dijtt H. K. M:tt sielff, lijket till sin lägerstadh att beledsage, kommandes varder. — Alle andre saaker ähre, des Gudi skee loff, i gooda terminis. Adam Skraffer ähr för nogre dagar sedan hijtt ankommen, hvilken der gör en stoor sperantz om ett longhvaara stilleståndh emellan oss och de Påler, om hvilket Ratzevill stoor promissa giort haffuer, och, effter jagh förmenar, att du aff Feltherrens sckriffuelse om dett stilleståndh noksampt förnummitt haffuer, agtar jagh onödigt derom nogott att repetera. Och vill jagh nu *etc.* . . . . Datum Stockholms slott denn 16 Junij, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

65. Stockholm den 20 Juni 1624.

Uppträdandet mot Danmark; ordvexling med konungen i anledning af timmertägt å Vermdön; Johan Skyttes utnämning till friherre; önskan om entlediganda från ståthållareskapet.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . Oansedt H. K. M:tt haffuer fattat nogon förhoppningh om en goodh afhandlingh medh de Danske, så setter H. K. M:tt icke desto mindre ingen fullkomligh lijtt der till, för ähn som sielffua beslutet H. K. M:tt till handa kommer. Haffuer fördenskull som nu tillkommande torsdagh ähmnat sigh medh hele skepsflottan och krigsfolket till Elsnabben, der att förbijda vijdare resolution, och sigh sedan eff-

*) Se föreg. n:o 61.

ter tijden lämpa. Här ähre och visse tiender kompne,
gen i Dannmark lather på alle orter i Tys[k]landh värf
saaken mycket suspect gör (Gudh vände all tingh till

Käre broder, jagh giffuer digh tillkenna, att jagh
rett i nogon laborint, sedan du här ifrån förreste för
ber, som Vermbdöboerna aff deres egen velie uthan
begäran haffue kört uthur skogen och till siön på
vidh pass, hvilket jagh väl kann tänckie motte ge
Skyttes tillskyndan vara H. K. M:tt förbragtt och
uthyt, hvilket alt haffuer varet fictum mendatium, oc
uen hårt aff Konungen tilltaalt. Och haffuer jagh no
deruppå svarat, hvarigenom H. K. M:tt till stoor vred
uin uptänt, sed patientia. H. K. M:tt ville ingele
sagesman (sed vexat tonsura columbas). — Jahan
bleffuen en friherre, doch ähr breffuet ähnu icke unders
Han gick väl haffuande medh en greffue, effter s
Dråttningen migh berettade, men dett vändes i en f
non diu vivat ille sorte contentus.

Jagh ähr i den förhoppningh, att jagh oförtöffua
förlossat, aldenstundh denna åhrs renta nu tillstund
Claus Horn inthe gerna acceptera denna lägenheten**)
mener jagh, att han moste henne nu väl vedertaga (C
migh mann väl hädan). Och vill jagh nu hermedh *et*
Datum Stockholm denn 20 Junii, Åhr 1624.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

Syster Fru Anna hon mår väl, ty bekom jagh
ifrån henne i dagh och ähr hon på Tijdöön och cont
bygningh. Vale.

---

*) I riksreg., fol. 282, bär J. Skyttes friherrebref datum a
1624, förmodligen efter dagen då utnämningen skedde.

**) Claes Horn utnämdes dock till ståthållare i Gabriel Gus
d. 1 Juli 1624. Se riksreg. fol. 323.

66. Norrmalm den 19 Juli 1624.

Om konungens otåliga väntan på A. O. och dess orsaker; hans tillfredsställelse med danska traktaten; privatunderrättelser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe din schriffuelse vara migh rett nu på timan tillhanda kommin, i hvilken min broder att vetta begärer, om han skall sigh fördrista nogre dagar att hemma bliffua eller eij; så giffuer jagh min k. broder tillkenna, att H. K. M:tt mest hvar dagh frågar effter digh och förundrar om min broders långligh uthbliffuande, och, oansedt jagh haffuer giort min b:s entskyllan, så ähr denn bliffuen frigide uptagen. Och förorsakar sigh H. K. M:tts längtan effter min broder: 1:o för Adam Shraffers expeditions skull; 2:o effter Churförstinnan sosom i dagh herifrån och till Elsnabben förreser, der att stiga till siös, så hade H. K. M:tt gerna hafft din nhärvarelse, aldenstundh Claus Horn, hvilken medhfölier, skall leggies en commission uppå till Churfyrsten aff Berlin, och ingen finnes, som concrediteres att stella hans instruction*); 3:o vill H. K. M:tt, förat han kommer tillbakar, här 8 eller 10 dagar fördröie och stella cammarsakerna i deres order, och sedan begiffua sigh up till Kopperberget, dijtt min broder skall vara fölgagtigh, och H. M:tt Dråttningen förreser till Vastena, der hofflägret i höst holles skall; hvarföre eragtar jagh nödigt, att min broder skyndar sigh, dett snaraste han kann.

Belangande grentzaffskeden, så lather jagh min k. b. förnimma, att H. K. M:tt sigh denn aldeles väl i alla sina puncter haffuer behaga lathet och min broder för denna agt skull myckett berömdh, altså att jagh förmodes, att du en tack derföre bekommandes [varder]. Hvadh annan recompens vill fölia, giffuer tijden. — Jagh haffuer nu flytt ifrån slotte och boor heruppå Norrmalm i min trägårdh, och haffuer skildh alla mina gambla saaker väl vidh migh, och laborerer nu hvar dagh i Hoffretten att bringa honom i sitt rette lagh igen. Gudh giffue till lycko. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Norremalm denn 19 Julij, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. b. helsa s. Fru Anna på min och min k. hustrus vägner, och mår din Johan i Upsala väl.

*) Instructionen med Bimemorial är dat. d. 24 Juli 1624; se riksreg. f. 340—344.

67. **Stockholm den 15 Septem**

Afrättningen af de tre svenska katolikerna: Z. Anthelius, G. Bär panius; hofrättspersonalen; Tyresjöbytet; presten Erik Njure

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . .
min k. b. tillkenna, att Antelius så väl som Bär ähre
få dagar sedan justificerade, och när presterna skulle
deres reda, sade de sigh medh dem inthe haffue nog
bestella, uthan sigh ville döö uthi den papistiske rel
hvilken de en tijdh longh leffuat hade, och medan An
var persuaderat i vår religion, läth jagh execution så
honom som Bär öffuergå. Campanium haffuer jagh ha
hör, och aldenstundh att hans revelation syntes att var
importans, ähr han och bleffuen i dagh justificerat, do
vår religion och medh en härligh bekennelsè, så att l
kommitt mongen aff commiseration att fella tårar. (
hans siäl nådigh).

Jagh lather och min k. b. förnimma, att Hoffret
nhärvarande assessores begynt, oansedt de icke ähre fl
let ähn siu personer, retten till ingen ringa despect, ib
Greff Magnus, hvilken den ena dagen ligger och den
uppe. Greff Abraham excuserar sigh medh siukdom oc
Gabriel Bengtson excuserar sigh medh sitt förre ämbe
Jacopson ähr inthe kommen. Oloff Christopson icke.
cerade, nembligen Ture Axelson och Jonas Person, ku
ler så hastigt komme och ähre så få till talet, att vij
cessen[s] inneholl eij kunne fella nogon doom eller
definitivam. Befrugtar fördenskull, att denn session
rettens stoora despect varder afflöpandes, helst effter
nu dagiigen tracteras moste, och ey snarare sagt en a
ähn komne ähre de saaker skulle lära ex fundame
myckett mindre deruthinnan försvarligen sententiera.
jagh nu så gott som allena aff vårt medell sittia i
Dette haffuer jagh min k. b. velat förmäla, på dett att
per discursum et data occasione kunne H. K. M;tt rev

Käre broder, effter som jagh digh berettade här i
att H. K. M:tt hade nådigste tillsagt migh dett byt
godzen under Töresjö*), och Secreteraren Oloff Eri

*) Jmf. ofvan n:is 30, 38, 52 och 53.

haffuer kunnet för H. K. M:tts affresande herifrån lathe samma breff underschriffua, och jagh treffeligen gerna hade på samma saak entskap, hvarföre ähr min broderlighe begäran, att du ville bevisa migh denn stoora benegenheet, att, nhär Secreteraren Per Erichson kommer till Vastena, att förhielpa dertill, att samma breff motte bliffua underschreffuet, och veet jagh väl, att, hvar H. K. M:tt sigh deruthinnan nogott vijdare betenckier, skeer dett allena för bosmanen skull. Min broder ville då svara, att dett sigh icke belöper mhera ähn som halffannan bosman, och haffuer jagh allareda så lagat, att de strax der hooss deres tilldelningh igen bekomma skulle. Så ähr dett och en goodh motiff, att dett Ålta aff migh bliffuer H. K. M:tt igen affträdd. K. broder detta inthe förgätte. Jagh tienar digh altijdh igen i dett, som digh kann lända till tienst och behagh. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockhollm denn 15 Septembris, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum på lös lapp.

(*Ej egenhändigt.*)

Thet ähr min broderlige begären, han ville aff H. K. M:tt min nådigste Konung och Herre förnimma, att effter Niurænij doom, som senest vistes H. K. M:tt och icke ähr publicerat här i Hoffrätten, om then doom ännu skal publiceres, effter thet icke för skeedt ähr.

Dernest, effter Niurænius begärer heemloff på 8 dagars tijdh, så lenge han sine saker til rätta lager, för än han uthdrager, om honom thet tilathes skal eller ginest vijka aff landett.

För thet tridie, om och prästen skal honom ifrå tagas, för än han uthreeser, thetta begärar jag min broder hoos H. K. M:tt förfara vil och sedan med första svar hijt opskicka. Actum ut in literis.

---

68. Stockholm den 29 September 1624.

Konungens närvaro i Stockholm vore för hofrätten högeligen önskvärd: jesuiternas afrättning; om intercession för H. Kamphausen.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe min b:s schriffuelse medh en enspen-

nare vara behändiget, aff hvilken jagh förnimmer H. I
resoluerat att komma hijtt till Stockholm och här haff
terläger, hvilket jagh önsker snart skee må, aldenstund
Hofretten mycket nyttigt, att H. K. M:tt vore så nhär [
helst medan här monge svåra saaker förefalla, synnerl
giske, på hvilke väl behöffdes H. K. M:tts resolution
kiande. Och ähre eij heller alla assessores ankompn
här, så att vij icke ähre mhera ähn nio, iblandh dem
nus och Greff Abraham, de der sigh undertijden medh
dom entskylle. — Belangende Jesuiternas afferdh, son
begärer aff migh att vetta beskedh om, så, efter jagh
svåger Jahan Sparre haffuer sckreffuet H. K. M:tt de
väl sosom min broder sielff, derföre jagh denna g
icke rörer. — Dernest kann jagh min k. broder icke
Herman Kamphusen haffuer aff migh begäret, att jag
der bedie ville, att han ville för honom intercedera, at
få uthskeppa nogon rogh, hvilket han förmhenar vä
att nhå, aldenstundh dett androm ähr effterlathet. J
inthe, att min b. väl gör hvadh han kann, och vill
etc. . . . . Datum Stockholm den 29 Septembris, Åhr

T. F.

charissimu

Gabriel Oxenstierna

---

69. **Stockholm den 30 Septe**

Om en ansökan rörande upphäfvande af införselförbudet å I

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* I
kie, Paridon von Horns, haffuer varitt hooss migh o
att min broder ville dertill hooss H. K. M:tt förhie
förbudet på Rostokerölet motte igen affskaffes, alden
förnimmer, att pestilentien i Rostok aldeles skall vara
besvärer Wilshusen sigh till dett högsta, att spann
förbuden att uthskepas. De Dansiker sky och att
arestens skull. Rostockerölet ähr nu och förbudett,
ledes denn principaleste handell förment, genom hvilk
tullarrende betala skulle. Jagh tvifflar inthe, att hvad
der göra kann, att han lather henne min intercession

åhtniuta. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält lathe och vill nu *etc.* . . . . Datum Stockholm den 30 Septembris, Åhr 1624.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

70. Stockholm den 11 Oktober 1624.

Underrättelser ankomna om pestens härjningar i Polen och Litthauen, likaså genom Arnimb om danska stämplingar i Polen; privatsaker; staden Rigas rättegång i hofrätten.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . och giffuer min k. broder tillkenna, att här väl nogre åhtskillige personer åhre kompne ifrån Riga, doch haffue de inge synnerlighe auviser att beretta vijdare, ähn att både i Littouven så väl som i Pålandh skall treffligen döö aff pestilentien; men om nogon krigspræparation vett de inthe att berette, eij heller om nogon viss fredh. — Jagh haffuer i dagh talat medh Öffuersten Ahrnheimb, hvilken der haffuer vist migh ett breff ifrån Dansik schreffuet, deruthi förmäles, att Konungen i Dannemark haffuer afferdat sitt sendebudh till Konungen i Pålandh, hvilken der genom Dansik för 10 dagar sedan skall vara passerat. Förmäles och i samma schriffuelse, att honom skall vara i commission giffuet att upretta ett förbundh medh Konungen i Pålandh emott vår nådigste Konungh. Gudh vände all tingh till dett besta. Och åhr inthe till att tviffla, att Juten ju lährer ville hämpnes; doch tvifflar jagh inthe, att, hvadh derom kann vara i sanningh, giffuer tijden oförtöffuat medh. — För nogre dagar sedan ähr Claus Pederson hijtt kommen medh 6 hestar, nembligen foxar, som [han] till min k. b:s behoff hijtt i landet infört haffuer, och ähre de inthe för kostlighe eij heller för ringa. — Käre broder, jagh hade väl varitt i denn förhoppningh, att H. K. M:tt skulle haffua komma (!) hijtt up till Stockholm, för ähn Hoffretten hade gripit en ända, på dett vij hade kunnet H. K. M:tt om de Rigiske saaker fråga och synnerligen om skepparns saak. Jagh hade och förmentt att senda skepparns agta till H. K. M:tt medh nogon aff Hoffretten, men sedan vij förnummo, att H. K. M:tt ähr till Elsborgh förrest, moste vij dermedh haffua fördragh, doch, kortligen att säia, så ähre vij full-

komligen resolverade att absolvera staden ifrån denn
förhoppes vår doom medh goodh skääl att försvara.
min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe *etc.* . .
Stockholm den 11 Octobris, Åhr 1624.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

---

71. **Stockholm den 8**

Begär öfversändande af några vid den nya beskickningen nödv

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . .
min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh affordrade aff
Cantzlischriffuare de acta, som min legation angå
haffuer Secreteraren Spanneckou förgäthet att leffuerera
solutionen Christian Tomason*) giffuin, så väl som det
som Konungen i Dannemark H. K. M:tt tillsckreffuit
uppå hvilke tvenne agter min legation sigh mest på
vidt Staaterne angår; hvarföre ähr jagh aff min k. b
randes, att han medh dett första budh, som till H
ville senda migh samma copier hijtt öffuer, doch äh
denn förhoppningh, att jagh samma copier hooss Roo
och Spentzio skall kunne bekomma. Mhera haffuer
gångh inthe till att schriffua, uthan vill hermedh *etc.*
tum Stockholm den 8 Julij, Åhr 1625.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

---

*) Kongl. Maj:ts resolution för konungens i Danmark sän
ende det Evangeliska väsendetz och gemene bästes företagan
dringh», är dat. Stockholm den 10 Maj 1625 och finnes införd i
fol. 238—250. Jmf. därmed ett concept af A. O. den 10 Maj sa
i saml. »Danica» i R. A. (Kopior och Br. 1569—1654).

**) »Svar på konungens breff i Danmark den 23 Maj om H
ville och affection till det gemene väsendets underhåldning och
är dat. Stockholm den 10 Juni 1625, se riksreg. 1625, fol. 313

72. **Botkyrka den 12 Juli 1625.**

Tacksägelse för tillsända handlingar; A. O:s bemedling begäres för Magnus Brahe och hans fru, Helena Bielke, att erhålla ett gods.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . giffuer jagh min k. broder tillkenna, dett jagh hans sckriffuelse bekommitt haffuer medh sampt de acta, som der hooss voro, hvilka nu i rettan tijdh, och myckett aff nöden vore, ankomme, och ähr jagh nu på min resa stadd, Gudh giffue till lycka. Dernest lather jagh min k. b. förnimma, dett Greff Magnus och s. Fru Helena haffue aff migh begärat, dett jagh min k. b. på deres vägna tillsckriffua ville, dett han ville vara obesvärat att anholla hooss H. K. M:tt, att H. K. M:tt ville dem aff gunst och nåde effterlathe Liliestadh gårdh vidh Söderköpingh, hvilket väl kann vara H. K. M:tt uthan skada, aldenstundh dett ligger så gott som öde, och Erick Jöranson, som dett innehaffuer, vill dett och väl dem öffuerdraga. Min b. göre heruthinnan sin flijtt, effter som de min broder ombetro. Och befaller *etc.* . . . . Datum Bootkyrkia denn 12 Julij, Åhr 1625.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

73. **Göteborg den 28 Juli 1625**

Orsakerna till dröjsmålet i Göteborg, om Dynkirchernas sjöröfverier och Nils Stiernskölds missöde; om ett konvojfartyg till England.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh för nogre dagar sedan ähr ankommen hijtt till Göteborgh och var i denn förhopningh, att jagh här eij lenge skulle bliffua uppehollin. Men dett haffuer gott nogett longhsamligen till medh de peningarna, jagh aff stottholIarna här i landzändan haffue skulle; sedan var skepet eij heller till redz, så väl som kläderna till soldater och bosmänn. Doch förmodes jagh medh Gudz hielp i morgon att bliffua segelrede. Gudh giffue eliest till lycka och mitt pålagda verff således att förretta, att H. K. M:tt motte haffua dertill behagh, och jagh

undhgå dett nampnet att senda barn i by. Här åhre för nogon kort tijdh sedan tvenne Albregt von Fellens skepp till Engelandh öffuerlupne, lastade medh trävirke, hvilke åhre aff en hoop Dynkerker bortagne, och haffuer Nils Stiernskiöldh*) varitt på dett ene aff dem, och oansedt han sigh temligen vart haffuer, så åhr han likquäl på dett sista aff dem bleffuen fast tagen och spolierader, och säies, att han haffuer hafft 2,000 dukater och 2,000 lodh förgy[l]t silffuer, hvilket han alt mist haffuer, och ingen tingh behollit mhera åhn 10 dukater, dem han i en hast haffuer i stöfflan instuckit. Och haffue de velet kläde stöfflarna aff honom, så frampt till Dynkerkernas egen capiten dem icke hindrat hade, och åhr han sedan ankommen till Amsterdam. Och effter jagh förnimmer dem vara myckett starke, haffuer jagh underståtts migh att taga ett aff de smärsta skepen medh för yttermera säkerheet, och förhoppes, dett H. K. M:tt sigh dett icke lather mishaga; doch haffuer jagh alla saaker således ordineret, att dett nästan skall bliffua en omkostnadt. Jagh haffuer denna gångh inthe synnerligen mhera att schriffua, uthan dett förste Gudh vill jagh kommer till Engelandh, så vill jagh schriffua [dig] till om alle saakers tillståndh och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Göteborgh denn 28 Julij, Åhr 1625.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

74. Gravesend den 27 Augusti 1625.

Berättar om sin ankomst till England och hvad där timar; klagar öfver förlust på myntet.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och giffuer dernest min k. b. tillkenna, att jagh, effter ett longhligit motveder och loffueringh, hvilket i jemna 4 veckor varat haffuer, åhr ankommen hijtt till Gravesandh, och hade väl förmodet, att jagh skulle haffua funnett Konungen för migh i Lunden, hvilken

*) Nils Stiernskiöld hade till följd af Gustaf Adolfs harm öfver en af honom tillstäld, för konungens rykte oförskyldt förklenlig skandal, måst lemna sitt ståthållaredöme (Elfsborgs län), såsom synes af hans bref till A. O., dat. Amsterdam den 24 Juni 1625.

derifrån för tre månaders tijdh sedan åhr förrest för pestilentien skull, hvilken der, så väl som [på] monge andre [orter] häfftigt grasserer, och åhr i förledne vecka i Lunden döde till 5,200 personer, och säies här, Konungen vara i en stadh vedh nampn Oxefort vidh pass 80 Engelska mil up i landet. Och sende jagh i dagh tideligen Melchior Wernstedh till hoffuet att giffua migh an, och haffuer åhmnat som i morgon, om Gudh vill, att begiffua migh till vex effter. Gudh lathe migh väl förretta dett, som migh pålagt åhr, doch befrugtar jagh, att dett bliffuer fast en longhsam resa och skall nepligen haffua hopp att komma tillbakar för åhn i sida hösten (sed patientia). Nogett synnerligett nytt eller om dette landz tillståndh att schriffua, kann jagh förvist inthe, aldenstundh jagh medh nogett troverdigt folk inthe talat haffuer. Doch förnimmer jagh, dett väl här åhn inthe vara beslutit till nogett uppenbara krigh medh Spanien, aldenstundh den Engelske flottan, hvilken der så lenge haffuer sagts att vara i beredningh och nu åhr ferdigh, skall icke under Kongen i Engelandz, uthan i K[onungen] i Bhemens nampn uthlöpa, doch hvart åhr åhnu icke kunigt. Och åhre der 80 Konungens öhrlig skepp och 22 Staaternes, och säies der att vara 20,000 soldater uppå, och åhr Duc de Bukingam admirall, och Coronell Sisell, hvilken haffuer tillförene tient i Hollandh, general för folket. Dråtningen åhr ankommen till Doober i pingsta hälgen, der Konungen mött haffuer, och der brylloppet ståndet. Amstridder åhr sendt för 8 vekor sedan seningebudzvis till Käisaren till att anholla om Churfaltz restitution, och, hvar dett bliffuer uthslaget, då skall saaken medh magt företages. — Hvadh sant åhr, giffuer tijden medh, doch skall jagh väl, nhär Gudh vill jagh kommer till hoffuet, auvisera min broder gruntligen om alle saakers tillståndh, och önsker, att Gudh vill lathe oss komma medh helsan tillhopa igen och medh goodha tiender. Och vill nu hermedh *etc.* .... Datum Gravesandh denn 27 Augusti, Åhr 1625.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh befrugtar, huru jagh medh peningar uthkomma kann, aldenstundh jagh medh en stoor comitat up i landet moste förresa, och här alltingh mycket dyrt åhr. Jagh tappar och svåra på myntet, ty mister jagh på hvar riksdaler 8 öre. Doch skall jagh medh Gudz hielp medh åhran gå mine saaker igenom, om

jagh ähn sielff skall settia migh i olegenheet deruthöffu
Vive.

---

75. **Zierikzee den 24 Septen**

Berättelse om beskickningen till England och förhållandena där
Stiernskölds angelägenheter; urskuldar dröjsmål med bref
sitt diarium; rangtvister med engelsmännen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . .,
min k. broder hermedh icke oförmält lathe, dett jagh m
i tio dagar i Graffuesandh, för ähn jagh bekom nogo
och ähr doch Andreas Gät [ɔ: Anders Keith], hvilken
Sverige varitt haffuer, onsdag till migh kommen och migh
hampton, hvilket ligger vidh pass 90 mil in i landet,
uthan omkostnadt, och ähr bleffuin der megta välko
ståtligen tracterat och frij hollin, och fast mhera ähra
nogott annatt sendebudh tillförene skee plägar. Och
den ena dagen till audientz och denn andre dagen b
min affskedh, hvilket inthe så hastigt skedt hade, hv
K. M:tt hade velett till denn skepsflottan förrese, so
göra infall i Spanien. Spentz haffuer jagh der före mi
hvilken migh svåra flitigt på agtat haffuer. Han ähr o
anseende, och haffuer ett temliget tillträdh till Konun
haffuer och så uthspridt H. K. M:tts nampn i Engelan
mann ropar öffuerliut, att, så frampt H. K. M:tt icke
detta förbundet och sigh direction påtager, så lär all
uthan frugt aff. Jagh förmener och, att han bliffuer
skickat till H. K. M:tt legationsvis om förbundet.

Huru min resa afflupin ähr, vill tijden inthe til
schriffua, uthan vill migh haffua refererat till den sc
jagh H. K. M:tt tillschreffuet haffuer. — Belangande d
ske staat, så ähr Konungen vel en ungh herre, doch
temligit gott juditio, synes och haffua fattat en goodh
till dett gemene väsende, discurrerer gerna och medh e
fundament. Duk de Bukingam ähr alt i sinn förre gra
gerer alt effter sin egen velie. I förledne sommar haff
mentum varitt tillsammans förschreffuit, och skulle
om detta tillstundande krigh. Så haffuer deres första p
denn varett, att de haffua begäret, att, aldenstundh på n

stoore contributiones ähre uthgiffne, och mann ey veet, hvart dett ähr vägen tagit, och inthe frugtbarliget dermedh förrettat, derföre begärade de, att Bukingam, som alt sådant under hender hafft haffuer, motte der göra redo och rekenskap före; till dett andre, att Bukingam, som här till haffuer alle offitia och ämbeter i riket sålt och der inemott 200,000 pundh sterlingh bekommett, motte dem igen restituera; till det tridie, att Konungen ville flere personers rådh bruka ähn hans allene, och sade, att, hvar Konungen detta ville förandre, ville de haffue sigh tillbudet, att påfinna sådane medell, dermedh H. K. M:tt detta tillstundande krigh väl skulle kunne uthföra och ville de taga denn lasten på sigh, att Konungen om medelen inthet bekymmer draga skulle. Men aldenstundh H. K. M:tt dertill inthe ville förstå, och de ey heller nogett ville samptyckie, derföre bleff Parlamentum soluerat och uthan nogon resolution skildes (!). Deres staat, så vidt som migh tyckes, står ey mhera ähn lagom väl, ty ähre der monga papister i landet, som ähro i temlighe [gode positioner?], oansedt mandat uthgånget ähr, att de alle till den siste Septembris landet vijka skulle, hvilket icke [ähr] likt, uthan vexant tonsura columbas. Sedan består och hele regimente i Bukingams händer allena, och Rådet, så vidt som jagh medh dem talat haffuer, ähre myckett slette och behöffue alt dett de kunne, aldenstundh de mest genom peningar ähre till deres offitia komne. Migh tyckes och, att de sigh till ett sådant krigh, som de för händer [hafve], fast lithet berede, men nöden lährer dem väl lähre. Jagh förmodes och, att jagh väl haffuer disponerat Bukingam der hän, att, så lenge han ähr i nogett esse, skall han vår Konungh och staat väl favoritzera, doch Gudh lathe icke behöffuas. — Jagh giffuer min broder och till kenna, dett jagh i Sudhampton fann Nils Stiernskiöldh*) för migh, hvilken der hade värffuat sigh H. K. M:tt intercession till H. K. M:tt, hvilken Konungen migh sielff öffuerantvarde och hans saak högeligen recommenderade. Han ähr svåra bedröffuat och giffuer sigh svåra hårt, att dett ähr önckia, haffuer och all sin lijtt till min broder satt, att han honom till retta förhielper. Der min broder nu kunne deruppå förarbeta, dett han motte bekomma H. K. M:tts gunst igen och motte bekomma leidebreff**), giorde min broder deruthi myckett väl och hans förhoppningh tillfyllest. Stiernskiöldh haffuer och loffuat, att, så frampt han kann få godz i vederlagh [mot]

*) Se n:o 73.

**) Ett sådant utfärdades i själfva verket redan den 11 Augusti; se riksreg. 1625, fol. 224.

Hellekis*), vill han dett Knut Posse igen updraga.
göre heruthinnan sin högste flijtt. — Hvadh andre
ståndh vidkomma, refererar jagh migh till H. K. M:
Hvadh eliest min legation vidhkommer, vill jagh f
jagh skall haffua min instruction i alla sina puncter
och cum reputatione här varitt, oansedt pungen på
resa inthe båtar (!). — Om min broder förnimmer, det
åhr nogott otåligh, dett jagh icke offtare schreffuet
broder ville göra min entskyllan, ty först haffuer ja
vekor på resan till Engelandh, 3 vekor haffuer jagh
gelandh och inge skepp derifrån haffue most pass
haffuer jagh inthe kunnatt bettre. Detta jagh min k.
haffuer kunnett oförmält lathe, uthan vill *etc.* . . . .
rikse den 24 Septembris, Åhr 1625.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

Postscriptum på särskildt blad.

Käre broder. [Att du] må så myckett bettre see
jagh [med] min verff kommin åhr, sender jagh min
diarium**), doch illa och i hastigheet schreffuet.
dett motte förvares till min ankompst. Jagh åhr och
en oförmodeligh laborint medh dett Engelske Sendebud
riteten, och, aldenstundh jagh förgat migh derom a
lathe, haffuer jagh inthe bettre vist medh saaken att
jagh giortt haffuer. Hvar dett nu annars åhn väl gio
pes jagh, till att H. K. M:tt migh dett förlather, oc
b. förmener, att dett bliffuer illa uptaget, ville du inthe
för åhn jagh sjelff kommer. Gudh veet, jagh haffuer
Frederich Ludvechson haffuer berettat, att Anders Sve
haffue talt nogett, dett han effter schreffuet haffuer,
lögn. Vale.

---

*) Hellekis gård på Kinnekulle, som konfiskerats från Gö
Posse, hade 1619 skänkts åt Nils Stiernsköld. Göran Posses s
emellertid 1624 fått tillåtelse att hemkomma.

**) Finnes i saml. Anglica i R. A. och är dateradt samma d
stående till A. O.

***) Detta saknas numera i R. A.

76. Nyköping den 9 December 1625.

Underrättar om sin hemkomst; enkedrottningens död; hennes qvarlåtenskap; misslyckade underhandlingar i England rörande fripass för till Spanien destinerad koppar; klagar öfver brist på bref; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh, nogon tijdh sedan jagh till Göteborgh ankommen var, haffuer drögdt i Vestergöttland, nogre lagvadde syner till att slita och åhtskilia, och i mitt upresande ifrån Vestergöttlandh ähr jagh förrest till Nyköpingh till H. M:tt Enkedråttningen, hvilken der nu uthi en longligh tijdh haffuer varitt medh en stedze siukdom, nemblighen en häfftigh brystverk, behäfftat, och, nhär jagh ville förresa derifrån, begärade H. M:tt, att jagh der nogre dagar fördröia ville, så lenge man uthgången på H. M:tts siukdom förnimma kunne. Och haffuer samma siukdom och svagheet ju lengre ju mher taget öffuerhanden, och ähr omsider H. M:tt i går, som var den 8 Decembris vidh klockan 9 för måltijdh, medh en herligh bekennelse roligen och stilla i Herranom affsompnat (Gudh förlähne H. M:tt en frögdefull upståndelse). Och haffuer H. M:tt, saligh i hugkommelse, högeligen längtat och åhstundat effter H. K. M:tts nhärvarelse. Och var jagh hooss H. M:tt intill sielffua dödzstunden, och haffuer jagh medh Hoffmästaren*) förseglat de vhåningar, som H. M:tts saaker haffue varitt uthi, in till nogre aff Rådetz ankompst, dem vij allaredo förschreffuit haffue, sosom och H. F. N. Phaltzgreffuen och Phaltzgreffuinnan, hvilke inthe hooss H. M:tt vore, aldenstundh hon ingeledes ville haffua nogott fremmande in till sigh. Hvadh H. M:tts ägodelar vidhkommer, ville jagh väl önske, att dett motte komma till en goodh rigtigheet, ty förnimmer jagh, att på dem skall inthet inventarium finnes, ey heller haffuer varitt, doch förnimmer jagh Hoffmestarens stoora flijtt. Förmenar altså, att dett i dett nhärmaste kann komma till sin rigtigheet.

Jagh gaff min k. b. uthi min sista schriffuelse ifrån Götheborgh noksampt tillkenna, hurulunda min resa afflupin var, och dett jagh dett fripasset på kopparhandelen till Spanien ey nhå kunne, och kann ey minnes, om jagh min broder derom omständeligen tillschreffuet haffuer. Men så skall min broder vetterliget vara, dett uthi min instruction förmhåles, dett jagh per discursum deres gemyter tentera skulle och sedan saakerna dereffter

*) Didrik von Falkenberg.

dirigera. Så haffuer jagh, den tijdh jagh medh Engelske Rådet samptaal hölt, dett oförmärkt framslaget. Då svarade de strax detta var ett fundament, deruppå detta universale förbud skall anstellas, nembligen att förtaga Spanien all tillförningh till siös, effter som de och haffue grundat dett förbundh medh Hollenderen på samma conditioner. Och, medan jagh förmerkte, att dett icke kunne nhås, haffuer jagh derom inthet vijdare ville röra, effter såsom både Spentz och Camerarius haffuer rådt, förmenandes, att dett uppå denna sammankompsten i Hagen medh bettre skäl driffuas kann, helst medh[an] Jacop Uhlfelt på salthandelen till Spanien haffuer talat och sigh refererat till dett allmenne möte. Begärer fördenskull, att, så frampt till H. K. M:tt öffuer migh för denna saak mislynt ähr, att min broder ville migh till dett besta excusera. Jagh begärer och, att min broder ville medh ett ordh eller tu lathe migh vetta, huru H. K. M:tt medh min legation ähr till fredz, ty Gudh veet jagh haffuer giort min största flijtt, så vidt som jagh sakerna förstått haffuer. — Jagh haffuer och väl orsaak migh öffuer min broder att besvära, som all denna longa tijden uthöfuer aldrich denn ringaste bokstaff migh tillsckreffuit haffuer, ey heller om nogor tingh aviserat, oansedt jagh ingen flijtt deruthinnan sparat haffuer. Förhoppes, att min broder sigh bettrer, och haffuer jagh nu denna gångh inthe mhera till att schriffua; uthan vill nu hermed *etc.* . . . . Datum Nyköpingh denn 9 Decembris, Åhr 1625.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, gör migh så mycket till velies och tala medh Feltherren, att han affträder Se[g]evols arrende till Christopher Asserson, som jagh dett updraget haffuer, och schriff migh svar deruppå.

---

77. **Stockholm den 6 januari 1626.**

Om icke framkomna bref; penningars anskaffande af kopparkompaniet o. a.; olägenheter vållade af penningeförsändelserna till K. M:t; önskar K. M:ts eller A. O:s hemkomst; Lybecks affärer.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och kann min b. dernest broderligen icke oförmält lathe hans schriff-

uelse vara migh tillhanda kommen, aff hvilken jagh förnimmer, att in till des dato ingen schriffuelse ifrån migh [framkommen vore], unnantagandes denn, som sendes ifrån Graffvesandh, hvilket migh icke ringa förundrar, aldenstundh jagh en resa uthur Engellandh och tvenne gånger uthur Hollandh schreffuet haffuer, och H. K. M:tt om alla particularia auviserat. Gudh lathe dem icke vara kompne i andres hender, ty hade H. K. M:tt aff dem, hvar de i tijdh hade varitt framkomne, en temligh underrettelse om alle saakers tillståndh hafft. Doch vill jagh icke annett förmode, att, hvar de icke alla, doch en deel aff dem, ju skulle vara framkomne, helst medan jagh förnimmer, att Skytten haffuer sendt trenne aff dem öffuer till H. K. M:tt.

Min broder förmäler och, att jagh ville medh alvar pådriffua, dett peningar till H. K. M:tt motte bliffua öffuer förskickade. Så haffuer jagh giort deruthinnan min flijtt medh de andre aff Rådet (oansedt en ringa deel aff dem ähre här tillstedes, ty Greff Magnus ähr för jull hädan förrest, Greff Abraham och Philip Skedingh absentera sigh more antiquo), och haffue talat medh Compagniet om denn succurs, de skulle göra H. K. M:tt till 50,000 daler. Och bliffua deruthinnan stoora besvärligheeter, aldenstundh deras fundament står på myntet, och kopparen eij må säljes under 150 daler, hvilket likquäl ingen giffua vill, och mynten kunne till dett högsta ey mhera draga, nhär alla hambrarna gå åhn till 20 skeppundh. Berget moste aff samma mynt 10 sk℞ alla dagar haffua i desse 3 månader till att fornera sigh medh kåål och vedh, så frampt till berget icke skall taga skada. Bruken moste och forneres medh bygningspeningar, och haffuer bygningen allareda i åhr kostat Compagniet till 27,000 d., och förmenes nogh (!) 9,000 deruppå att spenderas. Doch haffue vij afferdat Per Erlandhsonn medh sampt Lars Skytte up till berget att göra deres största flijtt att sökia jernhambrar der till att lathe uthslå mynteplåtar. Hvar dett kann skee, kann H. K. M:tt väl bliffua assisterat. Min b. skall aldrich tro, hvadh för stoora difficulteter här ähr om peningar. Der H. K. M:tt lenge skulle bliffua borte, vore till att befrugte, att vhår staat skulle komma på kräffuetgångh, ty bliffuer admiralitet- och arklijstaten aldeles medh deres anordningher strandhsatte, och all skullen och fhelet refereras på Compagniets debet, och de haffua deres capital liggandes i koppar, öffuer 20,000 skeppundh, hvilken der inthe hinnes att förmyntes och ey heller kann sälies. Skytten gör väl sin största flijt att upbringa så monge peningar, som mögeliget aff

H. M:tts, saligh Enkedråttnings, renta och hvadh eliest aff lähn, säliande godz sosom och anordningar kann skee, effter som Skytten väl min broder particulariter auviserandes varder. Här går väl nogott sälsynt till i Kammaren, ty Skytten haffuer dividerat sakerna medh de andre aff Cammarrådet. Han haffuer taget krigsstaten, Åke*) landzstaten, Per Erlandson köpmansrekningarna och Jöran Clauson rekenskaperne. Skytten tager alla de vissaste rentor och sender dem öffuer till H. K. M:tt, och alla restantier, som inthe kunne uthgå, skiutes på landzstaaten. Derigenom bliffuer admiralitet och artillerijsaakerna helt och hollet tillbakasatte, och dermedh deriveres all invidien på Åke, excuserandes sigh inthe mhera kunna, ähn dett han sigh påtaget haffuer, effter som jagh förnimmer honom haffua H. K. M:tt allareda tillschreffuet och sigh heruthinnan excuserat. Detta haffuer jagh min broder velat lathe vetta, på dett, om sådant kommer på taal, min broder motte derom [veta] beskedh. Åke och hans medhcollegæ ähre alt för enfaldigh, sed tempus dabit. Jagh ville väl önske, att H. K. M:tt snart komme hijtt hem, hvar och inthe, att min broder då motte komma hijtt medh all beskedh, hvareffter sakerna kunne dirigeres. Min broder varder och väl förnimmandes aff Phaltzgreffuens breff till H. K. M:tt om Lybeks staats tillståndh, huruledes dett bliffuer aff Mansfelderen effter Konungen i Dannemarks befallningh försögt (!) antastat. Dett synes på ändelygtan ville bliffua ett Lybest krigh (Gudh bevare dem, för vårt eget interesse skull). Detta jagh min k. broder så i en hast icke haffuer kunnett oförmält latha och vill nu *etc.* . . . . Datum Stockholm den 6 Januarii, Åhr 1625.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hvadh s. Fru Anna och dina barn vidhkommer, så må de, des Gudi skee loff, alla väl. Men min hustru haffuer en longhligh tijdh hollet vidh sängen. Gudh hielpe henne till sin förra gooda helsa, hvilken der och lather kärligen helsa digh medh sin tienst. Vale.

---

*) Åke Axelsson Natt och Dag.

78. Stockholm den 10 Februari 1626.

Längtan efter A. O:s hemkomst; underrättar om Ludvig Camerarii ankomst såsom Evangeliska Unionens sändebud; rapporter sändas.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* .... och kann dernest min k. b. icke oförmält lathe, dett vij nu medh stoor lengtan förvänte din ankompst, aldenstundh vij inthet hopp haffue att bekomma H. K. M:tt [hem] i denna vinter. Gudh lathe så skee medh hugnat och victorie i vhår. Doctor Ludovicus Cammerarius ähr för nogre dagar sedan kommen hijtt i riket. Haffuer och hollet sigh uppe [hoos] H. F. N. Phaltzgreffuen, och förväntes medh dett första hijtt till Stockholm, och vill strax sedan begiffua sigh till vex till H. K. M:tt. Och berettas här honom vara uthskicket aff Unionen samptligen legationsvis. Och haffuer han varitt hooss Konungen i Dannemark och fördenskull uthan tviffuell väl veet H. K. M:tt om monga particularia att auvisera. — Jagh sender och min broder en hoop medh raporter*), deruthaff han statum rerum noksampt förnimmandes varder, och, på dett H. K. M:tt om Cammerarij ankompst sigh nogott förvetta kunne, haffue Riksens Rådh nödigst eragtat denna enspennere till H. K. M:tt att afferdighe. Hvadh eliest staaten här hemma i landet vidhkommer, så står alle saaker, des Gudi skee loff, in pristinis terminis. — S. Fru Anna och dina motte för nogra dagar sedan, des Gudi skee loff, väl. Min hustru haffuer en longh tijdh hollet vidh sängen. Gudh, som magten haffuer, hielpe henne till sin förra helsa igen. Och vill jagh nu hermedh *etc.* .....
Datum Stockholm denn 10 Februarii, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

79. Stockholm den 14 Mars 1626.

Måste uppskjuta resan till Tidön för opasslighet; hoppas snart komma; privatsaker; Ö. Streiff just anländ med underrättelser från K. M:t.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* .... kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh väl hade hafft i sinnett att

*) Hvilka dessa rapporter varit, kan numera ej afgöras, då handlingarna saknas på sin plats.

begiffua migh herifrån i morgon, så att jagh om t
kunnett vara på Tijdöön hooss min broder effter vå
skeedh, men min flus åhr fallin så stark på min h
mitt tunne kött, jagh (!) och sielffua munnen, åhr n
svullin, hvarföre moste jagh fördröia i denne veck
medicament. Förhoppes näst Guds hielp att komma
kommande söndagh eller måndagh. Haffuer förde
kunnett underlathe min k. b. herom att auvisera, på
fåfengeligen effter migh bida må. Min hustru haffue
kett svagh, sedan min b. förreste och bliffuer alt hv
gare. Gudh hielpe henne, som all magt haffuer, och
för vijdare olycka. Ifrån H. K. M:tt haffue vij sedan
sport, som visse eller schrifftverdigh åhre, och vill
medh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 14 Martij, Åh

T. F.
charissim
Gabriel Oxenstierna

K. broder helsa syster Fru Anna på min och mi
vägna. Vale.

Rett nu på timan åhr Öffuersten Streiff kommen
dett H. K. M:tt åhr rygt ifrån Reffle och till Dorpt
kor sedan, och H. M:t Dråttningen till Narffuen, de
henne möter och fölier H. K. M:tt Dråttningen till
ker Konungen sedan sielff norr om kringh, och haff
M:tt innan få dagar att förvänta. Jagh haffuer inge
åhnu förståt, ty Streiff kom rett nu på timan hijtt, o
uer ey heller talt medh honom åhn.

---

80. **Stockholm den 2**

Med bref; guld- och silfvermyntningen; nyheter från Preusse

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., or
[är] som i går ankommen medh dett packett, som ja
nu tillsckicker, och åhr en post tillförene ankomme
breff medh sigh bragt. Hvadh eliest tillståndet her
det vidhkommer, så åhre, des Gudi skee loff, all ti
terminis, likasom min broder dem effter sigh leff

gullförmyntningen går såra longhsamligen, men silffret åhr största delen förmyntat. — Jagh twifflar och inthe, att min k. b. väl haffuer bekommitt schriffuelse ifrån H. K. M:tt och deruthaff förnummitt H. K. M:tts lyckllighe progress i Preussen. Ty för 5 dagar sedan bekomme vij schriffuelse ifrån H. K. M:tt, deruthinnan förmåles, dett H. K. M:tt denn 5 Julij haffuer bekommitt Elbingen in, sed salvo jure et privilegiis, och haffuer H. K. M:tt denn 7 begiffuet sigh derifrån och till Marienburgh. Gudh giffue vijdare till lycka. Ifrån Upsala bekom jagh budh i går. Åhre dine söner, des Gudi skee loff, vidh goodh helsa. Detta jagh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 20 Julij, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

81. Stockholm den 30 Juli 1626.

Om anskaffandet af skepp till öfverförande af A. O:s trupper från Finland till Preussen; meddelanden från expeditionen i Preussen; privatsaker; om trupper, som skola sändas till K. M:t.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse vara migh tillhanda kommin, deruthaff jagh förnimmer min k. b., des Gudi skee loff, vara vidh goodh helsa och sundheet öffuerkommen till Finlandh och funnett störste delen aff folket för sigh i Åbo, och dett der inge skepp folket öffuer till Preussen medh att öffuerföre, och haffuer jagh effter min broders begäran giort min störste flijtt att förskaffa skepp herifrån till min broder, oansedt här stoor trångh om dem finnes, ty hvadh skepp här ähre, ähre alle kompne ifrån Preussen och haffue nu inlastat och moste åhter uthlaste, öffuer hvilket de sigh myckett besväre. Doch måste man ansee tijden, effter på denna expedition ligger stoor magt uppå, och förmener, att 8 stoora skepp skole komma medh dett första till Åbo. Hvadh dett andre vidhkommer min broder begärer, så sendes herifrån så myckett, som kann bringas tillväga aff allehanda slagh, så nhär som kyrasser. De ähre inthet att bekomma.

Belangande nye tiender ifrån H. K. M:tt, haffue vij sedan min broder herifrån förreste tvenne schriffuelser bekommett, denn

ena daterat Elbingen, denn andra i Marienburgh den 8 Julij och haffuer H. K. M:tt den 3 dennes bekommitt Brunnsbergh, denn 5 Elbingen, hvilken sigh strax medh accord giffuet haffuer, der Bengt Oxenstierna åhr gubenator uppå, och denn 8 haffuer H. K. M:tt bekommitt Marienburgh medh accord, der Carll Baner commenderar öffuer och Knut Posse åhr på Frauenborgh. Ifrån den tijdhen haffua vij inge particular auviser bekommett, som schriffverdighe åhre. — Secreteraren Fegreus åhr förschicket ginast ifrån Elbingen till Tys[k]landh medh 80,000 riksdaler, som aktar sigh till Öffuersten Streiff att verffua folk. — I går åhr en skuta kommen ifrån Pillau. Denn berettar, att Riksadmiralen förschreff alla de skepp, som lågo i Pillo, till sigh för Dansik för denn orsaken skull, att, medan han hade fått Wixelmynde in medh förraskningen, skulle alla skepen flyttia nermare Dansik till att taga Konungen i Pålandz skepp sosom och till att infestera staden; sade och sigh haffua hört, dett H. K. M:tt hade Dirsin [ɔ: Dirschau], der Wixelen löper i hoop, och der slagit en skantz, sosom och en skantz vidh Stuthoff, och sedan derifrån marserat för Dansigh och lägrat sigh på Bispsbergh, och säies, dett de Dansiker stå medh H. K. M:tt i handell, aldenstundh ett treffliget uplopp skall haffua varitt i staden, så att nogre förneme borgare åhre slagne bleffne. Gudh giffue H. K. M:tt myckin lycka. Hoffmestaren Falkenbergh och Baltzar Lamb åhre slagne till riddare på torget i Bru[n]sbergh. Hans Horn haffuer schreffuet [till] Claus Horn, att de skole haffua vissa tiender, dett Konungen i Pålandh skulle haffua fått slagh, nhär han förnam H. K. M:tt haffua bekommett Brunsbergh och vara landhstigen. Hvadh sant åhr, giffuer tijden medh. Jagh sender och min broder de sista aviser som kommo ifrån Tyslandh, och för 8 dagar sedan sende jagh honom och en hoop.

Min broder begärer och till att vetta, om dett byte medh Bengt Oxenstierna. Så förmener jagh, att dett skall väl få sin framgångh. Vill och schriffua min broder till medh första budh. Hvadh godz min hustru begärer igen, vill jagh min b. medh första lägenheet vetta lathe.

Hvadh vårt tillståndh her i landet [beträffar], så tacka vij Gudh, att här står all tingh väl till. Gudh lathe oss så vist bekomma goodha tiender ifrån H. K. M:tt och eder samptligen igen. H. K. M:tt haffuer och schreffuit hijtt öffuer och begärer Redvins regemente till sigh och Bengt Bossons rytteri och befalat oss att lathe verffua tu compagnier landhrytter. Om de nu åhre i en

hast till att bekomme, giffuer tijdhen medh. Detta jagh min k. b. i en hast icke haffuer kunnett oförmält lathe, uthan vill *etc.* . . . Gudh hielpe min b. väl och snart till H. K. M:tt och förlähne oss sedan ifrån eder samptligen goodha tiender. Datum Stockholm denn 30 Julij, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. b. helsa Nils Bielke medh min tienst.

---

82. Stockholm den 1 Augusti 1626.

Ursäkt för den nu öfverresande d:r Narsii dröjsmål.

Välborne käre brodher. Näst *etc.* . . . ., effter Dr Narsius nu förreser öffuer till H. K. M:tt till Preussen, och jagh inthe tvifflar, dett min k. b. der och nu näst Gudz hielp ähr stadder, så haffuer jagh inthe kunnatt underlathe min k. b. medh denna min sckriffuelse att besökia, broderligen begärandes, dett, effter jagh honom nu en tijdh långh för min hustrus siuklige legenheet skull uppehollet haffuer, och han sin största flijtt giort, så att jagh, näst Gudz hielp, hereffter dett besta förmoda vill, att min k. b. hans dröjsmål ville till dett besta lathe entskylla och hans person sigh och ville lathe vara befalat. Jagh tienar min k. broder altijdh gerna igen. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 1 Augusti, Anno 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

83. Stockholm den 3 September 1626.

Om A. O:s öfverresa med trupperna från Finland; privatsaker; penningar till riddarhuset; tillståndet hemma; utrustandet af ett ryttarekompani.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . Jagh förnimmer aff denn sckriffuelse, som syster fru Anna till migh fört haffuer, digh vara gången till siös medh den Finske armeen. Så önsker jagh, att denn goodhe Gudh ville förhielpa digh medh

din heela comitat väl öffuer till H. K. M:tt, och lath
H. K. M:tt vidh goodh helsa och alle saaker i ett go
Och effter som min broder i samma sckriffuelse förm
gärer, dett jagh ville till Mikaelis leffuerera s. Fru
rdr och dett andre till riddarehuset, så, oansedt rik
denna ort inthe väl ähre till att bekomma, så skall
min b:s invisningh gerna effterkomma, och skall han
att terminen väl skall bliffua effterkommin. Jagh s
asistera syster i denn summa, som min b. aff Jahan
Per Jöranson stotthollare haffuer att fordra.

Hvadh saakernes tillståndh her hemma vidhkomn
des Gudi skee loff, alt i temligh goodhe terminis,
denn stoore vätan och rengn, som varett haffuer o
haffuer giort stoor skada på höö och sädh och mång
ger osådder. — För nogon tijdh sedan haffuer H. K.
uit Jahan Skytte till, att han skulle förfhara, om och
ridderskapet icke skulle vara benegne att asistera H. I
ett compagni reuter och derbredevidh skickett Her J
samptlighe Riksens Rådh tillsckreffuet, hvilket han d
skulle, så frampt han dem der till benegne funn
Skytten sådant medh migh communicerat och eij un
dem derom att anmode. Hvarföre haffuer jagh giort
flijtt, effter jagh nogon lithen bettre credit hooss
och så vidh bragt, att Rådet alla haffua giffuet
samptyckio, och hvar och en effter sin förmögenhe
asistera. Haffuer och skickat till alle provintier till
derom att anmode, och aldenstundh störste deelen a
uthur riket, derföre haffue vij anhollet hooss arendat
borgare, att de och ville asistera, och förmener jag
mestare och Rådh här i staden och vele asistera ex su
12 hestar, och förmode vij att haffue compagniet til
Mickaelis, så frampt de der nedre i landzänderne vel
hvilket jagh likquäl inthe tvifflar, och, så frampt dett
fram, så bliffuer dett ett skönt compagnij, dett jagh
der. — Jagh ville väl sckriffua min broder till de
som här komme ifrån Tyslandh, men aldenstundh jag
aff Jona Bureo, att han sender alla particularia gines
sen, tyckes migh sådant onödigt att vara och förs
min k. broder, att han lather sigh ingen occasion f
att advisera, hvadh som passerar. Och oansedt ja
veet, att min broder medh monga saaker ähr belas

han doch lätteligben holle en aff cantzlisterna der till, som sckriffuer, hvadh som passerar, ne plane sim rerum ignarus, helst medhan hvar man sigh imaginerer, att jagh de beste aviser aff min k. broder haffuer. Jagh tienar honom altijdh aff hiertat gerna igen, och önsker, att Gudh vill förlähna H. K. M:tt och eder samptligen hälsan och medh hugnat en gångh igen tillsammans komme, och vill jagh nu *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 3 Septembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, jagh kann digh icke förholle, dett min hustru bliffuer j[u] lengre j[u] svagare. Gudh, som all magt haffuer, han hielpe i denne lenghsame siukdom. Vale et diu vive.

---

84. **Stockholm den 12 September 1626.**

Privatsaker; krigsunderrättelser från Tyskland.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och lather all broderligh och tillbörligh tacksäielse bestå, och giffuer min k. broder tillkenna, dett här hooss [oss] ähre, des Gudi skee loff, alle saaker uthi ett roliget och gott tillståndh. Gudh lathe så lenge bliffua, lathe oss och förnimma ifrån eder samptligen goodha och hugneliga tiender. S. Fru Anna ähr icke uthan stoor fhara kommen hijtt till Stockholm. Haffuer och varitt nogre dagar siuk aff febris, doch begynnes nu, des Gudi skee loff, nogorlunda att bättras. Dine söner åhre och, des Gudi skee loff, vidh goodh helsa.

Jagh ville väl gerna min broder nogre particularia ifrån Tyslandh tillsckriffua, men effter jagh inthe tvifflar, att I dem fast vissare och bettre haffua, agtar jagh dett onödigt. Doch hade denn Danske Agenten, som nu ähr ankommen*), för nogre dagar sedan uthspridt sådana tiender, dett han åhtskilige sckriffuelser ifrån Cantzleren Christian Fris bekommitt hade, dett H. K. M:tt, Konungen i Dannemark skulle haffua entsatt Göttingen och slaget Tilli 10,000 man ifrån, och aldeles uthur feltet förjagat.

*) Jörgen Seefeldt? Gustaf Adolfs resolution för honom, dat. Dirschau den $\frac{1}{1}\frac{8}{8}$ Augusti 1626, finnes i afskrift bland »Förhandl. mellan Sverge och Danmark 1612—1643». Danica i R. A.

Doch nogre dagar dereffter ähr dett haltande bodet eff
dett Konungen i Danmark ähr bleffuen aff Tilli slagi
och mist 6,000 man, hvilket väl i denna tijdz legenh
geligen att beklaga, dock säies han sigh temligen att
lather och fordra up alt dett folk i Dannemark kann
väga, öffuer hvilket de Danske ähre bleffne svåra per
broder, hvar digh nogon legenheet giffues, du ville
migh, hvadh hooss eder passerat. Gudh verdiges f
gooda tiender. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . .
Stockholm denn 12 Septembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimu
Gabriel Oxenstierna

---

85. Stockholm den 18 Septe

Ytterligare om konungens af Danmark nederlag och tillstånde prinsens af Oraniens fåfänga företag mot en fästning i Br ningarnes till Lifland långsamhet.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.*
sedt jagh för nogre dagar sedan haffuer sckreffuit mi
till och honom om vårt tillståndh noksampt aviserat
jagh dock likquäl icke kunnett hafft fördragh honom
legenheet att tillsckriffua. Belangande auviser uthu
så haffuer Erich Larson sckreffuit ifrån Köpenhampn,
2 Septembris, sigh haffua lest ett breff, att [af] Konu
nemarks fornem[e] officerere en sckreffuit, dett H. K.
tappat slaget emott Tilli och mist vedh pass 10,000 r
allena sielff ottonde kommin till Wolffenbeutell, der
the lenghe drögdh haffuer, uthan strax begiffuet sigh r
Ferden, der att recolligera resten aff folket. Haffu
giffuet patenta att värffua 20,000 mann, doch skall [han
bekomma. Anders Svenson sckriffuer, att Wolffenbeu
lagt och 1,200 man deri till besettningh. Adelen i
säies och vara upbudin att ryckia in i Land tho Holst
de Danske soldater, som haffua varitt i Tyslandh hoo
ähre mest alla rymbde till Dannemark, föregiffuande
fhanor ähro borte. Derföre ähre de och deres tienst
anslaget, som Prins Hinrik af Uranien haffuer hafft

stadh i Brabandh åhr fallerat och åhr kommen tillbakar medh oförrettat saak.

Belangande tillståndett här hemma i riket, så stå, des Gudi skee loff, alla saaker i goodhe terminis, allenast de anordninger, som till Lifflandh skole uthgå går svåra longsambligen medh till, helst effter Compagniet inthe fördrager nogen stoor last, effter som Jahan Sparre haffuer H. K. M:tt sielff derom vidhlöfftigen tillschreffuit. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* .... Datum Stockholm denn 18 Septembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

86. Stockholm den 29 September 1626.

Tacksägelse för underrättelser från Preussen; oro i Småland med anledning af myntet m. m.; felslåendet af den tillärnade utrustningen af ett ryttare-kompani; familjenotiser; om tidningarne från Danmark och Tyskland.

Välborne käre broder. Jagh önsker digh *etc.* .... och betacker, näst alla bevista välgerningar, min k. broder för din uthförlighe sckriffuelse om alle saakers tillståndh i Preussen. Och haffuer medh glädie förnummitt den lycksamlighe sucess, som H. K. M:tt in till denna dagh hafft haffuer, sosom och dett Gudh haffuer min k. broder medh hälsan till H. K. M:tt förhulpit, och att denn skarpa skärmytzell*) väl och lycksambligen afflupin åhr. Gudh verdiges H. K. M:tt och eder samptlighen, så här effter som här till, nådeligen uppeholle, förlähnandes emott våre hätske fiender en goodh victorie och sedan medh åhre, reputation och en hugneligh fredh hem till oss igen att komme. Beder och, att min k. broder inthe ville tröttes migh medh legenheet att auvisera.

Hvadh som vårt tillståndh her hemma i riket vidhkommer, åhre, des Gudi skee loff, alle saaker i temligh goodhe terminis, i dett att alltingh åhr roliget och stilla. Doch haffuer väl nogon lithen tumult varett i Kronoberghs lähn, i dett de soldater, som i förledhne sommars ifrån deres compagnier förrympt hade, haffue en tijdh longh hollet vedh skogen och sigh sombllighe stedes 50

*) Förmodligen åsyftas här striderna vid Mewe, särskild sammandrabbningen den 12 September. Se Cronholm. Gustaf II Adolfs Historia II: 132. A. O:s ofvan omnämda bref saknas i R. A.

och sombli ghe städes 60 församblet hade, och allmogen desföruthan der nedre i landet bleffuet nogott otåligh för kopparmyntet skull, i dett, nhär de aff köpmän peningar bekomma, taga de dem reknade, men moste till arendatorerne leffuerera dem medh vigt, deraff de en temligh skada taga moste, nembligh 10 och understundom 12 runstiken på dalern tappa moste. Doch ähre de således stillade, att, nhär Phaltzgreffuin mönstrade folket vidh Jöneköpingh, haffuer H. F. N. lockat soldaterna till deres compagnier igen medh en generallpardon, och ähre således största delen komne igen. Allmogen haffuer H. F. N. medh goodhe skäl om myntet stelt tillfredz, bevisandes dem vägandet på peningarne vara för deres eget besta skull skedt, dermedh de och haffue lathet sigh contentere. Förmodes fördenskull, att alt väl skall vara bilagt. Gudh lathe rolighheet och sambdregtigheeten hooss [oss] inbördes lenge bliffua.

Dernest, effter som jagh i min förra sckriffuelse förmälte om dett compagniet reuter*), som vij hade formodet att skulle kunna H. K. M:tt öffuer skicke och förähre, kann emot all förhoppningh inthe haffua sin framgångh, ty haffue vij i desse dagar bekommett våra poster ifrån alle provintier tillbakar, och haffuer störste deelen sigh excuserat, dett de för sendt dett haffua bekommitt att vetta; sedan att de effter H. K. M:tts befallningh moste haffua deres rostienst till redz och ähnu inge hästar haffua sigh kunnett förskaffa, sedan de dem i Strengnes (!) mistade. Doch vele de i vhår väl effter förmögenheten asistera, och, oansedt vij få, som här i Stockholm ähre, gerna vell göra vårt der till, så kunne vij dock icke komma öffuer 35 hestar till väga, och ähr skimpheliget en sådana ringa tropp att öffuerskicka. Doch kann väl myckett oveligheeten vålla, och ähre och få och snaraste de sämpsta aff adelen hemma i landet.

Min broders sckriffuelse, som han syster Fru Anna tillsckreffuit haffuer, ähr strax på samma timan sendt till Tijdöön. Och ähr syster för nogre dagar till Tijdöön förrest, och kommer hon hijtt, om Gudh vill, 3 veckor hereffter att bliffua hooss H. M:tt vår allernådigste Dråttningh. Dina söner i Upsala, så väl som och de andre dina barn, ähre alla, des Gudi skee loff, vidh goodh helse, och, hvadh jagh dem samptligen i min broders frånvharu för tienst kan bevisa, skall jagh dett inthe underlathe.

Nye tiender ifrån Danemark vancka her inge synnerlighe goodhe. Ty ähr alt dett Danske footfolket befalat att begiffua

*) Se ofvan n:o 83.

sigh lill Land tho Holsten, sosom och all adelen i Dannemark tillsagder att holla sigh vederedo. Och ähr denn unge Prinsen rygt öffuer till Konungen; ähre och stoore peningeskatter pålagde, och tullarne förökte, så att en stoor veeklagan ähr i Dannemark. Hvadh dett Tyske väsendes tillståndh vidhkommer, agtar jagh onödigt derom nogott att sckriffua, aldenstundh min broder uthan tviffuell fast bettre particularia deruppå haffuer, ähn vij her i landet kunnė haffua. — Belangande Bengt Oxenstiernas byte, så skall dett väl bliffua ferdigt, vill och medh första budh senda min broder en längdh på de godzen, som jagh på min hustrus vägna begärer igen, och vill jagh min k. broder medh min sckriffuelse inthe mhera bemöda, uthan vill honom nu hermedh *etc.* . . . . .
Datum Stockholm den 29 Septembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

87. Stockholm den 6 Oktober 1626.

Om intercession för Peter Grönberg att skyddas mot intrång i det med kronan ingångna arrendekontraktet; Farensbach; Gyllenstierńorna; familjeunderrättelser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh aff Peter Grönebergh bedin ähr min k. b. om hans saak att molestera, hvilken der sigh således haffuer, att han för nogon tijdh sedan haffuer förstregt H. K. M:tt till en summa om femptio tusen daler och haffuer derföre ett arende i Per Nilson[s] stotthollardöme*), till att beholle, till des förbemelte summa kann vara betalt, deruppå han aff H. K. M:tt medh breff och sigell noksampt ähr försäkrat. Men den tijdh H. K. M:tt herifrån förreste, haffuer H. K. M:tt schriffuet Per Nilson till, att han skulle anamma caution aff Peter, dett han nu tillkommande Februarij skall leffuerera samma arendes summa i Rekningekammaren, så frampt till han sitt arende beholla ville, och skulle åhter tillkommande Maij 1627 anamma sin betalningh aff Rentekammaren; så, aldenstundh han i förledne åhr haffuer lidet en dråpeligh stoor skada i den handell, han i

*) Per Nilssons (Gyllenax) ståthållardöme var Kopparbergslagen och Östra Dalarne; se Stiernmans Svea och Götha Höfdingaminne Bd I, sid. 204.

fiordh medh H. K. M:tt hade för kopparns affslagh skull, hvar [han] och nu skulle uthgiffua arendes summan i Februari emot contragtens inneholdh, dermedh han sine creditorer skall betala och crediten uppeholla, bleffue han aldeles ruineradh och till inthet, hvilket sannerlighen obilligt vore, helst medan han H. K. M:tts schrifftlighe försäkringh haffuer, och, der han i denna handell skulle bliffua ruineradt, skulle dett och giffua H. K. M:tt en ringa reputation. Han haffuer och sigh tillbudit, effter som Camerådet honom derom bedet haffuer, att göra en anseeligh summas förstreckningh i tillkommande vhår på krutt och luntor. Hvarföre, medan han begges våres goodhe venn ähr, des föruthan H. K. M:tt[s] reputation och credit derigenom sterkt, förseer jagh migh till min k. broder, dett han gör all megtigh flijtt, dett han bleffue i sitt arende omolesterat och H. K. M:tts contract till goodh åhtniuter. Veet vist, att han gerna beflitar sigh om att förtiena denn benägenheeten igen.

Hvadh andre saaker vidhkommer så ähr, des Gudi skee loff, alle saaker i goodh terminis. Gudh lathe så lenge vara. Farnspek [ↄ: Farensbach] haffuer fått sin affskedh och ähr sin kooss. Haffuer loffuat alt gott uth, si credere fas. De unge Gyllenstiernar*) [äro] ankompne och haffua præsterat effter H. K. M:tt deres juramentum. Syster Fru Anna ähr på Tijdöön och förventas hvar dagh hijtt till Stockholm att bliffua hooss H. M:tt Dråttningen, huilken nu begynner att bliffua fast tungh och myckett effter H. K. M:tt lengtar. Dine söner och ähre, des Gudi skee loff, vidh goodh helsa. Jagh önsker, att Gudh denn aldrahögste ville snart giffua oss goodhe tiender ifrån H. K. M:tt och eder samptligen och tacker min broder för sin sista schriffuelse, deruthinnan han migh auviserade om saakernas tillståndh i Preussen. Gudi skee loff, som då på denn tijdh haffuer lathet alla saaker väl afflöpa. Han verdigas och ähnu vijdare lycka förlähne, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 6 Octobris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) **Bröderna Johan och Casimir Johanssöner Gyllenstierna, hvilka efter prinsessan Annas död [1625] i Polen återkommo i riket. Se deras bref till A. O., dat. Lübeck den 18 April 1626 (i Oxenst. saml.) samt det kongl. brefvet, som upptager dem till nåder, dat. 25 Augusti 1626 (i riksreg. fol. 617). Den förre blef nu kammarherre hos drottningen, den senare hos konungen.**

88. Stockholm den 26 Oktober 1626.

Om underrättelserna från Preussen och underhandlingen därstädes; konungen väntas; familjenotiser; drottningen; misstankar mot J. Skytte; privata affärer.

Velborne hiertans kiere broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh nu uthi en rum tijdh slett ingen schriffuelse haffuer bekommitt, derföre jagh myckett tvifflat haffuer, om all tingh väl skulle gott haffua. Så ähr migh berettat aff Han[s] lackej, hvilken der i afftons var ankommin, dett min k. b. haffuer på denn tijdh varitt vidh goodh helsa. Gudh verdiges honom ähnu vijdare uppeholla, och, effter som jagh förnimmer saakerna emellan fienden och oss så vidt vara kommen, i dett nu står på en tractat, så tvifflar jagh inthe, att denn genom min broders person väl moste företages. Så önsker jagh dertill myckett lycka, dett Gudh ville oss freden förlähna och bruka min b. till ett instrument der till, vår familia samptligen till ähre och min broder sielff till beröm.

Hvadh saakernas tillståndh her hemme uthi riket vidhkommer, så ähr, des Gudi skee loff, all tingh stilla och i goodha terminis, och förvente H. K. M:tts och flere goodhe venners hemkompst medh längtan. — Syster Fru Anna och dina barn ähre alla, des Gudi skee loff, vedh goodh hälsa, och förväntes syster hijtt, innan nogre fhå dagar, effter H. M:tt Dråttningen haffuer begärat, dett hon ville bliffua hooss henne, så lenge Gudh teckes H. M:tt förlosse. — Denn summa peningar, som min broder haffuer bekommett invisningh [på] till Jahan Månson och Per Jörenson, så ähr denn ähnnu inthe följdh, och haffuer jagh väl starkt nok uppå dem fordrat. Så haffuer likquäl Skytten altijdh funnett exkyser och på sistan svarat, invisningen vara förståendes in uppå denne quarnetull, som tillstundar i vinter. Doch, nhär jagh omsider haffuer dereffter ransakat, förnimmer jagh peningarna vara hijtt komne i sommars, i Rentekammaren anammade och sedan uthgiffne, altså att der aff noksampt spöries, hvadh affection der finnes, och hvadh på denn vennen ähr till att förlåthe. Doch haffuer jagh genom min importunitet bragt till väga, dett jagh förmodes de innan nogre dagar skulle bliffua leffuererade till dem, som aff min broder deputerade ähre. — Belangande dett byte, som min broder schriffuer om, på Bengt Oxenstiernas vägna, så haffuer min hustru nu giffuet dertill sitt samptyckie, och vill hon haffua

igen två gårder, som effter Fru Charin*) till [mig?] aff Surearffuet fallet, hvilket Bengt Oxenstierna sigh väl sielff kann tillbyta och således noksampt godzet megtigh bliffua uthan min broder[s] besvär. Jagh beder och, att min broder medh legenheet ville migh advisera om saakernes tillståndh i Preussen, hvilket en schriffuare väl kann göra, der min broder sielff icke haffuer tijdh; ty hvar bekommer aff sin venn auviser, men jagh aff ingen, oansedt jagh väl borde haffua de beste. Detta jagh *etc.* . . . . Datum denn 26 Octobris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

89. Stockholm den 16 November 1626.

Konungens hemkomst; hans frossa; tacksägelse för bref och försäkran om all flit att befordra krigets fortsättande; helsningar.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, H. K. M:tt vara i går, som var den 15 November, väl vara hijtt till Stockholm ankommen, allenast dett H. K. M:tt alt ähnu åhr siuk aff quartana febri och lather sigh ähnu inthe synnerligen till nogon bettringh ansee. Gudh, som alt förmå, han värdighes att förhielpe H. K. M:tt till sin fullkomlighe och goodhe helsa igen. Dernest betackar jagh min k. broder för sin schriffuelse**), aff hvilken jagh förnimmer både statum rerum sosom och hans betenckiande om krigzens yttermere fullbordan, derföre jagh min broder vill haffua kärlighen betackat. Och sosom min broders argumenta och motiver ähre aff stoor importans, altså moste de och både aff migh så väl som andre tagas i en goodh och mogen deliberation. Doch skall min broder inthe tviffla, dett jagh för min person både salutem patriæ, så väl som och min broders och flere goodhe venners fhara noksampt skall betragte och denn alla privatis commodis præponera, sosom och andre våra venner dertill råda, att sådant må haffua sin framgångh. Ty jagh för min person inthe

*) Fru Karin Joensdotter, gift med lagmannen i Södermanland grefve Carl Sture, morbroder till Gabriel Gustafssons första hustru Märta Bielke.

**) Förmodligen afses A. O:s bref till brodren af Tiegenhof den 26 October 1626, som finnes i behåll i R. A.

annat medium see kann, hvarmedh fäderneslandet merkeligen kann hielpas, allenast sådant i framtijden icke må dragas till exempell, hvaruppå en goodh assecuration tagas motte. — Hvadh andre saakers tillståndh vidhkommer, så ähre, des Gudi skee loff, saakerna uthi ett temligit gott tillståndh. Gudh lathe så lenge vara. Och, aldenstundh H. K. M:tt så nyligen hijtt kommin ähr, ähnu inthe synnerlighen förefallet, derom jagh min k. broder auvisera kann, uthan vill dett till framdeles upskiuta och honom då om alla particularia tillschriffua. Önsker, att Gudh ville min k. broder på denn ort, han nu ähr, nådeligen medh sitt partij conservera och sedan denn lycka förlähne, att han medh en goodh fredh och helsa hem till oss igen komma må. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . . Datum Stockholm denn 15 [ɔ: 16]*) Novembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder, min siuka hustru lather helsa digh medh sin kärlige tienst och önsker, att hon ähn [en] gångh motte få see digh medh helsan. Ville och önske, att digh så väl motte gå, som hon dett gerna såge. Vale.

---

90. **Stockholm den 27 November 1626.**

Konungens frossa; öfverläggningar och beslut i rådet om utskrifning och kontribution; riksdagens utskrifvande; drottningen; råd med afseende på A. O:s son Gustaf.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, att effter sosom jagh i min siste schriffuelse förmälte, dett H. K. M:tt vår nådigste Konungh och Herre var, des Gudi skee [loff], väl hijtt till Stockholm ankommen, doch nogott siukligh aff quartana, hvilken der alt ähnu continuerar. Gudh hielpe H. K. M:tt väl till sin förra helsa och sundheet. Och haffuer H. K. M:tt alla reda hafft oss nogre resor till samsammans in Senatu och medh oss om uthschriffningen på folk och

*) Dateringen den 15 torde vara felskrifning, då enligt konungens bref till A. O. af den 16 November 1626 han anländt, såsom äfven i ofvanstående bref säges, den 15. Se Axel Oxenstiernas Skrifter. Afd. II: 1. P. S. till brefvet n:o 268.

contributioner berådh slaget. Och ähr saaken så vidh in Senatu concluderat, dett en generalluthschriffningh så väl öffuer ladugårdzgodz så väl som öffuer alla ståndh holles skall. Dett ähr och concluderat, dett boskapsskatten öffuer alt i detta åhr gå skall till att göra fäderneslandet en merkligh asistens, hvilket jagh och väl förmodes ett åhrliget förslå skall, der den öffuer alt går. Gudh giffue oss och nu lycka våre medhbröder väl att kunne öffuertala, så att dett uthan vedervelie skee kunne, hvilket jagh väl förmodes, præsertim hoc rerum statu. Doch ähr dett och iblandh vårt medhell svåra trögdh tillgånget. Dett bliffuer och en Riksdagh hollin här i Stockholm in Januario, hvilken der nu bliffuer uthschriffuen, och strax deruppå fölier uthschriffningen och boskapsskatten. Dett synes väl ville falla nogett besvärliget medh prästerskapet, dett de och boskapsskatten uthgiffua moste, doch förmener jagh, att de rationibus väl skulle vara dertill att inducera, oansedt dett väl lährer gå trögdh. — Belangande H. M:tt Dråttningen, så går H. M:tt alt ähnu uppe och ähr ingen dagh frij. Gudh förlähne H. M:tt en nådigste förlosningh och välsigne vårt fäderneslandh medh en ung prins. Hvadh eliest saakernes tillståndh här i riket vidhkommer, ähr till att tacke Gudh, att alle saaker ähre i goodha terminis. Detta jagh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 27 Novembris, Åhr 1626.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum å lös lapp:

Käre broder. Effter din Gustaff ähr nu medh H. K. M:tt hemkommen och förmerker nu honom att vara kommen till dett juditio, att han kann åhtskilia ondt och gott, hölle jagh eij för orådeliget, att min b. effterlethe honom på en trij åhrs tijdh att förresa uthanlandz och sigh försökia, aldenstundh åhren löpa snart sin kooss, och [jag] holler dett eij för nyttigt, att han lenge går i hoffuet; doch detta hemstellandes till min broders vijdare discretion, men, der dett min sonn vore, skulle jagh dett göra.

Rikskanslerens anteckning vid utanskriften: Præsent. i Elbinghen den 1 Maij 1627 genom Lijfflandh och Pryssen.

91. **Dalarö den 2 Maj 1627.**

Orsaker till underlåtenhet att skrifva; öfverläggningar i rådet och på riksdagen rörande medel till krigets fortsättande; tvisten med konungen om en försäkran; utskrifningen; oro i Dalarne; Gustaf Horn; hans frieri; privata nyheter och affärer.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och giffuer derneat min k. b. kärligen tillkenna, dett nogre hans åhtskillige schriffuelser*) ähre migh tillhanda kompne, för hvilket jagh min k. broder på dett flitigste betacker, aff hvilke jag och haffuer förnummett saakernas tillståndh i Preussen. Och ähr till att tacka Gudh den högste, som i förledne vinter så merkelige victorier haffuer förlähnt, och min k. broder sampt vår hela arme mildeligen haffver conseruerat. Gudh verdiges ähnu ytterligare sitt nådesverk emot oss fullbordha. Jagh hadhe och väl önskat, att jagh min k. broder i denna vinter hadhe medh mine schrijffuelser kunnatt besökia och honom om vårt och fäderneslandhzens tillståndh advisera. Så haffuer jagh väl nogre få resor schreffuet, doch korteligen för osäkerheet skull, tvifflar, om de än då vore framkompne. Så haffuer ej heller H. K. M:tt velett, att man nogre particularia för interceptions skull motte schriffua. Doch efter jagh nu förmodes migh säkert kunna schriffua, vill jagh min k. broder en kort underrettelse om alle saakers förlopp giort haffua.

I förleden höstas, strax efter H. K. M:tt var heemkommen, kallades Rådet tillsammans i H. K. M:tts egen kammar**) och informerades af H. K. M:tt om ded Preusiske väsendes tillståndh, och sedan frågandes, hvadh consilium om des continuation aff oss kunne påfinnas, aldenstundh dette kriget att fortsettia (hvilkett vore oundvikeligtt) kräffdes både peningar och folk. Dess föruthan vore oss och kronones rentor noksampt kunnigh, och hvadh uthschriffningen ville förslå, hvilket till detta krigets fortsettiande inthet kunne tillreckia, oansedt der ähn hvar fempte mann skulle uthschrijffuas. Mycket fremmande krigsfolk och till att verffua ville ej heller vara tiänliget för peningetrångh skull och dessföruthan robur exercitus moste bestå på Svenske männ. Och enteligen, effter en longhsam deliberation, hvilken der under tijden nogot skarpt afflopp, bleff då generalluthschriffningen och boskap-

*) Alla bref från A. O. till Gabriel G:son saknas dock från slutet af Okt. 1626 till början af Juni 1627 i R. A.

**) Se härom Kullberg: Svenska riksrådets protokoll, del I, sidd. 32—36. Jmf. ock föregående bref.

skatten föreslagne, oansedt aff en part först proponerades, att för hvar hest, som hvar holler i rostienst, 3 knechtar skulle förskaffas, antingen att verffua dem uthrikes eller här hemma; 2:o bleff proponerat, att hela Ridderskapet ville förskaffa H. K. M:tt ett regemente och derbredvedh holla deres rostienst och göra deres bestha de andra dermedh att öffuertaala; och entligen, nhär dett förslaget inthe kunne gälla, bleff då effter H. K. M:tts egen vilie consenterat. Deroppå författades sielffua rådslaget*), hvilket H. K. M:tt sielft conciperade, och deruthi infördes, att icke allenast hvar tionde man generaliter, uthan och alla de, som icke voro dagligen i ens mans gårdh och åtho hans brödh, skulle vara sielffschreffna, hvilket väl giorde dem någett perplex. Altså att rådslagett bleff altijdh vedh pass 14 dagar liggandes, för ähn dett bleff underschreffuet, usque ad indignationem Regis, och entligen försambladcs de i rådhkammaren, der jag dem då rationibus inducerade, att dett bleff underschreffuit, doch begärandes en caution, att sådant icke motte lenda framdeles till någott præjuditium, hvilket och bleff promitterat.

Dereffter bleff då Riksdagen förschreffuin**), och imedlertijdh præparerade hvar och en post consensum sine venner, dett besta han kunne.

Nhär Ständerna vore församblade och första propositionen giort, hölt dett väl något hårt, altså att de sig på 8 dagars tijdh inthe kunne uhtlåta, uthan på sidlögtone sielffue aff Rådet begärade, att de ville komma till dem, på dett de om denna svåra proposition (hvilken in genere proponerades) kunne deliberera. Nhär vij ditt komme, slogo de endels de samma tillbudh före, som Rådet för H. K. M:tt, och, oansedt R. A. H. Carll***) skulle höra och refutera deres skäl, så ville dett inthet taga; och bleff jagh entligen då tillbudin. Giorde och således mitt besta, att de och entligen därtill consenterade, och haffue våre svågrer, i synnerheet Jahan Sparre, hvilken då Landtmarskalk var, medh godh reputatio giort der sitt till; doch alt medh desse förbeholl att haffua en caution (hvilken der och promitterades). Altså bleff

*) Se Bergman, Register öfver Rådslag i konung Gustaf II Adolfs tid, tryckt i Meddelanden från Svenska Riks-Archivet Bd II, sid. 276 o. f. Rådslaget är dat. den 23 November 1626.

**) Rörande riksdagskallelsen, dat. Stockholm den 27 November 1626, samt öfverläggningarne på riddarhuset se Sveriges Rikes Ridderskaps och Adels riksdagsprotokoll Bd I, sidd. 9—44.

***) Riksamiralen Herr Carl Carlsson Gyllenhjelm: se härom näst ofvan anf. Ridd. o. Adelns prot., sid. 20 och följ.

dett consenterat uthan någon replica medh ett temligett contentament. Nhär borgerskapet och bönderna adelens resolution förnummo, för åhn den uplästes, consenterade de och dettsamma godhvilligen, förmenandes dett och vara fåfengt deremot att disputera, nhär adelen dett consenterat, men præsterskapet ville der inthe i förståne till förstå. Och bleff således strax sielffua beslutet deroppå författat och aff H. K. M:tt sielff, hvilket steltes så väl på præsterskapet som på de andre stånden. Och nhär dett bleff dem föreläset disputerade de väl någett deremot, doch entligen gåffue de och dertill deres samptyckie, och bleff så Riksdagen medh en proposition, hvilket icke nyligen skeedt ähr, ändat.

Sedan steltes en assecuration efter denn form, som opå Ålsborgse lösen gaffs och præsenterades H. K. M:tt att underschrijffua. Hvilken der H. K. M:tt inthet behagade, aldenstundh der uthi förmält var, att vij aff affection och benegenhett emott H. K. M:tt och fäderneslandet [det gjort hade]. Sade H. K. M:tt nu vara andre tider, och sigh ingen affection eller benegenhett [behöfva], uthan hvadh som skeer, dett ähr aff skyldigh pligt och trohet. Hvilket, nhär dett Ridderskapet præsenterat bleff, vordo de väl någett deröffuer perplex och förreste så sin kooss, och ingen assecuration begärade vidare. Doch förmenar jag oss i sielffua beslutet fult bettre vara assecurerade. — Deroppå ähr uthschriffningen faststelt, och haffuer Uplandh draget 1,800 mann, Södermanlandh inemot 1,000, Vestergöttlandh 1,700, hvilket synes icke rett tillgånget haffua, Smålandh 1,700; Östergöttlandh vedh pass 1,000. I Norrlanden ähr hvar 20 man uthschreffuin, och förnimmer min b. väl aff Gert Didrichson, hvadh hela landet draget haffuer. Eliest ähr min broder i denne uthschriffningen och inthet uthan skada affkommen, ty alt hans arbetzfolk vedh Tijdön, som icke haffua gått till hans disk och duk på gården, ähre uthschreffne, och icke en kunnett fries, oansedt H. K. M:tt derom noksampt ähr tilltaalt vorden.

Jagh lather och min broder förnimma, dett den fantasten Mattias Peningh*) haffuer giort ett upror i Daalerna, och ähre 6 aff dem rettade och bliffuer och sielff här i Stockholm som i mor-

*) Kallas i K. M:ts »tillgiftsbref för meenige Dalarne, att ingen skall förvijta dem den oproriske hopens förseende», dat. Kopparberget den 30 Mars 1627, för Mattias Skreddare. Se riksreg. fol. 119. Jmf. ock angående executionen af de upproriska K. M:ts bref till ståthållaren Per Nilsson den 1 April 1627. Riksreg. fol. 136. I Cronholms Gustaf Adolfs Historia Bd III, sid. 567, kallas bonduppviglaren »Duken», måhända ett hans vedernamn.

gon justificerat. Eliest ähre, Gudh skee loff, des alla andra saker i temlighe goodh terminis.

Hvadh min broders egne privatsaaker ankomma, så effter syster Fru Anna ähr nu her i Stockholm, varder hon min k. b. väl auviserandes.

Dernest lather jag min k. broder förnimma, dett H. Gustaff Horn ähr för nogre få dagar sedhan ankommen hijtt till Stockholm, oansedt han för is skull haffuer varitt uppehollen på Ålandh i 6 vecker, och haffuer förrest hijtt att anamma aff H. K. M:tt om tillkommande sommartogh i Lifflandh [ordre], hvilket han så myckett säkrare giort haffuer, aldenstundh stilleståndett i Lifflandh ähr slutet till denn 1 Junij. Hade och väl varit i denn förhoppningh att fölia H. K. M:tt öffuer till Preussen, hvilkett honom strax uthslagit bleff, och haffuer H. K. M:tt varit vidh dett sinne, att han hade velat revocera Feltherren ifrån Lifflandh hijtt till Sverige igen och settia H. Gustaff Horn i samma stelle, hvilket jag förmenar doch detta åhret tillbakar att bliffua. Och ähr H. K. M:tt medh Feltherren myckett illa tillfredz både för krigsväsendets administration så väl som för tractaternas skull, och, i en summa att säia, dett ähr så vidt kommitt, att alla Feltherrens agta ähre H. K. M:tt mycket suspecte*). Och effter H. K. M:tt haffuer befalat H. Gustaff Horn att begiffua sigh öffuer till Lifflandh igen och att vara förtenkt, så frampt kriget continuerar, i första två eller trij åhren [icke] att komma till Sverige igen, haffuer han begynt megta starkt om bryllop för sitt affresande anholla. Haffuer och så vidt bragt, dett H. M:tt Dråttningen haffuer förschreffuet din husfru till Stockholm, på dett häfftigeste hoss henne på hans vägna anhollet, oansedt hon haffuer sig dermedh alt härtill entskyllat, dett hon min broders velie deruthinnan inthet viste, och dessföruthan omöijeligtt vore, i en sådann hast bryllopet kunna tillvägabringa. Och entligen sende H. K. M:tt sielff bådh effter migh och frågade migh, hvadh migh derom tycktes. Och alldenstundh jagh om min broders vilie i detta fallet ingen kundhskap hade, derföre brukade jagh de beste motiver dett att excusera, som jagh kunde. Entligen sade H. K. M:tt, att, hvar s[alig] fröken Agnes**) icke stode åffuan jordh och vore så nyligen affsompnat, ville H. K. M:tt sigh sielff dett på taga både

---

*) Jmf. ang. konungens missnöje med Jakob De la Gardie Axel Oxenstiernas Skrifter Afd. II: 1: Gustaf Adolfs bref och instruktioner, sidd. 399, 404.

**) Agnes, prinsessa af Holstein, syster till Carl IX:s andra gemål, begrofs först den $\frac{1}{8}$4 1627 i Riddarholmskyrkan.

bryllopet att göra, så väl sosom dett och sielff hooss min broder försvara. Och der syster Fru Anna dett nu ville göra, så goffue han der till sitt rådh, och viste noksampt, att min broder lathe sigh detta väl behaga, alldenstundh ovist ähr, huru snart som lyckan kann foga eder både tillsamman, ty nhär denn ene vore tillstädes, så vore denn andra neppligen tillstädes, durante bello. Och bleff således denn discursen denne gången beståendes. Och haffuer väl Herr Gustaff Horn giort sin flijtt att bekomma aff H. K. M:tt förloff här att fördröia [tills] i Junij och skicka dett Finska folket sjöledes till Riga, på det att syster Fru Anna motte bekomma i medler tijdh ifrån min broder någon beskedh, om dett vore honom behagligtt. Så ähr honom hans begäran bleffuen uthslagen och moste nu strax begiffua sigh härifrån och till Finlandh, der att sammansamka folket och sedan begiffua sigh medh dem till Riga. Doch haffuer han begärat aff migh, dett jagh min broder på hans vägna tillschriffua ville det, hvar så henda kunne, att kriget skulle continueras, och min broder icke bleffue hemförloffuat och honom legenhett giffuas kunne i höst att komma hijtt i landet, att han då bryllop bekomma motte, oansedt att han väl önskade, att min broder sielff motte vara i denne agt personligen tillstädes. Ehvadh min broder teckes nu häroppå att resolvera, både emot honom sielff så väl som emott syster Fru Anna, hemsteller jagh dett honom. Och effter vij nu ähro i skären och syster ähr hooss Dråttningen på Åhrsta, troor jagh inthe, att henne vetterligtt ähr, att Her Gustaff Horn moste så hastigt fort. Belangande våre venner her i landet, så ähre väl en deel aff dem effter min broders affresande hädan affsomnade, som ähr Fru Ibba, Salig Ture Axellsons*), Nils Posse på Geddeholm, Linnorm Ribbing, Fru Märtta på Valsta [ɔ: Hvalstad]**), Wolmar Yxell. Jagh ville väl min k. broder om vårtt tillståndh specialiter auvisera, men effter han nu noksampt derom kundhskap bekomma kan, så väl som om sine saakers tillståndh aff syster Fru Anna, agtar jagh dett nu onödigt. Önskar, att Gudh ville giffua på detta kriget en gångh en goodh ända och förhielpa min k. broder medh helsan och välmåge hijtt hem till oss igen. Dette jagh *etc.* . . . . .
Datum i Stoora Dalaröön den 2 Maij, åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Ebba Posse, gift med Ture Axelsson Natt och Dag.

**) Fru Märta Persdotter var af Forstenaslägten och gift med J. Yxkull.

Käre broder. Jag haffuer väl schreffuit bror Bengt Oxenstierna till, att han ville förskaffa migh en polnisk kutskvagn. Der han inthe kann bekomma honom, beder jagh, att der min k. broder viste någon rådh, han ville senda mig en. Jag vill den gerna betala. Vale et vive.

---

92. **Dalarö den 2 Maj 1627.**

Rekommendation för den nyanstälde ränteskrifvaren Daniel Andersson.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., denna zedellvijsare, Daniel Anderson, hvilken tillförene haffuer tiänt min salige herre Hertigh Jahan, ähr nu antagen att haffua krigsstatens peningar under händer och fölier nu H. K. M:tt öffuer till Preussen. Hvilken, effter han tillförne haffuer varit under min handh vidh Stockholm slott, haffuer bedit migh, att jagh hans person min k. broder recommendera ville, hvilken hans begäran jagh icke haffuer kunnat uthslå, och förser migh till min k. broder, att han honom denna min recommendation ville åhtniuta lathe. Min k. b. skall sielff befinna honom vara både en snell och flitigh person uthi sin ombetrodde tienst. Jagh tienar min k. broder altijdh gerna igen, i hvadh motte jagh veet honom kann lenda till tienst och behagh och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum i Stoora Daleröön denn 2 Maij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

93. **Stockholm den 28 Maj 1627.**

Om kopparen till krigsstaten i Preussen; drottningen begär A. O:s bemedmedling för att få komma ut till konungen; likaså begäres bemedling för Bror Andersson att befrias från vice presidentskapet i hofrätten eller att få högre lön; privatsaker; från England ankomna skepp.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . ., ifrån den tijdh H. K. M:tt härifrån förreste, ähr här hooss oss inthe schrifftverdigt passerat, uthan all tingh, des Gudi skee loff, i goo-

dhe terminis, unnantagandes [att] medh denn koppar, som min broder noksampt varder förnimmandes, till krigsstaten deputerat, går longhsambligen medh till. Ty oansedt [han] väl kann vara ferdigh, så kann [han] likquäl inthe komma uth för för de svaga öker skull, som nu finnas, hvilket sigh förorsakar aff dett onda hööt och longa vinteren i åhr varit haffuer. Doch förmodes jagh, att de häreffter väl skulle bliffua nogett starkare, och sedan medh alffuare driffues, effter som min k. broder doch grundtligare underrettelse aff vår svåger Jahan Sparres schriffuelse till H. K. M:tt väl förnimmandes varder, hvilke breff för nogre få dagar sedan öffuerschickades.

Dernest kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, att H. K. M:tt, den tijdh H. K. M:tt herifrån förreste, loffvade H. M:tt Dråttningen, att, der dett för säkerhett för fienden skee kunne, [han] ville lathe H. M:tt komma öffuer till Preusen. Hvarföre haffuer H. M:tt migh nådigst pålagt och befalat, att jagh min k. broder skulle derom tillschriffua och H. K. M:tts löffte tillkennagiffua, der bredevidh bediandes, att min k. broder H. K. M:tt sitt löffte påminna ville, det H. M:tt medh dett första motte bliffua medh H. K. M:tts öhrlig skepp affhämptadt och öffuerfört. Hvar nu sådant kann finnas rådeligit, och hvadh krigssäkerheeten kunne medhgiffua, hemsteller jagh dett i min k. broders eget betenckiande, allenast min k. broder ville derom anholla effter H. M:tts begäran och förskaffa deruppå H. K. M:tts resolution och migh derbredvidh derom advisere, alldenstundh jagh noksampt veet, det H. M:tt migh dagligen effter svar fråga skall*).

Jagh giffuer och min k. broder tillkenna, dett H. K. M:tt före sitt affresande deputerade Bror Anderson till vice præsident uthi Hofretten i Jacop Jacopsons stadh. Men så haffuer han sigh excuserat, effter H. K. M:tts affresande, denn att vedertaga; 1:o derföre att han hertill uthi de tienster och kall tient haffuer, der han ett temliget underholdh hafft haffuer och moste nu för 300 daler tiena, dett han inthe kann, i synnerheet för den dyre täringh skull, som här nu vanckar, och moste således komma tillbakar; derföre jagh och haffuer talat H. K. M:tt till, att han sitt

---

*) Om denna sak finnes i behåll tvänne Maria Eleonoras egna bref till A. O. i Oxenstiernska samlingen, det ena (på tyska) dat. Stockholm den 21 April 1627, det andra (på svenska) dat. Stockholm den 26 Juni 1627. Jmf. ock ett drottningens bref äfven det följande året till A. O., dat. Stockholm den 4 September 1628 om samma sak (på samma ställe). Däraf framgår, att A. O. beskylts att vara orsaken till, att tillåtelsen uteblifvit.

gambla salarium beholla motte, doch affslagh bekommitt, effter jagh väl förnimmer Skytten der till vara en root; 2:o ähr och vice præsidentens heradzret bortgiffuen, så att han heller ingen heradzret haffuer, alldenstundh han sin i Finlandh mist haffuer. Så, medan dett ämbete nu vacerar, hvilket inthet tienligit ähr, beder jagh, att min k. broder honom hooss H. K. M:tt i hugkomma ville, att han sitt gambla stipendium beholla motte. Hvar och inthe, att min broder då ville hielpa honom väl derifrån, effter han sigh medh en sådann ringa gasij [ɔ: gage] inthet holla kann för sina monga barn skull. Herom haffuer han bedit migh, dett jagh min k. b. tillschriffua ville.

Dernest giffuer jagh och min k. b. tillkenna, dett din gambla stallmestares Magnus Fundckarll (?) ähr kommen ifrån Tys[k]landh medh nogre bevis, dett han ähr nhärmaste arffinge aff hans broder (?), effter som min k. b., som jagh honom nu tillsänder, väl förnimmandes varder. Och effter han sigh till min broders resolution her i Stockholm holler, beder jagh, att min k. b. migh medh dett första sin resolution derom ville veta låtha. Hvadh som min k. b:s husfru och barn vedhkommer, så ähre de, des Gudi skee loff, alle vidh godh helsa och syster Fru Anna på Tijdöön och, effter som jagh förnimmer, i denna dagh i saligh Nils Posses begraffningh på Geddeholm.

Migh ähr och i dagh berettat aff en, som ähr kommen till [ɔ: från?] Gotenburgh, dett nogre skepp skulle vara dijtt ankompne medh nogett Skotskt folk, doch icke alle, och skall Konungen i Engelandh haffua förordnat trij Engellske öhrlig skepp de dem confoiera skole. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnet oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 28 Maij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

94. **Stockholm den 2 Juni 1627.**

Om det ankomna skotska krigsfolkets oduglighet; det svenska krigsfolket; Fredrik Stenbocks utlösande ur fångenskap; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . Och effter lägenheeten sigh åhter haffuer præsenterat min k. b. att

tillschriffua vidh denne förefallande occasion, haffuer jagh dett icke kunnat underlathe, uthan låtha honom förnimma, att alle saaker ähre, des Gudi skee loff, här uthi ett gott och roligit tillståndh och esse. Gudh lathe så länge vara. — För nogen tijdh sedan ähre 500 Skottar till Göteborgh ankompne*), iblandh dem en stoor deel poikar, så att man haffuer måst dem uthmynstra till 90 man, och tror jagh neppeligen att nogre flere på denna sidan om Larsmesso skole vara till att förmode. Altså går H. K. M:tts meningh i detta fall tillbakar. Våre svenske reuter och footfolk, som herifrån skole, vill jag förmode att oförtöffuat skole komma tillvex.

Dernest kann jag min k. b. icke oförmält lathe, att effter H. Gustaff Stenbock haffuer förnummit, dett hans sonn Frederich ähr vorden fången, ähr denn mannen i sin svåra siukdom bleffuen mägta perplex. Haffuer och bedit migh, dett jagh min k. b. på hans vägna bedia ville, att han H. K. M:tt så vidt ville förnå, dett han motte igen uthbytt bliffua. Och oansedt jagh noksampt veet, det min k. b. väl ähr dertill sielff mant, icke desto mindre haffuer jagh hans begäran inthe kunnat uthslå, inthet tvifflandes, att min b. ju noksampt gör deruthinnan sitt besta. Belangande min k. b:s husfru och barn, så ähre de, des Gudi skee loff, alle vidh goodh helsa, och syster på Tijdöön, och ventes hvar dagh hijtt att senda de saaker öffuer till min k. b., som han begärt haffuer. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnat förholla; uthan vill hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 2 Junij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

95. **Stockholm den 15 Juni 1627.**

Om konungens blessyr och vidtagna åtgärder till allmogens lugnande; qvarntullen; dåliga skördeutsigter; privatunderrättelser och godsaffärer.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse, daterat den 21 Maj**), vara migh tillhanda kommin, deruthaff jagh icke uthan

*) Se föregående bref.

**) Detta bref saknas i R. A.

perplexitet. haffuer förnummitt denn stoora fhara H. K. M:tt haffuer varitt uthi, i dett H. K. M:tt ähr bliffuin skutin på ett så fharligit stelle. Doch ähr till att tacke denn goode Gudh, som H. K. M:tt nådeligen haffuer tecktes liffvet att bevara. Gudh bevare H. K. M:tt ähnu ytterligare, och oss samptligen för denne stoora olycka. Och ähr till att önske, att icke aff denne H. K. M:tts olycka sigh nogott ondt här i riket må förorsaake, ty ähr inthet att tviffle, att monge denne agt iblandh allmogen till dett värsta skole uthföra, helst medan allmogen noksampt till seditioner synes vara benegen. Doch haffuer Riksens Rådh, som här residerande ähre, schriffuet alla stotthollare så väl som biscoparne till och dem om denna agt auviserat, på dett de så myckett bettre alt förefallande obeståndh må kunne förhindra. Gudh hielpe detta longhvarighe krigh en gångh till en goodh ända, och att vij H. K. M:tt här hemma i landet hooss oss beholla motte.

Belangande cliest saakernes tillståndh her hemma i riket, så ähre, des Gudi skee loff, alle saaker i goodhe terminis och roligit tillståndh, hvilket Gudh lathe så lenge vara. Sedan H. K. M:tt herifrån förreste, haffue vij effter H. K. M:tts nådighe befallningh begynt settia quarnetullen i vercket i Uplandh, Väsmanlandh, Östergötlandh och Södermanlandh och allenast begynt i nogre härader i hvart landskap, på dett vij måge merkia, huruledes de denna agt vele vidh sigh taga, lathandes alla squaltor, som nhär odellquarnarna belegne ähre, på heredztingh uthdömas och handhquarnarna affskaffuas, effter som sist på riksdagen ähr beveliat, och befalat dermedh sagtmodeligen att omgå, eviterandes, så vidt möyeligit ähr, all tumultt och oreda. — Jagh lather och min broder förnimma, dett sädan på jorden seer här mägta svagt uth, alltså att här ähr till att befrugta en dyr tijdh, ty denn longa vinter haffuer förhindrat denn rette sädestijden, och sedan dett som såtts aff torcka så uthvingat, att dett haffuer mongestedes begynt att hvitna. I Östergöttlandh ähr mest öffuer hela landet hvete och rogen bortta. Gudh bevare oss för dyr tijdh.

I dessa dagar haffuer bror Carll Oxenstierna mist sin hustru, hvilken han i Norrköping vill begraffua latha. Jöran Clason Ugla ähr och denn 7 Junii affsompnader och förth härifrån till Vestergöttlandh. Dernest kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, att Laurentz Wagner haffuer strax vedh Sundholmen bekommitt nogre gårdar in uppå samma öön, der gården ligger uppå, hvilken han haffuer anhollit om ärfftligen att bekomma och der sedan jempte vidh migh ett säte upbyggia, hvilket migh till en

stoor skaada vara ville, och, oansedt jagh väl hade hafft i sinnet att köpa dem, för ähn H. K. M:tt förreste herifrån, så haffuer [jag] likqväl dermedh most affstå, aldenstundh jagh H. K. M:tt 5,000 d. förstreckia moste. Doch, der jagh då hade vist, dett Wagner dem hade begärat, så hade jagh för nogott annatt bortsålt, ähn jagh dett hade lathet passera. Hvarföre ähr jagh aff min k. broder begärandes, dett han migh denn benegenheet bevisa ville och denna Laurentz Wagners begäran förhindra. Och, der min broder hade nogre rekningar medh H. K. M:tt uthestående, att min broder ville samma godz aff H. K. M:tt köpa. Jagh vill honom hans peningar medh all tacksamheet här igen betala, och, der min b. dett icke vill, så vill jagh väl giffua honom annatt godz igen i Finlandh till vederlagh, och sender jagh min k. b. en förtecknelse*) på samma godz medh des rente. Tvifflar inthe, att min broder väl görer, hvadh han kann. Jagh haffuer nu för denne gångh inthe synnerligen min k. b. att om tillschriffua, uthan [vill honom] medh första legenheet, nhär nogett schrifftverdigt förefaller, auvisera och vill nu hermedh *etc.* . . . .
Datum Stockholm den 15 Junij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Så lather min k. hustru helsa min k. b. medh sin kärlighe tienst och holler hon alt ähnu vidh sängan. Gudh hielpe henne väl. Vale.

---

96. **Stockholm den 2 Juli 1627.**

Tacksägelse för bref; oron för konungen stillad; drottningens önskan att få resa till Preussen; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse, daterat den 6 Junij i Dirsau**), vara migh tillhanda kommin, aff hvilken jagh alle saakers tillståndh, som på denne tijdh i Preusen passe-

*) Denna finnes i behåll. Gårdarne voro Arfsalla [ɔ: Arvisala], räntande 43 daler 10 öre, sampt Wachtari [?], räntande 40 daler 18 öre. 6 p., båda i Vemo härad, Nykyrke socken.

**) Denna skrifvelse finnes i behåll i R. A.

rade voro, förnummit haffuer. Och tacker min k. broder för des communication, begärandes, att min k. broder dermedh continuera ville, framgent önskandes goodhe tiender ifrån denne ort altijdh att bekomma.

Belangande vår lägenheet her hemma i riket, så ähr, des Gudi loff, alle saaker i ett gott och roligit tillståndh, oansedt att gemene mann vardt myckett perplex öffuer denn skada, som H. K. M:tt för Höfft skantz bekommitt, och var dett nästan öffuer hela landet uthsprengt, för ähn vij nogre aviser bekommit hade. Doch, sedan de förnummit haffua, att H. K. M:tt till liffuet inthet skadde, efter som de derom i alle provintier informerade ähre, så giffue de sigh nu väl tillfredz. Gudh bevare H. K. M:tt för all vijdare olycka och förhielpe H. K. M:tt väl hijtt hem i riket till oss igen.

Jagh lather och min k. broder förnimma, dett H. K. M:tt försäkrade H. M:tt Dråttningen, nhär H. K. M:tt herifrån förreste, dett H. M:tt skulle strax fölia efter till Preusen och medh H. K. M:tts öhrlighe skepp bliffua affhämptat, och, aldenstundh H. M:tt haffuer nogre åthskilige resor bekommitt schriffuelse från H. K. M:tt, dock icke dett ringaste om samma resa nogett omrört, hvilkett H. M:tt haffuer taget sig så hårt till hiertat, att jagh befrugtar, dett H. M:tt lährer falla uthi en siukdom deruthöffuer; hvarföre tycktes migh fast betre att vara, att, hvar osäkerheeten kann vara så stoor, och legenheeten icke tillseier, att H. M:tt Dråttningen må komma dijtt öffuer, att H. K. M:tt då heller läthe H. M:tt dett förnimma, på dett H. M:tt denn resan uthur sitt sinne slå kunne. Ty, oansedt vij der dertill styrkt haffue, att H. M:tt skulle undertijden resa uth till Svartsiö och Gripsholm, så haffuer H. M:tt det ingalunda velet göra, uthan holler sigh alt vederedo till resan. Haffuer ock icke ens giffuet sigh denn tijdh att vela gå i trägården, uthan holler sigh aldeles instengdh. H. M:t haffuer och migh tillförene befalat*) sosom och i dagh aff migh begärat, att jagh min b. tillschriffua ville, att han deruthinnan ville göra sitt besta och H. M:tt medh första legenheet tillschriffua, förundrandes, att min broder H. M:tt icke en gångh tillschriffuit haffuer, oansedt min broder dett tillförene inthe försumma plägar; veet och icke, hvadh H. M:tt derom tenckia skall. Doch må jagh väl bekenna, att allmogen haffuer ett stort öga på H. M:tt i Hans Kongl. M:tts frånvharu, och skole de väl nogett öffuer H. M:tts affresande bliffua perplex.

*) Se föregående bref n:o 93.

Dernest giffuer jagh min broder tillkenna, dett hans son Göstaff Axelson skall som i morgon, som ähr den 3 Julij, resignera rectoratum, dijtt jagh mina poikar skickat haffuer samma agt att bevistes, och strax dereffter kommer Göstaff hijtt till Stockholm att göra sigh ferdigh till sin resa till att begiffua sigh till Preussen till min k. b. Eliest så ähr syster Fru Anna stadd på Tijdöön och sampt medh dine barn, des Gudi skee loff, alle stadde vidh goodh hälsa. Mhera haffuer jagh för denna gångh inthe till att schriffua, uthan att Anders Nilson på Fårdala ähr dödh och Torsten Linnarsons hustru och ähr altså. I detta åhr ähr temligen gångett uppå adelen. Gudh bevare min k. broder och alle våre godha venner, som der uthe ähro, och lathe eder samptligen komma medh helsan och gooda tiender en gångh hijtt hem till oss igen. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 2 Junij [ↄ: Juli], Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Så lather min hustru helsa min k. b. medh sin kärligste tienst och holler alt ähnu vedh sängan. Gudh hielpe henne. Doch ähr hon, des Gudi skee loff, nogett bettre ähn förr. Vale el Vive.

---

97. **Stockholm den 22 Juli 1627.**

Tacksägelse för bref; om penningars anskaffande till kriget och svårigheterna därvid; Lifflands stat med dess svårigheter; myntbrist hemma.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält latha hans schriffuelse vara migh tillhanda kommin, daterat den 25 Junij*), aff hvilken jagh förnimmer den Preusiske staatens tillståndh, och hvadh in till des dato ähr passerat; derföre jagh min k. broder kärligen vill haffua betakat, som migh sådant communicerat haffuer. Gudh lathe oss ähnu alt framgent bekomma godha och hugneliga tiender, och uppeholla H. K. M:tt vedh godh helsa och hielpa eder alla väl hem till oss igen. — Jagh förnimmer och deslikest, hvadh pe-

*) Möjligen menas dock här brefvet af den 24 Juni, hvilket finnes i behåll i R. A.

ningetrångh i vårt läger ähr; att all tingh nu begynner att tryta, derföre och min b. begärer, att jagh ville migh vårda lathe, att peningar (så mycket som möijeligtt vara kunne) medh dett första motte öffuerskickas, så väl sosom och Lifflandh väl motte bliffua försörgdh. Så kann jagh min k. broder icke oförmält lathe migh både för min egen person i synnerheet, så väl som medh Rådet samptligen haffue hafft alle H. K. M:tts anordningar till krigsstaaten för händer och dem medh all flijtt genomsedt. Så befinner jagh, dett H. K. M:tt haffuer satt sin största lijtt uppå kopparen, som Erich Larson skulle vexlarna på förschriffua; och hvadh fheel på peningarnes fördröiande ähr, fërorsakar sigh alt uthaff uthförslens longhsamheet. Ty effter som H. K. M:tt haffuer giort månadtligen sin staat på visse summor, så haffuer denn likqväl icke, ehvadh flijtt, som Jahan Sparre deruppå anvent haffuer, effter anordnade tijder så kunnat fullfölia för de svage öker skull, som i denne vår varit haffue. Ty ähr på en tijdh och ett stelle öffuer 1,000 skeppundh mellan Bergett och Sättra bleffuet beliggande öffucr 14 dagars tijdh. Men alt sädan hestarne ähr bleffne nogett starckare, ähro temligh poster meet hvar dagh ankompne och ähnu hvar dagh ankomma, altså att jagh förmodar nu snart inthe longt ifrån 3,000 skeppundh skulle vara inlastade; en deel ligga i vägen och en deel longhesädan till siös. Och oansedt Erich Larson temlighe stoore poster på samme koppar tillförene på vexlar öffuerschreffuit haffuer, så begiffuer han sigh nu herifrån och öffuer till Hamburgh att göra sin största flijtt H. K. M:tt medh anseeligh summor att förskaffua, förventandes denn anordnade kopparen effter sigh. Altså henger fhelet alt på kopparens longhsamlighe uthförande, ehvadh flijtt både aff Jahan Sparre, så väl som Stotthollaren Axell Baner om des remedierande anvent ähr. Vij haffue och giort vår största flijtt att uplåhna päningar, men dett vill inthet förslå. En part göra dett goodhveligt, en part och inthet, effter som den lengdh väl uthviser, som Skytten H. K. M:tt tillskickat haffuer. De köpmän (som Peter Grönebergh och Mårten Wägwitzer, hvilke tillförene haffue hafft goodh credit och väl nogott kunnat præstera) de ähre nu så aff sigh kompne genom denn skada, som de aff kopparens deposision och säliande i fiordh lidit haffue, så att de svårligen kunne salvera deres credit. Andre, de der nogett kunne haffua, så kenner min broder noksampt deres humör och sinnet. Hvadh som öffuerskickas kann och effter handen kommer, varder min broder noksampt aff Camerådes breff förnimmandes, som de H. K. M:tt

tillschriffuit, och bliffuer ordinarie staaten mycket tillbakar satt. Och effter Jahan Sparre förventes hijtt till Stockholm, hvilken jagh förmenar skall vara her i dagh eller i morgon, varder han min b. väl adviserandes om Compagniets staat.

Belangande Lifflandh-staaten förnimmer jagh denn vara nogott fharligh, både derföre att fienden sigh på denn ort mycket sterker, och desföruthan medlen svåra knappa, effter som Feltherren och derom noksampt adviserat haffuer. Så tvifflar jagh inthe, att min broder noksampt haffuer förnummitt aff denn Lifflendska annordningen, att denn störste deelen aff denn består på låhn, hvilken åhr oviss, aldenstundh mann icke så lettligen hvars och ens förmögenheet och myckett mindre en affection och benegenheet till dett gemena väsendes besta skatta kann. Doch haffue vij hvar och en [i]synnerhet tillschreffuit och dem högeligen förmant, att de i denna tijdz legenheet adsistera och till hielp komma vele, oansedt Fru Britta Pontusdotter sigh allareda emot Claus Horn entskyllat, och tilleventyrs varda så flere görandes. Altså åhr dett settia lijt på olijt. Och oansedt annordningarne i de andre poster synes väl vara rigtigt uthgångne, så att de in till i julio inthe breck skulle hafft, så synes doch icke aldeles der heller vara rigtigt tillgångett, ty haffuer Erich Larson schreffuet en vexel öffuer till Riga på 50,000 riksdaler, dermedh de förrige förstrekningar skulle betalas, i synnerheet åht myntmestaren, hvilken sådan skall åhter förstrekia 50,000 daler, så är hans fullmegtighe hijtkommen, sigh högligen besvärandes, att penningarna till andra utgifter anvende, andre betalte, och han inte bekommitt, och begärer nu fördenskull en vexell åht Amsterdam på 20,000 riksdaler, hvilken att upbringa nu omöijeligitt åhr. Altså åhr till att befrugta, att crediten på denn orten bliffuer myckett försvagat. Dessföruthan schriffuer och Feltherren sigh medh inge vexlar vara betiänt, hvadh orsaak kann jagh inthe vetta, doch giffuer tijden dett väl tillkenna. Och skall min broder inthe tviffla, att jagh för min person skall anvenda all möijeligh flijtt att drijffua på dett ena så väl som på dett andra (doch bliffue medlen nu myckett knappe). Gudh hielpe

Belangande vår legenheet her hema, så tacke vij Gudh, att alle saaker åhre i temligh goodh terminis stilla och roliget, doch stoor peningetrångh hooss allmogen, all den stundh myntet i Arboga och Sättra altijdh åhre oferdighe och sällan gå, och hvadh som kann förmyntes i Nyköpingh, der myntereskapen holler sigh best, skickas alt mest öffuer till Preusen. Inan nogre fhå dagar

skall jagh min b. väl advisera, hvadh medell som kunna uptenkias, så frampt att de påfinnas kunne. Detta jagh min k. broder för denna gångh icke kunnat oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 22 Julij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jahan Sparre kom rett nu på timan hijtt och berettar, att myntet i Sättra var för 8 dagar sedan ändå inthe ferdigt och förmente, att dett nu vidh pass skulle bliffua ferdigt, och skulle väl kunna myntas, der verket holla ville, och hammbrarna kunna medh myntplåtarna uthstå, till 30 skeppundh om dagen; och således fallerer anordningen. Vale. Vår förtienst aff Compagniet skulle vij eij heller neppligen bekomma för ähn i höst.

---

98. **Stockholm den 24 Juli 1627.**

Om intercession för några Stockholms borgare att erhålla arrendet å stora sjötullen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., kann jagh min käre broder icke oförmält lathe nogre borgare her i staden vara, hvilka haffua i sinnett, så frampt H. K. M:tt haffuer der behagh till, att förpagta Stoora Tullen, som Paridon von Horn och Christian Willshusen tillförene hafft haffuer, och arendestijdhen nu i höst uthlupen ähr. Hvilket jagh förmener mäst deruthaff haffua sitt uhrsprungh, nembligen att de monge noviteter borgerskapen her i landet besväre, effter som min broder noksampt haffuer till att se aff denn schrifft, som här bifogat ähr, och desföruthan [din son Göstaff?]*) väl muntligen vett min broder vijdare att beretta. Denna deres begäran synes och deruthaff sigh förorsaka, att medh de svenske borgare haffues en stark inquisition, men medh de uthländer sees alt genom finger. Och förmener jagh, att, så frampt H. K. M:tt teckes desse personer tullen att effterlathe, skulle de väl nogett mhera om åhret derföre giffua och desföruthan goodhe borgensmän för sigh bekomma. Hvar nu min k. broder finner

*) Se om hans öfverresa och de muntliga uppdrag, han medförde, nästa bref. Den omnämda skriften saknas på sin plats.

detta rådeligett, och H. K. M:tt kann vara till sinnes denn dem att effterlatha, begärer jagh, att min k. b. dem för denna min intercession skull till dett besta befordra och denna min föreschrifft till godho åhtniutha lathe, så att de måge merckia denn nogett gullet haffua, all den stundh dett borgerskapet haffua till min person ett gott förtroende. Jagh tiener min k. broder altijdh gerna igen och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 24 Julij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

99. Stockholm den 25 Juli 1627.

Brefvet sändes med Gustaf Oxenstierna; om myntet; spanmålsförsträckning till kopparkompaniet; ursäkt för sonens dröjsmål och för dröjsmålet med mönsterrullornas öfversändande.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . oansedt jagh honom för nogre fhå dagar sedan adviserade om legenheten, medlen och tillståndet här hemma uthi riket, altså att jagh för denne gångh föga kunne haffua till att schriffua, doch, medan migh denn legenheten præsenteras, att jagh medh min broders sonn Göstaff digh, hvadh som sedermera kann passerat vara, tillkenna giffua kann, haffuer jagh dett icke veelet underlathe, och lather min k. broder förnimma, dett i dagh åhr kommett ett breff ifrån Peter Kruse ifrån Sättra om myntshandlingarna och des fortgångh, hvilket jagh min k. broder nu her inlagt tillskickar, deraff min k. broder väl kann förnimma, huru vidt H. K. M:tts deseigner kunna haffua sin framgångh. Gudh giffue, att denne myntemästaren icke haffuer nogen boff under tröian och stoor skada åhr, att dett förriga myntet skulle haffua bliffuit ruinerat, för åhn detta hade kommitt i svanck, ty bliffuer här nu en treffligh besvär om peningar i landit, aldenstundh mynten nu aldeles stilla ligge.

Så haffuer och desföruthan Jahan Sparre bedit migh, hvilken der nu hädan och till Oloffsmesso marknadt åhr förrest, att, min b. sin spannemål, som han haffuer att uppbära, ville Compagniet så väl i åhr som i fiol för godh betalningh uplathe, aldenstundh

bruken hade lidit stoor skada, hvar icke Compagniet hade hafft denn spannemålen handhverkerne medh att fornere. Hvadh min broder i detta fallet teckes att göra, hemsteller jagh dett i hans eget skön och betenckiande.

Belangande alle saakers tillståndh her hema i riket, så, effter hans son Göstaff ähr nu på resan öffuer till Preusen (hvilken jagh önskar medh helsan väl dijtt att komma, och sedan jempte vidh min k. broder och fler goodhe venner väl heem igen att komma), så veet han noksampt min k. broder derom en uthförligh relation att göre; agtar jag onödigt derföre för denna gångh derom att röra, uthan vill nu hermedh *etc.* .... Datum Stockholm denn 25 Julij, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Så lather min k. hustru helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Vale, Vive.

Postscriptum på lös lapp.

Käre broder. Förtänck inthe din sonn, att han icke haffuer så hastigt kunnat komma öffuer till digh, som han gerna haffuer velat. Han haffuer varet myckett förhindrat genom affsägningen aff sin rectorat och dessföruthan gott nogett longhsambligen till, för ähn han haffuer kunnatt bliffua ferdigh, et juveni facile condonandum. — Der och min broder hörer H. K. M:tt tala om denn öffuersenningen aff mönsterrullarna, som migh spetialiter ähr pålagt att senda H. K. M:tt beskedh om, så haffuer jagh schreffuet till alla ståtthollarna i landhen öffuer uthschriffninghslängderna så väl sosom ock mönsterullorna, medan inge finnas i Reckningekammaren. Så snart jagh kann bekomma dem tillhopa, så skall [jagh] göra mitt besta att skaffua H. K. M:tt uppå dem rigtigh beskedh, så nhär som jagh och sanningen uthleta kann. Doch befrugter, som eij heller obilligt ähr, att väl nogre komma på fall. Doch lährer dett väl nogott dröies, för ähn jagh bekommer dem till sammans*). Vale.

---

*) Jämför rörande denna sak samtliga Rådets bref till K. M:t, dat. d. 18 Juli 1627 samt Gabriel Gustafssons bref till K. M:t, dat. d. 16 Oktober 1627, båda bland »Acta historica» i R. A. I det senare redogöres för det slutliga resultatet af undersökningen.

100. Stockholm den 22 Augusti 1627.

Prinsessan Agnes af Holstein begrafning; de främmande sändebudens meddelanden om ställningen i Tyskland; goda skördeutsigter; penningebristen; ränteskrifvaren Daniel Anderssons hemsändande.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och såsom jagh min k. broder i min siста schriffuelse om våra saakers tillståndh adviserade, altså kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett salig Fröken Agnes*) begraffningh bleff här nu förledne denn 14 Augusti sollenniter och medh en temligh pompa och solennitet hollin och i Klosterkyrckian begraffuen och ähr senningebuden herifrån medh temligh gott contentament i afftons sendt öffuer landh förreste och till grentzen**). Och haffue senningebuden varet temligh discrete, unnantagandes Greffuen[s] aff Ostfrislandh, hvilken synes vara en aff de butt[r]e Hollender. Och haffuer jagh, så myckett som genom omgänge haffuer skee kunnatt, förnummet af Bispen aff Brämens och Hertig Adolf Frederich[s] von Mekelenburgh sendebudh, dett hoos dem finnes aldeles ett desperat verk, och, oansedt Bispen aff Brämen haffuer ett stoort haat till Konungen i Dannemark och derföre ähr goodh käisersk, icke deste mindre haffuer han alt sitt hopp till H. K. M:tt. Hertigen aff Mekelenburgh ähr myckett constant och haffuer aldeles resolverat sigh, att, der Käisaren skulle bekomma öffuerhanden öffuer Neder-Saxiske kreitzen, så vill han öffuerdraga H. K. M:tt sina hampnar och poster så väl som och hela jurisdiction och sedan dett qvittera och begiffua sigh hijtt till H. K. M:tt, förmodandes sigh här kunne haffua en goodh tillflygt. Doch vore helst till att önske, att de sigh sielffua defendera kunne, och H. K. M:tt medh denne last förskont, hvilken der noksampt desföruthan haffuer att bestella.

Hvadh vår staats vilkor här hemma i landet vidhkommer, så haffue vij orsaak att tacka denn högste Gudh, att alle saaker ähre i temligh goodhe terminis, ty haffuer här varitt denn skönaste andhtijdh, som man sigh nogon tijdh haffuer kunnatt önske. Förmodes och, att, der dett ähnu nogre fhå daghar continuerar, att all säden skall vara i hös; hvilken der på somblige orter skön haffuer varett och sombligheställes nogett svagare, doch ostraffeligh.

*) Se ofvan n:o 91, sid. 112.

**) Angående sändebudens ankomst och mottagande samt om begrafningen m. m.; se samtliga Rådets bref till K. M:t den 3 och 18 Augusti 1627 bland »Acta historica» i R. A.

Belangande peningemedell öffuer till Preussen, så finnes de här svåra ringa, alldenstundh myntet vidh Sättra inthet haffuer sin framgångh, uthan altijdh går sönder; antingen dett skeer aff ett ondt försat [ɔ: föresats?] eller uthaf redskapens ofullkomligheet, kann jagh inthet veeta, och var dett mycket illa, dett dett fyrkantsmyntet skulle leggias öde, för ähn dett kom uthi sin retta svanck. Boskapsskatten haffuer och slaget feelt, inthe långt ifrån 80,000 daler. Här ähre och vedh pass 70,000 daler bortbetalte aff stotthollarne aff boskapsskatten i fragt sampt andre invisningar aff Gierdt Dirichsson Cammereraren giorde och Nils Stiernskiöldh, så att herifrån skall lithet vara till att förmoda, och är här en sådana peningetrångh, att, oansedt H. K. M:tt nu ähn ville sälia godz, tror jag neppligen, att här skall vara deruppå att upbringe till 20,000 daler. Gudh giffue att här nogre medell kunne vara att uptenckia*). På vår flijtt skulle inthe fattas.

Dernest, käre broder, giffuer jagh honom tillkenna, dett Daniel Andersson, hvilken ähr H. K. M:tts renteschriffuare**), haffuer aff migh begäret, dett jagh honom min broder till dett besta recommendera ville, i synnerheet, der dett uthan H. K. M:tts mishagh skee motte, att han motte på några veckor hem förloffues, aldenstundh han sine saaker nogorlunda origtighe effter sigh lefft haffuer. Desföruthan haffuer han hafft mina saaker och rekenskaper under händer (hvilka migh stoor magt på liggia), därom han ey heller ähnu rigtigt giort haffuer. Min b. giorde migh en stoor tienst, så frampt han honom till detta heemsendande förhielpa kunne. Jagh förmener och, att, der min k. broder begärade, att han uthi bookholleri (aldenstundh han ähr deruppå icke nok perfegt) en till hans behoff lära ville, skulle han sigh noksampt dertill redbogen finna lathe.

Detta jagh min k. broder i en hast icke haffuer kunnatt oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 22 Augusti, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Se vidare härom bl. a. ett koncept till Rådets skrifvelse till K. M:t d. 30 Augusti 1627 bland »Acta historica» i R. A.

**) Jämf. om honom ofvan n:o 92.

101. Stockholm den 29 Augusti 1627.

Tacksägelse för bref; om åtgärderna till anskaffande af penningar; kopparutförseln; om Danmarks bekymmersamma ställning och den från kejsaren hotande faran samt sättet för dess afvändande; rekommendationer.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, hans schriffuelser tvenne, denn ene daterat denn 22 Julij, denn andre denn 31 Julij*) medh Zacharia Anderson, aff hvilken jagh förnimmer saakernes tillståndh, som på denn tijdh i Preussen passerade voro, för hvilken communication jagh min k. b. på dett flitigste vill haffua betackat. Och ähr Gudh att tacka, som H. K. M:tts företagande in till denna tijdh så nådeligen haffuer välsignat och sådana merkelighe victorier förlähnt. Gudh verdiges ähnu ytterligare lyckan förlähna, H. K. M:tt till beröm och fäderneslandet till hugnat.

Jagh förnimmer och aff min k. broders åhtskilige schriffuelser, hvadh stoor trångh och peningenödh till krighsfolksens underhollande och des afflöhningh ähr, och att, hvar herifrån icke stoore och merkelighe summor bliffua öffuerskickade, står både H. K. M:tt och fäderneslandhet i all som största fhara och perikell. Begärer fördenskull, dett jagh medh sampt mine medhcolleger vår största flijtt göra ville, att H. K. M:tts armee i tijdh må blijffua undhsatt. Sedan och, att jagh vill förmana vår svåger H. Jahan Sparre, att han medh all flijtt deruppå driffuer, att copparen må i rettan tijdh uthkomma, och han således H. K. M:tts mishagh må kunne evitera. Så kann jagh min k. broder till svar icke oförmält latha, att jagh väl uthi min sista schriffuelse auviserade min k. broder noksampt om alle saakers tillståndh her i Sverige sosom och, hvadh medell här kunne vara i förrådh, hvilke doch fast ringa ähre till rekna emot de summor, H. K. M:tt månadtligen uthleggia moste, refererandes migh uppå de förslagh, som H. K. M:tt aff Cammaren tillskickade [äre], dem jagh inthe tvifflar min k. b. noksampt seedt haffuer. Gudh veet, huru knapt medlen här falla, och haffuer jagh för min person tillhört, på alla orter att upbringa en summa peningar på godzförpantande till 16,000 daler, dem jagh H. K. M:tt gerna hade till denn förra summan velat öffuerskicka. Men så excuserar sigh hvar, inthet att haffua för denn stora peningetrångh skull, som nu här i landet ähr, i dett inthet myntes, och dett mynt, som här ändå kann

*) Båda saknas i samlingen af bref från A. O. till Gabriel Gustafsson i R. A.

vara, bliffuer alt förskickat till Preussen och Lifflandh, som och väl i sigh sielff sant ähr. De synes och affskreckies för denn stoora fhara H. K. M:tt sväffuer uthi, aldenstundh H. K. M:tt nu tvenne resor åhr bleffuin förwundt. (Gudh bevare H. K. M:tt). Doch, medan vij see och väl kunne pröffua, nödh ingen lagh haffua, så haffue vij väl tenkt på yttersta media, som nogensin kunna uptenckias och dem H. K. M:tt i underdånigheet tillkenna giffuit. Och alldenstundh vij samptligen haffua schreffuit min broder och honom vår meningh uptekt, derföre vill jagh min b. till samma schriffuclse haffua remitterat.

Belangande kopparuthförningen, så haffuer vår svåger H. Jahan Sparre deruppå ingen flijtt spart, uthan des fortdriffuande natt och dagh fortsatt, så att, om dett hans hals kosta skulle, kunne [han] dertill inthe mhera göra, och ähre allareda hijtt till Stockholm arriverade till 3,355 skeppundh. Och sosom dett nu en rum tijdh haffuer mootväder ifrån Vesterås och hijtt, altså haffuer icke heller nogott kunnat på nogre dagar komme. Doch ähro nogre skutor fullastade, hvilka, nhär de ankomma, förmodes jagh, att summan effter anordningen skall väl nhå sin framgångh.

Dernest kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, oss som i dagh haffua bekommit particularia, dett en stoor perplexitet ähr kommen i Dannemark öffuer de victorier, som Käisaren emot Konungen i Dannemark hafft haffuer. Ty ähr han alla reda kommen in i Holstein, effter han för nogon tijdh sedan var öffuer Ålffuen [ɔ:Elbe] kommen, och sterker sigh nu dagligen dax j[u] lengre j[u] mher och skall haffua resoluerat att sökia sitt vinterquarter in emot Belt; och deremot skole och Konungen i Dannemark, så väl som Greffuin aff Turn sampt flere hans öffuerster, vara myckett desperat, både derföre, att han åhr fast svagh uppå infanteri och hans krigsfolk illa content för ondh betalningh; altså att, nogorlunda effter menniskeligh förståndh att döma, så synes medh hans regemente nalkas till undergångh (hvilket doch Gudh nådeligen affvände). All Konunghens i Dannemark skatt ähr fördh ifrån Frederichsborgh och till Köpenhampn, dijt och hans Fru Moder haffuer lathet föra all sin skatt. Hvadh sperantz eller hopp der kann vara, ähr lätt att döma. Der [han] nu, dett doch Gudh nådeligen affvende, nogett nederlagh lida skulle, så ähr väl inthet att tviffla, att Käisarens armee ähr ju i Dannemark förväntandes, helst medan både Lybeck och Hamburgh haffue declarerat sigh kaisarisk och all asistens promitterat, sosom och både Hertigarne aff Mekelenburgh (effter sosom schriffues), och ähr då inthet att

tviffla, att vij en granne bekomma skulle, denn oss och medh alluar skall sökia villa, och riket [är] nu så gott som förblottat på alt dett, som till des defension lenda kann, och, dett som mäst ähr, att H. K. M:tt, på hvilkens person näst Gudh all vår välferdh henger, uthrikes och i stoor fhara stadder ähr (hvilket sannerligen hela fäderneslandet inthet ringa bedröffuar och försagdh gör). Och oansedt jagh noksampt veet, att detta tillstunda[nde] onda både aff H. K. M:tt så väl som aff min b. bliffuer betragtat och öffuerväget, så kann jagh likquäl icke annorlunda ähn min broder mitt enfaldighe betenckiande heruthinnan upteckia, nembligen att, oansedt jagh noksampt veet, att H. K. M:tt medh stoor beröm och reputation ähr kommen in i Preussen, sigh der monge mägtighe städer och kostlige platzer underkastat, hvilke väl och emot de Pålers magt kunna vara att defendera och tilleventyrs Konungen och Crone-Pålen så vidt tvinga, att de till billige och redelige fredzmedell medh oss ingå skulle; doch, nhär jagh betragtar denn stoore success och victorierne, som dagligen Käisaren och denn Catholiske Liga faverer, att vij uthi längden och på denn ort dett neppligen skulle kunne uthärda, helst der alla porter och siöstäder sigh till Käisarens sida accomoderade (på hvilkett väl inthe tviffuell ähr, ty de denn, som megtigst bliffuer, och väl bispringa); och ähr sedan att befrugta, att detta konungariket icke heller bliffuer oanfegtat, hvarken till landz eller vattn, och, nhär våre vires så vore dissipatæ, neppligen till att försvara. Och vore således illa uthrikes fegtat, att mann dett hemma vore tappa eller hassardera skulle, hvilket doch, näst Guds hielp, väl kunne vara att förekomma, der vår magt vore uthi riket tillsamman och tilleventyrs, der dett så trengde, kunne stella ett defensift krigh på andre sidan om oss, och uthan om våre grentzar. Detta schriffuer jagh icke [i] denn agt och meningh, att H. K. M:tt ville deserera, hvadh H. K. M:tt medh manligh handh ehröffrat hade och dem i sticket lathe, som H. K. M:tt i sin protection och försvar antaget, och [lemna] dem sedan fienden till sköfflings, så lenge som nogon sperants kunne vara dem att defendera; men, der magten begynner gå för konsten, förmener jagh bettre och medh reputation kunna öffuergiffuas dett vundna och defendera fäderneslandet, ähn som så försvara de[t] vundna, att man och kunne tappa dett ärfftlighe (hvilket Gudh oss före bevare). Jagh haffuer inthet kunne underlathe, effter lägenheten så giffs, min broder dett att communicera, tviffler inthe, att han migh väl til goodo holler och sedan detta breff upbrenner.

Käre broder, jagh haffuer bekommit tvenne breff, dett ene aff Öffuersten Rödvin[s] frende, Greffuen aff Gauri [?], dett andre aff Andrea Geet [ɔ: Keith], hvilka både aff migh begära, att jagh deres personer min käre broder till dett besta recommendera [ville], effter som min käre broder och väl kann haffua att see aff deres egne breff*), dem jagh min k. broder nu här innelygt tillsänder, bediandes, att min k. b. ville dem sigh till all goodh promotion lathe vare befhalat, effter de migh, denn tijdh jagh i Engelandh var, stoora kortisier beviste, isynnerheeten Greffuin.

K. broder, syster Fru Anna och dina barn må, des Gudi skee loff, alla väl. Gudh lathe oss så vist bekomma gooda tiender ifrån min k. b. och alla våra gooda venner och befaler hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 29 Augusti, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

102. Stockholm den 7 September 1627.

Tacksägelse för bref; konungens blessyr; om penningeförsändelser samt myntbrist; Stockholms stads försträckning; goda skördeutsigter.

Välborne Herre, hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse, daterat den 15 Augusti**), vara migh den 2 September tillhanda kommin, aff hvilken jagh förnimmer alt, hvadh som passerat var ifrån den 2 Augusti, derföre jagh min k. broder kärligen för communication vill haffua betackat. Och åhr att tacka Gudh [för] den merkligh[e framgång], som Gudh H. K. M:tt så åhtskillige resor förlänth haffuer, och derbredevidh att beklaga denn olycka, som H. K. M:tt nu åhter på nytt hent haffuer, i dett H. K. M:tt åhr bleffuin på så fharliget stelle quetzt; doch åhr att tacka denn goodhe Gudh, att dett icke haffuer varitt dödeliget. Gudh, som all magt haffuer, han verdighes H. K. M:tt ytterligare ifrån sådana anstöter flere att bevare, och förlähne H. K. M:tt lycka emot fienden och en gångh hijtt hem till oss igen medh hälsan och

*) Tvenne bref, det ena från Ruthven, dat. London den 12 Juli 1627, det andra från Andreas Keythe, dat. London den 23 Juli 1627, finnas i original bilagda.

**) Finnes i behåll i R. A.

hugnat [att komma]. Gudh veet och, hvadh consternation här hooss varit haffuer. Doch ähr H. M:tt Dråttningen dett ähnu [icke] kunnigt, och vore att önska, att H. M:tt dett icke vetta motte, för ähn som H. K. M:tt sielff schriffuer H. M:tt till. Jagh förnimmer, att tractaten ähr begynt. Gudh giffue der till sin nåde, att dett motte komma till fredh eller stilleståndh, aldenstundh alla media här hooss oss bliffua alt för knappe.

Och, effter som jagh förnimmer aff min broders schriffuelse om denn stoora peningetrångh, som ähr i vårt läger, att vij försumeligen omgå att senda stoora peningesumor öffuer till H. K. M:tt, och [att, der] de inthe snart komma, ähr till att befrugta, att vij icke förrådha både eder deruthe och os sielffua här hemma, så veet Gudh, att vij haffua giort vår högsta flijtt och sögt uppå alla de medell, som möijelige haffua varitt att påfinna, haffue och offta, som förslagen skola uthvisa, sendt öffuer alt, hvadh vij haffue kunnat komma tillväga, hvilket jagh väl inthe tvifflar nu och väl skulle vara öffuerkompna. Och haffue vij icke allenest sendt öffuer, som till krigstaten ähr deputerat, uthan och ordinarie staaten aldeles brutet. Så ähr grått och låt i hvar vrå.

Hvadh fheel här kann finnas, kommer alt aff myntet, att der går så longhsambligen till medh. Ty för 8 dagar sedan ähr vidh Sättra fast så vidt kommitt, att de allenast 10 skeppundh haffua kunnat mynta om dagen, doch förmenes, att nhär de bekomma alla smideverken ferdige, att de skulle komma till mynta 40 eller 50 skeppundh om dagen. Vedh Arboga haffua här till hambrarna inthe varitt ferdighe, så att der och ringa myntat ähr. Dock förmodes jagh, att de innan en kort tijdh skole komma till gångs. Kopparen ähr nu vidh pass inemot 4,000 skeppundh uthgångne, och ähr omögeliget fortare kunna dermedh procederas, aldenstundh hela landet gör nu förslor, och dageligen vågen går. Gudh veet, så gerna vij vele hielpa för våre personer, men här ähr en sådana peningetrångh, att silffuermyntet ähr aldeles försvunnitt, och kopparmynte snart inthe till att bekomma, aldenstundh dett föres alt hädan, och inthet ähr til myntet.

Vi haffue och varitt i färdh medh Stockholm stadh, sosom och schreffuet alla städer till om denn förstreckningh, som de loffuade på Riksdagen i höst H. K. M:tt medh till hielp komma. Och haffuer denna staden sigh megta goodhviligen finna [låtit] och resolverat att komma H. K. M:tt till hielp medh hvar 30 peningh aff alt dett de äga i löst och fast, unnantagandes deres gångekläder (vore till att önska, att de andra städer dett samma

göra ville); så att på velien hooss alla ständh inthe fhelas, allenast der mann [i] förmögenheet vore. Och till dette Stockholms stadz [sammanskott?] haffuer Mårtten Wegwitzer varitt orsaaken till, aldenstundh han stegh först fram och giorde denna offerten, derföre de andre sedan honom effter fölia motte, och borde han dett och väl niuta till gooda. Dett skall ähnu vidare driffuas medh all flijtt, både på ett och annat sett. Gudh giffue, att vij nogett kunne uthretta, H. K. M:tt och fäderneslandet till tienst.

Belangande staaten her hemma, så åhr, des Gudi skee loff, alle saaker i temlig goodh terminis. Säden åhr all väl inbergat, och oansedt rogen haffuer varitt nogett tynn, doch giffuer han väl i spannen, så att jagh förmodes, denne åhrsvexten skall vara så goodh som den i fiordh. Syster Fru Anna ähr uppå Tijdön och må väl medh sampt dina barn. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnat oförmält lathe, uthan *etc.* .... Datum Stockholm den 7 Septembris, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

103. Stockholm den 10 September 1627.

Rekommendation för en kronans fordringsegare.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* ...., medan denne zedellvisaren, myntmästarens broder i Riga, hvilken der haffuer varitt en tijdh longh her i Stockholm att fordra på denn geldh och skuldh, som hans broder till armeens underholdh i Lifflandh haffuer förstreckt*), på hvilken giorde förstreckningh honom en anseenligh post aff Cammaren ähr betalt (hade och allareda väl hela summan varet contenterat, så frampt han och kopparmynt hade velat anamma i sin betalningh), och aldenstundh han haffuer ähmat sigh öffuer till Preussen till H. K. M:tt och derifrån inthet står till att affholla, oansedt man noksampt veet, H. K. M:tt ringa tijdh haffua på denn ort sådana saaker att tractera, och han desföruthan aff sin broder i commission haffuer medh H. K. M:tts egen person om en anseenligh post ähnu att

*) Jämf. ofvan brefvet n:o 97. Myntmästaren hette Mårten Wolff och hans broder Henrik Wolff (sannolikt densamme, som på 1620-talet nämnes såsom myntmästare vid Salberget, adlad Wolffensköld).

contrahera och inthet medh Cammarådet, (effter som deres credit och nu åhr svåra ringa), derföre haffuer han aff migh begärat, dett jagh min broder hans person recommendera ville till all good befordringh, hvilket jagh väl inthet tvifflar min k. b. omant väl gör, aldenstundh han noksampt veet samma mann H. K. M:tt på denn ort goodhe tienster göra kunna. Och effter jagh inthe tvifflar min k. broder om hans saak aff Camerådet noksampt bliffua underettat, derföre agtar jagh onödigt honom dermedh vijdare att molestera. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 10 September, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

104. Stockholm o. den 20 September 1627.

Längtan efter konungen; skördeunderrättelser; kopparkompaniets affärer; försträckningar; Danmarks fara; nödvändigheten af konungens hemkomst; rådsherrarnes försumlighet.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, att vij nu i en longligh tijdh slett ingen schriffuelse ifrån Preusen bekommitt haffua; åhr oss altså okunnight om des staat och tillståndh. Gudh giffue oss goodhe tiender ifrån eder samptligen, nhär de nu ankomme. — Belangande vår staat her hemma uthi riket, så åhr, des Gudi skee loff, alle saaker i temligh goodhe terminis, både roligit och stilla, och hvar man medh längtan förbidandes H. K. M:tts lyckligh ankompst, hvilket Gudh lathe snart och medh hugnat skee. Sädan åhr, des Gudi skee loff, kommen herligh i hus. Doch roghen i sombliighe provintier megtigt svagh, altså att dett sigh begynner att liknas till en dyr tijdh, ty kostar en tynna rogh i Arboga 17 mark och tynnan vidh Berget 5½ daler. Åhr till att befrugte, dett hon icke stiger högre; och holle vij strengt deruthöffuer, att ingen sedh föres uthur riket, eliest skulle väl fharan vara nogott stoor.

Belangande Coppar-compagniets staat, så åhr denn migh nu på 14 dagars tijdh tillgörandhe nogott okunnigh, aldenstundh vår svåger Jahan Sparre åhr vedh Sättra och förventes innan fhå dagar hijtt. Doch åhr nu på 14 dagars tijdh ingen synnerligh kop-

par hijtt ankommen; orsaken kann jagh inthe veta. Och förmoder jagh, att mynten skulle nu nogorlundha vara kompne i svangh, och de tilleventyrs nogen koppar då kunna [lemna] till participanternas gewin eller och att senda till Preussen, effter som resolution kann falla ifrån H. K. M:tt på Rådzens förra schriffuelse. Eliest giffuer gruffuan, des Gudh skee [loff], treffeligh koppar. Oloffsmesso' och Mårmesso marknader ähre afflupne medh bergsmännens temligh goodhe contentement, oansedt icke uthan stoore besvär. Vij ähre och tillverka medh städerne och förmode, att de väl skulle göra H. K. M:tt en temligh förstrekningh, allenast att vij snart ifrån H. K. M:tt på vår schriffuelse kunna svar bekomma.

Belangande nye tiender ifrån Dannemark, så står inthe väl till, aldenstundh Käisaren haffuer hafft så stoor framgångh, hvilket jagh agtar onödigt att schriffua, effter jagh inthe tvifflar, att min k. broder haffuer så goodhe, hvar icke [bättre], particularia ähn vij. Och ähre de i Dannemark så perplex bleffne, att Konungen sielff begynner nu att lathe föra sina besta saaker öffuer Sundet och till Halmstad. Konungens Fru Moder haffuer och ähmat sigh i egen person medh all sin egendom dijtt, och, i en summa, all tingh säies spectera till flygten på denna sidan Sundet. Gudh vende all tingh till dett besta.

Käre broder, styrk och rådh, så mycket som digh står till görande, [att] H. K. M:tt må i höst nogett tideligen komma hijtt, aldenstundh, hvar kriget skall continueras, moste tillkommande åhr göras en stoor provision, och, hvar dett skall skee, requireras H. K. M:tts præsens, önskandes derbredevedh, att jagh min broder medh helsan och hugnat see motte. — Jagh lather och min k. b. förnimma, att syster Fru Anna ähr på Tijdöön och må, des Gudi loff, rett väl medh sampt alla dina barn. Gudh lathe så lenge vara. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnat oförmält [latha] och vill *etc.* . . . Datum Stockholm denn*). . . September, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, jagh kann icke digh oförmält lathe, att, oansedt H. K. M:tt medh en stoor admonition haffuer förmant Rådet, att de skole bliffua här uthi H. K. M:tts frånvahru altijdh tillstedes för åthskilige orsaker skull, så går doch en part samma förma-

*) Datumsiffran är i manuscriptet utelemnad.

ning så ringa till hierta, att vij sällan öffuer tre personer tillstedes ähre, som lasten draga moste, de andre agtandes deres privat nyttor, förresandes, hvart dem lyster, uthan nogons tilltaal; och moste jagh nu i Hoffretten ex nostra ordine sittia nästan allena, haffuandes hvarken præsident eller vice præsident. Och ähr till att befrugta, att, hvar nogott oförmodeliget på riket i H. K. M:tts frånvharu komma skulle, hvadh der skulle effterfölia ville. Vore väl, att H. K. M:tt dereffter ville spöria. Dett borde sannerligen inthet uthan tilltaal afflöpa. Vale et Vive. I dagh ähr Jahan Sparre kommen, och schriffuer han H. K. M:tt om Compagniets tillståndh*).

---

105. Stockholm den 18 Oktober 1627.

Felslaget hopp om fredstraktatens afslutande och om A. O:s hemkomst; penningebristen och försträckningar; af A. O. gifna rekommendationer; privata underrättelser; om utskrifningslängder.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och giffuer dernest min k. broder tillkenna, oss in till denna dagh haffua leffuat i denn goodhe förhoppningh, att denn påbegynte tractat skulle haffua nått en goodh och önskeligh uthgångh. Men effter som nu tienderne gå, förnimme vij vårtt hopp aldeles vara fåfengt. Måste fördenskull önska, att Gudh ville så häreffter som härtill giffue oss både modh och styrckie, detta besvärliga kriget att uthföra. Och hade jagh väl varitt i denn goodhe förhoppningh, dett min k. broder skulle i denna höst medh H. K. M:tt komma hijtt hem till oss igen, hvilket jagh doch förnimmer nu inthe skee kann, uthan moste åther denna tillstundande vinter der residera. Gudh lathe min k. broder detta stoore besvär medh goodh reputation kunna igenomgå och sedan framdeles medh hälsan och goodhe tiender hijtt hem till oss igen komma.

Belangande vårt tillståndh her i riket, så tacke vij denn goodhe Gudh, som alt härtill vidh goodh helsa och i rolige terminis uppehollet. Han förlähne dett ähnu vijdare, oansedt peningesörian oss tungh faller och eder der uthe tarffuen; ty ähr här nu en sådana peningenödh, att jagh inthe så kann schriffua, i dett de nyss uprettade mynt[en] inthe stadigt gå, uthan esomofftaste gå sönder, och desföruthan går halffue kopparen i skrodh,

*) Detta bref, dat. den 21 September 1627, finnes i behåll bland riksrådens bref till Gustaf II Adolf i R. A.

så att, för ähn ett skeppundh kann bliffua medh allo upmyntat, moste dett fyra gånger omsmältas, och fordrar så myckett koll, så att mynten för des nödh skull moste esomofftaste stanna. Hvadh som kopparens uthförningh vedhkommer, så ähr nu ved pass till 4,000 skeppundh hijtt kompne, och huru myckin, som ähnu komma kann, varder min b. väl aff vår svåger Jahan Sparres schriffuelse förnimmandes, hvilken innan nogre fhå dagar skall effterkomma*).

Hvadh eliest öffuersendningh utaff peningar vidhkommer, så väl till Preussen som till Lifflandh, så ähr alt, hvadh som anordnat ähr, uthgånget och ringa rest tillbakar bleffuin. Åhr och ordinarij staaten temligen brutin; veet och nu inthe att tillgå nogott, unnantagandes dett låhn, som städerna haffue loffuat att förstreckia, och förmener jagh, att aff denna stadh skall kunna upbringas till 26,000 daler. Hvadh andra städer kunne göra, dem driffua vij nu på medh all som största flijtt, dett i höst att öffuersenda. I Lifflandh haffuer i denna sommar varitt stoor nödh, hvilkett sigh alt aff dett förslaget på låhnet haffuer förorsakat, i [dett] dett ähr fallerat. Doch alt hvadh som herifrån anordnat ähr, ähr alt uthgånget. Gudh hielpe H. K. M:tt väl snart hem, så kann Gudh giffua nogre rådh, ty här [ähr] hvarken caput eller cauda.

Käre broder, migh ähre och trenne hans recommendationsschriffuelser tillhanda kompne, dett första belangande en orgenist, hvilken jagh haffuer promoverat till Sancta Clara, oansedt han haffuer hafft monge competitores. Dett andra om tvenne studenter, kyrkoherden[s] i Dorpt söner, hvilka jagh haffuer förhielpt till Upsala. Haffuer och så vidt bragt hooss Skytten, att de pro tempore ähro antagna inter stipendiarios Regis. Vill och göra min flijtt, nhär Gudh vill H. K. M:tt kommer hem, att promovera dem vijdare. Dett tredie haffuer Doctor Rainek migh tillförtt, hvilken jagh och haffuer således bragt tillretta, så att jagh förmodes, både han såväl som de andre skole säia sigh haffua min broders intercession åhtniutit. — Belangande min broders kära husfru, s. Fru Anna, så haffuer hon nu uthi longh tijdh inthet varitt her i Stockholm, uthan stadigt på Tijdöön, och mår både hon, så väl som dine barn, väl. Gudh lathe dem bekomma sådane tiender ifrån min k. broder igen. Detta jagh min k. broder i en hast icke haffuer kunnet oförmält lathe; ville och väl gerna vidhlöfftigare och mhera spectialiter schriffua, men migh bleff rett nu fast

*) Johan Sparres bref för 1627 till Axel Oxenstierna saknas i Oxenstiernska samlingen i R. A.

på timan kundhiort, dett posten velle sin kooss, och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 18 Octobris, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Effter som jagh tillförene badh*), att min b. ville göra min underdånigh entskyllan hooss H. K. M:tt, dett jagh inthe så hastigt kunne senda H. K. M:tt en rigtigheet på denn sista uthschriffningh, haffuer orsaken varett, att jagh rooteläng-längderna icke aff uthschriffningscommissarierna kunnat bekomma, aldenstundh en part beropa sigh deruppå, dett Cammereraren Gerdt Dirichsson haffuer taget dem medh sigh (hvilket väl inthe kann vara, medan jagh största deelen aff dem bekommit haffuer). Och sender jagh nu H. K. M:tt ett kort förslagh, huru monga effter rotelängderna haffua bort vara, och huru monge roter, som inge förestå. Befrugtar dock, att detta icke ähr aldeles nogett vist förslagh, ty hvar dett skulle vara vist, borde man dereffter i provintierna ran[saka]. Derföre entskylla migh hooss H. K. M:tt, dett besta min broder kann. Vale.

---

106. Stockholm den 14 November 1627.

Konungens hemkomst; stundande riksdag; sändebud till Danmark och förhållandena därstädes; Gustaf Horns bröllop och andra privatsaker.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., H. K. M:tt ähr nu, des Gudi skee loff, väl och medh hälsan hijtt till Stockholm ankommen och nu medh all som största flijtt alla præparatoria gör till vår-expedition, och en Riksdagh her i Stockholm till den 8 Decembris anstelt.

Belangande Dannemarks staat, så haffuer H. K. M:tt, strax H. K. M:tt var till Calmar arriverat, förskickat Carll Baner och Rask, denn ene till Konungen i Dannemark, denn andre till Riksens Rådh, ifrån hvilke i afftons en post medh schriffuelse ankom till H. K. M:tt, i hvilken förmäles, dett Dannemarks rike ähr nu in extremitatibus stellt, och all tingh synes inclinera ad ruinam. Ty ähre Rådet i trenne factioner dividerat, dett ena partijt holler medh Konungen, hvilken der schriffues inthe haffua

*) Se föreg. n:o 99, p. s.

de fem sinnen hemma; denn andre deelen skal vara tillsinnes att accomodera sigh till Käisarens velie; denn tredie deelen skole vara goodhe patrioter och rådha att sökia assistens hooss H. K. M:tt och sigh in till dett yttersta emot Käisaren försvara. Hvilketdera partijet, som vinner, giffuer tijden medh. Och ähr Konungen i Dannemark uppå Fhyn, haffuandes hooss sigh 1,000 hestar och 1,000 soldater och skall nu komma öffuer till Seelandh i Slagh [ɔ: Slagelse], der ständerna, som ähnu öffuerighe ähro, förssamblas skole och en herredagh holle. Hvadh de der slutandes varde, giffuer tijden medh. Hvadh för commission Carll Baner och Rask giffuin ähr. tvifflar jagh inthe, att D:r Salvius min k. b. väl communicerat haffuer. Hvadh för intention och H. K. M:tt till dette Danske väsendh haffua kann, agtar jagh onödigt derom nogett att förmäle, aldenstundh jagh förnimmer, H. K. M:tt min broder noksampt dett communicerat haffuer.

Ytterligare giffuer jagh min k. broder tillkenna, en hans schriffuelse medh sampt nogre packeter till s. Fru Anna vara migh tillhanda kompne genom bror Bengt Oxenstierna, hvilka jagh och strax till hans husfru till Tijdöön sendt haffuer, de der och uthan tviffuel väl framkompne ähro. Och förnimmer jagh aff samma min k. broders schriffuelse, dett han haffuer giffuit sitt samptyckie till, att der H. Göstaff Horn kommer i höst hem och fordrar uppå bryllop i min brors frånvharu, så ähr han väl dermedh till freds, antingen då H. K. M:tt effter sitt giorde löffte tillbiuder sigh dett att göra, hvar och icke att s. Fru Anna dett sielff [gör, och] att jagh då ville vara min broders dotter i faders stadh och saakerna på dett besta sättet dirigera, att dett motte lända och afflöpa till min broders såväl som allas våres reputation. Så skall min k. b. ingen tviffuelsmål bära, att jagh således deruthinnan vill göre, som dett migh sielff anginge och ähn medh större flijtt. Vill och väl accomodera saakerna effter tijden, oansedt jagh ähnu inge tiender haffuer hört ifrån Her Göstaff Horn, ej heller dett ringaste ifrån Lifflandh på 4 veckors tijdh tillgörande. — Hvadh som vidhkommer dina privatsaaker, som min b. medh D:r Salvio afftalt haffuer och begärer, att jagh honom medh rådh och dodh deruthinnan asistera ville, i synnerheet om denn andra halffdelen aff Kimito, som H. K. M:tt min broders yngre sonn till friherreskap förährat haffuer*), så ähr migh dett aff hiertat kärt, och önskar min k. broder och hans barn dertill

*) Förläningsbrefvet är dock icke utfärdadt förr än den 27 November 1627. Se Axel Oxenstiernas Skrifter Afd. II: 1, sid. 370.

mycken lycka. Skall och göra min flijtt, att hielpa driffua denne saak så väl som andre aff honom migh tillbetrodde till en goodh ända. Detta jagh min k. broder i en hast icke haffuer kunnatt oförmält lathe och vill *etc.* .... Datum Stockholm denn 14 Novembris, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Och må min broder vetta, att hans käre husfru och barn ähre och vore, des Gudi skee loff, vidh goodh helsa för 4 dagar sedan, och ventar jagh s. Fru Anna hijtt medh dett första. Vale et vive. Käre broder. Om han kunne bekomma till köps nogon vacker lithin kalläss [ɔ: kalesch] eller vagn till mitt egit behoff att haffua ett par goodha hestar före, så giorde min k. broder migh deruthinnan myckett till velies, effter jagh nu begynner bliffua så temligh tungh. Jagh vill min broder sina peningar igen gerna tillstella. Vale.

---

107. **Stockholm den 12 December 1627.**

Tacksägelse för bref; beskickningen till och från Danmark och den politiska ställningen därstädes; försäkran om sin och sina medbröders nit om det allmänna bästa; privatnotiser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* ...., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe hans åthskilige schriffuelser på nogre fhå dagar tillgörande vara migh tillhanda kompne, aff hvilke jagh fast gerna förnummit haffuer saakernes goodhe tillståndh i Preussen sosom och min k. broders goodhe helsa och välmåge. Gudh lathe så lenge vara och förhielpe alla goodha venner medh helsan en dagh hijtt hem till oss igen, förlähnandes en goodh och oss tienligh ända på detta krigh. Jagh tacker och min k. b. för de åhtskilige communicationer, hvilka der migh inthe ringa dilectamente åhr. Gudh lathe migh kunna tiena min k. b. igen.

Dernest kann jagh min k. broder icke oförmält latha, dett Carll Baner och Rask, haffue varitt förskickade aff H. K. M:tt till Konungen i Dannemark och Riksens Rådh, aldenstundh Senaten nu en tijdh longh haffua varitt oense medh Konungen för denn plundringen skull, som i Jutlandh skeedt, hvilken der förmenes

effter Konungens egen befallningh skeedt vara. Hvadh commission de haffua hafft, tvifflar jagh inthe, att min b. aff D:r Salvio noksampt åhr notificerat. Och åhr Carll Baner för nogre dagar sedan igen kommen, och ingen aff de puncta, som honom haffuer varitt pålagt att säia, förebragt, aldenstundh dett aff Konungen resoluerades att senda Cantzleren Christian Frijs och Tage Tott till H. K. M:tt medh behörligh plenipotens medh H. K. M:tt om alle conditioner att sluta, hvilka der och nu dagligen förväntas*). Hvadh gott de bringa, giffuer tiden medh, hvilket min broder medh dett första skall notificerat varda. Eliest veet Carll Baner att beretta, dett en riksdagh var anstelt i Slagh på Seelandh, dijtt Konungen uthur Fyn ankom och sua authoritate uthog nogre Tyske officerer, som aff Rådet vore insatte för plundringen skull, och sedan satte Allbregt Skeel aff Rådet, dem och undsäiandes medh H. K. M:tts vår nådigste Herre, så frampt de sigh till hans och fäderneslandzens tienst icke accomodera ville. Haffuer och så myckett dermedh uthrettat, att han dem i en tillbörligh lydno och obedients igen bekommitt haffuer, alltså att de nu synes vele gripa ståndh och fatta modh igen. Doch skeer dertill myckett ringa præparationer, aldenstundh Konungen i Dannemark inthe haffuer mhera åhn 2,000 Tyske soldater och 1,000 Tyske hästar uppå Fyn. Men uppå Seelandh åhro allenast 500 Skottar nys ankompne, och 500 Skåningsknechtar, aldeles oöffuade, och inge andre præparationer ändå på denn tijden voro företagne. Gudh giffue dem både modh och styrkie fienden manligen att emotstå och oss på denna sidan försäkre, till des vij vårt krigh till en goodh ända uthföre motte. Eliest haffuer Konungen i Dannemark H. K. M:tts uthskickade treffeligen väl undhfånget och lathet sigh uthtryckeligin förlyda, det alt hans hopp står, nest Gudh, till H. K. M:tt, hvilke ordh tillförene icke lätheligen skulle haffue kunnat uthtrykts. Här åhre och visse tiender ankompne, dett Konungens i Engelandh och Staaternes aff Nederlandz sendebudh skulle vara arriverade i Öhresundh och till Konungen i Dannemark vara förskickat, [i] hvadh verff är åhnu icke kunnigt. Doch förmodes, att dett på sistens uthgå skall.

Ytterligare förnimmer jagh och aff min broder[s] schriffuelse, daterat Elbingen denn 1 November**), hans betenkiande om denne allmenne fhara, som vårt fäderneslandh synes att tillstunda och

*) Fullmakt för några riksråd att underhandla med dessa sändebud utfärdades den 24 December 1627; se rikareg. fol. 520.

**) Finnes i behåll i Oxenst. saml. i R. A.

denn förmaningh, som han gör till migh och mina medhbröder, om dett gemene väsendes besta, medh monge vidhlöfftige rationes och skääl. Så kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, migh haffua samma hans breff våre medhbröder, så väl som andre våre venner, communicerat, hvilke der noksampt haffua apprehenderat denn fhara, som vij vistas uthi; haffuer och icke heller ähn härtill aff någon kunnatt annatt förnimma ähn dett, som goodhe patrioter väl anstår. Förmenar och, att jagh väl nogott skall kunne hooss dem uthretta, doch hvadh och huru vidt kann jagh ähnu inthe schriffua, aldenstundh Riksdagen som i morgon skall begynnes. Doch tvifflar jagh inthe, att uthschriffningen och boskapsskatten så generaliter i åhr som i fiordh kann bliffua samptykt och förmener på 2 åhrs tijdh. Hvadh de nu vijdare varde görandes, skall jagh min k. b. medh första legenheet väl advisere.

Eliest ähro, des Gudi skee loff, alle saaker här i goodhe terminis, alle aff hiertat glade, att de haffue bekommitt H. K. M:tt väl hijtt hem, och, som jagh inthe tvifflar, all tingh att draga parati. För denna gångh haffuer jagh inthe synnerligen att schriffua om, uthan vill dett till första legenheet upskiuta, allenast att min broder må vetta, dett min stackars hustru holler alt ähnu stadigt vedh sängh, och haffuer D:r Raik taget henne nu under sin handh och haffuer en goodh förhopningh. Hvadh Gudh teckes att göra, giffuer tijden. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 12 December, Åhr 1627.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

108. Stockholm den 13 Februari 1628.

Underrättelser från riksdagen; koppartillverkningen och kopparkompaniet; nya rådsherrar; Danmarks hållning och dess underhandlingar; privata underrättelser.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, att jagh för en rum tijdh sedhn schreff min b. till om vår Riksdaghs förlopp, sosom och om de Danske Sendebudz värffuande*), hvilket breff, oansedt dett haffuer varitt

*) Angående Christian Friis' och Tage Totts beskickning; se ofvan n:o 107. Gustaf Adolfs recreditiv för dem är dat. d. 4 Jan. 1628; se riksreg. fol. 6.

under Gottlandh, så åhr dett migh doch igen till handa kommett och sender dett nu hermedh igen fört. Belangande Riksdagens beslut, så åhr dett åhter consenterat till en generalluthschriffningh, hvilken der allareda åhr i verket steltt och till tvenne åhrs boskapsskatter, och, så frampt nöden frambdeles fordrar dett, då vijdare effter legenheeten contribuera. Åhr altså denne Riksdagh, des Gudi skee loff, medh gott contentament öffuerstånden. Quarntullen förmodar jagh och skall väl innan en kort tijdh komma i flor.

H. K. M:tt åhr för 2 eller 3 dagar sedan kommen ifrån Kopparberget och der funnitt alla saaker i ett temligen gott tillståndh och bergverken uthi sådana tillvext och ymnigheet, att dett så i mannaminne icke varitt haffuer, och, der Kopparberget så continuera vill, som dett begynt haffuer, skall altijdh till 14,000 skeppundh i detta åhr vara till att förmoda. Compagniet haffuer H. K. M:tt effter longligh deliberation till sigh tagit, och dett skall nu administreres aff Erich Larson och Luis de Gär och bliffuer dem nu så väl bruk som koppar till inventerat. Huru vidt vij [komma?] till vårt capital och gewinst, hvilken i [h]alt annat åhr ej uthgången ähr, kann jag ähn inthe vetta, för ähn alla rekninger aff Compagniet kunna vara clarerade. Antingen der nu fölier skada eller profit i ett eller båda, giffuer tijden dett väl medh. Och haffuer H. K. M:tt loffuat 20 pro cento, hvilken och ähr en redeligh vinst. Doch skall dett bliffua Compagni så väl hereffter som härtill, allenast att direction bliffuer nhär H. K. M:tt. Framdeles skall jagh väl mhera particulariter om alle desse saaker schriffua och en deel heraff pennan inthet att förtro.

Vår svåger Jahan Sparre ähr tagin på denna Riksdagen, så väl som Mattias Soop in Senatum. Greff Nils och Erich Soop ähre slagne till riddare.

Belangande dett danske väsende, så laborerer Konungen i Dannemark nu temligen på sin defension och i synnerheet till siös, deruppå och mäst hans välferdh [henger]; och förmenes att kunna bringa till väga 40 öhrlogsskepp föruthan små skepp och galeior. Förventes och uthur Frankriket 6,000 soldater och uthur Skottlandh 3,000 så väl som uthur Hollandh nogre 1,000. Doch ähr ovist, om de der ifrån mistas kunne. K[onungen] i Dannemark önskade och gerna ett samptaal medh H. K. M:tt vår nådigste herre, men för denn tijdzspillan och stoora omk[ost]nat, som deruppå anvendes moste, förmener jagh, dett för denne gångh väl bliffua tillbakar. Doch, ehuru derom, så holles vår Konung nu

för denn besta vennen contra morem Danorum, och aldenstundh Rask haffuer nu nyligen bekommitt particular b[ref?] derifrån och säger dem min broder villa communicera, agtar jagh onödigt derom nogott att röra. Hvadh och för ett förbundh slutet åhr genom de Danske Sendebudh, förmener jagh, att Salvius min b. väl communicerandes varder.

Hvadh min broders egne saakers tillståndh vidhkommer, så åhr din husfru och barn, des Gudi skee loff, alla vidh goodh helsa och välmågo, och åhr s. Fru Anna på Tijdöön, men din Jahan åhr i Upsala och studerer der rett flitigt. Haffuer och varitt här medh[an] Riksdagen påstoodh, varitt uthi alla agter tillstedes och agtat flitigt på H. K. M:tt, hvilken och honom temligh examinerat och till dygdh förmant; drager till honom ett gott behagh, altså att jagh förmodes min b., näst Gudhz tillhielp, hugnat aff honom bekomma skall, och skall min b. inthe tviffla, att jagh om honom väl ett vakande öga haffua skall. Detta jagh nu för denna gångh icke haffuer kunnat underlathe min k. b. att tillkennagiffua; önsker till denn goodhe Gudh, att han ville hielpa oss en gångh medh hugnat och glädie tillsammans igen. Och befaller honom hermedh Gudh alzmechtigh. Datum Stockholm denn 13 Februari, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

109. Stockholm den 27 Mars 1628.

Konungens gillande af A. O:s åtgärder; Lifflands fara; tillståndet i Danmark; om Philip Reinh. v. Solms och hans anställning; underrättelser om utskrifningen m. m.; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Hans helsa och välmågo att förnimma åhr migh altijdh aff hiertat kärt, önskar och, att den longhvarigh bliffua motte, och gooda [tidender] altijdh ifrån min k. broder förnimma. Och haffuer H. K. M:tt som i dagh bekommitt min broders schriffuelse medh Jonas och deraff förnummitt, tractaten vara uthan frugt afflupen, och saakerna åter komma till vapens. Så, oansedt H. K. M:tt fast gerna hade sedt och önskat att en stadigh fredh eller och en säker vapnehvila på nogre åhr hadhe kunnett bliffuit uprettat rikerna emellan, och i synnerheet

för denn osäkerheet, som på denna sida ähr att förvänta; doch, aldenstundh ett vist krigh ähr fast better ähn en osäker fredh, och våra fiender sigh nu till billige fredzmedell icke haffue velat bequäma, haffuer H. K. M:tt lathet sigh aldeles min broders procederande nådigt och väl behaga lathe; ähr och nu i verket medh alla præparatoria till detta sommartogh. Gudh verdiges giffua der till sin nådige välsignelse.

Och ähr dett Liffländske väsende en orsaak till en stoor perplexitet uthi våra consilijs; ty ähr dett landet medh sampt sine festninger föga bettre ähn medh alla aff fienden blockerat, i dett att alt vårt cavallerij ähr genom denn longe marsen åht Duneborgh endeles ruinerade, så att fierde deelen nepligen ähr behollin, effter de i deres hemmarserande funne fienden för sigh i landet vijdh Kärkholm och således deras hästar commode icke tractera kunne. Vårt footfolk ähr myckett aff sigh kompne både genom siukdom, hunger och förraskande, altså [att] denn armeen moste medh H. K. M:tts desseigners bryttande bliffua uprettat. Fienden haffuer landet mest genom ströffuat, på den ena sidan till Saris [ɔ: Salis], på denn andre sidan intill Wålmar, der Her Gustaff en tijdh longh legat haffuer och landet för incursioner försvarat. Och haffuer han en tijdh longh varet megta siuk, doch nu, des Gudi skee loff, bettre igen. Mitt godz, både Se[g]ewoll och Allis, ähre i grund ruinerade. Förmäles och, dett Gonseffski agtar [blifva] i Lifflandh i denna sommar, så frampt till han icke bliffuer der uthslagen. Derföre haffuer H. K. M:tt afferdat Hoffmarskalken Falkenbergh herifrån och till Finlandh, att der taga 3,000 soldater och 1,000 hestar medh Totten medh sigh öffuer till Lifflandh och att leffuerera dem Feltherren uthi hender, och hvadh H. K. M:tt haffuer ährnat att göra till asistens her aff landet till Lifflandh, ähr ähnu inthe aldeles beslutet.

Belangande H. K. M:tts opinion om dett Preusniske krigets fortsettiande, agtar jagh onödigt min k. broder att aduisera, aldenstundh H. K. M:tt haffuer befalat Secreteraren att författa hela H. K. M:tts intention uthi pennan och denn min k. broder att communicera*) Gudh lathe eliest alltingh väl tillgå, dett gemene väsende till besta och vårt nödhlidande fäderneslandh till hugnat och roo.

Hvadh som vidhkommer Dannemarks tillståndh, så tvifflar jagh inthe, att ju mine förre och åthskilige schriffuelser ju väl

*) Jmf. Axel Oxenstiernas Skrifter Afd. II: 1 (Gustaf Adolfs bref och instructioner) n:o 309 o. f.

åhre honom tillhanda komne, i hvilke jagh [aviserat] om hela des tillståndh sosom och hvadh emellan båda Konungarna var passerat*). Doch må min broder dett vetta, att der går myckett sömpnigt och longhsampt, ey heller saakerna medh sådant alffuar företagas, som dett sigh borde, ty der [är] hvarken enigheet och förtrogen[heet] emellan herre och tienare, och dem fattas nu både moodh och medell, altså att både Konungen och riket i ingen ringa fhara vistas.

För nogre dagar sedan ankom hijtt Greff Regenholt von Solms, som haffuer varitt Gubernör uthi Wolffenbeutell och nu åhr uthi H. K. M:tts i Dannemarks tienst för ett krigsrådh, en beskeden och discret mann. Han åhr hijttkommen, doch medh Konungen[s] i Dannemark samptyckie, här och att anholla om tienst, både derföre att han sitt betenckiande båda Konungarne till dett gemene väsendes besta meddela ville, sosom och ett gott förtrogende (!) mellan bägge konungarna och nationerna upretta, så väl och att sökia her nogett underhåldh, medan Konungen i Dannemarks nu inthe mhera ville förslå. Doch, så vidt som jagh aff discurs haffuer kunnatt förfhara (denn jagh och medh honom tidigt och offta hafft haffuer), synes migh honom om dett Danska väsende aldeles desperera, och för denn orsaak skull söker, om dett der brister, her sitt refugium att haffua. Jagh tvifflar inthe, att H. K. M:tt aff honom [skall hafva] en goodh tienst, effter som han och allareda i H. K. M:tt bestellningh åhr anammatt. Dock skall han bliffua hoos Konungen i Dannemark och altijdh H. K. M:tt om alla tillfallande legenheeter att advisera, effter som han och nästan åhr Konungen i Dannemarks dextra manus. Han berettar en anseenligh flotta i Dannemark att tillrustas, denn han och menar väl skall kunna defendera dem i dette åhr (doch i lengden dubiterer han). Berettar och, att värffuas fast både i Hollandh, Engelandh, Skottlandh och Frankrike att settia en armee på benen i Holsten vedh behållna städer, och således att kunna tvinga fienden uthur Jutlandh igen, nhär de för tillförningar väl bliffua bevarade. Konungen åhr väl modigh och haffuer en goodh intention, men haffuer nästan hvarken kärlek eller authoritet hoos sina undersåtare. Cetera eventus dabit. Han åhr och, Greffuen, i dagh igen till Dannemark förrest.

Belangande vår egen staat her hemma i landet, så åhr att tacka denn goodhe Gudh, som oss åhn alle alt her till dags

*) Jmf. Axel Oxenstiernas Skrifter, Afd. II: 1, sid. 386.

nådeligen och ähnu uthi sämie och enigheet uppehollit. Uthschriffningen ähr allareda öffuerstånden, och ett megtigt skönt folk bliffuit uthschriffuit vedh samma taal som i fiordh. Aff dem haffuer H. K. M:tt deputerat 2 regementen i Calmar, ett regemente i Göteborgh och 5 regementer på grentzarna medh sampt adelens rostienst och nogre compagnier nys antagne landzreuter. Deröffuer skall Phaltzgreffuen och Jesper Anderson commendera. (Gudh lathe inthet trengia). Denn andra delen bliffuer sompt öffuerskickat till Preussen och sompt till Lifflandh. Doch, effter min k. broder noksampt förnimmer derom vijdare aff H. K. M:tts egen schriffuelse, vill jagh derom inthe vijdare röra.

Belangande syster Fru Anna, så ähr hon på Tijdöön och må, des Gudi skee loff, väl medh sampt alla min broders barn. Och haffuer hon, om Gudh vill, i sommar agtat sigh öffuer till min k. broder. Belangande min legenheet, så tacker jagh Gudh för min person. Så dock nok att beklaga min siuke och ålende hustrus legenheet, denn alt stedze holler vidh sengan. Och ähr, snarare sagt, föga annatt igen ähn hudh och been. Doctor Raiken haffuer på samma siukdom curerat sigh ledzse och haffuer dett most igen öffuergiffua. (Gudh tröste och göre på hennes siukdom en goodh uthgångh). Jagh haffuer för denna gångh inthe mhera att schriffua, uthan vill *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 27 Martij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rett nu på timan, sedan dette breffuet var slutet, bekom jagh min k. broders schriffuelse*), aff hvilken jagh förnimmer, att han vill haffua s. Fru Anna till sigh i sommar och begärer, dett jagh henne uthi samma hennes resa asistera ville, såsom och, om H. Gustaff Horn hemkomme och fordrade på bryllopp, migh derom och vårda lathe. Så skall min k. broder inthet tviffla, att jagh altijdh gerna gör, som honom och de hans till tienst lenda kann. Doch tvifflar jagh, att effter H. Gustaff Horn inthe ähnu kommen [ähr], att honom neppligen bliffuer effterlathet i denna sommar att komma, aldenstundh dett på denn orten uthan tuiffuell väl skarpt skärandes varder. Vale et Vive.

---

*) För detta år saknas i R. A. alla skrifvelser utom en från A. O. till brodern.

110. **Nyhamn den 1 Maj 1628.**

Fru Annas öfverresa och Gustaf Horns bröllop m. fl. privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh väl nu gerna hade honom om alt vårt tillståndh velet auvisera, agtar doch dett alt onödigt, aldenstundh min k. b. aff de venner, som H. K. M:tt nu fölagtigh ähro om des tillståndh noksampt bliffuer tillkenna giffuit; vill fördenskull lathe dett dervidh beroo.

Eliest haffuer jagh bekommit min k. broders schriffuelse för nogon tijdh sedan, aff hvilken jagh förnimmer hans begäran att vara, att, aldenstundh han haffuer ährnat, att syster Fru Anna i denna sommar skall komma öffuer till honom till Preussen, att jagh henne uthi samma sin resa ville asistera; så skall min broder inthet tviffla, dett jagh noksampt skall gerna vara henne i all motto biståndigh och att bestella om hennes hädanfärdh, sosom dett vore mitt egit. Dett andre breff lydde, om H. Gustaff Horns bryllop, att dett motte bliffua stelt i verket. Så lather jagh min k. broder förnimma, dett, oansedt H. Gustaff uthi sine schriffuelser hijtt väl haffuer anhollit att bekomma förloff att komma hijtt öffuer, så haffuer han dett doch tillförene inthe kunnett nhå för Gonseffskis infall skull i Lifflandh. Men aldenstundh Gudh haffuer giffuit H. Gustaff Horn denn lyckan, att han haffuer nogre åthskilige resor temligen uppklappat fienden, derigenom han och ähr bleffuin förorsakat sigh uthur Lifflandh igen att begiffua och flygtiger vis sigh derifrån att retirera medh ett temlighit förlust aff sitt besta krigsfolk, effter som min broder om all des particulariteter aff D:r Salvio väl varder informerat. Och effter nu fienden ähr uthur Lifflandh och väl att förmode, att han ey för ähn denn siste Junij eller i Julio skall kunna komma i felt igen, effter han hela vinteren igenom dermedh uthollit haffuer, derföre haffuer nu H. K. M:tt schreffuet honom till och öffuerlathet att komma hijtt hem, så lenge hans bryllop bliffuer hollet. Tviffler inthe, att han eij heller sin tijdh försummandes varder, uthan väl medh dett första kommandes. Så, oansedt jagh väl veet, att min käre broder aff hiertat gerna skulle sin dotters bryllop bivistas, så haffuer jagh doch likquäl för denna tijdzens legenheet skull (helst medan ovist ähr, huru snart Gudh teckes eder tillsamman att förfooga, effter min broder svårligen skall kunne komma ifrån Preussen, medan detta kriget vharar, effter som jagh

aff H. K. M:tts discurser noksampt haffuer förstådt, och Hr Gustaff Horn generalitet i Lifflandh bliffuer pålagt*), dett eij heller nogon absentiæ lida vill) rådt s. Fru Anna, att hon för sitt affresande bryllopet holla skall, dett förste han kan ankomme och skall min broder vara försäkrat, att jagh migh i denna saak skall beflita och vårda lathe, som hon min egen dotter vore, och vill förmode, att mediocriteten skall väl bliffua i agt tagin och doch medh goodh reputation afflöpe. Tvifflar inthe, att min broder sigh om alle saaker emot syster Fru Anna förklarer, och, der han snart ankommer, skall dett väl inthe lenge vara, för åhn dett skall väl vara öffuerståndet. Gudh giffue eliest sin lycka och välsignelse dertill. Eliest min broders barn, så ähro, des Gudi skee loff, alla vedh temligh goodh helsa, Gudh lathe dett så lenge vara, och din Jahan ähr alt i Upsala och studerer flitigt. Belangande min legenheet, så tackar jagh Gudh, att han ähr så temligh, allenast att min stackars hustru ähr alt ähnu så myckett siukligh och haffuer nu alt sedan Mickaelis aldrich kommitt på sina fötter, liggande i stoor verk och svedha. Gudh som magten haffuer, han hielpe henne till ett gott tålamodh och giffue på hennes siukdom en nådigh och goodh ända och uthgångh. Och vill jagh nu hermedh *etc.* .... Datum Nyhampn den 1 Maij, Åhr 1628.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh lather och min broder förnimma, dett Spentz haffuer nu, doch icke uthan vedermöda, bekommitt sitt friherrebreff underschreffuit, nembligen Ohrholmen, medh så myckin renta, som Gyllenstiernas friherreskap sigh drager, och haffuer Her Jahan Skytte väl nogott honom deruthinnan hindrat. Hvadh kärlek han och till min broders person drager, veet väl D:r Salvius nogott att berette. D:r Salvii saak haffuer jagh inthe kunnett driffua, effter H. K. M:tt haffuer så nogre åthskilige resor varitt medh [honom] illa tillfredz, doch uthan hans skull. Tuifflar inthe, att min broder nu väl gör sitt till. Vale et Vive.

---

*) Hans instruction och fullmagt äro daterade den 20 April 1628. Riksreg. fol. 265 o. f. samt 269 o. f.

111. **Nyhamn den 1 Maj 1628.**

Rekommendation för grefven af Ortenburg.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . ., H. K. M:tt haffuer tagit Greffuen aff Orthenburgh uthi bestellningh, hvilken der tillika medh Greffuen aff Solms ankom hijtt i landet. Och effter han nu och fölier H. K. M:tt öffuer till Preussen, haffuer han begärat aff migh, att jagh hans person min k. broder till dett besta recommendera ville. Tvifflar fördenskull inthe, att sosom [han] väl ähr en mann aff nogon discretion, att min broder hans person sigh och till dett [besta] lather vara recommenderat och befalat. Haffuer och H. K. M:tt väl præsenterat honom att värffua Tyskt reuterij, men haffuer aldeles despererat dem att kunna nhå eller bekomma, derföre honom vartgelt tillsagt ähr. Jagh tvifflar och inthe, att min [broder] lather honom denna min intercession till goodhe åhtniuta och befaller *etc.* . . . . . Datum Nyhampn denn 1 Maij, Åhr 1628.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

112. **Stockholm den 9 Maj 1628.**

Med underrättelser från Liffland och från Danmark; begär veta, huruvida »vallbarn» vore att erhålla i Preussen för att användas i Liffland.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh för 8 dagar sedan schreff min broder till medh D:r Salvio, oansedt H. K. M:tt alt ähnu öffuer 10 dagar haffuer varitt aff mootväder aresterat och ähr i Nyhampn. Så haffuer jagh likquäl icke kunnett underlathe medh Bror Bengt Oxenstierna, effter migh giffs legenheet, ytterligare att schriffua. — I går ankom Feltherrens Ryttmestare Tisenhausen, hvilken der var som i dagh 8 dagar sedan afflupin ifrån Riga och viste till att beretta, dett, sedan Gonseffski var uthur Lifflandh förjagat, hade [han] begiffuit sigh till Bautsk och der slagit sitt läger och i begynnelsen begynt att beskiuta staden. Men sedan en halff cartou var sprungen, haffuer han åthervendh, aldenstundh han icke monga aff dett slaget hafft haffuer, och sedan loserat sigh nogott lengre ifrån staden, sosom och förlagt en stoor

deel aff sitt reuteri uthi Hertigen af Curlandz landh, dem der att upfriska. Haffuer och afferdat Öffuersten Korff sampt andra officerare ått Littouen att sambla mhera folk och sedan agtar att begiffua sigh in i Lifflandh igen, der honom dett icke bliffuer förment. Hvarföre haffuer Hr Gustaff Horn begiffuit sigh till Wenden, der att mönstra folket, och haffua dem sedan i beredhskap, oansedt vår armee svåra ringa ähr. Ty kann der, medh dett folket, som i vinter varitt haffuer, icke mhera bringas till väga ähn till 800 hestar och 2,000 till foot; resten ähr all aff sigh kommen. Min broder ähr och väl nogon skada skedt uthi Wolmars gebijt, doch kann dett väl snart hempta sigh igen, men mitt godz både Se[g]evoll och Allis ähr alt klart giort. Doch haffuer jagh eij heller fört denn renta i mitt förslagh.

I dagh ankom breff ifrån Dannemark, dett Konungen ähr nu kommen till Köpenhampn igen. Dijtt ähr och ankommne de två unge prinser, Hertigh Frederich och Ullrich, medh sampt gamble Greffuen af Turn. Senaten ähr och all förschreffuin att deliberera om ratificationen på vår confoederation, så väl som och medelen till att underholla dett fremmande krigsfolket (hvilket doch ringa ähr), och i synnerheet de Tyske reuter, som på Fynen en tijdh longh legat haffuer, hvilka der allareda haffue nogre åthskilige resor begynt att meytinera. Och tvifflar jagh inthe, att min broder noksampt ähr om de particularier ifrån Jona Bureo adviseret.

Käre broder, aldenstundh min broder noksampt vetterliget ähr, dett jagh arbetar dagligen deruppå, att dett godzet, H. K. M:tt migh nådigst i Ingermanlandh skenkt haffuer, må bliffua besatt, effter som jagh och allareda en hoop medh svenske familier haffuer besatt och ähn i denna sommar agtar dett vijdare att continuera, och de stoor mangell haffua på vallbarn, så ähr jagh förorsakader vorden att förnimma hoos honom, om der och nogre poikar och flickor om 13 eller flere åhr skulle vara till att bekomma, dermedh de svenske familier att sterkie. Och der jagh viste, att de vore till att bekomma, då ville jagh senda två aff mine tienare till Preussen, som dem hijt öffuer beledhsaga skulle, förventandes fördenskull heruthinnan min broders goodhe betenckiande. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 9 Maij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh förnimmer och min broders amptman på Wolmar haffua giort förstreckningh till krigsfolket, som i vinter haffuer legat på Wolmar till 7,000 daler. Vale.

---

113. Stockholm den 19 Maj 1628.

Allt väl hemma; drottningens resa till Preussen; rekommenderar Bror Andersson Rålambs son; privata angelägenheter rörande godset Lundholmen, fru Anna, Gustaf Horn, Margareta och Johan Sparre.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . ., ifrån den tijdh H. K. M:tt herifrån förreste, åhr inthe schrifftverdigt passerat, uthan haffuer orsaak, att tacke Gudh, som haffuer all tingh roligt och stilla her i riket bliffua latha, och att hvar och en effter sina förmögenheet gerna contribuerar, hvadh honom medh retta bör. Gudh förlähne oss så her effter enigheet som här till.

Dernest giffuer jagh min k. broder tillkenna, att denn tijdh H. K. M:tt herifrån förreste haffuer H. K. M:tt tillsagt H. M:tt Dråttningen, att hon vest skall i denna sommar komma effter, som och allareda nogre deputerade ähre H. M:tt att fölia, sosom och alle præparatoria dertill skee. Och effter som H. M:tt migh berettat haffuer, dett H. K. M:tt sigh in uppå min broder skall haffua refererat, att, hvar han dett så för rådeliget finner, [resan då måtte försiggå?], men hvar och inthe, då moste H. M:tt här förbida, haffuer fördenskull H. M:tt befalt migh att schriffua min broder derom till, nådeligen begärandes, att han ifrån samma resa icke affråda ville, uthan snarare der till förhielpa; hvilket alt jagh i hans egen discretion setter. Doch förmerker jagh väl, att, hvar han dett affstyrker, skall han letteligen i Hennes M:tts gratiæ inthe komma*).

Dernest haffuer och Bror Anderson bedit migh, att jagh min broder på hans vägna bedia ville, att, effter han haffuer i sinnet, att senda sin medellsta [ɔ: mellersta] sonn Andreas till min b. öffuer till Preussen, att min k. b. då vill lathe honom sigh till dett besta vara befalat. Ty, oansedt han fast gerna ville [holla] honom vidh studierna, så ähr hans olägenheet nu någorlunda så stoor, att han dett inthet förmå. Hvadh min broder herom tyckes, begärer jagh,

---

*) Jmf. ofvan n:is 93 och 96.

att han migh advisera ville. — Ytterligare giffuer jagh och min k. broder tillkenna, att jagh haffuer bedit D:r Salvius, medan han her i Stockholm var, dett han H. K. M:tt tilltala ville, att, effter jagh i fiordh förstrekte H. K. M:tt 5,000 daler och migh samma summa effter obligation i åhr inthe kunna betalas, att [af] H. K. M:tt då migh nogre godz motte bliffua updragne i Finlandh under Sundholm*), hvilket H. K. M:tt först samptyckte, men sedan sade H. K. M:tt dem ligga vidh siösidan och för båsmannens skull inthe vara att mista. Och effter jagh i en hast icke kunne förfhara om des tillståndh, så haffuer jagh i medlertijdh derom ransaka lathet, och befinnes, att förbemelte godz inthe haffue varitt båsmänn tillstälte, uthan altijdh aff ryttmestare och öffuerster förlähningsvis besuttne, effter som och Laurentz Wagener dem sist hafft haffuer, och ligga de in uppå samma öhe som Sundholmen, och, hvar de framdeles komma i nogons mans händer, som der ett herresäte byggie [ville], effter som der och goodh legenheet till åhr, så bliffuer min gårdh i dett nhärmaste förderffuat. Hvarföre beder jagh min k. broder, att, så frampt till Salvius der om nogett rörer hooss H. K. M:tt, att han då dett svåraste deruthinnan göra ville. Jagh tiener honom altijdh gerna igen.

Belangande hans husfru och barn, så åhre de, des Gudi skee loff, alla vidh goodh helsa och sundheet. Och åhr s. Fru Anna bedin att fölia H. M:tt Dråttningen öffuer till Preussen. Doch förventer hon vist på Hr Gustaff Horns ankompst, hvilken, der han kommer, förmener jagh, att hans bryllop skall snart öffuerstå, så frampt till han icke bliffuer derigenom förhindrat, att Gonseffski haffuer bekommit Bautsk in och nu agtar att begiffua sigh för Mittow. Ehvadh som och heruthinnan skeer, skall jagh min k. b. medh dett första advisera. Mhera haffuer jagh på denna gångh inthe att schriffua, uthan vill nu hermedh och altijdh haffua min k. b. *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 19 Maij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder, Min siuke hustru lather kärligen helsa min k. b. medh sin tienst, och begynner nu siukdomen j[u] lengre och mher att taga öffuerhanden, att der noksampt synes svårligen nogon lijffs våne på ferde att vara. Och önskar hon min broder så myc-

*) Se ofvan n:o 95, sid. 119.

kin lycka, och att han medh helsan motte komma hem till de sina igen, oansedt honn åhn inthe vore beskeert den dagen att see. Gudh förlähne ett gott tålamodh och uppå hennes siukdom en goodh uthgångh. Vale et vive.

Käre broder, vår svåger Jahan-Sparre lather helsa digh medh sin tienst, och, effter som han haffuer köpt aff H. K. M:tt nogre godz, som copian [aff köpebreffuet uthviser, och nu nogre lathe sigh finne, som honom samme godz undangå vele, och flere peningar deruppå att biuda, derföre begärer han, att, der min broder nogott deraff förnimmer, [han] då ville dett förhindra.

---

114. **Stockholm den 2 Juli 1628.**

Aftal med pfalzgrefven om krigsfolk; oroligheter i Småland och dessas anledningar; Jöran Stiernsköld.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., H. F. N. Phaltzgreffuen var här i Stockholm för nogre dagar sedan och medh samptlighe vårt Collegio afftaalte, hvadh nödigt var der nedre i landet att bestella, både om Öffuersten Baudisins ryttare, som skulle komma till Callmar, så väl som om andre saaker. Nhär H. F. N. var nu kommen tillbakar igen till Stäkeborgh, bekom han schriffuelse ifrån Stotthollaren på Callmar, vår svåger*), om ett tumult som synes sigh vele yppes i Norre och Södre Möre, nästan på samma sättet som för nogre fhå åhr sedan var medh Gedde Stim; effter som min broder noksampt varder förnimmandes aff de copier och breff, som vij haffua sendt till H. K. M:tt, och synes att haffua sitt uhrsprungh aff denn 3 mark hielpen, som nu sijst åhr påbudin**). Ty oansedt Uplandh, Väsmanlandh, Södermanlandh, Närike, Östergöttlandh, haffue samptygt henne att uthgiffua, så haffue doch de i Croneborgs lähn, Jöneköpinghs lähn och nogre härader i Vestergöttlandh hvarken samptygt eller nekat, uthan beropat sigh uppå de andre provintier, så att der sy-

---

*) Åke Axelsson Natt och Dag.

**) Se angående oroligheterna detta år Riksrådets bref till Gustaf II Adolf bl. »Acta historica», R. A. den 2 och 26 Juli samt den 9 och 21 Augusti, och till A. O. den 31 Juli (Oxenst. saml.), samt K. M:ts bref till Pfalzgrefven den 24 Juli 1628, till Rådet af samma dag och »til några uproriske hereder» samma dag i riksreg. fol. 451, 452, 453. Gärden var den s. k. »lille mantalshjelpen».

nes väl, att, lika som de ähre medh hvarandre begrentzade, altså haffua de medh hvar andre correspondents. Doch haffua de sigh icke hvarken i Jöneköpinghs lähn eller Cronebergs och Vestergöttlandh nogett uproriskt förlyda [låtit], uthan sigh alt medh sin fattigdom excuserandes, altså att jagh förmener denna agt, näst Gudz hielp, väl vara uthan fhara derutte, och vij denn besta moderation, som brukas kann, observera vele. Tviffle inthe, att der denn ena agten, som ähr i Södre Möre för händer, att denn väl bliffuer genom H. F. N. Phaltzgreffuen stillat. Allenest dett ähr väl endeles dett värsta, att under de Smålendske regementer, som hemma i landet [ähre], snarare sagt icke en, hvarken högre eller underofficerare, ähr, uthan Skottar, dem min broder väl veet allmogen inthe gerna lider. Vij förvente hvar dagh budh der nedre ifrån, och, der vij förnimme, att derom ähr nogett i sanningh, dett jagh doch icke förmoder, vele vij hvar på sin ort begiffua oss i landzändarne, oansedt jagh förmoder, dett skall inthe vara aff nöden eller göres behoff.

Käre broder. Jagh haffuer styrkt Jöran Stiernskiöldh dertill, att han inthe skulle venta effter sin salig faders lijk, uthan begiffua sigh genast öffuer till Preussen till H. K. M:tt, hvarföre haffuer han aff migh begärat, dett jagh honom denna min intercession till min k. b. meddela ville, att min b. ville lathe honom sigh till all goodh recommendation hooss H. K. M:tt vara befalat, och, effter hans moder haffuer nu ährnat att holla begraffningen i höst, att min broder då ville förmå, dett han motte bliffua i sitt hem igen förloffuat. Min broder gör då hans moder en megtigh goodh tienst. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 2 Julij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

115. Stockholm den 10 Juli 1628.

Om några rättegångar; holländska sändebudet Caspar v. Vosbergs ankomst; om förestående resa till Göteborg

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . jagh haffuer alt in till detta dato most här i Stockholm förtöffua och synnerligen för de revisionsaaker, som oss haffuer varitt aff H. K. M:tt

pålagt till företaga, oansedt, att vij till dem lithe eller inthe tillgiort haffue, synnerligen medan de Revelske åhre härifrån förreste och sigh uppå H. K. M:tts förloff beropat*). Eij heller åhr nogen fullmegtigh ifrån Hoffretten i Finlandh ankommen och haffuer altså på nytt moste citera dem hijtt till den siste Augusti. Belangande Bijlås [ɔ: Bülow?] saak, så väl som Spannkous, denn haffue vij väl ett par dagar för händer hafft, dock ey heller dermedh till nogon entskap kunnat komma, aldenstundh Spannkou haffuer här ingen fullmegtigh* quarleffdh, uthan allenest en fullmagt till att fordra på executionen, och Bijlo stoor [ɔ: står] fast uppå sin förra beskyllningh, och i nogre puncter vill Spannkous declaration behöffuas. Sedan varder min broder och väl förnimmandes aff Bijlos inlagda protestationschrifft, huru oförskämpt han migh i samma sin schrifft antastar och migh beskyller, dett jagh honom lagh och rett förvägrat haffuer, jagh haffuer honom emot H. K. M:tts befallningh uthur riket sendt och aldeles handlat mot all lagh och rettvisa. Så vill jagh haffua migh in till H. K. M:tt sielff refererat, effter hvilkens befallningh jagh alt dett, som skedt åhr, giort haffuer, och tvifflar inthe, att H. K. M:tt varder sigh dett väl sielff i hogkommandes. Och, oansedt han allareda till en mindre mann åhr dömdh, och jagh medh honom inthe gerna vill haffua till att bestella, ty han dett väl och bliffuer, så åhr jagh likquäl i denn förhoppningh, att han för sådana lettfärdighe och skälmiske ordh icke må bliffua ostraffat.

Jagh giffuer min broder tillkenna, dett för nogre dagar sedan åhr en Hollendiske gesandter, nembligen Fosbergh, ankommen hijtt till Stockholm, hvilken der sigh och till H. K. M:tt öffuer till Riga haffuer åhrnnat att begiffua, fast en discret och höfflıgh mann, denn jagh och tvenne resor besögt haffuer. Och haffuer han varitt i H. K. M:tt i Dannemarks leger, och berettar fast myckett om de discurser han medh honom hafft haffuer, synnerligen dett han all skull skiuter på H. K. M:tt, så frampt han dett evangeliske väsende öffuergiffua moste. Och haffuer han myckett talat om vår Konungs magt och denn fast diminueret. Och effter till eventyrs Seningebodh[et] kann så snart komma till H. K. M:tt, som detta mitt breff kommer min broder tillhanda, derföre eragtar jagh onödigt derom myckett att schriffua.

---

*) Angående Landtrådets i Estland och staden Revals sak emot sekreteraren Paul Spankou, anklagad att hafva tagit mutor och förfalskat edsformulär, se Kullberg, Svenska Riksrådets Protokoll I: 65. not, samt vidare enligt registret.

Min resa belangande, så haffuer jagh som i morgon, om Gudh vill, åhrnnat att begiffua migh till vex till Götheborg (Gudh giffue till lycka); och veet Gudh, huru högeligen jagh haffuer min broders rådh i monge saaker behoff, men tijden vill dett nu inthe medhgiffua. Hvar jagh och min broder om dem tillschriffuer, så hoppas jagh, nest Gudz tillhielp, att vara uppå min hemresa, innan jagh nogett svar ifrån min broder kann bekomma. Och önsker till denn goodhe Gudh, att han ville uppeholla min k. b. vidh goodh helsa och liffsundheet, och lathe oss medh helsan och hugnan mötas igen. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 10 Julij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder! Om min tienare åhr ähnu i Riga och Feltherren honom nogen molestij gör i Sundholmen, så hielpe migh dermedh till en goodh entskap. Vale.

---

116. Stockholm den 14 Juli 1628.

Om Gustaf Horns bröllop; fru Annas öfverresa till Preussen; oron i Småland och Vestergötland stillad.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min käre broder icke oförmält [latha], dett effter sosom han haffuer afferdat sin Hoffmestare, Fabian Tisenhausen, hijtt att vara din husfru föl[j]agtigh öffuer till Preussen, så, medan hon haffuer varitt i præparation, åhr Hr Gustaff Horn ankommen hijtt till Stockholm den 7 Julij och medh flijtt fordrandes om bryllop. Hvarföre haffuer syster sin resa moste så lenge upsettia och fördenskull bryllopet berammatt denn 23 Julij. Gudh giffue till myckin lycka och lathe vara skedt i en lyckosam stundh. Och hade [det] väl skedt denn 20 Julij, der icke Fru Ibba, Claus Horns, hade varitt så illa siuk, hvilken der begärade, att dermedh motte fördröias, att hon kunne komma medh i bryllopet. Doch befrugtar jagh, att der icke komma rett monge och förneme gester, aldenstundh H. M:tt Dråttningen förreser inan en dagh eller två till Linköpingh, der att bivistas Phaltzgreffuens dotters begraffningh*), och nogre aff Rådet fölia moste. Doch moste

*) Johan Casimirs dotter Elisabet Amalia, f. 1619, afled d. 22 Juni 1628.

mann accommodera sigh effter tijden, effter dett inthe kann förandras, och han eij heller lenge må bliffua her uppehollin för Lifflandz skull. Hvadh eliest systers resa vidhkommer, så haffuer jagh bestellt henne H. K. M:tts öhrlige skepp Andromeda, hvilket skall leggia förråht uth till Elffsnabben, och först bryllopsdagarne öffuerståndne åhre, [skall hon] begiffua sigh till skepet och agta på vinden. Gudh förlähne eliest en lyckosam resa.

Hvadh eliest vår tillståndh her hemma i fäderneslandet, så åhre, des Gudi skee loff, saakerna i temliget tillståndh. Och dett allarmet, som för nogon tijdh sedan syntes yppa sigh i Smålandh och Vestergöttlandh [belangande], så åhr dett, des Gudi skee loff, temligen stillat igen, och lather nu allmogen finna sigh temligh välveligh att uthgöra denn 3 mark contribution. Gudh conservere oss i inbördes sämia och uppeholle vårt fädernesländh vidh inbördes roo. — Jagh haffuer nu för denna gångh inthet mhera att schriffua, uthan beder, att min broder migh medh sitt adviserande om saakernas tillståndh inthe förgätha vele. Jagh tienar honom altijdh igen. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 14 Julij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Aldenstundh H. M:tt Dråttningen ähr budin aff Konungen i Dannemark till fadder, derföre ähr Per Sparre i dagh herifrån till Köpenhampn förrester, H. M:tts stelle att bekläda, hvilken agt skulle bliffua hollin denn 25 Julij.

---

117. **Stockholm den 31 Juli 1628.**

Gustaf Horns bröllop och afresa; fru Annas resa; nya oroligheter i Vestergötland; nödvändigheten af konungens egen närvaro i händelse af ny utskrifning.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . sosom jagh i min förra schriffuelse förmälte, dett Her Gustaff Horn var hijtt förväntandes, altså ähr han och omsider ankommen och nu, des Gudi skee loff, deras bryllop förledne denn 22 Julij lyckligen och väl i Luntenkrögers hus öffuerståndet, oansedt H. M:tt Dråttningen och nogre aff Rådet förreste herifrån och till Linköpingh

till H. F. N. Phaltzgreffuens dotters begraffningh, hvilken der höltz denn 25 Julij. Doch vore här så monge både adell och oadell, som ett bryllop väl hedra kunne. Och gaff han min broders dotter till morgongåffvo Häringe och Hammarstadh medh alt des godz till 4 pundelester, 1,000 Ungerske gyllen i förbettringh och dertill ett godz i Lifflandh, strax vidh Revell, om 32 hackenlandh, som han för 6,000 daler köpt haffuer. Och ähr dermedh detta bryllopet lyckligen och väl öffuerståndet. Förmodes och, att dett skall således vara öffuerståndit och celebrerat, att han skall haffua der till ett behagh (på min flijt haffuer inthe feltz), och förreser nu Her Gustaff Horn medh sin hustru i dagh herifrån till Häringe, der skepet ligger för honom att begiffua sigh genast derifrån och till Riga. Gudh giffue till lycka. Jagh förmodes och, att syster Fru Anna skall och innan en dagh eller tu begiffua sigh till Elsnabben, dijtt H. M:tts skepp Andromeda ähr förråht lupin, förmodandes, att hon medh Gudz tillhielp, inan en kort tijdh skall komma öffuer till min broder.

Belangande tillståndet her i landet, så ähr den så måteligh och någorlunda turbulent, hvilket sigh alt förorsaaker aff 3 mark hielpen och i synnerheet i Vestergöttlandh, der nogre härader haffua begynt att säia rent uth neij, sigh denn inthe att vele uthgiffua, dereffter uthan tviffuel andre provintier sigh väl effter lämpe. Och ähr Greff Magnus, som jagh förnimmer, genast ifrån begraffninghen till Vestergöttlandh förrester dem att öffuertaala medh gooda. Doch befrugtar jagh, att han föga uthrettar. Dett ringaste jagh nogott om hans förrättande förnimmer, haffuer jagh ähmat migh dijtt, så frampt Greffuen icke bliffuer hörder.

Eliest förnimmer jagh aff H. K. M:tts nådige schriffuelse, daterat den 12 Julij, dett H. K. M:tt vill haffua en uthschriffning i verket stelt, hvilket uthan all tviffuel väl skall vara högnödigt. Doch, der dett skee skall, synes H. K. M:tts egen præsentia i riket vara högnödigh, eller dett ähr till att befrugta, att icke nogen inbördes oenigheet i riket upvexer, hvilket vore extremo malo peius. Ty bliffuer allmogen nu svåra otåligh öffuer uthlagorna och uthan tviffuel myckett arm. Dett synes eij heller rådeliget, att H. M:tt Dråttningen förreser uthur landet i denna tijdh, ty haffuer ähn allmogen på H. M:tts person ett stoort öga och effter H. K. M:tt en stoor långtan. Der vore och väl nödh [?] att haffua andra Gubernör[er] i Vestergöttlandh*), de der all-

*) Landshöfdingar i Vestergötland voro: Peder Jöranson Ulfsparre i Elfsborgs län och Axel Drake till Intorp i Skaraborgs län.

mogen cum discretione et authoritate tractera motte. Doch förmodes jagh, näst Gudz hielp, att all tingh bliffuer väl stilla, allenast Gudh lathe H. K. M:tt inthe bliffua alt förlänge uthe på hösten. Detta jagh min k. b. icke haffuer velat oförmält lathe och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm den 31 Julij, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Var obesvärat att schriffua migh nogre particularia till. Du förgäther nu aldeles bort denn naturen du hade i fiordh. Vale.

---

118. Stockholm den 10 Augusti 1628.

Om oroligheternas stillande i Vestergötland och Småland; goda skördeutsigter; rekommendation för Anders Rålamb; tacksägelse för underrättelser.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, om vårt tillståndh her i fäderneslandet att aduisera. Så ähro alle saaker, des Gudi skee loff, i temligh goodhe terminis, ty denn vederveligheeten emot 3 marks hielpen begynner sigh nogett att sagta. Ty Småleningarna begynna att retta sigh sielffue och taga exempell aff Östgötherna, att de så gott som haffua uthgiffuit henne, menn Vestgötherna förvenda nu deres stoora fattigdom före. Och effter Greff Magnus var dijtt neder förrest genast ifrån Linköpingh, haffue vij förväntat hvar dagh ifrån honom beskedh, sosom och ifrån stotthollarna. Tviffle inthe, att de sigh väl accommoderandes varde. Men, der nogett förnimmes ähn ytterligare, haffuer jagh medh sampt en aff medhcollegerne agtat oss dijtt neder. Förvänte allenest på en post derifrån.

Eliest står sädan, des Gudi skee loff, här i landet megta herligh, som hon icke i monga åhr giort haffuer. Och oansedt här haffuer varitt i denna sommar ett megtigt regn, så att sädan haffuer varitt myckett nederslagin, så ähr doch att tacke Gudh, att hon likquäl ähr väl behollin bleffuin. Gudh förlähne allenast en goodh andetijdh. Vij haffua nu allareda vijdh pass hafft 14 dagar skön torcka och megtigt skönt höö inbekommitt och helst de som hållvallsängar hafft haffua. Andre particularia min bro-

der denna gången om att tillschriffua agtar jagh onödigt, aldenstundh syster Fru Anna veet digh noksampt sådant att beretta.
Eliest lather Bror Anderson bedia min broder om hans sonn Anders Brorson, att min b. ville lathe sigh honom till dett besta vara befallat, antingen han motte senda honom till min broder till Preussen, eller och om han kunne bliffua hulpin att komma till Carll Oxenstierna i ditt gambla Cantzlij, hvilket han steller alt i min broders egen discretion*). Jagh tacker och min broder för denn senaste hans schriffuelse, deruthinnan han aduiserar om de Preusniske saakers tillståndh**). Tvifflar inthe, att han och så väl till förene giort haffuer, doch migh icke tillhanda kompne. Men hvadh för orsaak dertill ähr, veet syster Fru Anna min broder noksampt att beretta medh flere omständigheeter. Jagh haffuer för denna gångh inthe synnerligen mher att schriffua om, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 10 Augusti, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Och lather min siuke hustru helsa min broder medh sin kärligh tienst. Vale.

---

119. Stockholm den 23 Augusti 1628.

Tremarkshjelpen; skeppet Vasens förolyckande; förmynderskapet för riksrådet Jöran Gyllenstiernas barn; Mathias Soops giftermål; skördeutsigterna; Johan Nicodemis resa till Preussen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett saakerna här hemma ähre, des Gudi skee loff, i temligh gooda terminis, ty begynna nu landzändarna sigh temligen i denna 3 mark contribution bequäma. Ty Småleningarna haffua allareda nu giffuit deres samptyckio till och nogorlunda begynt denn att uthgiffua. Vestgötherna haffue varitt de trögaste. Doch begynner nu dett ena häradet effter dett andra sigh så småningom att bequämma, altså att jagh förmodes,

*) Jmf. ofvan n:o 113.

**) För 1628 fattas i R. A. alla bref från A. O. till brodern utom ett kort, dat. Pillau den 2 Oktober.

näst Gudz hielp, dem i roligheet att holla till H. K. M:tts lycklige hemkompst, hvilken der Gudh lathe snart skee.

Jagh giffuer och min broder tillkenna, dett i söndags otta dagar sedan, som var denn [10]*) Augusti, hende här en stoor olycka, i dett att dett nya sköna skepet Vasen skulle löpa uth till Elffsnabben i ett vackert, stilla veder, och nhär dett kom uth till Bleckholm, kom en lithin kåringh och kastade dett helt omkull medh 62 sköna metallstycken och bleff vidh pass till 30 personer med bosmän, hustrur och barn, som till Vaxholm fölia ville, [borta], och bleff denn gambla Capitenen Hans Jonson borta medh, och Tygmestaren Erich Jönson sampt Capiten Söffrin Jute kommo, sedan de länge hade varitt borta under vattnet, medh stoor liffsfhara derifrån; och ligger altså samma sköna skepp nu på 18 fampner diup. Hvadh orsaken till denna olyckan varitt haffuer, haffuer Rådet samptligen schreffuit H. K. M:tt till om, deraff min broder omständigheeterna noksampt förnimmandes varder**). Doch ähre vij icke heller aldeles uthan hopp, dett up att bekomma, effter her ähr en Engellender, som sigh der till præsenterar. Hvar dett slår felt, förmode vij att Mester Willam dett svåraste heruthinnan göre. Hvadh framdeles heruthinnan passerar, skall jagh min b. medh första legenheet advisera.

Dernest lather jagh min broder och förnimma, dett Fru Ingebor, salig Jöran Gyllenstiernas, ähr för nogre veckor sedan her i Stockholm affsompnat, och nogre dagar för ähn Gudh henne kallade, var jagh hooss henne. Då sade hon, dett salig Hr Jöran hade bedit min broder att bliffua sine barns målsman, effter som hon och sielff min b. till Preussen tillschriffuit haffuer, och dett till svar bekommitt haffuer, att han målsmansdömet (der henne nogott dödeliget kunne vederkomma) då ville dett uppå sigh taga. Och aldenstundh detta dödelighe fallet ähr nu hendt, och ingen sigh derom bekymbrar, så vill jagh väl, så myckett tijden medhgiffuer, fråga effter deres saaker till min b:s vijdare resolution. Och tyckes migh rådeligit, att min k. b. hooss H. K. M:tt så vidt ville förmå, att Jöran Gyllenstierna må bliffua hijtt öffuer förloffuat, både att bestella om sin moders begraffningh och andre deres

*) Datum är i manuscriptet utelemnadt, men då den 23 Augusti detta år inföll på en lördag måste den angifna dagen varit den 10.

**) Detta bref, dat. den 12 Augusti 1628, finnes bland Riksrådets bref till Gustaf II Adolf i saml. Acta historica. R A.

***) Uti Riksrådets bref till K. M:t den 12 September kallas denne Bolmersam.

saaker, så giorde min broder deruthinnan treffeligen väl, helst medan döttrarna holla hus för sigh sielffua på Biörkesundh; hvilket i längden inthet tiena vill, effter som min broder noksampt sielff kann tenckia*).

Nya tiender belangande, så haffuer jagh inge synnerlighe till att schriffua, uthan att vår fränckia s[yster] Elisabet**) haffuer nu betenkt sigh och vill inthe längre vara änckia, uthan tillsagt Mattias Soop att ville vara hans hustru, och förmener [jag], att bryllopet skall skee i höst på Biörkevijk. Salig Her Svante Baners begraffningh bleff hollin på Djursholm denn 18 Augusti i H. M:tts vår nådigste Dråttnings nhärvara.

Eliest hvadh åhrsvexten her i landet vidhkommer, så ähr att tacka denn goode Gudh, att effter en sådana förtreffeligh väta i denna hela sommar varett haffuer, så att alla mann haffuer desspererat om denna årsvext, så ähr doch tacke Gudh, att effter goodhe ähmnen ähr sädan bleffuin så kosteligh, att hon i monga åhr så skön icke varitt haffuer. Rogen ähr i hus, och begynnes nu kornet och att skäras. Mhera haffuer jagh för denna gångh inthe att schriffua, uthan befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 23 Augusti, Anno 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. För tvenne dagar sedan ähr din gambla stipendiarius Johannes Nicodemij tillika medh Stiernskiölds sonn, Carll, hijtt kommin, och agtar han sigh medh dett första öffuer till min k. b., förväntandes vijdare hans goodhe promotion. Och ähr han en discret mann. Vale.

---

120. Stockholm den 10 September 1628.

Tremarksbjelpen; flottans förluster; om sonen Johan; Spens' angelägenheter.

Välborne herre käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och giffuer dernest min k. broder tillkenna, att alle saaker ähro, des

*) Den aflidna fru Ingeborg Claesdotter Bjelkenstierna var syssling med Axel och Gabriel G:son Oxenstierna.

**) Elisabet Oxenstierna, enka efter Konrad von Yxkull.

Gudi skee loff, här hooss oss i temligh goodha terminis, almogen väl content och sigh nu i denn besta motto bequämandes; haffue och nu de, som härtill haffue varitt mootvillige att uthgiffua denn 3 marks hielpen, nu loffuat, dett första de bekomma sädan aff jorden, denn att uthgiffua. Och haffuer sädan varitt treffeligh sköön på jorden, allenast en sådana vååt andetijdh, att befrugtandes ähr, dett mongen ähr, som lärer lider skada på sin sädh, effter som hon och sombligheståädes lithet giffuer, effter dett i bloman så myckett regnat haffuer.

Belangande dett stoora skepet Vasen, som för nogon tijdh sedan sigh här omkullseglade, ähr Mester Willem i Finsponga medh till verka, och förmener dett vist att upbekomma. Gudh giffue honom dertill myckin lycka. Huru dermedh tillgånget ähr, varder min broder väl förnimmandes aff denn ransakningh, som [är] H. K. M:tt tillschickat. Eliest ähr och i förleden lögerdags Riksnyckeln bleffuen her i skären i denn stoora stormen vidh Rösten [?]*) och emot en klippa i stycken sönderslagen och liggia stycken på 4 famnar djup. På hvadh sett eller hvem haffuer varitt skuldh dertill, vette vij ähnu inthe, aldenstundh vij först i dagh haffua vissa tiender derom bekommitt. Och ähr att beklaga de stoora olyckor, som H. K. M:tt åhrligen på sin flotta lida moste, hvilket jagh förmener sigh myckett förorsakas aff oförfarne capitener. Gudh bevare H. K. M:tts person och lathe dett inthe vara nogott ondt præsagium, så vele vij endå förmode denn stoora skada vara i längden att förvinna.

K. broder, din sonn Jahan ähr i Upsala och förmoder, att hans præceptor M. Daniel (effter som han loffuat haffuer) skall göra medh honom sin största flijt, effter som jagh och väl skall deruppå haffua ett vakande öga. Käre broder, effter Hr Spents haffuer nu ähmnat sigh öffuer till Preussen, så haffuer jagh icke kunnat underlathe digh medh honom att tillschriffua, oansedt jagh nu i otte veckor icke denn ringa[ste] schriffuelse från digh bekommett. Önskar, att nhär de komma, [de] då motte vara gooda och hugneliga. Huruledes Spentzes anhollande om friherreskapet ähr afflupit, varder min broder aff honom sielff noksampt förnimmandes, som och huruledes medh honom aff en part spelat ähr. Doch haffuer jagh giortt min största flijt och förmodar, att han nogett nhär ähr behollin. Han veet best sielff particularia att beretta. Jagh sender och min broder H. M:tts, vår allernådigste Dråttninghs,

*) Den riktiga platsen var Wiksten, såsom det i det följande brefvet säges, ej långt i nordost från Landsort.

breff, min b. tillschreffuet*) och åhr nogorlundha bettre åhn förr. Jagh haffuer för denna gångh inthe mhera att schriffua uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 10 Septembris, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

121. Stockholm den 8 Oktober 1628.

Felslagen förhoppning, att A. O. på hemvägen från Danmark skulle komma till Sverige; tillståndet hemma; skeppen Vasen och Riksnyckeln: privata angelägenheter.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe migh aff tvenne min k. broders schriffuelser**) haffua förstått honom haffua varitt aff H. K. M:tt afferdat först till Strålesundh, derifrån åht Dannemark och der sitt pålagda och ombetrodda värff lyckligh och väl förrettat, hvilket migh aff hiertat kärt [är]. Önsker och, att Gudh vill honom medh sitt fölie väl öffuer till Preussen förhielpe, och att han motte sin husfru och barn der medh hugnat och helsan för sigh finne, oansedt jagh väl hade förmodat, dett min b. skulle haffua kommitt öffuer landh hijtt till Stockholm och sedan till Preussen sigh herifrån begiffuit. Men aldenstundh dett icke haffuer kunnatt vara, moste man Gudh och tijden befala, som oss väl tillsammans igen förfoga, dett jagh [af] alt mitt hierta effterlängtar.

Belangande tillståndet här hemma, så tacke vij Gudh, att dett åhr nästan i sine förre terminis, unnantagandes att almogen vidh bördhan temligen begynner att treskas och tröttna, oansedt de sigh åhnu hertill stilla och roligen förhållit haffua. Doch vill H. K. M:tts egen præsentia och nhärvarelse behöffues, så frampt till de nogett vijdare extraordinarie göra skulle. Och haffue de väl hafft ett stoort hopp i detta åhr på stoor ymnigheet aff sädh, effter som denn och haffuer varitt skön för ögon. Doch, effter regn föll i bloman, giffuer dett megtigh lithet i spann, så att dett icke vill myckett vara att bortkasta aff denn parsedelen.

---

*) Brefvet är sannolikt det ofvan under n:r 93, sid. 115 i noten omtalade.
**) Se ofvan sid. 162, noten 2.

Jagh tvifflar inthe, medh minder min broder noksampt förnummitt haffuer, hvadh olycka medh Stoora Vaasen hent ähr, så, oansedt både Capiten Söffrin så väl som M:r Willem haffua giort alt hertill deres största flijtt att taga dett up medh allahanda instrumenter, så ähr dett doch alt hertill ähn bliffuit quarliggandes i sitt läger och sigh icke ens röra velat. Och ähre de doch ähnu i denn meningen, att, hvar instrumenterna hålla vele, dett väl ähnu skall hulpit bliffua (Gudh giffue dertill sin lycka). Riksnyckelen ähr och bleffuin vidh Wijkesten medh 19 personer och all i stycken sönderslagin, och liggia stycken på 4 fampnar djup, och ähre vij nu till verka att berga styckena och haffua allareda 3 aff dem bekommitt, och ähr väl om de andre goodh förhoppningh, så frampt till dett vill blijffua stilla veder. Och ähr högeligen att beklaga denn stoora olycką, som H. K. M:tt åhrligen på sina skepp lida moste. Doch moste kriget haffua medh sigh sitt besvär. Gudh giffue oss lycka i samma staadh på ett annat stelle.

Belangande min broders sonn Jahan, så ähr han i Upsala vidh goodh helsa, och, som jagh förnimmer, rett flitigh i sina studijs, effter som jagh och förnimmer, att M. Daniel gör medh honom sin största flijtt och Lænneus, hans verdh, haffuer och dermedh i min broders frånvharu en goodh inspection, och han sielff haffuer till studierna en temligh lust. Förmoder, nest Gudz hielp, att min broder aff honom väl hugnat bekommandes varder. Jagh skall och inthet försumma om hans tillståndh att förfhara och i min broders frånvharu, så myckett jagh kann, om honom migh vårda lathe, som han min egen sonn vore. Min broder teckes att befala sin fougte Jahan Anderson, att, der honom på nogon hans egendom i hans frånvharu nogon öffuerlast skedde, att han migh derom tillkennagiffuer, skall jagh göra min flijtt dett att retta.

Eliest ähr Feltherrens husfru för nogre dagar sedan ankommen hijtt till Stockholm, och han haffuer begiffuet sigh genast öffuer till Preussen. Förmener, att han nu vedh dette laget väl skall vara der. Och der min broder icke i denna höst kunne hemkomma, giorde han väl, att han länthe henne sitt hus öffuer vinteren, effter här ähr stoor nödh om losementer. Och haffuer Skytten lathet upbyggia ett skönt hus her i staaden och skenkt Hans Kyle, hvilket var förhyrt till Arndt Hybberts på 3 åhrs tijdh. Och effter han nu bo[rt]flyter herifrån och till Amsterdam och icke deste mindre motte uthleggia hyran för alle åhren, inleth sigh Greff Jacops husfru medh honom att giffua honom sin

hyra igen. Hvilket, nhär Skytten förnam, förbodh han Arndt Hybbertz dett att förpagta till henne; men till nogon köpman motte dett väl skee. Leth således påskina sin välmeningh. Syster Fru Anna effterleth huset väl vhår svåger Jahan Sparre, men han flyttar nu i Åke Axellsons hus. Der min broder detta kann göra, beuiser han Feltherren dermedh en stoor tienst. Och vill jagh nu hermedh *etc.* .... Önskar, att Gudh ville snart foga oss tillsammans igen. Datum Stockholm denn 8 Octobris, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

122. Stockholm den 15 November 1628.

Konungens hemkomst; krigsunderrättelser från Lifland; tillståndet hemma och fredens önskvärdhet; privata angelägenheter.

Välborne käre broder. Näst *etc.* ...., kann jagh min käre broder icke oförmält lathe H. K. M:tt, vår allernådigste Konungh, vara den 2 November väl arriverat till Ölandh och denn 10 ankommen till Callmar, der H. K. M:tt nogre dagar förtöffuandes varder för folksens öffuerskeppande skull till Strålesundh så väl som för andre nödighe saaker skull, och sedan varder H. K. M:tt begiffue sigh till Norköpingh, der H. M:tt Dråttningen H. K. M:tt medh lengtan förvänter. Gudh lathe begges Deres M:tt samt medh hälsan och hugnat hijtt att anlende.

Dernest lather jagh min k. b. förnimma, dett jagh i dagh haffuer bekommit schriffuelse ifrån Hr Gustaff Horn, daterat Riga denn 2 November, deruthinnan jagh förnimmer alla saaker vara i Lifflandh, krigsväsendet belangande, i en temligh staat, i dett ähn här till ingen siukdom iblandh dem ähr inriten, sedan och en temligh goodh tijdh, allenast att mangell ähr på peningar, effter anordningen inthe så ordentligen kunne fullfölia uthur Finlandh för allmogens stoore oförmögenheet skull. Så haffuer ähnu eij heller fienden något synnerligen tillbudet att rycka öffuer Dynan, oansedt vårt folk och medsthedeeles ähr förlagt alt uthmedh Dynan uppåt, passerna att förvhara, så att han ey heller svårligen, medan yppe vatten ähr, skall öffuerkomma kunna. Der han öffuerkommer, förnimmer jagh Hr Gustaff Horn haffua gott hopp och

modh honom motståndh att göre, så frampt allenast medelen icke måge fattas. Fienden haffuer sigh och förlyda lathet genom Hertigen aff Churlandh, att, der Hr Gustaff Horn hade nogon commission att tractera, vele de väl göra 2 eller 3 åhrs stilleståndh medh oss.

Belangande tillståndh[et] her hemma i landet, så ähr dett, des Gudi skee loff, i temlighe goodhe terminis, allenast, att allmogen begynner bliffua mycket oförmögen och på folk uthblottat, i synnerheet genom desse tvenne generalluthschriffningar, som holdne ähre, så att dett vore väl till att önske, att Gudh nu ville giffua min broder denn lyckan på denne tillstundande tractat, att vij motte komma antingen till ett rundh stilleståndh eller till en stadigh fredh, och att denn lyckan genom min broders person fäderneslandet motte vederfhares; vore dett honom och hans effterkommande till stoor reputation.

Jagh schreff och min broder till medh hans stipendiat Johannes Nicodemi, hvilken jagh förmoder väl skall vara arriverat, och gaff digh tillkenna, dett Feltherrens husfru haffuer aff migh begärat, att jagh min broder tillschriffua [ville], om min b. icke ville effterlathe Feltherren denna vinter att bliffua i ditt hus, aldenstundh her nu om husrum svåra knapt ähr, och, snarare sagt, inthe hus, hvarken lithet eller stoort, ähr i staden att bekomma. Jagh tvifflar inthe, att min broders hus väl bliffuer oförderffuat, och veet, att min b. gör Feltherren dermedh en stoor tienst. Beder, att du medh dett första vill migh din meningh herom veeta latha. Jagh haffuer för denna gångh inthe synnerligen mhera att schriffua om, uthan vill *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 15 Novembris, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. b. Helsa syster Fru Anna på min och min k. hustrus vägner, hvilken der nu på nytt ähr nederfallen och så häfftight, att der ringa hopp mhera ähr. Gudh, som all magt haffuer, han värdighes göra på hennes siukdom en nådigh och goodh ända. Din sonn Jahan ähr vidh goodh helsa, och, nhär Gudh vill H. K. M:tt ankommer, vill jagh inemot jull senda budh effter honom, att han kommer och här nogett hooss H. K. M:tt fördröier, doch icke till nogon försumelse i hans studier. Vale et Vive feliciter.

123. Stockholm den 26 December 1628.

A. O:s klagomål öfver den stora arbetsbördan; till Preussen afsända, men för is återvända fartyg med folk och förnödenheter; lofvar ospard flit till fäderneslandets bästa; privatsaker; det föreslagna kungamötet o. s. v.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, hans schriffuelse vara migh tillhandakommin den 24 December medh Jonas, schreffuit i Elbingen denn 5 i samma månadt*), aff hvilken jagh fast ogerna förnimmer denn stoora last och besvär, som min broder på denn ort han stadd ähr öffuer halsen hänger, och dett aff honom allena moste administreras, som 4 eller 5 personer nok kunne haffua medh att göre. Så försäkre min broder sigh dett, att H. K. M:tt min nådigste herre min broder esomofftast sielff beklagar, och der bredevidh sigh besväratt sigh på denn tijden ingen haffua hafft der att qvarleffue, som du nogon goodh asistens haffuer kunnat hafft uthaff. Desföruthan, hvar mann, som nogott förstår, ehrkenne[r] min broders möda och stoora släp nok. Önsker, att Gudh ville styrckia digh under denna stoora börda och giffua digh nåden, att du denn väl och lyckligen igenomgå må, H. K. M:tt och fäderneslandet till tröst och biståndh, digh och din familiæ till beröm. Och, der dett ähn effter verldenes lopp skulle annorlunda ähn väl bliffua belönt, dett jagh doch icke vill förmode, så ähr då en goodh conscientia en ädell tingh, et posteritas absque affectu judicabit.

Dernest begärer min k. broder, att jagh deruppå ville hielpa att driffua, att, om möyeliget vore, ähn i höst nogon entsatt öffuer till Preussen komma motte. Så hade vij nogre dagar, för ähn H. K. M:tt ankom hijtt till Stockholm afferdat Capitenen Lars Bubb med 4 öhrlige skepp herifrån och till Pillou, deruppå och en anseenligh summa peningar var förseckickat. Men nu ähro de medh all deres last hijtt igen ankompne, föregiffuandes sigh inthe haffue kunnet inkomme uthi Pillou och der uplossa för denn myckna is, som der varitt haffuer, effter som de och deres bästa ankartogh i sticket lefft haffue. Hvilket H. K. M:tt megtigh illa vidh sigh taget haffuer, och driffuer H. K. M:tt sielff medh all magt deruppå, att armeen medh medell må bliffua entsatt, effter som min broder noksampt varder förnimmandes aff H. K. M:tts egen schriffuelse, min broder tillschreffuet. Min broders fougte Jahan An-

*) Se ofvan sidan 162, not 2.

dersson haffuer och på samma skepp lathet inlasta en hoop medh proviant, den jagh noksampt kann tenckia honom hade i denna dyra tijden väl kommitt till pass, hvilket och ähr tillbakar kommitt. Så haffuer jagh lathet dett uplasta vijdh Hr Gustaff Horns gårdh Häringe och der i förvahringh tagit till vharan, och, om Gudh vill, medh första yppet vatten, skall jagh min k. broder dett strax tillsckicka och öffuersenda.

Ytterligare förmäler min k. broder i sin schriffuelse [och] migh så väl som mine medhbröder, styrker och förmanar, att vij denn stoora fhara, som fäderneslandet och oss samptligen kann imminera och tillstunda, behierta vele, och fatta deruthinnan en sådan resolution, som för posteriteten kann vara försvarlighit. Så försäkre min broder sigh dett, att, oansedt väl nogre finnes, som denn till pricka inthe förstå, finnes doch mongen, som denn och väl apprehenderer. Och hvar inthe annat vore, som mann kunne lähra uthaff, så lähre och uthvise [det] andra konungarikers och republikers exempell och oferdh, som oss dagligen för ögon vistas. Och kunne in tali regno, som i så monga åhr haffuer draget en tungh börda, aldrigh mindre difficulteter och quæreler förvändes, ähn som nu skeer, allenast Gudh bevare vårt fäderneslandh för en dyr tijdh (som och nu nogorlunda ähr inritin) och sedan föröke vårt folk, som väl lithet her i riket igen finnas. Ty denna uthschriffningh, som i desse dagar skall anstellas, skall mäst gå uth på idell besuttne. Ty de förra generallschriffningarna haffua så uthsopat alt dett, som nogett haffuer duget, så dett ähr lithet igen; doch sparat, quo poterant. Jagh för min person skall ingentingh, som i mitt våldh ähr, haffua ospart till riksens vern och försvar. Dett varder och väl hvar och en redeligh patriot och underséthare görande. Vill och förmode, att oss, näst Gudz hielp, på manlighe consilia inthet skulle fattas, Gudh förlähne allenast dertill sin nådighe välsignelse och en lycklig eventum.

Dernest kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett hans gambla drengh, Munncken, ankomm hijtt till Stockholm för nogre veckor sedan ifrån Riga, och var på Feltthеrrens skepp, dett som bleff under Runöö, och för nödh skull moste stiga på ett skepp, som lopp hijtt till Stockholm, haffuandes medh sigh nogre peningar och vexlar. Och aldenstundh desse öhrlige skepp vore sin kooss och inge skepp funnes, som sigh dijtt ährnat i åhr, derföre läth jagh leggia upp peningar[ne] i min broders hus, och alla schriffterna anamade jagh till migh, dem jagh nu min k. b. tillsckickar, deraff han förnimmandes varder tillståndhet uppå sitt

godz i Lifflandh. Och effter Skottske doctoren hade ditt breff till Jahan Anderson på 2,000 daler och skulle köpa sigh ett hus, hvilket stogh på 8 dagars köpp, så haffuer jagh lathet leffuerera honom aff samma summa till 2,000 daler, hvilket jagh förmente lika att vara, aldenstundh peningarne så sendt till siös inthe vore till att eventyra, och Jahan Anderson i vinter kann leggia så myckett i samma stadh igen och medh första yppe vatten min broder tillsenda. Förhoppes du lather digh dett behaga. Och der jagh nu i min broders frånvahru kann bevisa digh nogon tienst, och Jahan Anderson migh om dina saaker vetta lather, skall jagh medh så stoor flijtt derom bestella, sosom dett vore mitt egit. Der jagh och i vinter kann haffua nogon legenheet, skall jagh förresa till Tijdöön och see om din bygningh.

Hvadh tillståndet her i landet vijdhkommer, så ähr, des Gudi skee loff, alla saaker i temligh goodha terminis och roligit; bliffuer och ingen Riksdagh hollin för ähn i vhår. Konungen i Dannemark begärer att tala vidh H. K. M:tt och förmener, att dett väl i vinter skeer, doch ähr ähnu inthet vist derom concluderat. H. K. M:tt haffuer stelt oss före att deliberera de re communi et periculo generali, och, aldenstundh dett ähr först nyligen begynt, agtar jagh onödigit derom att schriffua, uthan skiuter dett up till en bequämbligare tijdh. Vill nu och hermedh haffua önskat min käre broder lycka till denna nu varande fredztractationen, önskandes, att Gudh ville giffua dertill sin nåde och välsignelse, att dett måtte lända Gudh till ähra, H. K. M:tt till behageligh tienst och fäderneslandet till tröst och min broder sielff till beröm. Och vill nu hermedh och alltijdh haffua min k. broder *etc.* . . . .
Datum Stockholm denn 26 Decembris, Åhr 1628.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh önskar digh ett gott lyckosampt nytt åhr, och att vij motte finnas i detta tillstundande åhret medh helsan och hugnat. Vale et feliciter vive. — Käre broder. Feltherren Greff Jacop haffuer inthe losement kunnat bekomma her i staden, derföre haffuer jagh på din tröst effterlathet honom ditt till vhåren. Förhoppes, att min broder ähr dermedh tillfredz.

Käre broder. Jagh haffuer betenkiande att senda digh de Liffländske saakerna öffuer, aldenstundh våre skepp ähre nu alla här, och man förnimmer, dett Käisarens skepp ähre 4 i siön, och

H. K. M:tt sielff dubiterat haffuer att schriffua, helst medan der nogre vexlar iblandh ähro, som min broder haffua skulle, men medh första yppe vatten skall jagh dem öffuer senda.

---

124. (*Ej egenhändigt.*) **Jönköping den 5 Mars 1629.**

Kungamötet i Ulfsbäck; om bildandet af ett skeppskompani; privatsaker.

Mijn broderlige och kiärlige helsan medh Gudh alzmechtigh tillförenne. Välborne herre, elskelige käre broder. Min käre broders och m. k. b:s elskelige käre vårdnats önskelige vällmågo, ähr migh altiidh kiärtt att förnimma. Och emedan här gifs lägenheet skrifua min k. b. till, vill jagh honom brodherligen icke förhålla, att Feldtherren Grefve Jacob, jagh, Her Pedher Baneer och Her Jahan Sparre hafve varitt medh H. K. M:tt vedh grentzen till dett möthett, som emellan H. K. M:tt och Konungen uthi Danmark varitt hafver. Hvadh vij der hafve förrettatt kan m. k. b. sij af dett postscripto H. K. M:tt uthi sin skrifvellse till min broder hafver leggia låthit, hvilken act deruthinnan ähr så beskrefven, att der inthe meer tilleggias kan, och migh icke giörs behof nogott vijdare derom skrifva*).

Sedhan vill jagh min b. icke oförmälldt låtha, att H. K. M:tt strax effter sijn lyckeliga heemkompst lätt sammankalla borgerskapedt i alle städerne, och lätt medh dem handla om ett Skiepscompagnie att anrätta, hvilke och hafva bevilliatt hålla till H. K. M:ts och Cronones tienst 16 goda öhrlighskiep emellan 100 och 150 läster medh stycker, follk och allt tillbehör. Elliest hafve och vij aff Rijksens Rådh satt oss tillsammans om någre skiep och sökia medconsorter, hvar vij kunne finna dem, förmodande, att vij och till 10 styckenn komma kunne, hvilket alt i lengden vill göra een vacker flotta tillsamman. Der nu så vorå (!) min k. b. täcktes practicera dett samma uthi Pryssen iblandh officererne och andra, dhär ähro, som tillefventyrs bättre medell kunne hafva på peninger än vij, som hemma ähro, att de skute tillhopa een summa peningar, och sedhan i vår kiöpte skiep därföre i Pillow, antingen af Engelske eller Hollender, som där komma kunne, vorå (!) inthet tvifvelsmåhl, att vij innan kort tijdh till en ansehnligh

*) Se Axel Oxenstiernas Skrifter, Afd. II: 1, n:r 344, sid. 463 o. f. Konungens bref är liksom Gabriel Gustafssons, dateradt den 5 Mars i Jönköping.

flotta komma skulle, hvilket min broder bättre betänckia än jagh skrifva kan. Hvadh elliest vår stat här hemma anlangar, varder min b. af H. K. M:tz egen skrifvelse noghsampt förnimmandes, att icke ähr af nödhen migh något vijdare der om förmäla.

Våre privatsaker anlangande vill jagh min k. b. icke förhålla, huruledes Gudh genom sijn guddommeliga försyn och faderliga villie hafver till sigh kalladt af denne jämmerdalen min elskelige kiäre hustru den 12 Januarij, nästförleden, hvilckens siäll Gudh alzmechtigh evinnerligen benåde uthi sitt eviga rijke och trösta migh, som igenlefver, och den sorgen så tidt och offta lidit hafver. — Elliest, kiäre broder, stå alla min k. b:s saker här hemma väll. Dett min k. b. begärer jagh skall minna H. K. M:t uppå, att proviant, och hvad annatt till krigzfolkzens underholdh af nöden ähr, i tijdh dijtt öfver komma må, så ähr H. K. M:t noghsamt af sigh sielf derom påmijnt, att min påminnelsse deruthinnan fögho höfves, och ähr fast H. K. M:tz största sårg, huruledes han min k. b. till undsettningh komma kan. Jagh hafver och i sinnedt att ryckia här ifrån den vägenått Tijdhön och kan skie ått Fijhollmen, der att sij, huru min k. b:s saker förevetta, och aftala medh fougden, hvadh der till att göra ähr och så laga, att m. b. med första öpett vatten dett och något proviant för sitt egett behoff dijtt öfver bekomma skal, dett min k. broder skall förniuta, så snart siön blifver öpen. Och vill *etc.* . . . . Datum Jöneköpingh den 5 Martij, Anno 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

(*Egenhändigt:*)

Käre broder. Helsa syster Fru Anna medh min tienst, och haffuer jagh hafft din sonn Jahan medh migh till grentzen och sendt honom strax tillbakar igen; förhoppes, att han dermedh inthe skall haffua försummat. Dett första yppe vatten kommer, och man medh säkerheet schriffua kann, skall jagh dett inthe försumma. Vår svåger Hr Jahan Sparre och bror Her Bengt Oxenstierna latha helsa min k. broder medh deres tienst. Vale.

125. Dalarö den 18 Maj 1629.

Berättelse om ett samtal med konungen angående A. O:s svåra ställning i Preussen, på grund af spanmålsbristen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse vara migh tillhanda kommin, aff hvilken jagh förnimmer fast ogerna de stoora difficulteter och besvär, som honom öffuer huffudet henger, så väl som denn dyra tijdh, som nu i Preussen ähr, der aff jagh väl kann afftaga och dömma sakernes tyngdh. Och sosom min broder aff migh begäradt haffuer, dett jagh medh all flijtt deruppå driffua motte, att i tijdh entsettningh motte skee, altså haffuer jagh väl deruthinnan giort mitt besta derhooss; H. K. M:tt och först berettat muntligen denn stoora nödh på victualie parsedlar, der var, sosom och din sonn Göstaff dett giort haffuer. Doch haffuer H. K. M:tt dett ingelunda velet nogen tro till settia, uthan alt hollit dett för en fabell, sigh imaginerandes om des tillståndh vijdt annorlunda. Och aldenstundh jagh noksampt merkte H. K. M:tt medh spannemålstillförningh icke myckitt haste, och dessföruthan hvar mans tillförningh eij tillathe ville för dett interesse skull, som H. K. M:tt i spannemålen haffua kunne, och nöden i Preussen stoor var, fann jagh för gott H. K. M:tt din schriffuelse att visa*), min och andres berettelse dermedh att bevisa, helst emedan jagh deruthi ingen tingh fann, uthan som publica vore, unnantagandes dett min broder deruthi förmelte, att, der nogon funnes, som emot hans person nogett hade, han skulle sökie honom och hans barn och icke dermedh skada H. K. M:tt och fäderneslandet, hvilket jagh eij heller agtade onödigt, att H. K. M:tt dett väl merkia motte, och att den punct väl lettheligen aff migh kunne förleggias. Togh derföre breffuet till migh, effter som H. K. M:tt altijdh plägar fråga migh, om och nogre flere particularia kunne vara aff min broder migh tillschreffne, ähn i H. K. M:ts breff ähre, och viste H. K. M:tt således breffuet, säiandes, på dett H. K. M:tt motte förvisso vetta, dett vara sandt om denn stoora nödh i Preussen var, så ville jagh visa H. K. M:tt breffuet. Nhär

*) Af A. O:s skrifvelser till brodern under första hälften af året 1629 finnas blott två, ett af den 20 Januari och det andra af den 17 Mars, i behåll i R. A. Det bref, som här är ifråga, var emellertid dateradt i April, såsom synes af A. O:s bref till brodern, dat. Elbing den 16 Juni 1629 i R. A.

breffuet var uthläset, sade H. K. M:tt: dett hade jagh inthe trodt; vij skole vår flijtt göra att hielpa honom. Och medh dett samma badh jagh H. K. M:tt, att min b:s spannemål och victualieparsedler motte effterlathes att föras till Preussen. Dertill svarades: gerna, och begynthe strax en annan discurs. Andra morgon tideligh vidh klockan 6 sende H. K. M:tt budh effter migh, och, nhär jagh inkom sade: jagh haffuer inthe kunnat soffua i natt för eder broders breff skull; frugtar, att han aldeles bliffuer desperat, effter nöden åhr stoor på victualieparsedler (visandes migh dermedh ett förslagh på 40,000 tynnor spannemål, som medh dett första skulle öffuerkomma) och hoppas, att han då väl bliffuer hulpin; säiandes derhoos: dett misshagar migh, att eder bror bliffuer så suspicios. Jagh svarade: dett motte ingen annan orsaak haffua, åhn medan han haffuer släpat sigh denna vinteren öffuer medh armoden [han] hade uppå proviant och peningar, så väl att försöria fästningarna som sielffua armeen, och haffuer alt hoppets på entsatt, så snart yppe vatten skulle bliffua. Men nhär då yppe vatten bleff, åhr icke allenast Elbinge borgare förbudet spannemål herifrån och dijtt att föra, uthan och medh publico edicto förbudet tillförningh dijtt att göre, [och] åhr han uthan tviffuel deruthöffuer perplex bleffuin, helst medan han aff H. K. M:tts intention icke så ex fundamento haffuer kunnett vetta. Då svarade H. K. M:tt: dett kann väl vara; Gudh giffue, att han icke bliffuer aldeles desperat. Och var ingen mhera åhn Hr Jahan Skytte i cammaren. Då sade Skytten ingen annan orsaak att kunna vara. Och effter H. K. M:tt gick till fenstret, sade Skytten sigh högeligen att förundra, dett min broder icke schreffue honom till, så nu som tillförene. Jagh svarade, dett min broder plägar dett esomofftast göra. Han sade: Jagh förnimmer, att der åhr en myckett dyr tijdh, och, der Cantzleren vore trängder, och jagh kunne vetta hans vilia, ville jagh väl förskaffua honom 12,000 daler till förbettringh på sin löhn. Jagh sade min broder inthe att klaga för sin persons skull, uthan öffuer denn nödh, som krigsfolket lider. Dem skulle mann hielpa att befordra, och var H. K. M:tt då väl till modz. Nogett dereffter jagh uthgången var, haffuer H. K. M:tt sagt till Skytten: Cantzleren motte vist mhena eder dermedh. Då skall han haffua svarat, att H. K. M:tt vore snarare sielff dermedh ment. Hvadh för discurser sedan åhre fallne, veet din sonn väl vijdare att beretta. Förhoppes, att min broder icke tager till nogen vedervelie, att jagh breffuet framvist haffuer, ty jagh haffuer giort dett bona intentione och förmener, dett skall

mhera gagna åhn skada. Och på dett min broder må kunne påminne sigh orden, om H. K. M:tt kommer medh min broder i nogen discurs derom, så sender jagh honom samma breff. Hvadh eliest andre particularia vedhkommer, så agtar jagh dem onödigh, aldenstundh min broder dem aff H. K. M:tt noksampt vetta får. Hvadh victualiæ parsedlar, min broder kan herifrån bekomma, veet väl Göstaff att beretta, och åhr Jahan Anderson i Stockholm och driffuer deruppå alt, hvadh han kann och förmår. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett oförmält lathe och vill nu *etc.* . . . Datum Daleröön denn 18 Maij, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, helsa syster Fru Anna medh min kärlighe tienst. Vale et vive.

---

126. **Stockholm den 11 Juni 1629.**

Danske amiralen H. Vinds ankomst med bref och för att afhämta den lilla danska prinsessan Elisabet Augusta, som varit på besök; falska notiser ang. Danmarks fredsslut; riksdagen; krigsfolk till Preussen; dyr tid.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., i går som var denn 10 ankom Kongen i Dannemarks Admiral Hinrick Windh hijtt till Stockholm, hvilken der i förgår var arriverat i Elsnabben medh 2 danske öhrlige skepp och hade tvenne breff medh sigh till H. K. M:tt och ett till H. M:tt Dråttningen, dem vij medh Doctor Saluio lathe affhempte, aldenstundh han sade sigh ingen audientz begäre*). Hvadh des contenta åhre, varder min broder väl förnimmandes aff copierna, som H. K. M:tt nu tillsendes. Först han ankom, nekade han emot sin verdh nogon fredh emellan Käisaren och hans herre vara slutin, förmenandes ingen nogon kundhskap på denna ort derom haffua skulle. För 10 dagar sedan kom Agenten [Erik] Krabbe och viste oss ett

*) Se vidare härom Kullberg: Svenska Riksrådets Protokoll I: 148, 149 och 151; Rådets bref till K. M:t den 10 Juni 1629 i Rådets reg. fol. 24; K. M:ts bref till Christian IV, dat. Marienburg den 24 Juni 1629, i riksreg. fol. 337; Maria Eleonoras bref till Christian IV, d. 15 Juni 1629, i Rådets reg. fol. 32, m. fl. st.

breff aff både Rentemestarna i Köpenhampn honom tillschreffne, att han frijtt motte dett för oss berette, att ingen fredh skulle bliffua emellan Konungen i Danmark och Käisaren, deruthaff noksampt åhr till att see, att de medh oss inthe sincere mena. Konungen i Dannemark haffuer och lathet affhempta sina skepp och galleior, som haffua legat vedh Wismar, Ålborg och på andre orter. Altså haffue nu de käiseriske legenheet och tillfelle att gå till siös och göra anslagh effter deres egen velie, och, som jagh förmenar, skall effter denna dagen inthe synnerligh säker seglation bliffua i Östersiön. — K. i Danmark begärer och nu sin dotter igen, hvilken desse öhrlighe skepp voro herifrån och till Köpenhampn följgagtigh (hvilket åhr megta hastigt). Jagh kan eij annat conjecturera, ähn att under denna fredh motte vara nogett bedragh, hvilket sigh och snart yppandes varder, om nogott på ferde ähr. Gudh bevare H. K. M:tt och conservera vårt fädernesslandh i denna fharligha tijdh.

I morgon, om Gudh vill, bliffuer Riksdagen begynt och framstelles proposition aff Feltherren, hvilken der jagh och förmener innan fhå dagar att blifua segellferdigh medh de 4 regimenter, som H. K. M:tt till Preussen kallat haffuer. Men reutarna kunne föga komma för ähn i Julio, oansedt de ähro hijtt stembde till denn 24 Junij, effter jagh befrugtar oss lähre fattas skepp dem medh att öffuerföra. — Hvadh eliest sakernas tillståndh her hemma i riket vijdhkommer, så åhre [de], des Gudi skee loff, i temlighe och rolighe terminis, allenast här åhr en svåra dyr tijdh på spannemål och, snarare sagt, här inthe att bekomma, ty allmogen ifrån Näricke och Arboga köpa deres sedh nu här i Stockholm och endå medh stoor bön att bekomma, och, der Gudh förbiude, åhrsvexten ähn en gångh skulle slå feelt, skulle riket stå i en temligh fhara. Detta jagh min k. b. icke haffuer velat oförmält lathe och vill *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 11 Junij, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

127. I slutet af Juli 1629.

Ankomna bref från A. O.; Johan Oxenstiernas öfversändande till Preussen; svaromål å A. O:s beskyllningar för sömnaktighet vid pådrifvandet af krigsfolkets öfversändande; skördeutsigter; G. Stenbocks död.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och giffuer dernest min k. broder tillkenna tvenne hans schriffuelser vara migh på en kort tijdh till handa komne*); hade och fast gerna schriffuit min k. broder svar uppå, hvar icke min salige käre hustrus begraffningh, hvilken denn 12 Julij på Peningeby bleff hollin och nu väl öffuerståndin, [varit]. Belangande dett första begärer min k. broder, att jagh hans sonn Jahan öffuer till honom till Preussen förskicka ville, aldenstundh min broder eij heller rådeliget honom lengre i Upsala Academia att holla; så haffuer jagh hafft mitt budh effter honom och Mr Daniel och dem min broders velie förkunnatt. Lather och nu göra kläder åht din sonn, som till resan kunne honom tienlighe vara. Han hade och väl kunnatt medh dett första bliffua segellferdigh, hvar icke Mr Daniel hade begärat dilation till Larsmesso, effter honom då ähr loffuat promotion ad gradum doctoratus, hvilken respit jagh honom icke heller medh skäl haffuer kunnett förvägra, aldenstundh ähndå sommardagarna förhanden ähre, och skall min broder inthet tviffla, att jagh ju skall göra min största flijt medh dett första honom väl att afferda medh alla nödhtorffter, sosom han min egen son vore. Gudh lathe honom eliest väl och medh hälsan öffuerkomme.

I dinn andra schriffuelse advis[er]ar min k. broder migh nogorlunda om denn Preusniske staatens tillståndh sosom och högt förundrar, att vij ähre så sömnighe her i landet och inthet driffua uppå dett krigsfolket, som öffuer till Preussen ähr deputerat och nu så högeligen aff nöden ähre. Och kann jagh väl tenckia, att min broder beskyller oss, som hemma ähre, commoverat aff denn fahra hooss eder vara kann, dett jagh alt efftergiffuer. Doch moste derbredevijdh conside[re]res de molestier och difficulteter, som vij här uppå denne orten haffua, ty, oansedt vij ähn medelen icke uthan besvär kunne tillväga bringa, så ähre vij doch icke altijdh fragtskepp megtige, dem vij inthe taga kunne, medh mindre de

*) Blott ett A. O:s bref till brodern, det första af de här nämda, dat. Elbing den 16 Juni 1629, finnes för denna tid i behåll i R. A.

hijtt till bryggan ankomme. Och der vij icke hade tagit de skepp, som H. K. M:tt hade förordnat att läggia i Daleren, så hade väl Feltherren ähnu varet här i Stockholm, effter som och Upländhske reuterna, som och ähre öffuer deputerade, svårligen ähnu haffua så monga kunnatt bekomma, som de medh kunne expedieras. Doch förmoder jagh, att de medh dett första skulle bliffua segellferdighe.

Hvadh eliest tillståndet her hemma i landet vijdhkommer, så tacke vij Gudh, att all tingh ähr roligit och stilla; förmode och, nest Gudz hielp, att bekomma en temligh vacker åhrsvext detta åhret, oansedt i vhåras inthet var dereffter att ansee, doch haffuer denn härlige väderleken dett fórorsakat, som i denna sommar varitt haffuer. Her Göstaff Stenbock ähr affsompnat her i Stockholm den 16 Julij. Gudh vare hans siäl nådigh. Altså förminskas temligen vårt taal. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält och vill *etc.* . . . Datum Stockholm denn*) . . . Julij 1629.

Underskriften saknas.

---

128. **Stockholm den 15 Augusti 1629.**

Om de hemkomna regementena; Johan Oxenstiernas resa till Preussen; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . och giffuer dernest min k. broder tillkenna migh inthe tviffla min senaste schriffuelse, öffuersendt medh Hr Skenck, väl vara honom tillhanda kommin, deruthi jagh honom vår stats tillståndh här hemma noksampt haffuer adviserat. Ifrån denn tijden ähr inthet schrifftvärdigt passerat, allenast dett Östgöthe och Vestgöthe reuterna ähr denn 1 Augusti effter H. K. M:tts befallningh hijtt ankompne, och haffue vij nu måst förleggia dem här i alla städer och latha borgerskapet och allmogen underholla dem, aldenstundh vij ingen beskedh om dem bekommitt haffue, uthan förvänte dagligen H. K. M:tts lyckligh ankompst eller och vijdare order. Smålandske reuterna liggia nu vidh pass i Callmar, oansedt de vore

*) Datumsiffran är i manuskriptet utelemnad, men af brefvets innehåll är tydligt, att det måste varit skrifvet någon dag i senare hälften af Juli månad.

allareda inemot Nyköpingh och effter denn order, som Tönes Camereraren medh sigh förde, igen omvända moste*).

Belangande min broders sonn Jahan, så venter jagh honom nu ifrån Upsala, och hans kläder, [samt] hvadh mhera han på resan medh sigh behöffuer, ähre mestadeles ferdigt, så jagh förmoder han, näst Gudz hielp, oförtöffuat skall vara hooss digh. Gudh giffue honom eliest helsan och lycka på resan.

Vijd dine gårdar står alt väl till, och ähr i detta åhret bliffuen en skön sädh, allenast ähr till att befrugte, huru dett tillkommande åhret vill afflöpa, aldenstundh här i denna sommar och alt ähnu ähr en sådana megtigh torka, så att ingen får köra i åkern, myckett mindre så och sädestijden nu mäst förledin ähr. Doch kann Gudh all tingh best förandra oss till nytto. Detta jagh *etc.*... Datum Stockholm denn 15 Augusti, Åhr 1629.

T. F.

amantissimus

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

129. Stockholm den 28 Augusti 1629.

Johan Oxenstiernas öfverresa har med anledning af farsoten i Preussen uppskjutits; farsotens öfriga spridning till Sverige.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* ...., din sonn Jahan haffuer varitt nogre dagar her i Stockholm, och hade jagh väl agtat att senda honom nu dijt öffuer medh H. K. M:tts skepp Tre Kronor, men aldenstundh jagh förnimmer aff alla dem, som hem komme, att pestilentien grasserar skreckeligh iblandh vårt folk, och denn ena faller aff effter denn andra, och min broder dess föruthan sielff medh hustru och barn i denn smittosamma siuka dagligen vistas moste, hvarföre jagh icke rådeliget hollit haffuer, för ähn jagh vijdare aff min k. broder adviserat varder, honom dijtt öffuer att senda, uthan vill förvänta min broders vijdare meningh derom. Förhoppes och, att, der min broder endeligen vill haffua honom dijtt öffuer, att endå ingen tijdh kann vara förlupin, nhär man haffuer ett gott skepp under fötterna. Jagh önsker och, att denn goode Gudh ville uppeholla min k. broder medh hustru och barn och alla gooda venner vidh hälsan och lathe oss ähn en gångh få talas vijdh.

*) Jmf. Kullberg: Sv. Riksrådets Protokoll I: 158, not 4, och 166.

Hvadh vårt tillståndh her hemma vijdhkommer, så tacke vij Gudh, att all tingh stå här väl till, unnantagandes, att de, som åhre kompne ifrån Preussen, haffuer fört pestilentien hijtt i riket medh sigh, att dett åhr nu itendht i Norköpingh och deromkringh; dör och nu i Brenn-Ekeby vidh Nycköpingh fast och i Vester-Haninge sochn. Gudh vare oss nådigh. Detta jagh min k. broder icke haffuer *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 28 Augusti, Åhr 1629.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

180. Stockholm den 24 September 1629.

Beklagar Gustaf Oxenstiernas död; Johans resa inställd; pesten i Stockholm och rådets öfverflyttande till Strängnäs.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe migh aff hans schriffuelse, som jagh för nogre dagar sedan bekommitt haffuer, fast ogerna och medh bedröffuat hierta förnummitt haffua dett fall, som min k. broder nu händt åhr, i dett Gudh genom sin mildhe försyn och behagh haffuer aff denne verlden genom pestilentien kallat hans käre sonn Göstaff Axelson, hvilkens siäl Gudh hugne medh alle sine uthkorade och förlähne kroppen en frögdefull uppståndelse. Så kann jagh noksampt eragte och tenckie, hvadh för stoor sorgh och bedröffuelse detta fallet min k. broder och hans husfru tillfogat haffuer, i dett att de icke allenast deres käre sonn, som naturen kräffuer till att älska, mist haffue, uthan och denn, som allareda till åhren kommen var, att han, der Gudh hade teckts att spara liffuet, väl hade skulle bliffuet konungen och fädernesslandet en nyttigh tienare, vår slegt och familiæ till stoor åhre. Kann eij heller neka, att han migh väl så kär varitt haffuer som en aff mina egna söner. Kann fördenskull inthe annat åhn att haffua medh min broder ett stoort medhlidande, önskandes, att min b. motte bära detta kors medh tålamodh och tenckia, att detta åhr verldsens lopp och ingenting på jorden stadigt, effter som jagh inthe tvifler min k. b. [sig] sådant noksampt uthan påminnelse väl ärindrer.

Belangande dett min k. b. begärer, det jagh inthe ville senda Jahan Axelson till honom, uthan senda honom tillbaka till Upsala igen, så frampt han icke allareda vore herifrån förrest, så tvifflar jagh inthe, dett min schriffuelse medh Tre Kronor åhr min k. broder väl behändiget, derutinnan jagh lather min k. broder förnimma, dett jagh hade betenckiande att senda honom öffuer till Preussen, för åhn jagh min broders vijdare resolution förnumme, aldenstundh jagh förnam pestilentien taga på denn orten för myckett öfverhanden. Hvarföre haffuer jagh hafft honom här hoos migh, till des jagh din resolution derom bekomme, och strax dereffter afferdat honom till Upsala. Min broder vare försäkrat, att dett åhr en juvenis optimæ spei, den jagh vist förhoppes skall bliffua fäderneslandet en nyttigh mann i framtijden och min broder sampt hela slegten till hugnat.

Belangande tilltåndhet her i riket, så åhr, des Gudi skee loff, sakerna i en roligh staat, allenast [att] pestilentien (hvilken der uthaff Preussen åhr hijtt fördh) begynner nu fast allastädes skarpt grassera och i synnerheet här i Stockholm, så att vij nu moste alla herifrån. Och rycker alt Rådet herifrån till Strengnes, der att förvänta H. K. M:tts ankompst, effter H. M:tt Dråttningen [är] på Gripsholm. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnatt oförmält latha och vill nu hermedh *etc.* .... Stockholm den 24 September, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, helsa syster Fru Anna medh min kärlige tienst och Gudh hielpe eder alle medh helsan snart hijtt hem till oss igen, effter jagh nu fast åhstundar att få tala medh min k. broder igen. Vale.

Rikskanslerens anteckning vid utanskriften: Præsent. i Elbing den 20 November, Anno 1629.

---

131. **Stockholm den 11 Oktober 1629.**

Konungens besök i Stockholm; beklagar, att A. O. ej får hemkomma; dyr tid hemma; nöd och fattigdom genom utskrifningarne; förfarandet mot kopparkompaniet; regeringens flyttning till Upsala.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* ...., och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, dett H. K. M:tt nu,

des Gudi skee loff, ähr medh goodh helsa väl hijtt till oss kommen och doch allenast i två nätter her i Stockholm fördrögt och ginest till H. M:tt Dråttningen till Gripsholm igen förrest. Så, oansedt jagh var i denn visse förhoppningh, att min k. broder nu denna höst skulle haffua bleffuit förloffuat att komma hijtt hem till oss igen, och Feltherren bliffuit der öffuer vinteren quar, så förnimmer jagh doch aff H. K. M:tts egen relation, dett min k. b. dähr ähnu på nogon tijdh förtöffua moste, dett sannerligen migh högt bedröffuar, dett våra åhr och dagar löpa således der hänn, uthan all conversation och omgänge. Doch medan alt sådant ähr dirigerat till H. K. M:tts och fäderneslandzens tienst, så moste mann alt sådant Gudh och tijden befale. Önsker allenast, att Gudh ville min k. broder medh sitt hela hus i denna fharliga och siukelige tijdh bevare och förhielpe honom en gångh medh sin käre vordnat hijtt till oss igen.

Hvadh eliest tillståndhet här widhkommer, så haffuer mann orsaak att tacke Gudh, dett all tingh ähr i temligh goodhe terminis, allenast att tijdhen är nogott dyr, ty kostar här nu en tynna rogh 6, undertijdhen 7 daler, doch ähr höstsäden, som nu ähr på jorden, megtigh skön. Allmogen bliffuer megta fattigh och, snarare sagt, aff de hårda uthschriffningar på folk aldeles blottat. Och effter H. K. M:tt nu vill latha stella uthschriffningarna igen i verket, ähre inge drengar mhera att taga, uthan sielffua bonden moste gå uth och bliffuer landet mycket öde, i synnerheet frelset. Effter alt skatt och krono ähre förlänthe till reuter och knegtar, så moste frelse nu allena uthstå gest och gångande, så väl under sätegårdarne som uthan om, och der hielper nu inthe mhera försvar emot. Dett lilla och allmogen haffuer hafft, ähr mest tillgånget genom krigsfolket, som i denne ganske sommar haffue varitt deres gester. Altså befrugtar jagh, att, der detta nogott lenge vara skall, bliffuer resten snart klar och rigtigh.

Hvadh vårt Kopparcompagnie vidhkommer, des capital H. K. M:tt till sigh taget haffuer på interesse 20 pro cento, så ähr i detta åhr inthet interesse betalt, och, oansedt H. K. M:tt haffuer giffuit Compagniet sin försäkringh, att denn, som i 3 åhr ville lathe stå sitt capital, skulle bliffua betalt medh Ungerske gylden och riksdaler in spetie, effter dett gambla priset, så förnimmer jagh nu, att H. K. M:tt vill dem nu i denna höst betala medh kopparmynt, daler emot daler. Skadan kann väl förvinnas, men svårligen bringar H. K. M:tt nogett Compagni mhera till väga.

Aff hvilketdera man större profijt haffuer, giffuer tijden medh.

H. K. M:tt haffuer i denna vinter åhrnat för siukdomens skull, som nu temligen her i Stockholm åhr inritin, att residera i Upsala, dijt som och Hofretten sigh innan nogre få dagar förfogandes varder. Rikerådet bliffuer nu och sammankallat, medh hvilke H. K. M:tt vill holla deliberation om dett Tyske väsendet. Så snart som der uthi nogot åhr passerat, skall jagh min broder om des uthgångh väl advisera.

Belangande min broders sonn Jahan, så åhr han alt i Upsala och vidh goodh helsa och nu nästan om min längdh till växt. Ville önske, dett min broder i denna vhår, der siukdomen sigh stillar, motte [honom] till sigh komma latha, effter honom väl inthe tienligit vara vill länge i Upsala att bliffua. Detta jagh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 11 Octobris, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

182. **Upsala den 23 Oktober 1629.**

Regeringen och Rådet i Upsala; utrikes nyheter; Farensbach, Spens; sändebud från Mantua; den dyra tiden; privatnotiser.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . H. K. M:tt medh hela hoffuit åhr nu hijt till Upsala väl arriverat och dett för pestilentiens skull, den der nu temligen häfftigt i Stockholm grasserar, och ifrån Preussen aff krigsfolket dijt fördh. Alt Riksens Rådh åhr och hijtt förschreffuin, och en deel allareda ankompne, och, så vijdt som jagh förmerkier, vill H. K. M:tt medh dem om dett Tyske väsendes fortsettiande deliberera. Gudh lathe oss de bästa rådh att påfinna, som kunne lända fäderneslandet till goodha. Nhär nogott vist kann deruthi concluderat varda, skall min broder deruthinnan inthet bliffua oadviserat.

Färensbak [ɔ: Farensbach] åhr för nogre dagar sedan hijtt ankommen. Veet till att beretta, dett Bethlehem Gabor åhr siuk aff vatsiukan, och ingen liffsvåhne medh honom lengre på ferde. Beretter och dett hemligen och in eventum, att gifftermål skall driffuas emellan Prinsen i Pålandh och Bethlehems gemål. Brin-

ger dessföruthan väl en hoop medh saaker före, doch synes ingen synnerligh sanningh medh hans relation, effter som han icke heller åhr synnerligen till troendes. — Spentius åhr och för nogre dagar sedan till Götheborgh ifrån Engelandh ankommen, och förväntes hans ankompst hvar dagh hijtt. Hvadh gott han oss bärandes varder, giffuer tijden medh. — Fegreus schriffuer och ifrån Köpenhampn hijt, dett Duk de Mantuas Gesanter åhr ankommen till Köpenhampn*) och åhr sinnader att begiffua sigh hijtt till H. K. M:tt.

Hvadh eliest tillståndet her hemma i riket vijdhkommer, så ähre alle saaker i temligh goodha terminis, allenast dett pestilentien riter ju mher och mher in. En dyr tijdh åhr här och temligh i landet, ty kostar en tynna rogh i Östergöttlandh 8 daler, en tynna korn 6 daler, hvilket på nogre åhr åhr inthe hört i denn provintien. Doch står höstesädan megtigh skön, som hon i nogre åhr inthe giort haffuer.

Belangande min broders sonn Jahan, så åhr han här i Upsala, och ähre vij nu både dis[k]gesellar hooss Lenneum, och agtar han sine studia rett flijtigt, och fölier han migh under tijdhen i H. K. M:tts kammar och min broder vist vara försäkrat, att, der Gudh teckes till att spara honom liffuet, så tvifflar jagh inthe, att han väl skall bliffua denn mann, som skall hugna sina föräldrar och kunne tiena sin öffuerheet och fäderneslandh till goodo. Käre broder, jagh haffuer nu för denna gångh inthe synnerligen att schriffua, uthan vill dermedh upskiuta, till des materien kann vijdhlöfftigare giffuas. I medlertijdh önsker jagh, dett Gudh ville min k. b. medh hustru och barn mildeligen conservera och uppeholla och förhielpe honom medh hela sin vårdnat en gångh hiit hem till oss igen. Och vill jagh nu *etc.* . . . . Datum Upsala denn 23 Octobris, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens anteckning vid utanskriften: Præsent. i Elbing den 20 Novembris. Anno 1629.

---

*) Jmf. Johan Fegræi (Strömfeldts) bref till A. O., dat. Helsingör den 19 Oktober 1629, Oxenst. saml. Det Mantuanska sändebudet kallas där Don Gonsago, Conte de Dulingo.

133. Upsala den 25 November 1629.

Förhandlingar med städernas fullmäktige; J. Skytte guvernör i Lifland; Hofrätten i Dorpt; Charnacés klagomål mot A. O.; Danska besvär öfver Rhengrefven; notiser från England; beskickningar till kejsaren och Danmark; Gustaf O:s begrafning; utskrifningen.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar dig *etc.* . . . . effter som jagh i min sista schriffuelse förmälte, dett H. K. M:tt för siukdomen skull, som nu fast i Stockholm, så väl som monge annorstädes i landet, åhr inriten, haffuer most begiffua sigh hijtt till Upsala, dijtt H. K. M:tt alla städernas fullmegtighe stämbt haffuer och dem skarpa laagen förehollet, i dett de icke de skepp, nembligen 16, som uthloffuade ähre, förskaffat haffue, och, oansedt en deel aff dem väl nogre köpt haffue, ähre de doch så gamble, att städerna deraff en stoor skada tagit haffue, der till de nu moste vara förtenckte till retta att svara*). Dem ähre och väl nogre andre puncter proponerade om goodh rigtigheet uthi bosmäns uthgörande, sosom och om de 3 regementers underhollande, som Hoffmarskalken medh dagligen hijt in förväntes, och, så snart som dett beslutet ähr, begiffuer H. K. M:tt sigh till Vesteråhs, der sin julehälgh att holla.

Jagh lather och min broder förnimma, dett H. K. M:tt haffuer nu förordnat H. Jahan Skytte till gubernator öffuer dett Polniske Lifflandh och hela Ingermanlandh, och skall han haffua sin residents i Dorpt, och der jempte en hofrett anrettes, derföre jagh förnimmer Adam Skraffert skall præsidera och gambla Secreteraren Spannko skall bliffua secreterare. I Skyttens staadh ähr Admiralen Claus Flemingh deputerat. Denne mutation ähr mongom underligen förekommen, doch förmener jagh en part väl lähra medh tijden kenna henne. Men mhera derom hernest.

Denn Fransösiske Gesanten haffuer som i går varitt till audiens och tvenne timmer deruthi fördrögt. Iblandh alt annat haffuer han sigh öffuer min broder besvärat om Konungen i Engelandz titull och vist H. K. M:tt en attestation, som han haffuer begärat min broder underschriffua, [som] doch dett honom denegerat, och sigh uppå Feltherren, den der all relation viste att göra, beropat. Och, effter som H. K. M:tt för hade läsit min broders egen schrifftlige relation, så väl som aff Feltherren om des till-

---

*) Se härom föregående n:r 124.

ståndh förnummit, frågade H. K. M:tt om Gesantern begärade, att du honom till retta svara skulle. Sade han sigh dett inthet begära, uthan allenest att visa H. K. M:tt, dett han rett och min broder orett procederat hade, hvilket medh löje bleff [af] H. K. M:tt antaget. Hvadh vijdare heruthi kann förefalla, skall jagh min broder hernest väl tillkenna giffua.

I går ähr och en aff de Ransour [ɔ: Ranzower]*) hijtt till H. K. M:t förskickat medh breff från Konungen i Dannemark och den unge Prinsen Cristanus V angående Reingreffuen, som nu ähr i Preussen. Hvadh denn haffuer att innebära, varder min broder aff H. K. M:tts breff noksampt adviserat. — Gambla Spents ähr och hemkommen; berettar alt ähnu stoor oenigheet vara emellan Konungen och Perlamente, och en, [Weston] benembt, som tillförene, nhär jagh der var, då [var] vice Thesaurarius och nu dett ämbete medh alla bekläder, vara succederat i Bukingams stadh. Och Spents berettar och, att derifrån ähr inge[n] synnerlighe penningehielp, der oss så omtrengia skulle, till att förvänta, uthan ett hopp hoos Kongen i Engelandh, dett han genom sine senningebudh vill stiffta en general fredh öffuer hela Europa.

H. K. M:tt haffuer deputerat Greffue Peder till att förresa till Keisaren som en post, endeles medh de samma conditioner, som H. Sten Bielke hade till Walsteiner och Tilli i förledne sommars. Hvadh svar han medh sigh förandes varder, ähr letteligen att dijudicera. — Carll Baner och Doctor Salvius skole till Konungen i Dannemark och der förfhara, att [ɔ: hvad], hvar dett Tyske väsendet angår, vij då skole aff honom haffua till att förmoda, effter som min broder aff dess omständigheeter vijdare af Cantzlijt adviserat varder.

Dernest kann jagh och min k. broder icke oförmält lathe, dett din salige son Göstaffs lijck var för nogre dagar i en temligh stark vinter ankommett till Elffsnabben. Och aldenstundh sunden vore lagda medh is, så leth jagh mitt folk ifrån Töresiö ryckia till Bergahampn, taga dett der upp, och sätte dett i Öster-Haninge sakerstij och i medler[tijdh] sändt Jahan Anderson budh att lathe förferdigha en lijksläda medh des tillbehör, och sedan medh första åkeföre lathe föra dett till Tiula kyrckio, hvilket min broder inthet tviffle, att dett ju väl och medh tillbörligh ähro skall skee. Gudh tröste digh och syster, som sådant öffuerleffue moste. Men effter dett ähr så verldens lopp, ideo ferenda sunt quæ mutari nequeunt.

*) Henrik Ranzow, se Axel Oxenstiernas Skrifter II: 1. Brefvet n:r 394.

Uthschriffningen bliffuer strax effter jul stelt i verket medh allmogens stoore klagan och medh monge hemmans ödegörande, och i synnerheet våra settegårdzbönder, effter nu inge drengar hooss dem bliffua ville, i synnerheet för arbeten skull och der bredevidh ingen friheet. Der detta tvenne eller trenne gånger continueras skall, bliffuer medh adelen snart uthe. Gudh vende alltingh till dett besta. Detta ähr så korteligen förmelt, hvadh härtill passerat ähr; framdeles mher. Och vill jagh nu *etc.* . . . Datum Upsala denn 25 Novembris, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens anteckning: Præsent. i Elbing den 26 Decembris, Anno 1629.

---

134. Upsala den 11 December 1629.

Om tillståndet i Preussen och A. O:s betänkanden om tyska kriget; Falkenbergs värfvade folk; Charnacé och den franska underhandlingen; underhandling med kejsaren: privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse vara migh till handa kommin, aff hvilken jagh förnimmer min k. broder sampt medh sin vordnat ähnu vara, des Gudi skee loff, vidh temligh goodh helsa. Gudh förlähne så framgent migh sådana tiender ifrån eder alla att spöria. — Jagh förnimmer och aff min broders schriffuelse till H. K. M:tt om dett Preusniske tillståndet och denn onde sperantz, som min k. b. haffuer om dett Tyske reuterijt. Så varder min k. broder väl förnimmandes H. K. M:tts meningh om dem, huru medh dem han sigh förholla skall. Min b:s betenckiande om dett Tyske väsendes företagande ähr Rådet tillhanda kommin. Befinner deruthaff min k. b. vara medh oss i en meningh och mestedeles bruka de samma rationes, som in Senatu ähre debatterade*). Åhr och fördenskull nu dertill beslutit. Denn

*) Båda de omnämda betänkandena, såväl det till konungen som det till rådet stälda, saknas numera i R. A. De synas hafva varit daterade i November, såsom kan slutas af Gustaf Adolfs bref till A. O. den 4 December 1629. Se Axel Oxenstiernas Skrifter II: 1, sid. 543.

högste Gudh han göre vore rådhslagh lycksaligh och giffue på dem en goodh och nådigh uthgångh. H. K. M:tt gör och dertill alle præparatoria.

För nogre fhå dagar sedan ähr tu aff Marskalken värffuade regimenter till Stockholm ankompne, de der på siön haffua lidit stoor hunger och [blifvit] aff pestilentien och blodhgången mycket försvagade och nu förlagda i Stockholm, der de och temligen döö. Ty H. K. M:tt haffuer icke velat förleggia dem i upstäderne, på dett de icke skole föra pestilentien medh sigh dijtt. Bliffuer altså dett dyra soldater. Här kommer och ett regemente, nemligen Öffuersten Halls, hvilket haffuer bekommitt sin frija martz och durchtogh genom Dannemark. (Så miuk ähr han nu).

Denn Fransösiske Gesanten bekom i går sin affskeedh och till förähring en kädia om 800 kronor medh conterfej och 4 halfua cartouer. Haffuer ingen plenipotens hafft nogon viss summa peningar att uthloffua. Derföre ähr saaken remitterat till Cammerarium till Haagen, dett och han och Konungen i Frankrikes ordinarius der om skole medh hvarandra tractera och sedan stå till H. K. M:tts ratification.

H. K. M:tt haffuer hafft i sinnett att förskicka Greff Per till Käisaren*); ähr doch nu affslaget, aldenstundh H. K. M:tt förnimmer, dett han bliffuer besögt aff Walsteinn, och haffuer H. K. M:tt resoluerat, att, så frampt dett kommer till tractat, att denn då skall bliffua i Dansik, dett min b. då uthan twiffuell moste förestå. Doch skall armeen i vhår icke desto mindre öffuersettias, så att mann kann tractera sub clypeo.

Belangande H. K. M:tt censur om min broders rådslagh, så behagade H. K. M:tts dett till Senaten var schreffuit väl, men dett som H. K. M:tt var tillschreffuit, var icke medh dett andra i alla puncter lika. I synnerheet att deruthi så myckett förmältes om Tyske reuternas affdankningh, tyckte H. K. M:tt, dett vore i nogott contraria (doch mann fhå ordh i min nhärvaru derom taalte), doch excuserandes min broders stoora besvär, som han medh dem hade. (Desföruthan ähr jagh mest i Hofretten och sällan tillstedes). Doch adviserer Her Per Baner min broder väl derom nogott lithe fram bettre.

Din sonn må, des Gudi skee loff, väl. Jagh ville väl gerna nogett vidhlöfftigare om alla saaker schriffua, men posten ähr myckett hastigh och fick rett nu först vetta, dett han ville sin

---

*) Se föregående bref.

kooss. Skiuter fördenskull upp till bettre legenheet. Och befaller nu *etc.* . . . Datum Upsala den 11 Decembris, Åhr 1629.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

135. Upsala den 5 Januari 1630.

Franska sändebud; Tartariska sändebud; Kniphausens ankomst och yrkande på den tyska expeditionens verkställande; utskrifningen; dyr tid; konungens tillfredsställelse med A. O:s sista betänkande om kriget; om Johan Oxenstierna.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . denn Fransösiske Gesanten, som var i Preussen, haffuer bekommitt sin affskedh och herifrån förrest. I går åhr denn andre Gesanten Lascy*) kommen ifrån Muskou hijtt. Talar myckett spotskeligen om denn nation och deres incivilitet emot sendebudh. Han förebär och sigh hooss Stoorförsten haffua begåt, dett en deel aff denn Ryske handelen må diriveres in uppå Narffuen, begärer fördenskull, att Fransoserne må haffua deres stappell i Narffuen, om hvilket medh honom i dagh skall bliffua tracterat. Hvadh för en uthgångh dett tager, skall jagh min b. medh första legenheet väl advisera. — Tartariske sendebudh åhre och som i går ankompne och skole i morgon bekomma deres audients. Hvadh verff de haffue, giffuer och tijden medh**). — Knipphausen åhr för nogre dagar sedan hijtt ankommen och præsenterar H. K. M:tt magnalia och styrker fast till denn Tyske expedition och gör henne myckett leth. Säjer sigh kunne tillväga bringa så myckett folk, som H. K. M:tt begärer, både i reuter och soldater, och en fast lideligh bestellningh, effter som Secreteraren Grubben väl veet att beretta min b. derom vidhlöffteligen***).

*) Namnet är sannolikt felskrifvet, då den ifrågavarande franske gesanten var Des Hayes Courmesmin, såsom ses såväl af Per Banérs bref till A. O. den 12 Januari 1630 (Ox. saml.) som af Flassans Histoire Générale de la Diplomatie Française II: 361.

**) Såsom bilaga till det i föregående not nämda brefvet från P. Banér af den 12 Januari 1630 finnes en förteckning på de Krimska gesandternas namn.

***) Den utförliga värfningskapitulationen, som afslöts med D. v. Kniphausen, är daterad den 17 Januari 1630, och gick ut på levererande af folk till slutet af April s. å. Se Lat.-Tyska registraturet fol. 2.

Hvadh eliest vår staat her hemma om belanger, så går nu denn generalluthschriffningh åhter an, hvilken uthan tviffuell faller allmogen myckett besvärligh, och, der hon ähn en gångh så skall gå, så bliffuer dett väl i dett nhärmeste medh oss giort. Dyr tijdh ähr här och extraordinarij; ty kostar en tynna rogh 9 eller 10 daler, och monge ähte barken, i synnerheet i Östergöthland [och] i Vestergöthland; i Götheborgh kostar hon 20 daler.

Jagh kann och min k. b. icke förholla, dett hans siste schriffuelse till H. K. M:tt de consilio belli Germanici ähr uptaget medh ett treffeliget gott contentament, och sade H. K. M:tt, dett att vara literas doctissimas; önskade och, att alle de consilia, som min b. deruthi giffuer, stoge till att stella i execution och förmoder, att de icke uthan frugt afflöpa skulle*).

Hvadh eliest min broders sonn Jahan vidhkommer, så ähr han, des Gudi skee loff, vidh goodh helsa och alt her i Upsala stadd. Farer vackert fort i sina studijs och desemellan, nhär nogre gesanter haffua hafft audientz, ähr hann altijdh tillstedes, sosom och undertijden agtar uppå H. K. M:tt, och behagar H. K. M:tt hans humor myckett väl. Jagh tvifflar inthe, att, der Gudh teckes att spara honom liffuet, att dett bliffuer en mann att tiena sin konungh och fäderneslandet. Käre broder, jagh ville väl nogot vijdhlöfftigare schriffua min k. b. till om alle saakers tillståndh, menn aldenstundh Secreteraren Grubben ähr nu aff H. K. M:tt till min broder försckickat, så veet han noksampt min k. b. om alle particularia att underetta. Och vill fördenskull denna min schriffuelse upskiuta till en annan tijdh, och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Upsala denn 5 Januarij, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder. Var obesvärat att helsa din husfru och barn medh min tienst och Gudh förlähne eder alle ett gott och lyckosampt nytt åhr och lathe oss, der honom så behagade, i dett åhr finnas medh helsan och goodhe hugnelige tiender. Vale et Vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Fiskhusen den 16 April, Anno 1630.

---

*) Betänkandet saknas liksom de föregående i R. A.

136. Stockholm i början af April 1630.

Lyckönskar till väl öfverstånden vinter och konungens välbehag; den dyra tiden och nöden hemma; felslaget hopp att blifva sänd till Danzig; tillärnade riksrådsutnämningar; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . lather jagh min käre broder förnimma migh fast gerna och medh hugnat förstått haffua min k. broder medh sin k. husfru och barn att vara vidh goodh hälsa och välmågo, och att Gudh haffuer giffuit min k. broder denn nådh, att han denna vinter uthöffuer icke allenast medh varande armee, uthan och medh des värffuande och förmherande, erhållit haffuer. Derföre Gudh ähr högeligen att tacka och min broder fördenskull en gratulation väl förtient haffuer, och ähr alt dett, som aff min b. i denne vinter förrettat och beställt ähr, megta nådeligen och väl uptagit.

Hvadh vår staats tillståndh vidhkommer, så ähr, des Gudi skee loff, alle saaker i rolige terminis, doch icke uthan deres stoore besvär och difficulteter. Ty ähr här en dyr tijdh och hunger i landet altså, att en tynna spannemål haffuer i vinter kostat vidh pass 12, ja 16 daler der nedre i landet, och dessföruthan landet så uthblottatt medh folk aff desse 4 skarpa uthschriffningar, så att dett synes nogorlunda ville lutha; och, hvar dett ähnu ett åhr eller tu skall continuera, så må vij väl säia, att vij haffua vunnit landh aff androm, och deruthöffuer ruinerat vårt egit, effter som min broder väl varder förnimmandes aff sin fougtes Jahan Andersons berettelse, nhär han ankommandes varder.

H. K. M:tts deseiner och anslagh agtar jagh onödigt om nogott förmäle, aldenstundh Secreteraren Grubben ähr befalat min b. all grundtligh relation om dem att göre. Gudh giffue lycke och välsignelse till dem alle. Och effter som jagh förnimmer, dett en tractat skall nu anstellas i Dansich emellan de Käiseriske och oss, och H. K. M:tt ähr sinnader att förskicka min broder nogra aff vårt medell herifrån till asistens, så hade jag väl varitt till fredz, dett jagh hade mott bliffua en aff dem, i synnerheet för denn orsaak, att jagh en gångh motte få see och tala medh min b. Ty ähr väl till att befrugta, att, hvar detta tillstundande krigh skall haffua sin framgångh, [dett] icke tilleventyrs i mongen goodh dagh skeer neppeligen. Doch kann jagh väl ehragte att Hoffretten ähr migh till ett stoort hinder, och sedan att fhå ähre, som hemma i H. K. M:tt[s] frånvharu bliffua skole.

Jagh lather och min broder förnimma, dett Greff Abraham åhr denn 12 Martij affsombnat, och bliffuer således vårt collegium dagcligen förminskat. Och haffuer H. K. M:tt väl per discursum föreslaget, dett H. K. M:tt en temligh deel i Rådet igen intaga vill, nembligen Greff Per, Greff Nils, Jahan Baner, Carl Baner, Åke Tott, Erich Rynningh, Jahan Pontuson, Feltmarskalken Herman Wrangell, Sten Bielke*). Hvadh nu derom varder, giffuer tijden medh.

Min broder förmäler och uthi sin schriffuelse, dett han begärer sin son Jahan öffuer till sigh, såväl som och sin fougte Jahan Andersson. Så haffuer jagh strax sendt min broders breff till din sonn och schreffuit honom till, dett han begiffuer sigh hijtt till Stockholm ifrån Upsala, och så snart han kommer och hans saaker kunne bliffua rigtige, skall jagh [senda] honom strax öffuer till min b. (Gudh lathe honom ankomme medh helsan). Din salige sons Göstaffs lijck åhr fört till Tiula kyrkia, strax isarna begynte att bära. — Ett moste jagh icke förgäta att advisera min k. broder, om broder H. Bengt Oxenstierna, att sosom min broder väl vetterliget åhr, dett han nu i en longhligh tijdh haffuer friat effter Fröken Ibba, Greff Abrahams dotter, och doch aff henne inge goodhe svar kunnett bekomma, oansedt fadren, modren och bröderna haffua alla varitt på hans sida och hans saak på dett högsta hooss henne dreffuet, doch alt uthan frugt, han icke desto mindre i sitt upsååt continuerat, förmenandes sigh medh tijden skola vinna hennes affection. Nu omsidor åhr uppenbart vordit, dett Axell Baner skole stå medh henne i goodh correspondens, och [hon], för nogon aff hennes föräldrar eller syskon vist deraff ett ordh, giffuit honom ja, dett Hr Bengt haffuer fast hårt till hiertat gått, förmenandes, dett Axell Baner som hans förtrognaste venn, skulle medh honom dolose haffua omgåts och till hennes perversitet en orsaak vara, och förmenandes honom lenge detta spele in secreto driffuit haffue, oansedt denn andre dett hårt nekar och svär, hvarigenom ett treffeliget haat dem emellan åhr upvuxit. Och hvar jagh honom icke medh lämpa och foga in till denna dagh ifrån hollet hade, så hade uthan tviffuel endera aff dem satt liffuet till. Doch tyckes migh Hr Bengt göra nästan för myckett för denn pigans skull. Der min

*) Af dessa utnämdes, såsom af följande bref synes, Per Brahe, Johan Banér, Åke Tott och Herman Wrangel till riksråd i Maj 1630. Grefve Nils nämdes till riksråd 1632, Erik Ryning, Johan de la Gardie och Sten Bielke 1633. Carl Banér blef däremot aldrig riksråd.

broder nu tecktes medh ett ordh, tu eller trij att affstyrkie honom, vore dett väl giort, ty han man bidar effter Konungens affresande, då till att sökia sitt rum och legenheet. Eliest haffuer han satt sitt sinne till systeren Fröken Margreta, och dett haffuer väl sin framgångh, effter som både hon sielff så väl som modren och alle bröderna der till inclinera. Min broder ville sigh emot [honom] inthe merkia lathe, att jagh digh derom adviserat haffuer, uthan dett förnummitt ex communi fama. Käre broder, jagh vill denna gångh inthe bemöda digh medh nogon vidhlöfftigh schriffuelse, uthan, nhär Gudh vill, din Jahan förreser herifrån, digh då om alle saaker particulariter advisera. Och vill nu *etc.* . . . Datum . . .*) Aprilis, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Fiskehusen den 16 April, An. 1630.

---

137. **Stockholm den 16 Maj 1630.**

Utskottsmötet; nöden i landet; förberedelser till tyska expeditionen; riksrådsutnämningar; det felslagna hoppet att blifva kommissarie i Danzig; privatsaker; A. O:s betänkande om kopparhandeln ogilladt.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . ., effter som H. K. M:tt haffuer till denn 1 Maij sammanschreffuit ett möte, nogre aff de förnempste aff adelen, bisperna och nogre fhå aff borgerskapet, hvilket ähr i förledne tisdagh angånget och så lenge öffuer tijden drögdh för H. K. M:tt[s] trediedagh febris, denn H. K. M:tt doch nu, des Gudi skee loff, väl öffuervunnit haffuer. Och haffuer H. K. M:tt lathet proponera dem desse tvenne puncter: 1:o att de skole öffuersee denn instruction, som commissarierna på tractaten meddelas skulle, hvilken de haffua goodh ehrkendt och inthet funnett der nogon tingh uthi att förandra**); 2:o att effter H. K. M:tt förmerkte, att landet genom de monge och stoore uthschriffningar bleffue merkeligen uthblottat på folk, derigenom åkerbruket bleffue ödelagdh och fattigdomen

*) Datumsiffran är i manuskriptet utelemnad.
**) Se angående denna Axel Oxenstiernas Skrifter II: 1: n:o 425.

toge öffuerhanden, derföre ville H. K. M:tt lathe falla denna åhrs uthschriffningen, som i fjordh bevilliades, doch medh denn beskedh, att hvar och en, som i rootschriffningen kunne införas, motte giffua halffanan tynna spannemål eller 3 pundh smör, till hvilken punct adelen sigh högt öffuer besvärade, deres bönder omögeliget att uthgiffua, så väl [som] och bisperne giorde dett samma, förebärandes denn stoora oförmögenheet i landet ähr, och att vara ogörligit för torpares och andre fattiges skull, doch omsider tillbudo aff hvar person en tynna eller 2 pundh smör eller två riksdaler; och hvar H. K. M:tt dett inthe behagade, så såge de heller, att uthschriffningen för detta åhret ginge för sigh, och ähr således H. K. M:tt sinnader att bliffua vidh uthschriffningen. H. K. M:tt vill nu senda uth commissarier och tractera medh dem derom, effter ingen aff allmogen ähr här. Jagh må och väl bekenna, att landet ähr nu så uthblottat på folk, att dett nästan en stoor deel deraff [är] öde. Jagh vill icke nämpna Finlandh, [af] hvilket mhera ähn halffparten ähr framfharitt. Deres oförmögenheet ähr och nu så stoor, så att Östergöttlandh, Vestergöttlandh och Smålandh leffuer mäst aff bark och ållon, och ähr, snarare sagt, ingen barmhertigheet medh dem, ey heller må om deres oförmögenheet nogott nempnas, så att väl ähr till att önske, att Gudh oss och vår staat ville för olyckor och inbördes vedervillie bevara. Jagh vill eij mhera derom schriffua, aldenstnndh min broders fougte sielff noksampt veet honom om alla de particularia att beretta.

H. K. M:tt haffuer nu lathet göra öhrlighskepen alle ferdighe, och väl nogre fragtskepp medh bekommitt (doch kunne [de] till alt folksens öffuerföringh inthe förslå), och haffuer, om Gudh vill, till dett sista innan 14 dagar hereffter ährnat att gå till segels både med reuter och knegtar. Huru monga regimenter till hest och foot de bliffua, veet Secreteraren bäst att beretta, och haffuer H. K. M:tt ährnnat att landhstiga i Strålesundh för Stetins belägrings skull, dem att entsettia, så frampt till de sigh så lenge försvara kunne. Hvart uth H. M:tts consilia tenderer, veet Secreteraren väl att beretta, derföre agtar jagh onödigt myckett derom att schriffua. Gudh giffue eliest välsignelse och lycka dertill, och lathe all tingh oss och vårt uttmattade fädernes landh till roo och säkerheet [lenda].

Jagh kann min broder icke förholla, dett H. K. M:tt haffuer uthvaldh till Rådzpersoner i de affdödes stadh: Greff Per, Feltmarskalken Wrangell, Jahan Baner och Åke Tott. Gudh giffue dem lycka att draga denne bördan väl.

Jagh ville väl önske aff hiertat, att jagh motte få tala medh min broder inthe mhera ähn ett par timer till görande, hade och väl förmodat, att jagh skulle haffua bleffuit deputerat till en commissarium, men H. K. M:tt haffuer dett inthe velat; orsaken veet jagh inthe. Doch aldenstundh lyckan inthe vill foga oss tillsammans, så moste patienteras för fäderneslandzens och H. K. M:tts tienst skull, och önsker, att Gudh ville lathe oss så lenge leffua, att vij ähn en gångh motte finnas medh helsan och hugnat. — Hvadh eliest vårt tillståndh her hemma vidhkommer, så, effter din sonn veet digh väl alt sådant att beretta, agtar jagh onödigt derom nogett att förmhäle. — Jagh haffuer och leffuereret min broders fougte Jahan Anderson nogre looskin; begärer, att du ville befalla nogon aff dine tienare, som sälia bort dem till mitt behoff för riksdaler, deruppå vij haffua en stoor nödh i landet, sosom och nu, snarare sagt, effter alt mynt her i landet.

Min broders consilium om kopparhandeln till H. K. M:tt haffuer inthe varitt synnerligen acceptabelt, ty man gerna vill haffua fingrerne i all såddh. Käre broder, jagh vill honom nu inthe lengre uppeholla, uthan haffue honom denn högste Gudh till all välmågo befalat. Datum Stockholm denn 16 Maij, Anno 1630.

T. F.
amantissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Trade has Vulcano.

---

138. Elfsnabben den 6 Juni 1630.

Tyska expeditionen; sändebud från Pommern; vidare nyheter sändas med Gabriel B:son Oxenstierna.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . H. K. M:tt haffuer nu allareda så vidt dreffuit och bragt saakerna, så att H. K. M:tt ähr nu här i Elsnabben medh hela armeen, nembligen vidh pass 10,000 till foot och 1,300 till hest. Resten aff reuterijt går till skeps i Callmare och Norköpingh, och väntar H. K. M:tt nu allena på vinden. Denn aldrahögste Gudh han verdiges giffua her till sin välsignelse och på detta vidt uthseende krigh en goodh uthgångh.

I afftons ähre her på strömen ankompne Gesanter ifrån Pomeren. Iblandh dem ähr Cansleren Horn denn förnembste*). Hvadh deres anbringande ähr, varder min broder väl aff Öfversten Baudesin förnimmandes. — Hvadh eliest saakernas tillståndh her hemma i landet vidhkommer, så står här effter legenheeten så temligen väl till. Jagh ville väl nogott vidhlöfftigare och om flere particularia schriffua, men effter Hr Gabriel Bengtson skall offörtöffua[t] begiffua sigh till Preussen, så skall jagh medh honom min broder om alle saaker vidhlöfftigare advertera. Och vill [jagh] nu denna gång *etc.* . . . . Datum Elsnabben denn 6 Juni, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Helsa din kära husfru och barn medh min tienst, och hoppas jagh, dett din sonn Jahan skall nu medh Gudz tillhielp väl vara öffuer till digh kommen. Gudh lathe eder alla nu väl. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 21 Junij, Anno 1630.

---

139. **Stockholm den 21 Juni 1630.**

Om tyska expeditionen och proviantbristen; hotande nöd; underrättar om sin förestående resa till Lifland; konungens porträtt sändes; Spens resa.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, att, sosom jagh för nogre dagar sedan medh Öffuersten Baudisin digh tillschreff, H. K. M:tt medh denn armee, som herifrån affgå skulle, vara i Elsnabben församblat och segellferdigh, hvilken der, genom ett longligit motväder uppehollin, nu entligen ähr gången till siös. Gudh giffue eliest till mycken lycka. H. K. M:tt haffuer medh ringa proviant varitt försörgdh, nembligen medh en månadz kost, den der och mestadeles för motväders skull ähr bleffuen förtärdh, hvarföre H. K. M:tt haffuer förschickat Marskalken Falkenbergh hijtt

---

*) Legaterna voro, utom den ofvannämde Philip v. Horn, Henrik Heidenbeck och Paul Friedborn. Se resolutionen för dem dat. den 8 Juni, i Lat.-Tyska registraturet fol. 164.

till Stockholm, mhera proviant hooss hvar mann att upbringa, och åhr här i landet så stoor nödh, att her i hela Stockholms stadh haffuer icke funnidtz mhera åhn 300 tynnor rogh. Till sådana extremiteter åhr detta landet nu kommit, hvilket sigh och myckett förorsakar aff dett spannmålsförbudh, som skedt åhr, att denn [ena] provintien inthe må asistera denn andra. Gudh förbiude, dett åhnu ett hårdt åhr komma skulle; vore om detta landet högt till att befrugta.

Jagh åhr nu på min resa stadder till Lifflandh och Ingermanlandh, effter H. K. M:tt haffuer förloffuat migh på nogre veckor att förresa dijtt och besee mitt godz, till des session[en] igen begynnes. Om jagh gestar då min broder på Wolmar, så veet jagh väl, att dett honom inthe mishagar.

Käre broder, Casparus Apoteekare sender digh H. K. M:tt[s] conterfei, hvilket jagh haffuer leffuererat Hr Gabriel Bengtson, och åhr dett likaste, som jagh haffuer åhn her till sedt. Mhera haffuer jagh för denna gångh inthe att schriffua, uthan vill nu *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 21 Junij, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder, helsa syster Fru Anna och dina barn medh min tienst. Vår gambla Spens, hvilken der nu åhr bleffuen general för alla Skottar, lather och helsa digh och förreser medh åht Tysklandh. Vale et vive.

---

140. **Riga den 24 Augusti 1630.**

Berättar om den liffländska resan och om tillståndet i landet och på godsen; Skytteska bröllоppet; Skytte såsom guvernör; privatsaker.

Välborne käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann min k. b. dernest icke oförmält lathe, att sosom jagh in Junio nästförleden leth min b. förnimma, dett H. K. M:tt migh haffuer efflerlathet på nogre veckors tijdh emedan Hofretten hvilade, motte förresa till Ingermanlandh och Lifflandh mine godz att besee, aldenstundh jagh dem tillförene aldrich sedt hade, altså begaff jagh migh till vex denn 21 Junij till Finlandh och var nogre fhå dagar på Sundholm och sedan derifrån till Ingermanlandh, och haff-

uer nu entligen förrettat min resa genom Lifflandh, och nu till Riga, des Gudi skee loff, medh hälsan ankommen, och agtar migh, om Gudh vill, innan nogre fhå dagar herifrån till siös och genast till Stockholm. Och, der tijden icke vore så kort, och rettegångsterminen så nhär tillstundade, och tijden aff H. K. M:tt att igenkomme icke vore så strengdh föresatt, så skulle jagh visserligen löpa åht Pillo på nogre dagar tillgörande, på dett jagh medh min broder må en gångh kunne komma till taals, aldenstundh dett ähr ovist, nhär dett skee kann, i denna bullersamma tijden. Men effter dett inthe skee kann, så önsker jagh, att denn goode Gudh ville en gångh lathe oss finna hvarandra medh hälsan och hugnat.

Hvadh som tillståndet her i Lifflandh vidhkommer, så ähr här, des Gudi skee loff, emot all sedhvana, roligit och stilla, och haffuer jagh besedt mitt godz her i landhet, sosom och förrest genom en stoor deel aff min broders lähn. Ty ähr jagh kommen denn vägen ifrån Pernou åht Ottenshoff, derifrån till Burtnik, der jagh en natt legat haffuer, sedan till Wollmar, der min b:s capiten, Anders Munck, migh mött haffuer och mägta väl tracterat, derföre jagh och min broder för gott tractament vill haffua betackat. Derifrån förreste jagh uthmedh Wenden, doch inthe in i staden, aldenstundh der dör temlighen aff pestilentien. Och må jagh väl bekenna min b. der att haffua ett ståttligit lähn. Gudh förlähne freden och lathe min b. och hans effterkommande det everdeligen att niute och beholle.

Jagh lather och min broder förnimma, att jagh förreste ifrån Narffuen och ginast till Dorpt, och drabbade just den tijden, nhär Skytten hölt sin dotters bryllop medh vår frende Hr Jöran Gyllenstierna, hvilket medh en temligh stoor sollennitet celebrerat vardt. Och vore alle Liffländske stä[n?]derna dijtt budne, de der och deres gesanter dijtt förskickat hade medh temligh stoore præsenter. Han haffuer ett stoort gubernament under fötterna, doch icke uthan mongens i denna provintiens förundrande. Doch begynner han sitt gubernament megta moderate och söker nu effter venner, dett mäste han kann.

Hvadh eliest tillståndet vidhkommer i min b:s gods, så står temligen väl till, och haffuer min broder drabbat vidh en mägta goodh tienare hooss Anders Munck, den der väl söker hans besta, och skall min b. svårligen bekomma hans like, nhär han affaller, effter som han ähr mycket siukligh. Din bookhollare Per Bengtson, som ähr uppå Moian*), duger inthe mycket, ähr oroligh,

*) Beläget ej långt från Wolmar.

parlementerer gerna, och nästan hvar man göra aff honom leek. Din lagman Traneus behagar migh inthet illa, allenast han synes haffua en jalousie öffuer Muncken, tilleventyrs haffuandes hopp medh tijden att komma i hans stelle. Doch nhär Muncken en gångh dett slepper, Gudh lathe min b. då bekomma en så goodh igen.

Jagh haffuer och förnummitt, att sedan jagh var ifrån Stockholm förrest, dett din husfru, syster Fru Anna, ähr ankommen till Stockholm, att lathe begraffua din salige sonn, och haffuer dett giort migh aff hiertat ondt, att jagh icke skulle haffua varitt tillstedes, att bevisa hanss lijk denn sista ähra och tienst, och kunnett vara din käre husfru i denna bedröffuelige agt till tienst och biståndh, i synnerheet i min b:s frånvharu, och, der jagh dett i tijdh vist hade, skulle jagh fast heller denna min resa haffua försutit, ähn ifrån denn andra bedröffuelige agt bleffuit, sed quæ facta sunt mutari nequeunt. Jagh haffuer för denna gångh inthe synnerligen mhér att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Riga denn 24 Aug., Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 19 Septembris 1630.

---

141. **Riga den 28 Augusti 1630.**

Intercession för Axel Oxenstiernas »lagman» Jonas Traneus.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke förholla, att effter jagh förnimmer, dett min broders lagman Traneus ähr öffuerschreffuen till Preussen, och han förnimmer aff din schriffuelse, dett han nogorlunda genom andres angiffuande skall vara råkat i ditt mishagh, och han förmener sigh att vara oskyldigh och uthan saak, hvarföre haffver han aff migh begärat, att jagh hooss min broder för honom intercedera ville, så att du ville lathe all mishagh emot honom falle. Så haffuer jagh hans begäran honom icke kunnet uthslå, uthan förseer migh, att min b. lather honom denna min intercession till goodo åhtniuta. Så vidt som jagh aff hans acter förnummitt haffuer, kann jagh väl säja migh inthet annat ähn dett, som upprig-

tigt [är], aff honom förståt haffua, och att han i sitt kall noksampt trogen ähr. Men hvadh för vedervelie emellan Anders Munck och honom kann vara upkommen, kann min broder uthan tviffuell väl aff honom sielff förfhara. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnatt oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Riga den 28 Augusti, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 19 Septembris Anno 1630.

---

142. Vaxholm den 7 Oktober 1630.

Underrättar om sin hemkomst; pesten; Rhengrefvens rättegång; hotande hunger och dyr tid; knektehjelpen; privata notiser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och giffuer dernest min broder tillkenna, dett jagh enthligen effter en långh och vidhlöfftigh resa ähr, des Gudi skee loff, väl hijtt till Sverige igen ankommen och funnitt mina medhcolleger här vidh Vaxholm för migh församblade, de der haffua most ifrån Stockholm för denn skarpa och häfftige pestilentien skull, som nu inritin ähr, vijke, och begynner hon nu allgemach på alle orter itendas. Hvar hon och inkommer, gör hon temligen rent effter sigh, och seer dett så uth, som hon alla provintier besökia vill. Gudh vare oss nådigh och see till vårt arme fäderneslandh, som nu medh mongehanda plågor ähr belastat.

Strax jagh ähr hijtt kommen, begyntes rettegången emellan denn Danske Agenten på Prinsen i Dannemarks vägna och Reingreffuens uthskickade. Denn första hade olaglighe skäl och bevis, denn andre [var] medh ingen nöiagtigh fullmagt, som lagh fordrar, försörgdt; hvarföre vistes denn ena effter bettre skäl, denn andra medh alla affvistes, och, aldenstundh Rådet samptligen schriffua min broder, sendandes honom alla agterna, agtar jagh onödigt derom nogott vidhlöffteligen derom att röre*). Förmoder väl, att vij medh samma rettegångh en tijdh longh skole bliffua förskonte och således vinna en godh tijdh.

*) Om Rhengrefvens rättegångh, se Kullberg, Svenska Riksrådets Protokoll II: 259, s. 1. Rådets bref till A. O., som saknas liksom de öfriga för detta och följande år i original i R. A., finnes i Rådets registratur 1630, fol. 72.

Hvadh vårt tillståndh her i landet vidhkommer, så åhr denn väl icke denn besta, ty uthi Östergöthlandh, Vestergöthlandh och Smålandh, åhr megta ringa sädh bleffuen. Heruppe i landet åhr hon väl noget till synne och i halmen, men ringa i spannen. Och nhär denna knegthielpen, som pålagt åhr, uthgången och uthskeppat [åhr], åhr till att befrugta, dett en stoor hunger vill effterfölia. H. K. M:tt haffuer oss befalat, att lathe hvar och en skepa sädh och spannemål, så myckett de ville, emot licenten, en riksdaler af tynnan, effter myckin spannemål icke allenast för dett åhret bliffuit, uthan aff dett fiordhgambla nok i förrådh. Doch, effter vij förnummo H. K. M:tt vara orett berettat, haffue vij förbudet att skeppa nogen spannemål uth, för än knegtehielpen all uthgången [åhr], eliest skulle der under skee stoort undersleeff, Konungen till ingen ringa skada. I medler tijdh haffue vij schriffvit H. K. M:tt till, notifierandes landzens legenhcet och förväntandes deruppå vijdare beskedh*).

Vår frendekarl s. Gabriel Erichson åhr affsompnat i Vesteråhs, megta hastigt, Gudh vare hans siäl nådigh, och åhr nu på en kort tijdh monga aff vår slegt hädan rygte. Gudh vare oss nådigh, som effterleffue. Jagh ville väl nogett vijdhlöfftigare schriffua, men skepet åhr segellferdigt och vinden ligger uppå, derföre vill jagh dermedh till annan gångh upskiuta och då min broder om alt tillståndh vijdare advisera. Och befaller nu *etc.* . . . Datum Vaxholm denn 7 Oktober, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Var obesvärat att helsa din käre husfru och dina barn medh min tienst, så väl som din sonn Jahan. Vale.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 2 Jan., Anno 1631.

---

*) Jmf. riksrådets bref till konungen den 9 Oktober 1630 bland »Acta historica» i R. A.

143. Stockholm den 24 Oktober 1630.

Tacksägelse för bref; beklagar A. O:s trångmål, men svårigheterna hemma äro icke mindre än derute; tankar angående ställningen; kopparförsändelser; Rådet i Upsala; C. Flemings resa till K. M:t; privatsaker rörande sönerna.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, din schriffuelse medh sampt innelagda adviser medh Capitenen på Apollo vara migh denn 23 tillhanda kommen*), aff hvilken jagh noksampt och fast ogerna förnimmer denn Preussiske staatens tilleståndh icke att vara uthi sådana terminis, som väl önskande vore, uthan endeles lather sigh ansee, som dett till ett nytt krigh och vapneskipte emellan de Poler och oss upvexa [skulle] för de fremande reuter[s] stoore licentia och öffuerlast.

Jagh förnimmer och denn stoora trångh på peningemedel, som hooss min broder finnes att contentera folket medh. Och hvadh detta honom för en stoor last och besvär ähr, kann jagh letthligen ehragte. Vill allenast önske, att Gudh ville giffua min b. denn lycka och patiens, att han alt dett motte lyckligen och väl kunne uthföra, Gudh till ähra och fäderneslandhet till tienst, som här till dax skedt ähr. Jagh kann icke neka, dett besvären hooss min broder ähre ju stoore, men icke heller mindre hooss H. K. M:tt. Fäderneslandet ähr eij heller förgäthit. Min b. tryter medell. H. K. M:tt bårger nu mhera, ähn som betalas kann. Invisningarna på betalningh göras på Rentekammaren. De fallera. Derigenom tager credihten skada. Här i riket ähr dyr tijdh, ja hungern i åtskillige provintier inriten. Och sedan denna stränga pestis, som megta rent effter sigh soopar, ty der hon kommer in, leffuer hon ingen quar. Fhå som för henne sky, flere som henne åhstunda, förmedelst henne att skilias vijdh denne vedermöda. Doch, nhär man betragtar detta verdzlighe, så ähr vår liffstijdh jempt medh klagan och vedermöda sammansatt, och kann doch dermedh inthe uthrettes. Vij ähre råkade uthi ett krigh, icke vår magt likmätigt, uthan vijdt öffuergående, emot hvilke fiender vij icke till dett ringaste ähre till att skatta, och, der dett effter menskligh förnufft gå skulle, vore eij annett ähn en total ruin till att förmoda. Men, nhär mann vill de förra åhrs acta tillbakar see och dem betracta, skall man befinna oss alt för ett i sådana an-

*) Detta bref saknas i R. A.

gustijs att verserat haffua, och, oansedt de tillförene väl haffua varitt nogott mindre, så haffua och våre kraffter varitt då mindre. Vår staat haffuer offta synts att luta, doch ähr han likquäl, genom Gudz nåde, unnerligen conserverat. Jagh tvifflar och inthet, att, sosom vår intention ähr goodh och uprigtigh, och detta kriget föres allenast till att assecurera vår egen staat och till att hielpa de förtrygte evangeliske, att Gudh ju giffuer och deruppå en goodh och nådigh uthgångh. Min broder förlathe migh, som så vijdt a scopo exorbiterer och i phantasien schriffuer.

Min broder begärer, dett jagh medh flijt vill pådriffua, dett denn förordnade kopparen må komma öffuer. Så holles han nu uppå att inskepes. Förhoppes, han i dett nhärmaste skall gå uth. Här går nu medh saakerna nogott longhsampt till, ty Senaten ähr för denna pestilentien[s] skull dissiperat och haffue satt denn 30 October att mötas i Upsala, der ähnu frijtt ähr, i denna vinter att förbliffua och H. K. M:tt[s] lyckligh ankompst att förbida. Doch tvifflar jagh svårligen, dett H. K. M:tt i åhr hemkommer, aldenstundh Admiralen Flemingen ähr förschreffuen aff H. K. M:tt och som i går herifrån och till Tys[k]landh förrest, att taga beskedh om Cammarsakerna. Hvar H. K. M:tt nu inthe kommer, skall dett en stoor förundringh iblandh allmogen giffue. Och derom nogon vijdare hielp hooss Ständerne skulle anholles (oansedt de inthet eller lithet förmå) skall dett vara svårt i H. K. M:tt[s] frånvharu att nhå.

Min b. schriffuer migh till i sitt postscripto, och lather migh förnimma, huru mine barns præceptorer sigh i min frånvharu förhollit, dragande min Göstaff och Ture medh sigh i gestebudh och perlamenter. Så må jagh väl bekenna, att jagh icke dett ringaste ordh derom ähn hertill haffuer kunnett förnimma, för ähn denna min b:s schriffuelse ähr migh tillhanda kommen. Hade och inthet förmodat, att migh sådant aff dem i min frånvharu henda skulle, aldenstundh denn ena, som läser för de två störste, haffuer varitt ästimerat för dett besta och moderateste ingenium, som haffuer varitt i Upsala Academia och studiosis. Och gör dett migh inthet lithet ondt, och jagh skall väl bruka till denne skarpa siukdom ett skarpt remedium och väl settia en plugg för dett hålet, och haffuer orsaak att tacka min b., som migh vharnar, deraff jagh och hans goodha hierta och affection, som han till migh och mina barn bär och drager, förstår. Gudh kenner och dett hierta, jagh till digh och de dine bär. Han lathe oss och, om hans gudomlighe vilie vore, ähnu nogon tijdh hvar andre

niuta och att kunna tiena denn ena denn andra. Der migh och i denne siukelige tijdh nogot dödeligit kunne hände, befaller jagh näst Gudh min b. mine barn uthi händer. Han handla emot dem effter sin goodha affection. Jagh tienar digh och de dine altijdh igen.

Käre broder, jagh hade väl nogott mhera att schriffua, men effter din tienare medh din spannemål vill hastigt sin kooss, derföre vill jagh upskiuta, till des vårt Collegium kommer tillsamman, då jagh min broder om vårt tillståndh ex fundamento advertera vill. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 24 Octobris, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder var obesvärat att helsa din husfru och barn medh min tienst, och mår din dotter Chirstin väl och ähr på Häringe. Vår syster Ålsa går och på fallande foot. Gudh hielpe henne. Kortar Gudh nogott aff vår redd, så förökes hon igen. Vale et vive.

---

144. **Upsala den 23 November 1630.**

Allt lugnt hemma; konungens missnöje öfver anordningarnes felslående; åtgärder till anskaffande af penningar; Rådets betänkande om kontributioner m. m.; behofvet af fred; kopparkompaniets affärer; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh dernest min k. broder icke oförmält lathe, att, sedan jagh sist ifrån Stockholm min b. tillschreff, ähr här hooss oss inthet schrifftvärdigt passerat, uthan alltingh i sine förrige terminis roligit och stilla, uthan dyr tijdh, hunger och vehklagan vancker här dagligen.

Ifrån H. K. M:tt haffue vij för nogre fhå dagar sedan bekommitt schriffuelse*), uthi hvilken H. K. M:tt sigh högeligen besvärat, dett de anordningar, som till den Tyske krigsstaten giorde ähre, inthet rigtigt uthgå eller fölie; befaller oss fördenskull öff-

*) Jmf. slutet af K. M:ts originalskrifvelse till R. R., dat. Ribnitz den 8 Oktober 1630, præs. den 4 November, bland Gustaf II Adolfs original och concepter i R. A. Doch är här tydligen frågan om ett senare bref, som dock, liksom de öfriga från konungen till Rådet för sista delen af detta år, saknas.

versee denna åhrs staat, pröffua feelen och så laga, att denn resterande summa motte bliffua öffuersendt, medan yppet vattn ähr, sosom och till att verificera tillkommande åhrs förslagh, uthi hvilket och infört ähr knegtschriffninghshielpen så väl som boskapsskatten, hvilke tvenne contributioner nu expirerade ähre i denna höst och eij vijdare samptygte. H. K. M:tt pålegger oss och, att uptenckia nogott annat medell, hvarmedh vij H. K. M:tt och armeen till en merkeligen asistens komma kunne, sosom och förbemelte hielper att anticipera, medh sampt hvadh mhera i samma H. K. M:tts schriffuelse författat ähr. Så må jagh väl bekenna, att sosom samma H. K. M:tt[s] schriffuelse ähr aff stoor importans, deruppå fäderneslandet och alles våres välferdh uppå hänger, altså kommer så mycket svårare uppå att svara dertill och der uthi giffua vårt consilium, effter vij så fhå ähre här tillstedes och saaken af stoor consequents*). Doch haffua vij oss på effterföliande sätt resoluerat: 1:o Först approbera vij H. K. M:tt[s] desseiner om kriget[s] fortsättiande; huruledes dett skall stellas i verket, tvifflar jagh inthe, att min b. dett ju noksampt aff H. K. M:tt ähr tillkenna giffuit. 2:o Om öffuerseeingen öffuer dette åhrs förslager, befinne vij väl en temligh post, till krigsstaten ordinerat, inthe vara uthgången, dock förorsakar sigh mest aff förhögningarne på arenden, för myntes skull, på ladugårdar och humblegårdar, hvilka myckett svåra åhro till att uthbekomma, och dessföruthan effter H. K. M:tt[s] starke breff stoora poster uthgiffuas, som på ingen staat förde ähr, och doch uthgiffuas moste. Altså bliffuer lithet aff förledne åhrs restantier herifrån att förmode. 3:o Till att verificera tillkommande åhrs förslagh, haffue vij och giort; befinne krigsstaaten i dett nhärmast kunne gå uth, doch medh ordinarij staatens stoora fheel och affbreck, hvilken äffuen så väl som sielffua kriget vill haffua sin gångh; men uthschriffningshielpen och boskapsskatten belangande, befinne vij dem hoc rerum statu svårligen kunne gås förbij, doch att medh Ständerna först derom handlat bliffuer, de der nu vidh contributioner begynne ledze att bliffua, och medlen tryta. Och holle vij icke för rådhsampt, att knegteuthschriffningen bliffuer i spannemål slagin, aldenstundh denn här megta lithen vancker, och mindre åht åhret att förmoda, medan lithet uthsåt ähr, för denn sälsamme vederleken, som i höst varitt haffuer, eij heller i riksdaler, ty hvar allmogen skulle tvingas att giffua riksdaler, skulle han så bliffua

*) Jmf. Rådets bref till K. M:t den 25 November 1630; tryckt i Adlersparres Hist. Samlingar III: 273.

stegrat, att der han nu geller 4 daler skulle han uthan twiffuel komma i 5 daler. Hvadh skada sigh deruthaff skulle förorsaka, kann min broder lätheligen afftaga och döma. 4:o Nogre andre medell att uptenckia, derigenom H. K. M:tt kunne bliffua adsisterat, befinne vij inthe vara att practicera, ty, der man vill gå till adelsståndet, så finnes der megte fhå unnantagandes, som nogott förmå; presteståndet belangande, så ähre de så högt betungade, att de inthe mhere kunne besväras; borgerskapet haffuer snart uthsungit, och bönderna [hafva] nu snart inthe till att äta. Vore väl att önske, att de hielper, som härtill haffua varitt uthgiorde, ähnu ytterligare kunne continueras, och, oansedt vij fast heller hade önskat oss, H. K. M:tt andre och bettre tiender att kunne tillschriffua, så haffue vij doch hollet rådeligare, H. K. M:tt nyttigare, vår edh likmätigare sanningen att veeta lathe, ähn H. K. M:tt[s] ögon medh en hoop medh fhåfenge förslagh att upfylle, och H. K. M:tt uthi sine desseiner att bedraga. Och, oansedt jagh väl veet, att detta inthe bliffuer väl uptaget, så må vij doch tröste oss vidh ett gott samveet, och att H. K. M:tt nu så väl veet undersåthernas oförmögenheet som vij, ja endeles bettre. Dett vore väl till att önske, att nogen tractat motte præsenteras, derigenom detta riket till billige fridzmedell råka motte. Ty dett görs nu sannerligen megtigh väl behoff.

Jagh haffuer nu i en longh tijdh inthet lathet min broder förnimma om Kopparcompanies capital. Så veet min b. noksampt att ihugkomma, dett H. K. M:tt för trij åhr sedan dett till sigh annammade och oss för vårt capitaal 20 procento åhrligen att giffua tillsade*). Så haffuer i de förra åhren inge medell kunnat finnes interesset att betala. Derföre haffuer H. K. M:tt i denna åhrs staat lathet interessets affbetalningh för alla åhren införa, men nu, nhär vij haffue öffuersedt fheelen på denne åhr[s] staat, befinner jagh, dett nu ey heller att fölia kunne. Min b. göre derföre för denna gången deruppå ingen rekningh. Doch Güdh giffue H. K. M:tt och Cronan vore dermedh till att hielpa, så unner och uplather jagh dem dertill för min person gerna.

K. b., vår svåger [Åke] Axelson lather helsa digh och haffuer bedit migh, att jagh digh påminna ville om ditt löffte, du giorde honom, för ähn du reste här aff landet, nembligen att förskaffa honom ett godz i Lifflandh aff H. K. M:tt. Han twifflar inthe, att min broder, data occasione, [det] väl ihåg kommandes

---

*) Se föregående n:is 108 och 131.

varder. Mhera haffuer jagh för denna gångh inthe till att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Upsala denn 23 Novembris, Åhr 1630.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder var obesvärat att helsa din k. husfru och barn medh min tienst. Vale.

Postscriptum på lös lapp.

Käre broder. Effter jagh förnimmer, dett Jahan Anderson haffuer leffuererat digh 14 lodhskin, som jagh medh honom sende till Preussen, och min broder haffuer lathet leffuerera dem till Spiringh igen, att sälia, så beder jagh, att min broder ville migh en kutskvangn derföre köpa, som en gubbe kunne åka uthi. Och hvar han kostar mher än lodhskinnen ähre verde, vill jagh dem gerna betala. Jag tienar min b. altijd gerna igen. Vale et feliciter vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. I Elbing den 2 Jan.1631.

---

145. Stockholm den 29 April 1631.

Konungens onåd mot Rådet; nöden; ständernas sammankallande; J. Bothvidus; drottningens resa; de hemmavarande herrarne m. m.; iråkad sjukdom; Herman Vrangel och Prost Knudsen; farhågor för förvecklingar med Danmark; hofrättspersonalens fåtalighet.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe migh inthet att tviffle, dett min schriffuelse, som jagh i förledne vinter min b. tillschreff om vårt och riksens tillståndh ju vara väl tillhanda kommitt*), altså haffuer jagh [icke] heller kunnat underlathe medh denna legenheet vijdare att advisera, önskandes fast heller medh digh muntligh communicationes att haffua ähn pennan att förtro. Doch, effter dett ena inthe kann vara, moste icke desto mindre dett andra haffua sin framgångh. — Vij haffue denna förledne vinter åhtskilige resor, så väl som nu för nogre dagar [sedan]**), se-

*) Se föregående bref.

**) De sista af de i behåll varande, här åsyftade brefven äro daterade Schwedt den 21 och 30 Mars, præsent. den 13 April. Endast kopior finnas.

dan skären åhr reen bleffuin, bekommitt ifrån H. K. M:tt schriffuelser, somlige strengare och en deel nogett lindrigare, hvilket sigh alt aff rentorna förorsakat haffuer, de der inthet så just och effter förslagen uthgångne åhre, oansedt uthi vår instruction oss inthet vijdare pålagt åhr, åhn dem att asistera nhär så behoff görs. Men huru medh dem och deres disposition förevetter, varder min b. väl aff Claus Flemings schriffuelse vijdare förnimmandes. H. K. M:tt sende oss i förledne vinter ett förslagh på denna nu varande åhrs staat, att denn uthaff oss verificeras skulle, uthi hvilken infört var både boskapsskatten så väl [som] generaluthschriffninghshielpen, hvilke både medh förledne åhr till ända uthlupne voro och ey vijdare samptygte aff Ständerna. Hvarföre vorde vij i vår schriffuelse förorsakade H. K. M:tt om des uthlopp att påminne, och, oansedt vij kunne pröffua detta oundhvikligen skee moste, så holle vij doch för rådhsampt, att H. K. M:tt medh Ständerna derom handla lethe. Hvarföre vore oss i dett en fullmagt aff H. K. M:tt nödigh medh Ständerna att handla (vår flijt och troheet deruthinnan skulle inthet feel uppå vara), hvilket åhr megta illa uptagit vordit och ett sådant skarpt breff igen bekommitt, deri oss icke för [en] peningh åhra igen loffues, effter som min broder kann vijdare haffua att see aff copierna*). Och befaller H. K. M:tt oss der jempte, att vij skole lathe upbära quarntullen i silffuermynt i samma stadh, på dett des andras fheel genom quarntullens förhögande motte bliffua upfylt, hvilket sigh belöper effter detta mynte till 3½ mark tynnan, förmenandes derom medh Ständerna inthe nödigt vara att tractera, men hvadh vij uppå samma schriffuelse svarat haffue, varder min broder aff des copia**) förnimmandes. Tvifflar inthe att vij väl varde ett skarpt svar bekommandes, doch veet Gudh, att vij för våra personer gerna såge, att rentorna motte kunne tiodubbelt högre stiga, åhn de göra, aldenstundh vij noksampt vette, att Sverige åhr fundamente till kriget, och, der H. K. M:tt åhn finge fast större poster, så vill endå mhera behöffues. Men jagh må väl bekenna bogan vara nu så högt spent, att han inthet högre kann komma, ty fattighdomen riter in hooss alla Stenderna öffuer motta. Oveligheet och otåligheet tager myckett till. Stotthollarne haffue, snarast

*) Se K. M:ts bref till Rådet, dat. Neu-Brandenburg den 3 Februari 1631, tryckt i Adlersparres Hist. Samlingar III: 281. Däri förekommer dock icke det i texten nämda uttrycket.

**) Se Rådets bref till K. M:t den 28 Mars 1631; tryckt i Adlersparres Hist. Samlingar III: 303.

sagt, medh allmogen inge händer, discretion och capacitet fattas en deel aff dem. H. K. M:tt ähr alt för lenge borta, der de tillförene inthe vhane vijdh ähre. Förmene och hvadh besvär, som nu alt kommer, legges dem uppå, Konungen ovitterligen. Deres invidia vexer högt emot Rådhet, förmenandes sådant alt uthaff oss haffua sitt uhrsprungh. Vij skole gerna för konungh[s] och fädernеslandz välfärdh skull all invidiæ draga, ja sielffua liffuet icke haffua ospart, allenast vij motte haffua denn lyckan aff Gudh, att vij kunne leffuerera H. K. M:tt regnum ita pacatum ac tranquillum, som H. K. M:tt dett effter sigh lefft haffuer, ehvadh tack deruppå och skole fölia. Jagh må väl bekenna våre saaker att haffua ett svårt uthseende, doch kann Gudh all tingh till dett besta förandra (Gudh hielpe allenast Konungh[en] väl hem i riket igen).

Doctor Johannes Bothvidi ähr aff H. K. M:tt hijt förskickat och breff till oss fört sosom och fullmagt till oss medh Ständerna, unnantagandes bönderna, om en uthschriffningh att tractera, hvilke genom H. K. M:tts egne patenter ähre hijt till denn 15 Maij förschreffne. Och skall Doctor Jahan samma riksdagh bevistes och Ständerna om alle saakers i Tys[k]landh förlopp grundtligen underetta, och sigh sedan igen till H. K. M:tt begiffua. Oansedt han ähr declarerat till biskop i Linköpingh, skall han doch ähnu ett åhr bliffua vidh hoffuet.

H. M:tt Dråttningen skall nu i tillkommande Maio begiffua sigh till Strålesundh, och der H. K. M:tt förbida. Och skall hela flottan medh sampt 6 regementer till foot vara H. M:tt fölagtigh, så väl som 1000 reuter att sterkia H. K. M:tts armee medh. Jagh ville väl önske, dett Juten motte holla stick (oansedt Figreus synes noksampt i sitt sinne vara derom försäkrat, sed ego dubito de fide Danica si alias antiq[u]um obtinuerint). Men der nu nogott oförmodeliget oss påkomma skulle, finns hooss [oss] inge synnerlige kraffter till att emot stå, uthan att gå mann uthur huset. H. M:tt Dråttningen skall Hr Jahan Sparre och Hr Claus Horn vara fölagtighe.

Vår frende Gabriel Bengtson ähr förordnat att bliffua gubernator i Finlandh. Feltmarskalken Herman Wrangel skall till Finlandh och Lifflandh i sommar, der att holla generallmönstringen. Bliffuer altså ingen här quar, som lasten draga moste, mhere ähn som Feltherren Greff Jacop, jagh, Her Per Baner och Claus Flemingh, och hvar och en haffuer medh sitt collegium noksampt till att göra. Greff Magnus och Boo Ribbingh ähre hemma och helt barn på nytt. Greff Per ähr förledne sommar intagin i Rå-

det, haffuer doch inthe velet trät der in, för ähn H. K. M:tt declarerar, hvadh stelle han skall haffua, ty vill han sittia nest de fem offitia, men ingeledes effter ordningen. Hvadh autoritet hooss vårt collegio vara skall, nhär fyra personer skole upfylla hela Senaten, kann min broder läthligen tenckia.

Nhär så vidh som till medh detta breffuit kommitt var, ähr jagh fallin uthi en häfftigh febris och nogre dagar most hollit vidh sängen. Tacker doch Gudh, som migh nu nogorlunda uppehollit haffuer och igen begynt på fötterna att hielpa. I medler tijdh ähr här en oförmodeligh agt passerat, denn oss inthe lithet går till hiertat, i dett en carell [ɔ: querelle] emellan Feltmarskalkenn och denn Danske Agenten Prost Knuttsen ähr upkommen. Ty Feltmarskalken Herman Wrangell haffuer anstelt ett frijeri medh jungfru Margareta Stenbock, och saaken så vidt dreffuit, att jungfruen, så vidt henne stogh tillgörande, giffuet sitt samptyckie, allenast refererandes till sin moder. I medler tijdh haffuer jungfruen begynt att förändra sitt sinne och effter den Danske Agenten hade varitt en gångh eller två i Fruentimbret, och, nhär jungfruen haffuer gåt en gångh i bastugan, haffuer Agenten varitt der före dem och lathet bära confegt dijt. Sedan haffuer hon en gångh draget till sin moder till Lindholm, och då haffuer han agtat uppå vidh Jerffua by och satt sigh hooss henne i kutskvagnen och fölt henne två mil på vägen. Deruthaff haffuer Wrangel fattat denn opinion, att han haffuer giort henne affsijnnigh och således oss, allom oförmodeligen, lathet kalla Agenten till sigh vidh stoora kyrkian, den der och aff inthet ondt vettandes, kommer till honom uthan väria, och då strax effter nogre fhå [ord] slår honom på munnen och sedan try eller fyra slagh aff en käpp på huffudhet, så att blodet stogh honom kringh om öhren, dermedh de och åthskildes. Wrangel, som jagh förnimmer, ähr strax rygt till sin gårdh och sedan sin kooss uthur landet i reddhogan, men hvar vette vij inthe. Denn Danske rycker sin kooss åtț Dannemark att uppsöia sitt kall och sökia sin revantzi. Jagh befrugtar, dett Wrangell[s] suspition ähr uthan fundament. Vij haffue väl gott medh denne saak dett beste vij haffue kunnet, att göra Agenten satisfaction, men haffuer ingen velet hafft aff oss, uthan säger sigh vele revansera sigh medh sin handh som en cavallier. Gudh giffue, dett motte afflöpa uthan vidhlöfftigheet emellan både konungarna och riken, och vij för våra personer motte kunne bliffua uthan vidhlöfftigheet. Detta jagh min b. så kortligen haffuer velet enarrera.

Och effter som migh ähr tillschriffuet, dett min broder skall begiffua sigh till Hans K. M:tt, så begärer jagh, dett min b. ville påminna H. K. M:tt om Hoffretten, dett jagh ähr nu helt allena af Rådet derinne, hvilket migh omöyeliget ähr att uthstå, aldenstundh retten nu står 8 månader continue effter hvarandra, och ähr der infinitus labor, och henger den lasten endeles migh allena på halsen, effter Dråttsen inthet förmår mhera, och vice Præsidenten, vår svåger, ähr vidh dett arbete aldeles ovan; att min broder ville då så vidht hooss H. K. M:tt begå, dett Jahan Sparre inthe motte lenge bliffua der uthe och sedan ett par andre goodhe menn förordnas i Gabriel Bengtsons och Claus Horns stelle, effter jagh förnimmer, dett Claus Horn skall bliffua gubernator i Pomeren. Jagh ville detta alt så högt inthe sköta, vore icke Rådhcammaren derbredevidh, denn der dagligen nu gå moste i H. K. M:tts longlighe frånvharu. Moste altså arbeta på två orter, der doch hvardera kallet behöffuer sin serdeles mann och i synnerheet Hoffretten. Mhera hade jagh väl till att schriffua, men kann för denna gångh inthe komma des vider. Och der nogen tractat i denna sommar skulle bliffua emellan H. K. M:tt och Käisaren, min broder ville då arbeta deruppå, dett jagh motte bliffua fordrat till tractaten medh och på dett handtverket migh och nogorlundha exercera; kann till eventyrs i framptijden komma fäderneslandet till nytto. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 29 April, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, helsa s. Fru Anna och dina barn medh min kärlige tienst. Vale et vive.

---

146. Stockholm den 7 Maj 1631.

Farhågor rörande enligt förmodan bortkomna bref; om medlen till tyska krigets utförande; monopoliserandet af spanmålshandeln i kronans hand, betänkligheter därvid och åtgöranden för att bereda företagets framgång; önskar lycka till nya värf i Tyskland.

Välborne käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . Jagh lather dernest min k. broder förnimma, dett jagh hans schriffuelse medh

spannemålsinköparen Reusner, daterat denn 6 Aprilis*), väl bekommitt haffuer, aff hvilken jagh der fast ogerna förnimmer, dett min b. denna hela ganska vinter, sosom och dess föruthan, nogen schriffuelse aff migh eij bekommitt haffuer. Så gör dett migh aff hiertat ondt, att min b. skulle haffua sigh deruthöffuer att besväre, aldenstundh jagh ingen occasion lather migh förbigå, medh mindre jagh ju altijdh gör min devoir deruthi till fyllest, och, dett jagh mest befharer, dett mine breff, som jagh frijt, uppenbartt, effter som ett broderligit tillförende (!) kräffuer, om vår staats nu varande tillståndh notificerat, i omildes händer till euentyrs vara kommne. Ty haffuer jagh in spetie, så väl som mine medhcolleger samptligen, i förledne Februari afferdat en post herifrån norr omkringh, uthi hvilken vår stats tillståndh, sa väl som andre particularia noksampt aff migh vore exprimerade. Jagh haffuer och för nogre dagar sedan medh en galleia schreffuit min b. till vijdare, uthi hvadh terminis våre saker och staat nu består; förmoder, att de doch enteligen ähre digh väl tillhanda kompne.

Min b. förmäler uthi sin schriffuelse vidlöffteligen om medelen till detta Tyska krigets uthförande, om de besvär, som denn provintien och staaten, han under händer hafft haffuer, i desse förre åhren lidit haffuer, så väl som i förledne höst aff dett Tyske cavalleris expedition draga moste, denn stoore geldh och skuldh. som denn staaten ähr medh behäfftat, och icke desto mindre moste min b. vara förtenckt att præstera H. K. M:tt till dett Tyske krigets uthförande till 300,000 riksdaler, föruthan andre parsedlar till krigets uthförande nödige ähre, deraff jagh noksampt kann afftaga min b:s besvär vara stoore för denn åhuga och flijt, som du om K. M:tt och Fäderneslandzens tienst drager. Ville önske, att hvar och en således medh K. M:tts nytto sin tienst uthföra kunne. Bekenner och dett gerna, dett, hvar Gudh icke hade giffuit K. M:tt andre medell ähn som uthur Sverige (dett doch medh retta sielffua fundamente borde vara till kriget) kann jagh noksampt afftaga, dett allareda haffue vunnett en slapp uthgångh, effter som dett och noksampt ante belli conclusionem in Senatu haffuer varitt aff oss i hugkommett.

Jagh förnimmer och, H. K. M:tt haffue skattat kornhandelen vara ett aff de besta medelen att uthföra kriget medh, effter som min b. finner dett och för sin person nytigt medell, aldenstundh dett mycket kann profitera K. M:tt, gemene mann minst skade-

*) **Saknas bland samlingen af A. O:s bref till brodern i R. A.**

ligit och denn, som dett haffua kann, dermedh aff bliffua för ett billigt skäl, oansedt icke i denn högsta pris, och handelen dermedh icke helt stutsat i denn parsedlen, som härtill skeedt ähr; hvilket jagh alt för min person gerna consenterar, aldenstundh jagh noksampt veet, dett aldrich så monga och stoora medell aff oss kunna uppracticeres och påfinnes, som detta krigs uthförande icke ju mher fordrer och äsker. Holler och derföre, dett all privat nytta och hvars och ens förmögenheet bör och moste användas tempore necessitatis, att försvara fäderneslandet, uthan hvilkets välståndh vij eij heller väl leffua kunne.

Detta alt kann jagh för min person och andre medh migh, som staaten väl vele och denn nogorlunda förstå, väl betracta och för gott ehrkenna, ville och önske, att dett i hvars mans huffudh kunne intryckias, doch vet min b. noksampt, dett fast flere finnes, som deres privat ansee ähn publicum bonum i alla konungariken och republiker, i synnerheet nhär monga och stoora besvär komma offta, vara lenge och åhr ifrån åhr haffue sin framgångh. Fattighdomen stöter dertill och [de] bliffua ledze vidh sigh sielffue, hollandes dett alt framgent bliffua för en lagh och sosom en continuerligh och varande pålaga, effter att köparen setter säliaren köp, och frie disposition uthi sitt egit bliffuer äganden förtagit. Hæc est sententia vulgi. Doch holler jagh för min person i denna besvärlighe tijdh detta att vara dett besta medell att practicera, oansedt her i Sverige i denna sommar stoora profiter icke hermedh skole kunne göras, i synnerheet medhan spannemålen geller mhera här hemma, ähn prisen satte ähre, och landzman giffuer landzman mhera. Doch tvifflar jagh inthe, att här en deel köpmän väl skole finnas, så väl som arrendatorer, de der temligh poster skole i förrådh haffua och till sine uthlänske creditorers affbetalningh deputerat haffue, och, aldenstundh de nu merkie, dett inthe hopp denn på noget sätt att kunne uthbringe, så moste de väl för deres credits uppehollande skull lathe denn för dett satte pris fhara; och oansedt ingen gerna vill vara den första, som sitt för dett pris skall ville lathe fhara, så skall jagh för min person och genom tredie och fierde handh göra deruppå en begynnelse. Men der jagh eller nogre aff mine medhcolleger vele i våra egne nampn dett sälia, skall dett mhera hindra verket ähn gangna. Och hvar dett ähn i denne sommar icke så krafftigt, som man gerna såge, kann haffua sin framgångh, förmoder jagh doch, att der till i denna sommar skall leggias dett fundament, att dett H. K. M:tt ett merkeligit i höst draga skall, effter som, des Gudi

skee loff, sädan står myckett härligh på jorden (Gudh giffue henne eliest en nödhtorfftigh vederlek).

Och effter som min b. recommenderar migh kornköparens person, att jagh honom både medh rådh och dådh för min b:s persons skull och fäderneslandzens tienst adsistera ville, så skall min b. derom ingen tviffuelsmål bära. Och hvadh hopp han haffuer, och huru vidt han förmoder saakerna i denna sommar att kunne driffue, varder han digh sielff medh denne post väl notificerandes. Jagh haffuer giffuit honom dett rådh, att han i egen person skall begiffua sigh till siöstäderna, som ähre Nyköpingh, Norköpingh, Västervijk, Callmar och entligen Götheborgh, att göra sigh der väl bekent, och jagh derbredevijdh honom till de förnembste handelsmän, som mine venner mestadeles ähre och offta till migh litha, recommendera skall, inthet tvifflandes, att han väl nogett uthretta skall.

Men hvadh mitt juditium belangar, som min b. begärer att vetta, huru vidt jagh menar, dett skall kunna gå, så lather jagh digh vetta, att dett nu i förstone väl skall nogett svårt [vara] för köpet skull, som i landet [ähr], effter dett öffuergår dett satta priset. Sedan ähr och spannemålen hooss gemene mann myckett knapp. Hooss adelen ähr hon eij heller mycket till fångs, aldenstundh cronones uthlagor uthages först, och hvadh rest, som hooss bonden inne bliffuer, som han icke förmår till att betala, kommer dett mest på husbonden uth. Derföre de uthaff adell, unnantagandes nogre fhå, som ingen annan upbördh haffua ähn här i Sverige, lithet eller inthet haffua till att sälia. Men all spannemål består mestedeles i arrendatorers och köpmäns händer, de der för deres credit skull, som tillförene förmält ähr, denn inthe kunne lengre inneholla. Förmoder jagh fördenskull, att, oansedt i denna sommar icke noget anseenligit skall kunne falla, doch emot hösten medh temligh nytta och båtna skall kunne afflöpa, i synnerheet effter nu i sommar leggies fundamentet. Förmener och, att en skepsladningh, 4 eller 6, skole kunne bringas till väga deruppå och andra medh migh på dett högsta driffua skole och min b. vara vist försäkrat, dett jagh alt dett driffua skall medh all flijt, som K. M:tt och fäderneslandet kann lenda till tienst och digh till ähra och reputation, medh så stoor nijt och åhåga, sosom dett vore min egen, effter som jagh och förmener migh i din reputation ett lithet intresse haffua.

Jagh haffuer effter din begäran communicerat ditt breff medh Feltherren och flere våre venner, som jagh veet H. K. M:tt och

fäderneslandet väl vilia. Förnimmer dem, som detta ex fundamento förstå, saaken vara väl affectionerade och gerna hvar i sin stadh skole saaken befordra. Jagh haffuer schriffuit öffuer till Ryslandh och befalat min amptman att sälia till Spiringh, som öffuer denn provintien förordnat [ähr], 800 tynnor rågh och korn (mhera äger jagh der inthe) på dett alltingh må gå desto lettare. Men uthi ett dubitera vij nogott, att, effter uthi mandatet ingen haffra ähr förbudin, om vij då icke denn må hijtt till våra hästar öffuerföra lathe, hvilket Skytten i fiol inthe tillstedia ville. Och talte jagh H. K. M:tt sielff om min haffra till, då sade H. K. M:tt sigh denn inthe haffua förbudit och nådigst effteläth migh att föra denn hijt öffuer. Ty der denn inthe motte hijtt föras, bliffue våre hestar mest om halsen, aldenstundh kornet ähr nu för dyrt till hestefoder. Och sedan behöffdes och en declaration om nogre vore, som till deres husholl her i Sverige nogett aff deres rentor hijt föra vele, om dett skole vara dem effterlathet eller ey, aldenstundh dett uthtryckeligen i mandatet icke ähr förbudit, uthan synes uthrikes medh ment. Min b. ville migh sin meningh herom vetta lathe, i synnerheet om haffran.

Jagh förnimmer och aff min broders schriffuelse, dett H. K. M:tt haffuer nu vocerat min broder till sigh till Tys[k]landh, denn besvärligh last att hielpa understödia, och haffuer ähmnat att deputera Carl Baner till vice gubernör. Så oansedt jagh veet, att sosom och min b. haffuer nu i en långh tijdh medh en svår last varitt behäfftat i denn provintien, han här till varitt haffuer, så varder [du] denn nu jempte vidh desse företalda besvär så myckett större bekommandes. Så ähr dett migh likquäl så vidt kärt, att min b. må vara H. K. M:tt nhärmare, undertijden komma medh H. K. M:tt till tals, all tingh till bästa, som passerar, uthtydandes, goodh rådh meddelandes, hvilket jagh hoppas hooss H. K. M:tt rum finnandes varde, effter som de aff min b. medh goodh discretion bliffua framförde, och kann således myckett ondt förtagas och suspicioner i monge motte förhindras. Jagh önskar min b. myckin lycka, och att Gudh ville göra hans resa lyckosam och giffua honom denn nådh, att han denn svåra last motte kunne uthföra H. K. M:tt och fäderneslandet till tienst, sigh sielff till ähra och beröm, hvar och en svensk man till hugnat. Och befaller jag nu *etc.* . . . Datum Stockholm denn 7 Maij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder var obesvärat att helsa din husfru och barn medh min kärlighe tienst.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 22 Maj, Anno 1631.

---

146. **Stockholm den 8 Maj 1631.**

Försvar för rådets af A. O. ogillade förfarande i den uppkomna konflikten med konungen.

Välborne käre broder. Effter som min b. legger vidh sitt breff ett postscriptum, uthi hvilket han lather migh vetta sitt gooda betenckiande, dett jagh och mine medhcolleger haffue lenge åhstundat, sosom i vår senaste schriffuelse aff honom ähr begärat, om dett svar, som vij H. K. M:tt om detta åhrs förslags verification giffuit haffue i förledne vintras, och förmäler min broder sigh haffua hisnat nhär han copian, som aff H. K. M:tts Cantzlij honom [var] tillskickat, läsit hade och väl deraff kunnett judicera, dett vij ett skarpt och ett hårdh svar skulle igen tillbaka bekomme (hvilket icke uthan ähr och deruppå inthe feel) doch, emot alles våres förhoppningh, förmener oss haffua bort verificera förslaget, icke uppfylt vårt breff medh önkan och klagepuncter, disputerandes förslaget, ey heller deruthi indragit Ständernas bevilielse, uthan beuist vår nijt och åhoga till H. K. M:tts tienst i denne besvärlighe tijden, hvilken inge excuser eller önkande lida kann, uthan fast mhera oss bort beflita, alt sådant att stella uthi verket, uthan nogon tumult, och, der dermedh så stoora besvär varitt haffuer, då medh sådana skäll och hinder, som hade kunnett vara passerat, sedan H. K. M:tt var affrest, och icke H. K. M:tt så enkannerligen vetterlige, remonstrerat, och att vij härigenom haffue förorsakat oss hooss H. K. M:tt föragt, tappat affection och så mycket genom denna vår schriffuelse förorsakat, att Phaltzgreffuen ähr förordnat till en director i Rekninghecammaren, medh sampt hvadh mhera min k. b. i samma sin schriffuelse vijdhlöffteligen förmäler och entligen begärer, dett jagh honom min meningh här nu igen tillkenna giffua ville.

Så befinner jagh migh att haffua orsaak, högeligen att betacka min k. b. för sitt gooda hierta, som jagh förnimmer han till migh bär, i dett han min reputations förklenringh, så väl som våre

samptlige medhcollegers, gerna vill förekomma och migh vijdare till information på tillkommande tillfälle velet informera, dett jagh för min person gerna skall taga i agt och vijdh all förefallande occasion observera och derföre min b. all tack och tienst vetta. Men sielffua agten belangande, bekenner jagh gerna, oss att fattas en goodh schriffuare; vore och väl till att önske, att nogre uthaff vårt medell sigh deruppå hade motte öffuat, att, hvar de deruthi medh alla icke hade excellerat, då nogorlunda kunnett göra skolrett. Jagh bekenner och gerna, att ingen aff vårt medell, som här nu ähre, haffuer subtilia ingenia [och att ingen förmodat?] att vår schriffuelse skulle haffua bliffuit så sinistre uptagin och uthydh, aldenstundh vij dett in nostra simplicitate haffue staaten och besväret, som dett re ipsa var, berettat och vår meningh pure et simpliciter uthsagt, förmenandes oss då H. K. M:tt denn besta tienst att göra, nhär vij sanningen schriffue och H. K. M:tts öhron icke medh falske förslagh och fåfänge promisser [uppfylle], dem H. K. M:tt sedan sin staat på fundera motte [men som sedan] fallerade och H. K. M:tt på obeståndh medh armeen föra motte och oss enthligen till ett beslut på halsen komma motte. Jagh bekenner väl gerna, att vij väl haffue kunnett framföra vår meningh subtiligare (!) och medh bettre form, ähn vij haffue giort, men dett veet jagh väl, att aldrich haffue vij kunnett bettre, troligare och ährligare ment H. K. M:tt och fäderneslandet, ähn vij giort haffue. Veet och väl, att nostra pura semplicitas absque malitia, aldrich haffua förtient ett sådant hårt och skarpt breff, der uthi oss icke loffues för en peningh ähra, æstimerar och migh för min person inthe verdigh, så lenge denn beskyldningen ligger migh på halsen, att bekläda detta kallet, ville och fast heller önske, dett jagh vore en gradh ringare ähn jagh ähr. Doch, effter detta nu inthe muteras kann — patientia! Och moste och trösta migh dervijdh, dett ingen annan, uthan konungen, som må och kann [det] säia, skall oss dett [till]vijta.

Jagh förmener, att nhär man vårt breff rett läsa vill och sielffua meningen ansee, skall dett så illa eij vara giort eller schreffuit. Ty dett vij icke haffua verificerat förslaget i uthschriffningshielpen och boskapsskatten, uthan refererat oss på Standernes bevilningh, förmener jagh oss inthe haffua giort orett. Ty först haffue vij henne inthe improberat, eij heller sagt, dett hon inthe kunne gå, uthan medh desse orden, att vij förmerkie desse hielpe[r] oundtvikeligen skee moste, allenast oss motte en fullmagt tillsendes medh Ständerne derom att handla, då skulle på

vår flijt deruthi inthe fhelas och således satt hielperna uthan om all tviffuell. Haffue vij nu deruthinnan faritt vilse, veet jagh icke. Ty hade [vij] i desse tvenne poster verificerat förslaget och om bevillningen inthet nembdh, så vette vij noksampt, att vij hade bekommitt breff att lathe dem upfordra, dett vij inthe hade varitt menn, uthan deres bevilningh, att præstera, ty allmogen oss i detta fallet, i synnerheet nu i Hans K. M:tts longhligh frånvharu ingen lydno giffuit hade. H. K. M:tt haffuer nu sielff på nogra riksdagar tracterat dem så leniter, som nogon konungh sina undersåthare tractera kann, doch medh stoor vedermödo nogott aff dem ährhollit. Nhär H. K. M:tt drogh i sommars herifrån och valedicerade Ständerne, ville H. K. M:tt icke dett ringaste ordh derom mentionera, hvilket de och strax fattade. Haffue och lathet sigh strax förlydu, att der nogett mhera aff dem fordras, nhär denna terminen var förbi, så vore dett inthe Konungens velie, uthan Riksens Rådz digt. Jagh för min person holler och derföre, att H. K. M:tt herom att påminne fordrar vår rådzeedh, i dett vij böre styrckia både konungens och allmogens rett. Om vij nu deruthi haffue giort illa, lather jagh min broder döma. Dett vij och haffue mentionerat om allmogens fattighdom, denn dyra tijden, och medh sådana onda tiender H. K. M:tt förbittrat, ähr dett migh och ledt; mhener doch bettre vara att säia sanningen ähn liuga. Ville och väl önska, att dett vore osant, dett vij schreffuit haffue. Hoppes, att nhär Gudh teckes H. K. M:tt medh hälsan en gångh att hem förhielpe, skall [han] see sin önka på landet och dett medh stoor commisseration.

Och dett som förmäles, att boskapsskatten ähr medh detta åhret expirerat, haffuer aldrich vår meningh varitt, [att] dett, som uthloffuat var, icke skulle sin framgångh haffue, och fördenskull [är den], longt för ähn H. K. M:tt[s] breff oss tillhanda kom, deruthi befaltes, som jagh kann tenckia, in furia, [att den] skulle afflyses, mestedeles allaredan upburin och i Rentecammaren inleffuereret. Vij haffue och ante belli conclusionem noksampt disputerat om medelen och alle der hän voterat, att, der medelen kunne tillreckia, vore dett väl, dett j[u] förr j[u] bettre att begynne. Haffue och dett expresse sagt, att dett riket ingen större last förmotte att draga ähn de[t] hade, hvilket H. K. M:tt och sielff consenterade. Oss lades ett förslagh före, dett K. M:tt hade öffuer alle uthgiffter 3 tynnor gull. Doch kann jagh letteligen afftaga, arméen vara nu satt i ett fast större taal ähn på denn tijdhen, H. K. M:tt herifrån förreste; dett och ju väl skee moste,

effter som tijden sigh sedan muterat haffuer. Vore här ingen nödh myckett och liberaliter att promittera, förslagen att verificera, om medelen vore hooss oss in rerum natura, ty hvar denna åhrsvext (dett Gudh förbiude) sloge felt, vore dett aldeles medh riket uthe.

Jagh tvifflar och inthe, dett min broder haffuer åhter nu väl bekommitt copian aff vårt svar på H. K. M:tt[s] breff, hvilket jagh väl aff detta kann judicera honom ey heller väl behaga skall. Men så förmener jagh oss eij annorlunda på ett sådant skarpt breff haffua kunnet svarat, medh mindre vij heelt skulle synes alla de beskyllningar för goodhe att ehrkenne och oss skyldige giffue. Kann och lätheligen afftaga, dett K. M:tt mishaga skall, dett vij strax lille och qvarntullen icke haffue stelt i verket och denn till 3½ daler förhögt effter riksdaler, och oss deruthi om nogre puncter förfrågat, doch seer jagh heller, dett vij genom vår frågvijsheet filsar*) och otack bekomme, ähn vij medh vår säker- och obetenckenheet oroo uthi riket skulle tillväga komma, hvilket sedan på inthet annat sätt vore till att boota ähn medh halsen.

Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett förholla honom min meningh, som migh om hiertat ähr, att upteckia. Kann väl letteligen tenckia, att vij uthi vhår censur myckett fallera. Doch veet jagh, dett medh ett gott samveet att säja, att vårt hierta ähr gott, troheet och upprigtigheet skall [hos] oss finnes, och [vij] inthe betenckiande draga, icke allenast vår välferdh, uthan och sielffua liffuet för K. M:tt och fäderneslandet upoffra. Tvifflar inthe, att, nhär Gudh vill min b. kommer till K. M:tt, att han då all tingh till dett besta legger och våre personer på dett höffligeste excuserar. Der jagh vore på en tima eller tre hooss min b. och muntligen medh honom tala motte, tviffler jagh inthe, dett jagh väl skulle kunne göra honom contentament i saaken, men genom schriffuelse svårligen, aldenstundh jagh en deel aff mine rationes inthe törs betro pennan. Och befaller nu hermedh min k. b. Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm den 8 Maij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Vij förmäle och i samma schriffuelse, dett uthschriffninghshielpen kann inthe uthgiffuas hvarken i spannemål eller riksdaler,

*) Ordet är tydligt skrifvet. Det är uppenbarligen liktydigt med snubbor.

uthan i kopparmynt. Dett förorsakar sigh deruthaff, att effter H. K. M:tt vill haffua samma hielp anticiperat, så ähr omöyeligit [för] allmogen spannemål att bringa tillväga, för ähn de finge denn aff jorden. Der de och skole vara holdne att giffua riksdaler, så skulle riksdalern öffuer mottan stegras, effter som han nu allareda geller 16½ mark. Jagh tror väl, att vij haffue fallerat, men min b. uthyde all tingh till dett besta. Jagh haffuer och denna schriffuelsen communicerat medh Feltherren och nogre aff våre förtrogne venner. Gudh bevare dig. — Brent up desse breff.

---

148. **Stockholm den 27 Maj 1631.**

Spanmålsuppköpen för kronans räkning; klagomålen vid riksdagen.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . ., effter som jagh i min senaste schriffuelse förmälte, dett jagh hölle för rådeligit, dett Hinrik Reusner, som min b. haffuer hijtt förskickat att upköpa spannemålen, skulle förresa till Nyköpingh, Norköpingh, Callmar och Gotenborgh, der om alla legenheeter att förfhara och så mycket bettre vetta saakerna att dirigera, så haffuer han nu varitt på nogre orter och ähr igen kommen, berettandes sädan att vara der så slödh och svindellfull, dett han inthe understår sigh henne att köpa, myckett mindre medh H. K. M:tts profit att kunne förytttra. Denn spannemål, som här i Uplandh fallin ähr, säger han väl vara nogorlunda goodh, doch icke aff den bästa, och, så vidt som migh tycker, griper han icke denna saak så an, som honom bordhe, ty ähr han vhan uthan tviffuel vedh denn Dansicher handell, der all tingh går medh stoora poster och uthan stoor möda. Han besvärer sigh att upköpa nogon spannemål, för ähn skepen ligga till redz, hvilket myckett longhsambligen vill her tillgå, alldenstundh dett aff monge mans händer och medh små summor moste insamblas. Hvarföre haffuer jagh rådt honom, dett han så gerade effter handen skulle inköpa lathe och i Konungens boder, som desföruthan toma ähre, inleggia lathe, men han säger sigh sådant att vara förbudit. För nogon tijdh sedan, nhär gemene mann förnumme spannemålen att vara förbudin och aff patentet merkte, dett prisen var satt, kommo åhtskilige personer, som budo spannemål till köps, förmenandes sigh strax att kunne bekomma

contant i r[iks]daler, hvilka han nekade sigh haffua, [men] emot en deel förmärkia leth sigh ville giffua copparpenningar, hvilket strax en sådana discredit gaff, att hvar mann begynner nu att holla sitt fördoldh och denegera sigh nogett haffua, hvilket inthe synnerlighe gott præparatorium ähr till tillkommande hösthandelen, och giffuer dessföruthan gemene mann en stoor vedervelie, att, effter prisen på sädan ähr satt, och derigenom spannemålen [är] bleffuin affslagin.

Nu ähr ingen, som köper på Konungens vägnar, och bliffuer altså denn ringa spannemål, i förrådh kann vara, liggandes, gemene mann till ingen ringa skada. Jagh haffuer giffuet honom dett rådet, dett effter nogra åhre, som ville aff de fremande köpa spannemål, att han toge så monga peningar up aff dem, som han köpte ett partij spannemål före, och sålde dett åhter till dem medh en riksdaler eller halffannan profit, på dett handelen icke medh alla i denna sommaren nederligga motte, allmogen bekomma tiender, att peningar ähr förhanden och således sigh så myckett bettre och säkrare till hösten kunne præparera, och i synnerheet att denn orena sädan, som dette åhr fallin ähr, motte bliffua i tijdh förtärdh (!), på dett, hvar Gudh teckes ett gott åhr förlähne, att icke då denn nye sädan medh denn gamble förblandas, och således hela hösthandelen förderffuas. Min broder teckes sigh fördenskull emot honom förklara, huru han dermedh vill hollet haffua. Jagh för min person skall honom för min b:s skull på dett högste asistera, så att H. K. M:tt och fäderneslandh[et] aff hans direction motte haffua deraff nytto och profit.

Riksdagen ähr för nogre få dagar sedan begynt, och synes de att vele samptyckie till generaluthscriffningh, doch medh stoor besvär och klagan. Eliest besvära de sigh högeligen och i synnerheet adelen öffuer detta spannemålsköp, att prisen bliffuer dem satt, huru dyrt de deres skulle sälia, der de och ingen tingh mhera haffua ähn blott och allena spannemålen, deraff de deres husholl skole försöria [och] rustiensten uppeholla. Ekevirket att uthföra ähr dem och förbudet, och icke desto mindre moste de alt, dett de till deres husholdh behöffua, tre- eller fyradubbelt betala, effter som saltet ähr stigit i 28, ja och 30 daler och så hvart effter annat. I en summa, hvar mann pustar och suckar, och säia pressuren vara svår, ehvadh vij dem och intala och tijdzens nhärvarande staat föreholla. Gudh förhielpe H. K. M:tt väl hijtt hem igen till oss medh helsan, och att Tyske väsende motte lyckligen och väl afflöpa, så vore desse besvär lätheligen att affhielpe. För

denne gångh haffuer jagh inthe mher att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm den 27 Maij; Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

149. [Juni? 1631].

Underrättar om sitt förestående giftermål med Brita de la Gardie.

Välborne käre broder. Effter som min k. b. noksampt veet mitt bedröffueligbe tillståndh i dett Gudh genom sin nådige försyn haffuer för 2½ åhr sedan kallat min kärc och dygdeligbe maka migh ifrån till ingen ringa sorgh och affsaknat, och hade migh väl i sinnett satt och resoluerat i dett ståndet aldrich mhera att inlathe, så befinner jagh doch effter longt betänckiande och tankars volffuerande, att, der min lijffstijdh nogett lenge vara skulle (hvilket alt står i Gudz händer), att dett migh då i längden besvärliget falla skulle, ty bliffuer tidhen migh altför longh. Uthi mitt husholdh tager jagh och en obotcligh skada och mår inthet väl uthaff alt dett migh Gudh förlähnt haffuer. Och desföruthan ähr jagh ey heller denn, som nu en longh tijdh om mitt husholl haffuer kunnet hafft nogen tillsyn för mitt kall skull, som ähr medh ett oändeligit arbete sammansatt. Hvarföre haffuer jagh i desse dagar hooss migh beslutat att tilltala Feltherrens syster Fru Britta. Förmener och, att dett väl vinner sin framgångh. Jagh skall väl göra mitt besta, dett mina barn i framtijdhen genom detta gifftermål i nogon vidhlöfftigheet eij komma skulle, ey heller nogon stoor skada der uthaff bekomma. Jagh hade väl kunnet bekomma en ungh hustru tilleventyrs, hvar jagh hade henne velat sökia. Dertill haffuer jagh draget betenckiande, effter mine

---

*) I Anreps Sv. Adelns Åttartaflor uppgifves visserligen Gabriel Gustafssons bröllop med Brita de la Gardie hafva ägt rum den $\frac{8}{7}$ 1631, men då ofvanstående bref säger, att 2½ år förflutet sedan hans första hustrus död, och denna inträffade den $\frac{4}{12}$ 1629, torde den angifna dagen ej vara riktig. Jämf. och det här följande brefvet till A. O. af 30 Juni, hvari brefskrifvaren tackar för lyckönskningar till förlofningen. Det första bref, hvari Gabriel Gustafsson framför helsningar till A. O. från hustrun, är dateradt den 6 Nov. 1631.

åhr och fast tillvexe, och huffuedh bliffuer grått. Jagh ville väl [och] hade önskat, att min broder motte haffua varitt migh så nhär, dett jagh hans goodha rådh her uthi hade mott pläga, så hade min b. väl hafft mitt hierta i sin handh och hade aldrich gott aff dett rådh. Doch förmoder jagh, dett min k. b. sigh och detta behaga lather. Hisce vale et diu vive, Deus te ad nos tandem salvum reducat.

Underskrift saknas. Möjligen är detta ett postscriptum till brefvet af den 27 Maj 1631.

---

150. **Stockholm den 30 Juni 1631.**

Spanmålshandeln; riksdagen; utskrifningen; drottningens resa till Tyskland; krigsfolk öfversändes; skördeutsigter hemma i Sverge; privatsaker och familjeangelägenheter.

Välborne hiertans käre broder. Jagh haffuer för nogon tijdh sedan bekommitt din schriffuelse*), hvilken der haffuer varit migh myckit kär och tacknembligh, skall och medh största flijt effterkomma, hvadh som deruthi förmält åhr. Om kornhandelens tillståndh, och huruledes vij åhre förorsakade för vigtige skäl och orsaker skull denn satte licenten att limitera, agtar jagh onödigt för denna gången att schriffua, aldenstundh jagh medh mine medhcolleger samptligen dett min broder noksampt medh sine circumstantijs haffuer tillschreffuit**). Hvadh effect deruppå vill fölia, skall jagh min b. medh första legenheet advisera.

Riksdagen åhr denn 6 Juni till ända lupin och medh temligh gott contentament ifrån hvarandre skilde. Och hvadh som handlat och slutit åhr varder min broder noksampt förnimmandes aff de actis, som honom aff Rådet tillskickade åhre, och de få personer, här varitt, haffue noksampt fattat en manligh resolution. Gudh giffue eliest lycka.

Uthschriffningen bliffuer och stelt i verket, och skall begynnes emot ändan på Augusti månadt. Och haffue vij medh stoor vedermödo kunnett bringa uthschriffningscommissarierna tillväga för mangell på personers skull, och fördenskull Hoffretten väl en

*) Alla A. O:s skrifvelser till brodern för första hälften af 1631 saknas i R. A.

**) Se Riksrådets bref till A. O. af samma dag som ofvanstående i Rådets registratur, fol. 113.

tijdh longh på hösten moste hvila. Doch, effter denna agt ähr fast nödhvendigh, bör han och medh retta gå förråht.

H. M:tt Dråttningen ähr denn 15 Junij gången till sägels uthur Dalehampn medh 4 regementer till foot. Hade först en temligh goodh vindh, men, nhär H. M:tt var kommen uthi siön, ähr starkt moodtväder kommit, hvarigenom H. M:tt så väl som Fru Ibba Leionhuffvudh och vår syster Ibba, ovane vidh siön, haffua sögt Callmar sundh, uthan nogott aff de andra skepen, hvilka alle haffua hollit siön, och, som jagh förmener, ähre stadde under Bornholm. Men rett nu på timan ankommer tiender, dett H. M:tt ähr gången till siös igen. Gudh giffue till lycko. Ett regemente Österbottniskt folk, hvilka sendt ankommo, skole nu strax fölia effter och innan 14 dagar ett regement reuter, till hvilkes så väl som de förres [behof] alle skepp beslås moste, deraff handelen hooss oss bliffuer temligh slapp.

Hvadh eliest vårt tillståndh her hemma i riket vidhkommer, så ähre alle saaker i förrige terminis; hvar mann frögdar sigh åht denn sköna sädan, som i meste deelen aff provintierna för ögonen står. Gudh lathe denn väl och oskampherat (!) komma i husen, så förhoppes jagh, dett riket skall tåla en temligh uthförsell, der eliest sädan noget uthrikes gella vele. Jagh giffuer och min k. broder tillkenna, dett Carll Bondes och vår systerdotter Charin, som ähr älst, ähr i desse dagar medh Conradt Falkenbergh bleffuin förloffuat, hvilkett fadren, som retta målsman ähr, haffuer sigh megta väl behaga lathet. Och oansedt jagh för min person henne väl gerna dett bettre varitt undt, doch effter dett ähmne, som på ferde var, holler jagh detta för likt, ty hennes velie var temligh goodh emot en af Peter Kruses söner, dett fadren nok hade göra att förhindra. Denna ähr doch en goodh aff adell och en brukeligh karll, hvilket jagh min k. b. icke haffuer velet oförmält lathe. Altså gå våra ahnor medh tijden temligh vidt ifrån husen.

Jagh haffuer och för nogre fhå dagar sedan bekommitt min b:s schriffuelse, uthi hvilken han begärer, dett jagh ville honom 300 riksdaler betala, som Hr Skärotin [ɔ: Zerotin?] på Greffuen aff Turns vägna haffuer bekommitt, aldenstundh jagh Tönelsiö [?] aff Greffuen förarenderat haffuer. Så lather jagh digh förnimma, dett jagh inthe godz aff honom arenderat haffuer, uthan han haffuer i förledne sommar lähnt H. K. M:tt 10,000 riksdaler; haffuer derföre bekommitt Alvastra medh 600 rdr renta i underpant, dem jagh haffuer honom till tienst taget under min direction. Haffuer och all hans renta liggandes i Norköpingh och veet icke en tynna

att föryttra, ehuru gerna jagh och ville, aldenstundh nu ingen vill köpa henne. Men der hon kann sälias, skall min b. sine peningar inthet quitt gå. Jagh må väl bekenna, att vij nu alla lida stoor skada på vår spannemål, effter som min b. eij heller går denn förbij, ty Jahan Anderson giffuer digh, uthan tviffuel väl tillkenna, att han ey heller kann bliffua din spannemål quitt. Sed hæ sunt quærelæ, igitur intermittendæ.

Jagh tackar och min k. broder kärligen för sin goodhe lyckönskan till mitt giffternål. Gudh lathe all tingh väl gå. Och sosom min b. liknar gubbenampnet, som jagh i min ungdom hafft haffuer, vidh gummeträstare, altså ville jagh önske, att mången motte vara så väl content medh en ungh hustru, som jagh vidh min förra gumma varitt haffuer. Skattar och rådeligen, att en mann, som ähr all grå och flinskallet, vidh dett, som likt ähr, förbliffuer, så frampt till vapnet och nampnet icke alt för väl skole komma öffuerens. Detta min broder ville uptaga för mitt skämpt och deruthaff afftaga mitt contentament.

Käre broder, jagh tackar digh, att du loffuar att villa vara min Turo i faders stadh och styrcker migh att senda honom till H. K. M:tt. Så haffuer jagh och, om Gudh vill, dett första jagh förnimmer min broder vara ankommen till Pomeren, [ärnat] att förskicka honom till digh och vill då haffua honom medh min schriffuelse min b. vijdare recommenderat. Och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 30 Junij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, var obesvärat att helsa syster Fru Anna och dina kära barn medh min kärligh tienst, och Gudh lathe migh så lenge leffua, om dett vore Gudz velie, att jagh ähn en gångh motte få see digh. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbingen den 8 Augusti, Anno 1631.

151. **Stockholm den 8 Juli 1631.**

Om intercessiou för Peter Grönberg att befrias från sin tjänst som faktor i Hamburg.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., effter som jagh haffuer förnummitt, dett H. K. M:tt haffuer deputerat Peter Gröneberg till factor i Hamburgh (huilket jagh noksampt veet högnödigt vara), så haffuer han aff migh genom sin schriffuelse begärat, dett jagh hooss min k. b. för honom intercedera [ville], att, der mögeliget kunne vara, han ifrån samma sin tienst motte bliffua förlossat. Så oansedt jagh väl veet, hvadh tijden och legenheeten kräffuer, och att H. K. M:tt genom hans tienst väl kann haffua både nytta och lisa, så frampt till hans credit ähr nogott stoor, icke deste mindre för hans trägne begäran skull haffuer jagh inthet kunnett underlathe min b. herom att anmoda, hemstellandes doch alt till min b:s egen dijudication. Men hvar han dervedh bliffuer, tvifflar jagh inthe, dett min b. då ähr honom altijdh väl affectionerat, effter som jagh veet, att min b. haffuer altijdh varitt honom benägen. Och befaller jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 8 Julij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

152. **Stockholm den 8 Juli 1631.**

Spanmålshandeln; privatangelägenheter.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., oansedt jagh för nogre fhå dagar sedan haffuer schriffuit min b. till om alle saakers förlopp och tillståndh, och inthet synnerligit sedan schrifftverdigh ähr passerat, doch, effter nu migh giffs tillfelle, haffuer jagh ingen occasion velat lathe migh förbigå. Allenast ett ähr här förefallit, att, sedan vij haffue limiterat licenten för de skäl skull, som i samptlige Riksens Råds schriffuelse förmäles*) och hvete på 1½ rdr, rogh för en rdr, kornet för 3 ort, doch i kopparmynt, då holla vij före, dett inthe tviffuel att vara, att dett

*) Jmf. föregående n:o 150.

ju gå skulle. Men så haffue likquäl megtigh fhå lathet sigh förmå, som nogett uthskepa ville. Hvilket sigh alt förorsakar aff dett åhterslagh, som på spannemålen åhr uthrikes. En deel aff vårt medell biuda uth rogen för 1½ rdr, kornet för 1¼ rdr; så finnes doch ingen, som denn vill köpa; altså bliffuer nu godzet liggandes, dem som dett äga till skada, och konungen till ingen profit. Hinrik Reusner åhr förrest dijtt neder till Norköpingh och andre siöstäder att göra sitt bästa. Hvadh han uthrettar giffuer tijden medh och åhr migh åhnu ovetterligit. Doch venter jagh honom hvar dagh hijtt up. Gudh veet, huru hierteligen gerna jagh denn saak ville promovera, både för fäderneslandzens tienst, så väl som för min b:s persons skull, men, der dett inthet gå vill och sådana slagh deruthi komna åhre, så kann mann dett eij heller förandra. Eliest står, des Gudi skee loff, sädan på monga orter megtigh skön, doch på somblige orter svagh, hv lke icke heller annorlunda vara kann.

Jagh beder, att min k. b. ville migh advisera, huru snart han begiffuer sigh till H. K. M:tt, på dett jagh motte vetta min Tures resa dereffter att anstella, ty jagh inthe gerna såge, dett han dijt komme, för åhn min b. vore tillstedes, och honom strax till H. K. M:tt recommenderade, på dett han icke i första uthsprånget motte fhå tillfelle att sälla [sig] in iblandh gement partij. Eliest åhre här alle saaker i temligh goodhe terminis roligit och stilla. Gudh lathe så lenge vara, och förhielpe H. K. M:tt snart hem till oss igen. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 8 Julij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Elbing den 8 Augusti, Anno 1631.

---

153. **Stockholm den 15 Juli 1631.**

Om ransakning med åtskilliga personer, misstänkta för korrespondans med polackarne; Conrad Falkenbergs och Carl Bondes anställningar.

Välborne hiertans käre broder. Effter som jagh för en kort tijdh sedan honom alle saakers förlopp adviserade, tvifflar [jag]

inthe att samma min schriffuelse honom väl ähr till handa kommen. Altså lather jagh honom förnimma, dett vij för nogre dagar sedan haffue bekommitt en boff fast, som medh H. M:tt var i skäran*). Haffuer varit uthe på Ohrnön och der bestulit capellet och laght en smädeschrifft ifrån sigh, som jagh kan tenckia varitt drukin, effter han haffuer drukit uth en kanna messevijn, uthi hvilken han uthgiuter en hoop medh smädeordh emot H. K. M:tt och riket, undhsäiandes medh Påvens och Käisarens tyrannij; hvilken der för nogre fhå dagar sedan ähr fasttagin på Södermalm och aff oss examinerat och i förstone frivilligen bekendt sigh vara kommen i sälskap medh en student, benembt Andreas Anundi, och sigh till denn påviske religion lathet öffuertala och dessföruthan skelmiske stemplingar hafft i sinnet, doch haffuer han inge i förstone velet uppenbara. Hvarföre haffue vij hafft honom för retta, och effter hans förtienst honom till döden och torturen condemnerat, hvilket och ähr i verket [stellt], och haffuer han entligen bekendt på Torsten Linnarson, som nu i förledne vinter är dödh bleffuen, dett han haffuer altijdh skickat breff till Pålandh, sendandes dem denn vägen till Amsterdam, dijt han dem sielff fört haffuer, sosom och esomofftaste fört dem till Norige och beschriffuer alle saaker megtigh circumstantialiter. Han haffuer och nampngiffuit vår frende Knut Posse, dett han derom vettskap skall haffue hafft, sosom och uthanschrifften läsit, nhär han bleff afferdat. Han haffuer och nampngiffuit en gammal Capiten vidh Torsten Linnarsons gårdh, Sven Svenson benembt, och en gammall fougte i Smålandh, Bengt Larson, som alle correspondenterna vedh handh hollet haffuer. Hvarföre vij förorsakade vordne [äro] att senda D:r Olaum Bureum medh nogre andre att lathe ransaka Torsten Linnarsons gömer och schriffter igenom, som och denna Sven Svensons och Bengt Larsons schriffter och handlingar och dem sedan hijtt till vijdare examen att föra lathe. Vij haffue och genom denna hans berettelse om Knut Posse strax afferdat Andream Bureum till Hammarskogh att lathe ransaka hans handlingar igenom och honom medh hijtt kalla lathet. Jagh må väl bekenna, att dett gör migh ondt, dett han kommer i en sådana fharligh agt, vill och väl förhoppes, att han finnes oskyldigh. Der han och ähr skyldigh, och så ingratus skulle finnas emot H. K. M:tt, som honom så store nåder bevist haffuer, då ähr medh honom och ingen commiseration att bära. Doch berettar denne

*) Se angående denna sak Kullbergs Sv. Riksrådens Protokoll II, anm. under Olof Bureus, sid. 348. »Bofven» var djeknen Erik Persson.

fhånge sigh sådant och större deelen haffua förnummitt aff Andreæ Anundi relation, hvilken vij åhnu inthe bekommitt haffue. Doch förmoder jagh, att han inthe skall undhslippa. Ett öker Knut Posses stoora mistankar, dett i förledne höstas haffuer han sendt en sin tienare till Preussen att upbära hans rentor, hvilken åhr sedan förrest till Dansich och talt medh Gabriel Posse, hvilken der haffuer sendt honom nogre jordebreff på nogre godz, som han haffuer tvist om. Doch sende [han] strax både tienaren och breffuen till Råden och giorde sin entskyllan, sådant honom ovitterligen skedt vara och hans tienare uthan hans befallningh vara dragen till Dansich. Tienaren berettar och, dett Gabriel Posse haffuer sendt budh effter honom, och han, som inthe bettre förståt, gåt till honom, och i dett han frågat effter Knuts vilkor och hans gods, så haffuer han berettat honom om de tvister, som han hade om gods. Då haffuer Gabriel strax fhåt honom breffuen. Så ehuru derom och åhr, så kommer han i sådana suspitioner, att han sigh svårligen deroppå uthreder. Jagh skall väl framdeles, nhär saaken bliffuer till ända examinerat, lathe min b. uthförligare vetta.

K. broder, Conradt Falkenbergh åhr kallat till H. K. M:tt, som jagh förmener, att bliffua krigscammarrådh, effter som H. K. M:tt honom tillschriffuet haffuer. Så beder Carll Bonde, att min b. ville lathe sigh hans person till dett beste vara befalat, och önskade Carll, dett han motte bliffua her i Cammaren brukat. Beder min broder ville hielpa honom dertill. Doch æstimerar jagh dett vara bäst, att han brukas på denn ort, der han K. M:tt och fäderneslandet besta tienst göra kann. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 15 Julij, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

154. **I Juli (?) 1631*).**

Rådets fåtalighet och nödvändigheten af att erhålla förstärkta arbetskrafter i kollegierna; privatangelägenheter.

Välborne käre broder. Jagh kann digh icke oförmält lathe, dett medh vår Senat åhr nogett underlighen bestelt. Her till

*) **Brefvet besvaras af A. O. den 25 Augusti 1631.**

haffue vij varitt 8, stundom 9. Nu bliffuer vij icke mhera åhn 4, nhär de andra hvar till sin ort komme, och Feltmarskalken för denn agt skull medh denn Danske Agenten haffuer sigh retirerat på landet*) och de 4, som quar bliffua, ähr hvar medh sitt collegium beladde, Feltherren medh Krigsretten, Per Baner medh Cantzlij, så mycket som dett och kann vara, Claus Flemingh medh Rekningecammaren och jagh medh Hofretten. Och ähre så varme holdne, att ingen aff oss kann slippa på landet, ehvadh nödh dett och kann fordra, medh mindre saakerna här skole ligga neder. Jagh för min person ähr bundin vidh Hoffretten och ex tota classe Senatorum haffuer nu en goodh tijdh allena most uthärda sosom och åhnu dagligen gör. Præsidenten förmå inthe mhera, Vice-Præsidenten, vår svåger, ähr nyss dertill kommin och ett kall nästan emot hans natur, oansedt han begynner sig temligen att lämpa. Rättegångsterminen åhr satt på 8 månader för saakernas myckenheet skull. Vij nödgas att sittia både för och effter måltijdh, och jagh moste svara i alle fall för retten, och K. M:tt talar ey heller nogon annan till åhn migh allena. Och veet min b. noksampt, att medh detta kallet, sosom dett nu för migh ähr, haffuer en mann nok allena dermedh att göra. Nhär jagh ähr i Rådet, ligger Hofretten nedre, hvilket doch endeles alla dagar skee moste, ähr och fördenskull i denna session mhera åhn 40 civilsaaker upskutna. Derföre beder jagh min broder, nhär Gudh vill han kommer till H. K. M:tt, dett han deruppå driffua ville, dett Jahan Sparre motte inthe längre deruthe bliffua uppehollin, och desföruthan en goodh mann eller två ex Senatu i dett collegio bliffua deputerat, eller och dett förfaller; ty jagh allena dermedh att uthärda, ähr nästan omögeligit, eij heller vele de dett ringaste in Senatu göra, medh mindre jagh altijdh moste vara tillst[ä]des.

Bliffue altså mine tanckar distraherade, att jagh, snarast sagt, inthetdera embete kann rett tillfyllest göra. Jagh må väl bekenna, att in nostro Senatu går nogott sälsampt till. Sakerna proponeras leppist**), disputeras och concluderas inthe bettre; privat discurser haffua stoort rum, oansedt jagh, som en iblandh de ringaste och yngste ähr, söker medell, dett på dett bästa sätet att förekomma, och, så mycket jagh kann, att förandra. Ville väl önske, att min broder vore här hooss oss och vårt collegium motte dirigera. I Hofretten förmoder jagh sådane feel ey finnas skall.

*) Se föreg. n:o 145, sid. 212.

**) Jämf. tyska ordet »läppisch».

effter min autoritet der noget mhera geller. Heruthaff kann min broder noksampt afftaga vårt tillståndh.

Käre broder, jagh kann eij heller underlathe min b:s goodhe rådh och betenckiande att sökia. Mina söner Göstaff och Ture begynne nu att bliffua stoore och nästan så långe till vext som jagh. Denn ena, nembligen Göstaff, haffuer lust till boken och sigh myckit deruthi delecterar, denn andra Turo, hans inclination ähr heelt till kriget, och, oansedt jagh honom här till så strengt, som mögeliget haffuer varitt, hollet till studier, så merker jagh doch, att han ringa progress gör, altså att svårligen nogon lärdh mann hooss honom ähr att förmoda. Och, oansedt han mot migh sigh icke nogett merkia lather, dett han gerna vill uth till H. K. M:tt, så gör han doch inthet annat ähn suckar och pustar och hooss andre detta leffuerne beklager och alt till kriget åhstundar; hvarföre haffuer jagh ähmnat, så frampt till min k. b. dett för rådhsampt agtar, att senda honom medh dett första uth till H. K. M:tt, och dett så mycket heller, aldenstundh min b. nu och kommer till H. K. M:tt och så mycket bettre öga på honom haffua kunne. Jagh holler dett för fåfengt att tvinga nogon emot naturen och ens inclination; förhoppes, att, der Gudh teckes giffua lyckan, att han genom krigsväsende och väl kann bliffua en mann, der och min b. ville bevisa migh den benegenheet och haffue honom ett halfft åhr hooss sigh, så lenge han bleffue kendt medh folket, och friheten icke honom för hastigt komme på halsen. Göstaff haffuer jagh, om Gudh vill, tillkommande vår ähmat senda till Leiden och sedan vijdare, effter han haffuer ett magis moderatum ingenium. Beder att min b. ville migh heruthinnan sitt goode rådh meddela, effter som jagh veet du deres välferdh gerna seer och promoverar. Vale et vive.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

155. Stockholm den 17 Augusti 1631.

Om intercession för Peter Grönberg att befrias från sin befattning såsom faktor i Hamburg*).

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., jagh haffuer bekommitt en schriffuelse ifrån Peter Grönebergh, uthi hvilken han

*) Jämf. ofvan brefvet n:o 151.

begärer, dett jagh honom min broder till dett bästa recommendera ville, aldenstundh han haffuer most antaga factors ämbete uthi Hamburgh, nembligen, hvar dett vore mögeligit, att han motte bliffua ifrån dett kallet förlossat, både för sin siuklige legenheet skull, så väl sosom för hans medell skull, att de ringa och slätte ähre. Så, oansedt jagh väl veet, dett hvar och en goodh patriot gerna effter sin ytterste förmågo tienar sin öffuerheet och fäderneslandh, dett jagh noksampt veet, han och gerna gör, allenast att hans credit och medlen så fölia effter, så haffuer jagh likquäl icke kunnett effterlathe hans begäran till att effterkomma och tillfyllest att göre. Begärer fördenskull, dett min k. broder ville hans person till dett bästa lathe sigh vara befalat, så att, hvar mögeligit och rådeligit vore, han kunne slippa; men hvar dett och icke skee kunne, att min b. altijdh hans person favoritzerer och hans börda lättar, dett mäste dett skee kann. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 17 Augusthi 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

156. Stockholm den 17 Augusti 1631.

Betalning genom Gabriel G:son af en grefvens af Thurn skuld till A. O.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh för nogon rum tijdh sedan bekom hans schriffuelse, i hvilken han gaff migh till kenna, dett han effter Greffuen aff Turns begäran haffuer förstreckt Herren von Skäretin 300 rdr, och att de skola honom bliffua här aff migh igen leffuererede*), så hade jagh sådant gerna longesedan velet effterkomma, men hans spannemål haffuer all legat osåldh, så väl honom som andre till skada. Nu haffuer jagh entligen fått sälia uth honom, doch för ringa pris, så att denn goodhe gubben icke kann komma väl till 5 pro cento. Doch sender jagh nu till Erich Ryningh till Strålesundh 1017 dr kopparmynt, och dem kann min broder der annamma lathe och sedan quittera och

*) Se ofvan brefvet n:o 150.

gubben sielff inthe mhera ähn 200 rdr. Jagh ville väl önske, att jagh vore aff medh hans bestellningar, men H. K. M:tt haffuer sielff, effter hans begäran, befalt migh att draga omsorgh om hans saak, ty Gudh veet jagh haffuer nok annatt att göra, doch att tiena sin venn ähr inthe för myckett. Detta jagh min broder icke velet oförmält lathe, uthan befaller hermedh *etc.* ... Datum Stockholm denn 17 Augusti, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Present i Elbing den 28 Sept., Anno 1631.

---

157. Stockholm den 3 September 1631.

Beklagar A. O:s dotters, G. Horns frus frånfälle; spanmålshandeln; utskrifningen; lilla tullen, qvarntullen och myntet; Rhengrefvens rättegång.

Min broderligh och kärligh hälsan medh Gudh alzmegtigh tillförene. Och kann jagh min k. broder hermedh icke oförmält lathe migh nu i nogre veckor icke denn ringaste schriffuelse ifrån honom bekommitt, oansedt jagh högeligen åhstundat haffuer att vetta båda hans och de honom tillhöra goodhe och lycklighe tilleståndh. Denn aldrahögste Gudh han förlähne oss gooda och hugnelighe tiender. Dett veet Gudh, dett migh inthet ringa bedröffuar de sorgelige tiender, jagh haffuer förnummitt aff Hr Claus Horn, att Gudh nu åhter igen haffuer genom denn smittosamma siukan pestilentien hädan rygt aff denne jemmerdaal din käre dotter, Hr Gustaff Horns husfru, hvilkens siäl Gudh evinnerligen frögde; tröste och min k. broder och syster, som således sine käre barn så offta och titt saakna moste. Han hugne och denn, som sin maaka mist haffuer, och en sådana skarp och amper drick moste smaka. Men aldenstundh dett så haffuer varitt Gudz vilie och ingen förandringh deruppå kann skee, moste mann sigh medh Gudz vilie väl åhtnöia lathe. Tvifflar och inthe, dett min broder, som noksampt haffuer pröffuat rerum humanarum vicissitudines, tager detta tåleligen vijdh sigh, sosom dett der inthet kann muteras. Önsker, att denn högste Gudh ville sin milda handh öffuer min k. broder och hans käre barn, som ähnu leffua, holla

och dem mildeligen bevara, min k. b., migh och flera hans goodhe venner till hugnat.

Dernest lather jagh min b. förnimma, dett, hvadh vår staat här inrikes vidhkommer, så åhre alle saaker, des Gudi skee loff, uthi en goodh och roligh staat. Sädan ähr bleffuen temligh ympnigh och giffuer ostraffelighen, ähr och mycket affslagin och ingen ähr begärligh denn att uthföra. Befrugtar altså, att denn licenten skall i detta åhret lithet förslå, så frampt till denn icke igen upstiger. Hölle derföre icke orådeliget, att licenten sattes nogott ringare, på dett H. K. M:tt nogett motte haffua heller ähn inthet.

Uhtschriffningen ähr nu påbegynt, lille- och quarne-tullen ähre nu förhögde effter myntet[s] pris, oansedt dett går nogott trögdh. Kopparen myntes nu inthe mhera, och sielffua myntet försvinner så aff landet, så att här lithet mhera i landet igen finnes, och bliffuer oförtöffuat en sådana peningetrångh, så att folket inthe kunne komma ifrån hvar andre, hvilket uthan tviffuell iblandh undersåtharna vell giffua ett stoort besvär. Hvar icke annatt medell kann påfinnes, råka vij i inextricabile laborinther.

Konungen i Dannemarks fullmegtigh, en benembt Hinrik Tott, ähr hijtt kommen att agera emott Reingreffuen, och begyntes rettegången denn 28 Augusti, och träder han helt ifrån denn interlocutoria sententia, som i höstas aff oss bleff felt*), och säger sigh omögeligitt vara denn kunne göra tillfyllest, hollandes sigh blått och allena vedh Reingreffuens schriffuelse till Prinsen i Dannemark, hollandes sigh der vidh, att han nu tertia vice inthe ähr comparerat, att han då motte condemneras in contumaciam. Men nu förnimmes Reingreffuens fullmegtighe vara som i går komne uthi skäran. Denn rettegången giffuer oss en stoor molestie, aldenstundh vij ähre så fhå her aff vårt medell, ty Greff Magnus för ålderdom skull ähr oss mhera hinderligh ähn nyttigh; Riksadmiralen ligger siuk, ähr altså icke mhera ähn 3 personer igen. Doch skole vij göra vårt bästa, så vidt som Gudh giffuer, både i detta och andre fall. Huru monga vij also ähre i denna rettegången, förnimmer min broder aff denn designation, som ligger i H. K. M:tt[s] breff**). Annatt haffuer jagh nu denna gångh

*) Jmf. ofvan brefvet n:o 142.

**) De två första i behåll varande bref från Rådet till K. M:t om Rhengrefvens återupptagna rättegång äro daterade den 14 September 1631, med blott en bilaga, nämligen Rhengrefvens fullmakt för sitt ombud Gabriel Willichen.

inthe att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 3 Septembris, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

158. Stockholm omkr. den 14*) September 1631.

Om fru Christinas frånfälle; spanmålshandeln; J. Skyttes misstänkta förfarande härvid; tillståndet hemma; kopparbergets och kreditens förfall; myntets försvinnande; utskrifningen o. s. v.; Rhengrefvens rättegång.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar digh all goodh och lycklig välmågo, och lather dernest min käre broder förnimma, dett din schriffuelse medh s. Fru Anna ähr migh väl tillhanda kommin, aff hvilken jagh medh hugnat förnimmer min b. egnes persons lyckligh[e] välståndh och gooda hälsa; önskar att den högste Gudh ville så länge bliffua lathe. Eliest förnimmer jagh både aff min broders postscripto, så väl sosom och aff Hr Claus Horn[s] schriffuelse ifrån Strålesundh medh sorgh och bedröffuelse, att denn högste Gudh haffuer nu åhterigen hemsögt hans hus och genom denn smittosamma siukan, pestilentien, hädankallat aff denne jemmerdaal din k. dotter, Hr Gustaff Horns fru. Så kann jagh väl lätteligen tenckia, huru min broders hierta moste lika, denn der seer sina barn icke små, uthan fullvuxna och till manne kompne, dett ena effter dett andra, hädan ryckias, hvilket fall dina venner bedröffua, huru myckett mhera digh, som ett faderligit hierta till dem bär. Doch medan Gudz velie så varitt haffuer, måste min broder sigh och dermedh åhtnöie lathe, helst nhär denn Herren tager, som sielff giffuit haffuer. Önsker, att Gudh ville min b:s sorg lindre och lathe honom see sin hugnat och frögdh på sine små dotterbarn i hennes stelle. Och tröste hennes mann, Hr Göstaff Horn, som effterleffuer, dett jagh vist veet, medh inga ringa sorgh. Hölle för rådeligit, att min b. läthe föra de små barnen hijtt öffuer till Sverige medh dett första.

---

*) A. O:s bref till brodern, dateradt Elbing d. 25 Augusti 1631, å hvilket ofvanstående utgör svar, finnes i behåll i R. A. Förmodligen har ofvanstående bref åtföljt Rådets skrifvelse till A. O. af den 14 Sept., såsom man af dettas innehåll kan sluta. Se Rådets registratur, fol. 164.

Dernest förnimmer jagh aff min k. b:s schriffuelse om spannemålsaffslaget i Preussen, och att denn goodhe sperans, som min b. sigh om kornhandelen giort haffuer, ähr så aldeles feelt slagin, för dett hastiga och oförmodeliga affslagh skull, som både i Hollandh och på andre orter skedt ähr, sosom och lather migh förnimma sin meningh om des ähnu ytterligare fortsettiande her i Sverige. Och skall jagh för min person, så väl som mine medhcolleger min broder her uthi medh all magt asistera, och dragandes altijdh tidigh omsorgh om dett, som kann lända H. K. M:tt och fädernesländhet till tienst och under denna stoora krigsbörda lindra kann. Doch vill jagh min b. korteligen om kornhandelens tillståndh beretta.

I detta åhr ähr, des Gudi skee loff, sädan mästedeeles öffuer hela riket temligh ymnigh bleffuin, giffuer och väl i skylen rogh och korn, men hvetet ähr bleffuet svåra ringa. Spannemålen haffuer och fhåt ett stoort affslagh her i riket, icke derföre att hon ähr så hopigh eller för myckin, uthan att allmogen sälier spannemålen till deres uthlagors afflegningh och peningars anvendningh, och köpmän deremot inthet vele köpa, medh mindre de bekomma denn för dett pris, som de vele (hvilken process väl allestedes ähr practicerligh). Derföre ähr nu rogen förfallen in uppå 5 daler; kornet in uppå 4 och 3½ dr, hvetet på 7 och 6½ dr. Och haffuer här till denna staden varitt i detta åhr en temligh stark tillförsell uthur Mälaren medh skutor och båtar och doch mestedeles motte draga herifrån medh osåldh godz och sedan begiffuet sigh medh deres sädh, der hon fast ähr begärligare och dyrare, nembligen till bergslagerne. Åffuen så ähr skedt i andra siöstäder, hvilket haffuer uthan tviffuell deruthaff sitt uhrsprungh, att köparne ingen tancka haffua sigh giort, för dett stoora affslagh skull deruthi ähr, nogon spannemål att upköpa, såsom och, att hvar de denn stoora licenten skulle uhtgiffua, skulle dett då eij heller aff dem medh nogon profit kunna skee, hvilke skäl oss i förledne vhåras haffue bevegt licenten att påleggia och denn sädan att förringa. Och hvar vij oss underståt hade i förstone licenten att påleggia och medh denn ringaste pris, hade dett uthan tviffuell H. K. M:tt merkeligen skolat båta, medan hvar mann di uthskeppa ville.

Nu förmäler min b. i sin schriffuelse, att effter affslaget på sädan ähr stoor, och kornhandelen för licenternas skull kann helt stutsa, att denn då uthskeppa ville, goffue hvart tredie korn, och der dett ündå icke gå ville, att då licenterna tages, dett högsta

mann kunne, på dett H. K. M:tt måtte bliffua derigenom hulpen. Så kann jagh min k. broder till svar icke oförmält lathe, att [när] vij din schriffuelse bekommitt hade, ähre vij medh Phaltzgreffuen och Cammarrådet till rådz gångne och denna saak emellan oss debaterat, och haffue vij icke ens funnett rådeligit det tredie kornet att nembna, myckett mindre dett att påbiuda. Ty först synes dett obilligt och gemene mann vedervärdigt, att hvar tredie peningh uthaff ens ägendom skulle skattas, och denna (hvilken doch ähr en licent) medh dett andra nampnet skulle tituleras; för det andra, att dett ähr en ny art aff pålaga och holles af hvar mann derföre, dervidh de och ledes, alldenstundh den ene noviteten fölier så tätt uppå denn andra.

Hvarföre haffue vij funnett för gott att bliffua vijdh licentordningen, och settia denn uppå peningar. Och medan vij noksampt kunne merkia, dett denn förre satte licenten inthe kann gå, medh mindre han skulle förringas, och H. K. M:tt nogott kunne bekomma, derföre haffue vij satt en tynna hvete för 4 daler och 1 tynna rogh för 2½ dr, en tynna korn 2 dr och malt 1½ dr och dett i kopparmynt, helst effterdy vij förnimme aff din schriffuelse till Reusner, att min b. der till sielff inclinerar. Förnimme och, att dett ähr omögeligit, denn högre att kunne driffua. Haffue fördenskull strax lathet publicera ordningen i alla siöstäder her i Sverige, så väl som Finlandh, och schriffuit alla stotthollarna till, att de detta verket medh flijtt skulle befordra, och förmant Reusner, dett han ingen försummelse derföre taga skulle. Vij hade väl tenckt licentordningen nogott högre att settia, och, der dett då icke gå ville, denn fälla lathe, men nhär man betragtar denna åhrstijdh, så finner man nu vara retta uthskepninghstijden. Höstflottan kommer, och hvadh icke skeer på 3 eller 4 veckors tijdh effter Mikaelis, så bliffuer dett väl i detta åhr tillbaka, hvilket H. K. M:tt ingen ringa skada [ähr], och fast bettre nogett ähn inthet. Och hvar denna licenten må haffua sin framgångh, så kommer dett ähndå geradh i samma hugg, effter detta köpet, som nu ähr, det hvar tredie peningh uthgiffues, och haffuer doch nampnet aff en licent, som icke ähr eller synes vara nogon novitet. Min broder skall inthet tviffle, att både jagh och de andre våre colleger skole detta verket medh alt alffuar och flijt driffua, sosom vij och dessföruthan väl vette, hvadh magt H. K. M:tt deruppå ligger, och hvadh interesse fäderneslandet deruthi haffuer. Hade jagh varitt min b. så nähr, hade jagh velet dertill rådt, att denn skulle hade satts ringare, ty då hade hvar mann velet uth-

skeppa, och hvadh då hade tappats i prisen aff licenten, hade väl fyra gånger vunnits igen i myckenheeten aff uthförslen.

Jagh förnimmer, dett i Lifflandh haffuer dett ey heller hafft så synnerligen sin framgångh, och, som min b. förmener, aff Skytten och hans parti förhindrat, oansedt annatt loffues och annatt göres. Så kunne jagh väl strax tenckia, att nhär min b. skulle haffua nogon direction i hans underhaffuande provintiæ, dett honom skulle förtryta, ty ille antiquum obtinet et illius ambitio absque fine, och sedan denn invidiæ, som han bärer till din person, så väl som till nogre andre, komme honom att förgätta sin pligt emot H. K. M:tt. Han haffuer i förledne våras schreffuit H. F. N. Phaltzgreffuen till och sigh besvärat, dett min b. skulle dirigera både spannemålshandelen så väl som licenterna uthi Riga stadh; dermedh förtoges alla medell att underholla denn staaten och merkte väl således, hvar uppå dett var giort. Derföre moste han deremot gravera landet, oansedt månge dett förtruto. Ville fördenskull begiffua sigh till H. K. M:tt deruppå förandringh att förskaffua, eller han ville inthet bliffua der han var. Doch agtar jagh onödigt mhera derom att röra denne gångh.

Hvadh vår staat här hemma i riket vijdhkommer, så haffue vij orsaak att tacka Gudh, dett all tingh ähr roligit och stilla. Allmogen haffuer bekommitt i detta åhr temligh sädh och ähre derföre glade, i synnerheet effter H. K. M:tt haffuer schreffuit hijtt och lathet affförkunna 5 markshielpen, effter denn synttes vara myckett obilligh, aldenstundh denn fattiga offta hade flera barn ähn denn rika, och således mhera moste giffua uth, hvilket haffuer mycket väl contenterat dem och giort dem goodhvillige till quarntullens förhögningh. Doch, ehuru derom ähr, merkie vij noksampt, dett vår staat i denna tijdh inge medell kann umbära, så frampt till här hemma icke helt skall gå öffuer en hoopen (!). Ty uthgiffterna bliffua så monga, affkortningarna så stoora, så att Kopparberget, som nästan ähr ett fundament till vår staat, inthe kann underholles, Skepshollmen kann eij heller driffuas medh sådant alffuar, som dett sigh bör, och riksens tienst fordrar. Crediten faller i lika motto. Derföre, medan vij alt sådant sedt haffue och merkia extremitates, haffua vij schreffuit H. K. M:tt till, att, om H. K. M:tt teckes att senda oss fullmagt att handla medh Ständerna om ähn en boskapsskatt, vår flijtt skole vij göra, ehvadh tack deruppå fölier.

En stoor difficultet synes i vår staat oförtöffuat ville infalla, hvilken der sannerligen moste remedieras i tijdh. Myntningen

vidh Kopparberget åhr nu medh alla stutsat. Silffuermyntningh åhr eij heller här i landet. Kopparmynte åhr så förfördt och aff köpmänn uthstulit, så att jagh förmener, innan åhret går till ända, skall dett icke vara till att finna medh ljus eller lygta. Riksdaler komma inge i landet, ty handelen ligger så gott som helt nedre, och skall oförtöffua bliffua så, att vharur skulle förbytas i vharur, och köpslagningen förfalla, almogen betala deres skatt medh vharor, och sedan denn ena inthe komme ifrån denn andre. Detta vore högnödigt, att min b. H. K. M:tt föredroge, och i tijdh rådh sögtes. Flemingen haffuer väl hafft deruppå commission. Hvadh han uthrettat haffuer, giffuer tijden.

Uthschriffningen holles nu och går uthi fullt svanck, men dett åhr mycket ondt effter folk och befrugtar, att medh hvar knegt bliffuer en gårdh öde. Mann skall förresa genom 3 eller 4 socknar och icke finna en drengh. Oss åhr nu snart freden tienligh. Gudh förlähne oss denn, nhär tijdh åhr.

Käre broder, förtenk migh inthe, att du nu i longhligh tijdh haffuer ingen schriffuelse ifrån migh bekommitt. Orsaken åhr, dett här haffuer gått i fullt taal, att du hade allareda varitt på vägen till H. K. M:tts läger. Derföre haffuer jagh och måst skickat mine breff till Jahan Sparre, hvilken dem uthan tviffuell hooss sigh haffuer. Och befaller jagh hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn*) . . . September, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum.

Jagh tvifflar inthe, dett min b. skall åhstunda att vetta, hurulundha Reingreffuens rettegångh medh Prinsen aff Dannemark afflöper, så vill jagh min k. broder korteligen underetta, huru vidt saaken åhr kommen intill detta dato. I förledhne Aug. månadt denn 20 åhr en secreterare, benembd Hinrik Tott, hijtt ankommen, medh Kongens i D[annemark] och Prinsens fullmagter väl och nöjagtigh försörgdh, och strax anhollit om saakernas företagande. Och oansedt att termin, som satt var på denn 24, förlopp, så differerade vij ändå medh rettegånghen 9 dagar, förevändandes allehanda skäl, dermedh han sigh åhtnöia leth, doch mäst derföre in secreto, att Reingreffuens fullmegtigh eij [var] inkommen, ey heller dett ringaste aff honom hördes. Enthligen be-

*) Datumsiffran är i manuscriptet utelemnad.

gynte vij rettegången, och fullmegtighen bleff inkallat, hvilken der strax inlade sine fullmagter. Sedan inlade han en schriffteligen proposition, i hvilken han gaff tillkenna, dett, effter Reingreffuen var in persona citerat att comparera till den 24 Aug. och tvenne resor tillförene peremptorie citerat och dem alla contumaciter försutitt, derföre begärande han, att Prinsen motte ifrån sin vederpartes beskyllningar befriat, och han bliffua condemnerat till en diffamant och ad revocationem och entlighen till menedare, som hade handlat emot sin eedh och obligation, som han Konungen i D[annemark] giffuit hade. Entligen bleff honom denn interlocutoria föreläsen, som i höstas vidh Vaxholm bleff felt, begärandes, att de probationes och skäl, som retten då påfordrade, motte bliffua inlagda, på dett retten så myckett bettre fundamente haffua [motte] att grunda deres dom uppå i sådan svåra saak. Då läth han oss strax förnimma, att denn interlocutorie var icke mögeliget att göra tillfyllest, aldenstundh en deel aff dem, som deres vittnesbörder uthgiffuit hade, vore döde, en deel i Italien och Frankrike, så att dett var omögeliget att bringa dem nogon tijdh tillhoopa, förmenandes sådana probationes in actu tam notorio eij göres behoff och dessföruthan hans egen handh och bekennelse der fans, hvilkett han temligen uthförde; ville bevisa contradicentia i Reingreffuens breff, i dett han i retorsion till Prinsen schriffuer sigh haffua bekommett förgiffte på slotte, och uthi sitt breff till Enhusen [ɔ: Oynhausen]*) schriffuer han dett var skeedt hooss Greff aff Solmis, och denn Doctor Medicinæ, som honom curerat haffuer, setter i sitt vittnesbördh, dett han denn dagen haffuer drukit medh K[onungen] i D[anmark] i trägorden, hvilket vij åhter på ett par dagar togo i betenckiande till att uppeholla saaken, på dett vij nogott vist om Reingreffuens eller hans fullmegtiges ankompst nogett motte förnimma.

Dagen dereffter ankom en Licentiat Juris, som skulle vara Reingreffuens fullmegtigh, hvilken strax stelte sigh in i retten, excuserandes moram propter ventum contrarium. Derföre bleff strax sckickat effter denn Danske, men han protesterede strax emot denn andra, säiandes H. K. M:tt haffua försäkrat K[onungen] i Dan[mark], dett Reingreffuen in persona skole comparera, inleggiandes breffuit in originali, dett och så lydde, effter som H. K. M:tt haffuer och schriffuit oss till, att, hvar han icke in persona comparerade, så skole vij fhara fort medh domen, och att han då var sielffdömder. Men, oansedt denn Danske protesterade

*) Se Kullbergs Sv. Riksrådets Protokoll II: 267.

och H. K. M:tt[s] breff och befalningh der var, så kunne vij doch icke annars göre åhn hans fullmagt upläse lathe, att, hvar denn goodh hade varit, honom och derföre ehrkenne, aldenstundh dett var både lagh och samvet likmätigt, och Prinsen och agerade per procuratorem, och, der vij honom skole derföre haffua improberat, hade till en sådana sententia inthet annet fundamentum [varit] åhn simpelt mandatum Regis. Men, nhär vij öffuersåge fullmagten, så var han inthet så stellt, så att denn kunne göra retten tillfyllest, aldenstundh hon allena var dirigerat in præparatorijs judicii och helt ad audiendam sententiam förbuden, hvilket var både emot alla tre citationerne, emot H. K. M:tts breff till K[onungen] i Dan[mark] och befalningen till oss, hvarföre bleff han och aff retten repudierat och affvist.

Vijdh pass två timar dereffter, sedan han per sententia interlocutoria var felt, och han affvist, ankom schriffuelse ifrån H. K. M:tt, dett, hvar Reingreffuen sende nogon fulmegtigh, skole vij antaga honom och sedan differera medh saaken, dett längsta vij kunne, aldenstundh Churfyrsten aff Saxen och Brandenburgh ville sigh i denna saak interponera; men hvar dermedh för länge dröies, så skole vij deruppå fälla en dom. Derföre skole vij dilatera saaken, dett längste vij kunne, och förevända allehanda excusationer, effter som de väl kunne finnes vigtighe, både derföre att dett åhr en svår saak, och dertill behöffues tijdh, sedan siuknar denn ena effter denn andra aff domarna. Doch, min meningh att säia, ähr denn, att, hvar icke saaken bliffuer bilagt, så pronuntieras Prinsen frij. Reingreffuen felles till huffudhsaaken och uthan tviffuel till revocation eller affbedningh, oansedt vår lagh talar om 40 mk, derom vij icke ähnu rett eense ähre. Men hvadh periurium vedhkommer, derom röre vij inthe, aldenstundh han deruppå af K[onungen] i D[anmark] inthet ähr citerat, ey heller ähr hans obligation i retten inlagt. Jagh må väl bekenna, att antingen motte Reingreffuen vara för myckett superb eller för myckett simpell. Ty, hvar han denna saak rett begynt hade, svårligen hade denn på ett åhr, ja 2 eller 3 kommitt till ända. Veet och Gudh, att vij vore henne gerna quitte, ty dett faller oss myckett svårt in Regis absentia en sådan svår saak och aff så stoor consequents att döma, i synnerhet för enfaldiga domare.

Feltherren Greff Jacop lather helsa min b. medh sin tienst och förundrar, att han ingen schriffuelse aff min b. bekommitt haffuer, och, som jagh förmärker, menar han, min b. haffuer sinistre uptagit hans breff, som han digh tillschreff om kornhandelen

i förledne vhåras. Min b. schriffuer honom medh första legenheet till. Gudh bevare min b. och, ähr dett Gudz velie, så lathe oss ähn en gångh finnas medh hälsan. Vale.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

159. Stockholm den 27 September 1631.

Svårigheter med spanmålshandeln; tidningar från Tyskland.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . och kann dernest min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh för nogre dagar sedan skreff medh en skeppare min b. till om vårt tillståndh her i riket, och ifrån den tijden ähr inthet schrifftverdigt passerat, uthan att all tingh är, des Gudi skee loff, väl och roligit. Belangande kornhandelen, så vill han inthe synnerligen ähnu gå, uthan alla förevända licenten vara för högh, så att de medh ingen profit kunna uthskeppa spannemålen. Doch ähr ähnu inge synnerlighe skepp ankompne, uthan höstflottan begynner nu att komma. Hvadh då skee vill, giffuer tijden. Belangande nye tiender, så agtar jagh onödigt nogett om dem att schriffua, aldenstundh jagh noksampt veet honom vara dem bettre kunnige ähn oss på dene ort. Doch haffue vij förnummett, att denn högste Gudh haffuer giffuit H. K. M:tt denn lycka och välsignelse, att Tilli haffuer most nu en gångh rymma feltet, och att Churfyrsten aff Saxen haffuer sigh medh H. K. M:tt coniungerat. Förhoppes, att denn högste Gudh giffuer nu en goodh och lyckligh uthgångh uppå detta kriget. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 27 Septembris, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

160. Stockholm den 12 Oktober 1631.

Tacksägelse för underrättelser; privatsaker; spanmålshandeln; Erik Persson och de af honom för stämplingar anklagade; familjenotiser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min käre broder icke oförmält lathe hans schriffuelse vara migh för nogre fhå dagar sedan tillhanda kommen, aff hvilken jagh förnimmer min broders goodha hälsa och disposition, och att han nu strax, effter Mikaelis, haffuer agtat sigh ginest till H. K. M:tt*). Så önskar jagh min b. lycka till sin företagna resa och betacker honom derhooss för denn communication och goodhe tiender, som han migh meddelt haffuer. Vij haffue dessa samme tienderna förr bekommett, doch icke aff Cantzlijt, uthan aff andre våre venner. Denn högste Gudh, som haffuer giffuet H. K. M:tt denn härlighe och merkelighe victorie, han verdiges ähnu ytterligare H. K. M:tt[s] desenier välsigne och förhielpe alla saaker till en goodh och lyckligh uthgångh, Gudh till ähre, H. K. M:tt till beröm och fäderneslandet till säkerheet och en goodh roo.

Och sosom min k. broder begärer, dett jagh ville senda honom hans 8 anor och syster Fru Annas, så sender jagh honom dem. Hoppas de skole vara rett.

Hvadh eliest kornhandelen vijdhkommer, så går han nogett sagta, ty der ähr ingen, som förmener sigh kunna skeppa uth medh nogon profit. Rogen och hvete ligger helt nedre, och dett lilla, som skeppas, ähr idell korn. Hade licenten varitt nogett lägre satt, så hade dett väl bliffuet en stark uthförsell, doch fhår man väl see, hvadh dett i vår göra kann, och om sädan nogott stigandes varder. Reusner förschriffuer nu en vexell öffuer till Strålesundh på 20,000 daler kopparmynt, hvilket lithe förslår till så stoora expenser.

Belangande dett min broder begärer aff migh till att vetta, om de personer, som här haffua varitt fengsligh anholdne för förrädelighe practiker skull, så förnimme vij nu, dett inthe synnerligen haffue uppå sigh, oansedt dett i förstone hade ett vijdt uthseende**). Ty denn boffuen, som först bleff fången, haffuer giffuit alla de andra an, och nhär [han] bleff stregt, revocerade han altsammans, och [när] de, han hade angiffuit och sagt medh sigh prac-

*) Dett bref som här åsyftas saknas i R. A., enär innehållet i A. O:s bref den 16 med p. s. af den 19 Sept. 1631, som finnes i behåll, ej motsvarar det ofvan i texten angifna.

**) Se föregående n:o 153.

tiserat, medh och hijtt hämptade bleffue att stå honom till mundh och taals, så kende han ingen aff dem, och sedan bads före. Och effter han haffuer kastat en hoop medh pasquiller uth både emot H. K. M:tt och riket, och dessföruthan bestulit åhtskilige kyrkior, åhr han och entligen effter H. K. M:tts egen förklaringh justificerat vorden, och alle de andre frij ehrkenda.

Belangande min broders husfru och käre barn, så ähre de på Tijdöön och, des Gudi skee loff, vijdh goodh hälsa, och kommer syster Fru Anna nogre dagar häreffter hijtt till Stockholm till mitt bryllop. Och effter jagh min b. för nogre dagar sedan medh denn skutan, som lopp till Pillo alla particularia tillschriffuit haffuer, veet jagh nu för denna gongh inthe synnerligen att schriffua, uthan vill hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 12 Octobris, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

161. **Stockholm den 6 November 1631.**

Afgångna bref till A. O.; spanmålshandelns och den öfriga handelns aftynande; nöd vid Kopparberget; afslutandet af Rhengrefvens rättegång; familjeangelägenheter.

Välborne käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, att jagh nogre åhtskilige resor, bådhe medh Lars Enspennare och andre, haffuer schreffuit min k. broder till, och mine breff ju uppå Tys[k]landh dirigerat, aldenstundh migh ähr aff Dansicher-skeppare berettat, min broder att vara allareda ifrån Preussen uprygt och sigh till H. K. M:tt begiffuitt, dijtt jagh önsker han medh hälsan och en välbehållin resa väl motte vara ankommen och mine schriffuelser honom i händer leffuererade, aff hvilke han noksamt förnimmandes varder alle saakers tillståndh här hemma i fäderneslandet. Och sosom på denn tijden saakerna stodo i temlighe goodhe terminis, altså haffue vij orsaak att tacke denn högste Gudh, att dett ähr alt i samma staat. Gudh lathe så lenge vara.

Kornhandelen belangande, så går han myckett sagta och lithe förslår, oansedt han effter min förra schriffuelse ähr förminskat,

alt för denn orsaken skull, att spannemålen uthanrikes icke så högt geller, att undersåtharne medh ingen profit kunne denn uthskeppa och försälia, nhär de licenten uthlagt haffue. Jagh förmener altijdh, der licenten hade varitt lideligh och nogon profit hooss denn handelen, skulle han fast mhera haffua dragit ähn härtill skedt ähr, fördy myckinheeten aff uthskepningen skulle högt haffua importerat och fast mher ähn sielffua stoorheeten i licenten, och ähre svåre fhå, som fråga effter spannemålen. Derföre ligger och handelen här så gott som alt nedre, och dett endaste, som skeppas och nogott kann förslå, ähr stonghiernet. Smör och sådana vharur ähr så gott som i vraak och lithet geller. Hvadh som licenten kann härtill haffua dragit, varder min broder väl aff Henrik Reusners schriffuelse förnimmandes, och, der min broder nu ähr hooss H. K. M:tt stadder, vore icke orådeliget, att licenten lettades, och handelen bleffue nogett frijare. Förmener jagh att stoore tullen väl dett skulle upfylla. Ty dyrheeten på köpmansvharur ähr så iblandh oss inriten, att man snart nu här inthe leffua kann, och alt hvadh dem till vharur igen biudas, lugte de åht, och dessföruthan ähr en stoor peningenödh i landet, att skatten och uthlagor skole aff allmogen inthe kunne ehrleggies, uthan medh parsedler innan en kort tijdh, och denn ena snart inthe kann skilias vidh denn andra.

Vijdh Kopparberget ähro alle saaker ey heller rett i dett bästa tillståndh, ty dyrheeten bliffuer så stoor hooss dem både medh kåll, vedh, sosom och victualieparsedlar, så att de deres bruk inthe väl kunne holla vedh magt, effter sosom Sigerodt medh flere circumstantier, som nyss dädan ähr kommen, väl veet min broder att underretta, derföre jagh heller eij nogett vidhlöfftigt derom vill förmäla.

Vij haffue nu en tijdh longh hafft till att göra medh Reingreffuen och Prinsen i Dannemarks saak*), och [äre] nu entligen dermedh på ett synnerliget sätt tillända kompne. Gudh giffue dett motte så vist H. K. M:tt behage, och att dett vore väl och visligen giort. Vij haffue äntligen effter långt betenckiande och förhalende (alt väntandes annan beskedh) felt en sententiam definitivam, i hvilken Prinsen frias för Reingreffuens otillbörliga tillmäle, och Reingreffuen fälles till 40 mk. Detta ähr summan. Men strax domen var upläsen, protesterade denn Danske fullmegtigen emot domen, så vidt Prinsens person vidhkom, att öffuer honom ingen doom borde fellas eller i domen nämpnas, alden-

*) Se föregående, n:is 142, 157 och 158.

stundh han inthe var skyldigh att svara nogon inför denna rett, eij heller sigh nogen tijdh derunder submitterat, och inlade sedan samma protestation schrifftligh. Men domen öffuer Reingreffuen behagade honom väl. Hvarföre haffue vij eij heller honom domen velet leffuerere, uthan den och strax uphäffuit. Entligen haffuer han medh flijtt anhollit om domen, doch honom uthslagit. Åhr och nu megta perplex bleffuin, dett han protesterade, för ähn honom domen leffuererades, förvänter sigh inthe annatt ähn skam aff sin herre till tacka. Migh tyckes en sådana protestation vara megta absurdh. Ty först haffuer Prinsen uthgiffuit så väl som Konungen sielff sin starka fullmagt, sedan sendt hijtt alla sina documenta och testemonia att testera och bevisa sin oskyldigheet på Reingreffuens tillmäle, och entligen, nhär domen var fält, då protesterat de incompe[te]nti foro. Doch agtar jagh onödigt nogett vijdare herom att förmäle, aldenstundh samptlige Rådet haffue i underdånigheet schriffuet H. K. M:tt circumstantialiter om des förlopp till medh sampt alla agter, och hvad passerat. Entligen haffuer han aff oss begärat ett bevis, hvarföre honom domen förvägres, dett vij honom eij haffue kunnett förvägre, hvilkens copia ähr hooss sielffua agterna. Jagh förmodes, att H. K. M:tt nådigste lather sigh detta vårt procedere behaga, effter som vij dett eij heller bettre haffua förstått. Om jagh skulle detta circumstantialiter schriffua och våre rationes derhooss, ville dett kräffia myckin tijdh, doch effter alt ähr uthi vår ödmiuke schriffuelse till H. K. M:tt författat, vill jagh min broder och till des läsande remitterat haffua.

K. broder, belangande din k. husfru, syster Fru Anna, så var hon, dinn lilla Erich och dotter för nogre fhå dagar sedan, des Gudi skee loff, vijdh hälsan och förreste herifrån och hem till Tydöön, och sender jagh min broder hennes schriffuelse, deraff han om hennes tillståndh väl vijdare förnimmandes varder. Dernest k. broder, effter jagh förmoder honom nu väl vara kommen till H. K. M:tt, tvifflar jagh inthe, att han finner min Ture för sigh hooss H. K. M:tt. Min broder fördenskull honom till det bästa lathe sigh vara befalat, och, der han förmerker honom sigh nogett otillbörligit företaga, då hårdt increpera sosom och i alla saaker till dett bästa rådhföra, på hvilket jagh inthe tvifflar. Och sosom jagh haffuer förnummitt, dett H. K. M:tt haffuer bevist honom denn stoora nådh och strax honom i sin kammer taget, att min broder ville göra H. K. M:tt derföre underdånigh tacksäielse. Nu, käre broder, jagh haffuer för denna gångh inthe

synnerligen mhera att schriffua, uthan önskar, att Gudh ville bevara H. K. M:tt[s] höge person och förhielpa detta kriget till en goodh och nådigh uthgång och entlighen förhielpa H. K. M:tt och eder alle hijtt hem i riket ähn en gångh medh helsan och hugnat. Och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 6 Nov., Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather och helsa min k. b. medh sin kärlige tienst. Vale et vive.

---

162. Stockholm den 14 December 1631.

Tacksägelse för underrättelser; spanmålshandeln och licenten; Knut Posse; Rhengrefvens rättegång; oroligheter på Dalsland; privatsaker; allt väl hemma; förslag att sända deputerade att gratulera konungen, hvartill Gabriel G:son önskar blifva nämd.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe hans schriffuelse vara migh tillhanda kommen, aff hvilken jagh förnimmer min b. haffua varitt nogott opassligh, doch nu, dess Gudi skee loff, till nogon bettringh kommen och fördenskull sigh nu medh dett första till H. K. M:tt agtar att begiffua*). Denn högste Gudh han förhielpe min k. broder medh hälsan sin resa att fullända och finne H. K. M:tt vidh goodh disposition och välmågo och alla saaker i en goodh och önskeligh staat.

Dernest förnimmer jagh och aff denn discurs om kornhandelen, som detta förledne åhret varitt haffuer, hvadh hinder och besvär deruthi varitt haffuer, både hooss dett ena så väl som dett andra partij, derigenom han ähr förhindrat vorden att haffua sin rette gångh, och min broders frie disposition vorden förtagen och iblandh annett förmener oss inthe haffua visligen handlat deruthi, att vij haffue förmeent hans fullmegtighe Reusner att upbära licenten i spannemål, nembligen hvar tredie tynna. Till dett andra, att vij haffue dett publicera lathit, så agtade jagh fulle för

*) A. O:s åberopade bref är dat. Elbing den 18 Nov. 1631 och finnes i behåll i R. A. Detta bref innehåller emellertid intet om spanmålshandeln.

denna gångh onödigt vara deroppå nogett att svara, aldenstundh dett, som skeedt ähr, inthe kann förandras och denna åhrs handell förflutin. Doch skall min broder vetterliget vara, att dett icke ähr skedt aff oss uthan stoort betenckiande och skäl. Ty först haffuer min b:s uthskickade hollet dett sielff för rådhsampt, effter han icke viste sigh medh nogon spannemåltrafik i denna tijdh att kunne göra H. K. M:tt nogen nytta, aldenstundh på denn tijdh ingen fremmande nogott sådant godz åstundade och här endeles i högre pris ähn i Hollandh. Sedan, der spannemål skulle haffua uthgiffuit[s], skulle denn lithet eller inthet haffua dragit (sosom peningelicenten sigh och till en ringa summa stiger, som upburin ähr, effter som han aff Reussner[s] egitt breff väl förnimmer) ty strax min b:s breff var ankommitt, bleff dett strax rygtbart, att hvar tredie tynna skulle uthgiffuas, [och] förorsakade dett så myckett, att slett ingen om nogon uthskepningh mheer talade, och hvar och en ifrån denn handlen abhorrerade, derigenom Reusner sielff bleff perplex. Jagh disputerar inthet H. K. M:tt[s] rett — denn förstår jagh nogorlunda — men förmener H. K. M:tt haffua varitt bettre tient medh nogot ähn inthet. Uthi en sådana svår tijdh förmener oss och nogott väl see kunne, hvadh som gå kann eller inthe, som mitt iblandh dem ähre. Dessföruthan haffuer min broder och satt dett till vårt betenckiande, att licenten skulle antingen uthgöres i spannemål eller i peningar aff denn satte pris.

Dett andra, min broder förmener, att vij haffua giort orett, i dett vij haffua lathet publicera licenten, dertill haffua vij hafft dessa skäl: Först, veet min broder noksampt her i landet inthet sådana kornstäder eller handelsmän finnes som deruthe; de der haffua deres böner*) full liggandes, och skepen vänte; köpe eij heller nogott in aff landzmän, för ähn de vette deres uthvägh dermedh. Adell och andre landzmän före eij heller nogett in medh stoore summor, medh mindre de vetta deres abnemer; som väl bevisligit ähr, att, för ähn dett bleff allom notificerat, i hela Stockholms stadh icke var 300 lester i förrådh. Till dett andra, haffuer oss der till commoverat, att i förledna vår och höst haffuer Reusner sögt till att stegra licenten, dett mästa han haffuer kunnet, förmenandes sigh dem att kunne tvinga, derigenom tijdenn ähr förlupin, och på städerna ingen tillförningh skedt och således inkompsten för H. K. M:tt onyttigh giort och [kronan] ingen profit hafft. Jagh kann icke annars schriffua, ähn som dett ähr. Reusner kann inthe vara uppå alla städer tillika, uthan moste

*) Jmf. plattyska ordet bön (sammanhängande med bühne) = loft.

haffua sine factorer i alla siöstäder. De haffua väl giort deres bästa att fiskia, hvilket dem igenom detta ähr bleffuit förtagit, och nogorlunda sedan bettre gånget ähn förr.

Åhr nu dett aff oss obetenkt giort, så haffuer dett doch varitt väl meent och tenkt till att sökia K. M:tt[s] bästa och efftterkomma min broders begäran. Skole och väl en annan gångh haffua dermedh fördragh och lathe Reusner sin frie disposition. Önske, att dett må då bettre gå och tillkommande åhr haffue sin bettre framgångh och medh detta publicerande inthe förhindrat varder; som jagh förmoder, effter som i H. K. M:tt[s] vilie står dett att förhöra, förandra och förringa, nhär H. K. M:tt så behagar. Jagh ville väl nogott heruppå svara vijdare, men agtar dett onödigt, uthan vill dett differera, till des Gudh hielper oss en gångh tillsammans.

Min broder begärer aff migh till att vetta, huru Knut Posses saaker stå, så kann jagh väl pröffua, dett mine breff inthe ähre digh tillhanda kompne, ty jagh både om honom så väl som om andre particularia haffuer min broder adverterat*). Förnimmer dett deraff komme, att jagh haffuer sänt mina breff till Tys[k]landh, effter som jagh hade förment min broder skulle haffua begiffuit sigh i October ifrån Preussen. Tviffler doch inthe, att de ähre honom nu väl tillhanda kompne. Belangande Knut Posse, så ähr han helt oskyldhigh fundin, och denn andra boffuin, som honom angaff, i alla sina berettelser medh falskheet beslagin, och ähr derföre och justificerat vorden och på stegell lagder.

Reingreffuins saak ähr och taliter qualiter till ända kommen, effter som vij haffue sendt H. K. M:tt alla agterna till handa, aff hvilke min broder väl förnimmer des afflöpande (Gudh giffue, att vij hade vist träffa denn retta ändan), och så vist H. K. M:tt dett motte behaga, som vij dett väl meent haffua.

Hvadh dett tumultet belangar, min broder förmäler sigh haffua förnummitt skulle vara händt på Daal, så haffuer dett sigh således tilldraget, att Per Jöranson och Jahan Hinrikson hollet uthschriffningh på Daal, och då haffuer allmogen sigh nogorlunda deremot kastat, före[giff]vandes sigh i fiordh haffua uthgiffuit spannemål för uthschriffningh och nu åhter moste schriffuas, och velet öffuerfalla nembden och ähr dock strax bliffuit stillat. Haffuer och leffuererat roten och uphoffuit ifrån sigh, nembligen 3 personer, hvilka nu ähre hijtt till Stockholm förskicka[de] och här i förvharingh, de der strax effter helgen skole haffues för retta.

*) Se ofvan, n:ris 153 och 160.

Och haffue vij ähn H. K. M:tt inthe velet derom notificera, för ähn saaken grundhligen aff oss ähr inquirerat. Doch kann dett inthe haffua myckett uppå sigh, ty sådana saaker ähre i H. K. M:tt[s] hemvarande passerade, som gröffuere haffua varitt. Nhär saaken bliffuer grunthligen examinerat, skall jagh min broder väl vidare derom tillkenna giffua.

Ytterligare förmäler min k. broder i sitt postschripto, att han holler rådeliget, dett jagh nu skulle sända min sonn Ture till Tys[k]landh, min k. broder der till mötes, så ville han honom till sigh annamma och H. K. M:tt honom recommendera. Så tacker jagh min k. broder för sin goodhe affection och trogne hierta, som han bärer både till migh och honom. Så förundrer migh, att tvenne mine breff, som jagh haffuer schriffuit min broder till om hans person, att de icke ähre digh tillhanda kompne*). Ty jagh försende honom allarede i förledhne Augusti månadh medh Greff Per till H. K. M:tt, och kom han dagen, effter slaget var öffuerståndet, till H. K. M:tt för Leipsigh, och ähr honom denn stoora nåden vederfharin, att H. K. M:tt strax haffuer taget honom i sin kammar, och således medh hoopen följdh. Förmoder, att hvar Gudh haffuer spart honom liffuet, att min b. skall finna honom för sigh hooss H. K. M:tt. Tviffler inthet, att min b. både för naturlige skääl, så väl som och denn stoora kärlek oss altijdh emellan varitt haffuer, inge odygder eller osedher på honom gerna seer, uthan honom, nhär så fordras, näpser och skarpt tilltalar, och H. K. M:tt i underdånigheet beder, att honom ingen licentia tillathes, ty han ähr aff naturen yr och furios; doch tvifflar jagh inthe, att min broder[s] förmaningar hooss honom myckett skole gella, effter jagh honom medh min b. undsagt haffuer. Jagh förnimmer aff hans schriffuelse, att han vill gerna stella sigh under nogett aff regementerna, så seer jagh heller, att han på ett åhr ju agtar på H. K. M:tt[s] person och lährer kenna sin herres sinne och humör. Sedann kann dett andra komma tijdh nok, effter hans åhr icke ähnu ähre synnerligen monge. Min b. rådhföre honom till dett bästa.

Jagh sender min broder hans käre husfrus breff, deraff han förnimmer hennes tillståndh. De må, Gudi skee loff, alla väl.

Hvadh eliest tillståndet här hemma vidhkommer, så tacke vij Gudh, att alle saaker ähre i goodh terminis, roligit och stilla; vele önske, att vij motte ähn en gångh haffue denn hugnan, att vij motte see H. K. M:tt och H. M:tt medh hälsan och hugnat

*) Se föregående, n:ris 154 och 161.

komma i riket igen, ty uthi H. K. M:tt[s] frånvharu ähre alle husen sosom toma. Här ähr och inthet förefallet, som schrifftvärdigt ähr, och vill migh på samptlige rådets breff*) refererat haffue.

K. broder jagh tvifflar inthe, att du noksampt förnimmer aff vår samptlige schriffuelse, dett vij icke för orådeliget agte och holle att afferda en aff vårt medell och en aff Ridderskapet uth till H. K. M:tt för denn orsaak skull, att, aldenstundh Gudh haffuer så nådeligen välsignat H. K. M:tts agter, [honom] medh så stoora och merkelige victorier begåffvat, [i det han] så monge landh, städer och provintier inkrägtat, för hvilkens skull icke allenest de förtrygte evangeliske sigh frögde, uthan och uthlendske potentater och republiker H. K. M:tt gratulera, så holle vij dett för alldeles obilligt och ohöffueliget att vara, dett vij icke framför alle andre H. K. M:tt skulle gratulera, aldenstundh dett ähr vår Konungh, som Gudh så högeligen välsignat haffuer, och genom H. K. M:tt[s] seger och manlighe bedriffter vårt fäderneslandh nampnkunnigt och illustert vordet och [vij] endeles participes istius gloriæ bleffne. Och effter vij icke understå oss dett till att göre, uthan H. K. M:tt[s] velie, och att dett motte vara H. K. M:tt behageliget, hvarföre såge jagh gerna, att, hvar H. K. M:tt sådan vår goodhe intention behagade, att min broder så vidt ville förarbeta, dett jagh, så frampt till du funne dett rådeligett, motte bliffua der till nembder, icke för den orsaaken att jagh skulle så gerna ville, som dieknarne säia, skolka, uthan fast mhera derföre att migh denn ähran vederfares, att sådant verk, som i vårt fäderneslandh aldrich tillförene passerat ähr, genom min person motte bliffua förrettat. Kunne och väl vara nyttigt, ty, hvar H. K. M:tt ähnu på nogon tijdh lenge skulle ifrån oss bliffua, vore oss väl i monga saaker goodh information aff nöden, antingen dett skedde då genom migh eller nogon annan. Jagh veet väl en sådana resa icke uthan min stoora omkostnadt ville afflöpa, ty denn tärepeningh dertill skall uthleggias, veet jagh väl denn bliffua ringa. Doch sådant agtar jagh alt inthe, emedan verldzliget godz emot ähra och reputation inthe ähr till att skatta, och dett ähr icke heller denn ringaste motiff, att jagh motte en gångh fhå tala medh digh, för ähn jagh eller nogondera aff oss döör, ty detta väsende ähr i mina ögon ett vidt uthseende verk, effter som alle rationes secundæ her till lupet haffue. Min broder göre i detta fallet, hvadh honom tycker rådeligit vara, och schriffuer migh

*) Se Rådets bref till A. O. den 16 December 1631; Rådets registratur, fol. 207.

herom sin meningh medh dett första till. Doch tvifflar jagh inthe, dett H. K. M:tt vårt goodhe intent och meningh lather sigh behaga. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnet oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm den 14 Decembris, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min broders breff till Feltherren, dett haffuer jagh sendt honom, effter han ähr stadder på generalmönstringen i landet, och förväntas hijtt nogre dagar häreffter. Min k. hustru lather helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Vale et vive.

---

163. Stockholm den 20 December 1631.

Rekommendation för öfverste Wurmbrandt; bref öfversändas; begär A. O:s bemedling hos konungen i sina styfbarns privatangelägenheter.

Välborne hiertans k. broder. Jagh önskar *etc.* . . . Öffuersten Wormbrandt haffuer nu agtat sigh uth till H. K. M:tt och fördenskull aff migh begärat, att jagh honom min broder till dett bästa recommendera ville, så, oansedt jagh noksampt veet, dett han honom min recommendation föruthan bevogen [ähr], så vill jagh icke deste mindre haffua honom min broder till dett bästa recommenderat.

Och effter jagh för fhå dagar sedan min broder haffuer medh Casper Apotecare tillschreffuit, så agtar jagh onödigt honom vijdare att besvära, och sender honom nogre breff ifrån syster Fru Anna, och haffuer jagh inthet annatt förnummitt, ähn att de må, des Gudi skee loff, alla väl. Jagh kann och min k. broder icke oförmält lathe, dett min hustru haffuer för nogre fhå dagar sedan bekommitt sin tienare ifrån Lifflandh och Dorpt, hvilken der förer henne åhtskilige citationer tillhanda att svara till retta om nogre godz i Karkus och Ruins [ɔ: Rujens] gebit, som H. K. M:tt bort skencktt, så ähr och en stoor [del] aff de bästa hoffuen under husen försåldhe, så att der icke ähre fierdedeelen igen och nu, snarare sagt, icke så myckin renta igen, att garnisonerne kunne underholles. Ty de hoff, som ligga näst under slotten ähr alla

sin kooss, och förnimmer jagh, att breffuen giffues uth effter deres egna berettelser, som dem bekomma; och [de] bekomma och strax invisningh i godzen. Derföre beder jagh min broder, att han för de faderlöse barns skull ville sådant H. K. M:tt andraga. Jagh veet vist, att om H. K. M:tt bleffue rett derom underrettat, att dett inthe skedde både för deres faders trogne tienst skull, och sedan för denn stora kostnadt, som [blifvit] på dett companij köriserer anvent. K. broder, bevis barnen denn stoora benegenheet och hielp dem i detta fallet. Gudh kann dett på din hustru och barn igen vedergella. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnett förholla och befaller digh hermedh Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm denn 20 December, Åhr 1631.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

164. **I Januari 1632.**

Tacksägelse för bref; gläder sig öfver A. O:s resa till konungen; af konungen reqvireradt krigsfolk; svårigheterna att i Sverge få något folk; privatangelägenheter.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . hans schriffuelse, daterat Stetin den 12 Decemb.*), ähr migh tillhanda kommin, aff hvilken jagh medh hugnat förnummitt haffuer min k. broder vara medh goodh hälsa dijtt arriverat, och vara nu på sin retta resa ginast till H. K. M:tt stadd, ehvarest och H. K. M:tt och lägret ähr till att finna. Denn högste Gudh han förlähne min k. broder en lyckosam resa, och att finna H. K. M:tt[s] person vedh goodh hälsa och disposition och alle saaker uthi ett gott tillståndh. Och må jagh väl bekenna, dett vore medhcolleger ähre aff hiertat glade, att min broder nu kommer till H. K. M:tt, aldenstundh vij noksampt kunne ebragte, dett fhå aff vårt medell hooss H. K. M:tt [ähre], de der H. K. M:tt medh rådh och dådh kunne bispringe, och dessföruthan de fhå, der ähre, bliffua mäst på andre orter brukade, hvilket icke heller annorledes vara kann uthi denna tidz legenheet. Dett ähr oss och derföre kärt, att vij nogon der haffue,

---

*) Datum är måhända felskrifvet, enär A. O. i sitt bref till brodern från Alt-Stettin den 26 December underrättar om sitt uppbrott från Elbing den 26 November och ankomst till Alt-Stettin den 16 December 1631.

medh hvilken vij correspondera kunne och landzens legenheeter tillkenna giffua, medan vij icke så dristigt H. K. M:tt om alle saaker och besvär kunne eller töres bemöde.

Käre broder, vij haffue för nogon tijdh sedan bekommitt schriffuelse ifrån H. K. M:tt, att, der vår staat kann dett tåla och riksens säkerheet tillathe, skulle vij i denna vhår sckicka uth 6 regementer knegtar och 1,500 reuter, om hvilke vij H. K. M:tt och svar tillschriffuit haffue, att folket skall vara tillredz, så frampt H. K. M:tt nådigst så behagar; men 3 regement till foot förmene vij nogorlunda skole kunne umbäras och reuterna, men alla 6 regementerna svårligen, så frampt riket skall på alle händelser vara försäkrat, i synnerheet effter tiender uthsprenges, effter som min b. schriffuer, att mann ett vakande öga skall haffua [på] Elsborgh och på des hampnar, hvaruppå vij allereda order giort haffue, effter som min b. aff vårt breff till H. K. M:tt väl förnimmandes varder.

Jagh må väl bekenna, att vårt svenske folk moste hereffter väl haffues i agt, aldenstundh hereffter uthschriffningar på [ett] åhr, 2 eller 3 tillgörande, lithet skole kunne förslå. Ty H. F. N. Phaltzgreffuen haffuer sielff mönstrat alt dett nys uthschreffne folket i Smålandh och Östergöttlandh och iblandh dem funnett antingen gambla eller alt för unga, säier och att i näst kommande uthschriffningh skall fast stoore fheel der uthi finnas. Feltherren, som haffuer mönstrat de andre provintierna, haffuer samma taal. Sannerligen, dett ähr högt att beklaga, att vij nu icke skulle vara megtighe på folk och kunne således vedh tusende taal asistera H. K. M:tt och de stoora aff Gudi förlähnte victorier kunne promovera, hvilket vore H. K. M:tt och vårt fäderneslandh mycket reputerligit, sed etiamsi desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Hvadh eliest vår staat her hemma vidhkommer, så haffue vij orsaak att tacka denn högsta Gudh, som oss alt her till vijdh goodh roo och enigheet uppehollit, alla goodha venner ähnu vijdh hälsan, unnantagandes Erich Jöranson, Stotthollaren i Östergöthlandh, ähr 8 dagar för jul affsompnat. Gudh tröste hans hustru och barn.

Hvadh din k. husfru vidhkommer, så ähr hon sampt barnen ähnu alle, des Gudi skee loff, vidh hälsan. Gudh lathe så framgent bliffua. — Jagh kann och min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh för nogon rum tijdh sedan schreff medh Lars Månson Enspännäre till min k. broder, hvilken bleff vederdriffuen till Köpenhampn och der fann Davidh Sigerodh för sigh, som aff oss

var till H. K. M:tt afferdat, hvilken han nogre breff leffuerade, som aff migh och flere honom tillschreffne vore. Han hade och sielff ett ifrån migh till min broder. Han ville fördenskull dem endeligen affordre lathe, ty jagh inthe gerna såge, att de i andres händer komma skulle. — Käre broder, jagh tacker digh, som förmäler, att min sonn Turo på denn tijden haffuer varitt vidh hälsan. Gudh han bevare honom ytterligare och lathe honom så kunna stella sigh, att H. K. M:tt motte draga till hans tienst ett nådigt behagh, och jagh sampt hans slegt motte haffua deruthaff hugnat. Och haffuer jagh honom på dett högsta förmant, att han skulle bliffua på nogon tijdh uthi H. K. M:tt[s] kammar, så lenge han H. K. M:tt[s] sinne rett kenna lärde. Men så förnimmer jagh doch, att han inthe haffuer vent igen att anholla om phana, för ähn H. K. M:tt honom medh denn benådt. Och effter dett nu skedt ähr, moste jagh dett så lathe gott vara; beder allenast, att min broder ville honom lathe sigh till dett besta vara befalat, honom förmana, tugta och aga, som dett vore din egen. Åhr mitt öde så lenge att leffua, skall min broder vara försäkrat, att jagh inthe skall underlathe att bevisa både digh och dina käre barn all mögeligh tienst igen.

Käre broder, effter han nu, näst Gudz hielp, ähr uthi H. K. M:ttz läger, så beder jagh honom, dett han ingen occasion ville lathe sigh förbigå, att han ju altijdh genom egen handh, eller, hvar besvären dett icke tilläthe, då genom sin amanuensem ville migh vetta lathe, hvadh som passerar, aldenstundh dett ähr oss samptlighe ett stoort contentament att vetta, huru H. K. M:tt (den Gudh nådeligen och länge bevare) må och alla andra goodha venner. Detta jagh min k. broder icke haffuer velet oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn*) . . . . Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min k. hustru lather helsa min k. broder med sin kärlige tienst. Käre broder, lath migh förnimma, om mina breff ähre digh tillhanda komne.

---

*) Datumsiffran är i manuscriptet utelemnad.

165. Stockholm den 21 Februari 1632.

Tacksägelse för bref; utskottsmötet; afsändande af deputerade för att lyckönska konungen; frågan om en present till konungen; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Denn 19 Februari ähr [mig] min k. broders schriffuelse, daterat Berlin den 15 Jan.*), väl till handa kommen, aff hvilken jagh medh hugnat förnimmer, att min b. ähr väl och medh hälsan kommen till Berlin, agtandes sigh genast derifrån till H. K. M:tt. Gudh förlähne honom en goodh och lyckosam resa. Tacker och min b. för sin goodhe communication, denn migh och mine medhcolleger mycket kärkommen varitt haffuer, önsker att honom effter legenheet giffuas motte dett (!) att göra.

Hvadh vår staat här hemma vedhkommer, så står han allt, des Gudi skee loff, in antiquis terminis roligh och stilla. Dett uthskåtet aff Ständerna, som hijtt vore föreschreffne, ähre som i går hädan förlåffuade, sedan alt var kommitt till ett beslut, och haffue de samptygt till 2 åhrs boskapsskatt på nytt igen, aldenstundh de väl märckia, att H. K. M:tt alla de medell, som kunne bringas till väga, behöffuer, och haffua de alle varitt dertill myckett goodhvillige.

Eliest tvifflar jagh inthe, att min schriffuelse, jagh medh Sigerodh honom tillsendt haffuer, noksampt ähr tillhanda kommen, i hvilken jagh haffuer förmält, dett vij hade oss så emellan beslutat, dett vij holle för högnödigt och ridderestândet tienligit, att vij sende en aff Rådet och en aff Ridderskapet till att gratulera H. K. M:tt till de stoora och merklighe victorier, som Gudh H. K. M:tt förlänht haffuer, och sedan göra H. K. M:tt en tillbörlighe tacksäielse för all nåde och omvordnat medh sampt flere complimenter; agtade och tienligit vare, att senda derbredevidh en præsent, dermedh att bevisa H. K. M:tt vår pligt, troheet och goodhe velia, hvilket vij och uthskåtet aff Ständerna proponerat haffue, förmenandes dem der goodhveligen att tillträda skole. Men haffue vidt annett förnummitt, ty [de] haffue simpelt excuserat sigh, föreändandes deres fattigdom, och att besvären vore dem så starke på halsen, att de inthet förmotte nogett till att drage mhera, säiendes, att deres godz vore nu mästedeles öde genom uthsc[h]riffningar och andre besvär, så att dem fölle svårt och att holla dess rostienst. Vij sloge dem före, att giffua inthet

*) Saknas bland A. O:s bref i R. A.

mhera [åhn] 25 riksdaler aff hesten. Dett var och när, doch medh ringa beskedh och slett ingen höfflig[h]et. Altså åhr nu vårt goodha och välmente propositum till inthet, dett oss inthet lithet bedröffvar och befrugta, att vår[t] ståndh icke allenast skall komma i H. K. M:tt[s] mishag, uthan och hooss fremmande i föragt. Men dett vij inthet kunne förandra, moste vij väl lida.

Vij haffue emellan oss delibererat och tencktt, der dett eliest skulle vara tienligit, att senda en uth till H. K. M:tt aff vårt medell, der vij eliest viste, att H. K. M:tt dett icke skulle mishaga, och skiuta 5,000 rdr tillhoopa till uthstopheringh och tärepeningar, och på vore vågna H. K. M:tt gratulera, och åhrnat att giffua aff hvar häst vij holle 60 rdr; men præsenten åhre vij för svage att bringa tillväga. Doch må vij likquäl dermedh betee vårt goodha och välmenande hierta, vij till H. K. M:tt vår konungh bäre. Min broder ville meddela oss sitt goodha betenckiande heruthinnan, och, der han förmener dett inthe vara tienliget eller H. K. M:tt behageliget, så vele vij dermedh haffua fördragh, och haffua vij giort rekninghen både för de frånvarande så väl som nhärvarande aff Rådet. Detta haffuer jagh min k. broder icke kunnet förholla och vill medh nästa post schriffua honom all beskeedh om alle saakers tillståndh till. Och befaller nu hermedh min k. broder Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm denn 21 Februarij, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, min sonn Turo haffuer talt H. K. M:tt till om en by i Ingermanlandh, Deglina (?) benembt, denn han schriffuer H. K. M:tt migh nådigst förährat haffuer. Gör väl och driff på honom, att han förskaffar migh H. K. M:tt[s] breff deruppå, ty der en annen finge denn, vore dett migh till stoort meen. Vale.

---

166. **Stockholm den 12 Mars 1632.**

Tacksägelse för bref; goda skördeunderrättelser; privatnotiser; Peter Grönbergs ansökan om förflyttning från Hamburg.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . och kann honom dernest icke oförmält lathe min b:s schriffuelse, daterat Berlin

denn 5 Jan.*) vara migh väl tillhanda kommin, i hvilken min broder migh adviserar både om sin resa, Tys[k]landz tillståndh och krigsbesvär och dens nations obenegenheet till dett gemene bäste, derföre jagh min k. broder fliteligen vill haffua betackat; önsker, att Gudh ville göra hans resa lyckosam, och att han H. K. M:tt, vår nådigste Konungh och Drottningh, vijdh goodh hälsa och staat finna må, och att Gudh ville förlähna H. K. M:tt nåde dett svåra kriget till en goodh och önskeligh uthgångh att före och äntheligen effter alle väl förrettade saaker medh hugnat och glädie hemkomme i fäderneslandet igen.

Hvadh vårt tillståndh her hemma i riket vijdhkommer, så haffue vij orsaak att tacke Gudh, som oss alt här till i en goodh och roligh staat mildeligen uppehollit haffuer, och ähre alle mann frögdefulle för denn stoora nåde Gudh H. K. M:tt förlähnt haffuer och åhstunde aff hiertat H. K. M:tt[s] lyckligh igenkompst. Vij haffue och orsaak att tacke Gudh för ett ymnigt åhr, ty kostar nu en tynna hvete inthe mhera ähn 7 daler, rogh 4 daler, kornet 3½ daler. Gudh lathe dett länge vara.

Hvadh eliest våra venner vidhkommer, så haffuer Gudh förledhne söndagh 14 dagar sedan kallat Bengt Sparre aff denna verlden, så väl [som] och Hr Svante Stenbock dagen för, hvilken aff [ph]tisin ähr dödh bleffuen och mycket hårdt pärssat (!), för ähn han sin dödh nått haffuer. Gudh vare begges deres siälar nådigh. Och haffuer s. Fru Anna, din husfru, nogre dagar varitt der på Råsvijk och om hans saaker bestelt, effter som min k. broder väl vijdare haffuer aff hennes schriffuelse, här innelygt, till att see och förnimma.

Och effter jagh för nogon kort tijdh sedan schreff min b. till medh Linnar Torstensons tienare vijdhlöfftigare om vårt tillståndh, derföre agtar jagh onödigt nu derom att röra, aldenstundh inthet schrifftverdigt imedlertijdh ähr passerat. Doch kann jagh icke underlathe min k. broder lathe förnimma, dett Peter Gröneberg, hvilken der ähr H. K. M:tt[s] factor uthi Hamborgh, haffuer genom sin schriffuelse aff migh begärat, dett jagh honom min broder i denn bästa motto recommendera ville, i synnerheet att, der mögeliget vore, H. K. M:tt hans person i nogon annan tienst bruka tecktes, effter denn faller honom myckett besvärligh för medelens skull. Doch steller han alt sådant i min broders egen discretion, antingen han finner dett rådeligett eller ey, dereffter

*) Saknas bland A. O:s bref till brodern i R. A. Jmf. dock föregående bref, hvari nämnes ett likaledes felande bref från Berlin den 15 Januari.

han sigh gerna retter. Doch, jagh för min person æstimerar ingen tienst ([för] den der väl tencker denn att förestå) ähr uthan molestie och besvär, och effter H. K. M:tt honom så högt haffuer beneficierat, som min broder noksampt vetterliget [ähr], så synes migh väl honom skyldigh vara att præstera, hvadh han kann. Jagh vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm den 12 Martij, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

167. (*Ej egenhändigt*). **Stockholm den 16 Mars 1632.**

Rekommendationsbref för en ryttmästare, Erik Turesson.

Välborne käre brodher. Jagh önskar *etc.* . . . . Dernäst kan jagh min käre brodher eij oförmältt låta, hurulunda een Ryttmestare, Erich Tureson benembt, är för någre åhr uthi olägligheett kommen här inne i landett, i så motto att han een annan Ryttmestare, Erland Uddson vidh nampn, haffuer i hiäl slagett, therföre och uthdragen var till H. K. Maij:tt, min nådigste konung och herre, hvarest han saken så vidt begått, att han haffver sig förskaffatt H. K. Maij:tz legdebreeff hijtt in igen att komma, och medh then dödes arffvingar slecht och förvanter sig uthi billig och vänlig förlijkning instella, therpå han ingen möijelig flijtt sparatt haffuer, doch lijkevist på inthett sätt them ther till vinna kunnatt, ehuru han och medh högsta flijtt sig therom vinlagdt och beflijtatt bådhe på ett och annatt sätt; så emedhan han förnimmer, att han inthett hooss them kan uthrätta, förthenskuld återigen till H. K. Maij:tt vill förreesa, hvarest han förhoppas att finna min käre brodher, och igenom hans gunstige intercession något förmå hooss H. K. Maij:tt, therföre hooss mig ödmiukelig anmodatt om een recommendationskrifft, then han myckitt hooss honom förmå sig försäkrar, haffuer jag hans bön icke aldeles uthslå kunnatt. Altså är till min käre broder min broderkärlige begäran, att han honom gunstigheett och medhlidande betee ville, och, så myckett skee kan, hooss H. K. Maij:tt vår nådigste konung och herre hans saak befordra, att han kunde hulpen varda och till rätta återigen komma. Jag vill min k. b. uthi andra och

lijka motto igän altijdh til villies vara. Tvifflar och icke, att hans persoon skall vetta medh all tacksamheett och underdånig tienst hooss min k. broder sådant altijdh att förtiena. Vill nu härmedh *etc.* . . . . Datum Stockholm then 16 Martij, anno 1632.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

168. **Stockholm den 6 April 1632.**

Om nödvändigheten att sörja för Elfsborgs och Göteborgs försvar och åtgärder därför; privatnotiser.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . . alle saaker her i riket ähre, des Gudi skee loff, i ett gott tillståndh, sosom dett för detta varitt haffuer. Gudh förlähne oss goodha och hugneliga tiender ifrån H. K. M:tt, vår nådigste konungh, och förhielpe både H. K. M:tt medh sampt Hennes M:tt och eder alle en gångh hijtt hem till oss i fädernes landet igen. Och sosom min broder i en sin schriffuelse förmäler dett rådsampt att vara, dett vij haffue våre saaker her i goodh agt, i synnerheet Elsborgh och Götheborgh, hvilket eij heller synes nu vara orådeligit, aldenstundh kriget så gott som in ipso actu ähr emellan H. K. M:t och Spanioren, och dett derföre så mycket mhera, aldenstundh dett allarmet emellan Bispen aff Brämen och Konungen i Dannemark om Friburgs intagande ähr och begynt, uthi hvilket väsende uthan tviffvel väl flere bliffua inmängde. Desföruthan säies och Konungen att holla en stark uthschriffningh både i Dannemark och Norge, hvilket icke uthan vigtige orsaaker skee kann. Hvarföre haffue vij och all sådan tillstundande fhara att förekomma, låthet inleggia på Elsborgh slott 2 companier, hvilka Jahan Hinderson, som der ståttholläre ähr, slottet medh lather reparera. Der förfärdighas och stacketer runt omkringh Götheborgs stadh, och ähre der 800 mann inne, som verken förferdighe, och nogre regementer ähre i beredskap dem att secundera, så snart nogott fiendtliget kann företagas. Man skall och inthe försumma att haffua ett vakande öga på alle orter, som fharan kunne vara underkastade. Motte dett folket, som till Tys[k]landh skall, bliffua hemma i riket, så vore vij noksampt vastant (!) att törna medh en aff våra grannar, hvilken der lust hade. Feltmarskalken Wran-

gellväntes i denne månadt ifrån Finlandh. Så snart han kommer, vele vij afferda honom till Götheborgh, der uppå alla händelse att residera i denne sommar.

Din husfru, syster Fru Anna, ähr på Tijdöön och haffuer en tijdh longh varitt på Rosvijk att bestella om s. Bengt Sparres begraffningh, om hvilkens dödelighe affgångh i Februario, så väl som s. Hr Svante Stenbocks jagh min k. broder tillförene tillschriffuit haffuer. Eliest må syster Fru Anna och dina barn, des Gudi skee loff, alle väl, och sende jagh henne tvenne min broders breff, som för nogre dagar sedan hijttkompne voro, tillhanda. Käre broder, jagh förnimmer, dett min sonn Turo haffuer bekommitt en stark stööt för Mentz, och kann jagh inthe vetta, om han bliffuer medh liffuet eller lam. Min b. ville migh fördenskull hans legenheet vette lathe. Gudh hielpe honom till hälsan, och recommenderar jagh honom min k. broder, så väl nu som förr till dett bästa. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 6 Aprilis, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

169. Stockholm den 30 April 1632.

Tacksägelse för underrättelser; allt väl hemma; privatnotiser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, hans schriffuelse vara migh tillhanda kommen, daterat Franckfurt am Main denn 4 Martij*), aff hvilken jagh medh hugnat förnimmer min k. broders på denn tijden goodha helsa och välmågo, hvilken jagh önskar longhvarigh bliffua må, haffuer och förnümmitt aff andre schriffuelser om H. K. M:tt[s] goodhe hälsa, välmåge, stoore och lycklige victorier och successer emot våra fiender. Denn högste Gudh, som detta H. K. M:tt[s] christelige och loffllighe företagande välsignat haffuer, han värdigas ähnu ytterligare lycka förlähne, och förhielpa detta vidt uthseende krigh till en goodh och önskeligh entskap, H. K. M:tt till beröm, fäderneslandet till roo och säkerheet, och att H. K. M:tt medh sitt fölie motte medh hälsan, hugnat och gooda tiender komma hijtt hem till oss igen.

*) Saknas bland A. O:s bref till brodern i R. A.

Hvadh eliest tillståndet här hemma i riket vidhkommer, så åhr, des Gudi skee loff, alla saaker, effter denna tijdz legenheet uthi ett gott och roligit tillståndh och goodh åhrstijdh, så att der uthöffuer inthet åhr till att klage, allenest att våra gooda venner begynner medh döden att afftaga. Ty sosom jagh schreff min broder för nogon tijdh sedan till, att din svåger Bengt Sparre och Hr Svante Stenbock voro affalne, altså åhr och samma månadt Hr Erich Soop på Biurom dödh bleffuin. (Gudh tröste hans hustru, som aff naturen des föruthan mycket svagh åhr, och denna sorgh åhter dertill medh kommen åhr). I denne månaden, som åhr denn 20 Aprilis, åhr Carll Sparre här i Stockholm dödh bleffuin, sedan han i 11 dygn hade siuk varitt och lefft effter sigh 6 små barn, och hans hustru nu väntar sigh åhter hereffter 5 veckor att komma i bar[n]sengh. Stå altså nu 4 adelsmäns lijk åffuan jordh. Jagh ville väl önske, att Gudh ville oss denn hugnat vederfhares lathe, att vij en gångh motte fhå talas vidh, för ähn Gudh nogondera aff oss ifrån denna verlden kallandes varder, men, hvar dett inthe åhr beskärt, moste mann sigh medh Guds velie åhtniuta lathe. — Käre broder, de schriffuelser min b. haffuer sin husfru tillschreffuit, dem haffuer jagh, alt effter som de ankomne åhre, henne tillsendt, och bekom jagh för två dagar sedan budh derifrån. Då motte både hon och dine barn väl. Denn högste Gudh lathe så lenge vara, och min broder tviffle inthe, att, hvadh tienst jagh kann bevisa henne och dine barn i din frånvharu, skall jagh dett inthe underlathe. Beder min broder, nu som förr, att han ville lathe sigh min Turo till dett bästa vara recommenderat och migh om hans tillståndh tillkenna giffua, ty han så sällan schriffuer, och migh vidh förefallande occasion, om alle saakers förlopp advisere. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 30 Aprilis, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Min k. hustru lather så kärligen helsa digh medh sin tienst, och agtar jagh vedh detta laget att senda min sonn Göstaff till Leiden att continuera sina studia. Vale et vive.

170. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 30 Maj 1682.**

Rekommendation för Peter Gröneberg efterlemnade enka och barn.

Välborne her Cantzler, käre brodher. Min broderlige och välvillige helsan *etc.* ... Och kan jag min käre broder icke oförmält låta, thett och honom uthan all tviffvell tilförne förekommitt är, hurulunda H. K. Maij:tz trotienare och Factor uthi Hamburg, välbemelte Peter Gröneberg, för någen tijdh sedhan igenom döden är vorden kallatt och tagen, leeffvandess effter sig uthi stoor sorg sin hustru medh månge små barn, som nu uthan all värn på een fremmande ort sittia moste. Och effter såsom han för rijksens bästa, så väll som till H. K. Maij:tz behagh månge penningar förskreeff och sig i stoor gäld satte, altså är nu hans effterlåtne hustru och små barn uthi thess större olägligheett, i thett the aff creditorerne tiltaalte och anmodde bliffua om samme giorde skuldz betalning, till hvilken the, uthan H. K. Maij:tz hielp och undsättning, altför svaga äre, och therföre eij annatt vetta än högstbe:te H. K. M:tt att sökia. Altså haffver hon, fattig, värnlöss och eensöriande qvinna, sig igenom skriffvelse hooss mig beklagatt, medh derhooss fogatt flitig och vänlig bön, att jag henne hooss min k. b. ville medh ett gott ord behielplig vara och så vidt igenom min intercession begå, att min k. b. hennes eensöriande lägenheett sig ville låta befahlatt vara, och hooss H. K. Maij:tt hennes saak angiffva, förhielpandes, att hon till någen betalning komma kunde, ther igenom hon sijna creditorer någorlunda affläggia, och således medh ähra och gott nampn igän i landett komma förmotte. Så ändoch jag väll veett, huru min k. b. hanss person medh stoor gunst och godh affection nogsamt bevågen var; som och elliest altijdh om fattiga änkior och faderlösa barn sig vårda låter och therföre henne fattig qvinna väll behielplig vara skall, likevist, medhan hoon aff mig så flitelig begärar, att jag henne till bästa hooss min k. b. ihogkomma ville, haffver jag hennes böön eij uthslå kunnatt. Hvarföre är till min k. b. min broderkärlige och flitige begäran, att han ochså för min intercession och bön skuld medh hennes person ett gunstigt medhlidande draga ville och så mycket mögelig[t] förhielpa, att hennes salige mans förskriffningar motte tilfyllest giorde varda, och han således medh eett gott nampn i jorden liggia, såsom och elliest hanss effterlåtne enkia och fattige små barn oplassade ther ifrå och i sitt fädernesland igän komma kunde. Jag förmodar, att min käre broder min förbön rum giffvandes varder. Hvaruthinnan jag honom någen be-

hagelig tienst igän bevijsa kan, skall han mig altijdh ther till beredd och välvillig finna. Vill nu härmedh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 30 Maij, anno 1632.

M. K. B. A. T. T.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

171. **Stockholm den 13 Juni 1632.**

Privatnotiser; bekymmersamma skördeutsigter; rekommendation för en lärare vid Vesterås gymnasium.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh nu uthi en longh tijdh ingen schriffuelse ifrån min broder bekommitt haffuer; lengtar nu fördenskull aff hiertat att vetta hans tillståndh; önskar, att Gudh ville förlähna migh goodha och hugnelige tiender ifrån honom. Syster Fru Anna, din husfru, och dina barn må, des Gudi skee loff, väl och rycker nu till salig Bengt Sparres begraffningh, hvilken skall stå denn 24 i denna månaden.

Hvadh eliest vårt tillståndh her i riket [belangar], så stå, des Gudi skee loff, alle saaker i ett temligit gott tillståndh, allenast jagh haffuer nu leffuat nogre åhr, men aldrich mints en sådana kall och olustigh sommar, altså att dett åhr till att befrugta, att här en dyr tijdh ville fölia, effter som sädan säies allareda mäst vara bortskempt i Lifflandh, Ingermanlandh och Finlandh. Här i Sverige seer hon och mägta ynkeligh ut. Gudh straffa detta landet icke så hårt, ty der vill fölia en stoor jemmer effter. Nogre particularia min b. att tillschriffua veet jagh inge, uthan refererer migh in uppå min sista schriffuelse, som jagh till Dr Salvio sendt haffuer, denn jagh inthe tvifflar min broder väl vara tillhanda kommen.

Käre broder, denna breffvisaren, välerde Adolfus*), professor in gymnasio Arosiensi, hvilken der åhr förskickat aff Bispen i Vesterårs till H. K. M:tt, haffuer begärat aff migh, dett jagh honom min b. till dett bästa recommendera ville; tvifflar och inthe, att min broder lather honom det till goodha åhtniuta. Och befaller nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 13 Junij, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Terserus, sedermera kyrkoherde i Mora.

172. Stockholm den 13 Juni 1632.

Rekommendation för Carl Mörner.

Välborne hiertans k. broder. Näst *etc.* . . ., oansedt jagh för en rum tijdh sedan haffuer schreffuit honom till medh Carll Mörner, så ähr han doch aff H. F. N. Phaltzgreffuen uppehollen, så väl som Cameråden för ett förslagh skull, som han till H. K. M:tt medh sigh föra skulle, derföre och mitt breff honom sent tillhanda kommer. Och effter han veet min b. alla particularia munthligen att berätta, derföre agtar jagh och onödigt nogett derom att schriffua. Och haffuer han lathet sigh emot migh förmärkia, att han gerna vore brukat i nogen tienst her i Sverige, i synnerhet i Rekningecammaren, aldenstundh [han] haffuer lust till den tiensten. Haffuer fördenskull bedit migh, att jagh för honom hooss min broder intercedera ville, att, hvar H. K. M:tt nådigst så behagade, han honom då till samma tienst promovera ville, hvilket eij heller, som jagh förmener, vore illa giort, aldenstundh nu ingen i Cammaren ähr, mhera ähn Per Erlandhson, unnantagandes Hr Claus Flemingh. Jagh bekenner, att här begynner nu tryta gott folk, som tiensterna kunne bekläda, effter vår ungdom mäst fölier kriget effter. Doch steller jagh alt detta i hans gooda discretion. Och befaller nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 13 Junij, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

173. Sturefors den 14 Augusti 1632.

Privatunderrättelser; rekommendation för borgerskapet i Norrköping att förhjelpas till gynnsammare handelsprivilegier.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh haffuer varitt förorsakatt migh på nogre dagars tijdh hijtt till Östergöttlandh att begiffua, aldenstundh jagh min sonn Göstaff haffuer varitt fölagtigh hijtt till Tureforssa, honom om sitt och sina syskons möderne underrettat, och sedan härifrån öffuer till Leiden i Hollandh afferdat, effter som han och allareda ähr till vex dragen. Gudh giffue honom till lycka.

Och medan jag här 3 eller 4 dagar fördrögdh haffuer, haffuer Borgmestare och Rådh i Norköpingh anhollit hooss migh om en recommendationsschrifft till min k. broder, effter de agta att senda uth tvenne aff deres medell till H. K. M:tt, min nådigste konungh, deres stadz legenheet att notificera, sosom och anhollandes, om de och nogon frijheet på deres handell deruthi i Tyslandh i denna H. K. M:tt[s] stoore lycka (denn Gudh mildeligen förlähne ähnnu ytterligare) nhå kunne. Deruthinnan de icke allenast min k. b:s goodhe befoordran, uthan och rådh och betenckiande bedia. Jagh tvifflar inthe, dett min broder ähr nok sielffmant att förfordra icke allenast denne stadens, uthan och alle städers, bästa. Tvifflar fördenskull inthe, att de denna intercession väl till goodhe åhtniutande varder. Detta jagh min k. broder i en hast icke haffuer kunnett oförmält lathe, och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm [ɔ: Sturefors] denn 14 Augusti, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

174. **Stockholm den 24 Augusti 1632.**

Tacksägelse för bref; om svårigheten att utsända något riksråd för att lyckönska konungen; privatunderrättelser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min käre broder icke oförmält lathe, dett jagh hans schriffuelse, hvilken der in Maio var daterat, bekommitt haffuer, aff hvilken jagh förnimmer de sköne och härlige victorier, som denn högste Gudh H. K. M:tt emot de chatoliske in till des dato mildeligen förlähnt haffuer. Han värdiges och för sin barmhertigheets skull alle H. K. M:tts företagande och actioner vidare välsigna, att detta svåra krigh till en goodh och önskeligh uthgångh komma motte, H. K. M:tt till beröm, de evangeliske och vårt fädernesslandh till hugnat, och att Gudh effter väl förrettade saaker ville förhielpa H. K. M:tt och hela des lofflige medhfölie medh helsan och hugnat hijtt hem till oss igen, dereffter vij och nu aff hiertat åhstunda. — Min broders schriffuelse, oansedt denn icke monga particularia innehollet haffuer, så ähr hon migh doch kärkommen, aldenstundh jagh deraff kann pröffua min broder haffua varitt

vedh goodh hälsa, hvilket jagh önskar longhvarigt bliffua må, och, der Gudh så behagade, att vij ähn en gångh medh hälsan och hugnat motte få talas vijdh, effter våre åhr nu begynna att lida, och siukdomen migh nu temligen begynner att nalkas.

Dernest förmäler min broder i sin schriffuelse, dett H. K. M:tt väl kunne lida, om vij nogon aff vårt medell uthskicke H. K. M:tt att gratulera, så veet Gudh, huru hierteligen gerna vij dett för våra personer, som i Rådet ähro, giordt hade och allareda dett väl i värket stält, hvar vij icke så fhå vore, som här residera och omsorgh om staaten i H. K. M:tt[s] frånvharu draga moste. Ty Hr Nils Bielke ligger siuk aff podagra och denn hela sommaren varit hemma. Greff Magnus ähr heelt hemma, orkar och så gott som inthe. Boo Ribbingh ähr decrepitus senex. Riksadmiralen ähr trögh att vara tillstedes, aldenstundh hans salarium ähr honom uthstruket. Altså ähr inge flere här ähn som Feltherren, hvilken der haffuer ett stadigt arbete medh Krigsretten och krigsfolket, Hr Per Baner i Cantzelijt, Flemingen i Cammaren och medh Skepsholm. Jagh för min person och Greff Per haffue medh Hoffretten till att göra, och, der tillförene sessionen inthe längre haffuer varat ähn 4 månader om åhret, så påstår den nu i 8 månader. In summa, lasten och besväret ähr stoort, men fhå som denn draga. Jagh såge för min person aff hiertat gerna, dett migh motte effterlathet varda att gratulera H. K. M:tt, effter som Gudh veet jagh högeligen åstundar att få see ähn en gångh H. K. M:tt och sedan att få tala medh min k. broder, men så vidt som jagh merker, vele de inthe gerna sleppa migh uth. Doch skall jagh inthet åhtervända medh mindre dett skeer, oansedt jagh ähn större deelen aff omkostnaden sielff uthstå skulle. Doch skall dett svårligen kunne stellas i värket för ähn i vinter, att vij medh de andra derom kunne afftaala. Huru högt dett oss bedröffuer, att dett inthe förr ähr skedt, kann jagh inthe schriffua, uthan steller dett till en muntligh berettelse, om Gudh teckes att hielpa oss medh hälsan en gångh tillsammans.

Käre broder, hvadh som vår staat her hemma vidhkommer, så haffue vij orsaak att tacke denn högste Gudh, att all tingh ähr i en goodh och roligh staat. Han lathe dett och så förbliffua, och begynner nu hvar mann medh stoor åstundan att förvänta H. K. M:tt[s] lyckligh igenkompst. — Här ähr och, sedan jagh digh sist tillschreff, inthet schrifftvärdigt förefallit. Derföre agtar jagh onödigt honom medh nogon vidhlöfftigh schriffuelse att bemöda, allenast dett skall min broder vetta, dett din husfru och barn må,

des Gudi skee loff, väl, och syster Fru Anna förrest till salig Hr Erich Soops begraffningh, hvilken der skeer på Biurom denn 26 Aug. — Din sonn Erich kommer nu medh ded första till Upsala, och haffuer medh Mr Johannis Lenei rådh förskaffat honom en præceptorem aff Romas*) stipendiater. Hoppas till, att han skall väl nogott gott medh honom uthretta. Han bliffuer och hooss Leneo till disk. Min broder drage ingen tviffuell, att jagh i din longe frånvharelse skall bära denn omsorgh om honom, som vore han min egen sonn. — Der och min broder begärer att vetta mina barns tillståndh, så haffuer jagh nu för en månadts tijdh sedan sendt min sonn Göstaff till Leiden att studera, eller på nogon annan ort, der studierna bäst florera. Hoppes, näst Gudz hielp, att han väl skall komma dermedh fort, effter som han och stoor hug dertill haffuer; och ähr honom aff migh pålagt sigh der i tu åhr att uppeholla till vijdare betenckiande. Gudh giffue honom till lycka, att han i framptijden motte kunne bevisa H. K. M:tt och sitt fäderneslandh goodh tienst. Denn andra min sonn Jahan ähr aff samma humör och ingenio som Turo. Slett ingen inclination till booken, uthan allenest till kriget och gör inthet annat ähn beder och lather bedia, att han må slippa uth till H. K. M:tt. Och oansedt, huru strengt jagh honom härtill hollet haffuer och ähn holler, så gör han ändå inge profectus som nogott ähr åht, agtar fördenskull skadeligit honom dertill att tvinga, som naturen icke nogott medh kann cooperera. Menar derföre, om Gudh vill, tillkommande sommar att rösta honom uth, dett bästa jagh kann, och senda honom till H. K. M:tt, min nådigste konungh. Gudh lathe honom kunne stella sigh så, att hann kunne haffua en nådigh herre. Förvänter her uppå min broders goodha betenckiande. — Hvadh som vijdhkommer min yngsta sonn**), Gabriel, så ähr han nästan aff samma humör som Göstaff, haffuer ett gott ingenium och stoor lust att studera. Derföre jagh dett och väl promovera skall. Käre broder, haff och ett öga på min Turo, att han sigh icke nogott orådhsampt företager. Jagh veet vist, att min b:s autoritet hoos honom myckett geller. — Belangande salig Bengt Sparres barn, så haffue de nu byt sigh emel-

---

*) Torde måhända syfta på De Mornays stipendium, då penningeräntan möjligen utgått från den Mornayska egendomen Roma (sedan Ruma i södra Tjusts härad i Kalmar län), hvarifrån stiftelsebrefvet af fru Anna Trolle är dateradt. A. O. hade inseendet öfver stipendiet.

**) Af detta bref framgår att ordningen mellan Gabriel G:son O:s båda yngsta söner blifvit i Anreps Sv. Adelns Ättartaflor omkastad.

lan och haffuer Åke bekommitt Rosvijk, denn yngste Jahan Roma, Jöran Hyltinge, ty Eknaholm haffue de lagt på en systerdeel, hvilket ähr Anna tillfallet. Åke ähr förrest till Upsala, der han nogre åhr varitt haffuer, studerar gerna, haffuer och giort temligh profectus, men Jahan haffuer der ingen lust till. Jöran seier sigh ville till Hollandh att bliffua en siökarl. Jahan vill jagh råda till, att han skall begiffua sigh till H. K. M:tt. Eliest skall min broder inthet tviffla, att jagh skall gerna draga omsorgh om dina, så myckett jagh kann. Detta jagh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 24 Aug., Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

175. **Stockholm den 31 Augusti 1632.**

Uttalar sitt bekymmer för det af sonen Ture begångna dråpet och anhåller om A. O:s intercession för honom hos konungen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . kann jagh min broder icke oförmält lathe, dett jagh aff H. Claus Horns schriffuelse icke uthan en hiertans sorgh och ånger haffuer förnummitt, dett min sonn Turo ähr kommen i manslagh, hvilket uthan tuiffuel hans myckna drickeri, svärmande och ondt sälskap haffua tillväga bragt. Huru högt dett migh ängslar och bedröffuar, kann jagh medh pennan inthet beschriffua, ey heller tillather migh dett min hiertans ängslan, som jagh medh behäfftat ähr, det min broder och väl läthligen tenckia och dömma kann, och, dett jagh mäst befrugtar, att, om han medh liffuet denna resa slippa kunne, ingen bettringh vara hooss honom att förmoda, aldenstundh han för perlamenter skull så hårdeligen her i Sverge aff migh ähr tracterat och slagin och sedan så offta genom skarpa schriffuelser till ähra och dygdh förmant, hvilket jagh doch nu förnimer inthe ville hielpa. Icke desto mindre kann jagh dock icke underlatha att bedia min k. broder för all den kärlek oss emellan varitt haffuer både aff ungdomen och effter naturligh lagh, dett min broder ville, doch ödmiukligen och underdånligen, för honom hooss H. K. M:tt intercedera och bedia, att, hvar mögeliget vore, dett han doch liffuet niuta motte, så frampt till dett aff öffuerdådigheet

och icke i liffsnödh vore skedt. Jagh twiffler inthe, att, der min broder beder H. K. M:tt, att H. K. M:tt då visserligen bönhörer både för hans persons och meriter[s] skull, sosom och att H. K. M:tt seer min bedröffuelighe legenheet och de ringa, doch trogna, tienster, som jagh giort haffuer och ähn göra skall i H. K. M:tt vida frånvharu, emedan jagh leffuer. Der jagh kunne önske, att han hade mått bliffua för Mentz i denn occasion, skulle dett icke hade varett migh tiondedeelen så tungt och svårt, som dett nu ähr. Käre broder, jagh tvifflar inthe, att du gör ditt bästa. Och så frampt han kunne slippa medh liffuet, att han då antingen medh skarpt och hårdt fängelse en tijdh longh motte tvungen varda, till dess han sitt sinne kunne förandra eller och sendes hijtt till Sverige, att jagh honom sielff medh fängelse kunne tvinga lathe. Gudh veet, att han ingen skarpare plågare skulle fhå ähn migh. Käre broder, jagh haffuer schreffuit honom ett breff till, och min broder tecktes att sielff bryta breffuet up i hans nhärvharu och läsa dett för honom och göra der en glossa uppå. Käre broder, schriff migh då till medh första occasion och leth migh vetta, huru denna agt sigh circumstantialiter haffuer. Gudh göme migh väl, för ähn jagh sådant vijdare aff mina barn skall spöria. Käre broder, jagh befaller digh hermedh i denns aldrahögstes nådefulla beskydd och beskerm till all andeligh och lekamligh välferdh broderligen. Datum *etc.* . . . . Stockholm den 31 Augusti, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

176. Stockholm den 15 September 1632.

Ture Oxenstiernas sak; frierier till Pfalzgrefvens dotter; hotande skördeutsigter; rekommendation för M. Wegwitzer.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc*, ... och giffuer dernest min käre broder tillkenna, dett jagh för nogre dagar sedan schreff medh Anders Lackei; tvifflar inthe dett denn [skrifvelsen] honom nu väl tillhanda kommin ähr, i hvilken jagh förbemelte om den olyckan, som min sonn Turo skall vara uthi råkat medh denn Leutenanten, han haffuer skutit i hiäl. Tvifflar

inthe, att min broder ju samma min begäran effterkommer och honom uthi alt, dett mögeligit ähr, asisterar och uthi denna sin vedermöda alt biståndh gör. Jagh hade väl gerna velet i underdånigheet schriffua H. K. M:tt till om samma saak, menn effter jagh icke veet particulariter, huru dermedh kann vara tillgångit, moste jagh haffua fördrag, till des jagh vis underrettelse derom bekommer. Gudh vende medh honom all tingh till dett bäste och lathe desse hans rasande åhr väl gå förbi. Tvifflar och inthe, att min broder migh medh första legenheet omstendeligen notificerandes varder.

Dernest kann jagh min b. icke oförmält lathe, dett H. F. N. Phaltzgreffuen haffuer medh migh communicerat, dett Hennes M:tt min nådigste Dråttningh haffuer schreffuit H. K. M:tt till, dett tvenne Hertiger, som ähr en aff Wirtenbergh och Hertigen aff Weimar, som ähr Hertigh Berndt, både fria till hans dotter, Fröken, som ähr hooss H. M:tt. Och aldenstundh han haffuer sielff schreffuit H. K. M:tt, min n. konungh derom till, och H. K. M:tt dett gifftermål heelt i händer steller till att giffua denn, hvilken H. K. M:tt nådigste behagar, och befinner att kunne göra H. K. M:tt denn bästa tienst, mäst profitera dett gemene väsendet, och denn som H. F. N. Fröken bäst kann vara tient medh, altså haffuer H. F. N. aff migh begärat (oansedt han haffuer schreffuit min broder till och aff honom begärat, dett han ville sigh och om Frökens välferdh bekymbra och hielpa der till råda, som kunne lända både H. F. N. och Phaltzgreffuinnan till hugnat) att jagh och min broder derom bedia ville, sosom och påminna. Så, oansedt jagh noksampt veet, dett min k. broder H. F. N. så väl som dett h[öge] förstelige huset gerna all tienst beviser, så haffuer jagh doch icke kunnett underlathe H. F. N:s begäran att effterkomma. Beder och, att, nhär min broder schreffuer H. [F.] N. svar på sin schriffuelse, dett han då medh nogre ordh nempna ville, att jagh min b. derom haffuer schreffuit.

Belangandes vår staat här hemma i r[ijket]*), så ähr, des Gudi skee loff, alle saaker i godhe och roligbe terminis, allenast att i denna sommar haffuer [varitt]*) ett continuerligit regn, så att sädan haffuer [lidit?]*) stort tvångh, och icke väl kunnet komma [till att]*) mogna. Roghen ähr nogorlunda kommin i hus, men [kor]*)net, som ähnu ähr oskuret, står i stoor fhara för d[enn f]rost*) skull, som i nogre nätter varitt haffuer, doch [kan]*) Gudh all tingh till dett bästa vända.

*) Lakun till följd af fuktskada.

K. broder, Mårten Wäguitzer åhr kallat uth till H. K. M:tt. H[an haffuer]*) aff mig begäret, dett jagh hans person min broder till dett [bästa]*) recommendera ville, så, oansedt jagh noksampt veet . . . der min broder vara hans person min intercession . . . .*)pt bevågen, icke deste mindre kann jagh inthet underlatha honom till dett bästa hooss min broder att recommendera. Din husfru och barn må, des Gudi skee loff, väl. Doch [åhr] hon åhnu inthe upkommen ifrån s. H. Erich Soops begraffningh. Dette jagh för denna gångh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 15 September, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Brefvet är starkt skadadt af fukt.

---

177. **Stockholm den 30 September 1632.**

Brefvet sändes med N. N:son Tungel; J. Sparres och C. Flemings frånfälle; privatsaker; behofvet af nya rådsherrar; sönerna Ture och Johan.

Välborne käre broder. Jagh haffuer för nogre fhå dagar sedan schreffuit min broder till medh Mårten Wäguitzer; tviffler icke, att breffuen honom väl tillhanda kommer, oansedt han effter mina breffs öffuerleffuererande nogott lenge haffuer sigh här oppehollit. Men effter Secreteraren Nils Nilson åhr nu till H. K. M:tt förrest, haffuer jagh digh medh min schriffuelse ytterligare att besökia icke kunnett underlathe, lathandes min b. förnimma, vij åhnu, så väl som hans käre husfru och barn, åhro alle, des Gudi skee loff, vedh goodh hälsa. Och åhr högt att beklaga de onda tiender, som vij haffue här förnummitt, dett vår syster Fru Ibba åhr nu bleffuin änckia, och att Gudh vår svåger, salig Jahan Sparre, hädan kallat, hvilket dödzfall vår syster så mycket svårare faller, som hon åhr vidt ifrån sitt affsöndrat iblandh fremmande och [på] osäkre orter stadder. Gudh tröste henne och hielpe henne väl medh sina barn hijtt hem igen. Dett åhr och till att beklaga, att H. Claus åhr affallen. Gudh glädie begges deres siälar. Detta åhr alt till att beklaga, att våre venner och colleger falla aff, men icke till att förandra. Gudh bevare H. K. M:tt och

*) Lakun till följd af fuktskada.

eder andre, som ähnu leffue och conservere H. K. M:tt[s] person i denna svåra tijdh, fäderneslandhet till hugnat och tröst och eder samptligen K. M:tt och fäderneslandet till tienst och biståndh.

Derneest käre broder, kann jagh honom icke oförmält lathe, dett, oansedt jagh för nogon tijdh sedan haffuer schreffuit honom till om dett godzet, som H. K. M:tt haffuer giffuit s. Jesper Mattzon, nembligen Karkus och Ruin, att nogre haffue lathet giffua sigh de adelshoff derunder belegne, hvilket och väl kann rettuist vara*). Men der lathe sigh och nogre finne, som sigh och de hoff, som under sielffua starostien aff ålder legat haffue, giffua lathe, hvilket uthan tviffuell H. K. M:tt genom orett berettelse bliffuer förebragt. Hvarföre beder jagh, min broder vill för denn venskaps skull, som digh och honom emellan varitt haffuer, så väl som och för hans omyndighe barn skull, dem på välbemelte godz, som gambla Farenspachs arffuegodz, köpe- och pantegodz [äro] sosom och uthaff ålder under starostierna legat haffuer, H. K. M:tt[s] nådighe confirmation förskaffa, så gör min broder deruthi mycket väl och en barmhertighetzgerningh, och ähr ej mhera ähn billigt, att de niuta deres salige faders trogna tienst och H. K. M:tts donation till gooda.

Käre broder, migh ähr genom schriffuelser kundhgiort, dett H. K. M:tt agtar att affordra H. Per Baner till Tys[k]landh. Så veet jagh väl, dett H. K. M:tt haffuer tienare nu noch nödige, och vore väl till att önske, att de vedh 100-taals H. K. M:tt kunne tillsendas. Så skall han doch vetta, dett vårt taal i Rådet ähr megta lithet, ty Greff Magnus ähr helt afflegse, H. Nils Bielke haffuer detta hela åhret igenom legat på Salesta aff podagra, Boo Ribbingh holler nu mäst vedh sängh aff ålder, Riksadmiralen H. Carll begynner fast att taga uthaff, så att vij föga mhera ähn 4 ühro, som arbete kunne och haffuer doch hvar sitt collegium a part. Hvarföre vore högnödigt, att H. K. M:tt vårt taal nogett sterkte, och, der mögeligitt vore, nogon hijtt förschickade, som i Hr Per Baners stelle i Cantzlijt inträda kunne. Doch tvifflar jagh inthe, dett min broder, oansedt han medh många andra saaker ähr occuperat, icke deste mindre vår staat här hemma (hvilken sielffue fundamentet ähr) i åminnelse haffuer.

Jagh haffuer för denna gångh inthe synnerligen mhera att schriffua, uthan nu som förr recommenderar honom min sonn Turo, att han både medh goodho och ondo ville honom i sigte holla, och, der icke trogne förmaningar gella kunne, då nogett

*) Se föregående n:o 163.

skarpt medh honom procedera, så att han derigenom kunne dragas i nogon vis tienst. Käre broder, effter min sonn Jahan haffuer ett megtigt hårt och hebes ingenium, agtar jagh honom ey heller lenge medh studerande att tvinga, aldenstundh jagh noksamt merker honom tijden allenast derigenom att tappa. Hvarföre haffuer jagh agtat, om Gudh vill, i tillkommande sommar att senda honom till min broder, begärandes, dett han honom på ett åhr tillgörande hooss sigh sielff beholla ville och i skarp sigt holla och sedan, effter som min k. b. förnimmer [honom] att [sig] comportera och stella, ville du honom H. K. M:tt på dett underdånigste på mina vägna recommendera. Jagh hoppes, dett min k. broder lather sigh denna min begären behaga och medh första budh svar vetta lathe. Ty, effter jagh inthe hopp haffuer om honom, att [han] nogon goodh student bliffua skall, så vill jagh ey heller haffua honom till nogon hemfödingh, och, hvar vij icke hade krigh nok sielffua, så skulle jagh senda honom till kriget i Nederlandh. Ty om jagh leffuer, tencker jagh aff ingen mine söner att upföda till nogon hemfödingh, uthan att öffuerantvarda dem H. K. M:tt och fäderneslandet till tienst. Och vill jag nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm den 30 Septembris, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

178. **Stockholm den 17 Oktober 1632.**

Intercession för lifbarberaren Baltzar Salinus.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . Mr Balsar Bårskärare haffuer aff migh begärat denne intercession till min broder, att, effter han haffuer bedit Nils Nilson, Secreteraren, dett han i underdånigheet ville anholla hooss H. K. M:tt om nogon recompens för sin stoora flijtt och möda, som han haffuer hafft för H. F. N., vår unge Princessin, och åhn daghligen haffuer, och H. M:tt, vår nådige Drottningh, haffuer och för sitt affresande herifrån nådigste försäkrat honom en goodh recompens, förseer sigh fördenskull till min k. broder, att han honom och i den bästa motto ihugkommer. Och tviffler jagh inthet, att min broder, oansedt han fierran ifrån stadd, doch likquäl [sin] gambla godha venn ey förgäter. Jagh veet vist, att, nhär Gudh teckes att hielpa H. K. M:tt

lyckligen och väl hem, hvilket den goodhe Gudh lathe snart skee, och H. K. M:tt får see H. F. N. Princessen och förnimmer hans flijt, så bliffuer han väl löhnt. Käre broder, jagh befaller digh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 17 Octobris, Åhr 1632.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, din husfru må väl, så väl som barnen, och åhr på Tijdöön. Vale.

---

179. Stockholm den 1 November 1632.

Om systern Märtas frånfälle; utskottsmöte; om A. O:s son Erik.

Välborne käre broder. Jagh haffuer för fhå dagar sedan medh Secreteraren Nils Nilson schreffuit honom till, men effter han haffuer öffuer förhoppningh bliffuet här uppehollin, hvarföre kann jagh inthe underlathe honom vijdare att aduisera, hvad i medler tijdh passerat åhr.

För nogre fhå dagar sedan kom budh ifrån vår svåger Jöns Kurck*), att vår syster Märta åhr i Augusti månadt förleden siuk bleffuin aff en hetzigh brennesiuka, och sedan hon 12 dagar aff den legat hade, åhr hon enthligen den 22 Aug. affsompnadt och haffuer lefft 8 små barn effter sigh. Gudh vare hennes siäl nådigh och trösta vår svåger, som medh så monga små effter leffuer. Alltså begynna nu icke allenest våre venner att förminskas, uthan och våre käre syskon att biuda verlden goodh nat. Gudh förlähne oss och en saligh stundh, nhär vår tijdh kommer.

Mötet, som berammet åhr, begynnes nu tillkommande måndagh. Förmode, att all tingh skall väl afflöpe till K. M:tt[s] och fäderneslandzens tienst. Gudh förlähne oss så vist goodha tiender ifrån H. K. M:tt och eder alle, och lathe oss åhn en gångh denn hugnat och frögdh vederfares, att vij må få see vår Konungh och min broder så väl som flera goodhe venner vedh hälsan och hugnat igen.

Och lather jagh i lika motto min k. broder förnimma, dett syster Fru Anna åhr nu här i Stockholm, och haffuer jagh medh

*) Jöns Kurck var 1627 utnämd till då ståthållare på Viborgs slott.

hennes sampt D:r Johans, Biscopens i Linköpingh, inrådande satt din sonn Erich till D:r Daniel*), dine söners förre præceptor, hvilken der effter, som han sigh nu giffter medh Anders Haraldsons dotter, tager honom till sigh både till disk och institution, och loffuar sigh således honom att informera, att min broder skall haffua, näst Gudz hielp, hugnat deruthaff. Och haffuer han alt hertill varit hemma, hvilket honom nu inthe lengre tienligit ähr, uthan, der min broder så tecktes, att han nogre åhr å slagh vedh dett stellet medh sina studier continuerade, skulle dett vara honom dett nyttigaste. Mhera haffuer jagh för denna gångh inthe till att schriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 1 Novembris, Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

180. **Stockholm den 13 December 1632.**

Om Gustaf Adolfs död; ursäktar underlåtenhet att sända nyheter; privatsaker.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh digh icke oförmält lathe, att oss i förledne lögerdags vara de mycket sorgefulle och bedröffueligh tiender ifrån Dr Salvio tillhanda kompne om H. K. M:tt, vår allernådigste, nu hooss Gudi [salige], Konungs hastige och oförmodeligh ifrånfelle i dett siste holdne slagh i Missen, i synnerhet i denna myckit turbulente staat i verlden, hvilket så mycket högre ähr aff oss att beklage, att vij icke allenast haffua mist vår goodhe Konungh och öffuerheet, uthan och denn, som för fäderneslandzens skull haffuer hafft stoor faderligh omvordnat, myckin möda, ja, och enthligen satt sielffua liffuet [till]. Denn högste Gudh, han frögde H. K. M:tts siäl i denn evige glädien, och förlähne kroppen på denn yttersta Herrens dagh en frögdefull upståndelse, och giffue oss, som nu effter leffua, denn nådh, att vij motte kunna bevisa vår trogne tienst och tacksamheet emot Hennes M:tt och vår unge Princessa, som vij H. K. M:tt, salig och höglofflighe åhminnelse, hade varitt pligtige, om Gudz velie så hade varitt, att H. K. M:tt salig hade medh liff-

*) Daniel Nicolaus Sidenius, sedan juris professor i Upsala och derefter assessor i Svea hofrätt, gift med Anders Haraldson Appelboms dotter Kerstin.

uet mått komma hijtt till oss igen. Hvadh sorgh och vheklagan både hooss fattige som rike, höge som låghe öffuer hela konungarikett ähr, kann jagh medh pennan på denna gångh inthet beschriffua. Gudh tröste oss fattige Svenske menn, som så kostbar och dyr en pärla i vårt fäderneslandh förlorat haffue. Men aldenstundh vår dygdesam[me] Konungh, som oss ifrån fallin åhr, ähr inthe medh klagande och pustande att igenhämpta, altså ähr mhera nu att önske, att denn goodhe Gudh ville förlähne oss denn stoora nådh, att vij alle våre consilia och saaker der hän kunne dirigera, att Gudh kunne bliffua ährat, vår öffuerheet och fäderneslandh förfägtat och försvarat, sämia och enigheet oss emellan uppeholles, och att Sveriges undersåthare, der Gudz velie så vore, en gång motte komma till en goodh och stadigh fredh och säkerheet.

Hvadh vår staat och tillståndh vijdhkommer, hvadh våra intentiones och consilia ähre, agtar jagh onödigt för denna gångh att beschriffua, aldenstundh vij haffue aferdat vår medhbroder Greff Per till min broder, derom att notificera och om alt vårt tillståndh att tillkenna giffua, och dessföruthan [ähr jagh] aff ånger så betagin, att jagh min penna inthe rett väl megtigh [ähr].

Jagh lather digh dernest förnimma, att jagh för nogon tijdh sedan schreff digh till om alle saakers tillståndh, doch tvifflar jagh, dett mitt breff ähr digh tillhanda kommit, deruthi jagh iblandh annett förmälte om vår syster Fru Märta, Jöns Kurcks, dödelighe ifrånfelle i Wijborgh denn 22 Aug., lempnandes små barn 8 stycken. Gudh tröste både honom och dem. — Käre broder, effter som jagh ingentingh hörer om min sonn Turo, så veet jagh inthe, antingen han ähr leffuandes eller ödh. Beder, att min broder ville lathe migh vetta om hans tillståndh. Hvadh som din husfru och barn vidhkommer, så ähre de, des Gudi skee loff, alla vijdh goodh hälsa och välmågo. Gudh lathe både dem, så väl som migh ähn en gångh få see min k. broder här hemma i fäderneslandet igen medh hälsan och hugnat. Detta jagh min k. broder i en hast icke haffuer kunnett förholla och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 13 Dec., Åhr 1632.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

181. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 18 December 1632.**

Intercession för Peter Grönbergs enka att erhålla betalning af sin mans för kronans räkning åsamkade skuld.

Välborne kiäre brodher herr Cantzeler. Näst *etc.* . . . S. Pether Grönbärgz effterlefverska haffver åter till migh skriffvit och tienstligen begäratt en intercessionzskrefft till min käre broder om dhett samma värff jagh tilförene min käre broder tillskriffuit haffver*). Och kan jagh icke noghsampt på hennes vägnar min käre broder betacka, för then gunst och hielp han henne, bedröffvat enckia, giordt haffver. Men aldenstundh hon ännu icke åhr contenterat, och jagh aff hennes berättelse förnimmer Erich Larsson haffua bekommett order aff H. K. M:tt, höghloffligh i åminnelse, om hennes betalningh, dherföre ähr till min käre broder min brodherlige begäran på hennes vägnar så nu som tilförene, att Erich Larsson effter giffne order henne then skuldh, som hennes s. man på sigh för cronones skull tagit haffuer, betala motte. Jagh tuifflar inthet, dhet min käre broder henne uhr thenne sine gäldh, så mycket han kan, ju förhiälper. Denne min käre broders emot henne [beviste] benägenhet vill jagh medh all brodherlighet ihoghkomma, den stundh jagh leffuer. Och befaller härmedh min käre broder Gudh allzmechtigh brodherligen och kärlighen. Datum Stokholm dhen 18 Decembris, Åhr 1632.

M. K. B. A. T. T.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

182. **Stockholm den 5 Januari 1633.**

Gustaf Adolfs död; intet nytt; privatsaker; den svåra stormen nyårsdagen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke förholla hans schriffuelse, daterat Franckfurt am Mein vara migh väl tillhanda kommin, aff hvilken jagh medh stoor bedröffuelse och ånger haffuer förnummitt det bedröffueligh och sorgeligh fallet om vår allernådigste fordom Konunghs och Herres dödzfall, hvilkens dödh vij och våre efterkommande haffue orsaak högeligen till att beklage, att en sådan, försigtigh, goodh,

*) Se föregående n:o 170.

tapper och manligh Konungh uthi en sådana olägligh och oroligh tijdh skulle vara oss ifrånfallen. Men aldenstundh hans person medh klagan inthe åhr igen att bekomma, måste vij hemstella alt i Gudz händer och giffua oss tillfredz medh Herrens velie och bedia Gudh om nåden, att vij i denna stoora förandringh motte således kunne tiena vårt fäderneslandh, att dett derigenom må bliffua conserverat, och vij medh skäl och rett må bliffua för goodha patrioter titulerade, och min broder inthet tviffle, att vij dereffter medh yttersta magt tracte skole.

Migh frögdar och hugnar högt, dett jagh förnimmer min k. broder åhnu vara i liffuet och välbehollin. Denn högste Gudh han styrckie honom under denn stoora börda och last, jagh vett han uppå sigh haffuer, att han väl alle saaker må kunne igenomgå, vårt fäderneslandh till tienst och dett gemene väsende till fortsettningh och enthligen till en goodh fredh och roligheet. Jagh ville väl schriffua nogott particulariter om vår staat, denn jagh noksampt veet min k. broder åhstundar att vetta, men aldenstundh vij för nogre veckor haffue förskickat Greff Per till min b. medh en fullkomligh relation, sosom och nu schriffua min b. samptligen till om alle saakers tillståndh, derföre agtar jagh onödigt derom nogott att förmäle. Och lather honom förnimma, dett din husfru och barn må, des Gudi skee loff, väl och ähre på Tijdöön och Erich lilla i Upsala hooss D:r Daniel, hvilken der haffuer honom hooss sigh till disk, så väl som till information. Jagh agter och i desse dagar att senda min Gabriel dijtt medh och bliffuer han vidh samma disk. Min broder tvifflar inthe, att jagh ju skall haffua tillsyn medh hans sonn, som vore han min egen. Käre broder, jagh haffuer för denna gångh inthe mhera att schriffua, uthan önskar, att vij en gångh medh hälsan motte komma tillsammans och fhå talas [vid], och att alle saaker sigh således lämpa motte, att han i tillkommande vhår motte kunne komma hijtt till oss, ty hans person görs oss myckit aff nöden. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 5 Jan., Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Jagh önsker honom ett gott och lyckosampt nytt åhr. Hooss [oss] ähr dett underligen begynt, ty om nyåhrsdagh under predikan var här en sådana storm, så att 7 aff de små tornen på stoora kyrkian gingo om kull och alla våra skepp vidh

Skepsholmen, som vore medh stoora anckaretogen fästade, gingo alla lös och anckartogen aff. Doch bekommo vij dem alla oskadda igen till holmen, och fhå hus [äro] i staden, som icke ledo skada på deres taak. Gudh vände all tingh till dett bästa. Vale et vive.

---

183. Stockholm den 13 Januari 1633.

Hoppas, att den vidsträckta fullmakt såsom legat, hvilken konungen gifvit A. O., nu efter dennes död skall förskaffa honom nödig auktoritet i Tyskland; försäkrar om sin och sina medbröders nit och trohet; privatsaker; begär påminnelse till Rådet om det, som A. O. anser böra göras.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . giffuer jagh honom tillkenna tvenne hans schriffuelser [vara ankomne], denn ena daterat Würtzburgh denn 7 Nov., denn andra denn 6 December*). I denn första communicerar min broder migh denn Tyske staatens tillståndh, och huruledes H. K. M:tt salig, högloffligh åhminnelse, haffuer construerat honom till en Legatum i de 4 Kreitzer i Öffuer-Tyslandh och således leggiandes honom en svår börda uppå, hvilken inthet ähr att draga. Doch alldenstundh denne stoora och merkeligh[e] olycka medh vår goodhe och tappre Konunghs oförmodeligh[e] dödh och ifrånfelle henda skulle, så ähr både migh och oss alle kärt, att H. K. M:tt så vidt min k. broder tillförene haffuer autoriserat. Ty vij förmode, att denn stora ynnest och affection, som de evangeliske Stenderne till H. K. M:tts person dragit haffue (fördenskull han och sitt edele liff i sticket satt haffuer), att de och nu hans person så myckit högre respectere, loffuandes honom direction aff kriget i synnerheet i de kreitzer, som han ähr fullmegtiget, och så mycket bettre förtrogenheet till hans person [drage]. Jagh för min person kann letteligen döma, huru svårt och tungt detta till att uthföra honom falla [vill], och i synnerheet medh en sådana nation, som ähr intentionibus distraherat, medh denn H. K. M:tt, salig och högloffligh [i] åminnelse, hvilken de extraordinarij stoora dona och autoriter hade lathet, doch kunne uthretta alt tingh medh möda och under tijden cum desperatione. Doch icke deste mindre vell hoppes och önske, att denn högste Gudh, som alt her till haffuer så underligen och nästan emott alle menniskiors hopp välsignat alle H. K. M:tts ac-

*) Båda dessa skrifvelser finnas i behåll i R. A.

tioner, brutet mest alla de catholiske deseigner och dem endeles ad desperationem bragt, att han och ähnu ytterligare giffuer till detta verket sin nådh och välsignelse, förståndh, modh och krafftter, så att min k. b. detta till en goodh och önskeligh enthskap och uthgångh föra kann, fäderneslandet till hugnat, tröst och säkerheet och dett euangeliske väsende till stabilitet. Der Gudh tecktes och min broder denn nådh och välsignelse att förlähne, att detta genom hans person skee motte, så vore hans meriter emot fäderneslandhet (oansedt de dessföruthan väl stoore ähre) så höge, att hvar man icke snarare sagt veet, hvar medh de kunne recompenseres. Jagh förmoder och monge och goodhe böner, som för hans person felles, skole mycket der till kunne hielpa.

I denn andra hans schriffuelse förmäler min broder nogott korteligen om vår staat inrikes, meddelandes oss sina goodhe rådh, hvadh som till att göra och latha ähr, hvilket alt skall bliffua i sinom tijdh taget i goodh agt. Min broder försäkre sigh vist, att jalusier skall väl settias affsides, i synnerheet hoc rerum statu. Samhelligheet och enigheet skall haffua hooss oss platz och rum. Förmode och, näst Gudz hielp, att vij i denna tillstundande Riksdagh väl skulle uppretta dett förtrogende och enigheet emellan Ständerna, att jagh förmodes, dett inthe skall bliffua lett oss att antasta, hvarken uthaff granner eller aff andre. Jagh ähr och i denn förhoppningh, att, hvar denna Riksdagh väl öffuerlöper (dett jagh inthe tviffler), vij och väl skole settia oss i denn posstyr, att vij inthet skole vara goodhe att antasta. Denn högste Gudhen förlähne der till nådh och välsignelse, så väl som och honom sampt hans parti på deres sida. Jagh ville väl något vijdlöfftigare schriffua, men aldenstundh Grubben ähr om alle saaker noksampt adviserat den der honom alt beretta kann, derföre agtar jagh onödigt mhera derom att schriffua.

Dernest tackar jagh min k. broder, som migh om min sons Turos legenheet adviserer, och som jagh förnimmer honom inthet haffua vent igen hooss H. K. M:tt, högloffligh [i] åhminnelse, att anholla, för han ett compagni under Öffuersten Monro bekommitt haffuer; så hade dett varitt migh fast kärare, dett han hade bliffuit och agtat på H. K. M:tts person, ehvadh honom och deruthöffuer skulle haffua hendt. Men aldenstundh dett så skeedt, moste jagh migh dermedh lathe åthnöia. Doch att han ähr under Monro, ähr migh inthe kärt, aldenstundh jagh hans person väl kenner. Beder fördenskull, att min broder ville så laga, dett han motte komma till Feltmarskalken Hr Gustaff Horn, denn jagh

och sielff derom tillschreffuitt haffuer, så skedde migh dermedh en stoor tienst och honom sielff i framtijden till nytta. — Käre broder, jagh kann icke underlathe honom att tillkennagiffua, dett jagh hade i sinnet i denna tillstundande vår, hvar detta bedröff-ueligh[e] dödzfallet icke händt hade, att senda min sonn Jahan uth till H. K. M:tt, högloffligh [i] åhminnelse, och honom uthrustat dett bäste jagh hade kunnett, aldenstundh han slett ingen lust haffuer till sin book, uthan till kriget, och alt hvadh han studerar ähr uthan nytta. Men effter detta bedröffueligh[e] fallet ähr hent, veet jagh icke rett väl, hvartill jagh hans unge åhr skall kunne destinera, på dett han i framtijden må och kunne tiena sitt fädernеslandh. Jagh veet migh icke haffua mera en tvenne vägar, antingen att senda honom till Hollandh, der att tiena, eller och till nogon aff mine venner i Tyslandh, i synnerheet till Hr Gustaff Horn, som jagh veet altijdh i felt vara moste. Beder fördenskull min k. broder migh sitt goodhe betenckiande meddela ville medh Secreteraren Grubben, nhär han kommer hijtt igen, ty jagh agtar inthe länge att haffua honom här i landet. Jagh tiener min k. broder altijdh gerna igen. — Min broder recommenderar migh och min bedröffuade syster Ibba[s] saaker här hemma i landet. Så skall min broder ey heller hon tviffla deruppå, att jagh ju skall haffua der upsyn uppå, att henne inthe förkort skee skall. Hon ähr högt att beklaga både för sin dygdeligh[e] mann, hon mist haffuer och sedan för dett hon medh gell och stoor skull her i landet ähr öffuerhoopat, som vore giorde, nhär de hädan förreste sosom och sädan der uthe, hvilket sigh till nogre tusen riksdaler belöper, dem jagh väl veet henne i sitt enkieståndh skole bliffua svåra att betala. Doch Gudh förhielpe henne väl hem till sitt igen, så kann ändå väl bliffua gått.

Käre broder, aldenstundh jagh både medh Greffue Peder och denn senaste ordinarij post haffuer schreffuit honom till, derföre [agtar] jagh onödigt dett vidtlöfftigare att göra, uthan vill hermedh sluta. Allenest ett skall jagh min broder påminna, att han, så offta nogon legenheet giffues att schriffua, att han då påminner Rådet om alla particularia, som han kann minnas [och] veet nödigt vara. Ty dett förorsakar dem till större idkesamheet och flijt. Migh tycktes ey heller orådeliget, dett han bisparne samptligen tillschriffue, medan de vore här på Riksdagen församblade, dem denn fhara, som tillstundar, beschreffue medh tillbehörige förmaningar, ty de myckett hooss allmogen förmå. Och vill jagh nu hermedh *etc.* . . . . Gudh lathe oss en gångh komma medh

hälsan och hugnat till hoopa. Datum Stockholm denn 13 Jan., Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, jag önskar digh ett gott och lyckosampt nytt åhr. Min hustru lather helsa honom medh sin tienst. Gudh lathe oss en gångh få talas vidh. Vale. Käre broder, om Reenströmen åhr frij, sendt nogott vijn till gooda venner, så får jagh nogett medh.

---

184. Stockholm den 2 April 1633.

Underrättar om, att han och Mattias Soop utsetts att afhämta det kungliga liket; begär få veta, hvar A. O. kann träffas, enär ett möte är af största vigt för fäderneslandet; om Johan Skyttes planer att få licentförvaltningen om hand; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jagh tacker honom för åhtskilige sine schriffuelser och communicationer, hvilka migh fast käre varitt haffue, skole och bliffua tagne i goodh agt. Jagh lather honom och förnimma, dett mina medhcolleger haffue förordnat migh och Mattias Soop att förresa till Wolgast, dett s. kongelighe [lik] att affhämpta och Hennes M:tt att på agta. Agtar fördenskull en dagh eller två hääreffter till vex. Gudh giffue till lycka. Jagh hade väl bort vara på resan longhesedan, men de haffue inthet vele sleppa migh, för ähn Riksdagen var öffuerstånden och all affskeedh giort om regementet, så vidht som för denna gångh skee kunde. Och oansedt jagh väl veet, dett resan bliffuer besvärligh och en annan gerna hade undt denn åhran, doch ähr han migh så vidt kär, att jagh må bevisa H. K. M:tts salige och höglofflige åhminnelse denn sista ähra och tienst, och sedan att jagh en gångh medh min k. broder tala motte, hvilket jagh nu i en longh tijdh högeligen åhstundat och önskat haffuer. Och [emedan] Secreteraren Grubben nu rycker per posta till min k. broder och veet honom om alle saakers beskaffenheet och tillståndh att beretta, derföre agtar jagh onödigt myckett derom att mentionera. Beder allenast, att min b. medh första budh ville lathe migh vetta, om han kann komma till Wollgast eller eij. Hvar dett inthe kann skee, han ville då lathe migh vetta, hvar jagh kann möta

honom, ty eliest skulle dett migh högt bedröffua, hvar jagh icke skulle kunne komme medh honom till taals, hvilket jagh skattar aldeles högnödigt för dett interesse skull, som fäderneslandet deruthi kann haffue. Min broder må och vetta, dett jagh bliffuer hädan afferdat medh ringa peningar, och bliffuer förtröstat att fhå entsatt aff min k. broder. Tvifflar inthe, att anordningarna bliffua dertill i tijdh väl giorde.

Min broder schriffuer migh till i sin sista schriffuelse ifrån Würtzburgh och iblandh annat förmäler, dett Hr Jahan Skytte skall vara på vägen hijtt, förmenandes att bringa licenterna i Liffiandh under sin disposition. Så ähr han hvarken på vägen hijtt ey heller derom dett ringaste genom sin schriffuelse mentionerat. Och oansedt han derom ähn anhölle, så bliffuer dett ändå inthe, aldenstundh de noksampt vetta, hvadh aff Skyttens disposition vill fòlia för inconvenientier, och ähr desföruthan min b. om licenten att förestå ombedin. Jagh refererar migh i alt annatt in uppå Grubbens relation. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 2 Aprilis, Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Jagh tacker digh för denn omvordnat du bärer för min sonn Turo. Gudh lathe honom kunne dett förtiena och sedan bettra sigh deraff. Vale et vive.

---

185. (*Ej egenhändigt.*) **Tyresö den 11 April 1633.**

Rekommendation för Lars Weydenhain.

Prosperitatem rerumque tuarum incrementum cordicitus.

Axeli Frater longe charissime..

Præsentium exhibitorem, optimum virum Laurentium Weydenhäyn, civem Erfurtensem, privignorum meorum informatoris parentem ad te expedivi, quem omnibus, quibus valueris, modis juvabis. Optimus vir tot, tantasque tantorum itinerum molestias non veritus subire, qvippe indubitata spe fretus se nostra ope adjutum iri, quodque illi efficias, te meum charissimum animitus rogo.

Petitionis ejus summam propriæ ipsius supplices ad me litteræ tibi pluribus perhibebunt, quantum in te, quodque certe maximum est, nostrati ibidem Gubernatori Alexandro de Essen item Consulibus civicis digne commendes, ut habeat, quo gaudeat promotus. Rogitat inter alia ad se magnum felicitatis cumulum accedere, si ab Alexandro de Essen vel Senatu civico optimo hoc rerum statu præfecturæ alicui vel alii cui functioni (cui utiliter præesse possit) in Xenodochio vel Gerontocomio vel etiam Cænobio aliquo, quæ jam omnia nostra facta, præficeretur. Nullus dubito quin eum suarum precum tua qua polles autoritate et nutu facturus fueris compotem, unde ansam capiat nobis numquam non bene precari.

Interim divina clementia nostri conventum tot suspiriis desideratum post septennalem separationem procuret. Scribebam Turesio 3 Iduum Aprilium, Anno 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Såsom bilaga följer L. Weydenhains skrifvelse till Gabriel Gustafsson Oxenstierna.

---

186. **Wolgast den 11 Maj 1633.**

Berättar om sin ankomst till Wolgast, tillståndet där och penningeförlägenheter; begär enträget ett sammanträffande; möte med kurfursten af Brandenburg.

Välborne hiertans käre broder. Jagh ähr omsider, sedan jagh ifrån Stockholm förreste, som var denn 6 Aprilis, denn 10 Maij, hijtt till Wolgast ankommen; sompt haffuer migh förhindrat siukdom, medh hvilken jagh nästan i 10 veckors tijdh medh dragits haffuer, sompt och gräseligh storm och oväder, som i en longhligh tijdh varett haffuer. Tackar doch Gudh, som migh nu väl medh sampt Mattias Soop hijtt förhulpet haffuer, och, oansedt jagh icke mhera ähn denna ena natten varitt haffuer, så befinner jagh doch här ett ömkeligit tillståndh, illa ordinerat och sammansatt, och, dett som värst ähr, Hennes M:tt i sina fattade opinioner myckett ståndhhafftigh, effter som Grubben väl vijdare vett min k. broder att beretta. Jagh skall doch göra mitt bästa att settia alla saaker i lagh, så vidt som denna tidz legenheet kann medh-

giffua och medelen kunne tillsäia, de der fast knappe och tynne ähro. Ty uthur Sverige haffue vij inthe mhera kunnett bekomma ähn 2,300 rdr och dett medh stoort besvär och sedan en vexell på Hamburgh på 3,500 rdr. Hvadh vij mhera kunne behöffua, hvilket väl inthe ringa vara vill, ähre vij till min broder remitterade, effter som Grubben honom vijdare veet till att beretta och Camerådz breff förmäle. Tvifflar inthe, dett min broder så myckett, som han kann, assisterar; eliest komma vij medh ringa reputation herifrån, och effter jagh så nyligen ähr ankommen, kann jagh om inge particularia ähnu advisera, uthan vill innan en dagh eller två, nhär jagh dem grundtligen fattat haffuer, medh egen post advertera.

Tillståndet i Sverige refererar jagh migh på Grubbens relation, denn der medh migh tillbaka uthrest, och äffuen så väl om alle des particulariteter, som jagh kundskap haffuer. Doch ähr i kortheet att säia, att der står, des Gudi skee loff, väl till och goodh sämia och enigheet ähr der. Utinam consilium bene formatum esset domi.

Käre broder, störste orsaaker, hvarföre jagh uthdragin ähr, siukligh och svagh, och resan icke på en annan velet skiuta, haffuer denn varitt, att jagh så hierteligen haffuer lengtat att fhå tala medh min k. broder. Derföre veet Gudh, att jagh önskade, att hans legenheet så kunne tillsäia, att han kunne komma hijtt, men, hvar dett icke kann skee, han ville då lathe migh vetta, hvar jagh skulle kunne möta honom, så ville jagh genom dagh och natt migh ditt skynda. Ty draga till Sverige uthan nogott samptaal medh honom skulle migh högt bedröffua. Dessföruthan ligger och deruppå [för] fäderneslandet och vår staat stoor magt, effter som min broder väl vijdare skall förnimma, nhär Gudh vill vij komma tillsamman.

Käre broder, jagh ville väl gerna nogott vijdhlöfftigare schriffua, men budit ähr hastigt, och jagh moste rett nu up till Hennes M:tt. Churfyrsten aff Brandeburgh ähr i går två timar för migh hijtt kommen, haffuer i dagh för predikan helsat honom, men ähr inthe synnerliget förefallet. Hvadh som hända kann, skall honom väl adviserat varda och befalar *etc.* ... Datum Wolgast denn 11 Maij, Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

187. Wolgast den 18 Maj 1633.

Om kostnaderna för hofvets vistelse i Wolgast och det kongl. likets öfverförande till Sverige; om det begärda mötet med A. O.; förfrågning, om regalier böra bäras framför konungens lik.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . lather jagh min k. broder förnimma, dett jagh för nogre fhå dagar sedan medh Secreteraren Grubben om min ankompst och detta hoffsens tillståndh adviserade, varandes i den vissa förhoppningh, att dett honom nu snart väl tillhanda kommitt ähr [och] uthi hvadh penningenödh och trångh både till hofförtäringen, fremmande försters och herrers sampt gesanters tractamente, som alt haffue varitt frij holdne, tillgår, notifierat. Hvadh och nu vijdare vill behöffues [till] dett salige kongelige lijks afföringh, kann min broder och lätheligen ehragte; ty ähr först deputaten på contributionerna på 24,000 rdr nhär inthe uthgången; ähre altså skyldighe till hoffolket och guardijn sampt andre saaker 12,000 rdr, ähr och ovisse, om resten på contributionerna vill fölia. Nhär vij nu altså vårt förslagh göra, tvifflar jagh, om vij hädan medh reputation under 40,000, eller mhera, rdr komma, dertill vij slett inge medell vetta, uthan aff Camerådet ähr till min broder remitterade, förmenandes bemelte summa medh koppar att kunne betala. Och effter som jagh i afftons medh Jon Lackei min broders schriffuelse bekommitt haffuer, aff hvilken jagh förnimmer honom för de åhtskilige occupationer och hinder, som i detta krigsväsende förefaller, inthe kunna hijtt neder komma, uthan deruppe moste förbliffua, altså faller dett oss så myckett besvärligare för denn longhe vägh skull att communicera eller nogen asistens haffua till att förmoda, uthan stoor tijdhzspillan, der vij likquäl vele förmode, att hvar vij medelen i händerna hade, att bliffua vägfärdighe herifrån emot ändan på Junij månadt. Befinner och H. M. Drottningen och Hoffuet inthe nyttigt vara här lenge att förtöffua, ty dett drager snart så stoor summa [på] ett par månader, som sielffue uthfärden nogot nhär dermedh kunne göras. Förvänter fördenskull medh dett snaraste mögeligit asistens och anordningh på peningar.

Jagh förnimmer och aff min broders schriffuelse, dett han för monga stoora besvär och hinder skull inthe kann denna gången komma hijtt till Wolgast, oansedt jagh väl veet, att han dett aff hiertatt gerna giorde, och fördenskull beder, att jagh ville lathe honom vetta, på hvadh tijdh Mattias Soop och jagh kunne vara

honom i Erffurt till mötes, så vill han sigh medh på samma tijdh instella; så veet Gudh, att jagh ingen större åhstundan haffuer ähn att få tala medh min broder, hvilket och största orsaken varitt haffuer, dett jagh hijtt uthkommin ähr. Doch befrugtar jagh, att dett svårligen skee kann, för ähn H. M:tt ähr kommin på skeppen, ty, der jagh för hädan förreser och [icke] alla saaker ordinerar, som dett bör vara, befrugtar jagh, att dett bliffuer en önkeligh hädanfärdh. Doch agtar jagh, om Gudh vill, strax H. M:tt stiger på skepen att begiffua migh till Erffurt, och vill nogott tillförene lathe honom vetta tijden, så att han skall haffua goodh tijdh att möta. Gudh lathe oss eliest mötas medh hugnat och hälsan.

Käre broder, läth oss vetta ditt betenckiande om regalier skole leggias i kistan, som [medh] salig Konung Carll skedde, och medh hvadh process, och tvifflar jagh inthe, att Hennes M:tt endeligen skall vela, dett regalier skole bäras för H. K. M:tts lijk, [oan]sedt att riksens regalier inthe kunne eller böre [föras] uthur riket; tvifflar och, om de uthi detta fr[emmande] landh böre H. M:tt saligh förebäras; att min broder [vil]le meddela oss sitt betenckiande deruthinnan, ocb tager Riksadmiralen på allehanda fall Hennes M:tts, denna Dråttningens, regalier medh sigh dem att bruka, så frampt till min broder dett funne så nödigt. Venter fördenskull deruppå hans resolution.

Jagh hade väl eliest myckett om denne staats underliga process, H. M:tts procedere, och alt hvadh här passerar [att skrifva], men jagh agtar dett onödigt honom der medh att perturbera och besvära, som dess föruthan last nok haffuer, uthan vill alt upskiuta till Gudh vill vår lyckligh sammankompst och befaller min b. *etc.* . . . Datum Wolgast denn 18 Maij, Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Brefvet är starkt skadadt af fukt.

---

188. **Wolgast den 19 Maj 1633.**

Begär undsättning i den svåra penningeförlägenhet, hvari hofvet befinner sig i Wolgast; om det begärda mötet med A. O.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . giffuer jagh min k. b. tillkenna, migh inthe tviffle, dett min schriffuelse medh

Grubben honom väl tillhanda kommin ähr, hvilken der noksampt veet vårt och tillståndhet här i Wolgast att berette, hvilket nogorlunda slett ähr och illa bestelt, i dett ähr [ɔ: här] fattas alt, hvadh som behöffues, ty deputaten, som min broder uppå hoffstaten giort haffuer ähr föga mhera ähn halffuthgången, och fördenskull hoff-folket i tvenne månader ingen tingh bekommitt, och vij haffue medh oss uthur Sverige inthe mhera ähn 5,600 rdr bekommett, och då iblandh dem 3,500 per vexell i Hamburgh skole bekomma på en månadt effter sigt. Och effter jagh inthe tvifflar, dett Cammarrådet haffua schreffuit min broder till om alle desse omständigheter, derföre tvifflar jagh inthe, att min broder medh dett snaraste mögeliget ähr, oss entsetter medh en anseenligh summa till 30 eller 40,000 rdr, så frampt till medh ähran och reputation [vij skole] komma herifrån. Ty vij agte och dem förloff aff deres tienster att giffua, som i Sverige inthe nödighe ähre. Jagh hoppes, om vij hade medell in emot ändan på Junij månadt, att bliffua härifrån segellfärdige.

Min b:s schriffuelse [haffuer] jagh och medh Jon Lackei i afftons bekommitt, deraff jagh fast ogerna förnummett, dett han för de monga och svåra bestellningar, som honom på halsen liggia, inthe kann komma hijtt neder, och fördenskull begärer, dett Mattias Soop och jagh ville lathe honom vetta en dagh, som vij kunne vara i Erffort, så vill han der möta oss. Så veet Gudh, att dett ähr väl största orsaken, hvarföre jagh för min person hijtt neder förrest ähr medh ringa helsa, allenest på dett jagh skulle fhå tala medh honom ähn en gångh, för ähn jagh dör. Men så tvifflar jagh, att dett nogott kann skee, för ähn H. K. M:tts lijk ähr till siös, ty eliest veet jagh väl, att dermedh mycket longhsambligen tillgå skall. Agtar fördenskull att bliffua här quar, till des Hennes M:tt går till siös, och vill sedan begiffua [migh] dijtt up till min b., ehvar jagh honom finnandes. Doch såge jagh helst i Erffurt, om hvilken tijdh, nhär dett kann skee, skall jagh honom nogott fram bettre advertera. Gudh lathe oss mötas medh hälsan och hugnat, och effter jagh i går haffuer schreffuit honom medh ordinarij posten till, alltså vill jagh honom nu för denna gångh inthe vijdare bemöda, uthan befaller honom under Gudz den högstes nådiga protection till all goodh välmågo. Datum Wolgast denn 19 Maij, Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Begärer, att min broder inthe ville länge holla lackeien uppe, uthan honom strax afferdiga medh goodh beskedh på medell. Vale.

---

189. **Wolgast den 3 Juni 1633.**

Rekommendation för Åke Tott att förhjelpas till erhållande af sin lön.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . Feltmarskalken Hr Åke Tott haffuer en tijdh longh varitt här i Wolgast hooss H. M:tt Dråttningen, och berättar sigh vilia senda sin egen tienare till min k. broder till att anholla om denn deputat, som honom aff Mekellburgiske contribution tillordnat ähr, hvaruppå han ähnu icke den ringaste peningh bekommitt haffuer, och, så vidt som jagh saaken kann efftertänckia, tyckes migh deruthaff att haffua sitt uhrsprungh, att han hoos Hertigerna dersammestedes ingen synnerligh gratia haffuer. Hvarföre haffuer han aff migh begärat, dett jagh min broder på hans vägna bedia ville, att han till samma sitt tillordnade deputat må förhulpen varda och besvärar sigh högeligen öffver sin olägenheet. Jagh tvifflar inthe, dett min broder ju gerna gör, dett han kann. Käre broder, jagh hade väl nogott att schriffua om denna staatsens beskaffenheet, men efter jagh inthe veet, huru snart denna posten kann komma till honom, och huru viss han ähr, derföre vill jagh upskiuta, till des jagh sielff en egen post till honom förskickar, och vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Wolgast denn 3 Junij, Åhr 1633.

D. K. O. T. B. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

190. **Wolgast den 5 Juni 1633.**

Om oordningarne i hofstaten i Wolgast; det kongl. likets öfverförande till Sverige; penningebekymmer med anledning däraf; enkedrottningens missnöje med sitt uteslutande ur styrelsen; samtal om Kristinas giftermål; ett danskt sändebud; beramadt möte med A. O. i Erfurt.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh min k. b. icke oförmält lathe, dett jagh sist medh Grubben och An-

ders Lackei haffuer lathit honom vetta om denna vår hoffstats tillståndh och hvadh disorder deruthi haffuer varitt inritin, hvilket nu effter handen begynner att komma till retta; och medan jagh nu hvar dagh förvänter aff honom resolution, derföre agtar jagh onödigt derom nogott vijdare att förmäla.

Men eliest så skall min broder vetterligit vara, att dagen nu åhr satt till H. K. M:tts liks uthförningh, nembligen denn 15 Julij, och oansedt jagh fast gerna hade sedt och önskatt, att dett hade mått skee förr, så haffuer dett doch varitt omögeligit, både derföre att riksens ahner och vapen medh sampt dess tillbehörige stickes alla i Lybeck och Hamburgh medh perlestickarearbete, de der inthe för åhn denn sista Junij kunne bliffua ferdige; dessföruthan och alt, hvadh som till hoff-folksens beklädnat nu först åhr hijtt kommitt, moste göres, der till en temligh tijdh kräffuer, föruthan monga andra impedimenter. Öhrlige skepen åhre vij nu medh dett första förväntande, medh sampt 60 aff adell, som medh dem fölie och Riksadmiralen och Erich Rynningh. Och effter vij nu moste bliffua här 10 veckor öffuer denn tijdh, nembligen ifrån denn sista Aprilis in till denn 15 Julij, altså komme vij effter denn anordningen, som min b. månadtligen giort haffuer, 25,000 rdr till kort, uthan hvilkes upfyllande vij svårligen medh reputation och heder hädankomme. Jagh bekänner väl dett fast nytigare och bettre vara, att detta folket vore i Sverige, och effter måteligheeten der förtärde, åhn att liggia här och medelen, som till denna Tyske staaten väl behöffdes, onyttigen förtärde. Men dett kann nu inthe förandras.

H. M:tt Dråttningen haffuer resoluerat, som och nu mestedeles utheschreffuit åhr, att biuda hijtt en heel hopp förstelige personer till uthförningsdagen, som åhr Churfyrsten aff Saxen, aff Brandeburgh, Hertigen aff Pomern, Hertigerna aff Meklenburgh, Hertigen aff Holsten, Bispen aff Brämen medh alla deres förstinner, och, oansedt de icke alla i egna personer kunne komma, så varde likquäl deres sendebudh sig visserligen instellandes. Hvadh detta vill bliffua för en stoor sammankompst och kostnadt, kann min broder noksampt tenckia, doch haffuer dett nullis rationibus varitt till att förhindra, effter doch alle haffue varitt H. K. M:tts och Hennes M:tt[s] nhärsky[l]de och affkompne. Förmodar likquäl, att all tingh skall gå måteligen för sigh, effter som görligeste skee kann.

Eliest lather jagh min broder förnimma, att denn tijdh jagh först hijtt ankom och nogre dagar fördrögt hade, då taalte H. M:tt

migh till, för hvadh orsaaker skull dett hon icke i riksbeslutet var infört, uthan så aldeles ifrån regementet uthsluten, dett hon förmeente orett var, i synnerheet medan H. M:tt s. Dråttningen Christina en longh tijdh effter konungh Carlls [död] regementet förestått hade. Jagh svarade, denn Riksdagen, som aff Rådet haffuer varitt uthschreffin åhr för denn orsaken skull skedt, att notificera Ständerna H. K. M:tts oförmodelige dödzfall, sedan att föra dem till sinnes de förrige besluth och affskeder och declarera H. K. M:tts dotter, vår unge Fröken till Dråttningh, och, medan vij ingen annan ärffuinge till riket viste eller nogon, som på regementet hade medh skääl att tala, derföre var eij aff nöden, att nogen annans nampn deruthi borde införas. Förmente oss förden-skull tack aff H. M:tt förtient haffue. Men belangande dett H. M:tt Dråttningen Christina skulle haffua stått regemente före, så var dett H. M:tt alt för vilt berettat. Ty var H. M:tt en målsman för salig Hertigh Carll Philip, men aldrich för Konungen eller Cronan, och dess föruthan i Sverige inthe brukeligit, att nogon Enckiedrottningh regementet förestått hade, dervijdh H. M:tt tysnade och gaff sigh till fredz. Doch sades alt detta medh stoora complimenter, effter som jagh väl vijdare skall honom muntligen beretta, nhär Gudh vill vij komma tillsamman.

Dernest begynte H. M:tt [tala om], huru som Churfyrsten aff Brandenburgh på sin sons vägnar anhölt om vår unge Fröken, säiandes aldrich skulle skee, både för skyldskapens så väl som religionens skuldh. Jagh påminte H. M:tt de tractater, som emellan H. K. M:tt, högloffiige [i] åhminnelse, och Churfyrsten om denna agt varitt hade. Hon svarade, dett allenest skedt pro forma, men aldrich H. K. M:tt[s] meningh. Sedan begynte hon att tala om Hertigh Ulrichs person, denn öffuermåttan att berömma, i dett att han var aff vår religion och en konungs sonn. Medh honom kunne dett snarare skee. Jagh sade Fröken vara alt för ungh henne att bortloffua, för åhn hon komme till sina åhr och sielff judiciera kunne, och att Riksens Rådh och Stenderna hade deruthi dett största interesset och högsta rösten. Hon svarade sigh mäst ville råda, som moders rett till sin dotter hade. Svarades Stenderna dett uthi beslutin vara förbehollit, att Fröken ingen mann skulle taga emot deres samtyckie, effter cronan medh dett gifftermålet fölia moste. Derföre rådde jagh H. M:tt, att hon ingen förtröstningh eller denn ringastc promiss göra ville, ty H. M:tt motte sigh vist försäkra, att Stenderna dett gifftermålet aldrich behagade, och, så frampt denna agt till deres præiuditio præcipitera-

des, befrugtade jagh, att H. M:tt giorde sigh ett ondt rådh och sin dotter en skadeligh agt, först i dett undersåtharnes hierta mot H. M:tt och dottren kunne förkålna, och sedan tilleuentyrs sigh dett deruthöffuer förorsakas, att kronan bleffue ovis, hvem hon tillhöra skulle. Vijdh detta taalet tysnade hon medh allo. Detta grundtligen att referera skiuter jagh up till vår sammankompst.

Här åhr en Hertigh Ulrichs uthskickade Dr von der Lippe. Haffuer varitt här tvenne resor, under denn prætexten om biskopsdömes Bytsous restitution. Doch förmener jagh, dett mäst angå giftermålet in secreto. Jagh haffuer noksampt varnat och förmant, att H. M:tt icke dett ringaste löffte eller tillsäielse göra skulle. Vill och dett åhnu ytterligare göra, effter som jagh vett, hvadh interesse vij deruthi haffuer.

Käre broder, jagh förmälte i min sista schriffuelse, att jagh, strax effter, sedan som uthferdzdagen vore öffuerstånden, ville begiffua migh op till Ehrfurt honom till mötes, och förmodes, om Gudh vill, vist att vara i Erfurt denn 23 eller 24 Julij. Han ville derföre migh vetta lathe sin meningh, om han migh vist möta kann. Om jagh åhn en mil eller 20 lengre up förresa skall, vill jagh ändå heller dett göra, åhn honom och hans actioner i denna svåra tijden discommodera. Endeligen moste jagh tala medh min broder, för åhn jagh i riket igen förreser, för mongehanda orsaaker skull och enthligen hvarandra att valediera, för åhn döden oss åhtskilier. Detta jagh *etc.* . . . Datum Wollgast denn 5 Junij, Åhr 1633.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

191. Wolgast den 9 Juni 1633.

Underrättelser från A. O.; uppskjuter att gifva sitt betänkande till sammanträffandet; rådets gillande af A. O:s åtgärder; det kongl. likets öfverförande; om möte i Erfurt; samtal med kurf. af Brandenburg om Sveriges satisfaction; svaret till Brandenb. sändebuden rör. af Polen föreslagna fredsvilkor.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . Mårten Augustinsson åhr hijtt ankommen denn 7 Junij och medh sigh fört en heel hoop medh handlingar, acta, memorialer, Regeringen i Sverige tillschreffne, hvilka jagh haffuer underståt migh att upbryta och ige-

nomläsa, hvilka jagh väl förseglat, Mårten A. igen leffuererat och öffuer till Sverige nu afferdar. Och förnimmer aff förbemelte hans schriffuelser och agter, huru vidt han in till denna dagh sin tunga och svåra commission bragt och uthfört haffuer, och hvadh han hereffter agtar att företaga. Kann inthe annat säia eller schriffua, åhn att, så vidt som jagh saakerna genomsedt, haffuer [han dem] väl, viseligen och berömligen igenomgått. Denn högste Gudh han styrkie honom och hereffter alt intill ändan så kunne uthärda, Gudh till åhra och fäderneslandet till tienst, sigh sielff till beröm.

Jagh bekenner gerna min pligt att vara min broder mitt ringa betenckiande heruthi att meddela, men sosom acterna uthi sigh åhr vidhlöfftige, och till des deliberation tijdh kräffues, och Mårten Augustinson inthe bör lenge uppeholles, och jagh desföruthan innan en kort tijdh förmoder att vara hooss honom, derföre moste jagh dett bestå lathe till vår lycklige sammankompst. Jagh märker väl, dett hans börda och last åhr öffuermåttan stor, i dett krigsarmeerna mytinera, Churfyrsten aff Saxen medh sina adhærenter contraminerer alla hans actioner, fienden ligger på halsen både medh starka armeer och medh åhtskilige falske practiker. Så hoppas jagh doch, dett denn goodhe Gudh, som alt härtill haffuer så underligen fört dette Tyske väsende, att han och hereffter giffuer sin välsignelse dertill, styrker och väl hans person att draga denne stoora last, och moste dett vara hans tröst, att han beviser sitt federneslandh en sådana tienst, som all posteriteten moste berömma och icke allenest hans person, uthan hela hans famille haffuer sigh deruthöffuer att hugna.

M. b. schriffuer nu Rådet och beg[ärer] vetta deres censur om [det], som beslutet åhr, och deres betenckiande om dett, som åhr in deliberatione; så försäkra sigh, [att] de hans slutande inthe haffue att tadla, och, så vidt s[om] de förstå, deres betenckiande i dett andra gerna meddel[an]des varda.

Belangande staaten på denne orten, så står vår hoffstaat i temlige terminis, och åhr nu dagen satt till uthförningen denn 15 Julij, då jagh hoppes, dett s. konungslige liket medh Hennes M:tt Dråttningen skole komma in uppå skepen. Gudh giffue till lycka. Hade gerna önskat, att dett haffuer kunnett skee förr, men dett haffuer icke varit mögeliget att förr kunne bliffua färdige, effter som ingen tingh der till var bestelt, nhär vij komme hijt, och, oansedt mycket vill göras ferdigt till samma tijdh, hvilken bliffuer kort, så skall jagh doch med Gudz hielp driffua dett väl till ända. Min broders breff sampt Spirings vexell på 30,000 rdr öff-

uer till Preussen, denn haffuer jagh undhfånget och skall noksampt komma medh denn summan till retta, hvar icke så stoora gell på hoffstaaten hade för migh varitt giorde. Ty haffue hoff-folket och liffguardin icke bekommitt en peningh i 8 veckor, för åhn jagh hijtt kom, uth[an] hvadh som inkommitt åhr aff contributionerna, [åhr] förygt effter gammall sedvana och otroligen medh [hand]lat, så att staaten åhr skyldigh öffuer 14,000 d., som [ne-]cessario moste betalas lika som upäten maat, doch . . . tha jagh upbära aff May och Junij contribution aff Mekellburgh, hvilket sigh belöper till 10,000 d. Kan jagh dem bekomma, så åhre vij borgade och . . . .*)dh min broder resoluerar sigh uppå mitt förr om f. . . . .*)ar, så skole de dock bliffua orörde, men . . . .*)oändeliget bättleri och en stoor liberalitet att g . . . .*), men jagh tröger att uthgiffua, dett migh ingen . . . .*)gh gunst förorsakar.

Jagh kann och min k. broder icke oförmält lathe, att sosom han begärer, dett både [jag]*) och Mattias Soop ville honom i Årffurt möt[a, så]*) må han sigh vist försäkra, dett vij denn 16 eller 17 [Julij] skole [resa] herifrån och förhoppes denn 25 eller 26 att vara hooss honom i Årffurt. Men der och hans legenheet så kunne vara, att han inthe kunne komma så långt uthföre, så lathe migh vetta i tijdh, så skall jagh förresa till honom, hvar jagh honom och finner, i Franckfurt eller på andra orter.

Ett moste jagh honom vetta lathe, dett denn tijdh Churfyrsten aff Brandeburgh var här, så oansedt jagh var någett opasssligh, moste jagh ändå dricka ett gott rus medh honom. Och nhär dett dertill kommitt var, så iblandh annatt sade han sigh icke vele förmoda, att vij Svenske vele göra honom nogett inpass i hans successions rett på Pomeren. Jagh sade migh nyligen vara ifrån Sverige kommen och om sådana controversier ingen synnerligh kundhskap haffua, men dett var migh noksampt vetterliget, dett en alians vore uprettat emellan H. K. M:tt, högloffligh [i] åhminnelse, och Hertigen aff Pomeren sampt des förstendömes Ständer. Denn vore vij förtenckte oss fast vidh att holla. Han svarade, dett haffua sina skäl, men migh, sade han, åhr ifrån Kejsarens hoff tillsckreffuit, att Rikscantzleren haffuer sckreffuit Käisaren till, dett om Sveriges crono kunne bekomma Pomeren pro refusione sumptuum, så ville han göra fredh och retirera sigh aff Romerske båtten. Svarades honom, att H. Churf. N:e noksampt viste, dett Cantzleren hvarken ville eller kunne, confoederaterne ovetterligit, iblandh hvilka han var den förnembsta, tractera eller

*) Lakun till följd af fuktskada.

nogre conditiones pacis föreslå. Ville önska, att alla våra confoederater ville stadigt och obråtzligen holla alla de conditioner, som i förbundet stiga, som vij, så skole medh detta kriget ingen fhara haffua, men dett allenast vara jesuitiske practiker, dermedh vår vänskap att åhtskilia, och denn vara alt för simpell, som dett icke förstode. Dermedh abrumperades denna discurs, och han bleff sedan megtigh gladh. Hvadh för ett förtroende till oss bärs, ähr lätt deraff att dömma.

Jagh förmälte i min s[enaste] schriffuelse, att han ville migh sitt goodha betenckiande meddela, om och nogre regalier [sku]lle leggias i H. K. M:tts kista och medh hvadh [process]. Beder ähnu, att min broder migh dett ville vetta latha. Detta jagh min k. broder icke haffuer kunnatt oförmält lathe och vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Wollgast denn 9 Junij, Åhr 1633,

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hertigh Adolff Frederich kom hijtt pingstaaffton medh sin gemåhl och barn. Här ähr aldrich uthan gäster. Vale et vive.

Postscriptum (på ett särskildt blad.)

Jagh förnimmer aff min broders schriffuelse, dett han förmenar inthe rett vara svarat Churfyrsten aff Brandenburghs uthskickade om de Polniske conditioner och Churfyrsten aff Brandenburgs sendebudh till Sverige, så kann jagh deraff förnimma, att Secreteraren Nils Nilson inthe rett haffuer fattat protocollet, hvilket ähr aff honom conciperat, sedan jagh var till Strålesundh förrester, och dett eij öffuerläsit. Conditionerne belangande, dem haffua vij niererat medh stoort discontentament, säiandes alla rikssens beslut att vara deremot, och att Konungen i Pålandh och des ärffningar nu eller aldrich i evigheet skulle dett ringaste aff Sverige bekomma, mycket mindre de conditioner nhå, och att vij eij heller nogon Konungens i Pålandhz legat ville råda medh sådana verff till Sverige att komma, ty dett honom inthet väl skulle bekomma. Hölle ey för rådeliget, dett Churfyrsten sine sendebudh dijt på dett viset sende, ty vij noksampt viste, att der inge behaglige svar skulle falla, uthan medh mislyntheet bliffua uptaget. Doch kunne vij dett Churfyrsten inthe förmena för våra personer, och effter som de svarade, deres herre väl vetta, hvadh svar falla skulle, som eij mhera ähn billigt vore, så ville han doch gerna göra Konungh[en] i Pålandz begäran till fyllest och således göra sigh

hooss honom credit, på dett han på tillkommande tractat må så mycket bettre kunne bringa goodhe conditioner till väga. Svarades honom oss hans legation inthe kunne förhindra, doch viste vij väl, att svaret bleffue inthe gott. Dette ähr vårt samptals retta content, så vidt som denna puncten vedhkom.

D. T. B.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

192. (*Ej egenhändigt.*) **Wolgast den 14 Juni 1633.**

Om penningarne till det kungliga likets öfverförande till Sverige.

Välborne k. brodher, Hr Richzcantzler. Min k. brodher låläther jagh hermedh brodervenligest förnimma, att effter som till H. K. M:tz, högstährad i åhminnelsse, salige lijkz afförande ahnseenlige poster ähre uthaf nödhen, alltså haffuer Hr Matthias Soop varet i Hamburgh och der medh Dr Salvij och Räntemesterens Marthen Wewetzers tillhielp upbracht på Cronones credit vedh tiugutusend richzdaler och deremoth såsom hypotecæ loco deponeret femhundrade skippundh koppar. Och mädhan i medlertijdh ifrå min k. b. ähr ahnkommen en vexell till Spiringh opå trettijotusendh richzdaler till samma värkz uthförande, så endog her stoore specer synes villie requireres, så vill jagh migh lickväll på dedh högsta derhän beflijta, att bådhe påsterne skohla så vijdt bliffua till råda hålldna, att den opbrachte posten i Hamburgh skall kunna i dedh närmaste bliffua bespardh till dess restitution, allt på dedh att den deponerade kopparen Cronan till affsaknadh icke må deröffver råka uthij något vahnvärde, hvarom min k. b. framdeles vijdare medh omstendigheet skall bliffva adverteret, hvilket min k. b. för denne reesa att referere jagh inthed hafver kunnatt förbijgåå. Vill hermedh hafva min k. b. och allt dedh honom kiärt ähr, uthi Gudz nådige beskydd till all begährligh success broderligen befahledt. Af Wollgasth den 14 Junij, åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

193. (*Ej egenhändigt.*) **Spandau den 6 Augusti 1633.**

Gabriel Gustafsson och Matthias Soop hafva, sedan det kungliga liket nu affärdats, begifvit sig på väg att möta A. O.; orsaken att vägen tagits öfver Berlin och Spandau.

Välborne kiere broder och synnerligh godhe ven Hr Richz-Cantzler. Såsom vår k. broder vij för detta hafve adverteret, att villie strax effter Kongl. Maij:tz (högstähradt i åhminnellshe) salige lijckz deduction, taga oss reesan före, dijtt vår k. broder kunne vara till att finna, alltså hafve vij (sedhan Kongl. Maij:tz lijk den 16 Julij åhr medh tillbörlig pracht och sollennitet ifrå Wollgasth uthfördt och alla saker i dedh nährmaste i richtigheet bracht) begifvet oss på reesan. Och effter som vij i Wollgasth af Hr Raschs berättelsse förnumme Richzcantzlerens mening vara, att her Jahan Bahner generalated i Schlesien öfver våre troupper sigh opåtaga skulle, hadhe vij meent uthj vår upreesa att komma opå Berlin, bådhe till att persvadere Cuhrfursten att incorporere sigh uthj den Heilbrunnische och Heidelbergische aliancen, såsom och att öfverdraga Hr Jahan Baneer commendo öfver sin armee uthj Schlesien. Men nhär vij på någre fåå mijl nähr Berlin ahnkomme, ähr Cuhrfursten medh hela sin hoffstat derifrå uprycht. Orsaken dertill förmeenes vara Grefven af Schwartz[en]burgh, som på nytt hoos Churfursten skall vahra uthj stortt ahnseende och alla hans consilier af honom dependere. Hvilket, när vij förnumme, hafve vij taget vår vägh på Spandau, dijt vij i går addresserede [ɔ: arriverade]. Och hadhe vij väl förmeent vår reesa hadhe skohledt kunna gå något fortare, men, effter hästarne icke kunna dedh uthstå, måste vij oss skicka effter lägenheeten. Hoppas icke destemindre innan korte dagar reesan expediere. Gudh lathe oss finna vår k. broder uthj önskande tillståndh. Hafve alltså dette vår k. b. att förnimma låtha broder venligast icke kunnadt förbijgåå. Och vele *etc.* . . . Spandau den 6 Augusti 1633.

M. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop m. p.

194. Magdeburg den 17 Augusti 1633.

Intercession för M. Wegwitzer att få betalning å gjorda försträckningar.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . Rentmestaren Mårten Wägwitzer ähr medh i fölie i denn agt och meningh att fordra nogon anordningh på de stoora poster, som han till S. K. M:tt[s] uthferdh ifrån Wollgast upbragt haffuer, hvilka han säger sigh haffua upbragt på tillkommande Mickaelis att betala, som ähr 6 månaders tijdh, hvilket honom till att göra mycket surt och svårt fallit ähr, effter som jagh honom under tijden haffuer seedt tårar deruthöffuer att fälla. Hvarföre haffuer han aff migh begärat, att jagh honom denna min intercessionschrifft meddela ville, på dett han så myckett bettre någon anordningh på sin summa bekomma motte. Ty hvar han sin credit icke holla kann, så ähr dett medh honom giort, effter han dess föruthan en stoor och anseenligh post haffuer aff Cronan att fordra, som denna post lijk ähr. Dessföruthan tvifflar jagh inthe, att han ingen ringa post åhter igen till S. K. M:tt[s] begraffningh moste förskaffua, hvilket honom inthe mögeliget ähr till att göra, så frampt till han icke nu någorlunda kann bliffua hulpen. Rekningarna sender han min k. b. medh denna sin egen tienare, och oansedt hans vharur väl synes nogott högt vara satte, så befinner mann doch, effter som Dr Salvius migh berettat haffuer, ett dyrt köp på alla varor, i synnerheet nhär man godzet på tijdh till att betala upköpa moste. Jagh tvifflar inthe, att min k. broder gör alt, hvadh han kann och befaller honom hermedh Gudh den aldrahögste. Datum Magdeburgh denn 17 Aug., Åhr 1633.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder jagh haffuer i Wollgast förligt Totten och Saluius medh begges deres reputations conservation. Vale.

195. **Mühlhausen den 25 Augusti 1633.**

Underrättar om fortgången af sin resa till A. O.

Välborne käre broder. Strax effter som jagh förnam fienden vara ifrån Bernburgh och Salaströmen affrygt, och att passagen var frij, haffuer jagh medh sampt Mattias Soop begiffuet oss till vex, och ähr som i dagh, denn 28 Augusti, ankomne hijtt till Myllhausen, och agte oss continuerligen att fortrese, till des vij, vill Gudh, komme till Frankfurt, der vij förmode min k. broder att finne. Hoppes, om Gudh sparar hälsan, vest att vara hooss honom tillkommande fredagh. Cantzleren Göts, hvilken aff Churfursten aff Brandeburgh till min b. afferdat ähr, han ähr medh oss i ett fölie och kommer tillika till Franckfurt. Och aldenstundh jagh agtar onödigt vidhlöffteligen att schriffua, alldenstundh jagh hoppes, att vij nu snart komma tillsamman, befaller honom fördenskull nu hermedh Gudh den aldrahögste till all goodh och lyckligh välmågo. Datum Myllhausen denn 25 Augusti, Åhr 1633.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hr Jahan Baner bleff quar på sitt godz Egelen (?) och brukar medicin på nogre dagar tillgörande. Kommer snart effter.

---

196. **Gelnhausen den 10 Oktober 1633.**

Underrättar om sin anträdda hemresa; sonen Johans anställning; begär sändandet af ett concept till Regeringen rörande kurfurstendömet Mainz.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar honom en lycksaligh goodh morgon, och lather honom förnimma, dett [jag] i afftons vidh pass klockan 6 ähr väl hijtt ankommen, och tackar min k. b. för all goodh välplegningh och myckett beuist gott. Önsker, att, der Gudz velie så vore, att jagh ähn en gångh motte fhå see honom medh liffuet och hugnat i fäderneslandet igen.

Käre broder. Jagh sender nu min sonn Jahan tillbakar igen, och beder, att min broder ville honom till Hertigh Berndt recommendera, effter som jagh och sielff i går giort haffuer. Doch huru snart eller hastigt steller jagh i min broders egit skön.

Käre broder. Jagh förgaat i går att fordra aff min broder dett conceptet på Mentz, som aff Regeringen giffues skall. Han ville

inthet förgätha, att senda migh dett. Nu, käre broder, jagh befaller honom denn aldrahögste Gudh till all goodh och lyckligh välmågo kärligen. Datum Gälhausen denn 10 Octobris, Åhr 1633.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Jagh sender denn karen, som haffuer varitt s. K. M:tts Cammartienare tillbakar igen, och recommenderar honom i denn bästa motto. Vale.

---

197. Steinau an der Strasse den 10 Oktober 1633.

Om resans fortgång.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh honom icke oförmält lathe, dett vij nu ähre ankompne hijtt till Steno och haffue hafft emellan Gälhausen och här en ondh vägh och befrugtar, att han bliffuer hereffter myckit verre. Doch hvadh hielper alt, dett Cantzleren Götz haffuer så ondt som jagh.

Käre broder, jagh haffuer offta most emot min velie besvära honom, som doch noksampt desföruthan ähr belastat, nhärvarandes, kann dett och till att göra frånvharandes icke underlathe, ty Hoptman på Askaffenburgh så väl som hans broder, Cantzleren i Mänts, haffue migh bedit (i synnerheet denn på Askaffenburgh) [och] ähr hijtt medh migh följt, att jagh dem min broder recommendera ville om dett godzet, som Greffuen aff Hanau genom en orett berettelse bekommitt haffuer, effter som deres här innelagda schrifft dett vijdare uthviser*). Tviffler inthe, att, så vidt dett görligit ähr, de min intercession till gooda åhtniuta. Och befaller nu hermedh *etc.* . . . . Datum Steno an der Strasen denn 10 Octobris, Åhr 1633.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Denna bilaga, ställd till Rikskansleren, dat. Mentz den 2 Oktober 1633, undertecknad Daniel och Johan Harthmunth (?) von Hutten, finnes på sin plats i behåll.

198. Magdeburg den 23 Oktober 1633.

Berättar om sin resas fortgång och ett tillärnadt besök hos kurfursten af Brandenburg; Johan Banérs missnöje med A. O.; privatsaker.

Välborne hiertans käre brodher. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh nu, des Gudi skee loff, ähr väl medh helsan hijtt till Magdeburg ankommin, och agtar migh i morgon, om Gudh vill, herifrån och uthföre åth Wärben på denna sidan om Ålffuan. Och aldenstundh jagh moste Tangermünde förbi, och Churfyrsten aff Brandenburgh ähr då vijken för fienden hijtt öffuer Ålffuan, så haffuer jagh agtat migh dijt till att tala medh honom. Ty jagh veet noksampt, att, hvar jagh reste honom förbi, skulle dett inthe bliffua väl uptagit, effter som Göts och sielff haffuer bedit migh derom. Och emedan Grubben förreser nu till min broder, och veet all particular beskeedh att beretta, agtar jagh onödigt nogott derom att förmäla; önskar allenast, att denn goodhe Gudh ville förlähne min broder styrckie och moodh att uthföre denne svåra saak, och medh reputation och hugnat enthligen att komma till fäderneslandet igen.

Hvadh discurser jagh medh Hr Jahan Baner hafft haffuer, veet Grubben alt att beretta. Honom ähr myckett berettat om denn vedervilie, som min broder till hans person fattat haffuer, hvilket Grubben, denn der nhärvarande varitt haffuer, veet till att beretta. Doch haffuer jagh bragt honom detta uthur sinnet, och min broder schriffue honom till. Han lather väl bruka sigh. Eliest var han resoluerat att förresa till Sverige.

Käre broder, jagh tager hans trumetare medh migh till Rostok. Medh honom vill jagh schriffua alla particularia, sosom och hvadh som förefaller hooss Churfyrsten. Nu, käre broder, befaller jagh *etc.* . . . Datum Magdeburgh denn 23 Octobris, Åhr 1633.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hr Jahan Baner han lather bedia min bror, att dett godzet, som H. M:tt s. hade förährat Hr Axell Baner, och Tönnes Hinrekson bekommitt haffuer, att han dett bekomma kunne. Min broder favoritzera, hvadh han kann, eliest kann odia familiæ deraff förorsakas. Nu Gudh bevare min broder.

199. Warnemünde den 2 November 1633.

Berättar om fortgången af sin resa; sammankomsten i Tangermünde med kurfursten af Brandenburg och Schwarzenberg; och i Güstrow med Meklenburgiska sändebud; förvirringen i Nord-Tyskland.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . . och kann dernest min k. broder icke oförmält lathe migh inthe tviffla, dett min schriffuelse medh Grubben ähr honom väl tillhanda kommin, i hvilken jagh förmälte oss väl vara ankompne till Magdeburgh. Altså haffue vij orsaak att tacka Gudh, som oss änthligen alt hijtt till Wärnemynde medh goodh hälsa och en välbehollin resa förhulpit haffuer, och ligge nu segellferdige att löpa till Gitsöör [ↄ: Gjedser] och sedan, om Gudh vill, genom Dannemark landhvägen hemåht. Och alldenstundh jagh noksampt veet, min k. broder åhstunda att vetta, huruledes vår resa genom Tyslandh afflupin ähr, vill jagh denn, dett korteligeste jagh kann, här uppreppa.

Nhär vij nu förreste ifrån Magdeburgh, förnumme vij, dett Churfyrsten aff Brandeburgh, för dett nederlagh i Slesien var händt, denn stoora reddhoga fattat hade, att han sitt landh endeles quitterat och sigh öffuer Älffuan retirerat och i Tangermynde sitt quarter tagit, och [alldenstund] vår vägh deruthmedh falla moste, agtade vij icke otienliget der i staden öffuer natten att förbliffua och Churfyrsten på tillbörligit sätt att valediera. Sende altså vår quartermestare. föråht oss logementer att bestella, men Churfyrsten leth strax uthrymma nogre vhåningar i sitt egit huss och oss mägtigh väl undhfångade. Moste och ett rus om affton och dett andre om morgonen medh oss dedan föra. Tesmonierade en öffuermåttan goodh affection. Sade sigh aldrich skulle träda ifrån denn alliantz han medh Sveriges crono hade, ehvadh honom och öffuergå skulle. Besvärade sigh högt öffuer Chur-Saxens obetenckenheet och ville hans vänskap effter denna dagh så högt inthe mhera ansee; önskande högt, att min broder motte nu snart kunne komma till Erfurt, ville han för sin person träda till conjunctionen och förmå de meste förster och städer dertill, som mögeliget vore, önskandes, dett alle saaker vore så väl i desse creitzer fattat, som i de öffre. Doch förnam jagh, dett han samma taal medh Grubben taalt hade som medh oss (unnantagandes dett han begärade, dett vij vele förmana Regeringen i Sverige, dett de honom ey förlathe ville). Derföre agtar jagh onödigt vidhlyfftigare derom att röra. Cantzleren Göts haffuer giort hooss Churfyrsten

en megtigh goodh relation, att de alle gladdes, och Churfyrsten sielff tackade högt min broder för alt dett gooda honom var bevist; och sedan oss för all denn vänskap och ähra, vij honom i up- så väl som i nederesande bevist hade, recommenderandes oss och alla sina tienare.

Greffuen aff Swartzenbergh, hvilken der och öffuer afftonmåltijden tillstedes var, cares[ser]ade oss megtigh tingh, sökiandes legenheet att komma medh oss i discurs. Och aldenstundh Öffverste Heiden berettade, att han nu tracterade megtigh goodha consilia, styrkiandes sin herre medh magt till denne svenske allianz och till Heilbrunske fördraget, derföre skattade vij nödigt att valedicera honom för vår affresa. Sende honom budh, dett vij ville komma till honom och valedicera, men han förekom oss. Nhär han nu kom, tesmonierade han en stoor vänskap, beklagandes sin olycka, dett H. K. M:tt hade varitt honom myckett ogunstigh uthan all sin förtienst; hade ville önskat, att H. M:tt hade mått så lenge leffua, dett han hade kommett medh H. K. M:tt till taals, skulle då väl gunsten haffua bliffuit så stoor som onåden tillförene, nhär han sin oskyldigheet hade kunnett bragt i dagsljuset, beskyllandes principaliter Hr Rask och Öffuersten Hall, som döder ähr, haffua honom hooss H. M:tt salig traducerat. Sedan begynte han att uprepetera, hvadh skada han aff denn ogunsten hafft hade, så väl [som] aff de käiserskes, i dett han hade mist i desse 3 åhr aff sine åhrlige rentor 200,000 rdr, föruthan dett en stoor deel aff han[s] gods var bortskengt, nembligen ett godz, som Öffuersten Halls efflerleffuerska hade, som hans härmästareämbete tillhörde. Doch sade han, dett icke vara hans egit, uthan komma härmästareämbetet till. Der han dett kunde igen bekomma, toge han dett för en stoor vänskap an, men hvar och icke moste han dett väl lida. Men ett hade han, som hårt lågh honom på hiertat, dett H. M:tt s. hade bortskengt ett härskap i Francken, Swartzenbergh benembtt, och dett en aff de Greffuer af Solms förährat, hvaruthaff han och hela hans familia haffua deres uhrsprungh och nampn, och, oansedt dett väl inthe honom in particulari tillkom, så ähr dock hans frende, som dett tillhörer, hvilken der haffuer retirerat sigh in i Tyrolen och quitterat Käisarens tienst, effter honom des procedere inthe haffuer behagat. Och effter dennsamma ähr en barnlös mann och han hans nermaste ärffuinge, derföre giorde honom ont, att dett skulle i en annan slegt komma, förmenandes, att, der min broder ville, kunne han väl giffua Greffuen af Solm[s] ett closter eller nogett annatt i vederlagh

och unna honom dett igen. Och oansedt hans frende ähnu leffde och [han] till inthe arff kunne komma för ähn effter hans dödh, så ville han väl, der han kunne komma i possession, ehrleggia rentorna åhrligen till Greffuen aff Solms eller in cassa, till des hans frende kunne döö. Der nu min broder täcktes att hielpa honom der till, skulle min broder noksampt vara försäkrat, dett han ville effter sin legenheet vara i detta kriget en trogen medharbetare och beuisa dett gemene väsendet och Sveriges Crono den tienst, att han inthe skulle vara medh skäl att beskylle, och offererade sin tienst megta tingh emot min broder, begärandes, att jagh hans person honom recommendera ville. Der min broder nu kunne honom heruthi fauoritzera, skall han kunne myckett hans person till sin desseins fortsettande bruka, i synnerheet emedan han ähr Borgsdorff[s] och Hertigh Frans Allbregt[s] dödzfiendhe och föga bettre emot Chur-Saxen. Detta relinquerar jagh alt till min broders egen di[j]udication.

Nhär vij nu hade varitt i Tangermynde, förreste vij till Güstrow, der vij och väl bleffue undhfångade, på slottet loserade och i två nätter emott vår velie uppeholdne ähre. Dijtt afferdade och Hertigh Adolf Frederich en aff sitt Rådh medh oss att communicera, om conjunction i desse creitzer icke snart kunne anstellas, denn de högeligen effter åhstundande, medh sampt flere saaker, som aff ingen synnerligh importans vore. Jagh merker väl, att de vele gerna väl, men der ähr ingen magt, och, der de ähn haffua denn, så känna eller vetta [de] denn inthe rett att bruka. Reddhogan ähr och hooss alla dem här nedre så stoor, att de eij vette, hvart de vele fly, och skattar jagh nu vara denn bästa tijdh att tractera medh dem, om dett han väl veet vij gerna hade, hvilket jagh hoppes inge rett stoora difficulteter giffua skulle, effter som de i dett Brandeburgiske hoffuet begynna derom att tvifla.

Jagh tvifflar inthe, dett min broder noksampt veet denn stoora confusion och häpenheet, som i desse quarteren ähr, och [att han], så myckett som mögeliget ähr, vänder sigh till dessa quarteren, och nu vedh denna tijdz legenheet fattar saaken, som honom bäst tyckes. Och, som migh tyckes, att nhåå vår intention kann ingen bettre tijdh finnes. Gudh han förlähne eliest sin välsignelse till min broders rådh och actiones, så att fienden må bliffua sisteret, och saakerna åhterigen restituerade. Eliest ähre till att befrugta, att, hvar de ingen enthsatt spöria, dett de töra taga sigh nogre desperata consilia före. Doch emedan jagh nu inthe veet, hvadh deruppe, sedan vij derifrån förreste, passerat ähr, eller i hvadh

tillståndh saakerna nu kunne vara, derföre lather jagh mitt juditium heruthinnan bliffue. Önsker allenest, att denn goodhe Gudh ville förlåhne min broder goodhe rådh, magt och modh denna svåra saak att uthföra, Gudh till ähra, hans församblingh till uppbyggelse, fäderneslandet och alla de evangeliske till hugnat och min broder sielff till odödeliget nampn, och, der Gudh så behagade, att jagh måtte få see min k. broder att komma hem till oss i riket igen medh hälsan, hugnat och goodha tiender. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnatt oförmält lathe, aldenstundh jagh väl veet honom åhstunda att vetta, huruledes vår resa till siökanten ähr afflupin. Och vill jagh *etc.* . . . Datum Wernemynde denn 2 Novembris, Åhr 1633.

M. B. trogne och
tienstvillige
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hr Mattias Soop lather hälsa min broder medh sin tienst.

Rikskanslerens påteckning: Min broders Hr Gabriels [breff] præsent. i Frankfurt den . . . Decemb., Anno 1633.

---

200. Stockholm den 6 December 1633.

Återresan till Sverige; enkedrottningens klagomål mot regeringen; rådets tankar och beslut angående upphörande af adelns tullfrihet; svårigheter med Johan Casimir; myntet; kopparen; bristen på personer i kansli-kollegium; behofvet af ett tyskt hofråd; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . effter som jagh i min sista schriffuelse medh hans trumetare ifrån Wernemynde förmälte, dett jagh var väl dit ankommen, och hvadh som i mitt nederesande passerat var, altså lather jagh min k. broder förnimma, dett jagh derifrån stelte min resa åht Dannemark och kom ey till tals hvarken medh Prinsen eller Konungen sielff, aldenstundh Konungen var till Jutlandh förrest, der sitt vinterquarter att holla. Begaff migh altså på resan till grentzen och [ähr] nu änthligen, des Gudi skee loff, medh hälsan och en välbehollen resa ankommen hijtt till Stockholm.

Doch var jagh först i Nyköpingh hooss H. M:tt Dråttningen, der jagh inthet annatt hörde ähn idell lamentationer och besvär uthöffuer våra medhbröder, i dett att de inthe velle cedera H. M:tt stoore gärden och alla extraordinarie krigscontributioner sosom

och Svartsiö, som doch uthi heiratscontracten åhro spetialiter Kronan förbeholdne, om hvilket H. M:tt offta och tett haffuer schreffuit Rådet till, talat sielff medh dem, ja och genom Churfyrsten[s] aff Brandeburgh Gesandter, Pful, starkt derom anhållit, hvilken jagh och här för migh funnett haffuer, denn der och medh otillbörlige inlagor och schriffter samma saak driffuit haffuer. Åhr doch inthe annett svar fallit, ähn att de holla sigh vidh klara bokstaffuen och H. M:tt ingen större jus kunne attribuera, ähn H. K. M:tt höglofflige åhminnelse sielff attribuerat haffuer. Jagh tvifflar inthe, att Gesanten, som här varett haffuer, skall göra Churfyrsten en ondh raport. Derföre haffuer jagh velet min broder dett ju notificera, [hvarom] och innan fhå dagar honom aff Rådet bliffuer tillschreffuet [och] copierna aff svaren senda. Dett synes icke vara denn ringaste vedermödo, som aff denn personen vill causeras, och förmoder jagh, att dett kann väl förekommes, nhär rett bliffuer medh saaken handlat.

Nhär jagh nu ähr hijt till Stockholm ankommen, haffuer jagh funnett våra colleger vidh goodh hälsa, dem min broders schriffuelse jempte vidh memorialet öffuerantvardat och saluterat, och, så vidth som jagh kunne pröffua, haffua de memorialens inneholdh väl uptaget och hans sorgfaldigheet om fäderneslandzens välståndh myckett berömdh. Men denna ena puncten om tullens universalupbärande bleff nogott controverterat; doch nhär jagh medh skäl dem underviste dett stoora gangn, som fäderneslandet, och denn ringa skada vårt ståndh deruthaff haffua kunne, begynte så sagta denn ena effter denn andra der till inclinera. Hoppes altså, att denna agt skall väl komma till en önskeligh enthskap.

Denna agten faciliterade myckett, nhär jagh berettade dem om Peter Spirings mening, att dett skall stiga till en sådana stoor och anseenligh post, dereffter och större salaria kunne formeras. De önskade, att Spiringh ville stella dett i verket, derigenom tillfelle gaffs att mentionera hans petition, deruppå väl bleff resoluerat, effter som han och aff samptlige Rådet en schriffteligh resolution bekomma skall, nhär nogott vist budh till min broder bliffuer afferdat.

Dett breffuet min broder schreff Rådet till ifrån Franckfurt am Mein, Phaltzgreffuens saak belangande*), deröffuer haffue de bleffuit temligen perplex[e] väl agnoscerandes denn begångne faut,

*) Se brefvet den 5 October 1633 i Handl. rör. Skandinaviens Hist. 27: 174. Regeringens klandrade resolution för pfalzgrefven är dat. Nyköping d. 17 Aug. 1633, se riksreg. för 1633, fol. 1037.

men dömandes breffuet vara något för hårt schreffuit. Men nhär jagh begynte updraga skälen emot dem, hvarken haffua hafft denn magt eller bort att göra, uthan sampthlige collegiaternas vettskap och Ständernas samptyckie, bleffue de illa till fredz och denn ena kastade skullan in uppå denn andra, beklagandes ändå ingen tack aff honom förtient haffue, uthan honom åhnu inthe dermedh acquiscere; dem haffua och fordrat aff honom en revers, och han denn inthe haffuer velet giffua, adjunctis minis. Jagh förnimmer och honom myckett understödia de stoora fordringar, som aff Drättningen skeer, och således haffuer denna saak ett vidt uthseende. Doch förmoder jagh, medh Gudz hielp, att vij skole dett igenomgå på ett tillbörligit sätt och bruka de midiciner, som siukdomen kann medh cureras, ehuru dett och afflöper.

Ett haffuer giort migh nogorlunda perplex, den tijdh jagh kom öffuer grentzen, i [det] att ett mandat var publicerat om mynte, nembligen att på en riksdaler skulle gå 6 mk, och att tu kopparrunstycken skulle hereffter gå för ett, och således runstyckett komma på ett halfft öre. Hvilkett haffuer giort en temligh villa iblandh allmogen i deres uthgiffter, i synnerheet i quarnetullens upbärande, aldenstundh de bleffue försäkrade att bliffua i tull för tynnan en mark och doch nu moste giffua 2 mark emot häredagsbeslut, och, dett som mäst åhr, att de haffua affslaget kopparmynte, för åhn nogot silffuermynt ähr uthkommett iblandh undersåtharna, ja och föga myntat. Detta haffue vij temligen om tvistat, och [jag] haffuer bevist dem alle de inconventier, som deraff fölia, dem de och på ändelygten moste cedera och bekenne, de för hastigt vara dermedh procederat. Detta att haffua varitt ogiort hade varitt myckett väl, men, effter dett ähr passerat, kann dett inthe förandras. Åhre fördenskull nu dermedh till värka, huru denna agt kann bootas, oansedt der vill höra stoor konst till, och skall jagh medh första legenheet advisera min k. broder herom.

Belangande dett min broder begärade, att Erich Larson och Conradt Falkenbergh motte komma uth att göra klart för kopparen, så skall dett bliffua effterkommett, och vore till att önska, att köpet om kopparen kunne slutas, ty här ähr en megtigh penningenödh, så att staaten för des feel skull nästan stanna moste. Derföre vore dett myckett väl, att dett antingen snart kunne slutas eller andre medell moste inventeras, dermedh denn uppehollas kann. Min k. broder ville fördenskull nogett vist derom advisera och sitt betenckiande meddela, huruledes han förmener på dett fallet medh kopparens försäliande handlas skall, så frampt till

Luis de Gär sitt löffte inthe kann efterkomme, aldenstundh denn materien ligger riket för tungt på ryggen.

Dett ähr icke heller dett ringaste besvär i riket, dett Cantzelicollegium medh så fhå och slette personer ähr bestellt, ty Hr Per Baner ligger nu siuk. Dermedh ligga nästan sakerna nedre, effter som min k. broder väl för detta noksampt haffuer förstått. Han ville fördenskull, så frampt Salvius sigh till vår staat syntes att kunne accommodera, medh dett första [honom] hijtt afferdige, hvar och inthe doch Lars Grubbe och Johannem Nicodemi; der och mögeliget vore, i vår afferda hijtt Her Sten Bielke medh, ty eliest försetter dett collegium alla de andra. Jagh hölle och rådeliget, dett min broder sende oss hijtt en, som kunne vara en tysk secreterare, aldenstundh vij offta på de orter moste correspondera och doch icke en haffua, som en epistolam eller ett pass på dett språket schriffua kann.

Ett moste jagh ähnu mentionera. Oss vore ey heller onyttigt, att vij hade en aff tysk nation här i riket, som tituleradea H. M:tt Dråttningens Hoffrådh, hvilken der under tijden kunne aff oss förskickas uthanlandz, så väl som och till att persuadera H. M:tt Enckiedråttningen till dett henne kunne nyttigt vara, aldenstundh hon ett större förtroende till den nation bärer ähn till våra personer, och der hölle jagh Rask för denn capabelaste. Doch hemsteller jagh alt detta hans egen di[j]udication; våra medhcolleger ähr dett noksampt behageligit.

Och aldenstundh vij agte innan en kort tijdh att afferda Anders Lackei uth till min k. broder, derföre vill jagh till hans affresande, hvadh mhera ähr, nödigt upskiuta.

Men belangande våre privatvenner, så ähre de, des Gudi skee loff, vedh hälsan. Min broder[s] husfru ähr här i Stockholm, och ähr din s. dotter, Hr Göstaff Horns fru, begraffuin her i Stoorkyrckian i sin salige moster[s] Fru Charins graff. Vår s. svåger Hr Jahan Sparre och H. Claus Horn ähre och begraffne. Linnar Torstensons bryllop skall skee och holles nu tillkommande söndagh. Ture Liliesparres bryllop medh s. Fru Annas dotter på Erstavijck stodh i söndags her i staden. Ett förgath [jagh] att säia min broder, emedan jagh var hooss honom i Franckfurt, att Nils Kagg friar till vår s. syster[s] dotter, Carl Bondes dotter, denn yngsta, och inclinerar fadren temligh dertill, effter han myckett åldras och bliffuer siukligh, och effter barnen ähre monga, ingen synnerligh förmögenheet ähr, och fhå manspersoner, som ähr nogott gott om, och han dessföruthan ähr öffuerste för ett

regemente footfolk och desföruthan aff en goodh slegt. Hvarföre haffuer jagh inthe kunnat dett affråda, och haffuer han bedit migh att tala medh min k. broder, hvilket jagh förgäthet haffuer. Hr Jahan Skyttes sonn, den yngste, ähr så gott som förloffuat medh Jungfru Anna, Nils Clasons dotter*). Altså begynner han att näsla sina barn iblandh dem, som rikaste åhro. Han för sin person comporterar sigh megtigh väl i alla saaker, allenest befrugtar jagh, att denn agten, som ähr skedt medh Palatino, ähr han orsaken till.

Käre broder; om dett vore mögeliget, att min broder viste nogon rådh att hielpa vår svåger Carll Bondes barn till studium i Tyslandh, vore dett myckett väl, effter de haffua ståtliga ingenia, och fadren aff ingen synnerligh förmögenheet. Om dett kunne skee, förtiente min broder en stoor tacksäielse dermedh. Vår syster Ålsa haffuer fängnat silverservisen medh stoor tacksäielse och ändå mhera dett löfftet om hennes söner. Strax effter Jul afferdar hon dem till min k. broder. Vår syster Ibba tacker och berömer honom medh gråtande tårar för alla välgerningar och leffuer nu alt hemma på Valsta och sörier sin mann aff hiertat. Hæc de privatis. Och befaller jagh nu hermedh min k. broder den aldrahögste Gudh. Han lathe oss och ähn en gångh mötas medh hälsan, hugnat och goodhe tiender. Datum Stockholm denn 6 Decembris, Åhr 1633.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min broders sonn, Erich, mår väl och ähr i Upsala, studerar flitigt. Min hustru lather och hälsa min broder medh sin tienst.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Erffurtt den 7 Jan., anno 1634.

---

201. Stockholm den 27 December 1633

Underrättelser; kansliet; P. Brahes sändning; J. Skyttes och Gabriel B:son O:s hemresa utan permission; enkedrottningen; kon:s begrafning; rådets resa till Nyköping; Creilsheim; Christinas framsteg; memor. den 8 Okt.; förbund med Ryssland; myntet; skördeutsigter; skjutsfärdernas afskaffande: Erik O.; kopparhandeln; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önskar *etc.* . . . och kann honom dernest kärligen icke förholla, dett jagh denn 8 De-

*) Skyttes yngste son, Jacob, var, enligt Anreps Sv. Adelns Ättartaflor, ännu blott ett barn. Giftermålet med N. Claeson Bielkenstiernas dotter Anna, egde emellertid, enl. samma källa, ej rum förr än 10 år härefter, 1643.

cembris schreff honom till om vår staats tillståndh, och i hvadh terminis jagh denn fann*). För 4 dagar ankom ett packet ifrån min k. broder, fult medh hans handbreff, dem jagh hvar och en i synnerheet väl tillstelt haffuer sosom och din husfru, hvilken här i Stockholm ändå stadd var, och sosom honom sällan så mycken tijdh vacerar att besökia sina venner medh schriffuelse, altså vore de denn hvar i sin stadh så myckit kärkomnare. Migh var din schriffuelse myckit kärkommin, både derföre att jagh förnam min broder vara vedh goodh hälsa, och att Gudh haffuer ähnu varett oss nådigh och giffuit en temligh goodh sucess medh Regenspurghs ehröffrande (hvilket jagh nästan skattar en batalie lijk) och en orsaak, att sedes belli kann bliffua traherat uthur de nedre quarteren och in i Käisarens erbländer. Jagh önsker och, att denn conventus i Erffurt må löpa lyckligen och väl uthaff, och att de motte nu unanimi consensu träda till dett Heilbrunske slutet. Så hoppes jagh dett fundamentet så myckett läthare kann leggias till att nhå vår intention.

Jagh ville väl önska, att regementet vore så här hemma bestelt, som tijden fordrade och medh retta borde. Men der fattas nogett uthi, och hvadh feel, som fattas, rörer mestedeles aff dett ena collegio Cantzliet här, i dett att icke mhera ähn Hr Per Baner allena sitter och ingen förfahren secreterare. Han haffuer nu en tijdh longh varitt siuk och hollet vid sängan. Dermedh haffua saakerna temligen legat nedre. Derföre, om min broder viste nogon rådh att skicka hijtt Hr Sten Bielke, och hans hälsa medhgåffue och en goodh secreterare eller två, vore dett myckett väl. Om och Salvij humör stoge till att accommodera vår staat, vore dett väl till att önske (dett jagh doch befrugtar), hemstellandes doch dett till hans egen di[j]udication. Jagh haffuer styrkt, att man skulle draga Per Sparre ifrån Hoffretten i Dorpt in i Cantzlijtt, effter han haffuer ett temliget ingenium, och constituera Philipp Skedingh i hans stelle igen, på dett att dett collegio, som åhr nästan anima regiminis, motte vara besatt.

Min broder begärade, dett jagh ville styrkia dertill, att nogon aff Rådet motte bliffua uthskickat till honom, denn svåra last att hielpa draga, och på all händelse honom bivistas, önskade och, att dett motte bliffua Greff Peder. Så haffuer jagh så vidt dreffuit, att alla vota ähre fallne uppå honom, och han nu gör sigh ferdigh emot ändan på Januarij att förrese. Han difficulte-

*) Datumsiffran är här sannolikt oriktigt angifven i st. för den 6 December. Jämf. näst föregående bref.

rade sigh väl nogott i förstone, men sedan jagh honom min broder[s] ordh och rådh tillkennagaff, åhr han väl bliffuen content och medh lust till honom förreser. Jagh ville väl önska, att jagh hade motte komma i hans stelle och varett min broder nogon tijdh vedh handen. Veet Gudh, att dett hade varett migh myckett kärt. Jagh offer[er]ade migh emot Senaten, om de ville votera på migh, ville jagh väl latha bruka migh der till. Men der till hade ingen öhron och faciliterade så myckett mhera Greff Peders resa. Jagh hoppes, att han sigh väl skall kunna iblandh denn Tyske nation comportera.

Hr Jahan Skytte åhr här quar sosom och Hr Gabriel Bengtson och åhre, non vocati, ifrån deres betrodde provintier hijtt förreste, föregiffuandes sigh hade förment, att s. K. M:tts begraffningh skulle bliffua i verket stelt. Men retta orsaken förmener jagh, att de i regementets formerande och embetenas besettiande haffua velet vara tillstädes, effter som de och haffua tagit både hustrur och barn sampt deres hela öckonomium medh sigh, eij heller lathe de sigh förlyda att vele dit igen. Jagh haffuer nogorlunda underståt migh att fråga dem in Senatu, om dett vore rett giort, att de hoc rerum statu skulle deserere deres concrediterade provintier. Så haffue de sigh entskyllat medh denn enthskyllan, som tillförene förmält åhr, och neka inthe att resa dijtt igen. Autoriteten vedh detta collegio åhr slett, vill doch hoppas att han en dagh skall komma i sitt esse.

Dett åhr icke ett aff våra ringaste besvär medh Hennes M:tt Enckiedråttningen. Hon åhr svåra importun medh sina obillige petita, effter som han väl förnimmer aff samptlige Rådhsens schriffuelse. De kunne eij så myckett röra aff H. M:tt sielff här som aff androm, som onda rådh uthgiffua. Denn Gesanten Phul, [som] här varitt haffuer, hvilken der hädan förreste, rett som jagh kom hijtt, haffuer myckett dertill hulpit och indiscrete saaken tracterat. Der min b. kunne settia honom en stool och flere sådana invidiose acter förekomma, vore dett myckett väl. Komma der flere sådana indiscrete, så varde de och visserligen indiscrete bliffua tracterade. Hoffmestaren Pentz åhr en iblandh dem, som fharligeste åhre, hvilken der nu åhr till Tyslandh förrest sine privatsaaker att bestella. Der min broder kunne medh legenheet vocera honom till sigh, antingen till en annan humör persvadera eller och nogott offitium deroppe i landet att præsentera, dermedh han kunne affdragas herifrån, vore dett väl till att önske. En fremmande till hans offitium moste väl ändeligen vara, men hans per-

son ähr myckett fharligh, effter som han heelt dependerer a nostro vicino.

Jagh ville önske, att H. K. M:tts begraffningh vore väl öffuerstånden, skulle myckett kunne aff oss förandras, som nu lidas moste. Hade och väl gerna sedt, att hon kunne bliffua hollin i denna vinter, men der [äre] fhå aff adell, som i landet åhre, och inthe kunne förslå till en sådana sollenn agt, uthan moste förschriffuas adelen ifrån Lifflandh dertill, hvilke der inthe kunna komma för åhn i vhår siöledes, så frampt till hela Norrlandet icke skole bliffua förderffuade. Derföre moste hon upskiutas till May eller Junio, effter som min k. broders meningh var, då jagh och ville önske, om mögeliget vore, och staaten der uthe dett lida kunne, att han då på en vecka eller 3 kunne komma till oss. Veet jagh vist, att han medh sin nhärvarelse icke allenest myckett skulle kunne lätte vår last, uthan och medh sin autoritet, som han hooss dem alla haffuer, och goodhe rådh stadhfesta regementet, att dett, näst Guds hielp, inthe vackla skulle.

Först Julehälgen åhr öffuer agta vij oss samptligen till Nyköpingh, och, så frampt till H. M:tt inthe ville lathe säia sigh, agta vij då att säia vår meningh och sluta sådana fåfenge agter, doch cum moderatione.

Den Tyske Marskalken*) begärer sin affskeedh, denn vij och agta att giffua honom, innan nogre dagar och skilia honom vedh oss dett bästa och hederligste vij kunne.

Axell Baner och Erich Ryningh åhre alt hooss vår unge Dråttningh i Nyköpingh och agta på H. M:tt, tillseendes om hennes education, och Magister Johannes Mattiæ informerar henne; haffuer ett extra ordinarij ståteliget ingenium, men conversatio cum matre åhr myckett skadeligh. Doch förmoder jagh, att effter begraffningen kan finnas boot, oansedt dett vill gå nogott svårt till.

Vij agta nu strax effter Julhälgen, att taga min broders, migh medhgiffne memorial före**) att stella i verket, så vidht som dett finnes practicabelt och completera collegierna, så vidt som skee kann. Jagh ville önske, att denn löhningsordningen min broder arbetade uppå motte nu snart komma, aldenstundh dermedh går temligin confuse till, och ingen medh sin deputat åhr tillfredz, och då så myckett

---

*) Hofmarskalken Creilsheim; se om honom Kullbergs Sv. Riksrådets Prot. Del III enl. registret.

**) Syftar på A. O:s bekanta memorial af den 8 Oktober 1633; se A. O:s Skrifter. Afd. I. Del 1; sid. 460.

bettre occasion motte giffuas om riksens rentors förmerande att deliberera, hvilket jagh förhoppes, oansedt dett kann gå nogott trögt, likquäl vara till att nhå. Doch, denn största svårigheeten deri finnes, åhr att öffuervinna en deel aff våre egne medhcolleger; hvilke de åhre, åhr lett till att dömma, emedan denn deelen alt beholla deres gambla natur.

Legation till Rysslandh skall afferdas strax effter nyåhret. Dett bliffuer Philip Skedingh, Hinrik Flemingh och Andreas Bureus; deres principalste verff, att confirmera denn förrige freden och denn förnya; och, oansedt, secundum pacta, hade denn legation bort först gå härifrån och denn hooss Storfyrsten att sökia, så haffuer han doch oss prævenicrat, hvilket sigh deruthaff haffuer fårorsakat, att Polacken haffuer iblandh Ryssarne uthsprengt, dett Sveriges crono var resoluerat, effter vår s. Konungh ingen mansarffuinghe hade, att taga en aff K. Sigismundi söner till konungh igen, hvilket haffuer giort Stoorfyrsten och hela Ryslandh myckett perplex, effter som väl åhr till att see aff Stoorfyrstens egit breff, Hennes M:tt Dråttningen tillschreffuit, uthaff hvilket honom åhr tillförene en copia aff tillskickad. De haffua och medh flijtt sögt en nhärmare conjunction och förbundh, hvilket dem och åhr bleffuit försäkrat, att genom denna legation skulle sielffua puncta confoederationis bliffua föreslagna, hvilke åhnu in Senatu icke åhre retteligen afftalte eller slutne, och står altså åhnu in nostra potestate att föreslå, hvadh puncta vij vele och vår staat kunne vara tilldregligaste. Gudh lathe oss finna på dett, som vår staat kann vara nyttigt. Jagh ville väl önske, att min b. motte haffua så myckin tijdh, att compilera sitt betänckiande om samma puncter och oss dem meddela, och, der de åhn innan en veka 5 eller 6 hereffter kunne ankomma, vore dett ändå tijdh, aldenstundh de väl lähre fördröia nogon tijdh i Muskow, för åhn de medh bemälte tractat tillända komma kunne, och i medlertijdh per posto noksampt kunne efftersändas. Men i medler tijdh vele vij göra vårt bästa, ne republica detrimenti capiat. Ryssen haffuer en (!) stark stödh aff ett breff, som s. K. M:tt haffuer honom tillschriffuit ifrån Werben, i hvilken H. M:tt loffuar att upretta en armee under Stoorfyrstens nampn och skicka denn genom Slesien in [i] Pålen; doch medh denn condition, att Stoorfyrsten skall göra ett förbundh medh H. M:tt och Sveriges crono att stå både för en mann emot crone Pålen, intill des de kunne nhå denn försatte scopum, hvilket breff de Senaten förekastat haffue. Jagh tvifflar inthe, att copian noksampt finnes i registraturen.

Jagh förmälte i min sista schriffuelse nogot om dett myntmandatet, som uthgånget var, för ähn jagh kom i riket och min b:s medhgiffne memorial Rådet kom till att præsentera. Så förnimmer jagh, att, oansedt dett nogon virra hooss almogen i landet giffuit haffuer, dett likquäl att haffua goodh skääl medh sigh, ty haffue de redresserat kopparmynte 3 daler emot en riksdaler, aldenstundh riksdaleren begynte att stiga in uppå 17 ja 18 mark och dyrheeten i lika stoor [måtto]. Haffue så sedan sat ett gammalt runsticke för ett halt öhre, så att 3 daler gamalt mynt göra nu 6 mark och 6 mark göra en riksdaler, dereffter nu och alla kronones upbörder upbäras. Och stelles nu silffuermynte medh magt i värket, nembligen så gott att 6 mark göra en riksdaler. Deruthi synes de haffua fheelat, att de icke haffua satt riksdalern på 6 ½ mark, hvilket feel de förmene att kunne boota medh decorteringh aff lähningarna, hvilken doch inthe skall bliffua uthan besvär; dett andra fhelet, att de haffua publicerat mandata, för ähn nogott silffuermynt var slaget. Doch kommer dett väl alt till sin rigtigheet.

Hvadh eliest gemene tillståndet her hemma vedhkommer, så ähr denna åhrsvext bleffuen myckett ringa och elak; på sombliga orter slett ingen sädh, effter som Daalerna, Norlenderna, Finnarna gå allareda på barken, Östergöttlandh och Smålandh föga bettre; Ingermanlandh och Lifflandh haffua och taget en temligh skada, så att mångestädes finnes till vhåren inthe sädeskorn, uthan den som kann haffua gammalt i förrådh, och synes hereffter ville fölia hunger och dyr tijdh, och lithen hielp (hvar vij i nogett starkt krigh råka skulle) haffua aff undersåtharna att förmoda. Doch ähr inthe tviffuell, att Gudh hielper oss.

Vij ähre och nu till verka, hvar icke medh alla att skaffa skiutzferderna aff, doch likquäl nogorlunda att kunne lisa dem effter legenheeten, emedan stoora oordningar, isynnerheet aff krigsofficerare, ähr inritet. Hoppes dermedh att göra allmogen ett gott contentament.

Min broders sonn Erich ähr alt i Upsala hooss Dr Daniel, bliffuer aff honom medh stoor flijtt instruerat, och oansedt rectoratus, secundum ordinem, var honom tillfallen, så haffuer han doch för hans institutions skull sigh derifrån denna gångh excuserat och professores, min broder till tienst och deruthi consenterat. Han haffuer ett ståtteliget ingenium, ähr och vedh goodh hälsa; veet nu, Gudh skee loff, aff ingen fluss mhera att säia. Der min broders legenheet i vår så kunne tillsäia, att komma hijtt hem

till oss på en vecka eller 3, så kann han fölia honom uth, så hade han så myckit bettre sälskap.

Dett memorialet, som min broder leffuererade migh till att præsentera Camerådet till att examinera Erich Larson och Conradt Falkenbergh uppå, så ähr dett allareda i verket stelt, och bliffuer Erich Larson nu strax effter hälgen till min broder förskickat. Men efter Conradt Falkenberghs bryllop ähr anstelt till 20 dagh Jul, derföre fördröier han, till des samma bryllop ähr öffuerstån-det. Erich Larson drager ingen tviffuelsmål, dett han ju skall kunne göra all sina agter rigtighe. Nekar och aldeles, att han aldrich haffuer giffuit Elias Trip nogon quittens, som skulle fria honom till att giffua rigtige rekningar, och, så vidt som jagh sist aff min broder förstogh statum controversiæ, förmener jagh, dett han gör sin saak clar nok, och dubiterer han slett inthe om sin oskyldigheet.

Hähr ähr bleffuen en megtigh perplexitet, sedan de haffua förnummitt, att contracten ähr gången tillbaka om kopparhande-len medh Luis de Gär, aldenstundh medelen ähre myckett knappa, och kopparen, der han lenge skulle ligga, vist trycker ryggen aff oss. Derföre ähre de resoluerade att giffua Erich Larson com-mission, doch medh min broders inrådande, till att göra sitt bä-sta, om nogott Compagni uppå denn stoge till att nhå; hvar icke att slå dem denn i betalningh, som nogott aff Cronan kunne haffua till att fordra, och således lätta dess last, på dett denn, som in deposito ähr satt, motte komma uthur vägen, och sedhan medh denn andra frijtt motte kunne negotieras. Han haffuer loffuat medh stoore eder och förpligtelser att göra sitt bästa och giffua sina ovenner dermedh ett munslagh och bevisa i värket, dett han ähr en goodh patriot, effter som jagh väl medh sanningh kann säia, att han sigh nu vidt annorlunda comporterar ähn tillförene, och medh större säkerheet och förtroende till staaten ähn före detta. Kann nogott tillförene vara förseedt, min broder skärpa in-the till dett högsta. Jagh tvifflar inthe, han bliffuer vår staat en dagh väl nyttigh, effter som han och starkt tragtar effter ett ho-norabelt kall i riket. Doch hemsteller jagh alt i hans egen dis-cretion, hvilken der så väl dömer fäderneslandzens staat frånva-rande som jagh nhärvarande.

Jagh haffuer icke kunnett gå förbi min k. broder nogott vidh-löffteligen om vår staat att notificera, på dett han så myckett bettre kann diiudicera om des rette art och proprietet och förlå-ther migh nogh min vidhlöfftigheet i schriffuande och befaller her-

medh *etc.* . . . . . Datum Stockholm denn 27 Decembris, Åhr 1633.

D. T. O. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder, min k. hustru lather helsa digh medh sin tienst och önsker, att min b. en gångh motte komma medh helsan hem. H. Mattias Soop lather och helsa min b. och beklagar högeligen sitt godz i Ålsas; doch förhoppes han, nhär dett bliffuer fredh, så varder dett fälle och besatt igen, allenest, menar han, vore mann donationsbreffuit här, så vore han väl content. Min broder, glöm inthe hans breff ey heller mitt. Vale et vive.

Käre broder. Effter Hr Jahan Skytte nu sender sin sonn Benedictum uth till min k. broder, altså recommenderar jagh honom i hans gooda favor, och haffuer Skytten, effter mitt rådh, sendt honom uth. Tvifflar inthe, att min b. bevisar honom all goodh promotion, effter som hans fader sigh svåra väl comporterar och medh migh goodh correspondens holler. K. b. läth migh vetta, huru medh min sonn Jahann tillstår. Vale.

---

202. **Tyresö den 29 December 1633.**

Om en Åke Axelssons [Natt och Dag] sons sändande till A. O.; vidare underrättelse sändes med Anders Lakej och Per Brahe.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., jagh haffuer medh Bengt Skytte min b. tillschreffuit, och, så frampt till han icke leffuerer breffuit ifrån sigh, han ville dett affordra. Eliest effter som, [effter] vårt sista affskeedh, vår syster Ålsas sonn skulle komma uth till min broder ju förr ju bettre, så haffue de tienderna myckett hugnat både föräldrarna som barnen sielffua, och min broder bekommitt der mången goodh bön före. Derföre haffuer jagh driffuit der fort uppå, att de motte komma till vex. Jagh haffuer och schreffuit Dr Salvio till, att han dem sitt goodhe rådh om deres resas fortsättiande ville meddela, och, der de nogre tärepeningar kunne behöffua, undtsättia. Gudh lathe dem nu väl framkomme.

Och effter jagh i min andra schriffuelse medh Bengt Skytte haffuer nogott vidhlöffteligen schriffuit om vår staat här hemma i landet, derföre lather jagh dermedh bestå, och vill innan fhå

dagar schriffua medh Anders Lackei och sedan medh Greff Peder, hvilken innan fhå dagar skall bliffua expedierat herifrån till min b. och befaller honom nu hermedh Gudh alzmegtigh till all goodh och lyckligh välmåge broderligen. Datum Töresiö denn 29 Decembris, Åhr 1633.

M. K. B. A. till tienst
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Kåre broder, lath migh vetta, huru medh min sonn Jahan tillstår, om han ähr hooss Hertigh Berndt eller hooss min broder. Vale.

---

203. Stockholm den 18 Januari 1634.

Afsända bref; regeringens svårigheter med enkedrottningen och pfalzgrefven Johan Casimir; om kurfurstendömet Mainz.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke oförmält lathe, dett jagh medh Benedicto Skytte haffuer schreffuit min broder till nogott vidhlöfteligen om vår staats tillståndh och 8 dagar tillförene medh ordinarij posten, hvilket breff jagh till Dr Salvio dresserat haffuer, inthet tvifflandes, att de väl min broder, för ähn detta ankommer, väl tillhanda komne ähro.

I medler tijdh ähr här i vår staat inthe synnerligen schrifftverdigt förefallit, som nogott meriterer att förmäla, vijdare ähn som om Hennes M:tt Enckiedråttningen, hvilken der sigh helt i vår staat inthet kann accommodera och ifrån sitt gambla procedere inthet kann affträda. Ty oansedt Rådet, som städze her i Stockholm residera, haffuer sigh på H. M:tt[s] schriffteligh anhollande, så väl som och genom uthskickade, om stoora gärden och Svartsiö resoluerat, dem inthe att kunne affträda, för dett att gärden i sielffua donationsbreffuit ähr Cronan förbehollet, såsom och [att]*) Svartsiö ähr deri inbegripin, och detta medh goodha rationes noksampt bevist, så haffuer al[t så]dant hertill inthet kunne hielpa, uthan medh [stoor]*) i[mp]ortunitet och smedeordh oss öffuerfharer, uthan [tvif]fuell*) aff androm der till upäckiat. Effter s[om] H. F. N. Phaltzgreffuin i förlidne sommars, för [än H. M:t och de med henne

*) Ett stycke är här i manuscriptet bortrifvet. Ifyllningen är gissningsvis gjord.

voro] i riket ankommo, denna H. M:tts rett att [vara högeli]gen*) disputerat haffuer, effter som och Phaltzgreffuen stedze emellan Nyköpingh och Stegeborgh förreser, uthan tviffuell medh magt under denna elden blåsandes, dermedh sökiandes gratiæ, effter som H. M:tt haffuer och tagit hans sonn i håffuet att studera tillika medh vår unge Dråttningh. Detta till att förekomma ähre vij resolverade samptligen att begiffua oss till Nyköpingh inan 8 dagar, medh H. M:tt sielffua herom att tala och vår meningh rotunde att förklara, förhoppandes, att dett väl sädan skall studza.

Jagh förnimmer och, att H. F. N. Phaltzgreffuen haffuer på samma tijdh agtat sigh till Nyköpingh H. M:tt[s] rätt att disputera. Så ähr dett migh för min person kärt, att vij medh honom derom komma till conferens, och kann förhoppeligen så myckett igenom denna agt förrettas, att han en annan gångh ifrån sådana onödighe actiones sigh affholler.

Denn tijdh vij vore tillsammans i Mäntz, och min broder bleff aff Senaten notificerat om denn agten emellan Phaltzgreffuen och dem, dett, oansedt de honom dett breffuet på Stegeborgh att beholla till H. M:tt[s] myndighe åhr giffuit hade, icke deste mindre bleff [det] illa uptaget, så ähr dett i sanningh. Ty effter i sielffua breffuet står: nemblighen att, sosom de detta H. F. N. till [tie]nst*) och velie giort haffue, altså förmode de, d[ett]*) H. F. N. sigh tillbörligen emoot riket förholla [ville]*), hvilken punct han haffuer antagit som [e]n [sto]r*) iniurij och sagt till åhtskilige sigh denn [vele] revancera. De haffua och begärat, nhär de [hono]m*) breffuet leffuererade, en revers h[varpå han]*) ex tempore haffuer svarat sigh [den] inthe [vele giff]ua*) och dett medh stoor bitterheet, föruthan myckett annatt, som jagh inthe förtror pennan. Derföre förmodar jagh, hvar vij der mötas åht och komma medh hvarandra till taals, att sådana agter flera skulle väl bliffua tillbakar, hvilket jagh min broder, strax vij haffua varitt i Nyköpingh, notificera skall.

Min broder taalte vijdh migh i Franckfurt, dett jagh ville tala medh Rådet om Chur-Mentz; sade sigh och ville giffua eller strax senda migh effter en form på des cession, så oansedt han i sine åhtskilige breff, jagh sedan bekommitt haffuer, icke dett ringaste derom mentionerat, ey heller denn migh effterskickat, derföre haffuer jagh inthe kunnett vetta, om han vedh sinn förra meningh ähr. Begärer derföre aff honom vijdare information. Doch haffuer jagh medh dem indirecte och allenest per discursum

*) Ett stycke af manuscriptet är på de ställen, som genom klammer i texten angifvas, bortrifvet. Ifyllningen är gissningsvis gjord.

talat, förnimmer dem der till inthe obenegne. Annett haffuer jagh för denne gångh inthe synnerligen att sckriffua, effter inthe synnerligit åhr förefallit, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 18 Januari, Åhr 1634.

M. K. B. T. B. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min broders husfru och käre barn må, des Gudi skee loff, alla väl. Jagh önsker och min broder ett lyckosampt gott nytt åhr, och att vij medh hugnat motte i detta åhret fhå talas vijdh. Min hustru lather helsa min broder medh sin tienst.

Käre broder, sendt hijtt dett förslaget, som giordes i Franckfurt på staaten här hemma, och glöm inthe bort Mattias Soops gods, så fhår jagh nogott medh. Vale et diu vive.

---

204. Stockholm den 25 Januari 1634.

Om Erik Larssons v. d. Lindes kommission med afseende på kopparhandeln; kansliets brist på dugliga tjänstemän.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min k. broder icke förholla migh inthet tviffla, dett, innan detta breffuet [honom] till handa kommer, att honom ju mina förra sckriffuelser åhre väl till handa komne, i hvilka jagh nogott particulariter om Erich Larsons handlingar förmälte, både huru Rådet honom haffua afferdat att göra sitt bästa om kopparhandelen att stella i verket, så väl som och hvadh motiver dem der till bevegt haffuer, effter som min k. b. väl förnimmer aff Riksens Råds egit breff till honom*). Tvifflar inthe, att nhär [han] dem öffuerläsit haffuer, [han] väl skall förnimma hans skull och brått inthe att vara så stoort, som raporterna om honom lyde. Och aldenstundh han haffuer giort här en extraordinarij stoor förpligtelse att bevisa fäderneslandet i detta fallet en tienst, dett jagh förmoder, att han görandes varder, altså beder jagh, att min broder icke allenast ville honom der till poussera, uthan och lathe sigh merkia att vara honom bevogen. Förhoppes, att, hvar åhn nogon faut aff honom vore för begången, denn då letteligen vara att förgätha, så frampt till hann denna honom updragna commis-

*) Se Rådets bref till A. O. den 17 Jan. 1634 i H. rör. S. Hist. Del 28, sid. 15 och f.

sion till en goodh och önskeligh effect bringa kunne, deruppå han sielff och inthe tvifflar. Rådet haffua medh stoor vedermöda kunnett honom der till bringa, hade och gerna medh peningar köpt sigh derifrån, sedan han förnummitt haffuer, dett min broder droge så stoora misstanckar, dett han i sin förra commission icke skulle troligen handlat haffua. Men jagh haffuer tröstat honom dermedh, att hans derur fattade suspition om hans person aldrich bettre kunne diluere[s], ähn att han sielff förreste der uth, görandes alla saaker rigtige, stellandes dett i verket fäderneslandet till tienst, som fremmande inthe kunne förretta. Dett Gudh ville honom denn lyckan förlähne dett att effectuera, så vore dett hans bästa förklaringh. Detta jagh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 25 Jan., Åhr 1634.

M. K. B. T. [B. E. J. leffuer]
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum på ett särskildt ark*)

Välborne käre broder. Rett nu på timan ankom min broders sckriffuelse medh ordinarij posten, angående kopparhandelen, dett han haffuer moste revocera sin uthskickade till Amsterdam, Pältz, som rekningarna medh Triparna skulle liquidera och hielpa till att fortsettia den tractaten medh Luis de Gär, aldenstundh samma handell sigh sönderslagit haffuer, effter att 1600 skeppundh koppar ähre kompne till Amsterdam, här aff riket uthskickade, aff hvilken sigh en märkligh skada i kopparhandelen förorsakat haffue, och fördenskull quitterar nu min broder all denna handell och remitterar Rådet deruthi att disponera och geldenärerna till Cammaren förvisa. Så kann jagh min broder icke förholla, att dett var alt i värket stelt, för ähn jagh kom i riket, och då alla reda uthskepade vidh pass 2,000 skeppundh, hvilket de beretta sigh för des affskepningh longt föruth haffua adviserat. Och ähro de trängde att träda der till. Ty, oansedt min broder en anseenligh post ifrån Preussen hijtt remitterat haffuer, denn der och goodh giort ähr, så haffuer dett ändoch inthe velet förslå, aldenstundh de starkt på nogre månader invägat haffue, så att i en månadh

*) Detta postscriptum har legat vid brefvet den 8 Maj, hvartill det uppenbarligen icke hört. Sannolikt är, att det skrifvits i Januari eller Februari, i hvilken senare månad Erik Larson synes afrest från Sverige, såsom kan slutas af dennes bref till A. O. från Hamburg den 6 Mars 1634. Vattenstämpeln är emellertid densamma, som i brefvet den 25 Januari, men liknar ej stämplarna hvarken i de närmast föregående eller närmast efterföljande brefven. Det synes därför troligast, att det är postscriptum just till detta bref. Jmf. Rådets bref till A. O. den 21 Jan. 1634; H. S. H. Del 28, sid. 34.

emellan 12 och 1300 skeppundh ähre invägne. Dess föruthan ligge i dett capitalet 3 åhrs cronones rentor, så myckett, som haffuer kunnett upbrijngas, hvilken, der denn inthe snart finner sin vägh, bryter denn ryggen aff oss och staaten, och kommer bergslagerna i skada och oroo. Derföre haffue de handlat medh Erich Larson, att han på denn koppar skulle förskaffua 60 tusen riksdaler till bergslagens contentament, och sedan 60 tusen rdr till s. Konungens begraffningh i landet förskaffua, hvilken han hvarken skall settia in deposito för interesse ey heller sälia honom reent aff, uthan allena haffua sigh på honom att retirera, doch att all tingh skulle bliffua under min broders disposition så hereffter som här till, och Erich Larson ingen magt haffue, uthan min b:s advis deruthi att sluta.

Jagh tvifflar inthe, att, innan detta breff min broder till handa kommer, ähr honom väl min förra näst denna inhändiget, deruthi jagh gaff honom tillkenna, att de resolverat hade att sända Erich Larson uth att hielpa icke allenast min broders tractat om kopparen att facilitera, uthan och, hvar dett ginge tillbakar, att göra då deruthi sitt bästa, effter som han väl aff Regeringens breff förnimmandes varder*). Och haffue de draget ett stoort betenckiande honom denn commission att tilltro, men aldenstundh de hade förordnat Hr Gabriel Bengtson och Hr Jahan Skytte, som des föruthan inthet ähr hans venn, att öffuersee alla hans kopparrekningar medh Tripparna, och de hade funnett dem rigtige på 70 skeppundh koppar nhär, som Erich Larson skulle bliffua skyldigh, dem han tillbiuder sigh medh Tripparnes egne quittenser att bevisa eller dubbelt att betala, och således min broders migh medhgiffne puncter förklarat medh s. Kongl. M:tts befalningsbreff, quittenser och annatt sligt, så att de inthe annett kunne judicera, ähn han genom en ondh raport ähr kommen i min b:s mishagh. Dessföruthan haffuer han sigh så högt förpligtat redeligen att handla, och till att bevisa, att hans ovenner haffue giort honom orett och sigh der till medh godz och liffs förbrytelse dett att efterkomma förpligtat. Doch ähr honom pålagt, alt medh min broder[s] inrådande och advis att göra och alt [ställa] till min b:s disposition. Min broder ville derföre denna agt sinistre inthet uthyda. Gudh veet, här ähr större nödh om penningar i riket, ähn nogon kann klaga.

Käre broder, jagh haffuer dreffuit medh all magt deruppå, att collegierna motte bliffua besatte effter regeringsforman, der-

*) Se föregående bref n:o 201.

medh vij och nu gå till' verkia. Hoppas och att komma medh dem mestedeles till retta, men dett svåraste åhr Cantzeli. Ty fhå eller inge finnas, som till denn tiensten att beklåda åhre capabel. Ty effter som H. Per Baner sitter .der allena, så bliffuer der myckett försummatt och giffuer Regeringen fast mhera arbete in minutissimis, åhn som den nästan kunne haffua in gravioribus. Iblandh Rådet åhr ingen, som der till kann adopteras, mhera åhn som H. Jahan Skytte och Per Sparre. Denn förra faller oss väl nogott betenckeligh för hans underlighe procedere i förra tijder, desföruthan Per Sparre inthe gerna cederar [för] honom, som der lenge varitt haffuer. Denn andra haffuer ett tardum ingenium, doch modest och ehrligh. Hr Sten Bielke vore oss myckett tienligh. Doch befrugtar jagh, att han för sin oförmögenhet skull, sosom och för hans onda diet och otidiga leffuerne skull, oss ringa asistens skall kunne bevisa. Min broder vill göre väl och lathe migh sin meningh herom medh dett snaraste bekomma, på dett jagh hans intention vetta motte. Gudh den aldrahögste befaller jagh honom till all goodh och lyckligh välmågo kärligen. Vale et diu vive. Datum ut in literis.

---

205. **Stockholm den 17 Februari 1634.**

Om de afsända underrättelserna; Per Brahe rekommenderas; tvisten med enkedrottningen och med Johan Casimir; betänkliga åtgärder från den förras sida; privatsaker; underrättelser från Tyskland; det nu samlade ständerutskottets öfverläggningar; Per Banérs sjukdom.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh min broder icke oförmält lathe migh inthe tviffla, dett åhtskilige mina sckriffuelser både medh ordinarij posterna så väl som [med] Anders Lackei och Bengt Skytte väl åhre honom tillhanda kompne, aff hvilke han förnimmandes varder hela vårt tillståndh, och hvadh som sedan passerat åhr, veet Greff Peder, hvilken der nu aff samptlighe Rådet till min broder afferdat åhr, spetialiter vijdare att beretta, till hvilkens raport jagh migh och vill haffua refererat. Han åhr gerna till min broder dragen, sedan som jagh honom min broders formalia refererade. Haffuer sagt sigh ville respectera min broder som sin egen fader och frögdar sigh att bekomma en talem informatorem. Tvifflar inthe, att min b., både för skyldhskap så väl som för hans qualiteters skull, lather sigh honom vara till dett bästa recommenderat.

Jagh sckreff i en aff mina förra sckriffuelser om Hennes M:tt Enckiedråttningens obillige procederande och hennes ogrundade prætensioner på krigsgården och contributioner, och att vij samptligen vore till sinnes, effter H. M:tts egen begäran, att förresa till Nyköpingh, dedan vij och för nogre dagar sedan hijtt kompne ähre igen. Hvadh der passerat ähr, veet Greff Per vijdare till att beretta, hvilken der i begynnelsen nhär var, och hvadh som effter hans affresa passerat ähr, ähr och min broder genom Riksens Rådhz samptlige sckriffuelse notificerat vordet*), och ähr H. M:tt temlighen sannsagorna sagde, doch medh goodh höffligheet, och till beslut medh svåra gott contentament åhtskilde. Gudh lathe så lenge vara, hvilket jagh doch tvifflar, att dett nogott lenge v[arar]. Dett ähr till att beklaga, att H. M:tt lather sigh öffuertala aff hvar och en. Jagh frugtar, att Phalzgreffuen och hans gembål ähre der till ingen ringa orsaak.

Vij [hade] vist meent, att Phaltzgreffuen skulle så haffua dundrat emot Riksens Rådh, som han giorde i sommars, men denna gången haffuer han gått så modeste om, som han aldrich tillförene nogonsinn giort haffuer. Jagh tvifflar inthe, att han ähr vist varnader vorden. Ty han var i Nyköpingh och hade lathet sigh förmärckia att vele tala skarpt medh oss, men dett förandre sigh. Vij hade resoluerat in Senatu, att, så frampt han oss inhumaniter tracterade och [sökte] komma nogon villa emellan H. M:tt och Rådet till väga, att vij då hade velet sagt honom sansagorna och upkunnat honom brudhskatten att tillstella, och anamma till Cronan Stegeborgh och des lähn igen, effter som Greffue Peder veet all vijdare beskedh derom att beretta.

H. M:tt Dråttningen sade, dett min broder haffuer giort henne der uthe tillsäielse, att leibgedinget skulle bliffua förbettrat, och jagh skulle haffua giort dett samma i Wollgast. Doch bleff dett aff migh förlagt, effter som Greff Per veet att beretta.

Ett moste jagh förmäla migh haffua in secreto förnummitt, att H. M:tt haffuer sckreffuit ett breff till Churfyrsten aff Brandeburgh och 1:o graverat sigh öffuer Rådet, att de förkrenckia hennes rettigheet i leibgedinget; 2:o att om Churfyrsten funne dett rådeliget, ville H. M:tt see till, att hon kunne komma uthur riket och taga vår unge Dråttning medh sig. Deruppå skall nogra fhå dagar, för ähn vij till Nyköpingh ankommo, vara kommitt svar, att H. M:tt skulle sigh sådana fåfänge tanckar inthet göra,

*) Se Rådets bref till A. O. af samma datum som ofvanstående i H. S. H. Del 28; sid. 48 o. f.

ty han viste fast bettre, att Rådet vore väl affectionerade, allenest hon skulle så comportera sigh emot dem, att hon kunne behålla affection, denn de och noksampt bevist, i dett de haffua declarerat hennes dotter till Sveriges dråttningh. Men dett H. M:tt ville sökia legenheet att komma uthur riket medh Fröken, derifrån affrådde han aldeles, sckriffuandes, att, der hon på dett viset droge der uth, skulle hon eller hennes dotter svårligen mhera komma der in. Detta ähr migh in secreto communicerat. Förmäler dett och för [den sakens] skull, att, der min broder komme medh Cantzleren Götz till taale, han dett kunne förfara och flere particulariter derom förnimma, sedan och [märka], hvadh för en gäst vij haffua att fhås medh. Doch hoppas jagh, att vij alt detta consilio et autoritate skole kunne öffuervinna.

H. M:tt haffuer och antagit Greff Casimir för sitt rådh och gubernator öffuer leibgedinget, uthan nogon vår vettskap. Om han nogott kokandes varder, giffuer tijden.

Eliest lather jagh min k. broder förnimma, dett jagh haffuer varitt i Upsala och der tillseedt om min broders lilla sonn Erich, hvilken ähr, des Gudi skee loff, vidh rett goodh hälsa och nu aff inge flusser mhera veet att säia. Hans handh förvexer och sitt förra fheel. Haffuer ett extra ordinarium ingenium och giort, på så kort tijdh han hooss Dr Daniel varitt haffuer, goodha profectus, så att jagh vill förmoda, hvar han der på åhr 2 eller 3 skulle förbliffua, att han temligh goodha fundamenta snart skulle bekomma. Eliest min b:s husfru och barn ähr på Tijdöön och må, des Gudi skee loff, väl. Gudh lathe oss och sådana tiender snart ifrån min k. broder förnimma.

Käre broder, rett nu, medan jagh detta breffuit sckriffuer, haffuer jagh bekommitt hans sckriffuelse, daterat Erffurt denn 6 Jan.*), aff hvilken jagh förnimmer medh hugnat min k. [b.] på bemelte tij[dh] haffua varitt vedh goodh hälsa och väl till denn orten arriverat, och att våra saaker i Öffuer-Tyslandh ähre i önskeligh terminis både medh Philipsburgs ehröffrande och hoppet om Brisaks ehrhollande, och att fienden haffuer moste quittera de euangeliskes landh, retirerandes sigh i sina egna, dragandes ditt medh sigh de våra; och sedan, hvadh ostadigt parti min broder haffuer nedre i landet medh att handtera, effter som jagh dett noksampt vidhlöffteligen haffuer sedt aff dett breff, som [han] Senaten tillsckreffuit haffuer och aff Grubbens relation. Gudh giffue min broder lycka att väl och lyckeligen denna sin fharliga och

*) Finnes i behåll i R. A.

myckett tunga charche att genomgå till H. M:tt[s] och fädernes-landzens tienst, dett jag förhoppes, att Gudh giffuer honom der till sin nådh.

Och sosom min broder begärer, dett jagh ville arbeta uppå, att han snart och medh säk[re] budh må bekomma Senatens änthlighe resolution, vidh hvadh satisfaction han skall stanna, på dett en ruptur icke skee må, och våra venner förvändas till fiender, så åhre nu ankompne alla stotthollarna, biskoparna och nogre aff adell sampt städerne effter regeringsformens besckriffuelse hijtt, och agte [vi] innan en dagh eller två hareffter att proponera dem denna agt, så väl som om denn Ryske confœderation, och hoppes, att innan 8 dagar hereffter alt vara slutet, och skall medh ett säkert budh min k. broder om vår meningh bliffua adverterat. Doch haffuer han hooss allom her i riket ett sådant gott förtroende, att alt, hvadh han gör i detta så väl som andra saaker, skattas alt för dett bästa, effter som på hans troheet och välmeningh emot fädernеslandet monge och åhtskilige proffuer giorde åhre för detta. Och effter jagh agtar, nhär vår resolution affskickas, att vijdare sckriffua min broder till, altså sluter jagh nu för denna [gångh] och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 17 Febr., Åhr 1634.

M. B. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Lather min k. hustru helsa honom medh sin kärlige tienst. Vale. H. Per Baner haffuer i 4 veckor hollit vidh sängan och ähr bekaiat medh melancholiam hypocondriacam och tagit mhera och mhera aff. Skall och haffua aff goodh lycka att säia, hvar han denn siukdom skall kunne väl förvinna. Gudh hielpe honom. Interim ähr cantzelisaakerna illa bestälte och moste denn deruthi arbeta, som väl medh andra saaker haffuer nok dess föruthan att göra.

---

206. Stockholm den 11 Mars 1634.

Klagar öfver brist på dugliga personer i kansliet; J. Skyttes planer att blifva rikskansler; önskar god utgång på konventet i Frankfurt; privatsaker.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh honom icke oförmält lathe migh vist förmode, dett mine åhtski-

lige sckriffuelser nu ähre honom väl tillhanda kompne, i hvilka jagh alla spetialia, vårt fädernelandz staat angående, vidhlöfftigen notificerat haffuer. Och effter som Grubben nu haffuer varitt här och denn i ögonskin tagit, så veet han och denn nu min broder noksampt particulariter att beretta, och [ähr] fördenskull [onödi]gt, dett jagh min broder dermedh besvärar, allenast att vårt störste besvär, vij här haffue, förorsakas af Cantzlicollegium. Ty oansedt, ehvadh vij arbete, sluta eller påbiuda, så hinna de, der medh pennan arbete skole, inthet fullfölia, haffue ey heller en sådana experientz, att de dett, som befalles, uthan monge gångers omskriffuande och correction kunne fullborda, giffuer oss altså våra kall extraordinarij och förtrettlige besvär. Hvarföre giorde min broder megta väl, att, så frampt han inthe kunne mista Salvium, han då strax afferdade Grubben hijtt tillbakar igen, hvilken jagh endeles oss så tienligh skattar som den andra. Våra Tyska handlingar ligga och mestedeles nedre, effter som vij haffue aldrich en i Cantzlijet, som ett tyskt breff redeligen sckriffua kann, effter som och Grubben veet vijdare att beretta.

Jahan Skytte ähr nogorlunda försikrat (?) på Cantzelijt, præoccuperandes allom, att burggreffskapet icke må honom bliffua offererat, alt i denn förhoppning, att, hvar Ständerna falla endregteligen på min broder att haffua honom till drottzet, att han då per istam occasionem kunne komma i min broders stelle, aldenstundh han både pedibus manibusque arbetar deruppå, att dett icke må min person defererat varda, hvilket jagh och skattar, att migh en stoor tienst bevistes, der han dett kunne [utverka]. Vij ähre väl mestedeles allesamman sinnade [att uppdraga] honom præsidentskapet i Jeneköpingh, dervi[dh han och v]äl taga moste.

Min broder han ville sända gott folk till Cantzlij hijtt i landet, som dett collegium väl förestå kunne.

Dernest förnimmer jagh, att Conventen nu holles i Frankfurt, och en tractat bliffuer uthan tviffuell i denna sommar i mellan de Catholiske och oss; så önsker jagh, att Gudh denn högste ville förlähna min k. broder denn lycka och välsignelse, att han saakerna derhän driffua kunne, dett vårt fäderneslandh väl medh ähran och ett gott minne motte komma uthur dett Tyske kriget och så medh en temligh satisfaction, och sedan en gångh medh hälsan och hugnat komma hijtt i fädernеslandh igen till att hielpa stabiliera vår egen staat och hugna sine käre venner.

Käre broder, jagh vill för denne gångh inthe längre holla honom uppe, uthan korthligen att sckriffua, så må hans husfru

och barn, des Gudi skee loff, alla väl. Jagh recommenderar och min käre broder mina söner, som deruthe ähre, i denn bästa motte, om hvilket jagh och inthet tvifflar. Och vill nu hermedh och altijdh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 11 Martij, Åhr 1634.

M. K. B. T. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Så lather min k. hustru helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Vale et diu vive.

---

207. Stockholm den 22 Mars 1634.

Intercession för Axel Lilje i afseende på godsbesittning.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., effter Öffuerstens Axel Lilie sender nu sin tienare till Wirtzburgh och fördenskull aff migh begärat, dett jagh honom min intercession till min k. broder meddela vele, nembligen att effter H. K. M:tt, högloffligh i hugkommelse, haffuer förährat honom ett godz vidh Wirtzburgh, i des tract och ett kloster ähr beläget, som min broder Secreteraren Grubben förährat haffuer, hvilket han väl ähr till fredz Lilien att uplathe, så frampt till han nogott annatt igen kunne bekomma.

Till dett andra, att, hvar honom nogon legenheet goffues sitt godz dersammestedes att försälia, aldenstundh han i längden dett att niuta dubiterar, att min broder då ville giffua der till sitt samtyckie. Tviffler inthe, att hvadh min k. broder i detta fallet kann göra, att han då så vidt niuter min intercession till gooda.

Käre broder, jagh ville väl sckriffua om vårt tilleståndh nogott, men aldenstundh Grubben ähr så nyligen herifrån förrest, ähr inthet sedan nogott sckrifftvärdigt förefallet. Derföre befaller jagh nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 22 Martij, Åhr 1634.

M. K. B. T. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

208. Nyköping den 12 April 1634.

Tacksägelse för bref; uppskjuter svaret till lägligare tid; enkedrottningen; konungens begrafning; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh honom icke oförmält lathe, dett Anders Lackei migh tvenne hans sckriffuelser till handa fört haffuer*). Tacker min k. broder för sin goodhe communication, hvilken migh och så myckitt kärkomnare varitt haffuer, effter hans intention medh denn Nedersaxiske och Westphaliske [kreitze]n, sosom och Churfyrsten aff Brandeburgh väl och [effter önskan aff]lupin**) ähr. Denn högste Gudh [den der]**) alt hertill så underligh[en utfört haffuer, han förläne]**) ytterligare sin välsignelse, [och förlä]ne**) min k. b. styrkie och modh [allt till en lyck]ligh**) uthgångh att föra, sitt heliga nampn [ti]ll ähra, vårt fädernesländh till roo och säkerheet.

Jagh ville väl nu denna gångh nogott vidhlöfftigt sckriffua och uppå hans tvenne sckriffuelser svara, men aldenstundh vij agta, innan nogre fhå dagar att afferda Anders Lackei, så vill jagh medh honom om alt förefallande mentionera.

H. M:tt Änckiedråttningen haffuer aff migh begärat, dett jagh ville komma hijtt till Nyköpingh och tala medh H. M:tt, hvilket jagh och effterkommitt haffuer. Doch hvadh dett taalet haffuer hafft till att betyda, kann jagh intet sckriffua, aldenstundh dett föga annatt varitt haffuer ähn lana caprina***).

Begraffningh ähr anstelt på denn 22 Junij, och Ständerna komma tillsammans her i Nyköpingh till denn 6 Junij, och haffue vij då agtat att tillsettia dråttzen och skattmästaren, för ähn liks processen stelles i verket. Der nu dagen bliffuer dem der uthe [no]tificerat, tvifflar jagh inthe . . . v . . . l aff . . . .
. . . .
. . . .**)
bekommitt aff Regeringen a[tt resa]**) till Tyslandh, altså recommenderar [jag honom m.]**) broder till dett bästa, tvifflar inthe, [att han i]**) alt, hvadh min b. kann bevisa honom befordran, dett

*) Åsyftar sannolikt brefven den 27 Febr. och 6 Mars 1634, hvilka båda finnas i behåll i R. A.

**) Stora stycken af manuscriptet äro här borta till följd af fuktskada. Ifyllningarne äro gjorda gissningsvis.

***) Träta om getull = lappri.

inthe underlather. Detta jagh min broder för denna gångh icke haffuer kunnett oförmält lathe och befaller honom *etc.* . . . Datum Nyköpingh denn 12 Aprilis, Åhr 1634.

M. K. B. T. W. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Din husfru och barn må, des Gudi [skee] loff, alla väl . . . .*) Dr Daniel stor . . . .*) Erich . . . . . *) haffuer . . . . . .*)thligit till [b]eröm . . . .*) honom. Vale. Mattias Soop och Carll Bonde hälsa min broder medh deres tienst.

---

209. **Stockholm den 17 April 1634.**

Rekommendation för Mårten Wewitzer att erhålla betalning.

Välborne hiertans käre broder. Aldenstundh jagh förnimmer aff Mårten Wäghwitzer, att de 30,000 riksdaler, som han aff min broder bekom anordningh [på], ähre nu hijt till Camaren remitterade att betalas, och som min broder noksampt förnummitt haffuer, dett Erich Larsons resa uthan frugt afflupen åhr, och således inthe annatt här bliffuer att tillgå ähn medh koppar att betala, hvilket i en hast inthe ähr i rede penningar att förvända, och Mårten sigh på contant försckreffuit haffuer att betala och interesse giffua moste, hvarföre haffuer han bedit migh, dett jagh ville bedia min broder, om dett vore mögeligit, att hielpa honom medh samma summa och lathe anamma så myckin koppar i samma stadh till denn staaten. Hvar nu dett kann vara görligett, steller jagh i hans eget betenckiande. För hans trägne bön skull haffuer jagh denna sckriffuelse inthe kunnett förbigå, bediandes, att han migh icke förtencker, och befaller honom hermedh Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm denn 17 Aprilis, Åhr 1634.

M. K. B. T. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Lakuner till följd af fuktskada.

210. Stockholm den 19 April 1634.

Konungens begrafning; A. O:s planer att göra besök hemma; åtgärder att afhämta honom; förslaget rör. kurfurstevärdigheten i Mainz; Erik Larsson v. der Linde och kopparhandeln; hunger och dyr tid hemma; privatsaker.

Välborne käre brodher. Näst *etc.* . . . ., effter som jagh för fhå dagar sckreff medh vår s. Konungs Marskalk honom till ifrån Nyköpingh, att vij haffue anstelt begraffningen till denn 22 Junij, altså ähre och Ständerna till samma tijdh hijtt försckreffne, då vij och agta medh dett samma riksdagen att holla, och de puncter att proponera, som jagh medh min b. deruthe om afftaalte.

Och drager jagh migh väl till minnes, att han var i denn meningen, att, hvar Greff Peder kunne komma nogott i tijdh uth till honom och han in Concilio formato kunne amploieras, att min b. då meente, att han ville göra en resa neder åht lande att ordinera saakerna, och då medh dett samma stiga på skepp och komma på nogre dagar hijtt till oss, likprocessen så väl som riksdagen att bivistas, hvilket sannerligen vore högt till att önske, der mögeligit eliest vore, och lägligheeten så kunne tillsäia, på dett min b. [sig underätta måtte] om vår staat, hvilken der sigh, sedan han aff riket förreste, myckett förandrat haffuer.

Jagh haffuer och afftalat medh Hr Claus Flemingh, att han på [d]ett fall skall lathe 2 eller 3 lätta öhrlighe skepp löpa åht Wismar eller Strålesundh, och der order ifrån min broder förvänta. Der mögeligit vore, önske vij dett alla, och veet noksampt, att dett myckett skulle båta vår staat. Min k. b. lathe migh medh första legenheet herom förnimma sin meningh.

Min broder förmäler i en sin sckriffuelse medh Anders Lackei och giffuer migh svar på mitt förre breff om Ments, att han inthe haffuer förandrat sin meningh, uthan, att han dermedh så lenge drögt haffuer, ähr skedt aff denn orsaak, att han på sine privatsaaker inthe tencktt haffuer, uthan i en omvordnat om fäderneslandzens säkerheet att erholla leffuer, och fördenskull begärer, att jagh dett vedh legenheet proponera ville och honom resolution förskaffua, och att, hvar dett inthe till annatt tiente, då till ett testimonium anteactæ vitæ kunne effterleffuas. Detta haffuer jagh hooss hvar och en in specie sonderat och förnummitt dem dett inthe mishaga, uthan alla gerna see min broders lycka, som denn der aff fäderneslandet väl meriterat ähr och aff de euangeliske ständerna myckett förskylt. Sedan haffuer jagh dett pu-

blice in Senatu proponerat, att, hvar Chur-Mentz honom offtare offererades, om de hölle dett för rådeliget honom att vedertaga, så frampt saakerna således i Tyslandh affluppe, att dett kunne bliffua beständigt, om dett dem och behagade; och att de deres sckrifftlige resolution till honom giffua vele. Då toge [de] detta i betenckiande och enthligen detta svar goffue, att de unthe honom gerna all denn ähra och lycka, som honom vederfhares kunne och gerna sielff der till hielpa effter förmågo, men att råda dertill och giffua deres samptyckio dertill, för ähn han dem derom tillsckreffuit haffuer, drogo de betenckiande: 1:o att dett vore ett medell att bliffua min broder uthur fäderneslandet quitt, ty dett offitium in imperio skulle svårligen kunne dirigeras in imperio genom en stotthollare, uthan genom hans egen person, och stoge dett i des Stenders magt att sleppa honom hijtt eller ey; 2:o hvar min broder för dett ämbetet ey sedan kunne komma i riket, och Ständerna, de där på honom haffua ett stoort öga, förmerkte genom deres samptyckio vara förorsakat, skulle de till eventyrs bliffua uproriske och Rådet dett omgella; 3:o befrugta de, hvar min broder bleffue sålodes uthur riket, som doch i så monga åhr så berömligen och väl haffuer tient sitt fäderneslandh, att monga, som [ey] myckett haffua sigh förvärffuat der uthe, skulle taga sigh deraff ett exempell, och således de och deserera patriam, och altså riket bliffua förblottat på goodhe menn och patriotter; 4:o att vår bästa ungdom skulle begynna att sökia deres promotioner der uthe, och således latha de sköna landh, der uthe ähro, draga deres hugh och personer ifrån desse höge bergh, stoora skogar och [dj]upa dalar och patria i längden bliffua aldeles desolat och enthligen råka under fremmande härskap. Att detta och lätheligin skall kunne skee, haffua vij noksampt i händer om rön aff vår adell, ja och gemene soldater, som i förledne sommar inkompne, ty [de] åhstunda medh längtan dit uth, och, dett de tillförene haffua hollet för en plåga att draga till Liffландh och Preussen, holle de nu för en stoor nåde att fhå draga till Tyslandh.

Min broder försäkra sigh, att de honom denn ähran aff hiertat unne och vette väl, att han deres consensum inthe behöffuer, aldenstundh honom inthet aff riket eller aff deres egit nogott giffues, uthan desse fyra skäl haffua de moverat. Der min broder försäkrar dem, att han vill komma (nhär Gudh teckes att hielpa denna saak till ända) hem i fäderneslandet, och sin tienst dett, så hereffter som [h]ähr till, bevisa, så lähre de icke allenast

för deres personer detta consentera, uthan och komma Stenderna, der så behöffdes, att approbera. Ett haffue de väl mentionerat, att, hvar Gudh teecktes, att lathe detta kriget komma till en goodh ända, och min broder detta biudes, och han förorsakades detta att vedertaga, så giorde han myckett väl, hvar vår nation och familiarna här i riket motte häreffter haffua en liberum accessum till kall i nogre aff de euangeliske stiffter, och, der min b. dett tillväga bringa kunne, beviste han vår nation en stoor ähra och tienst. Min broder ville migh sin meningh herom medh dett första förnimma lathe, och, så frampt till honom behagar, sielff Rådet derom att tillsckriffua. De consenterat gerna, så frampt till de ähre försäkrade, att han ville komma hem i landet igen. Heruthinnan ähre väl månge discurser fallna, de der vele bliffua för vidhlöfftige att mentionera, men summan der aff ähr, de tesmoniera alla en goodh affection till hans person.

Käre broder, han drager väl till minnes, att Rådet haffua tillförene sckreffuit honom till, för hvadh orsaker skull de haffua sendt Erich Larson; och [hvadh] han och för en contract (och huru præiudicerligh), han uprettat haffuer (doch alt ad ratificationem), tviflar jagh inthe, att min broder väl sedt haffuer. Jagh seer Erich Larson moste antingen [vara] alt för malitios eller simpell; hvilketdera detta ähr, kann han bäst sielffuer döma. Hvadh vij honom svarat haffua, kann han noksampt see aff denn copian Rådet honom till sender, och befrugtar jagh, dett vij moste g[öra et]t extremum, betala Cronones gell och giffua kopparberget lös på en redeligh tull. Gudh hielpe oss väl aff denna laborinten, och göra oss en gångh aff Hollendernas servitut frij.

En stoor plåga ähr her i landet, som ähr dyr tijdh och hunger. Norrlanden befrugtar jagh och [en] deel aff Finlandh bliffuer i detta åhret mäst öde, effter som myckett folk ähr i jäl svultet i förledne höstas, inthet salt, vintersädan her i landet ähr mestedeles borta och moste sås medh kornsädh upp igen. Doch ähre de många, som inthe äga nogott korn. Gudh affvände denn plågan. Här i riket ähr en sådana trångh om spannemål, att vij inthe krigsfolk kunne fhå uthur landet, för ähn spannemål kommer ifrån Lifflandh, som der nu aff Cronan för contant moste köpas. Käre broder, annatt synnerligit haffuer jagh för denne gångh inthe att skriffua, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 19 Aprilis, Åhr 1634.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh tackar min k. broder, som inthet haffuer förgäthet migh, uthan loffuar att vidh legenheet komma migh och Soopen i hugh. Jagh tienar honom altijdh aff hiertat igen. Min hustru lather helsa min b. medh sin kärlighe tienst. Vale et vive. Om min broder sender nogot vijn hijtt, så glöm inthe bort migh. Dett fodret min b. förährade migh haffuer mongen nutet gott åht.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Frankff. vedh M. den 15 Maj, Anno 1634.

---

211. **Stockholm den 8 Maj 1634.**

Konungens begrafning; riksdagen; begär A. O:s betänkande om Christinas giftermål, regeringsformen m. m.; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Effter jagh för någon kort tijdh sedan medh Anders Lackei sckreff honom alla particularia till om vårt och fäderneslandzens tillståndh, hvilket breff jagh förmodar honom vidh denna tijdh väl skall vara tillhanda kommitt, och ifrån denn tijden in till dato ähr här i vårt staat inthet sckrifftverdigt fallit, uthan alle saaker ähre, des Gudi skee loff, i goodhe och rolige terminis.

Och, effter vij, som jagh i min förra sckriffuelse förmälte, slutat, att H. M:tts, salig och berömligh [i] åhminnelse, begraffningh vore berammatt att skolla hollas här i Stockholm denn 22 Junij, och Ständerna vore försckreffne till Nyköpingh till den 1 Junij, der och första proposition till Riksdagens begynnelse bliffuer framstelt och sedan i Stockholm bliffuer ändat, der till Gudh ville sina nådh och välsignelse förlähna; så, oansedt jagh nogorlunda icke misströstar, att vij skole haffua min broder till samma tijdh hijtt till oss att förvänta, så frampt till icke saakerna sigh merkeligen kunne förandra, dett doch Gudh ville nådeligen affvända, icke deste mindre [vore att önska], på dett fall, hvar min broder sielff inthe kann komma, att [han] då oss sin meningh genom Grubben, sosom och sckrifftligen, ville meddela, om icke och nogre fundamenta skole leggas att förekomma vidhlöfftigheeter i framtijden om vår unge Dråttnings gifftermål, att dermedh må ordentligen tillgå, och icke nogon oförmodeligh oro och villervalla upväxa, hvilket lätheligen skee kann. Och oansedt vij haffua Norköpings beslut för oss, som väl dett tydeligen besckriffuer, synes doch icke orådeliget, att der nogott vijdare om rördes.

Vore och icke onödigt, att min broder oss sitt betänckiande meddelte om regeringsformans förandrande, som han loffuat haffver, oansedt jagh noksampt veet, att han så medh negotier belastat åhr, att han ingen tijdh öffuerlöps haffuer. Tvifflar doch inthe, att hvadh som skee kann, han och gerna gör.

Våra medhcolleger haffua funnitt rådeliget att fråga min broder om några puncter till rådz, som han väl sielff aff deres sckriffuelse förnimmandes varder. Doch skattar jagh för min person inthe rådeligit på denna Riksdagen nogott derom att mentionera, ty jagh skattar dett alt för hastigt och sedan att vara ett heett jern, som man lätteligen sina fingrar väl på brenna kann*).

Käre broder. Jagh giffuer honom tillkenna, att, denn tijdh jagh var i Wollgast, talte jagh medh Hr Rask på vår svåger Åke Axellsons vägna om en gårdh, som han köpt haffuer aff Ericcus Scroderus, Nockeby benembt, att han dett Åke ville för en summa peningar uplatha. Så loffuade han, att hvar [han] nogon denn gården sälia skulle, att ingen denn för honom bekomma skulle. Nu beder Åke, att min broder ville på hans vägna tala medh Rask, och, om så skee kunne, att han honom denn till köps updraga ville, och biuder han 1000 rdr, hvar dett inthe kann gå, då 2000 rdr, och der min broder legenheet så vore att leffuerera penningarna deruth, så ville han gerna ehrleggia dem här till min broders husfru igen. Kunne dett skee, så giorde min broder honom en stoor tienst. Han ville och sckriffua svar heruppå.

Hvadh som hans hustru och barn belanger, så åhre, des Gudi skee loff, alla vedh goodh hälsa och välmågo, och Erich Oxenstierna åhr alt i Upsala, mår väl, studerar flijtigt och haffuer stoor lust till sin book. Nu käre broder för denna gångh haffuer jagh inthet mhera att sckriffua, uthan befaller min k. broder medh alt, hvadh honom kärt kann vara, Gudh denn aldrahögste till all goodh och lyckligh välmågo kärligen. Datum Stockholm denn 8 Maij, Åhr 1634.

M. K. B. T. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Lather och min hustru helsa min k. broder medh sin tienst. Vale.

---

*) Jämf. Rådets bref till A. O. af den 10 Maj 1634. tryckt i H. S. H. Del 29, sid. 345. Det heta järnet var upphörande af adelns tullfrihet.

212. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 17 Juli 1634.**

Rekommendation för en biskop Isak Rothovii son.

Välborne kiäre broder herr Richzcanceler. Näst *etc.* . . . . . Åhrevyrdige mester Isach, biskop uti Åbo, haffuer hoz mig flijteligen anhollit om en commendationsskrifft til min k. broder för sin son, huilken medh andra, som min k. broder förskriffuit haffuer, achtar förresa till Tysslandh. Så endoch iagh väll vett min k. broder både för bemälte M. Isachs, som jämväll för hanss brodherz salig Rothovij skull, noghsampt af sigh sielf till sonenz promotion bevågen, icke dez mindre haffuer iagh velat Isachz begäran effterkomma. Och begärer förthenskull brodherligen, att min k. broder ville för min intercession skull beneficium beneficio addere, och denne unge person then gunst, hielp och befordran bevijsa, att han må förnimma min förskrifft haffua hooz min k. broder rum funnit. Befaller härmedh *etc.* . . . Stockholm dhen 17 Julij, År 1634.

M. K. B. T. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

213. **Stockholm den 19 Juli 1634.**

Ursäkt för försummad brefskrifning; konungens begrafning; riksdagen; enkedrottningen; pfalzgrefven; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jag tvifflar inthe honom högeligen åhstunda att vetta vårt tillstånd her i riket, i synnerheet, [emedan] jagh nu en tijdh long inthe sckreffuit haffuer, hvilket förorsakat ähr aff de extraordinarie stora besvär varitt haffuer, sosom och derföre att jag inthe vist haffuer hafft till att sckriffua, emedan på proposition inthe chategorice haffuer varitt resoluerat. Men nu tryter ingen materia, hvar tijdenn ville tillreckia.

Den 22 Junij ähr salig K. M:tt[s] lijk medh denn största pomp och heder begraffuin, som jag nepligen tror skedt vara, ifrån denn tijd Sverige bleff ett konungarike. Doch kann dett aldrich vara så väl, som s. K. M:tt aff oss ju mhera förskylt haffuer. Denn 1 [Juli] begyntes Riksdagen och proposition bleff upläsin. Två dagar dereffter kallades [ett ut]hskått aff Ständerna i

. . . . der bleff Regeringsformen [up]läsin . . . . ville
. . . .
. . . .
. . . . scrupulerat haffue s . . . . . . haffua hvart . . . . giort der i förstone monge difficulteter uthi, doch enthligen genom munthlige conferentzer så öffvervundne, att de föga haffue hafft att säia, och denn mäst talt, som minst haffuer förståt. Nogre ordh haffue vij förandrat, men in realibus ähr hon sigh sielff lijk bleffuen, och [vi] ähre nu om henne ense vordne. Uthsckriffningen haffue de samptygt; nembligen skatt och crone hvar 15 och frelse, så väl innan som uthan om sätesgårdsfriheten, hvar 30. Boskapshielpen likaså. Doch alt medh denn condition, att om kriget går an, och tractaten löper uthan frugt aff; men bliffuer fredh, inthe. Detta haffuer gott mycket besvärliget. Utschriffningen . . . . våra regementer att m[edh] complettera . . . . Går kriget för sigh haffue de til[bjudit sig] göra sitt yttersta. Jag bekenner, att her i landet ähr extraordinarii fattigdom, och, sosom denna åhrs vext [lath]er sigh illa ansee, altså ähr denn ähnu mehra till att befrugta. 9 riksdagar eller nogre flere haffuer jag i s. K. M:tt[s] liffstijdh uthleffuat, men aldrich seedt bönderna gallnare ähn denna gångh; och haffuer jagh måst gå till dem tvenne resor på gillestugan och enthligen bleffuet väl medh hvarandra eense. Jagh haffuer medh Feltherren varett på riddarehuset och ähre bleffne ense medh Ridderskapet om store tullen, hvilken de haffue goodvilligen cederat Cronon på 2 års tijdh uthan recompense, oansedt dett haffuer hollit nogott hårtt. Om dett vore mögeligit, [att P]eter Spiringh motte komma hijtt [och] stella [den i ordning], giorde han extraordinari [väl]
. . . .
. . . . Ständernas . . . . contentament . . . .

Dråttningen ähr väl med häl[san. H. M:tt] Enkiedrottningen haffuer sin gambla natur. Vill endeligen i graffuen till s[alig] k[onungens] lijk, om hvilket hon hoos migh först anhollet haffuer, förmenandes att kunne bringa migh till samma phantasie, offererandes stoora præsenter, hvilket jagh strax medh tillbörligit svar och chategoris[k]t uthslog. Då bleff hon så bitter, att hon siuknade och låg i 8 dagar till sängs, simulerandes målösheet, men bekom sedan samma svaret aff Senaten och sedan af præsterskapet. Nu ähr H. M:tt better igen.

Phaltzgreffuen leffuer temligen roliget, i synnerheet, sedan han fick min broders breff, hvi[lke]t honom och temligen förtrutet

haffuer . . . . än och dundrar . . . .
[agt]ar att göra o[ss] odios, doch inthe . . . . som förr.

Syster Elisabet Gyllenstierna*) [är] unge Dråttningens hoffmästarinna.

Detta tienar min broder till en kort underrettelse. Grubben. Secreteraren, skall oförtöffua bliffua hädan expedierat och vette att göra honom en muntligh rapport.

Alla godha venner må, des Gudi skee loff, väl. Ett moste jag mentionera. Her Gustaff Horn, unge Dråttningens hoffmestare, anholler starkt om min broders dotter, Charin. Jag förnimmer, att syster Fru Anna haffuer sckreffuit min broder derom till. Jagh haffuer och i en af mine sckriffuelser [därom] nembdh**), doch ingen svar bekommitt. Han förer ett vackert och stilla leffuerne, ähr och en beskeden karll. Doch [ähre] hans qualiteter min broder nogsamt kunnige. Min broder lathe sin hus[fru] vetta sin mening derom [i] tijdh . . . . bekomme vijn
. . . .
. . . . ra
till hvar sin man, och ähr megta väl [mottage]tt och medh tacksäielse annammat. Tvifflar inthe, att hvar och en in spetie honom väl därföre tackandes varder. Jagh hade meent, att han skulle haffua sendt sin husfru vijn a part. Men nhär jagh dem dett præsenterat hade, så vore de 9 personer och jempt 9 faat. Bleff altså inthe öffuer. Jagh tacker min k. broder för dett stycket, han migh förährat haffuer, skall dett gerna medh henne deela.

Käre broder; jagh sckriffuer gerna mhera, men jagh haffuer denna gången ingen tijdh. Önsker allenast aff denn högste Gudh, att jagh honom [medh helsan oc]h hugnad see motte *etc.* . . . . .
Datum Stockholm [den] 19 Julij, Åhr 1634.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min käre hustru lather kärligen hälsa min käre broder medh sin kärlige tienst.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Höchst den 27 Aug., Anno 1634. Brefvet är starkt förmultnadt och sönder i flera bitar.

---

*) Enka efter Hans Classon Bielkenstierna och kusin med Axel och Gabriel Oxenstierna.

**) Denna skrifvelse saknas.

214. **Stockholm den 9 Augusti 1634.**

Rekommendation för hofmästaren Pentz.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . . Hoffmästaren Pens haffuer begärat sin affskeedh aff H. M:tt Enckiedråttningen. Hvaruthaff dett sigh förorsakatt haffuer, skall jagh medh dett första honom väl tillkenna giffua. Och efter han nu haffuer agtat sigh uth till min k. broder, sin tienst de euangeliske ständer att præsentera, derföre haffuer han aff migh begärat, dett jagh hans person min broder till dett bästa recommendera ville, hvilken hans billige begäran jagh honom ey haffuer kunnatt uthslå, i synnerheet medhan han s. K. M:tt en rum tijdh tient haffuer och nu sedan H. M:tt Enckiedråttningen. Han haffuer sigh och, sedan han i riket igenkommen åhr, väl comporterat, och [sig] till dett högsta för de förra mistanckar excuserat. Jagh beder min b. han ville lathe honom denna min intercession till goodha åhtniuta, effter som jagh och noksampt veet, att han dett göra kann. Jagh befaller hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 9 Augusti, Anno 1634.

D. K. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

215. **[Stockholm omkring den 7 September] 1634.**

Underrättelser och krigsfolk från Ryssland; Östersjöprovinsernas besvär; regeringsformens verkställande; J. Baners vinterqvarter; fästningarnes försörjande; A. O:s återkomst efterlängtad; Johan O:s ankomst väntas; tullens ordnande genom Spiring.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . ., kann jagh honom hermedh icke förholla, dett jagh för 8 dagar sedan sckreff min k. broder medh en, som haffuer tient migh för en balberere. Tviffler inthe, att denn ju åhr honom väl tillhanda kommin*). Effter denn tijden åhr här inthe sckrifftvärdigt passerat, mhera åhn att nogre Tyske officerere åhre uthur Muskou ankomne [öffuer N]arffuen, haffuandes medh sigh 400 soldater, de der och berette, att åhnu flere

*) Detta bref saknas.

skole effterkomme, hvilka vij och lathe antaga och medh skepp hijtt till Stockholm föra lathe, förmenandes att bruka dem till H. M:tts liffregimente och på alla occasioner att vara intent. Heruthaff kunne vij noksampt sluta, sosom [vi det] och aff officerernes berettelse haffua, att freden ähr slutin emellan Ryssen och Polaken. Och haffue vij, alt sedan våre Sendebådh förreste ifrån Nougården, hafft ifrån dem slett inge tiender. Gudh giffue oss gooda.

Belangande vår staat här hemma i riket, så ähr denn ähnu uthi förra och goodha terminis, och haffue vij, alt sedann Riksdagen ändades, ha[fft] myckett hä[r] att göra, medh Polniske Liffländernes och Ryssernas [bes]vär, och haffue vij most lathet falla hal[fpar]ten aff statierna i Lifflandh, så frampt till hela l[andet] icke skulle förlöpa, effter som väl till tredingen a[llare]da skedt ähr. Och så frampt till Skyttens regim[ente] längre hade varitt, hade Sverige om hela provintien [pe]ricliterat. Medh Ingermanlandh ähr äffuen så proce[derat] och så vidt kommet, att der des renta tillförene h[affuer] dragett till 150,000, drager hon nu inthe mhera åhn 40,000. Derföre ähre vij resoluerade att settia denn provintien på sin förra summa igen. Medh Landhrådet i Estlandh haffue vij hafft mest till att göra, ty de besvära sigh öffuer deres Gubernör Philip Skedingh, att han gör dem stoora ingrep i deras privilegier, och han [der]emot beskyller dem, att de vele immiscera sigh uthi alla jura maiestatis, hvilket väl endeles så i sanningh ähr, och oansedt vij haffua demonstrerat dem deres fauter och giffuit dem både resolution och declaration deråffuan uppå, så haffue de doch omsider inthet velet dem vedertaga. Hvadh de nu vidare görandes varde giffuer tijdhen medh.

Eliest haffue vij i desse dagar ordinerat alla ämbeten effter regeringsforman*), [och ak]ta medh dett första att stella denn i verket. M[ed för]slagen på ordinari staaten såväl som krigs[staten] ähre vij nu till värka, agtandes medh det första [vårt] goodha betenckiande deröffuer att taga, hvar uthaff min broder lätheligen kann judicera, hvadh vij kunne præ[ste]ra i Lifflandh och sedan i Preussen, och hvadh vij till riksens försvar i landet kunne beholla.

Vår staat står, des Gudi skee loff, temlighen effter denna tijdz legenheet. Doch synes han myckett dependera aff de euangeliskes i Tyslandh välståndh eller olycka. Går min k. broder och dem väl, förhoppes jagh, dett våra fiender inthet lätheligen oss antasta.

*) Se Kullberg: Sv. Riksrådets Prot. (den 3 Sept. 1634); Del IV, sid. 212.

Hvar eliest, åhre vij icke uthan fhara. Vore rådeliget, att, der legenheet så kunne tillsäia, dett min broder deputera Hr Jahan Baner vinterquarter på Polniske grentzen, skulle dett väl mycket facilitera vår tractat.

Min broders schriffuelser tvenne åhro migh tillhanda komne*), der uthi han beder, att jagh ville driffua medh flijtt uppå, att denna ringa stilleståndztijdh, som nu åhr, motte tagas i agt, festningarne väl försörias medh proviant och goodha garnisoner. Så åhre vij nu dermedh till värka att [förse dem] dett bäste vij kunne, om hvilket alt vijdare [m. b.] aff förslagen förnimmandes varder.

Käre broder, jagh ville önska, att, om dett vore möieliget, och säkert skee kunne, att han vore väl uthur Tyska väsende och motte retirera sigh hem i fäderneslandet igen, denn lilla liffstijd [so]m rester att amploiera i riket, emedan alle Ständer och hvar och en in privato hans ankompst åhstunda. Jagh befrugtar och, att i lengden ringa tack aff dem bliffuer förtient. Min broder förstår väl min meningh.

Din husfru och barn må, des Gudi skee loff, alla väl, och haffue vij nu i en temligh rum tijdh förväntat min k. broders sons ankompst hijtt till Sverige och medh längtan förbidat hans relationer, hvilkens uthebliffuande haffuer temligen tarderat deres particularsckriffuelse till min bror om hela staatens beskaffenheet.

Synnerligen annatt haffuer jagh inthe att sckriffua för denna gångh, uthan vill haffua honom påmint om Peter Spiringh, att, hvar möieliget vore, dett han kunne komma hijtt in i denna höst till att stella tullen i verket, som nu på tu åhrs tijdh åhr consenterat, vore dett mycket väl, och vill jagh väl så laga, dett han skall bekomma en goodh recompens effter sin förra begäran, ty hvar dett inthe skeer, så skall denn oss ringa båta.

Och effter vij haffue agtat innan nogre fhå dagar att senda Anders Lackei till min broder [och med honom] . . . . omstendeligen om vårt tillståndh a[viserat] . . . . jagh till bemelte tijdh vijdare sck . . . . . . vill nu hermedh *etc.* . . .
Datum Stockholm . . . .**) 1634.

M. K. . . . . . .
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

*) Det ena af dessa bref, dat. Frankfurt a. M. d. 3 Aug. 1634, finnes i behåll i R. A.

**) Datumsiffran är genom fuktskada borta, men af brefvets innehåll kan man sluta att det skrifvits i början af Sept. 1634. Det här omnämda besättandet af ämbeten enligt regeringsformen ägde nämligen rum den 8 Sept.,

Min hustru latber helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Vale.

Vedh Landhrådet i Estlandh ähre vij nu väl skilde och medh gott contentament.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Mentz d. 14 Octobris, Anno 1634. Brefvet är starkt skadadt af fukt. Lakunerna, utmärkta genom klammer och punkter, äro, där så med sannolikhet kunnat ske, gissningsvis ifylda.

---

216. **Stockholm den 13 September 1634.**

Johan O:s ankomst väntas; statens utarbetande; varning för förrädare; försäkran om nit för fäderneslandets försvar.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . kann jagh honom icke oförmält lathe, dett jagh för nogre fhå dagar medh Commissckriffuaren honom tillsckreff om vårt [till]ståndh. Faller derföre för denna gångh inthe nogott synnerligit att sckriffua. Orsaaken, att Regeringen i gemen icke haffuer sckriffuet är, att de daghligen dax haffua förväntat hans sonns ankompst, förventandes hans meningh och rådh i alle saaker.

Sedan och haffue vij varitt i nogre dagar till verka medh vår ordinarij så väl som och om tillkommande åhrs krigsstat, och förhoppes, att denn skall bliffua ferdigh innan en dagh eller nogre och agte strax dermedh afferda Anders Lackeij till min k. broder.

Eliest vill jagh min k. broder troligen haffue förmanat, att han seer [sigh] väll före och agtar sigh för otrogne tienare, ty h[affue] här en tijdh longh gått tiender, att en hans eg[en dr]engh skulle vara aff fienden köpt att tragta honom effter liffuet. Så veet Gudh, att jagh haffuer varitt aff hiertat bedröffuat öffuer dessa tiender [och] alla andra medh migh, men nu, des Gudi skee loff. [ähr jag] lugnat, sedan jag förnimmer aff . . . . sons breff, dett han ähnu den 26 . . . . mått väl. Gudh den högste . . . .

Jagh förnimmer och, dett v . . . . faction aff de Euangeliske . . . . att önska, att der . . . . uthur dett Tyske krig . . . .

---

och Estländska sändebuden fick afskedsaudiens i rådet den 6 Sept., enligt Riksrådets Prot.

och ett biståndh emot . . . v . . . . tt ändå för nödh skull nogorlunda . . . . Gudh giffue honom lycka [att föra kriget] till ända och enthligen komma hem [med hel]san och hugnat.

Eliest saakerna här [ähre, des]s Gudi skee loff, i ett temliget gott till[ståndh, och] skole vij göra vårt största flijtt att nyttia denna stilleståndztijden, dett bästa vij kunne och befaller hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 13 Septembris, Åhr 1634.

M. K. B. T A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Lathe mine medhcolleger hälsa min k. broder medh deres tienst.

Brefvet är mycket skadadt af fukt och åverkan. Ett större stycke är ur manuscriptet bortrifvet.

---

217. **Stockholm den 4 Oktober 1634.**

J. Oxenstiernas hemkomst och relation; lofvar efterkomma påminnelserna; om slaget vid Nördlingen och dess följder; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Jagh önsker *etc.* . . . och giffuer dernest min k. b. tillkenna din sonn J[ahan] vara den 1 O[ctobris lyckligt] och väl hit till Stock[holm] arriverat . . . . memorialen*) . . . . alles stoore contentament, så att noksampt . . . . pplagit, der Gudh sparer honom [liffuet, att han trä]der i dine footspår, och sosom . . . . . haff . . . instruction hijtt, altså vele vij [nu] strax afferda commissarierna**) innan fhå dagar till vex. Deres nampn skole medh nästa post bliffua specificerade.

Min broders breff medh hans sonn haffuer jagh öffuerläsit, hvilket migh kärkommitt varitt haffuer, i dett du migh specialiter påminner, hvadh nödigt ähr att stellas i verket och driffuas, medh stilleståndet ähnu påstår, hvilket jagh medh mina colleger skole effter yttersta magt och förståndh driffua. Huru vidt

*) De båda memorialen, som Johan Oxenstierna den 2 Oktober öfverlemnade i Rådet, äro daterade Frankfurt a. M. d. 28 Aug. 1634. Se H. S. H; Del 32, sid. 146 och 170. Jmf. Kullbergs Sv. Riksrådets Prot. IV: 227.

**) Commissarierna till fredstraktaten i Preussen.

dett härtill skedt åhr, och hvadh vij agta vidare till att göra, skall min broder medh ett vist budh innan fhå dagar bliffua adverterat genom Regeringens egen sckriffuelse.

Ett haffuer giort oss myckett perplex och bedröffuat, att vij haffu[a erfa]ritt denn stoora olycka, [som] är arri[verat [och vedh] Norrlingen vederfharin åhr . . . . nu judicera och döma hvad . . . . allenast de euangeliske ständerna [och vårt kära] fädern[esland] derigenom . . . . . . tillstunda, så och hvadh [det för mer]keligit [impedi]mentum och hinder i våre tractater medh de Påler skall kunne tillfoga. Hvad [det] och för en perplexitet hoss de evangeliske sk[all föror]saka, [är lätt] att döma, hvilka d[em] desföruthan . . . . victorierna medh . . . . . . spelat haffua] och nogon rett resolution . . . .
. . . .
. . . . lettaste, den der nu [en tijdh] longh haffuer [burit en] svår last, hvilken sigh herigenom [nu mycket svårare faller], i synnerheet effter Hr Gustaff [Horn] medh [så m]ånga andre tappra officerare åhre honom if[rån]rygte, som goode handtlangare varitt haffua. Men aldenstundh Gudh haffuer dett så behagat, så åhr dett till att beklaga och inthet till att förandra. Vill fördenskull önske, att Gudh, som här till så unnerligen uppehållet sin församblingh, att han henne åhnu inthet förlathandes varder, och att han ville styrkia min broder under denn svåra byrda och giffua honom ett sådant modh och styrkie dett att uthföra till dett gemene väsends conservation och fäderneslandzens säkerheet, och att lyckan och framgången måtte svara [emot] vilian och affection.

Dernest som han migh bådhe sin sonn och . . . . commenderar, så skall han aldrich tviffla på mitt hierta, både emot dem och . . . . och skole de in i min dödhstundh v[ara mig] så käre som mine egne. Gudh lathe m[in b] . . . . komma . . . . . vårt fäderneslandh [och] leffua . . . . . åhnu i många goodha åhr.

Käre b[roder. Eff]ter denn olyckan åhr hent, och både mine [söner] haffua varitt [me]dh i armeen, så kan jagh väl tenckia, att de ey haffua sluppit om ändan. Så frampt de åhre bleffne, moste jagh dett befala Gudh och trösta migh dervidh, att de haffua dödt för [K. M:ts] och fäderneslandet skull; åhre de fångne, [hoppes] jagh min broder väl lather byta uth dem, så frampt till fångar finnes på vår sida; [åhre de] undhsluppne, kann jagh väl tenckia, dett de åhre på . . . . kompne; beder [min käre] kroder, dett han ville [tala] med [Peter Spir]ing, det han ville

[förs]treck[s] dem till deres uprustning . . . . [Jag vill] det honom väl betala. Käre [broder; jag ville] väl sckriffua nogott vidare . . . . tal . . . . . komma. Men för denna gången [förmår] jagh inthe [mera] aff ängslan. Medh tillkommande post skall jagh dett väl göra. Och befaller honom hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 4 Octobris, Åhr 1634.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Gösta ffsonn

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Mentz den 5 November, Anno 1634. Brefvet är mycket skadat af fukt. Flera bitar äro borta, men lakunerna hafva, där sådant med sannolikhet kunnat ske, ifylts gissningsvis, hvilka ställen utmärkts genom klammer.

---

218. **Stockholm den 8 November 1634.**

Om slaget vid Nördlingen och dess följder: om nödvändigheten att sluta fred på hvad vilkor man kan; hotande krig med Polen; behofvet af A. O:s närvaro hemma; Bremen; privatsaker om sönerna.

Välborne hiertans käre broder. Medh hvadh bedröffuelse jagh tvenne hans sckriffuelser om dett olycksalighe slaget vidh Norrlingen*), och hvadh för oreda och vedervertigheet deruppå följt ähr, i genom läsit, kann jagh icke noksampt besckriffua, i synnerheet dett jagh väl kann pröffua denn svåra last och börda, han nu drager, inthet att komma öffuerens medh hans kraffter, hvilket migh och inthe ringa perplex gör. Men aldenstundh dett haffuer så varitt Gudz vilie, och jalusien, som en part otillbörligen hafft haffuer, causerat, så önskar jagh, att denn goodhe Gudh ville förlähna min k. broder denn nåde, att han detta nästan förfallna väsendet motte redressera och de vedervertiges consilia turbera och enthligen en goodh och önskeligh uthgångh deruppå göra, och sedan att förhielpa honom medh hälsan och hugnat hijtt hem till oss igen.

Käre broder, jagh kann noksampt döma, att effter denna dagen vårt svenska nampn j[u] lengre j[u] mhera bliffuer odios och föragteliget, autoriteten i mootgången afftager, i synnerheet för de stoora och megtige contorlier (!) skull, som han der haffuer, så att

*) Blott det ena af de här sannolikt åsyftade brefven, det af den 5 Sept. 1634, finnes i behåll i R. A.

noksampt synes, att, hvar man sigh icke snart der uth drager, att man då till euentyrs icke dem alla till fiender bekommer, att man och icke allenast satisfaction och goodh venskap icke bekommer, uthan och tilleventyrs fiendhskap och öhrligh medh alla most haffua till att förmoda. Så, på dett att sådant motte förekommas i tijdh, och saakerna nogorlunda ähn ähre i sitt esse, synes icke allenest migh, uthan och hela Rådet nytigt och rådeliget, att han, der mögeliget vore, på hvariahanda sätt dett och skee kunde, oss uthur detta kriget droge.

Nogon instruction eller viss regel att fölia kann jagh väl merkia vara omögeliget, uthan att consilia, effter som vädret blåser, motte fattas, och der inthe annatt kunne nhås, så vore dett nok, att vij medh vänskap kunne derifrån skilde bliffua och haffuer hela fäderneslandh min broder noksampt enthskyllat. Vetta och noksampt honom haffue giort dett yttersta, som haffuer varitt till att practisera, och effter ingen större tack hooss denn nationen ähr till att förmoda, ja och till eventyr större otack, hvar vij lengre bliffua tillsammans, vore dett bäst att skilias åht i goodh tijdh, medan sakerna ähnu stå så i en halff staat. Min broder gör sitt fäderneslandh endå en stoor tienst, nhär han denn fredh och roo i ett sådant vidt uthseende krigh kann tillhandla, och sedan medh sin person fäderneslandet här hemma att kunne tiena medh denn lilla resten, som ähnu aff liffstijden öffuer vara kann.

Oss tillstundar nu uthan tviffuel i tillkommande vhår krigh medh Pålacken, dertill vij i denna vinter alla præparatoria göra vele, effter som han noksampt aff Regeringens breff till sigh specialiter förnimmandes varder.

Huru högnödigh hans person vore här hemma i riket, kann han noksampt sielff tenckia, och jagh ey heller så uthtryckeligen besckriffua kann. Men dett ähr summan, ville Gudh hielpa honom hem till oss igen, skole all tingh gå lättare och medh hvars och ens bettre contentament. Derföre hvar mögeliget att sno sigh der uth medh nogon säkerheet, så skattas dett icke allenast aff migh uthan aff allom här väl. Han see och sin person väl före, att fäderneslandhett aff honom motte ähnu kunne haffua nogon tienst. Sätt och medell dertill stellas i hans egen discretion, dett att lämpa, effter som tijderna bäst.

Hvadh vij eliest om Brämen förmene, och hvadh vij agta deruthinan att göra, förnimmer han väl aff vår samptlige sckriffuelse, så väl som vår intention, derföre jagh [agtar] onödigt spetialiter derom att röra, allenest min broder vara försäkrat, att jagh

skall arbeta både natt och dagh till fäderneslandets tienst och ingen tima latta migh förbigå, uthan altijdh driffua både migh sielff och andre, så vidt jagh kann.

Käre broder, jagh förnimmer och aff din sckriffuelse, att, oansedt du så högt äst besvärat medh otaligt arbete, icke deste mindre kommer i hågh mine söner Turo och Jahan, hvilke der ähre både sargade och blotte komne ifrån slaget, och, effter som Turo ähr nogorlunda bettre bleffuen aff skåtten, att min broder haffuer rådt honom att göra en resa till Franckriket och Engelandh och så hem igen, att sedan tillbiuda fäderneslandet sin tienst, och Jahan att förresa till Hollandh och bliffua i dett kriget, så kann jagh inthe tillfyllest tacka min broder, som haffuer styrkt och rådt dem goodhe rådh, ja och uthan tviffuell medh nödhtorfftighe medell försörgdh. Gudh lathe dem leffua Gudh till ähra, deres fäderneslandh till tienst och att kunne bevisa min broder och de honom tillhöre all tillbörligh tienst igen. Och hvadh min broder dem undhsatt haffuer, skall jagh medh all tacksamheet vetta till att betala. Jagh önsker gerna, att hvar dem ähr öde att uthgiuta deres blodh, seer jagh helst, att dett skeer för fäderneslandet och icke för dett otacksamma folket.

Käre broder, din sonn Jahan ähr förordnat att bliffua commissarius medh i Preussen, och effter han innan en dagh heller två skall holla troloffningh medh sin fästemö, Fröken Anna Sture (der till Gudh honom sin välsignelse ville förlähna), så agtar han nogre dagar dereffter att begiffua sigh öffuer till Preussen och hoppes ändå, att han, medan præparatoria till tractaten göre, skall endå väl komma i rettan tijdh, oansedt att vår svåger Åke Axellson, som en aff commissarierne bliffuer, haffuer ähnu inthe kunnett komma herifrån aff continuerligit mootväder. Hoppes doch, att Gudh dett snart vender. Jagh hoppes, att din sonn bliffuer ett ståtteligit instrumentum i vårt fäderneslandh och träder en dagh i ditt kall och veet Gudh, att migh inthe lithet hugnar, dett min broder sielff må see denn hugnann på de fhå sine barn, [som] igen leffue, att sedann och tillvexa, som vår familia vidh sin gambla reputation holla kunne.

Eliest vårt tillståndh här i riket, så ähr, des Gudi skee loff, ähnu alla saaker i en temligh staat. Gudh lathe så lenge vara. Och befaller nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 8 Novembris, Åhr 1634.

D. T. O. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min broder medh sin tienst. Om min b. kann nogorlunda göra, så skilie digh vidh detta väsende. Alle män i riket frugta om din person och önska digh väl hemma, hollandes dett för denn bästa recompensen. Nu Gudh befaller jagh digh. Han lathe migh och ähn en gongh fhå see digh medh hälsan. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Mentz den 23 Decemb., Anno 1634.

---

219. **Stockholm den 28 December 1634.**

Sjukdomshinder för brefskrifningen; mottagna bref; franska sändebudets d'Avauxs hitkomst och underhandling; krigsrustningar; önskar A. O:s ankomst närmare till Sverige; privatnotiser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min broder icke oförmält lathe, dett orsaken ähr, att jagh i 8 vekors tijdh icke haffuer sckreffuit (der han sigh uthan tviffuell väl förundrar) ähr denne, att jagh i så longh tijdh haffuer hollit vidh sängan aff en häfftigh calento och en starck flus, de migh nästhan hade bragt till att vandra verldenes vägh. Doch tackar jagh Gudh, att jagh nogorlunda begynner att komma till mina kraffter igen. Hoppes fördenskull, att min k. broder i dett fallet enthskyllat.

Jagh haffuer eliest i min varande siukdom bekommitt trenne min k. broders sckriffuelser*), uthaff hvilka jagh medh hugnat förnimmer honom vidh denn tijdh i dett fharlige tillståndh haffue varitt vidh goodh helsa, och, oansedt medh stoor vedermödo och emot mångens meningh, bragt arme[e]rna på benen och redresserat saakerna, så vidt dett haffuer varitt mögeliget och sigh practicera lathet. Önsker, att Gudh honom denn nåde ville förlähna, att kunne stutza fiendens högmodh, bringa saakerna i dess förre ståndh och sedan medh fäderneslandzens säkerheet och reputation snoo sigh deruth igen.

Hvadh vår staat här hemma vedhkommer, så ähr han, des Gudi skee loff, in antiquis terminis, effter som min broder noksampt förnimmer aff sampthlige Regeringens breff till sigh, hvilka der medh ziffror ähre sckreffne, och jagh medh reen stijl icke understår migh att sckriffue, aldenstundh passerne der uthe aff fiende

*) Sannolikt brefven den 19 September, 10 Oktober och 1 November 1634, hvilka alla finnas i behåll i R. A.

mestade[l]s ähre occuperade, refererandes migh altså till deres sckriffuelse.

Eliest ähr denn Fransöske gesanten för 3 vekor sedan hijtt kommen*). Han haffuer hafft solenn audiens hooss H. M:tt unge Dråttning[en], H. M:tt att gratulera, sosom och [hos] H. M:tt Enckiedråttningen. Hooss Regeringen haffuer han och hafft solenn audientz. Hvadh han der proponerat haffuer, ähr min b. aff oss sampthligen noksampt notificerat. Nogre dagar effter audientzen, haffue [vi] lathet Salvio communicerat medh honom om hans affskeedh och vore resoluerade att senda honom herifrån medh skepp öffuer till Preussen, deruppå han sigh svårligen difficulterade. Föll och strax deruppå en stark vinter in, hvilken myckett confirmerade hans skäl. Han styrktes att draga genom Dannemark. Han excuserade sigh att inthe kunne fördraga vinteren. Begärade att bliffua här quar till Martij månadh. Honom ähr fört till sinnes, att tractaten skall begynnes oförtöffua, [och hafva vi] communicerat honom våra Commissariers breff ifrån Preussen, så vidht han haffuer bort dem lähsa, [men] haffue inthe kunnett gella. Moste nu altså lathe der vidh beroo. Der vij ingen fredh eller stilleståndh för bekomma ähn genom hans underhandlande, befrugtar jagh, att dett skeer aldrich. Jagh pröffuar, att sosom min broder honom besckriffuer, sådan ähr han och.

Eliest göre vij här vår största flijtt att stella kriget i verket emot vhår[en], och agtar Feltherren sigh strax effter hälgan uth på landet att fortsettia mönstringarna och stella krigsfolket i order, dett bästa man kann, så att, nhär denn tijden kommer, all tingh må vara ferdigt. Gudh giffue eliest lycka. Freden bekenner jagh ähr oss nyttig.

Jagh ville önska, att jagh motte vara hooss min broder på två dagars tijdh och medh honom om vår hemstat communicera. Han skulle snart giffua migh rett. Menn medh ett ordh till att säia, att dett onda och de besvärligheeter, som hemma iblandh oss ähre, förorsakar dee, som tunge ähre att lyffta och i en hast inthe goodha att retta. Doch refererar jagh migh alt på Regeringens breff. Jagh ville önska, att han kunne väl vekla [oss] uthur dett öffuer-tyske väsende (hvar dett icke kunne skee medh alla) och reterera sigh nhärmare siösidan för communicationernas skull. Så skulle dett väl nogott lättare gå. Doch veet jagh noksampt, att han inthe lather nogon mögeligit (!) sig gerna gå förbi.

*) Gesandten var Claude de Mesme, Comte d'Avaux.

Belangande våra venner härhemma, så må de, des Gudi skee loff, all väl. Vår svåger Jöns Kurck ähr nu gifft och haffuer bekommitt Hr Jahan Pontusons dotter. Vår s. syster Märtas dotter Ingebor[g], näst den älsta, haffuer hafft bryllop med Jochim Berndtz' sonn Hans Bern[des], Camarådh; ähr ungh och beskedeligh karll. Doch kommer således vårt vapen i månges ahnor. Carll Bondes dotter, denn yngsta, haffuer hafft bryllop medh Nils Kagg och sosom våra systrar haffua varitt rika på döttrar, altså bekomma vij väl flere svågrar (!). Vår svåger Åke ähr i Preussen och syster Ålsa ähr der medh; icke uthan stoor liffsfhara dijtt komne. Din sonn Jahan haffuer här hollit troloffningh medh Fröken Anna Sture. Dett svågerskapet kann jagh väl lida. Eliest ähr han nu på resan åht Preussen, och moste han genom Dannemark och Tyslandh dijtt. Gudh giffue honom lycka och medh hälsan igen att hemkomma. Detta haffuer jagh så kortligen velat att mentionera, oansedt jagh medh inthe synnerligit styrckie dette sckriffuer, men medh näste post skall jagh dermedh continuera. Och befaler och hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm den 28 Decembris, Åhr 1634.

M. K. B. T. V. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Aldenstundh nu nyåhret tillstundar, så önsker jagh min k. broder ett gott hugneliget nytt åhr och förlähna honom alla goodha progresser i sitt förehaffuande, oss allom till hugnat.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Wormbs den 22 Febr., Anno 1635.

---

220. **Stockholm den 20 Mars 1635.**

Berättar om sin ämbetsresa till Vestergötland och Göteborg; mönstringar: utskottsmöte; grufvans vid kopparbergets förfall; årsväxten; krigsrustningar; maningar till fred; privatsaker; enkedrottningen.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . ., kann jagh honom icke oförmält lathe migh inthe tviffla, dett han sigh väl förundrandes varder, att han inge sckriffuelser nyligen bekommitt haffuer. Orsaken ähr denne, att sedan jagh i förledne höstas en temligh tijdh till sängs aff en stark siukdom legat hade, ähr jagh strax, sedan

jagh nogorlunda åhr bettre bleffuin, förrester aff begynnelsen i Januario uth på landet, synnerligen åht Vestergöttlandh, der att holla laghmanstingh sosom och tala medh allmogen, på alle orter höra deres klagemål, disponerandes deres humörer till denna tidzens legenheet, sosom och varitt i Götheborg att retta de fheel och stoora disorder, som i dett stadzregemente haffuer varitt inritit. Hoppes, att min resa skall icke uthan frugt vara afflupin.

Haffuer och Feltherren sampt Riksadmiralen varitt på landett och mönstrat både reuter och knegtar och dem till sommartoget ferdigh giort. Och åhr jagh nu enthligen denn 11 Martij hijtt till Stockholm igen ankommin, der jagh då saakerna så taliter-qualiter för migh funnitt haffuer. Hoppes doch, att alltingh väl skall bliffua rättat.

Uthskåttet åhr nu och tillsammans kommitt. Hvadh som delibereret åhr medh dem om denn Preusniske tractaten, varder han väl aff samptlighe Regeringens breff förnimmandes. På manligh[e] resolutioner skulle väl inthe fattes, men media begynne att bliffua nogott knapp.

Dett [åhr] till att beklage, att vårt Kopparbergh haffuer aff fallande lidet en extraordinari skada. Faller och åhnu daghligen. Åhr och till befrugtande, att sielffua taaket, hvilket allareda starkt sprukett åhr, kommer effter, oansedt vij medh all flijtt lathe mura pelare derinunder och befallat nya skagter i tijdh att brenna. Om denna olyckan oss hender, tencke min broder, hvadh för en olycka oss hender.

Andra landzbesvär åhr[e] väl stoora, dem jagh och medh egna ögon sedt haffuer. Doch åhr[e] de nogorlunda till att förvinna, så frampt till Gudh teckes att giffua en goodh åhrsvext, effter jagh förmoder, emedan roghsedan var i höstas skön och myckin uthsått, som jagh neppligen tror i 10 åhr för detta varitt skeedt.

Vij göra alla præparatoria medh första yppet vatten att medh vår armé gå till siös till Preussen och Lifflandh. Gudh giffue till lycka, så frampt till tractaten löper aff uthan frugt, dett jagh och endeles tvifflar.

Min k. broders sckriffuelser tvenne, medhan jagh haffuer varitt der nedre i landet, åhre migh i Stockholm väl tillstelte, för hvilken communication jagh honom kärligen före betacker, att han jempte vidh sine stoore besvärligheeter och occupationer migh inthe förgäther. Moste medh honom beklaga lyckones ostadigheet, dett folket[s] obendigheet och irresolution, och, dett som mäst åhr, stoora otacksamheet för många undhfångne välgerningar. Ville

önske, att min broder så väl som alla Svänska väl vore medh åhran och reputation uthur dett spelet, ty denn åhr ondh att hielpa, som eij vill hielpa sigh sielff; der min broder den lilla och korta tijdhen aff lijffstijden, igen kann vara, motte kunne använda her i fäderneslandzens tienst och emot des nhärgrentzande fiender, motte han haffua större tack att förvänta. Jagh tvifflar inthe, att min broder ju söker alla occasioner och tillfällen, så vidt som skee kann, att snoo både sigh och fäderneslandhet uthur detta spelet, aldenstundh dett i längden inthe vill bliffua oss tienligit för serdeles orsaker skull, som han väl kann tenckia, [men] jagh menar och pennan inthe kann anförtro. Doch veet jagh noksampt, att han sielff medh flijtt dereffter tragtar och öffuer detta leffuerne väl tröttas. Min broder fatta consilium effter tijden, och tviffla inthe, att de aff oss och Ständerna väl skole bliffua uptagne.

Jagh lathor dernest min b. förnimma, att i Febr. åhr både mine söner, både Göstaff och Turo, komne till migh till Götheborgh medh helsan, och haffuer Turo præsenterat migh hans sckriffuelse, aff hvilken jagh medh hugnat förnummitt haffuer, att han, sedan jagh ifrån min br. [förreste], haffuer sigh således emot honom comporterat, att han haffuer vunnit hans gunst och meriterat ett sådant beröm och recommendation, hvilket migh så mycket högre hugnat, effter jagh veet, att han aldrich nogon gerna berömer, som dett icke meritcrar. I alt dett min broder för honom beder, dett skall han nhå, mher och icke mindre. Min broder haffuer bevist honom en faderligh benegenheet i dett svåra tillståndh och honom så väl ifrån sigh afferdat, så att jagh honom nästan uthan gell och skuldh haffuer igen bekommitt, dett jagh migh svårligen att skee skulle hade innbilla kunnett. Han veet eij heller honom tillfyllest att berömma. Hoppes, att han skall förtienat. Jagh hade svårligen trodt, att han nogon tijdh skulle haffua bleffuit så civil och modest, som jagh seer. Hoppes att haffua hugnat aff honom, der till jagh skattar min broder att haffua varett ett gott instrument till. Min Göstaff åhr stilla aff humör och sigh inthet muterar. Hoppes, der Gudh tekes spara honom liffuet, att han medh tijden kann bliffua goodh. Jagh tacker och min k. broder, som drager denn omvårdnat om min sonn Jahan. Gudh giffue honom denn lyckan, att han motte sådant emot min k. b. och de hans igen kunne förtiena.

Belangande min b:s husfru, så mår både hon och dine barn, som här åhre, dess Gudi skee loff, väl, och haffuer hon varitt en

tijdh longh på Kegleholm hooss Fru Ibba, Hr Claus Horns. Förmenar doch nu, att hon skall vara kommin till Tijdöön igen. Din sonn Jahan förmodar jagh, näst Gudz hielp, vedh detta laget skall vara i Preussen hooss de andra Comissarierna. Gudh lathe dem medh fäderneslandzens nytto att kunne väl förretta deres commission. Medh nästkommande post skall jagh min k. broder om alla saker vijdare informera och befaller nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 20 Martij, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru och barn lathe helsa min b. medh deres tienst och beder Turo, att hvar min b. kunne käre (!) på hans saaker, som stå i Ausburgh, så giorde min b. deruthi mycket väl.

Postscriptum på ett särskildt blad.

Ett moste jagh mentionera, dett jagh inthe gerna gör. Medh alt komma vij väl till retta, men H. M:tt Enckiedråttningen bliffuer myckett oroligh; impedierar mycket vår unga Frökens institution, informerar henne till all vedervertighet och haat emot våre personer och natiôn, tillsteder ingen aga, lährer löpa om medh fåfengt snack som andra. Hooss Fru Moderen geller inge förmaningar. Förskencker och giffuer bårt alt dett hon äger. Synes altså, att dotter och moder moste skilias åht, hvilket väl nogott aff sigh föda vill. Synes och, att förmyndare moste en dagh sättias, effter vår s. Konungs egit förslagh i Rådet skedt. Min broder toge detta i betenckiande och vedh legenheet communicera migh sin meningh herom, ty periculum ähr in mora.

Kommer min b. medh Churfyrsten aff Brandeburgh till tals, lathe honom detta nogorlunda förnimma, att han sådant medh goodhe förmaningar kunne affråda, hvar och här nogott skedde, att dett icke motte komma honom nogott frembdh före. H. M:tt haffuer, som jagh förnimmer, förseckreffuit Förstinnan aff Brunswich och nogre Frökner hijtt in, aldeles uthan vår ringaste vettskap. Min broder förhindrat, om han kann. Dett största besvär vij haffue ähr detta, ty här geller inge rådh, inge förmaningar och skadan i längden kommer på cronan och våra effterkommande. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Buxtehudhe den 2 Junij, Anno 1635.

221. **Stockholm den 9 April 1635.**

Ishinder för den tillärnade expeditionen till Preussen och Lifland: tacksamhet för åt regeringen gifna råd; om riksskattmästaren och Per Baner; önskvärdheten af A. O:s vistelse närmare Sverige; enkedrottningen: privatsaker; om återlemnande af i München tagna taflor.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . medh siste ordinaric post gaff jagh tillkenna, hvadh som intill des dato var passerat. Nu ähre vij till värcka att stella expedition till Preussen och Lifflandh i verket. Vij hade väl förmodat att aff begynnelsen aff Maio kunne komma till siös, men denna extraordinari vinter, som i detta åhr varitt haffuer, deslikes ingen, som nu leffuer, minnes, förhindrar dett. Ty ähr nu isen så stark, att man drager vinternotan på stoora skepsleden, och ingen yppningh i skäran synes. Doch, så vidt som detta icke förhindrar, varder väl tijden tagin i agt.

Hvadh vij i denn Preusniske tractaten haffua fattat för en resolution, varder min broder väl aff Regeringens breff sigh tillsckreffuit förnimmandes, och huru vidt vij hans meddelte consilium effterfölgdh haffuer. Min broder gör mycket väl, att han specialiter rörer consilierna; ähr oss till en stoor underrettelse.

Eliest ville jagh gerna om vårt tillståndh nogott particulariter [skrifva], törs doch inthe förtro dett pennan, aldenstundh jagh icke förvisso veet, om dett kann komma honom tillhanda. Doch medh fhå ordh, vij haffue fharitt vilse uthi vhalet aff skattmestarekallet. Denn ähr dertill inthe capabell. Orsaken: att han inthe kann draga denn lasten, obrueras lätheligen, ähr nu illa siuk, i synnerheet i huffudet. Din medhcollega P[er] B[aner] låther äffuen setta sina saaker mest på retretter, kommer altså största lasten på migh ahn. Hoppes doch, näst Gudz hielp, att gå igenom dermedh. Kunne jagh önske, att Gudz velie så vore, dett min b. vore oss nhärmare och offtare gå kunne oss emellan, ville jagh förmoda, dett alt skulle väl fhå sin framgångh. Vore dett mögeligitt, att min b. kunne draga sigh uthur Öffuer-Tyslandh och komma i denn nedre deelen medh maner, ville jagh inthe tviffla, att alltingh skulle gå väl. Der och Gudh tecktes förlähna oss fredh och goodh uthgångh på denna tractaten, vill jagh inthet tviffla, att dett kriget, han leffuer uthi, skulle och fhå sin goodha rigtigheet, eller att vij och medh magt skulle kunne honom enthsettia. Jagh lather alt detta bliffua, aldenstundh Regeringens breff dett noksampt omrörer.

I min sista sckriffuelse förmälte jagh om E[nke]drott[ningens] saaker. Kommer han till hennes broder, communicera honom dett, ty uthan förmyndare till att leffua kann inthe länge bliffua, och dessföruthan moste dotter och moder bliffua åhtskilda och hvar för sigh bliffua. Min b. förstår dett väl, hvadh jagh menar. Jagh förväntar medh första legenheet svar på min förra sckriffuelse, dereffter vij i detta fallet ville fatta våra rådh.

Käre broder, efftersom du haffuer recommenderat min Turo till Östgöthe regementet, altså haffuer han dett bekommitt. Han haffuer så vidt nhått hans intercession till goodha, att Tureforssa ähr honom öffuerantvardat. Detta jagh så i en hast haffuer sckriffua velet. Så snart Gudh vill, jagh förnimmer honom vara nhärmare kommen, skall på particular advis inthe fattas. Och befaller hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 9 Aprilis, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min broder förmäler i sin sista sckriffuelse, att Hertigen aff Bayeren lather sigh förlyda, der Hr Gustaff Horn kunne bringa tillväga, dett de konstycken, som togos i Mönchen motte bliffua igen restituerade, så ville han bevisa honom en gunst igen; så förnimmer jagh inthe monga vara hijtt komne, effter som min broder haffuer aff innelagda inventarium*) till att see, och, oansedt jagh icke för denna gångh kann senda specification på målningarne, så skall dett doch skee medh dett(!) nästa post. Ville önske, att de honom förlossa kunne, så skulle väl alt dett målverk, som hvar och en privato haffuer, gerna der till contribuerat varda. Dett första jagh fhår svar, skall dett bliffua öffuersändt. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Buxtehudhe d. 2 Junij, Anno 1635.

---

*) Denna bilaga finnes i behåll och lyder sålunda:

»Förtekningh opå det skilleri, som blef mädh Anders Joensson Lakeij ifrån Tysland införskicket Anno 1632:

Stora målade taflor med förgylte ramer	18
Controphey aff Konungen i Påland, målet med ebenholtsram	1
Målat koppertafla med ekeram	1
Taffle med utskuren ram, målningen med glas förtäckt	1
Store stentafflor	3
Mindre stentafler med ramer	4
Små taffler uti ett contor inlagde	42».

222. Stockholm den 22 Maj 1635.

Önskan att A. O. komme till Neder-Sachsen; åberopar Salvii muntliga framställningar och gifvet memorial; om kopparberget; Erik Larsson v. d. Linde och ransakning med honom; rekommendation för honom.

Välborne hiertans käre broder. Migh vore ingen tingh kärare och hugneligare tiender, åhn att jagh motte förnimma honom vara medh goodh hälsa och en välbehollen resa kommen i Neder-Saxen, varandes oss så myckett nhärmare för correspondens skull.

Käre broder, effter som vij nu haffue afferdat Hoffcantzleren Salvium till honom, för hvadh orsaker skull uthviser hans medhgiffne memorial, dett jagh och mehre till hans munthlige raport refererer. Doch, iblandh alt annatt åhr detta icke dett ringaste, att, effter sosom vij i fiordh icke haffue kunnett nhå sådana conditiones till ett compagnie på kopparen, som vore tolerabell, åhre vij derigenom fȯrorsakade vordne, att slå Kopparberget lȯst och sleppa dett i hvars mans handh, förmenandes derigenom att komma bergslagen på fötter och städerna, som aldeles vore aff sigh kompne, i tillvext igen, hvilket oss alt haffuer fhelat. Ty oansedt köpman gerna vill, åhr doch ingen förmögenhet, och moste sälia kopparen i otijdh, derigenom denn åhr och kommen i ett stoort vrack; och bergslagen för penningenödh skull kommer helt under. Dertill kommer dett olycklige fallet, som nu en tijdh longh skeet åhr medh gruffuan och åhnu daghligen skeer, om hvilket Salvius alle vijdare particulariteter veet till att beretta. Derföre såge vij gerna, att ett compagni åhter igen kunne stellas i verket.

Haffue fördenskull icke orådeliget hollet att afferda Erich Larson jempte vidh Salvius der uth medh min broder herom vijdare att communicera, medh hans inrådande och order der uthe sluta, effter som han förmener dett [vara] gott och fäderneslandet nyttigt. Hvadh Erich Larsons meningh härom åhr, och hvadh breff emellan honom och Tripparna i Amsterdam gångne åhre, varder han min broder väl vijsandes och om mhera underättandes.

Jagh veet väl, att min broder så väl som vij andre haffue fattat den opinion om honom, att han inthe sincere skulle haffua handerat de saakerna, han haffuer hafft under händer, hvarken i s. K. M:tts liffstijdh och myckett mindre sedan, dett jagh för min person icke heller rätt väl skall kunne judicera, alldenstundh alla particulariteter i hans acter åhre migh icke så fundamentaliter

kunnoga. Doch haffue vij nu en tijdh longh temligen famblat effter hans reckningar, hvilket både Flemingen och Falkenbergh medh största flijtt dreffuit haffue, förmenandes honom medh stoora poster skulle komma till acters. Men effter som min broder väl minnes, att Cammersaakerna sällan pläga vara rigtige, altså haffver han de förmente poster vederlagt, deres fauter bevist och sina rekningar i de störste poster clarerat, de der sedan och enthligen i andre Cammarrekningar ähre igen fundne. Doch henger nogre poster på hans vijdare förklaringh. Tijden läker alt. Andre hans procederers beskyllningar biuder han och starkt att förleggia. Huru vidt dett går, varde vij väl förnimmandes emot Larsmessa, till hvilken tijdh vij haffue stelt honom och Luis de Gär [in], om hvilken agt Salvius alla particularia veet till att beretta. Jagh fäller heruthi ingen censur, för ähn alla acta ähre complett och noksampt igenom lupna. Doch kann väl hooss honom nogh skuldh finnas, men myckett ähr skedt aff affundh och vedervelie, dett min broder och väl sielff skulle haffua judicerat, så frampt han hade varitt här i egen person tillstedes.

Och aldenstundh han förreser nu uth till min broder, haffuer han bedit migh, dett jagh min b. honom recommendera ville, så vidt som skäligt ähr och han sina saaker försvara kann, att min broder ville vara försäkrat, dett han skall tiena sitt fäderneslandh som en rettsinnigh svensk man, effter som han och nu steller sina saaker så ahn her i riket, som han tencker att settia sina barn på en fast stool. Jagh tvifflar inthe, att han väl skall gå honom till handa, effter som han haffuer hopp att bliffua promoverat till ett ämbete, som Salvius väl veet till att beretta. Vill han göra gott, han kann dett och väl göra. Doch står dett att försökia.

Käre broder, i alt dett öffrige refererer jagh migh på Salvij relation. Och befaller min k. broder hermedh denn högste Gudh till all goodh och lycklig välmågo. Datum Stockholm denn 22 Maij, Åhr 1635.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Din hustru och barn må, des Gudi skee loff, väl, och lather min hustru hälsa digh medh sin tienst.

---

223. Stockholm den 22 Maj 1635.

A. O:s resa genom Frankrike till Neder-Sachsen; önskar, att han, om blott för ett par veckor, måtte komma hem; oordningar i kollegierna; enkedrottningen; förhållandena i Preussen kräfva tillsyn; klagar öfver bristande auktoritet; rekommenderar Salvius.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh honom icke oförmält lathe hans sckriffuelse denn 21 Martij, daterat i Wormbs*), vara migh väl tillhanda kommen, aff hvilken jagh förnimmer medh hugnat honom på den tijden haffua varitt vidh goodh hälsa, och föresatt sigh, dagen effter, att begiffua sigh på resan genom Frankriket åht Neder-Tyslandh, fullmegtigh giort aff öffuercreitzerna medh de nedre om nhärmare coniunction att anholla. Så önsker jagh, dett Gudh ville hielpa honom medh hälsan ditt och sakerna der hän att kunne lämpa och foga, att Gudz ähra och fäderneslandzens säkerheet dereffter motte fölia.

Jag frögdar migh och derföre, att min broder kommer oss så myckett nhärmare, att vij offtare och säkrare medh hvar andre kunne correspondera, och effter vij haffua förnummitt hans ankompst, derföre haffue vij förskickat Hoffcantzleren Salvium (oansedt att vij [honom] svårligen herifrån mista kunne) till min broder, på dett han så myckett particularius om alla saakers tillståndh motte till att underetta vetta, derhän jagh migh och aldeles vill refererat haffue, effter han vårt tillståndh så väl veet som nogon aff oss.

Min broders ankompst vore här myckett önskeligh, der hon åhn inthe varade öffuer en vecka eller sex.

Ty här ähre stoora confusiones och disorder, och en deel aff ipsa capita collegiorum göra deres tienst inthe tillfyllest. Vette ey heller sätt att stella deres ämbete i ordningh; doch ingenstedes så illa tillgår som i Cammeren, der likquäl bäst borde vara bestelt, effter der ähr nervus rerum gerendarum.

Dett andra ähr H. M:tt Enckiedråttningens orolige leffuerne och hindrande i vår unge Dråttnings institution, hvilket Salvius väl veet att beretta. Och förmerkier jagh väl, att moder och dotter motte skilias åht. Sätt och medell dertill haffuer jagh Salvio communicerat min k. broder att tillkenna giffua, sosom och hvadh nödigt ähr medh Churfyrsten aff Brandeburgh att communicera.

*) Detta bref finnes i behåll i R. A.

Der mögeliget vore, [vore väl, om] min broder kunne komma hijtt och förordna nogon der uthe i sitt stelle provisionaliter, så lenge vij finge talas vidh, men hvar och kriget går an emellan de Poler och oss, hölle jagh myckett nödigt, att han giorde en ryck öffuer åht Preussen, så lenge han finge tala medh Feltherren och hielpa att settia saakerna på denn orten i gott och ordenthliget lagh, effter som jagh väl allareda kann merckia aff omständigheterna, att alt lährer inthe gå jempt och trårett. Jagh veet väl, att min k. broder haffuer alt detta föruthan en stoor last på halsen, och [att den] medh retta inthe borde förökes, men jagh veet, att han doch gerna gör, alt hvadh mögeliget ähr.

Jagh beklagar min [o]lycka, att jagh ähr råkat i detta tunga kallet i denna besvärliga tijden, i synnerheet medan jagh haffuer varett en iblandh de nedersta så nyligen, och ey så hastigt kann bekomma denn autoritet, som detta kallet kräffuer, oansedt jagh moverar omnem lapidem derföre. Doch kann dett väl komma. Vore min broder här, så vore detta alt lätt till att hielpa.

I alt dett öffrige beropar jagh migh på Salvij relation och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 22 Maij, Åhr 1635.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Postscriptum:

Käre broder. Aldenstundh Hoffcantzleren Salvius förreser nu till min b., haffuer jagh inthe kunnet underlathe hans person min b. till dett högste att recommendera, dett jagh dock veet, han dessföruthan noksampt ähr [honom benägen]. Jagh bekenner gerna, att vij inthe gerna hade sendt honom ifrån oss; varde honom och myckett saknandes i Cantzlij, effter som dett collegium ähr myckett illa bestelt. Han haffuer och giort oss ett stoort biståndh in ipsis consilijs och gott oss myckett väl tillhanda. Der nu nogon legenheet præsenterar sigh att bevisa honom nogon benegenhett och gott, han ville dett inthe underlatha, effter som han dett alt väl meritera kann. Han berettar och, att han ähr nogott graverat medh Cronones gell, som han sigh haffuer före förschreffuitt. Så vidt som min broder kann, ville [han] honom deruthinnan asistere. Min broder försäkra sigh, att han tiener honom och oss alla gerna, i alt hvadh han kann. Vale et vive.

224. Stockholm den 11 Juni 1635.

A. O:s resa; åberopar Salvii muntliga framställningar; expeditionen till Preussen; kollegiichefernas långsamhet; sorgliga skördeutsigter; kammarsakerna; anskaffande af penningar; medlens felslående; freden i Tyskland.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . ., jagh haffuer förnummitt aff hans sckriffuelse till Grubben, daterat i Hagen denn 15 Maij, honom vara till samma ort väl [och] lyckligen arriverat. Förmodar fördenskull, näst Gudz hielp, att min b. nu skall väl vara kommen in uppå Tyska botten igen. Önsker, att Gudh ville förlähna honom denn lyckan, dett han dett förfallne väsendet kunne igen redressera och der åhtskilige huffuden under en hatt igen draga.

Och sosom vij för nogon kort tijdh sedan haffue sändt Hoffcantzleren Salvius uth till min broder honom om vårt tillståndh att notificera, altså förmodar jagh, att han sin raport min broder väll allareda giort haffuer, deraff han noksampt förnimma kann vårt tillståndh, hvilket icke åhr dett bästa.

Dett åhr nu så vidt omsider kommitt (oansedt megta longhsambligen medh all tingh tillgår, ehvadh flijtt jagh och för min person, effter denn ringa autoritet jagh haffuer, använt haffuer), att skepen leggia nu ifrån bryggan medh armeen till att begiffua sigh öffuer till Preussen, vidh pas 6 regementer till foot härifrån Stockholm och ett regement till hest och 2 regementer till foot ifrån Callmare och Norköpingh, hvilka jagh förmodar nu skole vara i Preussen och 2,000 hestar ifrån samma ort. Gudh lathe dem väl arrivera och förlähne dem lycka. Ifrån Finlandh hoppes jagh, att de och vidh detta laget skole vara på resan till Lifflandh och i rettan tijdh väl arrivera kunne. Förmodar altså, att nhär de regimenter till hest och foot, som ifrån Tyslandh till Preussen ankomma skole, då att bliffua en ståteligh armee. Gudh förlähne nu en goodh vindh. Jagh [haffuer] dreffuit uppå, dett fortaste jagh haffuer kunnett, att de i tijdh skole komma till siös. Men dett åhr till att beklaga, dett [de] principale huffuden[a] inthe åhre driffuande och alt på crastinerande sätte.

Vår regeringsform bekenner jagh väl, att hon åhr goodh, men, der min broder icke snart kommer hem, befrugtar jagh, dett hon bliffuer oss skadeligh. Derföre, der mögeliget vore, att han kunne på en vijka eller nogre komma hijtt öffuer, vore dett myckett väl. Jagh kann detta icke så sckriffua, som jagh gerna vill, men Salvius veet alt väl att beretta.

Medlen ähre här megta knappa, ty fattigdomen ähr megtigh stoor öffuer hela landet effter de dyra åhren, här varett haffua, och nu haffuer Gudh plågat landett medh ohörlige matkar, som äta up gräset på ängarna och fella sädan, sosom om der aldrich nogott hade varitt, och synas landet en stoor olycka att förestå, så frampt Gudh dett nådeligen icke förandrar.

Min broder sckriffue Feltherren till, rådhförandes honom i sina saaker och synes graut, att ålderen angår, och att han nu ähr ovan vidh kriget, o[v]iger och nästan för longhsam.

Ett moste jagh mentionera, dett som mest ähr, att en stoor faut aff Cammaren skedt ähr, oansedt vij, som Regeringen föra, icke mindre skull och faut begångit haffue, i dett att, sedan som min b. i förledne sommars nogre köpmän ifrån Hamburgh hijtt dresserade till att fhå betalningh i koppar för deres giorde förstrekningar, deraff bleff Cammaren så begirigh att betala gellen, så att, oansedt vij haffe anordnat 6,000 skp℔ koppar till krigsstaten, att de och dem mestedeles antastat haffue och loffuat i vinter så myckett igen att inköpa, innan denn behöffdes, men, sedan man till inköpet komma skulle, ähre medlen, derföre kopparen skulle inköpas, inthet effter földhe. Åhre altså råkade i en stoor medelösheet, hvilken faut synes oss stoora olyckor ville caussera. Jagh beklagar, dett jagh aldrich haffuer varitt brukat i cammarsaker och migh på sådana rekningar inthe väl förstått. Kann migh doch derföre inthet excusera. Jagh önskade min broders nhärvaru, hvar inthe längre, doch på en vecka eller nogre, alt fördij att jagh inthe tvifflar, dett han medh sin nhärvaru och prudentia de begångne feel någorlunda skall kunde boota. Der och mögeliget vore, att min broder, hvilken der uthan landz haffuer en stoor credit, kunne uphandla 100,000 rdr på interesse och öffuersckriffua deraff 60,000 rdr till Preussen och 40,000 rdr till Lifflandh, giorde han en svåra goodh ger[n]ingh, och således våra fauter nogorlunda kunde boota.

Käre broder; jagh haffuer inthe kunnett underlathe honom detta att notificera, på dett han motte vetta, i hvadh laborinther vij ähre råkade. Lather Gudh denn crisen gå väl öffver, migh skole de aldrich mhera öffuertala. Vij hoppas att detta öffuervinda, så frampt till Gudh teckes att hielpa honom hijtt öffuer till oss. Och effter Erich Larson nu ähr hooss min broder, tvifflar jagh inthe, att, der han väl talar medh honom, han vist giffuer vexell på en summa, nhär han haffuer att retirera sigh på Kopparberget tillkommande vhår.

Alla våra medell slå extraordinarije feelt. Stoora siötullerna, som vedh denna tijdh skole haffua draget vidh pas 40,000 rdr, haffue icke draget 6,000. Koppartullen drager helt lithe, effter som ringa koppar görs, och vedh berget inthet vattn. In summa, i alla saaker skee stoora åhterslagh. Gudh affvende olyckan. Gudh giffue nu min broder denn lyckan att kunne enthsettia vår staat på nogott sätt der uthe, så vore dett väl, så lenge och till des Gudh tecktes att giffua oss åhrsvexten aff jorden. Dett jagh min k. broder icke haffuer kunnett oförmält lathe och befaller *etc.*... Datum Stockholm denn 11 Junij, Åhr 1635.

M. B. T. V. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min Turo åhr nu öffuerste för Östgöthe regementet, och hoppes, att han nu skall vara i Preussen medh sitt hela regement. Gudh giffue honom lycka.

Der kriget går an emellan de Påler och oss, dett jagh nästan inthe tvifflar, holler jagh icke orådhsampt, dett man slutar medh Chur-Saxen och de euangeliske, effter vij dess föruthan inthet gott haffue aff dem att vänta, en allians, så vidt att de maintinera siökanterna och hölle oss säkre för Käisaren, så frampt till Chur-Saxen gör medh honom fredh, och att Jahan Banér rygte medh alt sitt folk in i Pålandh. Detta åhr allenast min phantasie. Min broder förstår dett bättre. Vale.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Magdeburg den 7 Julij, Anno 1635.

---

225. Stockholm den 16 Juni 1635.

Drottningens sjukdom; upprepar önskan om A. O. hemkomst på någon vecka; rådets försträckning och A. O:s andel däri.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . Effter Lårentz von der Linde åhr en dagh eller två hår förbleffuen, sedan mitt förra breff var daterat, derföre haffuer jagh inthe kunnett underlathe honom medh ett ordh eller nogre fhå att notificera, dett H. M:tt, vår unge Dråttningh, haffuer nu alt sedan påska varitt illa till pass, doch nu på nogre dagar hollit vidh sängan och myckett förfallnar. Denn högste Gudh, som all magt haffuer i våldh, han uppeholle H. M:tt vedh hälsan och liffuet och bevare oss för denn stoora olycka.

Och effter som en olycka oss lätheligen träffa kamn, altså vore dett på all händelse nyttigt, dett min k. broder, om mögeliget vore, kunne komma hem till oss. Hvar och dett inthe skee kunne för dett Tyske kriget och dett nu angående Polniske, han ville då strax senda Salvium in [och oss] medh sitt betenckiande på alla hendelser succurrera.

Käre broder; effter Finlandh och Ingermanlandh lithet kunne contribuera till denn Liffländiske staaten, derigenom denn någorlunda synes att vele periclitera för medellösheet skull, derför haffuer Riksens Rådh samsatt sigh, att hvar effter sin quota ville denn asistera. Derföre haffuer jagh underståt migh på min broders vägna att loffua 8,000 rdr i peningar och proviant, doch att betalas aff kronan i höst medh interesse och så myckett haffuer jagh satt deremot. Feltherren vill göra sitt i Preussen, dett högsta han kann. Derföre haffuer jagh sckreffuit hans Hoptman till på Wolmar sosom och Jahan Olson, att de dett effterkomma. Hoppes, att min broder migh detta förlåther, och dett ju behagar. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 16 Junij, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Magdeburg den 7 Julij, Anno 1635.

---

226. Stockholm den 26 Juni 1635.

A. O:s resa; missnöje med utnämnandet i England på J. Skyttes föranstaltande af riddare och adelsmän; expeditionen till Preussen; drottningens sjukdom; A. O:s närvaro önskas; privatsaker.

Välborne hiertans käre brodher. Näst all kärligh välmågans lyckönsken, kann jagh honom icke förholla hans sckriffuelse, daterat Stade denn 3 Junij*) vara migh väl och icke uthan stoor hugnat tillhanda kommin, aff hvilken jagh förnimmer, att denn högste Gudh nu enthligen effter en long mödosam och fharlig resa hulpit honom medh hälsan in i Neder-Saxen och honom att vara både i Franckeriket, Nederlandh och på andre orter mycket honorifice accepterat och dimitterat. Hans helge nampn vare evigt loff, som min broder uthur bemelte fhara alt härtill förhulpit och

*) Brefvet saknas bland A. O:s bref till brodern i R. A.

oss så myckett nhärmare komma lathet. Denn samma Herren han hielpe min k. broder ähnu vijdare att redressera dett förfallna väsendet och enthligen genom hans flitige och idhkesamma, oförtrutna arbete hielpa dett Tyska väsende till en goodh och önskeligh uthgångh och vårt käre fädernoslandh till säkerheet och hugnat.

Min k. broder förmäler i samma sin sckriffuelse om de unge riddare och nygiorda adelsmän, som ähre medh J. Skytte komne uthur Engelandh; merker och, att dett ähr honom eij behageliget. Så må min broder sigh vist der till försäkre, att ingen finnes i vårt collegio, som icke dertill haffuer draget ett stoort mishagh, ja och de sielffue, som till de unge barneriddare fäder ähre. Och denn tijdh Skytten haffuer giort i Rådet om sina uthrettade verff relation och till denn agten kommin ähr, ähr han aff migh bleffuen temligen starkt increperat et quidem bonis rationibus; haffuer doch på sistone inthet annatt kunnett svara, ähn, att [då] han giordt min broder, denn tijdh de vore i Hollandh, om samma agt relation, haffuer han samma agt, så väl som alle andre hans procedyrer, icke allenest approberat uthan och merkeligen berömt, hvilket jagh fast bettre vist, aldenstundh dagen förr min k. broders breff migh tillhanda kom. Doch försäkre min b. sigh, dett Per Erichson hvarken skall bliffua agnoscerat myckett mindre för en adelsman sittia i Riddarehuset medh min velie, oansedt migh ähr berettat, dett han haffuer Konungen i Engelandhz intercession derom; denn [han] doch inthe haffuer underståt sigh ähnu till att præsentera. Jagh bekenner gerna, att nhär de gråhårige löpa medh limstången, ähr inthe på de unga att förundra.

Vårt tillståndh här hemma, så ähr Feltherren Greff Jacob denn 21 Junij gången till siös uthur Dalerna [ɔ: Dalarö] medh nogre och 30 öhrlige skep, de der extraordinarie sköne vore, föruthan fragtskep och ähr för denne gången uthdragen medh en så skön och välmunterat armee, som nu i nogre åhr icke skedt ähr, nembligen 8 & 9,000 till hest och foot, alt fullmannett folk, och de der mhera lust hade till felt ähn hemma att vara, och gaff Gudh honom, strax han kom till flottan, ett kosteliget nordanväder, hvilket varade alt in till denn 24 Junij. Hoppes altså, att han, näst Gudz hielp, allareda väl ähr ankommen och landstigen. Gudh förlähne de våre nu en goodh lycka och seger eller en goodh och säker fredh. Men [medh] hvadh arbete och möda han ähr hädan kommen, kann jagh inthe så beeckriffua. Men dett ähr för säkert, att jagh haffuer väl dragit deraff den

största last, oansedt hvar och en hade bort göra sitt ämbete tillfyllest. Förtryter migh doch inthe, medan att alt ähr väl afflupit. Jagh haffuer och fölt armeen medh till siös och inthe åhtervendh, för ähn jagh sågh dem alle i haffuet. Jagh skall och göra mitt bästa att driffua, så vidt som mögeligit skee kann, att undhsettia armeerna medh des nödtorffter, om hvilket han nogott frambettre aff migh skall bliffua adverterat.

Ett ähr, som migh högst bedröffuar, dett jagh och i min förra sckriffuelse förmälte, nembligen att vår unge Dråttningh haffuer nu i en rum tijdh varitt myckett opasligh och enthligen för 14 dagar sedan medh allo gången till sängs, och haffuer her till inge synnerlige goodha inditia varett för handen, och synes siukdomen nogorlunda vele inclinera ad febrim hæcticam. Och, oansedt Gudh väl kan förandra all ting till bettrings, så ähr dett doch icke uthan fhara.

Hvar nu, dett Gudh förbiude, detta hände, så kann min broder noksampt betenckia, hvadh deraff fölie ville, oansedt jagh doch förmoder, att staaten väl till en tijdh skall holles fast nok. Så vore doch till att önska, att, hvar dett skee kunne, uthan dett gemene väsendes ruin eller största fhara, att han då, hvar icke längre, doch på en veka eller 3 kunne komma hijtt i landet till oss, hvilket mycket skulle båta vår staat och medh sin autoritet och prudentia alt dett, som i disorder ähr råkat, läthelige rätta, effter som fhå eller inge finnes, som honom contradicere, ty alla önske honom medh längtan i hvart och ett ståndh hem. Nu Gudh uppeholle honom, ehvar han ähr och lathe migh ähn en gångh finna honom medh hälsan, medh honom om fädernes landzens välståndh att berådhslå, och befaller nu *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 26 Junij, Åhr 1635.

M. K. T. V. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min broder medh sin tienst. Syster Fru Anna och dina barn må väl och ähre på Tijdöön, och haffuer din sonn Erich varitt nogott opasligh, doch ähr nu, des Gudi skee loff, bettre igen. Käre broder, tage sigh väl till vhara för Chur-Saxen och andre illvilliande, och Gudh holle denn bästa vagt om digh. Vale et diu vive.

Rikskanslerens anteckning: Præsent. i Magdeburg d. 19 Julij, Anno 1635.

227. **Stockholm den 4 Juli 1635.**

Drottningens tillfrisknande; vidare underrättelser uppskjutas; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst all välmågons önsken giffuer jagh min k. broder tillkenna migh inthe tviffla min sckriffuelse medh siste ordinarij post väl att vara honom tillhanda kommen, i hvilken jagh förmälte H. M:tt vår Drättningh att vara myckett siukligh och secundum censuram medicorum nästan tviffligh (!), så haffuer dett doch nu, des Gudi skee loff, sigh väl förandrat, så att mann dett bästa frijtt hoppes må.

Eliest här ähr ingen tingh sckrifftvärdigt passerat, sedan Feltherren herifrån förrest haffuer, ey heller dett ringaste budh derifrån sedan bekommett. Haffuer altså för denna gångh inthe vijdare att sckriffua, uthan vill dett upskiuta till Gudh vill medh näste post, då jagh vijdare om alt, hvadh passerar, mentionera skall, och ähr mitt hierta nu myckett lättare ähn förr, effter min broder ähr så myckett nhärmare, att jagh säkert medh honom kann communicera. Gudh lathe oss få see hvar andra ähn en gångh. Din hustru och barn må, dess Gudi skee loff, alla väl. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 4 Julij, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, ett moste jagh min b. påminna, att han icke ville förgätha att sckriffua Fru Ibba Leionhuffudh en gångh till, aldenstundh hon sigh inbillar, att, medan min broder ingen gångh haffuer sckreffuit henne till, och gifftermålet moste inthe vara honom behageligit. Detta kunne alt bootas medh ett ark papper. Vale et diu vive. Min hustru luther helsa digh medh sin kärlige tienst.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Kalbe den 29 Julij, Anno 1635.

---

228. **Stockholm den 11 Juli 1635.**

Afsända bref; Pragerfreden; tviflar om A. O:s hemkomst.

Välborne hiertans käre broder. Näst all kärligh välmogons lyckönskan, giffuer jagh min broder tillkenna, att jagh medh or-

dinarij posterna 4 [bref] åh rad sckreffuit haffuer. Hoppes, att de ähre honom väl tillhanda komne, och [han] deraff noksampt förstått vårt tillståndh. Och effter ingen tingh sedan här passerat, som värdiges att sckriffua om, derföre lather jagh så beståå till näste postedagh.

Vij haffue förnummitt, de[t] Chur-Saxen haffuer giort en spåtteligh, nesligh och alla euangeliske præiudicerligh fredh, denn jagh förmenar, att de inthe skole vara resolverade att undergå. Synes fördenskull ringa hoppningh vara att komma uthur dett kriget. Ville fördenskull önske, att vij motte nhå stilleståndh medh Pålacken, och sedan taga halffdelen aff alt vårt svenske folk jempte vidh de värffuade i Preussen ähre, och lathe dem marsera medh åht Tyslandh och sedan en deel aff de annordningar, som till Preussen och Lifflandh deputerade ähro, till Tyske kriget igen anvende, så ville jagh väl hoppes, att vij en gångh skulle medh ähran komma deruth.

Jagh tvifflar nu, att vij skole haffua min broders hemkompst att förvänta för ähn emot hösten. Der min broder kunne komma, vore hans nhärvarelse här myckett högnödigh, men, hvar och inthe, att Salvius då inthe länge motte bliffua uppehollin. Detta jagh min k. broder i kortheet icke haffuer kunnett förholla och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 11 Julij, Åhr 1635.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

229. Stockholm den 17 Juli 1635.

Med af Rådet öfversända underrättelser från Preussen och Sverge; kansliets dåliga tillstånd; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . vij haffue bekommitt sckriffuelse ifrån Feltherren ifrån Preussen, i hvadh staat han alle saaker der före sigh funnett haffuer, och i hvadh difficulteter han der råkader ähr, kann min b. noksampt aff copian, som Regeringen honom tillsänder, förnimma.

I hvadh terminis vår egen staat står, förnimmer han och väl. Dett vore till att önske, att dett vore bettre, hade och tilläffuen-

tyrs väl kunnet vara nogett bettre, hvar ditt collegium hade giort sin retta flijtt. Jagh bekenner gerna, dett oss tienar nogre åhr stilleståndh, hvar eliest detta riket skall komma på fötter igen. Och effter jagh nu medh hvar post altijdh sckreffuit honom till om hela staatens tillståndh, hoppes jagh, att han noksampt skall vara informerat. Tvifflar och inthe, dett Feltherren väl haffuer sändt en egen post till min broder, hvilken jagh noksampt veet, att han i denn bästa motto rådhförer. Jagh för min person skall arbeta effter all mögeligheet, så vidt jagh dett förstår och hinner.

Här går sälsynt till i Cantzlijt, i dett Hr Per Baner ähr myckett siukligh. Altså moste jagh mäst arbeta här i Cantzelijt och nu en tijdh longh i Cammeren, så att jagh mitt egitt collegium moste [låta] stå stilla, dett likquäl altijdh borde gå i svanck. Gudh hielpe min broder snart hijtt hem, hvar icke längre, doch på nogre veckor tillgörande, så hoppades jagh, att en annan ordningh väl skulle kunne fattes. Och befaller *etc.* . . . . . Datum Stockholm denn 17 Julij, Åhr 1635.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Din husfru och barn må, des Gudi skee loff, alla väl, och ähr hon på Sundby i saligh Fru Ibbas*) begraffningh, hvilken nu holles denn 18 huius. Vale.

---

230. Stockholm den 29 Juli 1635.

Rekommendation för en viss Johan Johansson från Estland.

Välborne käre broder. Näst *etc.* . . . effter Jahan Olson, din amptman i Estlandh, haffuer sendt denna sin sonn Jahan Jahanson hijtt till migh medh flitigh begäran, att jagh honom till min k. broder försenda ville, hvilken hans begäran att effterkomma jagh icke haffuer kunnatt tillbakar settia, sender [jag] honom nu fördenskull till min broder, inthe tvifflandes, att, effter som hans fader så troligen haffuer tient och ähnu tienar, dett min broder derföre beviser honom all gunstigh och goodh benegenheet. Käre broder, effter jagh så nyligen haffuer sckreffuit, derföre haffuer

*) Ebba Brahe, den ryktbare Erik Sparres enka.

jagh denna gångh inthe synnerligen att sckriffua om, uthan vill nu hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 29 Julij, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather hälsa digh medh sin kärlige tienst.

---

231. Stockholm den 30 Juli 1635.

Uteblifna bref från A. O.; förhållandena i Tyskland; i Preussen; hotande krig med Polen; polska patenter; skördeutsigter; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min b. icke oförmält lathe migh ifrån denn dagh han ifrån Hamburgh förrest haffuer slätt inge tiender ifrån honom bekommitt, uthan aff Petri Abelis sckriffuelse uthur Magdeburgh tillståndet nogorlunda der förnummitt haffuer. Förnimmer deraff saakerna i Tyslandh vara myckett perturberade och i synnerheet [i] Öffuer-Tyslandh genom deres stoora irresolution nästan gå öffuer en hoop. Gudh han förlhäne min b. denn nåden att antingen kunne redressera dett förfallena väsendet eller och att kunne snoo vårt fäderneslandh der uth (så frampt de icke velia fölia rådh) medh säkerheet och reputation.

De sista tiender vij haffua bekommitt uthur Preussen, daterade denn 16 Julij, haffuer ingen synnerligh liknelse synts till fredh eller stilleståndh, effter de Påler ähre myckett nackstyffue. Derföre bereda de våre sigh till kriget, förmenar och dett alla reda vara angånget, så frampt till denn sista congressen ähr afflupin uthan frugt, och in omnem eventum göra vij alla præparatoria. Och aldenstundh om penningar faller nogett krafft, hoppes jagh, att vij skole kunne göra sådana provision medh vivres och proviant, att dett väl skall kunne gå in till Maij månadt 1636. Gudh giffue eliest lycka.

Konungen i Pål[andh] begynner att träda uthi sin her faders footspoor, att hvadh han icke kann uthretta medh svärdet, dett att bestella och effectuera medh patenter, effter som allareda nogre ähre oss hijtt insenda, trygte både på Tyska och Svänska. Deremot haffue vij lathet renovera besluten och sckreffuet alla stotthollarna till, att, hvar sådana kunne beträdes, denn att lathe antasta och riksbeslutet på dem i execution stella.

Eliest tillståndet i landet ähr, des Gudi skee loff, alt roligit och väl, och haffuer Gudh sedan midhsommaren således förandrat åhrsvexten på jorden emot alles förhoppningh, så att sädan i många åhr icke haffuer varitt så skiön för ögonen som nu står. Gudh lathe henne väl komma i hus, så hoppas jagh vist, att landet bekommer brödh igen.

Nytt här hemme vankar inthe sckrifftvärdigt annatt, ähn [att] våra frenckior giffte sigh. Jungfru Anna Nilsdotter, Nils Clausons dotter, skall haffua Jacob Skytte, som sist bleff riddare; Jungfru Ålsa Oloffzdotter, Lage Olsons syster, skall haffua Mårten Wägwitzer, som kallas Rosenstierna; Erich Gyllenstierna skall haffua Beata Yxell, Conradt Yxels dotter. Detta så härom. Jagh hade väl annatt att göra ähn sckriffua härom, doch veet jagh, det min broder gerna åhstundar att vetta och om sådana saaker. Belangande min b:s husfru och barn, så må de, des Gudi skee loff, alla väl och förundra min b. sigh inthe, att han icke offta bekommer breff ifrån dem, ty de ähre sällan här och vette inthe, nhär posterna gå. Din Erich han studerar flijtigt. Gudh uppeholle dem alla. Jagh skiuter up till nästa post mhera att sckriffua. Och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 30 Julij, Åhr 1635.

M. K. B. T. V. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min k. broder medh sin kärliga tienst. Gudh lathe migh see digh snart medh hugnat. Vale.

---

282. Stockholm den 20 Augusti 1635.

Tacksägelse för mottaget betänkande af A. O.; årsväxten; fredsunderhandlingen i Preussen; polskt infall i Lifland; försträckningar till kriget och krigsrustningarne; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . Hoffcantzleren Salvius ähr för nogre fhå dagar sedan hijtt till oss kommen och vist oss noksampt att beretta sakernas tillståndh på denn tijdh och min broders meningh och censur öffuer de communicerade frågepuncter. Haffuer varitt oss myckett kärt och till en goodh rettelse, och skulle ändå varitt oss kärare, om vij medh honom munthelige conferens daghligen föra motte. Doch moste dett alt hemstellas Gudh och tijden.

Belangande staaten här hemma, så ähr han, des Gudi skee loff, uthi temligh goodhe terminis, i synnerheet emedan Gudh haffuer emot all förhoppningh giffuet en extraordinarij skön åhrsvext her i Sverige, deslikest i 12 åhr makan icke varitt haffuer, doch i Finlandh och Norlandh haffuer fråstet giort nogon skada.

Ifrån Preussen haffue vij icke i 3 vekor bekommett denn ringaste zedell, och ähro de megtigh negligent att sckriffua, ehuru offta de derom och ähre påminte. Doch för 8 dagar sedan ankom en hijtt medh munthlige budh, att begge commissarierna vore om de principaleste punctar mestedeles förlikte, dem jagh förmener min broder förr haffua varitt communicerade ähn oss. Min censur om dem att sckriffua kann jagh inthe, alldenstundh dett mann en munthlige berettelse varitt haffuer.

Ifrån Lifflandh bekomme vij i går tiender, att nogre compagnier Littouer haffua satt sigh öffuer Dynan vidh Kåkenhusen att impatrocinera sigh der en platz och att hämpta byte; ähre doch aff våra dagen effter bleffne slagne till 40 person[er], och en ryttmestare, som säies att vara Ratzwils frende, fången bleffuin. Hvadh dereffter fölier, giffuer tijden medh.

Vij, som här i Stockholm haffue varett tillsammans, [haffue] giort oss emellan ett slutt att fatta Crona[n] under armarna och lätta des last, concluderat att före kriget i 3 åhr medh Pålandh och till att underholla på våra egna medell 6,000 mann, och ingen betalningh att fordra, för ähn freden bleffue. Går kriget för sigh, hoppes jagh, att, hvar icke mhera, då skall altijdh detta bliffua præsterat.

Eliest ähre vij nu till verka att providera Preussen och Lifflandh medh vivres och proviant alt in till denn 1 Maij på tillkommande åhr för hela armeen och garnisonerna. Jagh hoppes, att min broder väl haffuer bekommitt min sckriffuelse för nogon tijdh sedan, deruthi jagh förmälte, att Rådet resoluerade att enthsettia Lifflandh medh nogre anseenligh poster, i synnerheet de som godz i Lifflandh hade, der till jagh loffuade 5,000 rdr*), dem jagh och præsterat haffuer; så låffuade jagh på min broders vägna lika så myckett, och skreff hans hoptman till på Wolmar derom, hvilken och allareda en deel deraff præsterat haffuer. Bliffuer freden, skall jagh strax fordra dem igen. Hoppas, att min broder detta sigh icke lather mishaga, aldenstundh i vhår staat nu mäst all tingh henger på gooda exempell.

*) Jmf. ofvan brefvet n:o 225, hvarest dock synes vara skrifvet 8,000, i st. för 5,000 rdr. Som brefskrifvarens 8-siffra emellertid mycket liknar hans 5-siffra, är möjligt att den rätta summan är 5,000.

Käre broder, Gudh giffue honom goodh lycka att kunna bringa dett Tyske väsende till en goodh ända och enthligen att komma hem till oss igen medh hälsan och hugnat. Detta jagh så i en hast haffuer velet honom communicera, befallandes honom hermedh Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm denn 20 Augusti, åhr 1635.

D. K. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min broder medh sin tienst och frågar effter min Jahan, och åhr han värdh en stark filtz, som aldrich sckriffuer migh till. Vale.

Postscriptum på ett särskildt blad.

Käre broder, jagh haffuer i desse dagar bekommitt ett breff ifrån min sonn Jahan Cruse ifrån Leiden, deruthi han beder migh megta flitigt, att jagh ville anholla på hans vägna om din dotter Carin Oxenstierna både hooss min broder sielff så väl som hooss modren och dottren, och effter han detta aff migh begärat haffuer, kann jagh inthe underlathe min broder detta att notificera. Jagh hoppes, nhär min broder får see honom, att han hans person icke mishaga skall, ty åhr han aff en goodh humör och flitigh i sina studier. Seer och inthe månge ynglingar her i landet medh honom att förlikna. Han beklagar högt i sin sckriffuelse, att han icke skulle haffua fått tala medh honom i Hollandh. Jagh tvifflar inthe, att min broder väl haffuer förfharitt dett goodha efftertaal och beröm, som han haffuer der uthe. Detta tage min broder i betenckiande, till des han sielff fhår tala medh honom och ingen annan för om henne försäkra. Vale et diu vive.

---

233. Stockholm den 12 September 1635.

Tacksägelse för underrättelser; Sachsens otacksamhet; krigsrörelserna: tankar om den politik som bör följas; krigsfolkets fördelning efter stillståndet med Polen; önskar A. O:s hemkomst; om begångna felsteg vid den afslutna traktaten med Polen; hemstaten; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder Hr Rikscantzler. Näst *etc.* ... kann jagh honom icke oförmält lathe migh för 3 dagar sedan vara han sckriffuelse medh lackeien tillhanda kommin*), i hvilken åhr

*) Syftar sannolikt på A. O:s bref, dat. Magdeburg den 14 Augusti 1635, som finnes i behåll i R. A.

nästan hela Tyslandz staat begripen och på denn tijdh alla saakers förlopp, hvilken information migh haffuer varitt myckett kär att läsa och vetta, doch medh ringa hugnat förnummitt denn stoora otacksamheet och otro, som Churfyrsten aff Saxen haffuer bevist emott oss, i dett han icke allenast haffuer giort fredh medh Käisaren in præjuditium nostri, betaget oss vägen att tractera medh Käisaren, uthan och aff venn bliffuen en fiende, sosom och dragit alla våra venner på sin sida, de der likquäl alla stoora välgerningar aff vår s. Konungh undhfångit haffua, och nu enthligen förer sina vapen emot [oss], och uthan all tillbörligh tractat vill visa, ja och köra oss medh hugg och slagh uthur Romerske båtten. Och sosom detta ähr ett exempell aff en otacksamheet, altså ähr och vist att förmodhe, dett Gudh, som sådana extraordinarij falskheet och bedragh eij kann lida, att han och styrker vår rettvisa saak och samblar all denn olycka på hans och alla consorters huffudh, som de oss ährnat haffue.

Min broder förmäler och i slutet aff sin sckriffuelse, att han rett då bekom tiender, dett fienden hade besatt Berneburgh i Anhalt och marserade på våra an, deraff jagh väl kann judicera nogott merkeliget att vara alla reda passerat. Denn goodhe Gudh han förlähne oss nu goodhe och hugnelige tiender både ifrån honom och vår armee, giffue dem både modh, lycka och seeger öffuer våra fiender. Hvar detta skedde, ähr inthet att tviffla, att sosom de haffua varitt i affallande, skole de äffuen så lathe finna sigh i tillfallande igen. Kann jagh icke lithet förundra, dett folksens lettferdighett och obetenckenheet, som så ringa agta löffter och tillsäielser, confederationer och obligationer, och eij heller kunne betracta, hvadh detta för en skadeligh och præiudicerligh fredh ähr, hvilken och synes vara en begynnelse till deres både religions och friheets undergångh.

Men aldenstundh dett dem så haffuer behagat, så ähr deruthi inthe till att förandra, uthan moste göres största flijtt att maintinera vår säkerheet både medh magt och rådh, att conservera de platzer, vij i händerna haffua, och till att trainera saaken, in till des vij genom tractat kunne komma deruth. Holler och medh min broder fast bättre vara att slå oss der uth, ähn genom Chur-Saxens conditioner medh velie gå dädan. Hvarföre tycktes migh för min person (oansedt jagh väl veet, att han dett bettre förstår ähn jagh) best att vara, der man kunne evitera nogott feltslagh och draga kriget på långe bäncken, der de snart vedh tröttnas skole, som de och dess föruthan vedh kriget ledse och uthmattade

ähre. Der fienden och fölle oss för tungh, att min broder fattade de provintierna, som nest Östersiön belägne ähre och dess hampnar, på dett man her uthur Sverige enthsettningh medh folk och proviant, så myckett mögeliget vore, göra kunne, in till des legenheet goffues till att tractera. Ty jagh vist veet, nhär de märkia, att vij inthe så lätteligen köras deruth, skole de gerna medh tracterande vele haffua oss dädan, ty eliest moste de och sielffua deruthöffuer bliffua ruinerade.

Jagh förmenar oss nu hereffter väl nogott skulle kunne göra till saaken, aldenstundh jagh i går haffuer bekommitt breff ifrån Admiralen Rynningen, dett stilleståndet ähr slutet emellan oss och de Pålar denn 2 Septembris, hvilka adviser jagh förmenar honom vara för till handa kompne ähn migh. Effter nu så skedt ähr. holler jagh före rådeligit, att ett par tusen Svenska häster gå in i Tyslandh, effter som sckriffues dem haffua bekommitt frij pasage igenom Pålandh in i Tyslandh och sedan alt dett fremande footfolket, och platzarna besättias så lenge medh Svenska, till des de medh alla bliffua afförda hijtt öffuer, effter som och alt dett Svenska footfolket bäst tienar att bliffua hemma i landet, men rytteri kann väl här vara en temligh att mista. Der finnes och 4 compagnier värffuade compagnireuter i Lifflandh, de der och väl kunne mistas. Hoppes, nhär de alla komma tillhopa till denn ort, dijtt min broder dem beskeder, skole de ett temliget corpus kunne formera och holla landhskaperna här nedre vedh siösidan i hudan, att de inthe så lätteligen i vapen komma skole och ryggen för de våra igen sluta.

Vij haffue och ährnat [sända] nogre 1000 tynnor spannemål öffuer till Wismar i desse dagar medh sampt annan nödtorfftigh provision för garnisonen, på dett man må kunne stå en stött uth och icke alldeles leffua aff landzens nåder. Jagh beder min broder, han vell sigh väl förese och så laga, att han kann haffua retretten frij in uppå siökanten, så frampt till annars går ähn väl, och inthe skatta sin persons reputation så stoor, dett han heller skulle ville bliffua der medh alla ähn sökia en ährligh reträtt, considerandes, att hela verlden väl haffuer honom enthskyllat, att han haffuer giort dett yttersta och dett högsta, som menskiliget haffuer varett, hooss en sådana otacksam och ordhbristande nation att practisera. Denn högste Gudh han förlähne honom lycka i alla sina actioner, goode och hälsoamme consilia och enthligen förhielpe honom hijtt hem till oss i riket igen medh hälsan, hugnat och goodha tiender.

Min broder förmäler och i sin sckriffuelse nogott om Preusniske tractaten. Men effter jagh medh sista post nogott particulariter derom haffuer sckreffuit, agtar jagh onödigt nu derom myckett röra. Jagh bekenner gerna, dett, oansedt jagh aldrich haffuer varett på nogon tractat mhera än en gångh vedh Ulsbäck, men neppligen hade jagh giffuit mitt samptyckie nogon tingh att restituera, för ähn ratificatio Regis et Reipublicæ hade varitt i händerna. Doch, aldenstundh dett ähr nu skedt, moste man denn fauten medh andre lathe passera, och står således vår välferdh i denn provintien i de Pålers redeligheet. Men dett försäkra min broder sigh, att detta stilleståndhet, nhär dett bliffuer rygtbart, skall dett exitera en öffuermottan glädie i landet, och alla lähra applaudera Commissariernas acter. Derföre lathe min broder dett ochså passera, som doch inthe kann förandras, på dett han icke bliffuer exos, och leniera de breffuen, som han Commissarierna och Feltherren tillsckreffuit haffuer, ty all tingh förandrar sigh mhera och mher. Jagh törs inthe betro pennan. Kunne jagh önska man ett par timer att kunne fhå tala medh honom, fädernesslandet skulle haffua der vist gangn uthaff.

Min broder informerar migh nogorlunda, på hvadh sätt honom tycker vår hemstaat bör tages i agt. Han gör myckett väl, dett han migh sine tanckar communicerar. Jagh skall vetta att bruka dem i rettan tijdh. Jagh beklagar, dett hooss oss ähre så dissoluti scopi och variæ intentiones. Jagh ähr och nykommen till dett svåra kall och inthe så lätteligen kann nhå en sådana autoritet, som dett kräffuer. Doch hoppes jagh denn genom min flijtt och diligentia att vinna. Om alt detta skall jagh medh nästa post min intention honom uppenbara.

Hvadh min broders husfru och käre barn vedhkommer, så var hon här för 8 dagar och var, des Gudi skee [loff], medh din dotter väl vedh hälsan. Din sonn Erich Oxenstierna ähr alt i Upsala, studerar flijtigt och gör ståttlige progresser. Haffuer ett extraordinarij ingenium. Min broder försäkra sigh, att jagh skall draga denn o[m]vordnat om de dina, som de vore mina egna. Gudh lathe min k. broder en gångh sielff fhå see dem; och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 12 Septembris, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Ett öhrliget skepp går i morgon herifrån åht Wismar medh proviant, och innan 10 dagar skole 3 fölia effter, som skole vänta

på min broder. Gudh lathe migh få see digh ähn en gångh medh hugnat. Vale et diu vive. Min käre hustru lather hälsa digh medh sin tienst och önsker, att hon en gångh må få see digh medh hälsan.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Wismar d. 2 Octob., Anno 1635.

---

234. Stockholm den 15 September 1635.

Försök att från Köpenhamn utsprida polska patenter; underrättelser från Preussen; A. O:s skarpa uttalanden mot underhandlingskommissarierna: belåtenhet i Sverige öfver stilleståndet.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh honom icke förholla, dett jagh medh senaste post adviserade honom om vår på denn tijdz staats tillståndh, altså ähr han ähnu endeles i samma tillståndh, allenast dett denn lättferdighe fugelen Hans Pålsån, hvilken der Konungen i Pålandh haffuer liggandes i Köpenhampn, haffuer låthet uthsprida uth medh gräntzerna en stoor deel medh Pålniske patenter iblandh allmogen, doch igenom ståtthollarnes stoora flijtt mestedeles interciperade, så att de dem ingestedes ähre föreläsne vordne, och, ehuru stoor flijtt de här till använt haffue, doch ingen aff dem kunnett bekomme, som dem infört haffue, uthan sigh strax in i Dannemark igen begiffuit. Jagh bekenner gerna, dett ingen ringa fhara att vara, aldenstundh allmogen tröttnar vedh extraordinarij uthlagor och bliffuer dessföruthan myckett otåligh, sosom de där ähre vhane altijdh leffua under en Konung och ett huffudh. Doch vill jagh hoppes, att vij skole holla dem i goodh devotion.

Ifrån Preussen haffue vij bekommitt sckriffuelse ifrån Commissarierna och Feltherren. Förnimme, att de Påler tala myckett högt fram, för dett de före detta giordt haffua. Vi haffua och sedt, huru vidt de ähre medh hvar andre om de förnemste puncter öffuerens vordne, sosom och de assecuratione et locorum traditione ante ratificationem. Jagh bekenner gerna, att der fienden inthe vill vara sincere, haffuer han en stoor fördeel i händerna och vår staat i en temligh fhara. Vij hade väl strax velet dem deruppå svara, men aldenstundh saaken ähr svår, och en deel aff Rådet frånvharande, haffue vij moste differera, in till des [vi] sammankomme, dett jagh förmenar innan en dagh [eller] två skee skall, och, så snart dett ähr slutet, skall dett min broder bliffua adviserat.

Jagh förnimmer och aff Feltherrens, Greff Pers och Åke Axellsons sckriffuelser, dett min broder haffuer för nogon tijdh sedan sckreffuit dem till sitt betenckiande om denn Preusniske tractaten, deres actiones ogillat, dem medh imprudents och fleperi noterat, dett de extraordinarij illa haffua uptagit och sigh in secreto hooss migh deröffuer besvärat, uthan tviffuel i denn meningh, att jagh honom dett igen skulle förnimma lathe. Förmedles och, att min broder dett samma Senaten tillmätt haffuer, som instruction uthgiffuit haffuer, så väl som dem, som denn executera skole. Huru nu här om kunne vara, ähr migh ovetterligit, aldenstundh jagh ingen copia aff breffuet sedt haffuer. Doch veet jagh dett noksampt, dett min broder ähr alt för klook att sckriffua dett, som dem iniuriera skulle, uthan tilleventyrs modum procedendi kann haffua vituupererat. Jagh tvifflar inthe, dett min broder detta mollioribus litteris mollierar.

Jagh bekenner, att, der vår staat icke så stoge, som han nu ähr, skulle jagh för min person och flera medh migh aldrich giffua vår consens der till, att Borussia istis conditionibus skulle restitueras, som nu tilleventyrs skeer. Men nhär jagh betracter vår hemstaat, står han på ett svagt fundament; ty så frampt till han icke snart råkar i nogon roo, ähr dett till att befrugta, att hiertat aff riket svårligen bliffuer conserverat. Detta vidhlöfftigt och medh sina circumstantier att besckriffua törs jagh inthe väl betro pennan. Kann dock väl tenckia honom noksampt förstå min meningh. Och, aldenstundh alla i riket aprehendera fharan och omögeligheeten att uthförat, derföre ähre de och alla begärligh till freden, och der han ähr bleffuen slutin istis conditionibus, bliffuer han doch allom i gemeen applausibel, oansedt aff oss väl nogott desidereras, dett jagh medh nästa post honom skall notificera.

Detta haffuer jagh min k. broder så i en hastighett velet notificera, inthe tvifflandes, dett min broder medh sin sckriffuelse till dem sin meningh explicerar. Vij skole afferda innan nogre dagar en express post till min k. broder och honom vår meningh och alla saakers tillståndh tillkenna giffua. Och befaller nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 15 Septembris, Åhr 1635.

M. K. B. T. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

In Octobris haffue vij agtat att holla en Riksdagh, då antingen dett bliffuer stilleståndh eller krigh.

---

235. Stockholm den 22 September 1635.

Tacksägelse för underrättelser; om A. O:s klagomål rörande till hans öron komna rykten om rådets missnöje med honom; nya fullmakter för A. O. öfversändas; flottan och sjukligheten därstädes; fartyg sända till A. O:s afhämtande; enkedrottningen och pfalzgrefven.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. I förgån[g]ne lögerdags medh ordinarij posten bekom jagh min broders sckriffuelse, aff hvilken jagh medh hugnat förnimmer, dett han denn 14 Augusti ändå var vidh goodh hälsa*), sosom och om tillståndhet i Tyslandh medh Chur-Saxen och flere våre förre venners och nu bleffne fienders procedyrer. Detta ähr alt till att beklaga, men, sosom dett icke ähr till att förandra, altså [måste] mann des uthgång hcum patientia Gudhi och tijdenn befala, inthet tvifflandes, att han vår goodhe och uprigtige intention och rettvise saak väl anseendes varder.

Min broder förmäler och i samma sckriffuelse**), att här haffuer varitt en Doctor Juris, som haffuer läsit för Feltherrens sonn, född i Leipsigh, hvilken skall haffua uthsprengt så väl för Churfyrsten som andre, dett en deel aff de förnembste her i riket aldeles improbera hans actioner, varandes illa till fridz både medh honom, så väl [som] medh Hr Jahan Baner, tagandes deraff orsaak icke allenast att dubitera om hans commission, uthan och frijt dem blamere, så kann jagh min k. broder icke förholla, dett jagh samma person här väl kendt haffuer och för en discret mann anseedt. Men denna hans berettelse ähr aldeles osanferdigh och updigtat, ty aff ingen, som nogott vett haffuer, myckett mindre aff nogon förnäm, haffuer han dett hört, ty jagh försäkrar min broder, att alla de, som här i riket ähre, judicere myckett honorifice om hans person och alla hans actioner och åhstunda inthet högre, ähn att han motte snart komma hijt i riket igen och ähnu denn ringa tijdh, som han kann haffua att leffua, amploiera till fäderneslandzens tienst. Jagh försäkrar honom, att, hvar Gudh haffuer försedt, dett han medh hälsan kommer i riket igen, att han maximo omnium cum aplausu bliffuer antagen. Min broder

*) Detta bref finnes i behåll i R. A.

**) Brefvet, hvari den här i texten omtalade juris doktorn omnämnes, är dat. München-Neuburg den 23 Aug. 1635. Förmodligen hade den anländt samtidigt med den andra skrifvelsen af den 14 Aug., hvarför brefskrifvaren kallar den för »samma» skrifvelse. I A. O:s bref kallas denne jur. dr för »Marskens söners hoffmästare».

lathe sigh fördenskull inthet anfegta aff sådana lettferdigas relationer. Han kann noksampt tenckia, hvadh derigenom sökes. Han holle och sådant alt för osanningh och lögn.

Käre broder, jagh förnimmer och aff de relationer, som hijtt till oss sende ähre, sosom och aff dett beslut, som ähr skedt i Lyneburgh, att saakerna nogorlunda synes ville ändes i Tyslandh medh en tractat, aldenstundh Churfyrsten[s] stoora furia nogorlunda sagtar, derföre och min broder begärar, dett hans fullmagt motte renoveras, så sendes de nu honom tillhanda, efter som han vijdare haffuer af Regeringens breff att förnimma*). Denn högste Gudh han giffue honom nu lycka medh fäderneslandzens säkerheet och reputation, dett kriget kunne sluta och ända, på dett riket till nogon roo komma motte, ungdomen igen upvexa, förmögenheeten iblandh undersåtherna tilltaga, och staaten rett formeras och setties i en sådana postyr igen, att vij våra grannar, hvar icke öffuerlägne, doch ægal vara motte, dett jagh vist hoppes, innan en kort tijdh väl skee kann.

Ifrån Dansicher redd ähr Erich Ryningh i måndags i Elsnabben inkommen medh 11 de största öhrlighskepen. Dett ähr att beklaga, att en sådana häfftigh brennesiuka haffuer inritet på flottan, att de nepligen haffue kunnett löffta deres ankar, nhär de skulle gå till segels. En stoor deel aff våre bästa siöcapitener ähre sin kooss och döde och nogre 100 man aff båsmänen, men mhera ähn halffua regementet aff Upläningarna, som på flottan varitt haffuer. Doch ähr att tacka Gudh, dett våra bästa skepp ähre alla in salvo.

Tvenne aff våra öhrligeskepp ähre nu afferdade till Wismar att ligga der och vänta på hans person, och en pinass skall, effter hans egen begäran, oförtöffua komma effter. Gudh lathe trac[ta]ten deruthe komma till en goodh och önskeligh uthgångh och honom sedan medh hälsan och hugnat komma medh samma skepp väl hijtt till oss igen.

Ett moste jagh mentionera, för åhn jagh mitt breff sluter, nembligen min broder practicera så vidt medh Churfyrsten aff Brandeburgh, att han begär aff oss att see Enckiedråttningen till bästa, att hennes rentor motte väl administreras. Vår Phaltzgreffue tager sigh för[e]ståendet före; haffuer och s. K. M:tts handtbreff, der Hennes M:tt på ett dödzfall honom recommenderas. Han bruker sigh dett temligen till nytta och bekommer väl

*) De A. O. tillsända fullmakterna att sluta fred äro emellertid daterade den 10 och 15 Augusti 1635; se H. S. H., del 35, sidd. 112 och 154. Jämf. Regeringens bref d. 19 Sept. 1635 i H. S. H. 36: 380.

kärnan aff alt. Dessföruthan göres öffuermåttan monge gell, att leibgedinget dem neppligen i 2 eller 3 åhr kann betala. Medh nästa post skall jagh mhera particulariter om detta och annatt sckriffua, och vill nu hermedh *etc*. . . . Datum Stockholm denn 22 Septembris, Åhr 1635.

D. K. O. T. V. B.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Vale. Vale.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Wismar den 7 Octob., Anno 1635

---

236. Stockholm den 7 Oktober 1635.

Ursäkt för uraktlåten brefskrifning; kommissariernas återkomst med fredshandlingarne från Preussen; flottan; sjukligheten bland dess besättning; arméns bortförande från Preussen; Radziwils infall i Lifland; riksdagen och önskan, att A. O. måtte till densamma hemkomma.

Välborne Hr Rikscantzler, hiertans käre broder. Näst all kärligh välmågons lyckönsken kann jagh honom icke förholla, dett jagh i tvenne postdagar inthe sckreffuit haffuer, åhr orsaken denna, att jagh på nogre dagar tillgörande haffuer på landet varitt och der nogott hafft att bestella. Men aldenstundh min k. broders lackeij ähr nu herifrån igen reseferdigh till Tyslandh, der han honom finna kan, haffuer jagh icke kunnett lathe migh samma occasion förbigå, medh mindre jagh honom medh denne min sckriffuelse om sakernas sedermere förlopp skulle notificera.

Vår svåger Åke Axellson, så väl som min sonn Gustaff ähr för nogre dagar sedan komne ifrån Preussen och haffuer Åke hijtt medh sigh fört Polniske commissariernas undersckreffne contract, så väl som Kongen i Pålandhz egen ratification, sosom och tio Polniske Senatorers, hvilka der haffua varitt Regi a latere in hac expeditione caution, att på nästkommande Riksdagh i Warsjou skall Stendernas ratification uthan tviffuell fölia. Papper och bläck haffue vij, resten aff vår securitet står i vederpartens redeligheet. Feltherren ähr ähnu inthe kommin, uthan förväntes dageligen.

Alla våra största öhrlige skepp ähr nu hemma. Doch haffuer dett varitt en stoor lycka, att de ähre oskadde hemkompne, aldenstundh en sådana häfftigh brennesiuka haffuer på dem tagit

folk (oansedt
offte ankarna.
lättan, mhera
r dem inthe
för detta.
en, och huru
tar jagh onö-
der noksampt

y, emedan de
gh ifrån dagh
t och kommett
rt starka streuf-
ett annatt parti
boskap, hvilket
hade leffuat eff-
och goodheet på
y haffue de hafft
läsen folk, och, så
ll, haffue våra be-
ckriffua kann jagh
mpne. Doch säies
en.
ckriffuelse förmälte,
ffue till lycka. Hvadh
tzlij bliffua notificerat.
r kunne komma till en
n och sedan, innan denn
hijtt till oss denn hielpa
goodha rådh i alla saaker
henger på migh, och autori-
att jagh denn rett väl förmå
an lathe migh snart få see ho-

gemen vidhkommer, så veet min k.
mpt dett att beretta. Och befaller
denn 7 Octobris, Åhr 1635.
M. K. B. T. V. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

ckning: Pr ndh den 19 Novembris,

237. Stockholm den 10 Oktober 1635.

Om det allmänna affallet i Tyskland; Chur-Sachsen föreslagna fredsvilkor; önskvärdheten att så snart som möjligt komma ur kriget; om stilleståndet med Polen; Åke Tott; varning att akta sig för förräderi.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh min käre broder icke oförmält lathe migh i dagh medh ordinarii posten haffua bekommitt hans sckriffuelse, daterat Magdeburgh den 15 September*), aff hvilken, så väl som aff de breff min broder haffuer sckreffuit H. M:t till, jagh förnummitt haffuer, dett våra saaker deruthe sigh j[u] lengre j[u] mehr till verringhs ansee lathe, i det att alla våra venner nu oss ähre ifrånfallne, ja och, dett som verst ähr, att våre egne officerare begynna icke allenest att vackla, uthan och medh fienden uthan nogon försyn correspondera, så att jagh befrugtar att enthligen ett general affall bliffua. Dertill [är] att beklaga, att denn nation, som så myckett gott aff vår s. Konungh haffuer undhfått, för hvilkes skull han och döden undergått haffuer, skole vara otacksamme. Doch judicerar min broder rett i H. M:ts breff, dett asistenser pläga altijdh på sådant sätt löhnas.

Dernest, såsom min broder begärer Rådets betenckiande om de conditionerna, som han Churfyrsten tillskickat haffuer, så varder m. b. aff deres sckriffuelse meningen väl förnimmandes. Conditionerna approbera de väl, merkia dock aff denn otacksamma Churfyrstens svar dem inthe kunne haffua sin framgångh, oansedt de i sigh sielffue ähre både billige och rättmätige. Befinne och oss ingentingh nyttigare att vara ähn väl att kunne skilias vidh dett Tyska väsendet, i synnerhet medan vij der inge flere venner haffua att pålitha, och vårt eget krigsfolk, som alt ähre aff deres nation och undersåthare, falla oss ifrån. Våra medell här i riket ähre och temligh ringha och fiendens magt ähr oss alt för svår. Derföre försäkre min broder sigh, att, hvar han nogorlundha cum reputatione och säkerheet kann sluta och skilia oss vedh det Tyska väsendet, så bliffuer det högeligen applauderat. Jagh kann inthe annatt pröffua, ähn att, hvar dett kommer till ruptur, och Gudh icke synnerligen hielper, att vij bliffua deruth slagne i längdan, hvilket jagh holler ju för så stoor nesa som att lathe accordera oss deruth. Bliffua vij deruth slagne, så miste [vi] alt vårt Svenske folk, derigenom riket sedan bliffuer blottat och sett-

*) Detta bref finnes i behåll i R. A.

ies våre granner till roffs. Och förmoder [jag], der vij nogre fhå åhr må sittia i roo, skole [vij] väl beholla vår reputation och dock bliffua våra granner formidabell. Och aldenstundh min broder varder vidhlöffteligen förnimmandes Rådzens mening, vill jagh migh och derhän refererat haffue.

Min broder förmäler och sigh haffua bekommitt aff Nicodemo sckriffuelse jemte conditionerna aff stilleståndet, vedh hvilka han haffuer hijsnat, beklagandes vårt tillståndh. Ehurudana de och kunne vara, så försäkre [han] sigh, att de åhre medh en sådana frögdh aff hvar mann annamade, att dett inthe uthsäias kann. Tvifflar och inthe, att de på Riksdagen cum gratulatione bliffua accepterade. Här åhr inthe mhera som varitt har. (Nostra gens antiqum obtinet.) Min broder ville inthe heller lathe sigh merkia, att han dett mishagar. Patientia åhr dett bästa.

Min broder förmäler och om Åke Tott, att han nogott frijtt skall tala och sckriffua. Så haffuer jagh honom slett inthe förnummitt, oansedt, nhär han åhr här i Stockholm, omgås han myckit medh migh och dock medh temligh discretion. Aff andra haffuer jagh eij heller nogott hårom förnummitt. Holler derföre [det] för affundzsångh. Doch veet jagh han åhr impotens nok.

Detta jagh så i en hast haffuer velet sckriffua och befaller min käre broder hermedh denn högste Gudh till all goodh och lyckligh välmågo. Han holle och sin milda handh öffuer honom. Datum Stockholm den 10 Octobris, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min k. broder medh sin kärlige tienst. Käre broder. See sigh väl före iblandh dett folket han åhr stadder och lage så, att han altijdh kann vara på säkre orter och der han åhr sigh sielff megtigh, och bettre åhr att accordera, medan armeen åhr der uppe, åhn nhär man bliffuer trängder till siökanten. Ade.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålesundh den 19 Novembris, Anno 1635.

238. Stockholm den 26 Oktober 1635.

Glädjande underrättelser om A. O:s ankomst till Wismar; bref från Regeringen skola med snaraste afgå; utförligt svar uppskjutes; bristen i landet och fredens nödvändighet; ammunitionssändningar; uppsnappade poster.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Jagh förnimmer aff min sonn Turos relation, hvilken der i förgår väl hijtt till Stockholm ankom, så väl sosom [jag] aff hans egen sckriffuelse medh frögdh förnummitt, min k. b. väl och medh hälsan vara till Wismar [kommen] och de otacksamma Tyskarnes och officerernes stemplingar vara undhslupin*). Gudh vare tack, som honom ifrån deres omilda händer haffuer bevart. Han holle ähnu ytterligare sin milda handh öffuer honom och hielpe honom enthligen medh väl uthrettade saaker och goodh hälsa hijtt hem till oss igen.

Min broder sckriffuer till Regeringen och begärer resolution på nogre interrogatorier, på hvilka de gerna hade giffuit nu strax resolution. Men aldenstundh Stenderna nu alle [äre] här, och vij haffue agtat medh ett uthskått att communicera, hvilket på en dagh eller fyra anlöper, derföre moste dermedh fördröies. Doch innan fhå dagar skall en express post bliffue till honom afferdat medh express resolution, eliest hoppes jagh, dett hans lackei väl allareda skall vara hooss honom, hvilken der haffuer våra breff medh sigh, deruthinnan och resolution finnes på åhtskillige min k. b:s frågepunctar.

Min broders breff, migh tillsckreffuit, ähr vidhlöfftigt och kräffuer svar, men jagh haffuer nogre dagar aff mine flusser varitt starkt plågat, så att jagh inthe förmå någon longh sckriffuelse. men hoppes snart att bliffua bettre, om Gudh vill, och skall då medh posten sckriffua all uthförligh relation.

De medell, som herifrån sändas skole till Tysklandh, förnimmer min broder väl, och Cammerens breff kunne inthe myckett förslå, aldenstundh spannemålssumman föga kann belöpa sigh öffuer 16,000 tynnor spannemål, föruthan andre victualiepersedler. Min broder försäkre sigh vist, att riket förmå mindre ähn nogon tror, och nu ingenting bettre tienar ähn roo. Gudh giffue honom denn lyckan att kunne sluta kriget der uthe, och sedan sielff kunne komma hem i denna vinter att hielpa redressera staaten. Dett vore sannerligen högt aff nöden.

*) Syftar sannolikt på brefvet den 27 Sept. 1635.

Jagh töre inthe så sckriffua, aldenstundh breffuen gå medh ordinarij posten, men medh nästa post skall jagh uthförligare sckriffua.

Ammunition ähr medh åhtskilige skepp herifrån sende. Feltherren berettar och sigh temlighe poster uthur Preussen haffua försendt, sosom altijdh min broder om alle saaker tillsckreffuit. Berettar sigh haffua sedan förnummitt, dett alla hans breff haffua mestadeles bleffuit interciperade aff de Dansicher uthridare.

Käre broder, förlåth migh, dett jagh inthe particularius för denna gångh sckriffua kann. Hernest mhera. Och befaller *etc.* ... Datum Stockholm denn 26 Octobris, Åhr 1635.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa digh medh sin kärlige tienst. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh den 22 Novembris, Anno 1635.

---

239. Stockholm den 17 November 1635.

Sjukdomshinder för brefskrifning; riksdagen och bevillningarne; A. O:s hemkomst; ställföreträdare i Tyskland; förläningar och adlande; sändandet af krigsförnödenheter och penningar; betänkanden begäres; A. O:s misstankar bemötas; Radziwils infall i Lifland.

Välborne hiertans käre broder. Jagh haffuer på nogon tijdh tillgörande bekommett aff honom tvenne sckriffuelser, denn ena medh min son Turo och denn andra medh hans egen sonn Jahan*), hvilke haffua varitt migh kärkomne, i synnerheet emedan de nogett circumstantialiter haffue varitt sckriffne. Tackar min Hr b. för goodh communication. Och bedröffuar migh myckett der hooss, dett jagh nu en tijdh longh honom inthe haffuer kunnett svara, hvilket och nu medh stoor vedermöda skeer, aldenstundh jagh mheer ähn i 3 vekor haffuer varett medh en häfftigh fluss betagen öffuer mina ögon och öhron, så att jagh nästan hvarken haffuer kunnett läsa eller sckriffua, doch icke till sängs legat. Åhr och åhnu icke aldeles denn siukan quitt och förmår inthe rett myckett.

*) Dessa skrifvelser, den ena dat. den 27 September med ett post scriptum af den 2 Oktober samt den andra af den 20 Oktober 1635, finnas båda i behåll i R. A.

Riksdagen åhr nu, des Gudi skee loff, väl öffuerståndin, och Ständerna åhtskilda medh en temliget gott contentament. Vij haffua ehrhollet alla de uthlagor och contributioner, som vij för detta hafft haffue, och boskapsskatten på tvenne åhr prolongerat, antingen dett bliffuer fredh i Tyslandh eller eij. Quarnetullen och lilla tullen, oansedt de haffue starkt om honom anhollet, så ähre [de] doch medh skäl och förre riksdagsbeslut bleffne så öffuertygade, dett jagh förmodar, att denn oss ingen stoor molestiæ mhera göra skall. Alle ähre och härifrån medh ett temliget contentament förreste. Och oansedt jagh haffuer varett så instängdh och siuker, förmoder jagh doch migh haffua giort min devoir, aldenstundh alla Ständerna haffua migh consulerat och alt meo cum consilio svarat. Uthschriffningen haffua vij inthe dreffuit för denna gångh, aldenstundh de hade bleffuit alt för perplex. Doch haffue vij ett temligit folk här i riket och, der oss tränger vijdare, kunne vij altijdh bliffua henne megtige.

Käre broder, jagh förnimmer, att han ähr resoluerat att komma hijtt hem i riket, för de orsaker skull, som han sielff specificerar. Finner och hans hemkompst myckett nyttigh vara fäderneslandet både i en och annan motto. Hoppes och, att, medan vinteren påstår, icke så stoor fhara skall vhara. Åhr min b. här i riket, och kriget endheligen moste continueras i Tyslandh, så skall han medh sin præsentie myckett kunne uthretta att promovera sommarexpeditionen. Dessföruthan kann han och hielpa att stabiliera staten och collegierna här hemma, hvilken doch dessföruthan står på svaga fötter och icke så föras, som dett sigh bör; ad particularia törs jagh inthe [komma], doch, som jagh märker, veet han dett alt väl.

Der min broder kann komma hem, holler jagh före, dett han nu säkert reser igenom Dannemark. Tvifflar inthe att honom ju skeer cortesie, ehvadh eliest meningen ähr. Men hvar dett icke bleffue alt för seent på åhret, vore dett snart att löpa till Callmare, effter som nu nogre goodhe skepp ähre på vägen till Strålesundh. (Gudh hielpe honom medh hälsan hijtt till oss).

Min broder förmäler väl, dett jagh ingen större tienst kunne bevisa honom, åhn att en honom motte substitueras, och han sielff komma hijtt in. Så hoppes jagh, dett hans lackei nu väl skall vara hooss honom och der all beskedh om bekommitt. Till att senda nogon aff Rådet deruth, så ähr ingen aff dem, här ähre, som nogon cognition aff Tyske staaten haffuer, ey heller, der de åhn herifrån expedieras skulle, för åhn min b. sielff hijtt komme,

så skulle de svårligen så fundamentaliter kunne underettas och informeras, som dett sigh borde i hans absentia. Derföre haffuer han och magt att substituera andra i sitt stelle aff dem, som der uthe ähro. Min b. vare försäkradt, att, hvar Gudh hielper honom hijt hem, all denn dissorder och annan orede, som här till ähr inriten, skall vara lätteligen att corrigera.

Min b. förmäler och, dett capita collegiorum sällan ähre tillstädes och sielffua underscriffua, så ähr dett väl sant. Doch ähre der undertijden skälige orsaker till, undertijden och inthe. Doch hoppes jagh för min person, dett, oanseedt hooss migh finnes feel, doch icke offta i detta fallet. Jagh ähr här stadigt och stedzse vedh handen, och undertijden till andres förtret, och, der jagh dett icke giort hade, torde [det] till euentyrs hade (!) varitt annorlunda, ähn dett nu ähr. Feel finnes nok i Collegierna, men inthe större ähn i Cantzelijt och Cammaren, hvilket ähr sosom hierta aff regementen. Kommer min broder hem, så ähr detta alt att boota, eliest svårligen, ty en vägh gåås inthe aff allom.

Min broder mentionerar om godz giffuande och personers adlande, så ähr dett icke mhera ähn 4 personer skedt, hvilka der mäst haffua s. Konungens eget löffte och min b:s egen attestation. Haffue och allareda resoluerat dett nu inthe vijdare att göra, och dett, som här till skedt ähr, hoppes jagh vara till att försvara. Adelspersoner haffue vij inge giort, som icke hafft min b:s egen attestation deruppå, att dett haffuer varitt dem af s. Konungen tillsagt, unnantagandes gamble Rentmestaren Per Andersson*), och dett ey heller uthan skäl, men Casper Apoteckare inthe. Och sosom vij ey må, altså ähre vij ey heller i detta fallet liberal.

Min b. begärer, att jagh medh flijt ville pådriffua, att enthsett på vivres och munition motte komma till Wismar och Strålesundh, så haffuer sådant längesedan varett i verket, men de ohörlige stormar haffue mykett hindrat, ty 4 öhrligeskepp haffua för 8 vekor sedan lupit åht Reffle effter spannemål och skulle sedan till Strålesundh. Åhre nu 3 aff dem kompne i Elsnabben uthan master och segell och lastes sedan i andre skepp, som till Strålesundh [skole]. Dett fjerde vette vij inthe, hvar dett ähr. Må alt väl komma fram, som anordnat ähr, så öffuergår dett vijdt dett förslaget han begärar. Hoppes, att Cammeren honom förslagen väl tillsendt haffuer. Peningar ähre de svåraste, ty här ähr inthe uthan kopparmynt och lithet aff dem, aldenstundh her inthe bliffuer myntat och dess föruthan inthe tienlige att senda deruth. Der

*) Adlad Törnsköld.

nu staaten öffuer vinteren der uthe kunne uppehållas, och mann denne tijden rett brukar, hoppes jagh, att vij medh första vhårdagh ett åhrliget skole kunne præstera, men vore han sielff hemma myckett mhera.

Skall nogon armé i denna sommar gå her uthur riket, så moste min b. communicera oss sine tanckar häröffuer. Hvar och nogon legation skall gå till Chur-Saxen och Förstarna, eller och dem nogre breff tillsckriffuas, så moste min broder oss sina tanckar deruthinnan ypna och sielff modum och sättet præschribera och inthe tröttnas eller ledas vijdh, oansedt tacken inthet så alltijdh fölier.

Min broder göre sigh inge tanckar om invidie eller hat. Misförståndh kunne väl snart komma, haffue doch föga uppå sigh, uthan vara försäkrat, dett de medh dem andra aff hiertat åhstunda hans hemkompst. — Belangande min broder förmäler, om [att] en agent i Pålandh eller Preusen, benembt Cordan (?), skall vara ordinerat, så åhr dett inthe; allenast för adviser skull haffuer Feltherren föreäkrat honom åhrligen 2 eller 300 rdr för communication skull, men eliest inthe.

Käre broder, jagh ville väl gerna sckriffua mhera, men jagh haffuer i två dagar sckreffuit heruppå medh stoor vedermödo, effter min[e] flusser migh så starkt plåga. Dett första jagh bliffuer bettre, skall jagh inthe försummat. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 17 Nov., Åhr 1635.

D. T. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh tacker min broder för denn omvordnat han drager om min sonn Jahan. Om honom teckes att lathe honom stiga uppå ett aff öhrligeskeppen och löpa hijtt, såge jagh dett gerna. Vale et vive.

Postscriptum (på löst blad):

Min broder förmäler, att mann inthe skall restituera Preussen. för åhn de ablata i Lifflandh åhre igen giffne. Så åhr Radzwill alt longt för detta affrygt och alt igen restituerat, oansedt han landet myckett illa tracterat haffuer, och dett ett gott stycke uthplundrat. Nogon skada haffuer min broder lidit vidh Wolmar och Wänden, men mitt godz, nembligen Se[g]evoll och Allis, åhre helt ruinerade. Ty på Se[g]evoll haffue våre legat, vidh Allis fienden. Vij haffue sckreffuit öffuer och begärt vetta, hvem orsaken åhr, dett fienden åhr öffuerkommen. Så vänder Hr Bengt före,

dett folket, som skulle komma uthur Finlandh, ankommo inthe för åhn mitt i Aug., der de likquäl vore befalte att vara deran i Junio. Andra förmäla, att der inthe rett commando varitt haffuer. Ehuru derom vara kann, så bör detta inthe afflöpa uthan straff, hooss hvem som skullen och vara kann. Datum ut in literis.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh den 9 Decembris, Anno 1635.

---

240. Stockholm den . . . December 1635.

Melcher Falkenbergs sändning till Tyskland och B. Skyttes tillärnade sändning till Danmark och Holstein; om ishinder för de färdiga transporterna till Tyskland; nya uppmaningar till A. O. att komma hem; tillståndet hemma; privatunderrättelser.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . Effter som honom medh sista post förledne lögerdags bleff adverterat, dett vij vore resolverade att senda en medh breff till Chur-Saxen sampt andre förster, altså ähr nu Melchior Falkenbergh der hän afferdat*), först till att begiffua sigh till min broder och taga hans vijdare order och till göra, dett han finner gott och rådeliget, effter som saakerna sigh der uthe nu kunne lämpa. Störste orsaken till desse breffuen ähr, dett mann förnimmer all skuldh och invidia att kastas uppå honom, lika som han giorde alt dett uthan och emot Hennes M:tts vettskap och velie. Hoppes och, till att breffuen således skole vara stilicerade, att, der nogon conscientiæ ähr i Chur-Saxens hierta, dett de och nogott skole kunna effectuera.

Jagh haffuer och gerna velet accomodera Falkenbergh medh denna resa, aldenstundh han för sin privat saak skull denn haffver myckett affecterat och dessföruthan noksampt ähr capabell. Bengt Skytte haffue vij ährnatt att senda till Dannemark och Hertigen aff Holsten, aldenstundh Konungen dersammastedes haffuer åhtskilige resor offererat sigh att interponera. Der min broder finner dett orådeliget, kann han sckriffua emot honom till Sundet, der han sigh sedan effter rette skall.

Jagh förmälte i min sista sckriffuelse, dett vij haffue förordnat nogre skepp medh spannemål (altijdh till 19,000 tynner) medh

---

*) Se Bergh: Sv. Riksrådets Prot. för den 1 December 1635. Band 5, sid. 366.

sampt andre anseenligh[e] poster medh victualie parsedler att löpa effter till Strålesundh och Wismar. Hade och vist förhoppes, dett en stoor deel allareda skulle haffua varitt framkommitt. Men så förnimme vij medh ånger, att denna stoora stormen haffuer giort oss ingen ringa skada, i dett att 4 våre öhrligeskepp haffua allareda för 3½ månadt sedan varitt herifrån lupne till Räffle, der intaget 8,000 tynnor sädh till Tyslandh att öffuerföre, hvilke aff denn ohörda storm ähre enthligen tu aff dem mastlöse kommitt hijtt in i skären. De andra tu veete vij aldrich hvar de ähre. Desse tvenne, här i skären ähre, till dem haffue vij strax försendt nogre köpmansskepp till att taga lasten in. Så ähr en sådana plötzligh och hastigh vinter infallen, att både öhrligeskepen så väl [som] köpmansskepen alla ähre infrusen, att mann nu kann köra medh hästar till dem. Här ligger och bron vedh Stockholm full medh fremmande skepp, de der och alla haffua moste niuta samma rett, en deel lastade medh koppar. Om nu vinteren vill uppslå igen, giffuer tijden. Jagh befrugtar oss på andra orter vara dett samma skedt. Jagh beklagar sannerligen min broder, denn jagh noksampt veet sitter i stoora laborinther, haffue två toma händer och myckett folk på halsen och ingen enthsatt kann haffua, som något förslå kann.

Jagh vill inthe alt förtro pennan, men breffuisaren skall vetta honom alt beretta om tillståndet, både hvadh folk i vhår kann bringas till väga, sosom och andra medell. Jagh tvifflar inthe, dett min b. gör sitt bästa att komma till freden, så myckett mögeliget ähr. Oss tienar inthe dett kriget i längden, ty saakerna falla här myckett svåre, och fast mhera ähn han tror. Hans person kann hereffter göra fädernеslandet hundrafalt bettre tienst i riket ähn deruthe. Min broder slutat, så frampt mögeligit ähr medh nogon reputation och säkerheet, ty dett ähr högh tijdh. Mher törs jagh inthe sckriffua. Åhr der och ingen hopp till tractat, så förordna andre provisionaliter i sitt stelle och komme hem j[u] förr j[u] bettre och snarare.

Käre broder, hvadh eliest tillståndet här hemma i riket vedhkommer, så ähr, des Gudi skee loff, all tingh roliget och stilla, och arbete vij nu på staaten, dett [att] formera, och på medelen. Doch fattas, dett som mäst ähr, hans person dem medh gooda rådh att dirigera.

Din sonn Jahan fölier nu sin tillkommande svärmoder och maitresse på nogra dagar effter. Din husfru och andra barn må alla, des Gudi skee loff, väl. Hvadh alt annatt vidhkommer skall

denna, som breffuett förer, vetta omstendeligen att beretta. Och befaller *etc*. . . . Datum Stockholm denn . . .*) Decemb., Åhr 1635.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn

Min hustru lather helsa min broder medh sin kärlige tienst.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh den 6 Jan., Anno 1636.

---

241. Stockholm den 12 December 1635.

Ankomna bref från A. O.; fredsunderhandlingarne med Sachsen; franskt sändebud i Stockholm; fördraget med Polen och med Brandenburg om Preussen; beklagar försummelserna därvid; de hittills af is uppehållna transporterna afgå.

Välborne Hr Rikscantzler, hiertans käre broder. Jagh hoppes, dett mitt breff, som jagh sist medh Melchior Falkenbergh sckreff, skall honom snart vidh detta laget vara väl tillhanda kommin. Frögdar migh och öffuer din sckriffuelse, som jagh i dagh medh ordinarij posten bekomitt haffuer**), oansedt Erich Larson dem haffuer fört till Sundet, och för dett han inthe så hastigt haffuer kunnett resa, sendt dem ifrån sigh.

Vij haffue samptligen lathet min b:s breff till H. M:tt Drättningen och des bifogade acta oss föreläsa, haffue der uthaff förstått statum rerum, och att Churfyrsten genom Hertigh Adolf Frederich[s] anhollande begynner sigh nogott nhärmare länckia till en tractat, denn jagh önsker väl och lyckligen motte afflöpa medh fäderneslandzens säkerhect och reputation, och att Gudh enthligen, effter så stoor möda och travalie, ville hielpa min broder medh denn hem till oss igen. Alt, hvadh min broder i denna saak medh H. Adolf Frederich giort och föreslaget haffuer, bliffuer aff dem alle megta väl apprehenderat och gillat, och, oansedt i deres sista sckriffuelse väl förmältes, att mann medh Chur-Saxen inthe skulle tractera, medh mindre han kunne framvisa Käisarens procuratorium, så pröffue de väl, dett sådant skall giffua i tractaten

*) Datumsiffran är i manuscriptet utelemnad. Jmf. dock Regeringens bref till A. O. den 1 December 1635; H. S. H. del 37: 185.

**) Brefvet, dateradt Stralsund den 21 Nov. 1635, finnes i behåll i R. A.

stoora impedimenter och molestier och skatta derföre, att, hvadh min broder sluter och dett sedan af Käisaren kunne bliffua ratificerat, vara noksampt säkert, så vidt som alle saaker i denne tijden kunne skattas för säkre.

Davankort [ɔ: D'Avaugour], denn Hamburgiske residenten, uthsender ifrån denn Fransösiske Gesandten D'Auvo ifrån Dansich, åhr för nogre dagar sedan hijtt ankommen. Har hafft audientz, och består hans verff i tvenne puncter, den ena att dett förbundet min broder uprettade i Franckriket motte bliffua ratifierat, dett andra dett motte specificeras, huru starka de in vicem asistenser både till vattens och lands skulle vara. Vij haffue ähnu inthe varitt här öffuer till rådz, och haffuer min broder giort väl, han haffuer communicerat migh sitt betenckiande heruthinnan, hvilket och väl skall bliffua taget i act och hans tractater medh Churfyrsten i ingen motto præiudicera, och, hvadh han för resolution bekommer, skall han medh näste post bliffua adverterat.

Min broder förmäler och i samma sckriffuelse nogott om denn Preusniske tractaten sosom och sender migh copian aff Feltmarskalkens och Hr Bengt Oxcnstiernas breff, deraff jagh hans meningh, så väl som aff sielffua orden, noksampt förstå. Jagh moste väl bekenna våre Commissarier myckett bettre hade kunnett göra, om de hade dett så förstått och sedan icke hade varett så alt för begirige på freden. Feltherren haffuer och satt deruthe hela krigsstaaten att föra ex cassa och inthet ex hostico, hvilket hooss oss altijdh haffuer varett omögeliget, i synnerhet medh extraordinarij stoora specer och ovanligh[e] casus, och, medan dett noksampt haffuer synts inthe att kunne gå, derföre ähr conditionerna så myckett begärligare accepterade. Doch, ehuru dett ähr, så ähr nu gerningen giort, och vore till att önska, dett Gudh ville giffua oss sådana rådh, dermedh all tillstundande fhara och olyckor kunne så myckett bettre bliffua förebygde och sådana fauter uthan p[o]enitere afflöpa.

Jagh ähr medh min [broder] deruthinnan ense, att dett haffuer varett illa giort, att om Churfyrstens aff Brandeburgh prætensioner icke skulle haffua afftalts, för ähn våra Commissarier förreste derifrån — kann väl tenckia, dett giffuer oss i framtijden en vidhlöfftigheet — men hvadh Pillo skantz demolieringh vedhkommer, dett seer han noksampt aff Feltmarskalkens breff, hvadh löffter Commissarierna medh Feltherren giort haffuer. Sedan de ähre och hijtt i riket komne, haffua de så förringat dess bygningh, att hon vore inthe i längden bastant och sigh väl sielff ruinerade,

och bettre vore att taga en summa peningar, den der så gott som budes och uphäfva all prætension, ähn som ruinera dett, som dess föruthan inthe stå kunne. Derföre haffue vij ändtligen resoluerat, att, hvar Churfyrsten renuntierade all sin prætension och goffue 4[0] eller 50,000, motte de loffua honom denn. Dermedh kann jagh noksampt tenckia, dett tijden ähr så lenge dermedh anlupin, att vattnet haffuer fylt graffuarna, och fundamenten således sedan inthe ähr till att ruinera, och tijden att afföra folket nu ähr för handen, att hvarken satisfaction eller prætensions renunciation, ey heller demolition totaliter ähr till att nhå.

Jagh beklagar mitt kall vara migh på halsen kommett, som sådant aldrich haffuer tracterat. Ehuru gerna jagh och vill, så lather sådant sigh så hastigt inthe lära, och andra, som haffua [det] handterat, bära der ringa omsorgh före och finnes offta præpostera misericordia. Doch, der de hade effterkommitt vår befallningh, så hade dett ena eller dett andra väl hafft sin rigtigheet. Jagh ville önske, dett Gudh motte hielpa oss till fredh deruthe, och att min broder motte snart kunne komma hem i riket till oss, eliest kann skee begås fuller flere sådana acter. Doch, så vidt jagh förstår, skall jagh förekomma, så myckett mögeligit ähr.

Käre broder jagh skulle väl sckriffua mhera, men posten moste rett nu fort. Derföre vill [jagh] sluta och befaller *etc.* . . . .
Datum Stockholm denn 12 Decembris, Åhr 1635.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, jagh hoppes, dett proviantskeppen skole nu komma öffuer, effter siön ähr nu mäst reen igen aff ett longhligt töväder. Jagh skall göra mitt bästa, att en vexell skall bliffua öffuergiort till hans uppehelle, effter jagh väl kann tenckia, dett honom moste falla myckett knapt. Vale. Medh nästa post uthförligare.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh den 6 Jan., Anno 1636.

242. Stockholm den 1 Januari 1636.

Nya truppsändningar till Tyskland beredas; A. O:s betänkanden begäras; om ett giordt förslag att ur kopparmalmen utdraga silfver och guld; ställningen vid kopparberget; märkeliga döds- och sjukdomsfall; kansliet och behofvet af dess förstärkning; enkedrottningen; drottningen; pfalzgrefven; försäkran om oförtrutet nit; nyårsönskan.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . Melchior Falkenbergh ähr nu väl ankommin och honom mitt bref præsenterat. Ifrån denn tijden och in till nu ähr inthe sckrifftvärdigt passerat, vijdare ähn att præparatorier görs alt så småningom ferdig till att öffuersettia mhera krigsfolk till Tyslandh, så frampt ingen fredh bliffuer. Derföre ähr och Hans Berns [ɔ: Berndes] öffuersendt till Lifflandh och Finlandh att sambla medell, göre alla præparatoria och mönstra folket. Hvadh, som han där kann uthretta giffuer tijden.

Vij haffue medh siste post begärat, dett min broder ville meddela oss sina tanckar öffuer denna expedition, huru starkt han förmenar, dett skee skulle både till häst och foot, dett han och bäst göra kann, som där ähr in loco. Jagh förmerker väl, dett min broder inthe ähr så liberal att meddela oss sina tanckar och consilier, som han för detta giort haffuer. Orsaken kann jagh väl tenckia. Doch beder jagh, att han inthe dermedh ville haffua fördragh, uthan lathe kärleken till fädernelandet transportera sina tanckar till dett bästa, ne respublica aliquid detrimenti capiat, och condonera erroribus.

Min broder kommer sigh väl i hugh, dett Hoffcantzleren Salvius haffuer berettat honom om en Frantzos, benembt Mazalett, hvilken vij i förledne sommers haffue giffuit ett privilegium på koppar- och silffuer-bergs förbettrande. Han haffuer giffuit här merkligh saaker före, nembligen att åhtskilia silffret ifrån kopparen, förmenandes i hvart skeppundh koppar att vara 130 rdr i silffuer och i gull 4 ducater, och der nu en zentner silffuermalm giffuer 4 lodh, skall kunne komma in uppå 16, ja och 20, hähr aff nu en proff att taga. Rycker Feltherren i morgon sielff up till bergslagarna, att stella proffuen i verket och haffuer försckreffuit dem alla emot sigh till Vester-Silffuerberget, de som detta hanterat haffue. Teckes nu Gudh att giffua härtill sin välsignelse, så ähr inthe till att tviffla, dett fädernelandet här igenom skall merkeligen bliffua stärkt, men största delen holla detta

olikt. Vare härom huru dett kann, så åhr dett för säkert, att i vår koppar- och silffermalm sticker myckett. Ty jagh förnimmer, dett de, som haffua hafft i arendet kopparberget vidh Vestervik, haffua mhera fört malm uth åhn giordh koppar. Innan 14 dagar hoppes jagh till att advisera honom nogott mhera particulariter härom till.

I går åhr breff ankommett ifrån Kopparberget, att Blanckstöts malm haffuer sigh heelt tappat, och de andra gruffuorna förlora sigh alt mher och mher, och åhr en öffuermottan stoor quidan deruthöffuer vidh Berget. Derföre reser och Feltherren dijt att taga dett i ögneskeen. Gudh förbiude, detta vore sant; skulle dett bliffua ett stoort slagh, och kopparen hereffter inthe mhera så ringa skattas. Doch åhr ifrån Kopparberget en ort belegen vidh pass 8 mil, Finnemarken benembtt. Der finnes en treffueligh, ymnigh och kosteligh kopparmalm, och åhr i detta nu förledne åhre vidh pass 500 skeppundh giorde, och, hvar der vore bergsmän nok, vore der väl till att göra nogre tusen om åhret, föruthan på monge orter, som dett sigh ypper. Tecktes Gudh att giffua riket på någre åhr roo, skattar jagh myckett gott vara uthretta.

Eliest moste jagh min k. broder icke förholla, dett Biskopen i Linköping, D:r Johannes Botvidi, åhr dödh, och, sosom berettas, skall Erkebiskopen och vara dödh. Hr Per Baner ligger och illa siuk aff en hitzigh feber och [lider] som för myckett aff melancolia hypocondriaca. Tror neppligen, att han denn siukdom förvinner, och, hvar han åhn medh liffuet undhslipper, bliffuer han doch svårligen mhera capabell sitt ämbete, som han härtill beklädt haffuer, vijdare att förestå. Hr Per Sparre, denn andra min broder[s] collega åhr myckett illa till pass, och nu en longh [tijdh] inthe kunne bevistas Regeringen, och, som medici döma, skall dett vara en slengh aff lunghsootan.

Åhr altså min broders collegium myckett slett bestelt, och moste jagh väl draga största lasten deraff, så vidt jagh dett och förstår, oansedt dett migh ett temligit odium concilierat haffuer, hvilket jagh alt inthet agtar, der jagh mann kann tiena H. M:tt och mitt fäderneslandh. Der haffue och väl nogre funnitts, som haffue velet, dett Cantzelicollegium skole stärkias, men jagh haffuer dett inthe velet tillathe att skole skee i min broders frånvharu. Sedan seer jagh så fhå, som der till finnes capabell, serdeles aff dem, som nu åhre i Rådet. Min broder meddela migh sitt betenckiande herom. Jagh befinner ingen aff ungdomen vara

capablere att komma i Rådet och i ditt Collegio ähn min b:s sonn Jahan. Der min broder detta behagar, han lathe migh vetta. Jagh hoppes, der Gudh sparer honom liffuet, att han skall kunne succedera digh i offitio en dagh. Dett vore eij heller obilligt, att två eller 3 unge karrer aff adell sattes i Cantzlijt till att lähra nogott i tijdh. Eliest befrugtar jagh, dett regementet kommer i framtijden i sådana händer, som dett i K. Carlls tijdh var.

K. broder. H. M:tt Enckedråttningen ähr nu myckett roligh, respecterar nu myckett mhera Regeringen, ähn för detta ähr skedt; bärer en frugtan, doch dilapiderar alt dett hon äger, och ehuru offta jagh haffuer styrkt sådant att hindra och tutores att constituera, så bekommer man doch inthet medhell. Hvar mann skyr att offendera, befrugtandes för framptijderna. Gell ähr så myckett giorde, att de medh alle leibgedingsrentorna i tu åhr inthe kunne betalas.

Vår unge Dråttningh tager treffeligh till i juditio och förståndh; apprehenderer modrens fauter och esomofftast hooss sine förtrogne dem beklagar; haffuer en ädell natur och plane regius spiritus. Kommer en rett education dertill, ähr inthe till att tviffla, att, så vidt sexus fœmineus dett till lather, lährer hon patrissera.

Phaltzgreffuen och hans gemahl bliffua myckett annorlunda till sinnes ähn för detta och leffua nu, sosom dem bör, och icke som för detta. Här fattes inthe annatt, ähn att Gudh ville giffua min broder denn lyckann att kunne göra en goodh ända på dett Tyska kriget och sedan att kunne komma hijtt hem till att hielpa till att stå fäderneslandet före. Så ähr inthet tviffuell, att denn goodhe Gudh väl hielper vårt fäderneslandh i en goodh och ståthligh staat igen.

K. broder, jagh haffuer detta så korteligen velet mentionera, på dett han motte vetta desse legenheeter och sedan sina tanker migh igen meddela. Min broder tviffle inthe, att jagh skall träla och arbeta, så lenge jagh kann och förmå, och aldrich tröttas, effter som jagh och hoppes, dett hvar ährligh mann skole giffua migh dett vittnesbördet, att jagh eller aldrich hveckar*) för arbeten. Käre broder, jagh vill nu hermedh sluta och befaller *etc.* . . . . .
Datum Stockholm denn 1 Jan., Åhr 1636.

D. T. B. i döden
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

*) Jmf. Rietz' Svenskt Dialektlexikon ordet: hveka = vackla, svigta.

Käre broder. Effter denna åhr nyåhrsdagh, så önsker jagh honom ett gott och lyckosampt nytt åhr, och, sosom han nu in uppå tionde åhret haffuer varitt uthur sitt fäderneslandh, myckin mödo och travali uthstått, monge förandringar och omskifftelser, understundom till bettringh och stundom till verringh, seet och pröffuat, att denn högste Gudh ville nu giffua honom sin nådh och välsignelse, dett han nu i detta ingående åhret motte sigh och sitt fäderneslandh uthur dett Tyske kriget kunne utharbeta och en säker, redeligh och reputerligh fredh kunne sluta och änthligen medh hälsann och hugnat och frögdh komma hem i sitt fäderneslandh igen och finna sin käre husfru och barn medh alla sine kärkomne vordnat medh glädie. Vale et diu vive. Min käre husfru lather kärligen helsa min k. broder medh sin tienst och önsker honom ett gott och hugneligt nytt åhr.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh d. 6 Febr., Anno 1635.

---

243. Stockholm den 16 Januari 1636.

Svårigheten att drifva A. O:s gifna betänkanden igenom; slappheten i styrelsen; kansliet; önskligheten af en regeringsinstruktion; städernas upphjelpande; kopparkompani; frimarknad; »omslag»; bank; myntet; bergslagen; seger i Tyskland; privatnotiser; burggrefskapet i Göteborg.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . Erich Larson åhr först hijtt ankommen dagen för nye åhret och min broders breff till Regeringen och dett andra till migh leffuererat*). Han haffuer varitt lenge på vägen, doch, som jagh förnimmer, aff sin siukdom förhindrat. Jagh tacker min b., som så yppenhierta sckriffuer migh sin meningh och betänckiande om vår staats retta formerande. Jagh märker, dett han aff kärlek till fäderneslandet migh förekommer att påminna, för åhn jagh dett aff honom begärat haffuer. Doch hoppes jagh honom mitt breff allareda väl vara tillhanda kommitt, uthi hvilket jagh dett samma aff honom begärat haffuer. Åhr nu glad, att jagh dett bekommitt haffuer, som jagh åstundade.

Nhär jagh nu min broders breff medh betenckiande igenom läsit haffuer, befinner jagh dett således vara sckreffuit, så att jagh, och som jagh nepligen [tror] nogon, som fäderneslandet väl vill,

*) A. O:s bref, dat. Stralsund den 30 Nov. 1635, tryckt i H. S. H. del 37, sid. 178.

medh skäl kann deremot säia. Ty jagh bekenner, att hvar medh flijt icke effter sökies att förbettra och förmera Cronones rentor, i synnerheet medan Pillouiske licenterne nu ähre oss uthur händerna, skall neppligen riksens staat så häreffter som härtill kunne uthföres, uthan moste necessario effter hans meningh affkortes, ämbetena förminskas, öhrligeskepen till ett mindre taal redigeras, bygningarna affskaffas. Hvar dett skeer, så bliffua vij våra grannar inthe lika, skeer dett och inthe, så bryte vij sielffua ryggen aff oss. Hvadh häreffter sedan vill fölia, ähr lätt till att döma. På denna meningh, som min broder nu sckriffuer haffua alla hans memorialer, i synnerheet dett jagh medh migh hemfört haffuer, varitt dirigerat. De ähre publice i rådet upläste, aff alle approberade, ja och berömde, men nhär de haffue skolet stellas i verket, haffuer ingen så gott velet leggia der handen rett vijdh. Jagh haffuer esomofftast dem i Rådet framdragit, rådt och förmant deruppå att arbeta och i tijdh i värket att stella, doch altijdh de svar bekommitt, att saakerna vore aff stoor vigtigheet, kraffde ett noga betenckiande; man kunne och lätteligen fhara vilse, mången skole bliffua derigenom offenderader, hvilket nu ingen tijdh vore, medh sampt många andre fhåfenge enthskyllningar och sedan pr[o]crastinando.

Jagh hoppes, att jagh för min person haffuer giort så myckett, jagh haffuer kunnett, kann doch inthe vijdare komma, ähn jagh bliffuer secunderader. Vist ähr dett, att mången seer [det] inthe gerna för sitt enstaka interesse skull, en deel sky arbeten och sökia mackeligheet att handtera privata. Doch ähr dett icke denn ringaste [orsaken], att Cantzelijcollegium, aff hvilket mest sådant borde proponeras och driffua[s], hvarken gör eller kann göra sitt embete tillfyllest. Hr Per Baner ähr mest siukligh, tror och svårligen, att han nogott lenge bliffuer capabell till nogon tienst. Per Sparre befrugtar jagh drages medh lungesotan, kann inthet arbeta. Hofcantzleren Salvius ähr esomofftast siuk. Jagh må väl inthe så sckriffua om migh sielff, doch befrugtar jagh, att hvar [jagh] icke så trådt och tidt dreffue dett collegium, så väl som nästan de andra, dett skulle svårligen i denn staat ståt, som dett nu ähr. Doch hoppes jagh, [att] dett sigh effter handen skall bettra, effter som folket nu nogorlunda j[u] lengre j[u] mher begynna att vänias vijdh arbeten, apprehendera föregångne fauter och onde consequentier. Hoppes altså, näst Gudz hielp, att der kann rådas boot uppå.

Jagh ville önska, att en rett instruction vore fattat för sielffua Regeringen, hvadh den borde göra först [och] sidst, visse timer

att vara tillstedes föresckriffues och absentes uthan lagliga förfall starkt mulcteras; att och hvart och [ett] collegium hade sin vissa instruction, som Hoffretten haffuer; skole många exorbitantier bliffua tillbakar, som nu esomofftaste förelöpa. Desse kunne igenom ingen compileras, uthan igenom min broder. Der hans handh hade varitt deruthöffuer, skulle de aff allom bliffua applauderade, doch veet jagh noksampt, han dett gerna giorde, men andra hans månge occupationer dett förhindre. Moste altså nu hielpas, dett bästa vij kunne, till des Gudh vill hielpa honom hijtt hem till oss igen, dett jagh önskar snart och lyckligen skee motte.

Dett var till att önska, dett Erich Larson hade kunnett komma hijtt, medan Riksdagen varade, medh min broders breff; skulle en deel aff hans uptecknade puncter snart kunnett nått sin rigtigheet. Doch skall medh all flijtt nu deruppå arbetas, att, så vitt som mögeligit åhr, och jagh nogon tijdh kann driffuat, skall, hvar icke alla, doch till en deel nhå deres rigtigheet och komma till en effect.

Den 1 puncten han förmäler, om Stockholm och städernas uprettande och des bygningh, bekenner jagh gerna, åhr ett dett förnämpsta. Ty oansedt Stockholm åhr myckett aff sigh kommett och svagt aff borgerskap, så drager dett doch så myckin inkompst för Cronan, som två resor alla stederne uthi riket göra. Stockholm åhr och lett derigenom att hielpa, att de haffua hafft sådana extraordinaria privilegia aff framfarne Konungar, dem deres magistrat genom deres stoora incoriositet haffua sielffua förfalla lathet. Nhär de privilegierna bliffua renoverade, dett jagh och förmenar oss medh skääl att göra, så åhre de hulpne och väl ända (!) Der nu och Norrlendske städers seglation, så väl som Rooslags och Södertälie, affskaffas, skall Stockholm merkeligen tilltaga, efftersom deres gambla privilegier dem och alt tillather. Deres seglats åhr och Cronan till en merkligh skada och blått dirigerat att försnilla Cronan sin tull och bliffua doch aldrich goodha städer. Vij haffue loffuat städerna i denna vinter att sammankalla [dem] och hvars och ens stadz besvär in particulari att förhöra. Då förmenar jagh denna min broders meningh om dem att kunne effectueras.

2:o. Om Compagniet att strax stellat i verket, så åhr dett nu allareda giort, i dett att ett temligit capitaal aff dem, som tillstädes åhre, åhr uthloffuat till denn 1 Feb., strax dermedh kopparköpet att begynna. Tviffle inthe, att vij noksampt till Maij månadt skole kunne bringa 100,000 rdr tillväga och mhera, så frampt

till dett behöffues. Ratification på contracten sendes nu och åht Hollandh till participanterna, och, effter inthe större capital ähr, förmenar jagh nok vara i detta åhret 2 directorer, en aff adell nembligen Erich Larson, och Jöns Hinderson, borgmästaren för detta. Nhär capitalet nogott bettre kann ökas, kann och då väl en gubernator förordnes medh flere directorer. Min broder förnimmer väl vijdare herom aff Regeringens breff. Gudh giffue till lycka.

3:o. En frimarknat i Stockholm, denn haffuer H. K. M:tt saligh offta omtalat, men för kriget skull, så väl som för borgarnes i Stockholms exceptioner aldrich kommett i verket. Men denn holler jagh för Stockholms retta upvext och en stoor vederqvickelse för upstäderna och landzmännen. Åhr fördenskull inthe att tviffla, att denn väl vinner sin framgångh.

4:o. Ett omslagh ähr uthan all tviffuell högnödigt. Jagh bekenner, dett elack betalningh ruinerar först köpman och sedan adellsman, effter köpmannen nödhgas att settia sine vharur extraordinarij dyrt up för longhsam och oviss betalningh skull. Adelz- och landzman borga mhera, ähn de betala kunne, hvilket alt skulle förekommes, nhär de præcisse terminer holla moste, derigenom bryllops-, begraffnings- och barsöls-omkostnader så väl som prägtige kläders skole heelt tacite och oförmärkt corrigeras, dett mann doch medh skarpa edicter och mandater svårligen skall kunne uthretta. Detta faciliterer ett mandat, som s. K. M:tt åhr 1619 haffuer uthgå lathet på samma meningh, hvilket doch sedan ähr i förgäthenheet stelt.

5:o. En bank von (!) lhäningh skall bliffua nogon svårigheet. Doch menar Erich Larson, att nhär Compagniet bliffuer nogorlunda stabilierat, skall dett väl kunne anrettas. Jagh för min person skall deruppå hielpa medh flijt att arbeta.

6:o. Min broder förmäler om myntet, att mann effterlette en myntmestare frijtt att arbeta under visse conditioner. Så ähr dett ett iblandh de svåraste, ty först ähr här ingen myntmestare i riket, som nogon förmögenheet haffuer och sigh dett understå vill eller kann, ehvadh dem och biudas, sedan ähr inthe silffuer i riket och aff de continuerligh uthföringarna till krigets behoff så uthblottat, att der inthe mhera finnes. Vij haffue ändå att komma mynt i riket efterlathet Götheborgh att reassumera deres mynt, som doch dem aff s. Konungen var förbudet för dett falska myntet skull, der en tijdh longh slogs, doch haffue dett ähnu inthet kunne bringa på benen. Stockholms stadh haffue vij dett och

efflterlathet på nogon tijdh tillgörande, i synnerheet effter de före detta haffua hafft deruppå privilegium. De haffue eij heller nogott kunnett præstera. Åbo stadh haffue vij dett och effterlathet; kunne ey heller. In summa: folket åhr myckett aff sigh komne och sedan så förvända medh skinderi, att om de icke kunne förtiena cent pro cent, så kunne de inthe leffua, och haffua ey heller deste mher. Åhr altså inthe annatt att mynta åhn dett lilla bergsilffret, som i riket kann tillverkas.

Jagh schreff för 14 dagar sedan om bergslagarnas tillståndh och Feltherrens upresande till bergslagorna. Hoppes, dett samma mitt breff åhr honom väl tillhanda [kommet]. Hoppes, att Gudh giffuer oss der goodh lycka och riket medh tijdhen en stark stö[d]staff.

Detta haffuer jagh korteligen velet min broder upteckia mina tanckar, och hvadh jagh hoppes skall kunne i verket stellas. Vore min broder hooss oss, dett skulle alt gå lett för denna autoritet, som han medh sigh haffuer. Men i medlertijdh skall på min flijtt både natt och dagh att arbeta inthe fattas. Gudh giffue eliest sin välsignelse.

Jagh kann och min k. broder icke oförmält lathe, att jagh haffuer aff hiertat frögdat migh öffuer de goodhe och hugnelige tiender, vij i lördags bekommitt, om denn stoore och herlige victorien, som denn Högste oss emot Chur-Saxen förlänth haffuer, i synnerheet att verlden må see Gudz hämbdh på hans person för denn stoora otacksamheet och förbundzbrytande. Hoppes, att denne victorien skall vare [ett medel], att [vij] medh åhran, reputation och goodhe conditioner må komma uthur detta kriget. Hoppes och, att min k. b. medh så myckin större glädie och frögdh i sitt hierta må komma hem till oss igen.

Hvadh eliest vår staat her hemma i riket [angår], så åhr att tacka denn goodhe Gudh före, att en goodh enigheet och ett synnerligit gott förtroende emellan Ständerne och oss (och nu snarare så högt som dett i s. Konungens tijdh) varett haffuer. Gudh lathe så lenge vara.

Min b:s husfru och barn må alla, des Gudi skee loff, väl och åhre vidh goodh hälsa och åhre på Tijdön. Detta jagh min k. b. icke haffuer kunnett så kortheligen förholla, skall medh nästa post vijdare dett fullfölia och befaller nu hermedh *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 16 Jan., Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, min sonn Turo haffuer jagh för din intercession inrymbdh Stureforssa, der han och nu boor, hvilket haffuer giffuit honom orsaak och tillfelle aff omgänge medh sin frenckia Fru Beata, S. Erich Jöransons på Heredzeter dotter, att inlathe sigh på gifftermål medh, hvilket, effter dett honom så haffuer behagat, jagh dett icke heller migh lathet mishaga, i synnerheet medan jungfruen ähr rett väl upfödt och tugtigh. Gudh giffue dem till myckin lycka på både sidor. Hoppes, att min broder sigh dett och behaga lather. Nu denn högste Gudh han uppeholle min k. b. och lathe migh altijdh bekomma goodhe och hugnelighe tiender ifrån honom.

Ett hade jagh så nhär förgäthet, min b., att vij haffue icke en capabell mann i landet, som man kunne bruka till burgreffue i Götheborgh. Stoge antingen Grubben eller Halenius der till att öffuertala, vore dett myckett [väl], eliest går denn staden helt under.

Min hustru lather helsa min k. b. medh sin kärlige tienst och önsker, att hon snart motte få see digh en gångh medh hugnat.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh den 15 Febr., Anno 1636.

---

244. Stockholm den 26 Januari 1636.

Genom P. Smaltz mottagna bref från A. O.; danska sändebudet T. Totts ankomst; lofvar ofördröjligt svar på A. O:s skrifvelser till regeringen.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . Hans uthskickade Petrus Smaltzius ähr i förgår väl hijtt ankommen och öffuerleffuerat Regeringen sina breff och migh dett, som migh tillsckreffuit var*). Åhr migh kärt i synnerheet, medan min broder migh sine tanckar om ett och annett så sincere uptäckier. Vill och vetta att [dem] effter handen och tijden till fäderneslandzens gangn och bästa att bruka. Gudh giffue eliest sin nåde, och att goode rådh och förmaningar må finna rum och stelle.

Denn Danske Gesanten, min broder sckriffuer om, Tage Tott, så kommer han i affton hijtt till Stockholm och skall väl både effter hans rådh, sosom och dessföruthan endeles och så betenckt ähr, bekomma en sådana resolution, som jagh förhoppes oss inthe skall bliffua præiudicerligh.

*) Detta bref, dat. Stralsund d. 31 December 1635, finnes i behåll i R. A.

I dessa dagar vele vij taga min broder[s] interrogatoria före och taga dem ad resolutionem, och då medh dett snaraste mögeliget afferda Smaltijum till honom igen. Interim bliffuer nu strax resolverat på de interrogatoria, som hastigh resolution kräffua och de honom tillsenda. Interim, till des Smaltzius förreser, vill jagh sckriffua honom till om alt, hvadh som kann vara sckrifftvärdigt att advisera om; och önsker i medlertijdh, att denn goodhe Gudh ville förlähna honom goodh hälsa och sundheet och att kunne sluta en redeligh och säker fredh och sedan effter väl förrettade saaker att komma hem till oss igen medh myoken hugnat. Och befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 26 Jan., Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Och lather min k. hustru kärligen helsa min k. b. medh sin tienst. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Wismar den 1 Martij, Anno 1636.

---

245. **Stockholm den 20 Februari 1636.**

Ankomna bref från A. O.; Tage Totts beskickning; d'Avaugour; lofvar snara underrättelser; det goda förståndet med Jakob de la Gardie vore genom A. O:s bref återställdt.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Min käre broders sckriffuelse medh denn Liffländske Maioren ähr [mig] väl till handa kommitt*). Frögdar migh både, att min broder haffuer varitt vijdh goodh hälsa, så väl sosom och för de märkeligh[e] och herlighe victorier, som Gudh oss deruthe förlänth. Han verdighes och för sitt nampn skull ähnu dett ytterligare under min broders direction att continuera, och kriget till ett gott och reputerligit uthslag förhielpe.

Denn Danske Gesanten, Tage Tott, ähr för 14 dagar sedan härifrån förrest. Åhr bleffuen här myckett magnifice hollin och tracterat, haffuer och varitt min gäst och medh ett temligit rus afferdat vordin. Hvadh resolution han haffuer bekommitt, hoppes jagh till skall inthet lenda till nogon præiuditio, effter som

*) Detta bref, dat. Stralsund den 24 Januari 1636, finnes i behåll i R. A.

jagh förmoder, att des copier skole honom vidh denna tijdh väl vara vidh handen.

Denn Fransösiske agenten D'Auvancorts person beschriffuer min broder vivis coloribus. Han åhr myckett impudentt och agtar ingen affvisningh. Haffuer allareda bekommitt tvenne resolutioner. Jagh tvifflar inthe, dett han mhera här ligger explorandi gratia ähn för nogott gott skull. Säger sigh haffua i befalningh att här förbliffua till vhåren, dett som honom icke väl kann förvägras. Hans person bliffuer här inthe synnerligen respecterat, och, oansedt han både en och annan väl undertijden besöker, så ähre de doch så varnade genom min person, dett han lithe skall fhå vetta, uthan dett som hvar mann veet. Doch vore fast bettre, att han vore hädan ähn här.

Alt annatt, min broder sckriffuer om och migh communicerar, skall bliffua i noga agt tagit, och, så vidt som jagh kann och medh persuasioner förmå, inthe bliffua försummatt. Och effter P. Smaltzius innan nogre fhå dagar skall bliffua herifrån afferdat på dett bästa sättet, som skee kann, så vill jagh då vidhlöfftigt sckriffua om alle particularia och hela statum præsentem så väl som sielffua consilia beeckriffua.

Eliest haffuer jagh saluterat Feltherren på min broders vägna, hvilken cum aplausu denn accepterade, strax visandes migh ett breff, som min broder honom tillsckreffuit haffuer, hvilket var öffuermåttan väl antagit. Migh tyckes min b. haffuer giort deruthinnan myckett visligen och derigenom förtagit alt misförtroende, som i denna tijden inthe tienligit ähr, oansedt mann haffuer rett. Min broder försäkra sigh, att aldrich nogott större förtroende emellan eder både varitt haffuer ähn nu ähr, och nu till dett högsta vrider skullan in uppå de andra, de der och väl giffua köpet. Gudh uppeholle eenigheeten i vårt fädernealandh, dermedh ähre vij i denna svåra tijdh bäst medh tiente.

Hvadh eliest tillståndett vijdhkommer, så ähr dett, des Gudi skee loff, i förre goodh[e] terminis. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 20 Februari, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Wismar den 11 Martij, Anno 1636.

246. Stockholm omkr. den 12 Mars 1636.

Svar på A. O:s bref med Smaltz; medellösheten; öfverloppsofficerare; för stora löner; önskvärdheten af A. O:s hemkomst; kollegiernas räkenskap; kansliets tillstånd; Gabriel G:sons sjuklighet; missförståndet med J. de la Gardie bilagdt; privatsaker; farhågor för framtiden; P. Smaltz.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikzcantzler. Näst *etc.* . . . Secreteraren Smaltzius ähr nu omsider, effter ett longhsampt fördröiande och öffuer min vilie här bleffuin uppehollin, nu enthligen afferdat. Jagh kann väl tenckia min b. hans igenkompst högeligen haffua åhstundat både till att vetta vår meningh om hans förslagh både om fredh, så frampt till denn kunne nhås, och, hvar och icke, då om krigsuthförandet, så väl som och att vetta, hvadh medell der till här ifrån skall vara att förmoda, i synnerheet att honom nogon merkeligh asistens i peningar härifrån motte bliffua tillskickat. Så, aldenstundh Regeringen på H. M:tt[s] vägna haffuer uthförligen sckreffuit honom deres juditium och meningh om hans project Cammarcollegium om medelen och Krigsretten om folkssens, som i vår både till hest och foot uthskickas skole, [antal] så väl som och förslaget på alt folk, som här i riket till des defension förbliffuer och om amunition som uthsendas kann, aff hvilket alt han uthan nogon min sckriffuelse hela staaten noksampt kann vetta, derföre agtar jagh onödigt derom vijdhlöffteligen [att skrifva], alt i synnerheet medan Smaltzius nu nogre veckor haffuer här varitt och om all tingh spetialiter förfharit. Veet väl circumstantialiter min broder att informera, ditt jagh migh och vill refererat haffua.

Jagh beklagar för all tingh denn medellösheeten, som här nu finnes, sampt kann väl hända aff en ondh administration, doch mäst aff dett myckna öde, som både i Sverige, Finlandh och Ingermanlandh [ähre], sedan att störste deelen aff riket står i krigsfolksens händer, hvilka ähre heelt i en disorder, aldenstundh de öffuerlopsofficerere, som både in- och uthrikes ähre, vidt öffuergå dett taal, som i regeringsformen ähre præsckriberade och drager dett snart öffuer en tynna gull i riksdaler, och, oansedt man dett gerna hade velet retta, haffue vij doch dragit betenckiande hoc rerum statu så monge att offendera. Och agte vij medh första gräs att stella en generalmönstringh an och tillsee, huru vidt detta sigh vidh denna tijdh practicera lather.

Jagh befrugtar och, att löhnerna ähre för högt satte, oansedt de, som tiensterna göra skole, föga för ringare tiena kunne för

denn extraordinarij dyrheet, som här inriter. Nhär detta nembnas, ähr dett inthet [bättre] ähn tangere pupillam oculi. Många andra besvär kunna finnas, som caussera denna vedermödan, doch gitter jagh dem inthet nämpna, aldenstundh jagh noksampt veet honom dess föruthan vara bekymbrat.

Alla desse och flere feel skulle väl vara att corrigera, så frampt till Gudh tecktes min broder snart och väl hem till oss att förhielpa, och i synnerheet hvar en goodh fredh kunne medhfölia. Jagh arbetar, hvadh jagh förmår, och gör hvadh jagh kann, men haffuer inthe rett nogott starkt ryggefäste. Hade jagh denn, jagh ville förmoda, dett all tingh skulle gå lett nok. Denn högste Gudh han förlähne min broder denn lyckann att kunne göra en goodh och reputerligh fredh, ville jagh förmoda, dett riket innan sex åhr skulle komma i dett flor, som på 60 åhrs tijdh inthe skall haffua varitt.

Vij haffue för en dagh ell[er] 10 sedan begynt att göra rekenskaper effter regeringsformen, och haffuer jagh medh mitt collegio, Hoffretten, varitt denn första. Huru dett ähr afflupet veet Smaltzius particularia att beretta. I morgon bliffuer Krigscollegij reckenskap slutin. Hoppes, att detta skall driffua hvar till sitt ämbete medh troheet och flit och jaga hvar och en reddhoga in. Jagh för min person skall inthe räffskin taga.

Jagh haffuer tillförene sckreffuit min broder till om Cantzelijcollegij tillståndh. Nu veet Smaltzius des tillståndh noksampt att beretta. Per Baner ähr behäfftat medh melancolia hypocondriaca och tror nepligen, dett han bliffuer nogon mann aff stoort arbete mher. Per Sparre haffuer en slengh aff samma siukdom, moste altså nu för nödh skull Axell Baner undersckriffua på min broders vägna, hvilket åhr myckett illa och inthe i lengden kann haffua nogott beståndh. Denn lasten för ditt collegio kommer migh nu mäst på halsen, som dessföruthan hårt nok trygt ähr och begynne nu mina flusser emot våren igen till att yppa sigh, och, der jagh går till sengs, befrugtar jagh, huru dett vill gå. Jagh såge gerna, att din sonn måtte bliffua intagen in Senatu och komma i ditt collegium och således medh tijden, der Gudz vilie så vore, sitta på din stool. Jagh veet inthe min broders vilie, haffuer sckreffuit derom för detta, doch inthe svar deruppå bekommitt. Min broder lathe migh vetta härom sin vilie.

Jagh hade väl myckett att sckriffua, men mina flusser plåga migh myckett på mina öhron och ögon, så att jagh inthe kann, men Smaltzius skall vetta min broder om all tingh pertinent re-

lation att göra. Denn högste Gudh, han giffue oss denn hugnat, att vij snart motte fhå talas vijdh och båda hielpas att arbete her hemma i fädernеslandzens tienst. Ville inthe tviffla, att all tingh skulle gå effter önskan.

Min broder haffuer giort väl, dett han haffuer sckreffuit Feltherren till. Dett ähr för myckett väl antagit och drager nu, snarare sagt, större confidens ähn nogon tijdh förr. Hoppes, att vår concordia och samhelligit skall skreckia våra fiender och affholla dem att göra oss ondt. Vij haffue orsaak att tacka Gudh, dett alla ständer i riket ähre enige, och begynner verket sigh så småningom effter handen att stabiliera, att de, som tillförene haffue talat nogott för frijtt, begynne nu nogorlunda stryka i holl (!). Detta jagh *etc.* . . . Datum Stockholm den . . . Martij, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min k. broder medh sin kärliga tienst. Min broder ville uthi åhminnelse [haffua], dett jagh för nogon tijdh sedan [honom] tillsckreff om min sonn Jahan Cruse och lathe sigh honom till dett bästa vara befalat*). Venter [honom] och till påska hijtt hem. Vale et diu vive.

Käre broder. Nhär jagh tencker effter, hvadh personer effter vår dödh ämbeten skole kunne bekläda, då hisnar jagh, i synnerheet i denn politiske saken. Ty de unge, som nu nogre goodh[e] ingenia haffua, gå aldeles fåfenge och haffue inge platzar i Cantzlijt, medan Grubben ähr en secretarius de statu, Nycodemum haffuer min broder recommenderat för denn andra, både homines novi. Finnes ingen uthvägh deruthinnan, att de i tijdh må bliffua informerade till staaten, så lähre våra barn incurrere i samma laborinth, som vij sielffua haffua varitt, och regemente[t] lära komme i deres händer, som lärer tryckia vårt ståndh. Min broder svara migh heruppå. Vale.

Postscriptum på löst blad.

Min broder recommenderer migh Petrum Smalzium, förmenandes sigh haffua gott hopp, dett han i framptijden skall kunne göra fäderneslandet goodh tienst. Så finner jagh min b:s juditium om hans qualiteter vara sanne, ty han haffuer giort Regeringen en pertinent och fundamental relation om dett Tyske väsendet. Haffuer och vist att göra explicationer på alla hans breff, att

*) Se ofvan brefvet n:o 232, p. s.; sid. 374.

både Regeringen så väl som Rådet haffua hafft der till ett gott contentament. Jagh såge för min person gerna hans avansement. Vett här nu ingen platz, som här vacerar, denn han kunne vara tient medh. Migh tyckte väl vara att, hvar min broder kunne, amploiera honom på nogon tijdh der uthe, antingen att vara i Engelska håffuet eller på nogott annett stelle för en agent, att han motte lähra kenna naturam populorum och således i framptijden göra sigh emot fädernеslandet meriterat, och öffuerheeten bekomme orsaak att beneficiera honom medh en bettre och högre gradh. Hvar dett icke deruthe kunne skee, hölle jagh före gott vara att revocera ifrån Muskou Peter Crusebiörn, aldenstundh han hose denn nation nogott för simpel åhr och förordna Smaltzium i hans stelle igen. Min broder communicera migh sin meningh herom och försäkra sigh vist, att Smaltzius skall vara migh altijdh väl recommenderat.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh d. 16 April, Anno 1636.

---

247. **Stockholm den 26 Mars 1636.**

Förslag till nytt förbund med Frankrike: fredsutsigternas förevagande: truppsändningar; silfverberget i Lappland; Hjälmare kanal; Finland; Östersjöprovinsernas administration; kopparhandeln; tullväsendet.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . kann jagh honom icke oförmält lathe migh inthe triffla, dett Smaltzius nu åhr väl till honom kommin och vist till att göra all pertinent relation både om ett och annatt.

Sedan han affreste, åhr här inthe sckrifftvärdigt passerat vijdare åhn D'Avanckort, denn Fransöske residenten, haffuer inlagt en sckrifft i Regeringen så väl som och sielff talt, præsenterandes ett nytt förbundh, effter som min b. kann see aff copian, som honom uthur Cantzlij tillsendes, hvilket mäst angår en coniunction medh en flotta till siöss i Vestersiön, hvilket sigh haffuer förorsakat aff en discurs, som Feltherren och Greff Pär haffue hafft medh D'Auo [ɔ: D'Avaux] i Preussen. Och sosom detta åhr allenast en prætext här till att bliffua medh höffligheet, altså vele vij oss häruppå inthe förklara, för åhn vij förnimme, hvadh uthgångh denn tractat vinner, som emellan min broder och denn Fransöske

Gesanten vinner [ↄ: förhandlas]. Hvar legenheet giffs, sckriffue då sin meningh migh herom till.

I dagh medh posten haffuer jagh bekommitt din sckriffuelse, daterat Wismar denn 16 Martij*). Förnimmer deruthaff, dett ringa sperantz synes om nogon reputerligh fredh att nhå, effter som åhr till att [se] aff dett breff, som Chur-Saxen haffuer sckreffuit Hertigh Adolff Frederich till, sosom och aff dett avocatorium han haffuer uthgå lathet. Synes noksampt, dett Gudh haffuer förstockatt hans hierta och giort honom blindh. Hoppes, att, sosom denn barmhertige Gudh haffuer alt her till ansedt vår oskyldigheet och rettvise saak och honom åhn moteligen straffat, och sosom hans lettferdigheet och otacksamheet bliffuer j[u] lengre j[u] större, att då Gudh och straffet för honom så myckett mhera skärpandes varder.

Min broder beder migh, att Stållhanskan medh dett Finske rytterijt och dett Lifflenske medh första yppet vatten motte komma öffuer, så åhre de allareda i förledne vinter tillsagda att holla sigh heelt ferdige, och åhr och alt tillredz, hvadh de behöffue. Men han kommer väl i hugh, att man reuterna i Finlandh inthe kann i hoop kalla, för åhn gräs åhr på markenn, dett som altijdh seendt plägar att komma. Doch skall jagh driffua medh magt uppå, att de skole skynda sigh. Gudh giffue, att skepp motte komma i rettan tijdh. Footfolket, de skole medh dett första komma effter, som vij agta medh de smärsta öhrlighskepen att senda dem öffuer.

Han förmäler och, att ett Svens[k]t regement reuter motte sendas till Wäseren att kunne stöta till Hr Lesles armee. Så åhr allereda alla præparatoria för dem giordc i Callmare, Nycköpingh och Norköpingh, för dem och deres hästar. Skulle nu muteras, ville der fölia skada; desföruthan veet jagh icke, om dett åhr rådeliget för Dynker[ker]nas skull. Menar, der de landstiga vidh Wismar, skole de snart kunne marsera öffuer landh till denn armeen. Min broder lathe migh medh dett första vetta sin meningh. Jagh skall göra mitt bästa. Feltherren borde detta alt bestella, men han åhr förrester up till Sijlffuerberget och Kopparberget att settia bergvercken fort. Gudh giffue till lycka. Doch skall derföre ingen tingh bliffua försummat.

Silffuerberget i Lapplandh haffuer sin goodha framgångh. Tror neppligen, dett sådan malm nogon tijdh åhr funnen i Sverige. Setties nu och starkt fort.

*) Detta bref finnes i behåll i R. A.

Slyserna uthur Jelmaren och in i Mälaren bliffua, om Gudh vill, till midhsommaren ferdige. Denn samma Hollender, som haffuer dem bygdh, vill dem och sielff arrendera aff Cronan för 10,000 rdr åhrligen. Effter denn dagh hoppas jagh, att ek- och mastträ till Skepsholm skole inthe Cronan fattas. Ville Gudh på nogre åhr giffua oss fredh, förmodar jagh, att dett riket skole komma, uthan allmogans vedermödo, till konunghsligh[e] och reputerligh[e] intrader. Doch moste Cronan medh sine medell först hielpa dett att understödia.

Jagh skulle fuller sckriffua min broder, hvadh min meningh åhr om denn Lifflenske, Ingermanlandhske och Finske staatens legenheeter, och på hvadh sett migh tycktes, att de skulle kunne rett fattas, effter som de nästan åhre aldeles ruinera[de] och Cronan onyttige giorde igenom des elake administration. Doch haffuer jagh nu för denna gångh der till ingen synnerligh tijdh, vill sparat till nästa post.

Peter Spirings tienare åhr och hijttkommen, och åhr honom allareda i H. M:tt[s] nampn ett myckett nådigt breff tillsckreffuit, kopparcontracten, medh Isack Spiring uprettat, rigtigt att efftterkomma, effter som allareda 1260 skeppundh åhre öffuer komne. Resten skall oförtöffua fölia. Honom åhr och tillsckreffuet om de Akiske messingsmakare. Hoppes, att han gör sitt bästa. Vij vänta effter Spiringh medh längtan för våra tullars skull, dem vij inthe kunne bringa i nogott esse uthan hans inneråndande. Doch haffue vij lathet byggia tullhusen i Daaleren, hvar icke mhera, då likquäl skeppen att visitera lathe, för åhn de löpa till städerna. Riga licent skall bliffua i sina förra staat till hans ankompst, men Gudh giffue, att dett icke giffuer Rigiske handelen ett slagh, så frampt licenterne ringare tages i Preussen. Detta jagh min käre broder i en hast icke haffuer kunnett oförmält lathe. Förlathe migh att jagh så prolixe sckriffuer. Jagh haffuer inthe bettre lärt. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 26 Martij, Åhr 1636.

D. T. O. T. V. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa digh medh sin kärlige tienst. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh d. 15 April, Anno 1636.

248. Stockholm den 5 April 1636.

Rikskollegiernas redovisning; drottningens sjuklighet; privatsaker.

Välborne hiertans käre broder. Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . kann jagh min b. icke oförmält lathe migh medh näst förledne post haffua honom sckriffthligen adverterat om tillståndet och vår intention på denn tijden.

Sedan åhr här inthe sckrifftvärdigt passerat, uthan dett, att vij alt åhre tillverka medh räkenskaperna öffuer collegierna och går dermedh myckett longhsambligen till, hvilket sigh myckett deruthaff förorsakar, att dett åhr ett nytt verk, och för åhn [man] dem denn formen kann præscribera, hvareffter tillkommande åhr rekenskaperna göras skulle, löper myckin tijdh bort. De 4 collegier åhre nu framfarne, i morgon kommer Cammaren fram. Admiralitet[et] haffuer begåt stoora fauter, hvilket åhr för vidhlöfftigt att sckriffua om, uthan kann Fägreus, hvilken der nu till min broder förreser, så väl derom som om alt annatt göra en pertinent relation. Förmoder, denna rekenskap skåll i framtijden myckett gott i vårt fäderneslandh uthretta och lähre hvar och en att haffua ett vakande öga på sitt ämbete.

Jagh haffuer nu inthe synnerligen att sckriffua, uthan att H. M:tt vår unge Dråttningh åhre nogott siukligh. Hoppes, näst Gudz hielp, att dett bliffuer snart bettre igen. Min k. broders husfru och barn må, des Gudi skee loff, väl och förvänta din lyckligh hemkompst medh längtan. Denn Högste han lathe all tingh deruthe gå väl och hielpa oss en gångh uthur dett Tyska kriget medh reputation och sedan honom medh hugnat hijtt hem till oss igen. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 5 Aprilis, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather hälsa min broder medh sin kärlighe tienst. Vale.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh d. 13 Maij, Anno 1636.

---

249. **Stockholm den 26 April 1636.**

Mottagna underrättelser från A. O.; meddelanden hemifrån sändas med Salvius; begär att få träffa A. O. genast vid hans ankomst till Sverige.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . Joh. Nicodemi ähr för nogre dagar sedan hijt ankommen och giort oss en pertinent relation aff alle saakers deruthe tillståndh. Han haffuer och öffuerantvardat migh åhtskilige min broders sckriffuelser*), hvilke der haffue varitt migh så myckett kärare, effter som de haffua varitt mhera ähn förr specialiter sckreffne, i dett att min broder migh sine tanckar i alt uptecker. Jagh skall vetta att bruka dem effter legenheeten.

Jagh ville och väl gerna particularius sckriffua, men effter som jagh nu för denna gångh ähr så högt besvärat, att jagh inthe hinner, altså haffuer jagh bedit Nicodemi att lathe digh vetta Rådets meningh öffuer memorialen och hvart uth deres inclination öffuer ett och annatt går. Jagh märker, att min broders och deres tanckar inthe komma nhär tillhoopa. Jagh ville önska, dett min broder motte snart komma hijtt till oss och sielff kunne hielpa att både fatta och dirigera consilierne. Nu sendes och min broder alla de breff, som han i sin sckriffuelse till migh förmäler, sosom gooda præparatoria till hans hemresa. Gudh lathe honom nu inthe bliffua förhindrat genom hvariehanda tillfällen. Hoffcantzleren Salvius bliffuer nu och till min broder försckickat. Hans hela verff går uppå en endtligh fredh, om denn eliest mögeligh ähr till att nhå.

K. b., hvar han nu begiffuer sigh till vex hijtt åht, så begärer jagh, att dett första Gudh vill han landhstiger, antingen dett då skeer vijdh Nycköpingh eller Dalerne [ɔ: Dalarön], att han på timan ville senda migh budh och lathe migh dett föruth vetta, på dett jagh må kunne komma honom till mötes och en dagh eller två tala medh honom enskylt, för han kommer hijtt i staden, på dett jagh må kunne beretta alle sakers tillståndh, hvilket ähr och honom myckett nödigt att vetta, för ähn han kommer i staden. Nhär Gudh vill Salvius kommer, skall han particularia vetta till att beretta. Detta *etc.* . . . Datum Stockholm denn 26 Aprilis, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Brefven från Wismar den 29 Mars och den 2 April finnas i behåll i R. A.

Käre broder. Alla de dina må, des Gudi skee loff, väl.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stralsundh d. 6 Maij, Anno 1636.

---

250. Stockholm den 2 Maj 1636.

Om de genom J. Nicodemi mottagna brefven från A. O.; A. O:s hemkomst; den allmänna önskan efter freden; statshemligheternas utspridande; hoppas på A. O:s hemkomst i Maj; sjukdom; J. Nicodemi.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Medh nästförgångne post sckreff jagh honom ett kort breff till, allenast lathandes honom vetta, dett migh tvenne hans breff vore migh medh Nicodemo tillhanda komne, på hvilke jagh inthe så hastigt svara kunne, hvilke der och vore migh myckett kärkomne, aldenstundh min broder så expresse och punctatim svarat haffuer på mina förra breff; och haffuer detta tient migh till en goodh information, hvilkett jagh alt effter handen skall taga i goodh agt, och hvar jagh inthe alt kann så effectuera, hoppes jagh doch att kunne holla saaken in integro, så att inthe præiuditium skall skee, till des Gudh teckes att hielpa min käre broder hijtt hem till oss igen.

Min broder haffuer noksampt förnummitt aff Regeringens breff, som jagh hoppas honom för ähn detta skall tillhanda komme, dett H. M:tt gerna seer, dett min broder motte på ett ryckiande komma hijtt öffuer till oss, i synnerheet medan uthskåtet här ähr församblat, derföre och både Hr Sten Bielke så väl som alla generalerna ähr tillsckreffuet och dem notificerat. Och på dett att dett så myckett säkrare skee motte, haffuer jagh derhän bearbetat, dett Hoffcantzleren Salvius motte bliffua till min b. derhän förskickat, i hans frånvharu att vara Hr Sten Bielke till asistens, sosom och att bruka honom på tractaten i Lybek och andra commissioner, effter som min b. aff H. M:tt[s] breff, honom tillsckreffuit, vidare förnimmandes varder.

Summan ähr detta, att våra medhbröder vele ändeligen haffua fredh, effter som dett och ähr fäderneslandzens högsta tarff, så frampt dett kann skee nogorlunda medh reputation. Ty vore granner runt om kringh oss sittia i goodh roo och fredh och taga starkt till, vij deremot nu uthi så monge åhr suttit in continuo [bello] och nu i synnerheet råkat i hoop medh denn fienden, som vij eliest inge tvister ähre vhane att haffua medh, och ey heller medh

oss grentze. Våra krafter tage daghligen dax mhera och mhera aff, vårt manskap i riket minskas, landen bliffua öde, inge medell komma i riket, uthan dett lilla, som förmås, föres hädan; hvilket, hvar dett i längdan skulle continuera, skulle ändeligen vår staat för våre grannar i ingen ringa hazardh komma. Doch veet jagh noksampt [att min b.] alt detta fast bättre haffuer öffuerlagt och betenckt, ähn jagh dett kann göra. Och oansedt jagh icke detta sckriffuer, som denn der så högt skulle åstunda freden, så att man deröffuer skulle förgätha både åhran och reputation, så försäkre min broder sigh då vist, att alla våra medhcolleger ähre på freden så begirige, att de inthe ähr till att besckriffua, effter som min broder aff de conditioner, som Salvio ähre medhgiffne, noksampt kann see och döma.

Och effter jagh väl veet, dett min broder haffuer sin gambla natur, i dett han inthe skall sin person ville amploiera till att sluta nogon fredh, som icke skall honorabelt och reputerligh [vara], derföre haffuer [jag] och arbetat deruppå, att Salvius motte komma uth, på dett min broder så myckett säkerligare må komma hijtt hem till oss. Jagh bekenner gerna, att här ähr myckett fharliget iblandh oss, i dett inthe så secret Tyske staaten angående kann iblandh oss in Senatu tracteras, som icke strax ähr tvenne höge personer kunnigt, dem Salvius väl veet att nämpna, hvilket sedan och sckrifftligen medh de förstelige personer deruthe bliffuer communicerat, effter som och esomofftast emellan dem breff vexlas. Hvadh fhara derhooss ähr, lather jagh min broder sielff döma. Salvius veet all tingh particulariter att beretta.

Jagh hoppes vist, att min b. hvar icke lengre, då på några vekors tijdh tillgörande skall sigh hijtt, uthan ruin aff Tyske staaten, kunne hem begiffua, så lenge mann finge om alt totaliter afftala. Och effter jagh haffuer communicerat medh Salvio mine tanckar, så veet han och sådant alt particulariter att beretta, dit jagh och migh vill refererat haffua. Jagh ville väl gerna sckriffua mina tanckar vidhlöfftigare, men jagh haffuer varitt nogre dagar plågader aff calculo, sosom och ähnu, så att jagh nästan inthe veet, hvadh jagh skall sckriffua. Jagh hoppes in Maio att fhå tala medh min k. broder sielff. Gudh förlähne honom hälsan och en goodh lyckosam resa och medh hugnat att fhå talas vidh och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 2 Maij, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Nicodemus bliffuer här vidh Cantzli i Salvi frånvharu och åhr effter min broders intercession antagen till secretarium status och effter perhibitum testimonium samptyckt att nobiliteras.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh d. 19 Maij, Anno 1636.

---

251. **Tyresö den 6 Maj 1636.**

Rekommendation för Johan A. Salvius.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . Sosom Salvius åhr nu reseferdigh att begiffua sigh till min b., altså vill jagh honom hermedh till min b:s goodhe affection emot hans person haffua recommenderat. Jagh bekenner gerna migh myckett mhera åhn nogon aff de andra våra medhcolleger honom nu öffuer ett åhr haffua tracterat och befunnitt ett goodht hierta och en stoor sinceritet hooss honom emot fäderneslandet, och i synnerheet en stoor inclination till oss och vår familiæ. Jagh bekenner och gerna, att, så frampt till jagh icke vore försäkrat, dett min k. b. skulle komma hem, skulle jagh inthe haffua tillstatt, dett han skulle sendas uth. Jagh haffuer, snarare sagt, mhera in secreto communicerat medh honom åhn medh nogon aff våra medhcolleger, och migh dett altijdh väl rönt. Doch veet jagh noksampt, dett min broder honom åhr väl affectionerat, min intercession föruthan. Alt hvadh som här passerat, både fäderneslandet till gangns eller præiuditium, dett veet han alt väl till att beretta*). Och befaller *etc.* . . . Datum Töresiö denn 6 Maij, Åhr 1636.

D. T. V. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min k. hustru lather helsa min k. b. medh sin kärlige tienst och myckin lyckönskan. Vale.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Strålsundh d. 13 Maij, Anno 1636.

---

*) Den sista punkten är i mariginalen tillskrifven.

252. **Stockholm den 28 Maj 1636.**

Sjukdomshinder för brefskrifning; åberopar Salvii muntliga framställningar; trupptransporter till Tyskland; utskottsmötet.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Jagh haffuer nu på en vecka eller tre tillgörandes inthe kunnat sckriffua min broder till, mestedeles förhindrat aff denn siukdom jagh en tijdh longh haffuer dragits medh, hvilken ähnu nogorlunda migh alt effterfölier. Doch hoppes jagh, att dett väl bliffuer bettre.

Jagh förmodar, dett Hoffcantzleren Salvius väl nu skall vara till min broder arriverat, hvilken der noksampt veet att göra honom pertinent relation om vårt tillståndh. Effter hans affresande ähr inthe sckrifftvärdigt passerat.

Vij haffue nu omsider bekommitt så monga skepp, som jagh förmoder, att vij skole kunne föra alt krigsfolket öffuer medh. Men dett ähr till att beklaga, att denna flottan, som skall föra dett Finska cavalleri och footfolket öffuer, haffuer legat i 14 dagar uthanför Vaxholmen och haffuer icke kunnett komma aff stellet för mottväder skull. Dett svenska rytteri ähre nu i full marserande. Hoppes, att, der Gudh teckes förlähna dem vinden, de skole snart komma öffuer. Gudh lathe vara till lycka.

Uthskåttit ähr nu ankommitt, och agte vij nu tillkommande tisdagh, som ähr denn 31 Maij, att begynna honom. Jagh önsker, att vij motte haffua denn lyckan, dett min broder motte, innan dess uthgångh, komma hijtt till oss medh hälsan. Jagh ville gerna mhera sckriffua, men handen darrar så myckett, att jagh inthe kann. Och befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 28 Maij, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

253. **Stockholm den 7 Juli 1636.**

Väntan på A. O:s ankomst; utskottsmötet och dess förhandlingar; den danska agentens framställningar.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . lather jagh honom förnimma migh haffua uppehollit medh schriffuande nu nästan på 3 veckors tijdh tillgörande, altijdh varandes i denn förhopningh, dett min broder effter sin egen sckriffuelse

skulle haffua varitt hijtt förventandes, men effter jagh förnimmer dermedh nogott lengre att dröia, kann jagh väl ehragte, dett han genom merkeligh förhindringar ähr bleffuen förment, denn föresatta terminen att effterkomma. Önsker, nhär dett då skeer, att han kommer, att dett då medh hugnat och gooda tiender skee motte.

Och lather nu min käre broder korteligen förnimma, att vij haffue uppehollit uthskåttet, dett lengste vij kunnatt, och nästan till deres egit tædium; moste nu fördenskull förloffua dem hem igen. Lithet ähr denna gången uthrettat för de många perversa capita skull, som här finnes, i synnerheet i sielffua Rådet. I dett Tyske väsendet ähr slutet effter förra sett, nembligen oss alt i händer stelt. Belangande Consistorium Ecclesiasticum, så ähr dett upskutet till en annan bequämblighare tijdh, i hvilken act Biskopen aff Vesterårs agerar alt sin gambla person. Hvadh för en book han haffuer lathet uthgå de privilegijs ecclesiasticis skall min broder väl bliffua communicerat, hvilken der inthe myckett duger, och han nu så gott som sielff improberar.

Ditt intent medh städernas uprettande haffuer heelt inthe hafft sin framgångh, och dett mestadeles aff denn orsaak att nogre aff Rådet haffua kastat sigh deremot och dett uthaff inthet fundament non sibi ipsis constant. Medh skiutzferderna ähr lika så gånget. Jagh må väl bekenna, att dett enstaket (!) intresse och privilegier, hvar och en prætenderar, lährer en dagh kasta kull vår staat, så frampt till dam icke finnes, sosom och denn immaginata libertas i denna tijdh. Doch ähr ähnu inthe præiudicium skeedt, uthan alt upskutet till en lägligare tijdh. Jagh väntar min broder[s] lyckligh[e] hemkompst, eliest ville jagh önska, att jagh vore medh ähran ifrån detta kallet.

Dett verff, som Konungen i Dannemark hade till min broder, dett samma driffuer nu hans Agent här. Han haffuer hafft creditif till migh, Feltherren, Riksadmiralen och Skattmestaren och sist till Enckiedråttningen. Hvadh svar, han haffuer bekommitt, skall Nicodemus vijdare notificera. Jagh befrugtar, dett H. M:tt Enckiedrottningen sielff ähr faber huius actionis. Gudh hielpe oss väl aff medh sådana actioner. Jagh ville väl gerna mhera sckriffua, men tijden reker inthe, uthan befaller hermedh min k. broder Gudh alzmegtigh. Datum Stockholm denn 7 Julij, Åhr 1636.

D. T. B. E. J. L.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn

254. Stockholm den 4 Januari 1637.

Mottaget bref; tidningar från Tyskland sändas med Grubbe; de främmande sändebudens längtan efter rikskansleren; D'Avaugour.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . ., kann jagh min k. b. icke oförmält lathe hans sckriffuelse vara migh tillhanda kommin, oansedt nogott seent, aldenstundh jagh var ett par dagar på Ekholmen och i medler tijdh var breffuet här, oansedt dett var migh doch myckett kärkommett, aldenstundh jagh förnam min k. broder vara väl hemkommen och alla de sina vidh goodh hälsa för sigh funnitt*). Jagh önsker aff hiertat sådant motte bliffua longhvarigt.

Belangande saaken här i Stockholm, så ähr här alt tingh stilla, men hvadh tiender uthur Tyslandh vidhkommer, så haffuer Grubben medh sigh alla breffuen och nu till min broder förreser. Jagh seer våra saaker stå i goodh terminis, allenast jagh befrugtar, att Feltmarskalken Wrangell medh sine otidige tractater præiudicerer vår goodhe saak. Jagh tvifflar inthe, att min broder sckriffuer honom till och informerar honom till saniora consilia.

De fremande här ähro längta effter min broder. Jagh tröstar dem, att han effter helge tre konge tijdh visserligen kommer. Önsker, att han medh hälsan må komma hijtt. D'Avankourt ähr annan dagh jul förrest till Gripsholm. Åhr inviterat vorden. Medh en slett comitat härifrån förrest, men medh en ståtligh undfången. Åhr ähnu i dagh inthe igen kommen. Gudh giffue, att dereffter icke fölier nogott præiuditz. Effter jagh förmoder, att min broder snart kommer hijtt, altså vill jagh honom inthe längre uppeholla, uthan vill hermedh haffua honom Gudh denn aldra högste till all goodh och lyckligh välmågo kärligen befalat. Datum Stockholm denn 4 Jan., Åhr 1637.

M. K. B. A. T. V.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Jagh önsker min k. broder och hela hans vordnat ett lyckosampt gott nytt åhr, dem jagh och beder han på mine och min k. hustrus vägna kärligen hälsa ville. Skattmästaren, Hr Per Baner och flere aff Rådet lathe hälsa min k. b. medh deres tienst. Vale et diu vive.

---

*) Brefvet, dat. Tidön den 26 December 1636, finnes i behåll i R. A.

255. **Stockholm den 16 Januari 1637.**

Med öfversända tidningar: önskar A. O:s närvaro i Stockholm; drottningen; kollegicheferna; C. Fleming.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Effter som i går om morgon ankom först posten, derföre bliffua nu adviserna honom strax tillsenda, och oansedt oss ähr berettat, att min broder skulle vara ankommen till Grimbsholm och agtet sigh ginast hijt till oss, så haffuer jagh doch hollet rådeligit att senda dem honom föruth tillhanda. Önsker, att min broder nu motte snart komma hijtt till oss igen medh hälsan.

H. M:tt, vår unge Dråttningh, haffuer varitt nogre dagar illa till pass. Doch begynner sigh, des Gudi skee loff, nogott ansee till bettringhs. Feltherren kom hijtt i förgår. Skattmestaren ähr och ankommen, men aff Riksamiralens vett man ähnu inthe. Hr Claus Flemingh haffuer mist sin hustru och sörier fast myckett. Effter jagh inthe tvifflar, att min broder snart kommer hijtt, så vill jagh honom inthe längre uppeholla, uthan befaller *etc.* . . . . Datum Stockholm denn 16 Jan., Åhr 1636 [ↄ: 1637].

D. T. V. B. A.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

256. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 1 April 1637.**

Ursäkt för uraktlåtenhet att skrifva

Välborne Her Richzcantzler, käre broder. Nest *etc.* . . . . skulle jagh fuller min broder öffuer itt och annet, huadh här sedan hans affreesa är passerat och elliest inkommit, omstendeligen advertera, men sosom intet synnerligit här in loco är förelupit, och huadh medh sidste post ankom tillsendes min broder i gemen, jagh och uthan dess ähr aff min siukdom något discommoderat, at jagh icke kan äffuen medh stadigh hand pennan föra, beder jagh min k. broder, han ville för denna reesan haffua mig endskyllat. Jagh vill hernäst min k. b., om huad nödigt ähr och honom tillkomma kan, notificera. Befaller min k. broder *etc.* . . . Aff Stockholm den 1 Aprilis, Åhr 1637.

D. T. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: Käre broder, jagh haffuer alt ähnu så ondt i mitt huffudh. Hoppes doch dett bästa. Vale.

---

257. Stockholm den 16 April 1637.

A. O:s resa till Gripsholm; Rottkirch; bud och presenter från England: pfaltzgrefven.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . kann jagh min k. b. icke oförmält lathe hans sckriffuelse vara migh tillhanda kommen, aff hvilken jagh fast gerna förnimmer hans resa till Grimpsholm haffue icke uthan frugt afflupit, och att H. M:tt haffuer väl accomoderat. Ville önske, att dett motte så lenge bliffua, och att denn disposition, som min b. till H. M:tt[s] egit bästa gör, motte vedh magt hollin [bliffua]. Belangande Rottkerck, så ähr han förrest till Grimpsholm och vedertager dett ämbetet gerna. Jagh hoppes, han skall vara capabel nok, allenest ähr till att önska att gratian må lenge vara.

Denn Engellske posten ähr 2 dagar sedann ankommen, haffuer doch inthe ähnu giffuit sigh an och haffuer han särdeles breff till min broder. I går kom denn presten Eleaasar Borttwijk uthur Engelandh hijtt, ähr landstigen vedh Götheborgh, haffuer och commision till H. M:tt. Haffuer leffuereret migh ett breff ifrån Markesen Hamelton. Säger sigh haffua vigtige saaker att förebringa, och att Konungen i Engelandh ähr aldeles resolverat att träda i actual krigh, så frampt till Sverige bliffuer medh deruthi. Han förer medh sigh hijtt 6 gångare, 2 för vår Dråttningh, en för Enckiedråttninghen, en till min b., en till Feltherren och [en] till migh ifrån Hamelton.

Hvadh tillståndet här vidhkommer, så ähr dett alt vidh sitt förra lagh. H. F. N. Phaltzgreffuen ähr hijtkommen till påskahälgen och ähr ähnu här, och mestedeles derföre fördrögder, att H. F. N. Phaltzgreffuinnan haffuer nogre dagar hollit vidh sängian. Doch begynner nu nogorlunda att bliffua bettre. Jagh hoppes, att min broder nu väl snart kommer hijtt. Vill fördenskull befalla honom *etc.* . . . Datum Stockholm denn 16 Aprilis, Åhr 1637.

D. T. B. E. J. L.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, min hustru lather hälsa digh medh sin kärlige tienst. Vale.

---

258. Göksholm den 14 Augusti 1637.

Besöket på Göksholm; om en Jakob de la Gardies skuld till kronan; fortsättningen af resan och hemkomsten till Stockholm.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . kann jagh min käre broder icke oförmält lathe, dett vij enthligen i lögerdags effter ett skarpt och hårdht resande ähre, des Gudi skee loff, medh hälsan väl hijtt till Göxholm ankomne och funnett dem jagh haffuer sögt medh hälsan*), och oansedt sårgen haffuer varitt stoor, så haffuer Gudh likquäl denn så vidt lindrat, att i förledne torsdags ähr vår systerson Axell Åkeson hijtt hemkommen, en vacker, modest och civil ynglingh. Gudh lathe dem nu niuta honom, oansedt han ähr nogott siukligh och haffuer en svart, bleek och ledh färia. Gudh bevare dem för vijdare sorgh.

Min svåger Feltherren haffuer sckreffuit migh, att Skattmestaren haffuer sendt honom budh, begärandes att rekningen, som Cronan haffuer emot honom att prætendera motte bliffua slutin, för ähn staaten görs. Så hölle jagh dett för gott, att hon kunne komma till sluts; doch nogre dagar, för ähn jagh förreste, var jagh i Cammaren och taalte medh Hans Berndts om samma rekningh, och berettade han migh dett sielff, att många poster vore der införde, som vore disputabell, ja och en deel aff dem, som medh skääl kunne slutes der uth, och, så frampt till honom bleffue befalt, ville han dem väl öffuersee, dett jagh och hölle för rådeliget, att dett skedde, för ähn rekningen bleffue Feltherren öffuerantvardat, på dett att, hvar posten bleffue mindre ähn cammarrekningen förmäler, att han då icke må haffua orsak att gravera sigh öffuer en obilligh rekningh och icke haffua orsaak att taga sigh dett till hiertat, sosom en affront, effter sosom och min k. b. hans natur så väl känder som jagh. Der han och bliffuer Cronan någon anseligh post skyldigh, som jagh och fulle tror inthe annorlunda vara kann, så moste man och see på hans stoora spetzer, som han giorde på dett Preusniske toget, dett jagh veet honom öffuer 24,000 rdr kostat haffuer. Doch veet min broder detta alt

---

*) Riksdrotsens resa gälde svågerns, Åke Axelsons andre sons Gustafs begrafning, som var utsatt att äga rum i Mällösa kyrka den 14 Aug. 1637.

bettre att diiudicera ähn jagh. Han ville och fördenskull denne agten således moderera, som han veet skäl och billigheeten fordrar och Feltherrens person och meriter, uthan præiuditio. Jagh sckriffuer detta inthe aff affection uthan aff ett rent juditio.

Jagh hoppes innan 14 dagar, om Gudh vill, att vara i Stockholm, agtar migh nu nästkommande onsdagh herifrån till Kegleholm, derifrån till Vijby begraffningh och sedan derifrån till Tijdön medh min broders husfru och sedan på ett par nätter till Sätuna och sedan ginast till Stockholm. Gudh lathe migh finna min broder medh hälsan och hugnat. Och befaller *etc.* . . . Datum Göxholm denn 14 Augusti, Åhr 1637.

D. T. O. T. V. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

259. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 25 September 1637.**

Med bref från Johan Banér.

Välborne käre broder, Her Rijkscantzler. Min broder sänder jagh här hoos lagd en Feltmarskalckens Her Johan Baners till min broder dirigerade sckriffuelse, sampt en copia aff dhet breff, som samma Her Feltmarskalck till Hennes Kongl. M:t haffuer låtit affgå med tillhörige bijlagor, hvilkc i gåhr medh en officerare på ett skepp ifrån Strålsund ankommo, deraff min k. broder tilståndet deruthe haffuer att förnimma. Den som breffuen brachte, haffuer inthet så nyligen varit vidh armeen, uthan äre breffuen honom tilstälte, när han gick till siöes, och derföre veet inthet mundtligen vijdare berätta, än hvad sielffue breffuen inneholle. Haffuer [min] broder något der öffuer att påminna, vill jagh förvänta med uthskickade cantzlijtiänare skrifftligen. Befaller härmedh *etc.* . . . Aff Stockholm den 25 Septembris, Anno 1637.

M. K. B. A. T. T.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: Käre broder. Hälsa din hustru och barn medh min tienst.

---

260. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 30 September 1637.**

Med öfversända tidningar och bref; Siebenbürgiska sändebudet Meerbots ankomst.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Hvadh i gåhr medh ordinarie posten inkom, dhet sänder min käre broder jagh här med tillhanda, hvaraff han tillståndet der uthe kan förnimma, och öffuer hvadh han finner nödigt att göra påminnelse och öffuerskriffuas skola vidh näste post, så frampt min broder innan dess igenkomma icke är lägligit, sitt goda betänckiande migh medh flere mine medcolleger communicera.

För två eller tree dagar sedan ankom en vidh nampn Henrich Meerbott, som skall vara uthskickad aff Fursten i Siebenbürgen, effter som min broder haffuer att see aff vidhlagde och aff hans uthskickade migh insinuerade zedell*). Han synes inthet hasta medh något audience, hvarföre vij och vele ther medh låta anstå till min k. broders lycklige hemkompst. Befaller härmed *etc.* . . . Aff Stocholm den 30 Septembris, Anno 1637.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.
M. K. B. A. T. tienst.

Egenhändigt: Käre broder helsa s. Fru Anna medh min tienst.

---

261. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 7 Oktober 1637.**

Med öfversända tidningar och bref.

Välborne käre broder, Her Richscantzler. Hvadh i gåhr medh posten inkom sändes medh denne uttskickade min broder tillhanda. Jagh kan fuller intet see något vara, som meriterar någon hastigh resolution, aldenstundh, huadh Salvius förfrågar sigh om, som dedt förnembste är aff thet som inkommit är, han noksampt seer vår mening aff the medh Schmaltz snart för 3 vikur sedan tillskickade memorialer. Huar min k. broder förmenar något vara, som ännu öffuerskriffuas borde för dess hemkombst och vidh näste post, ville min broder migh dedt hermedh förständiga. Eliest stå

*) Bilagan saknas på sin plats.

her hemma sakerna i förrige terminis. Befaller hermedh *etc.* . . . Aff Stockholm den 7 Octobris, Anno 1637.

D. T. B. E. J. leffuer.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: K. broder helsa din husfru medh min tienst.

---

262. Stockholm den 10 Januari 1638.

Undersökning ang. oenigheten mellan magistraten och borgerskapet i Göteborg samt om allmogens klagomål; J. de la Gardies resa till Dalarne.

Velborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . ., kann jagh honom icke oförmält lathe, dett jagh för 8 dagar sedan sckreff min b. om de particulariteter, som på denn tijden vore passerade*). Sedan ähr inthe sckrifftvärdight förefallit. Jagh agtar migh, vill Gudh, i morgon herifrån till Götheborgh, aldenstundh der en sådana oenigheet ähr emellan Magistraten inbördes och Magistraten och gemene borgerskapet, så att, hvar dett icke snart bliffuer bilagt, synes staden ville inclinera till en ruin, och vill see till, på hvadh sätt denn controversien kann vara till att bileggia, och medh dett samma agtar [jag] att haffua allmogen tillsammans, under prætext aff lagmanstingh uptaga deres klagomål, nepsa dem, som dem orett göra, och förmana dem till troheet. Felthern resar och, medan vinteren vharar, till Dalerna och annorstedes kringh om landet att mönstra och stella krigsexpedition till vhåren i verket, och skall doch, hvadh regementet anlangar, ingen tingh här bliffua försummatt. Käre broder, jagh haffuer nu i longh tijdh ingen sckriffuelse aff digh bekommitt. Önsker, att nhär [den] ankommer, att jagh då motte bekomma gooda och hugneliga tiender. Och befaller hermedh *etc.* . . . Datum Stockholm denn 10 Januari, Åhr 1638.

T. F.
charissimus
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Detta bref saknas i R. A.

263. Stockholm den 27 Juli 1638.

Underrättar om sin ankomst till Stockholm; nästan alla ärender i rådet uppskjutas till A. O:s hitkomst; A. Leslie, kommen från Skottland med nyheter, begär undsättning för skottarne af amunition.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . ., kann jagh min broder icke förholla, dett jagh i förledne måndags ankom hijtt till Stockholm tillbakar igen, finnandes saakerna i ett temligit tillståndh, men eliest i Rådhcammaren lithet arbetet giort, oansedt man hvar dagh tillsammans kommer och skiutes alt upp till min broders ankompst, i synnerheet hvadh vigtigt åhr, hvilket och kann vara dett rådeligaste.

Feltmarskalken Lesle ankom hijtt i förgår och haffuer varitt i tre veckor ifrån Eidenburgh i Skottlandh. Kom strax till migh samma timan, och så vidt jagh kann förnimma åhr [han] sinnatt att, så frampt Cronan hans tienst i detta åhr kunne umbära, vill han resa ginast dijtt igen, hvilket han och haffuer måst försäkra Skottske Ständerna, att, så frampt mögeligit vore, dett han strax ville komma tillbakar igen. Denn tumulten åhr ähnu inthe componerat, uthan Marchesen Hamelton haffuer most förresa derifrån medh oföretat saak. Han säger all författningen till kriget vara i Skottlandh giort och säger sigh inthe tviffla, dett Engelske flottan i Augusti månadh legger sigh uthan för Skottlandh att förtaga dem all tillförslen. Hans verff åhr och att nhå nogon munition, effter der uppå åhr stoort feel i Skottlandh.

Eliest åhr här inthe sckrifftvärdigt passerat, vijdare ähn min broder aff adviserna förnimmandes varder. Och effter jagh inthe tvifflar, dett min b. nu åhr snart hijtt förväntandes, derföre vill jagh haffua honom sampt hans kärkomne vordnat Gudh denn aldrahögste till all goodh och lyckligh välmåge broderligen befalat. Datum Stockholm denn 27 Julij, Åhr 1638.

D. T. V. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder helsa syster Fru Anna och din dotter medh min och min hustrus tienst.

264. Örebro den 21 Oktober 1638.

Om de blifvande undersökningarne rör. oroligheterna i Vermland och Vestergötland; begär veta, när regeringsherrarne ärna mötas i Örebro.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . lather jagh digh kärligen förnimma, dett jagh i förledne lögerdags om affton effter mitt giorde förslagh ähr enthligen, doch icke uthan möda för detta besvärlige föret skull hijtt ankommen, doch medh mina hästars skada, dem jagh och mestadeles här effter migh leffua moste. Vår svåger Åke Axellson kom hijtt i söndags om affton, Generalmaioren Kagg i måndaghs om morgon, och haffue vij, så snart vij vore församblade, skickadt posterna föruth till Vermelandh att lathe sammankalla nederdelen aff Vermelandh, som ähre 3 härader, till Broo nu denn 5 November, der och tumultet skedt ähr, och de, som uproret giort haffue, mestedeles boendes ähre; men öffuerdelen och de, som boo på Norske grentzarna, till Carllstadh till denn 12 November, derifrån vij sedan, effter förrettade saaker, agta oss ginast till Vestergöttlandh. Gudh giffue eliest nåde alla saaker väl att förretta, som jagh ey heller tvifflar. Pröffuer altså, att vij svårligen skole kunne komma hijtt till Öhrebro, igen för ähn vidh pass 4 veckor hereffter.

Belangande tillståndet her i Vermelandh så haffuer jagh förnummitt aff min underlagman, hvilken der i Karllstadh boendes och dedan effter nu nys kommen och migh här mött haffuer, att allmogen der i landzändan öffuer vår ankompst skall vara temligh perplex, i synnerheet medan hoos dem uthsprengt ähr, att, medhan samptalet skulle skee, mönstringarna och medh dett samma skole företages, och att en hoop medh loodh, krut och stycken föres ifrån Stockholm och dit, så att deruthaff förorsakat[s] haffuer underligh discurser och en halff desperation. Och effter jagh förnimmer aff hans och fougternas relation, att de haffua bleffuet väl till modz, nhär de haffua förnummitt, att min person var deputerat att komma dijtt, så haffue vij och, effter haffdh deliberation, funnett gott att lathe bliffua mönstringen tillbakar. Hoppes desföruthan att väl komma till retta medh dem, i synnerheet medh[an] allmogen icke så högt ähr deruthi interesserat, som en hoop medh kollare och hammarsmedzdrengar, deres personer de sigh heller, som jagh hoppas, sigh föga antaga skole. Jagh haffuer allareda mina kundhskaper föruth iblandh dem. Hoppes, att separation skall vara lett till göra och att gå denn mildeste vägen

och icke desto mindre nhå vår intention medh peen och straff propter exemplum.

Jagh holler och der före, att, hvar banemänen bliffua oss uthleffuerade, på dett stelle då ingen execution i verket att stelle, uthan att senda dem ginast hijtt till Öhrebro, på dett Vestgötherna icke må bliffua förorsakade att samsettia sigh och fatta nogon reddhåga och orådh, effter som jagh allareda haffuer sckreffit Carll Siggeson till, att han skall förholla sigh vidh Wasbogrentzen, på dett icke nogre sammanlopp eller oroo der motte sigh upveckia. Men nhär Gudh vill vij komma till Vestergöthlandh och der kunne nhå vår intention och bekomma banemän, så holler jagh rådheligit, att der holla rettegångarna och lathe executionen gå, och sedan i upresandet tillbakar igen då lathe komma två Vermlandznembder hijtt till Öhrebro, lathandes då retten haffua sin framgångh. Så snart första sammankomsten vidh Broo ähr öffuerstånden, så får man väl see, hvart uth sakerna venda sigh, då jagh och min k. broder om alla particularia skall advisera.

Jagh merker väl, att denna resa lährer löpa ifrån detta dato på 4 eller 5 veckor an, för ähn vij komma till Öhrebro igen. Begärer altså till att vetta, huru snart min broder, så väl som våre medhcolleger, ähre hijtt förventande. Detta jagh digh för denna gångh icke haffuer velet förholla, och befaller *etc.* . . . Datum Öhrebro denn 31 Octobris, Åhr 1638.

D. K. B. E J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, helsa syster och dina barn medh min tienst.

---

265. Karlstad den 9 November 1638.

Berättelse om undersökningen öfver oroligheterna i Vermland; landshöfdingsdömenas olämpliga storlek; reser nu vidare till Vestergötland; ombud för allmogen skola i Örebro göra afbön.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst all välmågons lyckönskan, giffuer jagh digh tillkenna migh inthe tviffla, dett min sckriffuelse ifrån Öhrebro ähr honom väl tillhanda kommen, i hvilken jagh adviserade, hvadh för kundhskap vij hade om tumultet i Vermelandh, och, effter som vij då ährnade att be-

giffua oss till vägs åht Vermelandh, altså ankomme vij till Boo Ribbings gårdh Säby till denn 3 och denn 4 [till] Bro och denn 5 vijdh klockan 10 ankomme de 3 härader, nembligen Östersyslan, der uplopet skedt var, och hölle samptaal under baran himell strax hooss marknansplassen, der planckett nederriffuit var, så att vij dett hade i åsyn.

Nhär vij nu vore komne tillsammans, las [jag] fullmagten upp; deruppå deducerade jagh dem orsaken, hvarföre vij vore dijt sende, beklagade deres obetenckenheet, våldh och öffuermodh, begångin emot H. M:tt och Cronan, påminte dem deres pligt och edh sosom och dett de handlat emot riksens beslut och affskeder, hade gått androm före i riket medh ett ondt exempell. Kunne och de bliffua orsaaken genom denna agt, att vij ingen fredh finge medh våra fiender och tilleventyrs våra grannar kunne bliffua rette till krigh emot oss. Viste dem, hvadh nytto och gangn enigheeten och lydno hade giort vårt fäderneslandh ifrån vår Konungs dödh, viste dem och, hvadh detta uplopet hade förorsakat, nembligen en sådana styggelse på marknansplatzen, nembligen, der denn tillförene var medh plancke en lithen stadh lijck, nu styggellsens förödelse lijck. De skole tage sigh exempell, att, hvar flere sådana agter beginges, motte de vijst vara försäkrade, att deres kyrckior, prestegårder sampt deres egne varde äffuen så gångandes.

Och sosom vår sammvarelse påstodh i tre klocketimer, altså vill dett falla för vidhlöfftigt alt att besckriffua. De commoverades så hårt aff talet, att största delen aff menigheeten begynte till att gråta, beklagandes, att denne agt skulle vara händt och skedt. Jagh begärade, effter vij noksampt viste, att allmogen och bönderna inthe vore orsaken der till, uthan en hoop medh löst och lätt parti, att de ville skilia dem vidh sigh och öffuerantvarda oss dem (och dett medh många motiffuer), så ville vij lathe nembderna förhöra dem, på dett denn som oskyldigh vore, motte niuta sin oskyldigheet, och den, der saaker funnes, motte straffas, och således hela landet bliffua befriat ifrån dett onda rygte och effteraal. Deruppå de inthe svarade, uthan att dem var omögeligit, effter der var en sådana myckenheet aff folk, denn ena tvangh och slogh [ɔ: drog] denn andra medh sigh; begärade, att dett motte bliffua förlathet.

På sistan sade jagh dem migh bekommitt en, som var en kållare och född i Pålandh; han vijste väl beskeedh derom. Då ropade de alle, att han väl viste, hvem de[t] vore, och att han motte väl säia. Och stege strax twå fram och sade, att han hade

slaget dem. Dermedh giordes affskeeden, att de andra morgon skole komma igen. Då skulle man dereffter ransaka, effter polacken ändå inthe var ankommen.

Nhär vij nu således väl och medh gott nöie vore skilda åht, inthe tvifflandes, att vij dagen effter skulle nhåe vår intention, kastade acten sigh helt på en annan bogh, ty om morgonen, nhär vij mente, att de skulle komma på samma stelle, der de dagen före vore, så samblade [de] sigh vidh kyrckian. Jagh sende Prosten att tala medh dem, att de vele komma, men de sade nei. Jagh sende Herredzfougten till dem. De sade och neie (!). Ymblade, att de ville taga polacken igen. Nhär vij detta merkte, sende vij Landzhöffdingen, att han skulle öffuertala dem, att de motte komma till oss, och, hvar de inthe ville göra oss denn åhran, så ville vij komma till dem. Då kommo de.

Strax stege vij uth till dem, och talte jagh dem i förståne temligen skarpt till, effter som de och alla såge vredt, bistert uth. Men effter longt taal commoverades de åhter till tårar, och begynte att jämra, att en sådana agt skulle vara händt iblandh dem, begärade, att dett motte för denna gången sees igenom finger. Begynte hårt på klaga öffuer den lilla tullen, att denn var dem omögeligh att kunne längre draga. Sedan och att tullnären Peter Flygg skulle haffua sagt, att medh tijden skulle bönderna giffua accis för öl och brödh i deres egne gårder. Han var tillstädes och sade, dett ingen honom dett bevisa skulle. Jagh beviste dem, att tullen var dem nyttigare åhn skadeligh, beskylte prästerna och borgarna, att de goffue dem sådant in, på dett de, som nu moste hielpa allmogen att draga lasten, motte bliffua frij och allmogen allena haffua tungen. Då begynte de alla ropa, de vele gerna giffua denn lilla tullen, allenast att svenske upbördzmän, som tiente Cronan, motte bära denn up, och icke haffua nogon deel aff dett, som förbrytes. Dett förorsakar dem till att göra orett. Vij begärade, att de nu ville klaga öffuer dett dem skeedt var, så skulle dem skee rett. Så fans der icke mhera åhn en, hvilken saak skall företagas her i Carllstadh.

På dett sista, effter vij såge, att de inthe vore till att skilia åht, resolverade vij att affstå medh uthleffueringen. Begynte att excusera allmogen, säiandes, att, der de ville senda nogre aff hvart härad till Öhrebro, ditt Regeringen oförtöffua komme, så ville vij sielffua bedia för dem, så myckett oss stode till att göra, så frampt vij viste, att dett ginge dem till hiertat, att de hade giort så illa, och att de aldrich velet göra offtare, sosom och att giffua denn

lilla tullen uth, denn som till everdeligh tijden ähr samptygt och aldrich kann eller bör skaffas uthaff. Då ropade de alla ja, som här omnes pläga, och loffuade sigh aldrich mhera vele så göra, så frampt till denna gången motte bliffua förlathet. Sedan sade jagh, vij vele sända pålaken till Örebro. Då begynte de alla att bedia, att han motte slippa (doch uthan nogon bitterheet), derom vij så lenge nappades, till des de förnemste sade ja, doch begärade, att vij vele bedia så väl för honom som för dem alle. Dermedh vij och rett väl ifrån hvar andra [skildes] och allmogen i en goodh humör, så vidt som jagh kunne pröffua.

Denna agt haffuer hafft en vijtt uthseende. Jagh frugtar, att provintierna haffuer förknippat sigh medh hvar andra, effter som säies, dett de ifrån Wasbo haffua hafft deres uthskickade her i Wermelandh, och, sosom en part mene, att tvenne ifrån Wasbo haffue varett medh på detta möte. Doch haffuer man inthe kunnett förnimma, hvilke de haffua varett. Hade vij varitt heta om huffuden och inthe gott medh en sådana patientia igenom, så hade vij bragt hela landet i vapen. Der vij och hade hollet mönstringh medh dett samma, befrugtar jagh, att dett inthe gått bettre, effter dett ähr deres barn, nys uthsckreffne, vetta inthe hvadh commando ähr och dess föruthan inge officerare hemma i landet. Jagh hoppes, innan jagh resar uthur Wermelandh, så skole deres humör i detta fallet bliffua förandrat och icke lätteligen begynna nogott mhera.

Min broder haffuer för detta rett dömdh, att landzhöffdingedömen ähre för stoora, och tienar väl att en stotthollare förordineras öffuer Wermelandh och Daal och residerar här i Carllstadh. Ty der landzhöffdingarna icke sielffua kunne fölia tingen och stem[n]ingarna så väl som marknaderne, och dageligh höra allmogens besvär, så ähr dett inthe mögeligh, att tumulter bliffua uthe.

Vij haffue i morgon, vill Gudh, agtat att holla samptaal medh Västersyslan. De ähre i denna agt inthe interesserade, doch, så vidt att de ähre dragne genom tullporterna, ingen tull giffuit, effter som ingen haffuer tordz aff dem fordra. Förmenar, att detta mötet skall icke löpa aff uthan frugt.

Så snart vij nu detta i Wermelandh förrettat haffue, begiffue vij oss neder till Vestergöttlandh till Vasbo. Befrugtar, att vij der skole finna saakerna svårare. Jagh frugtar, att, sosom de haffua förbunnitt sigh på denna sidan medh Vermleningarna, att de och haffua giort dett samma på andra sidan medh de herader i Vestergöttlandh uth medh gräntzarna, effter som de medh Sink-

lar åhre megta illa till fredz. Min k. broder lathe migh vetta sin meningh herom och interpretera våra actioner till dett bästa. Och befaller *etc.* . . . Datum Carllstadh denn 9 Nov., Åhr 1638.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder helsa sin husfru och barn medh min tienst.

Jagh hoppes, nhär Regeringen kommer till Öhrebro, skole två männ aff hvart häradh komma dijtt öffuer hela Vermelandh och göra en offentligh affbön för de brätzlige, hvilke åhre alt för många, effter som en beskedeligh bonde saade migh, att alla de förnemstas barn i hela Östersyslan åhr deruthi interesserade. Förmener fördenskull oss haffua giort bettre, att vij haffua gått den mildaste vägen, derigenom deres humör åhre mhera vundne, åhn [om] vij strengt hade handlat, hvilket, der dett hade skedt, visserligen hade causerat ett generalt uplopp. Vasbo heradh haffuer förtienet en skarp nepst, som haffua giort begynnelsen uppå. Jagh ville önska, att mann dem säkert motte antasta och tillbörligen nepsa. Men jagh befrugtar, att de haffua starcka correspondenter. Doch kann jagh inthe rett sckriffua, för åhn jagh kommer in loco. Vij skole i alt retta oss effter undhfången memorial. Vale et vive.

---

266. **Bro den 15 November 1638.**

Forts. på berättelsen om undersökningen öfver oroligheterna i Vermland.

Välborne hiertans käre broder. Näst *etc.* . . . . sosom min förra sckriffuelse förmälte, att vij ankommo denn 9 till Carllstadh, altså hölle vij och sammankompsten den 12. Men dagen förr hade vij alt presterskapet, hvilka vore till taal 18 och beskedeligh männ, mycket förmere männ åhn de der boo i Östersyslan vijdh Bro. Och förde vij dem till sinnes denn agt, som var hendt i deres landzända, i synnerheet exagger[er]andes denn vijdh Bro till dett högsta, dett de och för deres personer till dett högsta beklagade. Vij viste dem och, att deres landzända, som var Västersyslan, föga hade mindre giort, i dett de strax förnekade att giffua tull vidh Carllstadhz tullportar och vidh marknadzplattzer der om kringh. Vij funne icke heller allmogen allena dertill skyldighe,

effter hvarken prester eller borgare sigh denn att uthgiffua instelt hade. Merkte altså noksampt, att denna ovilligheet icke motte så högt haffua sitt uhrsprungh aff allmogen, uthan aff andra illavilliande, som deres rådhgiffuare uthan tviffuell varitt hade.

De excuserade deres ståndh till dett högsta, säiandes, att så snart de hade förnummitt dem i Vasbo haffue tagit sigh dett orådh före, merkte de och väl, att hooss dem äffuen så skulle begynnes, derföre de och, hvar i sin församblingh, kallade allmogen tillsammans, förmanandes dem, att de sigh icke nogott exempell aff de andres orådh taga och sigh således emot deres öffuerheet icke förgripa skulle, hvilket eij heller skedt var. Belangande, att de eij tullen afflagt hade, sade de dett icke vara deres, eij heller allmogens skull, uthan tullnerens, som aff frugtan och reddhoga icke tordes præsentera sigh att upbära tullen.

Nhär vij nu vidh pass ett par timer hade medh dem discurrerat, förmante vij dem, att de hvar och en skulle tala medh deres församblingar och informera dem, att de sådana svar skulle giffua ifrån sigh, som goodha undersåthare borde göra, hvilket de och medh flijtt effterkommo.

Ty dagen effter, nhär vij kommo medh allmogen tillsammans, funne vij dem uthi en rett goodh humor, beklagade högt Brooagten, besvärade sigh öffuer Östersyslan, som hade kommitt deras landzända i ett sådant ondt rygte och roop öffuer hela riket, sade sigh aldrich haffua nekat att giffua tull, men der hade inge tullnär[er] varitt i portarna, som denn upbäre ville, bediandes, att vij denn onda tanckan om dem falla ville. Doch på sistan begärade de, att, om dett vore mögeliget, dett lille tullen och gräntzetullen motte bliffua affskaffat. Men nhär vij dem hade demonstrerat, för hvadh orsaker skuldh lille tullen så väl som grentzetullen aff vår s. Konungh och Riksens Stender var uptengt och beslutin och alt ifrån denn tijden vidh magt hollin, oansedt han inthe hade varitt i sin retta gångh, och, huruledes de andra stånden drogo alle lasten medh dem, ty, hvar dett icke skedde, så förslogo inthe riksens rentor till detta kriget, så moste allmogen göre större uthlagor ähn de nu göre och doch lithet skulle kunne tillreckia; då begynte de alla säia sigh gerna ville giffua lille tullen och aldrich kasta sigh up emot honom mhera.

Och enthligen stegh prosten i Frisdalen [ɔ: Fryksdalen]*) fram, en treffeligh mann, och giorde ett skönt taal på allmogens

*) Prost i Fryksdalen var då Sveno Benedicti Elfdalius Camænius. Se Hammarin, Carlstads Stifts herdaminne II: 84.

vägna till oss, försäkrandes H. M:tt och Cronan, att de aldrich skulle sättia sigh emott dett, som på en frij riksdagh var beslutet, och, hvar ähn andre dett giorde, så skulle [de] dertill aldrich samptyckia, uthan hielpe till att dempa och näpsa dem, som dett sigh understode att göra; stelte sådan en ståtheligh förmaningh till allmogen, denn dem och hårt till hiertat gick. In summa, jagh hoppes, att denna landzorten skall inthe sådant mhera begynna, uthan alle saaker så vara componerade, att vij ingen molestie aff dem vijdare haffua skole.

Sedan sutte vij 2 dagar åh slagh och hörde allmogens klagemål, och, så vidt oss stodh till att göra, dett remedierade vij; resten togo vij ad referendum an, dermedh allmogen var väl content och önskade, att hvart annatt eller tredie åhr motte en sådana revision skee, så skulle dem mindre orett vederfares. Dette ähr så passeret medh allmogan på denn orten.

Dernest, effter jagh förnam, dett borgerskapet der i staden inthe hade ähnu stelt i verket accisordningen, uthan alt leffuat i denn förhoppningh, att de skulle bliffua tillbakar, så stegh jagh på råstugun och togh Borgmestare, Rådet och hela Borgerskapet i en temligh stark scola och tracterade dem nogott rigerost, hvilket vill falla för vidlöfftigt att sckriffua, och uthrettade så myckett dermedh, att, innan solen gick neder, var division aff handelen och embeterna giorde. Bleffue och strax bryggare, bakare [och] slagtare tillordnade, så att jagh förmoder, att, hvar nogon stotthollare vore i landzändan, som verket förstode och handh öffuer hölle, så skulle dett hereffter inthe falla besvärliget att stella alla sådana nyttiga saaker i verket.

Plancket, som nedreffs vidh Broo, haffuer allmogen moste upsettia, medan vij haffue varitt her i landet, hvilket jagh haffuer hollit för rådeliget, och således åhter satt tullerna i deres gångh, som de före detta varitt haffua, hvarföre och medh vår resa nogott långhsambligen tillgånget ähr.

Detta ähr så passerat i Vermelandh, hvilket jagh min broder så i kortheet icke haffuer kunnett oförmält lathe pro informatione. Gudh giffue oss nu goodh lycka på resan åht Vasbo. Och befaller *etc.* . . . Datum Bro denn 15 Nov.. Åhr 1638.

D. K. O. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder helsa din husfru och barn medh min tienst. Åke Axelson ber helsa digh.

Vij haffue ähn härtill ingen skull funnett hooss tulnäre[rne]. som nogott ähr att skatte, ty de haffua neppeligen begynt att bära upp honom, för ähn de körde aff dem. Arendatorerne merker jagh väl, att de haffua hafft nok att besvära sigh öffuer, men, emot dett vij ankomme, haffue de köpt dem ifrån sigh igen, så ingen hade nogott att säia. Arendatorer ähre landet skadelige och städernas ruin. Vale et vive.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. I Stockholm den ... Novemb., Anno 1638.

---

267. Vesterås den 6 December 1638.

Forts. om undersökningen rör. oroligheterna i Vestergötland; Nils Nilson Tungels muntliga berättelse åberopas; sjukdomshinder har fördröjt resan: sammanträffande med drottningen; begär veta, hvar Regeringen anträffas.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* ... Jagh förmoder, dett Secreteraren Nils Nilson väl ähr till Stockholm ankommen och noksampt giort en pertinent relation om afflopet i Vasbo, och skickade jagh honom för denn orsaken skull föråht, aldenstundh jagh var nogot opasligh och merkte migh eij hastigt resa kunde (!), och dessföruthan noksampt viste, att min broder så väl som de andra mina medhcolleger skulle åhstunda att vetta afflopet.

Om Nils Nilson rett berettar agten, så haffuer dett varett en märkeligh agt, denn der i begynnelsen hade ett vitt uthseende och, snarare sagt, syntes aff alla liknelser [sosom] ett allment uplop, hvilket doch omsidor genom Gudz nåde bleff stillat emot allas förhoppningh, och två aff de principaleste, som hade lagt henderne dertill, i en stoor deel aff allmogens nhärvaru justifierade. Planckett haffua de most upsettia, för ähn jagh förreste derifrån, lika som dett förr var. Och såsom detta tumult haffuer varett en sammanbindelse aff åhtskilige provintier, altså förmoder jagh, att dett bundett skall vara särgånget. Doch, nhär Gudh vill vij komma tillhopa igen, så skall jagh alt omstendeligen beretta.

Att min resa så lenge dröies ähr orsaken, att jagh haffuer varitt myckett plågat aff mina flusser och sedan aff calculo, aff hvilken jagh haffuer legat i Öhrebro 2 nätter illa siuk. Nu omsider ähr jagh i går hijtt till Vesteråhrs ankommen och haffuer

måst medh släda rest siövägen ifrån Arboga. Hade och hafft denn hoppningen att komma isvägen herifrån till Stockholm, men för detta tövedrett skull, bliffuer dett nu tillbakar.

Jagh haffuer funnett H. M:tt här för migh, des Gudi skee [loff] vidh goodh hälsa och var myckett gladh öffuer min ankompst. Jagh var uppe i afftons till måltijdz och medh dett samma ville taga mitt affskeedh, men effter H. M:tts födelse ähr nu tillkommande lögerdagh, och [hon] vill då gerna biuda gester, så ähre så många böner på migh lagda, att jagh dem inthe verdh ähr. Och, oansedt jagh väl behöffde att komma till Stockholm, der jagh kunne bruka kur och dessföruthan att göra min relation, för ähn Regeringens skilies åht, så haffuer jagh dett enthligen most resolvera att förtöffua öffuer söndagen, och, der Gudh vill, jagh haffuer hälsan, hoppes jagh vist om onsdagh affton att vara i Stockholm. Jagh ville önske, att jagh motte finna eder i Stockholm och då vetta, hvadh affskedh der tages om sammankompsten igen.

Der nu min broder rycker up, för ähn jagh kommer ditt, så hoppes jagh att möta honom, så frampt han kommer denna vägen, men, hvar han rycker denn vägen åht Grimpsholm, så förtages migh dett hoppet att få tala medh digh, dett jagh likquäl af hiertat åhstundar. Så hoppes jagh, att du sckriffuer migh till, hvadh beslutet ähr. Finner jagh eder inthe i Stockholm, så reser jagh ginast till Töresiö, der till att förbliffua öffuer julahälgen, och att lathe curera migh. Vist ähr dett en gångh, att jagh haffuer samkat i denna resa myckett ondt tillhoopa. Huru jagh bliffuer dermedh aff igen, står i Gudz händer, denn jagh och min k. broder sampt hans hela hus och kärkomne vårdnat broderligen och kärligen befaler. Datum Vesteråhrs denn 6 Decembris, Åhr 1638.

D. T. V. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

268. Stockholm den 8 Januari 1639.

Reser nu åter till Västerås; nyårsönskan; fru Annas sjukdom; falska rykten om pest i Stockholm; Christinas uppfostran; privatsaker.

Välborne käre broder. Jagh haffuer i afftons seendt bekommett hans sckriffuelse, uthi hvilken han förmäler sigh nu snart

förvänta min ankompst till Vesteråhrs; så ähr jagh och resolverat, om Gudh vill, i morgon att ryckia up. Hoppes, om Gudh hälsan förlähner, till nästkommande fredagh att vara der. Jagh tacker och min k. broder för denna nyåhrsönsken, [som] han både vår öffuerheet, fäderneslandh, des hela staat, så väl sosom begges våres hus medh gratulerar. Denn högste Gudh, som alle goodhe gåffuer haffuer uthi sitt våldh, han fullborde din önskan, förlähne vår hela staat, så väl våre som våre venners hus, ett gott och lyckosampt nytt åhr och lathe oss detta tillstundande åhr leffua effter hans gudomligh[e] vilie och således förorsakandes öffuer oss Gudh[s] välsignelse, så väl som öffuer vårt käre fäderneslandh och [vi] altijdh motte haffua orsak att frögda oss uthöffuer goodha och hugneliga tiender.

Jagh förnimmer och fast ogerna, dett min k. b:s husfru ähr fallin uthi en häfftigh febris. Denn goodhe Gudh, som alt förmår, han hielpe henne till sin goodha hälsa igen och lathe eder ähnu nogon tijdh medh hugnat sammanleffua.

Belangande siukdomen her i Stockholm, så höres, des Gudi skee loff, ingen tingh aff honom här i Stockholm. Och förnimmer jagh, att dett huset de haffua talt om her i Stockholm, der pestis skulle vara, så ähr dett inthe sandt, uthan 2 barn haffua länge legat aff ältan siuke, och 2 pigor aff brennesiukan döde. Hoppes altså, näst Gudz hielp, att dett ingen nödh haffuer.

Jagh kommer i hugh, denn tijdh vij sist skildes åht, att jagh skulle draga till syster Fru Ibba Leionhuffudh och tala medh henne om vår Dråttnings education. Så haffuer jagh i denne förledne julehälg varett myckit opasligh, så att jagh inthe understodh migh att ryckia uth, men dagen effter nyåhret begaff jagh migh hijtt till Stockholm i denn meningh att resa till henne. Då förnam jagh, dett hon allareda var affrygt, och effter jag väl kunne tänckia, att hon skulle komma till Upsala till begraffningen, så sckreff jagh Feltherren till och recommenderade honom saak[en]. Tvifflar inthe, att han väl gör sitt bästa. Migh kommer nogott sälsynt före, dett H. M:tt Enckiedråttningen sckriffuer min b. till och hemsteller i vår discretion, hvilken vij vele bruka till fostermoder till vår unga Drottningh. Uthan tviffuell haffuer hon förnummitt vår tagne resolution och fördenskull rettat sigh sielff i tijdh. Hvadh derunder kann liggia ypnar väl tijden.

Min sonn Jahan Cruse bliffuer nu bettre, des Gudi skee loff, aff sitt apostema. Hoppes, att han bliffuer hereffter en hälbregt man. Effter jagh förmoder, innan ett par dagar att få tala medh

min broder, derföre vill jagh för denna gångh honom inthe längre bemöda, uthan befaller *etc.* . . . Datum Stockholm denn 8 Jan., Åhr 1639.

D. K. B. E. J. L.
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Min hustru lather helsa min b. och hans k. husfru medh sin kärlige tienst och tager jagh henne medh migh till Vesteråhrs. Vale.

---

269. **Eksjö den 5 April 1639.**

Berättar om sin resa i Småland och Östergötland.

Välborne hiertans käre broder. Jagh ähr i afftons, som var denn 4 April, hijtt ankommen till Ekesiö. Haffuer funnitt i Östergöttlandh, så väl som här i Smålandh alt in till detta stelle sakerna i ett temligit godt esse och allmogen i en goodh humor. Mestedeles klagorna gå uth på tillgiffter, dem jagh undhviker, dett mästa jagh kann. Jagh agtar migh, om Gudh vill, innan två dagar herifrån och till Vexiö, der jagh och i tre dagar förbliffua vill. Förmener och att holla min påska på Cronebergh hooss Landzhöffdingen Baggen, passandes således min resa, att jagh, effter giordh affskeedh agtar, om Gudh vill, att vara i Jöneköpingh söndagen näst effter påska. Önsker, att min broders resa må lyckosampt afflöpa och vij finnas medh hälsan och hugnat igen. Och befaller *etc.* . . . Datum Ekesiö denn 5 Aprilis, Åhr 1639.

D. K. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Hälsa Feltherren medh min tienst.

---

270. (*Ej egenhändigt.*) **Jönköping den 20 April 1639.**

A. O. fördröjd i Göteborg genom opasslighet; landshöfdingarnes kallande till sammankomsten i Jönköping; beklagar sin okunnighet om dröjsmålet, då tiden bättre kunnat användas.

Välborne Herrer, käre bröder. Näst *etc.* . . . när jagh den 18 hujus rychte opp ifrån Cronebergh, kom migh deres skrifvelsse

om afftonen tillhanda, uthi Lamhultt gästgifvaregårdh, der jagh då natten öfver fördrögde medh mitt medföllje, inneholländes m. k. b:s afresa ifrån Göteborgh än på 8 dagars tijdh opskuten vara, af orsak att min broder Rijkzcanzleren hafver varit något opasslig af våren, men åter nu igien någorlunda bättre till pass kommen, hvilcket migh är myckit kärt. Önsker och derjempte, att jagh härnäst måtte finna m. k. b:r både vedh godh helssa och välmågo.

Sedan förnimmer jagh och m. k. b:s begäran vara, jagh ville notificere landzhöfdingerne uthi omliggiande lähn, der dhe uthi godh tijdh ville sigh till m. k. b:s ankomst här instella. Så hafver jagh det allareda effterkommitt, såsom och nu serdeles derom skrifvit till Scheringh Rosenhane uthi Östergötland, det han tillijka medh dhe andre skynder sigh uthi tijdh hijt till Jönneköpingh, till Regeringens sammankompst. Förmoder, att dhe varda sigh häreffter rättandes.

Och såsom det af oss samptligen nu senest uthi Örebroo vardt sålunda förafskedat, det vij till serdeles orter skulle oss förfoga, och sedan åter alla till den 21 hujus mensis tillhopa komma här uthi Jöneköpingh, så hafver jagh der effter passat tijden, och är nu hijt till Jöneköpingh väl ankommen i går, som var den 20, uthi förhopningh, att jagh någon af m. k. b:r anten här för migh finna skulle eller och förventa dem hijt med det första.

Der migh och något för detta hade varit kunnogdt, att m. k. b:r öfver tiden skulle fördröija uthi Götheborg, hade jagh fuller uthi medlertijdh anstelt min resa in emoot Calmar. Doch förventer jagh deres lyckelige ankompst medh det första och önskar, att dhe måtte hijt ankomma medh helsan och ett lyckeligt tillståndh. Detta jagh *etc.* . . . Aff Jöneköpingh den 20 April, Anno 1639.

M. K. B.
tienstvilliger
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Brefvet är ställdt till Jakob de la Gardie och Axel Oxenstierna gemensamt och har följande utanskrift: De välborne herrer aff Regeringen och Rådet, Her Jacob De la Gardie, Greffue till Lecköö, Rijksmarsk, och Her Axel Oxenstierna, Frijherre till Kimitho, Rijkzcantzeler: mine käre bröder, detta broderligen.

271. (*Ej egenhändigt.*) **Jönköping den 22 April 1639.**

Begär, att A. O. må påskynda sin resa till regeringens sammankomst i Jönköping; råd till riksamiralen att, så länge nödigt vore, dröja hos enkedrottningen; om Kalmar läns tillstånd.

Välbohrne H. Rikzcantzler, käre brodher. Jagh kan min käre broder härmedh icke förhålla mig vara the adviser thillhanda kompne, dett min k. brodher icke så hastigt, som jag elliest förmodde, skall ställa sin resa hijtt thill Jönckföping, uthan vara sinnat at begiffua sigh först på Scara och förlöpa fiorthon dagars tid, förr än han thill denne ort varder anländandes. Så emädan mig i detta mitt omresande genom Smoland ähre några klagemhål förekompne af dhen art och beskaffenhet, att dhe af mig allena icke så kunna förklaras, och jag haffuer funnit nödigt them upskiuta thill samptlige Regeringens ankomst här in loco, att tagas resolution uthi, och fördenskull thillsagt allmoghen sökia hijt nästkommande söndag, så frampt the hade några ärender att andraga, hvilke och på föresagdan dagh tviffuelsuthan sig inställandes varde, tå landzhöfdingarne thillika är pålagt att comparera; hvarföre, sosom detta ville falla them, som stämbde äre, kostsampt och migh icke mindre besvärligitt, om medh resan skulle länge fördröyas, ty vill jagh min k. brodher hafua ombedit, han den ville maturera och medh thet snaresta, som skee kunde, hijt ankomma.

Jagh försände elliest min k. brodher Rikzadmiralens skriffuelsse, dess contenta han varder förnimmandes*). Och aldenstund han begärar vetha af mig mitt råd och betänkiande, om han skall resa hijt, förr än allt där är richtigt giort, effter sin commissions lydelsse, så hafver jagh honom giffuit thill svar och rådt därthill, att han skulle man fara fort och effectuera mögeligst, hvad honom ombetrot vore, inthet lämpnandes arbethet halffgiort, medhan thet vore på gångh, uthan förbliffua hos Hennes M:tt, thill thes allt nåhr sin effect, allenast han är här vedh medio Maji närvarande, hvar icke under sielffue consilierne, doch vedh beslutet och underskriffuandet. Men där så hända kunde, att äntå några difficulteter honom anvuxe, som honom icke thillstadde att komma

---

*) Carl Carlson Gyldenhielm och Johan Skytte voro, medan regeringsherrarne företogo sin bekanta resa i landsorterna, förordnade att begifva sig till enkedrottningen. bl. a. för att förmå henne att skilja ifrån sig vissa personer bland hennes hofpersonal.

ifrå, vore ähn bättre, att han heelt förbleffue thär quarr, än att han skulle låtha stå sakerna oförrättade. Thetta jagh icke haffuer kunnat min k. brodher låtha oförmält och befaller *etc.* . . . Aff Jönckōping dhen 22 April, 1639.

M. K. B. A.
tienstvillige
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: Käre broder, jagh beklagar, att jagh icke skulle haffua vist denna drögsmål för, så skulle jagh haffua rygt neder till Callmare lähn och rest dett lähnet uthmedh grentzorna igenom. Jagh förnimmer, dett hade väl giorts behoff, förr Falkenbergh haffuer inthe huffudh effter denn allmogens humör. Doch haffuer jagh honom medh de andra landzhöffdingar hijtt stembdh. Veet noksampt, att de nu snart komma, men, der dett länge dröias skall medh min broders ankomst, skall dett falla dem myckett besvärligit, sosom och migh förtreteligit här så lenge att förbliffua, der jag doch hvarken kann eller haffuer nogott att göra. Jagh venter min broders advis medh dett snaraste. Vale

---

272. (*Ej egenhändigt.*) **Jönköping den 23 April 1639.**

Med öfversända underrättelser, sannolikt om segern vid Chemnitz.

Välborne käre broder, Her Rijkzcantzeler. Jagh kan m. k. b. icke förholla, att posten är i afftons hijt ankommen medh desse gode och herlige adviser*), derföre Gudh vare evinnerligen lofvat. Och oansedt han väl strax hadhe velat skynda sigh bordt igen till m. k. b., så höll jagh honom doch öfver natten oppe, emädan jagh då allareda var gongen i sängh medh förmodan och begäran, att m. k. b. honom häruthinnan haffuer endskyllat. Och befaller m. k. b. här medh under Gudz protection broderligen. Aff Jönckōpingh den 23 April 1639.

D. K. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

*) Dessa saknas på sin plats.

273. Veta prestgård (i Östergötland) den 7 Juni 1639.

Ankommen post från Tyskland; garnisonsrullorna; fortsatt resa.

Välborne hiertans käre broder. Rett nu på timan, som jagh ankom hijtt till Veta prestegårdh, mötte migh en post medh ett breffpacket, som var ankommet till Norköpingh ifrån Stetin, hvilka jagh haffuer upbrutit, och aldenstundh jagh seer nogre interrogatoria vara, som jagh veet min broder skulle gerna communicera medh Hr Esken om, för ähn han förreser, derföre haffuer jagh skyndat posten till min k. b. Rullerna på garnisonerna tager jagh medh migh till krigsretten att leffuerera. I morgon, om Gudh vill, rycker jagh till Tureforsa och bliffuer der öffuer söndagen och sedan, om Gudh vill, fort. Jagh förmenar, att jagh drager till Phaltzgreffuen på natt tillgörande, eliest bliffuer dett megta illa tagit. Jagh tacker Gudh, att dett ähr nogott betre medh [honom?]. Och befaller min broder hermedh Gudh alzmegtigh. Datum Veta denn 7 Junij. Åhr 1639.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

274. Stockholm den 21 Juni 1639.

Underrättar om sin hemkomst och sjuklighet; pesten i Stockholm, hvarföre Nyköping föreslås till uppehållsort för regeringen; handeln ligger nere.

Välborne hiertans käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . . giffuer jagh min broder tillkenna, dett jagh denn 17 i denna månaden ähr väl, des Gudi skee loff, ankommen till Töresiö och der funnitt hustru och barn för migh vidh goodh hälsa. Jagh för min person haffuer hafft en myckett svår resa för min opassligheet skull, ty denn svagheeten i mitt huffudh haffuer continue fölt migh effter, så att jagh endeles most tviffla, huru dett medh migh omsidor vill afflöpa. Tacker doch Gudh, att dett nu på nogre dagar tillgörande haffuer dett lathet sigh ansee till bettrings. Jagh hade väl förmodat, att fhå bliffua här en vecka heller 4 i Stockholm att bruka badh för hundzdagarna, men dett moste nu bliffua tillbakar; ty ähr här ingen medicus, ey heller M. Baltzar.

Sedan begynner och, tyverr, pestis temligen här att inrita, i synnerheet på Södermalm, så att jagh befrugtar nu i denna tillstundande heta, hvar Gudh icke särdeles hielper och beviser sin nåde, att dett lährer quästa (!) hårt. Jagh pröffuer och, att dett inthe ähr rådeligit, att Regeringen, myckett [mindre] H. M:tt kommer hijtt, uthan jagh skattar [bäst], så frampt min broder och våra colleger dett så behagade, att vij satte oss neder i Nyköpingh. Ingen bettre och bequämare platz finner jagh ähn der för allahanda commoditeter skull. Min broder ville lathe migh medh dett första vetta, hvadh för resolution dee härom fattandes varde, på dett jagh må vetta i tijdh mina saaker dereffter att dirigera.

Jagh önsker och, att du motte medh hälsan vara väl hemkommen och funnit de dina vidh goodh välmågo. Jagh agtar migh inan 2 dagar herifrån till Sätuna, och, nhär jagh der 4 eller 5 dagar varitt haffuer, till Töresiö igen, der jagh och ifrån min b. sckriffuelse förventa vill.

Handelen ähr megtigh slett. Broon så gott som heelt tom, icke heller nogon skuta norr ifrån. Här ähr heelt slapt, ey heller nhär så myckett jern som i fiordh. Detta jagh min broder i kortheet *etc.* . . . Datum Stockholm denn 21 Junij, Åhr 1639.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

---

275. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 24 Juni 1639.**

Mottagna bref från A. O.; om den lämpligaste uppehållsorten för regeringen, medan pesten går i Stockholm; A. O:s sjukdom; Gabriel G:sons egen sjuklighet; hans afsigter för den närmaste framtiden.

Välborne Her Rijkscantzeler, käre broder. Jagh hafver i denne förledne morgon bekommit ett m. k. b:s bref, daterat Norköpingh*), deruthaff [jagh] förnummit m. k. b. vara dit lyckligen ankommen, och med det första achta sigh derifrån åt Tijdöön, sosom och, emädan det ey är nyttigt, att Regeringen blifver lenge särskild ifrån hvarandra, hvarföre holler m. k. b. för godt och rådsampt, det vij alla kunde med det första sammankomma uthi

*) De i detta bref omnämnda brefven från A. O. saknas i samlingen i R. A.

Eeneköpingh att uthvälia och samsättia oss der om ett vist stelle, hvar vij skole kunna församblas igen och till een tijdh, undan pestilentzian, som nu här i Stockholm tämeligh begynner att grassera, stadige förblifva. Ån hafver jagh för een stundh sedan bekommit een annan m. k. b:s skrifvelse, hvaruthaf jagh fast ogerna förnimmer m. k. b:s ohelsa och siukliga tillståndh uthi sina fötter, och [att han] för den skuld achtar att fortsättia sin resa ginast heem till Tijdöön, förmenandes att, för än hundedagarne infalla, kunna igenom cur och medicin bekomma någon roo och hvijla och någorledz komma till sina förra kraffter igen.

Så förholler jagh m. k. b. härmedh till broderligit svar icke, att, hvadh m. k. b:s förra skrifvelse vedkommer, om Regeringens sammankompst till Eneköpingh, hvilcken ort och m. k. b. holler beqvemligast vara, emädan mästedeelen af Regeringen och Rådet hafva der deres godz och gårder omkringh belägne, hvaruthöfver m. k. b. förventer mitt rådh och betenckiande, hvad migh häruthinnan synes rådeligit, anten samma deliberation skulle skee der i Eneköpingh eller på någon annan tienlig och bequeemligh ort, som der till deputeras kan, så bekenner jagh fuller, att pestis begynner här tämmelig starck yppa sigh så in i staden som på malmarne och synnerligen på Södermalm, der, såsom allareda monga gårder äre med siukdoomen besmittade, och är derföre rådeligit, att Regeringen kunde upå någon annan viss ort tillhopa komma, effter såsom här nu aldeles osäkert är, och är till att befruchta, det samma siukdoom eij så lättelig skall kunna stillas, för än han tager öfverhanden uthöfver heela staden och malmarne.

Jagh för min person holler Nyköpingh för den bequemligaste ort att sättia sigh neder, så för Hennes M:tt vår nådigste Drottningh som den konungzlige Regeringen, emädan (des Gud skee loff) der än alt säkert är, så lenge Gudh nådigst teckes. Hoppes och, att Gudh alsmägtigh den orten och här effter väl för samma siukdoom nådeligen conserverer. M. k. b. tecktes doch lijkväl härom samsättia sigh med Feldtherren och Rijkzadmiralen, och, hvad m. k. b. med dhe andre gode herrer af Regeringen teckes deruthinnan sluta, åhr jagh och gerna tillfredz medh, och vill migh till det rum och stelle, som der till förordnas kan (så snart jagh härom det ringaste förnimmer) uthi tijdh förfoga och instella.

Anlangende m. k. b:s senare skrifvelse om den opasligheet, m. k. b. under vägen hafver råkat uthi, så är det migh af hiertat ledt och okärt att förnimma, och holler derföre rådeligit, dett m.

k. b. förholler sigh några vekur stilla der på Tijdöön och brukar medicin och alla dhe medel, som dertill kunna dugeligast vara, till dess att Gudh alz. teckes göre dermed een god förandring och förhielpa m. k. b. nådeligen till helsan igien. Förmener och, att, oansedt sakerna kunna väl uthi medler tijdh igenom dette m. k. b:s siukliga tillstånd någon affsaknadt taga, emädan m. k. b. ingen medcollegam hafver, som hans stelle så lenge förträda kan, så är doch lijkväl fast bättre, att något på een kort tijdh nederlades och försummades, hvilket och väl sedan medh dess större flijt och alfvar stode till att remediera och igentaga, än att m. k. b. (det Gudh afvende) skulle blifva aldeles nederliggiandes och rijket således dess större skada och affsaknadh tage. Önskar derföre af Gudh alz[mägtig], det m. k. b. måtte komma till sine förre kraffter igien, och vij härnäst måtte finna hvarandra uthi ett lyckeligit tillståndh.

Det m. k. b. begärer vetta, huru min cur aflupen är, som jagh hafver tenckt att bruka, så hafver jagh fuller satt migh i sinnet att bruka badh och annan medicin nu, sedan jagh är heemkommen för den hufvudverck, som migh så i Jöneköpingh som elies sedan åhtskillige resor under vägen hijt opföre plågat hafver. Men så är jagh nödgad att upskiuta dermed till hösten af orsak, att jagh nu ingen af medicis hafver funnit här hemma, som något förståndh der om hafver, uthan äre allesammans, den eena med den andre, här ifrån förreste. Elies är jagh och nu till någon bättre lijsa kommen än för detta; hoppas och altijdh här effter det besta.

I morgon achtar jagh att begifva migh här ifrån till min gårdh Sätuna, der 3 eller 4 dagar att fördröya. Sedan är jagh resolverat att hasta migh derifrån tillbakars igien till min gårdh Töresiö, att förbijda der m. k. b. och dhe andre gode herrers af Regeringen declaration om det rum och stelle, der vij åter skola förambles tillhopa igien, och, så snart jagh der om någon kundskap bekommer, vill jagh och skynda migh till den ort, som der till kan ärnat och deputerat blifva. Gudh alzmägtig uthi medlertijdh erholle m. k. b. ved god styrckie och förhielpe honom nådeligen till helsan igien. Detta jagh m. k. b. härmedh broderligen eij hafver kunnat underlata, och befaller *etc.* . . . Aff Stockholm den 24 Junij, Anno 1639.

D. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: Käre broder. Hålt ditt chur uth, oansedt nogre veckor dermedh skulle anlöpa, och, der min broder icke kunne provisionaliter resolvera på de inkommande saaker, dett jagh holler före väl skee kunne, så ähr dett bättre, att vij komma till Vesterårs för communications skull medh min b. och framdeles sedan begiffua oss till Nyköpingh. Jagh plågas temlighen aff huffudhsiukan, kann inthe bruka [cur?] för ähn i höst, om jagh leffuer. På Södermalm dör starkt, så att på stan (!) ingen vagt hollas kann. I staden ähre nogre huss infitierade, doch icke månge; på Norrmalm ähr christeligit. Jagh befrugtar, att hvar icke Gudh synnerligen förandrar, att dett lährer taga öffuerhanden. Dett mäste borgerskap börie uppå att flyttia på landet, så att gatorna ähre temligen toma. Min broder, låth migh medh dett första förnimma sin meningh om sammankompstan vår. Jagh skall stella migh in, om jagh leffuer. Helsa din husfru och barn medh min tienst och Gudh hielpe digh till hälsan igen.

Anteckning å baksidan: Præsent. i Tidöön den ... Junij, Anno 1639.

---

276. (*Ej egenhändigt.*) **Tyresö den 9 Juli 1639.**

Mottaget bref från A. O.; beklagar hans sjuklighet och förmanar till försigtighet; kallelsen till Vesterås; maning till försigtighet med afs. på helsan.

Välborne herre, Her Rijkzcantzler, käre broder. Näst *etc.* ... kan jagh m. k. b. icke förholla m. k. b:s skrifvelse vara migh tillhanda kommen*), hvaruthaf jagh förnimmer m. k. b. vara resolverat (endoch hans styrckia är mechta slätt och ringa) att begifva sigh medh dhe andre gode herrer af Regeringen till Vesteråhrs och fördenskuldh gerna see, det vij kunde oss samptligen der instella till den 14 huius.

Så är det migh af hiertat svåre ledt och okärt, det m. k. b:s siukliga tillstånd än continuerer, och [han] lijkväl achtar att bemöda sigh medh rijksens besvär och vanlige expeditioner, hvarigenom (till efventyrs) hans ringa styrckia och krafter kunna lätteligen försvagas och således (det Gudh afvende) råka uthi större svagheet. Jagh holler derföre rådeligit, att m. k. b. förskrefve Her Per Baneer uthi sitt stelle, till dess m. k. b. hafver fortfarit med sin cur och medicin och kunde bekomma någon större lijsa igien.

*) Saknas bland A. O:s bref till brodern i R. A.

Hvadh sammankompsten vedkommer, så hafver jagh för några dagar sedan talt med min svåger Feldtherren uthi Stockholm och förmeente sigh icke kunde komma dit till Vesteråhs förän nästkommande sundagh otta dagar till. Jagh för min person achtar så disponera mina saker, att jagh kan (der mögeligit är) vara der näst kommande måndagh eller tijsdagh aldrasidst, oansedt det kommer migh något hastigt upå. Önsker af hiertat, att jagh måtte finna m. k. b. vedh någon godh styrckie och bättringh. M. k. b. tecktes på mina och min käre husfrus vegnar flijteligen salutera syster och alla sine kärkompne med vår kärlige tienst. Detta jagh m. k. b. härmed broderligen eij hafver kunnat underlåta, och befaller *etc.* . . . Aff Töresöö den 9 Julij, Anno 1639.

D. T. O. T. V. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Egenhändigt: Käre broder, dett åhr migh aff hiertat ledt, att min broder åhr råkat i en sådana stoor svagheet. Den högste Gudh han hielpe min k. b. till sin förra helsa igen och skona digh, så myckett som mögeligit åhr. Jagh skall gerna i alt, dett jagh kann, lisa ditt arbete. Vale et vive.

---

277. **Köping den 30 Oktober 1639.**

Besök hos drottningen och vid Hjelmare kanal; helsotillstånd.

Välborne Hr Rikscantzler, käre broder. Jagh [är] rett nu på timan hijt igen kommin ifrån H. M:tt Dråttningen ifrån Ulffsundh, och åhr H. M:tt vidh goodh hälsa. Hon haffuer och vist migh Tacitum, som min broder H. M:tt sendt haffuer, hvilken der haffuer varitt myckitt kärkommen. Jagh haffuer och varitt uppe vidh slyserna och medh H. M:tts jagt seglat igenom 8 slyser, men till denn öffuersta, som ligger näst Jelmaren, kunne jagh inthe komma, effter denn lilla siön, som ligger der näst hooss, var för hårt frussin. Doch åhr Melchior Falkenberg[s] bååt, i hvilken lågh 2 läster strömingh i går gången igenom, effter isen sloge up, och lupet till Öhrebro, och åhr altså nu farten yppen. Gudh lathe dett så bliffua.

Hvadh eliest min hälsa vidhkommer, så haffuer dett churet, jagh brukat haffuer, varitt migh skadeligare ähn nyttigt, effter som jagh alt sedan haffuer hafft stoort oro i liffuet och ingen förminskningh aff flusserna. Moste nu altså giffua migh tillfredz medh Gudz velie. Eliest haffuer jagh hafft nu en tijdh longh en treffeligh värk i denn fontinellan, jagh haffuer på benet. Bode fördenskull gerna, om min broder kunne mista M. Adam*) på en dagh eller två, så lenge han kunne vetta migh nogon rådh derföre. Jagh ville nu önske, att min broders chur motte lända honom till en goodh hälsa och välmåge, och att vij motte snart fhå see hvar andra medh hälsan och hugnat. Och befaller *etc.* . . . . Datum Köping denn 30 Octobris, Åhr 1639.

D. K. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, min hustru lather kärligen hälsa digh och syster Fru Anna medh sin kärlige tienst. Vale.

---

278. **Köping den 15 November 1639.**

Beklagar A. O:s sjukdom och att hans oumbärlighet förtager nödig hvila; privatsaker; fredsförhoppningar.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Min brodhers ähnu varande opasligheet och svagheet haffuer jagh aff Hr Per Baners berettelse fast ogerna förnummitt. Kann och väl tänckia, att effter ett så lenge påstående chur inthe annatt kan fölia, ähn en stoor och longhsam mattigheet. Önsker, att denn goodhe [Gudh] ville förlähne min broder sitt fulla styrckie, och förhielpa honom till sin fullkomligh och goodha hälsa igen. Jagh beklagar digh, i dett att, oansedt min broder nu ähr hemma till att haffua roo ifrån arbeten, så holler jagh derföre, att arbeten för min broder nu ähro starkaste, och borde vij, som här ähre, medh retta förskona min b. och sielffue saakerna expediere. Men de giffue sigh inthe tillfredz, i synnerheet i de saaker, som vigtige ähre, medh mindre de hans censur och meningh förnimma.

Jagh förnimmer, att min broder ähr resolverat att förresa till Fhiholm på nogre dagar tillgörande. Dett vore att önska, att

*) Adam Hirtenberg, A. O:s läkare.

sommardagen vore förhanden, ty jagh befrugtar, att detta melancoliske vädret, som nu åhr, gör honom skada. Din sonn Jahan haffuer adviserna, som medh denna post ankomme, medh sigh. Vij kunne inthe tillfyllest tacke Gudh, som oss i detta hela åhret medh så märkelige victorier välsignat haffuer, och förmodar jagh, att fienden skall fatta fredhsamligare tanckar, ähn han för detta giort haffuer. Min broder ville och medh dett snaraste giffua oss sin meningh tillkenna på dett breff, som vij honom tillschreffuit haffua. Och befaller *etc.* . . . Datum Köpingh denn 15 Nov., Åhr 1639.

D. K. O. T. B. E. J.
leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

K. broder helsa syster Fru Anna och din dotter medh min och min k. hustrus tienst. Vale.

---

279. **Nyköping den 28 December 1639.**

En ankommande dansk beskickning; enkedrottningen; pfalzgrefven.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Näst *etc.* . . ., rett nu på timan ankom en post ifrån Jöneköpingh medh breff ifrån Hans Jönson, Commendanten dersamestedes, uthi hvilket han förmäler ett Danskt Sendebudh vara ditt ankommin, och skall vara en aff Konunghen i Dannemarks oägta söner; antingen dett åhr Cristian Ulrich, som sist var, eller en annan, kann man ähn inthe vetta, och förväntes han hijtt om måndagh eller tisdagh. Skall vara 14 personer starck. Och oansedt Riksmarskalken åhr förrest till Salesta, effter salig Her Nils Bielke för nogra dagar sedan åhr affsompnadt, så haffuer jagh talt [vid] Hoffmestaren Turo Sparre, att han lather reda losement till för honom och att tractera honom dett bästa man kann på denna orten, till des min broder och de andra kunne ankomma.

H. M:t Enckiedråttningh[en] agtar sigh till Grimpsholm tillkommande måndagh. Menar doch, att nu väl en annan resolution bliffuer tagin, effter sendebudh hijtt kommer.

H. F. N. Phaltzgreffuen bliffuer alt daghligen svagare, och sende han budh effter migh i afftons klockan vidh nije. Bekym-

brar sigh myckitt om sina barn, frågar och altijdh effter min b., badh migh och, att hvar jagh schreffue digh till, jagh ville salutera digh. Gudh vare honom nådigh. Jagh önsker, att min broder må nu komma till sin goodha och fullkomligh helsa igen, och att vij snart må see hvar andra medh hugnat. Min broder ville och lathe migh vetta, huru snart han ähr hijtt förväntandes. Och befaller *etc.* . . . . Datum Nyköpingh denn 28 Decembris, Åhr 1639.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder. Helsa syster Fru Anna och din dotter medh min och min hustrus tienst. Vale et vive.

---

280. Nyköping den 30 December 1639.

Mottagna bref och tidningar; den danska ankommande ambassaden; om sonens resa; enkedrottningen; pfalzgrefven; A. O:s bostad.

Välborne käre broder, Hr Rikscantzler. Näst all broderligh välmågons lyckönskan, lather jagh min broder förnimma hans kärlige sckriffuelse, daterat denn 28, vara migh väl tillhandakommin*) medh sampt adviserna, som medh sista post arriverade ähre. Gudh vare evigt loff för goodh lycka och välsigne ähnu vijdare våra actioner. Jagh sckreff min broder till i går om Danske Sendebudh, som skulle vara förhanden; befinner nu aff Strömfelts breff, att dett ähr Landtgreffuen aff Hessen medh Greff Woldmar, förnimmer altså Commendanten på Jöneköpingh i sin relation haffua farit vilse. Komma de hijtt för ähn min broder och Regeringen, så skall dett således medh dem handterat varda, som i Köpingh bleff afftalt.

Jagh tacker min broder för dett breff han sende migh, nembligen Spirings. Deruthi lågh min sonns præceptors, Gabriels [ɔ: min son Gabriels præceptors?] breff, schreffuit i Venedigh, aff hvilket jagh en copie här innelygt sender, deraff du see kant, att han ähr bleffuen i Rom kändher och cortuosie aff Cardinalen Barbarina vädderfaren. Jagh tacker Gudh, som honom väl derifrån hulpit haffuer.

---

*) Detta bref saknas bland brefven från A. O. till brodren i R. A.

H. M:tt Enckiedråttningen bliffuer här quar nogre dagar. Dett Danske Sendebudet, som uthspriddes ankomma skulle, haffuer dett causserat. Doch haffuer H. M:tt, alt sedan jagh kom hijtt, varitt myckit goodh. Gudh lathe humören således bliffua, quod vix credo. Jagh önsker, dett Gudh ville förlähna min broder sin goodha hälsa igen och lathe oss snart finnas medh hugnat.

Phaltzgreffuen holler alt vidh sängen, understundom åhr han nogot bettre, åhter under tijden kuldrar. Kann inthe stå uppå sina fötter. Gudh vare hans hielp.

Hvadh min broders losiment vidhkommer, skall alt derom bliffua bestelt; och befaller *etc.* . . . Datum Nyköpingh denn 30 Decembris, Åhr 1639.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Käre broder, helsa din husfru och barn medh min och min hustrus tienst. Vale.

---

281. Ekholmen den 19 Juli 1640.

Ursäkt, att, till följd af angelägna privataffärer, kallelsen att infinna sig i Stockholm till de holländska sändebudens audiens ej omedelbarligen kunnat åtlydas.

Välborne hiertans k. broder, Hr Rikscantzler. I dagh tideligen, som ähr denn 19, haffuer jagh bekommitt min broders så väl som de andra goodha herrars breff, att effter de Hollendske Gesanterna ähre nu till Stockholm ankompne, och dem ingen audiens kann giffuas, för ähn jagh och Feltherren ankomme, begärendes fördenskull, att jagh ville vara tillstedes denn 23, så var jagh resolverat strax om måndagen i begraffninghen*) att begiffua migh till vex till Sätuna och således till föresatta termin noksampt kunnet fullenda min resa; men så ähr jagh så högt aff min salige svågers änckia, så väl som aff Feltherren och ärffvingarna bedin, att jagh doch icke ville resa herifrån, för ähn de bleffue väl ifrån hvar andre skilde, effter sosom myckett förvir-

*) Gabriel Gustafsons svågers, Johan de la Gardies begrafning, var utsatt att hållas den 12 Juli 1640 såsom synes af hans enkas, Görwell Posses bref till Axel Oxenstierna, dat. 19 Juni 1640 (i Ox. saml.). Det vanligen uppgifna dödsåret för Johan de la Gardie, 1642, är sålunda oriktigt.

rade och inveckladе saker finnes, dem fast ingen hade kunnett tenckia. Ty der detta icke medh gooda hade kunnett förenas, så hade uthan tviffuell upvuxit emellan dem samptligen sådana rettegångar, som icke hastigt hade varitt att ända. Doch ähre nu alla saaker väl bilagda medh alles deres gooda contentament, och ähr jagh altså emot min velie här bleffuin uppehollin. Nu veet min k. broder noksampt, dett jagh i tu åhr på min hustrus gårdh inthe haffuer varitt; haffuer och dessföruthan ett stenhus der i bygningh, sampt andra verk, hvaruppå ingen ringa skada skulle skee, hvar jagh inthe dit komma och dessföruthan min hustru till stoor ånger, hvilken der så troligen på mina gårdar arbetar. Och effter som Feltherren loffuar att ville vara der till samma tijdh, altså förhoppes jagh, att min k. broder ville haffua migh på nogre fhå dagar excuserat. Jagh hoppes innan 8 dagar, om Gudh vill, att vara hooss eder och rycker innan 2 timar hereffter up. Och befaller *etc.* . . . Datum Ekholm denn 19 Julij, Åhr 1640.

D. T. B. E. J. leffuer
Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn.

Bihang.

Gabriel Gustafsson Oxenstiernas och Mathias Soops bref till Axel Oxenstierna under deras kommission till Tyskland 1633.

(Jämför ofvan brefven från Gabriel Gustafsson Oxenstierna ensam för samma år.)

1. **Wolgast den 16 Maj 1633.**

Åberopar föregående bref; brist och oreda vid hofstaten; begär A. O:s hjälp till medlens anskaffande; Soops resa för att påskynda beställningarne: flottan reqvirerad; kistan; inbjudningar till affärdshögtidligheten; underhandling med Brandenburg; M. Wegwitzers uppdrag; hästbrist.

Brodher och vänligh hellsan sampt all välmåges flijtige lyckönskan och hvad vij meere kiertt och godt förmå medh Gud alzmechtig tillförende. Välborne Her Cantzler, broder och besynnerlige godhe vän, effter som jag, Gabriel Giöstaffson, skref för 2 dager sedan min kiere broder till här iffrån med Secret. Grubben*), så tuifle vij nu inthet, at han så aff samme mit breff som Grubbens mundtliche relation nogsampt, för än dette framkommer, om vår hijtkompst förstendiged varder.

Och oansedt vij fuller förmeent hade at finna alle saker i en godh richtigheet, serdeles hvad till H. K. M:ttz (glorvärdigest i åminnellsse) saligste lijkz uth- och hädanfärd hörer och behöfues, jämväl och godh förrådh på alle andre nödtorffter; så befinne vij doch öfver förhåppning fast annorlunda, och icke allenest stoor brist på penningar, uthan och staten här sticka uthi 1200 rdrs giäld, effter på contributionerne, som Här Cantzleren allenest in till denne månedt till hoffstatens underhållande aff Mechlenburg

*) Detta bref, försåvidt den angifna dateringen är riktig, saknas, men innehållet synes passa på brefvet af den 11 Maj; se ofvan n:o 186, sid. 287.

och Pomeren deputeradt och förordnadt hafuer, inthet meera till datum uthgifuidt ähr, ähn som bijfogade specification uthvijser*). Dertill medh så går och een deel aff hoffolchet oklädt, och alle der öfuer myckidt klage och låtha, att de hvarcken löön eller kostpenninger kunne mechtige blifue. Och är dette verste och ded som denne tijdz tillstånd och lägenheet minst lijda kan, att dee saker, som Mårten Weiwitzer ifrån Hamborg till ded salige kånungzlige lijketz uthfärd och heele hoffstatens bekledned hijt förskaffe skulle, än nu inthet ankommedt ähr.

Så, ehuru väl vij hafue med alffuar tagit oss före så een som annen disorder och orichtigheet, effter som det nu giörligest kan vara at bringa och settia uthan [ɔ: uthi] något bettre skick, så kunne vij doch inthet på något sedt bota penningebrijsterne, och hvad som meera kan aff nöden vara, effter vij sielfue inge penninger uthur Sverigie till sådana debiter medbracht haffue, eij eller här hoos desse utplundrade borgere någon credit på ett eller annedt bekomma kunne, hafue och icke eller iffrån Sverigie något förventa meehra än som 3,500 rdr, som Mårten Weiwitzer hafuer fått order och befallning om att lefrera, effter som Cantzleren sielff aff Rijkzrådh breff, med Secret. Grubben afskickadt, hafver vijdere at förnimma.

Och allthenstundh vij uthi sådanne extremiteter her råkade ähro, hafue vij inthet underlåtha kunnadt Cantzleren herom att notificera, broder- och venligen begierendes, han ville stella order och der hän vara betenckt, att een ansehenlig post penninger måte medh aldraförsta hijt remitteras, på det vij deste förre och tijdeligere måge kunna, effter vår medgifne instructions lydelsse, alle saker, som på denne ortt till H. K. M:ttz uth- och hädan-

*) Denna bilaga finnes i behåll och lyder:

Debet:

Aff Mechelburgiske contributionspenningarne anordnatt till H. M:ttz, vår allernådigste Drottningz hoffstat in till Maj månad . . . . . 25,000 rdr.

Aff dhe 15,000 rijkzdlr, som Secret. Grubben förskaffa skulle är lefuererat ungefähr . . . . 12,697 rdr.

Resterer . . . . 2,303 rdr.

Aff Förr- och Hinder-Pommerns contributionspenninger resterer 11,160 rdr.

Summa resterer 13,463 rdr.

Credit:

Uthi ådtskillige poster aff Mechelburgische contributionen till H. M:ttz, vår allernådigste Drottningz hoffstat lefvereradt . . 17,288 rdr.

Resterar . . . . 7,712 rdr.

färd giöres och behöffuas vill, uthi richtigheet bringa och medh hädanferden hasta, effter H. M:tt vår nådigste Dråttning grufveligen längter at komma här iffrån öffuer åth Sverigie.

Och effter vij see, att medh Mårten Weywitzers bestellninger uthi Hamburgh så långsambligen tillgår, och vij inge aviser ifrån honom bekommidt hafue, huru med alle saker der bestelldt åhr, och hvad vij deriffrån till hädanferdens befordring kunne haffua at förvänta, derföre vill jag, Matthias Soop, i mårgon eller öfuermårgon migh dijt begiffua att hijt skynda, hvad deriffrån komma skall.

Vij haffue nu skriffuidt till Sverigie och begiäradt, att dee gode herrer Rijkzrååd ville drifua uppå och så lage, att skepzflottan må vara under Rudöön aldrasidst till den 4 Junij. Förmeene, att vij dess förinnen skole i det nermeste kunna bliffua segellferdige, så frampt vij uthi tijdh få goodh entseth på penningar och icke bliffue aff Weiwitzer uppehåldne.

Kijstan anlangandhes stodh fuller högstbemälte Hennes M:tt i förstonne, när vij hijtkommo, der hårdt uppå, att Hans K. M:tz saligeste lijk måtte få bliffua beliggiande uthi den stoore kijstan, som för vår ankomst alleredo giordt och H. K. M:t var innelagd uthi, huilcken är med 2 rum öffuer 2 alln. bredh och 3½ alln lång, och att een sölffuerkijsta der öffuer göras måtte, lickväl mädan Hennes M:tt af våre skääl och insagor låter sig nu behaga, att een teenkijsta effter vanlig form och bruk till H. K. M:ttz lijk giöres skall; hvarföre veele vij nu den medh hast förfärdige och alle rijkzens vapner derpå sticka låtha, så at der medh inthedt drögzmål skee skall.

Till H. S. M:ttz uth- och hädanfärd vill H. M:t låtha biuda och hijt föreskriffua alle dhe förstlige persohner, som på innelyckte längd*) antecknede ähro, hvarföre vele vij och draga omsorg, så vijda oss står tillgiörande, att processionen må skee medh rijksens heeder och reputation.

Churförsten aff Brandenburg kom den 11 hujus, två tijmer för oss, hijt till Wolgast och varder i mårgon, som seijes, åther här iffrån åth Stetin förresendes. I afftons ankom och H. M:ttz fru syster, Förstinnan aff Brunsvijk, huilcken varder här till H. M:tz hädenfärd förbliffuandes. Vij hafue åthskillige gånger varit hoos Hans Churf. Durchl. till måltijdz, då han om alle saker medh oss discurrerat hafuer, men ingen ting om gifftermåhlet. I mån-

---

*) Denna saknas på sin plats.

dagz, som var den 13, [sade han] sig hafue något att communicera medh oss igenom tvenne af sitt Rådh, nemligen Knesebech och Fuul, begierendess, att vij dem dagen effter audiens giffue veele. Och alldenstund vij oss der uthinnen inthedt förvägre kunde, kommo de den 14 vijdh klåckan 9 opp till oss i Cantzleijedt, och effter een hop complementer och curialia proponerade oss bijfogade 6 puncta*), hvilcke, effter [de] mestedeels myckidt

*) *På desse proponerede puncta svarade H. N:de her Gabriell Göstafsson uthförligen som föllier, nembligen:*

Den 14 Maij 1633 vijdh klockan 9 förmiddagen kom Hans Churfl. Durchl:tz Rådh nembl. Knesebeck och Fuul op i Cantzlijet i Wollgast, och effter een hop curalia och complementer proponerede dhe närvarande Rijkzens Rådh Her Gabriell Oxenstierna och Her Matthias Soop efftertölliande puncta:

Först: Sadhe dee vara Hans Churfl. Durchl. nogsampt vitterligit, huru såssom Sveriges Rijkes Ständer hafue hylladt H. F. N:de, den Högborne unge Fröken F. Christina för Sveriges Rijkes arffröken, såssom och nu på sidstholdne Rijksdagh declarerat H. F. N:de för Rijkzens Drottningh, derföre H. Churfurstelige Durchl. lätt igenom dem tacka samptligh Rijkzens Rådh och Ständer, inthet tvijflandes, att dhe uthi all troheet och godh affection emot H. F. N:de continuerandes vardhe.

Till den 1 punct: Att effter H. F. N:de, den högborne unge Fröken och numehr uthkorade Drottningh, är anno 1627 blefuen i Stockholm aff Rijkzens Ständer effter Norklöpingz arfförehningh, anno 1604 oprättadt, eenhälleligen hylladt och på denne sijdstholdne Rijkzdagh i Stockhollm aff alla Ständer declarerat för Rijkzens Drottningh och är satt vorden på den konungzlige thronen, hvarföre schulle Hans Churfl. Durchl. sigh försächra, att dee icke mindre därföre än som för H. S. M:ttz högstberömbde meriter schulldh emot fäderneslandhet ville sådant oryggeligen holla och den uthkorade unge Drottningen icke mindre troheet och lydno bevijsa än som H. S. M:tt siällff.

Sedan: Effter H. M:tt Hans Churfl. Durchl:ttz fru syster var resolverat, att snart begifua sigh här ifrån öfuer ådt Sverige, och Hans Churfl. Durchl. väll viste, uthi hvadh authoritet ofvanbemälte herrer vore uthi Sverige, och hvadh gådt dhe och samptlige Rådhet och Ständerne i rijket undte H. M:tt, hvarföre kunde H. Churfl. Durchl. nu inthet underlåtha, H. M:ttz höge persohn dem och deres herrer medhcolleger att recommendera, begierandes, dee ville så hereffter, som härtill alltijdh skedt är, vetta H. M:ttz gagn och

Till den 2 punct: Hennes Maij:tt Enckiedrottningen anlangandes, tackade H. N:de Her Gabriell Gustafsson Hans Churfl. Durchl. för den omsorgh, vårdnat och godhe affection, som H. Churfl. Durchl. drogh om och emot H. M:tt, låfuandes på Rijkzens Rådz vägnar, att dhe ju så högdt hereffter som härtill vele och schole åhra, respectera och tiena H. M:tt och så gåå H. M:tt till handa, som trogne undersåthere ägnar och bör. Och alldenstundh H. K. M:tt hafuer uthi sin lijfztijdh försörgdt H. M:tt medh ett godt

hade in recessu och oss fast selsampt förekommo, ginge vij all vijdlifftigheet förbij, och dem inthet meere svaradhe, än som hos

lijfgedingh, skall dett H. M:tt vijdh H. M:ttz lyckelige öfuerkompst ådt Sverige straxt fullkombligen inrympt blifua och hvadh mehra som igienom något testament bevijsas kan vara Hennes M:tt aff H. S. M:tt schäncht och gifuet.

Till den 3 punct: Pålensche tractaten anlangande, hafue Ständerne nu uthi 30 åhr trachtat effter freedh medh Pollensche Cronan, män alldrigh någon stadigh nåå kunnadt, uthan allenest detta 6 åhrige armistitium eller stilleståndh. Önske för sijne persohner, att Konungen i Påhlandh ville ingå medh Ständerne i Sverige någon redeligh frijdh. Och effter dee allenest vore kompne att achta på H. M:tt och vara H. M:tt här ifrån fölliachtigh öfuer ådt Sverige, och inthet fullmechtige vore att tractera om dätta ärendet, icke heller förmodat hadhe att här där om något moveras schulle, måste dhe denne saak remittera till sampteligh Rijkzens Rådh och Ständer.

bästa, i synnerheet försij H. M:tt medh ett sådant lijffgedingh, som H. M:tt sin stat medh föra kann, och att, hvadh som där aff kundhe abalienerat vara, måtte restituerat blifua, såssom och att H. M:tt måtte mechtigh blifua och till godho ådtnjutha, hvadh H. S. M:tt H. M:tt uthi ett och annatt schäncht och donerat hafuer.

Till dett trijdie: Effter och dett 6 åhrige stillestånd emellan Sverige och Pålandh nu snart löper till ända, och Hans Churfl. Durchl. för sin persohn inthet heller såge och önskadhe, än att een fredztractat åther reassummeras måtte, effter som H. Churfl. Durchl. offta där om medh H. K. M:tt (glorvärdigst i åminnellsse) discurrerat och anhollit hafuer, och H. K. M:tt alltijdh villigh och benägen därtill befunnitt. derföre begieradhe H. Churfl. Durchl., att Rådet och Ständerne i Sverige ville icke mindre än som H. S. M:tt siälf finnas benägne att befordra tractatens reassumption och H. Churfl. Durchl. förständiga, huru och igienom hvadh medell dhe förmeendte man där till komma kundhe. Så ville H. Churfl. Durchl. befordra sachen så myket honom tillgiörandes stodhe, effter som han och därom igienom Konungens i Påland legation anmodhat är. Begiärade och där hoos, att dhe godhe herrer ville föreslå till tractatens reassumption een sådan ort, som kundhe vara Pålensche Cronan och interponenterne något läghligh. Hans Churfl. Durchl. mendte Tijgenhoff vara beqvämast, och att dhe Svensche Commissarij togo deres quarter i Elbingen, dee Polensche i Dantzigk, och interponenterne i Marienburgh. Och ändoch Hans Churfl. Durchl. inthet kundhe eller bordhe föreslå några conditiones pacis, uthan dett medh mehra ville hemställa Sveriges R. Rådh och Stän-

hvar punct i synnerheet infördt ähr, hvilcket the togo ad referendum och inthet ytterligare på någon punct urgeradhe. Hvad

---

Till den 4 punct: Dett Hans Churfl. Durchl. förmehnar, att Kungen och Princerne i Pålandh schulle kunna nåå någon satisfaction på deres prætension, thed kom D.D. N.N:der något sällsampt före. H. S. M:tt hafuer därföre fördt kriget medh Polensche Cronan och uthi alla tractater stådt hårdt där opå, att Rex Poloniæ, som een gångh eenhälleligen aff Rijkzens Ständer excluderat var, schulle renunciera den Svensche tittelen och alldrich hafua någon prætension hvarken på kungerijkedt eller någon provincie för sigh och sine efterkommande; derföre och alldenstundh dette H. Churfl. Durchl. anmodandhe löper tvärt emot alla rijkzdagzbesluuth, som så för dette, som och nu sijdst giordhe ähre schole Ständerne [k]napt där aff vela höra, mykedt mindre uthi det ringeste consentera. Doch hemstäldte dhe dett Hans Churfl. Durchl. egen discretion att giöra där uthinnan, som honom täckes.

Till den 5 punct: Konungens i Danmarkz compositionsdagh belangande, var een saak, som angick detta allmänna krigzväsendet, och alldenstundh Hans Excell:ce Rijkzcantzleren var på Sveriges Cronos vägnar opdragen generaldirectorium däröfuer, och hadhe plenipotens uthi sådane fall att giöra och låtha, derföre vele D.D. N.N:der sigh där om inthet bekymbra, uthan och dett till Hans Excell:ce Rijkzcantzleren remittere.

Till den 6 punct: Att tractera något vijdare medh H. Churfl. Durchl. om den oprättadhe alliancen emellan H. K. M:tt och H. Churfl. Durchl., där om vore D.D. N.N:der uthi ingen måtto der, så tuijfladhe han doch inthet, att dhe billigheeten däruthinnan varde anseendes.

Till dett fiärdhe: Effter och Konungen och Princerne i Pålandh förmehne sigh hafua schälige prætensioner opå Sveriges Crona, och lefue i den förhopningh, att dem ändtligh någon satisfaction schie schall, hvarföre schulle H. Churfl. Durchl., såssom dän där Pålensche Cronan myket förobligerat är, gierna sij, att dem antingen genom gifftermåhl eller provinciers inrymmandhe någon satisfaction skiee måtte, och Konungen sielff efterlåthas att bruka den Svensche tijttelen. Och alldenstundh Hans Churfl. Durchl. för sitt egett interesse schulldh inthet väll schall kunna förbij gåå att föreslå Rådhet i Sverige någre fredzconditioner, dy begiäradhe Hans Churfl. Durchl. att blifua förständigat, huru samptesligh Senaten i Sverige optaga schulle, om H. Churfl. Durchl. sändhe där om sinn legation till Sverige, eller och igienom sin schrifuellsse Konungen och Princerne i Pålandh Ständerne i Sverige recommenderadhe.

Till dett fämpte: Tvijfladhe H. Churfl. Durchl. inthet, att Hans Excell:ce Rijkzcantzleren nogsampt hadhe adviserat och förständigat hele Senaten i Sverige om väsendet och tillståndhet i hela Romerscha rijkedt. Och alldenstundh Konungen i Danmark hafuer förschrifuet een compositionsdagh, hvarföre, där Rijkzens Rådh och Ständer där medh tillfredz vore, då höldt H. Churfl. Durchl. inthet orådsampt att Ständerne i Sverige och deres gesandter därhän förskickadhe.

Till dett siätte: Att ehuru våhl een allians emellan H. K. M:tt (glorvyrdigest i åminnellsse) och Chur-Brandenburg oprättat och giordt är, lijkväll, medan den för H. S. M:ttz hastige dö-

vijdare för Churförstens afreesende förelöpa kan, skall medh förste medh annadt skriffvärdigt bliffue Her Cantzleren communicerad, och veele her medh hafue Herr Cantzleren Gudz thenss högstes beskydd till all stadig hellsso och all annan begierlig välgångh broder- och vänligen befahladt. Aff Wollgast den 16 Maij 1633.

M. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop.

Postscriptum.

Välborne Herr Cantzler. Sädan som breffuedt slutit var, ankom iffrånn Hamborgh hijt till oss ett Mårtten Weiwitzers breff, deruthinnan han oss förtröster och försäkrer, att all ting, som han i befallning hafuer att bestella om till H. S. M:ttz uth- och hädanfärdh, skole alldresidst till den 18 Junij i godh beredskap vara. Så, ehuru väl han oss denne gode förtröstningen giör, så kunne vij oss doch der uppå eij fulleligen förlåtha, uthan, som vij resolverat hafue, så vill jagh, Matthias Soop, mijn reesa dijt åth Hamborg fortsettia, medh allfuar att pådrijfue, det sakerne uthi ett och annadt tijdigere fortgång vinna måge.

Sädan kunne vij och Her Cantzleren icke förhålla, att Mårten Weiwitzer i samme sijn skriffuelsse höglegen begierer, att han aff dee 3,500 rdr, som han befallning å hafuer [att] hijdt till denne staten lefverera, måtte få behålla till andre nödige tårffter 2,000 hoos sig inne, hvaraf man see och besluta kan, huru vidt vij oss på

fullmechtigh giordhe, vele doch icke desto mindere sådant dee andre herrar Rijkzens Rådh communicera. Och så länge som dätta sväffuandhe krigh uthi Romersche Rijkedt påståår och continueras, må ingen evangelisch, som uthi förbundh är medh Sveriges Crono, tvijfla något om Sveriges Rijkes beständigheet att holla och continuera, hvadh som H. S. M:tt i gemeen och hvariom och eenom i synnerheet lofuadt hafuer, ehvadh och där effter föllia schulle. delige frånfall schulldh, inthet fullkommeligen sluthen är, icke heller något vist afhandladt och i pennan författadt om Pommersche successionen, hvarföre, där närvarandes välborne herrer hadhe någon fullmacht af dee andre herrar Rijkzens Rådh att vijdare där om tractera, då vore H. Churfl. Durchl. där till öfuerbödigh och inthet betänkiande droge att ratificera förr giorde alliancen. Män där dhe ingen fullmacht därpå hadhe, då begieradhe H. Churfl. Durchl., att dhe godhe herrer ville påminna dee andre herrer Rijkzens Rådh därom, och sedan samptligen vara resolverat att förblifua stadigt medh H. Churfl. Durchl. i krijgett, så länge dett varar och continueras.

hans lefreringar förlåta kunne. Hvarföre begiere vij nu som tillförende broder- och vänligen, att Herr Cantzleren ville thetta allt i godt betenckiande taga, och tijdig förordning giöra, att vij med det aldreförste, som skee kunde, een ansehenligh post penningar mechtige blifua måtte till at bötha dee brister, som här alt för månge, dyverr, finnes. Hvar det icke skeer, varde vij här i störste extremitet råkandess. Datum ut in literis.

Postscriptum.

Välborne Herr Cantzler. Vij hafue här och förhördt och efterfrågadt, huru månge häster i H. S. M:ttz stall än nu i förrådh vara skulle; så hafue vij förnummedt eij mehre än een allenest för handen vara, hvilckedt oss mechta sällsyndt förekommer och see fördenskull nu inge andre medell, än att vij till processionen och H. S. M:ttz lijkz uth- och hädanfärdh, häster af andre lähne måtte, allthenstund här inge stå till at bekomma, och, der dhe än kunde finnas, så hafue vij doch inge medell dem at uppkiöpa, hvilkedt vij och eij haffue veeledt Herr Cantzleren obemält låtha. Datum ut in literis.

---

2. **Wolgast den 24 Juni 1633.**

Om dagen för det kungl. likets affärd; rådsherrarne skola sedan infinna sig hos A. O.; furstliga gäster i Wolgast.

Vår broder- och venlige hellssan *etc.* . . . Vällborne her Cantzleer, kiere broder och besynnerlige godhe ven. Såssom vij för dette hafve beramat att holla uthfärdzdagen här ifrån medh H. K. M:tz (glorvärdigst i åminnellsse) saligste lijk på den 15 Julij nästkommande, och nu förvissadhe äro, att ingen förlängringh därmedh skiee skall, effterRänthmästaren Mårthen Wewitzer är i gåår medh alla der tillhörige saker här ankommen, så att nu inthet mehre är att vändta effter än skepzflåttan alleena, som dett saligste konungzlige lijket och Hennes M:tt öfuerföhra och confojera skall; alltsså kunne vij nu Her Cantzleren brodervenligen icke oförmäldt låtha, thed vij alldeeles resolverede äro, så snart vij här effter uthfärdzdagen hafva clarerat och bracht alle saker uthi godh richtigheet (hvilket vij förmodhe uthi två dagar skall kunna skee) oss den 18 Julij alldrasidst på reesan här ifrån op till vår k. b:r att begifva. Allenest begiere vij broder- och

venligen, att vår k. b. tächtes oss i medler tijdh antingen igienom ordinarie postmestarne eller elliest något hastigare budh, tillskrifva och förnimma låtha, hvarest vij honom mötha, och huru vij vår reesa anställa skole, så vele vij sedan taga tijden i acht och oss effter vår k. b:s villia och lägenheet dirigera och skicka. Den högste Gudh erholle vår k. b. länge och väl vijdh önskeligh lijffzdisposition och förhielpe, att vij snart medh godh hellssa och vällmågo måge få sij och fägna hvar annan.

Om staten och tillståndet på denne ordt vore fuller något att skriffua, män vele doch dett till vår sammankompst och mundtelig conferens oss förbehollit haffva. Allenest låthe vår k. b. sijdst förnimma, att, sedan som Churförsten af Brandenburgh här ifrån förreste, ankom straxt Försten aff Mechellburgh, Hertigh Adolph Friederich, medh sin gemahlin och söner, och effter hans hädanfärdh hans broder, Hertigh Jahan Albrecht, medh sin gemahlin och heela fruentimbret, hvilke sigh ännu alle här befinne, så att inge gäster hafuer feeladz, sedan vij hijdt kompne äro. Och medan inthet tvijffuell är, att här lärer blifua een stor frequens af förstelige och andre ståndzpersohner på uthfärdzdagen, skole vij draga tijdigh försorgh, att processen och uthfärden måå skiee medh H. M:ttz och Rijkzens reputation och heedher, effter som vij och vår k. b. vijdh vår sammankompst godh relation så därom som allt annat giöra skole. Och vele nu härmedh *etc.* . . . Aff Wolgast den 24 Junij, anno 1633.

M. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop.

---

3. Wolgast den 27 Juni 1633.

Ytterligare om affärdsdagen för det kungl. liket; bref från A. O. till drottningen; begär underrättelse om lämpligaste tid och ort för ett möte; försäkran om sparsamhet; om de gjorda inbjudningarne.

Vår broder och venlige hellssan *etc.* . . . . Vij kunne vår kiere broder brodervenligen icke förholla, att alldenstundh H. M:tt, vår nådigeste Drottningh nu åther igien upskickar Andreas Lackeij medh breeff till vår kiere broder, derföre hafve och vij ej velat underlåtha vår kiere broder, så nu som för dette i vår af den 24 hujus till vår k. b. afgångne skrifuellsse (hvilken vij förmodhe nu väll skall vara framkommen, och där af här bijfogadt

doublet*) vår k. b. tillsändhe) om uthfärdzdagen att notificera, som vij på den 15 Julij nästkommandhe satt och rahmat haffue, till huilken tijdh vij hoppas, att alle saker här hoos oss richtige blifue skole.

Och såssom vår kiere b. oss senest een copia öfuersände aff dett brefuet, som vår k. b. högstbemälte H. M:tt medh bemälte Andres Lackeij tillskrifvet hadhe, alltså hafuer och jagh, Gabriell Gustaffsson, fuller alltijdh tillfälle söcht att komma medh H. M:tt därom i discours, till att förnimma, huruledes dett hoos H. M:tt uptaget är. Män aldenstundh jagh ingelundha hafuer kunnadt bringa H. M:tt på det tahlet, lijka såssom ville H. M:tt däraf inthet höra eller vetta, dy haffver jagh och icke kunnat något vist expiscera. Synes doch, som jagh förstår, att H. M:tt skall vara där öfver något perplex, och skulle fuller näppeligh vela (hvar dett förre H. M:ttz breff om samma saak till vår k. b. eij skrifvedt vore) mehra därom röhra. Vij hafve icke heller nu kunnadt förnimma, hvadh H. M:tt vår k. b. å nyo tillskrifvedt haffver, uthan förmehne, att H. M:tt skall hafva skrifvet vår k. b. svar på förbemälde breeff.

Sedan ehuru gierna vij önskadhe vår k. b:s hijdtkompst och persohnligh närvarellsse vijdh förbemälde uthfärdztijdh för ådtskillige orsakers skulldh, lijkväl medan vij aff vår k. b:s skrifvellsse nogsampt förnimme sådant eij kunna skee, så vele vij på vår k. b:s begieran straxt effter uthfärdzdagen, så snardt vij här alle saker uthi richtigheet bracht hafve, oss up till vår k. b. begifva, och vår k. b. i Erffurdt, om han dijdt komma kan, mötha. Men hvar så vore att vår k. b:s affaires och desseiner någorlunda därigenom förhindradhes, holle vij alzinthet bethänkeliget att reese så långdt up, som vår k. b. lägligast kunde vara till oss att komma, allenest att vår k. b. thäcktes oss medh första härom förständiga, då vij oss gierna däreffter ställa och rätta vele.

Uthfärden belangande, så ändoch samme act höge och store speser fordrar och kräfuer, serdeles effter här dageligen så många extraordinarie uthgiffter och annat bettlerij hoopetaals förefaller, och vij deremot fädernesslandzens och vår k. b:s lägenheet nogsampt betänckiandes, icke vele vår k. b. om något mehre ytherligere bemödha, så vele vij lijkväll vår högste flijdt anläggia och medh dhe medhell, vij i händer hafua, så knappa, lämpa och la-

*) Det är denna duplett, som finnes i behåll, och hvarefter föregående bref är tryckt. Af det första originalet finnes blott de båda postscripten qvar.

gha, att uthfärden lijckevist, till H. M:ttz och fädernesslandzens reputation väll skee och uthföras skall.

Och endoch H. M:tt så månge furstelige persohner hijdt kalladt hafuer, på hvilke vij för dette vår k. b. förtheckningen öfversändt hafve och ännu här bijfogadt skicke*), lijkväll hafve vij så lagadt och beståldt, att somblige breff, som afskickade äro, något långhsamblige gåå och framkomma skohle, serdeles medan vij till så mänges tractament och logeringh icke fulleligh på medlen faste äro. Hvilket vij vår k. b. för denne gångh eij hafue velat obemäldt låtha, och vele härmedh och alltijdh hafue vår k. b. Gudz dens högstes beskierm till stadigh hellssa och all annan önskeligh vällgångh broder- och venligen befhallat. Aff Wollgast den 27 Junij, anno 1633.

M. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop.

---

4. Wollgast den 26 Juli 1633.

Rekommendation för kaptenlöjtnanten vid konungens f. d. lifgarde Erik Stenbock samt hans återstående trupp.

Vår broder vänlige och välvillige hellsan *etc.* . . . Välborne Her Rickzcantzler, kiäre broder och besynnerlige gode vän. Vij kunne vår kiere broder, broder- och vänligen icke förhålla, att, effter såsom välb. H. Erich Steinboch, Capiteinlieutenant öffuer H. K. M:ttz (glorvärdigst i åminnelsse) fordom alless vår nådigeste Kånungs och Herres Lijffguardie, fast heller sinnat åhr, medh någre aff sijne underhaffuande soldater begifua sig up till vår k. b., än att reesa in åth Sverigie, så, emedhan vår kiäre b. så väl som oss, och än fast bättre, kunnigt är, den trogne och tappre tiänst, som han och dee i desse föregångne åhren, högstbemälte H. S. M:tt och Sverigies Crono giordt haffue, icke desto mindre hafue vij lickväl veelat vår k. b. dem i bäste motto (särdeless mädan de rettschaffene, manhafftige och tappre karlar åhro och sig ännu tillbiuda ytterligare H. M:tt vår nådigste uthkårade Dråttning och Sverigies Crono oförtruthet, och så länge de lefua, trooligen och åhrligen tiäna) att recommendera, inthet tviflandess, att vår k. b. honom och dem för dherce trogne tiänster, till allt godt be-

*) Se här ofvan, bihanget, brefvet n:r 1; äfven här saknas den bilagda förteckningen.

fordrandess varder. Och allthenstundh välbemälte Stenboch och hans soldater een temmelig rest hafue till att fordra, och vij dhem här nedre eij afbethala kunne för så månge andre nödige uthgiffter skull, derföre begiäre vij och b. och vänligen att vår k. b. ville i lijka måtto honom och dem i bästa måttan behielpelig vara, att dee medh något godt avancement förmedelst dennes uthstående rest contenteres måtte. Vij tuifle inthet, att vår k. broder deres beste i alla måtto, så vijda giörligit skee och vara kan, benägin rahmandes varder. Och veele hermedh och altidh *etc.* . . . Aff Wollgast den 26 Julij 1633.

V. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop.

---

5. Magdeburg den 14 Augusti 1633.

Orsaker till förändringar med afseende på resan till mötet med A. O.; anhållan om att få bestämd ordre om mötesorten; krigsnotiser; brist på medel gör en snar återresa önskvärd.

Välborne kiere broder, effter min förra schriffvelsses innehålldh, hvillken jagh icke tvifflar honom vel vahra tillhanda kommen, haffva vij stellt vår reesa in oppå Wittenbergh, achtandes oss derifrån till Leipsigh, så åth Erffurth och änthligen till Frankfurt. Men såsom vij ähre den 10 Augusti ahnkompne till Wittenbergh, så hafve vij förnummidt, dedh Keijsarens Feldtmarschallk Hollk var infallen i Meisen och iblandh andre orter, som han sigh bemechtiget hafver, så ähr han och rycht för Leipsigh och dett medh attaquerer, såsom och sigh så vidt uthspridt, att han mästh hela landet medh plundrande öffverfahr, efftersom han allarede hafver varit vedh Hall, der förestaden i brandh satt, och staden om tusendh daler skattadh, hvillket allenesth hafver vahrit tvenne compagnier. Haffver och vahridt vedh de tvenne passer Berenburgh och Kalff [ɔ: Kalbe] hijt in i stifftet att sättia, hvillke doch äre medh General Baners reuter besatte. Så mädhan vij hafva befunnidt orådeliget oss den vägen åth Leipsigh att begifva, haffve vij genom her Jahan Baners rådh begifvedt oss hijt till Magdeburg, achtandes oss den vägen åth Cassel och sedhen till Frankfurth, hvillkedt Her Johan Baner oss nu och aldeles affråder, aldenstundh vij måste uth medh Wulffenbeutels guarnison, hvil-

kedt ähr oblåkquerat, och hafue de der och i Hildesheim vedh 500 hästar, de då på oss passa kunne. Och ströffa de på 5, ja sex mil rundt omkring sigh. Och vohre dedh inthedh betenkeligdt, hvar vij någen confoi haffva kunne, ty allt dedh follkedt her finnes i förrådh besätties passen medh, och ähre inge der ifrån till att mista.

Desföruthan haffver F. Augustus aff Anhalt bekommet en skrifvellsse ifrån Hertigh Wilhelm aff Weimar, att min k. broder skall oförtöffvadt vara förventandes till Erffurt, hvillken vägen, då vij om hans ankompst vore försäkrade, [vi] gerna oss dijt begifve ville. Doch berättar Baneren denna vägen uthan ett starkt confoi aldeles vara osäker, alldenstundh fienden haffver om vår reesa alt för goodh kundhskap. Hvarföre hafve vij för godt och rådhsampt funnet vår kiere broder om vårt tillståndh att notificera, och att vij ähre resolverade her i Magdeburg oss att uppehålla, till dess vij hans meningh om vår reesa förnimma kunne, hvillken vägen vij oss taga skole, och på hvadh ort han kan vahre att ahntreffa. Gudh veet, huru gerna vij medh vår k. b. för vår heemreesa tala ville, och huru höghnödigt dedh vohre, kan vår k. b. noghsampt sielff ehrachta. Vele altså tijden her afbijda, till des vij h[ans] meningh herom förnimma kunne. Han vill fördenskulldh uthan allt uppehållande sin meningh herom notificera.

Tillståndedt om denne orten varder her Jahan Baner vidhlöffteligare honom notificerandes, den der slätt nok ähr. Och ähr denne staden svårligen att försvara medh mindre en armee ähr i negden. Vij befruchte, att dette infallet i Meisen är medh mak . . .*) rådh och icke Churfursten ovetterliget. Uthgången gifver alt. Tviflar inthedh, att han vissare kundhskaph derom hafver ähn vij.

Vij hafve nu in oppå 5 månader legat her uthe, och medelen att lefve aff begynna att bliffva temligen knappe, derföre vohre och en hastigh resolution nyttigh. Dette jagh honom icke hafver kunnat oförmält låthe och befahler honom hermedh Gudh alzmechtigh. Datum den 14 Augusti i Magdeburgh, Åhr 1633.

M. K. B. A. T. T.

Gabriel Oxenstierna Göstaffsonn. Matthias Soop.

*) Lakun till följd af fuktskada.

PER BRAHES

BREF

TILL RIKSKANSLEREN

AXEL OXENSTIERNA

1633—1651

1. Alt-Brandenburg den 22 Januari 1633.

Nyårsönskan; underrättar om sin ankomst till Tyskland och sitt ärende.

Välborne herre, k. frände. Jagh önskar honom ett lyckesaligt gott nytt åhr sampt hvad mehra som kärtt och behageligitt kan vara, med min kärlighe och flitige tiensts tilbiudelse nu och alltidh tillförende.

Effter som Rickzens Rådh i Sverige thee högt bedröffvelige tiender förnumme om vår salige och berömmeligaste Konungs oss dödelige frånfall, haffva thee migh hitt ut skickatt, först att condolera Hennes M:tt vår allernådigste Dråttningh, sedan till Rickscantzlären m. k. frände, med honom rådfråga och communicera om fäderneslandzens och utrijkes[staten] tillhörandes ährender och värff, sampt med een [full]macht till Rikscantzlaren om thett evangeliske väsendett. [Och] ähr jagh i dagh hitt kommen och förnimmer m. k. f. vara förväntandes till Nällin (?), thär att tala med Churförsten aff Brandeburg och icke kunna så hastigt foortt komma för öffverflödigt vatn skull. Therför haffver jagh i hastighett affärdatt thenne post, att förfara, ehvarest som lägligitt voro att mötta m. k. frände. Jagh förväntar med thett aldraförsta svar. Jagh ähr icke kommen såm någon legat, uthan som een aff Rickzens Rådh i privat, och ähr migh befallt att giöra min flitt att komma tilbaka till Sverige i Februari till Ricksdagen. M. k. frände här med Gudh then högste befallandes. Aff Gamble Brandeburg den 22 Januarij, Anno 1633.

M. K. F. A. T. och tienstvilligh
Per Brahe, Greffve till
Visingsbårg.

Utanskrift: An den hoch undt wolgebornen herren, herrn Axell Oxenstierna, Reichs-Cantzlern in Sweheden.

Brefvet är starkt skadadt af fukt.

2. Wolgast den 11 Februari 1633.

Enkedrottningens klagomål öfver för henne förklenliga rykten om förskingringar, som befunnits utan grund; vederbörande redovisare ej tillstädes; regalierna; den kongl. likkistan; kondoleans från Danmark; påminner om sina anspråk på grefskapet Hoja.

Välbårne herre k. her fader. Näst *etc.*... Jagh kom i gåår hitt och i dagh var hooss Hennes M:tt Dråningen, hvilken högt sigh besvärade och qvidde, att folkett om H. M:tt ord förde, [att] Hennes M:tt skulle så väll sina som saligh Kånungens effterlåtne saker alla borttskänkia och förslösa och beklagade, att thee så orätt och vrångt allt berättade och uttydde, och i synnerhett hvadh som Kånungens saker anlangar, effter hvilken H. M:tt litett eller intett till syne kom, uthan Töness Cammareraren mest till sigh togh och förseglade, then thett och så mökett ther om utspritt haffver; och honom sielff förmente [hon], hvadh som borta var, förskingratt haffva. Och bad Hennes M:tt migh, [att jag] effter yttersta förmogon sådan taall skulle dempa och thett samma thee androm aff Rikzens Rådh och bedia; hvilkett att giöra jagh migh högt tilbööd, med förmaningh, H. M:tt ville sigh och beflita thett rop i allo måttö unvika.

Och haffver jagh effter ransakatt, hvadh Hennes M:tt skulle haffva bårttgett, sedan som H. M:tt kom till Wolgast; finner jagh många saker vara orätt berättade och obetenkt aff några gemene personer utspritt, hvilka elliest med oförskämt taall hade boortt inhålla, helst medan thett icke aff så stoor importance var. The besta clenodier har Hennes M:tt ähnnu i behåll; 2 demantekroner, een med M. Johanne och een med Casparo, till Sverige skickatt medh några andra smyckin, och een har H. M:tt ähnnu, sampt skicker H. M:tt till vår unge Dråning med migh ett statligitt clenodium på 30,000 eller mer riksdalers värde. Elliest ähr nu nyligen inga saker bårttskänckte.

Jagh haffver högt förmant Hoffmestaren Penz all ting rätt att förreståå, att han med tiden kunde svara. Marskalken var intett här, och ingen ville vetta aff någott skrin, som någre synnerliga handlingar skulle i liggia, uthan allt skiötz på Tönes, hvilken ähnnu intett ähr här.

Casparus haffver förtt hitt regalierne och ähr dragen till Sverige. Jagh befinner dem intett vara så giorde, som m. Her Far honom befallt haffver, uthan till onyttigh bekostnad och sin profit haffva insatt i hvart stycke een hop och afflånga pärlor. Ell-

jest ähr arbetett så temmeligtt och ähre thee tåff [ɔ: utaf] slett gull. Om thee skulle omgiöras, skulle man i tidh vetta.

H. M:tt Dråningen vill haffva kistan på ett synnerligitt sätt giortt, och vore gott om m. h. [f.] alvorligen skriffva [ville] till Hamburg, att thee uthan nägott intaall kistan fulbordade. H. M:tt vill haffva alla rickzens vapen i gullskiffvor på himmelen, med thess underkufne provincier, och voro dett gott, att the i Hamburg sammaleds med ett omack bestelltes. M. h. [f.] ville oss ther om med första låta sin mening förnimma, och elliest mehra, hvadh som giöras skall eller han siälff vill förrätta.

Pentz har varitt hoss Dråningen och på Kånungen i Danmarcks vägna H. M:tt condolerat och thett samma och förrebracht, som Rådett i Dannemarck skreff m. her far till, och, effter berettelsen, nästan tåckett svar giffvitt, som m. h. gaff Rådett. Jagh på allt fall underrättade Dråningen om svar, så frampt thee vidare anhölle, och i synnerhett om någott sigh framhaffde med Påland.

Jagh begärer fliteligen, att m. k. h. ville intett glömma bårtt min prætension på greffveskapett Höijen, uthan, som jagh näst Gudz tillhiälp håppass, nähr våra thett inbekåmma, sigh bemöda migh förhiälpa till min rätt och theri insättia; dock effter sitt höga förstånd deremott i någor måtto contentera Hertigen aff Lynnebårg. Jagh ähr m. k. h. i alla måtto igen till flitigh tienst så lenge jagh leffver redebogen, befallandes honom under Gudz trogna skydd och beskärm, och lyckeligen att utföra sitt höga kall och ållijgiande ährende. Aff Wolgast then 11 Februarii, Anno 1633.

A. T. O. T. S.
Per Brahe, Grefve
till Visingsbårg.

Utanskrift: Den välborne Herre, Her Axel Oxenstierne, Frijherre till Kijmitto, Herre till Tijdhöön, Riddare, Sueriges Rijkes Rådh, Cantzleer, Legat vijdh armeerne och i Tyskland, min k. frände tienstligen.

---

3. Stockholm den 31 Mars 1633.

Underrättar om sin hemkomst; riksdagen; underrättelser sändas med Grubbe; hertig Bernhards af Weimar frieri till pfalzgrefvens dotter; anspråken på grefskapet Hoja.

Välbårne herre Rickscantzler. Käre frende och her fader. Näst *etc.* . . . varde honom min flitige och redebogne tienst nu

och alltidh villigh att bevisass. Effter som jagh senast drogh ifrån m. k. h. f., fogade Gudh lyckeligen och väll min resa, att jagh hitt till Stockholm kom then 2 Martij mitt uthi Rickedagen, ther jagh samptligen våra medbröder Riksens Rådh berettade såsom och skriffteligen öffvergaff hans rådh och meningar, om alla sakers beskaffenhett, så uthanlan[d]s som hemma, i god acht att taga och thitt föra, som fäderneslandett uthi sitt ensörgande tillfälle kunde nytta aff haffva, och komma uthi itt rätt skick, och stånd fata.

Så ähr thetta mötett, som ther aff icke een ringa grund och underrettelse bekom, väll och lyckeligen afflupitt och thett, Gudh skee loff, snare sagt effter vår egen önskan och begäran. Hvilkett jagh icke förorsakas att om förmäla något i synnerhett, alldenstund Grubben med sine bifogade acter, såsom och thett munteligen, noksampt Rikscantzlaren kan vara till underrättelse, att nest Gudz tillhiälp ähr till att förmoda i alla saker een godh och önskeligh framgång, och att våra fiender, som igenom vår lofflige och salige Kånungs dödelige frånfall mente allt skulle falla, och thermed vår aff Gudh unte lycka skulle uphefven varda, nu ett mindre modh fata.

Och som m. k. h. f. uthi sin skriffvelse till Pfaltzgrefven skiuter sigh på min berettelse om gifftermååł emellan Hertigh Bernt aff Weimarn och Fröken Christina, altså haffver jagh honom berettatt Rikscantzlarens goda mening, och befinner then Pfaltzgreffven vara mökett behageligh. Och säge han gärna, att m. k. h. f. mehra dreffve thetta värckett, och att Hertigh Bernt siälff honom anmodade om sin dotter, så kunde dett väll vinna sin framgång, och förmodar han härutinnan Rikscantzlarens vidare underrettelse.

Såsom jagh sist talade med m. k. h. fader om Brokehausen, i grefveskappett Hoijen liggiande, till hvilkett jagh igenom Bispens testamente af Osnabrügg, som var sista greffve aff [Hoja], ähr arfftagen till, och ähre mine beviss störste deelenn [förekomne] i her Erik Sparres tidh, een deell kunne nu väll f[ås igen], effter som i Lünneburgisk cantzli så väll [som] och i Osna[brügg] och elliest annorstädes underrettelse nock kunne finnes. [Åhr] som tillförende till m. k. h. fader min tienstlige [begäran], att, om han på något sett migh till min rätt [förhjälpa kunde, han] ville thett giöra. Jagh tienar m. k. h. fader allt[idh gerna] i all den måtto jagh kan, så lenge jagh leffver [och befaller honom] medh hvadh

kärtt åhr uthi Guds trogne [beskydd. Datum Stockholm] den siste Martij, Anno 1633.

A. T. O. T. V. F....
Per Brahe, Greffve
till Visingsbårg.

Anteckning vid utanskriften: Præsent. Frankfurt then 25 Maij, anno 1633. Brefvet är mycket skadadt af fukt, hvaraf lakuner vållats, hvilka, så vidt ske kunnat, blifvit gissningsvis ifylda.

---

4. Stockholm den 4 Oktober 1633.

Anhållan, att A. O. ville skaffa Nils Brahes enka utbetalning af en penningesumma, anslagen till ersättning för mannens värfningskostnader.

Välbårne herre, kåre frende och her fader. Näst *etc.*... Och kan m. k. her fader på dett kärligaste icke förhålla, thett min salighe broders effterlåtna Greffvinna haffver aff migh begäratt, jagh skulle m. h. f. tillskriffva och förnimma låta, huru såsom Hans M:t, högstlåffligh i åminnelse, haffver hennes salighe herre tillstält och nådigst undt the 5,000 ricksdaler, som her Teuffwell haffver nidsättia låtitt i Amsterdam till recrü ått liffregimentett, aldenstund m. s. broder, hennes herre, aff sitt egitt någått fålk värfvatt haffver, och her Teuffwell ther emott, sedan han then vexell bekommitt haffver, icke een man, thett h. Bencht Oxenstierna och Conrad Falkenberg nocksampt om besked vetta. Och haffver hon ther sammestädes ther om anhållitt, och icke them mechtigh bliffvitt, effter thee aff Amsterdams stadh ståå i arrest, hvarföre min svägerska på thett fliteligaste och kärligaste begärer, att m. k. her fader ville bevisa henne then godha benägenhett, och befallningsbreff titt senda, att thee penningar måtte henne löőss giffvas. Hon låffvar sigh igen med all kärligh benägenhett villia [det] förskylla, så lenge hon leffver.

M. k. h. f. ville icke till misstyckes tagha, att jagh ibland alla andra hånåm åliggiande stoora besväär belastar med min ringha och onyttigha skriffvelse. Jagh förbliffver honom en trogen tienstvilligh frende och sån, så lenge Gudh låter migh liffvett, befallandes honom uthi Gudz beskydd med allt thett kärt åhr. Aff Ståckhålm then 4 Octobris, Anno 1633.

A. T. F. O. S.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Utanskriften: Den välbårne Herre Her Axel Oxenstierna, Frijherre till Kijmito och Nynäs, Herre till Fijholm och Tijdhöön, Riddare, Sueriges Rijkes Rådh och Cantzleer, i dädh Romerska Rijkett, Tyske nationen, samptt vijdh alle armeerna fulmechtig Legat, Laghman öffuer Västre Norlanden samt Lapmarken, min käre frände, detta kärligen och tienstligen.

---

5. Salmünster den 28 Mars 1634.

Underrättar om sin ankomst ånyo till Tyskland.

Välbårna herre, käre frende och her fader. Näst *etc.* . . . . Och kan m. k. her fader här medh kärligen icke förhålla, att jagh aff Riksens Rådh på Hennes M:ttz vår allernådigste Dråtnings vägnar, och effter som m. k. her fader een aff Ricksens Rådh till sigh begäratt haffver, och i synnerhett min person, ähr [mig] befallatt att resa till Tyskland och ähr nu genom Gudz hielp väll och lyckligen kommen hit till Salsmynster, och ährnar i afften till Hanau och i mårgon klåckan ett eller tu till Frankefurtt, ther jagh önskar att finna min k. frende och her far uthi ett gott tillstånd, och att Gudh then högste ville förläna migh nåden, jagh kunde [tiäna m.] k. her fader till ett gott biståud uthi sina stora besvär och [hans tun]ga regimentsbörda hiälpa understödia, Gudz nampn till ähra och vårt fädernäsland till möken fromma, sampt m. k. her fader till ett gott behag. Jagh begärer therför [tj]enstligen vetta, om honom behagar, jagh drager strax till hans qvarter, eller och någor annorstädes först till härber[g]s.

Thett ähr väll på resan någott långsampt gångitt här i Tyskland för foor[don] skull, effter som thenna åhrsens tidh icke medgaff någon vagn eller hestar medh sigh taga uthur Sverige. Residenten haffver lånt migh sin vagn, och staden fått migh sina hestar, ändock the ähre elaka noch. Jagh förvänter här uppå m. k. her fars svar, och befaller honom uthi Gudz then högstes beskydd. Aff Salsmynster den 28 Martij, Anno 1634.

M. K. H. F. T. O. T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skadadt af fukt, hvaraf lakuner i texten förorsakats.

---

6. Schwalbach den 7 Augusti 1634.

Rekommenderar sin svåger, Erik Stenbock.

Välbårne herre, käre frände och her fader. Jagh kan m. k. h. f. tienstligen icke förhålla, att m. svåger, her Erich Steenbok, kom i afftons hitt till migh; berettar, huru som Hertigh Bernhard haffver honom tillsagt een sqvadron ryttare then ther icke starkare ähr ähn ett hundra hestar, hvilken han har icke kunnatt antaga, för ähn han försäkratt voro om recrüteplatz. Bleff therföre remitterat till m. k. her far om assistens uthi saken att anhålla, och effter som han icke siälff fördrister sigh att abrumpera m. k. her far uthi sina vichtiga affaires eller kunna godh lägenhett råka sin egen tarff att frambära, haffver han hooss migh anhållitt om een liten recommendation till min käre her far, thett jagh icke honom kan förvägra. Hvarföre jagh kärligen och tienstligen begärer, att m. k. h. f. ville honom uthi bästa måtto sigh låta vara befallatt och hans nytta här uthinnan rama. Kunne thenne occasion för m. svåger icke angåå, att han tå på något annatt sätt kunne bliffva accommoderat, effter som tiden och lägenheten nu kan efflerlåta. Min svågers medell ähre möket knappe bleffne och söker nu sin tilflycht till m. k. h. f. Jagh förhåppas, att han medh tiden sitt fädernäsland väll nyttigh bliffver, och thenna m. k. h. f:s favor vett att förtiena. Jagh för min person skall gärna sådant och allt annatt mehra gott migh bevist i all måtto gärna förobligerat vara att förtiena, så länge jagh leffver. M. k. h. f. härmedh uthi Gudz then högstes protection troligen befallatt. Aff Swalback then 7 Augusti, Anno 1634.

M. K. H. F:s T. O. T:v. S. A.
Per Brahe, Greffve
till Viesingsbårg.

---

7. Ermenrode den 15 September 1634.

Underrättar om början af sin återresa till Sverige.

Välbårne herre, k. her fader. Tvenne hans dravanter hinde migh rätt nu på vägen medh hans kärligha skriffvelse, hvaruthinnan m. k. h. begärer vetta, hvilken veg jagh haffver tagit, och

huru myckitt migh lider. Till ett tienstvilligt svar kan jagh honom icke förhålla migh draga på Hirzfällt [ɔ: Hersfeld] och rastar nu i middagh här i een bonneby, som heter Årmeroda, 9 mill ifrån Frankefort och 6 mill till Hirzfällt. Landgraff Jöran ähr een halff mill fram i vägen, hvilken jagh ährnar i een hast att salutera i dagh, och rykia en mill länger fram ått och blifva i een liten flåck, som slutten ähr. Här höres tåff [ɔ: utaf] ingen fiende ähnnu, jagh hoppas med Gudz hielp, dett har ingen nödh; dock skall jagh taga migh väll till vara, dätt bästa jagh kan, och tackar m. k. h. yttermera tienstligen för sin stoora omvårdnatt om migh, hvar aff jagh honom ähr förobligerat, så länge jagh leffver. Och befaller m. k. her far under Gudz then högstes beskerm. Aff Årmeroda den 15 Septembris, Anno 1634.

M. K. H. F. T. V. T:v. S. A.
Per Brahe.

Dragonerna tager jagh med till Magdeburg, effter jagh troor intett att fåå något gott confoij på vägen.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad, hvarvid plats saknats för grefvetiteln under namnet.

---

8. **Magdeburg den 25 September 1634.**

Forts. på berättelsen om återresan; tillståndet i Magdeburg och försvarsåtgärder därstädes; biskopens af Bremen död och däraf väntade följder; begär skydd för sina brorsöners gods samt ett gods för sig själf.

Välbårne herre k. her fader. Jagh låter honom tienstligen förnimma, att jagh medh hela medföliett ähr, thess Gudh skee låff, väll och lyckeligen kommen till Magdeburg, och ährnar i dagh min resa vidare fortsättia, tagandes medh migh tvenne roter musketerer till confoij.

Jagh haffver här medh Generalmaior Lohausen öffverlagt, på hvadh sätt thenne orten i någon anstötande fara kunde försäkras. Så haffve vij här temmeligh slätt förrådh på allt befunnitt, thett Feltmarschalken Baner, hvilken för två eller trij dager sedan ähr hädan ifrån rycht till m. k. h. f., vett bättre munteligen att berätta. Elliest ståår sådant noch t[ill] att reparera. Såsom till m. k. h. f:s behag och gifvande fulmacht haffver Lohausen och jagh för gott ansitt, effter mehr fålk ähr af nöden, och värfvingar uthan

någon effect ruinera landett, att hvar tijonde bonde i stifft Magdeburg och Halberstatt skaffa een knecht, hvilkett effter vist förslagh kan löpa till 3000 man; sedan att utfodratt bliffver then rest, som ähr aff then i förlidne åhr bevilliade spannemålscontribution, och förmodeligen kunde nåås ähn nu för tätta åhr een lickmätigh hiälp. Privati föra noch spannemåäll in, hvilken uthi ett nödfall till allgemene bästa kunde användas. Doch måste man ther om nu intett låta sigh märkia. Till munitions inköp sir jagh intett annatt medell, uthan ther till kunde nogott deputeras aff licenterna vidh siökanten, och thett vore gott, att m. h. f. snart ther uppå giorde förordning. Doch låter jagh intett någott sådant Lohuzen förståå, på thett han aff Cammaren må thess flitigere andra medell sökia. Alexander Åschen [ɔ: Erskein] ähr ähn nu intett kommen uthan förväntas innan några dagar. Såsom nu thenne ortens importans ähr m. k. h. f. bättre bekant ähn migh, så tviflar jagh intett, att han ju befalning gifvandes varder med thett första, att allt till thess defension bliffver uthi godh ordre stellt.

Jagh förnimmer här att Bispen tåff Brämen samma dagh, som han hemkom, ähr affsommnat, och nu stifftet ähr löst, hvar aff vij nu snart förnimma vår grannes mine och företagande. Vore och gott, att m. k. h. f. sende ått Grubben och Öffversten Lässle ordre, huru the sigh nu comportera skola. Thätt ähr ett accident, som oss möckett macht uppå ligger.

Migh giörs intett möckett vidare behoff om publico att skrifva och rådh giffva, aldenstund m. k. h. f. nochsampt siälff aff sitt höga förstånd och stora experientz vett alla saker bättre att dirigera till fäderneslandzens tienst. Till hvilkens välfärd Gudh then högsta ville länge och väll uppehålla m. k. h. f. thett jagh önskar aff allt mitt hiärta troligen.

Ter jagh nu sedan någott importunerar m. k. h. f. med privat, ber jagh tienstligen om förlåtelse. Doctor Steinberg har begäratt een by ifrån m. salig broders godz, Azchersleben, som heter Hamersläben, och nått aff m. h. f. breff, tåff orätt berättelse, hvarföre jagh på m. s. brorsåns vägne flitigt begärar, om möijeligitt vore, att m. k. h. f. thett återkalla ville, effter han så falzt har angiffvitt och thett omyndige barn ville affhända. Helst medan icke mehr ähr igen ähn 2 små byar, och gotzett therföre icke kan brukas. Och emedan jagh befinner, att the godz, som bortgifne ähre, mehre båtna Kronan ähn som the behåldne med contributionen, och bliffve temmeligh uprettade, och the andre theremott ödeliggia, haffver jagh underståtț migh på thett kärligaste och

tienstligaste att begära, m. k. her far ville bevisa migh then goda benägenhett och unna migh ett godz här i stifftett, hvilkett honom helst synnes. Jagh hoppas, att hvarcken thett gemene väsendett eller fädernäslandett kan ther aff skada taga. Thee som ähre obårtgiffne ähre: Wolmärstadt, Sandauw, Gibichenstein, Kalbe halfft then andra delen, som bäst ähr. Kloster Gottesgnad har Stolman fått och sedan ett litet godz i stifft Halberstatt, benembt Alwensleben, ett huss vedh enn liten stadh Nien-Hallersläben. Elliest ähr icke ett fritt. Jagh tienar m. k. h. f. igen i all motto jagh kan, så lenge jagh leffver. Jagh förventar här uppå m. k. h. f:s breff med första. Intett mehra, uthan m. k. h. f. medh allt thett honom kärt ähr under Gudz then högstes beskerm befallatt till all godh lycka och välfärd. Aff Magdeburg den 25 Septembris, Anno 1634.

M. K. H. F. T. O. T:v. Alt.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

9. Stettin den 8 Oktober 1634.

Forts. på berättelsen om återresan; Sten Bielke; obenägenheten i Pommern mot de svenska planerna; Stralsunds tillmötesgående; stundande landtdag; kontributionsfordringar; möte och samtal med kurf. af Brandenburg; garnisonen i Stettin; privatsaker.

Välbårne herre, k. frende och her fader. Jagh låter honom tienstligen förnimma, att jagh then tridie huius ähr väll medh hela medföllie kommen till Stetin, och ähr här een boiort med een skuta, som strax ville löpa till Stockholm, hvar uppå m. h. f:s saker kunne komma.

H. Steen Bielke ähr i Strålesund och förventass innan några dagar hit, så frampt hans siukedom honom icke förhindrar. Han förmåå nu icke skriffva sitt egitt nampn.

Här i Stettin och mest i hela Pomern ähr fålkett möckett trögare och ovilligare bleffne uthi alla saker, sedan som the förnimma icke allt i Frankefurt vara till Curförsten aff Brandeburg och theras contenta affluppett, men the Strålesunder ähre effter vår lidna skada möckett villigare bleffne, och låtatt lysa på predikestolarne, att hvar meniskia innan om theras murer skulle till

stadzens bättre fortification förste resan giffva een riksdaler, andra een halff och tridie een ort.

Här bliffver innan några få dagar ett möte tåff några Pomerske ständerne, till att confirmera, hvadh sist bleff slutett uthi theras Regering på ett fall, om Hertigen skulle komma något vidh, och bliffver hon nestan formerat, effter som then Prysseska förfatningen ähr, med Landrådett, och vill Curförsten henne confirmera.

H. Steen Bielke achtar tå att solicitera om månatligh contribution till såldaternes underhåll. Jagh skall gärna assistera honom, så länge jagh bliffver här. Jagh ährnar och med första draga till Wissmar och så fort till Hertigarna aff Mekelburg. Jagh förnimmer såldaterna få trögt ther ut theras läningar.

Jagh haffver skriffvitt Regeringen till och vänter här svar. I vägen besökte jagh Curförsten aff Brandeburg, hvilken migh så temmeligh curtoisement tractera lett. Han var i cur och icke väll förmåtte stiga på sitt been. Ibland alla andra discurser föll han strax på Pomeren och sade, att han hade förmodatt utaff m. h. f. richtighett i Pomerska saken i tenne framlidne Frankeforterconvent; till hvilkett jagh svarade, att thett intett skett var, hade Curförsten ingen annan ähn sina egna Gesanter att tillskriffva, the ther med oss intett sijncere eller realiter tracterade. Hade the rätt angrippitt saken, vore intett vissere, ähn han hade nått sin richtighett, till hvilkett Curförsten sade, att hvadh skett var, stodo nu intett mehra till att förandra, uthan badh, man ville ähn nu hielpa saken till enda; hvar uppå jagh mente, om Curförsten sådana billiga medell förreslogo, som kunne vara Hennes Maiestetz salige Her Fader[s] och Cronan Sveriges meriter lickmätige, skulle Curförsten intett tvifla, att allt skulle nåå sin fullkomnad till begge siders contento, hvar med han accqviescerade. Ellies temoignerade han sin stoora flit till Pålenska fredztractaten, och ville gärna, om tiden kan så medgiffva, komma titt i egen person. Han har och skriffvit H. M:tt Dråningen till therom, och mente, att tractaten kunde först haffva sin framgång i sista November eller December. Greffven aff Swartz[en]burg och Borgstorff voro hooss Curförsten i makett.

Elliest ähr intett vidare, som meriterar att skriffva, uthan garnisonen ähr här mökett naken, och voro gott, att m. h. f. goffve ordre, thett han klädes måtte till vinteren.

K. her fader. Effter som honom icke ovetterligitt ähr, att Gudh then högste haffver på Vissingsbårg nådeligen förlossat

min k. hustru, och oss begge med een ung sån benådatt, och m. hustru effter ett kristeligitt bruk strax låtitt komma honom till dop och kristendom och eskatt ther till sådana personer, som till thett christeliga verckett kunna vara vittne, ibland hvilke var förnemst m. k. h. f:s person, uthi hvilkens stelle Johan Dükert, Herradshöffdingen i greffveskappet, stodd, om hvilkett m. k. hustru, som nu ähr här, siälff tillförenne haffver skriffvitt m. k. her fader till; begärer fördenskull på dett tienstligaste, att m. k. h. f. ville sigh sådant behaga låta och honom för sin gudzsån anamma och till dett bästa låta sigh vara recommenderat. Jagh förhåppas, att han med tiden, så väll som hans föräldrar gärna skola med all tacksamhett beflita oss [det] att förtiena. Jagh recommenderar migh uthi m. h. f:s goda favor och venlige benägenhett, Gudh then högste troligen befallandes. Aff Stetin den 8 Octobris, Anno 1634.

Altidh trogen och tienstvillig sån och frende

Per Brahe, Greffve till
Vissingsbårg.

---

10. (*Efter samtida afskrift.*) **Alt-Stettin den 31 Oktober 1634.**

Berättelse om inspektion af fästningarne vid Östersjön; Rostocks klagomål öfver tullens förhöjning; Transehe; Sten Bielkes afsigt att anmoda de sammanträdande pommerska ständerna om bidrag till garnisonernas beklädnad; reser nu till underhandlingen i Preussen; m. fl. notiser.

Välborne herre, k. frende och her fader. Jagh hafuer effter hanss begäran öfuersedt mäst alla befästningarne ved Östersiön, och them alla samptligh funnit uthi en temmeligh godh postur. Och, oansedt att huar och en ort i synnerheet icke i alla motto kan med folck och munition vara bastant till en ordentligh och långhligh belägring att uttstå, så hoppas jagh lickväl, näst Gudz tillhielp, att the, huadh fiende thett vore, skulle kunna biuda hufvudet, effter thett är icke möijeligitt, att en fiende kan många hufvudplatser tillijka roijalement attaquera, och theras lägenheet är mäst så beskaffens, att then ena then andra uthi nöden kan secundera.

Huad Wissmar i synnerheet belangar, är han väl med en dugse guarnison försedt sampt med munition, dok vore mycket godt, att ther vore en godh och skickeligh commendeur. Arbetet

utat fortificationen hafuer mäst stilla ståtț, sedan Sveriges crona fick befästningen, undantagandes noget är skedt i sommar. Jagh hafuer nu befallat Öfuersten med stoor flijt, så vijda som skee kan för vintren, att sättia värken i defension, i synnerheet med brystvernerna, effter de äre mycket obrucklige blefne. Hertigh Adolph hafuer och lofuat i en hast göra sitt till, men then andra broderen, oansedt att alliancen [det] förmår, vill inthet göra till saken. Menar staden hörer honom inthet till, uthan låter arbeta på Rostock. The äre och mycket oensse. Warnemynde skantz är nästan af nyia reparerat. Elliest tesmoignera Hertigarne begge all godh vänskap emot H:s M:tt och Sveriges crona, och lofua villia sättia sigh i then bästa defension the kunna, om fienden vill inbryta.

The i Rostock vore hoos migh i Schwerin och mycket sigh besvära öfuer tullens förhöijelsse, och prætendera stadzens undergång. Jagh svarade them, mig ingen befallning ther om hafua, utan förmeente theras afskickade i Frankfurt skulle sielff ther opå fådt resolution. Så både the migh, att jagh ville intercedera för them, huilket jagh lofuade, och önskyllade, att min her fader inthet sist them väl kunde gifua afskeedh för sina många stora besvär, som han på then tijdhen hade, tuiflade inthet, att min her fader skulle ju ther uttinnan giöra, huad billigt vore. Thett är väl vist, att tullen är i våhras nästan för högt satt, att sådanne varur, som är ull, och kunne öfuer ax [ɔ: allt?] annerstedes tillföras, skeppas nu inthet mehra inn. Och tallte jagh vidh Licentschrifuaren, huilken sade, om han ringades, skulle [han] till en god deel stiga högre. Lijckmätigheeten är Spiringz fundament, elliest tror jagh inthet, att han hade förhögt honom. Thett vore lickvist godt, att min h. fader kunne befalla Grubben [att] noget ther uttinnan ställa them tillfredz.

Migh badh och Residenten Transæus i Berlin, huilken, thet jagh inthet annat kan förnimma, troligen Sverige tienar, att min h. fader ville befalla, att han kunne uttbekomma sit deputat.

Guarnisonen här i Pommern i synnerheet äre mächta illa klädd och förvarat emot vintren. Om staten kunde lijda, giorde min h. fader väl och gifua h. Steen Bielke ordre, att the kunde klädas. Hr Steen hafuer en långligh tijdh varit illa siuck, lickvist menar jagh, om Gudh vill, han kan blifua så stark, thett han kommer hijt till mötett, som nu åther skall hollas then 5 November, och tå ärnar han anholla hoos Stenderne om guarnisonens underhold.

Jagh skulle gerna assistera honom, men effter Regeringens befallning skall jagh, om Gudh vill, innan en dagh eller tuå draga till Pryssen. The andra Commissarierne äre redo färdige legne [ɔ: liggande] i Stockholm den 5 October att draga öfuer. Cantzlaren Zadzick är rede ankommen. Jagh schreff min k. h. fader till för en gång, sedan jagh kom hijt, och med dubbelt på ådtskillige orter. Vill hoppas, att han then bekommit haffuer. H. Johan Oxenstierna hafuer varit i Stocholm den 4 Octobris. Vij veete nu inthet vist, huru ther uppå tillståår. Gudh oppehålle min k. h. fader uthi all godh prosperitet, och förhielpe oss med hugnat och goda tiender tillhopa igen, huilken gode Gudh jagh honom troligen befaller. [Alten Stetin den 31 October 1634].

Ur Per Brahes registratur 1634—1635, förvaradt i Riksarkivet.

---

11. Elbing den 14 December 1634.

A. O:s bref; åberopar föreg. meddelanden om resan till Stettin och Meklenburg; Sten Bielke och pommerska ständerna; kommissarierna i Preussen; traktaten; om önskvärdheten af fredsslut; önskar föreskrifter och att A. O. måtte komma på närmare håll; notiser från Preussen.

Högvälbårne herre, k. frände och her far. Jagh bekom den 11 Decembris här i Älbingen hans kärligha skriffvelsedublet, öffverschrifften daterat i Mäintz den 24 Septembris med hans egen hand, nedan under skriffvitt sammastädes daterat den 10 Octobris, aff hvilken jagh för thess senfärdige post skull litett om m. k. h. f:s tilstånd nu på thenna eller nyss framledne tidh kan blifva underrettatt. Annatt breff haffver jagh intett fått, sedan jagh skildes uthur Hessen, vist menandes alla the andra vara interciperade, och kan jagh aff thetta eena spöria m. k. h. f. icke ett tå på then tidh af mine bekommitt haffva, som jagh på åtskillige [orter] skriffvitt haffver.

Jagh måste nu låta migh contentera med the gemene veckotiender, dåck förnimmer jagh, thett, Gudh skee låff, aff m. k. h. f:s breff till Nicodemi, sedermera skriffvitt, armeen utaff honom åter på benen bracht vara. Gudh giffve nu tillijka, att han aff Generalerne kunne conserveras, och såsom thetta ähr m. k. h. f. till ett stoort beröm, att han sigh uthur een så stoor labyrint

haffver uthreda kunnatt och een sådan svår last, som aff många icke häfvas kunde, allena dragett, så önskar jagh aff allt mitt hierta, att Gudh ville, som han härtill underligen giort haffver, välsigna m. k. her fars goda och helsosamma consilia, och att han detta stoora värkett kunne utföra, Gudz heliga namn till priss och ähra, hans församling till upbygelse och fädernеslandett till fromma sampt sigh sielff till myckitt beröm.

Effter di bättre våra armeer ähre nu in procinctu att gåå fienden under ögonen och hans deseiner här och ther förrebyggia, förmodar jagh och postterna skulle få sin gång igen. Therföre underståår jagh migh nu något med m. h. f. att communicera. Huru min resa afflop till Stetin och sedan till Mechelburg, tviflar jagh intett, att han ju aff mine dubbletter uthur Pommern nocksampt varder förnimmandes, hvilke Grubben och Transæus skulle behålla hooss sigh, till thess the med beqvemlighett them m. h. f. öffversende kunde.

Jagh skulle gärna öffver thett sista mötett i Stetin bliffvitt qvar effter m. k. h. f:s skrifftelige begäran och med mett rådh bivistatt h. Steen Bielke, men för Regeringens befallning skull måtte jagh strax begiffva migh hitt. Elliest emädan jagh var i Strålesund, afftalte jagh med honom alla saker, som tå pro tempore kunne infalla, och förnimmer jagh nu, att H. Steen haffver themmeligen kommitt till rätta med Pomerske landsåterna och allt mäst m. k. h. f. till contento vara afluppitt.

H. Åke Axelson ähr hit kommen den 18 och jagh then 21 November. H. Johan Åxenstierna (!) menar jagh resa med then Fransösiska Gesanten landvägen till Sundett och så antingen till Pomeren eller hitt öffversätter. Jagh håppas, han skall snart vara här.

Inga breff ähre emellan migh och the Pålenska ähnnu vexlade, uthan Regeringen i Köningsberg haffver igenom Secreteraren Winter och nu i förgåår genom Håffrettzrådett Giötz begynt præparatoria om stellen och tiden. Tractatens begynnelse menar jagh sker effter then 8 Januarij stijli veteris, ändock the Curförstliga äska honom föörr. Vij *hålla gerna på värcket, så länge vij kunne*[1]). Hvadh *hoppning*[2]) i ett eller annatt kan vara, kan jagh ähnnu icke vetta.

Jagh ville väll önska, att jagh om allt kunne med m. k. h. f. communicera munteligen och med honom rådhpläga sampt utrykia

---

[1]) Orden inom asterisker äro skrifna i chiffer. Siffrorna äro här följande: 2461 2259, 775, 4953, 5224, 3010 vij 41, 53, 27, 27, 24. [2]) 2639.

min mening om fäderneslandzens tillstånd så hemma som här, dåch kräffver tiden, att jagh fatar något i pennan: Intett *tienar*[3]) oss mindre ähn *många krijg*[4]) tillika. Först ähr att considerera *vår eigen medel*[5]), sädan vår *follks natur*[6]) och *art*[7]) hemma i landett, besynnerligen på thenne *tijdh*[8]), ther hvar och een menar *sigh tömen*[9]) vara afstrucken; tridie then *hala lycka*[10]), som oss i Tyskland beståår *på fremmande macht*[11]).

Thett första belangande, oansett några *medell*[12]) till att *continuera krijget*[13]) kunde hemma *nååa*[14]), kan thett lickväll *inthet förslå*[15]), och att *krijg föda*[16]) sigh siälfva kan alltidh intett skee, uthan säger och godh lycka thett *gifuer*[17]).

Andra; i fäderneslandett ähr ähn nu *regimentet inthet rotat*[18]), som thett sigh borde. Uthan tvifvell, och som jagh *inthet*[19]) gärna spöör, ähr *gemeene follket*[20]) möcket *illa tillfridz*[21]), kunna och väll finnas andra tåff [ɔ: utaff] samma art och lätteligen, om icke *lindring*[22]) skeer, eller något *mehr*[23]) skall aff them tagas till *krijgets*[24]) utförande, kan komma *oroligheet*[25]) åstad, som vij aff the förra tider exempell noch haffva.

Tridie; behöffver jagh icke beskriffva, aldenstund m. h. f. thess egendom in loco vett bättre att betenkia och förfarenheten thett giffver tillkenna. Jagh skriffver icke sådant aff *klenmodigheet*[26]), uthan then omsårg, jagh om *fäderneslandsens stat hemma*[27]) drager, drifver migh ther till. Befara thett onda ähr understundom gott; kommer bättre, brukar man dett till vinst.

Vår *instruction*[28]), aff Regeringen giffvin till thenne *tractat*[29]), förmäler väll något, på hvadh sätt vij skulle med *Polacken*[30]) giöra *fredh*[31]), men lickväll, hvadh ther uthinnan *extrema*[32]) skall vara, säijes intett. Dett kunde väll tijdh ähnnu noch vara ther om att tala, men effter correspondentierne emella[n] m. k. h. f., Regeringen och oss långsampt gåå, och tiderna kunne byta sigh om, så till värring som till bättring, att man *cunctation i tractaten*[33]) kunde ångra, ber jagh therföre m. k. h. f. kärligen han ville igenom sin skriffvelse communicera med thee

[3]) 1527. [4]) 51, 24, 27, 26, 24, 2937 [5]) 4794, 1653, 3268. [6]) 49, 32, 46, 41, 52, 3357. [7]) 24, 42, 28. [8]) 5097. [9]) 4217, 5091. [10]) 31, 24, 46, 24, 2306. [11]) 775, 2040, 3140. [12]) 3268. [13]) 1360, 2937. [14]) 1763. [15]) 3390, 49, 44, 47, 52, 46, 24. [16]) 2937, 49, 44, 39, 24. [17]) 26, 36, 49, 38, 44, 47. [18]) 3882, 3373, 47, 32, 28, 24, 28. [19]) 3373. [20]) 2222, 2223. [21]) 36, 46, 46, 24, 28, 36, 46, 49, 47, 36, 39, 53. [22]) 46, 36, 27, 39, 47, 36, 27, 26. [23]) 3226. [24]) 2937. [25]) 4793. [26]) 2896, 3298. [27]) 3581, 42, 39, 31, 44, 51, 24. [28]) 2784. [29]) 4470. [30]) 3654. [31]) 2057. [32]) 1880. [33]) 1427 i 4470.

andra goda *herrer i Sverige*[34]) om thenne sak, att vij i tidh ther uppå kunna *fullkommelig*[35]) bliffva *instruerade*[36]). Vij skole icke thess mindre i saken giöra, hvadh redelige patrioter ägne och bööre. Mitt betenckiande i thenne sak töör jagh icke betroo pennan videre, uthan förmenar m. k. h. f. häraff henne fata kunde.

Then samma[n]komsten m. h. f. håller i Wormbs önskar jagh väll att afflöpa. Så håppass jagh och *consulerar*[37]), att han kommer någott nämre till *siöökanten*[38]).

Kongen i Påland ähr nu i Dantzich [och] bliffver ther öffver helgen. Han låter någott fålk, som kommer ifrån Podolien, nalkass thesse grentzer. Jagh förmärker, att *Felltmarschallcken*[39]) ingalunda vill draga till *Liffland*[40]), uthan fast heller bliffva *her*[41]) qvar, om *krijg*[42]) går an; och commendera i bägge sakerne, som han giör nu, kunne intett och vara orådeligitt, efter han der till lust haffver och bäst *landzens lägenheet*[43]) kenner och thermed van. *Pillow*[44]) ähr intett väll förvaratt. Skall ståå stoor fara, om *fienden*[45]) i förtidh *bryter anstand*[46]).

Intett mehra nu på thenne tidh, uthan befaller m. k. h. f. med allt thett honom kärt ähr under Gudz then högstes beskydd. Aff Ålbingen den 14 December, Anno 1634.

H. T. O. T:v. F. O. S. I. D.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

12. (*Ej egenhändigt.*) **Elbing den 21 Januari 1635.**

Svar på bref från A. O.; om begynnelsen af underhandlingen i Preussen; lofvar att draga ut därpå, om möjligt till sjöfarten blir öppnad; Douglas ankomst; lofvar sparsamhet; en svensk öfverlöpare till Polen.

Högvälborne herre k. frende och h. fader. Jagh önsker honom aff Gudh alz. ett godt lyckosampt och frögdefult nytt åhr medh all annan önskeligh välgång, och huad meera kärt och godt jagh förmår nu och altijdh tillförende. Och fogar här hoos förnimma, att hafua bekommit tuenne hans skrifuelsse[r] här i Elbin-

---

[34]) 2520 i 4160, [35]) 4818. [36]) 2789. [37]) 1346. [38]) 52, 36, 44, 41, 24, 27, 28, 44, 27. [39]) 1940. [40]) 3090. [41]) 31, 44, 47. [42]) 2937. [43]) 2978, 2208. [44]) 3643. [45]) 1936. [46]) 29, 47, 48, 28, 44, 47, 695.

gen den 13 Januari, daterade i Mentz den 18 och den 20 November*, aff huilka jagh förnam min schrifuelsse vara honom tillhanda kommen, daterat Stetin den 8 October, och att min k. h. fader effter mycket stort besvär nästan allena (thet Gudh skee loff) åter hafua bracht armeerne på beenen igen, och the Ständer som ännu noget kunna præstera förschrifuit till Wormbs, att man noget aff them kunde nåå till krigzuttförandet. Och såsom thetta icke ringa förökar m. k. h. faders beröm samt meriter emot fäderneslandet, altså önsker jagh af alt mitt hierta, att Gudh än ytterligare ville välsigna hans goda rådslagh, och them låta vinna en önskeligh effect, sampt honom oppehålla vid god disposition, öfuervinna alla difficulteter, och ändtligen Gudz nampn till ähra, hans försambling till oppbyggelsse, fäderneslandet till försvar och välfärd, sampt sigh sielf till ett berömmeligitt och odödeligitt nampn föra detta värket till ända. Der nest [förnimmer jag] min k. h. fader finna rådeligitt, att jagh med mina colleger till thenna fredzhandell skulle sökia med god fogh på en månat eller tuá skiuta up tractaten, att man thess bättre vid öpne vatnet kunne correspondera med Regeringen, hälst effter dhe aviser, min k. h. f:r uttur Pryssen hafuer, lyda, att Polacken och ther till icke skall vara obenägen.

Till ett vänligitt suar kan jagh min k. h. f:r kärligen icke förholla, att hans rådh theri är mig noget seent tillhanda kommet, icke heller ther om nogen vinck fådt aff Regeringen; kunne therföre mig här till ther effter icke veeta att effterrätta. Men lickväl, aff godt funnet rådh hooss oss sielfue, hafue vij hållet värket in suspenso, så lenge vij medh maneer hafua kunnadt, hälst fördy Frantzösische Senningebudet och Hr Johan Oxenstierna, them vij dageligen vänte, inthet äre ännu kompne, in till den 14 hujus, på huilken vij i Holland i kyrkian effter the Churförstliges instendige och trägne begäran så och anhollande till mutuam salutationem et congratulationem, äre kompne till congress med Polackarne, huilken, Gudh skee loff, till en begynnelsse, uttan noget unius vel alterius præjudicio är väl aflupen, och med största enigheet och humanitet. Huadh alt kan vara passerat, varder min k. f. och h. fader aff Commissarien Nicodemi medgifne protocol bäst förnimmandes.

Elliest huadh hopp ännu till ett eller annat är, veet jagh ännu icke att berätta. Värket sku vij nu beflijta oss om att

*) Det senare af de här nämda brefven finnas i koncept i Ox. saml., Riksarkivet.

släpa så lenge och vidt vij kunna, till thess correspondentierne emellan Sverige och här fogeligare gå kunne, ändock tuifvel är, att så hastigt blifuer öpedt vatn för then continuerlige och starka vintren skull. Vij önske och högt, att min k. h. fader komme noget nemre siökanten, att vij hans avis i alla saker hafua motte. Tractaten lärer nu väl och stutza af sigh sielff, och procrastinera propter inconvenientia Polonorum procuratoria, och oss uttur Sverige att hempta på alla saker declaration, och effter Konungen i Påland brukar sigh titelen till Sveriges crona, huilket vij icke kunna eller bööra lijda, och therföre svårligen med honom komme till tractat. Min k. h. f:r ville therföre communicera med regeringen i Sverige, och oss här, huadh vidare ther uttinnan kan göras. Gud gifue att vägarne emellan honom och thessa örter vore frij, att brefuen hijt och tijt kunne hastigt hafua sin gång, tiente thett oss i vårt ärende mycket.

Mons:r Duglas är för nogra dagar sedan kommen till Dantzich. Jagh veet icke annat än han drager strax till Warsaow. Huadh här effter händer, skall jagh gerna min k. h. fader communicera, och betackar honom tienstligen för then goda lyckönskningen, han migh och the andra mine colleger till thenna vår commission giort hafuer, och önske honom igen troligen all begärligh välmåga och hugnad till lijf och siäl. Jagh hafuer ådtskillige gånger sckrifuit, men tuiflar nu, att the äre min k. h. fader alle tillhanda kompne. Ifrån honom hafuer jagh inthet mehra än tuenne sckrifuelsser med Mons:r Duglas och en förr bekommit.

Huad omkostnader gå upp till thenna tractat varder min k. h. f. förnimmandes af Spiringz berättelsse; huilken är befalat af Regeringen ther till att fournera, huad nödigt kan vara, vij skole gerna bespara, huad vij kunne.

Uttur Sverige hafue vij lenge inga tiender hafft, kan therföre tädan effter inthet förmäla. Hans Pålsson, som förr var i Sverige cammarfiscal, hafuer i Dantzich varet hoos Konungen, och med sin lögn angifuit många saker. Feltmarskalcken hafuer väl låtet lura på honom, men inthet gådt an. Huad practiker här och thär upspinnas, huilka Gudh nådeligen afvende att få sin effect, kan han sielf väl tänckia och betrachta. Inthet meera i en hast, uthan befaller min k. h. fader i Gudz beskydd. Aff Elbingen den 21 Januarij, Anno 1635.

Egenhändigt: Jagh tackar m. k. h. f. så tienstlighen, som sigh har behaga låtitt att antaga min lilla sån Abraham för sin

gudzsån och så för hans goda lyckönskningar och then stoora benägenhett jagh i alla måtto aff honom spöörer, hvar aff jagh m. k. h. f. så möckett mehra bliffuer förobligeerat, begärandes, att han ville mig blant sina vänners och tienares taal reckna, then jagh fast gärna bliffuer, så lenge jagh leffver.

Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

M. k. h. f. ville sigh min svåger Hr Gustaff Steenbåck låta sigh till thett bästa vara befallatt.

---

13. **Elbing den 8 April 1635.**

Erhållna bref; förhandlingar i Polen; väntad resolution från Sverige; underhandling m. Brandenburgska o. Engelska sändebuden om underhandlingsort m. m.; föga utsigt till uppgörelse; gen:kommissariatets och kansliets i Preussen ordnande; önskar lifligare kommunikation med A. O.

Välbårne herre, Rickscantzlar, käre frände och her far. Jagh bekom den 24 Martij hans kärliga skriffvelse, daterat Wormbs den 14 Februari, hvar utaff jagh förnam min skriffvelse med dublett-tett uthur Elbingen aff den 14 Decembris i förledett åhr honom väll vara tillhånda kommitt, och betackar honom på dett tienstligaste, som honorabelt dömmer om mina tankar, som jagh m. k. f. och her far i så måtto uptechte såsom och för godh communication.

Hvadh tillståndett här i landett, tractaten i synnerhett bedreffar, varder m. k. h. far bäst förnimmandes aff Commissariens Nicodemi breff, hvilken m. h. f. skicker sådana particulariteter, som vij haffva kunnatt hafft ifrån then Pålenska Ricksdagen, then för 15 eller 16 dagar åhr ändatt. In publico åhre stoora rodomontader et magni bellici apparatus. Vidh ändan på Ricksdagen åhre mechta secreta consilia håldna aff ett utskått tåff [ɔ: utaf] Rickssens Rådh och sålunda, att ingen tåff secretererna skall vara admitterat, uthan the sielffva protocollerat. Hvadh therföre in secreto åhr sluttitt, haffva vij intett penetrerat. Kanskee, som likast åhr, resolverat till att giffva bättre kiöp förvisso. Säijess allestädess, att Pålaken vill sluta handelen, och ingen tillståå neutraliteten. Hvadh håp till thenne tractats lyckelige utgång kan var[a], dömmer jagh ähnnu icke rätteligen.

H. Johan Oxenstiernass relation ifrån Regeringen haffve vij anhört, hvilken väll något skaffa kan, men effter periculum icke haffver varitt in mora, haffva vij trainerat saken att få vidare skrifftelig resolution ifrån Sverige, medan Utskåttett haffver varitt tillhopa nu i förleden Martio i Stockholm, och venta then nu med första vind.

Thee Curförsteliga och Ångliska haffva för 2 eller 3 dagar sedan med oss tracterat de loco et tempore reassumptionis. Tiden åhr bestembd ungefer till den 1 Maj. Gudh giffve till lyckan, att något gott kunde utrettass. Vij skola med Gudz hielp intett försumma något, som fädernesslandett kan vara till tienst och reputation, så vida som vår instruction och kraffter medgifva.

I sanning till att säija, jagh för min person vett icke något stoort hop att giöra migh, uthan fast mera nödigt achtar att starckt armera, som jagh förnimmer Regeringen och giöra. Aff vår olycka i Tyskland och fiendess progress och lycka emott Ryssen och Pålaken åhr vederparten modett vuxett. Dock håppass jagh, nest Gudz tillhielp, ehuru thett gåår, att fienden skall finna oss in utrunque paratos.

Spiringarna, både Petter och Isak villia inan 2 eller 3 vekor draga till Sverige. Dett voro möckett gått, om någonthera tågo på sigh generalcommissariatet här, och man finge uthur Sverige een godh proviantemestare thertill. Nicodemus kunde allena här bliffva director öffver cantzliett heller secretarius status. Jagh vill och ther om skriffva till Regeringen. Gudh giffve m. h. far vore så nähr, jagh med honom om alla saker kunne conferera. Jagh önskar aff allt mitt hierta, att then gode Gudh ville honom nådeligen och väll förhielpa uthur then stoora lasten och farligheten och i säkerhett sampt i ett bättre vilkor sättia, och åter finnass på både sidor med hugnad och väll uträttade åhrender, hvilken högsta Gudh jagh m. k. f. och h. far troligen befaller. Aff Elbingen den 8 April, Anno 1635.

H. T. O. T:v. F. och Sån altidh
Per Brahe, Greffve till
Vissingsbårg.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stade den 10 Junij, Anno 1635.

---

14. **Elbing den 17 Juni 1635.**

Lyckönskar A. O. till fullbordad resa genom Frankrike till Holland och vidare; åberopar muntliga meddelande gen. Spiring och en kamererare.

Högvälbårne herre, Rickscantzlar, käre frände och her far. Effter jagh med ordinari posten haffver fått skriffvelse, honom lyckeligen vara ankommen till Hålland, kan jagh m. k. h. far icke underlåta med thetta att besökia och gratulera, aff hiertatt önskandes, att vår herre ville hans resa vidare lyckesam giöra och hans goda förretagande välsigna. Jagh med mina colleger åstunda högt, att m. k. her far voro uthi negden, att vij uthi allt hans goda rådh pläga kunde. Hvadh tractaten och statum Borussiæ anlangar, varder han förnimmandes aff våra samptlige breff sampt aff Petter Spirings och Cammererarens munteliga relation. Intett mehra i een hast, uthan m. k. her far under Gudz then högstes beskydd troligen befallatt. Aff Elbingen den 17 Junij, Anno 1635.

H. T. O. T:v. F. O. S. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

K. h. far. Sedan som jagh thetta skreff, rätt nu på timman kom hans skriffuelse till oss samptligh, hvaraff vij fast gärna förnimma honom väll vara kommen till Boxtehude. Gudh låte hans resa vidare lyckesam vara, och migh m. k. h. f. återfinna med hugnad och glädie.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. Magdeburg den 8 Julij, Anno 1635.

---

15. **Elbing den 1 Juli 1635.**

Önskar lycka på resan till Magdeburg; om den återupptagna underhandlingen med Polen; utgången oviss; krigsförberedelser; preussiska staten: planer för de närmaste företagen.

Högvälbårne herre, k. frende och her fader. Näst all välfärdz flitighe lyckönskan och min kärlige tienstz tilbiudelse, kan jagh honom tienstligen icke förhålla att haffva förnummitt m. k. h. far nu mehr vara på vägen ifrån Hamburg och till Magdeburg, önskandes aff allt mitt hierta, att Gudh then högste ville hans resa lyckesam giöra, och att lägenheten goffves, thett vij hans goda

rådh här tidigare i alla saker pläga kunne. Jagh hade väll offtare skriffvitt, men effter mökett ovist var, hvar m. k. h. far var till att anråka, måste jagh någott ther med instella.

Huru tractaten här till dags ähr affluppin, tviflar jagh intett att m. k. h. far ju nocksampt aff vår samptlige breff med Petter Spiring förnimmandes varder. Effter then förra tractaten sist in Majo led ruptur, och Feltherren effter altt ähr in integro [och] nu med arméen ähr ankommen, begynnes enn heell ny tractat, och håppass jagh, att Pålaken varder någott bättre kiöp giffvandes. Men ähn att judicera, huru allt afflöpa skall, faller svårt. Fiorton dagars tidh lährer nu thätt att utvisa, hvilkett ähndan ähr på thett nya stillestånd.

Fiendens deseiner ähr, prout fama fert, igenom the Dansiker skaffa oss till att giöra ved Höfft, [med] enn liten dell tåff [ɔ: utaf] sin armée hålla oss allairt ved Marienburg och Dirschaw, och med grossen losera sigh vidh Köningsberg.

Vår nyligen ankomne armée till fott med the förre ther belägne regimenter ligga i Pillouw. Rytteriett, hvilkett ähnnu allt icke ankommitt ähr, loserar vidh Brunsberg.

Staten här berörandes, ähre alla *räckningar*[1]) slutna vidh thenne tidh, och haffve i staten *intet*[2]) att tillgåå, föruthan thett vij aff thett kårta *stillestånd*[3]) haffva att *taga*[4]). Thett *förslag*[5]) Feltherren haffver hafft uthur Sverige med sigh ähr mest *fehler*[6]), och, ther krigett angåå skall, lährer falla *stor difficultet. Gudh förhindre allt ondt*[7]) ifrån vårt fädernesland. Icke thess mindre vij, som här bliffve, skole gärna giöra, hvadh *trogne patrioter*[8]) ägnar och böör.

Voro och gått på sådant fall, att m. k. her far, om han på någott sätt kunde, bringa *Spiringarna*[9]) något realt att giöra, och att h. Johan Banner kunde fata *Landzberg*[10]) och tillika angripa *Polen*[11]) och försvara *Pomeren*[12]). Oss tienar här bäst att gåå *defensive*[13]) och skaffa för *medellössa*[14]) skull, thed mesta fålk här *ifrån*[15]) vij kunna. Vij haffve fuller i sinnett att angripa *Königsberg*[16]), men jag fruchtar, thett intett väll kunna skee, om *fienden*[17]) kommer titt, som jagh vist håller förre medh *armadan*[18]). Intett mehra i een hast, uthan jagh väll

---

[1]) Orden inom asterisker äro skrifna i chiffer. Siffrorna äro följande: 3852. [2]) 3390. [3]) 695. [4]) 3374. [5]) 4836. [6]) 1934. [7]) 2414, 1534, 2318, 4611 allt 1075. [8]) 4490, 3584. [9]) 52, 37, 36, 47, 36, 27, 26, 27, 24. [10]) 46, 24, 27, 52, 29, 44, 47, 26. [11]) 3654. [12]) 3657. [13]) 1470. [14]) 51, 44, 39, 44, 46, 46, 37, 52, 24. [15]) 36, 49, 37, 32, 27. [16]) 2903, 29, 44, 47, 26. [17]) 1936. [18]) 744.

önskte m. k. h. f:s nährvarelse. Gudh then högste m. k. h. f. troligen befallandes. Aff Elbingen den 1 Julij, Anno 1635.

M. K. H. F:s T. O. T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Anteckning vid utanskriften: Præsent. Magdeburg den 16 Julij 1635.

En originaldublett af brefvet finnes inbunden bland »Commissariernas vid underhandl. i Preussen bref till K. M. och Riks-Cancelleren 1634—1635»; saml. »Diplomatica». R. A.

---

16. **Elbing den 13 Juli 1635.**

Forts. berättelse om underhandlingen i Preussen; föga utsigt till uppgörelse; krigsförberedelser; rykten om G. Horns död.

Höghvälbårne herre, k. frände och her far. Näst all välmåges flitige lyckönskan och tienstztilbiudelse, kan jagh icke underlåta medh thetta vissa budh något att kungiöra honom om vår tractats och thenne s[t]ats tillstånd, huru som vij, ifrån then första tidh vij hit komme, haffve med all flit och åhuga vinlagd oss om någott gått att förretta i vår commission och lickväll in till dato intett kunnatt skaffa, som till een reputerligh säker fredh eller stilleständ lända kunde, aff orsaker tilläventyrs och otvifflachtigt: först, att Gudh annat behager och vett, hvadh oss ägner, sedan vår olycka i Tyskland och Curförstens aff Saxens affall, medh många andras onda rådh och stemplingar emott oss, sampt the Pålers egitt högmod, som therass grund ville läggia på vår olycka och förmena nu then retta tiden vara oss att dempa, nähr the med alla andra therass grannar fred haffva, och vij ther emott alla våra jern i elden haffva, sittiandes (som the säija) i ett nytt, ofunderat och periculost regimente, thett the troo aff manskap och medell vara uttömpt.

Therass förreslagna medell till een evigh fred, synnes väll, i synnerhett primo intuitu, någott vara, och att the haffva gått längre ähn någonsin tillförende, thett jagh till een dell bekenna måste, helst [i] the nu sedermera och sist then 12 Julij i Marienburg giffna och förslagna aff alla mediatorerne, tam conjunctim qvam singulatim, nempligen mediatores propriam Regis Vladislai manum vidisse, ubi pro se, fratribus, et omni sua ac eorum posteritate renuntiare velit omni suo ac suorum

juri, qvod in regnum Sveciæ prætendit et prætendere possunt, modo cum simplici restitutione Borussiæ; ipsi assignetur aliqva pars Livoniæ, qvæ Moscoviæ partes tangit; oram maritimam omnem cum residuo velle in perpetuum relinqvere Regno Sveciæ, et eam partem, si aliter non fieri potest, cum aliqva summa pecuniæ recompensare, ut ipse Rex aliqvid proprij haberet. Verum ut qvodammodo in hoc apparet pacificus illius animus, alltzå finnes contrarium uthi giörande tåff [ɔ: utaf] stilleståndett, offererandes allena cum retentione sui tituli duodecim annorum inducias pro restitutione Borussiæ, men effter som vij thett första intett haffva i vår commission, och i sigh siälff ähr een sak tåff stoort betenkiande, och thett andra sammaledes olideligitt och ogörligitt, alzå ähr thenna handell uthe, och ähre vij i dagh igen komna till Elbingen.

Skattar alltzå föga håp öffrigitt vara, helst medan tiden aff stilleståndett kniper tett aff. Doch ähr i dagh Frantzöziske Gesanten effterkomen och fölia the andra i mårgon, och een deell dragne till thee Pålenska Commissarier. Hvadh gått the på begge sider utrettandes varde, giffver tiden. Discursevis tala the tåff 20 eller 25 åhrs stillestånd. Vij holla oss i vår postur, thett längsta och bästa vij kunne, befallat Gudh och bereda oss till krigett.

Vij haffve, Gudh skee låff, en kärna tåff fålk tillhopa, fienden bereder sigh och, hvadh han kan. The Curförstlige thee sigh fiender, och varder therass egen otroo emot sin herre, Curförsten, bringandes them om halsen. Vij ähre nu, thess Gudh skee låff, fri i vårt samvett, och att vij icke ähre orsaken till vidare blodzförgiutelse, fulfast litandes till Gudh, han våra vapen välsignandes varder. Jagh vill intett vidare röra om staten, alldenstund Feltherren ther om vidare skriffver, icke heller m. k. her far längre här med iblant andra hans stoora bekymmer bemöda, uthan troligen honom under Gudz hengd befallandes. Aff Elbingen den 13 Julij, Anno 1635.

M. K. H. F:s T. O. T:v. S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

K. h. far. Här seges, att h. Giöstaff skulle vara död, thett jagh icke håppass sant vara. Har m. k. h. f. någon kunskap ther om, han ville tå thett migh vetta låta och låta sigh honom vara till thett bästa befallatt. M. k. h. far ville och förlåta migh, thett jagh så hastigt och illa skriffver.

17. **Marienburg den 8 September 1635.**

Om det afslutna stilleståndet med Polen; vilkoren de bästa möjliga; Spirings sak; trupperna öfversändas till Tyskland.

Höghvälbårne herre, Rikscantzlar, k. frende och her far. Näst *etc.* . . . Och kan icke underlåta honom att förnimma låta [migh] vara för 3 eller 4 dagar sedan hans kärlige skriffvelse medh åtskillige tvenne andra till oss samptlige Commissarier aff Magdeburg den 25 och 26 Augusti tillhanda kommne, hvaraff vij förstå gärna hans goda rådh och erinringar till thenne tractat, hvilken nu mer (Gudh skee låf) ähr ändatt, och drabbatt på 26 åhrs stillestånd, hvilken gode och nådefulle Gudh låthe thett, som aff oss väll mentt ähr med stoort omak och åhuga, lända Gudz namn till ähra och fäderneslandett till tienst och välfärd.

Vij hade väll alla önskatt, att m. k. h. far och frende hade varitt oss så nähr, att vij i alla saker hade tidigt kunnatt bruka hans gifna rådh, och våra meningar sampt omstendigheternas och tidernas vilkor åter igen kungiort, men tillfellett haffver oss sådant förhindratt. Och haffve vij spent alla saker så högt, som någonsin haffver skee kunnatt och i thett nährmaste alltidh effterfölgt vår instruction, att jagh håppass, tett Regeringen så väll som m. k. h. far skall sigh allt väll behaga låta, nähr then och honom allt bliffver omstendeligen refererat, hvilkett jagh för tenne gången låter beståå, och ropar migh på siälffve fredzpunchterna, som Commissarien Nicodemi här bifogade förskickar.

Spirings sak anlangande, haffve vij henne intett högre bringa kunnatt, ähn hon i the förra 6 åhrs stilleståndett bracht ähr, oansett hon var nest thee förnemsta punchter och then aldrasista driffvin med all alffvar och flit. Honom bleffve väll per viam juris många medell förreslagne, hvilka han intett ville emott taga, uthan siälff äskade Isach Spiring på sin brors vägne, att hon måtte ibland then punchten om repressalierne generaliter som för införas, effter han siälff såg intett kunde nåås till hans contento. Feltherren ähr nu in procinctu att förskicka till Tyskland 8 regimenter till fott 6 fremmande och 2 Svenske sampt inemot halfftridie tusen hestar. Gudh giffve till lycko, och att m. k. h. far måtte väll the svåra saker ther uthe igenom gåå, till hvilkett jagh önskar honom aff allt mitt hiärta myckin lycka och prosperitet. Gudh then högste troligen befallandes. Aff Marienburg den 8 Septembris, Anno 1635.

H. T. och tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

18. **Elbing den 16 September 1635.**

Forts. om stilleståndets afslutande; försvar för kommissariernas åtgärder; D'Avaugours sändning till Sverige; trupperna sändas till Tyskland; tankar om förhållandena därstädes.

Höghvälbårne herre, Rickscantzlar, k. frände och her far. Thett nu thenne långsamma tractaten ähr een gång kommen till endskap och genom Guds nådige tillhielp råkatt på tiugusex åhrs stillestånd. Kan jagh icke annatt troo, ähn att m. k. h. far thett aff Commissari[i] Nicodemi breff, så väll [som] af mitt sedermera then 8 Septembris giffvitt, nocksampt förnummitt haffva. Men huru ett och annatt ähr passerat, låter jagh bestå att skrifva, emedan m. k. frende her Jahan Oxenstierna thett utförligen och munteligen allt kan bättre beretta.

Hvad alfvar och möda här uthinnan ähr anvent till fädernes-landsens tienst, som thett nu helst på thenne tidh kräfver och fodrar, ähr allena Gudh vittne, och the som saken bivistat haffva. Håppass, som thett af oss väll ment ähr, alltså skole ländа Regeringen och m. k. h. far till behag. Then högste Gudh låte thett, som stadgatt ähr, begge riken emellan fast och obråtzligh hållas, och att fäderneslandett ther med kunde sättias i roo, lisa och säkerhet

K. h. far. På thett breff han oss, Commissarier, med lakeien sende för några veckor sedan belangande vårt procedere i tractaten, hade vij skulle svaratt, men effter thett var möckett skarpt ställt och något förfångeligit, lota vij thett bliffva, och önskte ther med haffva kunnatt blifvitt förskonatt, besinnandes sådant vara skett utaff ond berettelse.

Elliest k. frende och h. far låter jagh honom kärligen förnimma, thett then Franzöziska Gesanten en, som heter D'Avancour, nu strax ått Sverige försender, hooss Regeringen någott att anhålla, och, såsom jagh någorlunda kan förståå, ähr hans anbringan att sökia ratification på Docter Leflers och Ströffs affhandling, sedan att sondera våra desseiner om krigs förande i Tysland, huru vida vij ähn nu med Kongen i Frankerike i thett Tyska värkett oss imbarqvera vele, [och] med huru mökett fålk och medel. Therför ähr min oförgripeliga mening, om m. h. f. tächtes i tidh att skriffva hem sitt rådh ther om med underrettelse i saken.

Här arbetas nu på med hast att senda een stoor deell tåff vår armée till lands ått Tyskland. Gudh giffve then kunde komma

till tida. Jagh merker i Tyskland stoora difficulteter, helst medan alla draga sigh ifrån oss. Gudh giffve m. k. h. far lyckan dem väll att igenom gåå. Thetta stillestånd skall fälle någott giöra till saken, att man theste bättre kan få rygvärnn och fata siökanten och sedan ther uppe något törra(!) hassardera, effter krigett i längdan intett skall vidare kunna träneras, och hölle jagh therföre, effter min enfaldighett, rådeligitt, att man sökte tå med then fremmande arméen att gå then fienden eller then falske vennen, som nemst voro, in uppå halsen. Ville tå Gudh giffva lyckan, voro stoort vunnett, och skulle värkett kunna redresseras. Tappades, så hade vij siökanten väll besätt med ett corpo tåff een temmeligh armée i behåll, och kunde vij ther med intett mera tå förlora ähn något hastigare ähn elliest qvittera Elffströmmen, hvilkett elliest för medellösa licht synnes äntligenn skee villia, hvar Gudh synnerligen thett icke understödier. Nu Gudh han låte m. h. far thett svåra värkett väll till ända föra, och hielpe oss på alla sider hem med hugnad och väll uträttade åhrender. Intett mehra i een hast, uthan ber, att han ville låta migh så här effter som här till uthi sin favor vara befallatt. Jagh bevisar honom gärna igen all behagelig tienst och trogen vänskap, så lenge jagh leffver, under Gudz beskerm m. k. h. far fliteligen befallatt. Aff Elbingen den 16 Septembris, Anno 1635.

M. K. H. F:s trogna och tienst
villiga altidh
Per Brahe, Greffve till
Vissingsbårg.

---

19. (*Ej egenhändigt.*) **Svärdsbro den 18 Augusti 1636.**

Rekommendation för ryttmästaren Jakob Jakobsson.

Välborne herre, k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . Ryttemästaren, ehrligh och manhafftigh Jacob Jacobsson hafuer af migh flijteligen begärat en recommendation till min k. h. f. opå de gots, som han med sin hustru, Jören Trulssons dotter, bekommit har, dem under frelsemanne tienst att niuta och beholla; så, emedan han, både den tijdh jag öfuerste var öfuer dett Smålensche regementet, tiente och ännu under min k. svåger Hr Fridrich Steenbock tienar, är och en aff de bästa officerer ther un-

der, sigh altijdh redeligen, troligen och väl förhollit, och sin tienst giordt och bevist hafuer, derföre kunne jag icke honom hans rättmätige anmodan afslå, utan velat härmed honom min k. h. far recommendera, kärligen och flijteligen bediandes, han ville varan häruttinnan till thett bästa behielpeligh, alldenstund H:s Salige K. M:tt, högloflīgh i åminnelsse, hafuer honom dem lofuat och tillsagt, förr än han trädde i frellsse giffte, dem under frelsses frijheet få beholla. Förhoppas fördenskuld, att min k. h. far skall till thet högsta låta honom sigh vara recommenderat, och till en gunstigh resolution beforderlig, att han med snaresta der på Regeringens declaration hafue kan. I huad motto jag kan tiena min k. h. f. till villies igen, giör jagh alltijdh gerna. Härmed *etc.* . . . Datum Swelssbro den 18 Augusti 1636.

M. K. F:s O. H. F:s T. O. T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

20. (*Ej egenhändigt.*) **Visingsborg den 29 Juli 1637.**

Begär med anl. af en sons död och begrafning uppskof med sin resa till Finland; önskar emellertid, att allt hålles i beredskap i Stockholm, så att intet vidare dröjsmål behöfver ske.

Välborne herre, Hr Rickscantzler, högt ährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . ., kan jagh min k. her fader sorgeligen icke förholla, huruledes som Gudh den aldrahögste hafuer behagat igenom den timmelige döden att hädankalla ifrån denna sorgfulla verlden för nogra dagar sedan min lilla k. sohn, hvars siäl Gudh nådeligen frögde, och medh alla christrogne förläne en frögdefull upståndelsse. Huarigenom jagh och är förhindrat vorden icke kunna så hastigt här ifrån komma, som jagh sinnader var, hälst medan jagh gerna achtar för min afresa holla dess s[alig]e lijks begrafning, och fördenskuld inthet seer migh förr än mitt in Septembri kunna vara i Stocholm.

Derföre är till min k. her fader min tienstkärlige begäran, han ville bevijsa migh den gunst och benägenheet, att hafua [mig] ändskyllat hooss Regeringen, och så laga, att Stådthollerne, som tillijka medh migh till Finland äre deputerade, kunne i medler tijdh blifua dijt försände, och att mitt afskeedh till min opkompst

färdigt blefve, på thett jagh icke lenge motte der oppehollas, utan medh snaresta min pålagda resa fortsättia för sijde höstens olägenheeter skulld, icke tuiflandes med mindre min k. her fader ju detta så lagandes varder. I huadh motto jagh kan vara honom till all tienst villigh och redebogen igen, ombeflijtar jagh migh alltijdh gerna att göra. Beder och han ville så flijtigt helssa sin k. husfru och gemåhl på min och min hustrus vägnar, huilken och låter så kärligen helssa honom medh heela sitt k. huuss. Härmedh *etc.* . . . Aff Visingzborg den 29 Julij 1637.

Tienstvillige S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

21. Bogesund den 5 November 1637.

Tacksägelse för A. O:s bistånd med afs. på grefskapsrättigheterna; begär ytterligare den s. k. presternas tax och en penningesumma.

Välbårne herre, Rickscantzlar, högtährade k. frände och her far. Näst *etc.* . . . och tackar [honom] på dett tienstligaste, som sigh haffver velatt vårda låta om mitt greffveskaps rättighett, att migh ther uthinnan intett intrång skee måtte, så att salpetters- och bygnings-hielpen må icke för Cronones inkomst skattatt varda och migh dett, som urminnes haffver legatt till greffveskapett, icke fråndrages.

Rester allenast om m. k. h. far behagade tvenne ting, som jagh honom med molestera vill. Prestetaxan haffver och hört greffveskappett till aff urminnes, att then och måtte bliffva behållen. Stiger icke öffver 20 riksdaler. Cronan har intett hafft [den], för ähn anno 1624 tåff [ɔ: utaf] greffveskappett och tå lades till henne stoore lantogsgärden med prestegärden, män taxan bleff behållen, till een recognition effter donationen, att andelige och värzlige ärkenne greffven för therass herre. Dett andra ähr, att jagh må effter S. Kongelige M:tz giffne breff, ifrån Wirtzburg migh sent till Sverige, niuta the 2000 dalers gott mynt, som jagh tå i godz förläning hade, effter jagh tåff [ɔ: utaf] Cronan icke till thett ringaste förverfft haffver, eij heller om något anmodatt, uthan alltidh migh låtitt nöija med min löön.

Sådan m. k. f. och h. fars gode benägenhett och befodran jagh, i hvad måtto jagh kan, ähr öffverbödigh att förtiena, så

lenge jagh leffver. Then högsta Gudh befaller *etc.* . . . Aff Bogesund den 5 Novembris, Anno 1637.

M. K. F. och H. F:s
affectionerade vän och tienare
så lenge jagh leffver
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

22. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo slott den 24 November 1637.**

Underrättar om sin ankomst till Åbo; tillärnad inspektionsresa i guvernementet; begär en kommissarie, instruktion, postgångens ordnande samt underrättelse om, hvem som blir ståthållare på Tavastehus o. s. v.

Välborne herre, Hr Rickscantzler, högtährade hiertans k. frende och her fader. Jagh önsker honom *etc.* . . . och kan min k. her fader vidh gifuande lägenheet icke underlåta, [att gifva tillkänna mig] att hafua sedan min afresa från Stocholm temmeligen contrarie väder uttstådt och nogra resor vara tillbaka drifuen in i Svenska skären, doch, dess Gudi skee loff, den 21 hujus lyckeligen och väl hijt till Åbo arriverat.

Så emedan för denna landzorts högnödigheet skull, och de disorder, som finnas kunne, icke lithet behöfues en visitation och resa öfuer heela gouver[ne]mentet, den jag ernar nu nästkommande mitt in Januario att företaga, allting uthi godh order laga och disponera, derföre är min tienstkärlige begäran, att min k. her fader ville skynda opå Commissarien, dett han till bemälde tijdh hijt ankomme, då samma resa tillijka med migh att företaga för alltingz information skull.

Desslikest så laga, att jag min instruction med snaresta kunne bekomma, sammaledes att postväsendet här emellan blefue innan en kort tijdh anrättadt; och effter ingen viss ständthollare är förordnat öfuer Tawastahuuss, derföre vore godt, jag uthi detta mitt föresatta resande finge någon viss kundskap, huem Regeringen tächtes dijt förordna, antingen de ville den, som der är, beholla, eller någen annan skickeligh och bequem dijt deputera.

Här om förseer jag mig hooss min k. h. fader så varda lagandes, att med första få beskeedh. Recommenderar och migh hans person sampt medh mina saker der hemma i landet till thett bästa att befordra. I huadh motte jagh kan finnas min k. h. fa-

der till villigh tienst igen, ombeflijtar jag migh alltijdh gerna att göra. Beder och han ville helssa sin k. hussfru och gemåhl med heela vårdnan så flijtigt på mina vägnar. Här med *etc.* . . . . . Datum Åbo slott den 24 Novembris 1637.

A. trogen och tienstvilligh
F. och S. så L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

23. (*Ej egenhändigt.*) **Borgå den 11 April 1638.**

Beklagar sig öfver det myckna arbetet och otillräckliga arbetskraft; begär en referendarie för Finland samt påskyndande af transportskepps afsändande till folkets öfverförande åt Tyskland; utskrifning och mönstring.

Välborne herre, Hr Rickscantzleer, högtährade hiertans k. frende och her fader. Jagh önsker *etc.* . . . och kan min k. her fader medh denna min tienstkärlige schrifuelsse icke underlåta att besökia, kärligen betackandes för synnerligh affection och benägenheet så och mycket välbevist godt, dett jagh gerna medh all villigh tienst och tacksamheet effter min yttersta förmågo skall ombeflijta [mig] att förtiena och förskylla, den stund jagh lefuer. Låter och här hooss min k. her fader förnimma, huru som jagh här är öfuerhopat medh ett svårt arbete, och än dageligen dags mera tillfaller, både uthi ett och annat, och i synnerheet i denna landzort aff allmogens otalige besvär, att icke så mechta (som högnödigt fordras) allt göra och effterkomma, fast än en sigh aldrigh så mycket vinlägger. Jagh hafuer secreteraren, som här är, inthet att beskylla, uthan han ju beflijtar sigh på thet högsta sitt ombetrodda kall förrätta, så mycket möijeligen skee kan. Der till medh hafuer jagh och min egen secreterare och schrifuare, som alltijdh hielpa till att arbeta, men vill dock inthet förslå. Derföre behöfues icke lithet, att här vore en referendarius, som arbetet tillijka kunne understödia, ty, om secreteraren hade allenast medh landhsakerne att beställa, så vore dett än då öfuernogh arbete för honom, för denne landzendes vijda begripenheet skull.

Huarföre är till min k. her fader min tienstkärlige begäran, att han ville tala med Regeringen och så laga, dett en referendarius blefue opå Finska staten införd, på thett arbetet så väl

migh som secreteraren deste lindrigare kunne falla, och så mera richtigheet erhollas. Här är fuller den, som dertill väl finnes tienligh och bequemb. Allenast han beståes, så vill jagh honom sielf strax der till sättia och förordna.

Förhoppas min k. h. fader mig den benägenheet bevijser, att detta sålunda blifuer beställt och effterkommitt, såsom och haster opå, dett skiepen, som hijtt till Finland skole förskickes till uttredningen och krigzfolkets öfuerförande ådt Tyssland, kunne i godh tidh komma hijt öfuer, så att folket för drögzmåhl skull och långsampt bijdande icke motte liggia landet till besvär. Huad elliest Regeringen hafuer mig opålagt med uttschrifningen och uttredningen, skall jag gerna derom medh all flijt beställa och förrätta.

Landzstaten här belangande, så tillåter mig nu ingen tijdh min k. h. fader något om den notificera, uttan, så snart Gudh vill, jagh kan slippa generalmunstringen och komma till Åbo, så vill jagh dädan effter Regeringen omständeligen advertera.

Mera för denna gång veet jagh mig inthet min k. h. fader att bemöda medh, uttan recommenderar migh alltijdh hans person, och beder han ville på min och min k. hustrus vägnar så flijtigt helssa sin k. hussfru och gemåhl och hela vårdnan medh vår kärlige tienst. Här medh *etc.* ... Aff Borgo den 11 Aprilis 1638.

Tienstvillige S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

24. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 8 Maj 1638.**

Tackar för deltagande under sin sjukdom; befinner sig bättre; mönstring och utredning af krigsfolket äro med stort besvär fullbordade; den begärda referendarien för Finland; öfversändandet af en kommissarie.

Välborne herre, Hr Rickscantzler, högtährade hiertans k. frende och her fader. Näst *etc.* ... och kan min k. her fader tienstkärligen icke förholla hans schrifuelsse, daterat Stockholm den 28 Aprilis*), migh haffua den 4 hujus väl undfånget, förnimmandes der aff min k. h. fader vara igenom enspennaren, från Borgo afgången, berättadt, om min opassligheet, som jagh en tijdh bort-

*) Finnes i behåll in orig. i Skoklosters arkiv.

ådt uthi resan hafuer uttstådt, huar öfuer min k. h. fader medlijdande drager och tycker illa vara, för huilkens emot migh gode och höge affection är jagh alltijdh förorsakadt min k. h. fader all redebogen tienst och tacksamheet göra och bevijsa, den stund jagh lefuer, såsom och önska, att Gudh den aldrahögste ville honom nådeligen vidh långvarig helssa oppeholla och bevara, förläna styrkia uthi sitt höga embetes förehafuande, dett till att uttföra, hans guddommelige nampn till prijs, H:s M:tt och fäderneslandet till välfärd, sampt sigh sielf till ett odödeligit nampn och beröm.

Elliest mitt tillstånd nu belangande, så tackar jagh Gudh, att [jag] någon mera lijsa och lindring känner än tillförende, allenast jag nogre anstöter öfuer bröstet och i hufvudet hafuer. Dock icke så att de migh någodt uthi mitt beställande förhindra, uttan, dess Gudi skee loff, befinner dageligen bättring.

Jagh hafuer och nu sist in Aprili generalmunstringen absolverat, och den 3 hujus hijt till Åbo ankommet, här jagh nu pådrifuer med största flijt de saker, som till uttredningen requireras, och dett samma giort, under vägen utt med siökanten, men med huadh besvärligheet, kan min k. h. fader icke allt okunnigt vara, som jagh i vägen af fougders orichtigheet, tresko och försummelsse hafft hafuer, och endels lagläsare inga förmaningar achtadt, uthan allt slaget i vädret, och icke dett ringaste låtitt sigh [vara] importerligit, att näpligen troligt vara opå andra örther slijka kunna finnas. Dock hoppas, näst Gudz hielp, att, så snart flottan ifrån Sverige hijt ankommer, så skall allt med fourage och victualie partseler till folckets behoff vara i godh beredskap.

Huadh elliest den referendarium vidkommer, som jagh uthi min förra schrifuelsse begärade för dett oändelige arbete skull, som här faller, att kunna bekomma, så tackar jagh min k. h. fader på thet tjenstkärligaste, som sigh der opå hafuer täcbts resolvera, och uttlofuat sigh deruttinnan villia bearbeta, att den opå Finska cantzlijstaten skall blifua med opförd och så vidt den höga affection velat bevijsa, att, der jag viste någon bequemb man till dett embetet att föreslå, skulle dett min k. h. fader icke okärt vara, så veet jagh fuller ett capabelt subjectum att tillgå (effter som jagh i mitt förra bref förmälte), som med migh varit hafuer, så väl här uthi landzendan som opå andra fremmande orther, den och staten endels kunnigh är, och nu opå en tijdh understödt arbetet. Såge fördenskuld gerna, der möijeligen skee kunde, och min k. h. fader så behagade, att den kunne blifua

migh effterlåten, vore jagh der med gerna tient. Dock hemsteller min k. her faders goda disposition, och tuiflar inthet, med mindre han ju migh här uttinnan adsisterligh är, och min person sigh alltijdh låter vara recommenderat, som och hoppas min k. h. faders svar med snaresta föllia. I huadh mått jagh någensin kan vara min k. h. fader till redebogen tienst och behagh igen, är jagh förobligerat alltijdh göra och bevijsa.

Här med min k. h. fader, och elskelige k. gemåhl och hussfru sampt dess anhörige (huilke han så flijtigt på min och min k. hustrus vägnar helssa ville) uthi Gudz beskydd till all högönskeligh välgång troligen befallandes. Aff Åbo slott den 8 Maij 1638.

M. K. H. F:s T. och tienstvillige sån och frende,
så länge jag leffver
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Egenhändigt: M. k. h. f. ville taga dett breff i betenkiande, som jagh haffver skriffvitt till Regeringen. Den som här ähr in loco, han skall visserligen pröffva, att H. M:t och Cronan skall på intett bättre sätt bliffva tient och landet behållitt, ähn man procc[der]ar med knechtenemningen på dett sättett jagh förmälte. Ville och i lika måtto skynd[a] Commissarium hit som mig [assi-]ster[a] k[an].

---

25. **Åbo den 16 Juli 1638.**

Besvärar sig öfver intrång i sina grefliga rättigheter.

Höghvälbårne herre, Rickscantzlar, älskelige k. her fader och frende. Näst *etc.* . . . Såsom jagh för några dagar sedan tienstvilligen min k. h. far tillskreff*) angående någott intrång, som Cammaren vill migh genom landzhöffdingarne i Västergylland och Småland tillfoge med kånungsforingens, bygnings- och saltpettershielpens fråntagande, hvilkett allt till greffveskappett ähr uppburitt aff urminnes, sedermera bekräfftatt med s. Kånungens och nu med Regeringens egna breff, alzå ähr migh nu åter på nytt ett annatt besvär påfört, att Cammaren haffver skriffvitt

*) Af A. O:s svar, dat. 8 September 1638 synes, att detta ej återfunna bref varit dateradt den 9 Juli 1638.

landzhöffdingen i Västergylland till, han skulle uthan all excuse aff min befalningsman i greffveskappet anamma, hvadh jagh aff de ovissa pertzeler upburitt haffver på min löön aff greffveskappet, hvar uppå jagh endels haffver Cammarens egen anordning och ähr upätin maat, bleff och likmätigt i höstas, den tidh jagh utdrog aff Cammaren örkatt, och sedan bilagt med goda besked.

Dett ähr vist, att jagh till detta nyårett haffver årligen på tu, tri eller 4 åhr hafft 2,000 riksdaler, som några andra flere, och att jagh icke haffver gått i Håffrätten, ähr skett för särdeles orsaker skull, men likväll bliffvin i Cronans tienst i många andra ährender emploierat. Jagh haffver och intett tilltagit aff the ovissa perseler, föruthan deras egen bevillielse i Cammaren, effter de togo hele förläningen ifrån migh, som saligh Kånungen migh gaff, thess föruthan haffver jagh icke en gård i förläning, och måste någorstädes taga min löön. Skulle jagh giffva tilbaka dett jagh allareda i min tienst använt haffver, skedde migh stoor tårt, och förmenar jagh Cammaren haffva giort illa och orätt, thett the så länge haffva tagett. Migh tycker och [orätt], att man för een så ringa tingh, och thett litett eller intett kunde båtna Cronan, skulle så högt villia molestera een, som sitter i så svårt Cronones arbete, och disgustera een, som med all flit och trohet åstundar tiena Cronan, och then ther här till dags intett dee ringaste ting förvärfvatt haffer, och alltidh låtitt migh nöija med den deel och löön migh und ähr aff fri villie, hvarken H. M:t, Regeringen eller Cronan om dett ringaste att begära, velat bemöda.

Om dett vore något mehra, menar jagh lickväll Cammaren haffver orsak icke på detta sättett migh att tractera, strax begynnandes ab executione, uthan något modestare, som detta migh icke litett förtryter och migh i min tienst perturberar. Sålunda önskar jagh aff Cammaren här effter med sådant att bliffva förskont, på dett jagh icke nödgas i ödmiukheet aff then Kånungslige Regeringen begära på någon tidh i vinter hemförlåff, att siälff visa mina skäll ått den Kånungsliga Regeringen, och taga mina privilegier och rättmätige sak i acht, och på sådant klander een gång giöra een richtigh änskap. Gudh vett, med hvadh jagh haffver förtörnatt R[iks]skatmästaren, som dirigerar Collegium, att han på detta sättett begärer migh tractera. Jagh skall sökia alla medell och utvägar att unfly vidlöfftighet, så mökett migh möijeligitt ähr.

Begärer derföre på dett tienstligaste nu som förr, att m. k. h. far ville sigh om migh vårda låta, att migh ingen orätt och

sådant förtret måtte mera tillfogass. Jagh leffver sannerligen i dett goda förtroende till honom, och att m. k. h. far ville migh skaffa Regeringens försvarelsebreff, att ståthållarne i Västergylland och Småland migh intett inpass här uthinnan i mitt greffveskap tillfoga, och att, hvadh ovissa rentor, som Cronan tillkomma, nu så väll som i min s. her faders och farbröders första tidh och nu i min, må aff mina egna fougdar och upbördzmän upbäras, och i then Kånungslige Cammar genom min egen cammarerare giöras richtig besked. Vill then Kånungslige Regeringen sedan unna migh min rådh[s]löön ther aff eller giffva förläningh, giör migh lika.

Jagh har nu på detta sättett effter Cammarens nyssgiorda disposition att giöra med tvenne landzhöffdingar, effter mitt greffveskap så till belägett ähr. Skulle therass upbördzmän i mitt greffveskap få insteeg, bleffve dett uthan tvifvels helt öde. Dett ähr ju ett län, som intett dependerar aff någon landzhöffding, och derföre heter dett lähn. Så vill jagh och handlass [ɔ: handla] här med m. k. h. fars friherreskap. Cronan länder dett intett till skada. På annatt fall sir jagh inga utvägar migh att conservera, och lährer räcka uthur den ena disputen i den andra, effter jagh sir några beflita sigh att giöra migh förtrett. Den som vill slå een hund, han finner fälle een kiäp, och nähr Cammaren något besvär hade, måtte [den] migh tillskriffve, att jagh finge migh förklara, och icke med landzhöffdingarne strax begynna ab executione.

Såsom m. k. h. far beviser der hemma m. k. högtbedröffvade fru mor, dett hon i sin skriffvelse till migh icke nocksampt berömma kan, all vällvilligh vänskap och stoor benägenhet, altså förmoder jagh visserligen, som han och migh försäkrade, nähr jagh utdrog, att han migh här uthinnan bevisar sin faderlige benägenhet, och migh aff then Kånungsliga Regeringen dett breffvett förskaffar. Jagh skall dett skatta för een synnerlig gunst och affection, och, om migh någonsin möijeligitt ähr, thetta och allt annatt att förtiena skall jagh aldrigh underlåta.

Jagh sender min egen secreterare till min k. h. far, som munteligen honom vett allt mehra att beretta, och taga besked. Gudh giffve min k. h. f:r kunde honom snart affärda, att icke någon villervalla i mitt greffveskap inrette och helst nu, nähr rentorna upbärass skole. Landzhöffdingerne effter Cammarens befallning trängia hårt uppå, och min befalningsman har aff migh befalning intett att släppa. M. k. h. far ville migh förlåta, att jagh med

mine långsamme skriffvelser honom så importune bemöder. Jagh befaller *etc.* . . . Aff Åbo slått den 16 Julij, Anno 1638.

M. K. H. Fars
T:v. O. T. S. O. F. S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

26. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 16 Juli 1638.**

Förnyar sin begäran om arbetskrafternas förstärkande i finska kansliet.

Högvälborne herre, Her Rickscantzler, högährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . , kan jagh min k. her fader vidh infallande lägenheet icke underlåta med denna minn schrifuelsse tienstkärligen att besökia, efter som jagh för detta honom hafuer tillschrifuit om dett myckna och svåra arbete, som oppå denna orthen dageligen förefaller, att omöijeligen vara medh så fåå personer och ringa hielp, som nu är, dett kunna förrätta och fullföllia, som sigh tillbörligen borde effter instructionens lydelsse, med mindre en referendarius med en schrifuare eller twå opå staten blifue införd och bestånden, ty landzsakerne allenast (uthan dess jagh med den Konungzlige Regeringen och de fem collegierne moste alltijdh correspondera) gifua här arbete öfuernogh. Jagh hafuer denna tijdhen bortådt, så väl sielf som Secreteraren, den en långligh tijdh mycket svagh hafuer varit, och dess föruthan trenne mine egne skrifuare tijdhigt brukat, vill än då inthet förslå. Altså är jagh ännu förorsakat vorden min k. h. fader (så frampt jagh skall gå effter nu nyes giorda instruction och den richtigheet med protocoll och registratur holla) här om att påminna. Han ville så laga, att en referendarius med en schrifuare eller tuå kunne beståes opå staten, elliest är migh omöijeligit arbetet fortsettia. Men får jag holla, som tillförende är gånget, så kan fuller med ringare förrättas.

Att lijka som jagh uthi allt annat mitt heela förtroende och tillförsicht hafuer till min k. her fader, han låter sigh om mina saker på thet högste vårda, altså hoppas jagh icke mindre uthi detta honom görandes varda, som och så lagar, dett denna min uttskickade icke lenge blifuer oppehollen, uttan med snaresta en gunstigh resolution nåår, och i allt thet jagh min k. h. fader tillschrifuit hafuer på thet bästa sigh förklarar. Jagh är honom med

all öfverbödigh tienst skylligh och förobligerat sådant att förtiena igen, den stund jagh leffuer. Här medh *etc.* . . . Åbo slott den 16 Julij 1638.

M. K. H. F:s

T. O. T:v. S. O. F. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

27. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 26 September 1638.**

Om de grefliga rättigheterna.

Höghvälborne herre, älskelige kähre frände och herr fahr. Näst *etc.* . . . låtandes kährligen förnimma hans skrijfvelsse från Ståckholm aff den 8 September*) den 25 hujus migh väll medh Inspectoren Augustino Laarsson vara tilhånda kommin, hvaruthinnan migh svaras på tvenne mine skrijfvelsser till min k. frände och her fahr afgången den 9 och 10 nästförleden Julij. Hade fast gärna sedt något hastigare svaar, men effter som min k. h. f. förmäler saaksens vichtigheet then långsamheet hafva förorsakat, altså kan jagh det inthet förundra, helst och emädan m. k. h. f. jämpte the andre gode herrar af Regeringen medh så många högre och vichtigare ährender äre betungade och förhindrade vordne.

Och tackar jagh på det tienstvilligaste then Konungzlige Regeringen och i synnerheet m. k. h. f. och f:dc som min saak mäst drifvit hafver och förhulpit, att migh till contento och åthnöija är om konungzforingen resolverat och migh tillärkändt. Men hvadh bygningz- och saltpettershielpen berörer, måttc jagh bekänna, dett migh ondt göra att mista (ändoch jagh min prætension och föregifvin rätt, then och medh sig skääll hafver, heelt afsijdes sätter) och icke åthniuta dett breeff, som jagh för aff the gode herrar, som 1633 vidh Regeringen sutto, ea intentione, petitione et accepto bekom att niuta dett pro beneficio och inthet på min löhn, såsom een skänck för min ringa tiänst, till Dråningens ratification och så länge thesse partzelar voro i bruk att uthgöras, såsom jagh det här till dagz nutit hafver.

Det kan jagh väll medh Gudh och mitt samveet säija, att jagh det aldrig annorlunda förstådt hafver, effter man icke ge-

*) Detta bref finnes i orig. i behåll i Skoklosters arkiv.

meenligh plägar sättia löhn till ratification, uthan så länge man sin tienst gör, och, om det skulle förståås på löhn, tå således uthtryckias i breeffvet. The goda herrar, som tå i Cantzlijet suto, råda nu uthtyda breffvet, effter som hvar och een är sin egen ordz uthtydare, som them behagar, och kan skee är min egen skull, att jagh icke så noga achtade på stijlum, ty jagh förságh migh det inthet, helst mädan s. Konungen dett unte min fahrbror i sin lijfztijdh. Elliest skulle det hafva varit långt ifrån migh något mehra migh tilägna, ähn det jagh meente migh medh rätta tilstodo, uthan richtigt, som jagh härtill giordt hafver, Cronan lefrera, thet henne tilhörer.

Argumenta mihi contraria uthi min donation: häfd, rätt och sedvana nu att refutera hindrar migh både min indisposition, tijdh, rum och tilfälle; allenast måtte jagh något förmäla. Håppas min k. h. f. och f. icke det kan misshaga, ingom förnär, migh till försvar och godh lämpa.

1:o. Mitt greffveständ och donation är så vijda urminnes, att thes begynnelsse är uthur mannaminne och reda strekt sigh till secundam et tertiam generationem, att ingen man nu lefver, som tå effter Sveriges lagh var een man, när min s. fahrfader blef medh greffveståndet benådat och nu vitnesföhr är.

2:o. Att någon aff greeffve- eller frijherre-ståndet skulle underståå sigh att villia göra någon svänsk riddersman sigh till tributario tror jagh inthet, och varde det långt ifrå mina tanckar, ty dhe äre så väll ett fritt stånd, som jagh och andra, och är jagh sielff af det ståndet härkommen på samma sätt som the, niutandes mina arff och egne godz. Men att hvart stånd effter sin rätt unfångne privilegier och gambla sedvana sigh gärna hålla och försvara vill, kan medh skääll inthet förvijtas eller den ene den andra medh fogh att invidera och förtryta, ändoch det vitium hoos vår nation mehr ähn hoos andra är, och i synnerheet bland eens egna, som thes ähre, uphöijelsse och välmåga snarare borde befrämia ähn hielpa till att förtryckia, aff huilket the sielfve och blifve ansedde. Magna cum mutua jactura äre vij alle det varsee vordne uthi regementzomskifftelsser, det m. k. h. f. bättre veet ähn jagh, af längre förfarenheet och högre förstånd, och alla gaudera vara lijka goda såsom svinafötter, och allena såsom bonden respectera åhren och ålderen, det min k. h. f. jemlicht i samqvämmer hafver funnidt, mången fremmande till åthlöije. Och tror jagh visserligen, om sådant stodo hoos m. k. h. f. allena till att corrigera, han det inthet underlåta skulle ibland andra sina låf-

lige intentioner. Om jagh hade een broor, som till försteligh dignitet blifve uphögd, ingen skulle honom det heller unna eller snarare derföre vörda ähn jagh. Jagh säger det uthaf ingen högfärd, det Gudh veet, och aldrigh åstundar något högre stånd, men att blifva maintinerat vidh dett, jagh är födder i, och inthet råder derföre, kan migh ingen förtänckia.

3:o. Saltpetters- och bygningzhielpen äre icke [pålagda], heller påläggias kunne frelssebönderne af någon greeffve, uthan äre pålagde och läggies af Konungen och Cronan, och länsmännen then nyttiat hafva, understundom för een regalitet respectu territorij, stundom beneficio, stundom till een remuneration för eens tiänst, och är successive kommen till een häffd, huilken, när den upphörer för Cronan, hörer den up för länssmännen, och kan det icke skattas, att adelen äre therföre länssmännens tributarij, aldenstund the och sielfve i annan måtto af theres bönder skatta och veta icke, hvem den deelen Cronan förlänar, mångom, till äfventyrs ringare än the eller een gemehn karl, och besynnerligen hafver altijdh the greeffvar, som uthi Cronones actual tienst varit, thet behållit.

4. Hvadh modum exigendi Cronones intrader och krijgzhielpen vidhkommer, låter jagh migh väll nöija medh the gode herrars förklaring, och skall min[e] upbördzmän medh alla flijt them upbära och landzhöfdingerne till trogen hand blifva stälte och till Cammarens disposition, män bättre och drägligare voro det, både Cronan och länssmannen, att een viss taxa eller, effter tijdernes lägen- eller olägenheeter, een viss accord giordes medh alla lähn, så hade Cronan och Cammaren uthan bekymmer een viss och richtig pening. Och tror jagh vist, min k. h. f. skall inthet underlåta ther uthij lijkmätigt att arbeta, att thet måtte snart uthi värket sättias, att man een gång måtte blij sitt tribulas [ɔ: -tio] qvitt och få uthi een och annan måtto om sigh laga, byggia och sin egendom förbättra, effter theres egen villia, till huilket jagh och andra äre nu aldeles förtrutne.

Jagh sijr, at jagh har, effter min donation, både i Gränna och annorstädes, lägenheet at fundera små städer, men jagh tör inthet, ty Cronan haar strax sin hand däri. När jagh skulle däraf gifva alla the parselar till Cronan, som Cronones egna städer göra, så hade jagh inthet mehra öfver ähn bara tompt ören, och voro det migh till skada, egit fördärff och prejuditium, och mykit annadt mehra, och är det icke ringa orsaak, att vår fädernesland inthet blifver så bygt som andra land.

Det är väll sant, att här uthinnan synes frambäras privatum commodum, men jagh tror ingen är så vahnälskande utaf sigh sielff, att han jempte sitt fäderneslandz tiänst icke skall sökia, om det medh ähra och uthan thess fördärff skee kan, sin välfärd, derhoos. K. h. f. och h. f. jagh beder om förlåtelse, att jagh skrijfver något vidhlyfftigt. Jagh hade bordt alla thesse omständigheter förmäla i breeffvet till Regeringen effter mihi contraria argumenta icke allena äre min k. h. f:s uthan heele Regeringens, men som de samptligen icke svarat hafve, hafver jagh det låtit bestå.

M. k. hr far varder min ringa svaar them föredragandes, medh tienstflijtigh begäran, att jagh bygningz- och saltpettershielpen måtte så häreffter niuta som här till på een recompens för min ringa tienst, så länge then uthgåår och till H. M:tz myndige åhr, i betrachtande att jagh om inthet annat Cronan molesterat hafver, aldrigh migh Cronones tienster så väl i een som annor måtto undandragit, villigh Regeringens befalning på H. M:tz vägna altijdh effterkommit, åhr Cronan een ringa skada, migh ett contentament, att jagh icke skall synas något iniqvo jure possiderat hafva, och skall skatta migh vara uthi glömo fram för någon annan. Jagh försijr migh till then Konungzlige Regeringen och i synnerheet till min k. her fahr, för dett gode förtroende jagh till honom bär, att denne min rättmätige och tienstvillige begäran måge hoos them rum finna. Sådan theres och min k. h. f. favor jagh så villigh som skylligh skall öfverbödigh finnas at förtiena. Then högste Gudh min k. f. och h. f. befalandes. Aff Åbo slått den 26 Septembris, Anno 1638.

T. O. T:v. S. O. F. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

(*Egenhändigt:*) Min k. h. far ville migh den goda benägenhet bevisa och thenne min utskickade till een hastigh och godh resolution förhielpe, effter dätt åhr ett petitum, som allena dependerar af Regeringen. M. k. h. f. ville sigh på mitt goda hierta igen försäkra. Diutissime valeat.

28. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 5 Januari 1639.**

Rekommendation för Åbo akademis utskickade.

Högvälborne herre, Hr Rickscantzler, högtährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . effter som Episcopus och Consistorium Aboense hafua här ifrån förskickat vyrdigh och vällärd Mäster Jöran Christopheri om nogre ärender hooss den Konungzlige Regeringen att sollicitera till den Academien[s] här uthi Åbo fortsättiande, fördenskuld hooss migh anhollit om en recommendations schrifft till min k. h. fader, att han tächtes vara denna deras uttskickade uthi de saker han på sådant sätt hafuer hooss den Konungzlige Regeringen att anholla om, befordreligh och till thet bästa sigh låta recommenderat; och såsom jagh ingen tuifuell bär, med mindre min k. h. fader ju låter sigh detta värk på thet högsta angeläget, dett kunna vinna en godh effect, altså är jag af dett godhe förtroende, han varder således denne bemälte M:r Jöran uthi alla saker adsisterandes och sin höga befordran bevijser. Kan jagh i någon motto vara min k. h. fader till välvilligh och redebogen tienst igen, vinlägger jag mig om alltijdh gerna att göra. Hermedh *etc.* . . . Åbo slott den 5 Januarij 1639.

M. K. H. F:rs O. F:s
tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

29. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 7 Maj 1639.**

Rekommendation för den utnämde borgmästaren i den nya staden Helsingfors, Anders Larsson; begär A. O:s bistånd vid köp af kronogods.

Välborne Hr Rijkzcantzler, khäre her fahr och frende. Näst *etc.* . . . effter såsom m. k. her fahr sigh nogsampt påminna veet, H:s K. M:tz allernådigste dessein och order, för dette giordh och afgången, att en stapelstadh skulle vara att fatta emellan Åbo och Vijborgh, synnerligen för Taffvestehus lhäns skuldh, och till den ände allernådigest förordnadh breffvijsare Anders Larsson till borgmestare, der igenom staden så myckit bättre fortsättias och bebyggias kunde, altså hafuer han, Anders Larsson, varet vintren

utöfuer opå den orth der samme stadh effter mitt för detta till H. K. M:t underdånigeste breff förmenas beqvemligest skulle kunna sättias, och om alle saker effter sitt medgifne memorial opå behörigt sätt och så vijdha thet sigh nu i förstonne hafuer velat göra låta, driffvidh. Begifuer sigh nu här ifrå igen till H. K. M:t att göra om samma sitt förrättande en underdånigh relation, så och undfå vijdare order, huru dermed alt vijdare procederas skall.

Och medhan jagh icke annorlunda hafuer kunnat befinna, åhn förbemälte Anders Larsson vara en godh drifvande man, och hafuer hafft der uthi all mögligh flijt ospart, dy hafuer jagh icke mindre kunnat göra åhn hans pärsohn hoos m. k. her far så vijdha recommenderat; uthi den godhe förhåpning, effter som jagh af m. k. her fahr kärligen begärer, han ville låta sigh hans saker vara uthi alt til thet bästa befalade, så att han till snar expedition der ifrån igen komma måtte, opå thet att dee, som vele sigh der nedsättia och i dette åhredh byggia huss, måtte sådant med första stella i värcket, effter som man och inthet tvijflar om mehrbemälte borgmestares pärsohn, att han ju veeth denne saaken effter tilbehör anbringa. Huilcket m. k. her fahr jagh således icke hafuer velat eller kunnat förhålla. Och vill så här med *etc.* . . . Aff Åbo slått den 7 Maij 1639.

Egenhändigt: Effter som jagh haffver förnummit, att H. M:tt sällier några godz, så har jagh i Sverige 5 eller 6 gårdar och här i Finnland 4 utsett mig till lägenhet. Beder tienstligen derföre min k. h. far ville mig den gunstige benägenhet bevisa och för ett billigt kiöp sådana till hånda skaffa med kiöpebreffvett. Min egen tienare kommer dit, som den Kånungslige Regeringen åhr stadd. Sådant och all annor gunstig affection och thett m. k. h. far m. k. fru mor uthi mångt stoor vänskap har bevist, skall hooss mig med all tienst och tacksamhet intett bliffva förgätitt. Alltid migh och the mig tillhörige uthi hans goda affection recommenderandes. Bene ac diutissime valeat.

M. K. H. Fars T. O. T:v. F. O. S. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

30. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 10 Maj 1639.**

Rekommendation för f. d. ryttmästaren Gerdt Skytte.

Högvälborne herre, Hr Rickscantzler, högtährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . förholler jagh honom här medh tienstkärligen icke, huruledhes den gamble Ryttemästaren, edle och välbördige Gerth Skytte, hafuer nogra sine saker Borgmestaren i Helsingfors, Anders Larsson, nu vidh sitt öfuerresande till Sverige öfuerdragit, hooss den Konungzlige Regeringen och min k. her fader att anholla, ödmiukeligen fördenskulld begärat, jagh ville honom min föreskrifft och recommendation till min k. h. fader meddela, i den godha förhoppning och tillförsicht, effter han för sin ålderdoms svagheet icke sielf hafuer kunnat öfuerkomma, sigh deste bättre och snarare opå de värff och ärender bemälte Borgmestare således på hans vägnar andragandes varder, kunna nå ett gunstigt svar, och af min k. h. fader på thett bästa adsisteres. Huarföre hafuer jagh denna hans begäran icke kunnat afslå, uthan [honom] så vijdha här medh velat recommendera, tienstkärligen begärandes, min k. h. fader tächtes bevijsa honom den godha affection och benägenheet hooss den Konungzlige Regeringen uthi bästa måtton, när hans saker förekomma, befordra och sigh låta vara befallade, altså, icke tviflandes, med mindre min k. h. fader ju denna min recommendation så vijda hooss sigh rum finna låter. Kan jagh i någen motto vara min k. h. fader till någen behageligh tienst igen, ombeflijtar jagh mig alltijdh gerna att göra och effterkomma, den stund jagh lefuer. Här med *etc.* . . . Åbo slott den 10 Maij 1639.

T:v. S. O. F. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

31. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 7 Augusti 1639.**

Angående infallet i Lifland.

Högvälborne Herre Hr Rikscantzler, högtährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . hafuer jagh vidh gifvande lägenheet min k. h. far tienstkärligen icke kunnat underlåta, mig vara i gåhr medh en min uttschickade post här ifrån till Lijfland, der om dett oför-

modelige fiendtlige infall alla omständigheeter, grundeligen att erfara innelychte pacquet inhändigat, huar af min k. h. fader fuller förnimmandes varder, att thet väsendet inthet hafua mycket opå sigh, som här i förstonne uttsprängdes, uthan, Gudi till tackandes, att nu inthet mera fiendtligit synnerligen höres på de örther eller någen fahra förhanden. Våra naboer låta eij heller annat påskijna än godt, ty Radtzewill medh nogra Senatorer af Littowen hafua allaredo låtet uttgå patenta, villiandes sigh beflijta, huar sådant värk emot förhoppning yttermera yppades, hielpa till på högsta förföllia och ingen fiende någen march genom deras land admittera. Detta synes allenast vara ett incitament, att Påland medh sådant inthet annat intenderar än bringa Churfursten till större expenser och föga annars än honom här igenom apa (!) och förpanta sitt land. Dock hafuer jagh på all händelsse sakerne här i noga acht tagit till statens mera conservation, att der någodt, thet Gudh förbiude, nu mera fiendteligit uthi Lijfland anspunnes, kan [jag] allt hafua i godh beredskap.

Elliest någodt mera för denna gång förefaller mig inthet synnerligen schrifftvärdit min k. h. far att bemöda medh, uthan allenast tienstkärligen bedher, att han ville effter sedvaanligh högh affection och benägenheet min person med mina saker der hemma och, huar mina tienare någodt hända att förebringa, all godh adsistens bevijsa och på thet bästa sigh låta vara recommenderat. Sådant ombeflijtar jagh migh med all välvilligh och öfuerbödigh tienst gerna att förtiena och förskylla, den stund jagh lefuer. Här medh *etc.* Aff Åbo slott den 7 Augusti 1639.

M. K. H. Fars Tienstv. Sån Alt.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

32. (*Ej egenhändigt.*) **Kastelholm den 24 September 1639.**

Begär bistånd till erhållande af kronogods.

Högvälborne Herre, Her Rickscantsler, min högtährade k. frende och her fader. Jagh önskar honom *etc.* . . . effter som jagh Hennes M:tt om nogra godts här i Finland, belägne uthi S:te Mårtens sockn och till en fierding i Store Saflax [ɔ: Savolax] i underdånigheet hafuer anmodat, belöpandes till 777 daler åhrlige

räntan af de beholdne, föruthan de öde, allss tillhopa, dock de i S:te Mårtens sockn mestedels ödhe, som af medsände designation*) till den Konungzlige Regeringen till seendes är; men orsaken förmedelst [hvilken] jagh de godtsen der oppe i Saflax begärer, är icke allenast till min nytto, uthan samma godts att excolera, androm, som der opå en sådan inexcult ort boandes äre, till exempel, och de andre här nedhre migh så (!) under en lithen lägenheet, som jagh migh tillbydt hafuer; hoppandes Hennes M:tt migh denna min underdånige och ödmiuka begäran icke afslår (hälst medan jagh H. M:tt tillförende icke om dett ringaste, huarken i Sverige eller Lijfland anmodat hafuer), uthan, i anseende den tienst som jagh Hennes M:tz glorwyrdigst i åminnelsse salige k. H. Fader, min allernådigste Konung och Herre, och nu sedermera Hennes M:tt [och] fäderneslandet en temmeligh tijdh effter mitt förstånd och yttersta macht uthi de saker, som mig möijeligen hafuer varit, giordt och bevist, och än yttermera förplichtadt är att göra och bevijsa, så lenge jagh lefuer, altså är min tienstlige och flijtkärlige begäran, min k. her fader ville bevijsa migh, sin sedvaanlige högbevågne affection och goda benägenheet, uthi detta ärendet hoss Hennes M:tt och den Konungzlige Regeringen vara till thett bästa beforderligh, att jagh på samma godtz anfordrande genom denna min uttskickade kunne nå en gunstigh och behageligh resolution, att dem, innan jagh här ifrån till Sverige förreser, i ögonskeen taga kunne och om dem vårdha låta. Och, såsom jagh i allt annat min k. h. faders tijdhiga affection och benägna villia förnummit hafuer, tuiflar jagh inthet med mindre min k. h. fader ju migh häruttinnan all godh favoer bevijser. Kan jagh i någen motto tiena min k. h. fader igen, befinner jagh migh der till icke allenast villigh, uthan så väl skylligh som öfuerbödigh, i huadh motto jagh någensin kan och förmår. Här medh *etc.* . . . Casterholm den 24 Septembris 1639.

M. her fars och frendes tienstvillige altid
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Denna saknas på sin plats.

38. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 8 Oktober 1639.**

Begär A. O:s medverkan till förskaffande af adelskap åt en oäkta son till farbrodern Gustaf Brahe.

Höghvälborne Herr Rikzcantzler, högtährade elskelige kähre frände och her fader *etc.* . . ., kan jagh min k. h. fader kärligen och tienstligen icke förhålla, att jagh hafver uthi min tiänst een persson, Johan Gustafsson benembd, som är min salige fahrbroders Greff Gustaf Brahes afkommen, den jagh (effter det jagh måste för H. K. M:tz och Cronones tiänst skull, vara förtänckt så väll som flere mine medhbröder, att vistas där H. K. M:t täckes, och eij uthi mitt grefveskap, hvilket jagh icke dess mindre gärna uthi godh order hålla vill) till håffmästare och häredzhöfdinge sammastädes förordnat och ombetrodt hafver. Och, emädan han genom sin trogne och flijtige tiänst hafver förorsakadt min salige fahrster Fru Margreta Brahe, den han uthi hennes och sin tunge condition till gått bijstånd bevissat hafver, att hon medh sin arfvingars consens och samtyckie hafver honom sampt hans tillkommande hustru och arfvingar skänkt och förähradt några godz, som m. k. f:de och h. fader uthan tuifvell det förnummit hafver; dess föruthan hafver och välbemälte min salige fahrster bemälte Johan Gustafsson migh recommenderat, och jagh effter mitt löffte, så väll som och för flere bevågelige orsaker skull det at efffterkomma icke underlåta kan, hafver och för några åhr sedan min sahlige fahrbroder, Greff Magnus Brahe, som var honom mykit bevågen, så väll som jagh, tillåtit Johan Gustafsson aff vårt sköldemärcke een halff örneving och ½ lillia, att han teste beqvämmare medh adeligh skiöld och hielm aff H. K. M:t allernådigest kunne benådat blifve; så aldenstund han hafver sigh fulkomligen föresat att beflijta sigh medh all redelig- och trooheet, såsom H. K. M:tz trogne och underdånige tiänare och undersåtare till byggia och boo uthi fäderneslandet, är och den, som det adeliga ståndet icke vahnvördar, uthan åstundar högeligen det at kunna nåå och bekomma; förthenskull, k. f. och h. fader, hafver jagh i underdånigheet genom min skrijfvelse ödmiukeligen anhållet hooss H. K. M:t min allernådigeste Drotning och Fröken, at H. K. M:t migh then konungzliga ynnest täcktes vederfaras låta och bemälte Johan Gustafzson, effter han sigh, som bemält är, frelses godz förvärfvat hafver, medh det adeliga stånd allernådigest betänckia ville, helst och fördy sådant sedhvahnligidt är hoos fremmande keijsare och konungar i så måtto at beneficera sina trogne

mäns afkomma, sampt och theras officianter; är och af temmeligh goda qvaliteter, hvilken sådan grad visserligen inthet missbrukandes varder; derföre är till min k. f. och h. fader min tienstvillige begäran, at han ville sin vahnlige gunst och affection här uthinnan betee, och så begå hoos H. K. M:t och then Konungzliga Regeringen, att thetta åhrande måtte vinna en lyckeligh fortgång. Sådan och all annan godh benägenheet jagh migh till det högste skall vinläggia at förtiena, och visserligen försäkrar min k. f. och h. fader, att offtabemälte Johan Gustafsson varder hans ödmiuke och tacksamme tiänare, så länge han lefver. Then högste Gudh *etc.* . . . Aff Åbo slått den 8 Octobris 1639.

Egenhändigt: Jagh haffver nyligen fast ogärna förnummitt dett m. k. frende och her far skulle på een tidh haffva varitt något opasslig. Gudh then högste förhielpe honom till sin förra goda helsa och sundhet igen sampt nådeligen styrkia och uppehålla honom vid goda krafter uthi denna stoora regementzbördan, och uthi vår k. fäderneslandz tårfftige tillstånd sitt gudomelige nampn till priss och ähra och allom till ett gott bijstånd. Dett önskar iagh vet Gudh aff allt mitt hierta. Diu feliciter vivat ac valeat.

M. K. F. och H. F:rs
Tienstvillig S. och F. altid
Per Brahe m. p.

---

34. **Åbo den 5 December 1639.**

Rekommenderar Åbo akademis och Wiborgs gymnasii angelägenheter åt A. O:s omsorg vid den stundande riksdagen.

Högvälbårne Her Rickscantzlar, älskelige käre frende och her far. Näst *etc.* . . . varde honom min kärlige och skylldige tienst redebogen att bevisass den stund jagh leffver, icke underlåtandes med detta vissa budh genom min tienstvillige skriffvelse m. k. h. far att på achta.

Och effter som en almen Riksdagh ähr beramat att hållass i Nyköping till den 13 Januarij, hvilken att afflöpa Gudi till ähra, H. K. M:tz och fäderneslandett till ett trogett biständ sampt m. k. frende och her far med de andra goda herrar aff den Kånungslige Regeringen till ett stoort beröm önskar jagh af allt mitt hierta; så ähr kyrkioherden H. Åskill med några fåå af clerisiet förård-

nade här aff Consistorio, effter H. K. M:tz och then Kånungzlige Regeringens nådige och gunstige befallning bemälte Riksdag med andra ständer att bivåna, och iblant annatt, som förehafvess kan, varda i underdånig- och ödmiukhet anhållandes, att den goda förtröstning om Academiens här i Åbo fundation, måtte vinna sin lyckeliga och goda fullkomnatt, som med Gymnasij i Vibårg stifftande, så att han med .....*) vid sin lyckelige återkomst, må cum plenipotentia .....*) et omnibus reqvisitis vara instructus, att till thess fulbordan intett öffrigett vore mera att åstunda, jämvääl och med bibletryckettz fortsättiande. Vill fördenskull haffva m. k. h. far them till thett bästa recommenderat, i then vissa förhåpning, att thett samma christeliga värkett kan igenom hans promotion och then nit, han ther till siälf drager, bliffva ställt i värkett.

Dett ähr grundvalen, dett m. k. h. far bättre vet, ähn jagh kan skriffva, till detta landz upkomst och vältreffnad, hvilken orsak migh driffver ther om så itkeligen att sollicitera. Hoc autem addit ad cumulum gloriæ suæ, och såsom jagh här om ingen tvifvelsmåål bäär, med mindre han ju om detta som alla andra rikzens tarffver sigh på dett högsta vinlägger, altså, emedan jagh fast ogärna, vet Gudh, haffver förnummitt then stoora opasslighet, som m. k. her far och frende haffver i detta åhr varitt med behäfftatt, önskar innerligen till den goda och nådefulla Gudh, att han måtte åter komma till sina förra goda kraffter igen, och att han till många goda och behageliga åhr måtte conserveras vårt kära fädernesland, hvilket vääl röner hans stora umsårg, så innan som uthanlandz, och hvadh macht å hans person ligger, ähr ingen godh patriot, som icke vet att betenkia. Gudh unna migh och den lyckan att finna m. k. h. far med helsa och ett lyckeligitt välstånd. Jagh tackar Gudh för temmelig godh helsa och har intett synnerligitt mehr [att skrifva], uthan recommenderar migh uthi hans goda och vänliga favor. [Hvad] mina tienare haffva att sollicitera hooss den Kån. Regeringen, beder jagh tienstligen m. k. her far ville them förhielpa till een god och behageligh resolution. Then högste Gudh *etc.* ... Aff Åbo slått den 5 Decembris 1639.

M. K. F:s och her fars
tienstv. S. S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Lakun till följd af åverkan.

35. (*Ej egenhändigt.*) **Kexholm den 4 Mars 1640.**

Berättar om sin resa genom guvernementet öfver Helsingfors, Viborg (mötet med B. Oxenstierna) och till Kexholm; begär att orsaken till resan meddelas regeringen; om pass för Jer. Imhoff.

Högvälborne herre Hr Rickscantsler, högtährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . haffuer jagh min k. h. fader her medh tienstkärligen icke kunnat förholla att vara uthi förledne Januarij månadt från Åbo till Helsingforss förrest, der sammastädes vidare att besee den nyia stadzens fundation. Så blifuer han på den ort och ställe, som jagh förra uttsedt och om aviserat hafuer, der han bäst och bequemast står till att fortificera, och är allaredo afstaakat, att nu inthet meer fattas, än dijt flyttia och byggia.

Hafuer och för den orsack och andra nödige ärender resan vidare fortsadt till Vijborg att erfara, huru vijda then vore att bringa i någon realitet effter Hennes M:tz nådige villie och befallning, och genom hijtsände ifrån Sverige ingenieur är mestadels uttstakat och så proportionerat, att der föga skade skeer på nogre synnerlige store huuss, uthan meerdels träkyffe, som inthet importera, att väntandes med snaresta eller siet fram i våhr skall der begynna rijfuas och i sådant postur bringas, som vederbör. I thett samma under vägen varit till talls uthi Narfuen med min k. svåger H. Bengt Oxenstierna, der vi om allahanda saker, så uthi ett som annat hafue confererat, i synnerheet på fall, emot förhoppning, der någodt oförmodeligit påkomme, huru som den Lijflensche staten här ifrån Finland är till att assecurera, och så dädan till Kexholm opå den orthen att förnimma både om landsens lägenheet och annat mera, som till Cronones tarfver fordras och fremias kan, derom (vill Gudh), som jagh hoppas på 14 dagars tijdh, när jagh kommer till Åbo, [jag] uttförligen så den Konungslige Regeringen som min k. h. fader med snaresta notificera vill.

År och endelss, hvij jagh denna resa mig företaget hafver, att, medan jagh sinnader är på någon tijdh begära lof af den Konungl. Regeringen öfuer hem till Sverige att förresa, förut landzens beskaffenheet och denna statz lägenheet utij noga acht at taga, och derföre veeta göra relation. Dy är min tienstkärlige begäran min k. h. fader ville bevijsa mig den goda benägenheet sådant hooss den Konungl. Regeringen anmäla, att mig

detta efterlåtas måtte, som och låta sigh vara min person med de mina saker der hemma uthi bästa motton recommenderat, önskandes någen occasion gifuas, der uthi jagh min k. h. fader någen behageligh och vederbörligh tienst kunne bevijsa igen. Der till erkänner jagh migh icke allenast skylligh uthan så villigh som öfuerbödigh finnas, redebogen vara sådant gerna att göra och efterkomma, den stund jagh lefuer.

Elliest är mig och uthi vägen till föllies kommen enn min k. h. faders fordom opvachtare, Jeronimus Ihmhåff, den sin vägh här ifrån tänker ådt Sverige företaga och sigh hooss min k. h. fader anmäla, derföre begärandes jagh ville honom der hän mitt pass meddela, som jagh icke hafuer kunnat honom förvägra, medan han fremmader är, och min k. h. fader en tijdh uthj Frankfurt opvachtadt hafver, som och denna landzorts språk okunnigh, uthan dett meddellt, på thett han deste säkrare och forttare motte öfuerkomma. Här medh *etc.* . . . Aff Kexholm den 4 Martij 1640.

M. K. F. och H. Fars
Tienstv. F. och Sån S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

36. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 7 Juli 1640.**

Rekommendation för Arnold Johan Messenius, som nu satts på fri fot och öfverreser till Sverige.

Högvälborne herre, Hr Rickscantzler högtährade k. frende och her fader. Näst *etc.* . . . effter såsom jagh undertienstligen den Konungzlige Regeringen för detta tillschrifuit hafuer om Messenij sack och lägenheet, huru som han hafuer åstundat sitt fängelsse löss komma, och så vijda till suar förnummit min k. h. faders emot hans person jempte de andre godha herrars gunstige bevågenheet, dett honom sådant nådigst är effterlåtet; och medan han nu effter sin fängelsses förlossening är hijt på Åbo till mig ankommen, i den förmening sigh att öfuer begifua ådt Sverige hooss Hennes K. M:tt och den Konungzlige Regeringen sin plichtskyllige tacksäijelsse göra och vidare förnimma Hennes K. M:tz allernådigste befallning om någen lägenheet, der uthi han brukas kunne, och Cronan någen behageligh tienst göra och bevijsa;

altså hafuer jagh honom här icke oppeholla kunnat, uthan sitt afskeedh och denna vår recommendation till min k. h. fader meddela, medh den tienstkärlige begäran, att, såsom han för detta hans person hafver funnets gunstigh och benägen, tächtes [han] än yttermera sådan högh benägenheet bevijsa, och uthi bästa motton hooss Hennes K. M:tt och den Konungzlige Regeringen befordra och sigh med all gunst låta varan befallat, att han för sin fattigdom skuld kunne blifua med någodt brödh, huar medh han sigh och sin hustru och barn i framtijdhen hadhe till att ernära af, benådat. Förhoppes altså min k. h. fader varder hans lägenheet anseendes, och uthi thet, som honom länder till befordran och välfärd förhielpandes. Här med *etc.* . . . Aff Åbo slott den 7 Julij 1640.

M. K. H. Fars tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

37. (*Ej egenhändigt.*) **Rydboholm den 22 September 1640.**

Om nödvändigheten af en öfverborgmästare i Åbo, till hvilket ämbete rekommenderas Assessorn D:r Petrus Vigelius.

Höghvälborne herre, Herr Rijkzcantzeler, högtährade k. frende och her far. Näst *etc.* . . . effter såssom min her fader tuifvelsuthan till een deel noghsampt vitterligit vara kan dee store orichtigheeter, såm här till dagz hafuer funnetz medh städerne, särdeles uthi stoorfurstendömet Finlandh, och ändoch jagh för min persson hafuer fuller migh beflijtat, den ringa tijdh jagh der varit hafuer, sådanne oordhninger uthi dedh närmerste att afschaffa, och i den staden tencht på de medell, dermedh städerne någorlundha skule kunna drages till upkompst och förkofringh, men så förmeener man doch noghsampt, att sådant altt skall icke vara väl och alztingz till att ährhålla, i synnerhet hvadh sielfue politien och stadzens regeringh vidhkommer, medh mindre att dee icke een särdeles qualificerat persson såssom een principal eller öfuerbårghmästare uti städerne (enkannerligen Åbo, der huffvudhstaden uti stoorfurstendömet ähr) tilsatt och förordnath varder, och ändoch H. K. M:th vår allernådigeste Dråtningh hafuer alleredo tilförenne allernådigest recommenderat migh samme ährende; men så hafver thet alt här till ähnnu intet kunnat skee för thet

ringa vahl, som man hafuer hafft på sådanne perssoner deruti landet, och så frampt sådant alt effter all möijlighet ähnnu skall kunna præsteras, då måste man fuller vara förtencht att förssee sigh medh sådane perssoner, såm der till skickelige finnes kundhe; så, emedan vij förnimme, att landzhöfdingen der sammestädes hafuer någorledes aftalt och persvaderat breffvijsare och Assessor uti den Finske Håffrätten i Finlandh, Doctor Petrus Vigelius, sigh samme bårghmästareembete uti Åbo att opåtaga, hvilken och kan vara dermedh deels och så vijda tilfrijdz, allenast han blefue accommoderat medh eett nödhtorfftigdt salarium och underhåldh, der medh han sigh och dee sine redeligen nära och uppehålla kundhe, måste jagh fuller dedh bekenna, att een sådan persson våre der högeligen aff nödhen, särdeles denne Peer Vigelius, såm ähr intet allenest doctor juris uthan och eliest aff andre qualiteter, hafuer och alleredo någre åhr varit der uti landet, veet bådhe fålketz och landskapetz homör och egenskaph, ähr och eliest tämbligh, färdigh uti dedh Finske språket, så at han bådhe förstår och kan tala medh fålket, hvilket icke een ringa fördel honom uti hanss embete gifua kan. Jagh hafuer fördenskuldh funnet gåt och höghnödigt detta ährende och bemälte Doctor Peers person min her fader således att recommendera, tienstvänligen begärandes, at min her fader täktes gunstiges befordra och der hän resolvera, att han, Doctor Peer, må till samme bårghmestareembete udi Åbo stadh constitueras, och honom der jempte, såm förberörth ähr, förordnat eet sådant underhåldh (andre bårghmästare lijkmätigt), dermedh han, såm förbemält ähr, sigh och dee sine må kunna nära och uppehålla. Såssom nu dette ähr een höghnödhtorfft och högstbemälte H. K. M:tz allernådigeste vilia och för dette migh tilkåmpne order aldeles lijkmätigdt, altså förmodar jagh och underdånigst, att H. K. M:tz allernådigeste resolution och förklaringh derpå fölie måtte. Och vill så her medh *etc.* . . . Aff Rydhboholm den 22 September. Anno 1640.

M. K. H. Fars
tienstvillige S. L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

38. Visingsborg den 3 December 1640.

Condoleansskrifvelse med anl. af Gabriel Gustafsson Oxenstiernas död.

Höghvälborne herr Rikzcantzleer, högtährade elskelige k. frände och her fader. Jagh hafver nu nyligen fast ogärna och medh stor bedröfvelse förnummit the sorgelige tijdender om then höghvälborne herres, Her Gabriell Gustafzsons, Sveriges Rijkes Rådz och Dråtzetz dödelige frånfälle, hvaröfver jagh medh m. k. f. och allom them, som detta sorgefall angåer, tilbörligh condolentz drager, helst medan H. Konungzligh M:t och Sveriges Crono til märckeligit afsaknadt, där igenom een sådan ahnseenligh trogen patriot, ty värr, uthi desse besvärlige tijder mist hafver, af hiertadt önskiandes, att den aldrahögste som i största nöden medh sin mächtige handh emot alle menniskiors förnufft all ting till det bästa dirigera och styra kan, ville ifrån slijke hårde ahnstöter och mutationes vårt k. fäderneslandh mildeligen förskona, och straffet som synes genom sådane personers och riksens stödiers bårtryckiande, oss öfver hufvudh sväfve, lindra och afvärie, och välbemälte Sal. Herres (hvars afgång man högeligen förorsakat, är att beklage, och nu hans siäll evinnerligen frögdes) lekamen, uthi the rättfärdiges opväckelse een frögdefull opståndelse förlähne, gifvandes hans effterlåtne bedröfvade enckia, barn, slächt och förvanter, christeligit tålamodh, och bevare yterligare från vijdare sårg; desslijkest min kähre her fader i synnerheet styrckie at han thenna sorg och afsaknadt icke för hårdt på hiertat lägger, uthan effter berömmeligh vahne, alt hvadh denne tijdzens vedermöde innehafver, och genom Gudz nådige behagh och providentz oss opåkommer, medh frijmodigt, manligit hierta uptager, och låter sigh medh thens Högstes villia, som i all ting är den bäste, nöija. Gudh skone oss nådeligen från skadeliga mutationes, oppehålle m. k. her fader och dhe öfrige Riksens Herrar vedh önskeligit tilståndh, och gifve goda helsosamma consilia, Gudz helga nampn till ähra, then christelige perturberade kyrckio och försambling till opbyggelse, H. K. M:t till it önskeligit fredsampt regemente, och oss allom till hugnat och glädie, under hvars guddomeliga beskiärm jagh m. k. her fader medh alt hvadh honom kiärt är till begiärligh prosperitet, och migh uthi dess vahnlige faderlige affection troligen och tiänstkärligen befalla vill. Aff Vijsingsborg den 3 Decembris, Anno 1640.

M. K. h. fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

39. Visingsborg den 5 December 1640.

Begär A. O:s medverkan att erhålla permission att tills vidare få vistas på sina gods, i ans. till sjuklighet och för enskilda angelägenheters vårdande.

Högvälbårne her Rickscantzler, k. frende och her far. Näst *etc.* . . . Och låter m. k. h. far tienstligen förnimma migh vara i tesse dagar H. K. M:tz min allernådigste Dråtning och Frökens breff och nådige befallning tillhanda kommin, daterat Ståckholm den 18 Novembris, att jag skulle mig der sammastädes inställa till den 3 Februarij tillika med de andra utaff Rådett, landzhöffdingarna och bisparna att berådslå och tidiga råd pläga om the H. K. M:tz och rickzens nödige ährender, som H. K. M:tz allernådigest ährnar uthan tidzspillan förredraga låta. Och emedan jagh ähr så nyligen hemkommen aff een långligh resa, och jag nu reda i Ståckholm såsom een rådzperson bivistades uthan tviffuel the samma rådslagen, som utskåttett bliffve förra stelte, och ther uthinnan alleredo gaff min enfaldige mening och betenkiande tilkenna, tager jagh mig den dristighet till att låtta i underdånighet anmoda H. K. M:t, dett jagh för thenna tidh kunde blifva med resan förskonatt, helst effterdy jagh ähnnu enn sådan kårt tidh icke haffver fått något bestella om mina saker, eij heller för menförre någonstädess kunna kommitt. Migh haffver och mökett förhindratt m. fru mors opasslighet, min hustrus och mina egna flusser, som jagh understundom ähr med belastatt. Och effter som jagh itt sånligitt förtroende drager till m. k. her far, ber jagh på det tienstligaste, att han hooss H. K. M:tz och then låfflige Konungslige Regeringen täcktess giöra min unskyllan, och att migh måtte gunsteligen förlåffvet varda, hemma att förtöffva till sista åkeförett, och till thess Regeringen på H. M:tz vägna migh täcktes befalla att förresa till mitt guver[ne]ment igen eller något annatt att befalla och påläggia. Denna m. k. her faders goda benägenhet och mera faderligit gått bevist skall jagh finnass så skylldigh som öffverbödig att förtiena, så lenge jagh leffver. M. k. hustru låter honom med sin k. hussfru så kärligen helsa sampt m. k. fru mor, then nu alltid måtte låta bära sig i een stool, och m. syster sampt jagh med vår kärlige tienst, under Gudz trogna beskydd m. k. h. far med hela sin k. vårdnad befallatt. Aff Vissingsbårg den 5 Decembris 1640.

M. K. H. Fars T:v. Sån A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

40. **Stockholm den 5 December 1641.**

Ursäkt för uraktlåtenhet att vid uppresan till Stockholm hafva besökt A. O. på Tidön; hotande dyr tid; J. de la Gardies blindhet.

Högvälbårne her Rickscantzlar, k. frende och her fader. Jagh kan icke underlåta honom her med kärligen och tienstligen att besökia, och låta förnimma, att jagh för några dagar sedan ähr kommen hit till Ståckholm igen och i min resa af hiertatt gärna besökt honom på Tijdöön, der nähr hooss jagh och min tienare hade att förnimma, om m. k. h. far var hemma; men så förnam jagh, att han var förrest några miler ther ifrån till en annan gård och ther med en begrafning besvärett, hvarföre jagh theraf, så och för min hustrus opasslighet skull bleff förhindratt. Hoppass m. k. h. far har migh sålunda unskyllatt, och gärna förnimmer hans och the honom tillhöriges goda helsa och välmåge.

Här vidh staten ähr allt uthi vanlige terminis, och uthanlandz, Gudh ske låff, ståå våra saker ähn nu uprätt, som m. k. h. far varder af inkomne aviser förnimmandes. Neder i landett ähr allt uthi godh rolighet, allenast ther i åår bliffver een dyr tidh på spannemåål, hvilkett sigh mäst i synnerhet i skogsbygden förorsakatt haffver aff infallande möcken väta i skiördanden, sammeledes på foder. Fältherren ähr på Jerfva; haffver varitt mökett siuk i sin ögon, som och ähnnu ähr, att han ingen meniskia kan skönia, möckett mindre sigh siälff mata, man förhåppas doch bättring. Gudh hielpe honom. Intett mehra i en hast, uthan önskar vij måtte snart finnas med goda tiender, och att han ville vara obesväratt och helsa sin k. hussfru på min och m. hustrus vägna med vår kärlige tienst, under Gudz beskydd troligen befallandes. Aff Ståckholm den 5 Decembris 1641.

M. K. h. fars tienstvillige S. Alt.
Per Brahe, greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

---

41. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 31 Maj 1643.**

Bjudning till svägerskans fru Anna Margareta Bielkes begrafning.

Välborne herr Rijkzcantzler, kähre frände och herr faar. Jagh kan min käre frände her medh kärligen icke förholla, at effter

såssom Gudh den alldrahögsta utaf sijn oföranderlige vilie och guddomlige försyhn hafuer behagat igenom den tijmelige döden her uthi Stockhollm för någon tijdh sedan ifrån denne ussle jemmerdahlen kalla min k. svägerska, den höghvelborne fru, Fru Anna Margareta Bielcke, bohren frijherredotter aff Kråkerum, Greffvinna till Vijsingzborgh, Frijherrinna till Rydbohollm och Lindhollm, Fru till Vijby och Sessvegen, hvilckens siäll Gudh evinnerligen hugne, och kroppen på den yttersta dagen med alla christrogna een frögdefull opståndellsse milldeligen förlähne. Så emedan intet tienligare ähr, än at kroppen efter Gudz befallningh och itt christeligit bruuk, till dess hvijlorum snart befordres måtte; altså ähr jagh sinnadt nu nestkommende den 26 Junij, om Gudh vill, det sahl. lijket till sin lägerstadh komma låta. Hvarföre ähr min kerlige begehran, m. k. f:de täcktes migh den goda affection och benägenheet, och hennes sahl. lekamen den yttersta åhra och tiensth bevijsa, och vara obesverat, när klåckan ähr ett om söndagen näst förr, att komma här i Stockhollms stoora kyrckian, och effter förrettat predijkan föllia bemälte lijk först till siön, sedan medh bååth till Rydbohollms sochnekyrckia, der det skall neddersetties dagen nest effter såsom förbemälte står; när då lijkfärden förrättat ähr, blifve migh på min k. broders barnss vegner een kärkommen gesth. Sådan så vehl som all annan hanss goda venskapp och benägenheet, finnes jagh medh all kierligh tiensth redebogen och villigh at vedergöra och aftiena, i huadh måtto jagh någonsin kan. Befallandes her medh m. k. f. under Gudz milde beskerm till all begerligh vehlmågo kärligen. Aff Stockhollm den 31 Maij 1643.

M. K. H. Fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg,
S. R. Dråtzet.

---

42. Visingsborg den 8 Januari 1644.

Nyårsbref.

Högvälbårne Her Rickscantzler, k. frende och her fader. Effter som then högste Gudh här till dags och i det framlidne åähr oss alla i hoop i synnerhet m. k. h. far ibland många hendelser

och besverlige tiders förlopp så nådeligen och mildeligen bevaratt och uppehållitt haffver, och vij nu ähre genom Gudz nådh inträdde uthi detta nya åhr, altså vare H. Gudomelige M:t ähratt och tackatt, önskandes af allt mitt hierta den samme gode Guden ville honom giffva ett gått lyckeligitt åhr med många andra flere effterfölliande, uppehålla honom vidh goda kraffter och styrkia så berömmeligen här effter som här till att understödia regimentzbördan, besynnerligen uthi thesse vitt utseende tider och om vårt käre fädernesland umsväfvande fara och tillsättning, sampt oss alla then lycka och glädie, att vij vårt k. fädernelandz styrsell och regeringsbörda, Hennes M:tz vår nådigste Dråtning vid angående tidh i ett florerande tillstånd och lyckeligh stund kunne öffverleffrera. Intett mehra i een hast, uthan m. k. h. far med all sin käre vårdnad uthaff migh och m. k. hustru troligen befallatt under then högstes beskerm till all timmeligh och evigh välfärd. Datum Vissingsbårg den 8 Jan. 1644.

H. T. villige S. F. altid
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg
Dråtzet.

---

43. (*Ej egenhändigt.*) **Göteborg den 9 Augusti 1644.**

Reser, efter slutadt värf i Göteborg, till sitt grefskap; rekommendation för Börje Persson.

Högvälborne herre, kiäre frände och högtähradhe här fader. Jagh önsker *etc.* . . . Och kan honom här medh kierligen ej underlåta, at jagh sakerna her i Götheborgh, effter mit bästa förståndh nu uträttat haffuer (Gudh giffue, dhet kunde lända H. K. M:t och then Konglige Regeringen till behagh) och begifuer mig nu her ifrån till mit greffskap, der jagh några dagar förtöfuandes varder, och videre ordre förvänter. I medler tijdh lagar jag migh till upresan.

Börje Persson bliffver qvar här effter migh, så lenge han får rullerna och inventarier klare, sedhan reser han för åt till Stocholm. Han begärer flitigt aff migh hoss Rijkzcantzleren at recommenderas, at han ville vara honom till det bästa befodreligh, huilket jagh icke utslå kan, han ähr en skickeligh kar, och haff-

ner giort i it och annat sin största flijt. Befaller *etc.* . . . Aff Giötheborgh dhen 9 Augusti, Anno 1644.

H. Tienstvillige Altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

44. Stockholm den 10 (?) Oktober 1644.

Om en af ridd. o. adeln begärd öfverläggning med riksrådet om K. M:ts proposition.

Högvälbårne her Rickscantzler. Tvenne utskickade af Ridderskappett och Adelen voro i dagh hooss mig och begärade, att man ville deputera enn viss tidh och ställe, der de fingo hålla ett samptaal med Riksens Rådh om H. K. M:tz giorde proposition och ricksens tarffver, och emedan jagh, näst aflagd skylldighet, låffvade migh i mårgon, om Gudh vill, ville communicera med mine colleger och vetta them svar, nähr vij komma uthur rådett, [men] nu kan jagh med m. her far intett för få tala uthinan [ej heller?] vij[d] andra tåff Rådett, nähr vij gåå ner i r[iks]salen, derföre begärer jagh hans goda rådh. Tvifflar intett, the haffva varitt hooss honom och [rådfrågat], huru, hvarest och hvadh tidh, om icke i mårgon effter middag, vij skulle kunna komma tilhopa; om vij skulle först i Rådet det anmela H. H. K. M. eller eij. Jagh troor intett, H. K. M:t kan förtenkia oss, att vij möttas, emedan det angåår allas vår välfärd, ähr och icke emot bruk, som för plägar skee. Den högste Gudh bevara honom.

R. Cantzlerens tienstvillige alltidh
Per Brahe.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad. Plats för grefvetiteln saknas under namnet.

---

45. (*Ej egenhändigt koncept.*) **Stockholm den 12 Mars 1645.**

Om armeernas förseende med bröd, salt m. m.

Välborne herre R. Cantzler, käre her fadher och frände. Migh kom tilhanda för få dagar sedan hanss skrifvelsse, förmälande, huru åhrsens tijdh högt lijder, at armeerne skole föras i fält igen, så fordrar icke allenast nödhen uthan och H. K. M:tz vår alder-

nådigste Dråttninghs förehafuande och desseins, at provision tijligen giöres til brödh och salt i armeerne, så väl som och at the befästningar, som både i fäderneslandet ähre som enkannerligen the i fiendelandh, måtte blifua så försörgde, att the icke för fell skall i provision löpa någon hazard, och att Feltmarskalken Herr Gustaff Horn i sina bref, som han min frende tilskrifver, beder at thetta för altingh motte hafuas i acht och uthan någon försummelse ställass i värket.

Så emädan han nu ähr så långt borta, at jagh här öfver medh Rijkzcantzleren icke kan mundtligen communicera, hafuer han och dhes föruthan vedh nährvahrande lägenheet händerna så fulla, att han alt annat nästan måste förgäta, huarföre hafver han sin hugh til fäderneslandzens tienst drifva låtit, att han migh sina tankar här öfver skriffteligen skulle yppna, at uthij tijdh och i hast i Lifflandh ophandlas motte en godh post miöll, rugh och malt och succariebrödh, om thet våro til bekomma, hvilken sedan skulle medh första ned till Calmar sendas, at liggia i beredskap, til tess flotan uthlope, i den goda tilförsicht, at detta, så såm det ligger stoor macht upå, att dee måtte aff migh pådrifvas, at Hennes K. M:tz vår allernådigeste Dråttningz desseins motte blifva executerat och befestningarne och armeerne i tijdh provianterade och försörgde.

Till ett vänligit svar vore migh inthet kärare ähn Rijkscantzlerens närvahrelse, att tilhopa kunne öfverleggia, hvadh i så måtto kunde fordras till krigens oppehelle och dhess fortsättiande, Hennes K. M:t vår allernådigste Dråttningh och fäderneslandhet till eet gått bijståndh. Men såsom dett arbetet genom den Danske fredztractaten honom det för denna tijden förhindrar, altså hafver jagh aff hans vänliga påminande så och aff min egen plicht, betrachtandes, huru högt det åligger fäderneslandzens välfärdh i thenne tijden thär om omsårgh at bära, dett reda på hörligitt (!) sätt påmint. H. K. M:t hafver der om nu giffvit befalningh till Cammaren.

Jagh driffver och hooss them, hvadh jagh kan och förmåå. The hafve reda skrifvit till Ingermanlandh om succaribrödh samt till Liffland och flere städer om spannemåhll, håppandes een godh deell at opbringa. Een liten påst aff spanmåhl, humbla och salt sendas medh dee tveenne skepen, som löpa til Calmar, huilket dermedh sedan skall löpa till Ystad. Så vida jagh kan det att drifua och skynda, skall jagh inthet försumma. Inthet mehra i een hast uthan Rijkscantzeleren under Gudz trogna beskyd till godh och

långvahrachtig velmågo och eet gott förrettande troligen befallat. Aff Stockholm den 12 Martij, Anno 1645.

Konceptet förvaras i Skoklosters arkiv. Band in folio n:r 40.

---

46. Stockholm den 23 Augusti 1645.

Lyckönskan med anl. af det för A. O. ärofulla fredslutet i Brömsebro; ursäkt för underlåten brefskrifning.

Välbårne Her Rickscantzlar, högtährade käre frende och her fader. Jagh bekom hans kerlige skriffvelse*) i gåår effter middagen väll tillhanda, hvaraf jagh gladeligen förnam, att Gudh then högste H. K. M:t och vårt fädernesland haffver välsignatt med eett berömmeligitt, nyttigtt och fördelhafftigt fredzslut emelan Sverige och Dannemark, af hvilkett frögdar sigh hög och låg, tackandes Gudh, som på dett krig een så hastigh och godh ända giort haffver. Och emedan som min k. frende och her far med the andra goda herrar, then åhran och lyckan af Gudh haffve hafft att förmedelst theras, och i synnerhet hans, som hufvudvärcket fört haffver, både igenom sin stoora förfarenhet som och idkeliga arbetsamhet der hän bearbetatt haffver, att thetta shå högt älskande värk haffver vunnitt sin framgång, och intett ther i förgätitt åhr, som till een reputerlig och säker fred kan lända; jagh congratulerar m. k. her far af allt mitt hierta, och åhr detta icke för een ringa tienst till att skatta, som han H. M:t och sitt fädernesland bevist haffver. Det föröker hans goda nampn, så hoos hans egne, alla Svänske män. som hooss fremmandom.

Jagh har mehre att begära förlåtelse, att jagh i så långan een tidh icke skriffvitt haffver. Dett åhr skett af then orsak, att jagh honom icke haffver belasta velatt, emedan han thess föruthan noch besväratt haffver varitt, och elliest tillståndett här aff Rickscantzli dageligen förnummitt haffver. Önskar nu intett högre åhn allt vara skett i en lyckosaligh stund, och att vij måtte snart finnass med hugnad och ett gått tillstånd; then högste Gudh troligen befallandes. Aff Ståckhålm den 23 Augusti 1645.

M. K. Her fars T:villige altidh, så lenge jagh leffver
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Denna, dat. Söderåkra den 16 Aug. 1645, finnes i orig. i Skoklosters arkiv.

47. Visingsborg den 10 December 1645.

Lyckönskan till undfången grefvevärdighet.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzlar k. frende och her far. Jagh haffver fast gärna förstått, det H. K. M:t vår allernådigste Dråtning haffver ansett hans margfallige, långlige och tappre tienster, i synnerhet i den siste vääl aflupne tractat med Dannemark, hvar uthinnan genom hans idkesamme flit och stoora försichtighet Sveriges Crona merkeligen uthi grentzer, fästninger och land med alla andra fördeler ähr förökt, och fördy honom allernådigst hedrat med greffvestånd och ett anseenligitt greffveskap skänckt och giffvitt, och det med den form och sätt, hvaraf hvar redeligh man i all sin möda och hafda besvär sigh hugna kan. Såsom jagh mig nu deröffver möckett frögdar, att H. K. M:t på sådant sätt sine välförtiente män belöner, hvilkett och länder H. K. M:t till ett evigt beröm, och andra till tienst, trohet och idkesamhet beveker, och ähr af hiertatt glad, och intett tvikar andra det och giöra, att vår stånd sålunda bliffver föröckt, altså önskar jagh honom möcken lycka, att han och hans effterkommande det stånd och lähn med annatt mehra till everdeligh tidh måtte uthi tilväxt och flor nyttie och besittia. Hvar uthi jagh och elliest kan vara min k. frende och her far till tienst och vänskap giör jagh det af hiertatt gärna. Befallandes honom med allt det kärt under den Högstes beskydd. Aff Vissingsbårg den 10 December 1645.

H. tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg
S. R. Dråtzet.

Utanskrift: Dhen högvelborne herre, Her Axell Oxenstierna, Greffve till Södre Möre, Friherre till Kimitho, Herre till Fijholmen och Tidhöön, Riddere, Sverigеs Rijkes Rådh och Rijkzcantzler, min k. frende detta kierligen.

Brefvet är skrifvet på qvartblad.

48. **[Stockholm omkr. d. 24 Januari 1647].*)**

Om öfverläggning i rådet rör. regeringsformen; Carl de Besches sak.

Höghvälbårne Greffve, Her Rikscantzlar, k. frende och her far. Jagh förnimmer, att H. K. M:t haffver i Rådcammaren hafft regeringsforman förre och något ther uthi upläsa låtitt, och några ringa discurser der öffver förreluppna. Jagh tackar m. h. far, som sådant täckes med mig communicera. Jagh håppas om torsdag, om Gudh vill, att vara med tillstädes. Jagh håller fulle för rådeligitt, hvar möijeligitt vore, att den nu på denne Riksdag kunde sätties i sitt skick, både att det i framtiden kan falla svårare, och många, som nu leffva, kunne effter mäniskligt sätt falla af. Hvad Carl de Besches sak vedkommer ähr bäst, som m. her far förreslåår. Gudh nådeligen uppehålle honom vid godh helsa och styrkia.

M. K. H. Fars t:villige altidh
Per Brahe.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

---

49. **Stockholm den 22 Juli 1647.**

Beklagar A. O:s fall från hästen; utrikes nyheterna; J. de la Gardie; sändebud från Frankrike; hert. af Meklenburg; rekom. för J. Papegoja.

Höghvälbårne, Greffve, Her Rickscantzlar, k. frände och her fader. Näst *etc.* . . . tackar jagh honom så möckett flitigt, som migh igenom sin håffjunckar haffver täcks helsa låtitt. Och haffver jagh therjämpte fast ogärna förnummitt honom vara med een häst fallin och sitt been något mot een gärdzgård skarratt (!); dåck Gudi skee låff, att skadan icke hafver varitt stoor och nu dageligen bättrass. Den samme gode Guden nådeligen uppehålle m. k. h. far med sin k. Greffvinna och vårdnat vidh god helsa och önskeligh välmåge, och snart åter att finnas vid ett behageligitt tillstånd. Åhr dett något här på denne orten, jagh kan tiena honom uthi, giör jagh det af hiertatt gärna.

---

*) Af Riksrådsprotokollet för den 23 och 26 Januari 1647 synes att regeringsformen på drottningens initiativ då i rådet till behandling företagits, men att riksdrotsen för opasslighet var frånvarande. Likaledes synes, att han varit närvarande d. 28 Januari, som detta år inföll på en torsdag.

Här ähr allt uthi vanligitt tillstånd, och har H. K. M:t begynt att taga up revisionerne. Hvad uthan landz ähr, tvikar jagh intett m. k. h. far ju af ordinari posten och correspondentierne det förnumitt haffva. Många saker ståå nu på spetzen. Gudh giffve the våra lycka, och nådeligen bevare ifrån ofall. Någott måtte nu rede vara föreluppitt. Frantsozen stäår intett i bästa postur, och till andra hans vedervärtigheter, ähr nu kommen den olyckan vid Lerida. Allt sådant synnes i detta åhr giffva stoora förandringar, så i krigett som tractaten. Fältherren kommer nu stundom i Rådet. Hit kommer och een Envoyé uthur Frankerike. Den unge Hertigen*) af Mekelburg ähr här, och Landgreffven**) väntas och. Intett mehra i een hast uthan m. k. h. far then högste Gudh troligen befallandes. Aff Ståckholm den 22 Julij, Anno 1647.

M. k. her fars tienstvillige alt.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Han ville helsa sin k. greffvinna med min kärlige tienstz tilbiudelse. Effter Jahan Papegåia har tvenne resor varit i nya Sverige och sista resan bleff honom låffvatt, att han skulle föres in uppå staten och blef förglömt, och han lickväl tienstgiort haffver, altså recommenderar jagh honom m. k. her far.

---

50. Åbo den 22 Juni 1648.

Underrättar om sin ankomst till Finland; tillståndet i landet dåligt; förfrågan rör. en af biskop I. Rothovius föreslagen utnämning för dennes son till ett pastorat.

Högvälborne Greffve, Hr Rikzcantzler, käre frändhe och herr fahr. Näst *etc.* . . ., sedan jagh begaf migh effter H. K. M:tz allernådigeste befahlningh hijt till storfurstendömet Finlandh på reesan och den 13 afreeste ifrån Stocholm, är jagh, Gudhi skee loff, lyckeligen och väll hijt ahnkommen på Åbo redd; den 18 och 19 här sammastädes landtstegh, och hafuer funnet här på dhenne orten alla landzens inbyggiare och undersåtare, af alle ståndh uthi all troheet och devotion emot H. K. M:t och Cronan. Men huadh elliest dhenne staten och landzens lägenheet vidhkommer, är han

*) Carl.
**) Friedrich af Hessen-Eschwege.

så vulin såssom Rikzcantzleren nogsampt tilförene är bekandt, at jagh befahrar, det ett tompt visthuus gör een galen redhdeja. Doch skall jagh uti alt göra min högsta flijt H. K. M:t och Cronan till underdånigh och trogen tiänst, så mycket mina krafften någonsin kunna tillåta, önskandes, at den högste Gudh ville åhn een gångh låta finna oss uthi it önskeligit och gåt tilståndh. Hermedh honom medh sin k. Grefvinna och alt dhet kärt är, under dens Högstes milde beskydd till all andeligh och lekammeligh välfärdh troligen befalandes. Aff Åbo slåt den 22 Junij. Anno 1648.

M. k. h. fars, R. Cantz., tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Egenhändigt: Mäster Isack, Bisspen här i Åbo, har anmodatt mig att villia sättia sin sån till pastoratet i Pargas och att Rennemäcki lägges till biskopsgiälle igen, till hvilkett så vääl Consistorium som alla interessenterne hafva giffvitt theras samptyckie, effter han icke een tåff sina sönner har bracht till någon lägenhet, som the andra hans barn kunna sig på hans dödzfall stödia. Han säijer, det ähr intett regal giäld. Jag begärer Rickscantzlerens råd der uthinnan, om jag skall det tillåta heller referera till H. K. M:t

---

51. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 25 Juli 1648.**

Tacksägelse för bref; Erik Oxenstiernas bröllop.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzlar, k. frände och her far. Hans kärlige congratulation öffver min lyckelige resa hit till Finland med annatt mehra, dateradt Ståckholm den 14 Julij*) kom mig vääl den 22 huius till handa, tackar honom derföre tiänstligen och kärligen, som giör mig i allt så godh lyckönskan. Önskar, att den gode Gudh ville låta oss een gång återfinnas vidh ett önskeligitt tillstånd, och ähr det uthi ett eller annatt jagh på denne orten eller elliest kan bevisa honom och de tillhörige någon tienst, det giör jag af allt mitt hierta gärna. Gudh skee låff, som har hulpit hans k. sån Greff Erich till helsan igen, ehuru vääl jagh hade giärna sett, att jag hade kunnatt hålla bröllopet

*) Detta bref finnes i original i Skoklosters arkiv.

den 22 Augusti; men af skälig orsak låter jag mig den 10 September behaga. Den gode Gudh låte det skee i een lyckesaligh stund och alla våra förläna een lyckesam resa. M. k. hustru och jagh jempte Rickscantzlaren siälff helsa hans k. Greffvinna med vår kärliga tienst, under Gudz trygge beskerm troligen befallandes. Aff Åbo den 25 Julij 1648.

M. K. h. fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

---

52. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 2 Augusti 1648.**

Rekommendation för landshöfdingen Jakob Clason Uggla.

Högvälborne Greffve, her Rijchzcantzler, khäre frände och her fahr. Näst *etc.* . . . effter såsom för detta Landzhöfdingen vidh Hälsingfors, Jacob Classon Ugla, är nu här ifrån dijt öfver reesefärdig, och hafver något hoss H. K. Maij:t at ahnhålla, som han sielf vidh sin öfverkomst berättandes varder, altså begärat, jagh ville honom Hr Richzcantzleren till det bästa recommendera, at han ville så här effter som altijd tilförene vara hans gunstige herre och befordrare, och hoos H. K. M:t honom it gåt ordh förlähne, at han samma sit värf deste betre förrätta kundhe. Och ehuru väll jagh Hr Rikzcantzleren, som elliest medh många besvär är öfverlastat, icke här med gärna bemöda ville, lickväl för bemelte Landzhöfdingens trägne begäran, hafver [jag] eij annors kunnat, åhn honom denne min förskrifft till Hr Rikzcantzleren meddele, kärligen begärandes, at Hr Rikzcantzleren täcktes låta honom vara sigh uthi bästa mátton befallat, at han uthan något långsampt uppehållande till it nådigt afskeedh komma kundhe. I huadh måtto jagh kan vara Hr Rickscantzleren till villie och tiänst igen, gör jagh altijdh gärna. Och befaller *etc.* . . . . Aff Åbo slåt den 2 Augusti 1648.

M. F. H. Fars Tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

53. Åbo den 14 Augusti 1648.

Tacksägelse för de öfversända goda nyheterna från Tyskland; farhågor för förhållandena i Ryssland; privatsaker.

Höghvälbårne Her Rickscantzlar, k. frände och h. fader. Hans kärliga skriffvelse af Ståckholm den 29 Julij bekom jagh med min egen tienare vääl tillhanda för några fåå dagar sädan*), tackar honom så möckett flitigt, som mig om sakernes förlop giör underrättelse. Gudh vari låff för de härliga victorier, som uthan ifrån höres och i synnerhet nu, att nye staden med slåttett Prag skall vara eröffratt. Gudh skone, att Fältmarskalken icke ähr bliffvin, och att slagett å vår sida hade erhållit sägren; voro det en skarp vigge till ett gått utslag och slut på freden. Och der den då icke följde, synnes då Gudh haffva annatt i sinne. Gudh bevara H. K. M:t och förläna gode rådh och gått förtroende hemma.

Om det Muskowiteske oväsendet följer, synnes Gudh med innerlig tvedregt villia risa värden. Gudh skone sin församling.

M. k. syster med m. brordåtter och hela medföllie, Gudh vari låff, kommo vääl hit den 2 Augusti. Han och nådeligen hielpe Greff Erich hit med behållen resa, och låte sädan all ting löpa lyckeligen och vääl af. Hädan ifrån ähr intett nytt, uthan allt beroor i sitt vanlige tillstånd. Gudh låte oss alla en gång igen finnas med hugnad, uthi hvilkens trogna beskydd jagh m. h. far fliteligen befaller. Aff Åbo den 14 Augusti 1648.

M. K. H. Fars tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

54. Åbo den 20 September 1648.

Erik Oxenstiernas nu öfverståndna bröllop; om Per Brahes förordnande att blifva caput legationis vid den nya underhandlingen med Polen.

Högvälbårne Greffve, Her Rikscantzlar, k. frände och her far. Jagh kan icke underlåta honom att besökia med denne min kärliga skriffvelse, låtandes honom tienstligen förnimma, att hans älskelige k. h. såns, Greff Erichs, och min k. brordåtters bröllops-

*) Detta bref finnes i original i Skoklosters arkiv.

högtidh vara lyckeligen och vääl öffverståndin den 10 September, och, effter denne landzortens närvarande tillstånd, åhr den skedd med temmeligh stoor solennitet och större möckenhet af adell och annatt gått fålk, än vij hafva förmodatt. Den högste Gudh låte nu allt detta vara afluppett, hans helige och gudommelige nampn till pris och åhra och oss å alla sidor till mykin hugnad och glädie. Och såsom detta till nähra skyllskapen läggas med tvenne svägerlag, altså finner jagh mig så mökett skylligare den förre vänskap och goda förtroende med all den åhra och tienst jagh någonsin kan och förmåå att continuera och förmera och i det goda förtroende och vissa tillförsicht att alltidh erhållas igen i all godh och trogen affection.

Jagh tviflar intett, att m. k. h. far ju vet, att H. K. M:t haffver skriffvitt mig till, att jagh ville taga på mig att vara commissarius och föra directionen i den tillstundande Pålenska tractat. Jagh haffver och H. K. M:t i underdånighett svarett, och, så frampt att H. K. M. der uthinnan continuerar, så ber jagh honom så flitigt, att han i all ting täcktess migh underrätta de loco, tempore, personis conjungendis, apparatu och underhållet, och i synnerhet på hvadh sätt tractaten till thess lyckelige utslag kan formeras. Ty jagh kan vääl besinna, hvadh å alla sidor kan yrkas. Jagh hade fulle förmodatt, effter jagh så nyss åhr hit kommen, att H. K. M:t hade fallett på någon annan, och i synnerhet att jagh icke möckett har tracterat sådana saker, och åhr nu nästan ovan vidh allt sådant, kan och fulle i allt falla stoora besvärligheter, dock hemskiuter jagh allt till H. K. M:tz godhtyckio och väntar all vidare ordre och befallning med alla omstendigheter.

Och der så åhr, så säge jagh gärna, att hvar af Commissarierne hade sitt vissa deputat, och jagh för mig, tanqvam caput legationis, effter så mångas fålk och personer icke länge kunde nöijas tillhopa eller begåås i ett sällskap, och kan skee vij bliffve icke alltidh vidh handelsplatzen. I Pryssen, nähr vij voro i fälltett vidh handelsplatzen tillhopa, leffde vij ex publico, och, nähr vij voro annorstädes, hvar af sitt deputat. Jagh kan fulle vetta Cronans medell, derföre för min persån skall jagh väl vetta mig der effter rätta, men dett ville fulle nagott till, nähr jag considererar mitt ämbete, som icke åffta åhr hent uthan landz draga.

Min her far giorde mig een synnerligh faveur, att han, så vida han det förnimme kunde, och elliest honom till stodo der uthinnan bearbeta, ville mig vetta låta. Jagh tiener honom så gärna igen. Gudh låte oss åter finnes med önskelige tiender, un-

der hvilkens gudommelige beskydd jagh honom troligen befaller. Aff Åbo den 20 Septembris 1648.

M. K. H. Fars tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

55. Åbo den 8 November 1648.

Tacksägelse för bref och beklagande af A. O:s sjukdom; fredsutsigterna; den tillärnade underhandlingen med Polen; privatsaker; dyr tid i Finland.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzlar, k. her far och frände. Jagh tackar honom så möckett flitigt för sin skriffvelse af Tijdöön den 21 Octobris*), hvilken migh tillhanda kom den 3 huius, och förnimmer fast ogärna Rickscantzleren vara så illa behäfftatt med rosen. Gudh nådeligen hielpe honom till styrkian igen.

Det ähr Gudz värk, att fredztractaten vinner så sin framgång. Gudh förläne slutett på sådant sätt, och att militien till nöija bliffver affdankatt och hemförd. Hvadh som vij tänkie att behålla och förläggia i guarnisoner, der skall fulle falla stoora besvär hooss.

Det synnes nu full olickt, att Pålaken skall så hastigt resolvera till någon tractat vidh sådan perturbation och vidh denne vår postur. Det kom för två dagar sädan en skuta ifrån Dansik. Förmenar, att Printz Cassimir skall reda vara vald till kung. Gudh giffve jagh voro änskyllatt för den resan, om tractaten gåår foort. Gudh bättre, m. k. hustru ähr nu åter så siukeligh igen. Jagh håppas Hännes M:t brukar nu några personer der uthanlandz, emedan med Gudz hielp tractaten der sammastädes förhåppentlig nu vinner sin ändskap.

Greff Erich med sin unga Greffvinna ähre vääl, Gudh skee låff, öffverkomen. Jag har från dem sädan fått tvenne skriffvelser. De ähre nu dragne till Wolmar och med åkeförett komma tillbaka till Räffle igen. Mine breff till m. svåger Greff Jahan sänder jag alltidh till Bäijer.

Vinteren ähr reda här temmelig stark infallen, ähr och temmelig dyr tid och på många örter oåår. Här gäller en tunna spannemåål 8 dlr k. m., men ved Biörnebårg och någor annorstädes 10 dlr. Defecten här i staten bliffver mot 60 tusen daler gått mynt. Gudh vet, huru man kommer till rätta. Den högste Gudh

*) Detta bref har ej kunnat finnas i samlingen på Skokloster.

m. k. her far med allt det kärt åhr befallatt. Aff Åbo den 8 Novembris 1648.

M. K. H. Fars T:v. altidh
Per Brahe.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad. Plats saknas för grefvetiteln under namnet.

---

56. Åbo den 29 November 1648.

Tacksägelse för bref och råd; den glada underrättelsen om fredsslutet; önskar slippa infinna sig vid riksdagen.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzlar, k. frände och her fader. Jagh bekom hans kärliga skriffvelse för några dagar sädan, daterat Tijdöön den 4 November*), hvar uthinnan han mig behagar att kungiöra om sakernes förlåp så hemma, som hvadh uthanlandz passerar, sampt med sitt betenkiande om den Pålniska tractatens beskaffenhet. Såsom sådant var mig möckett kärt, altzå tackar jagh honom derföre kärligen och tiensteligen.

Gudh vari evinnerliga åhratt, som haffver giffvit på den långa och mödesamma tract[at]en i Tyskland ett önskeligitt utslag. Han och nådeligen ville låta vinna een fulkommenhet uthi allt, hvad som till freden tienar, effter som och uthan tvifvell, möckett lährer skaffa att giöra så i ett som annatt, för än allt kan sättia sigh i det skick, som det böör ståå. Hvaraf jagh nu har högh orsak att congratulera m. h. far och önska af Gudh lycka, som hans k. sån der uthe den åhran har förlänt, hvar uthinnan han lemnar sigh hooss posteriteten ett odödeligitt nampn. Och såsom vij å alla sidor föruthan den förra skyllskapen åhre bebundne med dubbellt svågerlaag, alltså åhr hugnaden theste större.

Jagh håppas m. h. far fick och mitt breff, senare skriffvitt, än som det han svarar uppå. Jag komme gärna till Ricksdagen, men jagh håppes H. K. M:tt har mig änskyllatt både för een och annan orsak skull. Jagh förnimmer och, att cröningen skall ståå i näst tillkommande Augusto. Gudh giffve till lycka, och låte oss finnas een gång igen med hugnad och glädie, i hvars trogna beskydd jagh *etc.* . . . Aff Åbo den 29 November 1648.

M. K. h. Fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Denna finnes i original i Skoklosters arkiv.

57. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 20 December 1648.**

Med underrättelser och bref från Erik Oxenstierna.

Höghvälborne Greffve, Herr Rijkzcantzler, kähre frände och herr fahr. Näst *etc.* . . ., kan jagh min kähre f. här medh eij obemält låta, migh hafva bekommit bref ifrån höghvälborne Greff Erich Oxenstierna, där af fast gärna förnimmandes honom medh sin k. Grefvinna och låfliga medföllie vara väll till Wolmar öfverkommen. Önskar, at den högste Gudh ville alt framgeent oppehålla dem vidh helssa och sundheet, at vij altijdh gode tijdender ifrån dem spörja måtte. Innelychte bref, som där ifrån hijt kom, öfversänder jagh min k. f. här jämpte tilhånda. Och befaller *etc.* . . . Af Åbo slåt den 20 December 1648.

H. T:v. S. O. F. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

58. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 2 Januari 1649.**

Ursäkt för uteblifvande från riksdagen; rekommenderar de finska städernas angelägenheter särskildt med afs. å tjärukompaniet och seglationen.

Höghvälborne Greīve, Herr Rijkzcantzler, kähre frände och herr fahr. Näst *etc.* . . . Efftersom jagh för infallande meenföhres så och andra lagliga förfals skul, icke min skyldigheet lijkmätigt kan komma till den almänneliga Rijkzdagh, som af H. K. M:t berammat är till den 15 Januarij nästkommande, och då näst all annan min plicht till at underrätta min allernådigeste Dråtningh om detta landzens tilståndh, så ock andraga dess inbyggiares underdåniga anhållande till at nå itt önskeligit beskeedh och svaar. Och ehuru väll jagh uthföhrligen medh min skrijfvelse det giorde för een rum tijdh sedan, lickväl hvadh städernas väsende vidhkommer, hafver jagh ähnnu något velat påmint effter allas theras begähran, hvilket och thes uthskickade till Rikzdagen, sielfve ihoghkommandes varda till deras välfärdh och handels fortsättiande. Beder därföre så kiärligen, han täcktes så detta jagh förmäler i gått betänckiande taga, som bårgerskapetz uthskickade all gunstig befordran bevijsa, och, så vijda det billigt och görli-

gen befinnes, förhielpa them hooss H. K. M:t till een nådigh resolution.

Det första är, at H. K. M:t ville allernådigest låta ähnnu een gångh befalla att öfversij uthi alla interessenternes närvaru det beckz- och tjäru-compagnies privilegium, att een och annan, hvilkes välfärdh och förluster een stoor deel i sticker, måtte få påminna det, som dem trycker, och altså compagniet, som dhe inthet ogilla kunde, sättias på den foot, at dhe i den handelen kunna blifva behåldne.

Det andra är, emädan alt föhres här städerna förbij åth Sverige, så at all nähringh här förfaller, om icke det stode till görande, at alt det, som skeppades uthur Finlandh af landet åth Sverige, skulle först sökia nämsta eller huilken stadh dhe helst vele här, och afläggia sin tull, och sedan tulla på nytt vidh Blockhuusudden, där dhe denna landztuls zedell skulle opvijsa, sampt längden på hvadh fålck the medhförde. I then måtton blefve detta landet inthet så förblåttat på medell och fålck, som nu skeer. Det skulle märckeligen bättre så H. K. M:tz och Cronones toll som och gagna städerna, emädan och the tå altijdh finge något at opkiöpa. Ty at förtaga bönderna seglasen, sijr jagh inthet görligit, och om man them förtogo, kan man inthet förbiuda adelen. Och emädan adelen nu besitter alla godzen, föhres lickväll alt under itt skeen medh theras afrath sin koos. Elliest är och omögeligit, at städerna kunna så hastigt här vara män alt at opkiöpa, thär igenom landtmannen blifve strandsatter. Sålunda måtte hvar man segla, och skulle mången af sigh sielf på detta sättet släppa seglasen.

Adelens privilegier spela fulla något häri, men jagh hafver taalt vidh några, som inthet improbera, ty minsta deelen hålla skuutor. Jag är ock interesserat för min persohn, och vil jagh inthet seija emoot, ty sannerligen elliest komma här städerna aldrigh op, uthi hvilkes befodringh och tillväxt Cronones inkompst mäst sticker. Hvadh flera motiver och rationes här tilhöra varde bårgerskapet sielfve vetandes i all tilbörligheet at förebringa. Befallandes *etc.* . . . Af Åbo slått den 2 Januarij 1649.

M. K. H. Fars T:v. A
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

59. Åbo den 2 Januari 1649.

Beklagar A. O:s ohelsa; nyårsönskan; sänder bref från Erik Oxenstierna.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzler, k. frände och her fader. Jagh har med stoort bekymmer och klagan fast ogärna förnummitt hans stoora opasslighet och siukdom, dåck något litett kunnatt hugna mig, i det jagh strax ther effter förnam något haffva vänt sigh till bättring. Jagh önskar aff allt mitt hierta näst ett frögdefullt nytt åhr med många andra effterfölliande, att den högste Gudh ville hielpa honom till sine förra goda krafter och hälsa igen, hvar af jagh med alle dee hans måtte haffva orsack att glädia och hugna oss. Hans k. sån, Greff Erich och hans Greffvinna må, Gudh ske låff, vääl, och sänder här jempte m. k. h. far hans breff till hånda. Den samme gode och nådefulla Gudh, låte oss enn gång åter finnas med hugnad och glädie, uthi hvilkens trogne beskydd, jagh honom med allt det kärt ähr troligen befaller. Af Åbo den 2 Jan. 1649.

M. K. H. Fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Wissingsbårg.

Brefvet är skrifvet å ett qvartblad.

---

60. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 14 Februari 1649.**

Rekommendation för en borgare i Åbo, Henrik Kort, att erhålla ersättning för förlusten af ett parti beredda hudar.

Höghvälborne Grefve, herr Rijkzcantzler, kähre frände och herr fader. Näst *etc.* . . ., kan jagh Hr Rikzcantzleren här medh eij obemält låta, migh vara nu vidh mitt genomreesande klageligen förebracht, huru såsom Casper Forbuss nu i våhr tu åhr sedan hafver medh sigh tvenne barckare ifrån Stockholm hijt öfverhemptat, hvilka han berättar skola hafva sina richtiga lährobreeff och goda afskedh. Och när han inthet längre förmåtte dem at hålla, hafver hans svägerson Hendrick Kårt, bårgare och invånare här i staden, tagit dem till sigh på sin egen bekåstnadt, och låtit dem bereeda till een fyritijo decker huudar, dem han i nästförledne höstars medh sigh till Stockholm förde på een frij

marknadt at försällia. Hvilka bårgmästare och rådh leto arrestera, och han sedan effter deras villia sielf måste cavera före på een påst peningar, för ähn han dem löös fick, blifvandes sålunda af dem ähndå platzat och oppehållen, at han inthet kunde där ifrån komma förr ähn seendt omsider emot allhelgonatijdh, sedan dhe sielf hafva måst bekänna, att dhe ingen fogh hade honom något at tiltala.

När han då på sijdahösten sigh heemåth begaf, lyckades honom inthet bättre, uthan råkade i siönödh, at han miste både skuutan och alt sitt godz, undslippandes sielf medh stoor lijfzfahra, och är nu een ruinerat karll, där sådant lickväl hade kunnat blifvit behållit, så frampt han af deras vållande icke så länge hade oppehållen blifvet.

Nu såsom han förmehnar sigh vara tilfogat detta inpasset emot all lagh och rätt, H. K. M:tz gifne privilegier och helst frij marknadsbruuk, där han doch, så länge marknan stodh, icke, som han hade kunnat, stycketaals uthan dekertaals försåldt; hvarföre hafver han anmodat migh om een förskrifft till Hr Rickzcantzleren, at honom uthi detta fallet måtte blifva adsisterat till at få niuta rätt emot dem, som han kan hafva här om tiltala.

Och ehuru väl jagh uthan dess veet, at min k. f:de hielper till rätta och befordrar så väl den ena som andra H. K. M:tz trogna undersåtare emot all obilligheet, så och jagh icke omständeligen veet, huru såsom alt förelupit är, om dhet sigh så tildragit hafver, som han berättar, och för den orsaken skull hade honom detta kunnat uthslagit, men lickväl för hans trägne anhållande hafver jagh det icke kunnat förvägra, uthan detta ährandet Rikzcantzleren recommendera, at han af sina vederparter kunde uthi itt eller annat skee itt billigt och rättvist åthnöije, på det at han och andra sådana icke måge blifva afskräckte ifrån deras handteringar. Befallandes *etc.* . . . Af Åbo den 14 Februari 1649.

M. K. H. Faders tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

61. Åbo den 29 Mars 1649.

Beklagar A. O:s ohelsa; det politiska tillståndet i Europa; åberopar till K. M:t ingifven ämbetsberättelse; tjärukompaniet; privatsaker.

Höghvälbårne Greffve, Her Rikscantzler, k. her far och frände. Jagh bekom för fåå dagar sädan hans kärliga skriffvelse, daterad Ståckholm den 24 Januari*), aff hvilken [jag], som mig myckett okärt var, förnam den stoora opaslighet, som han har varitt behäfftat med, doch fröjder mig aff allt hierta att m. h. far kommer någorlunda till sina kraffter igen. Gudh hielpe ännu vidare och oss een gång åter igen att finnas med ett önskeligitt tillstånd. Tackar m. k. h. far så tienstligen för communicationen om tillståndett.

Den Högste förskone vårt k. fädernesland ifrån sådana och andra olyckor, som alla land och kongerike, [som] runt omkring oss ähre, ähre behäfftade med. Tragicus exitus Regis i Ångeland. Huru det vidare afflöper, giffver tiden. Frankerike får det, som det länge sädan effter rungitt haffver. För väderilett hade det varitt bättre något att föga sköttat, än för then låtitt utbrijsta till den extremitet. Nu behöffva the alla sina konster. Det ähr ett mächtigt kongerike, men snart öffverdragit och ruinerat. Pålen synnes än nu fåå större vidlöfftighet. Man tager på att beskylla den förra Kånungen så vääl och thenne att haffva uphissatt Cossakerne till Cronans förderff. Det synnes icke heller olickt delirium principum.

Om min resa hörer jagh nu intett. Jagh fick vääl breff ifrån H. M:t, men ther om intett. Dåch berettas mig af androm ther om. Gud skee låff, jag har nu fulländatt min resa kring om landett. Hvadh mitt förrättande har varitt, varder m. k. h. far finnandes aff mitt breff till H. K. M:t.

Gudh vari ähratt, här ähr allt uthi god roo och stillhet. Tiärecompagniet skall jagh effter H. K. M:tz befallning och m. k. h. fars recommendation låta mig vara angelägitt, så vida jag kann. Packetett haffver jag sänt till h. ä. käre sån Greff Erich. Then högste Gudh befaller *etc.* . . . Aff Åbo den 29 Martij 1649.

M. K. H. Fars tienstvillige sån altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stockholm d. 11 April, Anno 1649.

*) Denna finnes i original i Skoklosters arkiv.

62. Åbo den 20 Maj 1649.

Gläder sig åt A. O:s förbättrade helsa; riksdagen; hinder för att närvara vid dotterns bröllop; den blifvande fredsunderhandlingen med Polen; skördeunderrättelser från Finland; tacksägelse för bref.

Höghvälbårne Greffve, Her Rickscantzler, k. frände och her fader. Med detta bud haffver jagh icke underlåta kunnatt honom att besökia igenom min kärlige skriffvelse och näst all villig tienstz tilbiudelse med all välfärdz lyckönskan, hugnar jagh mig, att jagh förnimmer m. k. h. far vara kommen till temmelig styrkia igen, sammaledes och m. k. svåger Greff Jahan vara restituerat aff een anstöt tåff een hefftig brennesiuke. Den högste Gudh förlähne vidare styrkian och krafft er, och oss alla i sinom tidh finnas i ett önskeligitt välstånd.

På riksdagen förnimmer jagh många vichtiga saker haffva varitt väntilerade och endels slutne. Gud giffve allt till lycka.

Jag hade fulle ment att kunna komma till m. k. dåtters bröllop, som jagh förnimmer nu snart skall hållas. Then Högste giffve sin välsignelse till sådant christeligitt värk, men dee många bestellningar jagh har nyligen på halsen fått effter riksdagsbeslutett jämpte mitt privatförhinder affhåller mig.

Men der Gudh så änteligen behagar, att jag skall resa till Pålniska tractaten, ährnar jag vist landstiga först vidh Ålsnabben eller nästa hamn i Svänska skääyen. Och kan fulle tänkie, som mig och tillskriffves, att Pålaken har hvarken Venetianerne eller Frankerike ännu besökt, affväntar tiden tvifvelsuthan, huru allt vill afflöpa med Cossackerne och med afdanckningen tåff vårt fålk i Tyskland.

Nu ähr här i landet sådant utlåp, som ingen minness och j[u] längre man kommer up i landett j[u] mehra sommarachtigt, att grässet ähr reda högt, mot naturen och vanan. Med vårsädan ähr i Nyland, Satagund och Tavasteland mächte slätt beställt, att nästan allt måste plöijas på nytt, och utsäde icke tillfångs på många örter. Gudh affvände hårda åhr. Intett mehra i een hast, uthan täckes hälsa sin k. Grefvinna på min och m. k. hustrus vägna med vårt kärlige tienst. Then högste Gudh troligen befallandes. Aff Åbo den 20 Maj 1649.

M. K. H. Fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

K. H. Far. Sädan jag detta skriffvitt haffver, och vidh min påstz affärdning, kommer mig hans breff till handa med ordinarie påsten, datum Ståckholm den 12 April*). Gudh vet, hvem breffvett haffver så länge uppehållitt. Jag [tackar] Rickscantzleren så möckett flitigt, som mig så omständeligen aviserar om sakernes förlop. Det synnes vist stoora förandringar i värden. Gud vände allt till dett bästa. Om Pålniska tractaten vet jag intett at judicera.

Rikskanslerens påteckning: Præsent. i Stockholm d. 25 Maij, Anno 1649.

---

63. **Åbo den 11 Juli 1649.**

Beklagar fru Anna Bååts frånfälle; begär underrättelse om den stundande underhandlingen med Polen.

Höghvälbårne Greffve, Her Rikscantzler, käre frände och her far. Jagh haffver för få dagar sädan fast ogärna och sårgligen förnummitt, att den gode Gudh haffver pålagt honom sitt faderliga kårss och hädankallatt hans älskelige käre Greffvinna, med hvilkett jagh itt högt medlidande drager och hierteligen beklagar, önskandes först, att Gudh ville frögda hennes siääl och förläna kråppen een frögdefull upståndelse med alla christrogna menniskior. Och ehuru vääl jagh vett, att m. k. h. far såm enn rättsinnig christen man uthan min ringa påminnelse detta tåligen uptager, som det och härflyter af Gudz synnerliga försyn, lickvääl önskar jagh honom all tröst och hugnad aff högden med ett fritt och gått tålamod, och att then Högste ville förskona med slicht här effter.

Hädan ifrån ähr intett skrifftvärdigt, uthan allt i vanligitt tillstånd, uthan det, Gudh bättre, här faller een hårdt tidh in. Jagh tackar och honom, som mig sist om alla saker så vääl informerade. Ber än ytterligare, om nągott infaller, om termino tåff den Lybeska och Pålniska tractaten, att jagh det i tidh förut mig i mine saker till effterrättelse förnimma måtte. Then högste Gudh troligen befallatt. Af Åbo den 11 Julij 1649.

M K. H. Fars tienstvillige
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Detta egenhändiga bref finnes i behåll i Skoklosters arkiv.

64. Åbo den 16 Augusti 1649.

Tacksägelse för underrättelser; märkeliga nyheter från Polen; ett bref från E. Stenbock sändes.

Höghvälbårne Greffve, Her Rikscantzler, k. frände och her far. Hans kärlige skriffvelse af Ståckholm för kårt tidh sädan haffver jagh vääl unfångitt. Näst allt annatt behagar [han] att kungiöra mig om alla sakers förlopp så omstendeligen. Det ähr mig till godh underrettelse och tackar honom derföre så tienstligen, och tvikar intett, der någott synnerligitt åter förrefaller, att mig vederfars den gunsten yttermehra.

Åhr det nu sant, som m. svåger Hr Erich Stenbock skriffver mig till uthur Riga af den 1 Augusti, att Littouverne ähre af Cossakerne och Tartaren slagne uthur fälltett, att een stoor del af theras adell med det Curländiska regimentet skall vara nederhuggitt, Razewill siälff skamferatt, och Hög-Pålakernes läger berent, att man misströstar, huru det vill aflöpa; ähr det så i sanning, lährer det väsendett haffva ett vida utseende. Incestuosæ nuptiæ Regis föröka och synderna och straffett. Nähr siste tractaten stood i Pryssen, så förundrade jagh mig öffver förandring af theras klädedrecht, mot det som de i S. Kånungens tidh hade. Hvar och enn ville gå på tattersk och haffva annatt främmatt. Nu haffva the fått samma tyg noch i landett och mehra än the haffva vela. Kanskee det stodo nu oss någott, vidh så ställta saker, att giöra både med tractaten och annatt att taga någon viss resolution i.

Rett som jag nu skriffver fåår jagh åter breff ifrån m. svåger h. Erich Stenbock, hvilkett jagh här innesluter*). Then högste Gudh jagh m. k. h. far troligen befaller, städze förbliffvandes hans

Datum Åbo den 16 Aug. 1649.

tienstvillige alltidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

*) Brefvet saknas på sin plats.

65. **Åbo den 18 Oktober 1649.**

Privatangelägenheter; om executionstraktatens afslutande; dyr tid.

Höghvälbårne Greffve H. Rikscantzlar, k. frände och här fader. Ehuru vääl att här intett förrefaller, som pännan förtienar, lickvääl till att bevisa min högsta skylldighet har [jag] desse få rader velatt skriffva och betyga, huru gärna jagh ville bevisa hans k. salige Greffvinna till sin jordefärd den sista ähran och tiensten, hvar tillfällett och then långa vägen icke förhindrade. Gudh gläde hennes siääl till evig tidh, och med sin ricka tröst och välsignelse uppehålla m. k. her far, och att vij then hugnan måtte haffva att finnas med hälsan och goda tiender. Gudh bättre, m. k. hustru ähr allt så mökett opasslig och snart dageligen på enn tidh bogfälligare. Han hugne, hielpe och styrkie henne nådeligen.

Gudh skee tack [och] låff, att jagh förnimmer excutionstractaten ähr mäst ändat och interimsrecessen underskriffvin. Det ähr enn stoor nådh af Gudh och önskeligitt voro, att allt sådant af allom kunde behiärtass.

Här ähr allt i vanligitt tillstånd, allenast enn mächta hård tidh, effter spannemåål gälder å somliga örter 10, 11 och 12 daler, hälst vidh Åbo och i Nyland, hvarigenom staten blifver mechta svår af mig att förreståås och mehra att aflönas. Then Högste befaller jag m. k. frände och her far städze förblifvandes

Af Åbo den 18 Octobris 1649. T:v., så L. J. L.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

---

66. **Åbo den 22 November 1649.**

Intet skrifvärdigt; kröningen; A. O:s söner; brist på underrättelser från utlandet; hemkommet krigsfolk; nöd och brist.

Höghvälbårne Greffve, her Rikscantzlar, k. frände och her far. Såsom min skyldighet kräffver, kan jagh intett underlåta honom här med att påachta, af hierta alltidh åstundandes m. k. h. fars och the tillhöriges goda tillstånd och väälgång, och skreffve gärna åfftare, men emedan intett finnes å thenne orten, som förtienar

pännan, vill jagh ther med intett belasta. Jagh förnimmer nu af privat skriffvelse, att H. K. M:tz cröning skall vara beramatt att hållass näst tillkommande den 24 Julij. Gudh giffve ther till lycka och nådeligen förläne oss tå åter mötass med hugnad och gladeliga tiender. Ifrån hans k. sönner bägge fick jag nyligen breff. De voro tå vääl vidh hälsan, Gudh skee låff. Huru consilierna och väsendett löper hemma, ähr mig allenast generaliter bekant. Hit i landett ähr fotfålk hemkommitt vidh pass 2000 man, sampt tvenne regimenter till häst: Nylan[d]s och Tavastehussryttarne, och de Careliska. Elliest, Gudh bättre, ähr här i landett een mechta hård tidh och dageligen föröker sigh mehra. Gudh nådeligen afvände landzplåger. Defecten i staten må jag intett nämna, then som äntå finge behålla, hvadh landett i ett och annatt indroge, kunde man likvääl komma till rätta. Intett mehra i een hast. Then högste Gudh troligen befallatt, städze förblifvandes. Af Åbo den 22 Novembris 1649.

M. K. H. Fars tienstvillige
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad.

---

67. **Åbo den 7 Januari 1650.**

Nyårsönskan; påtänkt hemresa och dess förinnan en resa kring höfdingdömet.

Höghvälbåren her Rikscantzlar, k. frände och her fader. Effter Gudh oss alla här till och i detta framlidne åhr så nådeligen uppehållit haffver, alttzå tackar jagh then högste [makt]haffvande Gudh, som och i synner[het] m. k. her far detta gambla i alla händelser och åkommo med sin nådige välsignelse haffver slute låtitt. Och såsom vij alla orsak haffva att åkalla hans gudommelige godhet om ett gått lyckeligitt nytt åhr, alltså och önskar jagh af allt hierta m. k. her far, ett frögdefullt åhr med många andra flera effterfölliande, att tilbringa med all begärligh väälmåge, styrkia och jämlick välsignelse. Den samma gode och nådefulla Gudh låte oss nu snart åter finnas med hugnad och glädie, ty jagh ährnar, om Gudh vill, först i våår att hemkomma. Hädan ifrån ähr intett nytt, uthan allt i vanligitt tillstånd. Jagh ärnar och fulle resa någott kring landett, mädan bästa åkeförett påstår, så väl att si till hooss landzhöffdingarna, hvadh medell man tillhopa

skrapa kan till statens affbetalning. Det faller i alla måtto och för den infallande dyra tiden skull mächta svårt, dock skall jagh giöra, hvadh jagh kan. Tackar och m. k. h. far flitigt för sin kärliga skriffvelse, jagh bekom med hans dräng. Den högste Gudh troligen befallandes. Aff Åbo den 7 Jan. 1650.

M. K. H. Fars T:v. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

M. k. hustru hon låter honom så kärligen hälsa.

---

68. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 18 April 1650.**

Lyckönskar till förbättrad helsa; ryssarnes förhållande; drottningens sjukdom.

Höghvälborne Greffve, herr Cantzler, högtährade kähre frände och her fader. Näst *etc.* . . ., kan jagh min k. f. icke förhålla, migh hafva förnummit, att min k. f:de är nu väll kommen till Stockholm medh tämmeligh godh helsa igen, hvilket migh uthaf hiertat frögdar, och önskar, att den högste Gudh ville styrckia ähn vijdare krafterna och oppehålla min k. f. alt framgeent vidh en godh helsa och sundheet. Något nytt min k. f. här ifrån at advertera förefaller inthet annat; allenast detta som min k. f. varder af innelagde breeff*) förnimmandes om Ryssens förehållande. Hvadh han nu egentligen kan hafva i sinnet gifver tijden. Befallandes min k. f. här medh under Gudz milde beskärm til alsköns välmåga, kärligen. Af Åbo slått den 18 Aprilis 1650.

Egenhändigt: Gudh hielpe nådeligen H. K. M:th till hälsan igen, hvilken jagh förnimmer vara möckett opasslig, och skone vårt k. fäderneslaud för olycka. Deus avertat omnia mala omina. Huru nu allt lährer aflöpa med de Ryska, om the förnämsta sticka der under eller och blåt vara furor populi, lährer det snart utvisa. Gudh låte oss snart finnass igen med hugnad och glädie. Valeat.

M. K. Fars tienstvillige alltidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

*) Bilagan saknas på sin plats.

69. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 1 Maj 1650.**

Om en tomt i Åbo stad, som A. O. önskat bekomma.

Höghvälborne Greffve, herr Rijkzcantzler, högtährade kähre frände och herr fader. Näst *etc*.... hans skrijfvelse af dhen 9 Decembris nästförledet åhr*) är migh nu af sahl. Claas Erichssons son den 29 Aprilis öfverlefvererat, hvar uthinnan min k. f. förmäler at villia gärna hafva een tompt här sammastädes uth medh åhen belägen, hvar om jagh långo sedan hade bestält, om jagh h. Rijkzcantzlerens villia vist och brefvet kommit migh för tilhånda. Icke deste mindre hafver jagh nu allaredo taalt medh bårgmästare och rådh där om, hvilket dhe och gärna samptyckie, där opå jagh och skrifvit efter min k. f. fougdte Peer Andersson, at han skall inkomma medh aldraförsta, och uthsij den bäste platz uth medh åhen, som kan finnas, den landtmätaren skall uthsticka, och staden med förährande och af hiertatt gärna sedan ginast sin skötningh och confirmation opå gifver. Detta till itt kiährligit svaar hafver jagh icke kunnat min k. f. förhålla, önskandes uthi annat mehra kunna vara honom till villies på dhenne orthen så gärna, som jagh altijdh dhet skall göra. Och befaller *etc*. . . . Af Åbo slått dhen 1 Maij 1650.

H. T:v. S. O. F. A.
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

70. **Åbo den 5 Juni 1650.**

Om de till A. O. gifna tomterna i Åbo stad; kröningen.

Höghvälbårne Greffve, her Rijkzcantzlar, k. frände och her fader. Honom kärligen här med att besökia kan jag intett underlåta. De tompter jag sist skreff honom till om, een åfvan för vägen och een nedan förre uth med åån, ähre reda utstackade, och breffvett föllier till Ståckholm med stadsens utskickade. Jagh vill vist mena dem liggia både beqvämligen och vääl. Kan jag uthi något vidare vara m. k. h. far och the hans tillhörige till

*) Detta bref saknas bland samlingen af bref från A. O. till Per Brahe i Skoklosters arkiv.

någon tienst och väälbehag, jagh giör det så gärna af allt mit hierta.

Jag ber honom elliest så kärligen han täckess låta mig vetta rätta tiden, på hvilken han menar vist cröningen kunna gåå för sig, ty m. k. hustru effter een långlig tidz goda lisa, ähr nu råkatt i enn sådan sveda, värk och svaghet, att jag intett uthan stoor vedermöda kan låta vänna henne i lakan, att jagh till att afbida dess lindring kunde fördröija, till thess tiden nalkades. Gudh ved, huru bekymratt jagh ähr. Den samma gode Guden han henne nådeligen hielpe, och önsktte med nästa påsten svar.

Här klunckas som cröningen skulle hållass i Ståckholm och upskiutass till sädestiden. Det önskar både een och annan med alle man för den hårda och dyra tiden skull. Hvadh sig giöra låter, vet jag intett. Then högste Gudh befallandes. Af Åbo hastigt den 5 Junij 1650.

M. K. H. Fars tienstv. altijdh
Per Brahe.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad, hvarest plats fattas för titeln under namnet.

---

71. (*Ej egenhändigt.*) **Stockholm den 6 December 1650.**

Notification om hustruns, Christina Catharina Stenbocks, frånfälle och inbjudning till begrafningen.

Höghvälborne Greffve, Her Rijkzcantzler, kähre frändhe och her fadher. Näst *etc.* . . . Gudh den aldra högste hafver täckts genom den timelige döden ifrån denne jämmerdaalen, till sigh kalla uthi den eviga glädien, min elscheligh dygderijke kähre hustru och grefvinna, fordom den höghvälborne fru, Fru Christina Catharina Steenbåck, Grefvinna till Vijsingzborg, Frijherrinna till Rydboholm och Lindholm, bohren Frijherredotter till Cronobäck och Öresteen, Fru till Torpa och Leena, den 14 Junij nästförleden på Åbo slåt, hvars siäll den högste Gudh evinnerligen hugne, och kråppen medh alla christrogna på den yttersta dagen een frögdefull upståndelse förläne. Och emädan inthet annat tiänligare är, än låtha the döda komma till sina hvilorum, hvarföre hafver jagh sådant genom Gudz nådh achtat att förrätta och fulborda på Vijsingsöö den 12 Januarij nästkommande. Är förden-

schull till min k. f:de min kärlige begähran, han täcktes min sahl. k. hustru och grefvinna den yttersta ähran bevijsa, sampt migh den gode vänschap betee, och obesvärat dagen tilförenne på Visingzborgh sigh finna låtha, och tädan det salige lijket till sit hvilorum beledsaga. Sedan effter dess förrättelese, dijt igen sigh begifva, tagandes till tacke, hvadh huset förmå. Sådhan och all annor ähra och god benägenheet, låfvar jagh migh med all villigh tiänst att förschylla. Och befaller min k. frände sampt alt det honom kärt är, här medh under Gudz milda beschärm till alsköns välmåga, kährligen. Aff Stockholm den 6 Decembris 1650.

H. Tienstv. S. och F:de Altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

---

72. Matholmen den 3 Maj 1651.

Resan genom guvernementet slutad; böndernas missnöje; försigtighetsmått vid den blifvande mönstringen; afsigt att öfverresa till Sverige.

Höghvälbårne Greffve, her Rickscantzlar, käre frände och her fader. Jagh kan med detta vissa budh och Vicepræsidenten i Åbo håfrett icke förbigå med dessa fåå rader att hälsa honom jämpte min kärlige och flitige tiänstz tilbiudelse. Jagh ähr nu, Gudh skee låff, för enn liten tidh hit kommen aff then långa resan, och sädan jagh någorlunda kan haffva ställt sakerna i godh ordre och effter möijeligheten förrättatt, hvadh som här kan vara att bestella, i synnerhet att finna förslag att förlika bönderna enn stoor part med derass hussbönder.

Bonden här i landett har varitt för[r] laat nock, och nu tillkommer träskheten och motvilligheten, och stundom fälla [de] många uproriske ord, dåck måste man tem intett möket achta. Ther till hielpa somlige lagläsare, fougder och vanartige präster, uttydandes både ricksdagzbeslutett och annatt mehra på värsta sättet. Man finner så småni[n]gom effecten af een deel galenskap förreluppitt på riksdagen. Elliest har jagh sänt Commissarien Törenskijlld föråt hem med någott till H. M:t och krigsrätten att informera mynsterherren om till den tillstundande mynstringen, hvilken ligger stoor macht på, hon vääl förrättatt bliffver. Så åhrnar jagh, och småningom lagar mig till, att komma till Sve-

rige, om Gudh vill, med första, väntandes först, hvadh avis i ett och annatt ährende ther ifrån i medler tidh komma kan, och jagh för min afresa hade att fulborda. Gudh låte mig då finna m. k. her far och alla goda vänner i ett gott vällståndt. Then högste Gudh troligen befallatt. Af Matholmen den 3 Maj 1651.

M. K. H. Fars T:v. A.
Per Brahe.

Brefvet är skrifvet på ett qvartblad, hvarest plats saknas för titeln under namnet.

---

73. (*Ej egenhändigt.*) **Åbo den 21 Augusti 1651.**

Om inrymmandet af till A. O. försålda kronogods; tacksägelse för bref; resan till Stockholm med aning om förestående vigtiga händelser.

Höghvälborne Greffve, Hr Rijkzcantzler, högtährade käre frände och her fadher. Her Rijkzcantzlern kan jagh vänligen här medh icke förhålla, hans kiärlige skrijfvelsse af dhen 26 Julij nästförleden tillijka medh dhen Konugl. Räknecammarens immission vara migh för några dagar sedan väll inhändigat, hvarutinnan min k. f. begährar, jagh ville honom några hemman inrymma, som H. K. M:t vår allernådigeste Drottningh honom för något eckevärcke till det Konugl. Ammiralitetz behof i betalningh föreslagit hafver, så ehuru väl samma hemman voro tillförenne åhrnade till krigzfälcketz ahnordningar, lickväl emädan h. Rijkzcantzlerens breef i medler tijdh kom, och för ähn dhe blefvo dem inrymbde, så hafver jagh min k. fars kiärliga begähran sålunda effterkommit, och invijssningen på samma hemman effter den Kongl. Räknecammarens giorda förordning till hans tiänare förfärdigat. Samma hemman äre väll obesvärade, men mästedeels ödhe och uthfattige. Gudh gifve jagh uthi något annat mehra kunde vara Rijkzcantzleren till all godh vänskap och tiänst, så gärna som jagh det altijdh skall göra. Och befaller *etc.* . . . Af Åbo slått dhen 21 Augusti 1651.

(*Egenhändigt:*) Sädan m. h. fars breff var skriffvitt, kommer hans egitt handebreeff mig vääl tillhanda. Jagh tackar honom för godh communication om sakernas förlop. Vidh pass (om Gudh vill) den 10 Septembris reser jagh fort åt Ståckholm, sedan jagh

här, så möckett mig anstâår, har bracht sakerna till rätta. Vichtiga saker, som aldrig har varitt för, uthan kan skee mig ante i fiord, törre vara på färde. Gudh vände nådigst allt till det bästa. Greff Jahans, m. k. svåger tienare, affärdar jagh strax till Österbåtten. Valeat.

M. K. H. Fars tienstvillige altidh
Per Brahe, Greffve
till Vissingsbårg.

Register.

A.

Aachen; messingsmakare från: 412.
Abeli, Peter; se Smaltz.
Abraham Eriksson: 28. Se Leijonhufvud.
Accis: 44, 435.
»Accisdravanter»: 69.
Accisförvaltare: 69.
Accisordningen: 44, 62, 69, 435.
Adam; »mäster Adam», se Hirtenberg.
Adeln (Ridderskapet); dess anspråk på skattefrihet för sina tjänare: 8 o. f.; tullfrihet: 51; anmodas uppsätta ryttare: 98; ursäktar sig med russtjänst: 102; anmodas ånyo uppsätta ryttare: 110; förhållande i frågan om »assecuration» af kon.: 111; dess russtjänst: 148; förskrifves till Gustaf Adolfs begrafning: 315; afstår från tullfrihet: 339; öfverläggningen med rådet: 528; tullfriheten i Finland: 541.
Adelskap; utdeladt i England åt svenskar: 366; utdeladt af förm.regeringen: 389; sökes förgäfves: 516.
Adler-Salvius; se Salvius.
Adolfus: 266; se Terserus.
Adolf Fredrik, hertig; se Meklenburg.
Aflöningsordning; se Löningsordning.
Agenter; agent i England föreslås: 410; se för öfrigt Sändebud.
Agnes, »fröken»; se Holstein-Gottorp.
Akademier; se Leiden, Upsala, Åbo.
Aken; se Aachen.
Alingsås: 6, 7.
Allis, Allasch, gods i Lifland: 146, 152, 390.
Allmogen (Bondeståndet, Bönderna); utväljandet af dess riksdagsmän: 70; vid riksdagen 1627: 111; vid 1634 års riksdag: 339; i Finland: 552.
Alt-Brandenburg; st. i Brandenburg: dat. 469.
Alvastra; i Östergötland: 226.
Alvensleben; köping i n. v. preuss. prov. Sachsen: 478.
Ambassader: se Sändebud.
Ammiralitetet; dess stat: 91, 92, redovisning: 413.
Ammunition (krut, lundtor); t. tyska kriget: 104, 387.
Amsterdam: 84, 167, 230, 323, 358, 473.
Amstridder; se Anstruther.
Anders, Andreas Brorsson [Rålamb], son af Bror Andersson Rålamb: 153, 162.
Anders Haraldsson [Appelbom]; klädeskrifvare: 278; hans dotter Kerstin var gift 2:ra gången med Jur. Professorn D:r Daniel Nicolai Sidenius.
Anders Joensson Lakej (kallad Anders Lakej); budbärare mellan regeringen m. fl. och Axel Oxenstierna: 272, 292, 462, 463, 311, 320, 325, 331, 333, 336, 343, 344, n. 357.
Anders Larsson; borgm. i Helsingfors: 511, 512, 513.
Anders Nilsson [Lilliehök] på Fårdala; död: 121.
Anders Svensson [Ödel]; agent i Danmark: 88, 100.
Andromeda, skepp: 159; se Flottan.
Anhalt, August; furste af: 375, 466.
Anna, fru; se Bååt, Anna.
Anna, fru på Erstavik; se Rosenbielke.
Anna, jungfru: 312; se Bielkenstierna.
Anstruther, Robert; sändeb. från England till kejsaren: 85.
Anthelius, Antelius, Zacharias; afrättad såsom jesuit: 78.
Anträd; A. O:s; 245.
Anundi, Andreas; student och katolik: 230.
Appelbom, se Anders Haraldsson.
Arboga, stad: 123, 133, 135, 178, 437.
»Archiducem»: 16; se Meklenburg.
Arfförening; se Norrköpings arfförening.
Arfsalla, Arvisala,; i Wemo hd, Nykyrke skn i Finland: 119.
Arklistaten; se under Krigsstaten.
Armeen; se Krigsfolk.

Arnimb, Arnheim, Hans Georg von; öfverste: 72, 73, 81.
Arrendatorer, Skatteförpaktare [kronans]: 51. 102, 103, 124, 436.
Artilleristaten; se under Krigsstaten.
Aschaffenburg, stad o. slott i Bajern; kommendanten i: 303.
Ascheraden; slott vid Düna: 383.
Aschersleben; stad i n. v. prov. Sachsen: 477.
Augsburg, staden: 355.
Augustinus Larsson, inspektor: 507.
Augustus, furste; se Anhalt.
d'Avaugour; se D'Avaugour.
d'Avaux; se D'Avaux.
Axel; »gamle gref Axel»: 16; se Leijonhufvud.
Axel Åkesson [Natt och Dag]; son till Åke Axelsson: 423.

B.

Bagge, Bengt; landshöfding öfver Kronobergs län: 439.
Balzar Bårskärare, »mäster Balzar»; se Salinus.
Banér, Axel Gustafsson: ståthållare i Vesterås: 122: frieri: 194; förläning i Tyskland: 304; 1633 riksråd och 1634 riksmarskalk; i Sverige: 315: tillfällig chef för kansliet: 408; »riksmarskalken»: 450.
—, Carl; guvernör i Marienburg: 96; sänd t. Danmark: 139, 141, 188; tillärnadt riksråd: 194; vice guvernör i Preussen: 217.
—, Johan: riksråd: 194, 196; general i Schlesien: 300; i Egelen: 302; misstroende mellan A. O. och honom: 304; föreslaget vinterqvarter för hans trupper: 343: om eventuelt infall i Polen: 364; rykten om missnöje med: 380; underrättelser fr.: 424, 465, 466, 476, 491.
—, Per, Peder; riksråd: 42, följer kon. till Ulfsbäck: 173; vice chef för kansliet: 190, 211, 232, 269; kallelse till Tyskland: 275; sjukdom, som försvårar tjänstgöring i kansliet: 311, 313, 325, 328, 356, 370, 397, 400, 408, 420, 447, 449.
—, Svante; riksråd, guvernör i Riga; död: 164.
Bank; förslag till inrättande af: 402.
Barberini, Barbarina, kardinal; sedan påfven Urban VIII: 451.
Barkare; se Garfvare.
Barndop, Barnsöl: 17, 18, 19, 28.
Baudissin, Wolf Henrik von; öfverste: 155, 198.
Bauske, fästning i Kurland: 151, 154.
Bayern, Maximilian, hertig (kurfurste) af: 357.
Beck- och tjärukompaniet: 541, 544.
Beckere; se Bäckaryd.
Begrafningar: Svante Stures: 24; hertig Johans af Östergötland: 26, 27, 28; fru Märta Bielkes: 30, 31, 32; hertig Carl Filips: 43; Claes Bielkes: 71, Barbro Bielkes: 74; Jesper Mattson Cruus: 75; prinsessan Agnes af Holstein-Gottorp: 112, 127; Nils Posses: 116; Carl Oxenstiernas hustrus, Margareta Gonnies, gen. v. Winckel: 118: Nils Stiernskölds: 156; prinsessan Elisabet Amalias: 158; Ingeborg Clasdotter Bielkenstiernas: 163; Svante Baners: 164; fru Margareta Bielkes: 179; Bengt Sparres: 263, 266; Erik Soops: 270; fru Kerstin Oxenstiernas: 311; Johan Sparres och Clas Horns 311; fru Ebba Brahes (Erik Sparres enka): 370; Gustaf Åkessons [Natt o. Dag]: 423; Johan de la Gardies: 452; fru Anna Margareta Bielkes: 525; fru Christina Catharina Stenbocks: 552.
Beijer, Johan, generalpostmästare; 538.
Bengt Bosson, ryttmästare (?): 96.
Bengt Larsson, fogde i Småland: 230.
Berenburg; se Bernburg.
Berendes, Berndts, Berens, Jochim; kammarråd: 42, 352.
— Johan (Hans) kammarråd: 352, 396. 423.
Berga, gods i Upland, tillhörigt fru Elin Månesköld: 70.
Bergahamn; vid Dalarön: 53, 188.
Berget; se Kopparberget.
Bergsbruk, Bergverk: 396; jmf. Finnemarken.
Bergslagen, kon:s resa till: 71; Jakob de la Gardies resa till: 396, 403, 411.
Berlin: 41, 258, 259, 300.
Bernburg, Berenburg, stad i Anhalt: 302, 375.
Beskickningar; se Sändebud.
Bethlehem Gabor, Betlen Gabor; se Siebenbürgen.
Bevillningar; se Skatter.
Bibeltryck; såsom löneförmån: 33.

Bielke, Anna Margareta, enka efter grefve Nils Brahe: 473, 525 o. f.
—, Barbro Axelsdotter [»Morkär»], enka efter Gustaf Gabrielsson Oxenstierna: 21, 22, 34, 36, 44, 71, 74.
—, Clas, Claus; friherre till Vik, hertig Johans af Östergötland marskalk, svärfader till Gabriel G:son Oxenstierna: 25, 71.
—, Erik; den förres son: 71.
—, Helena, g. m. grefve Magnus Brahe: 83.
—, Hogenskild, riksråd: 11.
—, Margareta Clasdotter, Gabriel Gustafsson Oxenstiernas hustru i 2:ra giftet: 179.
—, Märta Thuresdotter, Gabriel Gustafsson Oxenstiernas hustru i 1:sta giftet: 30, 31, 32, not 106.
—, Nils Thuresson, den föregåendes broder: 13, 14, 15, 17, 24.
—, Nils Thuresson, riksråd: 97, 269, 275.
—, Sten, sänd till Wallenstein: 188, riksråd: 194; hans återkomst önskas: 311, 313; omdöme om: 325; legat i Pommern: 415, 478, 479, 481, 483.
—, Thure Nilsson, svärfader till Gabriel Gustafsson Oxenstierna i hans 1:sta gifte: 8 not.
Bielkenstierna, Anna, jungfru, dotter till Nils Classon, förlofvad med Jakob Skytte: 312, 372.
—, Ingeborg Clasdotter, enka efter riksamiralen Jöran Gyllenstierna: 163.
—, Nils Classon; se Nils Classon.
Bijlå; se Bülow.
Bille, Bilde Anders, ståthållare på Helsingborg: 38, 39.
Biskoparne: 284.
»Biskopen aff Vesterås»; se Rudbeck, Johan.
»Biskopsdömet»: 49, 50 = Camin?
Bispberg, Bischofsberg; vid Danzig: 96.
Bjurum (Stora B.) gods i Gudhems hd, Vestergötl.: 264, 270.
Björkesund, i Bällinge socken, Södermanland: 164.
Björkvik, gods i Skärkinds socken i Östergötland: 164.
Björneborg; i Finland: 538.
Björnebro, bro i Vestergötland öfver Lidan mellan Wånga och Larf: 6, 7.
Blankstöten, grufva vid Kopparberget: 397.
Bleckholmen; utanför Stockholm: 163.
Blockhusudden; vid Stockholm: 541.
Bogesund, Brahegods nära Vaxholm: dat. 499.
Bogislaus XIV; se Pommern.
Bohemia; se Böhmen.
Bokhålleri; studium af: 128.
Boktryckare: 33.
Bolmersam, engelsk ingeniör: 163 n.
Bonde, Carl; svåger till bröderna Axel och Gabriel Oxenstierna: 226, 231, 311, 312, 332, 352.
—, Catharina; den föregåendes äldsta dotter, g. m. Conrad Falkenberg: 226.
—, Margareta; Carl Bondes yngsta dotter, g. m. Nils Kagg: 352.
Bondeståndet; se Allmogen.
Borgerskapet, Borgarståndet; se Städerna.
Borgsdorff; se Burgsdorff.
Borgå, stad i Finland, dat.: 501.
Bornholm: 226.
Borttwijk, Eleasar, engelsk prest: 422.
Boskapsskatten, Boskapshjälpen: 108, 109, 110, 128, 143, 144, 207, 211, 219, 220, 258, 339, 388.
Botkyrka; i Södermanland: 53.
Botvidi; se Johannes Botvidi.
Boxtehude; se Buxtehude.
Brabant: 101.
Brahe, Abraham; (»grefve Abraham») riksråd: underhandlingskommissarie: 1; bisittare i hofrätten: 78, 80; ur rådet frånvarande: 91; död: 194.
—, Abraham Joachim; son till Per Brahe d. y., född och död 1634: 480, 487.
—, Ebba, dotter till Abraham Brahe, sedan gift med Axel Gustafsson Baner: 194.
—, Ebba, dotter till Magnus Brahe, g. m. Jakob de la Gardie (= »Feltherrens husfru»): 167, 169.
—, Ebba, dotter till Per Brahe d. ä., enka efter Erik Sparre: 370.
—, Elsa Beata, dotter till Per Brahe d. y., g. m. hertig Adolf Johan den 19 Juni 1649: 545.
—, Elsa Elisabet, dotter till Nils Brahe, g. m. Erik Oxenstierna: 534 o. f. 536, 538, 540, 542.
—, Fredrik, son af Per Brahe d. y., död 14 Juli 1637: 497.
—, Gustaf, polsk fältmarskalk, farbroder till Per Brahe d. y.: 516.
—, Magnus (»gref Magnus»): bisittare i hofrätten: 78, 80; donation: 83; i rådet: 91; i Vestergötland för att stilla upplopp: 160, 161; hans skröplighet: 211, 213, 236, 269, 275, 516.
—, Margareta, dotter till Abraham Brahe, sedermera gift med Bengt Bengtsson Oxenstierna: 195 516.
—, Nils (»gref Nils»); riddare: 144, riksråd: 194; hans värfningskostna-

der: 473; förläningar i Tyskland för sonen: 477.
Brahe, Per (»gref Peder, Per»); tillärnad sändning till kejsaren: 188, 190, riksråd: 194, 196, 211; sänd t. K. M:t: 252; i hofrätten: 269; sänd *1:sta gg. t. Tyskland:* 279, 281, 284, 469, 470, 471; gör anspråk gällande på grefskapet Hoja: 471, 472; hemkommen: 472; — sänd för *2:ra gg. t. Tyskland:* 313, 320, 325, 326, 333, 474; rådslår om Magdeburgs försvar: 476; begär gods: 477; möte och underhandl. med kurf. af Brandenburg: 479; inspekterar fästningarne vid Östersjökusten: 480; — *i Preussen* ss. kommissarie vid underhandl. med Polen: 379, 410, 482—496; — *i Sverige:* 496—498; — *1:sta gg. guvernör i Finland:* 499—522; ankomst till Åbo: 499, sjukdom: 501 o. f.; försvarar sina grefverättigheter: 503—505, 507—510; begär förläning: 514, 515; söker (förgäfves) förskaffa adelskap åt en oäkta kusin: 516; inspektionsresa i guvernementet: 519 o. f.; begär permission: 524; — *i Sverige:* 521—533; besöker enl. uppdrag Göteborg: 527; sörjer för arméns förnödenheter under danska kriget: 529; — *2:ra gg. guvernör i Finland:* 533—555; utsedd till kommissarie vid underh. med Polen: 537; ursäkt för uteblifvande från riksdagen: 540; hindrad att öfvervara dotterns, Elsa Beatas, bröllop med hertig Adolf Johan: 545; tillärnad hemresa med föregående inspektionsresa i guvernementet: 549, 553; hustruns död: 552; hemresan: 554.
Brandenburg, »Gamble»; se Alt-Brandenburg.
—, Anna, enkekurfurstinna af: 41, 73, 77.
—, Georg Wilhelm; kurf. af: beskickning till: 77; interposition i rhengrefvens sak: 243; i Wolgast: 288, 293, 294, 297; sändebud från: 298, 300, 302; Gabriel Gustafsson Oxenstiernas och M. Soops sammankomst med honom i Maj 1633: 456—460, 462; dito i Okt. s. å.: 304, 305, 306, 307; hans sändebuds, Pfuls, inblandning i tvisterna med enkedrottningen m. m.: 309, 326, 355, 360, 381: underhandlingar med: 469, 331, 478, 479, 394. Brandenburgska kommissarierna i Preussen: 486, 489, 493.
Brandenburgska sändebud; se Götz, Pfuel, samt under rubriken: Sändebud.
Braunsberg, Brunsberg; stad i Preussen: 96, 491.
Braunschweig, Anna Sofia (»furstinnan af Brunswijk»), hertiginna, syster till enkedrottning Maria Eleonora och gift med Fredrik Ulrich af Braunschweig: 355, 456.
—, Lüneburg, »hertigen af»: 471.
Breisach, Brisak, stad vid Rhen: 327.
Bremen, staden: 348.
—, Johan Fredrik, biskop af; hertig af Holstein-Gottorp (»biskopen af Bremen»): 42, 43; sändebud från: 127; tvist med Danmark: 262; inbjuden till Wolgast: 293; död: 477.
Brenn-Ekeby; vid Nyköping i Södermanland: 182.
Bro, Broo, socken i Näs hd i Värmland: 429, 430, 433, 434, 435.
Brokehausen, Bruchhausen, by, ej långt från Weser i grefskapet Hoja: 472.
Bror Andersson [Rålamb]; vice-president i Svea hofrätt: 115, 153, 162. Hans son; se Anders Brorsson.
Bruksanläggning; föreslagen: 37, 46 o. f., 64.
Brunsberg; se Braunsberg.
Brygga; slås vid Morkön: 50.
Båtar; till försvar vid Alingsås: 7; vid Högsby: 9 o. f.
Bröllop: 21, 22; Conrad Yxkulls: 23: N. Stiernskölds svågers: 32; G. G:son Oxenstiernas (1:sta gg.): 41; Johan Sparres: 71; kon. Carl I:stes i England: 85; Gust. Horns: 112, 113, 140, 158, 159; Matthias Soops: 164; Jöran Jöranson Gyllenstiernas: 200; Gabr. G:son Oxenstiernas (2:ra gg.): 227, 246; Lennart Torstenssons och T. Lilliesparres: 311; Conrad Falkenbergs: 318; Hans Berendes: 352; Erik Oxenstiernas: 534, 536 o. f.; Elsa Beata Brahes och hert. Adolf Johans: 545.
Brömsebro, på gränsen mellan Blekinge och Småland: 530.
Bubb, Lars; kapten: 171.
Buckingham, hertigen af: 85, 86, 87, 188.
Budesk, Claus: 52.
Burggrefve och Burggrefskap: 329, 404.
Bure, Buræus, Andreas; generalmathematicus: 230; sänd till Ryssland: 316.
—, Jonas; den förres broder, kongl. sekreterare: 33; agent i Danmark: 98, 152.
—, Olof; de förres broder, burggrefve i Stockholm: 62, 230.
Burgsdorf, Borgstorf, Conrad Alexander Magnus; öfverste i kurf:s af Brandenburg tjänst: 307, 479.
Burtneck, Burtnich, slott i Lifland: 200.

Buxtehude, Boxtehude; stad ej långt från Hamburg vid Estes mynning i Elbe: 490.
Byggmästare; se Hans Byggmästare.
Byggningshjälpen: 498, 503, 507—510.
Bülow, Bijlå: 157.
Bytesgods: se Häfdabyte.
Bützow, Bytsou, biskopstift i Meklenburg-Schwerin: 295.
Båtsmansindelning: 78.
Båtsmän; pestens härjningar bland: 44, 56, 58, 59, 60.
Bååt, Anna, fru; g. m. rikskansleren Axel Oxenstierna: 5, 9, 18, 19, 22, 32, 38, 42, 45, 47, 72, 74, 76, 92, 93, 94, 97, 98, 99; uppvaktar drottningen: 102, 104, 105, 112; anordnar Gust. Horns bröllop: 112, 113; på Geddeholm: 116; på Tidön: 117, 121, 134, 136, 138, 140, 145, 148; öfverresa till Preussen: 149; anmodas följa drottningen till Preussen: 154, 158, 159, 160, 161, 162, 168, 183, 199, 201, 227; i Stockholm: 237; på Tidön 246; öfvervar Gabriel Gust:son Oxenstiernas bröllop i Stockholm: 248; på Tidön: 254; på Rossvik: 260; på Tidön: 263, 266; på Bjurum: 270, 274; på Tidön: 277; i Stockholm: 277; på Tidön: 281; i Stockholm: 311, 313, 322; på Tidön: 327, 340; på Kegleholm: 354 o. f.; på Tidön: 367; på Sundby: 370; i Stockholm: 377; på Tidön: 403; sjuk: 438; död: 546; begrafning: 548.
—, Per; se Per Erlandsson.
Bäckaryd, Beckere, länsmansgård i Hamneda socken, Sunnerbo hd vid Lagaån: 39, 40.
Bält, Stora och Lilla: 130.
Bär, Bere, Georg; afrättad ss. jesuit: 78.
Böhmen; Fredrik V af Pfalz, konung: 69, 85.
Bönderna; se Allmogen.
Börje Persson: 527.

C.

Calmar; se under K.
Camerarius, Ludvig, doktor, hofråd; resident i Holland: 90, 93, 190.
Cammaren; se under K.
Campanius, Nils; afrättad ss. jesuit: 78.
Campenhausen, Kamphusen, Herman von; vinhandlare i Stockholm: 80.
Camænius, Sveno Benedicti Elfdalius, prost i Fryksdalen: 434 not.
Cantzler: se Rikskansler.
»Cantzlern»: 40 = Friis, Christian.
Canallet; se under K.
»Capita collegiorum»; se Riksämbetsmännen.
Carelen; se under K.
Carl IX, konung af Sverige: 294, 398.
Carl Carlsson; se Gyldenhjelm.
Carl Gustaf; se under Pfalz.
Carl Philip; hertig: 43, 294.
Carl Siggesson [Rosendufva]; landshöfding i Skaraborgs län: 429.
Casimir, »grefve Casimir»; se Lewenhaupt, Johan Casimir.
»Casparus», Apothekare; se König, Caspar.
Cassel; se under K.
Catharina, pfalzgrefvinna; se under Pfalz.
Cecil (Sisell) Edward, »colonel»; flottans befälhafvare vid Englands tillärnade exp. mot Spanien: 85.
Charin; se Karin.
Charnacé, Hercule de, fransk gesandt: 187, 190, 191.
Chemnitz; stad i Sachsen: 442.
Christian IV, Christian V; se under Danmark.
Christian Tomæsen: se Sehested.
Christian Ulrich: se Gyldenlöwe.
Christina; prinsessa och drottning: 276, 277, 278, 294; uppvaktning: 315, 321: förslag att låta föra henne till Tyskland: 326; helsotillstånd: 339; hofstat: 340; ger audiens åt sändebud: 351; uppfostran: 355; frågan att skilja henne från modren: 357, 360; sjukdom: 364, 367, 368; omdöme om: 398; sjuklighet: 413, 421; mottager föräringar från England: 422; i Vesterås: 437; uppfostran: 438; föreslaget residens: 445; har fått en Tacitus af A. O.: 448; gåfva af Maria Eleonora till: 470; förklaras för drottning: 457; propos. vid riksdagen: 528; upptager revisionssaker: 533; kröning: 539, 549, 552.
Christina, enkedrottning, Carl IX:s gemål: 8, 16, 21, 74, 89, 92, 294.
Christina, prinsessa af Pfalz-Zweibrücken: se under detta.
Christoffer Assarsson, öfverste: 90.

Chur-Brandenburg, Chur-Pfalz, Chur-Sachsen: se Brandenburg, Pfalz och Sachsen.
Churland; se Kurland.
Clara; se Sancta Clara.
Clas Erichsson: 551.
Claus Pedersson: 81.
Clärck; se Klerck.
Clissum (klisum); ett slags läkemedel: 55, 56.
Collegierna; se Rikskollegierna.
Commiss; se under K.
Commissarier; se under K.
Compagnier; se under K.
Confirmation: meddelas å gods: 11, 13.
Consilium formatum (det Heilbronnska förbundets råd): 333.
Consistorium ecclesiasticum (= consistorium regni); föreslaget å utskottsmöte: 419.
Cordan?; svensk korrespondent i Preussen: 390.
Correspondenter; se under K.
Cossacker; se under K.
Creilsheim, Bernolf v.; Gustaf Adolfs tyske hofmarskalk: 315, 333.
Cronoberg; se under K.
Crus; se Cruus.
Crusebjörn Peter, agent i Moskwa: 410.
Cruus, Jesper Andersson, öfverste: 9, 148.
—, Jesper Mattson; riksskattmästare: 75, 275.
—, Jahan; den förres son; sedermera gift med Karin Oxenstierna: 374, 409, 438.
Curland; se under K.

D.

Dagsverken; frihet för adelns tjenare från: 9.
Dal, landskapet; utskrifning: 33; upplopp: 251, 432.
Dalarne, landskapet; upplopp: 111; hungersnöd: 317.
Dalarön, Daleren: 180, 366, 412, 414, 226; dateringsort: 113, 114, 177.
Dalehamn = Dalarö hamn; se ofvan.
Daniel; »Magister Daniel», lärare för Johan och Erik Oxenstierna; se Sidenius, Daniel.
Daniel Andersson; ränteskrifvare: 128.
Danmark, konungariket; korrespondent i: 36; sändebud till: 36, 38, 39, 40, 41; underhandlingar med: 73, 74, 75; dess ställning med anl. af nederlaget i Tyskland: 102 o. f.; underrättelser från: 136, 146, 152; rustningar i: 262; svenskars resa genom: 305; d'Avaux's resa: 351; polska patenter spridas från: 378; underhandl. i Brömsebro med: 529, 530. Jmf. nedan Christian IV.
—, Christian IV, konung af: 35; beskickning till: 39; föräringar till: 40; ny beskickning: 41; tulltvist med: 51; värfningar: 76; sändebud till Polen från: 81; beskickning till och från: 82; förh. till Lübeck: 92; sändebud från Ev. unionen till: 93; beskickning till Sverige från: 99; krigsföretag: 99 o. f., 102, 103; fiendskap mot Bremen: 127; nederlag: 130; beskickning till: 139 o. f., 141; dito från: 142; försvarsåtgärder: 144; sändebud från: 145, 147; utrustar flottan: 147; i Köpenhamn: 152; sändebud från Holland till: 157, 159; önskar möte med Gustaf Adolf: 172; mötet i Ulfsbäck: 173 o. f.; låter afhämta sin dotter i Stockholm: 177 o. f.; fred med kejsaren: 177, 178; sändebud till Sverige från: 188; tillärnad beskickning till: 188; lemnar durchtåg åt svenska trupper: 190; rättegång mot rhengrefven: 236, 241—243, 248; tvist med Bremen: 262; i Jutland: 308; tillärnad beskickning till: 391; sändebud från: 404, 405, 419, 450, 451; föreslår en »kompositionsdag»: 459; sändebud till enkedrottningen: 471.
—, Christian, prins af (»Christian V», »den unge prinsen»): 40, 103(?), 188, 202, 236, 241—243, 247 o. f. 308(?).
—, Elisabet Augusta, prinsessa, Christian IV:s dotter: 178.
—, Fredrik, prins af: 152.
—, Sofia, enkedrottning af: 130, 136.
—, Ulrich, prins af: 152, 294, 295.
Danska riksdagen: 140, 142.
— riksrådet: 139, 141, 142, 152, 471.
— sändebud och agenter; se namnen: Friis, Hessen (Christian), Krabbe, Pros Knudsen, Ranzow, Schleswig-Holstein, Seefeldt, Sehested, Tott (Henrik och Tage), Wibe samt under rubriken: Sändebud.
Danviken; vid Stockholm: 37.

Danzig: 49, 50, 51, 52, 53, 61, 80, 81, 96, 190, 193, 222, 485, 487, 491, 231, 246, 381, 387, 458, 538.
Danziger-Haupt; se Haupt.
Darmstadt; se Hessen-Darmstadt.
Dateringsorter; *för Gabriel Gustafsson Oxenstiernas bref; 1611:* Örebro; — *1612;* Åkerö: 3—9; Sturefors: 10—11; — *1613;* Sturefors: 11—13; Vadstena 13; Åkerö: 14; Sturefors: 15—19; Grensholmen: 19; — *1616;* Stegeborg: 20—22; Hörningsholm: 23 o. f.; — *1618;* Vadstena: 25; Linköping: 26, 27; Sturefors: 28 o. f. — *1619;* Stockholm: 29; — *1620;* Stockholm: 30—32; — *1621;* 32—34; Stockholm: 35; — *1622;* Häringe: 35; Rinkesta: 36; Värnamo: 38; Bäckaryd länsmansgård: 39—41; Stockholms slott: 41—43; — *1623;* Stockholms slott: 44—46; Upsala slott: 46 o. f.; Penningby: 48; Stockholm: 49; Södertelje: 50; Stockholms slott: 51; Vindöström; 52; Bergshamn: 53; Elfsnabben: 54; Stockholm: 55; Vaxholm: 56; Stockholm: 57—60; Vaxholm: 60, 61; Stockholms slott 62 o. f.; Djurö: 63 o. f.; Upsala: 65—67; Stockholms slott: 68, 69; Söderby prestgård: 69 o. f.; Vik: 70 o. f.; — *1624;* Hjulsta: 71; Stockholm: 72—76; Norrmalm: 77; Stockholm: 78—82; — *1625;* Stockholm: 82; Botkyrka: 83; Göteborg: 83 o. f.; Gravesend: 84 o. f.; Zierikzee: 86 o. f.; Nyköping: 89 o. f.; — *1626;* Stockholm: 90—108; — *1627;* Dalarön: 109—114; Stockholm: 114—148; — *1628;* Nyhamn: 149—151; Stockholm: 151—172; — *1629;* Jönköping: 173; Dalarö: 175; Stockholm: 177—185; Upsala: 185—191; — *1630;* Upsala: 191 o. f.; Stockholm: 193—197; Elfsnabben: 197 o. f.; Stockholm: 198 o. f.; Riga: 199—202; Vaxholm: 202 o. f.; Stockholm: 204—206; Upsala: 206 o. f.; — *1631;* Stockholm: 209—255; — *1632;* Stockholm: 255—267; Sturefors: 267; Stockholm: 268—280; — *1633;* Stockholm: 280—286; Tyresö: 286 o. f.: Wolgast: 287—299; 454—465; Spandau: 300; Magdeburg: 465 o. f., 301; Mühlhausen: 302; o. f.; Steinau an der Strasse: 303; Magdeburg: 304; Warnemünde: 305—308; Stockholm: 308—319; Tyresö: 319 o. f.; — *1634;* Stockholm: 320—330; Nyköping: 331; Stockholm: 332 352; — *1635;* Stockholm: 352 - 395; — *1636;* Stockholm: 396—416; Tyresö: 417; Stockholm: 418—419; — *1637;* Stockholm: 420—422; Göksholm: 423; Stockholm: 424, 425; — *1638;* Stockholm: 426, 427; Örebro: 428 o. f.: Karlstad: 429—433; Bro: 433—435; Vesterås: 436 o. f.; — *1639;* Stockholm: 438 o. f.; Eksjö: 439; Jönköping: 439—442; Veta prestgård i Östergötland: 443; Stockholm: 443—447; Tyresö: 447 o. f.; Köping: 448—450; Nyköping: 450 452; — *1640;* Ekholmen: 452.
—, *för Per Brahes bref: 1633;* Alt-Brandenburg: 469; Wolgast: 470; Stockholm: 471—473; — *1634:* Salmünster: 474; Schwalbach: 475; Ermenrode: 475 o. f.; Magdeburg: 476 o. f.; Stettin: 478—482; Elbing: 482—485; — *1635;* Elbing: 485—493; Marienburg: 494; Elbing: 495 o. f.; — *1636;* Svärdsbro: 496 o. f.; — *1637;* Visingsborg: 497 o. f.; Bogesund: 498; Åbo slott: 499 v. f.; — *1638;* Borgå: 500; Åbo: 501—510; — *1639;* Åbo: 511—514; Kastelholm: 514 o. f.; Åbo: 516—518: — *1640;* Kexholm: 519 o. f.; Åbo: 520 o. f.; Rydboholm: 521 o. f.; Visingsborg: 523, 524; — *1641;* Stockholm: 525; — *1643;* Stockholm: 526; — *1644;* Visingsborg: 526 o. f.: Göteborg: 527 o. f.; Stockholm: 528; — *1645;* Stockholm: 528—530; Visingsborg: 531: — *1647;* Stockholm: 532, 533; — *1648;* Åbo: 533—540; — *1649;* Åbo: 540—553; Matholmen: 553 o. f.: Åbo: 554.
D'Avaugour(D'Avankort)Charles; franskt resident i Hamburg: 495, 394; omdöme om: 406: framställningar till reger.: 410; på Gripsholm: 420.
D'Avaux, Claude de Mesme, grefve: franskt sändebud: anländ t. Stockholm: 351; sänder ett ombud (den föregående) till reg.: 394, 410.
De Besche, Carl; 532.
—, William (»Mäster Willem»); ingeniör: 163, 165, 167.
De Geer, De Går, Louis; administrator af kopparkompaniet: 144, 311, 318, 323, 359.
Deglina?, ort i Ingermanland: 259.
Des Hayes-Courmenin [Courmesvin]: franskt sändebud: 191 o. not.
De la Gardie, Brita; gift 1:sta gg. med Jesper Mattson Cruus: 123; 2:ra gg. med Gabriel G:son Oxenstierna: 224, 249, 254, 319, 439, 443.
—, Jahan; riksråd, den föreg:s broder: 194; begrafven: 452. Hans dotter, Sofia, blef gift med Jöns Kurck: 352.
—, Jakob; riksmarsk, den föreg:s broder (»Fältherren», »Greff Jakob»): i Östergötland: 28; i Lifland: 31, 42,

73, 75, 90; frågan om hans återkallelse: 112; i Lifland: 123, 146, 151, 158: resa till Preussen: 167; i Stockholm: 169; bostad 172; följer konungen till Ulfsbäck: 173; i Stockh.: 178: resa till Preussen: 180, 184, 187; i Sverige: 211, 216, 222, 232, 243, 254, 256, 269, 339; pådrifver rustningar: 351, 353, 361; omdömen om: 363; försträckningar till kriget; 365; i Preussen: 366, 368, 369, 491, 493, 370, 494, 377, 378, 379, 382, 387, 390, 394; i Sverige; resa till bergslagen; 396, 397, 403; försonad med A. O.: 406, 409; försonad med D'Avaux: 410; resa till bergslagen: 411; i Stockholm: 419, 421, 422, 423; resa till Dalarne: 426; i Upsala: 438; resa till Göteborg med A. O.: 441, 445, 447; väntas till Stockholm: 452; ögonsjukdom och vistelse på Jerfva: 525; i rådet: 533.
Hans »husfru»; se Brahe, Ebba.
Hans sons informator: 380.
De Mornays stipendium: 270.
Dirschau, stad i Preussen: 96, 119, 491.
Djursholm, gods i Upland, ej långt från Stockholm: 164.
Djurö, i Stockholms skärgård: 65.
Doctor juris, informator för M. G. de la Gardie; utspridare af falska ryk ten: 380.
Doober; se Dover.
Dorpat: 94, 138, 187, 200, 254; hofrätten i: 187, 313.
Douglas, Georg, engelskt sändebud vid underhandlingen i Stumsdorf: 487.
Dover; i England: 85.
Drake, Axel, landshöfd. i Skaraborgs län; 160.
Drottningen: 21 se Christina: —: 40, 45 se Maria Eleonora.
Drotzen; se Riksdrotsen.
Dråp; begånget af ryttm. Erik Turesson: 261; af Ture Oxenstierna: 271.
Dulingo, Gonzago de, grefve, Mantuanskt sändebud: 186.
Dükert, Jahan, häradshöfding: 480.
Düna, floden: 168, 373, 383.
Dünaburg, stad vid Düna: 146.
»Dünkerkerne», spanska sjöröfvare från Dürkirchen: 84, 411.
Dödsdomar: 78, 111, 436.

E.

Ebba, fru; se under namnen Brahe, Leijonhufvud, Oxenstierna, Posse.
Edhult se Edshult.
Edinburg; staden: 427.
Egelen; Egeln, stad i n. v. prov. Sachsen, ej långt från Halberstadt, förlänad till J. Baner: 302.
Edshult (Edhult), gods i Vedbo hd, Småland, vid Östgötagränsen: 34.
Ekholmen; gods i Veckholms socken, Trögds hd, Upsala län: 420; dat. 453.
Eknaholm: gods i Småland, Kronobergs län: 271.
Eksjö, Ekesjö; staden: 439.
Ekvirke; utförselförbud på: 223; uppköpes af kronan mot gods: 554.
Elbe, »Ålfvan»; floden: 130, 304, 305, 496.
Elbing; stad i Preussen: 95, 96, 108 n. 142, 383, 458, 482, 488; dat. 485—493, 496.
Elfsborg, slott: 3, 4, 5, 72, 81, 256, 262.
Elfsborgs lösen: 28, 111.
Elfsnabben, Elgsnabben, Elsnabben; hamn i Stockholms s. ö. skärgård: 50, 52, 54, 55, 75, 77, 159, 160, 163, 177, 188, 197, 198, 381, 389, 545; dat. 54, 198.
Elin, fru; se under Månesköld.
Elisabet, fru; se under namnen Gyllenstierna och Oxenstierna.
Elisabet, Amalia, prinsessa; se under Pfalz.
Elisabet, Augusta, prinsessa; se under Danmark.
Elsa, Ålsa, Holländska: 16.
Elsa, Olofsdotter [Oxehufvud] g. m. Mårten Wewitzer [Rosenstierna]: 372.
Elsass; landet: 319.
Eneköping; se Enköping.
England; konungariket: värfningar i: 49, 147; underrättelser från: 85. 91, 186; utnämningar af svenskar till riddare och adelsmän i: 366; kriget med Skottland: 427.
—, Carl I, konungen; sändebud från: 11; beskickning till: 82—89, 132; omdöme om: 86, 87; lemnas konvoj åt krigsfolk till Sverige: 116; beskickning till Danmark från: 142; Spens ankommen från: 186; titel: 187; strider med parlamentet: 188; utn. adelsmän: 366; krigsplaner: 422; om medling i Preussen: 489; afrättning: 544.
—, Henriette Marie; drottningen af: 85.

Engelsk ingeniör: 163 = Bolmersham.
—, »post»: 422.
—, rådet: 87, 90.
—, sändebud; se Borttwijk, Douglas, Spens samt under rubriken: Sändebud.
Enkedrottningen: 89; se Christina.
Enkedrottningen; se Maria Eleonora.
Enköping, Eneköping; staden: 445.
Enspännare: 40; se Lasse Enspännare.
Erfurt; staden: 286 o. f., 290, 291, 295, 297, 305, 313, 327, 463, 465, 466.
Erik Jönsson, tygmästare: 163.
Erik Jöransson [Tegel el. Ulfsparre]: 28.
—, [Tegel]: 61, 83.
—, [Ulfsparre]; landshöfding i Östergötland: 256, 404.
Erik Larsson [von der Linde]; köpman: 74; i Tyskland: 100; koppar- och vexelaffärer: 122, 123; administrator af kopparverket och befattning med kopparhandeln: 144, 280, 310, 318, 322, 323, 324, 332, 335, 358, 363, 393, 399, 401; utsedd direktor för det nya kopparkompaniet: 402.
Erik Mårtensson: misstänkt för stämpling i Polen: 45, 56.
Erik Persson; djekne, kyrkotjuf och falsk angifvare: 230, 245 o. f., 251.
Erik Torsson; fogde hos fru Margareta Sture: 8.
Erik Turesson; ryttmästare: 261.
Erkebiskopen: 397 = Petrus Kenicius.
Erland Uddsson; ryttmästare: 261.
Ermenrode, Årmenroda; ort i Ober-Hessen: 476.
Erskabro; i Bjerke hd, Elfsborgs län: 6, 7.
Erskein, Esken, Alexander; hofråd, sv. resident i Erfurt: 287, 477, 443.
Eskil; »kyrkoherden herr Åskill»: 517; se Petræus.
Estland, guvernören i; se Scheiding.
—, landtrådet i: 342, 344.
Evangeliska unionen: (sändebud från) 93.
Executionstractaten (i Nürnberg): 548.

F.

Fadder; Gustaf Adolf antager inbjudning ss.: 18; likaså Maria Eleonora: 159.
Falkenberg, Conrad von; förlofning: 226; krigskammarråd: 231, befattning med kopparhandeln: 310, 318, 359, 473; landshöfding i Kalmar län: 442.
—, Didrik von; hofmarskalk hos Gustaf Adolf: 89; riddare: 96; sänd till Finland: 146; väntas hem med tre regem.: 187, 190: sändes att anskaffa proviant: 197 o. f.
—, Melchior von; kammarpresident i sv. räntekammaren i Mainz: 391, 393, 396, 448.
Farensbach, Farnspek, Woldemar von; hert. Wilhelms of Kurland, fältherre: 104, 185, 275.
Fegræus, Johan (adv. Strömfelt); kongl. sekreterare; sv. resident i Danmark: 96, 186, 211, 413.
Fellen, Albrekt von; köpman (?): 84.
Femmarkshjälpen; skatt: 240.
Ferden; se Verden.
Figreus; se Fegræus.
Fiholm; A. O:s gods i Södermanland: 4, 174, 449.
Finland: 54, 95, 116, 168; (utskrifning) 196, 211: (licentordningen) 239; (skördeutsigter) 266, 317, 335; (ödehemman): 407; (staten): 412; Per Brahe; 1:sta gg. generalguvernör: 497, 499 503, 506, 511, 512, 517—520, 521; Per Brahe 2:ra gg. generalguvernör: 533—555.
— krigsfolk från: 97, 113, 362, 365, 391, 396, 411, 549.
—, landtstaten för: 500, 506, 538.
Finnemarken; koppargrufva i Dalarne: 397.
Fleming, Clas; amiral: 187; kallad att förestå kammarsakerna i Tyskland: 205, 210; hemma: 211; tillförordnad chef för räkningekammaren: 232, 241, 267, 269, 333, 359, 421; — hans hustru, Anna Göransdotter Snakenborg dog den 8 Jan. 1637.
Fleming, Henrik; landshöfding i Ingermanland, vice-amiral; en af legaterna till Ryssland 1634: 316.
Flottan; sjuklighet på: 44, 49; exp. till Danzig: 50, 51, 61; väntas till Stockholm: 68; utrustas: 75, 95; städernas och rådets bevillningar till: 173, 187; utrustning: 196; ledsagar Maria Eleonora t. Tyskland: 211, 226; hotar att förfalla: 240; afhämtar kon:s lik: 456, 461, 293; transporterar trupper: 180, 362, 366, 418;

återvänder: 381, 382; begäres för krigstransport: 501, 502.
Örlogskepp: sändas med penningar till Preussen: 170; att afhämta A. O. från Tyskland: 333, 377, 381; med proviant till Tyskland: 389, 391, 392.
Omnämda fartyg: Andromeda; 159, 160: Apollo: 204; Hannibal: 52; Maria: 61: Riksnyckeln: 165, 167; Scepter: 51; Svarta Hunden: 57, 58, 61; Svärdet: 52, 57, 58, 61; Tre kronor: 181, 183; Uranibom: 51; Vasen: 52, 57, 61, 163, 165, 167. Äpplet (Riksäpplet): 52, 57, 60.
Flygg, Peter: tullnär i Vermland: 431.
Fogdekarlar; såsom utsökningsmän: 8:
Fontanell, fontinella; ss. läkemedel: 449.
Forbus, Caspar; medför garfveriarbetare till Åbo: 542.
Fordringar hos kronan; se Försträckningar.
Fortbelius, Israel; præceptor för Gabriel G:sons son Gabriel: 451; — (adl. Lagerfelt) vice-president i Åbo hofrätt: 553.
Forssa; se Sturefors.
Forstenaslägten; 113 not.
Fosberg; se Voesberg.
Fotfolk; se under Krigsfolk.
Franken: 306.
Frankfurt am Main: 263, 280, 297, 302, 309, 311, 321, 322; (konventet) 329, 465, 474, 476, 478; (konventet) 479, 481, 520.
Frankrike, konungariket; 144, 147, 187, 190, 191, 242, 349, 351, 360, 365, 394, 410, 411, 483, 486, 493, 495, 533, 544, 545.
—, sändebud från: se namnen: D'Avaugour, D'Avaux, Des Hayes-Courmenin, Charnacé och St. Chaumont samt under rubriken: Sändebud.
Frans Albrekt, hertig; se Sachsen-Lauenburg.
Frauenburg; stad i Preussen: 96.
Fredrik, prins; se under Danmark.
Fredrik, Frederich Ludvichson; köpman i Halmstad (jmf. Hallenberg. Gustaf Adolfs Hist. V: 320): 88.
Fredriksborgs, Frederichsborgs slott i Danmark: 130.
Fredsunderhandling; se Underhandling.
Freiburg, Friburg; köping med hamn vid Elbe, n. v. om Stade: 262.
Friedborn, Paul; pommerskt sändebud: 198.
Friherreskap; förlänas åt Johan Skytte: 76; åt Spens: 150.
Friis, Christian; kansler i Danmark: 40, 99, 142, 143.
Frimarknad; föreslagen (i Stockholm): 402: hållen därstädes: 542 o. f.).
Fripass; begärdt för kopparhandeln på Spanien: 89.
Fryksdalen, »Frisdalen», i Vermland: 434.
»Fröken»: 273 = prinsessan Christina af Pfalz, se Pfalz; för öfrigt menas med »fröken» drottning Christina.
»Furstendömet»: 6, 10 = Hertig Johans af Östergötland furstendöme.
— Fuul: se Pful.
Fyen, Fhyn; 140, 142, 153.
Fårdala; gods i Åsles socken, Skaraborgs län: 121.
Fägreus; se Fegræus.
»Fältherren»; se De la Gardie, Jakob.
»Fältmarskalken»: 536 = C. G. Wrangel.
Förläningar, donationer och frälsemannarätt: till Gabriel G:son Oxenstierna: 11, 13, 20; t. en kapten: 48; till C. Gadow: 65; t. M. Brahe: 83; t. L. Wagner: 118; t. Grefven af Thurn: 226; t. Gabriel G:son Oxenstierna: 259; t. Jesper Mattson Cruus: 254, 275; begäres hos A. O. för kommend. på Aschaffenburg: 303: för Johan Baner: 304, för grefven af Schwarzenberg: 306, för Mattias Soop: 319, för A. Lilje: 330, för M. Soop och Gabriel G:son Oxenstierna: 336, för Nils Brahes son med åberopande af åtskilliga exempel: 477; — gifna af regeringen i A. O:s frånvaro: 389; begäres för Jakob J:son Pistol: 496, för Per Brahe: 498, 514, 515.
Förmyndareregeringen se Regeringen.
Försträckningar (till kronan): för Elfsborgs lösen: 28; af Jahan Weite m. fl.: 52; till exp. åt Preussen: 91; af P. Grönberg: 103; af Gabriel G:son Oxenstierna: 119; af P. Grönberg och P. Wewitzer: 122; af kopparkomp. 123; af myntmästaren i Riga: 123 o. 134; af Stockholms stad m. fl.: 133; äskas af städerna: 136, 138; af Axel Oxenstierna: 153; af Gabriel G:son Oxenstierna: 154; af åtskilliga personer: 204; af M. Wewitzer: 301, 332; af köpmän i Hamburg: 363; af riksrådet: 365, 373.
Försvarelsebref; se Lejdebref.
Föräringar: till Christian IV från Ryssland: 40; till A. O. från biskopen af Bremen: 43; till enkedrottningen m. fl. från markisen af Hamilton: 422.

G.

Gabor; se Siebenbürgen.
Gabriel Bengtsson; se Oxenstierna.
Gabriel Eriksson; se Oxenstierna.
Gabriel Gustafsson; se Oxenstierna.
Gado (Gadow) Casper, fänrik: 65.
Garfvare (»barkare»); hämtas från Sverige till Åbo: 542.
Gatlopp; ådömmes: 69.
Gauri (?); grefven af, broder till Patrik Ruthwen: 132.
Geddeholm; gods i Irsta sn, Siende hd, Vestmanland: 113. 116.
Geet, Gät; se Keith.
Gelnhausen, stad i Hessen; ej långt från Hanau: 303.
Generalkommissariat; i Preussen: 489.
»Generalpardon»: 102.
Generalstaterna; se Holland.
Gerdt Dirichson, kamererare: 111, 128, 139.
Gesandter; se Sändebud.
Gibichenstein; by nära Halle a. der Saale: 478.
Glötz; se Götz.
Gjedser, Gitsoer; spetsen af ön Falster: 305.
Godsförpantning: 129.
Godsförsäljning (från kronan): 72. 75, 92, 119, 512, 554.
Gongeholmen: vid Tidön: 13.
Gonsago, don: se Dulingo.
Gonseffski: polsk general: 146, 149, 151, 154.
Gottbergh, Jakob: 3, 13, 14.
Gottesgnaden; præmonstratenserkloster vid Saale nära Kalbe: 478.
Gottland: 144.
Gravesend, Graffuesand, Gravesand; stad i England, Kent: 84, 86; dat. 85.
Grefvinnan; »den unga grefvinnan»: 24 = Leijonhufvud Ebba.
Grefskap; Svante Stures: 25, A. O:s: 531.
Grefskapsrättigheter: förfäktas af Per Brahe: 498, 503—506, 507—510.
Grensholmen; vid sjön Roxen i Östergötland; dat. 20.
Gripsholm, Grimpsholm, slott i Södermanland: 68, 69, 70. 71, 120. 184, 420, 421, 422, 437, 450.
Grubbe, Lars; kongl., sedan statssekreterare; sänd från kon. till A. O. i Preussen: 191, 192, 193, 196 (»sekreteraren»); sänd från reg. till A. O. i Tyskland: 283, 284, 472, 285, 287, 289, 291, 292. 304, 305. 454; önskas hem till tjänstgöring i kansliet: 311; återsänd från A. O. till reg.: 327, 329; förläning i Tyskland: 330; återsändande från A. O. till reg.: 336, 362: ifrågasatt till burggrefve i Göteborg: 404; i kansliet: 409; sänd af reg. till A. O. i Tyskland: 420; i Tyskland: 477, 481, 483.
Gränna, staden: 509.
Gränsläggning; gränskommissarier: 31.
Grödinge; socken af Strängnäs stift: 50.
Grönberg, Grönebergh, Peter: köpman: gör försträckning åt kronan: 106. 122; faktor i Hamburg: 228. 233 o. f., 260; död, efterlemnande enka o. barn: 265, 280.
Gustaf Adolf; hertig: 2; konung: krigsföretag: 6, 7, 10; vrede öfver Nils Bielkes återvändande: 15, 16, 17: inbjudes till fadder: 18, 19; inbjudes till begrafning: 24; väntas till Östergötland: 27, 28; befaller Gabriel G:sson Oxenstierna att uppskjuta sin hustrus begrafning: 30: — *1620:* resa till Kalmar 31; väntar A. O. till Stockholm: 35; planer för bruksanläggning vid Tyresö: 37, 46 o. f., 62, 64; befaller Gabriel G:son att skyndsamt anträda sin beskickningsresa till Danmark *1622:* 39; — hemkomst från Lifländska exped. *1622:* 41; — i Vesterås *1623:* 48; på Svartsjö: 49; i Södertelje m. fl. st. i skärgården: 50; expeditionen till Danzig: 52—56; på Gripsholm, hvarest han mottager kon:s i Böhmen sändebud: 69, 70, 71; — förbereder resa till Riga *1624:* 72; bevistar Jesper Mattson Cruus begr.: 75: ordvexling med Gabriel G:son Oxenstierna om timmerfällning på Värmdön: 76; afsigt att tillbringa vintern i Stockholm: 80: reser till Elfsborg: 81: — *1625;* Englands förväntan rör. Gustaf Adolfs deltagande i ev. förbundet: 86:— *1626;* väntas hem från Lifland: 92, 93, 94; i Preussen: 95; hemväntas från Preussen: 106, hemkomst: 106, 107; — *1627*; öfverlägger med rådet o. riksdagen rör. medel till kriget: 109; konciperar själf rådslaget: 110: vägrar en »assecuration»: 111; lägger sig ut för Gustaf Horn med afs. på hans bröllop: 112; — i Preussen: 113, 118, 120, 132, 136; hemkomst: 139; — *1628:* resa till kopparberget

och förfarande med: kopparkomp. 144; afresa till Preussen: 151; återkomst: 168; pådrifver förnödenheters öfversändande till Preussen: 170 o. f.; öfverlägger med rådet om den allmänna ställningen: 172; — *1629:* mötet med Christian IV i Ulfsbäck: 173; underhandlar med städerna om bildandet af ett skeppskompani: 173; samtal med Gabriel G:son Oxenstierna om A. O:s svårigheter i Preussen: 175—177; ärnar möta rådet i Strängnäs för pestens skull: 183, 184; i Upsala: 185—192; ärnar fira julen i Vesterås: 187; mening rör. A. O:s betänkanden om tyska kriget: 190; — *1630;* underhandlar med utskottsmötet: 195; anträder den tyska exped.: 196, 197: missnöje öfver anordningarnes till krigsstaten felslående: 206 o. f.; förfarande med kopparkompaniet: 208; konflikten med rådet med anl. af skatters upptagande utan ständernas hörande: 209, 210, 211, 218 221; omsorg om grefve H. M. v. Thurns angelägenheter: 235; seger vid Breitenfeld: 244, 245: befaller mera krigsfolks utsändande: 256; gillar förslaget att utsända en rådets deputation: 269; underrättelsen om hans död: 278, 280; det kungl. likets afhämtande: 285, 287 299, 300, 301, 454—464, 471; begrafning: 315, 324, 331, 333, 336, 338 o. f.

Gustaf Axelsson; se Oxenstierna.

Gustaf Gabrielsson; se Oxenstierna.

Gustaf Åkesson [Natt o. Dag], son till Åke Axelsson; död: 423.

Gyldenhjelm, Carl Carlsson, riksamiral: kallas till kon.: 69, 96; leder riksdagsförhandl.: 110; sjuk: 236; försummar att infinna sig i rådet: 269; svaghet: 275; möter med flottan kon:s lik: 290, 293; håller mönstringar: 353; kreditiv till: 419; frånvarande ur rådet: 421; reser enl. reg:s uppdrag till enkedrottningen: 441; regeringen: 445.

Gyldenlöwe, Christian Ulrich; oäkta son till Christian IV: 450.

Gyllenax; se Per Nilsson.

Gyllenstierna; Casimir Johansson; kammarherre hos Gustaf Adolf: 104.

—, Elisabeth, fru: enka efter H. Classon Bielkenstierna, kusin med Axel och Gabriel G:son Oxenstierna, hofmästarinna hos drottning Christina: 340.

—, Elsa, fru; enka efter Abraham Brahe och moder till Per Brahe d. y.: 505, 524.

—, Erik; kammarherre hos Gustaf Adolf, sedermera stamfader för friherrl. slägten Gyllenstierna af Ulaborg: 372.

—, Jahan Jahansson; kammarherre hos Maria Eleonora: 104.

—, Jöran; riksråd och öfverste amiral: 28, 163.

—, Jöran, den förres son, ryttmästare: 163, bröllopp: 200.

Gyllenstiernas friherreskap: 150 = Lundholm.

Güstrow; stad i Meklenburg: 307.

Gärden, stora; se Landttågsgärden.

Gärder; se Skatter.

Gät; se Keith.

Göksholm, Göxholm; gods i Nerke: 423.

Göstaf, se Gustaf; »herr Göstaf»: 493 = Horn, Gustaf.

Göta hofrätt; se under Hofrätt.

Göteborg; staden: 83, 89, 116, 117; garnisonen: 148; Gabriel G:son Oxenstiernas besök: 158, 353, 354; dyr tid i: 192: spanmålsuppköp i: 216, 222; dess försvar: 262, 263; myntningsrätt: 402; burggrefskapet i: 404; oenighet mellan magistrat och borgerskap: 426; A. O:s besök i: 440; Per Brahes besök: 527; — dat. 84, 528.

Göttingen; staden: 99.

Götz, Glötz, Sigismund von; Brandenburgisk kansler: 302, 303, 304, 305, 327, 483.

H.

Haag, Hagen; staden: 90, 362.

Halberstadt; stiftet: 477, 478.

Halenus, Halenius, Johan; doktor, sekret., ifrågasatt till burggrefve i Göteborg: 404.

Hall, öfverste i sv. tjänst: 190, 306.

Halle an der Saale; staden: 465.

Halmstad; staden: 136.

Hamburg; staden: 122, 130, (sv. faktor i) 228, 234, 260. 265, (växlar på) 288, 291, 293, 299, 363, 371, 455, 460, 471, 490.

Hamersläben, Hadmersleben; st. mellan Magdeburg och Halberstadt: 477.

Hamilton, markisen af: 422, 427.
Hammarskog; gods i Hagunda hd, Upsala län: 230.
Hammersta, Hamerstad, gård i Stockholms län (Södertörn): 35, 36, 64, 65, 160.
Hanau; »grefven af»: 303.
—, staden: 474.
Handelskompanier: se Kopparkompaniet, Skeppskompaniet.
Handelsordinantien: 69.
Hannibal; örlogsskepp: 52.
Hans Byggmästare; förut (under danska kriget) använd såsom fästningsingeniör: 28.
Hansestäderna; sändebud från: 30, 31.
Hans Jonsson; kapten vid flottan: 163.
Hans Jönsson [Biörnsköld]: kommend. i Jönköping: 450, 451.
Hans Nilsson; på Vaxholm: 62.
Hans Nilsson, accisförvaltare: 69.
Hans Pålsson, t. f. kammarfiskal: 378, 487.
Hans Toreson: 12.
Haupt (Dantziger-Haupt), Höfft, befäst plats i Preussen å Dantziger-Werder: 120, 491.
Heidelbergska alliansen: 300.
Heiden, Hans Wolf von der; öfverste: 306.
Heidenbeck, Henrik: pommerskt sändebud: 198.
Heilbronska förbundet: 300, 306, 313.
»Heirathskontrakt»; Maria Eleonoras: 309.
Hellekis; gods på Kinnekulle i Vestergötland: 88.
Helsingborg; ståthållaren i: 38.
Helsingfors; dess anläggning: 511 o. f., 519.
Henrik; »mäster»; se Thomæ.
Henrik; prins af Oranien: 100.
Herman Hansson; f. d. kamrerare, föreslagen till accisförvaltare: 69.
Herredagsmän; om utseende för bondeståndet af: 70.
Herresäter, Heredsäter; gård i Bankekinds hd i Östergötland: 404.
Hersfeld, Hirzfällt; stad vid Fulda i Hessen: 476.
Hessen; landet: 482.
—, »landtgrefven af»: 451 = Christian, yngre broder till Wilhelm V; nämnes såsom sändebud från Danmark.
— Darmstadt, Georg; landtgr. af: 476.
— Eschwege, Friedrich; landtgrefve af; gift med pfaltsgrefve Johan Casimirs dotter Eleonora Catharina: 533.
Hildesheim; staden: 466.
Hirtenberg, Adam (»mäster Adam»); A. O:s läkare: 449.
Hjelmaren, Jelmaren; kanalen från: 412, 448.
Hjulsta, Julsta; gård i Åsunda hd, Upsala län: 71.
Hofråd; om behofvet att för enkedrottningens räkning utnämna: 311.
Hofrätten: i *Stockholm:* 78, 79, 80, 81, 185, 193, 199, 401; vice presidentens lön: 115, 137; brist på assessorer: 213, 226, 232, 269; presidenten: 137, 232; vice-presidenten: se Bror Andersson (Rålamb); Jakob Jakobson [Bååt] till Stäflö, Åke Axelsson (Natt o. Dag); »vice-presidenten: 213, 232 = Åke Axelsson.
—, i *Jönköping:* presidentskapet i: 329.
—, i *Åbo:* 157, 522.
—, i *Dorpat:* 187, 313.
Hofstaten; brist på medel till: 288, 289, 291, 293, 296, 299, 454, 455.
Hofvet: i Upsala: 184; hofmästarinna; se Gyllenstierna, Elisabet; — hofmarskalk; se Falkenberg, Didrik, och Creilsheim; — hofmästare: se Horn, Gustaf Christensson; Pentz, Adam; Sparre, Johan; — hos A. O. se Tiesenhausen. Se föröfrigt under rubrikerna: Christina och Maria Eleonora.
Hogenskel, herr; se Bielke, Hogenskild.
Hoja, Hoyen; grefskap i Westphalen: 471, 472.
Holk, Henrik; kejserl. fältmarskalk: 465.
Holland(= »Generalstaterna»); beskickning till: 82, 91; förbund med England: 90; sändebud till Danmark från: 142; värfningar af krigsfolk i: 144, 147: sändebud (Voesbergen): 157; spanmålspris i: 238, 250; skola för sjömän och krigare: 271, 276, 284, 349; kopparhandeln med: 335; A. O:s resa till: 365, 366, 374, 490; participerar i Nya kopparkompaniet: 402; sändebud (Wilhelm Boreel, Albert Sonck, Epeus v. Aylva): 452.
Holländsk ingeniör; bygger Hjelmare kanal: 412.
Holländska skepp; i Preussen: 173.
Holland; stad i Preussen: 486.
Holstein; landet: 100, 103, 130, 147.
—, Fredrik III; hertig af: 293, 391.
—, Agnes; prinsessa af, moster till kon. Gustaf II Adolf; död: 112; begr.: 127.
Horn, Clas Carlsson, af Kankas; riksråd, ståthållare på Stockholms och Upsala slott: 76, 96, 123; beledsagar drottningen till Tyskland: 211; guvernör i Pommern: 213, 235, 237, 271; död: 274; begr.: 311; — hans hustru: se Leijonhufvud, Ebba.

—, Hans: 96.
—, Gustaf Christersson af Åminne; hofmästare hos unga drottningen: 340.
—, Gustaf Carlsson af Kankas; riksråd och general: yrkar på bröllopp med sin trolofvade Christina Oxenstierna: 112, 113, 140, 148, 149; fältmarskalk och öfverbefälh:e i Lifland: 150, 152; hemresa: 154, 158, 159; bref från: 168; gods: 171; hans hustrus död: 235, 237; rekom. till: 283, 284; hustruns begr.: 311; fången: 346; fråga om befrielse: 357; rykte om hans död: 493; befäl i danska kriget: 529.
Horn, Paridon von; köpman (?), tullarrendator: 60, 124; hans hustru »Meike« (Maria van Qvickelberg): 80.
Horn, Philip von; pommerskt sändebud: 198.
Hufvudsta; vid Ulfsunda sjön, ej långt från Stockholm: 61.
»Hundsdagarne» = rötmånaden: 443, 445.
Hutten, Daniel och Johan Harthmund von: 303.
Hybberts, Arndt; borgare i Stockholm: 167.
Hyltinge; gård (nu Sparreholm) i Villåttinge hd i Södermanland: 271.
Häfdabyte; med kronan: 36, 46 o. f., 62, 64, 78, mellan enskilda: 96, 103, 105.
Häradsskrifvare; deras duglighet: 67.
Häradsrätt; anslag till lön åt vicepresident i hofrätten: 116.
Häringe; gård i Sotholms hd, Stockholms län: 35, 37, 46, 62, 64, 65, 160, 171, 206; dat. 36.
Härskabro; se Erskabro.
Höfft; se Haupt.
Höjentorp; gods i Valle hd, Vestergötland: 6.
Hög-Polackarne: 547.
Högsby; i Kalmar län: 4, 9.
Hörningsholm, på Mörkön, nära segelleden till Södertelje: 24; dat. 25, 50, 55.

I.

Ibba, fru; se Ebba Brahe, Leijonhufvud, Posse, Oxenstierna.
Ihmhåff, Imhoff, Jeronimus: 520.
Informator, »præceptor»; för Gabriel G:sons söner: (tysk) 43, 205, 278, 451, se äfven Forthelius; för A. O:s söner se Prytz, Sidenius; för Jakob de la Gardies son: 380.
Införselförbud; på Rostockeröl: 80.
Ingeniör; från Holland bygger Hjelmare kanal: 412; sändes att befästa Viborg: 519. Se föröfrigt: Bolmersham, De Besche, Hans Byggmästare, Mazalet och Thomæ.
Ingeborg Claesdotter [Bielkenstierna], fru; enka efter Riksamiralen Jöran Gyllenstierna: 163.
Ingermanland; 65, 152; (guvernör) 187, 199, 259; (skördeutsigter) 266, 317; (J. Skyttes styrelse) 342; (fattigdom) 365, 407, 412; (tillförsel till Sverige från) 529.
Isak, »mäster Isak»; se Rothovius.
Italien: 242.

J.

Jahan; se Johan.
Jakob: 9; = Jakob Jakobsson [Bååt] till Ståflö; — »gref Jakob» se De la Gardie, Jakob.
Jakob Classon [Uggla]; landshöfding vid Helsingfors: 535.
Jakob (Jacob) Jakobsson [Bååt] till Ståflö: 7 n.; 9; assessor i Svea hofrätt: 78; vice-president i Svea hofrätt: 115.
Jakob Jakobsson [Pistol], ryttmästare: 496; g. m. Märta Jöransdotter Kåse.
Jelmaren; se Hjelmaren.
Jerffua, Jerfva; i Solna sn, Danderyds skeppslag, Stockholms län: 212, 525.
Jesper Andersson [Cruus]; öfverste: 9, 148.
Jesper Matsson [Cruus]; riksskattmästare: 75, 275.
Jesuiter förföljas: 78, 80.
Johan; »gref Jahan»: 538; se Oxenstierna, Johan.
Johan, hertig af Östergötland: 1, 2, 4, 6; (intercession för Nils Bielke) 15,

20, 21, 24; (begrafning) 26, 27, 28, 114.
Johan Casimir; pfalzgrefve; se Pfalz.
Johan Andersson; Axel Oxenstiernas fogde: 43, 167, 171, 172, 177, 188, 193, 194, 197, 209, 227.
Johannes Botvidi [»Mäster Johannes»]; biskop i Linköping: 211, 278, 470; död: 397.
Johan Gustafsson [Örnevinge]; oäkta son till fältmarskalken Gustaf Brahe; hofmästare hos Per Brahe och underlagman i Vestergötland; (adlad först 1646): 516.
Johan Henriksson [Reuter]; ståthållare på Elfsborg: 251, 262.
Johan Johansson; son till A. O:s amtman i Estland: 370.
Johannes Matthiæ; drottning Christinas lärare: 315.
Johan Månsson [Ulfsparre]; ståthollare öfver Norrland och Österbotten: 98, 105.
Johan Nicodemi [Lillieström]; A. O:s stipendiat, sedan sekreterare i Preussen: 164, 169; behöflighet i det svenska kansliet: 311; en af kommissarierna vid underhandl. i Preussen 1635: 385, 482, 486, 488, 489, 494, 495; rekommenderad af A. O. att blifva statssekreterare: 409; hemkommen: 414, 415; utn. statssekreterare och förestår Salvii plats i kansliet: 417, 419.
Johan Olsson; A. O:s amtman i Estland: 365, 370.
Jon Lakeij; 289, 291.
Jonas; postbåt: 145, 170.
Jonas Person; assessor i Svea hofrätt: 78.
Jordebok; Johan Skyttes förslag till: 66.
Julsta; se Hjulsta.
Jute; se Söffrin Jute.
Jutland: 141, 147, 308.
Järn; handeln med: 444.
Järnhamrar: 91.
Jönköping; staden: 2, 6, 7, (pesten) 34, 38, (mönstringar) 102, (regeringssammankomst) 439, 440, 446, (kommendant i) 450, — dat. 174, 440—442.
—, hofrätten i; se under Hofrätt.
Jönköpings län: 155, 156.
Jöns Hindersson; f. d. borgmästare i Stockholm: 402.
Jöran, »landtgraf Göran»; se Hessen-Darmstadt.
Jöran Christopheri; magister, ombud för Åbo universitet: 511.
Jöran Classon, Clausson [Uggla], kammarråd: 92; död: 118.
Jöran Trulsson [Kåse]; löjtnant: 496.

K.

Kagg, Lars; generalmajor: 428.
—, Nils; den föregåendes bror, öfverste: 311.
Kalbe (Calbe); stad vid Saale: 465, 478.
Kalmar; staden: 10, 28, 31, 60, 139, 148, 155, 168, 180, 197, 216, 222, 362, 388, 411, 440, 529.
—, län: 441, 442. — Landshöfdingen öfver; se Åke Axelsson.
—, sund: 61, 226.
Kammaren och Kammarrådet; se Räkningekammaren.
Kammarsakerna; i Tyskland: 205.
Kamphusen, Herman; se Campenhausen.
Kanal, Hjelmarens: 412, 448.
Kansliet; Gustaf Adolfs missnöje med: 5; »gamla kansliet»: 162; 188; chef i A. O:s frånvaro: 232, 269, 275; brist på arbetskrafter i: 311, 313, 325, 326, 361, 370, 383, 389, 397, 398, 400, 408; de unga adelsmännens motvillighet att tjänstgöra i: 409; statssekreterare i: 417.
—, i Finland: 500, 502, 506.
—, i Preussen: 489.
Kanslikollegium; se föreg. rubrik.
Karelens regimente till häst: 549.
Karin, fru: se Oxenstierna.
—, Joensdotter till Mem och Sjösa; g. m. Carl Sture: 106.
Karkus, slott och län i Lifland: 254, 275.
Karlstad; staden: 428, 431, 433, 435; dat. 433.
Karsten, Gottskalk: 52.
Kassel; staden: 465.
Kastelholm; slott på Åland; dat. 515.
Katoliker, afrättade: 78; i Stockholm: 230.
Katolska ligan: 130.
Kegleholm; gods i Glanshammars hd. Örebro län: 355, 424.
Keith (Geet, Gät) Andreas; f. d. engelskt sändebud i Sverge: 86, 132.
Kejsaren (Ferdinand II): 85; ställning i Tyskland: 127; framgång emot Danmark: 130, 131, 140; flotta i Östersjön: 172; fred med Danmark: 177; tillärnad beskickning till: 190; underhandl. i Danzig med: 193; rykte om fredsanbud från A. O. till: 297;

föreslaget förbund mot: 364; fred med Sachsen: 375; om önskvärdheten af traktat med: 383, 393.
Keniclus, Petrus; »erkebiskopen»: 397; död d. 3 Febr. 1636.
Kexholm; slott och län i Finland: 519; dat. 520.
Kimitbo; Axel Oxenstiernas friherreskap i Finland: 140.
Kinn, Kinds härad i Elfsborgs län; 6.
Kirchholm, Kirkholm: stad i Lifland, ej långt från Riga: 146.
Kjula (Tjula) kyrka i Öster-Rekarne hd, Södermanland: 188, 194.
Klackeborg; gods i Göstrings hd, Östergötland: 34.
Klerck (Clarek) Rickard; skeppsamiral: 57, 61.
Klisum, ett slags läkemedel; se Clisum.
Klosterkyrkan = Riddarholmskyrkan; 127.
Knesebeck, Lewin von, Brandenburgskt hofråd: 457.
Kniphausen, Dodo von Inn- und; öfverste: 191.
Knut Jöransson: 40.
Knudsen (Knuttsen) se Pros Knudsen.
Kodkiewitz (Kottkouwitz) Johan Carl; Littauisk fältherre; 1, 31, 76.
Kokenhusen; slott och län vid Düna i Lifland: 373.
Kolland; se Kålland.
Kommisskrifvare: 344.
Kommissarier; vid underhandlingen med Polen i Preussen: 345, 349, 351, 373, 377, 378, 382, 394, 482, 494, 495, 537; — begäres till Finland: 499, 503.
Kompanier; se Kopparkompaniet, Skeppskompaniet, Tjärukompaniet.
Konstverk; tagna i München: 357.
Konterfej; af Gustaf Adolf: 199.
Kontributioner; i Meklenburg och Pommern: 455, 479. Se vidare under Skatter.
Konungsfodringen: i grefskapen: 503, 507.
Konvent; i Frankfurt: 329.
Koppar; handeln med: 89, 91; anslagen till krigsstaten: 115, 122, 129, 130, 133, 137, 205, 299; betänkande om handeln med: 197; handeln: 310, 318, 322, 323, 324, 335; ss. betalningsmedel: 332, 358, 363, 364; handeln: 392, 412; ny metod att rena: 396.
Kopparberget (»Stora» —: »Berget»; Kopparbergs bergslag): 91, 122; sädesprisen därstädes: 135; kon:s resa dit: 144; hotande förfall: 240, 247, 324, 353, 363, 364, 397, 411.
—, vid Vestervik: 397.
Kopparkompanier; »kompaniet»; försträckningar till kronan: 91, 101, 122, 123, 124; spanmålsinköp för: 125; dess ställning: 135, 137; kungligt kompani: 144; kon:s förfarande med dess medel: 184, 208; nytt kompani: 318, 358, 401.
Koppartull; se Tull.
Korff, polsk kavalleriöfverste: 152.
Korn; se Spanmål.
Korrespondenter; i Danmark: 36; i Preussen el. Polen: 390.
Kossackerna: 544, 545, 547.
Kotkiewitz; se Kodkiewitz.
Krabbe, Erik; dansk agent i Sverige: 177.
Krigskollegium (Krigsrätten): 232, 269, 407, 443, 553.
Krigsfolk: 4, 5, 6, 7, 9, 56; (tyskt) 72, 73, 74, 75, 111; (skottskt) 117; (finskt) 146, 148, 152; (skottskt) 156, 178, 180, (tyskt) 189, 197, 198, 211, 226, 256, 262, (tyskt) 341, 351, 353, 362, 366, 369, 373, 376, 383, 390, (finskt) 411, 418, 491, 494, 495, (finskt) 501, 545, 549.
  Ryttare; begäras af ridd. o. adeln: 98, 102.
  Fotfolk; begäres af ridd. o. adeln: 110.
  Russtjänsten: 72, 148.
  Garnisoner: 262, 373, 383.
  Artilleri och Arklistaten: 91, 92.
  Armeerna i Tyskland och truppsändningar dit: 97, 191, 197, 198, 211, 226, 256, 376, 383, 396, 411, 418, 494, 495, 501.
  — i Preussen och truppsändningar dit: 178, 180, 351, 353, 356, 362, 366, 369, 373, 383, 491, 494, 495.
  — i Lifland: 146, 152, 390, 391.
Krigsstaten: 114, 115, 363.
Kronobergs län: 101, 155.
—, slott: 439.
Kronobäck, gods i Stranda hd, Kalmar län: 552.
Kruse, Peter; ståthållare öfver Kopparbergslagen med dess län samt Tuna socken: 125, 226.
Kråkerum; gods i Stranda hd, Kalmar län: 526.
Kröning; drottning Christinas: 539, 549, 552.
Kurck, Ingeborg; dotter af Jöns Kurck och Märta Oxenstierna, g. m. Johan (Hans) Berendes: 352.
—, Jöns; den föregåendes fader, landshöfding: 34, 277, 279; omgift: 352.
Kurfurstendöme; erbjudet åt Axel Oxenstierna; se under Mainz.
Kurland; Friedrich, hert. af: 152, 169.
Kurländska regementet: 547.

»Kutskevagn»: se Vagn.
Kyle; Erik: 30.
—, Hans; öfverstlöjtnant, g. m. Joh. Skyttes dotter Vendela: 167.
Kyrkoordningen: 24.
Kåkenhusen; se Kokenhusen.
Kållands härad i Vestergötland: 6.
Kåse; se Jöran Trulsson.
Kålsta; gods i Ösmo sn, Sotholms hd, Stockholms län: 37.
Kårt, Henrik; borgare i Åbo: 542.
Kärkholm; se Kirchholm.
König, Casper [»Casparus Apothekare» adl. Lilliecrona]: 199, 254, 389, 470.
Königsberg; staden i Preussen: 483, 491.
Köpenhamn: 38, 100, 130, 152, 159, 178, 186, 256, 378.
Köping; staden: 451; dat. 449, 450.

L.

La Chapelle, Laskapell, Adam Richard de; kapten: 69.
Ladugårdsgods: 108.
Lænneus; se Lenæus, Johan.
Lagboken; tryckning af — ss. löneförmån: 33.
Lage Olsson [Oxehufvud]; ryttmästare: 372.
Lagmansdöme; i Vestergötland: 33.
Lagmansholm: gods i Kullings hd, Elfsborgs län: 6, 7.
Lagmansränta; på Dal: 33.
Lagmansting; i Vestergötland: 33, 353.
Lakej; se Anders Lakej.
Lamb, Baltzar, kapten: 48; riddare: 96.
Lamhult; gästgifvaregård i Kronobergs län, nära gränsen mot Jönköpings län: 440.
Landsberg an der Warthe: 491.
Landshöfdingdöme; »Törne- och Tälge län»: 71; deras storlek: 432.
Landshöfdinginstruktioner: 67.
Landskamrerare; för Uplands län: 48.
Landstaten; i Finland: 501.
Landsyn; 70.
Landtmarskalk: 110.
Landtrådet; i Estland: 342: i Pommern: 479.
Landtågsgården: 498.
Langman; se Tönnes Henriksson.
Lappland: silfverberg i: 411.
Larf; socken i Vestergötland: 6.
Lars Månsson, enspännare (= »Lars, Lasse Enspännare»): 40, 246, 256.
Lascy, nämnes oriktigt såsom fransk gesandt: 191.
Leckö; slott på Kållands ö i Vestergötland: 6.
Lefler; se Löfler, Jakob.
Legater; se Sändebud.
Lehnin se Nällin.
Leiden; universitetsstad i Holland: 233, 264, 267, 374.
Leijonhufvud; Abraham Eriksson, riksråd, utskrifningskommissarie: död d. 7 Okt. 1618: 28.
—, Axel; »gref Axel»: 16.
—, Ebba; enka efter Svante Sture (= »den unga grefvinnan»): 24; omgift med riksrådet och hofmarskalken Claes Horn: 158; följer drottningen till Tyskland: 226; på Kegleholm; 355; svärmoder till Johan Oxenstierna Axelsson: 368, 392; uppfostrarinna för den unga drottningen: 438.
Leipzig; staden: 252, 380, 465.
Lejdebref: 15, 16, 17, 87; för dråpare: 261.
Lejonsköld; se Mårten Augustinsson.
Lemnius (Wilhelm; konungarne Eriks och Johans lifmedicus?); hans gård i Upsala: 42.
Lena; gods i Vartofta hd, Vestergötland (Kungs-Lena): 552.
Lenæus, Johan; professor i Upsala: 167, 186, 270.
Lerida; fäste i Catalonien i Spanien, hvars belägring Condé blifvit tvungen att upphäfva d. 17 Juni 1647: 533.
Leslie, Alexander; fältmarskalk: 411, 427, 477.
Lewenhaupt; Johan Casimir (»gref Casimir»): 21; guvernör öfver Maria Eleonoras lifgeding: 327.
Licenter; se Tull och Tullförhållanden.
Licentordningen: 239.
Licentskrifvare; i Rostock: 481.
Lidköping, staden: 6.
Lifgardet: 464.
Lifgeding; Maria Eleonoras: 308, 320, 326; (guvernör) 327, 382, 398, 458 not.
Lifland: 15, 16, 26, 27, 31, 43, 101, 108 n., 112, 122, 123, 130, 140, 134, 138, 146, 148, 149, 151, 152, 160, 168, 172, (Joh. Skytte, guvernör) 167,

199, 200, 208, 211, 240, 254, (skörden) 266, 315, (skörden) 317, 334, 335, 342, 353, 356, 362, 363, 365, 369, 373, 376, 383, 390, 396, 412, 485, 493, 513, 514, 519, 529; — rytteriet: 411.
Lifregementet: 342, 473.
Ligan; den katolska: 131.
Lilla tullen; se Tull och Tullförhållanden.
Lillie; Axel, öfverste: 330.
Lilliehöök; se Anders Nilsson.
Lilliecrona; se König, Casper.
Lilliesparre, Ture till Krakstad; 70; gift med Anna Kyle: 311.
Lillieström; se Johan Nicodemi.
Liljestad; gods nära Söderköping i Östergötland: 83.
Lincopensis: se Johan Botvidi.
Linde, von der; se Erik Larsson.
—, Lorens; den förres son: 364.
Lindholm; gods i Stockholms län: 212, 526, 552.
Linköping; staden: 28, 31, 42, 158, 161; biskopen i; se Johan Botvidi.
Linner Torstensson; se Torstensson.
Lippe, von der (Christoffer?); utskickad af prins Ulrich af Danmark: 295.
Littauen: 81, 152, 514; littauer: 373, 383, 547.
Lohausen, Lohusen, Wilhelm von; generalmajor: 476.
London; staden: 84.
Loskin; exporteras till Preussen: 197, 209.
Luntenkröger, husägare i Stockholm: 159.
Lustholmen = Skeppsholmen i Stockholm: 55, 58.
Lübeck; staden: 16, 92, 130, 293, 415, 546.
Lüneburg; »hertigen af»: 471.
—, staden: 381.
Lysning till äktenskap: 24.
Läger vid Elfsborg: 4; vid Hörningsholm: 50.
Läkare hos Axel Oxenstierna: 29, 172 se vidare namnen Hirtenberg, Lemnius, Narsius, Robertsson.
Läkemedel; »klisum»: 55, 56, 58, 59.
Läning; krigsfolkets: 56, 58, 60.
Lärare: se Informator.
Lödöse, Gamla —: staden: 7.
Löffler, Lefler, Jakob: jur. dr, en af sändebuden från konventet i Worms till Frankrike 1634: 495.
Löner; statssekreterares: 33; vice-presidentens i hofrätten: 115.
Löningsordning: 315, 407.

M.

Magdeburg; staden; 304, 305, 371, 384, 465, 466, 476, 490, 494.
Magnus, grefve; se Brahe.
Magnus Fundekarll (?); Axel Oxenstiernas stallmästare: 116.
Mainz, Mentz; staden: 263, 272, 321, 482, 486; — kurfurstevärdigheten i: 302, 333, 334; kansleren i: 303.
Mansfeld; Joachim Fredrik, grefve af: 38, 92.
Mantua, Carl I, hertig af; skickar sändebud: 186.
Margareta, fru; se under namnen Bielke, Brahe, Sture.
Maria Eleonora; drottning af Sverige: 40; reser till Hörningsholm: 55; hemresa från Lifland: 94; hennes väntade nedkomst: 105, 108; lägger sig ut för Gust. Horn i frågan om hans bröllopp: 112: på Årsta: 113; önskar få resa till Preussen: 115, 120, 133, 153; reser till Linköping: 158; bjuden af Christian IV till fadder: 159; resa till Linköping: 159; önskvärdheten af, att hon under kon:s frånvaro förblifver i riket: 160; bevistar begrafning: 164; bref till Axel Oxenstierna: 166: vistas i Norrköping: 168; bref från Christian IV till: 177; på Gripsholm: 183, 184; resa till Tyskland: 211, 226, 273, 276; i Wolgast och hennes »underliga procedere» där: 285, 287—299, 454—464, 469, 470; klagar öfver sitt uteslutande från riksstyrelsen: 294; tvist med regeringen om hennes inkomster: 308; tvister med rådet: 314, 320, 326, 331, 339; ger audiens åt sändebud: 351; blandar sig uti Christinas uppfostran: 355, 357, 360: hennes hushållning: 398; visar opposition mot regeringen vid mottagandet af D'Avaugour: 420: föräringar från England till: 422; förhållande till Christinas uppfostran: 438; ärnar resa till Gripsholm: 450; stannar i Nyköping: 452.

Hennes hofpersonal och uppvaktning: 102, 104. 311; regeringens föreställningar ang.: 441.
Lifgeding; se under Lifgeding.
Marienburg: stad och slott i Preussen: 95, 96, 458, 491, 492; dat. 494.
Markaryd: by och gränssocken i Småland, på gränsen mot Skåne och Halland: 40.
Marknad; frimarknad föreslagen i Stockholm: 402; hållen i Stockholm: 542, 543.
Marks härad i Vestergötland: 7.
Marskalken: 40 = Svante Baner.
—: 190 = Didrik v. Falkenberg.
—: 333 = Creilsheim.
Mathias Pening; skräddare, bonduppviglare: 111.
Matholmen; i Pargas sn, Finland: 554.
Matts Väfvare: 53.
Maximilian, hertig; se under Bayern.
Mazalet, Fermin; fransk bergsingeniör: 396.
Mecklenburg; landet: 41, 292, 297, 454 o. f.
—, hertigarne af: 130, 479, 481.
—, Adolf Fredrik; hert. af Schwerin: 127, 298, 307, 393, 411, 462, 481.
—, Carl, hertig; den föregåendes son: 533.
—, Johan (Hans) Albert; hertig af Güstrow: 462.
Medicin; se Läkemedel.
Meerbott, Henrik; Siebenbürgiskt sändebud: 425.
Meike, hustru; g. m. Paridon v. Horn: 80.
Meisen; landet: 278, 465, 466.
Meintz; se Mainz.
Mellösa, Stora; socken i Örebro län: 423.
Messenius, Arnold Johan: 520 o. f.
Messingsmakare; från Aachen: 412.
Mewe; stad i Preussen: 101 n.
Mitau, Mitou; stad i Kurland: 154.
Mojan; ett A. Oxenstiernas gods i Lifland: 200.
Monroe, Munro, Johan; öfverste: 283.
Morgongåfva: 47, 160.
»Morkära», »Morkär»: 4, 8, 20, 34, 36, 47 = Gabriel Gustafsson Oxenstiernas svärmoder, grefvinnan Margareta Sture.
—: 21, 22, 34, 36, 44, 71 = Barbro Axelsdotter Bielke, Axel och Gabriel Oxenstiernas moder.
Morsmessan, Mårsmessan; marknad. som hölls d. 8 September i Vesterås: 136.
Moskau, Moskwa; staden: 191, 316, 341, 410.
Munck, Anders: Axel Oxenstiernas höfvidsman på Wolmar: 200, 201, 202.
»Muncken»; A. O:s »gamla dräng»: 171.
Musckow; se Moskau.
Mühlhausen, Myllhausen; st. vid Unstrut i n. v. prov. Sachsen: 302.
München, staden: 357.
Mynt; skilnad på värdet i Sverige och England: 85; myntbrist och myntslagning: 91, 102, 124, 125, 126, 128, 129, 133, 137, 197, 241, 247, 389; myntbrist i Lifland: 168; — A. Oxenstiernas bet. om: 402.
Myntverk; se under Arboga, Nyköping och Säter; se äfven Göteborg och Riga.
Kopparmynt; 91, 102, 133, 136, 137 o. f. 236, 281, 310, 389.
Silfvermynt: 133, 241.
Myntmandat: 310, 317.
Myntmästare; brist på: 402.
»Myntmästaren i Riga»: 123 = Wolff, Mårten.
Målningar; tagna i München: 357.
Månesköld, Elin; fru på Berga: 70.
Mårsmessan; se Morsmessan.
Mårten Augustinsson [Leijonsköld]; sv. kamrerare i kurfurstendömena Mainz och Pfalz samt delar af Baden och Elsass: 295, 296.
Mälaren; sjön: 412.
Mällösa; se Mellösa.
Märta Persdotter; »fru Märta på Hvalstad»; af Forstenaslägten, g. m. J. Yxkull; död: 113.
Mönsterrullor; infordras: 126.
Mönstringar; generalmönstringar: 33, 102, 254, 256, 351, 353, 396, 407, 426, 428, 501, 502, 553.
Möre; Norra och Södra härader: i Kalmar län: 155.
Mörkölandet i Stockholms skärgård: 50.
Mörlunda; socken i Kalmar län: 7 not.
Mörner, Carl; kammarjunkare hos Gustaf Adolf; rekommenderas till anställning i räkningekammaren: 267.
Möten; se under Riksdagar.

N.

Nacka; sydost om Stockholm: 37, 46 o. f.
Narsius, Johan; med. doktor: 97.
Narva, Narffuen; staden: 40, 94, 191, 200, 341, 519.
Natt och Dag; se Axel Åkesson.

—, se Gustaf Åkesson, den förres bror.
—, se Ture Axelsson, de föregåendes farbroder.
—, se Åke Axelsson; den föregåendes broder och fader till de båda förstnämde.
Nederland; se Holland.
Neder-Sachsen [Neder-Sachsiska kretsen]: 127, 365.
Nerike; se Närike.
Nicodemi; se Johan Nicodemi.
Nils Assarsson, Aserson [Mannersköld]; ryttmästare: 4.
Nils Classon [Bielkenstierna]; Holmamiral i Stockholm: 312; hans dotter: se Bielkenstierna, Anna.
Nils Joensson; slottsfogde på Nyköpings slott: 8.
Nils Nilsson [Tungel]; kansliskrifvare: 82, 274, 276, 277, 298; kgl. sekreterare: 436.
Njuræniua, Erik; kyrkoherde i Luleå: 79.
Nockeby gård i Upland, nära Stockholm: 337.
Norge: 230, 262.
Norremalm torget; se Normalmtorget.
Norrköping; staden: 42, 118, 168, 182, 197, 216, 222, 226, 229, 268, 362, 411, 443, 444.
Norrköpings arfförening: 336, 457 not.
Norrland: 111, 315, 317, 335.
Norrlingen; se Nördlingen.
Norrmalm i Stockholm: 447; dat. 77.
Norrmalmtorget (= Gustaf Adolfs torg): 69.
Nougården, Novgorod; staden: 342.
Nya Sverige: Sveriges koloni i Amerika: 533.
Nyhamn; i Stockholms skärgård: 151; dat. 150, 151.
Nyköping; staden: 1, 7, 89 (myntverket) 123, 181, 216, 222, 308, 315, 321, 326, 331, 336, 411, 414, (regeringens residens) 444, 445, 447, 517; — dat. 90, 332, 451, 452.
Nyland i Finland: 545, 548.
Nylands regemente till häst: 549.
Nällin (= n. v. Lehnin); köping nära Neu-Brandenburg i Preussen: 469.
Närike: 42, 155, 178.
Näsby: gård: 37.
Nördlingen, Norrlingen; staden: 346, 347.

O.

Ohrholmen; se Orrholmen.
Olof Christoffersson, Christopson; assessor i hofrätten: 78.
Olof Eriksson; konungens sekreterare: 78.
Olofsmessan; marknad i Vesterås den 29 Juli: 136.
Olof Persson, öfverbringare af bref: 4.
»Omslag» (= betalningsmöte): 402.
Oranien, Henrik, prins af: 100.
Organist; tillsättes i S:t Clara kyrka i Stockholm: 138.
Ornön; i Stockholms skärgård, utanför Dalarö: 230.
Orrholmen, Åhrholmen; gods i Gäsened hd; i Vestergötland: 6, 150.
Ortenburg, grefven af: 151.
Osnabrück; biskopen af: 472.
—, staden: 472.
Ost-Friesland; sändebud från: 127.
Ottenshof; gods i Lifland: 200.
Oxehufvud; se Lage Olofsson.
—, Elsa, den föreg:s dotter, g. m. Mårten Wewitzer: 372.
Oxenstierna, Axel; rikskansleren: *1611*, tillärnad sändning till Lifland: 1; — *1612:* anmodas att intercedera för fru Margareta Bielke: 3, 8, 13; likaså för brodern Gabriel G:son: 11; — *1613:* likaså för Nils Bielke: 13, 14, 16; — *1618:* likaså för en rådman i Ronneby: 25; — *1619:* likaså för en kungl. sekreterare: 33; — *1622:* erhåller föräringar af biskopen af Bremen: 43; — *1623:* hemkommen från Lifland: 44; anmodas att intercedera för en kapten: 48; likaså för brodern, att denne må blifva entledigad från gifvet uppdrag: 53; kallas till kon.: 54; anmodas om bistånd rör. utanordningar från kammaren: 56; åtföljer kon. till Lifland: 63, 66; anmodas om intercession för Casper Gadow: 65; likaså för brodern Gabriel G:son: 72; — *1624:* köper gods af kronan: 75; kon:s otåliga väntan på A. O. och hans tillfredsställelse med den af denne slutna traktaten: 77; anmodas intercedera för Campenhausen: 79; likaså för P. v. Horn m. fl.: 80; — *1625:* likaså för Magnus Brahe och hans fru: 83; — *1626:* hans hemkomst från Lifland efterlängtad: 93; resa till Finland: 95, 97; hans resa

från Finland till Preussen: 98; anmodas intercedera för P. Grönberg, att denne må skyddas vid ingånget kontrakt: 103; — *1627:* anmodas af drottningen om att utverka åt henne tillstånd att följa kon. efter till Preussen: 115, 120, 153; anmodas att intercedera för Gustaf Stenbock: 117; likaså för brodern Gabriel Gustafsson: 119; likaså för några Stockholms borgare att erhålla sjötullsarrendet: 124; likaså för en kronans fordringsegare att erhålla betalning: 134; af honom gifna rekommendationer: 138; — *1628:* konungens gillande af hans åtgärder i Preussen: 145; anmodas intercedera för Gabriel Gustafsson O.: 154; dito för Johan Sparre: 155; anmodas att bistå Bror Andersson Rålambs son Anders: 153, 162; anmodas att åtaga sig förmynderskap: 163; hans beskickning till Stralsund och Danmark: 166; anordningar rör. hans hus i Stockholm: 169; hans stora arbetsbörda i Preussen: 170; förmanar sina medbröder att behjärta fäderneslandets fara: 171; — *1629:* samtal mellan kon. och Gabriel G:son om A. O:s svåra ställning i Preussen: 175 o. f.: svaromål på hans beskyllningar för sömnaktighet vid pådrifvande af krigsfolks öfversändande: 179; beklagande att A. O. måste stanna i Preussen: 184; Charnacé besvärar sig hos konungen öfver: 187; hans betänkanden om tyska kriget: 189, 190, 192: — *1630:* kon:s välbehag med hans åtgärder: 193; hans betänkande om kopparhandeln ogilladt: 197; beklagande af A. O:s stora svårigheter i Preussen: 204; han begär öfverskickande af anslagen koppar: 205; hans vård om sina brorssöner: 205; — *1631:* kallad till konungen i Tyskland: 213, 217; anmodas af kon. att sända penningar till Tyskland: 214; hans åtgärder med afseende på spanmålshandeln (jmf. under Spanmålshandel): 216 o. f.; nyttan af hans närvaro hos konungen: 217; han ogillar rådets förfarande i konflikten med konungen: 218 o. f.; hans förklaring begäres med afseende på spanmålshandeln: 223; hans förluster därpå: 227; sörjer för sin brorsson Ture: 227; anmodas intercedera för P. Grönberg: 228, 233, 260; anmodas att utverka hofrättspersonalens förstärkning: 213, 232; anmodas att föredraga landets nöd för konungen: 241; uppbrott från Preussen: 245; resa till kon.: 246, 248, 249, 251; ogillar rådets förfarande med afseende på spanmålshandeln: 249 o. f.; hans vård om sin brorsson Ture: 252; anmodas om bemedling hos kon. för Jesper Mattsson Cruus barn: 254, 275; — *1632:* om hans resa till kon.: 255, 258, 260; anmodas om intercession för en ryttmästare, som begått dråp: 261; svar på hans anmodan att sörja för Elfsborgs försvar: 262; anmodas intercedera för P. Grönbergs enka och barn: 265, 280; likaså för C. Mörner och för borgerskapet i Norrköping: 267; likaså för brorssonen Ture O., som begått ett dråp: 271, 272; anmodas utverka förstärkning af kanslipersonalen hemma: 275; likaså att intercedera för lifbarberaren B. Salinus: 276; — *1633:* hans legatembete i öfverkretsarne: 282; anmodas att påminna rådet, om hvad som i allehanda ärenden bör göras samt att tillskrifva biskoparne vid riksdagen: 284; möte med kurf. af Brandenburg: 469; anmodas att bevaka Per Brahes anspråk grefskapet på Hoja: 471, 472; pfalzgrefven Johan Casimirs välbehag öfver A. O:s råd ang. hans dotters giftermål: 472; Gabriel G:son O:s möte med A. O.: 285, 288, 291, 295, 297, 454, 462, 463, 465, 466, 300, 302; anmodas att skaffa penningar till det kungl. likets hemförande: 289, 291, 293, 296, 297, 299; tillfrågas om regalier skola läggas i Gustaf Adolfs kista: 290, 298; hans bref med föreställningar till enkedrottningen: 463; anmodas förhjälpa Åke Tott till erhållande af sin lön: 292; likaså att skaffa G. Stenbock och hans soldater befordran och lön: 464 o. f.; rykten om fredsförslag från A. O. till kejsaren: 297; anmodas att skaffa M. Wewitzer betalning: 301; den erbjudna kurfurstevärdigheten i Mainz: 302; anmodas skaffa Nils Brahes enka utbet. af en penningesumma: 493; Johan Baners misstankar mot honom och anmodan att ställa honom till freds genom en förläning: 304; klandrar rådets förfarande i tvisten med pfalzgrefven: 309; begär utsändandet af Erik Larsson och Conrad Falkenberg för att »göra klart för kopparen»: 310: anmodas att sända förstärkning till kanslipersonalen hemma: 311, 313; välgerningar mot slägtingar: 312, 319; begär Per Brahes utskickande: 313; anmo-

das att förekomma hofmästaren Pens stämplingar: 314; hans memorial d. 8 okt. 1633 och löningsordning: 315; önskvärdheten af ett A. O:s besök i fäderneslandet: 315, 318; hans betänkande begäres i fråga om legationen till Ryssland: 316; hans memorial med afs. på undersökning af Erik Larssons och Conrad Falkenbergs förhållande vid kopparaffärerna: 318; förläningar begäras af A. O.: 303, 304, 306, 319, 322; — *1634:* den erbjudna kurfurstevärdigheten i Mainz: 321, 333; anmodas hemsända förslag till staten: 322; Erik Larssons utsändande till: 322 o. f.; hans missnöje med rådets förfarande i fråga om kopparaffärerna: 322; hans betänkande begäres om kansliets ordnande: 325; Per Brahes utsändande till: 325, 474, 475; — anmodas att vid tillfälle göra sig underrättad om enkedrottningens petitioner till kurf. i Brandenburg: 326; begär rådets ändtliga resolution rör. frågan om Sveriges satisfaktion: 328; ifrågasatt till riksdrots; anmodas att sända förstärkningar till kanslipersonalen: 329; förläningar begäras af A. O.: 430, 477; anmodas att skaffa M. Wewitzer betalning: 332; Per Brahe utsänd till: 474; hans afsigt att bevista kon:s begrafning samt i sammanhang därmed göra ett besök hemma: 333; anmodas om betänkande rör. drottningens giftermål: 336 samt om regeringsformen m. m.: 337; manar till fästningarnes försörjande o. s. v.: 343; varnas för lönmördare: 344; uppmanas att sluta fred på hvad vilkor man kan: 348; behofvet af hans närvaro närmare hemmet: 348, 350, 351, 354, 356; maningar från kommissarierna i Preussen att komma närmare »sjökanten»: 485; hans vård om sina brorssöner: 349, 354; — *1635:* Erik Larssons utresa till: 359, 363; hans resa till Frankrike: 360, 362, 365, 490; kommiss. i Preussen önska lifligare förbindelse med: 489; uppmanas idkeligen att komma hem: 360, 361, 362, 363, 365, 367, 369, 370, 383, 386, 388, 392, 407, 408, 414, 415, 419; Salvii resa till: 361, 362; P. Spirings dito: 490, 491; anmodas att skaffa medel till de nya expeditionerna till Preussen och Lifland: 363; hans försträckning till kronan: 365; hans missnöje med Johan Skyttes åtgärd att förskaffa svenskar adelskap i England: 366; reser från Hamburg till Magdeburg: 371, 490; underrättas om stilleståndet med Polen: 494; hans skarpa skrifvelser ang. underhandlingen i Preussen: 377, 379, 495, 385, 394; hans klagomål rör. till honom komna falska rykten om rådets ogillande af hans handlingar: 380; ny fullmakt sändes: 381; örlogskepp sändas till hans afhämtande i Wismar: 381; hans ankomst till Wismar: 386; om hans ställföreträdare i Tyskland: 388 o. f.: ogillar regeringsherrarnes försumlighet, likaså förläningars gifvande och adlandet: 389; manar till Wismars och Stralsunds undsättande med förnödenheter: 389; anmodas om yttrande, huruvida en armé skall sändas till Tyskland m. m.: 390; mening om Preussens återlemnande: 390; afund och hat mot honom bland rådet förnekas: 390; hans åtgärder gillas i allo: 393; — *1636:* hans råd och betänkanden blifva dock sällsyntare: 396; tillfrågas rör. kansliets bedröfliga tillstånd: 397; hans betänkanden om hvarjehanda ärenden: 399—402; önskvärdheten af att han författade en instruktion för regeringen: 400 o. f.; hans omdöme om d'Avaugour: 406; Smaltz' utsändande till: 406, 407; hans underhandling med Charnacé i Wismar: 411; begär truppsändningar till Tyskland: 411; Salvii utsändande till: 414, 415; uppmanas att ändtligen sluta fred, om möjligt är: 415 o. f. — *1637:* besök på Gripsholm: 421, 422; anmodas af Per Brahe om bistånd med afs. på hans grefskapsrättigheter: 498, 503, 507; likaså att påskynda sändandet af en kommissarie till Finland samt af instruktion för P. Brahe m. m.: 499; — *1638:* anmodas att förskaffa förstärkning i arbetskrafterna vid kansliet i Finland m. m. 500 o. f., 502, 506; hans oumbärlighet för rådets beslut: 427; — *1639:* anmodas bistå Åbo akademis utskickade: 511; hans och Jakob De la Gardies resa till Göteborg; besök i Skara och resan till regeringssammankomsten i Jönköping: 440, 442; besök i Norrköping: 444; sjukdom under resan: 445, 448, 449; skänker den unga drottningen en Tacitus: 448; anmodas att befordra staden Helsingfors uppkomst samt att intercedera för P. Brahe rör. godsköp m. m.: 512, 513; likaså för densamme till erhållande af förläning: 515; likaså begäres hans medverkan till förskaffande af adelskap:

516; anmodas att befordra Åbo akademis och Viborgs gymnasii intresse vid riksdagen: 518; — *1640:* likaså att taga sig an A. J. Messenius: 520; likaså P. Vigelius: 521; — *1641:* vistas på Tidön: 525; — *1645:* lyckönskas till afslutandet af freden i Brömsebro: grefveutnämning: 531; — *1647;* fall från hästen: 532; — *1648:* sjuklighet: 538; — *1649:* anmodas befordra finska städernas angelägenheter, särskildt med afs. å tjärukomp. och seglationen: 540; sjuklighet: 542, 544; anmodas förhjelpa en borgare i Åbo till sin rätt: 542 o. f.; hans helsa förbättras: 545; — *1650:* hans önskan att erhålla en tomt i Åbo; erhåller i present tvänne tomter från borgerskapet: 551 o. f.; — *1651:* köper kronogods mot ekvirke: 554.
Hans maka, se *Bådt*, Anna.
Hans barn, se *Oxenstierna*, Gustaf, Johan, Catharina, Christina och Erik. — Hans syskon, se *Oxenstierna*, Gabriel, Elsa, Beata, Märta och Ebba. — Hans kusiner, se *Oxenstierna*, Carl, Gabriel, Elisabet, Åke, Beata, Gabriel Bengtsson och Bengt Bengtsson; samt: *Kyle*, Erik, och *Posse*, Knut Göransson. — Hans svågrar, se *Åke Axelsson;* *Bonde*, Carl; *Kurck*, Jöns, samt Sparre, Bengt och Johan.

—, Beata; kusin med A. O., dotter af Erik Oxenstierna, gift med Erik Göransson Ulfsparre: 404.

—, Bengt Bengtsson (»Resare-Bengt»): kusin med A. O.; kammarherre, sedan guvernör i Elbing och slutligen generalguvernör i Lifland: 69, 96, 103, 105, 114, 140; i Preussen: 151; i Jönköping: 174; frieri: 194; i Lifland: 390, 394, 473, 519.

—, Carl Eriksson; kusin med A. O., ståthållare på Åbo slott, sedan riksråd; 24, 118 (hans hustru var Margareta Gonnies, gen. v. Winckel); rikskanslіråd: 162.

—, Catharina [Karin]; A. O:s dotter, gift med Johan Cruus: 374, 409, 438.

—, Christina [»Kirstin]; A. O:s dotter, gift med Gustaf Horn: 206, 235, 237, 311.

—, Ebba; A. O:s syster, gift med Johan Sparre: 226, 274, 284, 312.

—, Elisabet, dotter af Christian Oxenstierna och kusin med A. O., gift 1:sta gg. med Conrad von Yxkull, 2:ra gg. med Matthias Soop: 23, 164.

—, Elsa, syster till A. O., gift med Åke Axelsson [Natt och Dag]; (deras bröllop) 21, 22, 206, 312, 319 (sönerna Axel och Gustaf ankommo i början af 1634 till A. O. i Tyskland), 352.

—, Erik; Axel O:s son; hans barndom: 248; i Upsala: 270; hos Daniel Sidenius: 270, 281, 312, 317, 327 (omdöme om hans framsteg), 332, 337 (hans flit); på Tidön: 367 (opasslig): i Upsala: 372, 377; bröllop: 534 o. f., 536, 538; i Wolmar: 540, 542, 544.

Gabriel Bengtsson: kusin med A. O., riksråd, bisittare i hofrätten: 78; i Preussen: 198, guvernör i Finland: 211, 213; hemrest utan permission: 314, 324; omdöme om honom såsom riksskattmästare: 356, riksskattmästare (»Skattmästaren»): 419, 420, 321. 423, 504.

—, Gabriel Eriksson; död utan ämbete: 203.

—, Gabriel, Gabriel Gustafssons son: 451.

—, Gabriel Gustafsson: Axel O:s broder: *1611: kammarjunkare hos Carl IX*, åtföljer Carl IX till Örebro: 1; — *1612: hertig Johans af Östergötland råd och kansler;* på Åkerö (Maj—Juli): 2—9; på Sturefors (Sept.—Mars) 1613: 10; — *1613:* erhåller besök af Spens: 11; i Vadstena (April): 13; på Åkerö (Juni) 14; på Sturefors (Augusti) 15; på Grensholmen (Oktober) 19; — *1616:* på Stegeborg (April) 20, 22; på Hörningsholm (Augusti); hans missnöje med kusinen Elisabet O:s giftermål: 23; — *1617:* (d. 31 Januari) *riksråd;* — *1618:* i Vadstena (Febr.): 25; i Linköping (April och Maj), sysselsatt med anordningar för hert. Johans begrafning: 26, 27; på Sturefors (Juni): 28 D. 26 Oktober *ståthållare öfver Stockholms och Upsala slott och län;* — *1619:* i Stockholm (April) 29; — *1620:* i Stockholm (Aug., Sept.) 30; — *1621:* på Sturefors för att hålla sin hustrus begrafning, hvarefter han reser till Vestergötland för att såsom kommissarie hålla utskrifning (Jan.) 32, 34; i Stockholm (April) 35. I Juli d. å utnämdes han till *medlem af den tillförordnade regeringen under kon:s frånvaro;* — *1622:* på Häringe (Mars) 35; på Rinkesta (Mars) 36; *sändebud till Danmark* (creditiv och instruktion äro daterade den 18 Mars) 38, 39, 40; i Stockholm (September, November) 41; kon:s afsigt att låta honom beledsaga kurfurstinnan till Berlin: hans bröllop: 41. Detta år skall han

ock hafva blifvit utnämd till *hofrättsråd in prima classe samt lagman i Vestergötland, hvarjämte han var medlem af den i Juni tillförordnade regeringen* i kon:s frånvaro. — *1623:* i Stockholm (Mars) 44; i Upsala (April) 46; på Penningby (April) 48; åter i Stockholm (April) 49; åtföljer konungen till Södertelje (Maj) 50; åter i Stockholm (Maj) 51; åtföljer kon. i skärgården för att biträda vid utrustningarne för expeditionen till Danzig (Juni) 52, 53, 54; i Stockholm, sysselsatt med af kon. gifvet särskildt uppdrag, troligen rör. flottans utrustning (Juni) 55—60; i Vaxholm likaså (Juli) 60, 61; hans tjänstgöring hos drottningen: 55; i Stockholm (Juli) 62; på Djurö (Juli) 63; i Upsala (Aug.) 65; hans anmärkningar mot den mottagna landshöfdinginstruktionen; 67; sysselsatt med utförande af ett särskildt uppdrag, trol. rör. båtsmännen i Upland: 68; i Stockholm (Sept.) 68; bestraffar orostiftare därstädes: 69; håller landsyn i Upland (Okt.) 69; kallad till kon. på Gripsholm för att vara närvarande vid mottagandet af sändebud: 69; på Vik (Dec.) 70; — *1624:* på Hjulsta på väg till systerns bröllop med Johan Sparre (Febr.) 71; i Stockholm (Maj, Juni, Juli, Sept., Okt.) 72 o. f.; önskar befrielse från ståthållarskapet: 76; ordvexling med kon. i anledning af timmerfällning å Vermdön: 76; flyttar, efter erhållet afsked, till sin malmgård å Norrmalm: 77; tjänstgör i hofrätten: 78, 79, 80, 81; — *1625: Sändebud till Nederländerna och England* (instruktion d. 25 Juni). I Stockholm, sysselsatt med förberedelser till resan (Juli): 82; vid Botkyrka (Juli): 83; i Göteborg (Juli): 83; i Gravesend (Aug.): 84; i Zierikzee (Sept.): 86. Hemkommen, håller lagmansting i Vestergötland på vägen från Göteborg till enkedrottningen i Nyköping. Är närvarande vid hennes dödsbädd och förseglar hennes qvarlåtenskap (Dec.): 89; *inträdde såsom medlem af rådet efter återkomsten i regeringen under kon:s frånvaro.* — *1626:* i Stockholm, sysselsatt med anskaffande af penningar till armén (Jan.) 91; besök på Tidön: 94; *ånyo, såsom varande riksråd, medlem af den i Juni tillförordnade regeringen*; i Stockholm, sysselsatt med anskaffande af skepp till öfverförande af A. O:s trupper från Finland (Juli) 95; söker öfvertala rådet och adeln att utrusta ryttare (Sept.) 98, 102; hans misstankar mot Johan Skytte: 105; lofvar anstränga alla sina krafter för krigsutrustningen (Nov.): 106; är närvarande vid rådets öfverläggningar med kon. om utskrifning och kontribution (Nov.) 107, 109; — *1627: ånyo, såsom varande riksråd, medlem af den i April tillförordnade regeringen;* i Dalarö (Maj—Dec.) verksam för anskaffande af penningar till armén i Preussen och Lifland: 122, 129, 133; särskildt beordrad af kon. att öfversända mönsterrullor: 126, 139; beklagar sig öfver rådsherrarnes försumlighet såväl i rådet som i hofrätten: 136 o. f.; har verkstält, hvad A. O. genom sina rekommendationer af honom begärt: 138; representerar A. O. vid Gustaf Horns bröllop: 140, 149, 159; lofvar att söka öfvertala rådet och adeln till ansträngningar för fäderneslandet: 143; hans korpulens: 141; — — *1628:* i Stockholm (Febr. Mars); samtal med Grefven af Solms: 147; *ånyo, såsom varande riksråd, medlem af den i April tillförordnade regeringen;* i Nyhamn (Maj); misstankar mot J. Skytte: 150; i Stockholm (Maj —December); hans försträckningar till kronan: 154; handlägger revisionssaker: 156 o. f.; tillärnad resa till Göteborg (Juli) 158; verksam för att öfverskicka proviant till A. O. i Preussen: 170; lofvar att hafva all möda ospard att öfvertala sina medbröder till ansträngningar för fäderneslandet: 171; hans anordningar med afs. på A. O:s affärer: 171, 172; — *1629:* åtföljer kon. till gränsmötet i Ulfsbäck: i Jönköping (Mars): 173; åtföljer konungen till Dalarö och hans samtal med honom om A. O:s svåra ställning samt J. Skyttes egendomliga uppträdande därvid (Maj): 175 o. f.; *ånyo, såsom riksråd, medlem af den här d. 19 Maj tillförordnade regeringen;* i Stockholm (Juni—Okt.); svaromål å A. O:s beskyllningar mot rådet för sömnaktighet: 179; flyttar med hofvet och hofrätten för pestens skull till Upsala (Okt.—Dec.): 185; — *1630:* i Upsala (Jan.): 191; i Stockholm (April, Maj); hans felslagna hopp att blifva använd vid traktaten med kejsaren i Danzig: 193, 197; anmodar A. O. att söka försona B. Oxenstierna och Axel Baner: 194 o. f.; begär att A. O. skall skaffa honom silfverriksdalrar i Preussen:

197; *ånyo, såsom riksråd, medlem af den d. 30 Maj tillförordnade regeringen;* åtföljer konungen till Elfsnabben (Juni) 197; i Stockholm (Juni) 198; besöker efter erhållen permission under hofrättsferierna sina och brodrens gods i Lifland; bevistar Johan Skyttes dotters bröllop i Dorpat: 200; i Riga (Aug.) 199—202; hemkommen till regeringen i Vaxholm (Okt.) samt deltager i rhengrefvens rättegång: 202; i Stockholm (Okt.); beklagar sig öfver de stora svårigheter, med hvilka man måste laborera: 204; hans bekymmer för sina söner: 205; i Upsala, dit regeringen flyttat för pestens skull (Nov.): 206; försvarar rådets förfarande i dess med konungen uppkomna konflikt: 207 o. f.; — *1631:* i Stockholm (April och Dec.); försvar för rådet i konflikten med kon.: 210, 218 o. f.; beklagar sig öfver rådets fåtalighet och sin stora arbetsbörda: 211; begär, att hofrätten, där han numera är ensam rådsperson, måtte få förstärkning i arbetskrafter och önskar själf anställning vid eventuel traktat med kejsaren: 213; hans tankar och åtgärder för befrämjande af kronans spanmålshandel: 215 o. f., 222 o. f. 229, 238, 249 o. f. (jmf. under Spanmålshandeln); hans frieri till och giftermål med Brita de la Gardie: 224, 227; tankar om systerdotterns giftermål med Conrad Falkenberg: 226; beklagar sig öfver rådets fåtalighet och slapphet samt sin tjänstgöring i hofrätten: 232; hans planer för sina söner: 233; bekymmer för Ture O.: 248, 252 (jmf. Oxenstierna, Ture); önskar utses till en af de deputerade, som skola lyckönska kon.: 253; — *1632:* i Stockholm (Jan.—Dec.); rådets ovillighet att låta honom resa till kon.; hans tjänstgöring i hofrätten: 269; hans barn: 270; bekymmer för Ture: 271, 272; beklagar sig öfver rådets fåtalighet: 275; sönerna: 275 o. f. 279; — *1633:* i Stockholm (Jan.—April); försäkrar, att all jalousie inom rådet blir under närvarande omständigheter för fäderneslandets skull åsidosatt: 283; sönerna: 283, 284; begär, att A. O. skall påminna rådet om alla ärenden, som måste göras: 284; han utses till att afhämta det kungliga liket: 285; på Tyresjö: 286; hans och Matthias Soops resa till och förrättningar i Wolgast: (Maj—Juli) 284—299, 454—465; sammanträffande och underhandl. med kurf. af Brandenburg i Wolgast (Maj) 457—460; resa för att möta A. O. öfver Berlin till Spandau (Aug.): 300; vidare till Magdeburg (Aug.) 465, 301; till Mühlhausen (Aug.) 302; sammanträffande med A. O. i Mainz: 321;— hemresan: i Gelnhausen (Okt.) 302; Steinau an d. Strasse (Okt.): 303; Magdeburg (Okt.): 304; besök hos kurf. af Brandenburg i Tangermünde: 305; i Güstrow, hvarest rådsherrarne mottaga sändebud från hert. Adolf Fredrik af Mecklenburg: 307; i Warnemünde, beredda att segla öfver till Gjedser (Nov.) 305—308; resa genom Danmark: 308; i Nyköping hos enkedrottningen (Dec.); i Stockholm, där han afger berättelse om resan och föredrager A. O:s memorial (Dec.) 309; begär kansliets förstärkande: 311, 313; tanke om Jakob Skyttes förlofning: 312; föranstaltar Per Brahes sändande till A. O. i Tyskland, då hans eget anbud att resa afslagits: 313 o. f.; uppträder i rådet med skarpa förebråelser mot Johan Skytte och Gabriel B:son Oxenstierna för deras hemresa utan permission: 314; på Tyresjö (Dec.) — *1634:* i Stockholm (Jan., Febr., Mars); framställer för rådet förslaget om kurfurstevärdigheten i Mainz: 321, 333; föreställer Erik Larsson nyttan af hans resa till A. O.: 323; pådrifver regeringsformens verkställighet och yttrar sitt omdöme om personernas lämplighet: 325; har fått hemliga underrättelser om enkedrottningens förhandlingar med Brandenburg: 326; besök i Upsala (Febr.) 327; Johan Skytte motarbetar hans val till rikskansler: 329; kallad till Nyköping af enkedrottningen (April): 331; åter i Stockholm (April, Maj): 333; önskar A. O:s hemkomst, för hvilken han redan träffat anstalt: 333; *valdes den 13 Juni till riksdrots* i Nyköping, hvarest rådet och ständerna sammankommit; åtföljer kon:s lik från Nyköping och bevistar begrafningen i Stockholm (Juni): 338; i Stockholm (Juli—Dec.); skildrar böndernas opposition och landets nöd: 339; afslår enkedrottningens begäran om att få komma ned i Gustaf Adolfs graf: 339; bekymmer för sönernas öde i slaget vid Nördlingen: 346, 349; uppmanar till fredslut och A. O:s hemkomst: 348; sjukdom: 350; hans klagan öfver det bedröfliga tillståndet hemma och läng-

tan efter fred: 351; — *1635:* reser i Januari till Vestergötland att hålla lagmansting och till Göteborg att rätta oordningar i stadens styrelse: 353; sönernas ankomst till Göteborg från Tyskland: 354; återkommen d. 11 Mars till Stockholm: 353; i Stockholm (Mars—Dec.); tager Erik Larsson i försvar för misstankar: 358; uppmanar A. O. att komma hem, för att råda bot för alla oordningar: 360; beklagar sin brist på auktoritet: 361, 362; uppmanar därför ånyo A. O. att komma hem: 362; bedröflig skildring af landets tillstånd: 363; försträcker kronan penningar: 365; skarpt uppträdande i rådet mot Johan Skytte: 366; hans verksamhet för utrustningen af expeditionen till Preussen: 366; uppmanar ånyo A. O. att hemkomma: 367; måste arbeta äfven i kansliet och räkningekammaren: 370; försträckningar till kronan: 373; tankar om tyska kriget: 375 o. f.; råder A. O. att dämpa sitt missnöje med stilleståndet i Preussen, som i landet väckt allmän glädje: 377, 379; försäkrar A. O. om rådets oförändrade förtroende, trots utspridda rykten om motsatsen: 380, 390; beklagar ånyo sin brist på nödig auktoritet och önskar därför A. O:s hemkomst till riksdagen (Okt.): 383; uppmanar till fredsslut: 384, 386; sjuklighet: 386, 387; råd med afseende på A. O:s hemkomst: 388; måste vara tillstädes och drifva på verket öfver allt: 389; uppmaningar till fredsslut och A. O:s hemkomst: 392; beklagar sin egen oerfarenhet i utrikes ärendenas behandling: 395; — *1636:* i Stockholm (Jan.—Maj); hans tjänstgöring i kansliet och farhågor för, att ärendena i framtiden skola komma att hvila i obehöriga händer: 397 o. f., 409; försäkrar om oförtröttadt nit: 398; svårigheten att bringa A. O:s betänkanden i verkställighet, trots det allmänna instämmandet: 400; begär en instruktion för regeringen: 400; tankar om A. O:s förslager: 401 o. f.; undfägnar det danska sändebudet Tott i sitt hus: 405; uppmanar till fredslut och A. O:s hemkomst: 408; aflägger räkenskap för sitt kollegium: 408; tjänstgör faktiskt såsom kansliets chef, trots sin sjuklighet: 408; begär att få träffa A. O. genast vid hans hemkomst till Sverige: 414; föranstaltar Salvii sändande till Tyskland för att underlätta A. O:s hemkomst: 415, 416: på Tyresjö (Maj): 417; i Stockholm (Maj, Juli): 419; hans sjukdom: 418; längtan efter A. O:s hemkomst: 418, 419; — *1637:* i Stockholm (Jan., April); sjuklighet: 421; mottager presenter från Hamilton i England: 422; bevistar systersonens Gustaf Åkesons begrafning å Göksholm (Aug.) samt resa härifrån till Kegleholm, Viby, Tidön och Sätuna: 424; i Stockholm (Sept., Okt.): 424 o. f. —; *1638:* resa till Göteborg för att hålla undersökning rör. oenigheten mellan magistraten och borgerskapet (Jan.): 426; i Stockholm (Juli); mottager besök af A. Leslie: 427; resa för att hålla undersökning rör. oroligheterna i Vestergötland och Vermland (Okt.—Dec.): 428—437; i Örebro (Okt.): 428 o. f.; i Karlstad (Nov.) 429 o. f.; i Bro (Nov.): 433 o. f.; i (Vesterås (Dec.): 436 o. f.; opasslighet: 438; — *1639:* i Stockholm (Januari): 437; reser till regeringssammankomst i Vesterås (Jan.): 438; reser för att undersöka landets tillstånd till Östergötland och Småland (April—Juni): 439—443; i Eksjö (5 April) 439; resa till Växjö från Kronoberg (18 April): 441; i Jönköping, hvarest han afvaktar de öfriga regeringsherrarnes ankomst (20 April): 439 o. f.; beklagar dessas dröjsmål, då hans tid kunnat användas till inspektion af Kalmar län: 441, 442; ankommen till Veta prestgård i Östergötland d. 7 Juni och till Tyresjö d. 17 Juni: 443; i Stockholm (21 Juni) 443; ärnar återvända till Tyresjö efter ett besök på Sätuna: 444, 446; på Tyresjö (Juli) 447; besök hos drottning Christina på Ulfsund samt vid Hjelmare kanal (Okt.): 448; sjuklighet: 449; i Köping (Okt., Nov.): 448 o. f.; i Nyköping (Dec.): 450; — *1640:* bevistar sin svågers, Johan de la Gardies begrafning å Ekholmen (Juli): 452; reser åter till Stockholm (Juli): 453; död (den 27 November 1640): 523.

Hans söner, se *Oxenstierna:* Gustaf, Thure, Johan och Gabriel.

Hans syskon, se under *Oxenstierna,* Axel.

Hans kusiner, se under *Oxenstierna,* Axel.

Hans svågrar och svägerskor, se, utom dem vid Axel Oxenstierna nämda, *Bielke,* Nils Thuresson och Erik Classon; Helena Clasdotter (g. m. Magnus Brahe); *Stenbock,* Svante (g. m. Brita

Clasdotter Bielke); samt *De la Gardie*, Jakob och Johan.
—, Gabriel Gabrielsson; den föreg:s yngste son; hans födelse: 28; omdöme om: 270; sändes till Upsala till Daniel Sidenius: 281.
—, Gustaf Axelsson; uppvaktar Gustaf Adolf och åtföljer kon. från Preussen: 108; rektorat i Upsala: 121; öfverresa till Preussen 1627: 124, 126; hemma: 175; utresa till Preussen 1629: 177; död: 182; hemförandet af hans lik: 188, 194; begrafning: 201.
—, Gustaf Gabrielsson; födelse och dop: 17, 18, 19; faderns bekymmer för honom: 205; hans studieifver: 233; sändes till universitetet i Leiden: 264, 267; hemkommen: 354; resa till och hemkomst från Preussen: 382.
—, Johan Axelsson; hans födelse: 9; studerar i Upsala, men är närvarande under riksdagen 1627 i Stockholm, där han examinerats af kon.: 145; i Upsala: 150, 165, (hos Lenæus) 167; uppvaktar kon.: 169; medföljer till gränsmötet vid Ulfsbäck: 174; skall resa till fadren i Preussen: 179, 180; resan inställd på grund af pestens härjningar: 183; i Upsala: 185, (hos Lenæus) 186; uppvaktar kon. under hofvets vistelse i Upsala: 192; öfverresa till Preussen: 194, 198; väntas hem från Tyskland: 343, 344; hemkommen: 345; en af kommissarierna vid underhandlingen i Preussen: 349; förlofning: 349, 352; i Stockholm: 482; resa till Preussen: 483, 486; i Preussen: 355, 489; reser till A. O. i Tyskland: 495; hemma: 387, 392; föreslagen att intagas i rådet: 398; reser till A. O.: 450.
—, Johan Gabrielsson; hans ringa håg för studier: 270, 276; fadrens afsigt att sända honom till kriget i Holland eller Tyskland: 284; sändes till Tyskland: 302, 319, 320; sårad i slaget vid Nördlingen: 346, 349; under A. O:s vård: 354; fadrens klagomål för hans försummelse att skrifva: 374; fadren önskar hans hemkomst: 390.
—, Karin (Catharina); A. O:s äldsta dotter, gift med Johan Cruus: 340, 374.
—, Märta, syster till bröderna A. och Gabriel O., gift med Jöns Kurck: 277, 279, 352.
—, Ture Gabrielsson: föres i dåligt sällskap: 205; tanken att sända honom till Gustaf Adolf: 227, 229; hans olust för studier och intresse för kriget: 233; sänd till kon. i Tyskland: 248, 252; kammarjunkare hos kon.: 257, 259; svårt sårad vid Mainz: 263, 264; rekommenderas till sträng uppsigt: 270; begår ett dråp; fadrens bekymmer för honom: 271, 272; rekommenderas till sträng uppsigt: 275; försummar att skrifva till fadren: 279; har erhållit kompani (mot fadrens vilja) under öfv. Monroe: 283; står under A. O:s uppsigt: 286; sårad i slaget vid Nördlingen: 346, 349; och tillrådes af A. O. att göra en resa i Frankrike och England: 349; hemkommen till Sverige (Febr. 1635): 354; har qvarlemnat saker i Augsburg: 355; utn. öfverste enl. A. O:s rekommendation för Östgöta regem.: 357; kommenderad med sitt regem. till Preussen: 364; hemkommen eftersammanträffande med A. O. i Wismar: 386. 387; tillärnadt giftermål, som likväl ej blef af: 404.
—, Åke Eriksson, öfverstlöjtnant vid Dalreg.; kusin med A. och G. O.: 24.
Oxford, Oxefort; universitetsstaden i England: 85.
»Ovissa persedlar»: 504, 507.
Oynhausen (Enhusen), Moritz Herman von; öfverstlöjtnant i dansk tjänst, sedan hofmästare hos prins Ulrik af Danmark: 242.

P.

Palatinus; se nedan under Pfalz, Johan Casimir.
Panten (Panter?), Caspar: 58.
Papegoia, Jahan; sedermera guvernör i Nya Sverige: 533.
Papper; bristen på: 8, 10.
Pargas; socken i Finland: 534.
Parlamentet; i England: 86, 87, 188.
Patenter; polska: 371, 378; rör. fredens upprätthållande: 514.
Pebalg, Pebal; slott i s. Lifland: 383.
Pels, Paul; svensk kommissarie: 326.
Peningh, Matthias, upprorsmakare: 111.
Penningar; om anskaffande för krigsändamål af: 43, 121, 122, 128, 129, 133, 170, 204; för afhämtandet af

det kongl. liket i Wolgast: 286, 288, 289, 290, 291, 293, 296, 297, 299, 454, 455, 460, 463; jmf. för öfrigt Mynt.
Penningby; gods i Upland; dat. 48, 179.
Pentz, Pens Adam; enkedrottningens tyske hofmästare: 214, 470, 471; afsked: 341.
Per Andersson [Törnsköld]; räntmästare, adlad: 389.
Per Andersson; A. O:s fogde: 551.
Per Bengtsson; A. O:s bokhållare på godset Mojan: 200.
Per Eriksson; adlad af kon. Carl I i England: 366.
Per Eriksson [Rosensköld]; kongl. sekreterare: 19, 78.
Per Erlandsson [Bååt]; kammarråd: 91, 92, 267.
Per (Peder) Jöransson [Ulfsparre]; ståthållare i Elfsborgs- och sedan i Skaraborgs län: 98, 105, 160, 251.
Per (Peder) Månsson [Utter]; sekreterare af staten: 33; död: 45.
Per Nilsson [Gyllenax]; ståthållare i Kopparbergslagen: 103, 111 n.
Per Toresson: 12.
Perlstickerier; förfärdigade till Gustaf Adolfs likfärd: 293.
Pernau; staden i Lifland: 200, 383.
Pesten; »pestilenz»: 34, 42; i Stockholm: 44, 45, 48—53, 58, 59, 61, 62, 66, 68; i Rostock: 80; i Litthauen och Polen: 81; i London: 85; i Preussen: 181; i Sverige: 182, 183, 185, 186, 187, 190; i Wenden: 200; i Stockholm: 202; i Sverige: 204, 205; rykten om i Stockholm: 438; i Stockholm: 444, 445, 447.
Petræus, Petrejus, Eskil (»kyrkoherden, herr Åskill»); kyrkoherde i Åbo svenska församl., sedermera biskop: 517.
—, Petrus; förf. till den ur dansk synpunkt förgripliga boken: »En kort och nyttig Chrönika om alla Sveriges och Gióthes konungar» etc.: 29.
Pfalz; Kur-Pfalz: 85.
—, Johan Casimir; pfalzgrefve af Zweibrücken [»pfalzgrefven»]: 43, 58, 89, 92, 93; håller mönstringar: 102; befäl: 148, 155, 156; hans dotters begrafning: 158; förordnad till direktör i räkningekammaren: 218, 239, 240, 256, 267; om frieriet till hans dotter: 273, 472; förhållande till regeringen och rådet: 309, 310, 312, 320, 321, 326, 339; tager hand om Maria Eleonoras affärer: 381; förhållande till rådet: 398; i Stockholm: 422; Gabriel G:son O:s besök hos: 443; sjukdom: 450, 452; — Pfalzgrefvens son: 321 = Carl Gustaf.
—, Catharina; pfalzgrefvinna, den föreg:s gemål, Gustaf Adolfs syster: 43, 89, 273, 398, 422.
—, Carl Gustaf; prins, de föreg:s son: 43, 321.
—, Christina; prinsessa, den föreg:s syster; Hert. Bernhards af Weimar frieri till: 273, 472.
—, Elisabet Amalia; den föreg:s syster: död: 158.
Pfuel (Phul), Cordt Bertram von; brandenburgiskt råd och sändebud från kurf. Georg Wilhelm: 457, 309, 314.
Philipsburg; fästning i Pfalz: 327.
Pillau; staden i Preussen: 96, 170, 173, 200, 246, 383, 394, 400, 485, 491.
Podolien; landskapet: 485.
Polack, orostiftare i Vermland: 430.
Polen; konungariket: underhandl. med: 1, 31; sändebud till Danmark från: 39; svenska förbindelser med: 45; befarade fiendtligheter från: 49; stillestånd med: 73; underhandl. om förbund mot Sverige: 81; underh. med: 105, 133, 137, 145, 169, 172; hotande fiendtligheter från: 204; rykten om förbindelser med: 230; underh. med: 298; fred med Ryssland: 342; vinterqvarter för J. Baners trupper i: 343; underhandlingar under hotande krig med: 345, 348, 356, 361, 364, 365, 566, 369, 371, 373, 376, 378, 382, 458, 479, 482, 483, 486—495, 514, 537, 538, 539; oroligheter i: 544, 545; förändring af klädedrägter i: 547.
—, Johan Casimir; vald till konung i: 538, 544, gift med sin svägerska Lovisa Maria Gonzaga: 547.
—, Sigismund III; konung i: 49, 50, 96, 185.
—, Vladislav; »den unge prinsen»: 49; konung i: 298, 371, 378, 382, 485, 487, 492, 493, 544.
Polska riksdagen: 50, 488.
— riksrådet: 488.
Polidor, Adrian; polsk kapten: 49.
Pomeranser; sändas till drottningen: 3, 40.
Pommern; hertigdömet: 49; successionsrätten till: 297, 450; kontribution från: 455; stämningen i: 478, 479; öfverläggning med kurf. af Brandenburg om: 479; garnisonerna i: 481, 483.
—, Bogislaus XIV; hertig af: sändebud från: 198; inbjuden att öfvervara Gustaf Adolfs likfärd: 293, förbundet med: 297; hans väntade död: 479.
Pommerska landtrådet: 479.
— ständerna: 297, 479, 481, 483.

Posse, Ebba; fru, enka efter Ture Axelsson [Natt och Dag]; död: 113.
—, Gabriel Jöransson; kammarherre hos konung Sigismund i Polen: 231.
—, Görwel; gift med Johan de la Gardie: 452.
—, Knut Jöransson af Hedesund; kusin med A. O. och Gabriel G:son O.; om återlemnandet af från hans fader konfiskerade gods: 88; kommendant på Frauenburg: 96; anklagas falskeligen för förbindelser med Polen: 230, 231, 251.
—, Märta Nilsdotter, gift med Torsten Lennartsson: 121.
—, Nils Knutsson till Gäddeholm; död 113, begrafven: 116.
Postväsendet i Finland: 499.
Prag; staden: 536.
Præceptor; se Informator.
»Prestetaxan» (= presternas s. k. tax): 498.
Presterskapet ss. stånd; befarade invändningar mot boskapsskatten fr.: 108; vid 1627 års riksdag: 111; svarar enkedrottningen: 339.
Preussen, hertigdömet; Gustaf Adolfs framgångar i: 95; tidningar från: 101, 104; underh. i: 105, 106; tidningar från: 109, 112; Gustaf Adolfs resa till: 114, 115; dess stat: 121; myntsändning till: 130; uteblifvandet af underrättelser från: 134; ditsändandet af koppar: 136; af penningar: 138; tillståndet i: 141, 146; ditsändandet af krigsfolk: 148; vallbarns ditsändande från Ingermanland: 152; underrättelser från: 162: A. O. resa från: 166; J. De la Gardies resa till: 167; penningebristen därstädes: 170; underh. om skeppskompaniet: 173; behofvet af förnödenheter i: 174, 175 o. f.: ditsändandet af krigsfolk: 178, 179; pesten därstädes: 185; tillståndet i: 189. 198, 204: spanmålshandeln i: 238: staten: 342: underhandl. i: 345; d'Avaux's ditresa: 351; arméns öfverförande till: 353, 356, 362. 366, 369. 371; önskvärdheten af A. O:s därvaro: 361; penningars anskaffande för expeditionen till: 363; underh. i: 373, 376—379, 382, 482 o. f., 486 o. f., 489, 491—495; armén sändes till Tyskland från: 387; stilleståndet i: 390, 394; licenter: 412; J. De la Gardies omkostnader på expeditionen till: 423; underhandlingskommissariernas kostnader: 537; observationer med afseende på polackarnes klädedrägt i: 547.
Prinsen; »den unge prinsen»: 10. 103. 308: = Christian af Danmark.
—: 49 = Vladislav af Polen.
Privilegier; hansestädernas: 31: begäras för Norrköping: 268.
Pros Knudsen; dansk agent i Stockholm; hans tvist med H. Wrangel: 212, 232.
Prytz, Andreas, magister; A. O:s söners värd i Upsala: 42, 43.
Pryssen, se Preussen.
Påland, se Polen.
Pältz, se Pels, Paul.

Q.

Qvarnar; »sqvaltor», »odelsqvarnar» o. »handqvarnar»: 117.
Qvarntullen: 105, 118, 144, 221, 236. 240. 310, 388.

R.

Radzivil (Ratzewill), Christoffer; polsk fältherre: 75, 373, 383, 390, 514, 547.
Raik, Johan; med. doktor: 143, 148.
Rainek; doktor: 138.
Ranzow, Henrik; sändebud från Danmark: 188.
Rasch (Rask), Christoffer Ludvig; sv. hofråd; sänd till Danmark: 139, 141, 145; i Wolgast: 300; fiendskap med Schwarzenberg: 306; föreslagen till hofråd hos enkedrottningen: 311; hans gods: 337.
Redwin, se Ruthwen.
Referendarius; begäres för finska kansliet: 500, 502, 506.
Regalier; i Gustaf Adolfs kista: 290.
Regeringen (= Christinas förmyndareregering): enkedrottningens klagomål mot: 308; dess bref till A. O.: 344: ger audiens åt sändebud: 351; dess

penningetransaktioner: 363; uppskof med bref: 386; ej fulltalig: 397; bättre förhållande till enkedrottningen: 398; önskvärdheten af en instruktion för: 400; Smaltz relation för: 409; anmodas om nytt förbund med Frankrike: 410, 495; önskar A. O:s hemkomst: 415; sammankomst i Örebro: 431, 433: i Stockholm: 437; sammankomst i Jönköping: 440; Nyköping föreslås till uppehållsort för: 444; Enköping likaså: 445: möte i Vesterås: 447, 448; dess resolution ang. grefskapsrättigheterna: 507; ombud från Åbo akademi till: 511; ansökningar om donationer och adelskap hos: 514 o. f., 516. Jmf. för öfrigt Riksrådet.
Regeringsformen: 324, 337, 339, 342, 362, 407, 532.
Rektorat: vid Upsala universitet: 121, 126, 317.
Rennemäki, se Rändämäki.
Residenter, se Sändebud.
Reusner, Henrik; A. O:s spanmålsinköpare för kronans räkning: 214, 222, o. f., 229, 239, 245, 247, 249, 251.
Reval (Räfle); staden: 94, 157, 160, 389, 392, 538..
Rhengrefven; Otto Ludvig: 72, 188; hans rättegång: 202, 236, 241, 243, 247 o. f., 251.
Hans fullmäktig, se Willichen.
Ribbing, Bo; riksråd: 211, 269, 275, 430.
— Lindorm; riksråd, landshöfding i Östergötland: 7 not.; död: 113.
Riddare; slagna i England: 366.
Riddarhuset: 98, 366.
Ridderskapet, se under Adeln.
Riga: staden: 46, 48, 55, 63, 72, 78, 80, 81, 113, 123, 151, 157, 160, 168, 171, 200, 240, 412, 547; dateringsort: 200—202.
Myntmästaren i: 123; se Wolff, Mårten.
Riksdaler, se under Mynt.
Riksamiralen, se Gyldenhjelm.
Riksdag, utskottsriksdag, möte: — *1612:* 10; — *1627:* (Jan.) 108, 110, 111, 133; (Dec.): 139, 143, 145; — *1629:* 172, 178; möte med städernas ombud ensamt: 173, 187; — *1630:* 195: — *1631:* 223, 225; — *1632:* (Febr.) 258; (Nov.) 277; — *1633:* 283, 284, 285, 294, 469, 412; — *1634:* (Febr.) 328: (Juni, Juli) 331, 333, 336, 337, 338 o. f.; — *1635:* (Mars) 353, 489 (Okt., Nov.) 379, 383, 385, 386, 388, 401, 403; — *1636:* 415, 418, 419; — *1639:* 517; — *1640:* 524; — *1644:* 528; — *1647:* 532; — *1649:* 539, 540, 545; — *1650:* 553. Jmf. Danska, Polska riksdagen.
Utseendet af allmogens riksdagsmän: 70.
Riksdagsproposition: 111, 178.
Riksdrotsen: 213 = Magnus Brahe. Om A. O:s ifrågasatta väljande till riksdrots: 329, 331.
Rikskansler; Johan Skyttes förhoppning att blifva samt Gabriel G:sons ifrågasatta val till: 329.
Rikskollegierna: 315, 324; deras redovisning: 413.
»Riksmarskalken»: 450 — Baner, Axel.
Riksmarsken; se De la Gardie, Jakob.
Riksnyckeln, örlogsskepp, se under Flottan.
Riksrådet; svenska: anmodar A. O. att afstyra kon:s resa till Ryssland: 16: samladt i Elfsnabben 1623: 52, 53, 54; bemödar sig att anskaffa penningar: 91; underrättar kon. om L. Camerarii ankomst: 93; anmodas om krigshjälp: 98; Gustaf Adolfs öfverläggningar med: 107 o, f., 109, 110; utfärdar cirkulär om kon:s blessyrer: 118; bref till kon.: 136; dess medlemmars försumlighet att bevista sammankomsterna: 136 o. f.; rådsutnämningar: 144, 194, 196; beviljar kronan skepp: 173; flyttar till Strängnäs: 183; sammankallas till öfverläggning om tyska kriget: 185, 189; residerar i Vaxholm: 202; skingras för pestens skull: 205; konflikt med Gustaf Adolf med anledning af krigsanordningarne och frågan om skatters upptagande utan ständernas hörande: 207, 209—211 218, 221; fåtalighet: 211; skrifvelse om spanmålllicenterna: 225, 228; undersöker anklagelserna mot Knut Posse: 231; dess försumlighet i ärendenas behandling: 232; håller rättegången med Rhengrefven: 236, 248; begär fullmakt att underhandla om boskapsskatt: 240; dess afsigt att sända någon för att gratulera konungen: 253, 259, 269; tillfredsställelse med A. O:s ankomst till kon.: 255; sänder Siegroth till kon.: 256, 258: dess fåtalighet: 275; bör tillfrågas ang. drottningens giftermål: 294; anmodas att sända flottan att afhämta kon:s lik: 456; dess gillande af A. O:s åtgärder: 296; tvister med enkedrottningen: 309, 315, 321, (och med pfalzgrefven) 326, 327, 339, 355; tankar om upphörande af adelns tullfrihet: 309; sänder P. Brahe till A. O.: 313, 469, 470, 472, 474; uppträde

i rådet med anledning af Johan Skyttes och Gabriel Bengtsons hemresa utan permission: 314; öfverlägger om ett ryskt förbund: 316, 320; förfarande i fråga om kopparhandeln: 322, 323, 324; föredrager för utskottsmötet frågan om Sveriges definitiva satisfaction: 328; svar ang. A. O:s ifrågasatta kurvärdighet: 334 o. f.; förfarande i kopparaffärerna: 335; gör sammanskott till kriget: 365, 373: dess missnöje med Johan Skytte för hans förfarande i frågan om adelskaps och riddarevärdigheters tilldelande åt svenskar i England: 366; samlas till öfverläggning om frågan rör. de utspridda polska patenterna: 378; A. O:s förmodade klander mot: 379; tankar om Sachsiska fredsvilkoren: 384; ingen af dess medlemmar lämplig att ersätta A. O. i Tyskland: 388, 391: förslag att intaga Johan Oxenstierna i: 398: tankar om A. O:s memorial: 414; svårigheten att hålla dess förhandlingar hemliga för enkedrottningen och pfalzgrefven: 416; söndringar i: 419; dess slapphet i arbetet: 427; P. Brahe närvarande i: 524; dess öfverläggning med adeln: 528; öfverläggning om regeringsformen: 532, 533. Se vidare Danska, Polska riksrådet.
Riksskattmästare; tillsättningen af: 331; se för öfrigt Oxenstierna, Gabriel Bengtsson.
Riksstaten; ordinarie staten: 210, 322, 342, 364.
Riksämbetsmännen, »capita collegiorum»: 360, 389.
Rinkesta, Rinkestaholm; gods i Österrekarne hd, Södermanland; 34, 35, 36; dat. 38.
Robertsson, Jakob; Gustaf Adolfs skottske lifmedicus: 172.
Rom; staden: 451.
Roma, Ruma: gods i Södra Tjusts hd i Kalmar län: 270, 271.
Romerska riket, se Tyskland.
Ronneby; stad i Blekinge: 25.
Rootgersius, se Rutgers.
Rosenhane, Schering; landshöfding i Östergötland: 442.
Rosensköld, se Per Eriksson.
Rosenstierna, se Wewitzer.
Roslagen; dess seglation: 401.
Rossvik; gods i Husby sn, Österrekarne hd i Södermanland: 260, 263, 271.
Rostock; staden: 80, 304, 481.
Rostockeröl; införselförbud på: 80.
Roteringslängder, rotelängder: 139.
Rothovius, Isak; biskop i Åbo: 338 (med hans broder menas sannolikt här Jonas R., död 1625 såsom superintendent i Kalmar).
—, Isak; den föreg:s son, efter fadrens död 1652 pastor i Pargas: 534.
Rotkirch, Rottkirch, Hans; stallmästare och ståthållare på Nyköpings slott: 422.
Rottneby; se Ronneby.
Rudbeck, Johan; »biskopen i Västerås»: 419.
Rudön = Ruden; ö vid Vor-pommerska kusten: 456.
Rutgers (Rutgersius, Rootgersio), Jan; hofråd, agent i Holland: 82.
Ruin, Rujen: gods i Lifland: 254, 275.
Rullor: öfver garnisonerna: 443, 527.
Runö; ö midt i Rigaviken: 171.
Russtjänst, se Adeln.
Ruthwen (Redwen, Rödvin) Patrik; öfverste: 96, 132.
Rydboholm; gods i Danderyds skeppslag i Upland: 526, 552; dat. 522.
Ryning, Erik; riksråd: 194, 234, 293, 315, 376, 381.
Ryssland: storfurstendömet: 16, 21, 26, 27, 31, 39, 191, 316, 328, 342 o. f., 410, 536, 550.
Ryssland, Michael Feodorowitsch Romanow; storfursten af: 31; sändebud till Danmark från: 39; sändebud från Frankrike till: 191; förslag om förbund med: 316, 328.
Rytter, Reuter, se Johan Henriksson.
Rådet, se Riksrådet, Danska, Engelska, Polska rådet.
Rådsed, svenska riksrådets: 220.
Rådslag; svenska riksrådets beslut; uppsättes af kon. själf: 110.
Råg, se Spanmål.
Rålamb, se Bror Andersson, Anders Brorsson och Erik Brorsson.
Råsvijk, se Rossvik.
Räfle, se Reval.
Räkenskaper; infordras: 48: formulär till: 66.
Räkningekammaren och Kammarrådet: redovisning inför: 48; utbetalar kronofordringar: 52; om utanordningarne från: 56, 58, 59: vill införa en ny form för jordeböcker och räkenskaper: 67; dess divisioner: 92: om inbetalningar till: 103: om staten: 122; affordras mönsterrullor: 126; om staten: 129; betalar en kronans skuld: 134; pfalzgrefvens direktörskap för: 218: befordringar i: 231; chefskapet: 232; öfverlägger om kronans spanmålshandel: 239;

anställningar i: 267; chefskapet: 269: om anordningarne till kon:s likfärd: 288, 289, 291; om undersökning af kopparaffärerna: 318; om betalning af en kronans skuld: 332; dess dåliga förvaltning: 360, 363, 389; om anordningarne till kriget: 386, 407; dess redovisning: 413; söker indrifva en kronans fordran hos Jakob De la Gardie: 423: strid med P. Brahe om grefskapsräntorna: 503—506, 509; ger invisning på gods åt A. O: 554.
Rändamäki (Rennemäki); socken i Finland: 534.
Räntekammaren: 103, 105, 204.
Räntmästare; i Köpenhamn: 178.
Rödwin, se Ruthwen.

S.

Saale, Saleströmmen: fl. i Tyskland: 302.
Sachsen; Neder-Sachsen: 331, 358.
Sachsen, Johan Georg; kurfurste af: 243, 244; inbjuden till Wolgast: 293: hans hinderlighet för A. O:s planer: 296; misstänkt för delaktighet vid infallet i Meissen: 466; kurf. af Brandenburg besvärar sig öfver: 305; om förbund med: 364; A. O. varnas för: 367; hans fred med kejs.: 369, 375; fiendskap mot Sverige: 380, 381, 492; fredsförslag till: 384; frågan om beskickning till: 390, 391; om underhandl. med: 393, 394; segern vid Kiritz öfver: 403; underhandl. med: 411.
— – Lauenburg, Frans Albrecht; hert. af: 307.
— – Weimar, Bernhard; hertig af; frieri till pfalzgrefven Johan Casimirs dotter: 273, 472; om rekommendationer till: 302, 320, 475.
— – –, Wilhelm; hertig af: 466.
Sadel; såsom gåfva till prins Christian af Danmark: 40.
Saflax, se Savolax.
Saint-Chaumont; Melchior Mitte, comte de Miolan, marquis de; »franske gesandten»: 411.
Salaströmmen, se Saale.
Salesta, Salsta, gods i Upland: 275.
Salinus, Balzar (»Balzar Bårdskärare»); kongl. lifbarberare: 276, 443.
Salis (Saris); stad i Lifland, vid Rigabugten: 146.
Salmünster; stad i Hessen, ej långt från Hanau: 474.
Salpetterbjälpen: 498, 503, 507, 509, 510.
Salvius, Johan Adler-; juris doktor, assessor i Svea hofrätt; åtföljer Gabriel G:son Oxenstierna på vägen till Danmark: 35, 38, 39, 40; sekreterare af staten; uppdrag från A. O.: 140; sänder kansliunderrättelser till A. O.: 142, 145, 149; meddelanden om Johan Skyttes ovilja mot A. O.: 150; öfverresa till Preussen: 151; uppdrag från Gabriel G:son Oxenstierna: 154; afhämtar å rådets vägnar bref från den ankomne danske amiralen: 177; hans uppdrag till Danmark: 188; hofråd och resident i Hamburg: 266, 278, 299, 301, 319; hans behöflighet för kansliet hemma: 311, 313, 329; — i Sverige, hofkansler, öfverbringar meddelande från rådet till främmande sändebud: 351; sänd till Tyskland: 358, 359, 360, 361, 362, 365, 369: återkommen till Sverige: 372, 396; hans sjuklighet, ett hinder för honom i kanslitjänstgöringen: 400; ånyo sänd till Tyskland för att biträda Sten Bielke efter A. O:s hemresa: 414, 415, 416, 417, 418, 425.
S:ta Clara församling i Stockholm; om organisttjänsten i: 138.
S:t Mårten; socken i Finland: 514.
Sandau; stad i Altmark vid Elbe: 478.
Sandhamn; i Stockholms skärgård, ungefär 9 mil från hufvudstaden: 59, 60.
Satagunda; landskap i Finland: 545.
Savolax, Saflax; Store: 514.
Scara, se Skara.
Scepter; örlogsskepp, se under Flottan.
Scheiding (Skeding), Filip, riksråd; försumlighet att infinna sig i rådet: 91; förslag att göra honom till president i Dorpts hofrätt: 313; en af legaterna till Ryssland: 316; landtrådets i Estland besvär öfver honom såsom guvernör därstädes: 342.
Schlesien: 300, 316.
Schleswig-Holstein; Waldemar Christian, grefve af: Christian IV:s son med Kerstin Munck: 451.
Schmaltz, se Smaltz.

Schrapfer (Skraffer) Adam; ståthållare i Riga: 75, 77; tillärnad hofrättspresident i Dorpat: 187.
Schwalbach (Swalback); stad i n. v. provinsen Nassau; dat. 475.
Schwarzenberg, Adam von, grefve; Brandenburgiskt geheimeråd: 300, 306, 479.
—, grefskap i Franken: 306.
Schwarzburg, se Schwartzenberg.
Schwerin; staden: 481.
Scroderus, Erik (Ericcus); magister: 337.
Secreterare, se Sekreterare.
Seefeldt, Jörgen; dansk agent: 99.
Segewold, Seewol; slott i Lifland, tillhörigt Gabriel G:son Oxenstierna: 90, 146, 152, 390.
Seglation; de norrländska städernas: 401.
Sehested, Christian Thomæsen; danskt sändebud: 82.
Sekreterare; »af staten»; deras löneförmåner: 33; vid legation till Danmark (skrifvare) 36; — »sekreteraren»: 146 = Salvius; — 196 = Lars Grubbe.
— för Finland: 500.
Seland, Själland: 140, 142.
Senaten, se Riksrådet.
Sesswegen; slott i s. ö. Lifland: 526.
Sidenius, Daniel Nicolai (»magister Daniel»); sedermera assessor i Svea hofrätt och juris professor i Upsala: lärare för A. O:s söner; för Johan: 165, 167, 179; för Erik: 278, 281, 317, 327, 332.
Siebenbürgen, Betlen Gabor (Bethlehem Gabor); furste af: 185; sändeb. (Meerbott) från: 425.
Siegroth (Siegerodh), David Fredrik von; öfverbergshauptman i alla rikets bergslager: 247, 256, 258.
Silfverberget; »Vester-Silfverberget» och i Lappland: 396, 411.
Silfvermalm; ny metod att rena: 396.
Silfvermynt, se under Mynt.
Sinklar, Henrik; inspektor öfver gränstullarne i Vestergötland och Dal.: 432.
Sirikse, se Zierikzee.
Sisell, se Cecil.
Sjukdomar: »brystverk»: 89; »quartana febris»: 106, 107; feber: 212; »phtisis» (tvinsot) 260; »melancolia hypocondrica»: 328, 397, 408; »brennesjuka» (epidemisk): 381, 382: »fluss»: 387, 408, 436, 449, 524; lungsot: 397; »calculus» (sten): 416, 436; feber: 438; »hufvudsjukan»: 447; ögonsjukdom: 525; rosen: 538; brennesjuka: 545; pesten, se under P.; ältan: 438.
Sjöfolket; sjukdomen bland: 44, 49, 56, 58, 59, 60, 381. Finskt: 55.
Sjöröfvare, se Dünkerkerne.
Skansen; gård i närheten af Stockholm: 37.
Skara, staden; A. O:s besök i: 440.
Skatteförpaktare, se Arrendatorer.
Skatter; utsökning af: 8; se för öfrigt: Boskapshjälpen, Byggningshjälpen, Femmarkshjälpen, Konungsfordringen, Landttågsgården, Tremarkshjälpen, Skeppsbevillning, Utskrifningshjälpen.
Skattefrihet; för adelns tjänare: 9.
»Skattmästaren», se Riksskattmästaren.
Skeding, se Scheiding.
Skeel, Albrecht; dansk rådsherre: 142.
Skenck; öfverbringare af bref: 180.
Skeppsfolk, se Sjöfolk.
Skeppsholmen: 240, 269, 282, 412.
Skeppskompani; konungen anmoda städerna om inrättande af: 173.
Skjuts- och gästgifveriväsendet; om afskaffande af skjutsfärder: 317, 419.
Skottland; konungariket: 142, 144, 147, (krigsfolk från) 156, 199, 427.
»Skottske doctoren»: 172 = Jakob Robertson a Struan, kon:s lifmedicus.
Skraffer, se Schraffer.
Skrifvare, se Sekreterare.
Skytte, Anna; dotter af Johan Skytte, gift med Jöran Jöransson Gyllenstierna af Lundholm: 200.
—, Bengt (Benedictus); son till Johan Skytte, skall hafva blifvit slagen till riddare af Carl I i England (Anreps Sv. Åttartaflor); kammarherre hos drottning Christina: 319, 320, 325; tillärnad beskickning till Danmark: 391.
—, Jakob; son till Johan Skytte, skall 1635 hafva blifvit slagen till riddare af Carl I i England (Anreps Sv. Åttartaflor): 312, 372.
—, Johan; de föreg:s fader; riks- och kammarråd: 43, 55, 66, 72; misstankar mot: 76; blir friherre: 76; verksamhet i räkningekammaren: 91, 92; medför bud från kon.: 98; gör svårigheter att utbetala anordningarne till A. O.: 105; misstänkt fiendtlighet mot Bror Andersson (Rålamb): 116; öfversänder till kon. lista på långifvare till kronan: 122; anmodas såsom universitetskansler om stipendium: 138; misstänkes för stämplingar mot Jakob Spens och A. O.: 150; hans afvoghet mot Jakob de la Gardies fru: 167; samtal med kon. och Gabriel G:son Oxenstierna om A. O:s svåra ställning i Preussen, hvarunder han erbjuder sig att söka skaffa A. O. högre lön, om han

ville inställa sina klagomål: 176; utnämd till guvernör öfver Lifland och Ingermanland: 187; håller bröllop för sin dotter Anna (se ofvan) 200: förbjuder utförsel af hafre till J. de la Gardies, Gabriel G:sons m. fl:s hästar: 217; misstänkes lägga hinder i vägen för A. O:s anordningar rör. spanmålshandeln: 240; hemresa utan permission och hans förhoppning att erhålla den hittills åt A. O. anförtrodda förvaltningen af licenterna: 286; hemma i Sverige: 314, 319; anförtros här granskningen af Erik Larsson v. d. Lindes räkenskaper: 324; frågan om att inkalla honom i kansliet till vice presidentens biträde: 325; hans förhoppning att igenom A. O:s befordran till riksdrots blifva rikskansler: 329: hans misstyrelse i Lifland: 342; har förskaffat svenskar adelskap och riddarevärdigheter i England, som framkallat skarpt klander i rådet (jmf. ofvan hans söner Bengt och Jakob): 366; sändes af reg. till enkedrottningen för att förmå henne att företaga ändringar i hofpersonalen: 440.
—, Lars; den föreg:s broder; assessor i Svea hofrätt; biträder Gabriel G:son Oxenstierna vid förvaltningen af Uppsala län, men beskylles af denne för lättja: 67; kommission till Kopparberget: 91.
Skytte, Gerdt; ryttmästare: 513.
Skåningar; i dansk krigstjänst: 142.
Skärgården; utanför Östergötland: 2.
Skärotin, se Zerotin.
Skördeunderrättelser, se Väderleks- o. skördeunderrättelser.
Slagh (= Slagelse); stad på Seland: 140, 142.
Slottsfogde; på Nyköpings slott: 8.
Smaltz (Smaltzius), Peter Abeli; sekreterare; insänder rapporter från Magdeburg: 371; sänd af A. O. från Tyskland till regeringen i Sverige: 404, 405; och från regeringen åter till A. O.: 406, 407, 408, 425; berömmande omdöme om: 409; frågan om hans befordran: 410.
Småland: 7, 25, 39, (utskrifning) 111; (upplopp) 155, 156, 159, 161, 162; (nöd) 196, 203; (mönstringar) 256; (skörden) 317; (undersökning af allmogens klagomål i) 439, 440; (grefskapsrättigheterna i) 503.
Smålands regementen: 156, 180, 496.
Smörutförseln: 247.
Solms; »en grefve af»: 306.
—, Philip Reinhard (»Regenhalt»); gr. af, f. d. guvernör i Wolffenbüttel, danskt krigsråd; önskar gå i svensk tjänst: 147, 151; inblandad i tvisten mellan rhengrefven och prins Christian af Danmark: 242.
Soop, Erik; till Stora Bjurum och Sjögerås, öfverstlöjtnant; sedan öfverste: slås till riddare: 144; död: 264, 274.
—, Matthias; riksråd: 144, 164; afhämtar jämte Gabriel Gustafsson Oxenstierna Gustaf Adolfs lik från Tyskland: 285, 287, 289—299, 454—466, 302, 308, 319, 322, 332, 336.
Sorgkläder; om dess användande vid kungssorg: 8.
Sotholms härad i Södermanland: 65.
Southampton; staden vid Engelska kanalen: 86.
Spandau; fästning i Brandenburg: 300.
»Spaniefarare» i Danzig: 49.
Spanien: 85, 89, 90, 262.
Spanmål o. spanmålshandeln (= »kornhandeln») 26, 80, 125, 126, 203, 214, 215, 222, 223, 225, 228, 238, 244, 245, 246, 249, 251; (för Tyska kriget) 376, 377, 386, 389, 391 o. f. 529.
Spanmålslicenten, se Tull och Tullförhållanden.
Spannekou (Spankow), Paul; sekreterare i det tyska kansliet: 82; anklagad och ställd till rätta: 157; skall blifva sekreterare i Dorpts hofrätt: 187.
Sparre, Anna Bengtsdotter; gift med Daniel Figrælius-Leijonstierna; ärfver Eknaholm: 271.
—, Bengt Jöransson till Rossvik, den föreg:s fader; gift med A. O:s svägerska, Kerstin Bååt; hans död och begrafning: 260, 263, 264, 266, 270.
—, Carl Eriksson; kammarråd och ståthållare i Östergötland; död: 264.
—, Erik Larsson; riksråd och rikskansler; ang. under hans tid förkomna handlingar: 472.
—, Johan, Bengt Sparres yngste son; ärfver Roma: 271.
—, Johan Eriksson; gift med bröderna Axel och Gabriel G:son O:s syster Ebba; frieri: 44; bröllop: 71; bref till Gustaf Adolf: 80; direktör för kopparkompaniet: 101; landtmarskalk: 110: om kopparaffärer: 115, 122, 123, 124, 125, 129, 130, 135 o. f., 137 o. f.; riksråd: 144; begär A. O:s intercession hos kon.: 155; bostad i Stockholm: 168; följer kon. till Ulfsbäck: 173, 174; följer drottningen till Tyskland: 211, 213;

behofvet af hans närvaro hemma: 232, 241; hans död: 274; begrafning: 311.
—, Johan; i polsk tjänst: 49.
—, Jöran; Bengt Sparres äldsta son; ärfver Hyltinge: 271.
—, Per (Peder) Eriksson; assessor i Svea hofrätt; sänd att representera drottningen vid fadderskap i Danmark: 159; sedan riksråd; frågan om hans hemkallande från presidentskapet i Dorpts hofrätt för att förestå chefsplatsen i kansliet i A. O:s frånvaro: 313, 325; sjukdom och hinder för tjänstgöringen i kansliet: 397, 400, 408.
—, Ture Eriksson; den föreg:s broder; hofmarskalk: 450.
—, Åke; Bengt Sparres mellersta son; ärfver Rossvik: 271.
Spens, Jakob; sändebud från Jakob I: besöker Gabriel G:son Oxenstierna: 11; svenskt sändebud i England: 82; mottager Gabriel G:son O. i England: 86, 90; erhåller svenskt friherreskap, ehuru motarbetad af Johan Skytte: 150; i Preussen 1628: 165; ankommen från England 1629: 186, 188; utnämd general öfver alla skottar i svensk tjänst: 199.
»Spetzeri», specerier: 55, 56, 59.
Spiring; 209, 217, 481, 487, se nedan Peter Spiring; »Spiringarne»: 491.
—, Isak; licentförvaltare; kopparkontrakt med: 412, 489, 494.
—, Peter (adl. Silfvercrona), generaltullförvaltare i Sverige: 209, 217, 296, 299, 309, 339, 343, 346, 412, 451, 481, 487, 489, 490, 491, 494.
Sqvaltqvarn, se under Qvarn.
Stade; hufvudstaden i hertigdömet Bremen: 365.
Stadsprivilegium; sökes af Gabriel G:son Oxenstierna: 65, 74; innehafves af Per Brahe såsom grefve: 509.
Stallman (Stolman), Johan; Anhaltisk kansler och svensk kommissarie i Tyskland: 478.
Stat, se Landtstat, Riksstat.
»Staterna», se Holland.
Statieu; inqvarteringsafgift i Lifland: 342.
Stegeborg (Stekeborg); slott i Östergötland vid Östersjön: 15, 16, 155, 321, 326; dat.: 21, 22.
—, län: 321, 326.
Steinau (Steno) an der Strasse; stad i Hessen, ej långt från Hanau: 303.
Steinberg, Jakob von; dr, hofråd: 477.
Stenbock, Christina Catharina; dotter till Gustaf Stenbock; Per Brahe d. y:s hustru; död den 14 Juni 1650: 562.
—, (Steinboch) Erik; den föreg:s bror, f. d. kaptenlöjtnant öfver lifgardet: 464, 475; guvernör i Riga: 547.
—, Fredrik; de föreg:s bror; kammarherre hos Gustaf Adolf; fången i Preussen: 117; öfverste: 496.
—, Gustaf Otto; de föreg:s bror; kapten vid C. Hastfehrs tyska regem:te: rekommenderas till A. O:s omvårdnad: 488.
—, Gustaf; de föregåendes och den närmast följandes fader och Per Brahes svärfader; riksråd; sjukdom och död: 117, 180.
—, Margareta, den föregåendes dotter: frieri till och däraf uppkommen strid: 212. Hon dog ogift.
—, Svante; den föreg:s farbroder, f. d. hertig Carl Filips furstl. råd; död: 260, 263, 264.
Steninge; gods i Erlinghundra hd, Upland: 23.
Steno, se Steinau.
Stettin; Alt-Stettin; staden: 196, 443, 456, 478, 479, 483, 486; dat. 480—482.
Stiernfelt; se Grubbe Lars.
Stiernsköld, Carl; son till Nils St.: kammarherre hos Gustaf Adolf: 164.
—, Jöran; den föreg:s äldre broder; kungl. hofjunkare; död, enligt Anreps Sv. Ättartaflor, d. 25 Aug. 1628, i Preussen; reser till Preussen: 156.
—, Nils; de föreg:s fader; ståthållare på Elfsborg: 3; generalståthållare därstädes; håller utskrifning i Vestergötland: 32; måste af fruktan för Gustaf Adolfs harm öfver en af honom tillstäld för kon. förklenlig skandal fly från sitt ståthållaredöme till England, men blir på vägen uppbringad af sjöröfvare och plundrad: 84; begär nåd: 87; i Preussen: 128; hans lik: 156.
Stillestånd; jmf. Underhandlingar.
Stim, Gedde; upprorsmakare: 155.
Stipendiarii regis: 138; stipendiat: 270.
Stockholm; konungens ankomst till 41; pesten i: 44; upplopp i: 44; om bruksanläggning vid: 47; pesten: 48, 49, 50, 62; tillståndet i: 74; dess stadsprivilegier: 74: dess borgmästare och råd anmodas om krigshjälp: 98; drottningens därvaro: 104; konungens därvaro: 107; riksdag därstädes: 108; afrättning i: 111; borgare därstädes erbjuda sig att öfvertaga stora sjötullsarrendet: 124; stapelort för koppar: 130; förträckning

till kronan: 133; riksdag därstädes: 139; J. Skyttes hus i: 167; pesten: 185, 187; förläggning af krigsfolk i: 190; proviantbrist i: 199; pesten: 202; Gabriel G:sons bröllopp: 246; rådets residens: 320; riksdag i: 336; inskeppningsort för trupper: 362; om dess upphjälpande: 401, 402; dess myntningsrätt: 403; pesten: 444; handeln i: 444, 445; riksdag: 489; frimarknad i: 542; rykten om kröning i: 552.

Dateringsort för Gabriel G:sons skrifvelser: 30, 31, 32, 35, (slottet) 42, 43, 45, 46, 49, 51, 55, 57—59, (slottet) 63, 68, 69, 72—76, 78—82, 92—108, 116—148, 152—172, 178—185, 193—197, 199, 206, 213—267, 271—286, 312—319, 322—330, 332—417, 418—422, 424—427, 439, 444—446; — för Per Brahes skrifvelser: 473, 525, 526, 528—530, 532, 533, 553.

Stolman, se Stallman.

Stora gärden, se Landtågsgärden.

Stora sjötullen, se Tull och tullförhållanden.

Storfursten, se Ryssland.

Storkyrkan; i Stockholm: 311, 526.

Stralsund; staden: 168, 196, 211, 234, 245, 298, 333, 388, 389, 392, 424, 478, 483.

Streiff (Streuff) von Lawenstein, Philip; pfalz-zweibrückiskt geheimeråd: 495.

—, Johan; öfverste i svensk tjänst: 94, 96.

Strängnäs; staden: 102, 181.

Strålsund, se Stralsund.

Ströff, se Streuff v. Lawenstein.

Strömfelt, se Fegræus.

Strömsbyte: 36 o. f., 46 o. f., 64.

Sture, Anna Margareta; dotter af Svante Sture och Ebba Leijonhufvud, gift med Johan Oxenstierna, Axels son: 349, 352.

—, Carl; bror till den föreg:s farfader; hert. Carls furstl. råd och ståthållare på Stockholms slott: 106 not.

—, Margaretha; den föreg:s syster, (»morkär»), svärmoder till Gabriel G:son Oxenstierna, gift med Thure Bielke: 8, 10, 13, 14, 15, 16.

—, Claes; son af den föreg:s broder Mauritz Sture; ryttmästare; begrafning: 24.

—, Svante; den föreg:s broder, hert. Johans af Östergötland furstl. råd och kansler; svärfader till Johan Oxenstierna Axelsson; begrafning: 24.

Sturefors (= Turefors); gods i Östergötland: 11, 13, 16, 18, 19, 29, 33, 34, 39, 267, 268, 357, 404, 443.

Stutthof; ort på Danziger Werder vid början af Frische Nehrung: 96.

Stålhanske, Torsten; generalmajor: 411.

Stångjern; utskeppning af: 247.

Ståthållare-instruktion (Landshöfdinge-instruktion): 66.

Städerna (Borgerskapet, Borgarståndet); utskrifningen i: 33; vid 1627 års riksdag: 111; anmodas om försträckningar: 133, 136, 138; kallas till särskildt möte: 173; beviljar örlogsskepp: 173, 187: deras upphjälpande (A. O:s betänkande) 401, 419, 521, 541.

Stäkeborg, se Stegeborg.

Ständerna; om nödvändigheten af deras samtycke för upptagande af skatt: 210, 219, 220; böra tillfrågas om drottningens giftermål: 294; deras förmodade tankar om A. O:s kurvärdighet: 334, 335.

Succariebröd; till arméns behof: 529.

Sudhampton, se Southampton.

Sundby; gods vid sjön Hjelmaren i Södermanland: 370.

Sundet, se Öresund.

Sundholmen; gods i Nyland i Finland: 118, 154, 158, 199.

Sunnerbo härad i Kronobergs län i Småland: 39.

Svante; »gref Svante», se under Sture.

Svartsjö; kungsgård på en ö i Mälaren: 49, 55, 71, 120, 309, 320.

Swarzenburg, se Schwartzenberg.

Sven Björ[n]sson: 11.

Sven Larsson; rådman i Ronneby: 25.

Sven Svensson; kapten: 230.

Svärdet; örlogsskepp, se under Flottan.

Svärdsbro (Svelsbro); gästgifvaregård i Sättersta socken, Rönö härad, Södermanland, vid stora vägen mellan Stockholm och Nyköping; dat.: 497.

Synnerbo, se Sunnerbo.

Säby; gods i Visnums socken i Vermland, ej långt från Vestergötlands gräns: 430.

Sändebud (gesandter, legater, agenter, residenter); från Polen till Danmark: 39, 81; från Ryssland till Danmark: 39; från England och Holland till Danmark: 142; från England till kejsaren: 85; fransk resident i Hamburg (D'Avaugour) 495, 394.

Från Sverige till *Brandenburg* (Clas Horn) 77; till *Danmark* (Gabriel G:son O.) 35 o. f., 38, 39, 40, 41, (Carl Baner och Chr. Rasch) 139 o. f., 141; (Carl Baner och J. Salvius) 188: (Bengt Skytte) 391; — till *England*

och *Holland* (Gabriel G:son O.) 82—89; — till *kejsaren* (Per Brahe) 188, 190; — till *Kur-Sachsen* (Melchior Falkenberg) 391, 393; — till *Lifland* för att öppna underhandl. med Polen (Axel Oxenstierna och Abraham Brahe) 1; till *Ryssland* (Ph. Scheiding, H. Fleming och Andreas Buræus) 316, 342; agent i Moskwa (Peter Crusebjörn) 410; — till *Wallenstein och Tilly* (Sten Bielke) 188.
Till Sverige från *Brandenburg* (C. Bertr. von Pfuel?) 298; till Axel Oxenstierna (S. Götz) 302; (Cordt Bertram v. Pfuel) 309, 314; till underhandl. i Preussen (A. v. Kreutzen, J. v. Sancken, B. v. Königseck, G. Ransche och P. Bergman) 486, 489, 493; — från *Bremen* (= biskopen) 127; — från *Böhmen* (= konungen) 69 o. f.; — från *Danmark* (Christian Thomæsen Sehested) 82; (Jörgen Seefeldt) 99: (Christian Friis och Tage Tott) 142, 143, 145; (Henrik Wind; dansk agent i Stockholm var då Erik Krabbe) 177; (H. Ranzow) 188, 202; (Pros Knudsen) 212; (Henrik Tott) 236, 241—243; (Tage Tott) 404, 405 (Peder Vibe) 419; (landtgr. Christian af Hessen och gr. Waldemar Christian af Schleswig-Holstein) 450, 451, 452; — från *England* (J. Spens) 11; (presten Borttwijk) 422; till underhandl. i Preussen (Georg Douglas) 489: — från *Evangeliska unionen* (Ludv. Camerarius) 93; — från *Frankrike* (Charnacé) 187, 190; (Des Hayes-Courmenin): 191; (D'Avaux) 351; (D'Avaugour) 394, 406, 410; (St. Chaumont) 411; till underhandling i Preussen (D'Avaux) 483, 486, 495; till Sverige: 533; — från *Hansestäderna*: 30, 31; — från *Holland* (Voesberghen) 157; (W. Boreel, A. Sonck, E. Aylva) 452; — från *Holstein* till prinsessan Agnes begrafning: 127; — från *Mantua* (Gonzago de Dulingo) 186; — från *Meklenburg*, hertig Adolf Fredrik (vid prinsessan Agnes af Holstein begrafning) 127; till de till Güstrow ankomna svenska rådsherrarne: 307; (hert. Carl af Meklenburg) 533; — från grefven af *Ostfriesland* (vid prinsessan Agnes' af Holstein begrafning) 127: — från *Pommern* (Ph. v. Horn, H. Heidenbeck och P. Friedborn) 198; — från Siebenbürgen (Meerbott) 425; — från Tartar kahn: 191.
Sätegårdsfrihet; för skattebönderna: 9.
Säter (Sättra); staden och myntverket därstädes: 122, 123, 124, 125, 128, 133, 135.
Sätuna; gods i Björklinge socken, Norunda härad i Upland: 424, 444, 446, 452.
Söderby prestgård; Upland: 70.
Söderköping; staden: 83.
Södermalm; i Stockholm: 444, 445, 447.
Södermanland; landskapet: 1, 111, 118, 155.
Södertelge (Telge); staden: 30, 49, 53, 61, 401; dat. 51.
Södertelge län: 71.
Södertörns län (= Törne län): 71.
Söffrin Jute; kapten vid flottan: 163, 167.

T.

Tacitus; gåfva af ett exemplar från A. O. till den unga drottningen: 448.
Tackel: 61.
Tangermünde; stad vid Elbe, norr om Magdeburg: 304, 305, 307.
»Tartaren»: 547; Tartariska sändebud: 191.
Tavastehus län; i Finland: 499, 511, 545.
Tavastehus regemente till häst: 549.
Tax, presternas: 498.
Tegel, se Erik Jöransson.
Terserus, Adolf; »professor» vid Westerås gymnasium: 266.
Teufel, Maximilian; friherre von Burgsdorf, öfverste: 473.
Thomæ, Henrik; skeppsbyggmästare o. fästningsingeniör: 60.
Thurn, Frans Bernhard von; grefve af: ankomst till Sverige: 72, 73.
—, Henrik Matthias; den föregåendes fader (»gamle grefven af Thurn»): i Danmark: 130, 152; i svensk tjänst: 226, 234.
Tidön; A. O:s egendom i Vestmanland vid Mälaren, 1 3/4 mil från Vesterås: 13, 43, (byggnadsarbetet vid) 76; A. O:s närvaro på: 94; (arbetsfolket därstädes utskrifves) 111; byggnadsarbetet vid) 172, 174; A. O:s vistelse på: 446, 525, 538, 539. Under A. O:s

bortovaro vistades hans maka med sina hemmavarande barn merändels här. Jämf. därför hänvisningen under rubriken: Bååt, Anna.
Tiegenhof; stad på Danziger Werder i Preussen: 106 not; 458 not.
Tiesenhausen (Tisenhausen) ryttmästare: 151.
—, Fabian; A. O:s hofmästare: 158.
Tilly, Joh. Tzerklas, gr. af: 99, 100, 188.
Tinsta, gård i Södermanland: 36.
Tisenhausen, se Tiesenhausen.
Tjula kyrka, se Kjula.
Tjärukompaniet (Beck- och tjärukompaniet): 541, 544.
Tomtören: 509.
Torpa; gods i Kinds härad, Elfsborgs län vid sjön Åsunden: 552.
Torsten Linnarsson af Forstenaslägten; hans hustrus, Märta Posses, död: 121; beskylles efter sin nyss timade död för stämplingar med Polen: 230.
Torstensson, Lennart; den föreg:s son; general af artilleriet: 260, 311.
Tott, Henrik; dansk sekreterare och fullmäktig vid rhengrefvens rättegång: 236, 241—243; 247 o. f.
— Tage; danskt sändebud: 142, 143, 404, 405, 419.
Tott, Åke Henriksson; generalmajor, sänd till Lifland: 146; riksråd: 194, 196; i Tyskland: 292, 301; hemma i Sverige: 385.
Traktat, se Underhandling.
Transæus, Jonas; A. O:s »lagman» i Lifland: 201.
Transehe (Transæus), Joachim; svensk resident i Berlin: 481, 483.
Tremarkshjälpen: 155, 161, 162, 164.
Tripp, Elias; köpman i Holland: 318.
Tripparne (Peter, Henrik och Elias) köpmän i Holland: 323, 324, 358. Jmf. föregående.
Trolle, Anna; fru, gift med Carl de Mornay: 270 not.
Tryckning; såsom löneförmån: 33.
Trädgårdsmästare: 29.
Tull och tullförhållanden: danskarnes klagomål öfver: 35; i Stockholm: 44; arrendatorer af: 51, 80; Rostocks klagomål öfver: 481.
Stora Sjötullen: 124; upphörande af adelns frihet från: 309, 337 not, 339; ordnandet af: 343; dess felslående: 364; ordnande: 412; använd till finska städernas upphjälpande: 541. — Gränstullen mot Norge: 434.
Lilla tullen: 44, 221, 236, 388, 431, 433, 434, 435, 436.
Accisen: 44, 435.
Koppartull: 364.
Licenter; på spanmål: 225, 228, 236, 238, 239, 244, 245, 247, 249—251, 286, 400, 412.
Tullhus; byggas: 412.
Tullgarn; gods i Södermanland vid Östersjön, 1/4 mil norr om Trosa: 24.
Tungel, se Nils Nilsson.
Ture Axelsson (Natt och Dag); assessor i hofrätten: 78; hans enka (Ebba Posse): 113.
Turn, se Thurn.
Tyresjö (Tyresö); gods 1 3/4 mil söder om Stockholm vid Östersjön: 20, 36, 46 o. f., 62, 64, 78, 188, 436, 443, 444, 446; dat. 287, 320, 417, 448.
Tyrolen; landet: 306.
Tyskland: 76, 98, 99, 100, 103, 189, 190, 214, 334, 362, 376, 377, 386, 387, 389, 391, 392, 395, 474, 483, 495.
Tälge, se Södertelge.
Tönelsiö (= Tynnelsö?): 226.
Tönnes Hindersson (Henriksson, Langman); kamererare: 181, 304, 470.
Töreslö, se Tyresjö.
Törne län, se Södertörns län.
Törnsköld, se Per Andersson.
—, (Törenskijld), Jakob; den föreg:s son; krigskommiss. i Finland: 553.

U.

Uggla, se Jakob Classon och Jöran Classon.
Uhlfelt, Jakob; 90.
Ulfsbäck (Ulsbäck); pastorsboställe i Markaryd härad, vid gränsen till Skåne: 377.
Ulfsundh; kungsgård (= Kungsör) i Vestmanland: 448.
Ulfsparre, se Erik Jöransson, Johan Månsson och Per Jöransson.
Ulrich; prins, se under Danmark.
Underhandlingar; mellan Danmark och Polen mot Sverige: 81; mellan England och kejsaren: 85.
Mellan Sverige och Brandenburg: 305 o. f., 394, 395, 457—460, 458;

— Danmark: 73, 74, 75, 529, 530;
— England: 85—90, 422;
— Evangeliska unionen: 93;
— Frankrike: 190, 191. 394, 410, 411, 495;
— Kejsaren: 193, 297 o. f., 533, 538;
— Polen: 1, 31, 42, 73, 75, 105, 133, 137, 145, 169, 172, 298, 345, 356, 376, 378, 382, 479, 482, 483, 486—495, 537, 538, 539, 545, 546;
— Ryssland: 21, 316, 328;
— Sachsen (Kur-Sachsen) 384, 393, 394, 411.
Universitet, se Leiden, Upsala, Åbo.
Uppbördsmän: 431.
Uppfostran: drottningens, se und. Christina.
Uppland: 12, 67, 111, 118, 155, 180, 222.
Upplands regimente: 381, 383.
Upplopp (»tumult») i Stockholm: 44; i Kronobergs län: 101; i Dalarne: 111; i Norra och Södra Möre: 155, 159; i Vestergötland: 160; på Dal: 251; i Vermland och Vestergötland: 428—437.
Upsala; staden: 24, 42, 43, 68, 95, 102, 185, 187, 205, 327, 438; dateringsort (slottet): 47, 66, 67, 186—192, 209.
Universitetet; rector illustris vid: 121, 126, 138.
Uraniebom; örlogsfartyg, se Flottan.
Uranien, se Oranien.
Utskott, se under Riksdagen.
Utskrifningar; i Vestergötland 1621: 32; i Östergötland och Dal.: 33; rådsöfverläggning om *1626:* 107, 108, 109, 111; *1627:* 143, 144; *1628:* 148, 160, 169, 171; *1629:* 184, 189; *1630:* 192, 193, 195, 196; *1631:* 211, 223, 225, 236, 241, 256; *1634:* 339; *1635:* 388; *1630:* 501, 503; — i Magdeburg och Halberstadt: 477; — i Danmark: 262.
Utskrifningshjälpen: 173, 196, 203, 207, 210, 219, 221.
Utskrifningskommissarier: 32, 33, 139, 225.
Utskrifningslängder infordras: 126, 139.
Utter, se Per Månsson.

W. V.

Vachtari; gård i Vemo härad, Nykyrke socken i Finland: 119.
Vadstena; staden: 4, 9, 11, 78; dat.: 14, 25.
Vagn; »kutskevagn»: 39; (beställes från Preussen): 114, 209; »kalesch» (beställes från Preussen): 141.
Wagner, Laurens; ryttmästare: 118, 119, 154.
»Vallbarn»; om försändande från Preussen till Ingermanland af: 152.
Wallenstein (Walsteiner), Albrecht von; hert. af Friedland: 188, 190.
Valsta (= Valstanäs); J. Sparres egendom i Norrsunda socken, Erlinghundra härad, Upland: 43, 312.
Warnemünde; staden: 305, 308; skans vid: 481.
Warschau; staden: 382, 487.
Vartofta härad i Vestergötland: 32.
Vasbo härad i Vestergötland: 6, 429, 432, 433, 434, 436.
Vasen; örlogskepp, se Flottan.
Vaxholm; staden och fästningen: 51, 54—62; 163, 202, 242, 418; dateringsort: 57, 60, 61, 203.
Weichseln; floden: 96.
Weichselmünde; hamnstaden för Danzig: 96.
Weite (Weyte), Jahan, köpman: 52, 55.
Weiwitzer (Wewitzer), Mårten (adl. Rosenstierna); köpman, sedan räntmästare; långifvare åt kronan: 122, 134, 274, 299, 301, 333; hans uppdrag rör. leveranser till det kungl. likets afhämtande: 455, 456, 460, 461; hans giftermål: 372.
Wenden; slott i Lifland: 152, 200, 383, 390.
Venedig; staden: 451, 545.
Werben; nära Havels och Elbes förening: 304, 316.
Verden (Ferden); biskopsstiftet: 100.
Weser (Wäseren); floden: 411.
Vibe, Peder (= »den danske residenten»): 419.
Vermdö, se Värmdö.
Vermland, se Värmland.
Vernamo, se Värnamo.
Wernemynde, se Warnemünde.
Wernstedt, Melchior; deltagare i beskickning till England: 85.
Vestergötland; landskapet: 6, 10, 11, 19, (utskrifning) 32, 33, 34, 89, (utskrifning) 111, 118, (missnöje i) 155, 156, 159, (upplopp) 160, (dess guvernörer) 160, 161, 162, (dyr tid i)

192, 196, 203, 353, (upplopp) 428—437, (grefverättigheter i) 503, 504.
Vestgöta ryttare: 180.
Vester-Haninge socken i Södermanland: 182.
Vestersysslan i Värmland: 432, 433.
Vestervik; staden: 216, 397.
Vesterås; staden: 48, 130, 187, 203, 436, 447, 448; dat.: 437. — Biskopen af: 419 = Rudbeck, Johan.
Vestmanland; landskapet: 12, 118, 155.
Weston, lord-skattmästare i England: 188.
Westphalen; landet: 331.
Veta; prestgård i Vifolka hd i Östergötland: 443.
Vettern, sjön: 4.
Wewitzer, se Weiwitzer.
Weydenhain, Lars; borgare i Erfurt: 286.
Vexlar, se Växlar
Viborg; staden i Finland: 279, 511; gymnasium i: 518; befästningen vid: 519.
Viby; sannolikt en Bielke-egendom: 424, 526.
Vicepresidents lön, se under Hofrätten.
Vigelius, Petrus; juris doktor, assessor i finska hofrätten: 522.
Vik; herresäte i Upland vid Mälaren, $1^3/_4$ mil från Upsala: 71.
Viksten; en holme i skärgården. n. o. från Landsort: 165, 167.
William, mäster; se De Besche.
Willichen, Gabriel; rhengrefvens rättegångsombud: 236, 241—243.
Wilshusen, (= Welshuisen), Christian; tullarrendator: 80, 124.
Vin; sändes från Tyskland: 285, 336, 340.
Vind (Vindh), Henrik: dansk amiral: 177.
Vindö ström, Vindelström; i Stockholms skärgård: 52.
Winter, Christian; brandenburgisk sekreterare: 483.
Visingsborg: slott på Visingsö i Vettern: 479; dat.: 498, 523, 524, 527, 531.
Visingsö: 552.
Wismar; staden: 178, 333, 376, 377, 389, 392, 411, 479, 480.
Wittenberg; staden vid Elbe: 465.
Wixelen och Wixelmynde, se Weichselen och Weichselmünde.
Vladislav, prins, sedan konung; se under Polen.
Woldmar, grefve; se Schleswig-Holstein, Waldemar Christian.
Wolfenbüttel (Wolffenbeutel); staden: 100, 465.
Wolff, Mårten; myntmästare i Riga: 123, 134 o. f.
—, Henrik, den förres broder: 134.
Wolgast; staden vid Peene: 285, 287, 289—299, 300, 301, 326, 337, 470; — dat. 288—299, 454—465; 471.
Wolmar; stad och slott i Lifland: 146, 152, 153, 199, 200, 365, 373, 383, 390, 538, 540.
Wolmirstädt (Wollmärstadt); stad, ej långt norr om Magdeburg: 478.
Wormbrandt, se Wurmbrandt.
Worms; staden vid Rhen: 360, 485, 486, 488.
Vosberghen (Fosberg), Josias Casparsson; holländskt sändebud: 157.
Wrangel, Herm.; (»fältmarskalken»): riksråd: 194, 196, 211; skall hålla generalmönstring i Finland; tvist med Pros Knudsen: 212, 232; väntas från Finland: 262 o. f.; kommissarie i Preussen: 394; hans »otidige practiker»: 420, 485, 487.
Wurmbrandt, Melchior; öfverste i sv. tjänst: 254,
Würtemberg; »en hertig af»: 273.
Würtzburg; fästningen vid Main: 282, 286, 330, 498.
Väderleks och skördeunderrättelser: *1618:* 26, 27; — *1619:* (isförhållanden) 29; — *1622:* (vindförhållanden) 41; — *1626:* 98; — *1627:* 115, 118, 127, 134, 135; — *1628:* 161, 164, 165, 166; — *1629:* 178, 180, 181, 184, 186; — *1630*; 192, 193, 196, 203, 204, 207; — *1631:* 226, 236, 238, 240; — *1632:* 260, 266, 273; — *1633:* 281, 287, 317, 335; — *1634:* 339: — *1635*: 353, 356, 363, 366, 389, 392, 395; — *1639:* 444, 450; — *1641*: 525; — *1648:* 538; — *1649*: 545, 548.
Vällinge: gods i Södermanland vid Mälaren ($2^1/_2$ mil från Stockholm): 37.
Wärben, se Werben.
Värfningar; polska: 49; danska i Tyskland: 76; svenska för kriget i Preussen: 96; danska: 100, 147; svenska i Tyskland: 151; (D. v. Falkenbergs) 190; (till lifregimentet) 473.
Värmdöborna; 76.
Värmland; landskapet; upplopp i: 428—436.
Värnamo; marknadsplats i Småland; 7 mil s. v. från Jönköping: 38; dat. 39.
Väter, se Vettern.
Växjö; staden: 439.
Växlar: 122, 123, 245, 288, 291, 296, 299, 363, 394.

Y.

Ystad; staden: 529.
Yxell, se följ. rubrik.
Yxkull (Yxell), Beata; dotter af Conrad Yxkull (se följ. rubrik), gift med Erik Gyllenstierna, sedan kallad »Pintorpafrun»: 372.
—, Conrad Reinholdsson v.; hans bröllop med Elisabeth Oxenstierna: 23.
—, Wolmar v.; f. d. hofmarskalk hos Carl IX; död: 113.
—, Johan; öfverste; gift med Märta Persdotter af Forstenaslägten: 113 not.

Z.

Zacharias Andersson; öfverbringare af bref: 129.
Zacharias Simonsson; skeppskapten: 56, 58.
Zadzik, Jakob; biskop af Culm; polsk kansler: 482.
Zerotin, »herren af»: krigsråd och öfverste i svensk tjänst: 226, 234.
Zieriksee; stad i Holland på ön Schouwen: 88.

Å.

Åbo; staden i Finland: 94, 95, 403, 499, 502, 511, 519, 520, 533, 542 o. f., 548, 551, 552; — dateringsort för Per Brahes bref: 500, 503—514, 517, 518, 521, 534—552, 555.
— consistorium: 518, 534.
— hofrätt: 157, 522, 553.
— universitet: 511. 518.
Åke: 34, se följande rubrik.
Åke Axelsson [Natt och Dag]; hert. Carl Filips hofråd; hans bröllop med A. O:s syster Elsa Oxenstierna: 21, 34; kammarråd: 92; ståthållare på Kalmar slott: 155; hans hus i Stockholm: 168; begär A. O:s hjälp till erhållande af gods: 208; vice-president i Svea hofrätt: 232; hans gods: 337; riksråd o. en af kommissarierna i Preussen: 349, 352, 379, 483: hemkommen: 382; sonens begrafning: 423; i Örebro: 428; i Värmland: 435; — hans söner, se Axel och Gustaf Åkesson.
Åkerö; gods i Södermanland vid sjön Yngarn: 2, 3, 5, 8, 9, 15.
Åland: 41, 112.
Ålborg; stad i Danmark: 178.
Årsta; gods vid Östersjön, 3 mil söder om Stockholm: 113.
Årsväxten, se Väderleks- och skördeunderrättelser.

Å.

Ålbingen, se Elbing.
Ålfven, se Elbe.
Ålta; gård i Svartlösa härad, Södermanland, 1 mil från Stockholm: 37. 46, 79.
Ålse Hollendska: 16.
Åltan; barnsjukdom: 438.
Åpplet; örlogsskepp, se under Flottan.
Årmeroda, se Ermenrode.
Åskil, se Petræus.

Ö.

Ödel, se Anders Svensson.
Ödegods: 407.
Öfverborgmästare; om tillsättande i Åbo af: 521.
Öfverloppsofficerare: 407.
Öl; till skeppsfolket: 51; införselförbud å Rostockeröl: 80.
Öland: 4, 168.
Örebro; staden: 1, 428, 429, 431, 332, 436, 442, 448.
Öresten; gods i Marks härad i Vestergötland: 552.
Öresund: om tullen i: 51.
Örlogsskepp; beviljas: 173, se vidare under Flottan.
Örnevinge, se Johan Gustafsson.
Ösmo; kyrka i Sotholms härad af Södermanland: 37.
Österbottens regimente: 226.
Östergötland; landskapet: 2, 4, 15, 24, 26, 27, 30, (ståthållarne i) 33, 34, 42, 68, (utskrifning i) 111, 118, (skörden) 118, 155, (dyr tid) 186, 192, 196, 203, (mönstringar) 256, (ståthållaren) 256, 267, (skörden) 317, 439.
Östgöta ryttare: 4, 180, 357, 364.
Öster-Haninge; socken i Sotholms hd i Södermanland: 188.
Östersysslan i Värmland: 430, 433, 434.

Rättelser:

Sid.		rad			*står:*		*läs:*
Sid.	33	rad	14 n.f.	*står:*	Frossa	*läs:*	Forssa
»	92	»	10 n.f.	»	1625	»	1626
»	151	»	9 n.f.	»	Bror	»	bror
»	153	»	7 u.f. i rubr.	»	Margareta	»	fru Margareta
»	191	»	9 n.f. i not	»	Courmesmin	»	Courmenin
»	209	»	17 n.f. i rubr.	»	Bothvidus	»	Botvidi
»	»	»	15 n.f. i rubr.	»	Prost	»	Pros
»	226	»	20 n.f.	»	Carl Bondes och vår systerdotter Charin	»	Carl Bondes och vår systers dotter, Charin
»	274	»	21 n.f. i rubr.	»	C. Fleming	»	C. Horn
»	277	»	1 n.f. i not	»	till då ståthållare	»	till ståthållare
»	346	»	1 n.f.	»	kroder	»	broder
»	469	»	16 n.f.	»	Nällin (?)	»	Nällin [Lehnin]
»	533	»	19 n.f.	»	nya Sverge	»	Nya Sverge
»	576	»	12 n.f. i 2:a kol.	»	493	»	473.

På P. A. Norstedt & Söners förlag:

Traités de la Suède. Sverges Traktater med främmande magter jemte andra dit hörande handlingar utgifne af O. S. Rydberg, Fil. D:r, Arkivarie vid Kongl. Utrikes-departementet.

Del. 1. (Åren 822—1335). Pris 25 kr.
Del. 2. (Åren 1336—1408). Två häften. Pris 28 kr.
Del. 3. Under arbete.
Del. 4. (Åren 1521—1571). Tre häften. Pris 19 kr.

Svenskt Diplomatarium från och med år 1401, utgifvet af Riks-Archivet genom Carl Silfverstolpe.

Del. 1. (Åren 1401—1407). Fyra häften. Pris 24 kr. 25 öre.
Del. 2. (Åren 1408—1414). Sex häften. Pris 22 kr.

Bidrag till Skandinaviens historia ur utländska arkiver samlade och utgifna af Carl Gustaf Styffe.

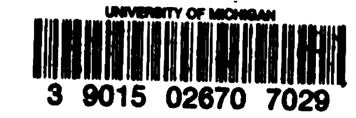
Del. 1. Sveriges förhållande till Meklenburg intill slutet af fjortonde seklet, samt dess inre tillstånd under konung Albrekt. Pris 3 kr.
Del. 2. Förhandlingar med Tyskland och Sveriges inre tillstånd under Unionstiden 1395—1448. Pris 3 kr. 75 öre.
Del. 3. Sverige under Karl Knutsson och Kristiern af Oldenburg, 1448—1470. Pris 4 kr. 50 öre.
Del. 4. Sverige i Sten Sture den äldres tid, 1470—1503. Pris 9 kr.
Del. 5. Sverige under de yngre Sturarne, särdeles under Svante Nilsson, 1504—1520. Pris 11 kr.

Handlingar rörande Sveriges historia, utg. af Riks-Archivet.

Första serien. Konung Gustaf I:s registratur, I—XI. Pris tills. 65 kr. 75 öre.
Andra serien. 1. Lagförslag i Carl IX:s tid. Pris 5 kr. 2. Kyrkoordningar och förslag dertill före 1686. I, II. Pris tills. 14 kr. 50 öre.
Tredje serien. Svenska Riksrådets protokoll. I—VI:I (åren 1621—1636). Pris 29 kr.

Gustaf II Adolf, Schriftstücke, zumeist an evangelische Fürsten Deutschlands, gesammelt und herausgegeben von G. Droysen. Pris 4 kr. 75 öre.

Erik Oxenstierna. Af Ellen Fries. Med porträtt. Pris 5 kr.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 02670 7029

